CIVILIS DECRETORUM
PRAXIS

PLURIMIS, AC RECENTISSIMIS S.C. DECISIONIBUS ILLUSTRATA

AUCTORE

D. CAROLO ANTONIO
DE ROSA, SIVE DE ROSIS

Ex Dominis Castri Rosæ, & Feudi Gaurani, Originario Nobili Aquilano,

Olim in quamplurimis hujus Regni Provinciis Regio Auditore, Judice M. C. Vicariæ in Criminalibus, tum Sacræ Regiæ Audientiæ Lyciensis Decano, Regiæ Revisionis, & ejusdem M.C.V. per S.C.M. Fisci Patrono, Regii Consilii Sanctæ Claræ Decano; tum ejusdem Sacri Regii Consilii Propræside, & a Serenissimo CAROLO II. Hispaniarum Rege, ob sua, & Prædecessorum servitia titulo Marchionatus Villæ Rosæ decorato, demum Supremi Collateralis Consilii Regente.

CUM OBSERVATIONIBUS, ET ADDITIONIBUS U.J.D. LEONARDI RICCII,

CUI IN HAC NOVISSIMA EDITIONE ADCESSERUNT ANIMADVERSIONES

VINCENTII ALOI

JURISCONSULTI, ET REGII ADVOCATI PROVINCIÆ ULTERIORIS CALABRIÆ,

ET COLLECTIO DEMUM LEGUM PER RESCRIPTA AB ANNO 1734. AD HÆC USQUE TEMPORA LATARUM, METHODO CHRONOLOGICO ATQUE ALPHABETICO SUB VARIIS TITULIS AUCTA.

TOMUS II.

NEAPOLI MDCCXCIV.

Ex Typographia Fratrum DE DOMINICIS qu. JOSEPHI suis sumtibus, ac SUPERIORUM PERMISSU.

ELENCHUS
ALIORUM CAPITUM,

Quæ in hoc secundo Tomo Decretorum Praxim circa judiciorum ordinem, seu compilationem continent.

ELENCHUS
CAPITUM.

a 2 IN-

INDICE

DELLA COLLEZIONE DE' DISPACCI

A MODO DI LEGGE.

TA-

TABULA
ALIORUM DECRETORUM
Quæ in judiciorum ordine, seu compilatione interponi solent.

DIE &c. visa comparitione præsentata pro parte N.N. *vel dicitur*, visa replicatione N. N. facta petita libelli declaratione, providebitur. *c. 1. n. 7. pag. 1.*

Die &c. præstita expensarum cautione, providebitur. *ibid. num. 19. p. 2.*

Die &c. exhibitis penes acta scripturis in supplicatione, *vel* comparitione enunciatis, providebitur. *ibid. n. 28.*

Die &c. legitimata persona, providebitur. *ibid. n. 37. p. 3.*

Dia &c. præsens causa remittatur ad Curiam Capuanam *e. g.*, quæ procedat, & justitiam faciat, *cap. 2. dist. 2. n. 5. pag. 12. vel dicitur*.

Die &c. N. N. remittatur una cum actis ad Curiam Capuanam, quæ procedat, & justitiam faciat. *ibid. n. 17.*

Die &c. visis actis, eadem M. C. procedat & justitiam faciat literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus. *ibid. n. 18.*

Die &c. procedatur in S. C. patita remissione ad Curiam N. N. non obstante. *ibid. n. 28. p. 13.*

Die &c. visis supplicationa, ac comparitione cum capitibus fol. . . non recipiantur capita, *vel dicitur*: rejiciantur capita, & proinde depositum liberetur Regiæ Curiæ, & pro eo magnifico Secretario servata forma Regiæ Pragmaticæ. *cap. 2. dist. 2. n. 60. pag. 22.*

Die &c. visa supplicatione fol. . N. N. interveniat, & proinde depositum liberetur Regiæ Curiæ &c. *ibid. num. 62.*

Die &c. visa supplicatione &c. N. N. non intervaniat, & proinde restituatur depositum, *vel dicitur*: visa supplicationa fol. . . non interveniat. *ibid.*

Die &c. donec suspicio non fuerit proposita formitat, Magnificus Commissarius continuet in procedendo. *ibid.*

Die &c. præsens causa remittatur ad C. Ecclesiasticam Civitatis Nolæ. *e. g. c. 2. dist. 3. n. 1. & seqq. pag. 26.*

Die &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ non obstante. *ibid. n. 26. pag. 29.*

Die &c. N. A. remittatur una cum actis ad Curiam Archiapiscopalem, *vel* ad Episcopum, *sive* Archiepiscopum N. N., *vel dicitur*, procedatur in M. C., vel in S.C. exceptione Clericatus opposita non obstante, *vel dicitur*, remissione petita non obstante. *ibid. n. 37.*

Die &c. præsens causa remittatur ad Curiam Magni Admirati, *cap. 3. dist. 1. num. 21. & 22. pag. 37.*

Die &c. N. N. carceratus remittatur una cum actis ad C. Magni Admirati. *ibid. vel dicitur*

Die &c. N. N. carceratus remittatur una cum actis ad C. M. Admirati, quæ procedat, & justitiam faciat. *ibid. num. 22. vel dicitur, si remissio denegetur.*

Die &c. procadatur in M. C., vel in S. C. petita remissione ad C. M. Admirati non obstante. *ibid.*

Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Curiæ Magni Admirati, remissa est causa eidem Curiæ, *aut* eidem Curiæ, quæ provideat, quod &c. *scilicet juxta casuum emergentiam. ibid. num. 25.*

Die &c. visis epistola Magnifici Regii Auditoris Generalis Exercitus, & fida Scribæ rationom ejusdem, præsens causa remittatur ad Regiam Audientiam Generalem Exercitus. *ibid. num. 12. dist. 2. pag. 41.*

Die &c. visa comparitione presentata fol. . . . &c. procedatur in S. C. petita remissiona ad Regiam Audientiam Generalem Exercitus non obstante. *ibid. vel dicitur*

Die &c. visis &c. N. N. careeratus remittatur una cum actis ad Regiam Audiantiam Generalem Exercitus. *ibid. num. 13.*

Die &c. visis comparitiona, matricula præsantsta pro parta N. N. informatione capta a fol. . . . usque ad fol. . . præsens causa remittatur ad Curiam Nobilis Artis Serici. *ibid. dist. 3. num. 14.*

Die &c. N. N. carceratus remittatur ad Curiam Nobilis Artis Serici una cum actis, quæ procedat, & justitiam faciat. *ibid.*

Die &c. procedatur in M. C., *vel* in S. C. petita remissione ad Curiam Nobilis artis non obstante. *ibid.*

Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Nobilis Artis Serici, remissa est eidem Curiæ, *vel* remissa est ad Curiam &c. quæ provideat &c. *ibid. n. 18. pag. 42.*

Die &c. visis comparitiona fol. . . & replicatione in calce comparitionis, *vel* comparitione N. N., capiatur summaria informatio super allegata consanguinitate, *vel dicitur*: affinitate, ad finem providendi super petito compromisso *vel dicitur*: infra tot dies N.N. doceat de allegata consanguinitate. *cap. 4. n. 40. pag. 51.*

Die &c. visa comparitiona fol. . . informatione capta a fol. . ad fol. . præsens causa compromittatur, servata forma Regiæ Pragmaticæ. *ibid.*

Die &c. pro execotione decreti interpositi sub die &c. per D. causæ Commissarium partes infra quatuor dies eligant arbitros. *ibid.*

Die &c. cum effectu pro exeentione alterius decreti infra allos quatuor dies præcisè, & peremptoriè partes aligant arbitros, alias providebitur, quod arbitri eligantur par S. C.

Die &c. visis comparitionibus fol. . . procedatur in S.C. petito compromisso non obstanta. *ibid. n. 41. pag. 52.*

Die &c. visis laudo fol. . & comparitione fol. . laudum promulgatum a Magnificis N. N. & N. N. arbitris debitæ executioni demandetur, præstita cautione de restituendo &c., & respectu prætensorum infra quatuor dies audiantur partes. *ibid. n. 42.*

Die &c. visis laudo fol. . . nullitatibus fol. . . alia comparitione fol. . decreto S. C. provisum est, nullitates obstare, & proinde infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, citra præjudicium probarorum, de quibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit, *vel dicitur*, da probationibus factis, verum N. N. faciat depositum ducatorum . . . salva provisione facienda super liberatione depositi in qualibet parte judicii, *vel dicitur*: facto prius deposito ducatorum biscentum *e. g* salva provisiona &c. circa depositi liberationem, hoc suum. *ibid. n. 44. & 45.*

Die &c. visis laudo . . . comparitionibus fol. . . exequatur laudum pro summa ducatorum. *ibid. n. 40.*

Die &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante. *cap. 5. n. 7. pag. 56.*

Die &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata. *ibid. n. 10.*

Die &c. infra quatuor dies audiantur partes, exceptione opposita ad merita causæ reservata, *vel dicitur*: in calculo ferendæ sententiæ. *cap. 5. n. 10. ibid.*

Die &c. visa comparitione fol. . . decretum interpositum per D. causæ Commissarium sub die &c. fol. . . debitæ exequutioni demandatur, oppositis in dicta comparitione non obstantibus, vel (*ut in M. C.*) stat in decisis. *cap. 6. dist. 1. n. 3. pag. 65.*

Die &c. suspenso decreto interposito per D. causæ Commissarium, provisum est, quod sequestrum *e. g.* tollatur. *ibid. n. 2.*

Die &c. visa supplicatione præsentata pro parte N. N. fol. . . bene provisum per D. causæ Commissarium sub die &c. *ibid.*

Die &c. visa supplicationa fol. . . bene provisom &c. verum sequestrum *e. g.* ordinatom sub die &c. tollatur respectu fructuum, & remaneat quoad capitalia. *ibid. num. 4.*

Die &c. stantibus adimpletis detur terminus dierum quatuor *vel* octo *e. g.* in præsenti causa utrique parti ad probandum incumbentia. *ibid. n. 5.*

Die &c. visis &c. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis: salva provisione facienda in qualibet parta judicii super petito sequestro. *ibid. num. 10.*

Die &c. visis comparitinne &c. explicando provisionem reservatam in decreto termini interposito per D. causæ Commissariom sub die &c. *vel dicitur*; in dacreto

late

lato per S.C. fiat sequestrum in forma. *ibid. n.* 18.

Die &c. visa comparitione; & partibus auditis, N. N. infra dies .. præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat, *vel dicitur*, valeat examen producere. *ibid. n.* 19.

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini, oppositis non obstantibus. *ibid. n.* 30. *p.* 66.

Die &c. visa depositione facta per N. B. procuratorem N. A. fuit provisum, quod deponat etiam N. A. tamqoam Principalis legalior, & melius veritatem sciens super positionibus præsentatis, *vel dicitur*

Die &c. provisum est, quod N. A. deponat tamqoam principalis melius sciens veritatem, non obstante depositione facta per ejus Procuratorem. *ibid. n.* 40.

Die &c. N. N. clarè, & distinctè deponat per verbum, *credo & non credo*, servata forma Regiæ Pragmaticæ. *ibid. n.* 54. *p.* 68.

Die &c. N. N. infra biduum tamquam principalis deponat, *sive* infra aliud biduum deponat, alias providebitur, *sive* præcisè, & peremptoriè deponat, alias habeatur pro confesso prout deterius. *ibid. n.* 61. *pag.* 68.

Die &c. stante lapsu termini N. N. habeatur pro confesso *vel dicitur*: depositio habeatur pro facta prout deterius. *ibid. n.* 62.

Die &c. visa comparitione præsentata pro parto N. N. non consignetur petita copia positionum, *ibid. n.* 65.

Die &c. articuli admittantur salvo tamen jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione. *ibid. n.* 87. *pag.* 69.

Die &c. visis comparitionibus fol. . . auditisque partibus, terminus alias datus sub die &c. fol.. . currat, & currere intelligatur ab bodie, *vel* incipiat currere, *vel dicitur*; etiam super novis deductis, *sive* super novis in comparitione fol. . . . *vel* supplicatione deductis. *ibid. n.* 89. *& seqq.*

Die &c. visa comparitione fol. . . testes in termino citatos infra dies . . . partes examinare valeant, & de eorum depositionibus habeatur ea ratio, quæ de jure habenda erit, & recipiantur per Examinatorem electum cum interventu D. causæ Commissarii, *vel absque interventu*. *ibid. n.* 94. *& seqq.*

Die &c. pro omni termino, nominatione, & beneficiis partes infra 20. dies, *vel* infra mensem deducant, *vel dicitur*, valeant deducere incumbentia. *ibid. num.* 108. *pag.* 70.

Die &c. stante renunciatione, testium audientia committatur N. N. *ibid.* 122. *pag.* 71.

Die &c. visis comparitionibus &c. infra quatuor dies audiantur partes, non impedita interim solutione annuorum ducatorum. *ibid. n.* 127.

Die &c. visa comparitione fol. . . &c. in præsenti causa fuit facta publicatio cum termino dierum . . . ad percunctandum cum reservatione in forma. *ibid. dist.* 2. *n.* 7. *pag.* 74.

Die &c. concedatur repulsa cum termino juris, *vel dicitur* repulsa repulsæ cum termino juris. *ibid. n.* 16.

Die &c. visa comparitione, ac partibus auditis, concedatur petitum primum beneficium, *vel additur*, cum termino juris. *ibid. dist.* 3. *n.* 57. *pag.* 80.

Die &c. concedatur secundum beneficium, *vel dicitur* concedatur beneficium in Aula petitum. *ibid.*

Die &c. S. C. declarat non esse locum petito beneficio. *ibid.*

Die &c. in causa N. N. per D. Militem U.J.D. Regium Consiliarium N. N., & causæ Commissarium fuit facta conclusio in forma. *ibid. dist.* 4. *n.* 1. *pag.* 82.

Die &c. fuit provisum, & decretum, quod N. N. concedatur terminus dierum . . ad concomitandum scripturas præsentatas, & parti ad impugnandum. *ibid. n.* 7.

Die &c. visa comparitione fol. . . & omnibus actis, *vel dicitur*; supplicatione fol. . . (*in S. C.*) provisum & decretum est, quod N. A. condemnetur ad solvendum summam ducatorum. . . in beneficium N. B. una cum interesse a die contractus, *vel dicitur*: a die litis contestationis pro quantitate liquidanda, *vel* pro quantitate, & tempore liquidando; pro qua liquidatione in biduo audiantur partes: *vel dicitur*, condemnetur conventus nomine, ut in actis. *c.* 7. *n.* 1. *& seqq. p.* 85.

Die &c. visa supplicatione fol... N. A. condemnetur *sc. conventus* in beneficium N. B. ad solvendum quantitatem liquidandam, *vel dicitur*; ad damnum *seu* præstandum *e. g.* modia centum frumenti, *sive* pretium liquidandum, pro qua liquidatione in biduo audiantur partes. *ibid.*

Die &c. visa supplicatione fol.. . S. C. declarat, N. A. esse comprehensum *e. g.* in monte instituto ab N. B., & proinde Curator, *sive* Gubernatores montis prædicti condemnentur ad solvendum in beneficium N. A. ducatos . . *vel dicitur*: conventus nomine, ut in actis &c. *ibid. n.* 6.

Die &c. N. N. absolvatur ab observatione judicii. *ibid. num.* 8.

Die &c. visis comparitione, ac omnibus actis, melius instructo processu, providebitur. *ibid. n.* 10.

Die &c. visa supplicatione fol... ex causis in S.C. discussis, decreto ejusdem S.C. provisum est, quod N.A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. summam ducatorum: *ibid. n.* 12. *vel dicitur*, N. N. absolvatur ab impetitis. *ibid. n.* 7.

DE.

DECRETORUM
TABULA
Quæ in secunda instantia interponi solent.

DIE &c. visa comparitione fol. . . . provisum, & decretum est, sententiam sub die &c. prolatam fecisse transitum in rem judicatam, ac proinde esse exequendam, & expediantur literæ executoriales. *part.* 2. *cap.* 1. *dist.* 1. *n.* 7. *pag.* 90.

Die &c. visa comparitione &c. provisum est, quod pars, *scilicet appellator*, infra decem dies procuret transmissionem actorum, alias providebitur super appellationis desertione. *ibid. n.* 11.

Die &c. visa comparitione fol... N. N. (*scilicet appellator*) infra *tot* dies præcisè, & peremptoriè procuret actorum transmissionem, alias termino elapso appellatio deserta declareretur. *ibid.*

Die &c. visa comparitione &c. S. C. declarat appellationem esse desertam ob non præsentationem actorum infra legitima tempora, ac proinde M. C. suum exequatur decretum juxta sui seriem, continentiam, & tenorem, appellatione prædicta non obstante, *vel dicitur*: ac proinde rescribatur Curiæ N. N. quòd suum exequatur decretum. *ibid. n.* 13.

Die &c. præsens causa revideatur in S. C. ex eisdem actis, *vel dicitur*, revideatur &c. exceptione lapsus fatalium non obstante. *ibid. n.* 15.

Die &c. S. C. declarat exceptionem lapsus fatalium non obstare. *ibid. n.* 23. *pag.* 91.

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, exceptione lapsus fatalium non obstante. *ibid.*

Die &c. visa comparitione fol. . . S. C. declarat appellationem interpositam esse desertam ob lapsum fatalium. *ibid.*

Die &c. stante appellatione interposita in M. C. *vel dicitur* in S. C. Curia N. N. non procedat; acta transmittat, & omnia innovata ad pristinum reducat. *c.* 1. *dist.* 2. *n.* 5. *pag.* 96.

Die &c. stante appellatione interposita expediantur literæ inhibitoriales in forma. *ibid.*

Die &c. visa comparitione fol.... Curia N. N. pro recognitione gravaminum in dicta comparitione expositorum transmittat acta, & per dies, *veluti* 20. *vel* 30. *e. g.* non procedat. *ibid. n.* 12.

Die &c. stantibus gravaminibus causa remaneat; & expediantur provisiones. *ibid. n.* 14.

Die &c. visis actis, ac partibus auditis, fuit provisum, quod Curia N. N. suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus. *ibid. n.* 16.

Die &c. visa comparitione &c. fuit provisum, quod Curia *vel* Regia Audientia N. si fuerit in voto, vel decreverit Cajum *e. g.* esse torquendum, vel propositas nullitates non obstare, *vel aliud ordinare contra partium narrata*, acta transmittat ad M. C. *sive* ad S. C. *ibid. n.* 18. *p.* 219.

Die &c. in Aula Domini &c. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C. *ibid. n.* 19.

Die &c. remissa est eidem M. C., quæ suspenso decreto provideat, quod infra quatuor dies *e. g.* audiantur partes, non impedita interim solutione tertiarum. *ibid. num.* 20. *vel dicitur*, quod respectu prætensorum infra quatuor dies audiantur partes. *ibid. n.* 27. *p.* 97.

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod suum decretum exequatur ad faciendum depositum. *ibid. vel dicitur*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod rectius citetur, *vel* quod ordinarie agatur, *vel* quod super Scripturis noviter productis, *vel* in Aula præsentatis provideat, qua provisione facta, iterum referat. *ibid. num.* 22.

Die &c. in Aula Domini N. A. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod causa expediatur citra torturam. *ibid. n.* 26. *vel* provideat, quod remota criminalitate agatur civiliter. *ibid. n.* 25. *aut dicitur*: quod non procedatur *vel* quod tollatur mandatum. *ibid.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur in forma, *aut dicitur*, quod consignetur tutæ personæ. *ibid. n.* 31. *& seqq.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod dentur defensiones extra, *vel* intus carceres. *ibid. n.* 36.

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat juxta ordinem sibi datum, *ibid. n.* 23.

Die &c. in causa N. N. per D. N. N. causæ Commissarium fuit datus terminus dierum . . . . ad non posita ponendum, & non probata probandum, *vel* dierum... in gradu appellationis. *cap.* 1. *dist.* 3. *n.* 2. *p.* 112.

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. articuli primus, & tertius *e. g.* rejiciantur tanquam impertinentes. *ibid. n.* 20. *pag.* 114. *vel dicitur*

Die &c. visis comparitione fol.... articulis fol... usque ad fol. t. ex prædictis admittantur articuli *tot.*, & super eisdem recipiantur testes. *ibid.*

Die &c. visis comparitione, articulis, &c. S. C. declarat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos. *ibid.*

Die &c. procedatur ad expeditionem causæ reclamationis, oppositis per N. N. non obstantibus. *cap.* 1. *dist.* 4. *n.* 12. *pag.* 118. *vel dicitur*

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbont pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante. *ibid. n.* 13. *& seq. vel dicitur*

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis. *ibid.*

Die &c. bene judicatum per nostrum S. C., & male reclamatum a sententia prolata &c. *ibid. n.* 23. *& quandoque additur*, & imponatur perpetuum silentium. *ibid. n.* 24. *p.* 119.

Die &c. bene reclamatum, & proinde N. A. absolvatur ab impetitis pro parte N. B., *aliquando additur* verum solvat in ejus beneficium ducatos. . *vel dicitur* & proinde sententia lata sub die &c. non exequatur nisi pro summa duc. . . *ibid. n.* 26.

Die &c. bene judicatum per nostram M. C., & male appellatum per N. N., & proinde M. C. V. suum exequatur decretum. *ibid.*

Die &c. bene appellatum, & male judicatum.

Die &c. bene appellatum, & male judicatum, & proinde N. N. exulet *e. g.* taliter reformando decretum nostræ M. C. V. *ibid. n.* 27.

Die &c. bene judicatum, verum N. N. inserviat per annos quinque *e. g.* in Regiis triremibus, ita moderando decretum &c. *ibid.*

Die &c. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum *e. g.* sua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Regiæ Audientiæ, *vel dicitur*. N. N. condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c. *ibid. n.* 28.

Die &c. remissa est eidem M. C., quæ reassumptis actis justitiam faciat, *vel dicitur*, citra præjudicium executionis. *ibid. n.* 29.

Die &c. per M. C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi. *ibid. n.* 30.

Die &c. bene appellatum, & male judicatum, & proinde decretum interpositum sub die &c. exequatur pro summa ducatorum . . . *ibid.*

Die &c. bene appellatum, & male judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur. *ibid. n.* 31. *p.* 120.

Die &c. S. C. declarat esse, vel non esse locum restitutioni in integrum petitæ per N. N. *part.* 2. *c.* 2. *n.* 44. *pag.* 127.

Dia

Die &c. S. C. declarat esse, *vel* non esse deferendum in integrum restitutioni petitæ &c. *ibid.*

Die &c. S. C. declarat non esse locum, & non esse deferendum petitæ in integrum restitutioni pro parte N. N. *vel dicitur* : S. C. declarat esse locum, & esse deferendum restitutioni petitæ pro parte N. N., vel esse locum, sed non esse deferendum in integrum restitutioni. *ibid.*

Die &c. viso rescripto S. E., ejusque Regii Collateralis Consilii fol. . . capiatur summaria informatio super allegata paupertate ad finem providendi. *par.* 2. *cap.* 3. *n.* 17. *pag.* 131.

Die &c. visis rescripto S. E, ejusque Regii Collateralis Consilii fol. . . . informatione capta fol. . . . usque ad fol. . . recipiantur nullitates absque deposito, *vel dicitur*, non recipiantur absque deposito. *ibid.*

Die &c. viso rescripto S. E. &c. stante notoria opulentia non recipiantur nullitates absque deposito. *ibid. n.* 30. *pag.* 132. *vel dicitur :* stante notoria paupertate recipiantur absque deposito. *ibid. n.* 31.

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol. . . nullitates non recipiantur. *ibid. n.* 34. *vel dicitur*

Die &c. per S. C. provisum est, quod exequatur decretum, non obstantibus nullitatibus propositis non servata forma Regiæ Pragmaticæ. *ibid.*

Die &c. rejiciantur nullitates, etiam earum attento tenore. *ibid.*

Die &c. visis nullitatibus propositis pro parte N. N. S. C. declarat nullitates obstare, ac proinde visa supplicatione fol. . . suspenso decreto interposito sub die . . fol. . . exequatur aliud decretum per dictum Dom. Commissarium prolatum sub die &c. *vel dicitur :* exequatur decretum sub die &c. propositis nullitatibus non obstantibus. *ibid.*

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol. . . S. C. declarat, *vel* decreto S. C. fuit provisum nullitates non obstare, & proinde liberetur depositum Regiæ Curiæ, & pro eo Magnifico Secretario S. C. *vel dicitur*, primam, tertiam *e. g.* tantum nullitatem obstare, & proinde restituatur depositum. *ibid. n.* 35.

Die &c. visa comparitione præsentata &c. fuit provisum, quod declarato modo, & tempore allegatæ conventionis, sive satisfactionis providebitur. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 4. *p.* 137.

Die &c. visa comparitione præsentata &c. capiatur summaria informatio super allegata conventione, *vel dicitur*, satisfactione ad finem providendi. *ibid. n.* 14. *p.* 138.

Die &c. visis comparitione fol. . . informatione capta fol. . . atque omnibus actis, S. C. declarat exceptionem allegatæ satisfactionis non militare, *vel dicitur*, militare, sive militare pro summa ducatorum . . tantum. *ibid. n.* 16.

Die &c. visis comparitione fol. . . & informatione capta a fol. . . usque ad fol. . . S. C. declarat, exceptionem oppositam esse exequutum in bonis alienis, non obstare, *vel dicitur*, militare in bonis in secundo, vel quarto *e. g.* articulo contentis. *ibid. n.* 25.

Die &c. procedatur ad discussionem inventarii, quatenus de eo legitime constiterit, & interim sequestrentur bona in illo contenta, & reponantur penes tertium. *ibid. n.* 90. *p.* 139.

DE

DE DECRETIS

In judiciorum ordine, seu compilatione interponi solitis.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

De Decretis, quæ ad dilatorias exceptiones attinent.

SUMMARIUM.

1 *Ordo servandus est, ut justitia servetur.*
2 *Falsitas in festinatione, in mora veritas.*
3 *Actor instar militis acie non bene ordinata vincere nequit.*
4 *Sententia prolata, ordine in re substantiali non servato, nulla est.*
5 *Ordo a legibus in judiciis constituitur.*
6 *Materiæ divisio fit per Auctorem.*
7 *Decretum*, facta declaratione, &c. *quando interponatur.*
8 *Actor tenetur declarare libellum ex aliqua parte obscurum.*
9 *Libellus ut sit clarus, quomodo formandus.*
10 *Libellus quando dicatur obscurus, ut numer. 12. 13. & 14.*
11 *Libelli definitio.*
15 *Clausula* isto, & omni alio meliori modo, *quid operetur in libello, deque aliis clausulis remissive, & num. 17.*
16 *Libellus ad petitorium non extenditur, si ad possessorium tantum restringatur, & quare.*
18 *Doctores, qui de formandis, & concipiendis libellis tractant, referuntur.*
19 *Praxis decreti*, præstita expensarum cautione providebitur, *in quibus juribus, & in qua ratione fundetur.*
20 *Expensarum cautio a quo præstanda.*
21 *Cautio non præstita, parte non contradicente, processum minimè vitiat.*
22 *Cautione omissa, an acta sint nulla.*
23 *Actor quando ad juratoriam cautionem respectu expensarum admittatur.*
24 *Cautionis expensarum præstitæ in casu succumbentiæ tantum, & pro expensis factis, & faciendis, & in casu succumbentiæ, effectus.*
25 *Exactio expensarum quomodo fiat.*
26 *Exactio expensarum quaenam veniant, intrinseca, an extrinseca, idque ab Auctore explanatur.*
27 *Doctores, qui de litium expensis, earumque condemnatione scribunt, recensentur.*
28 *Praxis decreti, quo dicitur:* exhibitis penes acta scripturis &c., *quibus in juribus, & in qua ratione fundetur.*
29 *Actor tenetur exhibere scripturas non solum limitative in libello enunciatas, sed etiam eas, quæ factum contineant cum insertione tenoris totius Instrumenti.*
30 *Judici ut probo viro credendum.*
31 *Delegatus Judex in literis citatoriis delegationis rescriptum inserere debet.*
32 *Actor quibus in casibus scripturas in libello enunciatas exhibere non teneatur, & num. seqq.*
33 *Legatarius petens legatum virtute testamenti ab herede, illud edere non tenetur.*
34 *Actor, quæ in alio judicio producta sunt, edere debet.*
35 *Actor copiam libelli, sive petitionis propriis sumptibus mandare tenetur.*
36 *Auctores de scripturarum editione tractantes referuntur.*
37 *Praxis decreti, quo dicitur:* legitimata persona, providebitur, *per Auctorem exponitur, & num. seqq.*
38 *Actor duplici nomine comparere potest, aut proprio, aut alieno.*
39 *Actor comparens nomine proprio quando teneatur illico legitimare personam, vel quando in termino, & num. 40.*
41 *Actor alieno nomine comparens tenetur ante terminum legitimare personam.*
42 *Comparens tutorio nomine solemnia præsentare debet.*
43 *Solemnibus per tutorem confectis, nec tamen exhibitis tempore, quo comparuit, an acta sint nulla, si ad ulteriora fuerit processum.*
44 *Acta cum procuratore mandatum non habente valent, si a Principali rata fuerint habita.*
45 *Ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiperatur.*

Die, &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. *vel dicitur:* visa replicationa N. N., facta petita libelli declaratione, providebitur.
Die, &c. præstita expensarum cautione, providebitur.
Die, &c. exhibitis penes acta scripturis in supplicatione, vel comparitione enunciatis, providebitur.
Die, &c. legitimata persona providebitur.

1 ORdo, qui modus in agendo dicitur, servandus
est, ut justitia servetur; in ordine enim tempus,
in tempore veritas inest, juxtà illud Politici: *in mo-
ra veritas, in festinatione falsitas:* ubi ordo non est,
2 ibi confusio, *Apostol. ad Corinth.* 1. c. 4. quod & innuit
Horat. *in arte poetica:*
Singula quæque locum teneant sortita decenter,
cui accinit aliud distichon allatum a Gonzalez in *lib.*
1. *Decretal. tit. 33. de majorit. & obed. n. 9.*
Omnis res floret, quam justus dirigit ordo,
Omne sed evertit reprobus ordo bonum.
ex confusione quippe nihil boni emergit; & sicuti mi-
3 les acie non bene ordinata vincere nequit, non secus
actor, quamvis in judicio justam proponat actionem,
ordine tamen non servato, judicium ei minime pro-
4 derit: quinimo prolata sententia, ordine in re sub-
stantiali deficiente, nulla est, ut in *l. si constet* 12.
ubi Dionys. Gothofred. *D. de appellat.*, *l. prolatam*
4. *C. de sentent. & interlocut. omnium judic. l. 1. C. de
execut. rei judic. cap. veritatis §. nos igitur de dolo, &
5 contum.* ideoque antiquæ leges, atque Pragmaticæ ju-
stitiæ cultrices in judiciis ordinem constituerunt, toto
D. & C. & Pragm. Regni tit. de ordine judicior. ejus-
dem C. & *Decretalium tit. de ordine cognit.* quod in
explicatione prædictorum decretorum deducemus. Ut
6 autem nos quoque ordine procedamus, decretorum
materiam per capita, ac distinctiones dispertiemus: in
primo decreta dilatorias exceptiones respicientia exa-
minabimus: in secundo declinatorias: in tertio pe-
remptorias, quæ litis ingressum impediunt, vel non:
in quarto, quæ in judicii cursu, seù termini compi-
latione fieri soleant, referemus: in quinto de senten-
tia condemnatoria, vel absolutoria pauca quædam non
ingrata methodo delibabimus.
Primum igitur decretum interponitur, quando libellus,
7 quo actor in judicio comparet, est ex aliqua parte
obscurus, & conventus petit, aut comparitione, aut
replicatione, ut illum declaret, ad quod sanè tenetur
8 triplici ratione: prima, ut instructus de actoris in-
tentione, deque actione ab eo in libello proposita
deliberare queat, utrum cedere, an contendere velit,
l. 1. D. de edendo, docent præ cæteris DD. Antonius
Greña, & Niat. in *cap. 1. n. 2. de libell. oblat.* Petr.

Gregor. Tholos. in syntagm. jur. univ. lib. 48. cap. 5.
num. 12. Henricus Bocer. clas. 6. disput. 14. de actionum,
instrument., & ration. edit. lib. 2. th. 24. alioquin ei per
indirectum auferentur defensiones, quæ ex facti serie
dependent, l. si ex plagis 52. §. in clivo D. ad l. Aquil.
l. ut responsum 15. D. de transact. latè Tusc. practic.
concl. jur. lit. F. concl. 13. secunda, quia ex libelli par-
tibus substantialibus positiones, & articuli concipiun-
tur: tertia, ut judex claram, certamque valeat pro-
ferre sententiam, l. in sententiis 59. D. de re judic. l.
pen. & fin. C. de sentent. quæ sine certa quant. cap. li-
cet Holy. de simon. cap. qualiter de accusat. §. curare In-
stitut. de action.; eidemque libello conformem, juxta
text. in l. ut fundus D. com. divi. qui text. communi-
ter allegatur, dicto cap. licet Holy de simon., juncta
ibi glossa. Porro ad efformandum clare, distinctèque
9 libellum servanda sunt, quæ glos. in cap. 1. extra de
libelli oblatione sub sequentibus vulgatis versibus no-
tat.

Quis, quid, coram quo, qua jure petatur, & a quo.
Rectè compositus quisque libellus erit.

Dictio quis indicat nomen, & cognomen actoris: Quid,
rem, quam petit: coram quo, idest quo Tribunali;
quo jure, videlicet qua actione experitur: a quo, nem-
pe persona rei, qui convenitur.

Obscurus igitur libellus dicitur, quando ex ejus narra-
10 tione actoris intentio clarè non percipitur; cum li-
11 bellus sit brevis scriptura claram continens intentio-
nem actoris, Cynus in auth. offeratur C. de lit. contest.,
Camill. Borrell. in summa decis. tit. 49. de libello, &
illius oblatione num. 1. Scaccia de judic. cap. 50. nume
1. hinc cum quidam procurator petiisset in S. C. con-
demnari Clientem ad sibi solvendum summam ducato-
rum mille pro laboribus in feudi emptione factis sub
12 hasta S. C., atque in procurando a creditoribus in il-
lius utilitatem nonnullas tertiarum remissiones eis com-
petentium pro creditis, asserens esse magni momenti,
eique super petitione impartito termino, conventus
gravatus a dicto decreto, ex quo creditores, a quibus
prædictas relaxationes obtinuerat, singulatim non ex-
plicaverat per nomina, & cognomina, nec remissio-
num quantitates, præcedente supplicatione D. Præsidi
porrecta, regiam decretationem obtinuit de verbo fa-
ciendo; quo facto in mea Aula, fuit provisum, quod
suspenso decreto termini, facta petita declaratione, pro-
videbitur; similiter cum quidam alius convenisset suum
debitorem ad solvendum ducatos tercentum, tum ex
mutui causa, tum etiam ex aliis, quas non expresse-
rat, supradictum, prout in rubrica, fuit interpositum
decretum, nempe visa replicatione, declarato libello,
providebitur; nonnulla alia exempla possem afferre, quæ
libenter omitto, cum res non ferat.

Item obscurus dicitur libellus, quando, quod petitur, in
13 actione deducta non continetur; atque etiam obscu-
rus erit, si rei stabilis petitio fines, & confinia illius
non contineat, juxta glos. in l. forma in ver. vicinus
14 D. de censib. Quot autem modis libellus dicatur ob-
scurus, consule Scacciam dict. cap. 50. n. 18. & cit.
Borrell. ibidem n. 90.

Denique advertas velim, quod si in libello plura narra-
ta sint, & respectu unius facta sit conclusio, respectu
omnium facta censetur, vigore clausulæ, ista, & omni
15 alio meliori modo; & sic tam respectu actionis hypo-
thecariæ, quam personalis; respectu vero petitorii, &
possessorii, si petitio restricta sit ad possessorium tan-
16 tum, non extenditur ad petitorium; nam, ut vulgo
dicitur petitorium allegatur, possessorium vero proba-
tur: de supradicta clausula, & alia, scilicet, petens
17 sibi jus, & justitiam ministrari, plura cumulant Aris-
min. Tepat. variar. sentent. jur. tit. 125. Christin. de-
cis. 98. vol. 4. Barbosa de clausulis usufreq. clausul. 76.
Tusch. pract. conclus. lit. C. conclus. 358. & 359. de
cæteris salutaribus clausulis agunt DD. in §. omnium
Instit. de act. Jas. ibidem num. 139. Mynsing. centur.
4. observ. 55. Gail. lib. 1. observat. 61. num. 11. Asin. in
prax. judic. §. 4. cap. 4. num. 3. & seqq. Obrecht. in di-
sputat. de form. act. & libell. thes. 568. & seqq. Ber-
nard. Græv. lib. 1. conclus. practic. concl. 61. consid. 3.
Hartman Pistor. observat. 71. Auctores vero, qui de
18 concipiendis, & formandis libellis pertractarunt, sunt
nimirum Hermannus Barensis, Dominicus Beneventa-
nus, Gerh. Dieterich., Georgius Obrechtus, Odofre-
dus Beneventanus, Hermannus Zolln, Matthæus Go-
lerus in ejus tract. de process. execut. Berlich. par. 1.
concl. 13. Borrell. in summa decis. lib. 1. V. libellus,
Nicolaus Calvolus in commun. conclus. ad aureum prae-
xim judiciar. §. libellus, Bocer. clas. 6. disp. 14. lib. 2.
de act. instrum. et ration. edit. lib. 2. th. 2., & seqq.

Praxis autem secundi decreti descendit ex textu in auth.
19 generaliter C. de Episc. & cler. & in auth. de litig.
§. ad excludendas, sive Novell. 112. cap. 2. & magna
planè nititur æquitate, nempe ut expensarum cautio-
ne temere litigantium audacia comprimatur, & con-
vento consulatur, ne præter animi perturbationem,
quæ parvi non est momenti, aliave, quæ patitur in-
commoda, expensis quoque gravetur: quæ ratio col-
ligitur ex tex. in cap. finem litibus 5. de dolo, & con-
tum. in fine, ibi: ut hoc saltem timore perterriti, non
facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones oppo-
20 nat. Eam reus ab actore in causa conventionis, &
actor a reo in causa reconventionis petere valet: præ-
dicta cautio etiam a possidente bona stabilia in Ci-
vitate præstanda est; nam cautio dicitur prompta sa-
tisfactio, & indubitata securitas, & sic usus invaluit;
tacito tamen partium consensu omitti potest, & in
qualibet parte judicii suppletur: sin autem omittatur,
21 processum non vitiat, juxta doctrinam Bald. in d. auth.
generaliter n. 17. communiter receptam; una tamen
parte petente, nempe reo in causa conventionis, &
actore in causa reconventionis, omnino præstari de-
22 bet, ita ut si Judex ad ulteriora procedat, & reus
protestatus fuerit, acta sint nulla: quod si actor præ-
dictam satisfactionem præstare nequeat, tunc ad jura-
23 toriam cautionem admittitur, juxta præcit. auth. &
§. ad excludendas d. Novell., intellige in paupere no-
torio, & in extero; non enim præsumitur, quod quis
temere agat, & juramento habeat Deum in ultorem,
vide Bocer. clas. 6. disput. 17. de litigant. cautionib. th.
74. & seqq. Farinac. in repertor. judicial. qu. 90. Ber-
lich. conclus. practicab. tom. 1. concl. 20. de satisdat. one
num. 52. & seqq. qui de hujusmodi cautione late dis-
serunt. Demum cautio hæc dupliciter præstatur, aut
dicitur simpliciter in casu succumbentiæ, aut quoque
dicitur de solvendo expensas factas, faciendas, & in
24 casu succumbentiæ; nam primo casu solvere tenetur
fidejussor, quando actor succubuerit in causa, prolata
Judicis sententia; secundo casu etiam perempta in-
stantia.

Expensarum verò exactio fit præcedente taxa facta per
25 unum ex Actuariis M. C., sive Sac. Cons., ubi causa
agitata fuerit, sive per magnificum Secretarium ejus-
dem Tribunalis. Ea fit etiam requisito principali con-
demnato, & si contigerit exequi contra fidejussorem,
prævia citatione ad dicendum causam quare contra
ipsum exequi non debeat, cum exceptionem excussio-
nis bonorum principalis opponere possit, nisi ei fuerit
renunciatum, vel principalis notoriè non fuerit solvendo.
In prædicta vero taxa venient tantùm expensæ intrin-
secæ, nempè diritus Scribarum Notariorum, Actuario-
rum, Nunciorum, Advocatorum, & Procuratorum, ac
26 diritus S. R. C. dummodo sint moderatæ cap. finem li-
tibus 5. de dolo, & contum. & ibi Gonzalez in nota lit.
H. num. 4. quod si quis protestatus fuerit de damnis, ve-
niunt etiam expensæ itineris, dummodo causa sit gra-
vis, ita ut urgeat præsentia, & sumptus, quos in sua
patria non faceret, juxta decis. Thesauri 67. extrinse-
cæ verò non dicuntur necessariæ ad litem, quas litiga-
tor, causa non exigente, & sua sponte persolvit Bo-
cer. clas. 6. disp. 30. de litium expensis th. 5.; qui ele-
ganter suo more recenset in seqq. thesibus, quæ sint
expensæ litium intrinsecæ; atque etiam si in itinere
a latronibus sit spoliatus, aut malum aliquod eidem
ingruat; hi enim sunt casus fortuiti, nec opinatò con-
tingunt. Quod autem attinet ad hujusmodi litium ex-
pensas, earumque condemnationem, consule, si lubet
27 Henric. Temmen. in special. tract. de litium expensis
Jo: Garsiam in tract. de expens. & meliorat. c. 20. num.
27. Covarruv. practic. qu. cap. 27. Tepat. var. sentent. in
jur. tit. 269. Bocer. d. clas. 6. disput. 30. lib. 2. Farinac.
frag. ad repertor. judiciale v. expensa.

Praxis tertii decreti descendit ex texto in l. 1. D. de eden-
28 do, l. 3. C. eodem tit. auth. offeratur C. de litis contest.
can. induciæ §. offeratur 3. q. 3. c. 1. de libelli oblatione,
glossa in clem. 2. ver. oblatos de appell. ac fundatur in
ratione, ut exhibita scriptura in libello mentionata,
reus instructus se defendat, atque deliberet, an cede-
re, vel contendere velit; & exhibenda est, aut limi-
tativè de eo mentio fiat, scilicet vendita est talis fun-
di

29 di pars, ut ex tali constat instrumento, ex Bart. in
*l. postquam §. si dies D. ut legat. nomin. caveat. & in
l. edita col. pen. C. de edendo*, aut assertivè, seu nar-
rativè, scilicet quando non solum scriptura, & instru-
mentum enunciatur, sed factum quoque in eo conten-
tum enarratur, & ita taxatur de stylo M. C. atque
omnium Curiarum Foller. *in addit. ad Marant. p. 6.
actu* 10. *num.* 9. quamvis tenor totus instrumenti in-
seratur in libello; maximè cum diminuta narratio
esse possit, tanquam facta a principali, cui credendum
non est, aut ex errore, & ita praxim inolevisse com-
pertum habeo, rejecta Muscatelli doctrine *in gl. men-
tionatorum num.* 13. ubi contrarium affirmat per text.
30 in *c. 2. de delationibus*; etenim text. ille loquitur in
Judice, cui uti probo viro fides habenda, Mascar. *de
probat. conclus.* 951. *num.* 1. & 3. ex quo textu oritur
etiam praxis, quod in literis citatoriis Judicis delega-
31 ti delegationis rescriptum inseratur, ibi: *quod cum
causa tibi a Sede Apostolica delegantur, in literis cita-
toriis rescriptum Apostolicum inserie, &c.*

Cæterum actor exhibere non tenetur scripturam, quan-
32 do reus de illa instructus esse potest, ut si actor pe-
tat legatum a reo, uti herede; cum heredes habere
soleant testamentariæ dispositionis exemplum, Bocer.
class. 6. disp. 14. de action. instrum. & rationum edit. th.
51. Maranta in *prax. p. 6. actu* 10. *num.* 11., vel
33 quando agit contra consocium de communi ratioci-
nio; nam si in libello partitæ banci exprimantur, ra-
tione negotii non tenetur ad illarum editionem; aut
enunciantur libri, in quibus partitæ communis ratio-
nis sunt adnotatæ, & libri reperiuntur penes merca-
torem, aut tertium: aut si agat vigore capitulorum
alicujus artis, sive professionis, vel instituti montis,
cujus beneficio uterque gaudet, cum benè instructus
esse possit; neque ostendere cogitur instrumentum in
libello mentionatum, si ejus intentio in eo non fun-
detur, sed illam velit per testes probare, juxta text.
in *l. 1. §. edenda D. de edendo*, ibi: *non tamen in-
strumenta, quibus usurus non est*; puta si quis agat vi-
gore testamenti nuncupativi, quod per testes fuit pro-
batum: acta verò in alio judicio facta in libello enun-
34 ciata, quibus suam intentionem probare conatur,
ostendere oportet, juxta text. in *l. 2. C. de edendo*.

Demum non prætermitto, quod petente reo copiam li-
35 belli, seu petitionis, actor eam dare teneatur: & ita
servatur per text. in *d. auth. offeratur C. de lite conte-
stata, Novell.* 53. *cap.* 3. *§.* 1. *can. induciæ §. offeratur
3. q. 3. cap. 1. de libelli oblatione* cum concord.; ut con-
sultò in judicium vocatus valeat respondere: quæ qui-
dem copia sumptibus ipsiusmet actoris detur, ex pragm.
quæ incipit, *Comparente reo de ordine judic.* Prætereà,
36 qui de hac scripturarum editione conscripserint, obvii
sunt Andreas Alciatus, Hieronymus Butigella, Lau-
rentius Kirchovius, Jul. Cæsar Imbrianus, Franciscus
Nicontius, Lelius de Valle, Paul. de Venetis, Jo: de
Venetia, Jo: de Vico mercato in *comment. & tractat.
super rubr. & C. tit. de edendo* Leander Galganett. *de
jure publico lib. 2. tit.* 18. Menoch. *de arbitrar. judic.
lib. 2. cent. 5. cas.* 499. Berlich. *par. 1. concl.* 45. Can-
cer. *resolut. cap. 8. par.* 1. Marot. *disceptat.* 5. Ursel.
conclus. legal. 61. *tom.* 1. Tepat. *var. jur. sent. tit. de
edendo*, Tusc. *pract. conclus. lit. E. conclus.* 40. *& seqq.*
Farinac. *in fragm. ad repert. judic. V. edere* Gabriel de
Parexa, & Jul. Dondulettus in *tract. de instrum. edi-
tione*, Julius Rondellus, & Stephanus Garonus in
tractat. de edendo.

Praxis quarti decreti fundatur in textu *l. non ignorat C.
37 qui accusare non poss. l. si quæramus D. de test. l. 2. §.
si ea*, ibique glos. *V. uxor. D. de ventre in poss. mit-
ten.* ex quibus juribus deducitur, quod actor teneatur
suam legitimare personam, ne fraudibus locus detur;
& pro majori dilucidatione notandum existimo, quod
38 actor duplici nomine comparere potest in judicio, aut
proprio, aut alieno: nomine proprio, nempè uti fi-
lius, uti de genere, vel de genere, sive natione, qui-
bus aliquod beneficium est deferendum; vel nomine
proprio aliqua qualitate adjuncta, videlicet uti heres,
cessionarius, donatarius, & similiter: nomine alieno,
videlicet uti Tutor, Curator, Administrator, Syndi-
cus, vel Procurator, &c. Primo casu, quando a reo
est oppositum non esse filium, non illo de genere, vel
39 gente, valet actor in termino suam legitimare perso-
nam, & ante terminum non tenetur, per *Constit.* quæ
incipit, *Exceptionem filiationis*, per quam correctus est
text. in *cap. exhibita de judiciis*. In secundo casu,
quando comparet nomine proprio qualitate adjuncta,
nempè uti heres, cessionarius, vel donatarius, reo
opponente legitimationem personæ, tenetur illico o-
40 stendere esse talem decreto præamboli, donationis in-
strumento, vel cessionis, ut reus instructus de quali-
tate crediti deliberare possit, an cedere, vel conten-
dere velit, & adversus creditum se defendere. Tertio
41 casu si alieno nomine, omnino ante terminum tene-
tur suam legitimare personam, ex text. in *l. licet C.
de procuratoribus*, per quem evincitur, quod hæc ex-
ceptio reddit retrò judicium nullum post terminum
opposita, si actor suam personam non legitimet; ergo
omninò tenetur ante terminum, nè defatigetur reus.

Comparens uti tutor, solemnia, quæ conficere debet, *l.
42 tutor, qui repertorium D. de administr. tutor.* producе-
re tenetur, Mynsing. *cent. 2. observat.* 37. verùm si per
reum hæc exceptio fuerit opposita, & prædicta sole-
mnia tempore, quo actor comparuit, per eum confe-
43 cta jam erant, acta non sunt nulla; sed eadem in
termino petito, & a Judice ei impartito, præsentare
debet. *Rit.* 294. & in hac civitate letis est, quod ban-
cam, sive Noterium, penes quem reperiuntur solemnia,
44 ostendat, Ursill. *ad Afflict. decis.* 177. *num.* 5. Acta a
procuratore mandatum non habente confecta, certum
est, quod sint nulla, quia deficit consensus principa-
lis, qui de jure naturali exposcitur, *l. in causa cogni-
tione* 27. *§.* 1. *D. de procuratorib. l. licet* 24. *C. eod. tit.*
absurdum quippe foret, ut alter non habens a me
mandatum mihi præjudicaret, argum. text. in *l. si
procurator C. d. tit.* verùm si antequam de actorum nul-
litate fuerit dictum ratihabitio principalis cum mande-
to sequatur, acta sunt valide, quia ratihabitio retro-
trahitur, & mandato æquiparatur, *l. verò §. fin. D. de
45 solut. l. si fundus §. si nesciente D. de pignor. l. si pu-
pilli 6. §. item quæritur D. de negot. gest. l. licet verum
56. D. de judic. l. semper 60. l. hoc jure 152. §. in ma-
leficio D. de reg. jur. cap. cum quis de sentent. excom-
mun. in 6. cap. ratihabitionem de reg. jur. in 6.* mate-
riam autem legimitationis personæ habes in Antonio
de Virgilio, & Matine in speciali *tract.* Carlev. *de
jud. par. 2. disp.* 4. Farinac. *in repertor. judicial. quæst.*
57. Graff. in *tract. de except. 4. except. circà fin.* Arif-
min. Tepat. *var. jur. sentent. tit.* 129. Tusch. *variar.
jur. concl. lit. L. concl.* 244. *& seqq.*

VINCENTII ALOI

ANIMADVERSIO

IN CAP. I.

SUMMARIA.

I. *De Exceptionibus generatim.*
II. *Quid sit Exceptio.*
III. *Danda ab Actore Copia primi libelli.*
IV. *De obscuritate, & ineptitudines libelli.*
V. *De scripturarum editione.*
VI. *De exhibitione tituli.*
VII. *Quæ observanda circa cautionem expensarum.*
VIII. *Exceptio de judicio sisti, & judicatum solvenda.*
IX. *Constitutio Regni* Exceptionis filiationis *exponitur.*
X. *Exceptio compromissi.*
XI. *Quæstionis Commissarii.*
XII. *Unionis Actorum.*
XIII. *Litis pendentiæ, & ne continentia Causæ dividatur.*
XIV. *Veniæ non petitæ.*
XV. *Exceptio feriarum.*
XVI. *Carentiæ, & incompetentiæ actionis.*
XVII. *Exceptio hostiæ.*
XVIII. *Juris revocandi domum.*

I. ABsoluta particularium judiciorum tractatione, gra-
dum facit *illustris Auctor* ad expositionem eorum,
quæ generaliter in judicio occurrunt; & ab *Exceptio-
nibus* ducit exordium. Revera præcognitis actionibus,
quæ sunt fundamenta judiciorum, nosse statim opor-
tet exceptiones, quæ sunt veluti actionum earumdem
impedimenta, aut exclusiones, & merito a Forensibus

audiunt *Arma verum*: nam his profecto adversus actorem, se, reus suamque defendit intentionem in judiciario conflictu. Eas itaque ab Jure Naturæ, & Gentium descendere tam certum ait, quam quod certissimum, observante *Odescalcho de Exceptionib. Cap. I.* Est nempe in cordibus hominum insculpta sui ipsius defensio: quæ quum esset perniciosior in Societatibus in uniuscujusque collata arbitrio & voluntate, tam actiones, quam defensiones privatæ concreditæ fuerunt Publicæ Potestati; suatque sub ejusdem suprema tutela. Hinc juxta regulas Prudentiæ Civilis statutæ leges, ad quarum normam experiundæ defensiones non proprio marte, sed directione, & auctoritate Magistratuum, qui præsunt internæ Civium tranquillitati.

Istæ sane defensiones, quæ juridico vocabulo *Exceptiones* nuncupantur, accommodari debent fini, pro quo fuerunt a legibus concessæ; scilicet ad conservandam propriam tranquillitatem, non ad turbandam alienam, lites in longum protrahendo dilationibus, & veritatem cavillationibus obscurando. Utinam hoc animis causidicorum insedisset. Non essent certe Exceptiones detestabilia instrumenta exercendi litigatorum ingenia. Neque id, ut nonnulli improbe censent, cohonestatur permissione legum. Leges enim Exceptiones permittunt pro justa & licita jurium, honorumque defensione in judicio; non ut Actor, & Judex calumniose delassetur, non ut inutili obruatur impendio, sed ut rectificetur ordo judicii, & per hujus ordinis semitas ad veritatem, & justitiam commodius eatur. Quod ad Exceptionum usum quidam perbellus extat in Titulis Codicis *de Judiciis*, & de *Postulando* Advocatorum Catechismus, in quo præcipue cautum est: *Nemo ex industria protrahat imaginem*, causæ scilicet speciem & durationem.

Perpaucas in *Institutionibus* exposuit Exceptiones Compilator *Tribonianus*. Sed non ad solummodo ab eo expositas aliæ omnes reduci possunt. In Pandectis enim & Codice passim occurrunt ab illis plane diversæ exceptiones, quæ exemplum posteris præbuerunt alias atque alias exstruendi, quarum nunc numero fatiscimus. Quatuor tantum *Auctor* noster hoc in capite examinare duxit, scilicet, Exceptionem obscuritatis libelli, cautionis expensarum, exhibitionis scripturarum, & legitimationis personæ. Ex revera ut plurimum opponi solent ante litis contestationem, eamdem profecto industria dilatandi. Sed non eæ tantum dilatant dationem termini: quamplures adinvenit Causidicorum sagacitas, quas in unum colligere quasi foret impossibile. Quasdam seligam magis notas, quæ non debentur Fori vitio, sed legum dispositionibus. A ceteris enim consulto abstineo, ne de eis sigillatim differendo facem in arte dilatandi præbere videar.

II. Peccavit *Auctor de Exceptionibus* tractationem instituens, nihil de definitione sollicitus. *Cicerone* enim ajente, omnis regularis tractatus incipere debet a rei de qua est sermo instituendus, definitione, cujus ope rei natura perfectius potest haberi perspecta. Non in unam Jureconsulti tam veteres, quam moderni convenerunt Exceptionis definitionem. *Ulpianus* in *L. 2. D. de Except.*, docuit, quod sit, *quædam* exclusio, quæ interponi actioni cujusque rei solet ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationemque deductum est. Hæc vero definitio non integram comprehendit exceptionis efficaciam, omnemque valorem. Excludendi enim verbo usus est *Ulpianus* pro ejiciendo, & amputando: nam excipere servata latini sermonis proprietate, idem est ac detrahere: & exceptio inde dicta, quod aliquid de universo actoris jure detrahat. Sed non semper exceptio proponitur ad excludendam actionem: aliquoties actionem protrahit, vel impedit; aliquotiens non aliquam partem detrahit actionis, sed integram evertit. *Franciscus Hotomannus* ampliori exceptionem induit generalitate. Ita namque definit: *Judicialis quædam allegatio rei competens adversus actionem*. Verum exceptiones sunt, quæ non solum opponuntur directe adversus actionem, sed contra personam & qualitatem actoris; aliæ contra Judicem ejusque jurisdictionem. Haud adposite opinatus est *Geldenus ad L. 8. de verbor. signific. §. 1. n. 4.* hanc proponens definitionem; actionis limitatio, qua ostenditur hoc casu actionem alioquin justam locum non habere. Cui nam exceptionum generi illis convenit definitio? Non *dilatoriarum*, quia hæ non respiciunt justitiam actionis, sed modum eamdem persequendi, non *peremtoriarum*, nam his injusta dicitur actio, utpote vel pacto, vel Legibus, vel Magistratuum Decretis adversa; non anomalarum, quibus tantum impugnatur actio tam ante, quam post litis contestationem non ad finem limitandi, sed vel dilatandi vel absolute excludendi executionem: non denique *modificativarum*: quia istæ non afficiunt actionem, sed sententiam, qua fuit actio admissa, neque opponuntur ad elidendam, sed ad modificandam sententiæ executionem. Elegans porro videri potest laconica *Vulteii* definitio; quod scilicet sit *defensio rei aut actio contraria*. Sic genus exprimitur, sed occultantur characteres. Meo itaque judicio definiri potest exceptio, *facultas judiciaria resistendi actioni propositæ ad finem vel dilatandi progressum, vel impediendi experimentum, vel denique modificandi consequentias*.

III. Antiquo jure Romano Actor Reum privata auctoritate, & obtorto collo in jus trahebat juris experiundi causa *l. p. ff. de in jus voc.* Sed quia ignominiosa erat hæc in jus vocandi ratio & cultioribus sequentium temporum moribus indigna, Justiniani ævo prorsus evanuit. Sub Græcis enim Imperatoribus Actor privata quidem auctoritate Reum in jus vocabat, sed tamen per adparitores *l. 3. Cod. de ann. præscript.* Justinianus primum sanxit, quod Actor apud acta libellum afferret, eumque adparitor exhiberet Reo, qui subscribere se debebat tali die, & anno libellum accepisse, simulque solutis sportulis de judicio sisti cavebat. Quibus peractis Reo indulgebatur spatium viginti dierum a momento oblati libelli computandum, ad deliberandum cedere, an contendere vellet. *Nov. 50, 96., & 112.* Everso Romano Imperio Orientali, quando Pontifices Decretalibus jura dabant, libelli oblatio etiam apud acta fiebat, & copia dabatur Reo *Clementin. sæpe de verb. signif.* Controversia tantum fuit inter DD. an copia libelli dari deberet Reo sumptibus suis, an vero sumtibus Actoris. Baldus & Bartolus *in l. 2. ff. de edendo*, *Abbas in cap. de libelli oblat.* & *Lanfrancus in Clem. sæpe de verb. sig.* dixerunt, copiam primi libelli dari sumtibus Rei petentis, & quia alii DD & Decretalistæ sustinebant dari expensis Actoris; ideo Maranta *par. 4. dist. 9. n. 15.*, & *Menochius de arbitr. judic. cap. 128. n. 15.* uti harum opinionum conciliatores dixerunt, opinionem Lanfranchi servari posse in Curiis ecclesiasticis, ubi non obstant leges municipales. In Regno judicia formam acceperunt *a cap. Detestantes & a Prag. Dispendia litium* quibus quamvis sublatæ fuissent sollemnitates libelli a jure communi requisitæ, & modus ille libellandi per apices juris, adhuc tamen libellus, seu talis qualis petitio, quæ in illius locum successit, remansit fundamentum litis, & ex *Const. Dilationes* non potest omitti absque nullitate judicii, quia sine libello nec Reus deliberare potest cedere an contendere velit, nec judex sententiam proferre. Oblatio autem, seu præsentatio libelli apud acta est quoddam præparatorium judicii, & tam de jure communi, quam municipali intimatio, seu notificatio libelli, facta Reo per nuncios Curiæ, quos nos vocamus *juratos*, & *porterios* est principium litis, *Gloss. in l. fin. C. de temp. appell.*, *Afflict. in Const. contigit Muscatel. in Gloss. præsentata*, adeo ut Actor libellum præsentatum possit ante notificationem reprehendere *l. sempronia libellos ff. de furt.* Ex his igitur constat, quod ab Actore danda est Reo copia primi libelli. Et *Pragm. Comparente Reo tit. de ord. judic.* abstractæ etiam fuerunt dissensiones DD. cujus sumtibus danda sit copia primi libelli. Statuit enim dari debere copiam sumtibus Actoris. Quod si Actor non curaverit copiam primi libelli dare Reo, hic legalem exceptionem opponere potest non procedi ad ulteriora, nisi prius detur copia libelli ad finem deliberandi. Quia tamen ex praxi post præsentationem libelli apud acta in calce illius interponitur decretum quod intimetur Parti, & copia primi libelli, & decreti simul intimatur Reo; ideo hæc exceptio in Regiis supremis Tribunalibus non est in usu, & vel numquam copia primi libelli petitur, vel raro, prout Procuratorum elegantia requiret. Sed in aliis inferioribus Tribunalibus Regni indistincte petitur, & est prima cantilena Procuratorum, ut animadvertit Muscatel. *in gloss. respondendum n. 3.*

IV. Reus notificatus potest exceptionem opponere de obscu-

obscuritate, & ineptitudine libelli. Multa cumularunt DD. quando libellus dicatur obscurus, & quando ineptus. *Mantica* enim *singul* 263. quinque modis obscurum fieri libellum existimet, scilicet ratione æquivocationis, generalitatis, alternativæ, locutionis non coarctatæ, & infinitatis. *Pratus in addit. ad Muscatellam in gloss. obscuris* differre opinatur ambiguitatem ab obscuritate; ambiguitas enim ad totam orationem spectat, obscuritas ad peculiare verbum. *Afflict. in Const. dilationes* duplicem distinguit ineptitudinem libelli, una quæ non concludit, alia quæ provenit ex nimia generalitate, & actionem non specificat. Illustris Author noster *n.* 10. 13., *&* 14. monet obscurum dici libellum, quando ex ejus narratione actoris intentio non percipitur, quando quod petitur in actione deducta non continetur, quando denique fines, & confinia rei stabilis non contineat. In his dissentionibus regula ponenda est, quod libellus debeat esse clarus, certus, & aptus juxta tradita per DD. in *Auth. offeratur*. Si igitur non est clarus, dicitur obscurus; si incertus, vel non aptus, dicitur ineptus. Cæterum quia ea dispositione *cap. detestantes* sublatæ sunt multæ exceptiones, quæ contra libellum opponi poterant, hodie alia exceptio non opponitur, quam illa obscuritatis, eo magis quia libellus juvetur multis clausulis, quæ supplent defectus, ineptitudinesque, & efficiunt, quod omne jus videatur deductum; dummodo tamen ineptitudo non sit talis, ut actionem non contineat, vel sibi ipsi contrariam. Hinc recte laudatus noster Author solam exceptionem obscuritatis libelli adduxit. Hæc exceptio non generaliter opposita, sed in specie scilicet, ut Actor declaret illam obscuram libelli partem ad finem deliberandi, efficit ne non permittatur procedi ad litis contestationem, ne reus sub incerto Actoris discrimine vagetur. Et cum offitium judicis sit veritatem attendere, dilationes tollere, & lites celeri expeditione terminare, si viderit hanc exceptionem obscuritatis libelli opponi calumniose, & fatigandi causa, reijciet; si vero cognoscet talem esse obscuritatem libelli, ut ex illa deliberare non possit reus cedere an contendere debeat, interponet decretum, quod facta declaratione, providebitur. Imo etsi reus exceptionem prædictam non opponet, potest judex ex officio libellum obscurum, & ineptum reijcere & lacerare, *glossa in l. cum ff. de bon. libert.*, *Afflict. in cap. p. de feud. dat. in vim l. com.*, *Anna sing. 315.*, *Rovit. in Pragm. p. de off. jud.*. Animadvertendum denique est quod exceptio obscuritatis libelli non auditur in Foro nostro, vel raro; nam Advocati, & Procuratores citra honestatem & facundiam in orando, & defendendo, libellos apte, eleganter, clare, & sapienter concipiunt, nec opus indigent juvari formulis, & clausulis, quas commendat acuta Pragmaticorum natio.

V. Quoad Scripturarum editionem attinet, tituli habentur *in ff., & C. de edendo*, ubi statuitur, quod præter actionem etiam Instrumenta cum libello edi debent. Ex quo J. C. intulerunt, Actorem debere Instrumenta omnia exhibere, quibus Reus possit deliberare *l. p. & 2. ff. de edend.*, quod danda sint exempla etiam non subscripta *l. ult. ff. eod.*, etsi sine die & consule, & si Actor nolit edere, iisdem Instrumentis postea uti non poterit *l. p. §. ult. ff. eod.* Forenses tamen aliqui post Bald. & Bart. multas distinctiones fecerunt, quando scilicet Scripturarum mentio in libello fiat limitative, vel declarative, & quando illas Actor cogatur exhibere. Alii e contra indistincte voluerunt, ut quolibet casu sint Reo exhibendæ scripturæ, & Follerius *in Addit. ad Marant. p. 6. actu 10.* testatur ex communi stylo tam in M. C. quam in aliis Curiis servari ut sive limitative, sive narrative in libello scripturarum fiat mentio, exhibere illas tenetur Actor, reo petente. Ut vero ambages, & quæstiones dirimantur tyronibus, regula ponenda est, quod exceptio exhibitionis scripturarum est dilatoria, & alia est editio quæ petitur a Reo ad finem probationis; alia, ut deliberet proclivius cognita actione, & ad defensionem veniat magis instructus. Illa non admittitur, nec fieri debet ante litem contestatam; hæc regulariter per Actorem est facienda. Debet igitur Actor exhibere Reo scripturas omnes in libello enunciatas, & etiam illas, ad quas relatio habetur correlationis ratione, dummodo tamen non agatur de scriptura, quæ de se ipsa principaliter disponit, *Afflict. dec. 273.*, vel de privilegio, & Rescripto Principis, *Bon. dec. 247.*, & debet exhibere integras, quia totæ sunt legendæ; nam plerumque principium, seu aliqua pars scripturæ per aliam corrigitur, vel moderatur: dummodo non agatur de libris rationum, quia sufficit quod edatur particula illorum, quatenus ad Reum petentem spectat *l. Argentarius ff. de edendo*. Limitatur tamen regula prædicta si in libello fiat mentio de scripturis, de quibus Reus possit per se esse instructus, vel pro rostris essent positæ, vel ad Reum non spectent, vel denique si Actor juret penes se non habere in promtu, quia in his casibus exceptio exhibitionis scripturarum non impedit litis cursum, *Muscatell. glos. Mentionatorum*. Cæterum cum hæ quæstiones sint potius facti quam juris, judex suo officio videbit si hæc exceptio exhibitionis scripturarum calumniose opponatur, & ad solam dilationem fundandam, vel animo ut Reus conventus deliberaret consultius si cedere, an contendere debeat.

VI. Si in libello fiat mentio tituli, & reus exceptionem opponat illius exhibitionis, hæc exceptio non officit, ut non procedatur ad expeditionem litis, quia reservatur ad merita causæ. Ita decisum refert *Minad. dec. p.*, *Rovit. pragm. 5. de ord. judic.* Excipitur tamen si agatur de re pro qua Actor incurrit in apertam resistentiam legis, & reo adsistet jus commune, hoc enim casu Actor non auditur, nisi titulum exhibeat, quia actio est contra jus, & qualitas rei repugnet possessioni, & etiam detentioni *Rovit. Prag. p. de jurisdict. ad invicem non turb.*, *de Ponte decis. 12., & 40.* Quod maxime locum habet in exercitio corporum jurisdictionalium, & jurium prohibendi, quæ sine titulo nequeunt possideri. Prudens tamen Judex videbit an pro evitanda exhibitione tituli opponatur præsidium possessionis longissimæ, aut præscriptionis, vel consuetudinis legitime præscriptæ. Præsidium namque hoc solet esse velamen tituli non existentis, & pro titulo obtrudi tentatur effectus propotentiæ.

VII. Actor jure veteri satisdare non cogebatur *§. p. instit. de satisdat.* Jure novo fuit invectum, quod Actor satisderet intra duos menses a die porrecti libelli se litem contestaturum *l. libellum C. de litis contest.*, & similiter usque ad finem litis in judicio permansurum, & in casu succumbentiæ nomine expensarum reficere reo decimam partem litis *Auth. generaliter Cod. de episc. & cleric.* Glosa tamen in *§. sed hodie instit. de satisdat.* dixit de consuetudine cautionem expensarum non præstari, quod fuit verum, quoad primam satisdationem, & quoad formam secundæ cautionis datam ab *Auth. generaliter*. Hodie hæc cautio in quocumque Tribunali præstatur, & praxis introducta fuit a dispositione *Pragm. t. de expensis*, ut animadvertit *Rovit. ad d. pragm. n. p.*, *& Gallup. prox. l. 2. part. 2. cap. 8.* Finis hujus cautionis fuit, ut si Processus fuerit nullus, aut ipse Actor succumberet in lite, aut alio modo reum ab Actore injuste fuisse vexatum constaret, cogatur reo expensas reficere *Afflict. dec. 170.* Præstatur regulariter in ingressu litis, & antequam detur terminus in causa; quod si omissa fuerit, & reus excipiat adimpleri, Actor tenetur statim illam præstare, imo si terminus datus fuerit, supersedetur donec cautio prædicta præstetur, & postea aliud decretum interponitur, quod stante cautione expensarum præstita, terminus alias datus currat. Hæc enim cautio quamquam non sit de substantia actus, nec de necessitate præstanda, tamen quando petitur a reo, debet de necessitate præstari, & ejus omissio esset nullitas non vitians totum Processum, sed illum actum absolute, qui tamen poterit adimpleri, & suppleri semper, & in qualibet parte judicii. Quod si reus omiserit illam petere, judex ex officio tempore ferendæ sententiæ rationem etiam habebit expensarum contra Actorem injustum, & temerarium litigatorem *tot. tit. Cod. de fruct. & lit. expens.* Id cautum *Pragmat. 18. de ordin. & form. judic.*, §. 3. in qua ita habetur.

Per raffrenare le tante ingiuste liti, che s' introducono ne' Tribunali, senza ponderarsi dall' e parti se l' assiste, o nò la giustizia, ma solo per defatigare i litiganti, e cicavarne qualche profitto: Ordiniamo perciò, che tutti

coloro,

coloro, che avranno litigato, e succumbito, debbano in qualunque Tribunale tanto per le cause esecutive, quanto per le ordinarie, pagare irremissibilmente le spese di tutti due i giudizj, alle quali nell' istesso decreto diffinitivo, o sentenza debbono esser condannati, o pure dal pagamento delle medesime essere assoluti. Per le quali spese, fatto che avrà il Decreto passeggio in cosa giudicata, dallo Scrivano della causa con tutta celerità se ne debba formare il calcolo, avverso del quale si debba ammettere una sola revisione, senza potersi produrre altro gravame, se non solamente quello delle Nullità col deposito.

Satisdatio dabatur per fidejussores *inst. de satisdat.* Ex *Auth. de litigiosis §. ad excludendas*, & ex Glosa in *l. 1. ff. de satisdat.* statutum fuit, quod si Actor fidejussorem non invenerit, stetur juratoriæ ejus cautioni. Hinc controversia orta inter DD., an judex simpliciter deberet stare adsertioni Actoris, & illi deferre juramentum, an vero necessaria sit etiam aliqua summaria probatio? Alexander in *l. si constante §. quoties ff. sol. matr.*, & *Caravita super Rita 263.* dixerunt numquam admitti juratoriam cautionem, quando potest alio remedio utrique parti consuli. Menochius *de arb. jud. casu 139.* existimavit remitti arbitrio judicis. Muscatellus in *glossa Expensis* noluit juratoriam cautionem deferri abique aliqua summaria cognitione ad evitandas fraudes. Hodierna praxis has opiniones diremit, nam cautio expensarum præstatur ab Actore si aliquem fidejussorem inveniat laicum, & patriæ potestati non subjectum, aut ab ejus Procuratore in actis, qui se obligat pro suo Principali per viam expromissionis.

VIII. Reus pariter cautionem præstabat Actori de judicio sisti & de judicatum solvendo *l. 66. ff. de fidejuss.*, & *l. 9. ff. de jud. solv.* Illa respiciebat existentiam, & exercitationem totius judicii, & lata sententia expirabat *l. grave §. & post ff. de fidejuss.* Hæc finem judicii, & lata sententia exequebatur contra fidejussorem *l. judicatum solvi ff. judic. solv.* Jure autem novo reus relevabatur a cautione de judicatum solvendo, si satisdabat judicio sisti *§. 2. Inst. de satisd.*, dummodo ipse litigaret, si vero per Procuratorem, etiam de judicatum solvendo cavere debebat, quia defensor alienæ litis nemo idoneus sine satisdatione intelligitur *l. qui proprio ff. de proc.* Et similiter qui satisdabat de judicatum solvendo, non tenebatur ad aliam cautionem de judicio sisti *l. filiusfamilias ff. de proc.*, quia hæc in illa continetur. Denique ob male intellectam *l. sciendum ff. de satisdat.* error prævaluit in Foro quod possessor rerum immobilium in jurisdictione judicis non teneatur præstare cautionem de judicio sisti; & comuni fori usu hæc cautio certis tantum casibus exigebatur.

Quoad nos attinet Federicus II. *in Const. dilationes* sancivit quod reus intra triduum cautionem daret de judicio sisti, & judicatum solvendo, excipiendo tantum ab illa possessores rerum immobilium. Quod si haberent bona mobilia, & fidejussores non invenirent, admisit ad cautionem juratoriam. Et denique sancivit quod si rei conventi sint pauperes, vel vagabundi, & girovagi & fidejussores non invenirent, in carcerem intruderentur usque ad finem causæ: quæ ultima pars Constitutionis præsidium in legibus Romanis habere non potest. Hinc Forenses nostri varias agitarunt quæstiones; an possessor rerum immobilium in Regno etiam cautiones prædictas dare teneatur? Et Afflictus affirmativa conclusit *dec. 109.*: alii vero dixerunt reforibendum esse Curiæ loci, ut fidejussores reciperet. An similiter omnis reus pauper non inveniens cautionem, sit carcerandus tamquam de fuga suspectus? Et quamquam multi Forenses post *Bald. in l. sciendum ff. de satisdat.* tenuerint, reum eo ipso quod non possideat bona stabilia esse suspectum de fuga, tamen prævaluit opinio judicis arbitrio remitti, considerando personam rei conventi, nec passim sine delectu cogendum quemlibet ad has cautiones præstandas, aut ad carcerem subeundum *Menoch. de arbitr. jud. cas. 87.*, sed etiam admitti ad juratam cautionem, dummodo non sit notorius vagabundus, vel girovagus *Caravit. ad Rit. M. C. 170.* Sed postquam per *Cap. Detestantes*, & *per Pragm. I. Dispendia de ord. jud.* fuerunt sublatæ solemnitates, & substantialia judiciorum, non amplius habuere locum scrupulosæ istæ cautiones, & ad meram formalitatem sunt redactæ. Reus enim apud acta aut fidejussorem præstat quemlibet laicum, & patriæ potestati non subjectum, qui promittit prædictum reum judicio sistere, & judicatum soluturum, aut ejus Procurator cavet pro Principali per viam expromissionis. Cæterum practicatur tantum contra reum non possidentem bona in Regno, & suspectum de fuga, ne judicium reddatur elusorium, juxta terminos decisionis Afflicti 170. cumulatis limitationibus per Ursilium, cæterosque Addentes.

IX. Frequenter in Foro auditur exceptio legitimationis personæ opposita a reo contra Actorem, & quod sit adeo privilegiata, ut per nullam legem excludi possit. Revera ex jure communi legitimatio personæ Actoris petente reo fieri debet in ingressu litis, & ante litem contestatam, quia est fundamentum incipientis, & habilitas vel inhabilitas agentis ante omnia videri debet, ne in damnum rei judicium sit validum si Actor vincat, & nullum si succumbat *l. non ignorat Cod. qui accus. non possunt*, *l. si quæramus ff. de testament.*, & *l. quidam ff. de jur. dot.* Tribus autem modis Actor in judicio comparere potest, vel proprio nomine sic & simpliciter nulla adjuncta qualitate in ejus persona; vel nomine proprio non simpliciter sed cum conjuncta qualitate in ejus persona, ut heres, agnatus, filius; vel nomine alieno, ut Tutor, Procurator, Syndicus, Curator.

Nulla exceptio legitimationis personæ opponitur contra agentem nomine proprio sic & simpliciter, dummodo non sit prohibitus agere in judicio vel ex defectu consilii & intellectus, ut insana, furiosus, mentecaptus, prodigus, surdus, vel ex fragilitate consilii, ut minor, vel ex defectu potestatis, ut filiusfamilias, servus. Opponitur hæc exceptio contra agentem nomine proprio non simpliciter sed cum adjuncta qualitate in ejus persona, tamquam filius, agnatus, heres, & de jure communi ante contestationem litis tenatur probare qualitatem illam adjunctam *d. l. non ignorat Cod. qui acc. non poss.* Sed jus commune correctum fuit a Constitutione Friderici II. *exceptione filiationis*, cujus verba sunt: *De exceptione filiationis, generis, sive gentis, & quod heres non sit, qui actionem vel accusationem intendit, tam in civilibus quam in criminalibus causis contestationem litis continuo faciendam volumus retardari, sed eis propositis in causa principali, nihilominus procedat.* Statuit igitur Fridericus II. quod opposita exceptione legitimationis personæ filii aut cognati, quos eleganter appellat sub nomine *generis*, sequutus phrasim Ulpiani in *l. 9. ff. de prob.*, vel opposita exceptione legitimationis familiæ, quam eundem Ulpianum sequutus in *l. 2. & 31. ff. de ædilis. edict.* appellat sub nomine *gentis*, vel opposita exceptione legitimationis heredis, non retardetur cursus litis, sed reservantur ad merita causæ tempore ferendæ sententiæ. *Afflictus* ad hanc Constitutionem opinatur, quod si reus non opponat exceptionem filiationis, agnationis, & heredis, judicium valebit, ex quo cum Adversarius non exceperit, non videtur negare, & subdit esse menti tenendum. Quod non indistincte est admittendum: quamvis enim judicium valebit, si Actor fundatur super qualitate filiationis, vel heredis, & illam non probaret, semper obstabit regula, quod Actore non probante reus absolvitur. Denique Constitutio prædicta ut correctiva juris communis, non extenditur ad agentes alieno nomine, imo illos aperte exclusit. Igitur si contra Tutorem, Procuratorem, aliumque alieno nomine agentem opponatur exceptio legitimationis personæ, impediet litis contestationem, quia deficit radicale fundamentum judicii tam ex parte constituti, quam constituentis *l. licet Cod. de procur.*

X. Exceptio compromissi descendit ex *Pragm. Odia litis in tit. de Arbitr.*, & definiri potest quod sit exceptio declinatoria fori competens conjunctis sanguine, vel affinitate usque ad quartum gradum civilem inclusive in causis non exceptuatis. Fusius de exceptione ista pertractabimus *in Animadversione ad Cap. IV.*, ubi multa distincte enucleata reperiuntur.

XI. Antiquitus non destinabatur Causæ Commissarius generalis, nec ad successorem transferebatur ejusdem cognitio. Cœpit registrari successio anno 1559., & a Pragmatica 4. Junii 1574. *tit. de caus. decid.* ordinatum fuit, quod successor omnes causas prædecessoris susciperet. Sive igitur ob descendentiam, sive quia

quia eadem causa pluribus commissa erat, sive ob alias rationes hæc exceptio quæstionis commissarii quotidie aures Collateralis Consilii vexabat, & a legibus refrenatio expectabatur, quia justitiæ cursum retardabat. *Pragmatica 8. de dilat.* anni 1624. jussit ut tunc causæ cursum impediret, quando duo copulativa concurrerent, scilicet quod opponatur intra mensem a die intimationis decreti Commissarii, & quod intra eumdem mensem obtineat excipiens decretationem Præsidis S. R. C., *quod intimetur Parti, & veniat Actuarius cum processu, & Partibus ad providendum*. Tempus autem, in quo exceptio prædicta deciai deberet, fuit statutum trium mensium decurrendum a die, quo fuerit cæptum procedi in contradictorio judicio, quando Partes sunt præsentes in Civitate Neapolis, & sex mensium si sint absentes. *Pragm. 7. anni 1631. tit. de dilat.* Similiter *Pragm. 89. §. 3. de off. Proc. Cæsar. diei 3. Augusti* 1653. statuit, quod adversus decretum interpositum per Præsidem S. C. super decisione quæstionis Commissarii unica reclamatio concederetur, decernenda in Collaterali intra mensem decurrendum de momento ad momentum à die notificationis ipsius decreti, alias illud firmum remaneret absque alia intimatione, qui terminus mensis nullo modo possit prorogari: vel dispensari. Sed quia malitia litigantium dispositiones harum Pragmaticarum illudebat, edicto Præsidis S. C. Lanzina Ulloa diei 21. Julii 1689. fuit declaratum quod terminus trium mensium curreret etiam in præjudicium illorum qui non fuerunt auditi, & illo expleto ne fieret quidem descendentia Commissarii; & similiter quod in decretatione quæstionis hujuscemodi interponatur clausula, *verum si quæstio de commissario non fuit proposita intra mensem, servata forma Regia Pragmatica non impediatur cursus causæ*. At his salutaribus legibus nequidem frequentia quæstionum Commissariorum frænata remansit; hinc Pragmatica diei 21. Junii 1728. jussit, quod quando causa reperiretur duobus commissa, prævaleret illa commissio prius notificata Parti, etiamsi posterior sit tempore, aut ab alio Commissario fuisset expedita inhibitoria Inferiori Tribunali; & renovando dispositiones aliarum Pragmaticarum jussit similiter irremissibiliter exigi pœnam duc. 24. Fisco applicandam ab illis Actorum Magistris, qui elapso tempore statuto supplicationes hujusmodi exceptionis reciperent. Et denique Constitutione diei 18. Martii 1738. sancitum fuit, quod hæc exceptio proponenda sit intra sex dies inter præsentes, & triginta inter absentes, decurrendos a die notificationis factæ Procuratori, vel Principali. Formula vero decretationis, quæ nunc interponitur est *Intimetur Parti, & veniat Auctuarius cum Actis, & Partibus ad providendum: verum si quæstio de Commissario non fuit intra sex dies proposita servata forma Regia Constitutionis, non impeditur cursus causæ coram eo Commissario, coram quo ad præsens proceditur*. Nuper orta quæstio, an sufficiat inhibitoria notificata M. C. ad radicandam Causam coram uno Consiliario penes Scribam, qui eamdem inhibitoriam subscripsit, nihil de notificatione adversæ partis sollicitum, fuit refragantibus votis quatuor S. C. Actorum Mag., a Præside exoptatissimo *Marchione Cito* decisum, non sufficere inhibitoriam, sed ad constituendam in Consiliario jurisdictionem abscisse requiri partis notificationem. Acta sunt in Banca de Martino penes Scribam Leonardum Sarto. Accidere tamen potest quod pendente quæstione Commissarii procedi debeat ad aliquem actum necessarium; hinc cognita necessitate a Præsidente S. C. destinatur Commissarius, cujus commissio extinguitur per cursum mensis decurrendi a die commissionis, ut ex prædicto decreto Præsidis S. C. Ulloa anni 1698.

XII. Exceptio unionis Actorum frequens est in praxi. Quando enim causa in eodem Foro agitatur, Parte excipiente unio fieri debet apud illum Actuarium penes quem non solum lis est cæpta, sed etiam ubi primo ordines fuerunt notificati; quia notificatio ordinum radicat judicium, & tunc Actuario quæsitum est jus in causa *l. quisquis fuerit C. de sportulis*. Si vero causa agitatur inter Actuarios diversi Fori, unio Actorum trahitur à judice, qui debet de justitia cognoscere; *Carleval. disp. 2. quæst. 5.* Et hæc exceptio potest opponi in qualibet parte judicii; quia nullo termino præscribitur, utpote dependens ab exceptione ne causæ continentia dividatur, ita ut non præjudicetur ab alia exceptione quæstionis Commissarii jam finita. Sed non spernenda est regula, ut opponatur intra mensem, quando quæstio Commissarii non est opposita, nec terminata. Non in omnibus tamen causis opponi potest. Et primo coram judice incompetenti unio Actorum non datur. II. Quando non est eadem causa, vel quando processus primæ instantiæ cum processu appellationis, & reclamationis non est idem, & post appellationem conveniuntur alii possessores; nam judicium dividitur, ut coram judice appellationis procedatur contra litigantes in prima instantia, & judex primæ instantiæ procedit contra alios. III. Non datur unio Actorum in judiciis executivis, quia sunt compatibilia duo judicia executiva de eadem re apud diversos judices, cum in executivis judex non condemnat, & non possunt fieri repugnantes sententiæ. Hinc Delegati piorum locorum solent cogere Debitores via executiva ad continuandam solitam solutionem alicujus rei, dummodo non agatur de Patrimonio deducto, quod est judicium universale, trahens secum omnia judicia dependentia, & emergentia. IV. Non datur locus unioni Actorum in causa deductionis hereditatis cum alia causa judicii particularis super bonis hereditariis. Nam commissio causæ hereditatis importat tantum cognitionem totius, vel quotæ universæ hereditatis, & judicia particularia cognosci debent ab illis judicibus coram quibus sunt introducta *Constit. anni* 1738. §. 12. V. Non dant robur unioni Actorum provisiones notificatæ post mensem elapsum a die expeditionis, quia nullius sunt momenti *d. Const.* §. 9. Praxis vero decretorum unionis Actorum in eodem Foro est, quod in M. C. interponitur decretum, *quod Acta facta in Banca N. uniantur cum actis factis in Banca N., & si est locus unioni videatur per T. T., & interim non procedatur*. Et in calce supplicationis porrectæ Visor electus suum votum scribit: *Sum voti, quod acta facta penes N. uniantur cum actis factis in Banca N.*; adversus quam determinationem si proferatur gravamen in eadem M. C. solet committi revisio duobus Actorum Magistris, aut Magnifico a Secretis. Et in S. C. interponitur decretum: *Si est locus unionis, videant Hebdomodarii*.

XIII. Licet Procuratorum vulgus passim confundat litis pendentiam cum causæ continentia, & in replicationibus inconsiderate utramque opponere soleat; hæ tamen exceptiones inter se sunt diversæ. Illa est, quando Actor eamdem actionem ex integro & essentialiter intentatam coram primo judice transfert ad alium judicem. Hæc, quando non eadem actio ex integro & essentialiter proposita coram uno judice, sed aliqua dependens ex ea deducitur apud alium judicem. In prima opponitur mutatum esse judicium: in secunda fuisse divisum. Differunt etiam quoad effectus. Nam si opponatur, & non admittatur exceptio litis pendentiæ, debet excipiens appellare, alias valebit processus coram utroque judice factus. In exceptione tamen opposita ne continentiæ causa dividatur, si judice non admittatur, sed continuaret in procedendo, excipiens non tenetur appellare, sed Processus erit nullus *Affl. dec.* 134. Rationem hujus discriminis repetit *Follerius in addit. ad Marant. part. 6. membr. 9.* a modo primam exceptionem opponendi, sed male; quia modus consistit in scientia qualitatum harum exceptionum.

In Exceptione enim litis pendentiæ, pena mutantis judicium antiquitus erat amissio causæ, & hodie infligitur pœna arbitrio judicis, *Afflict. dec.* 394., sed non est nullitas judicii si judex, illa obstante, procederet. Igitur excipiens debet non solum opponere sed ligare manus secundi judicis producendo appellationem, si dictam exceptionem non admiserit, alias semper valebit processus. Sed in exceptione ne continentiæ causa dividatur, quia dividitur judicium, sufficit tantum opponere, nec opus est appellare, si non admittatur; cum lex prohibeat, ne resistat adulteriora procedi *l. nulli C. de sen. & inter. om. judic.*, & ideo quidquid sequitur, erit nullum *l. non dubium C. de leg. Afflict. dec.* 354., *Muscatel. Gloss. Tribunali*. Et ex his alia differentia colligitur inter utramque exceptionem, quia litis pendentiæ exceptio ante

litem

litem contestatam opponi debet, alias censetur consensisse in judicem *l. fin. C. de except.* At exceptio ne continentiæ causa dividatur etiam post litem contestatam in qualibet parte judicii opponi potest, ne in duabus causis connexis oriantur repugnantes sententiæ, *Cardeval. de judic. lib. p. tit. 2. disp. 2.* Hinc colligitur etiam differentia inter prædictas exceptiones, & illam unionis Actorum supra expositam. Per litis pendentiam mutatur judex & non judicium. Per continentiam causæ mutatur judex & judicium. Per unionem Actorum in diversis Bancis non mutatur nec judex, nec judicium.

Litis pendentiæ exceptio nascitur ex *l. ubi captum ff. de judic.*, & fuit inventa ne litigantes coram diversis judicibus divertantur, & vexentur laboribus, & impensis, & ad conservandum juris rigorem, & jurisdictionem, *Menoch. de arbitrari judic. cons. 371.*, *Muscatell. in Gloss. Tribunali.* Ut admittatur, tria requisita habere debet, scilicet ut sit eadem res, eadem causa, eadem persona, seu idem modus agendi *l. cum quaritur ff. de re judic.* Exceptione ne continentiæ causa dividatur nascitur ex *l. nulli Cod. de judic.*, ubi denegatur audientia ei qui vult causam dividere. Quamquam autem diversæ sint hæ exceptiones tamen opposita exceptione litis pendentiæ sub clausula generali, implicite intelligitur opposita etiam illa ne continentiæ causa dividatur, eo magis quia secundum *Afflictum d. dec. 359.* multis modis dicitur continentiæ causa dividi; & hinc communiter in Foro causi Procuratores opponunt non solum exceptionem litis pendantiæ simpliciter, sed omnem aliam resultantem, vel narrant factum taliter, quod implicite ex facto narrato resultet etiam exceptio non expressa; hincque etiam prædictæ exceptiones sub uno titulo connectuntur. Verum non inducitur litis pendentia per simplicem libellum præsentatum, sed necesse est ut sit intimatus, & appareat nuncii seu Porterii relatio, ut inducatur, *Bald. in l. p. ff. de in jus voc. Marant. part. 6. memb. p. n. 71.* Et hic Forenses varias agitant quæstiones. An intimatio nulla producat litis pendentiam: An Actor sicut Reus possit illam opponere: An instantia perempta, possit allegari litis pendentia: Et in quibus causis continentia causæ, & litis pendentia locum non habeant: Quæ quæstiones etiam ex animadversis facile diluuntur. Nam in citatione nulla quidquid superædificatur nullum est *Bald. in l. p. ff. de in jus voc.*, *Afflict. in Const. eorum fraudibus.* Idem est in citatione circumducta, *Franch. dec. 132. n. 4.* nam tunc non dicitur lis pendere *arg. l. non putavit ff. de bon. poss. c. tab.* At si in actione perempta insufflatur vitæ spiritus, tunc dicitur restituta beneficio Principis, & ideo inducit litis pendentiam, *Muscatel. gloss. Tribunali n. 7.* Similiter exceptio litis pendentiæ, & continentiæ causæ competit etiam Actori in casu, quod Reus Actorem vellet reconvenire coram alio judice *l. in Cod. de fruct.*, *& lit. expens.* Denique prædictæ exceptiones locum non habent in judicio executivo, si pendentia est similiter litis executivæ. At si pendentia est litis ordinariæ, Forenses in varias opiniones abierunt. *Maranta disp. part. 6. num. 9.*, *Concius de Cens. art. 6.*, aliique relati per Regentem Petram *Rit. 166.* opinantur, quod si Actor elegerat viam ordinariam, exceptio litis pendentiæ admittitur, quia non potest recedere a via electa. *Muscatellus in gloss. Tribunali* limitat si Actor intendendo actionem ordinariam protestatus fuerit non præjudicari in via executiva. Galterius *3. part. Rubric. præsent. Instr.*, *& Ursilli ad Afflict. dec. 226.* ante litis contestationem non posse recedi a via ordinaria; post vero litis contestationem exceptiones prædictas non admitti. *Regens Petra* indistincte dixit excludi dictas exceptiones, quia Actor per actionem ordinariam non renunciavit actioni executivæ *in Ritu 144. n. 64.*, & hæc opinio est in Foro recepta, eo magis quia in Instrumentis apponi solet clausula, quod una via electa, altera non tollatur. Similiter non habent locum dictæ exceptiones in judicio prævento, *de Luca ad Franchis obser. 373.*, *& Petra ad Rit. 166.* Et denique non habent locum in judicio *l. diffamari Mastr. lib. p Resol. 14. 3. & 255.*, *Verda ad Galluz. part. 2. cap. 3.*

Quia exceptiones istæ in omnibus Tribunalibus Regni frequenter audiuntur, juvat quæ ad praxim decretorum conferunt, referre. Non admittuntur dictæ exceptiones per viam replicationis factæ in copia libelli notificati, sed per viam attestationis, quæ fieri debet ab Actuario Curiæ, in qua lis pendet, & in calce petitionis interponitur decretum: *super omnibus hinc inde prætensis audiantur Partes*, & quando Judici videbitur Causam esse remittendam, interponitur decretum. *Visis provisum, & decretum est, quod Partes adeant dictam Curiam, ubi inceptum est judicium, hic suum &c.* Quando autem non habent locum exceptiones, interponitur decretum. *Quod procedatur in M. C. petita remissione ad Curiam N. non obstante, vel procedatur in præsenti causa ad ea quæ incumbunt, oppositis non obstantibus.* Multoties exceptiones productæ esse possunt tanti ponderis, ut arduum sit rejicere, vel admittere, & tunc interponitur aliud decretum: *Quod expectetur exitus causæ principalis.* Si vero agatur de pendentia causæ in Tribunali S. C., vel Regiæ Cameræ, tunc non producitur fides Actuarii, sed inhibetur Banca M. C.

XIV. Cum ignominiosa esset in jus vocatio, Prætor edixit quasdam Personas non debere omnino vocari in jus, quasdam vocari posse sed non aliter quam venia prius ab ipso impetrata. Non poterant vocari in jus omnino I. Ob dignitatem Magistratus qui cum potestate erant *l. 2. ff. de in jus voc.* II. Personæ rationis usu destitutæ, veluti furiosi, infantes, puberes, *l. 4. & 22. ff. eod.*, 3. publica solemnitate occupati, ut sacra facientes, equo publico in causa publica transvecti, judicantes, nuptias celebrantes, funus ducentes *l. 2.*, *& 3.*, *& 4. ff. h. tit.* Sine impetrata venia a Prætore non poterant vocari Parentes utriusque gradus & sexus etiam adoptivi *l. 4. & 8. ff. eod.*, & Patroni, & eorum parentes & liberi ob naturalem reverentiam *l. 9.*, *& 10. ff. eod.*; item Patroni uxor, & heres etiam extraneus, vel Personæ proximæ Parentibus, ut Socer, Socrus, vitricus, noverca *l. 1. & 2. C. de in jus voc.* Et si quis has Personas sine venia in jus vocasset, in eum quinquaginta aureorum judicium dabatur *l. penult. ff. h. tit.* Vocatus igitur sine venia, vel qui omnino vocari non debebat, apud Prætorem excipiebat sua jura & nullam fuisse vocationem ostendebat, *Cujac. lib. 5. obs. 1716. argumento l. ult. ff. de jurisdict.* Quamvis autem evanuerit in jus vocatio, jura tamen eadem observabantur, ut videre est in Pandectis, quæ tam diffuse explicari passus est Justinianus. Sed quia Modestinus in *l. 13. ff. eod.* rem paucis verbis absolvit: *Generaliter eas personas, quibus reverentia præstanda est, sine jussu Prætoris in jus vocare non possumus*, dubium moverunt Doctores, quibus debeatur reverentia, & confundendo reverentiam quæ legis accessione est præstanda, cum alia ex urbanitate, & honore tantum proveniente, intularunt hanc exceptionem veniæ competere præceptoribus, in jus vocatis a discipulis, *Alexand. ad d. l. generaliter*: Parentibus spiritualibus ad instar Parentum adoptivorum, Jason, & Angelus *ad d. l.*, Domino contra Vassallum, & Universitati contra Civem.

In Regno ob Ritum *M. C. 46.* non datur exceptio Personarum, & omnes Personæ, cujuscumque status, gradus, conditionis, dignitatis, præeminentiæ citari possunt, exceptis tantum familiaribus, & commensalibus domesticis Regis, & actu servientibus, qui nihilominus etiam a M. C., & Regiis Audientiis citantur, & sunt exempti a Curiis propriorum domiciliorum, *Caravita in d. Rit. n. 22.* Hinc Forenses nostri in varias opiniones abierunt, an scilicet penitus in Regno locum non habeat exceptio veniæ non petitæ. Muscatellus *glos. intimato* censuit ob *d. Rit.* pœnam prætoriam locum non habere, & quod omnes Personæ etiam privilegiatæ citari possunt, & ex urbanitate tantum solere apponi in libellis clausulam venia, quatenus opus fuerit, petita. Alii opinati fuerunt Ritum prædictum loqui tantum de Personis, quæ prætendebant ad M. C. non trahi posse ob privilegia concessa per Carolum III., Reginam Margharitam, Ladislaum, & Prædecessores, & ad alias personas non extendi; hinc concludunt habere locum dictam exceptionem, si statim opponatur, sed si non opponatur a Personis in Ritu non comprehensis, censetur approbata Persona Actoris, & data licentia agendi, *Novar. part. p. quæst. for. 149.*, *Freccia part. 2. n. 56. de præsent. instr.* Alia quæstio insuper emer-

emersit, an venia requiratur pro forma, & non sufficiat tacita; an vero sufficiat in libello exprimi qualitatem personarum, & eo ipso quo judex permittit citationem, censeatur concessisse veniam. Primam opinionem sequitur *Novarius loc. cit.*, addendo quod etsi velit Actor solvere pœnam adhuc procedi prohibetur. Secundam amplectitur *Capyc. dec. 56.*, *& Freccia loc. cit.* At cum per *cap. desistantes*, *& Prag. dispendia litium* sublatæ fuerint solemnitates de apice juris, in praxi non habet locum hæc exceptio, & in libello quando agitur contra Personas, quibus naturalis reverentia debetur, sufficit adponi clausulam *petita, quatenus opus fuerit, venia*, eo magis quia hæc exceptio est de venia non petita, non jam de venia non obtenta; ideoque opus non est ut prævio decreto judicis venia concedatur.

XV. Feriæ sunt dies, qui a forensibus negotiis vacationem præstant. Jure Romano aut erant repentinæ seu indictæ, aut sollemnes & legitimæ *l. 26. §. 7. ff. quibus ex cau. major.* Repentinæ extra ordinem pro re nata indicebantur, veluti ob res prospere gestas, vel in honorem Principis *l. p. ff. de fer.*, item ob luctum, vel calamitatem publicam ad placandam Deorum iram, *Gell. lib. p. Noct. Attic.*, *Tacitus lib. 2. Ann. c. 62.* Sollemnes & legitimæ erant statæ & ordinatæ Feriæ, quæ perspici possunt *in l. 26. C. de fer.* Hæ vel erant divinæ Religioni & cultui divino dicatæ *l. ult. C. eod.*, vel humanæ, ut natales diea urbis Romæ, & Constantinopolis *l. 7. C. eod.*, item dies antecedens Kalendas Januarii solitus vacare honori Magistratus *l. 5. ff. eod.*, & similiter feriæ Messium, & Vindemiarum *l. p. ff.*, *& l. 2. & 7. Cod. eod.* Ex oratione divi Marci refert Ulpianus: *Ne quis messium, vindemiarumque tempore adversarium cogat ad judicium venire, occupati enim circa rem rusticam in forum compellendi non sunt d. l. p. ff. de Fer.* Idem, Ulpianus *in l. 6. ff. eod.* non distinxit inter ferias divinas, & humanas. Si igitur quis in tempore Feriarum vocatus erat in judicium, tueri se poterat exceptione feriarum, & actus erant nulli *l. 2., 7., & ult. C. eod.* Sed ex Ulpiani sententia licebat Prætori volentibus feriato die jus dicere. Excipit tamen Ulpianus quasdam causas, in quibus exceptio dicta locum non habebat, & si tempore res erat peritura *l. p. §. 2. ff. eod.* Licebat enim per ferias agere quod pretermissum noceret, *Macrob. Saturn. l. p. c. 16.*, imo cogebantur si de rebus publicis, fiscalibus, pistoriis ageretur, aut de latronum quæstionibus *l. 10. h. tit.* Actus tamen voluntarii quosumque die feriata peragi poterant *l. 11. ff. eod.*

In Regno similiter Feriæ aut sunt repentinæ, aut statutæ, & solemnes. Repentinæ indicuntur a Principe vel ex causa Coronationis, vel nuptiarum, vel partus, vel belli prospere gesti, vel ex aliis causis. Statutæ dividuntur in illas quæ sunt ad honorem Dei & Sanctorum, ad honorem Principis, ad comoditatem hominum, & etiam ad voluptatem illorum, ut sunt Baccanalie, quæ barbaro vocabulo aliqui imperiti Forenses adpellant ad honorem Diaboli. Ex *Prag. 2. de Feriis* omni anno fieri debebat Kalendarium, ubi statuebantur dies feriarum, & notabantur etiam Feriæ Messium, & Vindemiarium sub nomine Feriarum æstivarum, quæ incipiebant a die 15. Mensis Julij, & perdurabant usque ad diem septimum Septembris, sed ad instantiam Electorum hujus Civitatis prorogari solebant ad diem decimum octavum & vigesimum Octobris. Istæ Feriæ æstivæ fuerunt sublatæ per Regalem Constitutionem anni 1738. *n.* 35., & conservatæ fuerunt a die primo mensis Octobris usque ad diem 15. Novembris. Hodie tamen feriæ prædictæ ordinem mutarunt ex nova Pragmatica diei 17 Februarii 1779., qua sancitum fuit, quod Feriæ currerent in duabus partibus anni scilicet per totum mensem Maij, & a die prima Octobris usque ad diem quartum Novembris. Et ne dimineretur numeros dierum fastorum, aliqui dies nefasti Anni fuerunt facti juridici. Denique ne justitiæ cursus retarderetur, sancitum fuit, quod Regalis Camera S. Claræ tribus vicibus congregari deberet in Mense Maij, & tribus aliis diebus in Mense Octobris, quod extensum fuit ad Regiam Cameram Summariæ. M. C. vero in civilibus in primis quatuor diebus Maij congregari in Aula deberet ob causas exfractationis domorum, & duo judices duarum Aularum debent expedire causas, quæ dilationem non admittunt, & uniri in Aula ob expeditionem Preambulorum. Et demum M. C. criminalis bis in hebdomada congregari deberet in Aula, ut expedirentur causæ criminales. Igitur hac nova Pragmatica exularunt tot quæstiones inter Forenses agitatæ, an expediri possint in Feriis causæ alimentorum, absolutionis a juramento, Universitatum, an testes examinari possint, feriæ estivæ quare restituuntur, an appellari possit die feriato, & similes. Valet enim regula, quod die dominico, & cultui divino dicato nullus actus contentiosus fieri potest nisi periculum sit in moræ in aliix tamen diebus feriatie expediri possunt decreta Monitionum, & interlocutoria, & actus præliminares litium. Nec sufficit consensus Partium ut in istis diebus procedatur in causis ordinariis, quia Feriæ non tantum indictæ sunt ad comodum Partium, sed etiam ad quietem Judicum. Quod si una Partium secus fecerit, altera potest exceptionem Feriarum opponere, & cognitio differri debet post ferias, si vero hanc exceptionem non opponat, acta currunt *l. p. ff. de Feriis*. Et ratio assignatur a Caravita ad *Rit.* 143. 148. & 150., quia feriis hominum renunciari potest, & currunt sine protestatione, & exceptione. Cæterum hic sunt animadvertenda 1. quod feriæ mensis Maij, & Octobris currunt tantum in his Regiis Tribunalibus non in Regno 2. quod multæ Feriæ particulares introductæ sunt in multis locis in honorem Sanctorum, & servari debent consuetudinea 3. Etsi exceptio Feriarum sit dilatoria, potest tamen in quacumque parte judicii opponi ab Actore, & Reo quandocumque casus accident, & ideo a plerisque Forensibus inter exceptiones anomalas recensetur, *Altimar. de nullit. rubr. 9. quæst. 40.*

XVI. Diversæ sunt inter se hæ duæ exceptiones, *carentiæ* scilicet, & *incompetentiæ* actionis, & diversas effectus inducunt. Etenim carentia actionis dicitur quando a lege non est prodita actio, vel si prodita & nata, tollitur tamen ipso jure. Et nemo sine actione admittitur ad agendum *l. si quod de petit. hered.* Exceptio incompetentiæ actionis dicitur quando ex libello datur actio prodita a lege, sed parte opponente cessat exercitium propter exceptionem oppositam. Ideo hæ duæ exceptiones diversos pariunt effectus. Prima repellit actorem, & Judex etiam Parte non opponente ex officio potest supplere *l. ubi pactum C. de jur. cal.* secunda repellit quidem Actorem non ex defectu actionis, sed personæ agentis, & non opposita, Judex non tenetur repellere, & Acta valebunt *Muscatell. gloss. actionis*, quia hæc exceptio parte non opponente non procedit. Hæ duæ exceptiones possunt opponi in quacumque parte judicii, *Gallap. part. 2. c. 8. n. 46.*, & impediunt litis ingressum; verum non opponuntur post sententiam *l. cum. putarem ff. fam. erciscundæ*. Soleot tamen Procuratores, sive intelligant sive non vim dictarum exceptionam, illas non solum opponere, sed addere etiam cantilenam aliarum exceptionum notorii defectus juris agendi, & quod sua non interest, de quibus juvat aliqua dicere. Exceptio notorii defectus juris agendi est quædam generalia exceptio respiciens omnem & quemlibet notorium defectum circa actionem intentatam. Et credunt plerique Forenses *post Rovit. in Prag. 6. de ord. judic.* quod si opponatur simpliciter carentia actionis, poterit judex ad instantiam actoris, vel ex officio compellere Reum ut declaret exceptiones in facto consistentes, qua declaratione facta poterit cogi Actor ad probanda jura, quare exceptio carentiæ actionia non obstet, ut dixit *Franchis dec. 26.* servatum in S. C. Si vero excipiatur notorius defectus juris agendi, nullo modo poterit astringi excipiens ad faciendam dictam declarationem, quia se refert ad jus, & quatenus jus contineat. At inutilibus Forensium argutiis non est immorandum. Nam jus agendi, & actio idem sunt, cum actio sit jus *instit. de act. in princip.*, & jus agendi ponitur in actione ut genus, ideoque eodem modo, quo judex repellet carentem actione, repellet etiam excipientem notorium juris defectum, & carentiam actionis, cum validas exceptiones debeat admittere, & invalidas reijcere *Afflict. Consi. literas n. 5.* Similiter exceptio tua non interest comprehenditur in illa carentiæ & incompetentiæ actionis, nam

cujus non interest, eidem non competit actio *Dec. conf.* 302., *Gallup.* 2. *par. c.* 8. Non opus est igitur aliis exceptionibus, quando illæ carentiæ, & incompetentiæ omnes alias similes includunt.

XVII. Hostici exceptionem vulgo dicunt Forenses incognitam fuisse in jure Romano, a Langobardis introductam, & in formam a Friderico II. redactam, *Constantin. in Pragm.* 4. *de dilat.*, *Afflict. in Const. Hostici*, *de Marin. resol.* 74. At si de nomine agitur, non est dubitandum; si vero de exceptione ipsa, Romani absentibus Reipublicæ causa, & militibus in castris, vel in procinctu ad bellum, exceptionem comparendi sistendique in judicio dabant, quod notavit *Bartolus in l.* 49. *ff. de excus.*, *Anna allegat.* 5. Fridericus II. *in Const. Hostici exceptionem* statuit ad exemplum Ulpiani in *l. cum non temere ff. de judic.*, quod miles in exercitu proprii Principis, aut in procinctu discedendi ad exercitum, per dies quindecim ante discessum, & per alios dies quindecim post reditum gauderet privilegio non comparendi in judicium, nec compellendum esse ad Procuratorem constituendum, & opponendo hostici exceptionem omnia judiciarius actus suspenderetur. Quod si Actor & reus sint in exercitu, hæc exceptio obstare non poterit. Forbanniti etiam propriis expensis servientes in bello hujusmodi exceptione gauderent, dummodo intra annum ab accusatoribus non sint conventi, non autem forjudicati, quia æstimantur ut mortui. Quæ Constitutio limitata fuit a Rege Roberto *in Capit. inter belli discrimen*, & *in cap. si Comes*, scilicet quod opponere illam non possit miles qui in exercitu, aut in procinctu discedendi ad exercitum, possessorem vi a feudo dejecisset. Est igitur exceptio hostica dilatoria, quæ opponitur a milite per quindecim dies antequam discedat, & per totidem quindecim dies post regressum a bello, ut procedi non possit in ejus causa. Et illam opponere potest quilibet consanguineus, & excusator, *Amendola ad Franch. dec.* 286., *Anna allegat.* 75. Et extenditur etiam ad uxorem militis, quando in castris cum viro moratur, vel in causa dotis a milite viro possessæ, *Gallup. part. p. cap.* 6., *Capyc. dec.* 74. Opponit etiam miles valide hanc exceptionem contra Uxorem agentem pro recuperatione dotis, *Afflict. ad d. Constit. n.* 20., quia miles dicitur absens Reipublicæ causa *l. milites ff. ex quib. caus. major.* Non habet tamen locum prædicta exceptio, si miles non est in exercitu proprii Principis, vel si ivit ad bellum non submonitus, non citatus, neque coactus, & missus per Curiam, *de Franch. dec.* 286., *Staiban. resol.* 66. Et hic non prætermittenda est hallucinatio nostrorum Forensium, qui fatendo hanc exceptionem impedire liquidationem instrumenti, & obligationis penes acta, negant opponi posse contra Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas, & contra instrumentum censuale juxta Bullam Pontificiam, *Marinis lib.* 2. *resol.*, *de Franch. dec.* 286., *Staiban. observ. ad resol.* 66. Ratio hallucinationis fuit, quia crediderunt hanc exceptionem non a jure civili, sed a jure municipali introductam, quod tollere non potest jura Ecclesiæ, & Clericorum. At cum Clerici legibus patriis sint obnoxii, ut alio loco animadvertimus, & Constitutio Friderici sit generalis, merito hæ opiniones exularunt, & deridentur.

XVIII. Cum judex competens sit ille qui reum coercere potest, consequens est ut Actor debeat sequi forum rei *l.* 2. *Cod. jurisd. om. jud.* Forum est aut generale ratione domicilii, & originis, aut speciale ratione contractus, rei sitæ, continentiæ causæ, & prorogatæ jurisdictionis. Forum domicilii erat apud Romanos aut commune, aut proprium. Commune omnium Civium erat Roma, quam omnes ut majorem patriam venerabantur, *Cicer. de leg.* 2. *p.*, *l.* 3. *ff. ad municip.*. Hinc Civis ubicumque lares posuisset, Romæ tamen deprehensus, forum ibi agnoscere tenebatur *l.* 26. *ff. de judic.* Proprium domicilium erat voluntarium, aut necessarium. Voluntarium, ubi quis sponte habitare volebat, necessarium, ubi degere debebat, veluti Legati, relegati, senatores municipales, & hi conventi jus habebant revocandi domum. *l.* 27. *ff. ad munic.*, *l.* 11. *ff. de Senator.*, Alterum forum generale erat originis. Municipes enim tametsi Romam, vel alio migrassent, quia in municipio jura retinebant, ibi forum agnoscere tenebantur, unde Pater, vel Patronus essent oriundi *l. p.*, & 6. *ff. ad municip.* Nulla maternæ originis habebatur ratio, exceptis Iliensibus, Delphicis, & Ponticis, qui maternum forum sequebantur *l. p. ff. ad munic.* Ilienses a Minervæ Iliensis veneratione, Delphici a Pythia, Pontici ab Amazonibus, ut suspicatur Gothofredus *ad l.* 51. *Cod. Theod. de decurion.* Speciale forum erat illud contractus *l.* 19. *ff. de judic.* Et ex privilegio causæ status *l.* 3. *C. ubi caus. stat.*, & causæ Mercatorum. Hi omnes conventi in alio Foro exceptionem habebant juris revocandi domum. In Regno nulla est major Patria, nullus usus fori originis, sed prævalet forus domicilii, & ideo in primis causis reus coram judice ordinario est conveniendus, & si alibi conveniatur, potest opponere exceptionem juris revocandi domum, *Pragm. querula tit. ubi de delict.* Domicilium autem quamvis acquiratur habitando in aliquo loco animo permanendi, ex causa officii, vel alterius lucri, & requiratur spatium decem annorum ad illud contrahendum in dubio, *Gallup. p.* 2. *c.* 6., sufficit tamen quoad forum unus dies cum animo ibi permanendi ex dispositione *d. Pragm.* Uxor etiam convenienda est in foro viri, & quamvis Pragmatica de illa non loquatur, servatur tamen jus comune *Auth. offeratur Cod. de lit. contest*, etiamsi sit Neapolitana quæ exterum duxisset *Franch. dec.* 416. Vidua similiter, qui retinet domicilium viri mortui *l. filii ff. ad munic.*, *Franch. dec.* 363., in foro viri est convenienda. Hæ personæ exceptionem juris revocandi domum habent. Limitatur regula in causis privilegiatis, ut causæ feudales, & rationis computorum. Limitatur etiam in Personis privilegiatis, de quibus capite sequenti est dicendum.

Porro exceptio ista *juris revocandi* domum potissimum gaudent legati, quibuscomque titulis adpellantur & distinguuntur. Sed ratio hujuscemodi exceptionis non a Jure *Romanorum*, sed Gentium erit arcessenda. Sane non subditum foro nostro subiicere non possumus. Legatus non est civis, non incola, non domicilium, hoc est, rerum aut fortunarum suarum sedem ad nos transfert: apud nos tantummodo moretur, ut agat rem Principis sui. Hanc rationem his verbis expressit *Grotius de J. B.*, & *P. Lib.* 2. *Cap.* 18. §. 4. *num.* 5. *Placuit Gentibus ut communis mos, qui quemvis in alio territorio existentem ejus loci territorio subiicit, exceptionem pateretur in Legatis, ut, qui sicut fictione quadam habentur pro personis mittentium, ita etiam fictione simili constituerentur quasi extra territorium: unde & Civili Jure Populi, apud quem vivunt, non tenentur.* Sed si hac lege venerint, ut sint foro nostro subjecti, consensisse videntur in eum, *L.* 2. *in princ. D. de Judic.* Ubi nihil convenit, est pro eorum exemtione Jus Gentium servandum. Hinc pro debiti solutione nec mobilia capienda, nec personæ compellendæ: compellandi sunt amice, & si detrectent, monendus is qui misit, ita ut ad postremum usurpentur ea, quæ adversus debitores, extra territorio positos, usurpari solent, ut advertit idem *Grotius loc. cit.* §. 9. Plurimis id adstruit *Huberus Prælat. in Pand. Tit. de in jus vocendo, Sect. de Arieste personar.*. Verum duo ut indubitata sunt tenenda: primum nempe legatos, ubi de ære alieno, de testimonio dicendo, aliisque id genus litigatur, ordinariæ non subiici jurisdictionis; alterum uti posse *exceptione juris revocandi domum*, si in eos actio apud proprii territorii Judicem tentetur, ad finem protelandi usque ad ejus in Patriam reditum.

CA.

C A P U T II.

De Decretis fori exceptionem declinatoriam respicientibus.

DISTINCTIO PRIMA.

S U M M A R I U M.

1 *Potestas Imperatori, & Regibus in Laicos a Deo tributa est, ac Summo Pontifici in Clericos.*
2 *Judices judicando Dei Ministri dicuntur, & sententia justa a vultu Dei prodire videtur.*
3 *Judex quando sit competens, vel incompetens, tum ratione causæ, tum personæ, exponitur.*
4 *Judicis competentia, vel incompetentia unde descendat. Aut temporanea est, aut perpetua, prorogabilis, aut non.*
5 *Decretum, quo dicitur:* Præsens causa remittatur ad Curiam Capuanam, &c. *quibus nitatur juribus.*
6 *Actor cur sequi cogatur forum rei, & in quibus casibus hoc regula locum habeat, & n. 42.*
7 *Exceptio declinatoria etiam in S. C. Tribunali Supremo opponi valet.*
8 *Exceptio fori declinatoria quando dicatur temporanea.*
9 *Partium consensu tacito, vel expresso prorogatur.*
10 *Declinatoria fori nequit opponi post litem contestatam, & quare, & num. 27.*
11 *Privilegiatus an post litem contestatam fori declinatoriam opponere possit remedio restitutionis in integrum, & variæ DD. sententiæ referuntur, & num. seqq.*
12 *Minor ob læsionem restituitur.*
13 *Personæ miserabiles privilegio eis concesso cur nequeant renunciare.*
14 *Personæ miserabiles possunt in qualibet judicii parte forum variare.*
15 *Privilegiatus num in causa criminali forum variare queat.*
16 *Quænam personæ privilegiatæ secundum affirmativam DD. opinionem post litem contestatam forum valeant declinare?*
17 *Decretum, quo dicitur:* N. N. remittatur una cum actis &c. *in causa criminali profertur.*
18 *Decretum:* Visis actis, M. C. &c. *quando interponatur, & num. seq.*
19 *Causæ, quæ non avocantur a M. C. recensentur.*
20 *Commissarius generalis causarum M. C. inhibere non potest, si in generali commissione desit clausula* etiam cum potestate avocandi.
21 *Inhibitio non habet locum in causis, quæ 60. ducatorum summam non excedunt.*
22 *Inhibitiones semper expediuntur cum clausula,* dummodo non agatur de causa executiva.
23 *Praxis declinandi forum ob litis pendentiam coram alio Judice, ex quibus juribus oriatur, & in qua ratione fundetur.*
24 *Litis contestatio in causis civilibus ordinariis fit per termini impositionem, in executivis, intimato primo præcepto.*
25 *In causis, in quibus non fit litis contestatio, primus actus contestationis loco habetur.*
26 *Litis contestatio judicii est fundamentum, ejusque effectus.*
28 *Decretum, quo dicitur:* Procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam, &c. *quando interponatur, ejusque praxis ex quibus emanet juribus, & num. 29.*
30 *Viduæ, ac pupilli cur miseratione digni sint.*
31 *Pupillorum, & Viduarum peculiaris protector est Deus.*
32 *Personæ privilegiatæ quæ sint, ab Auctore recensentur.*
33 *Mulier absentem, & inutilem virum habens vidua dicitur.*
34 *Neapolitani si domicilium alibi faciunt, ibique delinquant, fori non habent privilegium.*
35 *Appellatione viduæ venit virgo, & n. 37.*
36 *Virgo patrem habens num fori privilegio gaudeat, DD. opiniones referuntur cum Auctoris sententia, & num. seqq.*
38 *In bonis profectitiis pater est dominus, in adventitiis usufructuarius, & legitimus administrator.*
39 *Virgo non potest dici miserabilis, sed ob sexus imbecillitatem alieno præsidio indiget.*
40 *Paterno amore, & consilio nil potius.*
41 *Vidua, aut virgo patre orbata post litem contestat. in nuptui tradita, fori electi privilegium non amittit, secus lite nondum contestata, displosa Carlevalis contraria sententia.*
43 *Electio fori ut locum habeat, quæ requirantur.*
44 *DD. de juramento prohorrescentiæ tractantes indicantur.*
45 *Praxis decreti, quod in electione fori profertur.*
46 *Electio, sive variatio fori potest fieri per procuratorem speciale mandatum habentem de præstando perhorrescentiæ juramento, vel mandatum generale cum libera.*
47 *Variatio a Curia superiore ad inferiorem in criminalibus non admittitur, reo in fortiis non existente, juxta Auctoris sententiam, & quare, ut num. seqq.*
48 *Reipublicæ expedit, ne crimina remaneant impunita.*
49 *Exceptio fori, utraque parte privilegiata, minimè conceditur, præterquam Curiali, modo non agat jure cesso ex causa lucrativa, ut n. 50.*
51 *Curialis qui dicatur.*
Personæ miserabiles agentes ex cessione, seu donatione lucrativa non gaudeant fori privilegio.
52 *Conventus ex contractu paterno forum non declinat.*
53 *Electionis decretum, existente contradictore dato termino, non existente sine termino profertur.*

Die &c. præsens causa remittatur ad Curiam Capuanam e. g., quæ procedat, & justitiam faciat *vel dicitur.*

Die &c. N. N. remittatur una cum actis ad Curiam Capuanam, quæ procedat, & justitiam faciat.

Die &c. visis actis eadem M. C. procedat, & justitiam faciat, literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus.

Die &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam N. N. non obstante.

1 PRo generali dictorum decretorum explicatione sciendum est, quod omnis potestas a Deo est, & hæc Imperatori, & Regibus tributa in laicos, ac summo Pontifici in clericos, ut in *can. cum ad verum 6., & can. si Imperator 11. dist. 96. can. quæsitum 23. quæst. 4. l. 1. in princ. C. de vet. jur. enucl.* a quibus alii jurisdictionem recipiunt: hinc Judices in justitia ad-
2 ministranda Ministri Dei dicuntur, ut in *can. qui malos 29. 23. qu. 5.* atque adeò justa sententia a vultu Dei quodammodo prodita videtur, sicuti colligitur ex *cap. ut nostrum 50. de appell. cap. ut nostrum 1. ut Eccles. benef. sine &c.*

Porrò Judex vel est competens respectu causæ, & per-
3 sonæ tum in civilibus, tum in criminalibus; in civilibus conventum absolvendo, vel condemnando ad aliquid præstandum, vel solvendum, cumque etiam juris ordine in carcerem detrudendo; in criminalibus in carceres aliquem conjiciendo, & puniendo usque ad capitalem pœnam pro delicti mensura; aut est incompetens ratione causæ tantum, ut puta in causis feudalibus, in quibus Regia Camera, si fiscus habeat interesse, est Judex competens, S. C. ubi fiscus interesse non habet, ac M. C. civilis in causis civilibus, præsertim præambulorum, M. C. criminalis in causis criminum: vel est incompetens tum ratione causæ, tum personæ, quando neque in causa, neque in personam, quà civiliter procedendo, quavè criminaliter
4 puniendo jurisdictionem habet. Hæc autem Judicis competentia, vel incompetentia descendit aut ex lege, aut ex privilegio. Item temporanea est, aut perpetua,

 vel

vel est prorogabilis, aut non prorogabilis, ut in ex-
plicatione decretorum palam fiet.

Primum igitur decretum fundatur de jure communi in
5 *l. 2. C. de jurisdict. omnium Judicum*, in *l. 2. C. ubi*,
& apud quem cognitio in integrum &c. & in *l. 3. C.*
ubi in rem actio, *& in cap. cum sit generale extrà de*
foro competenti cum concord. ex quibus juribus consti-
tuitur protrita illa regula, quod actor sequi debeat
6 forum rei, ne reus extra proprium domicilium incom-
modis, & impensis gravioribus defatigetur, proce-
ditque nedum in causa civili, sed etiam criminali, *l.*
in criminali 5. C. de jurisdict. omn. Jud. de jure au-
tem regni extant Regiæ *Pragm.* in causis civilibus 3.
de officio S. R. C. quæ incipit, *Nos autem in primis*
causis, & 81. *eod. tit.* §. 6. quibus cautum reperitur,
quod rei non evocentur ab eorum foris, nisi ex pri-
vilegio trahentium, & in causis criminalibus alia
Pragm. quæ incipit, *Querula sub tit. ubi de delicto*
quis conveniri debeat.

Itaque conventus etiam in S. C., quod Tribunal Supre-
7 mum esse neminem latet, exceptionem hanc declina-
toriam opponere valet: verum hic animadverto, quod
hæc exceptio, quæ fori declinatoriam respicit, tum
8 dicitur temporanea, cum a sententia interposita in
causa, quæ remittitur, gradatim, scilicet ad Regiam
Audientiam primò, si est in Provincia, dein ad Ma-
gnam Curiam, postremò ad idem Sacr. Consilium, a
quo fortassis causæ remissio fuit petita, & obtenta;
amplius hæc exceptio prorogari potest partium con-
sensu *l. 1. C. de jurisd. omn. judic. l. 1. & 2. §. conve-*
9 *nire D. de judiciis*, nedum expresso, sed etiam tacito,
ut cum partes sciant ipsis competere exceptionem de-
clinatoriam, eam non opponunt ante litis contestatio-
nem, vel immediatè post, *l. sed & si suscepi 52. D.*
de judiciis; Maraota in suo *speculo aureo prax. civil.*
par. 4. dist. 12. Alex. in *l. fin. num. 6. D. de jurisd. omn.*
jud. Paris de Puteo *de Syndic. in V. instrumentum num.*
1. fol. mihi 148. Merolla in *Theol. moral. lib. 3. disput.*
7. cap. 1. dub. 14. num. 299. & seqq. Lite enim conte-
10 stata hujusmodi exceptio opponi nequit, *l. pen. D. de*
jurisd. omn. judic. l. nemo post litem C. eod. tit. l. fin.
Cod. de except. & ratio a priori est, quia per litis
contestationem videtur judicium jam formatum, & Ju-
dici radicata jurisdictio; unde declinatoria non esset
11 sine ejus contemptu. Verum revocatur in dubium, an
hæc exceptio post litem contestatam remedio resti-
tutionis in integrum conveniat personæ privilegiatæ,
veluti minori &c. qua in re DD. inter se dissentiunt:
mordicus negant Baldus in *l. scio D. de in integr. re-*
stit. & in *l. peremptorias C. sententiam rescindi non pos-*
se, Covarr. *pract. qu. cap. 26. vers. Quintò in ejusdem*,
Franc. Caldas Pereira in *repetitione leg. si Curatorem*
habens vers. vel adversarii dolo num. 11. fol. 222. col. 2.
cum seq. C. de restitution. in integr. Capyc. *decis. 13.*
qui complures alios DD. congerunt, D. Præses de
Franch. *decis. 439. num. 1.* Innoc in *cap. coram super*
V. justam de in integrum restit. Andr. in *constit. Regni*
incip. *obscuritatem in princ. vers. majus autem* Musca-
tell. in *praxi par. 2. glos. competentes num. 35.* Rovit.
in *pragm. 1. de minor. num. 20.* de Marin. *lib. 2. reso-*
lut. 196. num. 1. & 2. ex eo quod hæc exceptio decli-
12 natoria non tangat negotium principale, in quo ve-
rum interesse consideratur; & minor, sive persona
privilegiata restituitur ratione læsionis, quæ in hoc
casu non magni momenti est; parum enim refert,
quod quis coram uno vel alio judice litiget, cum ne
minimum quidem justitiæ præjudicium afferatur: affir-
mant vero Specul. in *tit. de restit. in integrum §. 1.*
num. 35. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. in tit. de*
restit. in integrum qu. 78. cap. 6. num. 6. Thesaur. *decis.*
277. num. 6. Nevizz. *in Sylva nupt. lib. 6. num. 38.* Ca-
ravit. *Rit. 231. num. 5. & 6.* aliique DD. quod pro-
13 bare contendunt; primò, siquidem viduæ, pupilli,
atque aliæ personæ miserabiles privilegio eis concesso
renontiare nequeunt, cum miserationis intuito fuerit
datum, Felin. in *cap. si diligenti vers. tertium corolla-*
rium num. 16. de foro compet. Rebuff. in *Constitut. Franch.*
tract. de sentent. provision. art. 3. glos. ult. vers. postre-
mo; secundò, quandoquidem hæ personæ possunt fo-
14 rum variare in qualibet judicii parte, Franch. *decis.*
100. num. 10. & decis. 64. num. 2. Viv. *decis. 521.*
num. 17. Novar. in *pract. elect. for. tom. 1. sect. 1. qu.*
25. & in *collect. super pragmat. 2. tit. ubi de delicto*
quis conveniri debeat num. 27. alioquin privilegium ni-
hil operaretur, quia si non declinaret, perinde habe-
15 retur ac si persona privilegiata non esset, quod contra-
ra dici non potest: quæ opinio, attenta praxi, non
procedit in causa criminali, si in fraudem fisci varia-
tio fiet. Alii vero DD. ad Judicis arbitrium dubii
resolutionem remittunt, inspecta læsionis qualitate, ut
notat D. Præses *decis. 439. num. 7. ubi & fuit conclusum*
hoc esse arbitrarium Judici, & non esse differentiam inter
dilatoriam, & peremptoriam, sed inter læsionem, & læ-
sionem, quam opinionem novissimè etiam tenet Joann. Gutt-
tierez Hispan. in tract. pract. qq. lib. 1. qu. 52. per tot.
fol. 115. & ex Stott. Oddo *de in integrum restit. par. 2.*
qu. 64. art. 9. num. 39. & Cancer. *lib. 2. variar. c. 2.*
de minor. num. 302. notat Rev. de Luca *in observat. ad*
d. decis. num. 2. denegatur quippe restitutio in inte-
grum, si Judex cognoscit, quod ipsam petens non bo-
nam foveat causam, vel si valde jus actoris elidere-
tur deterius, atque adeò completo examine, vel com-
pilato processu defatigaretur actor, & judex eludere-
tur; secus si damnum, ac præjudicium emergeret pri-
vilegiato: verum si secundam opinionem affirmativam
cuiquam amplecti libeat, adverte, quod illa procedit
16 quoad eas personas, quæ hoc privilegium habent in
corpore juris clausum, & facultatem eligendi, & va-
riandi; non autem quoad eas, quæ privilegio exemptio-
nis gaudent, non tamen eligendi, & variandi forum.

Secundum decretum, quo dicitur: *N. N. remittatur und-*
17 *cum actis &c.* interponitur in causa criminali. Ter-
tium verò, quando reus conventus in M. C. quodam
quæsito colore, ut judicium effugiat, comparet in S. C.,
18 vel quum actor primò comparuit in M. C., ut reum
defatigaret, tum comparet in S. C. & obtinet inhibi-
toriam in forma, quod *M. C.*, sive *alia Curia non*
procedant, & acta, si quæ sint, ad S. C. transmittant;
19 causæ vero apocharum Bancalium, pacti executivi,
obligationis penes acta, literarum cambii, instrumen-
ti liquidationis, confectionis præambulorum, & ex,
quæ dependent ab executoriis vigore Consuetudinis,
non avocantur a M. C.; ideoque decretum interponi-
tur: *Visis actis, M. C. procedat, & justitiam faciat,*
literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus; & fun-
datur in *Pragm. 83. de offic. S. R. C.* Item hoc decre-
tum pronunciatur, quando inhibitiones expediuntur a
Commissariis generalibus aliquarum artium, si causa
20 in M. C. introducta non pertinet ad artis exercitium;
neque Commissarius generalis causarum M. C. inhibe-
re potest, si in generali commissione non legatur clau-
21 sula, *etiam cum potestate avocandi*, ut in dict. *Pragm.*
83. Præter hæc inhibitio locum non habet in causis,
quæ summam ducatorum sexaginta non excedunt, co-
jusmodi cognitio spectat ad M. C. ut sancitum est in
pragmat. 3. §. 3. de offic. S. R. C. ideoque in inhibi-
tionibus, quæ in M. C. a Magistris actorum expe-
22 diuntur, additur clausula, *dummodo non tractetur de*
causa executiva.

Rursum conventus forum declinare potest propter litis
pendentiam, ut quando actor coram uno Judice actio-
nem intentat, quoad vero dependentia ab eadem velit
coram alio litem prosequi; nam producta hujusmodi
litis pendentiæ fide, decernitur, quod coram primo
23 procedatur: quæ praxis descendit ex text. in *l. ubi*
captum D. de judic., & in ratione fundatur, ne con-
tinentia causæ, & judicium dividatur, *l. 1. & 2. D.*
de quibus reb. ad eund. Jud. eatur, *l. nulli 10. C. de*
judic., *leg. omnes 5.* ubi Dionys. Gothofr. *lit. H. C.*
arbitr. tut. quippe magnum esset absurdum, ut unus
Judex condemnaret, alter absolveret; & contrariæ
sententiæ ferrentur in una eademque causa, citat. Dio-
nys. Gothofr. in *d. l. 1. lit. H. D. de quibus rebus*, *&c.*

Ultimò hic meminisse dissentaneum non erit, quod hæc
exceptio declinatoria ante litis contestationem (quæ
24 in civilibus causis ordinariis dato termino expletur;
in causis verò executivis ab intimatione primi præce-
pti) opponi debet, & in omnibus omninò causis sum-
mariis, statim ac merita causæ agitari, tractarique
per procuratorem incipiunt, Bart. in *l. nulla dubita-*
tio C. de procurat. per d. tex. siquidem litera non di-
cit, *post litem contestatam*, *sed post causam in judicio*
agitatam procurator dominus litis efficitur; Bald. *ibi-*
dem num. 3. vers. quæris Bartolus quid in causis, in
quibus non contestatur lis, Alberic. in *eod. l. num. 1.*
vers. quid de causis summariis, Pauli de Castro, Ale-
xan. Jason. & Barbos. in *tit. l. num. 5.* idcirco in hisce
causis,

25 causis, in quibus non fit litis contestatio; primus
actus, quo Judex de meritis incipit cognoscere, con-
testationis loco habetur, Consil. Carleval. de judic.
disp. 4. tom. 2. num. 8. Trentacinq. var. resol. lib. 2.
resol. 4. num. 2. de procurat., atque alii. Quid autem
26 sit peragendum defuncto principali, incerto herede re-
licto, alibi videbimus. Ceterum nemo est, qui igno-
ret, litis contestationem judicii esse fundamentum, l.
unica C. de lit. contest. DD. in l. 1. C. de judic. Cu-
jac. in l. 14. quæst. Papin. ad l. 15. §. 1. D. de inoffic.
testam. fol. mihi 357. lit. D. in fin. tunc autem Judex
de meritis causæ cognoscere incipit, l. 1. ubi Dionys.
Gothofr. lit. V. D. de lit. contest. ac reus videtur in
Judicem consentire, eumque adprobare, l. apertissimi
16. ubi Dionys. Gothofr. lit. Z. C. de judic. idedque
27 secuta jam litis contestatione, ne Judex contemnatur,
& actor defatigetur, declinatoria prædicta minime op-
poni potest, l. præscriptiones ult. C. de exceptionib.
Quartum decretum, quod procedatur in S. C. petita re-
28 missione ad Curiam N.N. non obstante, profertur, quo-
ties actor facultatem habet eligendi forum, vel decli-
natoriam à reo oppositam elidit ex privilegio: quo
fit, ut reus ad actoris forum trahatur; & hæc est li-
mitatio illius regulæ, quod actor sequi debeat forum
29 rei: quæ praxis oritur ex textu in l. unica C. quan-
do Imperator inter pupillos, & viduas, vel miserabiles
personas, &c. cujus verba hæc sunt: si contrà pupillos,
vel viduas, vel diuturno morbo fatigatos, & debiles
impetratum fuerit lenitatis nostræ judicium: memorati à
nullo nostrorum Judicum compellantur comitatui nostro
sui copiam facere, quinimo intrà Provinciam, in qua li-
tigator, & testes vel instrumenta sunt, experiatur jur-
gandi fortunam, atque omnis cautela servetur, ne termi-
nus Provinciarum suarum cogantur excedere: quod si pu-
pilli, vel viduæ aliique fortuna injuria miserabiles ju-
dicium nostræ serenitatis oraverint, præsertim cum alicu-
jus potentiam perhorrescunt, cogantur eorum adversarii
examini nostro sui copiam facere; & ex Constitut. Re-
gni, quæ incipit, Statuimus, ut M. C. ibi: nec non
& miserabilium personarum, quarum est privilegium fo-
rum eligere, corporali præstito sacramento, quod adversa-
riorum suorum forte potentiam perhorrescunt, causas au-
diat, & justitia mediante decidat; nec immeritò pu-
pilli, & viduæ inter miserabiles personas annumeran-
30 tur: pupilli, quoniam hi patre carent, paternoque
subsidio, & assiduè cum Regio Propheta in Psalm.
116. exclamant: custodi nos Domine, ut pupillum ocu-
li; pupillus enim juxtà Isidori etymon a pupilla hu-
mani oculi nuncupatur, ut eadem profectò cura pupil-
li custodiantur, qua pupillæ: quis autem non videt,
quàm solerter, ac mirificè natura providerit, ut oculi
tuti esse possent, teste quoque D. Basilio in Hom. 11.
exam.: Viduæ, quod à statu maritali ceciderint, quo
mariti dilectione; aliisque conjugalis vitæ commodis
perfruebantur; quamobrem dicitur, Deum pupillorum,
31 viduarumque peculiarem esse protectorem in Exo. cap.
22. num. 22. ibi: viduæ, & pupillo non nocebitis, si
læseritis eos vociferabuntur ad me, & ego audiam cla-
morem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque
vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri
pupilli, & Isa. cap. 1. num. 17. Judicate pupillo, de-
fendite viduam.
Personæ autem privilegiatæ non solum dicuntur pupilli,
32 viduæ, debiles, & alii diuturno morbo exagitati, sed
omnes, ad quorum miseritudinem sublevandam natura
movemur, ut arbitrantur Innoc. in c. significantibus de
offic. deleg. Bartol., aliique DD. in d. l. unica ex ver-
bis illis: aliique fortuna injuria miserabiles; hinc eo-
dem gaudent privilegio mulieres nuptæ inutiles viros
habentes, teste Caravita Ritu 19. num. 22. captivos
ab hostibus, ad triremes damnatos, vel ad perpetuos
carceres, Viv. decis. 197. num. 1. Costa in tract. de re-
trotract. cap. 2. monit. 2. num. 12. pag. mihi 465. 1. col.,
vel deportatos, Rebuff. in comment. l. malum 242. §.
viduam vers. item licet D. de V. S. quamobrem talis mu-
33 lier absentem, & inutilem virum habens vidua dici-
tur, teste Gonzalez in lib. 1. Decretal. tit. 7. num. 4.
lit. J. ex Feliciano Vega in cap. ex tenore n. 15. de
electione. Pauper, & Inops, qui non habet unde vi-
vat, Orphanus, Peregrinus, & Advena, Mercatores,
qui in itinere præ vectigalibus gravantur, Agricolæ,
Rustici, Scholares, Meretrices, Expositi, Liberti Ec-
clesiæ, publici Pœnitentes, recens ad fidem Conversi,
a dæmone Obsessi, Decoctus sine fraude, Cæcus, Pro-
digus, & Mentecaptus: idem habent privilegium Ci-
vitas, Universitas, Resp., Ecclesia, Monasteria, Loca
pia, Confraternitates, Collegia, Hereditas jacens,
Clerici litigantes pro rebus Ecclesiæ, vel si agant pro
injuria sibi allata, vel pro rebus, ad quarum titulum
sunt ordinibus initiati, ut videre est penes D. Consi-
liar. Altim. in addit. & observ. ad dec. 49. D. R. Ro-
vit.: item Neapolitani ex Rit. 201. ac etiam exteri
Neapoli incolæ animo permanendi, vide Francisc. de
Petris cons. 15. per tot. & præsertim num. 9. Ursill. ad
Afflict. decis. 384. num. 5. Grammat. decis. 67. verum si
34 Neapolitani domicilium sibi faciant, ibique delin-
quant, fori privilegio minime gaudent, & carcerati
remittendi sunt ad locum, ubi deliquerunt, & ita de-
cisum per S. C. testatur Michael Angelus Gizz. in
observat. ad decis. Capic. Latro 54. quemadmodum in
nostra pariter Aula nuperrime fuit pronuntiatum: Cu-
riales, ut de jure Regni per Rit. 228. 229. 232. &
35 233. necnon Virgines, cum appellatione viduæ ve-
niat virgo, ut ex text. in l. malum 242. §. viduam
D. de V. S. cujus verba hæc sunt: Viduam non solum
eam, quæ aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mu-
lierem, quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo;
quia Vidua sic dicta est, quasi vecors, vesanus, qui
sine corde, aut sanitate esset: similiter viduam esse di-
ctam sine ducatu; ex quo apertè deducitur, viduam
eam quoque appellari, quæ virum nunquam habuisset.
36 At revocatur in dubium, an hoc privilegium compe-
tat Virgini patrem habenti, & Doctores in contra-
rias scinduntur sententias; alii enim affirmant, alii
negant, aliique distinguunt: qui affirmant, fundantur
in supradicta ratione, quia nomine viduæ venit vir-
go; & sicut viduæ competit electio fori etiam patrem
habenti, ita & virgini, & ex eo, quod utraque indi-
geat alieno consilio, & auxilio propter sexus imbe-
cillitatem, & hi sunt Isern. in Constit. Regni incip.
statuimus vers. quid si virgo, vel vidua Afflict. ibid.
qu. 19. num. 8. D. Præses decis. 100. Consil. Carleval.
de judic. disp. 2. qu. 6. Pratus in addit. ad Muscatell.
in praxi par. 2. glos. competentes a num. 71. & 72. &
lib. 1. discept. forens. cap. 13. atque alii innumeri ab
eo congesti; pro qua sententia existunt decisiones S. C.
altera relata a D. Reg. Rovito decis. 49. d. altera a
D. Consil. Prato dec. 13. & a Thoro in compend. dec.
p. 3. vers. electio fori fol. 364. & fol. 365. col. 2. & alia
decisio Senatus Sardiniæ penes Dexart 72.
Qui oppositam sustinent sententiam, moventur ex eo,
quia præcitata jura de virgine non loquuntur; & quam-
quam nomine viduæ, juxtà Jurisconsulti placitum in
37 citat. l. malum veniat virgo; rei veritate perperam
comparantur, cum vidua sit, quæ virum habuit, &
quia virgo, si patrem habeat, defensore non caret:
hi sunt Rebuff. in comment. ad l. malum 242. §. vi-
duam vers. ex quo infertur Horat. Viscont. in addit.
ad D. Præs. dec. 100. Jo: Baptista Thoro in suo com-
pend. decis. Neapol. tom. 1. in v. virgo patrem habens,
Lagan. in addit. ad Rovit. in Pragm. 1. de remiss. caus.
Reg. Capyc. Latro. dec. 54. num. 5. atque alii; extant
quoque S. C. decisiones ab eod. Thoro memoratæ in
compend. decis. tom. 3. p. 3. in ver. virgo, quæ patrem ha-
bet, & adest non absimilis decisio Senatus Lusitaniæ
penes Cabed. 180. lib. 1.
Inter has duas discrepantes opiniones, mediam, uti ve-
ritati magis consonam ex animo amplector: aut loqui-
mur de civilibus causis, & in his, sive agatur de bo-
nis profectitiis, sive de adventitiis; dubio procul ele-
ctio Virgini puellæ non competit, cum in hujusmodi
bonis patris potius interesse consideretur, quam filiæ;
38 siquidem in profectitiis pater est dominus, in adven-
titiis est usufructuarius, ac legitimus administrator, l.
cum oportet 6. §. non autem, l. cum non solum 8. §. ubi
autem C. de bon. quæ liber. l. 1. C. de bon. matern.
Capiblanc. super Pragm. de Baron. par. 2. cap. 44. num.
14. adde Reg. de Marin. lib. 1. resol. jur. cap. 338.
39 Præterquam quod nequit virgo dici miserabilis, sed
tantum ob sexus imbecillitatem alieno præsidio indi-
get; adeoque si patrem habeat, non est cur electione
fori fruatur; hic enim paterna usus industria, ac solli-
citudine in civilibus causis filiam tutatur, ac defensat;
exploratum namque habemus, nihil aut esse, aut fingi
40 posse paterno amore, & consilio fortius, nil potius,
nil antiquius, l. iste quidem §. ult. D. quod met. causa,
l. non solum 67. §. de uno in fin. D. de rit. nupt. l.
falsus 11. §. Julianus D. quod fal. tut. auth. leg. cum
su-

furiosus 7. C. *de Cur. fur. vel prodigo*, *l. nec in ea* 22. §. *fin. D. ad l. Jul. de adult. l. cum pater* 77. §. *mando D. de leg.* 2. aut de re criminali agendum sit; & tunc inspici debet, num filia suam, an suorum injuriam prosequatur: si suam, scilicet principaliter sit offensa per stuprum e. g. & ipsa quamvis in patria sit potestate, fori electionem habebit juxta doctrinam Caroli Orilia in *observat. ad resolut.* 8. *Campanæ num.* 7. *circa fin.* sin autem suorum, nimirum de vindicanda fratris, aut alterius conjuncti morte, & pater negligens sit in accusando, electio ipsi filiæ competit; cum jus istud accusandi ad eam quoque pertineat, D. Rovit. *decis.* 49. *num.* 12., idem de Marin. & Capiblanc. *loc. cit.* Campan. *inibi in fin.* quamvis hoc in casu Capiblancus de patris negligentia ne verbum quidem faciat.

Quin etiam in civilibus causis si vidua, aut virgo patre 41 orbata Tribunal quoddam elegerit, & post litem contestatam viro nupserit, privilegium non amittit, & reus conventus, seu Baro neutiquam est audiendus, testibus D. de Marin. *c.* 343. *a num.* 1. *ad* 7., & Gizz. *observ. ad dec. Cap. Lat.* 54. *num.* 6. secus autem si lis nondum fuerit contestata; quamvis enim vidua, vel virgo viro nuptui tradatur, re tamen integra reus minime trahi cogitur ad forum electum; quicquid velit Carlevalius *de judic. disp.* 2. *quæst.* 6. *sect.* 7. *num.* 618. ubi tenet indistincte non esse viduam, aut virginem a foro semel electo extrahendam, tametsi lite cœpta, nec dum contestata, status mutatio supervenerit, fretus generali axiomate; *ubi cœptum de judic.* siquidem 42 regula non procedit in præjudicium conventi, qui alibi conveniri nequit, contra illud, quod actor sequi cogitur forum rei, vulgatis juribus. Ceterum in criminalibus causis, quia jus fisci a principio videtur acquisitum, fiscus jus suum prosequitur, testibus eodem de Marin. *lib.* 2. *resol* 243. & Gizz. *loc. cit. num.* 7.

Lectores tamen admonitos velim, quod respectu dictarum 43 personarum miserabilium, ut electio locum habeat, tria copulative requiruntur, nempe miserabilitas, adversariorum in loco potentium perhorrescentia, ac de ipsamet perhorrescentia juramentum, quod juxta *l. unic.* non erat de necessitate, perpensis iis verbis, *præsertim cum alicujus potentiam perhorrescant*; per Constitutionem vero requiritur, inspectis verbis, *corporali præstito sacramento*; quod Sacri Consilii decisionibus comperimus obfirmatum, testibus D. Præsid. *decis.* 257. Merlin. *controv. forens. cent.* 1. *cap.* 86. *num.* 14. docet Borrell. in *sum. decis. tit.* 56. *de juram. perhorresc. num.* 2. & 3. & comprobatur etiam ex textu in *cap. statutum* §. *cum vero de rescript. in* 6. de quo quidem per- 44 horrescentiæ juramento tractant Gerard. Feltmanus, Philippus Ernestus Schefferus, & Henricus Rudolphus Redecker in eorum *disput. inaugur.*

Hinc praxis invaluit illius decreti, quando comparet di- 45 cta persona privilegiata, eligendo forum M. C. vel S. C. vel Reg. Aud. *Visa comparitione, &c. stante electione fori formiter facta in S. C., vel Regia Audientia, Curia N. non procedat, & acta transmittat.*, dicitur, *formiter*, siquidem præfata tria requisita concurrant oportet; nempe qualitas personæ, quæ dicat perhorrescere in tali loco adversariorum potentiam, & juramentum ejusmodi perhorrescentiæ. Hæc autem electio, seu variatio fieri potest etiam per procuratorem spe- 46 ciale mandatum habentem de præstando dicto juramento, sive mandatum sit generale cum libera, teste Thoro in *Cod. ver. judic. par.* 2. *casu* 31. *num.* 3. D. Petra super *Rit.* 230. *num.* 6. atqui variatio e Curia superiore ad inferiorem in causis criminalibus, reo in 47 fortiis non existente, non procedit, ob duplicem rationem; prima, quia variatio est quædam remissionis species, quæ non conceditur alii reo carcerato; secunda, quod ejusmodi variatio non est sine collusionis partium suspicione, nempe ipsarum partium præcedente concordia, præsertim si variatio fiat ad Curiam baronalem, Mastrill. *decis.* 288., & ita tenuo cum Capiblanco super *Pragm.* 8. *de Baronib. cap.* 31. *num.* 13. rejecta opinione Antonii de Ballis *tract. crim. lib.* 4. *qu.* 2., qui contrarium fulcit ex eo, quod electio, & variatio a voluntate personæ privilegiatæ dependeat; nam alia fortior suppetit ratio, & est, quia in criminalibus duo considerantur, interesse partis nimi- 48 rum; & Reip., cui expedit, ne delicta impunita remaneant ad aliorum exempla, *l. ita vulneratus* 51. *D. ad l. Aquil. l. si longius* §. *si judex l. si a reo* §. *fin. D. de fidejuss. & mandat. l. per omnes* 6. *C. de Defens. Civit. cap. ut famæ* 35. §. *respondemus de sent. excom.* eoque magis, quod pro forma substantiali juramentum perhorrescentiæ defertur, quæ, si agitur in M. C. e g. utpote coram Principe nullatenus consideratur, arg. *leg. alt. D. de eo, quod metus causa, l.* 1. *C. de his, qui propter metum judic.* Regens Tapia *decis. S. C.* 43. *num.* 5. Præses Merlin. *controv.* 100. *num.* 3. *lib.* 1. Regens Rovit. *cons.* 88. *num.* 4. *lib.* 1.

Porro hujusmodi electio fori contra aliam personam 49 æque privilegiatam minime procedit, Rit. 128. teste D. Præs. *dec.* 188. licet majori privilegio sit munita, D. Ricc. *collect.* 300. *vers. item miserabilis*, quoniam, ut ipse advertit, Ritus generaliter loquitur verbo, *quod nullus*: excepto Curiali, nisi is agat ex jure 50 cesso, videlicet ex causa lucrativa, nam tunc electio locum non habet; & ita decisum in S. C. testatur D. Capyc. Latro *decis.* 54. Curialis autem dicitur Advo- 51 catus, Procurator, Scribæ M. C. V. juxta placitum ejusdem D. Capyc. Latro *d. decis. num.* 1. necnon Capitaneus justitiæ, ejusque Lictores, Magister actorum, Scriba, Nuntius, Commissarius, Exequutor, aliique id generis auctore *D.* Præsid. Merlin. *cap.* 64. *num.* 3., & 4. *cent.* 2. *controv. forens*: Cæterum personæ miserabiles, si cessio, sive donatio ex causa lucrativa iis- 52 dem fit facta, dummodo fraus absit, fori privilegio gaudent, & conventum trahunt, Ricc. *respons.* 79 *tom.* 2. D. Præses *decis.* 195. & ibi in *obs.* R. de Luca, qui aliqua de fraude considerat, præsertim quando cessionarius est homo litigiosus, solitus similibus negotiis implicari; neque ulla alia ratio excogitari potest, quare cessio fuerit facta, nisi ut reus vexationibus, ac molestiis afficeretur.

Verum conventus ex contractu paterno, nempe ob negotium certo loco a patre administratum, forum declinare nequit, sed ibi rationes reddere cogitur, ex *Rit.* 234., constito igitur de qualitate, in qua funda- 53 tur privilegium, contradictione non existente supradictum interponitur decretum sine termino, nempe, *procedatur in S. C. petita remissione non obstante*, sin vero contradictor reaitatur, opus est termino.

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS II.

DISTINCTIONEM PRIMAM

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Exceptionis Declinatoriæ definitio.*
II. *Quibus nitatur rationibus Competentia Judicis.*
III. *Infra quæ tempora hæc sit exceptio proponenda.*
IV. *Vera de personis forum variantibus Doctrina.*
V. *Qui sint in Regno respectu litigantium Judices competentes.*
VI. *Regulæ circa fori declinatoriam observandæ.*
VII. *De prorogatione jurisdictionis, ejusque requisita, & effectus.*
VIII. *Quænam sit exceptio incompetentiæ Judicis, quædisque ejus efficacia, & usus.*

I. DE exceptione Fori declinatoria tractaturus definitionem suo more *illustris Auctor* prætermittit; nescius ex perspecta rei natura melius qualitatis, jura & relationes innotescere, parumque firma esse quæ dicuntur, iis prius non agnitis & intellectis. Definiri itaque illhæc exceptio potest: *quod sit legitima oppositio vocationi in jus ob defectum jurisdictionis ex causæ indole, persona actoris vel rei, aut ipsa Judicis incompetentia proveniens.* Inaccurata sane a *Leonardi Riccio Prax. Civil. Tom.* 4. *Cap.* 6. *ex Judic.* traditur definitio, scilicet, *recusatio comparendi coram Judice citante*. Vel enim Judex aliquam habet jurisdictionem, & nemini licet ejusdem recusare citationem. Quisque citatus debet venire, exceptionem declinatoriam allegaturus: recusatio enim comparendi puniri potest pœna contumaciæ, & prima inculata pereunt citato omnes declinatoriæ exceptiones, ajente *Johanne Voet lib.* 2. *tit.* 11. §. 6., & Antonio Fabro C. *lib.* 4. *tit.* 10. *Defin.* 1.

Ne-

Necessitas enim parendi citationi, quæ oritur ex aperta dispositione Juris in *L. 5. D.* de Judiciis criminosam reddit compareodi recusatioeem. Hinc declioatoria eoe despicit Judicem, ejus non obtemperaodo vocationi, sed eumdem advertit suam noo esse jurisdictionem; de quo quidem ipse judicat.

II. Judicis competentia perperam e quibusdam Forensibus adstruitur Juris Romani principiis. Noe enim ea est in Regno, quæ Romæ erat jurisdictiooalia Politia. Eraot tunc qui jurisdictionem habebant jure Magistratus, quique judicandi tantum, non jusdiceodi facultate pollebant; tamque varie istam exercebant facultatem, ut *Æmilius Ferratus* ætatis suæ Jurisconsultorum facile prieceps difficile existimavit definire Romanum Magistratum. *Goveanus* tamen *de Jurisdictione lib. 2. ad l. 13.* putavit non male posse definiri, *Potestatem Populi Romani ordinariam*. Hæc porro definitio nostris minime convenit Magistratibus, qui non ordinariam habent, sed delegatam potestatem. Idcirco ex peculiari forma, & constitutione Regni facultas, & compotentia nostrorum Judicum erit metienda. Ambigi absque maximo errore nequit judiciariam potestatem, tota quanta est, penes summum Imperantem residere. Finis etenim constituendarum Civitatum is statuit *Hesiodus*, eempe creatos fuisse Reges ut jus populis dicerent, & Injusta tollerent facta. Quod etsi aliqoo respectu verum sit, aliaque plane fuerit Civilis Societatis origo; non defuere tamen Principes, qui sibi id negotii dari putarint, ut litigantes audirent, & lite cognita sententiam dicerent. Salamonem juridicundo vacasse ex sacris litteris scimus. Id præstitisse *Augustum*, *Tiberium & Claudium* testati sunt *Svetonius in August. Cap. 33.*, *in Claudio Cap. 14.*, *& Tacitus lib. 1. Annal. Cap. 75.* Id idem de *Carolo Magno refert Eginhardus* in ejus vita, & de *Ludovico* Pio memorant *Annales*. Sed maximæ, graviores, frequentioresque Regni curæ ab ista Principem avertunt adplicatione; cui quum noo satis sufficere possit, probos doctosque constituit homines, qui jurisdictioni præsint, & subditis litigantibus jus dicant.

Hi ad hoce finem constituti, proprie dicuntur Judices, omnemque auctoritatem, quam exercent, a Principe habent, ejusque jure utuntur. Sunt vero ipsi intuitu Principis adhuc subditi: respectu eorum tamen quibus præsont, publicam personam cum imperio repræsentant; ideo cum suo funguntur officio, his obediendum ac ipsi imperanti. Hæc vero dignitas non adeo Judices extollit, ut omnimoda & absoluta jurisdictione censeri possint donati. Se imperans eos constituens haud sua privat potestate, neque jus dicendi circa omne negotium eisdem demandat. Integrum adhuc eidem manet, causas ab ordieario advocare judicio, & sua decisione finire. Omnia itaque jurisdictio semper intelligi debet subordinate coecessa: ita ut incommoda sit Veterum quæstio utrum jurisdictio censeatur *privative*, an cumulative concessa. Prius eoim continet absordum, Principem a se omnem abdicasse potestatem, quod ejus repugnat supremæ inspectioni omnium judiciorum. Posterius quid comprehendit indecorum summæ Majestati, quasi habeat concurrentem jurisdictionem. Constituto enim semel Magistrato, is erit adeundus; sed eo ipso Principi non ligantur manus, quin possit causam ex ratione justa ad se trahere. Curare namque debet ne quid a Judicibus peccetur in causis cognoscendis & decidendis, quod de *Romulo* fuisse cantum tradit *Dionisius Halicarnassæus lib. X.*

Hinc quum sit verissimum de quocumque Rege, quod Antiqui de Imperatore dixeruet, scilicet *ad eum omnem pertinere jurisdictionem, ab eo tamquam a fonte fluere, & ad eam refluere tamquam ad mare*; merito in dijudicanda Magistratus competentia inspiciendum est in primis qualem quantamque Princeps commiserit jurisdictionem; inde in quos permiserit exercendam; porro quibus in negotiis explicandam; & demum quo in territorio extendendam. Hisce circumscripta limitibus quotiens Judex utatur jurisdictione, sua se exerit competentia: extra hos limites incompetens est. Ex hac nempe doctrina repetitum est in Jure Romano: *Extra territorium Jusdicendi impune non paretur l. ult. D. de Jurisdictione*. Hinc pro Reipublicæ utilitate, & ad servandum ordinem in judiciis, Prieceps solet peculiaria fora certis causis, certisque adsignare personis: Sunt revera io Regno forum ecclesiasticum, militare, feudale, criminale, commercii, admiralitatis, Dobanale, aliaque quam plura, quæ etsi separata sint, unam eamdem exercent jurisdictionem ab ipso Priecipe dependeotem.

III. Ex dispositione legis fiealis C. *de except.* exceptio diclinatoriæ fori debet opponi in ingressu judicii ante litem contestatam, quia si Reus conventus in dicto termino illam eoe opponat, videtur in judicium consentire *l. sed si susceperit ff. de judic.* At ex alia *l. si per errorem ff. de jurisd. omn. judic.* Doctores intulerunt, quod si Reus conventus a principio ignoraverit sibi competere Fori declinatoriam, potest illam opponere etiam post litem contestatam quandocumque *Gloss. in d. l. fin. Cod. de except.* Hinc Baldus in *d. l. fin.* opinatus est, quod scieetia non præsumitur nisi probatur; ideoque allegata ignorantia declinatoriæ fori, semper & quandocumque exceptio prædicta oppoei possit per remedium restitutionis in integrum. Hincque Bartolus in *l. minor. ff. de minor.* regulam tradit, quod Reus conventus per se litiget, non per Procuratorem, quia in primo casu declinatoriam per remedium restitutionis in integrum semper opponere poterit, sed litigando per Procuratorem, quia hic de juribus Principalis censetur instructus, beneficium restitutionis amittit. Forenses nostri *l. fin. Cod. de except.* & Baldi & Bartoli opiniones præ oculis habendo, in varias sententias abierunt. Afflictus enim in *Constit. Exceptiones* dixit semper ignorantiam opponi posse a Rusticis, militibus, aliisque personis miserabilibus, ideoque exceptionem fori declinatoriam numquam præscribi. Sed idem Afflictus in *Constit. obscuritatem*, *& in Const. Statuimus* tenuit, quod si Reus citatus exceptionem declinatoriam omiserit, non poterit postea illam opponere etiam per viam restitutionis in integrum. Ut Afflictus cum Afflicto conciliaretur multa adstruxerunt *Muscatelius in gloss. competens*, *& Caravita in Ritu 231.*, ita tamen ut perplexitatem tironibus non auferrent. *Rovitus in Pragm. p. de minor. Capyc. dec. 13. & Marinis lib. 2. Resol. 197.* negarunt post litem contestatam hanc exceptionem opponi posse. Adfirmarunt alii multas limitationes producendo, ut *Caravita Rit. 231.*, *Thesaur. dec. 177. Novar. in pract. elect. for. quæst. 15.* Denique *Cancerius libr. 2. var. cap. 2. de minor.*, *de Luca ad Franch. dec. 439.* judicis arbitrio remittendam putarunt, attentis circumstantijs Rei conveeti, & causæ. In hoc laberintho opinionum, ut tirones eon aberrent, veram doctrinam de Personis forum variaotibus tradere oportet.

IV. Vera est doctrina, quod ante litem contestatam hæc exceptio opponi debeat *ex l. fin. Cod. de except.* Aliquando etiam post litis contestationem immediate, & dummodo ad alios actus judiciales non sit perventum, quia quæ immediate fiunt, videntur inesse *Gloss. in l. Pomponius ff. de Proc.*, *& l. petens Cod. de pact.* At restitutio in iotegrum ab ignorantiam concedi non debet, & ita servatur in praxi. Ratio colligitur ex *l. scio ff. de in integr. restit.*, quia pro re minima restitutio in integrum non datur; & rem minimam esse declinatoriam fori respectu causæ principalis nemo dubitare potest, cum omnes judices jurisdictionem habeant a Principe; & omnes præditi esse debeant scientia, & justitia. Admittitur tantum hæc exceptio, etiam post litem contestatam vel ex privilegio quarumdam Personarum, vel respectu causæ in judicio deductæ. Ex privilegio quarumdam Personarum conveniunt DD. Pupillos, viduas, diuturnoque morbo laborantes ex *l. unic. Cod. quando Imperator* quandocumque Forum variare posse, *Muscatell. Gloss. competentes*, *Capiblanc. ad Pragm. 8.* sed dissentiunt in ratioee hujus privilegii. Alii enim dixerunt quod hujusmodi privilegium concessum est cætui miserabilium, & eidem renunciare non possunt Personæ privatæ, quia totus cætus læderetur *Gloss. in d. l. unic.*, *Caravit. Rit. 231.*, *de Franch. dec. 100.* Alii DD. videntes falsam esse rationem allatam, quia Milites, Neapolitani, aliæque Persoo æ similes quamquam privilegium variandi Forum haberent non personale, sed cætui concessum, tamen Forum variare non possunt, aliam rationem adduxerunt, scilicet, quod Forum miserabilium personarum fuit Principi reservatum, *Petra Rit. 231.* Quæ ratio

tio nimia generalis est, nec in omnibus partibus vera. Dicendum est igitur quandocumque Personæ miserabiles Forum variare posse, etiamsi illi renunciaverunt, ob privilegium publici favoris. Expedit enim Reipublicæ, ne miserabiles personæ a potentioribus opprimantur, *Altimar. de nullit. qu.* 18., *Cancer. var. resol. l.* 2. *c.* 2. *Thesaur. dec.* 171. Quod intelligendum est, si litigantes sint miserabiles principio litis motæ, secus vero si tales effecti sint post litem cœptam *l. quis postea ff. de jurisdict. omn. judic. DD. in Auth. quas actiones Cod. de sacros. Eccl.* Respectu causæ in judicio deductæ oon variatio sed exceptio declinatoriæ Fori etiam post litem contestatam opponi potest quando privative causæ cognitio ad specialem judicem spectat. Hinc supervacuum non erit videre qui sint in Regno respectu litigantium judices competentes.

V. Judices competentes sunt aut respectu Actoris, aut Rei, aut causæ. Respectu Actoris Fiscus, Neapolitanus, Capuanus, Locatus menæpecudum Apuliæ trahunt ad proprium judicem, & oon trahuntur. Fisci judex competens est Regia Camera Summariæ etiamsi lis sit inter privatas personas de *Franch. dec.* 117., *Pragm.* 61., *&* 62. *de offic. Proc. Cæsar.* Jurisdictio enim Regiæ Cameræ est privativa quoad alios judices, itaut quæcumque Persona privilegiata Fiscum ad alium judicem trahere nequeat *Reverter. dec.* 7., *Altimar. de nullit. quæst.* 29., *Sanfelice dec.* 291. Neapolitanus originarius habet proprium Judicem solam M. C., quia *per Ritum* 301. sublata fuit omnis jurisdictio aliis judicibus contra Neapolitanos, & reservata Judicibus Neapolitanis. Neapolitanus non originarius, sed per concessionem, per incolatum, vel domicilium, si in alio loco se transfert, amittit privilegium, & non trahit, sed trahitur. *Pragm.* 3. *de immunit. Neapolit.*, *&* *Ritu M. C. V.* 301. Capuanus idem privilegium habet trahendi ad suum Forum *Carleval. l. p. tit.* 2. *disp.* 2. *quæst.* 6., sed trahitur a Neapolitano, quia in *cap.* 53. derogatum fuit privilegium Capuanorum, & aliorum etiam in corpore juris clausorum litigantium cum Neapolitanis *Vrsill. ad Afflict. dec.* 173. Locatus Regiæ Dohanæ menæpecudum Apuliæ judicem habet Regiam Doganam, quæ amplissimam exercet jurisdictionem super omnibus locatis illorumque familiis ex privilegio Alphonsi Aragonensis sub *die p. Mensis Augusti* 1447., confirmato *diplomatibus diei* 8. *Octobris* 1738., *diei* 18. *Novembris* 1739., *diei* 28. *Julii* 1740. *Vide Præsid. Steph. de Stephan.* in celebri ejus *opere pastor.*

Respectu Rei conventi declinatoria fori opponi potest, si Reus vivat de arte maris, vel sit descriptus in matricula alicujus artis. Nam pro Nautis, aliisque de arte maris viventibus Judex competens est Tribunal Magni Admiratus. Ars Serici, & lanæ ob amplissima privilegia Ferdinandi I. Aragonensis confirmata ab aliis Regibus habet judices proprios, qui sunt Consoles cum Adsessore, & ab illis adpellatur ad Tribunal Magistratus. Loca insignia hujus Civitatis habent specialem judicem, qui adpellatur Delegatus Loci. Curiales Regis habent proprios judices *Const. Statuimus*, & hodie illorum Judex est Tribunal Domus Regalis. Denique Advocati & Procuratores horum supremorum Tribunalium, quia Curiam sequuntur, illorum Judex est M. C. V. ob Ritum 229., *Mascatell. Gloss. Competentes*.

Respectu causæ in judicio deductæ animadvertendum est, quod quædam causæ habent speciales Judices, avocata cognitione ab aliis. Causæ enim Feudales habent Judicem solum S. C. *Pragm.* 3. *de off. S. R. C.* sed si adsit interesse Fisci, Regiam Cameram Summariæ *Pragm.* 62. *de offic. Proc. Cæsar.* Causæ administrationis gestæ habent specialem judicem loci administrationis. Ibi enim dandæ sunt rationes ubi administratio est gesta *l. p. &* 2. *Cod. ubi de ratiociniis agi oportet*. In Causis damni dati privative procedit Curia bajularis.

In Causis Universitatum, ubi interesse erat inter Partes solebat collaterale Consilium providere, ut S. C. procederet. Hodie procedit Regia Camera Summariæ. In Causis Portolaniæ procedit Portolanus Loci, & in casu gravaminis Regia Camera Summariæ. In Causis in quibus agit, aut convenitur Civitas Neapolitana Judex competens est Regalis Camera S. Claræ; ita tamen ut si de jure fiscali disceptandum contigerit oblique intervenire debeat Præses Regiæ Cameræ Summariæ *ex* Gratia *anni* 1746. Causarum literarum Cambii privative competens judex est Tribunal Commercii prout ex plano legum, & jurisdictionum ejusdem Magistratus anni 1740. Denique in Causis liquidationis Instrumenti, incusationis obligationum penes acta, apocarum Banci, executorialium vigore Consuetudinis, Syndicatus, & coofectionis Præambulorum competens judex est M. C. V.

VI. His præmissis ad tironum intelligentiam regulas circa fori declinatoriam observandas tradere juvat. I. Non datur declinatoria in illis causis, in quibus judex specialis est designatus, *Scialoya de foro competen. c.* 16., *Novar. t. p. sect.* 4. *qu.* 64. II. Non potest opponi, si declinatoria superveniat, judicium enim ibi finem habere debet, ubi sumsit initium *l. ubi acceptum ff. de judic.* 3. Declinatoria non datur inter ambas Partes privilegiatas, quia conquassatis privilegiis inter Actorem & Reum reditur ad jus commune, & quia privilegiatus suo privilegio uti non potest, Actor sequi debet Forum Rei *Rit.* 231. *&* 228. Quod intelligendum est si privilegia sint æqualia, ut si pupillus agat contra alium pupillum vel viduam, *Afflict. in Const. Statuimus*, *de Franch. dec.* 588. Si vero privilegia non sint æqualia, tunc magis privilegiatus tradit minorem privilegiatum *Afflict. dec.* 56., *Sanfelic. dec.* 356., *Mariu. lib.* 2. *resol.* 47. Hinc Neapolitanus & Curialis horum Tribunalium trahit personas miserabiles. At si Neapolitanus & Curialis sint Actores, & convenerint alium privilegiatum extra Forum Neapolitanum, non amplius poterunt Forum variare, quia variatio solum permittitur Personis miserabilibus, quæ tunc gauderent proprio privilegio, *Carleval. de judic. lib. p. disp.* 2. *quæst.* 6. *Sect.* 8. In paribus autem privilegiis Neapolitanorum, & Locatorum menæpecudum Apuliæ solet procedi in Regia Camera Summariæ, quia Regia Dohana est pars Tribunalis Regiæ Cameræ 4. Si negatur qualitas fundans jurisdictionem ex privilegio, & in promtu de dicta qualitate non constet, datur brevis terminus ante litem contestatam ad verificandum *l. si quæramus ff. de testam. Afflict. Const. Exceptiones*. Sed cauti Procuratores, qui declinatoriam opponunt, a Judice apud quem Causam actitari volunt, impetrant literas inhibitoriales, ut ille judex qui cœpit procedere, amplius se non inferat & omnia Acta transmittat. Post vero inhibitionem, vel hortatoriam si declinatus non procurat transmissionem Actorum, judex declinatus non potest terminum statuere pro transmissione, sed Actor declinatus obtinere debet ab eodem judice superiori terminum ad Acta transmittendum cum clausula, *quod alias dicto termino elapso procedatur coram judice declinato*. 5. In Regno non conceditur declinatoria Personis miserabilibus, nisi prius juramentum præstiterint de perhorrescentia. In constitutione enim *Statuimus* aperte dicitur *corporali præstito Sacramento, quod adversariorum suorum potentiam perhorrescunt*. Hodie sufficit quod in Mandato Procurationis adsit facultas præstandi juramentum, & Procurator nomine suæ Principalis dicat in prima instantia jurare perhorrescentiam Partis adversæ, quia juramentum prædictum est de forma etiam, & substantia Ritus M. C. V. 218., & tamquam actus jurisdictionis recipiendum est a jurisdictionem habente *Muscatell. gloss. competentes*. Hinc in decretis declinatoriæ fori ex praxi inseritur clausula *præstito juramento perhorrescere potentiam ejus adversariorum*. Et quia perhorrescentia, & metus non præsumitur in his supremis Tribunalibus, ideo non admittitur declinatoria a M. C. V. ad S. R. C., *Afflict. dec.* 3., *Rovit. cons.* 88. 6. Quia fori declinatoria regulariter in ingressu judicii, & ante litem contestatam opponitur, & multoties per actus antea factos amplius opponi non potest: ideo cauti Procuratores repetunt in quolibet actu protestationem non consentiendi in judicem, quia potestatio conservat jus protestantis *Staiban. resol.* 124., *Muscatell. gloss. competentes*; Nec patiuntur incusari contumacias, quia contumacia dat jurisdictionem judici aliter incompetenti *de Franch. dec.* 417., & regulariter contumax amittit fori declinatoriam, cum videatur illæ exceptioni tacite renunciare. Fallit tamen hæc regula

in

in illo, qui nec expresse Foro renunciare potest, ut Pupillus, aliæque Personæ miserabiles. *Moill. de Grad. citat. n. 3.*, *Afflict. dec. 173. 7.* Declinatoria fori locum non habet in judicio universali, ut familiæ erciscundæ, & concursus Creditorum, quia in judicio universali omnes trahuntur coram uno judice *l. p. ff. de quib. reb. ad eum d. jud. eatur.*, *Capyc. dec. 128.*

VII. Qui potest declinatoriam Fori in judicio deducere, & illam non opponit, dicitur jurisdictionem judicis prorogare. Prorogatio enim jurisdictionis est extensio jurisdictionis ad causam, seu personam alias sub ea non comprehensam; ut definivit *Carleval. de judic. lib. p. tit. p. disput. 2. quæst. 8. sect. p. n. 971.* Ex qua definitione eruuntur species, requisita, & effectus prorogationis. Regulariter prorogatio fit tripliciter, scilicet de tempore ad tempus, de re ad rem, de persona ad personam *Gloss. in l. 2. §. si & judex ff. de judiciis*. De tempore ad tempus habemus exemplum in *l. 2. ff. de judiciis*, ubi quando judex habet limitatam jurisdictionem certo tempore duraturam possunt Partes prorogare, & extendere ad aliud tempus. Quod quotidie practicatur in compromisso, in quo ex dispositione Regiæ Pragmaticæ intra bimestre laudum ferri debet, & Partes per consensum ad aliud tempus prorogare possunt. De re ad rem exemplum habemus *in l. 79. ff. de judic.* quando judex cognoscit de causa usque ad certam summam, Partes possunt prorogare jurisdictionem ad summam majorem. Animadvertendum tamen est, quod quando res tractu temporis ex accidenti crevit, vel diminuit, tunc judex non cognoscit ex vi prorogationis, sed ex quo attenditur actio primordialis intentata *Gratian. decis. 226.*, *Gallup. part. p. c. 2.* De persona ad personam exemplum habemus *in l. p. & 2. ff. de judic. & l. si convenerit ff. de jurisd. omn. judic.*, ubi quando judex limitatam habet jurisdictionem in uno Territorio, & alii de aliena jurisdictione in illum volunt consentire, prorogatur illius jurisdictio. Sed in Regno non indistincte hoc procedit in omnibus Personis, sed in illis tantum de quibus judex poterit cognoscere *Afflict. dec. 354.* Quando igitur est taxatus certus Judex in determinatis causis, & in expressis personis, amplius Judex cognoscere non potest. Hinc ex ipsis principiis juris communis vales regula, quod non potest prorogari jurisdictio illius judicis, qui funditus non habet jurisdictionem *l. si convenerit ff. de jurisd. om. judic.* Non enim erit prorogare sed potius jurisdictionem concedere, quod partes facere non possunt *l. fin. ff. de jurisd. om. judic.* Quando autem in favorem litigantium exemtio concessa est a jurisdictione aliorum judicum, tunc litigantes ipsi, quia juri suo renunciare possunt, jurisdictionem judicis prorogare valent. Ultra tres species allatas prorogationis Riccius *in sua Praxi part. 3. lib. 2. c. 7.* tres alias species adducit, scilicet de causa ad causam, de loco ad locum, de casu ad casum. Primam confitetur reduci ad illam de re ad rem; reliquas depromsit ex Decretalibus quæ in Regno locum non habent. Inutilibus tempus terere non vacat; ideo ad uberiora transimus.

Requisita prorogationis sunt consensus litigantium, & judicis. Consensus litigantium aut debet esse expressus, aut tacitus, sed semper per actus voluntarios, non coactos. Expressus datur sive per pactum nudum, sive per stipulationem, sive per juramentum per actus judiciales, non extra judiciales, *Carleval. ubi loc.* Cæterum in casibus in quibus datur prorogatio, semper est locus pœnitentiæ antequam Judex adeatur *l. si convenerit ff. de jurisd. om. judic.* Consensus, tacitus elicitur ex actibus negativis, scilicet ex omissione declinatoriæ, ex patientia, & taciturnitate in eodem judicio II. requisitum est consensus judicis. Judex enim qui non omnino est competens, scire debet prorogatam esse illius jurisdictionem, & consentire, *Carleval. ibid.* Quando igitur Judex habet jurisdictionem, & Partes, & Judex consentiunt, datur locus prorogationi. Ex praxi requiritur III. requisitum, ut Procurator habeat speciale mandatum prorogandi. Non enim sufficit mandatum generale. *Carleval ibid.*

Effectus prorogationis sunt. I. Ut judex successor eadem jurisdictione prorogata utatur. II. Ut si judex prorogatus non habeat successorem, prorogatio extinguitur. III. Ut a decreto judicis prorogati adpelletur ad judicem superiorem prorogati, non ad superiorem prorogantium. IV. Ut judex prorogatus possit suam sententiam executioni mandare. V. Ut idem judex compellatur sententiam ferre. VI. Ut possit delegare.

VIII. Exceptio incompetentiæ judicis est illa, qua opponitur nullam competere jurisdictionem citanti contra citatum *l. ult. Cod. si non a competen.*. Et quia judex est potissima pars, Dux, & Imperator judicii *l. absens. ff. de procur.*, ideo DD. concludunt ante omnia opponendam, discutiendamque esse hanc exceptionem. Differt ab exceptione declinatoria fori duobus modis I. declinatoria fori opponitur quando Judex clare, vel sub dubio habet in citatum aliquam jurisdictionem, & citatus vigore sui privilegii forum declinat: hæc autem exceptio opponitur, quoties citatus nullo modo poterat citari, quia judex funditus non habet jurisdictionem, & quia non entis nullæ sunt qualitates. II Declinatoria fori debet opponi in ingressu judicii, & ante litem contestatam; sed exceptio incompetentiæ judicis opponitur quandocumque, & etiam post sententiam, ut Baldus *in l. exceptionem Cod. de probat.*, *Afflict. in Const. exceptiones*, nec citato præjudicant actus qualescumque in judicio facti, *Afflict. in Const. si civiliter*. Et ex his colligitur efficacia hujus exceptionis, quod in qualibet parte judicii opponi possit, & si opponetur post sententiam, executionem sententiæ retardat, *Altimar. de nullit. rubr. 9. quæst. p.*, *Rovit. cons. 48.*, quia statim ac opponitur, remanent ligatæ manus judicis, *Gallup. part. 2. cap. 6. n. 8.*, & omnia acta postea facta sunt nulla, *Afflict. decis. 354.* Hinc post Baldum in *l. 2. ff. de in jus voc.* volitat per ora Forensium illud adagium: In mundo non potest esse major nullitas, quam nullitas incompetentiæ judicis ex defectu jurisdictionis: & quod exceptio judicis incompetentiæ sit potius defensio, quam exceptio.

Quæstio inter DD. agitata fuit an opposita exceptione incompetentiæ judicis, idem judex possit de exceptione cognoscere, & se declarare competentem. Usus fori quæstionem diremit. Nam quando opponitur in Curiis inferioribus, opponens inhibet dictam Curiam inferiorem per Curiam superiorem competentem, & tunc Curia inferior non potest se declarare competentem. Si Curia allegata competens sit æqualis, Curia competens expedit literas hortatoriales ut non procedat; & si hoc non obstante velit procedere, & se declarare competentem, recurritur ad judicem superiorem, qui competentiam judicat. In Tribunali vero superiore quando competentia non est clara, & evidens, sed dubia, datur terminus summarius ad instructionem judicis, & ex illo judex se declarat competentem, vel incompetentem. *Sanfel. dec. 10.* Quæ praxis fundatur in *l. ex quacumque ff. si quis in jus voc. non ierit*, & *in l. si quis ex aliena ff. de judic.* Extat porro *n. 3. §. 3. Pragm. 18. de ord.*, & *form. jud.*, in quo statuitur, quod orta quæstio Tribunalia inter S. C., & M. C. Vicariæ, deciditur vel ab eodem S. C. in Aula, nullo permisso gravamine, vel a Consiliario Commissario, a cujus decreto ad S. C. provocatur.

DISTINCTIO SECUNDA.

De Decretis, quæ in Judicum recusationibus interponi solent.

SUMMARIUM.

1 *Suspectos allegari Judices jure non prohibetur, tum Cæsareo, tum Divino, ut num. seq.*
2 *Unusquisque suum commodum sequitur, ac damnum fugit.*
3 *Hodie suspicionis remedio plerique litigantes tanquam calumniæ propugnaculo abutuntur.*
4 *Judicibus omnem honorem, ac reverentiam deberi leges jubent, & num. 6.*
5 *Est quædam contumelia proprium Judicem spernere.*
7 *Injuria facta Senatori est quoddam læsæ majestatis crimen.*
8 *Regia Pragmatica* de Suspicionibus *circa quatuor potissimum tendunt, nimirum circa tempus, modum, causas, & finem.*
9 *Tempus proponendæ suspicionis explicatur, & n. seq.*
10 *Pragmatica* 8. de Suspicion. *disponens, allegari posse suspicionem usque ad conclusionem corrigitur a* Pragm. 15. *ejusdem tit.*
11 *Tempus 40. dierum in causa consanguinitatis, vel affinitatis non militat.*
12 *Quæ natura conjunguntur, non immutantur, nec tempore præscribuntur.*
13 *Suspicionis orta ex inimicitia capitali effectus.*
14 *Suspicionis caput, quo Judex antea fuerit Advocatus in causa, tempore dierum 40. non præfinitur.*
15 *Quando Judex teneatur se a voto abstinere.*
16 Pragm. 15. de Suspicionib., *quæ remedium restitutionis in integrum sustulit, an locum habeat in minore, ac pupillo?*
17 *Tertius præsentaneum habens interesse in causa prædicto tempore non circumscribitur.*
18 *Proposita formiter suspicione cum capitibus, lapsus termini non impedit, quominus alia proponi possint capita.*
19 *Scrupulus, quem sibi Judex facit, Pragmatica termino non præfigitur.*
20 *Suspicio est proponenda a Principali, vel a Procuratore speciale mandatum habente.*
21 *Speciale mandatum quodnam sit in materia suspicionis, Doctorum, & Auctoris sensus exponitur.*
22 *Suspicio quando, & quomodo possit a Procuratore generali de rato promittente proponi.*
23 *Supplicatio, vel alia petitio suspicionem continens cur ab Advocato sit subscribenda, idque ab Auctore exponitur.*
24 *Suspicio proponi debet cum deposito, & istud quale sit, & num. 26.*
25 *Decretum, quod* ostendatur *supplicatio Domino Consiliario recusato, cum ejusdem replicationibus, & num. seqq.*
27 *Praxis exponitur, quum Pars recusans Judicis recusati depositionem petit, ac discors DD. sententia refertur, ut num. seqq.*
28 *Juramentum est tormentum spirituale.*
29 *Juramentum deferri nequit nulla prævia probatione.*
30 *Arma non sunt sumenda a domo Rei.*
31 *Quænam recusatio injuriam irroget recusato.*
32 *Termino impartito in recusationum causis non recipiuntur attestationes, & fides, sed testium depositiones cum juramento.*
33 *Judex nequit se declarare suspectum in præjudicium collitigatoris, & recens quædam facti species ad propositum adducitur.*
34 *Praxis in scrupulo per Consiliarium proposito.*
35 *In causa recusationis quando terminus denegari soleat.*
36 *Causæ recusationum sunt multiplices, & eæ recensentur cum num. seq. atque etiam a Regiis* Pragmaticis *declarantur, num. 52.*
37 *Amoris, & odii effectus.*
38 *Pleræque recusationum causæ ex Judicum moribus oriuntur.*
39 *Doctrina cur judicantibus tantoperè sit necessaria.*
40 *Judices imperiti judicare prohibentur.*
41 *Judex quomodo gravitatem præseferre debeat.*
42 *Severitas, & lenitudo ab Judicibus temperanda.*
43 *Judex probæ vitæ, ac sceleris purus esse debet.*
44 *Judex quomodo se facilem præbere debet.*
45 *Judex nequaquam precibus flecti debet.*
46 *Judex a pretio, & muneribus accipiendis abstineat.*
47 *Amicitia idem operatur, ac sanguinis conjunctio, & sæpe consanguinitati præfertur.*
48 *Amico interdum obtemperare nefas est.*
49 *Odium suggerit omne malum.*
50 *Judicis partes quales esse debeant.*
51 *Consiliarii nostrorum temporum commendantur.*
53 *Inimicitia qualiter Judicem suspectum reddat.*
54 *Causa litis an sufficiat ad recusandum Judicem.*
55 *Compatratus inter quos suspicionem inducat.*
56 *Inurbanitas quoad salutationes an sit causa Judicis recusandi remissivè.*
57 *Recusationis judicium infrà quem terminum finiatur.*
58 *In expeditione judicii suspicionum quot Judices requirantur.*
59 *A quibuscumque decretis recusationum neque appellatur, neque remedium ullum permittitur.*
60 *Decreta recusationum explicantur.*
61 *Capita suspicionum simulata quæ sint.*
62 *Formula hæc,* Rejiciantur capita, *cur adhibeatur.*
63 *Auctores de suspicionis materia differentes recensentur.*

DIE &c. visis supplicatione, ac compatitione cum capitibus fol.... non recipiantur capita; *vel dicitur*, rejiciantur capita, & proinde depositum liberetur Regiæ Curiæ, & pro ea Magnifico Secretario, servata forma Regiæ Pragmaticæ.

Die &c. visa supplicatione fol... N. N. interveniat, & proinde depositum liberetur Regiæ Curiæ, &c.

Die &c. visa supplicatione &c. N. N. non interveniat, & proinde restituatur depositum; *vel dicitur:* visa supplicatione fol.... N. N. non interveniat.

Die &c. donec suspicio non fuerit proposita formiter, Magnificus Commissarius continuet in procedendo.

1 JUdices tanquam humanis affectibus non omnino solutos, in judicio suspectos allegari posse, & ratio
poscit, & jura permittunt, potissimum tex. in *l. apertissimi*, *& l. fin. Cod. de judiciis*, & in *can. quod
suspecti 3. qu. 5.* ubi glos. *cap. suspicionis de offic. deleg. cap. cum speciali 61. de appell.* ac de jure municipali
hujus Regni quamplurimæ promulgatæ fuerunt Pragmaticæ: idque rationi quam maximè convenit;
2 quandoquidem unusquisque suum amat, & sequitur commodum, & damnum refellere, atque eludere cupit,
suffragante etiam jure divino; loquutus est enim Deus ore Zachariæ Prophetæ *cap. 8. num. 16.* dicens
populo: *veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris*, hoc est judicium æquum, non declinando
neque ad dexteram, neque ad sinistram, sed rectum coram Domino; quod rectum a Judice suspecto haberi
nequit. Sed in præsenti ævo mirum est, quod suspicionis remedium, uti justitiæ præsidium inductum,
3 ac defensionis speciem continens, per litigatores in calumniæ propugnaculum convertatur, ut legitur in
proœmio *Pragm. 8.* de anno 1585. *Pragm. 15.* de anno 1611. ac in proœmio *Pragm. 18.* in anno 1632. sub
tit. de suspicion. non obstante pœna depositi aucta; idcirco ad eorum audaciam compescendam novam legem
pœnalem esse promulgandam existimarem, ut justitiæ, & judicentium reverentiæ consulatur; siqui-
4 dem Judicibus omnem honorem salvum esse, & reverentiam deberi leges jubent, ut in *l. omnem C. quando provoc. non est necess. cap. ut debitus honor de appellat.* contumelia enim est sine causa proprium Judicem
5 spernere, *l. litigatores 11. in princ. D. de recept. arb.* Gonzalez in *lib. 2. Decretal. tit. 59. in notis lit. B.*
6 hinc Plato *lib. 6. de legibus* inquit: *post Deos immortales iis hominibus secundos, & honoris, & gloriæ sedes deberi, qui publici muneris magistratum gerunt, &*

egre-

egregia sua virtute, atque industria caeterorum vitam mo-
7 *derantur*; quo fit, ut injuria, sive offensa Senatori
cuilibet irrogata nonnisi pro læsæ Majestatis crimine
habenda sit, ut in *l.* 5. *C. ad l. Jul. majest.* ibi: *Se-*
natorum etiam (nam & ipsi pars Corporis nostris sunt.)
Ad decretorum igitur enucleationem deveniendo, quo
hæc Judicis incompetentiæ exceptio præmonstretur,
dispositiones Regiarum Pragmat. referre par ait, quæ
8 circa quatuor potissimum tendunt, nempe circa tem-
pus suspicionis proponendæ, circa modum & propo-
nendi, & in causa procedendi, circa causas, & tan-
dem circa ipsius suspicionis tempus terminandæ.
Quoad primum, tempus est quadraginta dierum a die,
quo notificata fuerit principali (si is præsens sit) pri-
ma petitio, si absens, completo termino ad denun-
ciandum impartito: quod si minime fuerit terminus
ad denunciandum petitus, casus hic quamvis a Regia
Pragm. prima fronte videatur omissus, itaut judicii
norma sumenda esset a probabilitate scientiæ, quam
potuit habere principalis a suo procuratore; re tamen
vera casus in regia Pragmatica comprehendi visus est,
ubi statuit, quod si alter Judex adveniat in Aulam,
tempus quoque est 40. dierum, quo tempore si Pro-
curator mandatum habeat speciale, recusationem pro-
ponere potest, si non habeat, potest Judicem suspe-
ctum allegare, & insimul petere terminum ad procu-
randam principalis ratificationem, quæ dilatio a Reg.
Collaterali Consilio concedenda est. Si vero novus
Judex in Aulam advenerit, ubi lis agitur, a die ca-
ptæ possessionis: si adjunctus sit, vel unioni Aula-
rum intersit, a die, quo hæc notificare est provisio,
nisi nova supervenerit causa; nam tunc etiam elapso
dicto termino dierum quadraginta proponi potest, in-
tra tamen terminum triginta dierum, ut ex *Prag.*
15. §. 6. *de suspicionibus*, qua correcta remanet *Prag-*
mat. 8. *eod. tit.* disponens suspicionem allegari posse
10 usque ad conclusionem inclusive. Effluxo dicto tem-
pore, nulla ex causa de præterito suspicio proponi
potest, ne per viam quidem restitutionis in integrum,
aut quavis alia rationa, ut ex eadem *Pragm.* 15. §. 9.
neque notorietatis prætextu tum juris, tum facti, ut
ex *Pragm.* promulgare sub die 2. Septembris 1689. ab
Excellentissimo Comite S. Stephani optimo tunc Re-
gni moderatore; quo casu commisso causæ pro non
facta habetur, ut in *vers.* incip. *E perchè &c.*.
Verum hæc dispositio limitatur in quampluribus causis;
11 & primo in causa consanguinitatis, vel affinitatis, ut
ex hac postrema *Pragmat. in vers.* incip. *Limitiamo*;
12 quæ enim natura conjunguntur, non immutantur;
ideoque tempore non coarctantur; secundo, cum ab
hac Pragm. excipiatur consanguinitatis, & affinitatis
causa, excepta quoque intelligitur illa cognationis
spiritualis, ut ante *Pragmaticam* decisum refert in
S. C. Gizzius in *observ. ad decis. D. Capyc. Latro* 164.
num. 26. & 28. & ex majoritate rationis comprobat
Franciscus Maradei in *observ. ad singul. super Reg.*
13 *Pragm. sing.* 388. *D. Patris sui num.* 4. tertio, causa
inimicitiæ capitalis; scriptum est enim *Ecclesiast. cap.*
12. *num.* 10. *inimico tuo non credas in æternum; sicut*
enim æramentum, æruginat nequitia illius: & si hu-
miliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custo-
di te ab illo, plane furor inimici in corde semper
fervescit; ideoque occasione porrecta timetur offensio,
& hac in re gravamen; & licet adversari videatur
eadem *Pragm.* in hæc verba: *essersi date parole regia,*
come pure l'obbligo, e mandato fatto di non offendersi,
vogliamo, che da se solo non sia giusto motivo di ricu-
sazione, ma si debbiano considerare, e discutere le cau-
se, per le quali si sono date le sudette cautele, & in-
ferius (quod nota) *e quella si abbiano da proporre nel*
termine stabilito dalle Regie Prammatiche; respon-
deri tamen potest, quod *Pragm.* non loquitur de capitali
inimicitia jam declarata, & notoria, si perpendantur
illa verba *considerare, e discutere le cause &c.* quarto,
si suspicionis causa proponatur, quod Judex prius fue-
14 rit Advocatus in causa, ut in enunciata *Pragm.* cor-
rigante quoque *Pragm.* 20. qua cautum erat, Judicem
semel in una causa suspectum semper esse talem in
omnibus causis ipsius recusantis; id enim per dictam
Pragm. correctoriam relinquitur juris communis dispo-
sitioni, an suspectus sit in omnibus recusantis causis,
ut in *vers. considerando noi*; in hac enim causa quem-
15 admodum in superius enunciatus Judex tenetur se ab-
stinere a voto, alioquin acta, & sententia sunt nulla;
merito non coarctantur tempore prædictæ causæ; si-
quidem de nullitate dici potest usque ad decennium;
quinto, in suspiciona proponenda per minorem, non
doli capacem tutore, & curatore carentem, non ob-
stante *Reg. Pragm.* 15. §. 9. qua remedium restitutionis
16 in integrum fuit sublatum, ut decisum refert per S.C.
Constantinus Cafarus sui temporis primæ notæ Advo-
catus in *speculo peregrinarium quæst. qu.* 13. Princeps
enim non potest dispensare super tali defectu, ut sci-
licet fingatur pupillus bene noscere id quod agit, &
sic nullo modo talis prohibitio pupillum comprehen-
dere potest, ut hæc ibi legitur ratio, & procedit
Pragm. contra minorem doli capacem, vel in minore
17 tutorem, vel curatorem habente; sexto, in causa a
tertio proponenda proprium, & præsentaneum interes-
se habente; nam supradicto non restringitur tempore,
Franciscus Maradei in *observ. ad d. singul.* 388. *num.*
11. & licet decisio, quæ allegatur penes Gizzium in
observat. ad decis. Capyc. Latro 85. *sub num.* 6. verba
faciat de consanguinitatis, & affinitatis causa; nihilo-
minus decisio ibi relata respexit interesse tertii venien-
tis in causa, cui non oberat lapsus termini: & qui-
dem limitatio ratione substinatur; nam tempus a *Pragm.*
statutum regulatur a die intimationis primæ petitionis,
& a termino ad denunciandum impartito, ut supra
dictum est; tertius enim non intimatur, neque aliquo
modo certior factus in proponanda suspiciona non est,
18 quod tempore circumscribatur; septimo, proposita
formiter suspicione cum capitibus, alia proponi possunt
capita, non obstante lapsu termini quadraginta, vel
triginta dierum, ut circumscriptis Doctorum auctori-
tatibus non semel in praxi servatum animadverti.
19 Tandem ubi agitur de scrupulo, quem sibi Judex fa-
cit, quominus interveniat, terminus a Pragmatica
præstitutus neutiquam consideratur; causa enim isthæc
minime sub illius dispositione comprehenditur.
Quoad secundum attinet, proponenda est suspicio a prin-
20 cipali, vel a procuratore speciale mandatum habente,
ut ex dicta *Pragm.* de anno 1689. *vers. vogliamo però*,
21 & speciale mandatum reputatur, si clausulam contineat
ad Judices, & Notarios recusandos, ut ex Beltramino
in annot. ad decis. Ludovisii 368. Merlino *decis.* 201.
Fontanella *decis.* 4. Queiada *controvers.* 38. Bajardo *ad*
Clarum quæst. 43. firmat Consiliarius Altimare in *tra-*
ctato de nullitatibus rub. 11. *quæst.* 26. *n.* 228. at ego
contrarium sentio in terminis nostræ Pragmaticæ, &
ajo, mandatum speciale necessarium esse ad recusan-
dum talem Judicem, cum recusatio dependeat ex ani-
mo, & principalis voluntate, qui fortassis eum recu-
sare nollet; ideoque ad arbitrium procuratoris non est
res tam magni momenti remittenda sub illo mandato
etiam ad Judices recusandos; eo vel maxime, quod
inter recusantem, & recusatum facile nasci potest ini-
micitia, cum Judicis recusatio ad iracundiam provocet,
Capyc. Latro *consultat.* 101. *num.* 42. Cafarus in *spec.*
22 *peregr. quæst.* 13. *num.* 4. & 5. vel proponi potest a
procuratore generali de rato promittente, D. Rovitus
super *Pragm.* 1. *de suspicionibus num.* 75. Rebuffus in
Constitut. Galliæ tom. 3. *tit. de recusationibus num.* 4.
Gizzius *ad D. Capyc. Latro* 164. *num.* 1. D. Petra *Ritu*
265. *num.* 25. Consiliarius Altimare *cit. loc.* qui *num.*
226. ex Gratiano *disceptat.* 275. *num.* 13. & 14. &
Quesada *d. controv.* 38. *num.* 67. docet, ratificationem
subsequi debere infra tempus a lege statutum: iste
etiam procurator pro habenda principalis ratificatione
congruum terminum petere potest ad denunciandum
principali absenti, ut præcitati Doctores asseverant,
vel ad producendum speciale mandatum; ac propterea
adeundum Collaterale Consilium, ut ipso mandante,
congruus terminus concedatur, censet idem Maradei
loc. cit. num. 29.
Rursum in S. C. supplicatio, quæ D. Præsidenti porri-
23 gitur, sive alia petitio subscribenda est ab Advocato
causæ ordinario, ut aperte dictat Regia *Pragm.* 15.
§. 4. Advocatus enim, uti probus vir, & egregius,
qui non tenetur calumniæ juramentum præstare, ut
probat Franciscus de Petris *cons.* 1. non supponitur,
quod calumniosè ad dilatandum suspicionem proponat:
cum declaratione, quod is tantum, non collegà sub-
scribere debet, quamquam in Aula patrocinium in cau-
sa insimul præstiterit, & Superioris jussu patrocinium
susceperit, ut ex allegata *Pragm.* de anno 1689. *vers.*
vogliamo però; Advocatus enim ordinarius præsumitur
magis instructus, & cum sublineat causæ onus, argui

poteſt, quod bene consideraverit pondus causæ suspi-
cionis: nec solum supplicatio, aliave petitio, sed ca-
pita quoque ab eo sunt subscribenda, ut ex eadem
Pragm. ibi: *ed i capi debbano sottoscriversi dall' Avvo-
cato, che il peso della causa principale &c.* ne de igno-
rantia alicujus capitis excusetur, ac superius allata
ratione.

Sin autem ab Advocato non fiat subscriptio, fieri debet
a principali; quod si is scribere nesciat, a Notario
illius nomine cum duplicato deposito; etenim cum Ad-
vocatus subscribere noluerit, supponitur, quod princi-
palis suspicionem proposuit tractus a propria passio-
ne, quæ est veritatis velamen: praxis autem hæc est,
quod porrecta supplicatio cum inserto capite suspicio-
nis omnino ab Advocato subscribatur. Solet quoque
præter supplicationem alia concipi comparitio, in qua
nedum caput allegatæ suspicionis, sed novæ exprimun-
tur capita, & tunc Advocatus necesse est, ut subscri-
bat tam supplicationi, quam capitibus in comparitio-
ne contentis; nec exinde infertur, quod capita dum-
taxat Advocati subscriptionem exigant, non item sup-
plicatio; accidit enim, quod suspicionis causa suppli-
cationi annectatur, neque alia comparitio cum capi-
tibus præsentetur.

Item una cum deposito ducatorum sexaginta pro pœna,
24 si causa summam ducatorum quingentum excedat, ut
ex *d. Pragm.* 15. §. 2. *vers. vogliamo, ed ordiniamo,
che da quà avanti &c.* si vero dictam summam non
excedat, tunc remanet pro pœna in suo robore *Pragm.*
10. *eod. tit.* §. 5. *item vogliamo &c.* quod si causa
certum non contineat valorem, isto casu pœna arbi-
tranda est a judicantibus causam suspicionis prædictæ
a quo arbitramento nullum proponi potest remedium,
ut ex *d.* §. 2. prædictum depositum ducatorum sexa-
ginta fit in eo casu, quo terminus in causa non im-
partitur; impartito autem termino fieri debet usque
ad summam ducatorum biscentum, ut ex eod. §.

His adimpletis, a D. Præsid. decretum profertur, quod
25 *ostendatur* supplicatio cum capitibus Domino Consilia-
rio, contra quem proposita est recusatio; qui Consi-
liarius quandoque replicat, quod veræ non sunt expo-
sita, & ideo remittit se juri; pars autem recusans pe-
26 tit terminum ad probandum capita, ac tenetur facere
duplicatum depositum, ut jam dictum est.

Hinc si eadem pars recusans, ut relevetur ab onere pro-
27 bandi, Judicis recusati depositionem super articulis,
seu positionibus petat, quid antehac observatum fue-
rit, & quid in futurum servandum sit, ostendere li-
bet; etenim hac in re, si recusationis causa sit cri-
minosa, Doctores sunt concordes, quod Judex recusa-
tus non sit interrogandus; sin autem criminosa non
sit, Interpretes non pauci affirmant, nempe quod
sit interrogandus etiam cum juramento, ut vide-
re est penes D. Thesaurum *decis.* 7. ubi de observan-
tia illius Senatus testatur: alii tandem absque jura-
mento, & extra judicialiter, ut penes D. Regentem
Rovitum super *Pragm.* 1. *de suspicionibus Officialium*
n. 41. qui hanc praxim usuvenire non diffitetur. Ego
autem neutrum admitterem, imo subsequentibus ratio-
nibus contrarium servatum iri existimarem: prima,
quia juramentum est spirituale quoddam tormentum,
28 cum non minus mentem urgeat ad veritatem dicen-
dum, quam ipsa tortura, ut probat Pater Lessius *de
justitia, & jure lib.* 2. *de reo, & Advocato dubitat.* 3.
cap. 31. *num.* 55. ergo recusato Judici illud non est
deferendum ad recusantis requisitionem, ut relevetur
ex ore Judicis recusati ab onere probandi; etenim
Juramentum deferri non potest interrogando, nisi præ-
via quadam probatione, nempè semiplena, *argum. cap.
29 qualiter* 17. *cap. inquisitionis* 21. *de accusationibus*,
& ex Divo Thoma 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 2.

Secunda ratio est, quia arma non sunt sumenda a domo
30 rei, *l. de minore* 10. §. *nec debet D. de quæstion.* ibi: *nec
debet initium probationum de domo Rei accusator sumere
l. nimis grave* 7 *C. de testibus*: tertia, si enim super
capitibus Judex esset interrogandus, suo dicto standum
esset tum affirmativo, tum negativo: sed sic est, quod
contrarium in negativo servatur, & recusanti ad pro-
bandum capita terminus impartitur, in quo recusatus
probare nequit, neque pars contraria, quæ pro Judi-
ce est in causa, testes producere potest, ut ex d. *Prag.*
55. §. 20. ergo non est interrogandus, ut in judicio
servetur æqualitas, *l. ut liberis* 17. ibi: *æqua lance,
parique modo prospici possit C. de Collat. l. si major.* 4.
ibi: *ut in omnibus æquabilitas servetur C. Com. divid.
l. non tantum* 20. *D. de re judic.* cum concord. sicque
recusatus profecto remaneret gravatus: quarta; nam
recusatio, præter causam consanguinitatis, vel affini-
tatis, aut advocatiæ, recusato nonnullam irrogat in-
31 juriam, cum bonam opinionem, saltem quoad mores
imminuat; idcirco aliud addi non decet, quod Judi-
cis dignitatem, & auctoritatis splendorem, ac decus
obumbret; præterquam quod contristaretur sanè Judex,
& indecorum foret, eundem super capitibus interro-
gari, cum interrogationis actus, qui jurisdictionis est,
non sine Judicis pudore, ne dicam dedecore, perficia-
tur: quinta, quia Judex non videtur esse in causa,
ut animadvertit quoque Petrus Fontanella *dec. Cathal.*
23. *num.* 14. *circa fin.* quorsum igitur interrogari de-
bet Judex, & respondere per verbum *credo, & non
credo*? Sexta, quia si absque juramento Judex interro-
garetur, actus esset inutilis, & frustratorius, nam fa-
cili negotio omnia reticeret, & insuper cum juramen-
to eum dedecet percontari, ut probatum est; neutrum
igitur esse servandum existimo, prout in facti contin-
gentia in mea Aula tantum fuit dictum, quod *com-
paritio cum positionibus iterum ostendatur Domino Con-
siliario.*

Impartito termino, attestationes cum Notariorum lega-
32 litate, vel fides eorum etiam, qui in dignitate sunt
constituti, non recipiuntur, sed testes cum juramento
examinari debent, sicut in dicta *Pragm.* 15. §. 21.

Si vero replicet, *vero sunt exposita, ideoque non possum
intervenire*, hac replicatione non videtur jam suspe-
ctus declaratus; aliquoties enim pro evitando labore,
& incommodo, aut alia quavis causa ita respondetur;
33 siquidem nec ipsemet Judex se potest declarare suspe-
ctum in præjudicium partis collitigantis, *Pragm.* 15.
§. 12., quæ pars audienda est contra suspicionem, ac
demonstrare capita non continere legitimas causas,
ut ex eadem *Pragm.* §. 20. & 21. sicuti quando ali-
34 quis Consiliarius proponit in aula scrupulum, partes
audiri consuevimus, & ita fuit decisum; nam cum
fuisset D. Consiliarius D. Julius Capycius Galeota
suspectus allegatus pro parte heredum Jo: Stephani
de Auria, non obstante quod replicasset, *vera sunt
exposita, & non possum intervenire*, suspicionis nihilo-
minus causa fuit mihi commissa a Spectabili D. Præ-
side D. Alonzo Perex Araciel omnibus scientiis, ac
virtutibus ornatissimo, & commissio fuit confirmata
per Regium Collaterale Consilium sub die 15. Junii,
currentis anni 1705. acta sunt penes Magnificum An-
tonium Lombardum; atque adeo praxis invaluit, quod
si pars adversa conquiescat, committitur causa princi-
palis alii Consiliario; sin autem non conquiescat, &
contendat, recusationis causam esse injustam, erroneam,
& minime subsistentem, tunc committitur suspicionis
causa, & pars auditur in juribus suis.

Si vero simpliciter dicat, *remitto me juri*, fateri quod-
ammodo potius videtur, quam exposita negare: præ-
terea dici solet, *vera sunt exposita, & ideo remitto me
juri; aut vera sunt exposita, & proinde non possum in-
tervenire*, rationibus supra consideratis.

Ceterum non est impartiendus terminus, si capita pro-
35 bata non relevarent, ut ex *Pragm.* 5. *eod. tit.* alio-
quin pars recusans gravaretur duplicati depositi pœna,
quæ remitti deinde non posset, ut ex *Pragm.* 10. §. 5.
ibi: *vogliamo, che irremissibilmente si abbia da esigere*,
Pragm. 15. §. 5. ibi: *vogliamo che dette pene non si
possano rimettere nè in tutto, nè in parte per qualsivoglia
causa, etiam se prima, o poi del termine la parte si
rinunciasse*, *Pragm.* 16. §. 2. ibi: *s' incorra nella pe-
na del deposito, il quale non si possa restituire.*

Circa tertium, nempe respectu causarum, hæ sunt mul-
36 tiplicis generis, sed omnes propemodum originem
trahunt ab amore, & odio, unde tanquam ab radice
pullulant, Theodor. *allegat.* 87. *num.* 4. qui sanè
concitatiores animi motus ex se judicii rectitudinem
magnopere perturbant, & faciunt sepè Judicem non
agnoscere veritatem, Aristot. *Rhetor.* 1. amor enim,
37 & odium, quamvis objectorum respectu bonum, vel
malum contineant, veluti pudicus, & impudicus amor,
odium contra malum, bonum, & è contrario; sicuti
amor erga proximum, charitas est, odium contra pro-
ximum, iniquitas; in hac tamen recusationis materia,
utrumque semper malum est; etenim amor erga unam
partem, in alteram collitigantem quodammodo odium
est, ob damnum, quod inde potest emergere: causæ

inquam

lnquam aliæ referuntur a Jasone in *l. cum apertissimi*
C. de judic. a Decio, a Præposito in *cap. postrema de*
appellationibus, & a Panormitano in *cap. 4. ut lite*
non contest. a Marania in suo *speculo prax civil. artic.*
2. quadraginta connumerantur, a Præposito *loco cit.*
septuaginta quatuor, a Carrasco *ad ll. Recop. cap. 9.*
nonaginta & una, & octoginta quatuor a Borgnino
Calvacano *dec. 28. p. 2.* Gonzalez autem in *c. cum*
speciali de appell. n. 4. vers. hæ autem causæ docet,
quod cum illæ multæ sunt, variæ jure non defini-
tæ, proinde Judicis arbitrio sint æstimandæ. Harum
38 paucæ ex Judicum moribus proveniunt: hinc quales
esse debeant Consiliarii Sanctæ Claræ, & quomodo
in magistratu se gerere debeant, admonet Serenissi-
mus Rex Ferdinandus Aragoneus in *Pragm. 2. de of-*
ficio S. R. C. §. 4. ibi: *Consiliarii, nisi juris insigni-*
bus decorati, docti, graves, severi, insontes, mites, ju-
sti, faciles, levesque, qui in judiciis exercendis, non
precibus, non pretio, non amicitia, non odio, non deni-
que ulla re corrumpantur, aut ab æqui, rectique deji-
ciantur sede, justitiam amplectentes, divina formidantes
judicia. Docti, ut valeant juris dubietates interpretari
39 ac definire; idcirco Athalaricus Rex apud Cassiodor.
lib. 8. variar. epistol. cap. 18. litterarum peritissimos
maxime in legibus deligendos esse voluit; ait enim
Professionem constat esse justitiæ, legum peritos judices
ordinare: quia vix potest negligere, qui novit æquita-
tem, nec facile errores vitio sordescit, quem doctrina
purgaverit; ac tradit Petrus Gregor. Tholosan. *de*
Republica lib. 24. cap. 6. de bonis Consiliariis eligen-
dis, & qualitatibus eorum, hinc Judices imperitos
40 judicare vetatur, ex Gratiano in *summa distinct. 20.*
§. sed aliud est causis terminum imponere, D. August.
in can. ut evidenter 82. in fin. 1. q. 1. & glos. *ibi-*
dem, D. Hieronym. in *can. si quis non recto judicio 4.*
24. q. 3. Alexand. III. in *cap. ex literis*, & glos.
in *cap. sciscitatis 13. §. nos vero extra de rescriptis*;
quandoquidem turpe est, jus, in quo quis versatur,
ignorare, *l. 2. §. Servius autem Sulpitius de origin.*
jur. quia etiam Judex, qui est crassa Minerva, &
illiteratus, in puncto subtili recusari potest, Aufrer.
de recusation. num. 54. ne nimia familiaritate, Regia
41 auctoritate neglecta, contemnatur, quod innuit Calli-
stratus in *l. observandum 19. D. de officio Præsidis*,
ibi: *observandum est jus reddenti, ut in adeundo qui-*
dem facilem se præbeat, sed contemni non patiatur: un-
de mandatis adjicitur, ut Præsides Provinciarum in ul-
teriorem familiaritatem Provinciales admittant: nam ex
conversatione æquali contemptio dignitatis nascitur. No-
vell. 17 cap. 5. §. 3. Kellerus *de offic. juril. polit.*
lib. 1. cap. 18. fol. mihi 143. Ruger. Rulant. *lib. 1.*
de commissar. & commission. Cameræ Imper. lib. 1. cap.
28. num. 4. non autem superbi, nec elati, ne populo
invisi reddantur; tales enim natura ad consilia inabi-
les, & ineptos esse ait Adamus Kellerus *ibi*. *Se-*
veri, & Mites; severi videlicet in atrocibus crimini-
bus, mites in levibus, vel *severi, & mites*, ut severi-
42 tate cum temperamento utantur, juxta monitum Ju-
risconsulti in *l. respiciendum D. de pœnis*, & juxta
can. omnis, qui juste judicat 10. dist. 45. can. discipli-
na 9. dist. 45. ibi: *in regimine ergo populi utrunque*
Moyses miscuit, ut nec disciplinæ deesset misericordia,
nec misericordia disciplinæ: miscenda ergo est lenitas
cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque tem-
peramentum, ut neque multa asperitate exulcerentur sub-
diti, neque nimia benignitate solvantur; ibique glos.
v. miscenda: temperari igitur debet vinum austerita-
tis cum oleo pietatis, more illius Samaritani *Lucæ 10.*
qui vinum, & oleum semivivi vulneribus miscuit,
ut per vinum, inquit D. Gregor. *ibidem mordeantur*
vulnera, per oleum foveantur. Insontes; nam quomodo
43 sibi conscii de propriis flagitiis, aliena vitia recte
coercere queant? quod inculcat Gregor. in *moralib.*
in can. qui sine peccato 3. in fin. 3. qu. 7. in hæc
verba: *quid est, quod in ultionem fidelis inflammatus,*
& tamen prius ipse prosternitur? nisi quod prius ipsi
purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut
ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia
corrigere festinant; prosequiturque D. Ambros. in *can.*
judicet 4. 3. qu. 7. ibi: *Judicet ille de alterius errore,*
qui non habet, quod in se ipso condemnet. Faciles vide-
44 licet se exhibere audiendo æque divitem, ac paupe-
rem: *nulla erit distantia personarum; ita parvum au-*
dietis, ut magnum, Deuteron. cap. 1. & per sapien-
tiam Salomonis *Ecclesiastici 11.* dicitur: *antequam*
scruteris, ne reprehendas: intellige prius, & cum incre-
pa, antequam audieris, ne respondeas: quod & Aristi-
des *ad Capitonem lib. 3.* monet, judicem præbere se
ipsum æqualem utrique, & communem quoad auscul-
tationem: belle igitur Philippo Macedoni dixit mu-
liercula quædam: *si non vis audire, nec regnes. Leves,*
scilicet affabiles, non austeri; plus enim humanitatis
flos valet, quam sapientia; lenitudo autem consistit
in factis, & verbis benignis, quæ comitate, & allo-
quiis officia provocat, ait Keller. *præcitat. loco*; hinc
dixisse fertur Philippus Macedo apud *Plutar. in apoph-*
tegm., *se malle diu benignum, quam brevi tempore do-*
minum appellari, *non precibus* nec pauperum, nec
45 potentum; scriptum est enim, *non consideres personam*
pauperis, nec honores vultum potentis, Levit. cap. 16.
num. 16. præcit. *l. observandum de offic. Præsid.* ibi:
neque precibus calamitosorum &c. ut fortes sint, atque
integro, infractoque animo; scriptum enim est; *noli*
quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere ini-
quitates: ne forte extimescas faciem potentis, Ecclesiast.
46 *cap. 7. num. 6.*: *Non pretio*; quinimo non tantum
pretio, quod personam deturpat, atque familiam, &
nefandum est, sed quocumque accepto munere, judi-
cium non ineant; hinc considero, quod Jesus Salva-
tor noster sua virtute, & summa charitate cæcos fe-
cit videre, & mutos loqui; muneribus autem Diabo-
lus videntes cæcos, & loquentes reddit mutos; scri-
ptum est enim: *nec accipies munera, quæ etiam excæcant*
prudentes, & subvertunt verba justorum, Exod. cap. 23.
num. 8., & *Deuteronomii* quoque, *non accipies perso-*
nam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapien-
tum, & mutant verba justorum, cap. 16. num. 14. &
cap. 27. *Ecclesiastici cap. 2. Isaiæ cap. 5.*; porro quæ-
cunque dona intrepide rejiciantur oportet, exemplo
Christi Diabolum Regnorum oblatione tentantem eji-
cientis, *vade Satana, Matt. cap. 4.* *Non Amicitia*;
hæc enim mirum quam operatur, æque ut sanguinis con-
47 junctio: quinimo stricta, consanguinitatis vinculo an-
tefertur, *l. cum allegas C. de castrensi peculio militum*
lib. 12. ibi: *quinimo vice mutua chariores invicem sibi*
reddidisse credendum est, & Cic. *de amic. n. 18.* in-
quit: *namque hoc præstat amicitia propinquitati, quod*
ex propinquitate benevolentia tolli potest, ex amicitia au-
tem non potest, sublata enim benevolentia, amicitiæ
nomen tollitur, propinquitatis manet. Verum fas non
48 est amicos obtemperare conscientiæ damno, aut pie-
tatis jactura, ut ex Lemnio in *exhor ad vit. optime*
instituend. fatetur Kellerus *de officio juridicopolitico*, &
Ecclesiast. cap. 6. noli fieri pro amico inimicus proxi-
mo. Non Odio, quod valde distat ab ira, ut docet
D. Thom. 2. 2. *quæst. 158. art. 4.* & adversatur di-
49 vino præcepto, *Luc. cap. 22.* odium enim omne ma-
lum suggerit, Chrysost. super *Matt. hom. 43.* Ad sum-
50 mam Judex in judicando Deum solum præ oculis ha-
bere debet, ac via Regia incedere, ex *cap. qualiter,*
& quando 17. extra fin. de accusat. ibique glos. *cap.*
cum æterni 1. de sent. & re judic. in 6. Extravag.
commun. declarationes §. in ergo de Decimis; hinc lu-
culenter A. Gellius *noct. Att. lib. 14. cap. 4.* ex
Chrysippo imaginem justitiæ verborum coloribus gra-
phice depingente ait: *Judicem, qui justitiæ antistes est,*
oportere esse gravem, Sanctum, Severum, incorruptum,
Inadulabilem, contraque improbos, nocentesque Immise-
ricordem, atque Inexorabilem, erectumque, & arduum,
ac potentem, vi, & majestate æquitatis, veritatisque
Terrificum. At hæc est felicitas nostrorum temporum,
51 quod consiliarii in nostro S. C. omnes doctissimi,
atque integerrimi præsideant, nulli prorsus vitio ex
antedictis obnoxii.

Causæ etiam declarantur a Reg. *Pragm. 55. tom. 3.*, &
52 *ultim. tit. de suspicion. tom. 4.* scilicet causa inimi-
citiæ (quæ necessum est, ut clara, & specifice expri-
53 matur) si totam offendat familiam, extenditur usque
ad quartum gradum consanguinitatis, & ad tertium
affinitatis inclusive, computatis gradibus de jure ca-
nonico; si capitalis, quæ familiam non afficit, usque
ad tertium gradum consanguinitatis, & secundum af-
finitatis: consanguinei videlicet, & affines usque ad
enunciatum gradum Judicem recusare valent, dummo-
do non sit secuta reconciliatio inter Judicem, & prin-
cipalem, ut ex dict. *Pragm. 15. §. 15.* causa litis
54 minima satis est ad suspicionem astruendam, præter-
quam inter litigantes, & Judicem tantum: si vero
magni

magni momenti sit, ita ut ex ea capitalis inimicitia exoriatur, extenditur ad immediatos successores ab intestato rei, de qua agitur, & ad alios quoque conjunctus usque ad secundum consanguinitatis gradum, sive affinitatis, ut ex §. 16. *d. Pragm.* 15. Causa compatratus, quo cognatio spiritualis contrahitur, secundum Sac. Concilii Trident. dispositionem *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matrim.* suspectum pariter Judicem reddit,
55 si cognatio sit inter susceptum, & suscipientem, ac reliquos, cum quibus spiritualem istam cognationem contrahi idem Concilium declaravit, ut ex *d. Pragm.* §. 17. Causa, in qua Judex fuit Advocatus, eundem pariter in suspicionem adducit, etiam partibus consentientibus, §. 18. adde causam inurbanitatis quoad
56 salutationes, ut in *d. Pragm.* 15. §. 19.

Circa quartum, recusationis judicium intra mensem ter-
57 minari debet, quo in termino pars recusans testes producere, ac scripturas valet, ut ex *Pragm.* 15. §. 22. incip. *Ordiniamo di più*; necnon causæ expeditionem procurare, ut ex *Pragm.* 18. & in ejus expeditione tres Judices unius Aulæ sufficiunt, aliis non exi-
58 stentibus; quinque vero duarum Aularum, si in duabus Aulis tractata sit, ut ex eadem *Pragm.* 18. §. 2. & Consiliarii dati pro adjunctis interveniunt tantummodo in decretis diffinitivis, non autem interlocutoriis, & incidentibus, ut ex *Pragm.* 21. *tom.* 3. &
59 *ult.*, *vers.* incip. *che la stabilita roti.* 4. Item a decretis tum diffinitivis, tum interlocutoriis non appellatur, neque reclamatur, aut de nullitate dicitur, neque aliud quodvis remedium opitulatur, ne restitutio quidem in integrum, atque adeo illorum executio nullatenus retardatur, quamvis incidentia ejusmodi forent, ut in diffinitiva reparari non possent, ex *Pragm.* 9. 11. 15. §. 23.

His absolutis ad propositam decretorum explicationem
60 devenio. Primum itaque decretum, *non recipiantur &c.* interponitur, quando suspicio non fuerit infra legitima tempora proposita, capita non fuerint subscripta ab ordinario Advocato, aut depositum non fuerit integrum, aut a Principali proponatur, deposito non duplicato, sive a Procuratore speciale mandatum non habente.

Secundum decretum, quo dicitur: *rejiciantur capita, & depositum liberetur magnifico Secretario &c.* interponitur, quando capita sunt infra legitimum tempus proposita, & cum requisitis Reg. Pragm. circa ordinem: verum illa sunt affectata, vel procurata, de quibus loquitur *Pragm.* 15. §. 14. & *pragm.* 19. *tit. de su-*
61 *spicionibus*, vel quando simulata sunt, puta creditum venditum, vel cessum personæ, quæ Judici est suspecta, vel quando capita apertè subsistentiam non habent.
62 Hic autem noto, quod hæc formula, *rejiciantur*, usovenit ad indicandum, quam flocci pendantur hujusmodi suspiciones; & merito hoc verbo utimur, ut contemptus remaneat, qui ausus fuerit talem suspicionem proponere. Olim etiam dicebatur, *non admittatur*, ut ex *Pragm.* 16. sed supradicta formula magis est consentanea, & usu recepta, quemadmodum ita dicimus, quando capita nullitatum aperte ad dilatandum, & cavillandum sunt proposita.

Aliud decretum, quo dicitur: *interveniat*, vel *non interveniat*, explicatione non indiget.

Quartum decretum, quo dicitur: *visa replicatione, non interveniant*, interponitur, quando ex dicta replicatione apparet, quod Judex affectet in causa intervenire, & multoties, quando capita aliquo modo Judicum personam offendunt, ut semper eis salvus sit honos.

Interponitur quoque aliud decretum, quo dicitur: *Visis actis, interveniant, & depositum liberetur Magnifico Secretario, servata forma Regiæ Prag.* quando pars recusans distulerit expeditionem, vel quando suspicioni renunciaverit; nam, non obstante renunciatione, depositum in pœnam audaciæ liberatur. Decretum vero, quo dicitur: *donec suspicio non fuerit proposita formiter &c.* interponitur a Spectabili Domino Præside, quando porrigitur libellus recusationis absque deposito: quod mihi videtur perperam esse introductum; nam aut Consiliarius replicat *remitto me juri* post decretum, *ostendatur*, & si capita non sunt recipienda, aut rejicienda, recusans evitaret pœnam; aut replicat, *non possum intervenire*, & pars adversa non conquiescit, ex rationibus deductis committenda est suspicionis causa: quamobrem magnificus Secretarius S. C. una cum libello debet recipere depositum.

De hac suspicionis materia latè disserunt DD. in commen-
63 *tar. ad leg. cum apertissimi C. de judiciis*, prætertim doctissimus Hubertus Giphanius, & super *Pragmaticis* D. Reg. Rovitus, Novarius, ac novissime Franciscus Maradei: decisiones vero S. C. recenset Thorus in *compend. decis. in v. suspecti & suspicio tom.* 1. *a fol.* 532. *usque ad fol.* 535. *tom.* 2. *a fol.* 673. *usque ad* 676. *tom.* 3. *par.* 3. *fol.* 306. & 310. *in supplementa in v. Judex a fol.* 622. *usque ad* 625. & in *Cad. rer. judic. fol.* 57. D. Reg. Petra super *Ritu M. C.* 266. *tom.* 2. & 3. ubi latissime, sicuti de hac eadem re Jo: Petrus Fontanella triginta exaravit decisiones, 14. D. Reg. Sanfelic., scilicet decem in *tom.* 1. *a decis.* 77. *usque ad* 86. & quatuor in *tom.* 2. nempe *decis.* 224. 254. 287. & 303. Nec non de *recusationibus, sive suspicionibus Judicum* tractant Bartolus, Stephanus Aufrerius, Joannes Michael Eodter, Lanfrancus de Oriano, Jo: Ferratius Montanus in *progymnasm. forens.* Jo: Wamesius in suo *tract. de appellat.* Guazz. *ad defens. reor. defens.* 1. *cap.* 19. 20. & 21. Ritius Merlus in sua *apologia juris homoletica*, Hortensius Cavalcanus *de Brachio Regio par.* 3. *num.* 312. & *seqq.* & *num.* 340. & *seqq.* Jo: Baptista Costa *de re integra distinct.* 96. & de *judiciis num.* 48. & *seqq.* Gresous de Valdaura *observ.* 9. Jo: Antonius ab Ecclesia *p.* 2. *observat.* 68. 69. 70. & *seqq.* Prosper Farinac. in *frag. p.* 2. *a num.* 636. *usque ad* 971. & in *repertor. judicial. qu.* 42. Carolus de Grassis in *tract. de except.* 24. Jo: Baptista Larrea in *dec. Granat. p.* 1. *disp.* 48. D. Cardinal. Tuscus *pract. conclus. jur. lit. R. conclus.* 65. & *lit. S. conclus.* 906. & *seq.* Arsmin. Tepatus in *compendio var. jur. sentent. tom.* 1. *tit. de recusat. judicum suspect. fol. mihi* 167. Didacus Covarruvias *pract. quæst. cap.* 26. Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 29. Hippolytus Maja in *observ.* 6. *num.* 26. & *seqq.* Joseph Romanius in *cons.* 3. Scaccia *de judic. lib.* 11. *cap.* 66. *num.* 13. & *seqq.* Antonius Barra *controv.* 78. Scialoja de *foro competenti cap.* 9.

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS II.

DISTINCTIONEM SECUNDAM.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Quæ sint potissima Judicis recusationis fundamenta.*
II. *An Procurator proponere possit recusationem Judicis, & quali egeat mandato.*
III. *An Procuratore subscribente recusationis Capita sufficiat simplex depositum, vel requiratur duplicatum.*
IV. *An possit Advocatus se abstinere a defensione recusationis, etiamsi renunciet defensioni causæ principalis.*
V. *Tempora præfixa ad proponenda, & prosequenda recusationis Capita num locum habeant in suspicionibus, quæ ex lege oriuntur, vel in his, quæ proveniunt ab homine.*
VI. *Quid circa eadem tempora, si recusatio probatione indigeat.*
VII. *Quo jure circa tempus censeatur suspicio oriens ex cognatione spirituali.*
VIII. *An limitatio temporis locum habeat, etiam in recusatione ex caussa recepti arbitrii, vel nominationis in Arbitrum.*
IX. *Tempus ne restringatur, tam quando recusatus Judex ex caussa præstiti patrocinii in eadem lite individualiter, quam si Advocatus fuerit in caussis annexis, & connexis, emergentibus, & dependentibus.*
X. *Limitetur ne tempus, si Judex fuerit testis in interpositione Decreti* quod expedit *illius contractus, de quo principaliter controvertitur.*
XI. *An sit locus temporis limitationi quando filius Ministri, vel conjunctus in tertio gradu intervenit in caussa uti Advocatus, vel uti Arbiter.*
XII. *An minori doli incapaci, & Curatorem non habenti competat restitutio in integrum adversus lapsum temporis.*

XIII. *An*

XIII. *An recusationis tempus curret Curatori hereditatis jacentis, etiamsi curtere incaperit in vita defuncti.*
XIV. *An tertio venienti in caussa ob suum principale & præsentaneum interesse tempus curret a die comparitionis.*
XV. *Quando tempus curret si recusatio proponatur pro parte principalium absentium, & litis ignorantium.*
XVI. *Elapsis quadraginta diebus num proponi possint nova recusationis capita, pendente adhuc caussa recusationis infra legitima tempora proposita.*
XVII. *An terminus 40. dierum obtineat etiam in suspicione resultante ex inimicitia capitali, quamvis nascatur ex lite civili.*
XVIII. *An subjaceat temporis limitationi suspicio, quæ oritur ex proprio interesse, quod Minister habet in caussa.*
XIX. *An recusatio proveniens ex collatione beneficii, vel muneris & officii cujuscumque opere unius ex litigantibus restringatur terminis præfixis a Regiis Pragmaticis.*

I. RECusationis fundamenta potissimum non ex affectibus, sed ea Judicum officiis erant arcessenda. Facilius enim officiorum, quam affectuum indoles pernoscitur: quum homines plerique sedulo studeant, quæ maxime agitantur, passionem occultandi. Qua enim ratione dignosci potest amorem an odium invadisse Judicis animum? Verba plerumque sunt æquivocum argumentum; nam possunt provenire ex justitiæ zelo, & nihilominus odio tribuuntur. Facta, vel sunt juridica; & quia legibus præsto sunt litigatoribus æque juridica remedia, non recusationem admittunt, sed legitimum gravamen. Pernota sane, & vulgaris est in Foro parœmia: *Si gravaris, appella*; vel sunt extra judicium; & quia indubia, clara, & univoca probatione indigeant, perdifficile atque dubium reddunt recusationis judicium. Judex igitur in conflictu passionum sui ipsius cognitor esse potest. Sed qui indifferens & fidelis in suipsius perscrutatione? Ipsi nos seducimus, & quidem sub specie recti. Tutius ideo foret, recusationem metiri ex Judicum officiis, quæ quanta & qualia sint ignorat nemo. In eis enim prælucere debet sapientia, amor justitiæ, odium iniquitatis, & temperantia, qua non sobrietas solum indicatur, sed maxime *ejuratio avaritiæ*. Si contra hæc Judex peccat, est omnino suspectus. *Sapientia* est legum peritia, qua sufficienter præditus Judex præsumi debet. Hinc culpolum reor caussarum recusationes in Judicis imperitia fundare; idem enim esset ac injuriam facere Principis delectui. Quapropter bene *illustris Auctor n. 40.* Judices imperitos judicare vetari ait, quod ad summam pertinet Potestatem; non vero posse recusari, quia non est privatorum existimare Judicum peritiam. *Amor justitiæ* te calerit in impartialitate, qua jus cuique dicitur; quæ virtus si vel minime turvatur, Judex aliquo affectu agitatus sit oportet. *Odium iniquitatis* si in omnem Judicis actum non elucescit, amore alicujus ex litigatoribus laborat. *Avaritia* denique omnium malorum radix cordibus Judicum si non abest, proprio officio adesse prorsus nequeunt. Cor enim interesse blanditiis commotum, mentem obruit; Intellectum scilicet præpedit in inquirenda & cognoscenda veritate; ac voluntatis libertatem avertit, quominus media amplectatur mendacio veritatem, & iniquitati justitiam legali fortitudine & constantia præferendi. Si probe noscatur sensus Pragmaticarum, quæ prostant in Titulo *de suspicionibus officialium*, mea non mihi male redit opinio circa recusationis fundamenta. Quæ etenim in illis cauta sunt, rigidam respiciunt officiorum Judicis observantiam, quæ promovetur præcipuos animi effectus recusatione castigando. Non omnia potuit *illustris Auctor* ad hanc materiam pertinentia sua tradere facilitate. Multa sane utpote inter sui temporis Doctorum disputationes subjecta, proprio resolvit judicio; nonnulla irresoluta reliquit. Erat tunc temporis publicata circa Judicum suspiciones Pragmatica *Comitis S. Stephani*, quæ est XXII. *Tit. eod.* At postea ad removenda dubia, quæ exorta fuere interpretum forensium nimia litigandi prurigine, in anno 1731. emanarunt Pragmatica XXIII. & XXIV. Prorege *Comite de Harrach*; quæ quum non potuerunt innotescere *illustri Auctori* jam defuncto, hic adnectere duas dubiorum resolutiones ex iisdem Pragmaticis resultantes.

II. Cum Pragmatica 22. *de suspic. offic.* statuisset Principalem litigantem, vel ejus Procuratorem speciale mandatum habentem proponere posse Judicis recusationem, quæstio inter Pragmaticos orta fuit, quodnam sit speciale mandatum in materia Recusationis. Permulti affirmarunt speciale mandatum reputari si in mandato adsit clausula judices, & Notarios recusandi: Alii censuerunt mandatum speciale esse illud, in quo datur Procuratori facultas talem judicem in tali causa recusandi. In hoc opinionum conflictu laudatus Author noster præscio quasi calamo scripsit *num. 21. mandatum speciale necessarium esse ad recusandum talem judicem, cum recusatio dependeat ex animo; ideoque ad arbitrium Procuratoris non est res tam magni momenti remittenda.* Nam a *Pragm. 24.* edita anno 1731. *de susp. off.* hæc quæstio diremta fuit his verbis: *Ordiniamo, e comandiamo, che il mandato speciale del Procuratore s'intenda che debba esser specialissimo ad recusandum il tal Ministro nella tale causa, ed altrimenti si possa ammettere.*

III. Similiter a *Pragm. 15. §. 4. de susp.* sancitum fuit, quod recusationes judicum non recipiantur nisi subscriptæ ad Advocato ordinario causæ, vel a Principali cum duplicato tamen deposito illius quod fieret, si Advocatus causæ subscriberet. Et in *Pragm. 22.* simpliciter dictum fuit, quod non recipiantur nisi propositæ sint a Principali, vel ejus Procuratore. Hinc quæstio orta inter Pragmaticos: An subscripta recusatione a Procuratore cum speciali mandato sufficiat depositum simplex, vel duplicatum eadem forma ac si a Principali subscripta esset. Ab utraque Parte variæ decisiones proferebantur. *Giizius* enim in *observ. ad dec. 81., & 164. Capyc. Latr.* adnotavit exempla, etiam in sui personam, duplicati depositi. *Franciscus Maredei in observ. ad singul. 388. n. 30. & 31.* testatus fuit in causa Marchionis Cusani ob recusationem in personam Consiliarii Petri de Fusco requisitum fuisse simplex depositum. Quæstionem diremit etiam Pragm. anni 1731. his verbis: *Inoltre che in tal caso il deposito debba esser duplicato nello stesso modo, e forma, che venisse la ricusa proposta, e li capi soscritti dal Principale.*

IV. In Pragmatica anni 1689. præscriptum fuit, quod Advocatus Causæ subscribere debeat recusationis capita, non collega, etsi loquutus fuit in Aula: At Advocatus Causæ onus sustinens, ne per recusationem Judici injuriam inferret, vel per alias causas, plerumque a tali onere se abstinebat, & Cliens aut alium Advocatum destinare debebat ad hunc actum, aut ad Principem recurrere debebat, ut Advocatum destinaret ad subscribenda recusationis capita, & ita indirecte hujus Pragmaticæ dispositio eludebatur. Huic malo etiam occurrit Pragm. anni 1731. sanciendo nullo prætextu, Advocatum causæ principalem excusari posse a subscriptione capitum recusationis, & illorum defensione, excepto solo casu si capita non sint honesta, quia tunc subscribere non cogitur, sed subscribi debent a Principali, vel ab ejus speciali Procuratore. En Pragmaticæ verba: *Ordiniamo, e comandiamo, che colui, che si trove Avvocato principale della causa non possa in niun conto, e per niun pretesto scusarsi della difesa della ricusazione, e soscrizione de' capi, quando siano onesti, e non apportino noja al Ministro, in forma, che ne sia riservata al Reg. Coll. Cons. la cognizione, nel qual caso solo possa scusarsi di quelli sottoscrivere, potendosi ciò fare dal Principale, e dal suo speciale Procuratore, come di sopra, ma non già dalla difesa, coi termini della giustizia, e dell'onestà, senza ammettere scuse veruna.*

V. Terminus ad recusationem proponendam a *Pragm. 15. §. 6. de susp.* statutus fuit quadraginta dierum, & dierum triginta ad prosequendam. Sed inter Pragmaticos controversum fuit, An hæc tempora præfixa ad proponendam, & prosequendam recusationem locum habeant in recusationibus, quæ ex lege oriuntur, vel in his, quæ proveniunt ab homine. Controversiam sustulit *Pragm. 22.* anni 1689. sanciendo, quod terminus prædictus non obstante prætextu quod recusatio sit notoria tam in facto, quam in jure servetur, quavis judicatura, vel DD. opinione in contrarium non obstante, & quovis ordine in contrarium a Prorege obtento, vel ab aliis. Malitia tamen Forensium hanc Pragmaticam eludebat variis dubiis suscitatis. Ad illa igitur resecanda Pragm. anni 1731. statuit: *Che perciò a fine di resecare tutte le controversie fin'ora suscitate, e qualsisiano altre, che potranno in avvenire suscitarsi, intorno alla maggior parte delle quali parea bastantemente essersi proveduto col disposto in detti §. 5. e 6. della*

6. della sudetta Prammatica, di bel nuovo a maggior cautela dichiariamo, ed ordinamo espressamente, che nelle sudette limitazioni de' termini a proponere, e proseguirsi la ricusa si comprendano, e s' intendano comprese tutte le cause di ricusazioni, così notorie, come non notorie, tanto di fatto, quanto di legge, così le sospezioni, che procedano ab homine, come tutte quelle, che nascono dalle leggi espresse, tanto quelle, che han bisogno di prove, quanto quelle, che siano talmente notorie, che non abbiano bisogno di pruva alcuna estrinseca; abolendo ogni opinione di Dottore su tali articoli, e togliendo la forza alle giudicature, che sopra di ciò fossero seguite, acciò non possano allegarsi in casi simili, nè servire di legge, stile, o osservanza, di sorta, che per tutto si osservi ad unquem *quanto nel detto §. 6. viene disposto.*

VI. Et ex his verbis diremta fuit etiam illa controversia circa tempora, quando recusatio probationa indigeat. Nullo enim modo sub prætexto probationis tempus præfiaum extendi potest.

VII. Cognatio spiritualis legibus civilibus ignota, a jure canonico ortum duxit. Extendarunt illam Canonistæ usque ad septimum gradum, sed Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 2. de reform. matr.* ad secundum restrinxit. In Regno ex *Pragm. 5. de suspic.* fuit causa sufficiens recusationis judicis inter baptizantem, & baptizatum, matrem, & patrem baptizati. Dubitabatur tamen an tempore præfiao coarctari possit, quamvis Forenses maximi ponderis, & decisiones S. C. id negarent. *Regens de Marinis lib. p. resol. c. 190.* expressa dixit nullo tempore coarctari, quia cognatio spiritualis fortior est, quam carnalis; *Rovit. dec. 78.* acerrima defendit ex identitate rationis comprehendi in recusationa nullo tempore coarctanda ex cognationa carnali. Sic decisum adfirmavit *Capyc. Latr. dec. 164.* Dubitationem qualamcumque substulit Pragm. anni 1731. sanciendo: *Parimenti la ricusa per cognazione spirituale non s' intenda compresa nella limitazione del §. 6.*

VIII. Inter recusationes, quæ nullo coarctantur tempore, DD. annumerarunt illam, quæ proponi solet in personam judicis, ex quo prius fuerat Arbiter in eadem causa, *Rovitus ad Pragm. p. de arbitr. n. 33. Moradei obser. ad singul. 388. n. 6.*, aliique ob rationem quia compromissa regulariter solent fieri a Partibus in proprios Advocatos. Et *Regens de Ponte cons. 141. n. p. tom. 2.* a multis sequutus, scripsit quod credendum est Arbitrum fuisse semper Advocatum, & confidentem partis eligentis, ideoque ex sola nominationa in arbitrum redditur suspectus. Pragmatica tamen anni 1731. distinxit si judex fuerit Arbiter in illa causa, & devenerit ad publicationem voti a simplici nominationa in Arbitrum etiamsi ad actus judiciales processarit, & sanxit: *Con espressa dichiarazione, che sotto la medesima limitazione di non comprendersi nelle dette prescrizioni de' tempi a proporre, e proseguire le ricusa, debbano correre le ricuse per causa di essere stato il Ministro Arbitro in quella causa, purchè sia divenuto a pubblicazione di voto, non già per essere stato semplicemente nominato, ancorchè avesse proceduto ad atti, che non contengono pubblicazione di voto, nel qual caso non debba la ricusa ammettersi.*

IX. Recusatio Judicis qui fuit Advocatus in eadem causa, non comprehenditur in limitationa temporis, dummodo patrocinium præstitum constaret per publicas, & claras Scripturas juxta dispositionem Pragmaticæ xx. §. 5., & ex verbis *Pragm. 5. in §. 4. sub tit. de munerib.*, & *Pragm. 23. de officio S. R. C.* comuniter concluserunt Pragmatici hanc recusationam esse juris, quæ tollit Judicibus potestatem judicandi. Controversum tantum fuit, an hæc dispositio locum haberet, etiam in causis annexis, & connexis, emergentibus, & dependentibus. In causis dependentibus, & emergentibus clara erat dispositio legis civilis, quod habentur pro causis distinctis, & separatis, quamvis sint incidentes causæ principalis *l. quisquis cod. de postul.* In causis annexis, & connexis aperta etiam erat dispositio *l. 23. ff. depositi*, quod causa annexa, & connexa non est eadem, prout simile non est idem. Denique post decisiones collectas a *Regente Petra ad Rit. 265.*, & *Capyc. Latr. decis. 87.* testatus fuit *Galeota t. 2. controv. 51.*, hunc esse perpetuum stylum judicandi. Tamen ad quascumque Forensium cavillationes resecandas omnes casus consideravit Pragm. anni 1731. expressis verbis jubendo: *e perchè per le cause annesse, e connesse, ed emergenti, e dipendenti da quelle, in cui fu Avvocato, è rimasto il dubbio, se con detta Prammatica del 1689. venga affatto escluso di potersi il Giudice ricusare, e pure venga tale specie di ricusa solamente esclusa dalla limitazione di detto §. 6. di non star soggetta a termini prescritti, ma possa validamente proporsi, e proseguirsi tra i detti termini; perciò a fine di togliere anche tale controversia, dichiariamo che sempre e quando il Ministro sia stato Avvocato in una causa, ma l' articolo, che poi corra a trattarsi circa la medesima causa sia altro da quello, in cui abbia patrocinato, possa in quello intervenire, nè abbia luogo la ricusazione, volendo che si richiegga, che per militare la ricusa che sia la stessa causa,* numero, & individualiter, *in cui o il medesimo sia l' articolo, o la stessa sia la ragione di giudicare di quello, in cui abbia patrocinato.*

X. Dubitabatur etiam an locus limitationi esset si judex testis fuerit in interpositiona decreti si expedit illius contractus, de quo principaliter controvertitur. Ratio dubitationis erat quia sententiam suam jam propalavit, ideoque justa videbatur causa recusationis. Hanc igitur rationam perspiciens Pragmatica anni 1731. sancivit recusationam prædictam nullo tempore coarctari: *così ancora le ricuse, per essersi esaminato il Ministro nell' expedit di quel contratto, su di cui la controversia principale venga a cadere della sossistenza, e insussistenza di quello.*

XI. Sancivit Pragmatica 23. *de off. S. R. C.*, *quod nullus judex possit votare, nec interesse relationi, & discussioni quarumvis causarum civilium, criminalium, & mixtarum in quibus fuerit Advocatus aliquis ejus filius, sive frater utriusque consobrinus, cognatus, vel nepos, vel Patruus.* Sed quamquam hæc recusatio dicatur juris, utpote resultans ex prohibitionibus prædictæ Pragm., & aliarum Pragmaticarum 6., & 9. *de susp.* meritoque *Regens de Ponte cons. 20. n. 28. T. 2. Rovit. ad Pragm. 9. n. 2. de suspic. offic.*, & *Moradei* dixerint nullo tempore coarctari; tamen Forenses pro circumstantiis Causæ limitationem vel dabant, vel non admittebant. Hanc controversiam etiam sustulit Pragm. anni 1731. jubendo: *Così parimenti dichiariamo, che non venga compresa in detta limitazione del §. 6. la ricusa a titolo di essere il figlio, o congiunto del Ministro fino al terzo grado, Avvocato di uno dei Litiganti, quando ciò non si dimostri presentemente con iscritture pubbliche, e chiare in modo che non ammetta, controversia, e disputa alcuna, ma necessiti di pruova estrinseca, nel quale caso debba pure tale ricusa venire ristretta ai termini sopradetti, giusta il termine prescritto in detto §. 5.*

XII. Dilatio quæ erat concessa ad proponendam recusationem judicis inclusive perdurabat ex observantia Pragmaticæ 8. *de susp.* latæ anno 1585. Hinc minores, aliæque personæ privilegiatæ non obstante dicta dilationa poterant quandocumque per viam restitutionis recusationas proponere, & ita decisum refert *de Franchis dec. 431.* a *Pragmatica* tamen *15. de susp. anni* 1611. sublatum fuit hoc remedium, quia jussit, quod Judices, qui in prima instantia non fuerunt recusati, in causa appellationis, nullitatis, aut restitutionis in integrum, post terminos præfiaos, amplius recusari non possent. Hinc *Motillus in gradu citat. n. 41.* monuit cavendum esse ab Episcopo Riccio, quam latuit Pragm. prædicta, & ab aliis addentibus ad *Pras. Franchis*, qui adhuc putant posse minores, aliosque privilegiatos quandocumque recusationes proponere. Laudatus Auctor noster n. 16. opinatus est, quod *Pragm.* 15. locum habet contra minorem doli capacem, vel contra minorem tutorem, vel curatorem habentem, non jam contra minorem doli incapacem, vel tutorem, & curatorem non habentem, rationa motus a Cafaro adduca, quod Princeps non potest dispensare super tali defectu; ut fingatur Pupillus bene nosse id quod agit. Meliorem rationem reddidit, *Præses de Franchis dec. 431.*, *Oddo Sfortia part. p. qu. 25. art. 10. Moradei observ. 388.*, aliique hanc opinionem sequuti, quod scilicet beneficium restitutionis in integrum numquam excluditur, nisi expressa dicatur, & quod prohibita a Principe in integrum restitutione non censetur prohibita restitutio illa, quæ competit ex clausula generali. Quæstio perduravit usque ad annum 1731.; nam in *Pragm. 24. de susp.* relata fuit his verbis: VII. *Che se la sospezione occorre a proporsi dal minore non capace di dolo, nè provisto di tutore, o curatore, competa al medesimo la restituzione* in integrum adversus lapsum

lapsum temporie, *non ostante che per la Prammatica 1556. sia tolto al trascorso di tali tempi il rimedio della restituzione* in integrum. Sed postquam prædicta Pragmatica casus expressos, & supra relatos, in quibus limitationem temporie non currere definivit, sancivit omnes alios non expressos limitetioni temporis a Pragmaticis præfixi circumscribi, & Pragmaticas ipsas observari: *Così ancora fuori dei casi, come di sopra spiegati, in ogni altra debba inviolabilmente osservarsi il detto* §. 5. *senza ammettersi interpretazione, o spiegazione alcuna, ancorchè nascente dalla medesima, e da maggior ragione, o che si riputasse doversi per necessaria comprensione includere*.

XIII. Curator hereditatis jacentis admittitur ad petenda beneficia etiam elapso tempore dierum viginti statuto a *Pragm. 16. de ord. judic.* Hinc videbatur eamdem militare rationem si post lapsum temporis Curator hereditatis jacentis proponerat recusationem judicie, etiam quia donec hereditas jacet, non potest currere tempus, sive sit cæptum currere in vite defuncti, sive nondum sit cæptum. Hanc opinionem roboravit *Regens Rovitus* in sua famigerata *decis.* 41., & *Cons. Altimar. in observ., & de nullit. rubr. 8. qu. 3. n. 33., & 34.* Veritatem prædictæ decisionis impugnarunt *Anton. Merend. controv. lib. 9. cap. 32.*, & *Jo: Baptista Mucc. ad Reg. Sanfelic. in dilucidat. ad dec.* 144., aliique Forenses contrariom adfirmarunt. Quæstionem præ oculis habuit *Pragm. anni 1731. n. 8. Che la stesso militi di non venir ristretta a tempo, se la sospezione si proponga dal Curatore della eredità giacente, perchè il tempo allora non corra, ancorchè fosse incominciato a correre in vita del Defonto, maggiormente in qualunque Curatore non inteso del giudizio*. Sed inter casus exceptos a limitatione temporia hunc casum non numeravit, & ea verbis allatis exclusit, ideoque temporibus præfixis hæc recusatio coarctatur.

XIV. In tertio comparente pro suo principali, & præsentaneo interesse, elapsis terminis præfixis retulit *Gizzius ad Reg. Capyc. Latr. in observ. ad dec.* 87. receptam fuisse recusationem Judicis. Dummodo in hoc tertio comparente absit præsumtio calumniæ, & dummodo non agatur de coadjuvando suo Principali, admittendum ad Judicem recusandum a die comparitionis scripserunt *Rovitus ad decis.* 1., & *Capyc. Latr. ad dec.* 164. Hinc multa dubia exorta, variæque quæstiones agitatæ fuerunt e Forensibus, quas respexit *Pragm. anni* 1731., *his verbis n. 9. Che il tempo nel terzo comparente per lo suo principale interesse presentaneo, e fuor d'ogni presunzione di calunnia, corra dal giorno, ch'egli sia comparso in giudizio*, & Pragmatica prædicta illam in limitatione temporum inclusit.

XV. Quando cautus Procurator petiit terminum ad denunciandum primum libellum, tempus ad proponendam recusationem Judicis non currit nisi completo termino ed denunciandum impartito. Si vero terminus ad denunciandum non fuerit petitus, videbatur casus in *Pragm.* 15. omissus, qui causam præbebat Forensium quæstionibus. *Sanfelicius sect.* 40. *n.* 9. scripsit Principalem absentem opponere posse Judicis recusationem usque ad sententiam præstito juramento, quod noviter ad notitiam suam pervenerit, quia ignorantia tamquam quid dependens ab animo probatur per solum juramentum partis *cap. nulli de electione in 6. Franciscus Maradei in obs. ad sing.* 388. n. 13. opinatus fuit terminum non currere nisi a die scientiæ, nec sufficere Procuratorem consensisse, & adprobasse Judicie personam, quia Procurator ignorando causes suspicionis non potest suo Principali absenti præjudicium inferre. Laudatus Auctor noster merito scripsit hunc casum comprehensum in *Pragm.* 15., ubi Procurator qui non habet mandatum speciale ad recusandum, potest Judicem suspectum allegare, & petere terminum ad procurandam sui Principalis ratificationem. Quæstionem ipsam enucleavit *Pragm.* 24. *de suspic.* his verbis *num.* 10. *Quando la Ricusa si proponga per parte de' Principali assenti, ed ignoranti della lite, perchè il tempo s'intenda correre a die sententia*, & negavit limitationi temporis præfixi non subjacera.

XVI. Quæstio similiter agitata fuit: an elapsis quadraginta diebus proponi possint nova recusationis capita, pendente adhuc causa recusationis infra legitima tempora propositæ. Plura exempla cumulavit *Reg. Petra in Comm. super Rit.* 265. *tom.* 3. in quibus propositis recusationis capitibus infra quadraginta dies, illis elapsis, alia nova capita recepta fuerunt. *Franciscus Maradei in obs. ad sing.* 383. *n.* 19 distinxit, quando recusatio non fuisset legitime proposita ad formam Pragmaticæ, alia nova capita recusationis addere est permissum elapso termino præfixo dierum quadraginta. Laudatus Auctor noster *n.* 18. asserunt, circumscriptis DD. auctoritatibus contrarium sentientibus, non semel in praxi animadvertisse recepta fuisse nove recusationis capita post termini lapsum. Hanc quæstionem diremit etiam *Pragm.* 29. *de susp.*, quia illam referendo his verbis: XI. *che il termine non comprenda il proponere nuovi capi dopo li quaranta giorni, pendente però incusa proposta legitimamente intra legitima tempora*, & a casibus in limitatione temporis non comprehensis exclusit.

XVII. *Pragmatica* 75., & 78. *de off. Proc. Cæsar.* disposuit, ut inimicitia ex causa litis admittatur inter ipsos litigantes tantum. *Pragm* 15. *de susp.* §. 16., quando lis sit tanti ponderis, ut ea ea exoriatur inimicitia capitalis, ampliavit suspicionem ad litigantium successores immediate, & ed conjunctos secundi gradus sive consanguinitatis, sive affinitatis. *Pragm.* 22. *de suspic.* §. 5.., & 6. inimicitiam non consideravit inter casus limitationi temporis subjectos. Hinc quæstio agitata inter Forenses, an terminus 40. dierum currat in suspiciona resultante ex inimicitia capitali, quamvis nascatur ex lite civili. Non currere terminum ad Judicem recusandum in suspicione ex causa inimicitiæ capitalis etiam orientis ex causa litis docuit *Rocco disceptat. forens. cap.* 47. *t.* 3., quia existente inimicitia capitali nullus currit terminus. Prout fatalia non currunt impedito prosequi appellationem propter inimicitiam capitalem, ita capita suspicionum, quæ habent originem ex inimicitia capitali, tamquam inferentia gravamen successivum, deduci & proponi semper posse, cum appellatio æquiparetur recusationi, scripsit *Regens Petra in Comm. sup. Rit.* 265. *n.* 42. *t.* 3., qui etiam sic judicatum a S. C. refert. Laudatus author noster *n.* 53. & 54. suam sententiam minime dixit, alii Forenses contrarium tenuere, & quæstio usque ad annum 1731. indecisa remansit. *Pragm.* 24. *de susp.* ejusdem anni quæstionem hisce verbis retulit: *n.* 12. *dopo la detta Prammatica fu anche dubitato se il termine di 40. giorni corra nella sospezione risultante per cagione d'inimicizia capitale, ancora che nascesse da lite civile*. Et postquam jussit sub limitatione præscriptionis temporis non comprehendi recusationem si filius Ministri sit Advocatus, subdit etiam recusationem orientem, *o da inimicizia attuale capitale del Ministro, con uno dei litiganti*. Ex quibus verbis patet tres conditiones copulative requiri ad proponendam transationem ob inimicitiam orientem ex causa civili, elapsis 40. diebus, ut sit inimicitia actualis, non præterita, aut præsumta; ut sit cum persona Judicis, non illius conjunctorum; ut sit capitalis. Quando autem inimicitia ex lite civili oriens censeri debeat capitalis? Quando controversia movetur de omnibus bonis, aut de majori bonorum parte, quia pecunia ut alter sanguis existimatur, *Bald. in l. parentes C. de testibus*. Quando libertas, æstimatio, aut honor læditur, *Vinn. in* §. *inimicitia Instit. tit. de accusat. tutor.* Exulare debent a foro omnes aliæ suspiciones quæ sub prætextu litium proponuntur, & optandum, ne litigantes quando ad illud punctum crudum deveniunt, in quo norunt aut timent quid sit declarandum ex hie quæ ex informationibus audierunt, aut ex diligentiis colligerunt, ipsis judicibus litem affectatam moverent, ut hisce technis tergiversarentur sententiam.

XVIII. Quando agitur de utilitate, vel præjudicio ejusdem Judicis est justa causa recusationis, quia dicitur causa propria, *l. unic. Cod. ne quis in sua causa*. Et est adeo urgens quod obstares etiam parte consentiente, vel non opponente *Capyc. dec.* 124., *Rovit. in Pragm.* 1. *n.* 8., *de Ponte dec.* 30.; imo inter recusationum capita interesse proprium Judicis primum locum occupat, *Petra in Rit.* 165. *n.* 105. An autem limitationi temporis subjaceret, dubitabatur, quamquam communis interpretatio esset, quod non haberet neque mensuram, nec limitationem ullam. Pragmatica anni 1731. *n.* 17. dixit: *Si è interpretato, che nè pure venga ristretta a termine veruno la sospezione, che nasce per cagione d'interesse proprio, che abbia nella causa il Ministro, e questa per via di necessaria comprensione, atteso sa nel* §. 6. *che comincia*: Limitiamo, *viene esclu-*

sa dalla prescrizione del tempo la causa dell' interesse, che vi abbia il consanguineo, a affine, maggiormente debba intendersi compreso l'interesse del Ministro. Et postquam alias recusationes recensuit, in quibus nullam dari limitationem temporis præscripsit, subdidit, *come ancora la ricusa nascente da interesse proprio, certo, e presentaneo, che abbia il Ministro nella causa.* Ex quibus verbis patet non subjacere præscriptioni temporis illam solam recusationem, in qua concurrunt copulative proprium interesse Judicis, certum, & non dubium, & denique præsentaneum, non vero sub spe futuri.

XIX. Denique Pragmatica prædicta decimoquarto & ultimo loco dubium consideravit. *Si è anche dubitare, se la ricusazione, che nasce, perchè il figlio del Ministro abbia ricevuto beneficio ecclesiastico da uno de' Litiganti, a per opera di quello, o altro officio, a carica, in virtù della Prammatica 5., e 10. sub tit. de offic. & quæ iis prohibeantur, venga ristretta e' termini di sopra prescritti nel doversi proponere, e proseguire.* Et dubium diremit his verbis. *Come ancora venga a' detti termini ristretta la ricusa nascente, perchè il figlio del Ministro abbia ricevuto beneficio ecclesiastico da uno de' Litiganti, a per opera di quella, altro officio.*

DISTINCTIO TERTIA.

De Clericatus exceptione.

SUMMARIUM.

1 *Conventus uti laicus coram Judice laico, si forum declinare voluerit, se clericum esse probet necessum est, & ratio affertur.*
2 *Clericatus per scripturam, seu bullam regulariter probatur.*
3 *Bulla deperdita, clericatus quomodo probetur, & praxis Tribunalium adducitur, ut n. 5. & 19.*
4 *Actuarius cujuslibet Curiæ conficere debet librum ordinationum, quem vocant regestum, & quare.*
6 *Minor ætas inquisiti qualiter probetur.*
7 *Bulla non expedita, neque in regestum relata, clericatus quomodo probetur, & referuntur exempla rei judicatæ.*
8 *Clerico, ut fori gaudeat privilegio, ac declinatoriam obtineat, quæ requirantur ex S. Tridentini Concilii dispositione cum num. seq.*
9 *Clerici alii sunt cœlibes, alii beneficiati, alii conjugati.*
10 *Habitus clericalis qualis esse debeat.*
11 *Tonsura quæ sit, quidve denotet, explicatur.*
12 *Servitium in Divinis a clerico præstandum exponitur.*
13 *Clerici conjugati ad fori privilegium obtinendum quæ requisita habere debeant.*
14 *Clerici conjugati non eximuntur ab oneribus, ac de clericis sylvaticis remissive.*
15 *Clerici beneficiati quinam sint, utque fori privilegio gaudeant, in habitu, & tonsura debent incedere, confutata contraria Doctorum sententia.*
16 *Habitus, & tonsura sunt intrinseca clericatus requisita.*
17 *Bullam Sixti V.* incip. cum sacrosancta *perperam dicit revocatam Comillus de Curte.*
18 *Beneficiatus virgatam, vel partitam vestem gestans per sex menses a perceptione fructuum suspenditur.*
20 *Clerici dimisso habitu quandonam privilegium amittant; variæ Doctorum sententiæ, ac locorum peculiares Pontificiæ Constitutiones memorantur.*
21 *Clericus, qui habitum dimisit, talis habendus est, qualis a civibus reputatur.*
22 *S. C. Tridentinum incessum cum habitu, & tonsura frequentem poscit, & assiduum.*
23 *Clericus regnicola causa Studii Neapoli degens, num a servitio in divinis eximatur.*
24 *In Seminario clericorum, Gimnasiis, Collegiis, & Universitatibus scientiæ edocentur, & spiritualia non omittuntur.*
25 *Verbum* versetur *moram renuntiat.*
26 *Non constito de clericatu, vel eodem probato, quæ decreta interponantur.*
27 *Etiam constito de clericatu, quibusdam in casibus causa non remittitur, puta si laicus post litem captam efficiatur clericus, & n. seqq.*
28 *Clericus laico succedens, cœpta, & contestata lite coram Judice laico, forum non declinat, dummodo non sit instantia perempta; quamvis per vitæ spiritus insufflationem restauretur, & n. 30.*
29 *Instantia perempta, lis amplius pendere non dicitur.*
31 *Clericus heres laici in renovatione literarum executorialium in bonis hereditariis quando forum declinet.*
32 *Lite pendente laicus effectus Clericus Judicem laicum quoad districtionem realem non declinat.*
33 *Cœpta lite coram Judice laico super aliqua re, quæ postmodum alienatur in clericum, cur lis finienda sit coram eodem Judice laico.*
34 *Vitium reali actione rem afficit.*
35 *Effectus clericus post laicale officium ab ipso susceptum pro redditione computorum conventus, fori declinatoria non juvatur.*
36 *Reliqui casus, in quibus clerici a Judicibus laicis judicantur, remissive.*
37 *Explicantur decreta, quæ in criminalibus potissimum proferuntur, & verba* Ritus 235. *recensentur.*
38 *Vigore præfati* Ritus *Judex laicus clericum cognoscit, ac pendente cognitione detinet carceratum, idque bifariam contingit.*
39 *Praxis hujusmodi* Ritus *M. C. V. multis rationibus nititur, & num. seq.*
40 *Cognitio Judicis laici factum respicit, non juris articulum, & num. 41.*
42 *Si adsit suspicio falsitatis Bullarum, quid agatur.*
43 *Atrocium delictorum frequentia in Regno unde oriatur.*
44 *Leges, & consuetudines moribus hominum, & locis convenientes existunt.*
45 *Regnum Neapolitanum falsis testibus mirifice abundat.*
46 *Occasio peccandi est evitanda.*
47 *Ritus M. C. de observantia sanè vetustissima testatur, & ad publicum bonum confert, & n. 53.*
48 Ritus *M. C. praxis ab Ecclesia non improbatur, & a quibusdam Summis Pontificibus, & Neapolitanis Archiepiscopis nil contra ipsum fuit innovatum.*
49 *Quilibet nascitur laicus, & clericus non reputatur, nisi probetur.*
50 *S. C. Tridentinum videtur laico Judici tribuere facultatem, quæ dimanat ex dicto* Ritu.
51 *Habitus titulum non ostendit, neque probat clericatum.*
52 Aut. cassa, & irrita C. de sacros. Eccl. *exponitur.*
54 *Judices laici in clericorum inquisitionibus se gerunt, ut Ecclesiæ administri, & instrumenta.*
55 *Clericus citatus ut laicus, an cognitione clericatus pendente, sit in carcere detinendus, vel fidejussione præstita relaxandus, cum Auctoris sententia.*
56 *Judex laicus ab Episcopo de inquisiti clericatu certior factus, eumdem remittere debet.*
57 *Unusquisque præsumitur bonus, ac bonæ conditionis.*
58 *Episcopi eorum dignitate cæteris præfulgent.*
59 *Si quis post delictum efficiatur clericus, quoad personalem districtionem ad Ecclesiasticum remittitur, secus quoad realem, DD. distinctio refertur, & num. 60.*

Die &c. præsens causa remittatur ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ *e. g.*

Die &c. procedatur in S. C. petita remissione ad Curiam Ecclesiasticam Civitatis Nolæ non obstante.

Die &c. N. A. remittatur una cum actis ad Curiam Archiepiscopalem, *vel* ad Episcopum, *sive* Archiepiscopum N. N. *vel dicitur:* procedatur in M. C. *vel* in S. C., exceptione clericatus opposita non obstante, *vel dicitur:* remissione petita non obstante.

Supradicta decreta respiciunt incompetentiam Judicis perpetuam, & improrogabilem ratione clericatus, ut supra diximus. Et prima duo interponuntur potissimum in causa civili; reliqua proprie in criminali, ut mox dicemus. Pro quarum explicatione noto primo, quod
1 conventus uti laicus coram Judice laico in re civili, aut actione personali, aut reali, vel hipothecaria, si hanc fori declinatoriam opponat, coram eodem Judice clericatum probare tenetur; siquidem adversus eum est naturalis præsumptio, quod sit laicus, & non clericus; nam quilibet nascitur laicus, & fit clericus ex causa acci-

accidentali, & extrinseca, cumque in hujusmodi qua-
litate fundetur, eam probare debet, ut firmant com-
muniter Doctores.
Secundo, quod Clericatus regulariter probatur per scri-
2 pturam, Seu Bullam ipsiusmet clericatus, qua constet,
N. N. fuisse die, mense, & anno ordinibus initiatum
a N. Episcopo, ipsius subscriptione, & sigillo muni-
tam, cum authentica Actuarii, ut moris est, & habe-
tur ex *cad. legum* 2. *quæst.* 1. ibi: *ordinatus autem a
suis ordinatoribus literas accipere jubetur*, Cavaler. *de-
cis.* 483. *num.* 2. *decis.* 502. *num.* 2. & *decis.* 572.
n. 4. Borrell. in *sum. decis. tit.* 7. *de Clericis*, *Sacerdotib.
num.* 18. & 29. *num.* 1. Mascard. *de probat. conclus.* 305.
Tertio noto, quod si Bulla sit deperdita, de jure com-
3 muni probatur per testes, qui deponere debent, quod
interfuerunt ordinationi prædictæ, quemadmodum de-
docitur ex tex. in t. *sua fraternitatis de Clericis pere-
grinis*, ibi: *nisi legitime constiterit sive per literas, si-
ve per testes de illorum ordinatione canonica*, ex glos.
in c. *si Judex laicus de sentent. excomm. in* 6. *in V. se-
verit in fin.* Guid. Pap. *decis.* 474. & licet quamplu-
res DD. sustineant, quod unicus testis sit sufficiens,
cum Clericatus parvi sit præjudicii; tamen in casu re-
missionis, utpote non levis præjudicii Curiæ Regiæ,
duo testes epprimè sunt necessarii, ut post quamplures
DD. docent Borrell. in *summa decis. d. tit. de Cleric.
& sacerd. nu.* 23. & Foller. in *Constit. Regni* incip.
Apostatantes 6. *tit. de Apostat.*
At quoniam de jure Regni stylus invaluit, quod Actua-
4 rius cujuslibet Curiæ Ecclesiasticæ conficiat librum,
qui vocatur *Regestum*, in quem Bullæ omnium ordi-
natorum referuntur, per testes dumtaxat clericatus non
probatur, teste D. Riccio *lib.* 4. *dec. Curiæ Archiep.*
386. quam decisionem laudat Novar. in *praxi electionis,
& variationis fori qu.* 53. *num.* 15. *v. s.* ut evitentur
fraudes, quemadmodum ipse ait, & fortasse ut opinor,
propter falsorum testium copiam, quam in Regno de-
miramur.
Existente consuetudine in regestum transcribendi bullas
Ordinatorum, quum amittitur Bulla, satis superque
Clericatus probatur per ipsius regesti fidem, ut notat
idem Novar. *d. quæst. n.* 11. *in fine*, ubi inquit: *quæ
fides in regiis Tribunalibus semper admittuntur, ut est
notum, & ego pluries in variis quippe casibus uti re-
gius officialis practicavi*: quod in regiis Audientiis, &
5 in M. C. ipsemet identidem servatum vidi; exhibita
nimirum fide regesti, si aliqua dubitatio oboriatur,
committitur procuratori fiscali, ut urbane, seduloque
fatagat apud Episcopum regestum ordinatorum inspice-
re, an ibi reperiatur scriptus ille, qui se clericum ja-
ctat, sine fraudis suspicione. Sin autem Curia longe
distet, committitur eadem diligentia alicui regio offi-
ciali, non secus ac usuvenit, quando præsentatur fides
Baptismatis per inquisitum, qui dicit se esse minorem,
6 ut per decretum S. C. Trident. Congregationis fuit
decisum die 10. Decembris 1661. quæ decreti formu-
la conservatur in Archivio Lyciensi: quod si forte Bul-
la non esset expedita, atque adeo minime in regesto
notata, clericatus probatio legitur penes Thor. in *sup-
7 plem. decis. in v. remissio petita per clericum fol. mihi*
539. ubi habetur, quod per M. C. fuit denegata re-
missio clerico Carolo Francisco de Latatha, quod Bul-
lam non præsentaverit, neque fidem regesti de expedi-
ta Bulla, quamquam plures testes de ipsius ordinatio-
ne deposuissent, deque Incessu in habitu, & tonsura,
ac de servitio in divinis; tamen quia introducta causa
in S. C. per appellationis remedium, termino impar-
tito fuit probatum, Bullam non fuisse expeditam, nam
erat patre orbatus, & ipse minor, & præsentavit epi-
stolam Episcopi Casertani, qua fatebatur ordinatio-
nem primæ tonsuræ, & ejus mansionem in Semi-
nario, ad quem Clerici admittuntur, attenta alia
probatione facta in eadem M. C.; fuit per S. C.
ita provisum: *bene appellatum, & male judicatum per
M. C., & proinde prædictus Carolus remittatur ad Epi-
scopum Casertanum*: ex qua decisione colligitur, quod
quando ex verisimili, & probabili quadam causa Bul-
la non sit expedita, vel forte deperdita, & non re-
periatur in regestum relata, tunc clericatus probatur
per testes, qui ordinationi interfuerunt, ut supra di-
ctum est, atque per Episcopi literas, qui de facto
proprio testatur, ut post antiquiores firmant Mascard.
de probat. conclus. 303. & *conclus.* 305. Farinac. *in pra-
xi crim. qu.* 8. *num.* 40. Hinc etiam citata Francisca

Menga de Insula Pithecusarum ad forjudicandum, ejus
consanguinei præsentaverunt Bullam clericatus, quæ
ut moris est, recipitur, & extra processum asservatur.
Pars offensa dictam Bullam uti falsam redarguit, quia
subscriptio Episcopi erat valde dissimilis a charactere
aliarum Bullarum, quas ostendebat, & Bulla præsen-
tata non erat adnotata in libro regesti: e contrario
prædicti consanguinei ad indagandam veritatem insti-
terunt, ut Consiliarius D. Franciscus Gascon, qui tunc
temporis erat primus decanus M. C., & ago alter
Aulæ Præfectus, accederet ad insulam una mecum, &
fisci Patrono. Facto accessu, quoniam revera compe-
rimus nonnullas alias Bullas ab Episcopo jam vita
functo subscriptas dissimilis esse characteris, & mino-
ribus ordinibus initiatos ad sacros ordines fuisse pro-
motos; in Curia vero Actuarii, seu Cancellarii ne-
quaquam in libro conscriptas, in qua re scriba causæ
fiscalis confecit actum.; accedente insuper fide illorum
ex Gubernio, quod Franciscus Menga uti clericus fue-
rat immunis a vectigalibus, sive gabellis, atque atte-
statione Vicarii Generalis, & aliorum Canonicorum
de ipsius servitio in dicta Cathedrali tanquam clerici,
referente eodem Consiliario, viro sanè integerrimo,
ac doctissimo, fuit per M. C. decretum, quod *super-
sedeatur in forjudicatione*.
Quarto noto, quod ut clericus fori privilegio gaudeat,
8 & declinatoriam obtineat, ultra clericatus titulum,
requisita Sac. Concil. Trident. habere debet; hæc enim
sacra Synodus *sess.* 23. *de reformat. cap.* 6. ita censuit:
*nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus
ordinibus constitutus ante decimum quartum annum be-
neficium possit obtinere: is etiam fori privilegio non gau-
deat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clerica-
lem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex
mandato Episcopi inserviat, vel in seminario clericorum,
aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Epi-
scopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos ver-
setur; in clericis vero conjugatis servetur Constitutio Bo-
nifacii Octavi, quæ incipit*, Clerici, qui cum unicis,
*modo hi clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio
ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel mi-
nistrent, & clericali habitu, & tonsura utantur, nemi-
ni quoad hoc privilegio, vel consuetudine, etiam imme-
morabili suffragante*. Ex dicto *cap.* Sac. Concilii Trid.
9 deducitur, quod clerici alii sunt cœlibes simplices,
alii beneficiati, alii vero conjugati: requisita autem,
ut fori privilegio gaudeant, tria sunt, nempe habitus,
tonsura, & servitium in divinis.
Habitus, idest vestimentum, quod ex *c. clerici officia* 15.
10 *de vita, & honestate cleric.* nigrum decernitur neque
nimia brevitate, neque longitudine notandum, & ut
fatetur doctissimus Gonzalez in *dicto cap. verbo notan-
da*, talare esse debet, idest, ut talos attingat, quod
probat *num.* 5. *vers. cujus talaris vestis*, ex Genesi *cap.*
35. ibi: *Israel diligebat Joseph super omnes filios suos,
fecitque ei tunicam polymitam*, ubi Theologi legunt,
Talarem; nec abs re, nam infra legitur, *nudaverunt
eum fratres ejus tunica talari*; & ulu quoque appro-
hatur: quo vestimento omnino uti debet clericus in
Ecclesiis, in Civitate, & coram Episcopo; in itine-
re autem, & in Villa breviore uti permittitur, &
omnino juxta Regionis morem, glos. in *c. penul. de
vita, & honestate cleric.* Ricc. in *praxi part.* 3. *res.* 496.
Foller. *pract. crim. sub. audiantur excusatores post num.*
42. ita ut a laico internoscatur.
Tonsura, scilicet attonsa coma, sic, ut sensus, visus,
11 & auditus pateant, & ut hæc tonsura sit vitiorum a
corde, & a mente remotio, ut notat glos. in *Cle-
ment.* 2. *de vita, & honestate clericorum*, illud quoque
tonsuræ requisitum continet rasuram, quam clerici fer-
re tenentur, quæ sit circularis carens angulo in signum
carentiæ sordium, & in figuram coronæ, quæ est si-
gnum Regni, & perfectionis, & ponitur in summita-
te capitis, quasi in principali capitis parte, ubi mens
residet, ut eadem ad cœlestia elevetur, & temporalia
contemnat, quæ notantur in d. glos. *Clem.* 2. *de vita,
& honestate clericor.*, & ex text. in *can. duo sunt ge-
nera* 7. *caus.* 12. *qu.* 1. ibi: *Rasio vero capitis est tem-
poralium omnium depositio*. Circa hujusmodi vestes, &
clericorum tonsuram vide Ludovicum Tirado de Hi-
nestrosa in ejus *tract. de clericor. habitu, & coma*.
Servitium in divinis est requisitum maximum, quia in
12 sortem Domini ad ejusdem Ecclesiæ decus, & orna-
mentum sunt vocati, & ex eo clerici nomen conse-

D 2 quun-

quuotur, *can. clericus* 12. *q.* 1. *c. clericos* 21. *dist.* & Bulla Sixti V. incip. *cum Sacrosancta*; ideoque prædictum servitium debet esse cum effectu, & frequentia; nam clericus famulus dicitur, qui peculiari titulo Domino obsequitur, & ministrat, & famulus de familia mea non est, si mihi assiduum servitium non præstat, aut raro: actuale quippe servitium requiritur, ita ut si paucis vicibus Ecclesiæ inserviat, fori privilegio minime gaudeat, idque verba Concilii indicant, ibi: *& de mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviat*, quæ loquuntur de tempore præsenti, & actu perseverativo, probant D. Præses Menoch. *consil.* 91. *n.* 29. Petrus Cenedo *quæst.* 4. *n.* 25. D. Ricc. *decis.* 111. *part.* 4. *num.* 5. Ferdinand. de Castro *in summa moral. part.* 2. *tract.* 12. *num.* 8. *vers. adverto*, & *num.* 1180. *vers.* & *bene dicitur Ecclesiæ inservire*, & D. Regens Sanfelic. *dec.* 247. *num.* 2.

Clerici conjugati fori privilegio gaudent, si unicam & vir-
13 ginem uxorem duxerint, & habitum, & tonsuram
deferant, juxta Bonifacii VIII. Constitutionem in *c. unico de Clericis conjugatis in 6. ex Pragm.* 1. *de clericis, seu diaconis sylvaticis*; tametsi non sunt exempti ab oneribus secularibus, ac tenentur solvere gabellas, & functiones fiscales. De hujusmodi clericis conjugatis, atque etiam sylvaticis consule Gonzalez in *lib.* 3. *Decretal. in cap. ex par.* 9. *de cleric. conjug. n.* 3. Panimolle *dec.* 6. *adnot.* 6. *tom.* 1. & Pignatell. *consul. canon.* 98. *n.* 5. 29. & 3. *tom.* 1. hi autem utpote connubio
14 copulati, facilius, quam clerici non conjugati, clericale privilegium amittunt, communiter DD.

Clerici beneficiati sunt, qui aliquod Ecclesiasticum be-
15 neficium a Summo Pontifice, vel ab Episcopo obtinuerunt, de quibus operæ pretium est dubia quædam examinare: primum, an isti clerici, ut fori privilegio gaudeant, cum habitu, & tonsura incedere debeant? & omissa hac in re Doctorum disputatione, de qua penes D. Regen. Capyc. Latro *decis.* 73. breviter, & resolutive respondeo, quod tam vigore S. C. Trid. superius enunciato *cap.*, quam Bullæ selic. recordat. Sixti V. de anno 1589. incip. *cum Sacrosancte*, ut fori privilegio gaudeant, in habitu, & tonsura incedere tenentur: vigore Concilii; nam dictio *nisi beneficium habeat*, & subsequens particula, *aut*, non respicit habitum, sed refertur ad servitium, nempe ut mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviat, cum clericus beneficiatus onus divini officii regulariter sustineat; quod quippe servitium est, & illa verba S. C. *habitum, & tonsuram deferens*, repetita censentur etiam in clerico beneficiato; etenim habitus, & tonsura in
16 collationa ordinis necessario veniunt, & clericatus sunt intrinseca requisita, & per canones jam statuitur, ut talari habitu, & corona clerici distinguantur a laicis, sicuti monaci eorum vestimentis distinguuntur a clericis: rursum verba sunt apertissima d. Bullæ Sixti V. incip. *cum Sacrosanctu* de anno 1589. nec revo-
17 cata reperitur, prout erronee notavit Camillus de Curte in *diversori feud. p.* 2. *cap.* 2. *sub n.* 91. inquiens a Clemente VIII. fuisse sublatum, quem alii sequuti sunt; unde merito in *Clem.* 2. *de vita, & honest. clericor.* decretum fuit, quod si beneficiatus virgata, vel
18 partita veste publice utatur per sex menses, a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit ipso jure suspensus; & licet Reverendus Felicianus de Oliva *de foro Ecclesiæ par.* 2. *qu.* 19. *num.* 28. *vers. hæc du clericis* ex Guttierez, Salcedo, Velasco, & Castro in *tract. de Manu Regia* contrarium teneat, perpendendo particulam illam, *nisi*, uti limitativam regulæ positæ in dicto Concilio; attamen consideratio a me supra excogitata verior est, & ratio adducta potentior ea, cui Felicianus innititur: adde, quod ipsemet in fine subjungit, donec tertio moniti habitum non reassumpserint; exinde enim consequitur, quod habitum gestare debeant: habitus autem intelligitur juxta regionis morem, ut supra diximus, vel qualis ab Episcopo fuerit in Synodis designatus.

Secundum, an per bullam beneficii, & fructuum per-
19 ceptionem clericatus probetur, absque eo, quod ipsius Bullam exhibeat; & pro opinione affirmativa facit decisio Consiliarii Grammat. 81. ac penes Capyc. Latro 73. pro negativa vero est alia decisio R. Collat. Cons. penes eundem D. Capyc. Latro *dec.* 174. adducta a Gizzio in *observat. ad decis.* 73. *num.* 4. & *dec.* 7. Reg. Sanfelic. *tom.* 1. quam M. C. meis temporibus amplexa fuit; cum Episcopus, aut Bullis non veris, aut aliorum attestationibus suis facilitatibus decipi possit, conferendo beneficium in laicum, eundem credendo clericum.

Tertium discutiendum puto, quantum tempus currere
20 necessum sit, ut clericus dimisso habitu fori privilegium amittat: hoc in dubio post antiquiores D. Regens Tapia in *Constit. Regni* incip. *de personis tit. de Episcop. & cleric. n.* 24. & D. Regens Sanfelic. *dec.* 23. *num.* 9. docent, expectandum esse spatium unius anni jam elapsi: at quia hoc non reperitur determinatum per sacros Canones; quinimo contrarium per constitutiones Pontificias, nempe in Hispaniis, & Gallia Leonis X. & Alexandri VI., quatuor mensium, & in hoc Regno Neapolitano per Constitutionem Clementis VII. duorum mensium, ut post Julium Clarum in §. *final. q.* 36. *num.* 18. & Mariam *de jurisdict. p.* 4. *cap.* 13. *num.* 38. affirmat Rev. Oliva *de foro Ecclesiæ par.* 2. *qu.* 19. *num.* 8. vera resolutio mihi videtur, judicium illuc non tempori, sed opinioni concivium esse
21 deferendum; ut si a civibus loci, ubi clericus dimisso habitu commoratur, habeatur pro laico, aut pro clerico, talis subinde reputetur: quæ opinio brevinsa, quam unius anni tempore haberi potest, quod profecto judicium fundatur in *cap. ut Judex laicus* 12. §. *non sic autem de sentent. excommun. in* 6. ibi: *non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publice se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali; tunc enim restituendus non est*; & in *cap. ex parte* 27. *de privileg. & excessib. privilegiatorum*, ibi: *ex parte tua fuit propositum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura clericos profitetur in terra tuæ jurisdictioni subjecta degentes, cum deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt, seu etiam resumunt tonsuram ubjectum, seu habitum clericalem, licet ante pro laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto malitia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui sine tonsura & habitu in delicto fuerint deprehensi, æquanimiter duximus tolerandum, cum malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari*: nec minimum quidem obesse videtur idem D. Reg. Sanfelic., quoniam est sibi contrarius in *decis.* 347. *num.* 2., ut legenti patet. Quod magis, magisque confirmatur, quia S. C. Trident. post laudatas canonicas Sanctiones
22 fuit promulgatum, & incessum cum habitu, & tonsura frequentem, & continuatum exposcit.

Quartum revocatur in dubium, an si clericus regnicola
23 causa studii Neapolim accedat, & in publico gymnasio, sive privato studeat, sit exemptus a servitio in divinis? Hic abs re minime fuerit cum primis verba S. C. perpendere, ibi: *fori privilegio non gaudeant, nisi alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos versetur*; in Seminario enim clericorum haud dubium est, quod spiritualia exerceantur. Schola, sive Collegium dicitur, prout Schola, &
24 Collegium RR. PP. Jesuitarum, in quo omnia ordinate procedunt, etiam respectu spiritualium. Universitas, ubi multi præceptores, & Cathedratici artes edocent liberales, aliasque scientias, & ibi Sacris etiam operari mos est, ut in Universitate Salmaticensi, Patavii, Romæ, & in hac Civitate, scilicet in dicto Collegio RR. PP. Jesuitarum, Caracciolorum, Capyciorum, RR. PP. Sancti Majoli, alias de So-
25 mascha: verbum quoque *versetur*, moram connotat significationem.

His præmissis, dico, quod clericus iste non est exemptus a servitio in divinis, cum facile in hac Civitate horis congruis ante, vel post studium sacra facientibus inservire valeat. Hinc in facti contingentia in M. C., contra quendam clericum regnicolam de adulterio, atque etiam stupro in virginem commisso inquisitum, & carceribus mancipatum, dicebam, quod si is saltem diebus festivis Ecclesiæ inserviisset RR. PP. Jesuitarum, vel aliorum, faciliter, & in prompto servitium probatum esset; imo si Sacramentum pœnitentiæ, & Sanctissimum illud Eucharistiæ suscepisset, cœlestibus armis munitus, utique inimicum Dæmonem vicisset, & prædicta crimina neutiquam perpetrasset.

Cum igitur de clericatu non constet, supradictum decre-
26 tum interponitur, quod *procedatur in S. C.*; clericatu autem

autem probato, formula, de qua supra, causa ad Judicem Ecclesiasticum remittitur. Verum in quamplurimis cassibus, atiam eo constito, causa non remittitur;
27 & primo, si laicus effectus sit clericus post judicium inceptum coram Judice laico, ut ex Jo: Audrea, Alex. Anna, Alphonso Alvarez, & Farinac. notat, & decisum refert D. Regena Sanfelic. *decis.* 2. *n.* 12. *lib.* 1. & ex Abbate, Baldo, Surdo, Calà, Carolo de Graff., Stephano Bertrando testatur & decisum refert D. Regens de Marin. *resol. jur. lib.* 1. *cap.* 54. *n.* 1. & 2.

Secundo, si clericus succedat laico in lite coram Judice
28 sæculari cœpta, & contestata, ut ex Cævallos, Surdo, Georgio Obrechto, Capiblanco decisum quoque refert idem D. Sanfelic. *num.* 13. *d. decis.* 2. & ex Ricc. aliisque DD. de Marin. *loc. cit. num.* 14. dummodo instantia perempta non sit, ut in puncto Carolus de Graffis *de effectibus clericat. n.* 291. *ad* 298. & Consil. Carleval. *de judiciis disp.* 2. *q.* 5. *n.* 311. *circa fin.* perempta enim instantia lis pro non incœpta habetur,
29 nec dicitur amplius pendere, Lancellot. *de attentat. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 289. *in fine num.* 290. & 507. & præd. de Marin. *loc. cit. n.* 5. etiam si instantia restaurata sit per spiritus vitæ insufflationem, si antequam
30 restaurata fuerit, laicus effectus esset clericus, cum clerico jus jam sit quæsitum ante litem instauratam, ut notant Marta *de jurisd. part.* 4. *cap.* 141. Anna *singul.* 129. Consiliarius Gramm. *decis.* 103. *num.* 113. Minadous *decis.* 5. D. Rovit. *in rubr. Pragm. de instantia causa non restituenda num.* 14. Trentacinq. *lib.* 2. *resol. res.* 4. *num.* 40. *de judiciis*, & Consiliar. Carleval. *loc. cit. num.* 311.

Tertio in renovatione literarum executorialium vigore
31 sententiæ latæ a Judice laico in bonis hereditariis laici condemnati, si clericus heres dicti laici citatus sit ad dicendum causam, quare literæ renovari non debeant, juxta praxim, quando temporis spatium a jure præfixum elapsum est, forum declinare non valet, ut refert bis decisum Constantinus Cafarus Advocatus eximius in *Speculo peregrin. qu. quæst.* 28. per S. C. etiam in gradu reclamationis, licet ipse uti Advocatus hujusmodi decisionibus non acquieverit.

Quarto, si lite pendente laicus efficiatur clericus nil ob-
32 stat, quominus Judex laicus quoad realem districtionem sit incompetens, prout habes ex Rovito *decis.* 20. *n.* 8. Reg. Sanfel. *decis.* 2. *n.* 12. quemadmodum cœpta lite coram Judice laico super aliqua re, quæ postmo-
33 dum alienatur in clericum, cum talis alienatio præseferat litigii vitium, dubio procul finienda lis coram ipsomet Judice laico, vigore constitutionis Regni, *Eorum fraudibus tit. de alienat. rerum in judicio deductarum*, & *cap. Conventus tit. de conventis, qui alienant possessionem*, Noguerol. *alleg.* 3. *n.* 17. & apposite Jo: Baptista Mucci *dilucid. ad* 2. *decis. Reg. Sanfel. n u.* 1. & *seqq.* quamquam aliter sentiat Genuens. in *praxi Archiepisc. cap.* 9. *num.* 5. & *cap.* 92. quandoquidem res jam est effecta litigiosa, & vitium in
34 re inducitur reali actione, ut notant idem Noguerol. *alleg.* 14. *num.* 133. Afflict. in *d. constit. Regni Eorum fraudibus*, de Ponte *cons.* 55. *num.* 22. & 23. Ant. Faber *definit.* 8. *C. de litigiosis*, & Marcian. *disputat.* 42. *lib.* 1. videndus est etiam D. Reg. de Marin. *resolut. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 15. & 16. ubi tenet litigiosam rem effici per solam citationem, nisi illa sit circumducta.

Quinto, si post officium laicale susceptum quisquam effi-
35 ciatur clericus, conventus ratione dicti officii pro redditione computorum Judicis secularis forum non declinat, ut testatur, & decisum refert per Reg Cam. Summariæ D. Reg. de Marin. *lib.* 1. *resol. c.* 53. licet ipse teneat, clericum non esse condemnandum directe, sed a Judice laico debitorem certæ quantitatis declarari.

Reliqui casus, in quibus clerici Judicis laici jurisdictio-
36 nem subire coguntur, obvii sunt in Guazzino *defensa* 1. *cap.* 4. Oliva de foro Eccles. *part.* 1. *qu.* 9. Josepho de Sese in *tract. de inhibit. cap.* 9. §. 3. ac D. Consil. Altim. in *observ. ad Roviti decis.* 20. n. 8.

Nunc devenio ad alia duo decreta, quæ in causis crimi-
37 nalibus propriè interponuntur, deque iis congruenter hic agitur eisdem probationibus; atque in primis Lectores admonitos volo, quod formula illa, *procedatur, exceptione clericatus apposita non obstante*, locum habet, cum reus hujusmodi declinatoriam opponit; illa verò *remissione petita non obstante*, usuvenit, quoties ipse Episcopus clerici remissionem postulaverit; & in hoc Regno ex Ritu M. C. 235. dimanant, cujus hæc sunt verba: *Item servat ipsa Curia, quod nullus Clericus potest comparere, nisi personaliter cum documentis clericatus, alias non auditur in declinando forum Curiæ ipsius, & ipse veniente datur terminus ad probandum de clericatu, oblata per eum quadam petitione declinatoria fori, & raro quasi dictus processus finitur; unde eo ipso, quod datur terminus, intelligitur esse remissus, multoties etiam finitur processus, & interponitur decretum eum esse clericum, & remittitur sine servientibus, & si esset suspectus, & de gravi re, cum servientibus, & sub fida custodia ad Archiepiscopum, & si Archiepiscopus vult petere copiam inventorum contrà eum, Curia mittit sibi, & hæc servantur per ipsam Curiam, quamvis jura canonica his prædictis videantur aliquatenus refragari*; vigore igitur hujus Ritus in hoc remissionis judicio se-
38 cularis Judex Titium clericum cognoscit, & pendente cognitione carceratum detinet; quod bifariam contingere potest: uno modo, quando Titius captus est, uti delinquens à familia Judicis secularis, & Carceratus petit remissionem ad Judicem Ecclesiasticum, clericatus Bullas præsentando; altero, quando uti laicus pro crimine citatus cum Bullis comparet sine clericatus documentis, & petit remissionem ad Ecclesiasticum, & tenetur personaliter comparere, ut dictat *Rit.*, cujus praxis quamplurimis nititur rationibus.

Prima; nam cognitio prædicta respicit tantum factum,
39 an scilicet Titius clericus sit, vel non, & non validitatem clericatus, an legitimè sit ordinatus, nec ne: etenim in quæstione facti Judex secularis pro veritate indaganda probationes recipere valet Bart. in
40 *l. omni innovatione Cod. de Sacr. Eccles.* Noguerol. *alleg.* 21. *nu.* 136. Bayo in *praxi* 2. *par. qu.* 3. Salgad. *de Regia protect.* 4. *par. cap.* 10. Petrus Barbosa in *l. Titia nu.* 23. *D. sol. matrimon.* Castill. *controv. lib.* 5. *cap.* 105. *nu.* 5. Moria *in empor. juris in præmissis num.* 165. del Bene *de immunit. Eccl. tom.* 2. *cap.* 10. *dubit.* 2 *sect.* 4. *num.* 4. & *dubit.* 3. *num.* 26. præses de Franch. in *decis.* 36. *à num.* 1. *ad* 3. Regens Sanfelic. *decis.* 25. *num.* 20. *vers. sed super facto*:
41 ceterum juris articulum cognoscere nequit, ut puta si de validitate, aut invaliditate clericatus, aut matrimonii, collationis beneficii, vel similium tractetur; & hoc jure utimur, ut per *decis.* Præs. de Franch. 52. *nu.* 1. & 512. *num.* 3. *dec.* 551. *nu.* 1. & per *decis.* Reg. Sanfelic. 11. *nu.* 3. Reg. Capyc. Latro *decis.* 73. *num.* 1. secus in quæstionibus facti; possunt enim esse
42 Bullæ non veræ, & ob hujusmodi falsitatis suspicionem cum aliis Bullis ab Episcopo expeditis fit comparatio, & liber ordinationum, in quo notantur clerici die ordinationis habitæ, inspicitur, & observatur, an ibi sit notatus eodem charactere Cancellarii, ut ajunt, atque aliæ fiunt diligentiæ: nempe si à gabellis appareat ex libris Universitatis exemptus. Item si in tabellis Ecclesiæ inter clericos reperiatur adscriptus, si Sacri Concilii Trident. ut fori privilegio gaudeat, habeat requisita, ut latè diximus.

Secunda, propter atrocium delictorum frequentiam, quæ
43 in Regno ut plurimum à Clericis eorum immunitate plus nimio confisis committuntur; & sic pro bono publico ad eorum audaciam comprimendam clericus non auditur, si velit forum declinare, nisi personaliter in Curia compareat; juxta enim hominum mores in qualibet orbis terrarum parte leges fuerunt promulgatæ, & pro recto regimine Consuetudines introductæ: hinc
44 inter legum civilium conditiones Isidorus in *can. erit dist.* 4. voluit adjici, ut locis, ac temporibus conveniant, & *can. non debet de consanguin.* teste quoque Jo: Philipp. *in præf. voluminis responsorum. n.* 17., & ita in hoc Regno modus hic procedendi invaluit.

Tertia, quia hoc Regnum testibus falsis, & scripturis
45 falsantibus abundat; idcirco si modus prædictus non servaretur, quisque malis artibus efficeretur clericus, pœnam criminis de jure civili in justitiæ perniciem evaderet, contemnendo pœnam a jure canonico inflictam, quod benignius procedit: cui rationi adstipulatur alia, quod ansa præberetur plurimis liberius pec-
46 candi quod sanè est evitandum, *can. non sunt audiendi* 11. *qu.* 3. *can. nolo ut aliquis* 12. *qu.* 1.

Quarta, quia usus hic est antiquissimus; nam Ritus illum
47 non constituit, cum fuerit compilatus anno Christi 1420. tempore Reginæ Joannæ II. sed tantum de prædicta observantia testatur expendendo verba *Rit.* ibi: *item servat ipsa Curia*.

Quin-

Quiota, quia cum enunciata observantia sit vetustissima
non unius, sed plurimum retro sæculorum, non so-
lum videtur permissa, sed pro bono Reip. & Ecclesiæ
43 approbata; etenim quamplures clerici delinquentes
à Curiis secularibus in carceres conjecti Episcopis il-
los persequi non valentibus traduntur, prout in præ-
teritum praxi confirmatum est; quia tam summus Pon-
tifex Callistus III. felicis rec. qui fuit Episcopus Va-
lentiæ, & hujus S. C. Præses, quam Paulus IV. ex
præclarissima familia Carafa progenitus, uti Archiepi-
scopus Neapolitanus dictæ observantiæ apprime con-
scii, cum cognovissent eam esse non solum utilem,
sed etiam necessariam, nihil novi contra hunc lauda-
tissimum morem egerunt; sicuti Nicolaus de Diano,
qui tempore Joannæ II. fuit Præses S. C. & Archie-
piscopus Neapolitanus; item Caspar eodem cognomen-
to de Diano, qui Alfonso I. florente fuit dicti S. C.
Præses, & Archiepiscopus Neapolitanus; Oliverius
Carafa, qui primum dicto S. C. præfuit, deinde Ar-
chiepiscopus hujus inclitæ Civitatis, & Cardinalis; de-
nique Paulus de Aretio M. C. Vicariæ fisci patronus,
Regius Consiliarius, postmodum Archiepiscopus Nea-
politanus, & S. R. E. Cardinalis, non obstante Auth.
cassa, & irrita, C. de Sacros. Eccles. qua declarantur
omnes Consuetudines, & Statuta irrita, quæ sunt con-
tra libertatem Ecclesiasticam. Enim verò dicta obser-
vantia, seu consuetudo non est, ut Judex laicus co-
gnoscat contra clericum, uti clericum, & illum uti
clericum de crimine coerceat, sed ut prædictum est,
cognoscit clericum uti laicum volentem forum declina-
re tanquam clericum; nam quilibet nascitur laicus,
& non reputatur clericus, nisi ostendat clericatum Bul-
49 lis Episcopi, & probet requisita clericatus, juxtà
Sacr. Concil. Tridentin. quod verbo utitur negati-
vo, ibi: *non gaudeat, nisi, &c.* ideoque hanc faculta-
50 tem videtur tribuere Judici laico, qui eum citavit,
vel in carceres detrusit uti laicum, etiam si deprehen-
datur in habitu, & tonsura; siquidem habitus non
ostendit titulum, neque probat clericatum, nisi si no-
51 torius esset clericus, ut eruitur expressè ex *cap. si Ju-
dex laicus de sent. excomm. in 6.* ibi: *& si notorium fue-
rit, quod idem malefactor sit Clericus, qui hujusmodi
privilegio gaudere debeat, statim absque alia cognitione,
vel fama publica de hoc extiterit, aut ipse pro clerico
communiter habeatur, incontinenti etiam ante cognitionem
de clericatu Ecclesiasticæ Curiæ debet reddi*; inspectis
etiam verbis illis *ante cognitionem &c.* secus autem di-
52 cendum esset in specie *Auth.* prædictæ, si tractare-
tur de puniendo clericum. Præterquam quod dubio
locus non esset, si jurisdictio Judicum laicorum pro-
rogaretur, scientibus Episcopis, & non contradicenti-
bus, ex Abb. in *cap. significasti de foro competente n.
18.* eo fortius in casu nostro, ubi non agitur de pu-
niendo clericum pœna corporali vigore consuetudinis
introductæ, sed de cognitione, an sit clericus, vel
laicus, quæ cognitio vires sumit ex tenore antiquissi-
mæ observantiæ: sicque apud nos inviolabiliter obser-
vari constat tam in Regiis Audientiis, quam in M.C.
& in S.C. unde prodiere passim decreta tam pro cle-
ricis, illos remittendo ad Curias Ecclesiasticas, Epi-
scopis quoque remissiones petentibus; quam contra
clericos, qui S. C. Tridentini requisitis caruerant.
Itaque Judices seculares ad hanc facti cognitionem ac-
53 cedunt, etiam vigore sacrorum canonum, S. C. Trid.
& permissu summorum Pontificum pro bono Reip. Chri-
stianæ, & Sanctæ Ecclesiæ, adeo ut in hujusmodi cle-
ricorum inquisitionibus, qui postmodum ad loci Ordi-
narios persæpe remittuntur, iidem se e erant tanquam
54 Ecclesiæ administri, & instrumenta; quod plane mihi
semper cordi fuit, & curæ.

Verum pro majori horum decretorum praxeos enuclea-
tione, quæro: si Titius clericus citatus ut laicus com-
55 pareat cum Bullis, remissionem ad Judicem Ecclesia-
sticum petendo, & cognitione pendente instet detine-
ri in domo, in Palatio M. C., vel in Civitate loco
carceris, quid agendum? & quæsiti resolutio ex cri-
minis qualitate dependet. Equidem semper voti fui,
quod si crimen levis momenti sit, fidejussione præstita
sit relaxandus; sin autem grave, carceribus mancipan-
dus, maxime si perpendantur verba *Ritus*, quæ ni
fallor, hoc liquido demonstrant; ibi: *& si esset su-
spectus, & de gravi re, cum servientibus, & sub fida
custodia ad Archiepiscopum &c.*

Rursus quid faciendum, si Titius de crimine imputatus
a Judice laico citetur, & uti clericus compareat co-
ram Judice Ecclesiastico, a quo de clericatu Judex
56 laicus certior factus sit, ne contra eum procedat?
Ut huic quæsito satisfaciam, memini a Majoribus au-
divisse, quod si Episcopus non sit malæ opinionis, vel
famæ de clericatu non sit in contrarium accepta ejus-
dem Episcopi epistola, Titius molestia non est amplius
afficiendus. At ego sentio semper Episcopo omnimo-
dam fidem habendam; quandoquidem si exploratí juris
est, quod unusquisque præsumitur bonus, bonæque
57 conditionis, & famæ, *cap. dudum in fin. de præsum.*
gl. in *c. super literis v. primo modo extra de rescr. l.
merito D. pro socio*, quando magis id fateamur opor-
tet in Episcopis, quibus animarum cura concreditur,
& eam sustinent dignitatem, qua ceteris præfulgent,
58 cum a Spiritu Sancto positi sint regere Ecclesiam Dei?
Hic autem animadverto, quod si post delictum quis fa-
59 ctus sit clericus, quamvis persona sit præventa, ut-
pote habilitata, quoad districtionem personalem ad
Judicem Ecclesiasticum debet remitti, ut pluries testa-
tur decisum D. Reg. Santelic. *decis. 2. num. 17.* quem-
admodum si fornicatus esset, ad Ecclesiasticum quo-
que est remittendus, ut idemet de visu refert per
M. C. & S. C. junctis Aulis de quodam, qui post
sententiam fornicationis professionem emisit in Sacr.
Religione Hierosolymitana, & nihilominus fuit ad
Sanctissimum remissus. Neque desiderantur aliæ quam-
plurimæ decisiones, ut videre est penes D. Pres. de
Franch. *decis. 209. 384. & dec. 700.* penes Mastrill. *decis.
294.* Rovit. *decis. 20.* ibique D. Alrim. & multæ Sa-
cræ Congregat. Immunitatis resolutiones referentur
a D. Regente de Mario. *Resol. cap. 50. lib. 1. num. 9.
& 10.* & Ortiz in *observat. ad Rel. 4. Consiliarii Cam-
panæ n. 18.* nec paucos DD. congerit de Luca in *ob-
60 servat. ad decis. D. de Franch.* Quo vero ad districtio-
nem realem non est exemptus a Jurisdictione laicali,
quamquam hac in re quidam distinguant; nonnulli
enim tenent, quod si fraus aliqua subsit, laicus in
clericum quoad realem districtionem animadvertit; si
vero fraus omnis absit, etiam quoad realem districtio-
nem, nullam in clericum Judex laicus jurisdictionem
exercet: neque fraus adesse præsumitur, si ante de-
nunciationem, accusationem, inquisitionem, vel diffa-
mationem quispiam clericus efficiatur, quemadmodum
differunt Covarr. *lib pract. qq. cap. 32. num. 4. vers. pri-
ma conclusio*, Clar. in *pract. crim. lib. 5. §. fin. qu. 36. n.
43.* Decian. in *tract. crim. tom 1. lib. 4. cap. 9. n. 60. &
n. 138.* Flam. Chartar. in *tract. de execut. sentent. capite
bannito cap. fin. sub n. 308.* Farinac. *lib. 1. q. criminal.
tit. de inquis. qu. 8. n. 104. & 105. vers. limita non*, Ca-
ball. *cas. 103. resol. crim.* indistincte tamen tenent cleri-
cum non cognosci, neque in bonis puniri a Judice se-
culari, Januar. *resol. 83. n. 9. usque ad n. 14. p. 2. casuum
reser.* Genuens. in *praxi Archiepisc. cap. 9. n. 5.*

Tandem declarare non prætermitto, quod in causis re-
missionum clericorum, qui detenti uti laici, petunt
remitti tanquam clerici ad suos Judices competentes,
Regiæ Audientiæ, & Tribunal M. C. quamquam pro-
cedant uti delegatæ, & ad modum belli, debent eis
impartire congruum, & competentem terminum juxta
distantiam Patriæ ad producendum bullas, vel proban-
dum eas esse deperditas, ita ut non videatur ablata
necessaria probatio, seu defensio, cum hæc exceptio
sit extra crimen, & probata omnino Judicem incom-
petentem reddat, utque videtur absurdum, ne clericus
occidatur pro laico, quando *nulla unquam de morte
hominis cunctatio longa est*, ut ait Juven. *satyr. 9.*

Sed ultro de me fateor, hactenus dicta, quantum ad
hanc materiam attinet, eatenus conscripsisse, quatenus
cum vetustissimo M. C. more, ac insolita *Ritus* praxi
consentiunt. Ipse vero obsequentissimus Ecclesiæ Ro-
manæ ordinationibus, notibusque libenter omnia sub-
mitto, & ab eorundem judicio ne vel in minimo rece-
dere ullo unquam tempore ausim.

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS II. DISTINCTIONEM III.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Priscis Ecclesiæ temporibus Episcopi non habuere propriam jurisdictionem in Clericos.*
II. *Fuit eis postmodum indulta Constitutionibus Principum.*
III. *Quanam ratione, & quo sensu eis indulta fuerit.*
IV. *Ex publicatione Decretalium ortum habuit forum Clericorum, & Exceptio Clericatus.*
V. *Quid circa hanc Exceptionem statutum in ultimo Concordato an. 1741.*
VI. *Quibus in caussis Clericis non competat exceptio Clericatus.*

I. CHristum nonnisi spiritualem jurisdictionem Apostolis eorumque successoribus demandasse, tam certum est, quam quod certissimum. Sed quum spiritualis jurisdictio, in his quæ ex *Servatoris* verbis comprehenditur, nullam admittere potest coactionem; nam est exercenda charitatis adfectu, moderationis dulcedine, soliditate doctrinæ, & remissiori zelo; proprie *jurisdictionis* nomen neutiquam meretur. Hinc in antiquis Ecclesiæ monumentis isthæc potestas non *jurisdictionis* vocabulo nuncupatur, sed *ministerii*, *Cathedræ*, *potestatis*, *auctoritatis*. Primus ab Jure Civili vocem *jurisdictionis* mutuavit *Gregorius M.*, & in Ecclesiam intulit, *Greg. M. lib.* 14. *Epist.* 8. Neque eamdem vocem statim suam fecerunt Canonistæ, sensim id effectum est; & nonnisi Clericis Juri Romano operam navantibus post scilicet sæculum XII. recepta est in Jure Canonico. Ea vero jurisdictio vel intrinseca est, vel extrinseca. Intrinseca in regimine Ecclesiæ se exserit, & in potestate clavium continetur a Christo Apostolis, eorumque successoribus data, ut religio rite exerceretur, & constantius conservaretur. Partes hujusmodi intrinsecæ jurisdictionis, seu potestatis sunt docendi, baptizandi, aliaque Sacramenta ad salutem necessaria administrandi: quæ omnia sine quodam regimine, ac proinde sine quadam potestate fieri nequeunt. Errat idcirco *Bohemerus Jur. Eccles. Lib.* 1. *Tit.* 31. §. 29. asserens, Ecclesias esse societates æquales, omni sacro imperio destitutas. Constat enim ex novi Testamenti Scripturis, Christum instituisse, qui ecclesiam colligerent, regerent, gubernarent, *Matth. Cap.* 22. *vers.* 18., *Act. Cap.* 20. *vers.* 28. eumdem Divinum Supremumque Magistrum Ecclesiæ Rectores statuisse, qui de fortibus judicarent, peccata dimitterent, pœnitentias irrogarent, & contumaces ab Ecclesia tamquam ethnicos & publicanos ejicerent, *Matth. Cap.* 18. *vers.* 15., *Johan. Cap.* 28. *vers.* 22. Verum potestas hæc spiritualis origine sua toti Ecclesiæ, non ejus Ministris fuit demandata, *Tertulliano*, *Augustino*, & clarioris notæ Theologis ajentibus; ita ut in Ecclesia ipsa tamquam in proximo & immediato subjecto resideat. Exercitium ejusdem potestatis fuit Ecclesiæ pastoribus commissum; nam per multitudinem explicari minime poterat. Sunt itaque Pastores Ecclesiæ Delegati, propriamque non habent jurisdictionem. Eleganter hoc expressit *Testatus Abulensis in Cap.* 15. *Numer. quæst.* 48. iis verbis *Ecclesia suscepit Claves a Christo, & Apostoli tamquam Ministri Ecclesiæ: & nunc Ecclesia illas habet, & Prælati etiam; sed aliter Ecclesia quam Prælati: nam Ecclesia illas habet secundum originem, & virtutem; Prælati autem habent secundum usum earum.* Huic spirituali potestati non Clerici solum, sed laici omnes, cujuscumque sint conditionis, etiam Urbibus & provinciis Præfecti parere debent. In rebus enim religionis eos audiant oportet Christiani, quibus Christus regimen Ecclesiæ suæ demandavit.

In illiusmodi tamen spiritualis & intrinsicæ potestatis exercitio detrectare nequeunt Ecclesiæ Ministri Regia imperium. Non ambigitur Christianos Principes haud quaquam posse aliquid directe de rebus Religionis statuere. Id aperte professi sunt *Valentinianus* Senior, *Marcianus*, & *Justinianus*, spiritualia nempe ad Sacerdotes pertinere. Verum ubi ex Religionis emergentibus quietem securitatemque publicam labefactari quodammodo opera ecclesiasticorum contingat, ad Principes spectat pro jure imperii motus compescere, doctrinas sustinere, Ecclesiamque tueri. Sic Deo serviunt, & Civitatis commoda promovent. Religio enim principale est fulcrum societatis. Ea propter inter præcipua Imperantium officia hoc referunt *Augustinus Lib.* 3. *contrmedian. Crescon. cap.* 51., & *Leo Magnus epist.* 125., ut scilicet bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ ad Divinam Religionem. Neque huic officio boni Principes unquam defuerunt. Permultæ enim tam in *Theodosiano*, quam in Justinianæo Codice Leges extant, quibus Christianam fidem & disciplinam ab Ecclesia statutam confirmarunt, pœnis temporalibus fulcientes Conciliorum Decreta, adversus Ecclesiæ contumaces præstiterunt auxilium, & compescere sedulo satagerunt hæreticos, in eos qua opus fuit severitate animadvertentes. Hinc adposite observavit *Socrates lib.* 5. Hist. in procem., *ex illo tempore, quo Christiani esse cœperunt Imperatores, Ecclesiæ negotia visa esse ex eorum nutu pendere.* Et quod ad nostros Principes attinet quantum ipsi adhibuerunt diligentiam in dogmata ab erroribus præservanda, atque sanctam tutam servandam Ecclesiæ disciplinam satis abundeque constat ex monumentis ab *Chioccarello* collectis in suis *Manuscriptis jurisdictionalibus*.

Extrinseca Ecclesiæ jurisdictio non est Ecclesiæ propria, sed ipsius Prælatis a Principibus indulta. Sane ad cognitionem Caussarum Civilium se non extendi Ecclesiæ potestatem aperte patet ex Christi verbis, quibus declaravit: *Regnum suum non esse de hoc mundo*, id est non esse *temporale*, ut ex Patrum sententia *Calmetus in Johan. cap.* 18. *vers.* 36. interpretatur: in cujus declarationis confirmationem noluit suscipere nolnit *de* familia erciscunda arbitrium, de qua fuerat interpellatus, ajens: *Quis me constituit judicem aut divisorem inter vos? Lucæ cap.* 12. *vers.* 14. Verum Episcopi se in caussis pecuniariis miscuerunt non tamquam judices, sed tamquam pacis interpretes, nulla prorsus adhibita scriptura, vel servato forensi ritu, sed ex æquitate dissidentes in concordiam adducere studebant; & ne errarent ubi jus erat obscurum, jureconsultos adhibere solebant, *Augustin. sermon.* 49. *de divers.* Ista Civitatibus utilior ratio dirimendarum litium non solos Christianos, sed etiam cujusque sectæ homines pellexit ad Episcopos interpellandos. Diu itaque stetit, & Christi demum Religione in Imperio recepta, eamdem consuetudinem Principes confirmarunt. Prostant in *Tit. Codicis de Episcop. Audient. LL.* 7. & 8. Imperatorum *Arcadii*, & *Honorii*, quibus statutum, quod liberum esset omnibus litigantibus *ex consensu* caussas suas pecuniarias ad Episcopum deferre, & Episcopale judicium ratum esse omnibus, qui se audiri a Sacerdotibus elegerint. Non erat vero hæc jurisdictionis species; nam nulla potest esse jurisdictio, ubi nulla coactio, & partes sponte sua Episcopum adire debebant: immo non ipsi Episcopi executioni suas poterant demandare sententias; sed hoc officium erat sæcularium de Magistratuum ordinatione.

Porro charitas & prudentia Episcoporum Principes suasit eis varia negotia civilia committere, in quibus inspectionem, & auctoritatem cum laicis Magistratibus exercebant. Istiusmodi commissiones abunde prodeunt ex *LL.* 12. 14. 22. 24. 26. 27. 28. *C. de Episc. Aud.*, & ex *L.* 46. *C. de Episc. & Clericis*, qua constituti fuerunt caussarum piarum executores: sed nonnisi Principis delegatione in his negotiis procedebant, nulla prorsus aucti jurisdictione. Labentibus vero annis auctoritas ista Episcoporum delegata in veram abiit jurisdictionem, & eorumdem studiis, ac populi ignorantia longe lateque producta est; præsertim ex eo tempore, quo *Gratianus*, & *Ivo Carnotensis* suos Codices publicarunt, in calce quorum inseruerunt quamdam *Theodosii* legem supposititiam, qua fingebatur cautum, esse licitum cuique litiganti, etiam altero invito ad Sacrosanctæ Legis Antistitem litem deferre. Hinc factum est, ut omnia fere negotia civilia, sive in rem, sive in personam essent, huic incompetenti jurisdictioni subjicerentur. Suas itaque Ecclesiastici fecerunt causarum

co-

cognitiones, in quibus vel mala fides, vel peccatum aliquod inesset, ad forum externum producendo quod eis in foro tantum interno, & pœnitentiali competebat. Ratione insuper juramenti, matrimonii, testamenti, & cujuslibet caussæ piæ ad suam jurisdictionem Episcopi caussas trahere consueverunt; mira interpretatione negotiis ferme omnibus spiritualem qualitatem adspergentes: quod facilius in caussis de contractibus obveniebat; nam tabelliones ex formola adjicere solebant, ut hodie adhuc, a contrahentibus præstitum de servandis, quæ pepigissent, juramentum. Neque de solo cognoscebant, & judicabant matrimonio; verum de omnibus inde emergentibus, scilicet de dote, de sponsorum largitionibus, donationibus propter nuptias, & prolis educatione: immo nec metuerunt manus ad crimina de raptu, stupro, & adulterio admovere. Censebantur præterea ecclesiasticæ jurisdictionis esse caussas viduarum, pupillorum, pauperum, peregrinorum, aliarumque miserabilium personarum, detorto antiquorum Canonum sensu, quo Episcopis demandatur cura viduarum, orphanorum, & pauperum: immane quantum distat ab jurisdictione in caussas tuitio, & cura. His profecto modis enormiter excrevit jurisdictio ecclesiastica in caussis laicorum. Sed humanarum conditio postulabat, ut a parvis initiis ad altius fastigium evecta eadem jurisdictio veluti senescens proprio pondere rueret. In aliis Europæ Regionibus cœperunt Barones, & Magistratus sæculo XIII. sibi ereptam jurisdictionem vindicare, & vindicationem perfecerunt. In Regno nostro serius hoc effectum. Principes enim Andegavenses tantum abest, ut ecclesiasticam compescere jurisdictionem curarint, quin potius eorum favore mirum in modum excreverit; novis enim beneficiis ab Sede Apostolica acceptis, non adeo Regiam curarunt jurisdictionem, & æquo tulerunt animo istam deminui, illam extollendo, ceu videre est in eorum Capitulis de *immunitate ecclesiastica*, *& privilegiis Clericorum*. Renascentium vero litterarum lux revelavit oculos Principum Aragoniensium, sub quorum Regno sensim jurisdictio in laicos Magistratus restituta est: nam contra artes Episcoporum, Pontificum minis neglectis, edicta Regum, & Decreta Tribunalium prodierunt, quibus tandem a caussis laicorum ablegata fuit ecclesiastica jurisdictio.

Retinuerunt tamen Episcopi jurisdictionem in Clericos, eorumque caussas. Sed unde primitus illam habuere paucis expendere oportet, ut aliquando pernoscatur, an sit Episcoporum propria, vel eis etiam a Principibus concessa, & quibus limitibus restricta. Pervulgatum est illud *Optati Milevitani* dictum, *Ecclesiam esse in Republica*: ad Rempublicam itaque pertinent ipsius Ecclesiæ Ministri; nam clericatu non desinunt esse Cives. Hinc detrectare nequeunt Civilem Potestatem, neque Magistratuum judicia declinare. Patres Canonum Auctores *Christi* atque Apostolorum vestigia sectantes, numquam statuerunt Clericos a Magistratu vocatos non se sistere, aut nullas dicere a Magistrato latas sententias. Immo Imperatorum legibus, necessitas fuit Clericis imposita comparendi coram publicis judicibus, quotiens actione pecuniaria conveniebantur *l. 13. C. de Episc. Aud.*, *l. 25. C. de Episc. & Cleric.* Ut Clerici ad Episcopalem vocari possent Audientiam sive actor clericus, sive laicus foret, vinculum compromissi desiderasse videtur *Valentinianus III.*: sed animadvertit *Franciscus Florens Tract. de Jurisdict. Ecclesiast. in Can. 1. & 46.*, istam compromissi necessitatem fuisse a *Majorano* remissam ex sententia legum ante *Valentinianum III.* conditarum. *Severus*, & *Anthemius l. 33. C. de Episcop. & Cleric.*, ne Clerici & Monachi ad peregrina judicia pergere conati Ecclesias, & Monasteria relinquerent, statuerant, in caussis pecuniariis esse conveniendos coram suæ Provinciæ Magistratibus.

Ista sane methodo lites ad Clericos pertinentes dirimebantur usque ad *Justinianum*, qui primus fori privilegium Clericis concessit. Jussit enim, Clericos censeri exemtos a Magistratuum Civilium jurisdictione, & apud proprios Episcopos conveniri *Novella 83.* Sed ex hac lege inferri non potest, generale privilegium fuisse ab *Justiniano* Clericis concessum. Hanc enim adjecit limitationem: *Quod si aut propter caussæ naturam, aut propter quamdam forte difficultatem non fuerit possibile Deo amabili Episcopo decidere negotium, tum licentia erit ad Civiles Judices pergere.* Exemtionem autem in sola prima instantia indulsit: nam in gradu appellationis, caussam devolvi mandavit ad Judicem publicum, *Novell. 123. cap. 21.* Id *Justinianus* sanxit, ne Clerici propter caussas a sacris amoverentur obsequiis, & quam adeo vacare Sacerdotali debeant decentia, jurgiis, turbis, & fori tumultu detineantur. Amplior itaque exemtio evasit *Caroli M.* favore; nam industria Clericorum in illo caliginis tempore crediderant laici tam esse non sustinere ecclesiasticam immunitatem, quam infam labefactare Religionem: ideo Imperator ille præcepit, ut *clerici non distringantur, neque dijudicentur, nisi a propriis Episcopis Capitular. 422. lib. 7.* Perfecit tandem exemtionis privilegium *Fridericus II Imperator*. Ex quadam ejus Constitutione emersit *Auth. Statuimus ut nullus. C. de Episcop., & Clericis.* In ea prohibetur cuiquam trahere ecclesiasticam personam ad judicium sæculare, tam in Criminali, quam in Civili actione, hac adjecta pœnæ comminatione: *Quod si actor fecerit, suo jure cadat: judicatum non teneat; & judex ex tunc judicandi potestate privetur.* Non est tamen ista lex municipalis Regni Neapolitani. Eam *Fridericus* tulit tamquam Imperator, non tamquam Neapolis Rex: ideo non legitur in *Collectione Constitutionum Regni*; & tantum apud nos invecta fuit cum studio legum *Codicis Justinianæi*, in quo ab *Irnerio*, vel alio quocumque Auctore Authenticarum fuit inserta. Hinc valet ubi contraria lex Regni non obstat.

Utcumque vero res pensetur, ex hactenus dictis satis abunde patet, Episcopos non habere propriam in Clericos jurisdictionem; eamque derivasse ex permissione Principum, quorum quæ ad hoc privilegia non tanti sunt roboris, ut hodierni summi Imperantis facultatem minuant ea conformandi ad Civilem, qua nunc regimur, politiam, & publicæ prospiciendi utilitati.

Neque Decretales, & Canones, quibus ista in Clericos jurisdictio Episcopis tribuitur, titulum propriæ jurisdictionis constituunt. Decretales enim *Marcellini*, & *Gelasii Papæ* spuriæ sunt *Isidori* merces; & Canones detestabili temeritate corrupti. Præterquam quod immunitas a foro sæculari in Decretalibus ipsis fertur *venustorum Principum assidua sanctione firmata*. Neque Pontifex, aut Ecclesia poterant Clericos a potestate Summorum Imperantium eximere, & Episcopis adjudicare, præter eorumdem consensum, & expressam voluntatem, jurisdictionem in Clericos, quam *Christus*, & Apostoli in manibus esse Sæcularium Potestatum, iterum atque iterum sunt ingenue professi. Constat igitur nullam Episcopos habere quod ad civilia attinet negotia in suæ Diœceseos Clericos jurisdictionem propriam, sive ab eorum officio & Dignitate manantem.

II. Exemtionem Clericorum a Magistratuum jurisdictione, quam primus Justinianus indulsit, & sequentes Græci Imperatores confirmarunt, ut constat ex Balsamone *tit. 6. Monocanon.*, everso imperio Romano intra eosdem limites remansisse nemo dubitare potest. Ex Codice enim Visigothorum, & ex legibus Burgundiorum, Alemannorum, aliorumque Populorum Septentrionalium usque ad sæculum VIII. patet quod Episcopi tantum amicabiliter & tamquam Arbitri absque tricis forensibus caussas Clericorum decidebant. Et ex ipsis Capitularibus Francorum constat, eamdem politiam apud Francos extitisse. Legitur enim *lib. p. cap. 28. Si quis Clericus habet cum Clerico litem, aut negotium, proprium Episcopum non relinquat, & ad sæcularia judicia non excurrat.* Unde Bignonius in notis *ad lib. 1. formul. Marculphi cap. 3.* animadvertit: *Soli judices civiles dicebantur publici Judices.* Et ex his apertissime patet usque ad sæculum VIII. Episcopos in Clericos non habuisse jus terrendi, coactionem, justitiamque perfectam, quod etiam manifeste comprobatur ex Epistola Gregorii II. ad Leonem Isauricum, in qua limites Imperii, & Sacerdotii perbelle dilucidantur. Postquam Carolus Magnus, aliique Principes exemtionem Clericorum auxerunt, cœperunt erigi Episcopales Audientiæ, judices particulares creari pro decidendis Clericorum caussis, Notariique pro conficiendis actis, & ita sensim ex concessionibus, conniventiaque Principum crevit episcopalis jurisdictio, & Episcopi Territorium, jusque terrendi in Europa exercuerunt.

Quoad nos attinet, exemtio Clericorum a Magistratuum juris-

jurisdictione, exceptioque Clericatus parvi momenti fuit. Regiones enim quæ sub Græcorum imperio vixerunt, græcam politiam Justiniani, aliorumque Imperatorum retinuerunt. Et Regiones, quæ a Ducibus Longobardis rectæ fuerunt, leges Longobardorum observarunt, quæ Clericos a Magistratuum jurisdictione non exemerunt, nec Capitularia Caroli Magni, aliorumque Imperatorum agnoverunt. Constat enim apud Longobardos non solum Clericos, sed Præpositos, & Abbates coram Judicibus conveniri, *l. 18. tit. 56. lib. 2. LL. Longob.* Hæcque politia perduravit usque ad Normannos. Normanni, & Suevi Reges etsi religiosissimi, & sub illis magna episcoporum authoritas, utpote qui majora negotia Regiæ Curiæ explebant, parum Clericorum exemtionem faverunt. Guilielmus I. voluit, quod Clerici pro bonis ab Ecclesia tantum provenientibus ab Episcopis dijudicentur. *Const. si quis Clericus*. Et Federicus II. jussit, quod Clerici in judicio petitorio, & possessorio de rebus burgensaticis apud Judices convenirentur, *rei qualitate potius in hac parte qua petitur, quam personæ conditione, seu judicii qualitate pensata Const. nova de burgensatic.* In caussis criminalibus etiam Guilielmus II. indulsit, quod a propriis Episcopis dijudicentur, *excepto si de perduellione, vel de alio maleficio, quod spectat ad Majestatem, Const. de personis*. Intra hos limites restricta fuit Clericorum exemtio. Mutata tamen conditione temporum sub Regibus Andegavensibus privilegia Clericorum aucta fuerunt. Pactis enim initis inter Pontificem Clementem IV. & Carolum I. Andegavensem conventum fuit, quod Clerici in caussis civilibus, & criminalibus apud Judices respondere non tenerentur, exceptis tantum caussis feudalibus *cap. 4.*, quod confirmavit Carolus II. *cap. 2. item statuimus*. Tantum in judicio reconventionis sancitum fuit, quod Clericus in eodem foro respondere teneatur, *Rit. 76. item quod si Clericus*. Et Clerici conjugati etiam sua privilegia habuerunt. In caussis enim criminalibus foro ecclesiastico gaudebant, *Rit. item 66.*, quem confirmavit *Pragm. t. de Cleric., & Diacon. selvat.*

III. Concessiones summorum Imperantium Clericis indultæ ab exemtione Judicum illam mentem habuerunt, ne Clerici ab altari, divinisque obsequiis avocarentur jurgiisque forensibus immiscerentur. Id expressit Justinianus illis verbis: *ut non propter hujusmodi caussas sacris amoveantur obsequiis, & cum oporteat Deum placari, & decentia Sacerdotibus agi, Auditoriis detineantur, & illis turbis, atque inhærenti tumultui litigantium animabus* §. 2. *Nov.* 83. Hinc Gothofredus ad alia verba dictæ Novellæ, *liberentur alterutro certamine*, recte animadvertit, *ne Clerici exceptionibus, & dilationibus nimiis vexarentur*. Nec alia mens Carolo M. fuit exemptionem Clericorum confirmandi, augendique. Sive enim deceptus ex apochrypha Constitutione, quæ sub nomine Constantini, Arcadii, & Honorii efferebatur, cujusque partem in suo Capitulari inseruit, sive antiquos Gallorum mores sequutus, qui Archidruidibus potestatem judicandi Druidas habent, sive potius Canones, præ oculis habens, qui Clericos a tricis forensibus avocabant, episcopale studium in decidendis Clericorum caussis adprobavit, legeque sua confirmavit, Clericosque a judiciariis jurgiis exemit. Aliam etiam rationem habuerunt Carolus M. sequentesque Imperatores Clericos eximendi a potestate Judicum. Judices enim illis ævis erant illiterati, ecclesiastica immunitas cum ipsa Religione confundebatur, & crimina post compositam pecuniam censuris, aliisque pœnis canonicis expiabantur, ut ex innumeris medii ævi documentis constat. Scopus igitur primus exemtionis Clericorum, quæ vulgo Fori privilegium appellatur, fuit Clericos a jurgiis forensibus avocare, illorumque caussas honeste, & sacerdotaliter terminari.

Defecit hic finis post erectas episcopales Audientias, judicesque, Notariosque electos. Nam ex historia ecclesiastica indubie constat majores forenses tricas in Episcopalibus audientiis invectas fuisse. At cœtus Clericorum potens divitiis, doctrina, & opinione Populi, ex iisdem concessionibus Principum exemtionem a Magistratuum jurisdictione conservavit, in diesque auxit. Post igitur exemtio ista Clericorum cœtui indulta, sicuti in Republica alii Civium cœtus ex concessione Principum sua privilegia habent: Nemo unquam sanæ mentis somniavit illam ex sola Clericatus natura promanare, Principesque vel in Clericos jurisdictionem non habere, vel illa se omnino exuisse, efformarique voluisse in Republica monstrum illud tam in politica detestatum, Aquilam nempe duorum capitum.

IV. Ea tamen est rerum humanarum dolenda conditio, ut quæ ab optimis principiis originem habent, paulatim in pravum usum convertantur, imo & primævæ institutioni adversentur. Ex spuriis Pseudi Isidori mercibus Gratianus in suo Decreto, multas apochryphas Pontificum Constitutiones inseruit, Canonemque 32. Concilii Agathensis anni 506., aliosque Canones obtorto sensu retulit. Hinc opinio illius Commentatorum emersit exemtionem Clericorum primis sæculis a nascente Ecclesia fuisse indultam, nec a Principum potestate pendere. Hanc pravam insulsamque Decretistarum opinionem primus roboravit Innocentius III. ætatis suæ non spernendus Jurisconsultus, qui falsis rationibus a jure civili perperam deductis, epistola decretali ad Lotharium Episcopum Pisanum rescripsit, *Clericos huic juri renunciare non posse, quia pacto privatorum juri publico minime derogatur*. Deinde citato canone Concilii Carthaginensis intulit: *Manifeste patet quod non solum inviti, sed etiam voluntarie pacisci non possunt, ut sæcularia judicia subeant, cum non sit personale beneficium, cui renunciari valeat, sed potius toti Collegio ecclesiastico sit publice indultum, cui privatorum pacto derogari non potest. Nec juramentum licite servari potest, quod contra canonica Statuta illicitis pactionibus informatur, cap. 12. de for. comp.* Innocentii Decretalis adprobata fuit in Synodo Exoniensi anni 1287. *can. 40.: Cum nec volens, nec invitus Clericus valeat sibi laicum constituere judicem.*, ab aliisque decretalibus sequentium Pontificum. Hincque penes omnes quasi Decretalistas invaluit privilegium Fori clericalis esse de jure divino, qui nimis inepte etiam deduxerunt per Decretalem Innocentii III. abrogatam fuisse Novellam 83., & 123. Justiniani. Displicuit hæc opinio omnibus viris sapientibus, utpote aperte opposita Sacris Scripturis, ipsi spiritui Ecclesiæ, omni constitutioni civilis societatis, illamque Jurisconsulti acerrime impugnarunt. Et quamquam Clerici alio portento ob illius defensionem pro aris, & focis pugnando, singulis diebus dominicis excommunicarent, qui illam adversabantur, *Fleury disc. 7. hist. eccles.*, *Gian. lib. 6. c. 7.*: tamen a cordatioribus, gravioribusque ipsis ecclesiasticis Scriptoribus detestata fuit. Sufficiat pro omnibus audire Thomasinum *de disc. eccles. part. 2. lib. 2. cap. 89.* sic disserentem: *In hac exemtione idem spiritum Ecclesiæ, ne averterentur lites. Et tametsi Prælati spiritu dominandi, aut quæstus caussa aliter processerint, spiritum & scopum Ecclesiæ mutare non potuerunt, illorumque excessibus collapsio jurisdictionis ecclesiasticæ debetur. Vide Van-Espen jus. eccl. part. 3. cap. 2.*

V. Vulgus Forensium nostrorum, qui magis Decretalibus quam juri publico, & civili operam navabant, opinionem Decretalistarum de exemtione clericorum a jure divino derivante non solum non impugnarunt, sed credentes christianæ pietatis officium exposcere privilegia Clericorum quam longissime protrahere, pro immunitate ipsa multas controversias agitarunt. Ex responso Pauli in *l. 2. ff. si quis in jus voc. constabat: Ex quacumque caussa ad Prætorem, vel alios qui jurisdictioni præsunt, in jus vocatus venire debet, ut hoc ipsum sciatur, utrum jurisdictio ejus sit.* Ex Rito 235. antiqua observantia Regni confirmata fuit, quod clericus citatus a Judice laico apud ipsum personaliter comparere deberet, quando de clericatu dubitaretur, cum quæstio facti esset. At vulgares Forenses meticulosi ne ecclesiastica immunitas læderetur, ipsum Ritum inutilem reddiderunt. Laudatus Author noster judicio & gravitate solita Ritum ejusque perantiquam observantiam propugnat: omnino tamen præjudiciis scholæ forensis spoliari non potuit, quando n. 53. asseruit, quod Judices Sæculares cognoscendo de quæstione facti Clericatus se gerunt *tamquam Ecclesiæ administri, & instrumenta*. Debebat enim ex distinctione civilis Potestatis & Ministerii ecclesiastici pernoscere, Magistratus jure a Principe communicato potestatem Clericos cognoscendi habuisse. Alias similitem controversias Forenses promoverunt: Quando scilicet Judex laicus potest cognoscere de Monacho expulso, & de Clerico incorrigibili vel Clerico effecto post licet captam, & de Clerico conjugato: An illorum uxores, & famuli, & coloni Ecclesiæ, Eremitæ, tertiarii, pixocari comparere debeant coram Judice lai-

co & alias similes, quas consulto Author noster prætermisit. Quidquid autem de illis sit, ex historia Regni liquet, quod clericale forum clerici extendere volebant non solum ad illorum uxores sed etiam ad illorum concubinas, quando in usu erant, *Chioc. M. S. Giurisdiz. tom.* 10.; & deinceps ad illorum famulos, colonos Ecclesiæ; & quia in Curiis ecclesiasticis crimina non puniebantur, aut mitissime judicabantur, ut Forum etiam Laici gauderent, in habitu clericali procedebant. Renatis litteris hæ nimis extensæ exemtiones a jurisdictione Magistratuum sub Regno Hispanorum, moribus, juribusque Regiis videbantur incompatibiles; unde continuæ dissentiones erant inter Magistratus, Curiasque ecclesiasticas, quæ sæpe publicam quietem perturbabant. Denique sub Regno Caroli Borbonii inito concordato cum Pontifice Benedict. XIV. anno 1741. istæ controversiæ terminatæ fuerunt. Statutum enim fuit *cap.* 2. §. 1. *A riserba de' soli veri Clerici, che hanno i requisiti prescritti dai sacri Canoni, e delle persone religiose dell' uno e l' altro sesso, che vestendo l' abito religioso vivono collegialmente sotto la disciplina ed ubbidienza de' legittimi Superiori, e pure che si trovano destinati da' loro legittimi Superiori agl' impieghi necessarj fuori dei Monasterj, i quali tutti debbano godere il privilegio del Foro in conformità dei sacri Canoni, niun' altra persona con qualunque nome si chiami, goderà, o potrà pretendere di godere sempre esenzione alcuna del Foro laicale*. Et respectu Clericorum conjugatorum statutum fuit §. 2. *I Clerici conjugati, i quali hanno i requisiti prescritti dal S. Concilio di Trento* cap. 6. sess. 23. de reform., *e che non esercitano arti, e mezzi indegni dello stato Clericale, debbono godere il privilegio del Foro in tutte le cause puramente criminali, che vengono criminalmente trattate; ma non già rispetto alle cause criminali, che riguardano l' interesse delle Parti, e che si trattino in forma di giudizio civile: ma sì per questo, come per tutte le cause civili rimarranno sottoposte alla cognizione, e determinazione de' Giudici laici, dai quali potrà procedersi contro di essi nell' esecuzione solamente* super bonis; *ma se per mancanza di beni fosse bisogno di carcerargli, se ne dovrà domandare* l' Exequatur *al Giudice ecclesiastico, dal quale non dovrà negarsi. Affinchè poi tali Clerici conjugati godano senza verun contrasto delle Curie laicali il sudetto privilegio del Foro, dovrà essere loro cura di giustificare ogni anno avanti l' Ordinario del luogo, in cui hanno il domicilio, di aver osservato gli accennati requisiti, e di riportarne dell' Ordinario stesso una declinatoria in iscritto da concedersi* gratis. *Le mogli poi, ed i figli de' medesimi non dovranno godere di verun privilegio del Foro*, nec durante nec soluto matrimonio. Statutum etiam fuit §. 3. *Rispetto al delitto dell' Assassinio commesso da qualunque Clerico, o altra persona ecclesiastica, prevenendo il Giudice laico nella cattura dell' inquisito, potrà ritenerlo* nomine ecclesiæ *nelle carceri laicali, e formare il processo: ma prima di procedere alla sentenza, ed alla esecuzione della medesima, dovrà aspettare la declaratoria del Tribunal misto* super qualitate Assassinii, *la quale dovrà darsi dal medesimo, veduto il processo fatto dalle Curie laicale*, servatis servandis, *e sentito il Reo nelle sue difese: pe'l qual' effetto dovrà dalla Curia laicale esibirsi il processo al sudetto Tribunale misto dentro lo spazio di quattro mesi*. Denique postquam §. 5. præfinitus fuit numerus Cursorum in Curiis episcopalibus, scilicet trium in parvis Diœcesibus, quatuor usque ad sex in mediocribus, & novem in magnis, & duodecim in Curia Archiepiscopali hujus Civitatis statutum fuit §. 7. *I sudetti Cursori, durante il loro impiego, o esercizio, godranno l' esenzione del Foro laicale, in quanto alla restrizione per le cause civili, miste, e criminali. Ciò bensì deve intendersi per quelle sole cause, che non meritano le pene della morte, o delle Galee: nelle quali procederanno contro di essi e i Governadori Regj vicinori, o altri Giudici, o Ministri Regj, siccome più piacerà a sua Maestà; ma non già le Corti Baronali, alle quali sarà solamente permesso di arrestarli per li sudetti delitti, e di darne parte al Giudice, o Ministro Regio, che dovrà procedere*.

VI. Hodie igitur Clerici pro actionibus realibus, & pecuniariis conveniuntur apud Judices laicos servatis in omnibus Constitutionibus Regni a Guilielmo II., & Federico II. promulgatis. Ideoque nec ipsi Episcopi, nec Episcopales Mensæ pro debitis contractis etiamsi creditores fuerint Personæ ecclesiasticæ, privilegio Fori gaudent, sed privative procedit Judex laicus, ut præscriptum fuit in Diplomate diei 6. Decembris 1749. Non gaudent similiter privilegio fori Clerici pro causis activis & passivis Congrui, novi operis nunciationis, præstitarum operarum mercedis solutionis, mercimonii, cambiorum, administrationis bonorum laicorum ex Diplomatibus 3. Julij 1762., 22. Julii 1769., 15. Novembris 1769., quæ in collectione afferentur. Similiter Ecclesiæ pro quindenniis apud Magistratus conveniuntur, & in omnibus aliis causis, quæ actionis realis sapiunt, ut ex Diplomate diei 26. Martii 1769. Item in causis quartæ funeralis, etsi agatur inter Episcopum & Clericos privative Judex laicus procedit, ut sancitum fuit in Diplomate diei 3. Decembris 1774. Adeo ut si Actor in hisce causis consentiret in Judicem ecclesiasticum, judicium esset nullum utpote factum coram Judice incompetente, *Diplom. diei* 13. *Augusti* 1779. Et istæ sanctiones hodie efformant essentialem partem juris publici Regni, ut declaratum fuit in Diplomate *diei* 15. *Novemb.* 1769., quod similiter in collectione. Quod si Clericus conventus in bonis non habeat, & Judex laicus contra illum expediat literas executoriales personaliter, Judex ecclesiasticus statim & sine mora veniam impartire debet, ut paratam exequutionem habeant *Diplom. diei* 19. *Septembris* 1774. In causis criminalibus Clerici deponere debent, ut testes, coram Judice laico judicialiter, præstito prius juramento in Curia episcopali *Diplom.* 11. *Martii* 1775. Et quamquam in Concordato anni 1741. statutum fuit §. 4. *Trovandosi persona ecclesiastica, con roba di controbando non sarà lecito alle Curie, e Ministri laicali di arrestarne, e carcerarne la persona*: tamen in Controbandis clamorosis cum rixis & armis Clerici carcerantur, et ad dispositionem Regalis Superintendentiæ detinentur, ut ex Diplomate *die* 30. *Julii* 1774.

CAPUT

CAPUT III.

De Decretis, quæ in exceptionibus declinatoriis ratione distinctæ jurisdictionis interponuntur.

DISTINCTIO PRIMA.

SUMMARIUM.

1 *DD. qui de M. Admirati officio scripserunt, referuntur.*
2 *Admiratus unde dicatur.*
3 *Officium M. Admir. est maximæ auctoritatis, & in quibus versetur.*
4 *Piscium venditores jurisdictioni M. Admirati sunt subjecti.*
5 *Piscium venditores quando ab electis hujus inclytæ Civitatis recognoscantur.*
6 *Judex M. Admirati in quas personas, & in quibus causis jus dicat.*
7 *Subditus M. Admirati offendens M. C. V. Servientes intuitu eorum officii a Curia M. Admirati cognoscitur.*
8 *Vidua, virgo &c. personæ privilegiatæ non possunt forum eligere contra subditum M. Admirati.*
9 *Subditus M. Admirati deferens arma ignivoma intrà hanc Civitatem an possit a M. C. V. cognosci, affertur Collateralis Consilii decisio.*
10 *Cujusdam subditi M. Admirati de crimine etiam gravi inquisiti, & in carcere detenti a M. C. V. ad* C. M. *Admirati remissi exemplum affertur.*
11 *Instrumenta in Curia M. Admirati contra ejus subditos liquidantur.*
12 *Subditus Curiæ M. Admirati super tenore instrumenti a M. C. V. citatus, ad ejus Curiam remittitur.*
13 *Navilia, & bona naufraga ignotorum dominorum ad Magnum Admiratum, hostium verò, atque infidelium ad Regium Fiscum spectant, & quare ut num. 15.*
14 *Decretum hac de re Collateralis Consilii refertur.*
16 *Portulanoti ne naufragiis sese inferant, Regia Camera providet.*
17 *Nauta cymbarum Regii Palatii num subjiciantur jurisdictioni Regii Auditoris Exercitus, an vero Judicis M. Admirati fuit per rescriptum D. Proregis decisum, eorumque numerus præfinitus, ut num. 18.*
19 *Curia M. Admirati petit a M. C., & a Regia Camera remissiones causarum literis hortatoriis, quarum formula transcribitur, & praxis memoratur, & n. 20.*
21 *Praxis decretorum, quæ in remissionibus causarum ad* C. M. *Admir. proferuntur per* R. C. *vel M. C. V.*
22 *Praxis petendi a S. C. remissiones causarum ad C. M. Admirati.*
23 *S. C. est Tribunal maximæ auctoritatis.*
24 *Appellatio a Curia M. Admirati ad S. C. datur, in Regno vero Sicilia ad Tribunal M. C. V.*
25 *Praxis decreti illius:* Audita relatione magnif. Judicis &c. *exponitur.*
26 *Causæ ad alia Tribunalia remissæ aliquando S. C. norma diriguntur.*
27 *Judex Curiæ M. Admirati sedet in Aula S. C., in Collaterali Consilio, & in Regio Sacello, non autem decisionibus interest.*
28 *Causæ ad C. M. Admirati spectantes a D. Prorege delegari non possunt.*
Magnus Admiratus a S. C. M. Delegatum habet, qui contra non servantes privilegia procedit.
29 *D. Reg. Bisćardus commendatur.*
30 *Judices hujus Tribunalis decretis titulum M. C. Admiratiæ præfigunt, & DD., qui de hoc titulo scribuntur, ab Auctore recensentur.*
31 *Ducis Suessæ in præsens M. Admirati laudes.*
32 *DD. D. Leonardus Guttierrez de la Huerta, & U. J. D. Thomas Mazzaccara Judices M. Admirati dilaudantur.*
33 *Tribunalis Regiarum Triremium jurisdictio remissive.*

DIe &c. præsens causa remittatur ad Curiam Magni Admirati.

Die &c. N. N. carceratus remittatur una cum actis ad C.M. Admir., *vel dicitur.*

Die &c. N. N. carceratus remittatur una cum actis ad C. Magni Admirati, quæ procedat, & justitiam faciat, *vel dicitur.*

Die &c. procedatur in M. C., vel in S. C. petita remissione ad C. M. Admirati non obstante, *vel dicitur.*

Die &c. audita relatione magnifici Judicis Curiæ Magni Admirati, remissa est causa eidem Curiæ, *aut* eidem Curiæ, quæ provideat, quod &c. *scilicet juxta casuum emergentiam.*

PRo enucleatione supradictorum decretorum, eorumque ornatu, lectorem memorem facio, non sine consilio ad majorem humani consortii utilitatem jamdudum officia fuisse distincta, unde resultat harmonica quædam consonantia jurisdictionum, atque adeo Tribunalium bellè dispositus ordo; cui accinit Leo Pontifex in *can. si quis Episcopus 7. qu. 1.* ibi *suis terminis contentus quisque sit, nec supra mensuras juris sui affectet augeri*; quandoquidem *officiorum periculosa confusio privatorum jura, qui justitiam sitiunt, plerumque confundit*, sunt verba *Constitutionis Regni*, quæ incipit, *Officiorum*; hinc Imper. Justinian. in *l. consulta divalia 23. C. de testamentis, absurdum est* (ait) *si promiscuis actibus rerum turbentur officia, & alii creditum alius subtrahat.* Qui ordo apprimè dignoscitur in Tribunali M. Admiratiæ. Et quidem de officio
1 Magni Admirati, seu Amiraldi, aut Admiralia, vel
Almirantis multa eruditè tradidit Consiliarius Marinus Freccia in *tract. de subfeud. lib. 1. tit. de officio Admirati Maris*, ibique advertit, hanc vocem ex barbaria emanasse, vel Saracenam esse, & Erasmus Spieg. in *lexico* fatetur nescire cujus linguæ verbum sit: litorum autem curator est, seu maris præfectus, non paucis privilegiis conspicuus. Ego tamen in ipsomet nomine quandam etymologiam investigando, ajo, Admiratum vocari ex eo, quod ad Maritimos suum convertat officium, vel quia admiratus ob magnam sui po-
2 testatem est admirandus: Jam verò de ipsa Admirati
nominis etymologia, ejusque officio scribit Jo: de Solorzano *tom. 2. de jure Indiar. lib. 2. cap. 5. à num. 23.*, & ad rem consule, si libet, Franciscum Carck de *Praxi Curiæ Admiralitatis Angliæ*, Regens Tapia *de jure Regni lib. 2. tit. de officio Magni Admirati.*

Hoc autem officium utcumque tempore Romanorum, aut Grecorum institutum fuerit, omisso Scriptorum dissidio, nulli dubium est, antiquitus, & in præsentiarum
3 esse maximæ auctoritatis; naves enim Admiratus con-
struendi, & navium Classem Regis scientia conficiendi facultatem habet, & pœnam imponendi, quam voluerit: cognoscit omnes, qui in mari versantur, quippe ex arte maris, vel industria vitam ducunt;
4 necdum nautas, & piscatores, sed etiam venditores
piscium, qui a piscatoribus recipiuntur, aliisque venundantur, licet ipsi piscatores non sint, & in mari actu pisces non capiant; nam loco eorumdem piscatorum habentur, qui vendendis piscibus addicuntur, & quia ex arte maris vivunt, neque alia industria pro iis consideratur, dummodo species piscium non immutetur; si enim quis pisces emeret, ut salitos redderet, Magni Admirati subditus amplius non diceretur: quemadmodum si non juxtà pretium pro annona ab Ele-
5 ctis hujus inclytæ Civitatis impositum vendant, hoc
in casu tantum ab eadem Civitate recognoscuntur, cum cæteroqui in aliis talium venditorum causis procedere nequiret, ut antiquitus fuit servatum, & postremò per S. C. Majestatem declaratum est, atque sancitum regali ordine promulgato sub die 22. mensis Septembris,

 anno

anno 1694. edita Civitate, & Neapoli per Collaterale Consilium executoriata sub die 20. Octobris ejusdem anni, atque etiam die 23. Novembris 1696.

Ejusdem Admiralis Curiæ Judex cognoscit Fabros vulgò
6 Calefetos, Carpentarios, Cannabarios, Anchorarum Ferrarios, aliosque instrumentorum Artifices pro usu navium, cum ipsi ex arte maris vivere videantur, in omnibus causis tam civilibus, quam criminalibus, ac mixtis privativè, & abdicativè, ut post Consiliar. de Anna *cons.* 107. *vol.* 2. de Franch. *decis.* 142. 417. 722. Regens Constant. in *l.* 1. *C. de Classicis lib.* 11. Capyc. *decis.* 9. Gizzerell. *decis.* 76. Regens Tapia *dec.* 13. Capiblanc. *de auctoritate Baron. pragm.* 8. *cap.* 37. *num.* 11. *ta.* 2. docet Regens Sanfelic. in *decis.* 419. *num.* 34. *& seq.* & Novar. in *prax. election. fori tom.* 2. *sect.* 3. *qu.* 27. & cum dicta jurisdictio ad certum genus causarum concessa sit, & personarum, etiam si
7 subditus Magni Admirati offendat M. C. Vicariæ Servientes, sive Alguzerios intuitu eorum officii, a Curie Magni Admirati cognosci debet, ut testatur Thor. in *compend. decis. tom.* 3. *sess.* 3. *versi semissis*, Anna *cons.* 107. Franch. *decis.* 722. Tapia *decis. S. C.* 13. Capiblanch. *de Baron. in pragm.* 8. *d. cap.* 37. *sub num.*
8 10. *&* 11. nec vidua, virgo aliave persona privilegiata forum eligere valet M. C. Vicariæ contra subditum Curiæ Magni Admirati, ut fatentur idem Capiblanc. *ibid. n.* 12. *& c.* 43. D. Regens Tapia *decis.* 43. & D. Sanfelic. *d. decis.* 419. *n.* 33. ac Novar. in *prax. elect. fori tom.* 1. *sect.* 4. *qu.* 64. rejecta Anichini opinione in *lib.* 1. *observat. ad jus Regni cap.* 13. hoc enim inter complura privilegia, & prærogativas, quibus in hoc Regno Magni Admirati officium clare-
9 scit, adnumeratur, ita quod M. C. V. vigore edicti emanati die 2. Martii 1610. ob rescriptum S. E. die 29. Julii 1609. quo mandatum fuit, ut nullus subditus Curiæ Admiralitæ deferre possit intra hanc Civitatem arma ignivoma, ut legitur in *pragm.* 13. *tit. de armis*, contra eum procedere nequeat, quia Princeps hanc procedendi facultatem M. C. non tribuit; imo cum subditi Curiæ Magni Admirati pro causa prædicta per eandem M. C. detinerentur, per Collaterale Consilium fuit provisum, quod dicta Curie Magni Admirati procederet, ut liquet ex rescripto Domini Proregis, & Regii Collateralis Consilii die 27. Maii 1669. servata forma privilegiorum.

Pro confirmatione prædictorum unio, quod cum in car-
10 ceres M. C. V. conjectus esset quidam nauta nomine Sanctulus Palumbo, uti complex internecionis Diamantis Vitulo, ac lethalis vulneris impositi Hieronymo Salernitano insimulatus, quamquam per Dominos Regentes in generali visitatione ordinatum fuisset, quod ipse M. C., & non Magni Admirati Curia procederet, attamen per Dominum Proregem, nulla habita ratione hujusmodi regiæ decretationis, eidem M. C. fuit injunctum, quod statim prædictum reum unà cum actis ad Curiam Magni Admirati remitteret, ne de amplissimis privilegiis Magni Admirati quidquam detraheretur, quod jam fuit executioni demandatum, ut constat ex dicto rescripto lato sub die 23. Novembris 1703.

In eadem Magni Admirati Curia præsentari, liquidari-
11 que instrumenta adversus dictæ jurisdictioni subjectos, fatetur idem Freccie *de subfeudis lib.* 1. *d. tit.* 31. ejusque subditi in M. C. citati super tenore instrumenti
12 pro liquidatione ad eandem Magni Admirati Curiam remitti debent, D. Sanfelic. *d. decis.* 419. *n.* 67., *& seq.* Capiblanc. *Pragm.* 8. *p.* 1. *n.* 2.

Item ratione privilegiorum navilia, & bona naufraga
13 ad ignotos dominos pertinentia Magno Admirato acquiruntur; hostium vero, atque infidelium bona Regio Fisco, testes sunt D. Regens Revert. *dec.* 77. & D. Reg. de Marin. in *observ. ad d. dec. Revertorii*. D. Reg. Constantius Corieti Marchio in *l. unica sub num.* 73. *Cod. de Classicis lib.* 11. decretum hoc in re R. Collat. Consilii referens, cujus tenor talis est: *Die*
14 22. *Maii* 1677. *fuit provisum pariter, atque decretum, & declaratum omnia bona, & vascella naufragata, & quæ in posterum naufragare contigerit in præsenti Regno, quorum domini sunt, & erunt ignoti, & incerti, spectare ad perceptionem, ac cognitionem Magni Admirati: omnia vero vascella, bona, & personas hostium, & diffidatorum S. C. Majestatis, etiam quod sint naufragata, & naufragata, vel in posterum naufragaverint, non spectare neque ad perceptionem, neque ad cognitionem dicti Ill. Magni Admirati, & proinde quoad dictos tres Hebræos, & eorum bona capta, & capta in maritima Hostuni occasione naufragii, & navim ipsam naufragatam, Regium Fiscum esse absolvendum, & absolvi debere, prout præsenti decreto absolvitur ab impetitione dicti Illustris Magni Admirati, hoc suum.* & ratio fundamentalis est, quia cum dominus incertus sit, bona adespota, seu vacantia ad Fiscum devolvuntur, *l.* 1. *C. de bonis vacantibus lib.* 10. & in
15 *Const. Regni* incip. *Dohana tit. de officio secret.* tum Regis concessione ad Magnum Admiratum. Hinc passim expediuntur in R. Camera provisiones, quibus præ-
16 cipitur ut Regii Portulanoti naufragiis se interant, & informationes capiuntur a Deputatis M. Admirati.

Atqui non prætermitto, annis præteritis magnam fuisse
17 controversiam inter Judicem Magni Admirati, & Generalem Auditorem Exercitus, an Nautæ cymbarum Regii Palatii, tanquam Regiis stipendiis promeriti, essent subditi jurisdictioni Regii Auditoris, an vero cognoscendi a Judice Magni Admirati, uti ex maris arte viventes, qua in re die 3. Julii 1661. S. C. M. rescripto declaratum fuit, ut generaliter dicti Nautæ subjiciantur Curiæ M. Admirati, exceptis casibus, in quibus habetur ratio de exercitio, & negotio illis imposito ab Excellentiss. Prorege, vel alio Superiore, ut notat Rev. de Luca in *obser. ad dec. D. Præsidis* 722. Verum quia multi Nautæ patentes literas obtinebant, neque cymbis ecto inserviebant, & in fraudem, ne scilicet in piscibus emendis, & vendendis contra legem a Ministris Annonæ impositam afficerentur molestia, neque ab Officialibus aliarum Curiarum, fuit a Prorege injunctum Generali Exercitus Auditori,
18 ne pro hoc servitio amplius, quam 40. Nautas deligeret, ut ex rescripto, quod sequitur.

Con Villete de la fecha de este ha ordenado el Marques mi Señor al Juez D. Francisco la Cueva no exceda del numero de quarenta apatentados por servicio de la gondola, Bergantin, y Faluca de S. E. incluiendo en el los, que tienen assiento en la Escrivania, y patentes, de portidores de este R. Palacio, y assimismo, que cada dos meses de nota de ellos firmada de la persona a quien toca n essa Corte, a fin de que se halle con la noticia de las personas, que deven gozar el fuero militar (en conformedad de las ordenes dadas por el Señor Conte de Sanestevan predecessor de S. E. en estos cargos) y que en caso contrario non deblan gozar del pretendido fuero militar, sino que sean reconocidos de sus delictos por essa misma Corte. Yo aviso a V. S. de orden de S. E. paraque lo tenga entendido. Guarde Dios à V. S. Palacio à 4. Diciembre de 1702. D. Juvan de Torres y Medrano = Señor Juez del Gran Almirante.

Insuper Curie Magni Admirati ob ejus præeminentiam
19 petit tam à M. C., quam à Reg. Camera remissiones causarum civilium, criminalium, ac mixtarum literie hortatoriæ, quæ tali concipiuntur formula.

Die &c. Illustri Magno Magistro Justitiario Collateralis Consiliario, circumspecto Regenti, aliisque magnificis Regiis Consiliariis, & Judicibus M. C. V. Ad nostram notitiam pervenit, quod in vestra M. C. reperitur inquisitus, & carceratus N. N. penes Scribam N. N. & quia prædictus inquisitus N. N. uti nauta (vel dicitur, uti talis professionis) *est notorius subditus Curiæ Magni Admirati, & cognitio prædictæ causæ spectat ad hanc Curiam vigore amplissimorum privilegiorum, & Capitulorum Magno Admirato concessorum à S. M. Catholica, quam Deus incolumem servet, quæ benè dominationibus vestris innotescunt; idcirco vestras dominationes hortamur ex parte nostra, & ex regia parte requirimus, ut velint dictum N. N. una cum informatione contrà eum capta, clausa, & sigillata, ut decet, ad hanc Curiam remittere pro justitia administranda. Dominationibus vestris nos offerentes ad similia, & majora paratos. Datum in Palatio Curiæ Magni Admirati die &c. Mensis &c.*

Si à Regia Camera petitur, dicitur: *Illustri Magno Camerario, spectabili*, vel *Illustri*, juxta ejus dignitatem, *Locumtenenti Regiæ Cameræ, & Magnificis Præ-*
20 *sidentibus*. Praxis verò hæc inolevit: literis hortatorialibus præsentatis, per M. C. impartitur terminus paucorum dierum Procuratori Curiæ Magni Admirati, conceditur citatio testium, præsentantur articuli, super quibus examinendi sunt testes, nimirum quod N. N., cujus petitur remissio ad Curiam Magni Admirati, fuerit, & sit e. g. nauta, vel vivat ex arte maris, exercendo hoc, vel illud officium, ob quod jurisdi-

rifdictioni M. Admirati fubiiciatur: item, quod Cu-
ria Magni Admirati ob ampliffima privilegia habet co-
gnitionem caufarum civilium, criminalium, vel mixta-
rum in eos, qui vivunt ex arte, & induftria Maris,
cujus cognitionis in pacifica fit poffeffione, & exami-
natis teftibus, fit facultas, mox decretum interponitur
21 per M. C. vel Reg. Cam. & in caufa criminali di-
citur: *N. N. remittatur unà cum actis ad Curiam Ma-
gni Admirati*; in caufa civili dicitur: *Præfens caufa
remittatur*; neque alia adjicitur claufula. Sin autem
caufa fit in Sac. Confilio, Conventus vel Procurator
22 Curiæ Magni Admirati illius remiffionem comparitio-
ne petat, cui per D. Caufæ Commiffarium impartitur
terminus, in quo præfentantur articuli, fuper quibus
examinantur teftes, ut dictum eft fupra, deinde inter-
ponitur decretum: *Remittatur præfens caufa*, fi eft ci-
vilis, fi verò criminalis: *N. N. unà cum actis remit-
tatur ad Curiam Magni Admirati, quæ procedat, &
juftitiam faciat*: jure autem merito petitur remiffio
comparitione, & in decreto dicitur, *procedat, & Ju-
ftitiam faciat*, quippè S. C. ad inftar Præfecti præto-
23 rio eft Tribunal fummæ auctoritatis, Galeota *contr.
45. num. 2. lib. 2.* Franc. *decif.* 148. *num.* 3. *in fin.* Ca-
pic. Latro *decif.* 100. *n.* 19. *& feqq.* & fupplices libelli
porriguntur Spect. Præfidi fub titulo S. R. M.
Accedit, quod a Curia Magni Admirati ad Sacrum Con-
24 filium appellatur, quemadmodum de antiqua obfer-
vantia teftatur D. Regens de Ponte *dec.* 13. & *de po-
teftate Proregis tit.* 10. *rub. de armis*, Grazzarell. *de-
cif.* 75. Regens Sanfelic. *decif.* 410. rejecto Maftrillo,
qui dicit, appellationem dari ad Tribunal M. C. V.
nam loquitur de ufu Regni Siciliæ; in dies enim ex-
perimento cognovimus a decretis interlocutoriis Curiæ
Magni Admirati, partes, quæ exiftimant fe effe gra-
vatas, recurrere ad Spectabilem D. Præfidem, a quo
obtinent Regiam decretationem, quod *Judex Magni*
25 *Admirati verbum faciat in S. C.*, decretum deinde per
S. C. interponitur: *Audita relatione Magnifici Judicis
Magni Admirati, remittatur præfens caufa eidem Curiæ*,
vel dicitur: *Remittatur caufa eidem Curiæ, quæ provi-
26 deat, quod &c.* cum aliquando illius fori caufæ nor-
ma S. C. dirigantur, & in prædicta relatione Judex
tam in Aula S. C., quam in Regio Collaterali Con-
27 filio, & in Regio Sacello fedat; non autem in de-
cifionibus intereft, Sanfelic *d. decif.* 410. *n.* 25. *ufque
ad num.* 27. neque piguit adnotare quod DD. Pro-
reges, refragantibus privilegiis, caufarum cognitionem
28 delegare non poffunt: quinimò Magnus Admiratus
Delegato à S. C. M. non caret, qui contra non fer-
vantes privilegia procedit; quod munus obit in præ-
29 fens D. Seraphinus Bifcardus fupremi à latere Con-
filii Regens omnibus laudibus cumulatiffimus, æqui,
rectique apprimè tenax, ingenio, eruditione, doctrina,
ac morum fuavitate, perquam eximius. Denique cum
hoc officium tot, tantifque privilegiis decoratum fu-
fpiciamus, mirum non eft, fi Judices prædicti Tribu-
nalis confueverunt in caufis, quæ ibi expediuntur, de-
30 cretis præfigere titulum *per M. C. Admirata*, prout
in quamplurimis proceffibus antiquis, & recentioribus
deprehendimus: præterquam quod de hujufmodi titulo
teftantur D. Regens Sanfelic. *dec.* 419. *num.* 30. D.
Regens de Ponte in *decif.* 13. *num.* 1. & in *tract. de
poteftate Proregis fub tit. de armis num.* 9. D. Præfes
decif. 417. licèt contrarium fentiat in *decif.* 722. Fa-
bius de Anna, *conf.* 107. *num.* 18.
In præfentia Magnus Admiratus eft Excellentiffimus Dux
31 Sueffæ omni virtutum genere præftantiffimus ex cla-
riffima progenitus familia Confalvi Ferdinandi de Cor-
duba gloriofæ mem., qui ob magna in bello feliciter
gefta Magni nomen promeruit, Judicis autem officio
ipfius Admiratiæ Curiæ, poftquam functus eft per bre-
32 ve tempus D. Leonardus Guttierez de la Huerta
eques ordinis Calatravæ, in Fifci patronum Urbis
Meffanæ adlectus, egregiam indolem doctrina, ac vir-
tutibus exornat; ipfumque munus in præfentiarum fu-
ftinet U. J. D. Thomas Mazzaccara primarius cau-
farum patronus, & nullis non laudum honeftamentis
exculrus; Fifcalis autem partes ejufdem Curiæ lauda-
biliter implet U. J. D. Thomas Solimena. Eft etiam
33 in hac Civitate Tribunal Regiarum Triremium, cui
præeft Claffis maritimæ Præfectus, de cujus jurifdictio-
ne fufe differit D. Reg. Conftant. in *l. unic. C. de
Claffieis l.* 11. adde Reg. Tap. *de jure Regni lib.* 2.
tit. de offic. Magni Admirati verf. non tamen fol. mihi
384. & Regens Sanfelic. in *pract. fect.* 19. de Franc.
dec. 88. Tallon. in *pragm. de antefata verf.* 3. *obferv.*
3. *num.* 345.

VINCENTII ALOI

IN CAP. III.

DISTINCTIONEM I.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *De Magni Admirati auctoritatis, & jurifdictionis origine in Regno Neapolitano.*
II. *Nupera Tribunalis M. Admirati erectio.*
III. *Regia ejufdem erectionis charta tranfcribitur.*
IV. *Quibus in cafibus, quove normo admittatur gravamen ab hoc Tribunali ad Supremum Magiftratus Commercii Tribunal.*
V. *Quæ fint Præfidis facultates.*
VI. *Nonnullæ animationes circa perfonas fubjectas huic Tribunali.*
VII. *Rectificatur, & ampliatur ejufdem Tribunalis jurifdictio.*

I. EX quo Northmanni ab Sicilia Saracenos, & a noftris Regionibus expulerunt Græcos officium invaluit Magni Admirati. Ut invafionibus præfto effent fortiorem claffem maritimam habere oportuit, eidemque præficere Virum Nauticæ experti ffimum, auctoritate, ac jurifdictione præditum. Primus fub Rogerio Rege Admiratus fuit Georgius Antiochenus, qui eminenti virtute, & magna rerum maritimarum experientia multa præclara geffit, & Græcos terruit ufque ad portam Conftantinopolis. Ei multæ tributæ fuerunt prærogativæ, quæ in fucceffores tranfierunt, præfertim ampla jurifdictio in minores Provinciarum & Civitatum Admiratos; ideoque in publicis chartis fe fubfcribere confuevit *Admiratus Admiratorum*, *Tutini dell' Officio degli Ammiragli*. Hoc fcilicet officium tanta pollebat potentia, tantifque obruebatur muneribus, ut ad ea regenda opus fuit peculiaria condere ftatuta præter illa, quæ continebantur in corpore Legum Nauticarum vulgo adpellato *Confolato di Mare* Venetiis typis excufo an. 1567. Etenim Fridericus II. multa ftatuit quo ad M. *Admirati* officium, ejufque jurifdictionis limites, & objecta. Novo porrò modo illiufmodi Officii elevarunt auctoritatem Reges Andegavenfes, quorum exemplo fuit ab Aragoniis nonnullis aliis privilegiis & facultatibus ditatum, præcipue a *Ferdinando I.* an. 1460., ut videre eft apud *Toinum loc. cit.* Stetit in eadem dignitate & privilegiis ufque dum numerofam claffem tenuerunt Reges Neapolitani. Sed fub Proregibus a tanta deceffit magnitudine; de quo *Marinus Freccia de Subfeud. lib.* 1. *de Offic. M. Admirati n.* 30. conqueftus eft. Induit enim Regnum novum regiminis fchema ab Hifpania dependens; hic claffes paucæ; & maria, maritimorumque hominum & rerum jurifdictio in alium etiam fupremum tranfivit Officialem, nuncupatum *Generale delle Galere*, qui tamen non tota pollebant Magni Admirati potentia, & auctoritate, fed pars in eo fuit tranflata vide *Pragm.* 25. §. *II. de Officialibus & his, quæ eis.*

II. Caufæ ad jurifdictionem M. Admirati pertinentes cognofcebantur a Curia ejufdem. Sed quum frequentiora erant jurgia inter eamdem, & Confulatum Maris & Terræ quo ad competentiam jurifdictionis, ex quo præcipuum Navigationi & Commercio oriebatur impedimentum; hinc Rex nofter longè clementiffimus, felicitati fubditorum profpiciens novum erexit Tribunal, cui nomen dedit *Ammiragliato, e Confolato*, cui communicavit jurifdictionem Civilem, Criminalem ac mixtam, omnefque facultates, privilegia, auctoritates, prærogativas & præeminentias, quæ divifim exercebantur a Curia M. Admirati, & a Confulatu Maris, & Terræ. Huic novo Tribunali peculiares præfcripfit regulas Pragmatica diei 6. Decembris 1783. in 221. articulos diftributas.

III. Ut perfpectæ habeantur regulæ antedictæ, & jurifdi-

risdictio ejusdem novi Tribunalis plenius adnoscatur, operæ pretium duxi integram hic eamdem Pragmaticam transcribere. „ L'interesse, che prendiamo a promuovere, ed animare la Navigazione, ed il Commercio, considerando questi rami, come due abbondanti sorgenti, che possono accrescere la felicità de' nostri amatissimi sudditi, ci ha fatto con paterno occhio riguardare tutt'i mezzi, che alle nostre benefiche mire possono conferire. Ed avendo rilevato, che il ritardo della giustizia, che si rende a coloro, i quali sono addetti al Commercio marittimo, o che vivono dell' arte del mare, per le frequenti competenze di giurisdizione, che sorgono tra la Corte del Grande Almirante, ed il Regio Consolato di mare, e terra, sia uno degli ostacoli più distruttivi de' progressi della Navigazione, e del Commercio marittimo, ci siamo perciò determinati di dare le seguenti sovrane providenze.

I. Vogliamo, e comandiamo, che si aboliscano la Corte del Grande Almirante, ed il Regio Consolato di mare, e terra di questa Capitale, ed in loro vece stabiliamo un Tribunale col nome di Ammiragliato o Consolato, al quale comunichiamo la stessa giurisdizione Criminale, e Mista, e le medesime facoltà, jussi, privilegj, autorità, prerogative, e preeminenze, che divisamente esercitavano la Corte del Grande Almirante, ed il Regio Consolato di mare, e terra, in vigore degli Editti, e Leggi de' nostri Antecessori, e dell' Augusto Nostro Genitore ora Monarca di Spagna. Qual giurisdizione intendiamo comunicarle all' intiero Corpo del Tribunale Collegiato, e non già al sol capo del medesimo. Quindi vogliamo, che tutte le persone, che vivono dell' arte, e coll' industria del Mare, cioè a dire Marinari, Naviganti, Pescatori, Padroni di Barche, e Bastimenti, Calafati, Falegnami di Mare di qualunque spezie, Funari di cordaggio per uso de' Bastimenti, e venditori di pece, e stoppa, sieno giudicati privativamente, ed abdicativamente per le loro cause civili, criminali, e miste dal Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato. Come altresì le cause, che insorgeranno tra persone di qualunque ordine per controversie di noleggi, cambj marittimi, società marittime, assicurazioni, avarie, gettiti, naufragj, ed altre simili, sieno privativamente, ed abdicativamente giudicati dal Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato.

II. Affinchè non insorgano controversie di competenza di giurisdizione tra questo nuovo Tribunale, e gli altri Tribunali, e Magistrati di questa Capitale, le quali controversie sogliono ritardare il corso de' giudizj con grave danno della negoziazione, e del Commercio, vogliamo, ed ordiniamo che tutti gli altri Tribunali, e Magistrati di questa nostra Capitale debbano senz'altra discussione ubbidire alle Ortatoriali, che si spediranno dal Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato, prescrivendo per legge all' istesso Tribunale, di non dover spedire le Ortatoriali se non sottoscritte dal Presidente, dal Commessario, e dal Fiscale, senza la qual formalità le Ortatoriali spedite non dovranno avere nessun vigore. Ed occorrendo agli altri Tribunali, e Magistrati cosa in contrario da opporre alle Ortatoriali spedite dal Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato, dopo che avranno dato corso alle medesime, per non ritardarsi la giustizia, potranno rappresentare a noi le loro ragioni per lo canale della nostra Real Segreteria di Stato e Marina, ed attendere i nostri sovrani oracoli.

III. I Ministri, che comporranno il Tribunale dell'Ammiragliato e Consolato saranno i seguenti.

Un Presidente Togato, che noi eleggeremo dal numero de' Presidenti Togati della nostra Regia Camera della Summaria, o pure dal Corpo de' Ministri del Tribunale del S. R. C., come a noi meglio piacerà. Il Presidente da noi eletto continuerà ad esercitar la sua carica per lo tempo, che stimeremo conveniente al nostro Real servizio. Le prerogative del medesimo nel suo proprio Tribunale, saranno quelle stesse, che godono gli altri Capi de' Tribunali.

Due Giudici Dottori coll' onore della Toga, e colle medesime onorificenze, prerogative, e preeminenze, che godono i Giudici della nostra Gran Corte della Vicaria.

Ad uno di detti Giudici si commetteranno dal Presidente le cause criminali, e ad un altro le cause civili. Si eleggeranno da noi i Giudici di questo Tribunale, o del numero de' Giudici della Gran Corte della Vicaria, o dall' ordine degli Avvocati, come meglio a noi piacerà.

La loro carica durerà per un biennio, riserbando al nostro sovrano arbitrio, dopo di un tal tempo di confermarli, o di eleggere i loro successori.

IV. Due Assessori eligendi da noi dalla classe mercantile, i quali avranno in tutte le cause civili il voto deliberativo, e nelle cause criminali il solo voto consultivo. Sarà la loro carica biennale, terminato il qual tempo si eleggeranno de noi i successori.

V. Un Avvocato Fiscale, che si eleggerà da noi dall' ordine degli Avvocati, la di cui carica sarà durevole a nostro arbitrio.

VI. Vogliamo, che il Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato abbia l' Avvocato de' Poveri, eligendo da noi dalla classe degli Avvocati.

VII. I soldi, che goderanno i Ministri di questo nuovo Tribunale saranno per ora, e fino a nuov' ordine quelli stessi, che stavano assegnati alla Corte del Grande Almirante, ed al Regio Consolato.

VIII. Avrà questo nuovo Tribunale il suo Segretario, che da noi si sceglierà dal numero degli Avvocati, la di cui carica durerà a nostro arbitrio.

Il Segretario terrà in consegna l' Archivio generale, e goderà della metà da' proventi del diritto del sigillo.

IX. Terrà il Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato due Banche di Attitanti coi rispettivi loro Scrivani, una per le cause civili, ed un'altra per le criminali; Riserbandoci di dare le nostre Sovrane provvidenze su questo articolo più precisamente riguardo allo stabilimento, ed economia delle sudette due Banche, quando avremo sentito il parere, che ci umilierà l'istesso Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato; dopo che il medesimo avrà esaminato ciò, che stima più proficuo, e conveniente al nostro Real servizio, al comodo dell istesso Tribunale, ed all' utile, e vantaggio de' litiganti per la costituzione delle due succennate Banche.

X. Il Presidente occuperà nel nuovo Tribunale il primo luogo, alla sua man destra sederanno i due Giudici Togati per ordine delle loro anzianità, ed alla man sinistra coll' istess' ordine sederanno gli Assessori Mercanti. Questi precederanno al Fiscale, il quale prenderà il luogo sopra dell' Avvocato de' Poveri: nell' ultimo posto sederà il Segretario.

XI. Occorrendo, che i Giudici del Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato debbano intervenire nel Magistrato del Commercio per riferire i gravami delle cause decise nel loro Tribunale, dovranno essi esser trattati collo stesso cerimoniale, come dal Tribunale del Consiglio si trattano i Giudici della Gran Corte della Vicaria.

E proponendosi questioni di competenza di giurisdizione nella Real Camera di S. Chiara tra il Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato, ed i Tribunali, e Magistrati di questa Capitale, vogliamo, che in tali casi vi debba intervenire l' Avvocato Fiscale di questo nuovo Tribunale per sostenere i diritti del medesimo, e che sia trattato nella Real Camera coll' istessa formalità, colla quale si è trattato fin' ora dal Tribunale del Consiglio il Giudice del Grande Almirante, quando si è trovato a non essere un Ministro Togato, ma soltanto un Avvocato del Foro.

XII. Stante lo stabilimento del Tribunale dell' Ammiragliato e Consolato, vogliamo, che resti abolita come inutile la Delegazione dell' Ammiragliato.

XIII. Non meno di tre votanti formeranno Tribunale.

XIV. Riguardo all' importante punto dell' ordine, e della tela giudiziaria, che dovrà osservarsi in questo nuovo Tribunale, per abbreviarsi il lungo corso de' giudizj, tanto pernicioso, e grave ai litiganti specialmente addetti alla Navigazione, ed al Commercio, vogliamo, che per ora il medesimo osservi la regola, e lo stile, che si usa nel Supremo Magistrato del Commercio per l' ordine giudiziario nelle cause civili; e per le cause criminali ordiniamo, che si osservi la detta stessa tela giudiziaria, e la medesima pratica della Gran Corte della Vicaria Criminale. Riserbandoci in appresso di stabilire una salutare riforma così per l' ordine de' giudizj civili, come criminali nelle cause, che riguardano i Negozianti, e Naviganti.

XV. Vogliamo, che per le cause civili, che non oltre passe-

passeranno la somma di ducati cinquecento, non vi sia luogo all'appellazione da questo nuovo Tribunale al Supremo Magistrato di Commercio; ma resterà ai litiganti lo sfogo di quei rimedj legali, che si potranno produrre nell'istesso Tribunale, dove la giudicatura dovrà terminare.

Nelle caose poi, che oltrepasseranno la summa di ducati cinquecento, vogliamo, che dai decreti del Tribunale dell'Ammiragliato e Consolato si poss' appellare alla decisione del Supremo Magistrato del Commercio, tenendosi per la spedizione di tali gravami l'istess'ordine, e la medesima pratica, che si osserva dalla Gran Corte della Vicaria col Supremo Tribunale del S.C.

XVI. Per riguardo poi alle cause criminali, vogliamo, che si possa produrre l'appellazione al Supremo Magistrato del Commercio di quei decreti soltanto pronunziati dal Tribunale dell'Ammiragliato, e Consolato, che contenessero pena di corpo afflittiva, recante infamia, motilazione di membra, e privazione della vita civile, e naturale.

XVII. Ordiniamo, che resti abulita la tassa fin ora usata dalla Corte del Grande Almiraute, e che questo nuovo Tribunale adotti per ora, e fino a nuov'ordine le tariffe, le percezioni di diritti, e le transazioni delle pene Fiscali, che usava il Regio Consolato, secondo che fu stabilito dall'Augusto nostro Genitore.

XVIII. Del prodotto delle tariffe, percezioni, diritti, e transazioni, comandiamo, che se ne facci l'uso seguente. In primo luogo vogliamo, che siano forniti di pane di Corte i miserabili carcerati; in secondo prescriviamo, che si supplisca ai regali consueti di Pasqua, e Natale al Portiere di Ruota, ed a quelli Scrivani, che avranno mostrato diligenza, rettitudine, e zelo nel disimpegno delle incumbenze Fiscali loro addossate; quindi dal medesimo Fondo si supplirà alle spese minute di lumi, fuoco, carta, penne, ed ogn' altro, che suole occorrere per la Ruota. Di tutto il dippiù ordiniamo formarsi una cassa, della quale si faranno sei porzioni di propine, da dividersi egualmente alla fine di ogn'anno tra il Presidente, i due Giudici, i due Assessori, ed il Fiscale. In questa medesima cassa si depositerà per l'uso sopracennato la metà del provento del diritto del Sigillo, lasciandosene l'altra metà, come si è detto a beneficio del Segretario.

XIX. Si radunerà il Tribunale dell'Ammiragliato e Consolato una volta la settimana dopo pranzo in quelle giornate, che non si suol tenere il Magistrato del Commercio. E perchè il pubblico abbia notizia delle giornate, in cui questo nuovo Tribunale si adunerà, vogliamo, che si stampi un calendario nel principio di ciascun anno per designare le medesime. Lasciando ad arbitrio del Presidente di poter convocare estraordinariamente il Tribunale, quando il bisogno il richiedesse, o per l'affollamento degli affari, o per l'urgenza di qualche causa, che meritasse sollecito disbrigo.

XX. Il luogo per radunarsi il Tribunale dell'Ammiragliato e Consolato sarà per ora, e fino a nuov'ordine in una delle Ruote della Gran Corte della Vicaria.

XXI. Finalmente ci riserbiamo in appresso di dar le nostre Sovrane provvidenze per riguardo ai Viceconsolati del Regno, ed ai Delegati della Corte del Grande Almirante, volendo i medesimi per ora abbiano l'istessa relazione, e dipendenza da questo nuovo Tribunale, che rispettivamente averano dalla Corte del Grande Almirante, e del Regio Consolato di Mare, e Terra. Ed affinchè giunga a notizia di tutti, nè possa veruno per la parte, che gli spetti allegare ignoranza alcuna, è anche nostro Sovrano volere, che sia pubblicato il presente Editto in questa Capitale, ed in tutte le Città, Terre, Luoghi, e Castelli di questo nostro Regno, essendo la nostra real volontà, che tutto ciò, che in questo si contiana sia osservato, ed eseguito con inviolabile esattezza; motivo per cui abbiamo ordinato, che si spedisca il presente firmato di nostra Real mano, corroborato col sigillo delle nostre armi, e segnato dall'infrascritto nostro Segretario di Stato, e del Dispaccio di Guerra, e Marina.

Dato in Napoli a 6. Dicembre 1783.

FERDINANDO.

Giovanni Acton.

IV. Dubium movit Præses supremi Magistratus Commercii circa gravamen in causis executivis; & a S. M. resolutum fuit Diplomate diei 24. Januarii 1784., tenoris sequentis. „ Avendo il Presidente del Commer-
„ cio chiesto al Re, se nelle cause esecutive, che si
„ trattano da cotesto Tribunale, dovea ammettersi il
„ rimedio colla solita sua decretazione *di ne faccia pa-*
„ *rola*, e la M. S. ha risoluto, che tal rimedio si deb-
„ b'ammettere soltanto per le caose esecutive, che ol-
„ trepasseranno la somma di ducati cinquecento. Nel
„ Real oome lo partecipo a V. S. Ill. per l'intelligen-
„ za, e governo del Tribunale dell'Ammiragliato. Pa-
„ lazzo 24. Gennajo 1784. Giovanni Acton = Sign.
„ D. Nicola Vivenzio „.

V. Quaedam porro habet Præses præcipuas facultates a Tribunali independentes, quæ expressæ fuerunt in alio Diplomate diei 2. Februarii 1784. cujus hic est tenor.
„ In seguito di quanto ha manifestato V. S. Ill. con
„ sua rappresentanza de' 21. dello spirante, si è servito
„ il Re permettere che ella, come Presidente del Tri-
„ bunale dell'Ammiragliato, e Consolato, proceda eco-
„ nomicamente nelle controversie civili, o criminali,
„ che potranno occorrere tra i marinari, e persone ad-
„ dette all'arte del mare, per non darsi fomento alle
„ liti, e dispendiarsi le parti: quali controversie dovrà
„ ella commetterle a' rispettivi Giudici del Tribunale
„ dell'Ammiragliato, e Consolato, subito che le me-
„ desime prenderanno il corso d'un giudizio regolare.
„ Riguardo poi alla facoltà, che chiede di poter pro-
„ cedere nelle cause criminali stante l'assenza del Giu-
„ dice incaricato delle steste, debbo significarle esser
„ mente del Re, che da ora in avanti dandosi il caso,
„ che nell' indicato Tribunale dell'Ammiragliato man-
„ casse uno de' Giudici, devono all'altro addossarsi le
„ incombenze dell'assente, e se l'assenza sarà di gran
„ tempo, e gli affari da trattarsi saranno molti, da non
„ potersi disimpegnare da un solo Giudice, allora sarà
„ cura di V. S. Ill. rappresentarlo al Re per surrogarsi
„ un'altro Giudice della G. C. della Vicaria.
„ Inoltre si è degnata la M.S. approvare, che da V.S.
„ Ill. si commettano agli Assessori mercanti le cause di
„ puro fatto, laddove non entra esame legale.
„ Partecipo quindi di sovrano comando a V. S. Ill. que-
„ sta real determinazione per l'intelligenza, e governo
„ del Tribunale dell'Ammiragliato. Palazzo 2. Feb-
„ brajo 1784. Giovanni Acton = Signor D. Nicola
„ Vivenzio „.

VI. Tandem oportuit statuere, quænam personæ huic Tribunali privative subjiciantur, & quomodo in quibusdam earumdem causis tam Civilibus, quam Criminalibus procedendum. Eas itaque videre licet in sequentibus rescriptis, quæ ad majorem lectorum commoditatem transcribuntur.

Ha il Re attentamente esaminato non meno la rappresentanza del Tribunale dell'Ammiragliato, e Consolato de' 20. del caduto Maggio, che quella del Prefetto dell'annona de' 3. dello stante; le quali si aggirano sulla causa agitata, e decisa con due decreti uniformi avanti di costui, vertente tra Pasquale Vitiello, e i pescivendoli marinari Pasquale Aletta, e compagni, pel debito de' secondi col primo in ducati 450., nascenta da contratto di Società di compera, e vendita di pesce per la grassia di questa Capitale: nella qual causa ha preteso di procedere l'Ammiragliato, quantunque la medesima fosse nello stato di sopra descritto. Quindi S. M. riguardando alla circostanza di essere la detta causa stata decisa dal Prefetto dell'annona senza richiamo, per parte di detti pescivendoli marinari in tempo opportuno al Foro dell' Ammiragliato; ha risoluto, che tal pendenza (nel solo caso presente) si mandi al dovuto compimento dallo stesso Prefetto.

Ma nel tempo stesso sovranamente dichiara in seguito del dispaccio de' 20. del passato Febbrajo, che per regola costante, e generale s'intendano esser soggette alla giurisdizione del Tribunale dell'Ammiragliato, e Consolato tutte quelle persone, che fossero, come gente addetta al mare da esso Tribunale dipendenti: nella qual classe debbono considerars' i pescivendoli, qualora per loro mestiere sieno anteriormente marinari, e come tali ascritti al ruolo della gente di mare, che conserva il Tribunale sudetto (siccome fu deciso dalla Real Camera di S. Chiara ai 9. Luglio del 1781. nella causa di Biagio, e Giovanni Roime con Niccola Fi-

Figlioli anche contro il parere, e la richiesta del Prefetto dell' annona), dovendo per altro restar esclusi dalla giurisdizione di esso Ammiragliato i pescivendoli, che fanno il solo mestiere di comprare, e vendere il pesce. Nel Regal nome lo partecipo a V. S. Ill. per intelligenza, e governo del Tribunale sudetto. Palazzo 12. Giugno 1784. Giovanni Acton = Signor D. Nilo Malena.

Poichè avviene talvolta, che tra la gente di mare convenga farsi la remissione agli offensori da soggetti, pe' quali preceder debbe il decreto di *expedit*; perciò il Re ha risoluto, e vuole, che la Regal Camera di S. Chiara in tali rinconti faccia la decretazione, che il Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato proceda al decreto di *expedit*, per quindi munirsi ella indicata remissione. Di sovrano comando lo comunico a V. S. Ill. per governo del detto Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato, e per l'adempimente nella parte, che gli spetta, in risposte alla consulta del medesimo de' 7. dello stante sulla remissione da farsi dalla vedova, e dalle figliuole impuberi del marinaro Niccola Monte agli uccisori di costui. Palazzo 11. Settembre 1784. Giovanni Acton = Signor D. Niccola Vivenzio.

Il Re avendo trovata ragionevole la domanda dell' Avvocato de' Poveri dell' Ammiragliato, e Consolato, di graziarsi in tempo di Pasqua taluni de' rei della giurisdizione di questo Tribunale (sull' esempio di ciò, che si fa e pro di quei tredici soggetti alla Gran Corte); ha stabilito, e vuole, che per mezzo della Real Segreteria di Guerra, e Marina di mio Carico, gli si presenti in ogn' anno la nota degl' indicati rei, onde risolversi dalla M. S. ciò, che sarà del Real gradimento, rispetto all' assoluzione de' medesimi, con doversi osservare dal detto Avvocato de' poveri la stessa forma, che si pratica da quello delle G. C. nel citato rincontro. Di sovrano comando lo fo noto a V. S. Ill., affinchè il Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato ne disponva di sua parte l'adempimento. Palazzo 1. Marzo 1785. Giovanni Acten. Signor. D. Nicola Vivenzio.

VII. Quia vero nonnulla deerant circa formam hujusce Tribunalis pro ampliori securitate administrationis justitiæ in maritimis negotiis, provisum fuit cum alia Pragmatica diei 17. Aprilis 1789., quam similiter transcribere utilius duxi.

Volendo il Re fissare quanto riguarda alle Magistrature militari, e politiche dipendenti dalla Real Segreteria di Guerra, e Marina di mio Carico, così pe' posti in esse vacanti, come per la miglior forma di taluna delle medesime, dopo di avere attentamente letto, e considerato le molte rappresentanze, e suppliche, ed i voluminosi espedienti relativi all' assunto nel Consiglio di Stato pel Ripartimento di Guerra, e Marina tenuto nel presente giorno, si è degnate di ordinare fra le altre cose, che la carica di Consigliero, e Segretario del Magistrato del Commercio, che si esercitava dal defunto Consigliere D. Ferdinando Galiani, sia conferita cogli stessi soldi, ed emolumenti goduti dal medesimo in tal carica, all' Avvocato Fiscale dell' Udienza Generale di Guerra, o Casa Reale D. Saverio Mattei, che in conseguenza vien esonerato di questo impiego di Avvocato Fiscale: restando ora così compito il numero di que' Ministri, i quali debbano essere ordinarj soltanto nel Magistrato sudderto, mentre la M. S. si riserve di destinervi in appresso altri Ministri alle piazze vacate. Ad oggetto di dare al Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato una nuova, e più conveniente forma, che assicuri meglio la giustizia negli affari marittimi ad esso spettanti, e tra gl' individui di sua giurisdizione, e per allettare, ed incoraggire costoro a procacciar maggiori, e più sicuri vantaggi nella navigazione, e nelle moltiplici arti addette alla classe marittima, è venuta S. M. a comandare, che da ora innanzi nel detto Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato vi siano quattro Giudici (due civili, e due criminali) oltre il Presidente, e due Assessori Negoziánti. Infatti S. M. conferisce la carica di Giudice Civile del mentovato Tribunale all' Avvocato de' poveri dell' Udienza Generale di Guerre, e Casa Reale D. Carlo Vanni, coll' annuo soldo di ducati settecentoventi, coll' onore della toga, e con tutte le onorificenze, prerogative, e preeminenze, che godono i Giudici ordinarj della G. C. della Vicaria. Concede l' altro posto di Giudice Civile a D. Giuseppe Zurlo recentemente promosso a Giudice ordinario della stessa G. C. assegnandogli l' annuo soldo di cencinquanta ducati. Elegge per Giudice Criminale D. Giuseppe Giaquinto col soldo di settecentoventi ducati l' anno, coll' onor della toga, e con tutte le onorificenze, prerogative, e preeminenze, che si godono da' Giudici ordinarj della G. C.; restando egli esonerato della carica di Avvocato Fiscale dello stesso Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato. Nomina per un' altro Giudice Criminale ordinario del medesimo coll' annuo soldo di cencinquanta ducati il Giudice ordinario della G. C. D. Pietro Caravita, il quale finora ha esercitate interinamente le funzioni di Giudice nel detto Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato.

Conferisce le cariche di Assessori Negozianti a D. Gaetano Verrusio, e a D. Francesco Saverio Manes: quella di Avvocato Fiscale col soldo di cento ottanta ducati l' anno a D. Francesco Frascolla, attuale Avvocato de' poveri; e l' altra di Segretario esercitata da D. Pasqualo Martinez, che passerà in altro destino, all' attuale Segretario della Giunta degli Allodiali D. Giacomo Sperduti, col soldo annuo di docenquaranta ducati, e colla metà del dritto di sigillo. Dichiara, che il soldo della carica del Presidente, la quale si esercita dal Fiscale di Camera D. Niccola Vivenzio continui ad essere di trecento ducati l'anno: che D. Vincenzo Vollaro Lascaris prosegua il suo ufizio di Procurator Fiscale; e che i quattro impieghi di Giudici sieno biennali, come sono quelli della Vicaria. Vuole, che alla carica di Avvocato de' Poveri si assegni il soldo di cento ottanta ducati l' anno: e che per provveder questa il Tribunale formi, e proponga la terna de' Soggetti abili a disimpegnarla, onde scegliersene uno sovranamente. E permette, che i due novelli Giudici D. Carlo Vanni, e D. Giuseppe Giaquinto possano patrocinare quelle cause, che sotto la loro difesa si trovano già introdotte in diversi Tribunali.

Intanto S. M. comanda, che una delle speciali cure, ed incombenze del Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato costituito, ed ampliato nel modo descritto, sia quella di porre mente, ed attenzione allo stato de' Viceammiranti, Procontini, e degli altri suoi Giudici Delegati nelle provincie, per quanto riguarda all' osservanza delle leggi, de' privilegj, e de' Sovrani stabilimenti negli affari del ceto, e delle arti di mare, e alla disciplina marittima, tanto nelle coste, che tra i naviganti: di acquistare gli opportuni lumi sopra tali, ed altri simili assunti; e di escogitare, e proporre il giusto, e conveniente riparo a molti abusi, e le adattate provvidenze, onde venga riordinata l' utile classe della gente di mare: se le proccurino più estesi vantaggi, la difesa, la protezione, e la facilitazione nelle sue industrie, ed occupazioni, e si giunga ad accrescere il numero de' suoi individui con tutti i possibili incoraggiamenti, specialmente con assicurar loro nella Capitale, e ne' littorali de' Reali Dominj il dovuto, e particolare Foro, che in forza delle antiche numerosa Prammatiche, e Costituzioni del Regno ad essi appartiene: riservandosi perciò S. M. di fissare nel Tribunale le opportune Delegazioni, ed incombenze, relative ai varj rami di sua giurisdizione.

In conseguenza delle indicate sovrane intenzioni ordina S. M. fin da ora, che i soli Ministri di questo Tribunale siano i Delegati delle arti di Cannoliccniari, Gongolari, e Pescivendoli cannucciari; delle quattro Pietre (così dette) del pesce in Chiaja, S. Lucia, Pietra di marmi, e Borgo: de' Monti, e delle Cappelle de' Corallari nella Torre del Greco, a tenere di altra sovrana disposizione. E dichiara, che compenserà, occorrendo, gli attuali Ministri del Sacro Consiglio, i quali erano incaricati di tali Delegazioni; e che con separato Dispaccio manifesterà alcune dilucidazioni necessarie ad apporsi nella presente circostanza di aumento nel Tribunale al Reale Editto di sua erezione de' 6. Dicembre 1783.

Tanto partecipo nel Real Nome al detto Tribunale dell' Ammiragliato, e Consolato, per suo governo o per l' adempimento di sua parte. Palazzo 17. Aprile 1789. Giovanni Acton.

DISTINCTIO SECUNDA.

De Fori militaris exceptione.

SUMMARIUM.

1 *Milites multis fruuntur privilegiis, & Auctores de iisdem tractantes adducuntur.*
2 *Milites indistincte in crimine militari, aut communi, in hoc Regno cognoscuntur a Judice militari.*
3 *Commune militis crimen quodnam sit.*
4 *Casus in quibus milites aliorum Judicum Jurisdictioni subjiciuntur, & num. seqq.*
5 *Miles falsum committens coram Judice ordinario ab eodem punitur.*
6 *Miles offendens M. C. Servientes ratione eorum officii a M. C. cognoscitur.*
7 *Miles perjurus an a Judice militari, vel ordinario puniatur, in dubium revocatur.*
8 *Judices ordinarii pro delictis à militibus commissis informationem capere possunt, eosque in carcerem conjicere.*
9 *Miles Judici ordinario, ac Baroni reverentiam præstare tenetur.*
10 *Uxores, ac filii militum de jure communi fori privilegio gaudent, secus de jure Regni.*
11 *Famulus militis, quando militare privilegium habeat.*
12 *Praxis decreti, quo miles, vel ejus causa ad Judicem militarem remittitur.*
13 *Decretum, quo dicitur,* procedatur in S. C., *in quibus casibus interponatur.*
14 *In executione bonorum militis in hac Civitate, an sit requirendus Regius Auditor generalis Exercitus.*
15 *Militis incommoda, & pericula.*
16 *Miles a bello aufugiens cur capite puniatur*, & text. in l. omne delictum D. de re militari *interpretetur.*
17 *Miles alios ad fugam persuadens capite plectitur.*
18 *Fuga auctore non constito, si quamplures sint milites, quid a Judice agendum.*
19 *Judices ad condemnandos homines cum circumspectione procedere debent.*
20 *Casus de crimine receptus ab Auctore decisus refertur.*
21 *Receptus crimini etiam non exacti pœna mortis imponitur.*
22 *Leges cum rigore conditæ, cum benignitatis temperamento servanda per Judices.*
23 *Comes Peaneranda olim prorex hujus Regni laudatur.*

Die &c. visis epistola Magnifici Regii Auditoris generalis Exercitus, & fide Scribæ rationis ejusdem, præsens causa remittetur ad Regiam Audientiam generalem Exercitus, *vel dicitur*.

Die &c. visa comparitione præsentata fol. . &c. procedatur in S. C., petita remissione ad Regiam Audientiam generalem Exercitus non obstante, *vel dicitur*.

Die &c. visis &c. N. N. carceratus remittatur una cum actis ad Regiam Audientiam generalem Exercitus.

1 PErgo ad alia decreta, quæ in militum causis interponuntur, ac præmittendum censeo, quod milites ob magna incommoda, & vitæ pericula multis fruuntur privilegiis, de quibus Georgius Acacius Enenkelius, Joachimus Cluten, Claudius Coteræus, Petrus Rebuffus, Henricus Pohlmannus, Cornelius Pyneckerus, Ernestus Fridericus Schroeterus, & Consiliarius Matthæus Peregrinus tractatus edidere; quemadmodum in hoc Regno gaudent Milites gravis, aut levis armaturæ, vulgò *della sacchette, e Battaglione*, tum in causis civilibus, tum in criminalibus, nullo prorsus
2 habito discrimine inter crimen commune, & militare;
namque munus Regentis exercitum in eo potissimum consumatur, quod militarem disciplinam conservet, & moderetur, *l. officio* §. 1. *D. de re milit.* & ejusdem disciplinæ offensores existunt, qui militare crimen admittunt, ut si extra illius rationem delinquant, commune crimen patrare dicuntur, *l. militum delicta* 2.
3 *D. eod.* Gregor. Tholosan. *syntagm. jur. univ. lib.* 19. *c.* 10. *num.* 1. & indistincte cognoscuntur a Judice militari, scilicet in Provincia Terræ Laboris a Regio Auditore generali Exercitus, & in aliis Provinciis a Præside cum voto unius Regii Auditoris, ut ex *Pragm.*
20. *de militibus*, quibusdam exceptis casibus, ibi: *Que*
4 *en las causas criminales de delictos de hurtos de estrada publica, armacion de Campaña, delictos de officiales, y en las causas civiles de concurso de acreedores, causas feudales, y de fideicommissos, de assistencia, y cession de bienes procedan los officiales ordinarios a quien perteneciere sin distincion alguna, y assimismo en las, que estuvieren pendientes al tiempo de los assientos.* Committens vero falsitatem coram Judice ordinario, ab eodem pu-
5 nitur arg. *l. nullum C. de testib.* Caball. *resol. crimin. cas.* 116. & 294. D. Regens Sanfelic. *decis.* 250. Consilier. Cerlevul. *de judiciis sect.* 4. *num.* 478. item si offendat Servientes, sive Alguzerios M. C. ratione
6 officii in actu exequutionis, Thor. *tom.* 2. *compend. decis. in verbo remissio*.
Insuper limita in milite perjuro, teste D. Roviro ad
7 *Pragm.* 16. *de militibus num.* 45. conferr tex. in *l. penult. C. de Dignitatibus lib.* 12. de quo dicto non parum ambigo, inspecta enunciata *Pragm.* 20.
Verum enim vero Judices ordinarii pro delictis commis-
8 sis a militibus informationes capere possunt, eosque, si de re gravi agatur, in carceres conjicere, & ad Judices militares remittere, *Prag.* 3. §. 29. *Prag.* 5. §. 10. *Prag.* 16. §. 12. *de militibus*, *l.* 1. *C. de exhib. & transmitt. reis*, §. *audiens auth. de defensoribus Ci-*
9 *vit.* ne eorum petulantia magis excrescat. At Judici ordinario miles reverentiam præstare tenetur, atque etiam Baroni, Capiblan. *de Baron. in Prag.* 8. *part.* 2. *num.* 169. & *singul.* 74. uxores vero militum, atque
10 eorum filii licet de jure communi gaudeant privilegio fori, arg. *l.* 2. *C. de Episc. & cleric.* Rovit. *super Pragm.* 12. *de milit. num.* 46. Capiblanc. *de Baron. in Pragm.* 8. *part.* 2. *num.* 176. nihilo tamen secius in hoc Regno minime gaudent ex *Pragm.* 21. §. 8.
11 *de militibus*: neque eorum famuli, nisi Domino in bello inserviant; sed ille qui equum ducit, & in exercitio militari famulatum præstat, idem privilegium consequitur.
Decretum autem, quo remittitur causa, vel carceratus,
12 interponitur præcedente epistola Regii Auditoris generalis Exercitus, quæ dirigitur vel ad Spectabilem Dominum Regentem, si causa est in M. C., vel ad Spectabilem Dominum Præsidem, si causa est in S. C., vel ad Commissarium causæ, qui per eundem certior fit, quod in S. C. agitatur causa inter N. A., & N. B. militem, & Actuarius dictæ causæ, atque Scriba sunt N. N. & N. N. cumque sit miles, ejus cognitio spectat ad Audientiam generalem Exercitus, ideoque petitur mandari dicto Actuario, & Scribæ, ut ad illam acta transmittant, quo de justitia provideatur; & præsentata fide Scribæ rationis, ex qua constet N. B. esse inter milites adscriptum, sine ullo termino decretum interponitur, quod *visis epistola, ac fide Scribæ rationis, præsens causa remittatur ad Audientiam Generalem Exercitus*: vel dicitur, *N. N. carceratus remittatur una cum actis*: in casibus vero exceptis, de quibus paulo antes diximus, decretum erit, quod *pro-*
13 *cedatur in S. C.*, quæ praxis fundatur præsertim in enunciata *Pragmatica* 20. Unum tamen adverto, quod ubi contigerit literas executoriales expediri in aliis
14 Tribunalibus hujus Civitatis super alique re civili, ut executio cum omnimoda quiete, ac sine ulla interturbatione perficiatur, pars, quæ victoriam obtinet, requirat Regium Auditorem, ut ei assistat, & restringitur dicta exequutio juxta dictam Regiam *Pragm.* §. 2. ibi: *Segundo, que no puedan dichos soldatos estar presos por deudas, ni por ellas ser exequutados en las armas, cavallos, vestides, y camas, como no sean de la Regia Corte, e por aquellas que huviessen contrahidos antes del assiente, o por causa de mercançia.*
Multa quidem alia sunt privilegia, quæ miles habet ob
15 ærumnosam, atque asperam militiæ disciplinam, quam sustinendam suscepit; ecquis autem neget, Castris adscriptum naturali prope dixerim libertate priveri, ac facile in conflictu, ac deprælietione interiturum? maxime si a certamine aufugiet, ut statuit Arrius Me-

nanter in *l. omne delictum 6. D. de re militari*, ibi:
16 *qui in acie fugam prior fecit, spectantibus militibus propter exemplum, capite puniendus est*; & merito, nam
licet dolum nullum admittere videatur, qui viribus
suis diffisus prælium subire detrectaverit, falutique suæ
quoquo modo prospectum iri voluerit; justissimum tamen est, eum affici supplicio, ne hoc pessimo exemplo victoriæ ad hostes transferatur; *qui enim*, ut Vegetius inquit *lib. 3. de re milit. cap. ex., ante congressum recedit ex acie, & suis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam*; idcirco in textu dicitur, *spectantibus militibus*, quæ verba ad aliorum exempla debent
referri, ut ibi notat Gothofred. exinde deducitur, quod
17 ille, qui commilitones ad fugam persuasit, capite plectandus est, nequaquam vero ceteri, qui ejus inhæserunt vestigiis, considerando verbum illud *qui prior*.
Rursus non constito de vero fugæ auctore, si quam-
18 plures sint milites, unus ex decem forte eductus capitali pœna mulctandus est, quæ decimatio nuncupatur,
de quo puniendi modo locutus est Cic. in *orat. pro Cluent.* & Plutarch. in *vita M. Crassi*, in hæc verba:
Quingentos autem ex primis, iis præsertim, qui aufugerant, in quinquaginta decades distribuit, ex quibus singulis unum aliquem sorte ductum trucidavit partita in milites pœna post multos annos in usum revocata, consule Petr. Fabr. *Semestrium lib. 1. cap. 18. fol.* mihi
213. & Jo: Fridericum Hagnusberger in *tract. de sortitione pœnali bellica*.

Ex prænarratis exemplis eruitur, quod Judices in homi-
19 nibus condemnandis discrete, quoad fieri possit, &
omni cum circumspectione procedere debent, quia *non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*; & hic facti speciem, quæ contigit in Pro-
20 vincia Dauniæ, seu Capitanatæ, & Frentanorum,
seu Comitatus Molisei prætermittendum minime existimo. Septem igitur scelesti viri quendam presbyterum
ob receptum cœperunt, post triduum auctor, & eorum
caput repente periit, reliqui sex ad Curiæ manus pervenerunt insimul cum presbytero; ideoque in Regia
Audientia, Curia pro Tribunali sedente, confessi, cum
in eos ad modum belli processum fuerit, Fiscus institit pro morte, vigore Regiarum Pragmat. nimirum
10. & 26. *de Exulibus*, quibus pœna mortis imponi-
21 tur, etiam si receptus exactus non fuisset; sufficit
enim, quod causa extorquendi pecuniam aliquis de uno
loco ad alium abductus sit; dicebatque, omnes esse
in pari causa, & culpa, & consequenter eadem pœna
efficiendos esse. At ego uti Commissarius leges rigi-
22 de promulgatas cum temperamento benignitatis interpretandas ejebam, juxta text. in *l. perspiciendum de pœnis*, & *tau. omnis, qui juste judicat 45. dist.* præfatos casus edducebam, & votum protuli, quod ad
exemplum unus dumtaxat morti erat tradendus, nempe qui ex iis majorem ætatem habebat, vel qui aliis
criminibus erat notatus, quod alii tres ad triremes vita durante condemnarentur; alii vero duo licet majores de jure Regni, sed minores de jure communi, &
ex paucis mensibus 18. annum excedebant, decennio
ad remigandum tantum. Cui voto ad majorem Dei
gloriam alii Collegæ accesserunt, & justitia hæc populo, & D. Proregi Illustri Comiti Peñorandæ Pio,
& Optimo Principi fuit plene gratissima.

VINCENTII ALOI

IN CAP. III.

DISTINCTIONEM II.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Fori militaris exceptio ad omnes cujuscumque naturæ, militum causas protenditur.*
II. *Hujusmodi privilegio pari jure gaudent individui omnes Regiæ Domus, & Familiæ.*
III. *Tribunalis* Generale Udienze di Guerra e Casa Reale *institutio.*
IV. *Diploma institutionis transcribitur.*
V. *Ejusdem Tariffa.*

I. EA erat, quam *illustris Auctor* esscripsit, exceptio Fori militaris virtute Legum Municipalium, & Rescriptorum Codicis Justinianei apud Nos consuetudine judicandi receptorum. Sed hodie nova Regis nostri *Ferdinandi IV.* constitutione ad omnes militum causas tam Civiles, quam Criminales, etiam in quibus actorum vice funguntur, extensa est. Hinc nulla amplius in milites potest obtrudi ordinaria jurisdictio, cujuscumque indolis causæ fuerit. Cave igitur a distinctione ab *illustri Auctore* notata *num. 2.*, criminis scilicet *militaris & communis*: omnia etenim crimina hodie sunt militaria, si a milite patrantur, deque eis cognoscit Tribunal Militare privative quo ad quoscumque Judices ordinarios.

II. Hujusmodi privilegium fuit nuper similiter concessum omnibus Regiæ Domus & Familiæ hominibus. His antea competebat exceptio fori Delegationis, quæ dicebatur *della Casa Reale*, & hispano vocabulo *Alcaide*. Nunc eodem jure ac milites censentur quo ad causas omnes tam activas, quam passivas cujuscumque generis. Excipiuntur tamen illi, qui animo doloso forum declinandi litteras patentes, vulgo *biglietti*, obtinent a quocumque Regiæ Domus & Familiæ Officiali. Rectissimi enim Consiliarii, quibus est demandata fori militaris jurisdictio, eosdem constanter repellunt, & detecta fraude, ad Judices ordinarios remittunt.

III. Quo itaque melius consisteret militaris fori privilegium, neque milites ad diversas traherentur jurisdictiones, institutum fuit in anno 1786. novum Tribunal, cui nomen *Generale Udienza di Guerra, e Casa Reale*, in eoque coaluerunt jurisdictiones, facultates, & prærogativæ Auditoris Generalis Exercituum, Auditoris Castrorum Neapolis, & Delegati Regiæ Domus & familiæ, quorum suppressione e tribus unica effecta est jurisdictio.

IV. Regulæ hujusmodi Tribunalis institutionis prostant in Pragmatica emanata die 17. Februarii anni 1786., quam integre transcribere placuit.

Essendo uno de' più importanti oggetti della nostra paterna cura per la pubblica felicità, quello di mantenere i nostri amatissimi Sudditi ne' diritti della proprietà, e della libertà civile fra le giuste proporzioni, che allo Stato di Monarchia si convengono; ed avendo Noi conosciuto, che al conseguimento di tal fine non altrimenti può devenirsi, che col rendere a' Cittadini facile e spedita l'esecuzione delle Leggi, quando evvenga, che ne implorano essi ne' loro bisogni la protezione: abbiamo considerato, che la via più sollecita sia quella di ridurre alla necessaria unità le molte Giuridizioni, che per le circostanze de' tempi si è creduto opportuno far devisre da' Tribunali ordinari, affidandone l'amministrazione a' particolari Magistrati. Ma nel tempo medesimo abbiamo riflettuto, che l'applicazione di quelli principj generali deve soffrire delle limitazioni per quelle persone, che pel rispettabile ed eminente ordine, al quale sono ascritte, godono di un Foro separato, in contrassegno delle superiorità, che dà ad essi fu gli altri Cittadini l'onorata loro professione. E poichè è stata sempre nostra mira, che i privilegj del Foro militare fusso da tutti gli ordini dello Stato rispettati oltre modo, affinchè la Nazione apprenda da quelli estrinseci apparati, che la professione più onorata della Monarchia sia quella delle armi: Quindi è, che per combinare insieme così il principio generale di una giusta diminuzione delle separate Giurisdizioni, come quello della perpetua fermezza de' privilegj del Foro Militare, abbiamo creduto necessario l'affidare ad un solo Tribunale le funzioni giurisdizionali, che finora si sono separatamente esercitate dall' Uditore generale degli Eserciti, da quello di Marina, da quello de' Castelli di Napoli, e del Delegato di Casa Reale; cosichè dalla soppressione di questi Magistrati particolari formandosene un solo Collegio, la proprietà, e la libertà civile di quelli Cittadini, che vi appartengono, ricevano dal suffragio di molti quella morale sicurezza, di cui potevano temere forse giustamente dal giudizio di un solo.

Mossi pertanto dalle sudette ragioni, e dalla riflessione, che alle persone della nostra Corte, le quali sono nella maggior parte militari, avrebbe l'incertezza del proprio Foro recato gran ritardo alla necessaria celerità degli affari, qualora si fosse lasciato correre l'antico sistema; molto più, che la Giurisdizione dell' Uditore degli Eserciti abbracciava nella sua origine

ben

ben anche le persone di Corte, e solo negli ultimi anni del glorioso Regno del nostro Augusto, ed invitto Padre CARLO III. fu loro accordato un Magistrato separato sotto il nome di *Alcaide di Corte*; abbiamo ordinato l'emanazione della presente Real Costituzione, alla quale intendiamo accordare le qualità derogante ad ogni Legge (che fino al presente giorno sia stata in osservanza) in quelle parti, che vi siano contrarie, e la qualità confirmativa nelle altre parti nè tacitamente, nè espressamente in essa comprese. E comandiamo sovranamente, che da oggi in avanti.

I. Restino abolite le cariche di Uditor generale degli Eserciti; di quello de' Castelli di Napoli, e di Delegato della Real Casa e Corte, conosciuto sotto il nome di Alcaide, come anche di tutti gli Uffizj a quelle annessi, co' loro rispettivi Subalterni, Portieri, Birri, Servienti &c.

II. Tutte le giurisdizioni, diritti, preeminenze &c., che fin oggi sussistono in forza delle Reali Ordinanze, Leggi del Regno, Ordini generali, e specialmente delle Istruzioni emanate da Sua Maestà Cattolica nostro Augusto Genitore in Luglio dell' anno 1750. per l'erezione dell'Alcaidato di Corte, vogliamo espressamente, che restino concedute alla nuova Udienza (che si nominerà *Udienza generale di Guerra, e Casa Reale*) nell' istesso tempo modo e forma, che separatamente si esercitavano da' soppressi Magistrati, senza introdurre innovazione alla osservanza delle Reali Ordinanze, e di altri sovrani stabilimenti, finattantochè non venga da Noi diversamente stabilito colla pubblicazione delle nuove Ordinanze militari.

III. La nuova Udienza sarà composta di un Presidente, che Noi sceglieremo fra i più benemeriti Ufficiali generali de' nostri Eserciti di terra, e di mare, di un Vice-Presidente togato, che prenderemo fra i Ministri della nostra Camera di S. Chiara; di tre Consiglieri, da scegliersi parimente fra i Ministri dei Tribunali della nostra Capitale; di un Avvocato Fiscale; di un Avvocato pe' Poveri; e di un Proccuratore Fiscale; di una banca di Subalterni; composta da un Mastrodatti, e da non più di dieci Scrivani, quattro per le cause criminali, e sei per le civili; di tre Portieri; e di una Guardia, composta da un Capitano, ed otto Birri.

IV. Resteranno per ora nel piede attuale tutti i Tribunali militari Provinciali, gli Uditori de' Castelli e gli Assessori di Piazze così di questo Regno, come de' Presidj di Toscana, senza alcuna innovazione; con ammettersi soltanto da quelli Tribunali le appellazioni alla nuova Udienza nello stesso modo e forma, che si è finora praticato co' soppressi Magistrati, a tenore de' militari stabilimenti.

V. I Consigli di Guerra, che si faranno o dalle Piazze, o da diversi Corpi dell' Esercito, si rimetteranno in revisione a questo Tribunale pel canale competente, secondo praticavasi nella abolita Udienza dell'Esercito.

VI. Il Presidente avrà voto in tutte le cause; e soltanto nelle revisioni de' Consigli di Guerra, come nelle cause criminali delle Guardie del Corpo, degl' Invalidi di Montagna avrà il voto doppio, purchè sia del sentimento più mite, secondo le Ordinanze. Eleggerà esso il Commessario, destinando chi più gli piacerà fra i tre Ministri togati; con designarne il nome sul margine del primo foglio del processo, come si pratica dal Reggente della Vicaria; ed eserciterà tutti quegli atti Presidenziali, che siano combinabili con i militari stabilimenti.

VII. Il Vice-Presidente non potrà mai esser destinato per Commissario. Le sue funzioni saranno di decidere le quistioni de' Commissarj. Accorderà i gravami de' decreti fatti in casa da' Commissarj, come si pratica dal Presidente del Consiglio, e dal Luogotenente della Camera, ed eserciterà generalmente quegli atti Presidenziali, che non possono adempirsi dal Presidente, per non esser togato: nè sarà ammesso ulterior gravame delle sue decretazioni riguardanti queste parte dell' ordine de' giudizj.

VIII. I tre Ministri togati disimpegneranno le cause, che loro saranno commesse dal Presidente, nella stessa guisa, che si pratica negli altri Tribunali. Il Fiscale, e l' Avvocato de' Poveri disimpegneranno nell' istesso modo i loro uffizj.

IX. L' uffizio del Segretario sarà di tener registro di tutti i decreti, sentenze, ed appuntamenti del Tribunale, come si pratica nel Sacro Consiglio. Distenderà essa tutte le Consulte, e Rappresentanze, e ne terrà registro separato. Farà lo stesso de' Dispacci, che saranno inviati dalle nostre Reali Segreterie: e tutte le dette scritture saranno conservate nell' Archivio della Segreteria. Terrà presso di se il sigillo del Tribunale; ed avrà cura di apporlo a quelle scritture, che secondo l' uso del Foro ne avranno bisogno per la loro autenticità.

X. Il Mastrodatti avrà cura dell' Archivio di tutti i processi; e le sue funzioni per lo dippiù dovranno essere le stesse de' Mastrodatti del Sacro Consiglio, e della Vicaria; e solo nelle cause più gravi gli sarà permesso di fare le funzioni di Scrivano. I dieci Scrivani eseguiranno le loro incombenze nella istessa maniera, che si pratica nel Sacro Consiglio, e nella Gran Corte della Vicaria; colla sola differenza, che a' quattro Scrivani criminali sarà fissato un soldo, onde evitare i molti sconcerti, che frequentemente accadono negli altri Tribunali.

XI. Tutti gli affari di questo Tribunale dovranno essere trattati colla maggior celerità.

XII. Sarà questo nuovo Tribunale per sua natura inappellabile; e soltanto in certi casi verrà ammessa la revisione alla Suprema Giunta di Guerra per le cause militari, ed alla nostra Real Camera di S. Chiara per quelle non militari; siccome sta espresso ne' seguenti articoli.

XIII. Subito che saranno pervenuti a questo Tribunale i consigli di Guerra, ed i processi delle cause criminali delle Guardie del Corpo, de' Fucilieri di montagna, e degl' Invalidi, dovranno rivedersi nell' istesso modo, che si eseguiva dall' Uditor dell' Esercito; e passeranno poi in ultima revisione alla Suprema Giunta di Guerra, nell' istesso modo similmente, che si è finora praticato.

XIV. In tutte le altre cause criminali, esclusi i consigli di Guerra, e quelle accennate nel precedente articolo, dovrà il medesimo nuovo Tribunale procedere colla maggior celerità al decreto definitivo. Sarà permesso alle parti di produrre le nullità nell' istessa guisa, che si pratica nella Gran Corte della Vicaria criminale; e queste dovranno essere discusse nell' istesso Tribunale, e da' medesimi Ministri; purchè nella prima decisione vi sia stata unanimità di sentimenti: quando poi vi sia stata discrepanza, si accorderanno Ministri aggiunti; restando sempre fisso, che con due decreti uniformi passi la causa in giudicato, come si pratica nel Sacro Consiglio.

XV. Quando il giudicato dell' Udienza sarà pena di morte, o di corpo afflittiva a vita, dovrà, prima di eseguirsi, farne a Noi rappresentanza; riserbandoci per effetto di nostra Real Clemenza di ammettere una straordinaria revisione, per quelle cause militari non eccettuate ne' due precedenti articoli, alla Giunta di Guerra; e per le altre non militari, alla nostra Real Camera di S. Chiara. Ma fuori di questi casi, è nostra Real volontà, che quando per le cause, come sopra non eccettuate, sia formato il giudicato su due decreti uniformi, si esegua subito, senza ulteriore dilazione. Ci riserbiamo per altro generalmente di concedere nelle occorrenze la revisione in Giunta di Guerra per tutte quelle cause criminali militari, che ci sembrerà opportuno, indipendentemente dalle sopradette prescrizioni.

XVI. I processi criminali, che si formeranno dall' istessa Udienza, dovranno farsi dal Commissario, e dal Fiscale.

XVII. Per non occupare inutilmente l' intiero Tribunale, potranno i Commessarj, coll' intervento del Fiscale, ove sia necessario, sentire i testimonj in casa propria, e farvi anche il costituto de' rei; con godere (purchè vi sia presente il Fiscale) le facoltà di *Curia pro Tribunali sedente*; poichè è nostra Real mente, che la formazione del processo si faccia tutta dal Commessario in Casa, fino alla monizione *ad sententiam*, ad oggetto di rendere più breve il corso de' giudizj criminali: intendendosi tuttociò per le cause criminali non eccettuate negli antecedenti tre articoli.

XVIII. I giudizj civili (che saranno introdotti in questo nuovo Tribunale, nel modo e forma, che si introducevano nelle suddette abolite Magistrature) dovranno spedirsi con le formalità usitate nella G. C.

della Vicaria; lasciando alle parti la libertà di produrre le nullità, le quali dovranno discutersi dagli stessi Ministri col solito deposito, quando nel primo decreto vi sia stata uniformità di suffragi; e da' Ministri aggiunti ancora, quando vi sia stata difformità: con dover restare dopo due decreti uniformi la cosa giudicata.

XIX. Resteranno da ora in avanti abolite le sportule, o siano i dritti, che prima si esigevano dall' Uditore dell' Esercito. Sarà soltanto permesso al Tribunale nei soli giudizj civili dai cento ducati in sù il *jus sententiae*, che limitiamo espressamente all' uno per cento fino a ducati mille, e da mille in su al mezzo. L'esazione di questo diritto non potrà mai farsi nelle cause Criminali di qualunque natura, nè tampoco nelle cause Civili di persone povere. Spetterà al solo Segretario di fare tale percezione; ed in ogni sei mesi ne farà i dovuti ripartimenti colla seguente norma: le metà di ciascuno jus apparterrà al rispettivo Commessario; l'altra metà sarà posta in cassa comune, con unirvisi benanche il prodotto del Sigillo, ed i depositi delle nullità. E' poi Nostra Real Intenzione di far passare in questa cassa per nostro conto una gratificazione annua di ducati quattrocento; dovendo tutti questi prodotti formare il fondo di cassa di questo Tribunale. Tutte le spese necessarie, come quelle di fuoco, carta, inchiostro, utensilj, &c. saranno fatte con i sudetti prodotti; dai quali si percepirà benanche una gratificazione di sei ducati per ciascuno dei due Ministri aggiunti ogni volta, che interverranno nel Tribunale, come si è detto di sopra. Delle rimanenti quantità se ne farà di sei mesi in sei mesi la ripartizione in dodici quote; tre delle quali spetteranno al Presidente; due al Vice Presidente; cinque ai tre Ministri Togati, al Fiscale, ed all'Avvocato dei Poveri: una per gratificazione allo stesso Segretario, e della duodecima metà al Procuratore dei Poveri, anche a titolo di gratificazione.

XX. Tutti i Tribunali della Capitale di Napoli dovranno ubbidire alle lettere ortatoriali dell' Udienza, colla pronta, ed immediata trasmissione degli atti, senza darsi luogo a niuna interpretazione; e sarà soltanto permesso loro di farne a Noi rappresentanza, dopo eseguite le ortatoriali, quando credano, che l' Udienza oltrepassi i confini della sua giurisdizione.

XXI. Tutte le questioni giurisdizionali tra l' Udienza, e gli altri Tribunali saranno decise, a ricorso delle parti, dalla Real Camera di S. Chiara, a tenore delle Leggi del Regno.

XXII. Allorchè emaneremo le nuove Ordinanze militari, verremo a dichiarare come debbasi nelle occorrenze procedere per le cause criminali degli Ufficiali; e faremo allora quelle variazioni, che crederemo necessarie al miglior sistema di questo nuovo Tribunale, per renderlo maggiormente conforme allo spirito di quelle; con dare anche al medesimo qualche particolare istruzione relativa al suo privato regolamento. E perchè questa nostra sovrana Costituzione sia a notizia di tutti, e non possa allegarsene motivo d'ignoranza, ordiniamo, e comandiamo, che si pubblichi nei soliti luoghi della Capitale, e delle Provincie del Regno. Ed in pubblica testimonianza sarà da Noi sottoscritta, e munita del sigillo delle nostre Reali Armi, riconosciuta dal nostro Segretario di Stato per gli affari di Guerra, e Marina, e vista dal nostro Vice-Protonotario, coll' autentica del Segretario nella nostra Real Camera di S. Chiara. Dato in Caserta li 17. Febbrajo 1786.

FERDINANDO dico Ferdinando.

Locus ✠ Sigilli.

Giovanni Acton.

Citus Praeses Vice-Protonotarius. Dominus Rex mandavit mihi Hyacintho Dragonetti a Secretis.

Pubblicata a dì 23. Febbrajo 1786.

V. Quo vero exactiones sportularum rite recteque fierent, statuta fuit ab eodem Tribunali Tariffa dirictuum unicuique Officiali solvendorum; & est tenoris sequentis.

TARIFFA.

De' Diritti da esigersi nel Tribunale della Udienza Generale di Guerra, e Casa Reale approvata da S. M. con Dispaccio per Segretaria di Stato, Guerra, e Marina degli 11. Aprile 1780.

NE' Decreti, che s' interporranno dal Tribunale, per i quali, secondo lo stile del Sacro Consiglio, si paga il *jus sententiae*, quando la somma non arrivi a ducati cento, niente si esigerà; da ducati cento in poi si esigerà un ducato per ogni cento, fino alla somma di ducati mille; e da quella somma in poi si esigerà mezzo ducato per ogni altro centinajo, che passa il mille, e lo stesso per ogni decreto di liberazione, di dissequestro, o possesso, che s' interponga da' Consiglieri Commessarj in casa; purchè non sia stato per esecuzione di un Decreto interposto dal Tribunale, per cui si sia già soddisfatto il dritto.

SEGRETARIO.

PEr registro, a copia di ciascun decreto, che s' interpone dal Tribunale grana quindici, fino alla somma di ducati cento, e da questa somma fino a ducati mille, grana venticinque; e da ducati mille in sù, grana cinquanta, senza che il Mastrodatti, e lo Scrivano possano esigere per essa cosa veruna; giacchè lo stesso Segretario dovrà cucirne la copia in Processo da lui sottoscritta, ed in tal maniera adempito il Processo restituirlo allo Scrivano rispettivo.

Per ogni esecutorio, Braccio, Mandato di liberazione, ordine di sequestro al Banco; Lettere Rogatoriali, Lettere Ortatoriali, ed Inibitoriali, Decreto d'immissione nel possesso; Decreto di *solvat, & correspondeat*; i quali espressamente tutti dovranno essere sottoscritti dal Segretario, grana dieci.

Per ogni appuntamento, che si farà dal Tribunale nelle cause tra Parti, esigerà il dritto colla stessa proporzione stabilita pe' Decreti.

Per le sole Consulte, o Rappresentanze ad istanza di Parti nelle cause Civili, carlini dieci per ognuna: e per ogni altra Consulta niente; Bensì per le Rappresentanze, che accompagnano Certificati per sequestri di soldo, e pensione non si esigerà altro, che un solo tarì.

Per ogni copia estratta, che si richiegga dalle parti, di Decreti, ed Appuntamenti del Tribunale, oltre al dritto di copia a ragione di grana dieci a carta, grana venti.

Per ogni accesso richiesto, o commesso dal Tribunale, secondo lo stile del Sacro Consiglio, ducati quattro, e grane quaranta: purchè però non sia pel Fisco.

Per ogni Patente del Mastrodatti, ducati due; degli Scrivani, carlini quindici; dei Portieri, carlini cinque; del Capitano, e Sostituto, carlini cinque; e de' Birri, e Servienti carlini due.

Per ogni certificato, che dovrà fare il Segretario, colla sottoscrizione dello Scrivano, per gl' individui, e Servienti addetti a' Teatri in vista del Certificato dell' Impressario, grana venti.

Per cucitura de' Decreti del Tribunale, grana dieci.

Per tutti gli altri dritti non espressi esigerà a tenore delle Pandette della Vicaria Civile, purchè non siano di que' dritti nella presente Tariffa aboliti.

PER LE CAUSE CIVILI.

Mastrodatti.

PEr ciascuna scrittura, che si presenti dalle Parti, grana dieci; per due, grana venti: e grana trenta, quando siano tre; e la stessa somma, quando anche il numero delle scritture sia maggiore.

Per ogni Decreto, in cui vi voglia la mezza firma, grana cinque, senza distinzione di somma, o qualità.

Per ogni Provvisione, Esecutorio, Braccio, Mandato di liberazione, Lettere Commissionali, Citazione per testimonj, ed altre scritture, nelle quali vi voglia la firma intiera, anche senza distinzione di somma, o qualità di scrittura, grana diece.

Per l'esame de' Testimonj, perchè si farà dagli Scrivani, grana cinque.

Per accesso in casa del Presidente, o in casa del Vice-Pre-

Presidente per Contraddittorio, e per Decreto, in tutto grana trenta, senza poter pretendere altro.

Per la decretazione della suppliche di gravami, grana cinque.

Per ogni Atto, o Fede di verità, che formi per ordine de' Ministri, oltre al dritto della copia, grana dieci.

Per l'Accenzione di candela, e tutti gli atti di *sub hasta*, per quanto sia grande la somma, grana venti.

Pe' Decreti, che s' interporranno in Ruota, niente; giacchè il dritto spetta al Segretario.

Per ogni Accesso fuori Napoli, carlini trentatrè a dieta.

Per la pleggeria, un ducato per cento.

Per tutte le soscrizioni necessarie ne' Decreti per la verificazione della Polizza Bancale, compreso l' Esecutorio, grana dieci.

In ogni commessa, che dovrà fare per le sole cause civili sopra i Processi, grana diece.

Per tutte le soscrizioni de' Decreti, compreso l' Esecutorio per la incusa dall' obbligo presso gli Atti, grana diece, senza poter pretendere altro.

CAUSE CRIMINALI.

PEr tutti gli Atti di Diligenze, Informativo Fiscale &c., finchè si dà il termine a difesa, ancorchè si facciano ad istanza di Parte, non deve esigere niente. Negli Atti poi a difese dovrà esigere, cioè:

In ogni Decreto, in cui vi è bisogno della mezza firma, grana cinque.

In ogni Scrittura, in cui vi vuole la firma intera, come Provvisioni, grana diece.

Nella formazione dell' esame a difesa, e dell' impinguativo ad istanza di parte, per ogni firma, che dovrà fare, grana cinque.

Per le presentate delle Scritture si osserverà la stessa regola, che si osserva per le cause civili.

Per tutto il dippiù degli altri dritti nella presente Pandetta nè tacitamente, nè espressamente nominati; si debba osservare la Pandetta della Vicaria.

PER LE CAUSE CIVILI.

Scrivani.

PEr ogni Decreto, in cui vi voglia la mezza firma, grana diece, senza distinzione di somma, o qualità.

Per ogni Provisione, Esecutorio, Mandato di liberazione, Lettere Commessionali, Citazioni per Testimonj, ed altre scritture, nelle quali vi voglia la firma intera, anche senza distinzione di somma, o qualità di scrittura, grana venti.

Per l' esame, quando gli Articoli non siano più di tre, grana diece per Testimonio, quando oltrepassano il numero di tre fino a cinque, grana venti; fino a dieci, grana trenta; e da diece in poi, grana quaranta per Testimonio, per quanto sia il numero.

Per le copie estratte, grana cinque a carta; dovendo contenere ogni carta versi trentasei; ed oltre a questo, per l' estratta, grana diece.

Per portare il Processo in spedizione, grana diece; per Accesso al Contraddittorio, grana venti per ogni Atto, o Fede di verità, che formino per ordine de' Ministri, oltre al dritto della copia, grana diece.

Per l' accensione di candale, e tutti gli Atti *sub hasta*, grana quaranta, per quanto grande sia la somma.

Pe' Decreti, che s' interporranno in Ruota, niente; giacchè spetta il dritto al Segretario.

Per ogni Accesso fuori Napoli, carlini sedici a dieta.

Per la ricevuta nella perconta zione degli Atti, grana dieci.

Nella verificazione della Polizza Bancale, del Decreto ordinante l' Informazione, Esame di Testimonj, Decreto per la spedizione dell' Esecutoriali, grana trenta.

Pel Decreto, ed Esecutorio per la incuse dell' obbligo presso gli Atti, grana venti, senza poter pretendere altro.

SCRIVANI FISCALI.

PEr tutti gli Atti di Diligenze, Informativi Fiscali, finchè si dà il termine a difesa, ancorchè si facciano ad istanza di Parti, non devono esiger niente: Per gli atti a difesa poi dovranno esigere, cioè:

Per ogni Decreto, in cui vi sia necessaria la soscrizione dello Scrivano, e pe' quali si richiede la mezza firma, grana diece. E per quello, che vi voglia la firma intera, come Provvisioni &c. grana venti.

Per la formazione dell' Esame a difesa, e dell' impinguativo ad istanza di Parti, compito, che sarà l' Esame, si tasseranno le Diete a ragione di carlini sedici a Dieta, di cinque ore di effettiva fatica, con dover cedere a conto dello Scrivano l' Amanuense.

Per le presentate esigeranno colla stessa regola prescritta per le cause civili.

Per dritto di perconcatura degli Atti *loco copiæ reperto*rum, grana diece.

Per tutto il dippiù degli altri dritti nella presente Pandetta nè tacitamente, nè espressamente nominati, nè assolutamente, si dovrà osservare, tanto per gli Scrivani civili, quanto per gli Scrivani Fiscali il prescritto nella Pandetta della G. C. della Vicaria.

PORTIERI.

FIrma della Ruota, grano uno a scrittura: per le notifiche dentro Napoli a' Procuratori, grana trè; a' Principali grana sei, per le notifiche poi fuori Napoli, grana diece a miglio, contando l' andata, e venuta: bensì quando le Parti vogliono far seguire le Notifiche da' Giurati del luogo, non si possa da' Portieri pretendere privativa. Negli atti di esecuzione, quando il Portiere faccia fede di non aver trovato che eseguire, grana diece: facendo l' esecuzione dentro Napoli fino a ducati cinquanta, grana trenta; da ducati cinquanta fino a cento, grana cinquanta, da cento fino a ducento, grana ottanta; e da ducento in poi, ducati uno: oltre all' ajuto dei Birri, secondo il numero, che sarà destinato dal Commessario a ragione di grana dieci l' uno, e grana venti al Capitano.

Per l' Esecuzioni fuori Napoli si pagherà il doppio, oltre il dritto di Viatico di un carlino a miglio: restando in libertà delle Parti farle eseguire dalle Corti locali, senza dritto di privativa.

Per ogni Candela, grana cinque.

BIRRI.

PEr le Carcerazioni de' Debitori con Esecutorj fino a ducati cento, grana venti, compreso il Capitano; da ducati cento in poi, grana quaranta, attesochè godono il soldo.

Per qualunque carcerazione di cause criminali, niente.

SIGILLO.

PEr dritto di Sigillo per qualunque causa si sia, e per qualunque scrittura, in cui vi sia di bisogno, a tenore della pratica della Vicaria, grana cinque.

Il Tribunale ordina, che così gli Scrivani, come i Portieri, e Birri, i quali per la menoma parte contravvenissero, anche accettando spontanee offerte, alla presente Tariffa, possano essere con un breve appuramento di fatti, a voce, e senza Processo, cassati dal Rollo, senza speranza di potere più rientrare.

Gli atti per tutte le persone povere debbano farsi da tutti, senza ricevere pagamento veruno: e per togliersi le frodi, quando una Parte creda di esser povera, a non pagar dritti, dovrà il Consigliere Commessario in piedi del memoriale prescrivere l' ordine, che non si esigano.

Dal Tribunale della Udienza Generale di Guerra, e Casa Reale il dì 14. Marzo 1786. = GAETANO SANCHEZ DE LUNA, = Giuseppe Caravita. = Antonino Brandia. = Diego d' Andrea. = Luigi de Medici. = V. do Saverio Mattei Avvocato Fiscale. = Salvatore di Giovanni Segr.

DISTINCTIO TERTIA.

De remissione causarum ad Curiam quarundam artium.

SUMMARIUM.

1 *Decreta in remissionibus causarum a Consulibus Nobilis artis Serici, & artis Lanæ petitis quonam interponantur.*
2 *Judex dictarum artium jurisdictionem tum in civilibus, tum in criminalibus habet.*
3 *Privilegia his artibus a quibus fuerint concessa, & quare.*
4 *Privilegia prædicta per bina S. C. decreta ad omnes causas porriguntur, præterquam ubi veniret imponenda pœna mortis naturalis.*
5 *Decreti S. C. tenor subnectitur.*
6 *Quibus in causis inquisiti artis prædictæ non remittantur.*
7 *Decisiones D. Præsidis de Franchis ad jurisdictionem earundem artium attinentes adducuntur, & n. seqq.*
8 *Curia Artis Lanæ jurisdictionem habet in exercentes artem prædictam, ejusque ministros abdicative quoad M.C.*
9 *In causis Artis Serici, & Lanæ Consulum jurisdictio ad certum genus personarum restringitur.*
10 *Consules harum artium Judicem eligunt, & seorsim carceres habent.*
11 *Consules aliarum Artium jurisdictionem habent in causis suæ professionis.*
12 *DD. qui de jurisdictione prædictarum Artium sunt locuti, recensentur.*
13 *Artes aliæ habent in hac Civitate suos Judices Delegatos, quemadmodum Auctor in præsentiarum est Delegatus artis Judaicæ, & Auri tractorum.*
14 *Remissio ut ad Judicem nobilis artis Serici, & artis Lanæ fiat, quæ requirantur, & num. seqq.*
15 *Matricula an ab exercente dictas Artes ostendi debeat, atque exhiberi.*
16 *Senex, qui dictas artes exercere non potest, etiam remissionis privilegium habet.*
17 *Filii, & famuli harum Artium professoribus etiam hoc privilegio gaudent.*
18 *Judex Artis Serici in relationibus non sedet in Aula S. C., sed intra vallum Aulæ a parte dextera.*
19 *Alia hujus Civitatis Tribunalia, præcipue Tribunal Cassici nostri remissive memorantur.*

Die &c. visa comparitione, matricula præsentata pro parte N. N. informatione capta a fol...., usque ad fol.... præsens causa remittatur ad Curiam Nobilis artis Serici, *vel dicitur*.

Die &c. N. N. carceratus remittatur ad Curiam Nobilis artis Serici una cum actis, quæ procedat, & justitiam faciat, *vel dicitur*.

Die &c. procedatur in M. C., vel in S. C. petita remissione ad Curiam Nobilis artis non obstante, *vel dicitur*.

Die &c. audita relatione Magnifici Judicis Nobilis artis Serici remissa est eidem Curiæ, vel remissa est ad Curiam &c. quæ provideat &c.

Prædicta alia decreta interponuntur in remissionum causis, quæ a Consulibus Nobilis artis Serici, &
1 similiter artis Lanæ petuntur, quandoquidem enunciatæ Curiæ jurisdictionem habent civilem, & crimina-
2 lem in exercentes artem prædictam vigore privilegiorum, nempe artis Lanæ a Serenissimo Rege Ferdinando I., & Nobilis artis Serici a Serenissimo Rege Fer-
3 dinando II., a quo hic titulus *Nobilis* fuit huic arti tributus, tum ratione materiæ, quæ lanæ pretiosior est, tum operum, quæ a Serico conficiuntur; præterea ut hæc ars ceteroqui quæstuosissima incrementum caperet ad Civium utilitatem, & pro ejusdemmet
4 Civitatis ornamento: quæ privilegia a S.C. per bina decreta declarata fuere in omnibus causis, præterquam ubi veniret imponenda pœna mortis naturalis, ut ex infrascripto decreto manifestum fit.

In causa Honorabilium Consulum Artis Serici Civitatis
5 *Neapolis cum Regio Fisco, & M. C. V. super petita remissione causarum criminalium ad eosdem spectante: Visis privilegiis, capitulis, & decretis per ipsos Consules in S. R. C. exhibitis, auditisque in eodem S. R. C. dictis Consulibus, ac Procuratoribus, & Advocatis ipsorum: nec non Magnificis Judicibus M. C. V. & Regii Fisci Advocato, provisum, & decretum est per idem S.C. quod decretum alias interpositum per aliud Consilium tempore Serenissimi Regis Federici, cujus tenor talis est: 1501. die 21. Februarii 1501. Neapoli. In causa Regii Fisci cum Consulibus artis Serici Civitatis Neapolis super petita remissione causarum criminalium spectante ad dictam Curiam artis Serici, & aliis, ut in actis latius continetur. Auditis in S. R. C. Mag. Regente M.C.V., & Berardino de Marchesiis Judice dictæ Curiæ Artis Serici, & visis Regiis litteris, decretum est per decretum S. C., quod omnes causæ criminales, de quibus veniret imponenda aliqua pœna præter pœnam mortis naturalis, remittantur ad dictam Curiam Artis Serici; ubi vero venit imponenda pœna mortis naturalis, consulatur Regia Majestas, ut inde providere possit, hoc suum, dicto S. C. super prædictis solemniter interponente decretum, quod servetur, & servari debeat juxta ipsius prædicti decreti seriem, & tenorem, hoc suum &c. lectum, latum, & publicatum est in eodem S. C. Neapoli, die 23. Septembris 1507. Angelus Secretarius.*

Hinc pro majori enucleatione lectores monitos volo,
6 quod si quis ex arte esset inquisitus de crimine, cui a lege imposita est pœna mortis naturalis, vel ex circumstantiis illa in praxi servata sit, vel ad Judicis arbitrium remissa, sicubi crimen per concludentem probationem non liqueret, non ideo Curiæ prædictæ hoc in casu procedere queunt, nec a M. C. remittendus est: verum si ex circumstantiis prædicta pœna non veniret imponenda, puta in homicidio ad propriam defensam patrato, aut in rixa, vel honoris causa, procedere quippe valent; quia in casibus prædictis jura pœnam hanc minime statuerunt.

De supradicta jurisdictione testantur etiam D. Præses dec.
7 S. C. 434. ubi dicit, quod Consules Artis lanæ habent jurisdictionem civilem, & criminalem in exercentes artem prædictam usque ad pœnam mortis naturalis exclusive, ubique refert, quod emanato banno, ut nemo incederet per Civitatem vendendo bona vetera sub pœna triremium, cum fuisset captus unus ex eadem arte, in gradu appellationis ad eam Curiam fuit remissus referente ipsomet D. Præside, de qua *decis.* meminit quoque D. Regens de Ponte de *Potest. Proregis. tit. de provisionib. fieri solitis* §. 3. num. 29., & in *decis.* 679. idem D. Præses insuper testatur, Curiam Artis lanæ habere hanc jurisdictionem in exercentes enunciatam
8 Artem, & in ejus Ministros, & alios a Curia dependentes cum clausula abdicativa a M. C., & in *decis.* 722. num. 18. inquit: *In causis, quæ agitantur in Curiis Artis Serici, & Lanæ Consules jurisdictionem habent in certum genus personarum*, & num. 24. *Curia Artis Serici, & Artis Lanæ, & aliæ Curiæ in hac Civitate habent cognitionem privative a M. C. ad omnes*
9 *causas in certum genus personarum*: neque id diffitetur D. Riccius *in addit. ad D. Præsid. cit. decis.* 679. Novar. *de elect. & variat. fori quæst.* 27. part. 3. num. 82. & Vincentius Brilla *in comment. ad Consuetud. Civit. Neap. tit.* 12. *cap.* 3. *num.* 224. *& seqq.* ideoque Consules præ-
10 dictarum artium eligunt judicem, & unaquæque habet carcerem separatum.

Ceterum Consules aliarum artium jurisdictionem habent
11 in causis eorum professionem respicientibus, juxta Capitula Regio assensu roborata, aut longa consuetudine confirmata. De hac etiam jurisdictione loquuntur
12 Bald., & Paul. de Cast. in *l. fin. C. de jurisdict. omn. judic.*, Dec. in *cap. ceterum de judic.*, ac alii collecti a Maranta in sua *praxi distinct.* 9. n. 88. & ab Angel. Pisanell. *in addit. ad decis. S. C. penes Afflict.* 41.

Rursum artes aliæ habent in hac Civitate suos Judices
13 Delegatos, sive generales Commissarios, qui in causis ab arte dependentibus justitiam summarie faciunt, & interveniunt in electione Consulatus; sicuti ego ipse sum Commissarius generalis Artis Judaicæ, & Auri tra-

tractarum, & causas modicæ summæ ad Consules remitto, ut super illis de plano provideant, vel mihi relationem faciant ad finem providendi; & ad melius earundem artium regimen quamplurima pro tempore, & rerum circumstantiis, audito ipsorum cœtu sancire visum fuit.

Jam vero in remissionibus causarum ad Curiam Artis
14 Lanæ, & Serici impartiendum est terminus, in quo
duo potissimum sunt probanda. Unum scilicet, quod
N. N., de cujus causa agitur, sit relatus in librum,
in quo alii ejusdem professionis notantur sub die, &c.
mense, & anno, qui vulgo vocatur *Matrice*, unde
adscribitur attestatio, quæ matricula nuncupatur, ad
hujusmodi probationem abunde sufficiens. Alterum
scilicet exercitium professionis, cujus intuitu privile-
gium est concessum ad professionis augmentum, &
uberiorem Regni utilitatem: utrumque simul requiri
decisum refert D. Præses de Franch. *decis.* 481., quod
15 intellige tum maxime matriculam esse necessariam,
quum dicta remissio ab ordinario Judice petitur: cete-
rum si causa subsit jurisdictioni Consulum, non opus
est matricula, ut admonet Rev. de Luca in *d. dec.*,
16 qui etiam tenet a Sene artem exercere non valente,
non exigi actuale exercitium. Filii, famulique ejus-
17 dem artis hoc privilegio itidem gaudent; quo argu-
mento motus Jo: Baptista Mucci asseverat, indistincte
militum famulos in exercitio militari servientes gau-
dere privilegio dominorum, siquidem, ut inquit *in
dilucidat. ad decis. Sanfelic. 23. num. 20. non debemus
magis privilegiatam reddere artem Serici, quam artem
militarem.*

Ad extremum noto quod in interlocutoriis Judex dictæ
18 nobilis Artis in relationibus, quas jussu D. Præsiden-
tis facit in S.C., non sedet in Aula, sed intra Aulæ
vallum stat a parte dextera: & hæc satis pro hujus-
modi decretorum ornatu.

Non me latet, & alia in hac Civitate existere Tribu-
19 nalia, in quibus jus dicitur erga multiplex personarum
genus, quemadmodum habes in Jo: Dominico Tassone
in *comment. ad Pragm. de Antefato vers. 3. observ.* 3.
qui numerat triginta novem Tribunalia, seclusis Con-
ciliis, & in *appendice Historiarum Jo: Antonii Summon-
te*; præcipue vero dicendum esset de Castri novi Tri-
bunali, cui præsidet Regius Auditor, nec desunt Fi-
sci, & pauperum Patroni; de cujus quidem Castri
privilegiis, ne longiores, quam par est, videamur;
consule D. Præs. de Franch. *decis.* 458. ibique de Luca
in *observat.* D. Reg. Sanfelic. in *praxi jud. in addit.
ad sect.* 19. Rocc. *de off. rub.* 9. Montan. *contr.* 72.

VINCENTII ALOI

IN CAP. III.

DISTINCTIONEM III.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Quænam Jure Communi sit Collegiorum opificum immunitas.*
II. *Artis Serici in Regno introductio.*
III. *Item & artis lanæ.*
IV. *Consulibus earumdem fuit concessa jurisdictio in opifices.*
V. *An hoc privilegium hisce nostris conveniat temporibus.*
VI. *Aliarum Artium Delegatis quæ tribuantur novissimis Regni legibus.*

I. QUod plane optimum visum fuit omnibus Civitatum conditoribus, præmiis privilegiisque promovere opificiorum artiumque manualium culturam, id *Romulo* minime adrisit. Toto sui imperii tempore Romæ opifices nulli, solique bellicæ arti Cives vacabant. Melius inde *Numa* ex Civili Prudentia subduxit rationes. Nihil enim fecit reliqui, ut Civium ferociam emolliret artium studio & exercitio. Hinc tibicines, artifices, fabros, tinctores, sutores, coriarios, ærarios, figulos in Republica invexit, immo, *Plutarco* ajente in *Vita Numæ*, cuique opificum generi proprium attribuit Collegium, & privilegia indulsit: Non fuit tamen constans illorum Collegiorum fortuna. Ea abolevit *Tullus Hostilius*, restituit *Servius Tullius*, suppressitque demum *Tarquinius Superbus*. De restitutione Collegiorum primis Reipublicæ temporibus haud multum laborarunt Patricii; quin potius opificia quidem exercere a Civibus noluerunt. Ea in usum revocarunt Decemviri, qui in XII. Tabulis caverunt: *Pactionem, quam velint, sibi facere, dum ne quid ex publica lege corrumpant*: quod ex lege *Solonis* translatum esse, ait *Cajus l. ult. D. de Collegiis, & Corporibus*. Parum tamen fuit honorifica tunc temporis eorum conditio, & magis invalescente Republica, dehonestiori loco habiti fuerunt opifices; autumabant enim quidquam ingenuum haberi non posse in officina, ut innuit *Cicero de offic. lib.* 1. *cap.* 13.

Quamvis vero contemtui essent Romæ opifices; plurima tamen antiquis adjecta sunt nova aliorum opificum Collegia: quæ ut fieri adsolet, tot tantasque in Republica perniciosissimas cierunt turbas & discordias, ut utilius visum fuerit ea penitus, præter pauca fabrorum scilicet, & tinctorum, sustulere Senatusconsulto an. U. C. 685. condito. Haud multo post non solum antiqua restituit, sed & nova adjecit *P. Clodius*, ut eorum suffragiis atque auxilio tanto facilius Ciceronem ejusque amicos opprimeret. Mutata tandem Republica, & Principatu a Cæsaribus firmato, nihil odiosius videri cœpit Collegiis, & Corporibus. Ipsa enim *factionum* vocabulo traducebantur: hinc *Cæsar*, & *Augustus*, referente Svetonio *in Julio cap.* 42., *& Augusto cap.* 32., *omnia Collegia, præter antiqua & legitima, distraxerunt*. Lucescente tamen Civilis Œconomiæ ratione, apertius utilitatem Artium, earumque favorem agnoverunt subsecuti Imperatores. Multa Collegia *Alexander Severus* constituit, ita ut eo imperante triginta duo Romæ numerabantur. Permulta alia adjecit *Constantinus*: quique numerosiorem elenchum desiderat, commode habere poterit ex *Guidone Pancirollo in Adpendic. ad Notit. Imper. Occident.* Placuit idcirco adliciendi Cives ad opificia, illisque haud pauca ab ipsomet *Constantino*, *Valentiniano*, *Honorio*, *Arcadio*, & *Theodosio* indultæ fuerunt immunitates, & concessa privilegia.

Abhinc igitur hisce temporibus licitum fuit Collegiis Opificum condere statuta per modum pactionum, de rebus ad artem & Collegium pertinentibus; quæ si Publica sint auctoritate firmata, non solum obligant Collegii participes, sed & Magistratum ad ea inter eosdem servanda, modo tertio non officiant, qui eis stare minime tenetur. Utcumque nihilominus Collegiis licuit inter contribules statuere, nequaquam fuit eis permissum jurisdictionem in causis vel Civilibus, vel Criminalibus exercere, quamvis eisdem data sit in individuos artis facultas modicæ coercitionis, non excedentis limites conservationis fidei & diligentiæ in ejusdem artis exercitio, ut animadvertit *Carpzovius part. 2. Const. 6. Defin. 9. num.* 6. Quod porro factum, quia vix consistere potest Collegium sine aliqua coercitione, saltem conventionali, non quia visum fuerit inter eos constituere Judices privativos quo ad ceteros ordinaria potestate dotatos. Plurimæ itaque Jure Communi fuerunt Collegiis Opificum indultæ immunitates, sed nullæ plane ab ordinariorum Magistratuum Jurisdictione.

II. Inter ceteras *Ferdinandi I.* laudes ea profecto maxime videri debet quæ ei debetur ob mercaturæ & Commercii protectionem, qua in Regno ubertatem, & opulentiam invexit. Et quia hi uberrimi divitiarum fontes, sine utilioribus artibus exsiccantur; ita optimus Princeps Artem Serici in Regno introduxit, mirumque in modum favit. Florebat ipsa ars in variis Italiæ Regionibus; hinc ut foret suos subditos flameretur opificium, in anno 1465. quamplures advocavit peritos, inter quos selegit peritiorem *Marinum Cataponium* Venetum, cui mutuo dedit ducatos mille, ut opificium inciperet: quod cum vidisset perfectum & utilius, exhausit favore Opificum Regiarum Gratiarum Ærarium. Eis namque concessit datiorum immunitatem pro rebus omnibus ad serici artis exercitium pertinentibus; opifices Civilitate Neapolitana donavit; eosque exemit a Jurisdictione cujuscomque Tribunalis, mandavitque in causis omnibus Civilibus & Criminalibus subjici jurisdictioni consulum artis, *de Franchis Decis.* 722. *n.* 18.

In evidens igitur *illustris Auctor* labitur prochronismum adse-

adierens n. 3. Consules Artis Serici ab *Ferdinando II.* habuissa Civilem & Criminalem jurisdictionem in esercentes : erant etenim lapsi anni viginti ex quo Consules istam habuerant jurisdictionem a *Ferdinando I.*, quum *Ferdinandus II.* Regno potitus est non ante annum *1496*. Potius formalis erectio Curiæ a Consulibus, Adsessore, & Fisci Advocato compositæ tribuenda foret huic Regi, cui etiam placuit Arti tradere ventosum titulum *Nobilis*, quo adhuc nuncupatur. Vid. *Jannonium Storia Civile lib. 27. cap. 3.*

III. Sed & altero beneficio ditavit Rex *Ferdinandus I.* Civitatem Neapolis, introducendo iisdem curis Artem Lanæ, qua tunc Neapolitani carebant. In anno enim 1480. multa exercentibus tribuit privilegia, & immunitates, eamdemque, quam concesserat Consolibus Artis Serici jurisdictionem largitus est Artis Lanæ Consulibus in causis omnibus Civilibus, & Criminalibus esercentium. Mihi diploma communicavit hujusce Artis Consultor lectissimus Juvenis melioribus Musis innutritus *Josephus Feola*, datum in Castro Novo Neapolis die 22. Maii 1480., confirmatum inde in forma speciali ab *Carolo V.*, & *Johanna* in eodem Castro Novo die 22. Martii 1536.

IV. Quod ad concessionem jurisdictionia attinet, placuit Capitulum transcribere, cujus talis est tenor: *In primis, attesa la M. V. sia stata causa, origine & principio de introdurse in la Città di Napoli l' Arte de la Lana, la qual' è stata, & è utile & beneficio grande de dicta Città, e de' vostri Subditi, & Vaxalli de quisto Regno, & in futurum serrà laude & gloria de V. M. per lo exercitio de la quale nce so venuti li Mastri di dette Natione, quali verriano augumentar & crescere dicta Arte; in la origine della quala havendo la M. V. fatto Capi, & Gubernatori con la cognitione Civile, & Criminale contro li Majstri, & Ministri Loyse & Francisco Cappula, sono da quilli continuamente stati retti & gubernati, domandano & supplicano la M. V. voglia confirmarli Rettori, & gubernatori de epsa Arte li dicti Loyse & Francisco con la cognitione Civile & Criminale contro li dicti Maistri, lor Ministri, & altri dependenti de dicta Arte, & che nessiuno qualsivoglia Tribunale ausa, nè se debbia impacciarne contro li Ministri & altri dipendenti de dicta Arte = Placet Regiæ Majestati.* Fertur huic Arti non fuissa inditum titulum *nobilis*, quod meruerat Ars Serici, quia Sericum est nobilius Lana: Sericis enim vestibus tunc temporibus utebantur solum Nobiles Matronæ; hinc hodiernus promiscuus usus destruere videtur fundamentum Nobilitatis Arti Serici tributum. Scriptores tamen rerum Neapolitanarum nullam inter prærogatives, Immunitates & jurisdictionem utriusque Artis invenerunt differentiam, ut videre est penes *Tassonem* in sua Rapsodia de *Antefato vers. 3. Observ. 3. pag. 305.*; & de Franchis *decis. 679.*, ita ut si nobilitas metiri debeat ex honoribus, non ex materia opificii, censeri potest Nobilis tam Ars Serici, quam Ars Lanæ.

V. Enimvero ista, quam enarravi, jurisdictionis separatio, si aliqualiter proficuit incremento Artium Serici, & Lanæ in prima earum introductione, incommoda plane & absurda videri posset hisce nostris temporibus. Quo namque magis pretiosissimum Jurisdictionis Corpus discinditur, eo magis evilescat oportet; quum plane impossibile sit Regi ceteroquin sapientissimo, & justitiæ amantissimo in tot tantosque animadvertere homines ita in particulas discerptam exercentes jurisdictionem. Accedit, quod tunc temporis parvus erat numerus esercentium, qui hodie quum ad multa excrevisset milliaria, immane quantum turbant forum eorum causæ ob frequentes declinatorias, & perpetuum ordinariæ jurisdictionis contemtum. Neque credas causas Artis solos artifices posse consultius agnoscere & decidere. Nam non solum causas opificium respicientes cognoscunt Curiæ Artis Serici & Lanæ, sed etiam omnes, in quibus vel rei vel actores sint opifices. Præterquam quod Judices Ordinarii melius ac Consules idiotæ causas etiam opificii decidere poterint, præ oculis habendo earumdem Artium Capitulationes. Sed hoc providentissimæ Optimi Regis Curæ relinquendum.

VI. Jurisdictionem civilem, quam habebant aliarum artium Delegati in illorum individuos vigore Privilegiorum a Serenissimis Regibus concessorum, integram hodie providentia Regis minime retinent. In causis criminalibus perpetuus erat conflictus inter artium Delegatos, & M. C., quæ consultationem fecit Proregi anno 1731. retardari justitiam, & turbas excitari ob frequentes literas inhibitoriales, quæ in quibusve causis artes esercentium a Delegatis expediebantur. Et rescriptum fuit die 7. Julii 1731. quod M. C. inhibitorialibus a Delegatis expeditis non obediret, & generales artium Commissarii in causis criminalibus non procederent. Attamen Delegati etiam in illis se intromittebant; hinc sub invicto Rege Carolo Borbonio ad modum legis sancitum fuit diplomate diei 14. Julii 1742., quod Artium Delegati sint judices incompetentes in quacumque causa criminali. Et denique sub sapientissimo Rege Ferdinando IV. Rescripto diei 3. Octobris Delegatis artium jussum fuit, quod in futurum literas inhibitoriales M. C. in causis criminalibus expedire non auderent.

Obiter *illustris Auctor* n. 13. mentionem facit Delegatorum, seu Commissariorum Generalium aliarum Artium. Quasdam præcipuas eorumdem functiones designat; sed quid præcipuum circa jurisdictionem minime exponit. Revera ipsi non propria sed ordinaria utuntur jurisdictione S. C., in Aula cujus, ubi resident, referre debent Causas civiles tantum in casu gravaminum, quæ contra eorum Decreta domi lata, proponuntur. Causarum vero numerus & qualitas limitatur ad eas tantum, quæ directo respiciunt opificia, & pretia rerum ab opificibus manufactarum; in quibus summarie, & audito Consulum judicio solent procedere. In iisque ex generali commissione, quam habent a Præside S. C. Regio nomine, privativam exercent jurisdictionem, tam si opifices sunt rei, quam actores. Aliæ vero causæ ad opificia non pertinentes nil vetat, ut ab ceteris ordinariis Magistratibus cognoscantur; quum hi Generales Commissarii jurisdictionem privativam non habeant quo ad personas.

Sunt & Delegati Locorum Piorum, qui in solis Causis executivis procedere possunt: & si altiorem cognitionem requirant, partes remittunt ad Tribunalia ordinaria. Et quum Loca Pia bona & redditus possident in Regni Provinciis, fuit Delegatis cum *Pragm. 18. de ordin. & form. judic.* concessa facultas subdelegandi quemlibet ex Ministris Regiarum Audientiarum, qui *possan procedere solamente* (Pragmaticæ verba §. 1. n. 6.) *in quelle Cause de' Luoghi Pii, che sono in quella Provincia: eccettuanda però solamente da questa determinazione la Provincia di Terra di Lavoro, nella quale vogliamo, che abbiano a procedere i Delegati medesimi residenti in questa Capitale, salva la ragione alle parti di appellare pro ut de jure.*

Sunt tandem Delegati Arrendamentorum, circa quorum jurisdictionem ita cautum fuit eadem *Pragm. 18. §. 1. n. 9.*: *Ordiniamo, che i Delegati di tutt' i gli Arrendamenti non possano procedere se non solamente nelle Cause esecutive dell' Arrendamenti medesimi, non già in quelle de' particolari, i quali contrattano, e contendano sopra le specie soggette a quell' Arrendamento; sempre però che in quelle l' Arrendamento non sia principalmente interessato.* Multo minus igitur procedere possunt in Causis Officialium Arrendamenti esercitum officii non respicientibus. Id audebant quidem ante promulgationem supradictæ *Pragmaticæ*; sed fuit prudentius vetitum non tantum Delegatis, sed etiam Tribunalibus Collegiatis, S. C. nempe, Regiæ Cameræ, & M. C. V., virtute §. 1. n. 7. ejusdem *Pragmaticæ*.

C A P U T IV.

De Decretis incompetentiam Judicis temporaneam, seu compromissi materiam continentibus.

S U M M A R I U M.

1 *Compromissi definitio constituitur.*
2 *Compromissum quotuplex sit.*
3 *Verba Pragmatica* Odia, quæ inter conjunctos *de necessario compromisso referuntur, & enucleantur, & num. seqq.*
4 *Ratio, qua nititur præfata Pragm. per auctorem adducitur.*
5 *Lis inter conjunctos acerbior est, quam inter extraneos.*
6 *Compromissum an orta lite inter uxorem, & viri præmortui fratrem locum habeat, & num inter socerum, & generum soluto matrimonio? & n. seqq.*
7 *Affinitas constante matrimonio durat, eo soluto dissolvitur.*
8 *Affinitatis verbum latam recipit interpretationem, ut causa compromittatur, cum compromissa sint favorabilia.*
9 *Affinitatis genera quot, & quænam sint.*
10 *Matrimonii prohibitio in secunda, & tertio affinitatis genere per Innocentium III. fuit sublata.*
11 *Compromissum ante dationem termini, vel post incontinenti peti debet, & quare.*
12 *Incontinenti dictio hac de re explicatur.*
13 *Compromissum a procuratore speciale mandatum habente peti potest, non autem a generali.*
14 *Clausulæ* etiam de facto *compromissis apposita vis, & effectus.*
15 *Testes ad revelationem excommunicationis recepti quando in judicio probent; an in compromissis num. 16. & an in Consistorio Principis n. 17.*
18 *Arbitri facti veritatem extrajudicialiter perquirere possunt.*
19 *Judex ubi sola facti veritate inspecta jus dicit, etiam ex aliis, quam in processu deductis, & ex propria conscientia sententiam profert.*
20 *Vigore clausulæ* de jure, & de facto *laudum servata forma juris est proferendum, ac de hujusmodi clausula remissive.*
21 *Compromissum ad liberam arbitrorum voluntatem an reductionem ad arbitrium boni viri admittat, refutata Rovitti opinione, & num. 22.*
23 *Laudum ab arbitris sacramento non præstito prolatum non est nullum.*
24 *Statuti finis, & ratio, non verba consideranda.*
25 *Forma substantialis in Statuto quando videatur inducta.*
26 *Prorogandi potestas arbitris concessa exponitur.*
27 *Clausula* toties quoties *in compromissis quid operatur.*
28 *Dolus ex proposito, vel re ipsa quum in laudo deprehenditur, ex eisdem actis laudum ipsum revidetur.*
29 *Læsio citra dolum arbitratoris ex novis etiam probationibus ostendi potest.*
30 *Compromissum non habet locum in instrumentis, & obligationibus liquidis, atque in sententiis in rem judicatam transactis.*
31 *Compromissum fieri nequit in petitione paragii bonorum feudalium simul, & burgensaticorum, & quare.*
32 *Compromissum cessat in petitione vitæ militiæ, non secus ac in causis feudalibus.*
33 *Ceteræ causæ, in quibus non est locus compromisso, remissive.*
34 *DD. de compromisso tractantes recensentur.*
35 *Compromissum quamvis de jure communi regulariter fieri nequeat, injungi tamen a Judice potest si lis inter Magnates esset, ac de scandalo timeretur, & in quibusdam aliis casibus, ut num. seqq.*
36 *Causa probationes habens ambiguas compromittitur.*
37 *Causa dubia in jure, vel in facto compromittitur.*
38 *Judex quamvis ad compromittendum non cogat, concordiam tamen persuadere potest.*
39 *Compromissa ad instar judiciorum sunt redacta.*
40 *Decreta, quæ in hujusmodi materia interponuntur, ut in rubrica, explicantur, & quibus innitantur juribus, ut n. seq.*
41 *Bonus vir, ad quem reductio petitur, est judex ordinarius partium.*
42 *Appellatio non impedit executionem laudi, attenta Reg. Pragm. secus de jure communi.*
43 *Reductio ad arbitrium boni viri est species appellationis.*
44 *Nullitates impediunt laudi executionem.*
45 *Appellatio non extinguit probationes primi judicii, imo ex eisdem actis, atque etiam novis constituitur.*

Die &c., visis comparitione fol..... & replicatione in calce comparitionis, *vel* comparitione N. N. capiatur summaria informatio super allegata consanguinitate, *vel dicitur*, affinitate, ad finem providendi super petito compromisso, *vel dicitur*, infra tot dies N. N. doceat de allegata consanguinitate.

Die, &c. visis comparitione fol... informatione capta a fol.... præsens causa compromittatur, servata forma R. Pragmaticæ.

Die, &c. pro exequutione decreti interpositi sub die, &c. per D. Causæ Commissarium, partes infra quatuor dies eligant arbitros.

Die, &c. cum effectu pro exequutione alterius decreti infra alios quatuor dies præcise & peremptorie partes eligant arbitros, alias providebitur, quod arbitri eligantur per S. C.

Die, &c. visis comparitionibus fol... procedatur in S. C. petito compromisso non obstante.

Die, &c. visis laudo fol... & comparitione fol... laudum promulgatum a magnificis N. N. & N. N. arbitris debitæ exequutioni demandetur, præstita cautione de restituendo &c., & respectu prætensorum infra quatuor dies audiantur partes.

Die, &c. visis laudo fol.... nullitatibus fol.... alia comparitione fol... decreto S C. provisum est, nullitates obstare, & proinde infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, citra præjudicium probatorum, de quibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit, *vel dicitur*, de probationibus factis: verum N. N. faciat depositum ducatorum.... salva provisione facienda super liberatione depositi in qualibet parte judicii, *vel dicitur*: facto prius deposito ducatorum biscentum e. g. salva provisione, &c. circa depositi liberationem. Hoc suum.

Die, &c. visis laudo fol... comparitionibus fol... exequatur laudum pro summa ducatorum &c.

1 Compromissum, quod a verbo compromitto descendit, est simultanea, seu mutua partium promissio, qua certo cuidam, & nominato viro uni, aut pluribus controversia decidendi gratia remittitur, *l. litigatores* 11. §. 1. & §§. *seq. l. item si unus* 17. §. *si in duos*, *l. diem* 27. §. *ult. D. de recep. qui arbitr. recep. cap. innotuit* 12. §. *ideoque de arbitr.* & est duplex, aut
2 voluntarium, seu conventionale, quod partium voluntate fit, aut necessarium, quod aliqua municipali lege statuitur, quemadmodum in hoc Regno ex *Pragmatic.* quæ incipit, *Odia, quæ inter conjunctos*, qua
3 sancitum est, ut causæ civiles, vel mixtæ inter conjunctos usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusive, vel affinitatis, computandum de jure civili, quandocumque ante dationem termini ad probandum ad petitionem cujuslibet ex conjunctis compromittantur, & arbitri procedant de jure, & de facto; sententiam tamen proferant de jure tantum, nisi aliter inter partes concordatum fuerit, utque etiam de facto judicent, ac prævio juramento ad decisionem controversiæ perveniant, veritatem, & Deum præ oculis habentes, infra duos menses, si fuerint concordes; si autem discordes, ultima die, vel prius, tertium non suspectum eligant vocatis partibus, quæ in promptu suspectos nominare debeant, & in casu contrario arbiter electus per partem, quæ nominaverit, in contumaciam alterius partis, dictum tertium eligat, qui intra unum mensem una cum dictis arbitris, vel altero ex eis per laudum causam expediat. Id tamen intellige, ut minime locum habeant compromissa, ubi ageretur

retur instrumentis, sententiis, & obligetionibus liqui-
dis, neque in causis feudalibus. Rursum in *pragm.* 2.
hæc habes: *& si aliqua partium se gravatam senserit*
a sententiis, vel laudis prædictis, adeat Judicem loci,
ubi tale laudum latum fuit, qui, auditis primis arbitris
infra mensem, de dicta gravaminis causa sine figura ju-
dicii, visa facti veritate, & ex eisdem actis, si dolus
ex proposito, vel reipsa arguatur; si autem alia læsio al-
legatur, per alias instructiones justificare possit infra ter-
minum a dicto Judice statuendum, dummodo infra di-
ctum mensem, & ad plus alium mensem *arbitrorum sen-*
tentiam approbet, improbet, seu modificet, & quod per
eum fuerit judicatum, exequutioni mandetur, nec audia-
tur se gravans, nisi facta reali exequutione, cum fide-
jussione de restituenda in casu retractationis, postquam
exequutionem S. nostrum C., vel deputandus ab eo, vel
M. C. V. de prætensa gravamine cognoscat.

Pro enucleatione utriusque Pragmaticæ, ac decretorum
ornatu, notandum est primo, quod prime innititur ra-
4 tioni, ne odium inter litigantes, quod ex laborum,
& expensarum causa provenit, majus inter conjun-
ctos incrementum capessat; ideo enim compromissa
sunt invente, ut moræ litium resolventur, & contro-
versiæ sine publico strepitu sedentur, ut ait Gonzalez
in *lib.* 1. *Decretal. tit.* 43. *de arbitris c.* 1. *num.* 13.
quotquot autem litigent, justitiam habere præsumunt;
hinc Titius actor dicit, Cajus uti mihi conjunctus
in solvando, vel dando e. g. me defatigare non de-
bet, & contra Cajus conventus dicit, Titius est mihi
conjunctus, & mecum inciviliter agit; hinc Tacit. *lib.*
1. *annal.* de privatis dissidiis inter Segestam, & Ar-
5 minium socerum, & generum apposite inquit, *quæque*
apud concordes vincula charitatis, incitamenta irarum
apud infensos erant.

Secundo noto in verbo *affinitatis*, quod juxte doctrinam
6 Alexendri in *l. sed hoc ita D. de re judic.* & glos. in
d. l. v. succurrendum, si mortuo viro lis orta sit in-
ter uxorem, & viri præmortui fratrem, & in fortio-
ri casu, nempe inter socerum, & generum, compro-
7 missum locum non habet, quia glos. ibi dicit, quod
constante matrimonio durat affinitas, soluto vero matri-
monio vinculum affinitatis jam est solutum: sed juxte
doctrinam Baldi in *l. fin. D. de verbor. sign.* locum
sibi vindicat; nam licet proprie, & vere soluto ma-
trimonio amplius non dicatur socer, & gener, cum
filia mortua sit; tamen verbum *Affinitae* latem in-
terpretationem asciscit, ut causa compromittatur,
8 cum compromissum favorabile sit, Borrel. *in summa*
decis. tit. 63. *de compromissis num.* 38. nec elterius
injuriam contineat; & hanc sententiam in utroque
casu amplector, per text. in *cap. non debet de consan-*
guinitate, & affinitate ubi habetur, quod affinitae
triplex est, & consideratur in primo, secundo, &
9 tertio genere, & cujusque generis exemple tradit ibi
Glos. ita dicendo: „ Ergo si vis habere primum ge-
„ nus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de
„ tua consanguinitate aliquam personam, & ille per-
„ sona est affinis omnibus consaguineis viri sui in
„ primo genere affinitatis; unde mortuo viro illius
„ mulieris, puta fratre tuo, illa non potest habere
„ aliquem de consangninitate viri sui; ergo patet,
„ quod omnes consanguinei, & consanguineæ uxoris
„ meæ sunt mihi effines in primo genere affinitatis.
„ Si vis habere secundum genus affinitatis, edde per-
„ sonam per carnis copulam primo generi hoc modo:
„ Uxor fratris mei est mihi in primo genere affini-
„ tatis: mortuo fratre meo, adde illi alium virum,
„ & illa erit mihi affinis in secundo genore affinita-
„ tis, & secundum antique jura, mortua illa, non po-
„ terat accipere aliquam de consangninitate prioris
„ mariti usque ed quartum gradum. Si vis habere ter-
„ tium genus, adde personam personæ per carnis co-
„ pulam secundo generi, & sic habes tertium genus,
„ vz. Sejus fuit maritus relictæ fratris tui, mortua ille
„ relicta, maritus ejus, qui est tibi in secundo gene-
„ re, accipit aliam, illa ast tibi in tertio genere, &
„ illa olim mortuo viro non poterat copulari alicui
„ de consanguinitate tua „. Non gravabitur tamen
lector hac de re consulere Sigismundum Scacciam *de*
judic. lib. 2. *c.* 2. *quæst.* 7. *n.* 623. subsequitur in d. glos.
10 illa dictio *olim*, quia hodie in secundo, & tertio af-
finitatis genere dicta prohibitio, quæ erat in matri-
monio contrahendo, per Papam Innocentium III. fuit
sublata, ut in *dicto c. non debet.*

Tertio in versic. *ante dationem termini*, quo causa con-
11 testata dicitur, noto, quod compromissum peti debet
ante d. termini dationem, cum petitio isthæc fori de-
clinatoria sit, vel incontinenti post terminum; nam
quæ incontinenti fiunt, in actu inesse censentur, te-
statur Consil. Capyc. *dec.* 48. Ursill. *ad Afflict. dec.* 183.
D. Regens Capyc. Latro *decis.* 121. *num.* 31. & incon-
12 tinenti dicitur, si ad alios actus ultre terminum non
sit deventum, idem Capyc. *ibid. num.* 4. Novarius *su-*
per Pragm. 1. *de arbitris collect.* 2. *n.* 26. idque pluries me
referente decisum fuit. Quoniam vero hujusmodi com-
13 promissum est legale, e procuratore peti potest, modo
speciale mandatum habeat, Camil. Borrell. in *summa*
decis. tit. 63. *de compromis. n.* 27. qui & alios recen-
set: enim vero propter juramentum, & pœnam, alias-
ve, quæ in compromisso apponi solent, quæque ex
partium erbitrio dependent, tale mandatum speciale
requiritur; non enim procurator generalis potest com-
promittere de causa P. Baptista Fragos. *de regim. Christ.*
Reip. part. 2. *lib.* 3. *disp.* 14. *de arbitris, & arbitrator. n.*
48. *&* 49. Topat. *var. jur. sent. lib.* 1. *tit. de arbitr., &*
arbitrator. vers. Procurator generalis.

Quarto in verbo *etiam de facto* noto, huic clausulæ vim
14 inesse, ut arbitri juris solemnitates, quoad ordinem
attinet, observare non teneantur, ex Alex. in *l. scien-*
dum num. 25. *D. de verb. oblig.* Bald. in *l. fin.* 3. *D. de*
evict. & convalidare valeant contractum a muliere
vel a minore celebratum sine solemnitatibus a jure re-
quisitis, & sententiam arbitralem ferre sola facti ve-
ritate inspecta, & naturali obligatione, quæ ex par-
tium consensu oritur, rejectis epicibus, & subtilitati-
bus juris civilis, Angel. *cons.* 353. Signorol. *consil.* 238.
Bartol. in *extravag. ad reprimendum, verbo videbitur*
in fin. etiam ex causa in libello non deducta, Jo: An-
dreas in *addit. ad Speculat. tit. de sentent. prolat. §. qua-*
liter versic. quid si lis, Marian. Soccin. *cons.* 160. *in fin.*
nulla præscriptionis habita ratione, Ricc. *col.* 699. *vers.*
Sexto quia, attenta solum veritate ab jure naturali,
ac gentium profluente, ex Baldo *cons.* 296. *lib.* 1. *num.*
3. & judicare secundum conscientiam; præfata enim
clausula idem operatur ac manus regia, Marc. Anto-
nius Bellonus *decis. Rotæ Genuæ* 21. *num.* 9. D. Cerdinal.
Tusco *verbo Arbiter, & Arbitrator concl.* 458. & in
ver. compromissum conclus. 511. qui præcitatos Aucto-
res adducit.

Hinc licet testes ad revelationem excommunicationis re-
15 cepti, in praxi plenè non probent, nisi cum juramen-
to repetiti, & denuo interrogati, ut experiamur, quo
vultu, quave constantia, ac trepidatione loquantur,
juxta tex. in *l.* 3. *§. idem Divus D. de testib. l. de*
minore 10. *D. de quæst.* Andreol. *controv.* 270. vi ta-
men hujus potestatis, nempe dictæ clausulæ, arbitri
16 valent laudum proferre ex depositionibus dictorum te-
stium, quamquam repetiti non sint, attento eorum
numero, & qualitate. Huic sententiæ adstipulatur do-
ctrina Thori in *compend. decis. par.* 3. *sect.* 3. *in v. testis*
in addit. & aliorum: & quidem in Consistorio Prin-
17 cipis ubi proceditur sola facti veritate, præfati testes
etiam non repetiti probant, cum veritas aliunde me-
lius erui non possit, quam ex iis, qui conscientiæ
sollicitudine ducti, quod non ignorant, fatentur; qui-
nimo si compilato processu factum quodpiam judicia-
liter in encipiti versatur, vigore prædictæ clausulæ,
tales erbitri facti veritatem extrajudicieliter investiga-
18 re possunt: quemadmodum ubi sola facti veritate in-
specta judicatur, ut in Consistorio Principis paulo
ante innuimus, Judex etiam ex aliis, quam in pro-
19 cessu deductis, & ex sola conscientia judicat, ut te-
statur Bart. post Cynum in *l. unica C. ut quæ desunt*
advocatis, Neviz. in *Sylva Nuptiali lib.* 5. *num.* 121.
circa medium, Corrad. *de officio prætor. caus. civil. num.*
18. Palin. *in cap. pastoralis §. quia vero de officio De-*
leg. num. 22. August. Barbos. *de claus. usufrequent. clau-*
sul. 173. Reg. Lanar. *cons.* 79. *num.* 11. Reg. de Ponte
consil. 83. *num.* 3. *vol.* 2. Præses de Franch. *decis.* 220.
num. 5. Regens Capyc. Latro *consul.* 6. *num.* 78. *& seq.*
aliique edducti per D. Anton. Roman. *de Præstantia*
S. R. C. præst. 18.

Atqui redeundo ad antedictam clausulam *de jure, & de*
20 *facto*, explorati juris est, debere laudum pronunciari
servata forma juris; elioqui partes acquiescere senten-
tiæ non coguntur Bartol. in *l. diem, proferre §. stari,*
D. de arb. Jo: Baptista *in repet. l. omnes populi col.* [illegible] *D.*
de J. & J. Corn. *cons.* 177. *vol.* 2. *col.* 6. *lit.* Z. Decius
in

in *cap. examinata de confirm. util. vel inutil.* quam sen-
tentiam veram esse, nec ab ea recedendum in judi-
cando, & consulendo, monet Fragos. *de regim. Christ.
Reip. par. 1. lib. 5. disp. 14. de arbitr. & arbitrat. num. 10.*
Praeterea qui hujusmodi clausulam *de jure, & de facto*
enucleavit, est Jason super *tit. de action. §. in bona
fides num. 47. & seqq.*

Ceterum ubi causa fuerit compromissa secundum liberam
21 arbitrorum voluntatem, improbandam opinor doctri-
nam Roviti in *dict. Pragm. 2. n. 6.* & aliorum dicen-
tium, hac data facultate, reductionem ad arbitrium
boni viri peti non posse, etenim partes eos eligunt
arbitros, quibus maxime confidunt, & firmiter credunt,
circa eorum interesse quidquam in eorum praejudicium
non esse facturos, neque alienum a rationis dictam-
ne; secus de praedicta confidentia defraudata spe cade-
22 rent: siquidem verbum omne, quantumcumque libe-
ram voluntatem inducat, arbitrium boni, & cordati
viri praesefere videtur ex doctrina Tepati *var. jur. sen-
tent. lib. 1. de arbitr. boni viri, &c.* maxime si agatur de
damno vitando, Afflict. *dec. 91. n. 5.* doctrina vero in
contrarium habere locum posset, quando in modico
emergeret praejudicium, ex eodem R. P. Fragos. *loc.
cit. num. 19.* de effectibus autem hujus clausulae *ad li-
beram voluntatem*, consule eundem Jason. *ibidem num.
23. & seq.*

Quinto in *verf. jurare debeant*, noto, quod si juste, &
23 aequè arbitri laudum proferant, non praestito juramen-
to, illud non erit nullum, Borrell. *in comment. ad d.
Pragm. Odia &c. tit. de arbitris §. 3. glos. 2. sub num.*
4. nam in statutis finis, & ratio inspicienda est, non
24 quidem verba, *l. quoniam 15. C. de testam. l. contra,
& l. scire leges D. de legib. l. non aliter D. de legat. 3.
l. nominis §. verbum ex legib. D. de V. S.* Bald. Perusin.
de Statut. v. ratio num. 2. vis enim inductiva juramen-
ti fuit, ut cum aequitate judicetur. Tunc autem sta-
tuti pars aliqua pro forma substantiali inducta cense-
25 tur, quum illa praetergressa, minimeque servata, prae-
judicium rebus, ac damnum emergit.

Sexto *intra duas menses*, si a partibus prorogandi facul-
26 tas arbitris tributa non sit: quod si potestas proro-
gandi simpliciter concedatur, unica tantum vice con-
cessa censetur, & non ultra, ex tex. in *l. boves, §.
hoc sermone D. de verbor. signif.* idque firmat D. Altim.
in observat. ad D. Rovitum conf. 35. num. 9. tom. 2. quae
prorogatio majorem, quam prioris temporis dilatio-
nem continere non debet, Rovitus super *d. Pragm.
num. 49.* si vero cum clausula *toties, quoties*, etiam
27 ultra duas vices, & usque dum causa terminetur pro-
bat idem Rovitus *dict. cons. a num. 9.* ubi decisum re-
fert, ibique Altimare *num. 11.* Doctores recenset; &
quamquam *num. 10.* in contrarium quamplures alios
congerat, non est recedendum a prima sententia, quod
etiam ultra duas vices prorogari possit, ut odia, &
litium dispendia declinentur.

Septimo in eo, quod dicitur, *quod si dolus ex proposito,
28 vel re ipsa arguatur, ex iisdem actis; si autem alia
laesio allegetur, per alias instructiones justificari possit*,
animadverte, quod ita etiam de jure communi tenue-
runt Lanfranc. de Oriano in *tract. de Arbitris divis. 7.
num. 40.* ibi: *si vero non apparet in causa reductionis
detegi dolum arbitratoris, sed solum laesionem enormem,
qua apparet re ipsa, tunc poterunt fieri no[...] probatio-
29 nes in causa appellationis, per text. in l. per hanc C.
de temp. appellationum*, Bart. in *l. societatem 17. §. ar-
bitrorum num. 26. D. pro socio*, ibi: *si vero non est ne-
cesse, quod dolus arbitratoris detegatur, tunc potest aequi-
tas, vel iniquitas detegi ex novis probation[...]
tex. in l. unde si Nerva D. pro Socio*, Ma[...] *pro-
bat. tom. 3. subscl. 1265.* qui *num. 13.* sic ait [...] *ad nunc
sciendum est, si de dolo arbitratoris quaerat[...] laesionem
non novis probationibus, sed factis coram [...] probari
oportet; secus autem si non de dolo, sed [...] iniquitate
laudi quaeritetur, quia tunc novae probation[...] admitte-
rentur*, Scaccia *de judiciis lib. 2. cap. 2. num. 472.* in
haec verba: *igitur hoc idem est dicendum in reductione
ad arbitrium boni viri, quod non dolo aliter [...] enor-
missima laesione debeant judicialiter, recipi, & admitti
probationes, & in difficultat. 9. num. 491.* inquit: *Dif-
ficultas est, an laesio adversus arbitramentum [...] pro-
bari solum ex veteribus, vel etiam novis. Resp. distin-
guendo; aut vedarguitur laesio propter dolum arbitratoris,
& tunc debet probari ex iisdem actis, aut arguitur lae-
sio citra dolum arbitratoris, sed ex alia, & tunc potest
probari etiam ex novis*; itaque in praxi servari non am-
bigimus. Ceterum de praetito dolo seipsa, & ex pro-
posito, aut de laesione contractuum, quaedam veluti per
transennam attigimus in *cap. 12.* eoliege hujus decreto-
rum praxeos *num. 78. & 79.*

Octavo in eo, quod dicitur, ut compromissum locum
30 non habeat, ubi essent sententiae, instrumenta, & obli-
gationes liquidae, in verbo *sententia*, modo in rem
judicatam transierint, *instrumenta*, intellige, si ea sint
liquida; scilicet non pactionata, & ut aliqua proba-
tione extrinseca non indigeant, neque ulla exceptio è
contrario opponi possit; quod rectè colligitur ex eo,
quod statuitur, ut obligationes penes acta fiat liqui-
dae, notat Preccia *de praesent. p. 7. num. 6.* & Muita-
tell. *in praxi glo. gradum num. 45.* Jo. de Arnono in
Comment. 128. & cautela 17. latè Borrell. *in summ.
dec. tit. 63. de compromissis a num. 131.* usque ad 146.

Nono in *caussis feudalibus*, scilicet sine assensu; vide cit.
31 Borrell. *ibidem num. 209. & seqq.* adverte tamen,
quod si quis paragium bonorum feudalium, ac burgen-
saticorum simul petat, eo in casu compromissum lo-
cum non habet; & juremento ne caussae continentia
dividatur, contra tex. in *l. 1. & 2. D. de quibus re-
bus ad eundem Judicem eatur, l. nulli C. de judiciis.*
Praeterea dissonum erit, rem apud diversos Judices
agitari, ne diversae oriantur sententiae, & ita judica-
tum, testibus Consiliario Pisanello in *alleg.* impressa
per Dom. de Marin. *tom. 3. fol. 991.* & Consiliar. Jo-
sepho de Rosa *consultat. 38.* Ceterum quod dictum est
in caussis feudalibus, procedit quoque in petitione vitae
32 militiae, Afflictus *decis. 43. & 338.* Anna Pater in
Consilt. incip. *Constitutionem Divus Mem. num. 284.* &
Anna Filius *consil. 75.* D. Capyc. Latro *decis. 33.* &
33 Consiliar. Joseph de Rosa eadem *consult. 38.* Aliae
vero caussae, in quibus compromissa locum non obti-
nent, reperiuntur in Scacc. *de judic. lib. 2. cap. 2. qu.*
4. Bocer. *clas. 6. disp. 38. th. 19. & 20.* Gonzalez in
*lib. 1. Decretal. cap. 9. tit. 41. de in integr. restit. in no-
tis num. 3.*

At quoniam tum de compromisso voluntario, tum ne-
34 cessario quamplures tractaverunt, scilicet Marcus An-
tonius Blancus Patavinus, Jacobus de Butrigariis,
Lanfrancus de Oriano, Joannes Baptista a Sancto Bla-
sio, Petrus Jacobus a Monte Pessulano, Jo: Baptista
Perusinus, Nicolaus Christophorus Linckerus, Joachi-
mus Wichman in *disp. inaugur.* D. Card. Tuschus &
Bertachinus, novissime Sabellius in eorum *dictionariis*,
D. Regens Rovitus, & Camillus Borrellus in enun-
ciata *Pragm.* ideo Lectorem ad eos remitto.

Duo tamen praetermittere non est visum; unum, quod
35 licet regulariter de jure communi litigantes ad com-
promittendum cogi nequeant, in quamplurimis tamen
casibus regula limitatur, nimirum si lis esset inter Ma-
gnates, ac subinde de scandalo timeretur, unde quies
publica posset interturbari, docet Consiliar. de Afflicto
decis. 149. num. 5. & 6. D. de Ponte *de potest. Prorog.
tit. 1.* Verall. *dec. 166. par. 1.* Scaccia *de judic. lib. 2.
36 cap. 2. num. 18.* Rursum quando in causa probationes
sunt ambiguae, implexae, & intricatae, ac propterea
lis diu multumque durasset, per text. in *can. placuit
90. distin.* praefati Afflictus, ac de Ponte. *loc. cit.*

Item quando causa esset nimis dubia in jure, & in fa-
37 cto, idem Afflict. *n. 7.* & Consiliar. Gramm. *dec. 9.*
quanquam vero in aliis casibus Judex partes cogere
nequit ad compromissa, concordia tamen ab ipso, uti
38 probo viro, suaderi potest, non imperari, Felin. in
rubric. de tregua, & pace, num. 1. & 2. Molina de
Hispan. Primogenit. lib. 4. cap. 9. num. 29.

Alterum, quod compromissa ad instar judiciorum sunt
39 redacta, *l. rem non novam 14. C. de judic. l. 1. D. de
recept.*, nam coram arbitris offertur libellus, imparti-
tur terminus, testes recipiuntur, ab ordinario tamen
citandi sunt, Borrell. in *comment. ad d. Pragm. Odia
§. 3. glos. 2. n. 5. & §. 4. gl. 4. n. 5.* atque alii conficiun-
tur actus pro compilando judicio, ac laudo proferen-
do, Bocer. *clas. 6. disp. 37. de Arbitris th. 52.*

Nunc ad decretorum explicationem devenio: primum
40 itaque decretum interponitur, quando ab una parte
compromissum petitur ratione affinitatis, vel consan-
guinitatis, ab altera vero gradus impugnatur; ideoque
dicitur: *capiatur summaria informatio*, vel *N. N. do-
ceat de allegata consanguinitate*, cum in ea potissimum
fundetur Pragmaticae dispositio, & partis intentio.
Secundum, constito de dicta consanguinitate, Tertium,

si partes differant eligere Arbitros. Quartum, quo dicitur : *pro exequutione decreti infra quatuor dies &c. alias providebitur, quod arbitri eligantur per S. C.* tenititur *l. 2. Cod. de sentent. & interlocat. omn. judic. l. cum antea 5. in princ. C. de recept. arbitr. l. fin. §. electione C. de judiciis*, ac doctrinæ Marantæ *disp. 14. act. 2. num. 13.* & Jo: de Arnono *Comment.* 162. & D. Rovit. *in d. Pragm. num. 32.*

Decretum, quo dicitur : *visis laudo, & comparitionibus exequatur laudum pro summa ducatorum . . .* fundatur primum in jure communi, per text. in *l. cum proponas 6. C. de rebus credit.* tum in allegata Regia *Pragm.* ibi : *approbet, improbet, vel modificet*, illud scilicet in dicto verbo *modificet* ; aliud vero decretum, *suspenso laudo infra quatuor dies audiantur partes* in verbo *improbet* : ergo laudum si fuerit iniquum, ad arbitrium boni viri reducitur, *l. societatem 76. in princ. l. in proposita 78. & leg. seq. D. pro socio* Donell. *ad l. si quis arbitratu 43. num. 16. D. de V. O.* vide D. Cardinalem Tuschum in *v. arbitramentum conclus.* 457. & infra quantum tempus reductio peti debeat, *lit. R. v. reductio conclus.* 68. & quænam læsio in laudo requiratur, latè in *d. v. conclus. 70. & 74.* Tepat. *var. jur. sent.*
41 *tit. de Arbitr. & Arbitrator.* Bonus autem vir, ad quem reductio petitur, est Judex ordinarius, non Arbitratorum, sed pertia Bocer. *clas. 6. disp. 37. de Arbitr. th.* 95. Fragos. *de regimin. Christ. Reipublic. lib. 5. disputat. 14. de Arbitr.* & *Arbitrator. n.* 21.

Quintum decretum, quo dicitur ; *procedatur in S. C. petito compromisso non obstante*, pronunciatur, vel quando petitum est compromissum non intra legitima tempora ; vel eo casu, quo compromissum locum habere non potest.

Sextum, quo dicitur : *exequatur laudum, præstita cautione &c.* tum interponitur, quum a laudo proposita est
42 appellatio, quæ laudi exequutionem non impedit, inspecto jure municipali memoratæ *Pragm.* secus de jure communi, cujus vigore appellatio laudi executionem suspendit, cum reductio ad arbitrium boni viri
43 sit species appellationis, Novar. in *collect. super Pragm. 2. de Arbitr. num.* 13. & præstatur cautio, servata forma Regiæ *Pragmat.*

Septimum, hoc est, *nullitates obstare, & visa supplicatione sol. . . . infra quatuor dies &c.* profertur, quando adversus laudum propositæ sunt nullitates, & grada-
44 tim, ac successive appellatio ; cujusmodi remedium nullitatum laudi quidem impedit executionem, non sic appellatio, ut paulo ante diximus ; aut petitum fuerit, laudum reduci ad arbitrium boni viri dicitur ibi : *verum de probationibus factis habeatur ratio, quæ*
45 *de jure habenda erit* ; nam appellatio non extinguit probationes primi judicii, imo ex eisdem actio conflatur, Muscatell. *par. 3. in glos. Instantia num.* 58. atque etiam ex aliis novis, juxta text. in *l. generaliter 12. §. sin autem e.* ubi Dionys. Gothofred. *lit. T. C. de reb. credit. l. eos 6. §. si quid autem 1. C. de appell. leg. in offerendis 37. in fin. C. eod. l. per hanc 4. C. de tempor. & repar. appellat. cap. fraternitatis de testib. & attestationib.* clausula vero illa, *habeatur ratio &c.* respicit solum qualitatem probationum, nimirum si testes idonei sint, si legitime recepti, aut scripturæ sint validæ. Dicitur tandem in decreto, *facto prius deposito ducatorum . . .* quando compromissor plura petiit, & respectu alicujus rei videtur habere bonum jus ; ideoque subjungitur, *salva provisione facienda in qualibet parte judicii circa liberationem* ; si enim in termino aliquid contra eum producatur, ei fit liberatio, prout me referente in causa Rev. D. Octavii, & Jo: Caroli Antonaccio cum fratribus de Saluciis Roccæ Galatii fuit provisum ; etenim cum petiissent prædicti de Antonaccio in compromisso inter eos intro a dictis fratribus ducatos biscentum solutos pro dotibus sororis de Salucus, & eorum uterinæ, ejusque alimenta præter alia ; obtento laudo pro summa ducatorum octingentum, adversus illud fratres de Saluciis proposuerunt nullitates, et supradictum postremum decretum fuit interpositum, injuncto deposito ducatorum biscentum ; quoniam pro tali summa iidem de Antonaccio fundaverant eorum intentionem, sub die 13. Februarii 1705. penes Honuphrium pro Figliole.

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS IV.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. COmpromissum *Paullo* ajente in *L. 1. D. de Receptis, & qui arbitrium receperunt*, ad formam judiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet. Verum non ita est intelligendum, quod liceat ambagibus ac formalitatibus judiciorum compromissum implicare, nam everteretur ejus natura, & finis institutionis. Ipse enim *Paullus loc. cit.* subdit, *& ad lites finiendas pertinet* ; quod obtinere minime poterit, si absque rigorosa, & formali figura judicii Arbitris non liceret cognoscere, & sententiam ferre. Binæ, quæ in Jure Municipali habentur Pragmaticæ in *Tit. de Arbitris*, tales statuerunt regulas in judicio compromissi servandas, quales perfecte ducunt ad dilationes evitandas, & quantum fieri possit, odia inter conjunctos tollenda. Ideo compromissum audit exceptio temporanea Judicii incompetentiæ. Cur id? Quia Judex est incompetens, quando interest familias in æternas lites non implicare, unde odia, jurgia, discordiæ maximæ. Attamen licet quibusdam placeat in arbitrio Magistratum gerere ; ceteris vero egregie cordatis viris amicum præstare, & æquitatis ac prudentiæ dictamine litem componere. Sane non alio causæ compromittitur fine ; & optime compromissum definiri potest, vera, sed imperfecta inter Collitigantes transactio de judicio non accipiendo, sed ex bono & æquo finiendo negotio viri prudentia arbitratu. Ut autem methodice constet genuinum Pragmaticarum sensum, ea quæ ad compromissi naturam, & proprietatem pertinent enucleare oportet, prætermissa ab *illustri Auctore* supplendo.

II. Ex *Pragm. 1. de Arbitris* habetur, quod causæ civiles & mixtæ inter conjunctos usque ad quartum gradum consanguinitatis, vel affinitatis, inclusive computandum secundum jus civile, debeant compromitti inter duos conjunctos vel amicos de jure & facto. Nullum dubium inter Pragmaticos emersit de consanguinitate, cum verba Pragmaticæ nimia clara essent. De affinitate tamen duo dubia insurrexerunt. I. An compromissum locum habeat inter virum & uxorem? II. An etiam locum habeat affinitate cessante inter Novercam & Privignum, Socerum & Generum? Ratio primi dubii oriebatur, quod vir & uxor sunt affinitatis origo. At quia quod de affinibus judicatur, judicandum est de ipso principio affinitatis juxta sensum *l. Maritus Cod. de Procur. & l. Gallus ff. de liber. & posth. l. quod Servus ff. de condit. ob caus.*, amplectenda est communis opinio, quod causæ inter virum & uxorem subjaceant statuto dictæ Pragmaticæ. Pro dubio 2. acerrime fuit pugnatum. Alii enim tenuerunt inter has Personas compromissum locum non habere, quia cessante matrimonio dissolvitur affinitas ex *l. affinitatis Cod. comm. de success.*, *Gallup. par. 1. c. 3. n. 14.*, *Viv. dec. 181.*, *Muscatel. gloss. gradum*, *Rovit. ad hanc Pragm. n. 17.* Alii compromisso locum dederunt, quos sequutus est Author noster duabus rationibus potissimum motus, 1. quia Compromissum est favorabile ; & affinitas latam interpretationem habet, 2. quia ex *cap. debet de consang. & affin.* tria dantur genera affinitatis. In hoc opinionum dissidio, si mea dicenda est sententia, rationes a nostro Authore adductæ movere non possunt. Etsi enim compromissum dici velit favorabile, non tamen extendi debet ad personas in Pragmatica non comprehensas. Et cum Prag-

Pragmatica loquatur de Conjunctis juxta jus civile, & ex illo constet post mortem uxoris affinitatem cessare *l. sed hoc ita ff. de re judic.*, contra Pragmaticam ipsam ad jus Canonicum recurri non debet.

Alia similiter dubia insurrexerunt super personis in Pragmatica comprehensis, an compromittere possint, & ad illud cogi valeant, ut Pupilli, Minores, Tutores, Curatores, filiifamilias, mulieres, contumaces. Et etiam dubitatum de Auctore laudato contra conjunctos, de cessionario, de bastardo. Aliqua igitur ad majorem tyronum intelligentiam scribere non piget.

Pupilli & Minores, illorumque Tutores, & Curatores comprehenduntur in Pragmatica; ideoque compromittere possunt, imo ad compromittendum etiam coguntur *Gallup. par. 1. c. 3. n. 18.*, *Anna singular.* 105. Multi Forenses tamen requirunt decretum Judicis, quod interponi debet absque scrupulosa cognitione, dummodo Judex cognoscat evitari litis expensas. Alii non requirunt nec decretum, nec quamcumque aliam sollemnitatem cum compromissum sit necessarium, *Montan. de tutel. cap. 35.*, *Staiban. cent. 2. t. 2. observat. 167. n. 18.* Facillime hæ opiniones conciliantur distinguendo quando minor vel ejus Curator sit primus ad compromittendum; tunc enim decretum Judicis requiritur ut causa compromitti possit. Quando vero Minor, vel ejus Curator cogitur ad compromittendum per decretum Judicis, alia sollemnitas, aliudque decretum interponi necesse non erit.

Filiofamilias compromittenti multis Forensibus visum fuit obstare *Prag. 1. ad S. C. Macedon.*, quæ exigit consensum Patris ad contrahendum, ideoque negarunt Filiumfamilias compromittere posse, *Gallup. part. 1. cap. 3. n. 20.*, *Foller. ad Marant. act. 3. n. 10.*, aliique. Et mirum est videre, quod dum affirmant Pupillum etiam sine tutoria auctoritate compelli ad compromittendum, Filiumfamilias compromittere posse negant, cum ambo sint sub potestate Patris, & auctoritate tutoris, eademque ratio militare debeat. *Anna singul.* 1015. affirmat, & ita pluries decisum fuisse testatur ob rationem, quia statutum de compromittendo respicit publicum favorem. Magis arridet ratio a Staibano allata *resol.* 57., quod Filiusfamilias cogitur ad compromittendum per statutum, & si Pater se opponit, adstringitur ad præstandum consensum pro executione Pragmaticæ, quem si præstare nolit, pro præstito habetur; ideoque *Pragm. 1. ad S. C. Maced.* minime obstat.

Mulierem compromittere non posse concludit *Gallup. par. 1. c. 3. n.* 10. cum suis addentibus, quia obstat statutum, quod exigit consensum conjunctorum. Quale autem sit statutum illud, non citat. In Regno ubi vivimus jure Romano, & legibus patriis tale statutum non extat. Et si in aliquibus oppidis adhuc vivatur jure Longobardo, requiri tantum poterit consensus ejus Mundualdi ad illum actum, quem necessarium non esse demonstrarunt *Maranta act. 2. part. 6. n. 20.*, *Staiban. cent. 2. resol. 166. n. 11.* Igitur vigore *d. Pragm.* adstringitur Mulier ad compromittendum.

Contumacem ad compromittendum nec cogi posse tenuerunt *Gratian. cons. 145.*, *& Caravita Rit. 205.*, quia cum compromissum sit exceptio declinatoria fori, declinatoriæ illæ contumax renunciavit. At quia in terminis hujus Pragmaticæ parte invita compromisso renunciari non potest, cum sit beneficium inductum ad publicam utilitatem, ut lites citius, & absque odiis dirimantur, dicendum est contumacem posse, & cogi ad compromittendum, *Ursill. ad dec. 185. Afflict.*, *Muscatel. Gloss. Gradum*.

De his igitur personis regula ponenda est, quod cum Pragmatica prædicta indefinite loquatur, & minores, Filiifamilias, mulieres, contumaces in terminis ipsius Pragmaticæ sint comprehensi, possunt, & coguntur compromittere.

Quæstionem Authoris laudati consanguinei, vel affinis Actoris, qui judicium suscipit pro defensione rei conventi, an juxta Pragmaticam compromissum petere possit, posuit *Maranta par. 6. act. 1. in 2. ampliat.*, qui concludit negative ob *l. Venditor. ff. de judic.*, & *l. 1. Cod. ubi in rem actio*, quia hæc exceptio est declinatoria fori, & si compromisso locus daretur non solum declinaretur, sed devolveretur jurisdictio. Aliis videtur obstare *Pragm. dubitatio de dilat.*, ubi traditur forma sententiæ proferendæ in judicio in quo condemnatur laudatus Author. Sed quia arbitri non possunt cognoscere de personis in compromisso non nominatis, nec comprehensis, & juxta sententiam Bartoli, & Baldi in *l. apertissimi*, & *l. fin. Cod. de judic.* sint judices delegati, & jurisdictio delegata non sit prorogabilis ad personas non expressas, tenendum est Authorem laudatum exceptionem compromissi petere non posse, *Anchar. cons. 183.*, *Muscat. Glos. nominat.*, *Reverter. dec. 406.*

Eadem exceptio competens cedenti ob conjunctos non transit in cessionarium etiam ex causa onerosa, quia non comprehenditur in Pragmatica, quæ fundatur in odio conjunctorum, *Afflict. dec. 73. n. 3.*, *Borrell. de compromiss. §. 1. gloss. 3.*, *Ursill. ad Afflict. dec. 46.*

Filius naturalis compromissum petere non potest, quia consanguinei appellatione non venit. Etsi enim in aliquibus casibus, uti alio loco diximus, in deficientiam filiorum succedere possit, tamen quia Pragmatica requirit consanguinitatem non naturalem, sed civilem, & consanguinitas est ubi justæ nuptiæ intervenerunt, *l. cum legitimæ ff. de stat. homin.*, a Pragmatica excluditur, *de Merin. Resolut. cap. 322.* Alia igitur regula ponenda est, quod Author laudatus, cessionarius, & filius naturalis e Pragmatica excluduntur.

III. Ex dispositione ejusdem Pragmaticæ causæ civiles, & mixtæ compromitti debent. Excluduntur propterea causæ criminales, & sequi debet pro his jus commune in *l. non distinguemus §. Julianus ff. de arbitr.*, ibique notanda est Glossa in verbo *famoso* hanc rationem reddens, ne *quilibet solveret pœnam pecuniariam, & corporalem evitaret*. Quæ autem causæ civiles compromitti debeant, apparent ex mente Pragmaticæ. Dum enim inquit compromissum peti debere ante dationem termini includit tantum causas illas, quæ termino indigent. Quæ vero dicantur causæ mixtæ, *Maranta par. 6. tit. aliquando petitur n.* 14. distinxit dupliciter vel respectu pœnæ quando applicatur Fisco, & Parti, vel respectu modi procedendi, quando pro crimine agitur civiliter. Et secundum hanc distinctionem *Muscatellus gloss. gradum*, a multis sequutus, dixit causam mixtam primo modo consideratam accedere magis criminali, quia pœna de directo tota applicatur Fisco, & deinde a Fisco applicatur Parti, ideoque excludi debere e compromisso, & sic judicatum a S. C. testatur *Afflict. dec.* 84. Secundo modo, quando pro crimine agitur civiliter, tunc bene procedit compromissum. Hæc distinctio Muscatelli displicuit aliis Forensibus, qui indistincte affirmarunt causas mixtas dici illas, in quibus Fiscus, & Pars participant de pœna. Nec decisio 84. Afflicti obstat. Nam ibi agebatur de causa spolii criminaliter intentata, ubi pœna tota applicari debebat Fisco, & consequenter causa erat criminalis, & non mixta. Cum igitur Pragmatica indistincte jubeat causas mixtas compromitti debere, & ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus, sequenda est communis opinio, quod omnes causas mixtas Pragmatica includit.

IV. Ultimo loco *Pragmatica 1. de arbitr.* sic loquitur: *Hæc tamen locum non habeant, ubi essent instrumenta, sententiæ, & obligationes liquidæ, nec etiam in causis feudalibus, in quibus similis petitio compromissi non admittatur*: Excluduntur itaque a compromisso causæ in quibus sunt instrumenta, sententiæ obligationes liquidæ, & causæ feudales. De his tamen sigillatim sunt aliqua perpendenda.

Exceptio instrumentorum conformis est juri comuni *l. post rem ff. de transact.*, & *l. si causæ cognita Cod. eodem*. Et ratio est illa, quam posuit *Alexander cons. 119. n. 4.* 3. nam compromissum dicitur quædam transactio *l. si fuit ff. de infam.*, & *l. societatem ff. pro socio*, & transactio non fit super re clara, & liquida *l. 1.*, & *l. post rem ff. de transact.* Igitur in instrumentis liquidis non fit compromissum, tam vigore juris comunis, quam Pragmaticæ, quia super illis transigi non potest. Instrumenta tamen esse debent liquida, & paratam executionem habentia, alias etiam compromisso locum dabunt, ubi termino ordinario indigent. Hinc si etiam instrumento liquido agatur non contra principalem, sed contra tertium conventum, causa erit compromittenda, quia contra tertium conventum opus est probatione extrinseca, & termino ordinario *Gallup. part. 2. cap. 3. n. 33.*, *Thor. in compend. decis. tom. 2. verb. compromissum*. Et ex his etiam patet instrumenta liquida esse illa, quæ sunt & per se ipsa stant sine adminiculo alterius Scripturæ, vel probationis *l. fin. Cod. de fals. cau. ad leg.* Instrumenta vero illiquida esse illa quæ requirunt probationes extrinsecas, ut plura exempla

retulit

retulit *Bald.* in *l. 2. Cod. de sent.*. Et quia nomine instrumentorum etiam testamenta veniunt *l. si idem Cod. de Codic.* idem dicendum est de testamentis, quod in illis non datur locus compromisso. Si vero contra testamentum aliquid substantiale opponatur, ut declaretur invalidum, & nullum, certe locus erit compromisso, ut late *de Marin. lib. 1. resolut. 66.* Quod si non contra testamentum, sed vigore testamenti ad legatum consequendum agatur, trita est regola in foro, quod pro executione legatorum non datur compromissum, *Capyc. decis. 48.*, *Marin. resolut. 66.*

In liquidis sententiis Pragmatica negat compromissum, & se conformat juri comuni, scilicet quod de eo super quo lata est sententia, non potest fieri compromissum *l. eleganter ff. de condit. indebit.*. Dicendum est itaque quod quando sententia non esset liquida, remanet etiam in dispositione juris comunis, ut causa compromittatur, *l. comodissime ff. de liber. & posth.* Quod extenditur si Partes declaraverint sententiam esse nullam, vel evidenter constet de nullitate, vel sit incerta. Vide *Castr. ad l. si causa cognita Cod. de transact.*, ubi plures limitationes ponit, quas brevitatis causa prætermittimus.

Loquitur Pragmatica tantum de obligationibus liquidis, quæ non admittunt compromissum. Hinc ortum dubium, an Pragmatica extendetur etiam ad Apochas bancales, & literas cambii liquidas. Alii distinguunt apochas Banci recognitas, & literas cambii protestatas, & tam ex identitate rationis, quam ex vi comprehensionis concludunt excludi e compromisso; includi vero non recognitas, & non protestatas *Masull. ad Capyc. dec. 7.*, *Rov. ad d. Pragm.*, *Ricc. tom. 3. cap. XI. de pran. comprom. n. 19.* Alii e contra indistincte negant compromitti apochas bancales, etiam non recognitas, & literas cambii, etiam non protestatas, quando illiquiditas illorum non potest opponi, *Muscatell. gloss. Gradum*, *Altimar. rubr. 9. quæst. 16. & 17.* Et hæc opinio nobis arridet, quia quando per se faciunt fidem, remque ostendunt claram, & limpidam, non sunt compromittendæ. Militare enim debet eadem ratio Instrumentorum, quæ etsi sint liquida quoad se, tamen non exequuntur nisi facta liquidatione coram judice. Ideoque apocha Banci, & litera cambii, etsi non adhuc sit recognita, & protestata, quando per se facit fidem, non est compromittenda, quia par est quod sit liquida, vel brevi tempore liquidanda, *Troys. ad d. pragm. n. 76.*, *Capyc. dec. 48.* Si vero apocha Banci, vel litera cambii confecta fuisset a minore, vel aliæ causæ impediant executionem paratam, tunc est semper compromittenda, *Laganar. ad Rovit. in d. Pragm.*, *Petra Rit. 128.* Hinc etiam ipsa Instrumenta post transactoa triginta annos, & obligationes penes acta post decennium debent compromitti, quia amittunt etiam exequutivam, *Petr. ad Rit. 128. n. 2.* De apochis privatis etiam trino teste notatis similiter dubitatum fuit. *Riv. dec. 23. n. 6.* in illis negavit compromissum, quia æquiparantur publicis instrumentis. Hæc tamen ratio non suffragatur, quia apochæ privatæ quocumque modo recognitæ, non habent viam exequutivam, sed termino ordinario indigent; ideoque compromisso subjacent, *Muscatell. Gloss. Gradum*, *Staiban. resolut. 63. n. 3.*

Causæ denique feudales non sunt compromittendæ. Et ultra *Pragm.* prædictam adest etiam in Regno *Const. divæ memoriæ*, per quam causæ feudales non possunt compromitti absque assensu. Et ratio est, quia agitur de interesse Fisci propter dominium directum, nec potest fieri contra voluntatem Regia feudorum diminutio, aut commutatio de persona ad personam, *Frecc. de subfeud. lib. 2. n. 8. fol. 136.* Hinc sicuti compromitti ne quidem potest causa an debeatur vita militia, sic compromitti possunt omnes aliæ causæ dubiæ super facto possessorio, & super taxatione vitæ militiæ ubi de jure feudali non controvertitur. *Gallup. part. 1. c. 3. n. 35.*, *Capyc. Latr. dec. 33.*

Quæstiones permultas agitarunt Forenses de aliis causis in Pragmatice non comprehensis si vel non compromitti deberent, & in varias opiniones abierunt. Major pars illarum, ut tyrones non decipiantur, vel in dubio hæsitarent, ad paucas regulas a jure comuni depromtas redigi potest, & ex illis aliæ omnes causæ, quæ non individuantur, normam recipere debent. *Prima regula est*; Quod compromissum non habet locum in causis, in quibus prohibita est transactio. Hinc causæ tutelæ, causæ matrimoniales, & spirituales, & liberta ex emancipatione non possunt, *l. jus dandi ff. de tutor. & curat.*, *& cap. statuimus extr. de transact.*, *l. ult. C. ubi in caus. stat. agi debet.* Regula 2. Compromissum peti non potest super rebus prohibitis alienari. Hinc fieri non potest ab emphytheuticario super re emphytheutica, *Cald. de jur. emphyt. lib. 4. c. 9.*, super alimentis futuris *Surd. de alim. tit. 8. quæst. 58.* *Tertia regula*. Quando quæstio est mixta in jure, & in facto, est compromittenda, quia dicitur quæstio facti. Hinc si controvertitur si vel ne sit faciendum compromissum, hoc incidens, ut quæstio facti, est compromittendum, *Laganar. ad Rovit. Prag. 1. de arbitr. n. 4.* Hinc etiam si de solo articulo juris vertitur, utpote super re certa, compromissum non est admittendum, *Bald. in l. ancilla ff. de furt.*, *Motil. de grad. citat. n. 99.* Ideoque compromissum in causa appellationis denegatur, quia de jure Partium cœpit liquere *Alex. cons. 82. n. 4.* *Motill. eod. n. 30. & 77.*

V. Compromissum ex dispositione Pragmaticæ debet fieri in duos conjunctos, vel comunes amicos, sed non determinatur qualitas Personæ, coram qua fieri debeat. Hinc recurrendum est ad jus comune, ex quo habetur quod omnes possunt esse arbitri exceptis illis, qui ob incapacitatem, vel infirmitatem hoc officium exercere non possunt. Ideoque neque in pupillum, neque infuriosum, aut surdum, aut mutum compromittitur, *l. 9. §. 1. ff. de recept.*, neque in minorem *l. cum vigesimum ff. de muner., & honor.*. Mulieres quia ob sexum esse non possunt Judices, arbitri nominari non debent, *l. ult. cod. de recept.* Monachi, & Clerici regulares non possunt esse arbitri, scripserunt *Rovit. in rubr. de arbitr.*, *Gallup. par. 1. & 3. n. 25.* Ut possit esse religiosus arbiter constare debet de licentia Superioris plene & non ficte, seu per præsumtiones, *Staiban. resol. 37. nu. 41.* Quidquid autem ex Constitutionibus Imperatorum de arbitrio Episcoporum argui possit, & ex *cap. præsentium*, & *cap. Monachi* 2. *16. quæst. 1. in cap. Quintavallis de jurejur.*, quod officium arbitri sit pietatis; ex politia Regni constat, quod omnes personæ ecclesiasticæ non possunt esse advocati, Judices, & Arbitri, ut ex Diplomatibus, quæ in collectione afferentur. Denique Judex ordinarius non potest esse Arbiter *l. Judex §. si quis ff. de arbitr.* Et idem confirmatur in *Pragm. 1. §. 13. de commiss.*, & *Prag. 9. §. 3. de offic. jud.*, quod nullus officialis potest esse arbiter, nisi de licentia Regis, & tunc non recipit trigesimam, vel quidquid aliud, *Gallup. par. 1. c. 3. n. 26.* Verum in praxi testetur *Anna in singul. 114.*, quod quotidie præcedente licentia Proregis fuerunt electi Arbitri non solum Regii Consiliarii, imo totum Sacrum Regium Consilium. Arbitri vel duo conjuncti, vel comunes amici electi a partibus, vel ab illorum Procuratoribus cum speciali mandato, etiam inviti coguntur ad recipiendum compromissum, *Rovit. in d. Pragm. n. 28.*; nam cum compromissum sit introductum pro bono publico dicitur necessarium & favorabile, & ita decisum refert *Afflict. dec. 46.*, *Annæus Robert. rer. judicat. lib. 3. c. 8.* Verum si ex acceptatione damnum aliquod Arbitro electo inferretur, petere potest prius caveri de illius indemnitate *Gallup. par. 1. c. 3. n. 25.* Hodie tamen in Foro hæc coactio non auditur, quia ipsi Advocati partium pro Arbitris eliguntur.

VI. Remittit Pragmatica modum formandi compromissum in voluntate Partium, scilicet quod Arbitri electi procedant de jure & de facto in procedendo, & de jure tantum in sententiando; vel etiam utroque modo in procedendo, & sententiando. Potestas igitur Arbitrorum regulatur a voluntate compromittentium, quam nullo modo excedere possunt, aliter laudum erit nullum *l. non distinguemus ff. de recept.*, *Afflict. dec. 117.* Quod si de potestate nihil dictum sit in compromisso intelligitur servata forma Regiæ Pragmaticæ quod habeant potestatem procedendi de jure & facto, in sententiando tamen de jure tantum, *Duar. in reg. 56.* *Gallup. par. 1. c. 3. n. 4.* Et hi proprie dicuntur arbitri *l. qualem ff. de arbitr.*, quia qui judicant de jure & facto dicuntur Arbitratores juxta *l. societatem §. arbitrorum ff. pro soc.*, ampliorémque potestatem habent. Ad majorem tyronum intelligentiam hoc exemplum afferre non piget. Si compromissum fuerit factum de jure tantum in sententiando, & Arbitri sententiam tulerint contra jus litigatoris, non valebit laudum, nam arbitri excesserunt formam compromissi, *Bart. in l. diem §. stari ff. de arbitr.*, & in *l. societatem §. arbi-*

bitrorum ff. pro soc., *Arnon. in sing.* 83. Si vero factum fuerit quod in sententiando etiam de facto procedere possint, tunc laudum valebit, quamvis locus detur revisioni, *Muscatell. gloss. gradum n.* 23. Cæterum si in compromisso electi fuissent, ut Arbitri & Arbitratores, in illorum potestate erit, quomodo procedere velint, & cognoscitur a modo procedendi. Eligentes tamen unum modum non possunt postea variare, *Bald. cons.* 43. Et in dubio videntur procedere, & judicare uti Arbitratores, præcipue si in rubrica laudi nominentur arbitri, & arbitratores, *Mascard. de probat. Conc.* 316., *Viv. dec.* 445.

Similiter potestas Arbitrorum a Pragmatica limitata est intra tempus duorum mensium, quo elapso expirat; ita ut si feratur laudum per horam post diem compromissi, non valet, utpote factum ab illis, qui potestate carent, *Afflict. dec.*. 73. *n.* 8. Hinc solent Partes vel in termino prorogationem petere, vel compromissum facere, quod arbitri possent tempus prorogare juxta text. *l. Labeo ait ff. de arbitr.*, & sensum ipsius *Pragm. Afflict. dec.* 46.. Et quia Arbitri secundum Pragmaticam non ex voluntate Partium, sed ex necessitate legis eliguntur inter conjunctos usque ad quartum gradum civilem, ideo durante tempore compromissi æquiparantur Judicibus ordinariis, *Marant. in specul. dist.* 14. *num.* 3., & illorum vices gerunt. Sunt igitur Arbitri vigore Pragmaticæ electi veri Judices, & jurisdictionem habent, suspensa interim jurisdictione Judicis ordinarii *l.* 2. *ff. de jurisd. omn. jud. l. si arbiter ff. de probat.* Hinc possunt citare, & cogere testes: non tamen committere audientiam eorumdem, quæ commissio fieri debet per Judicem ordinarium loci, *Capyc. Latr. dec.* 33. *n.* 15., *Motill. de grad. citat. n.* 102. Et quamvis ex voluntate Partium amplissima illis data sit facultas judicandi de jure, & de facto; non possunt tamen citationem, monitionemque omittere; quia etsi videantur procedere sublatis solemnitatibus, ac modo procedendi ordinario, non est ideo omnino sublatus processus, aliter laudum esset nullum, *Anna alleg.* 99., *Muscatell. gloss. gradum n.* 26. Similiter quia promulgato laudo jurisdictio Arbitrorum cessat, laudum exequi non possunt, *Laganer. ad Rovit. n.* 49. *Prag.* 1. *de arbitr.*; nec ut testes possunt adhiberi, quia præsumitur per testimonium laudum ipsum defendere, *de Marin. lib.* 2. *resol.* 9. *n.* 7., *de Luc. ad Franch. dec.* 398. Et quia Laudum est individuum, non possunt aliquas differentias terminare, & aliquas non decidere, *de Franch. dec.* 153., & 354., nec in laudo reservare taxam, *Alex. cons.* 18. *n.* 1.

VII. A Laudo Arbitrorum prohibita est appellatio secundum jus comune, *l.* 1. *ff. de recept. Arbitr.*, sed datur tantum recursus ad arbitrium boni viri *l. diem proferre §. stare ff. eod.* Sed *Pragm.* 2. *de arbitr.* concedit Parti gravatæ appellationem non solum a laudo necessariorum, verum etiam voluntariorum Arbitrorum. Et cum tempus non statuat, servatur jus comune, quod proponi debeat intra decem dies a notificatione laudi. Nec appellans a laudo incurrit in pœnam in compromisso adpositam, *de Marin. lib.* 2. *resol.* 180. Hinc *Gallup. par.* 1. *c.* 3. *n.* 37. recte dixit non inveniri cantelam, qua appellationi renunciari possit; quia etiamsi Partes juraverint stare laudo, juramentum habet illam conditionem de non controveniendo si juste, & æque fuerit arbitratum, *l. fin. C. de non numer. pecun.*, *Alex. cons.* 131., *Borell. in summa dec. tit. de juram.* 90. *n.* 280., *Muscatell. gloss. gradum num.* 59. *ad* 62. Eadem *Pragm.* 2. statuit Judicem appellationis. Jussit enim appellationem fieri debere ad Judicem ordinarium loci, ubi latum est laudum. Inutiles quæstiones promoverunt Forenses ad quem Judicem sit appellandum si unus arbitrorum esset Clericus, alius laicus, & quid si compromittentes sint diversorum locorum. Super prima quæstione communis Forensium censuit ad Superiorem clerici esse appellandum, quos sequutus est *Riccius t.* 3. *c.* 14. *de appel. lat. & nullit. laud.*, merito a suo Addente reprehensus, quod ille aliique Forenses erratunt ex ignorantia juris publici in *addit. ad c.* 47. *t.* 3., & satis abundeque refelluntur ex iis quæ diximus in *animadversionibus ad cap.* 2. *de cleric. except.* Et similiter ex mente ipsius Pragmaticæ resolvitur alia quæstio, quod appellatio fieri debeat coram Judice, ubi reus esset conveniendus, non extante vel cessante compromisso, ex trita regula juris, quod Actor debet sequi forum rei, *de Marin. resolut.* 180. *n.* 6. Nec solum *Pragm.* 2. permittit appellationem a laudo, sed etiam a sententia Judicis confirmatis vel revocantis laudum dat appellationem ad M. C., vel ad *S. C.*, *Gallup. par.* 1. *c.* 3. *n.* 41. Cæterum prædicta *Pragm.* 2. jubet nullo modo per appellationem, impediri laudi exequutionem, quia appellans non auditur nisi facta prius reali exequutione laudi, præstita tamen per victorem cautione de *restituendo* in casu retractationis, *Capyc. dec.* 53. *Staiban. resol.* 167. *n.* 40.

Nullitates adversus Laudum impediunt ejusdem exequutionem, quia istud remedium non est exclusum a dicta *Pragm.*, *Menoch. de præsum. lib.* 2. *præsumt.* 48. *n.* 24., *Viv. dec.* 20., Nullitates tamen debent concernere justitiam, nam si circa ordinem versentur, de illis nulla habetur ratio stantibus clausulis amplissimis in compromisso apponi solitis; *Gallup. par.* 1. *c.* 3. *num.* 44., *Anna sing.* 199. Quid autem si in compromisso appositum sit pactum, quod Partes cum juramento renunciant nullitatibus? En Forensium nostrorum variæ opiniones. Nobis dicendum est quod non obstante quavis clausula juratæ renunciationis nullitatum, executio laudi impeditur, & sic in S. C. semper practicatum fuisse testatur *Theodor. allegat.* 77. *n.* 9., *Laganarus ad Revit. in Pragm.* 2. *de arbitr. lit. B.* Ratio est quia nulliter latum non dicitur laudum *l. cum. ff. ad pœnis*, nec Partes cogi possunt renunciare his quæ publico jure introducta fuerunt, vel confirmare sententiam nullam, *Dec. cons.* 475. *n.* 33., *Craverta cons.* 127. *n.* 16. Nec denique juramentum debet esse vinculum iniquitatis. Vide *Afflict. dec.* 60. Hodierna praxis servat quod cum appellatione cumulantur etiam nullitates, ut laudi nulliter lati impediatur executio.

VIII. Judex ex officio non potest cogere Partes ad compromittendum, nam *Pragm.* 1. *de arbitr.* aperte dicit ad petitionem cujuslibet ex prædictis conjunctis. Quomodo autem in terminis *d. Pragm.* Judex cogat Partes ad compromittendum? Juvat tyronibus exponere hodiernam praxim. Si una Pars reluctat compromissum, tunc postquam summarie constiterit per testes de conjunctione intra quartum gradum civilem, interponitur decretum: *Die &c. visis actis, comparitione præsentata pro parte N., Partibusque auditis provisum & decretum est, quod præsens causa compromittatur, & Partes intra quatuor dies eligant Arbitros, alias providebitur, quod eligantur per Dominum Causæ Commissarium.* Deinde elapso termino impartito si Pars reluctans nequiden curaverit nominare Arbitrum, ad petitionem alterius Partis interponitur aliud decretum, *quod servata forma alterius decreti cum effectu præcise & peremtorie pro executione citati decreti intra alios dies eligat Arbitrum, alias &c.* Et elapso dicto termino interponitur decretum *quod eligatur Arbiter, prout eligitur T. T. cum omnimoda potestate servata forma Regia Pragmaticæ.* An vero expitato termino compromissi iterum Partes cogi possint ad compromittendum? Si bis fuit factum compromissum, & expiravit, non cogi debent Partes tertio compromittere, testatur *Afflict. dec.* 46., *Anna singul.* 109., & *Rovit.* in *Pragm. c.* 9. Contrariam sententiam tenuerunt *Borellus* in *Pragm.* 1. §. 2. *n.* 23., *Gallupp. p.* 1. *c.* 3. *n.* 23., & *Reg. Latr. dec.* 182. *n.* 23., quia in terminis Pragmaticæ debet fieri compromissum toties quoties expirat, alias esset legis dispositio imperfecta. Distinxit *Reg. de Marin. lib.* 1. *resolut.* 65. *n.* 3., quod si compromissum semel expiravit ex defectu Arbitrorum, Partes cogi debent ad compromittendum; si vero semel expiravit ex dilationibus Rei, non debet Actor iterum cogi ad compromittendum. In hoc opinionum conflictu tenendum est, quod cum compromissum sit necessarium, semper Partes cogi possunt compromittere; imo etsi laudum declaratum fuit nullum a Judice, iterum compromitti debet, *Motill. de grad. citat. n.* 103. Hoc tamen intelligendum est dummodo absit fraus & dolus, quia ab omni dispositione legis excluditur id quod est factum in fraudem, *Afflict. dec.* 84. *n.* 2. Ideoque officium Judicis erit videre an ex qualitate causæ, aut ex malitia Actoris, vel Rei laudum non fuerit latum, & iterum iterumque secundum circumstantias cogere Partes ad compromittendum.

IX. Arbitris debentur sportulæ, seu Salarium, quia judicibus, quibus Salarium non est constitutum, debentur sportulæ, & Arbitri sunt Judices, §. *triplici instit. de action.* In Regno Salarium Officialium erat trigesima *Const. cum juxta.* Salarium vero Arbitrorum ex *Pragm.* 7. *de offic. judic.* erat nona, postea fuit trigesima ex

Pragm.

Pragm. 6. de trigesimis. At Pragm. 1. de arbitr. statuit Arbitris pro salario quintam partem trigesimæ : *habeantque Arbitri, & tertius, quando contigerit eum eligi, pro eorum salario quintam partem trigesimæ, quæ olim judicibus solvebatur, dividendam inter eos, qui concordes in sententiando fuerint.* Hæc quinta trigesimæ pars taxatur juxta æstimationem rerum petitarum, *Surd. cons. 76.*, & debetur tam a Parte victrice, quam a victa, *Ricc. dec. 393. n. 7.*

CAPUT V.

De Decretis exceptiones peremptorias respicientibus.

SUMMARIUM.

1 *Exceptionum triplex genus constituitur.*
2 *Exceptiones peremtoriæ actionem perimunt.*
3 *Exceptiones dilatoriæ quando, & in qua judicii parte sunt proponendæ, & num. 5.*
4 *Pragm. incip.* Comparente de ordine judiciorum *circa terminum proponendi, ac probandi exceptiones amplius non servatur.*
6 *Dilatio ad probandam juridicam exceptionem Judici est arbitraria.*
7 *Decretum*, Procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstantu, *quando proferatur.*
8 *Exceptiones peremptoriæ quando ad merita causæ reserventur, vel in calculo ferendæ sententiæ, & n. 13.*
9 *Praxis reservandi exceptiones ad merita causæ quibus juribus, & qua ratione nitatur.*
10 *Praxis decreti, quo dicitur :* Procedatur ad ea, quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata, vel infra quatuor dies *&c.*
11 *Præscriptionis exceptio ut locum habeat, quæ requirantur.*
13 *Exceptio altiorem requirens indaginem quæ dicatur.*
14 *Exceptionis ad merita causæ reservatæ cognitio durat usque ad publicationem, in calculo ferendæ sententiæ usque ad sententiam.*
15 *Exceptio peremptoria in calculo ferendæ sententiæ reservata, unica sententia cum causa principali definiri potest.*
16 *Usuraria pravitas ex* Constitutione *Sixti V. irritum reddit contractum.*
17 *De contractu, qui fit cum assecuratione sortis, ac de locatione animalium vulgo* a capo salvo *remissive.*
18 *Veniens contra instrumentum transactionis an prius debeat acceptum restituere, & num. seqq.*
19 *Minor in judicio rescissorio ante omnia acceptum restituere debet.*
20 *Restitutio acceptorum a validitate, vel invaliditate contractus dependet, & referuntur S. C. decisiones.*
21 *Restitutio acceptorum a Judicis arbitrio dependet, & S. C. decisio per auctorem adducitur.*
22 *Tempora mutantur, & mores.*
23 *Restitutio acceptorum non fit, si actor majoris quantitatis sit creditor, & reus ejusdem sit certus debitor.*
24 *Auctores de Exceptionibus differentes referuntur.*

DIe &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante, *vel dicitur.*
Die &c. procedatur ad ea, quæ incumbunt, opposita exceptione ad merita causæ reservata, *vel dicitur.*
Die &c. infra quatuor dies audiantur partes, exceptione opposita ad merita causæ reservata, *vel dicitur*, in calculo ferendæ sententiæ.

PRo declaratione hujusmodi decretorum Lectores
1 commonefacio, quod quamplures extant actiones,
multiplices quoque exceptiones; quædam enim dilatoriæ dicuntur, quæ judicium differunt, aliquæ declinatoriæ, quæ de Judicis jurisdictione deflectunt, de quibus superius aliqua pertigimus; nonnullæ peremptoriæ,
2 quæ actionem enervant, & perimunt *§. appellantur, & §. temporales Instit. de except. l. 3. D. eod. tit.*
3 Dilatoriæ ante litem contestatam sunt proponendæ æque ac declinatoriæ, ut ex text. in *l. ult. C. de except. l. ita demum 13. C. de procur. l. exceptionem 19. C. de probat.* nisi Judex sit ita incompetens, ut ejus jurisdictio prorogari nequeat; peremptoriæ vero ante, vel post litem contestatam, scilicet ante, vel post terminum impartitum proponi possunt; si ante, & eæ sunt subsistentes, litis ingressum impediunt; si post, retro reddunt judicium nullum.
Hinc adverto, *Pragm.* quæ incipit *Comparente sub tit.*
4 *de ordine judiciorum* circa terminum dierum trium ad
proponendas exceptiones dilatorias, & aliorum quinque ad illas probandum recessisse ab Aula; at usus invaluit, communi jure perspecto, ut prædictum est, proponendi dilatorias, & declinatorias ante litem con-
5 testatam, scilicet ante terminum, & ut aliqui dicunt,
etiam incontinenti post terminum, nec minus post illum, si de novo emergerent: quod si exceptio juridi-
6 ca sit, dilatio ad probandum arbitraria est Judici, qua completa, si constat, admittitur; si secus, supradictum
7 interponitur decretum, nempe: *procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione opposita non obstante*; ita quoque
8 pronunciatur, si in jure non subsistant: peremptoriæ vero, si dubiæ sint, & altiorem requirant indaginem, ad merita causæ, vel in calculo ferendæ sententiæ re-
9 servantur. Hæc praxis descendit ex text. in *l. ille, a quo 13. §. si de testamento* C. *ad S. C. Trebell. & l. in hac actione 3. §. ibidem D. ad exhibendum*, ibi: *si obscurior, vel quæ habeat altiorem quæstionem differendam in directum judicium, re exhiberi jussa.* Fundatur etiam in ratione, ne processus super negotio principali in actoris præjudicium retardetur; de qua quidem praxi testantur DD. Andreas de Isern. *in* Constitut. *Usurariorum vers. hoc qualiter*, Regens Tapia *ad* Constitut. *Regni, Exceptiones dilatorias vers. in ipso judicio in exord.* D. Regens Merlin. *controv. for. 96. n. 10.* Bocer. *clas. 6. disput. 12. tit. de except. th. 81.* prout in exceptione rei judicatæ Anna *cons. 99.* & ex neotericis Maradei in *annotat. & observ. ad singul. 132. D. Patris sui num. 2.* ubi de plerisque exceptionibus ad merita causæ reservandis verba facit; & ita passim judicamus, scilicet in casu, quo reus conventus exceptiones dilatorias opponit in forma, & cum eis nonnullam exceptionem peremptoriam cumulat de jure, & de facto implexam, sinuosam, & intricatam, ideoque altiorem indaginem
10 requirentem, decretum fit, quod *procedatur ad ea, quæ incumbunt, exceptione e. g. transactionis, aut similis ad merita causæ reservata*; adimpletis vero exceptionibus dilatoriis, vel iisdem rejectis, dicitur: *infra quatuor dies audiantur partes, exceptione ad merita causæ reservata*; si vero termino impartito hujusmodi exceptio proponatur, dicitur: *Procedatur ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini, exceptione proposita ad merita causæ, vel in calculo ferendæ sententiæ reservata*, quando, ut dictum est, altiorem requirit indaginem, quemadmodum de præscriptionis exceptione dicitur, quæ ut
11 locum habeat, plura requiruntur, nempe titulus non vitiosus, bona fides, & alia per Dominum meum Consiliarium Joseph de Rosa *consult. 23.* solertissime adno-
12 tata; hæc enim cum in facto consistat, & probatione indigeat, ipsa quoque ad merita reservatur. Si vero clara sit, & in promptu constet, admittenda; sin minus in jure subsistat, rejicienda, decretumque profertur, quod *procedatur in causa ad ea, quæ incumbunt, exceptione rei judicatæ opposita non obstante &c.* ut videre est penes D. Præsid. *dec. S. C. 289. in fin.*
Pro majori dilucidatione noto, quod exceptio dubia, &
13 intricata altiorem requirens indaginem post varios Doctorum sensus, tunc dicitur, quando juris, vel facti altercationem continet testibus D. Præsid. *d. dec. 289. circ. fin.* Reverendissimo Riccio *in collectan. decis. collect. 2248.* & D. Præsid. Merlino *controv. 69. n. 15.* ideoque illius excussio reservatur, ut plenius de ea cognitio habeatur, nec in eis immorando frustra tempus te-
14 ratur. Item, quando reservatur ad merita causæ, prædictæ exceptionis cognitio durat usque ad publicationem, quo tempore a Judice excutiatur oportet; quando vero in calculo ferendæ sententiæ reservatur, tunc usque ad sententiam; hoc enim discrimen interest inter exceptiones ad merita, vel in calculo ferendæ sententiæ reservatas, Muscatell. in *praxi par. 5. glos. 1. reservatis num. 27. in fine*, Carleval. *de judic. lib. 1. tit. 2. disp. 5. n. 28.* quod si exceptio militet, acta sunt nul-

ja; glos. sing. in *cap. cum contineat de off. deleg.* Ja-
son in §. *praterea num. 58. vers. & circa id Instit. de
action.* Hippolyt. *singul.* 365. Reg. Sanfelic. *dec.* 88.
lib. 1. *num.* 16. Quinimo si res farat, ut uno eodem-
15 que temporis vestigio cum principali causa cognosci
possit, in sententia de hujusmodi exceptione ratio ha-
betur, ex traditis per D. Rovitum *decis.* 21. & D. Al-
timar. *in addit. & observat.* ad eand. & generaliter
quoties a reo convento opponitur adversus instrumen-
tum aliqua exceptio, quæ ex ipsius ventre, scilicet
tenore, non appareat, & extrinseca cognitione indi-
geat, respectu prætensorum impartitur terminus, non
impedita interim solutione tertiarum, sive interesse
conventi. Hinc in facti contingentia cum Magnificus
D. Joseph Sanfelicius convenisset Illustrem D. Joan-
nem de Baulcio, seu Balso Sclavorum Ducem, uti
heredem D. Vespasiani Patris, & D. Raimundi Fra-
tris ad solvendum capitale ducatorum mille biscentum
sexaginta, una cum interesse convento ad rationem
septem pro centum per quinquennium circiter decurso;
etsi per dictum Ducem fuerit oppositum, quod prædi-
ctum creditum provaniebat ex venditione quorundam
bubalorum, eorumque locatione, in qua inerat pa-
ctum, quod prædicta animalia essent semper salva, &
mortis periculum cederet in damnum enunciati de Baul-
cio; ideoque contractum usurariam pravitatem conti-
16 nere, reclamante Constitutione Summi Pontificis Si-
xti V. quæ incipit, *Detestabilis avaritia* §. *hac nostra
tom. 2. bull.* 45. *in ordine*, ac solutione hujusmodi inte-
resse creditum fuisse extinctum. Nihilominus me re-
ferente, per S. C. fuit provisum, quod illustris Dux
solveret interesse cum obligatione dicti D. Josephi, &
respectu prætensorum impartitus terminus; a quo de-
creto cum pro parte de Baulcio nullitates fuerint pro-
positæ, fuit quoque pronunciatum, *nullitates non ob-
stare*, penes Scribam Fortunato; consideravit enim S.C.
primo, quod Constitutio non loquebatur de simplici
locatione, sed in societate, in qua lucrum æquale est
inter socios. Secundo, quod quamvis dictum pactum
sit præter naturam locationis, non est tamen contra
ipsius substantiam. Tertio, quod prætensa usuraria pra-
vitas dependebat a facto, nempe a probationibus fa-
ciendis, ex quibus si ostensum fuerit, quod animalia
longe majorem fructum dabant, quam erat affictus,
usurariæ pravitatis ratio cessabat, cum lucrum condu-
ctoris compensetur cum pacto. Denique decretum præ-
seferebat æquitatem, nam in omni eventu pars erat
abunde cauta respectu interesse, propter obligationem,
& respectu sortis, quam non solvebat. Ceterum de
hujusmodi contractu, qui fit cum assicuratione sortis,
17 ac de locatione animalium cum pacto, vulgo detto *a
capo salvo* extant decisiones R. R. penes Zacchiam *de
obligat. Camer.* 126. Dunozettum 54. ac tractant DD.
scilicet Ludovicus Molina *de contractib. q.* 417. *num.* 10.
Leotardus *de usuris q.* 36. *num* 25. Consiliar. Thom. Car-
leval. *tom.* 2. *tit.* 3. *disput.* 7. *num.* 22. D. Cardinal. de
Luca in *tract. de usur. discurs.* 20. & 40. Petrus Pacio-
nus in suis doctis *alleg. alleg.* 166. aliique.

Demum hic obiter quæro, an ille, qui transactionis in-
18 strumentum impugnat, audiendus sit, non restituto ac-
cepto, quod a reo convento petitur ratione pacti? &
videtur dicendum, quod non; nulla enim datur repu-
gnantia, quod reus conventus solutum repetat, &
agenti transactionem opponat, quia repetitio pecuniæ
solutæ fundatur in pacto adjecto transactioni, ut in
l. ubi pactum, & l. cum proponas Cod. de transact. &
in juramento, quo confirmatur transactio, *l. si quis*
19 *major C. eod.* & quia in judicio rescissorio etiam mi-
noris ante omnia fit acceptorum restitutio, *l. quod si
minor §. restitutio D. de minor.* præterea congruum, &
rationabile est, ut ille, qui transactionem impugnat,
pecunia transactionis intuitu accepta minime gaudeat;
siquidem Aquiliana stipulatione, cujus vigore deducta
est transactio, creditoris actio censetur extincta, *d. l.
ubi pactum C. de transaction.*

In contrarium urget ratio; quandoquidem ille, qui pe-
tit pecuniæ solutæ restitutionem, videtur a transactio-
ne recedere, & iniquum foret pecuniam recuperare,
& rem cessam ab adversario suo retinere.

Sed re vera dicendum puto, quod acceptorum restitutio
20 dirigenda est a validitate, vel invaliditate contractus,
& læsione; nam si contractus est nullus, non habet
locum restitutio acceptorum; quemadmodum si læsio
sit adeo enormis, ut inspecto litis eventu rescindatur
en remedio *l. 2. C. de rescind. vendit.* juxta DD. senten-
tiam, ut videre est penes Ludovic. *dec. Perusin.* 18.
num. 65. Puteum *dec.* 223. *lib.* 1. D. Præsid. de Franch.
dec. 159. *num.* 7. Additionatorem ad Annam patrem *sin-
gular.* 553. non est, cur restituatur acceptum, & actor,
qui transactionem oppugnat, non est a judicio repel-
lendus, cum ex dicta læsione vigore text. *l. 2. C. de
rescind. vendit.* nova suboriatur actio; text. vero in *l.
ubi pactum*, & alii procedunt contra dolosum actorem,
nempe contra eum, qui transactionem juste confectam
infringit, quo casu fuerunt promulgatæ decisiones S.C.
nempe 220. penes Afflict. & 66. penes Gramm.

Restitutio igitur acceptorum a Judicis arbitrio potissimum
21 dependet; quod sane regulandum est a præfata læsio-
ne, & a bono, vel malo jure actoris, qui contra
transactionem venit. Hinc Hieronymus Ayala, qui
pro dotibus maternis constitutos habebat duc. 1500. &
non paucas tertias decursas plurium annorum, ac tran-
segit pro summa ducatorum 120. eo temporis, quum
erat minor, & factus major oppugnavit dictam tran-
sactionem, non fuit condemnatus ad restitutionem præ-
dictæ summæ ab adversario petitæ, & obtinuit in pri-
ma, & secunda instantia, prout testatur Consiliar. Jo:
Andreas de Georgio in sua percelebri *alleg.* 34. Anno
1627. magnificus Jo: Paulus Pacelli vendidit terram
Graci magnifico Scipioni Putignano, qui pro summa
duc. 3120. reliquo pretio dictæ terræ se obligavit cor-
respondere annuos duc. 249. cum tale creditum in an-
no 1672. ascenderet ad summam duc. 15. m. una cum
dicta sorte. Andreas, Jo: Berardinus, Joseph, & alii
cognomento Pacelli heredes dicti qu. Jo: Pauli deve-
nerunt ad transactionem cum Magnifico U. J. D. Ni-
colao Latronico herede de Putignano, qui pro solida
summa prædicta solverat duc. 4700. ex quo putabant,
quod prædicti heredes quondam Jo: Pauli debebant
convenire Magnificum Camillum Cataneo, cui Scipio
Putignano vendidit dictam terram, a quo fuit eidem
Putignano retrovendita; postmodum anno 1700. præ-
dicti heredes qui cum magnifico de Latronico transe-
gerant, comparuerunt in S. C. oppugnando dictam
transactionem, & a me uti Commissario fuit datus
terminus, de quo Magnificus Latronico gravatus pe-
tiit contrario imperio illum revocari, & non audiri
dictos de Pacelli, nisi restitutis duc. 4700. acceptis;
attamen fuit interpositum decretum prædictum, nempè:
*decretum termini sub die &c. interpositum debita exe-
quutioni demandetur, exceptione restitutionis accepti in
dicta comparitione opposita ad merita causæ reservata*;
quod decretum per S. C. fuit confirmatum, & dictum,
bene provisum. Porro Consiliarius Pratus in *addit.* ad
Bernardinum Moscatell. *glo. transactionis num.* 3. post-
quam retulit supradictam decis. in causa Hieronymi
Ayala, aliam in contrarium adducit in judicio moto
inter Carolum Caracciolum cum Marchionissa S. Era-
mi usufructuaria relicta omnium bonorum a Marino
Caracciolo D. Caroli fratre; etenim cum adversus tran-
sactionem ageretur, & oppositum fuisset, non esse
audiendum D. Carolum, nisi restitutis acceptis, ita
fuit decisum, & ibi inquit: *rerum non est uno tem-
pore eadem uno modo terminari, & deinde alio; nam
22 mutantur tempora, mutantur mores, & nihil sub Sole
perpetuum*, ac re vera dicendum est; quod S. C. in
dicta causa satis novit transactionem ritè, ac rectè
factam fuisse.

Præterea sic statuo, acceptum nunquam restitui, si actor
23 creditor sit majoris quantitatis, & reus ejusdem sit
certus, & indubius debitor; nam frustra quis petit,
quod mox restituturus est, *l. de hereditate* 5. *C. de
petit. heredit.*

Hæc habui, quæ de exceptionibus a re visum fuit attin-
24 gere. Ceterum qui materiam hanc uberiore calamo
delibarunt, unicuique sunt obvii, præsertim Vincen-
tius Bavarottus, Hubertus de Bonacurso, Martinus
de Fano, Joannes Heydenmaonus in ejus *disp. inaug.*
Joannes Graken, Nicolaus Rodriguez Fermosinus,
Carolus de Grassis, Joannes Guornerus, Conradus Mau-
serus, nepos de Monte Albano, Joannes Oldendor-
pius, Jo: Pomereschius, Lanfrancus de Oriano, Win-
delinus Schiling, & Jo: Zangerus.

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS V.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Vera exceptionis peremtoria definitio.*
II. *Exceptiones peremtoria sigillatim exponuntur.*
III. *Exceptio restitutionis acceptorum.*

I. EXceptinnis peremtoriæ definitionem illostris Author prætermisit; innuit tamen *num.* 2. esse illam, quæ actionem anervat, & perimit. Doctores qui crediderunt exceptionam illam perimare actionem ipso jure, tenuare Actorem & Reum esse duos pugnatores cum pugillo, & ex pugna oportere, ut unus ioterimatur. Revera verbum *excipere* translatum fuit ab armis militaribus, quia clypeo, & scuto tela in adversarium directa excipinntur, & retunduntur. Non male, sed non ex usu auctorum juris. Hinc *Baldus* io *l.* 2. *Cod. de prec. imper. offer.* definivit esse illam, quæ *absorbet totum negotium, & totum jus actoris. Afflictus in Const. si civiliter agens* multo plus ampliavit definiando esse illam, *qua perimit negotium vel personam*, sicque confusit exceptionem peremtoriam cum dilatoria. *Bartolus* e contre in *l. Julianus ff. de condict. indeb.* dixit peremtoriam exceptionem non tollere neque civilem, neque naturalem actionem, sed utramque elidere. Et illius sectatoribus tam absona visa fuit vox *perimere*, ut congruentius exceptionem peremtoriam adpellari putaverint *elisoriam*. *Specul.* §. 1. *de except.* Ut hæ opiniones conciliarentur iodocta fuit distinctio, quod aliæ exceptiones perimerent, aliæ eliderent actionem *Afflict. dec.* 121.; unde alia definitio emersit, quod axceptio peremtoria sit illa, *que semper actori obstet, & semper rem, de que agitur, demit, Muscat. Gloss. Exceptiones.* Nobis non ax opioionibus DD., sed ex intimis juris principiis definitio ast haurienda. Nomeo exceptionis in jure ortum est ax formula judicii, quod sub exceptinna dabatur. Prætor enim quando actionem dabat, subjungabat *nisi, si non, extre quam illud factum erit*, unde peremtoria exceptio etiam *conditio* vocabatur *l.* 22. *ff. de except.* Erat igitur exceptio defensio, quæ jure actionem excludebat, *l. defensiones Cod. de except.* Hinc *Ulpian.* in *l.* 2. *ff. de except.* illam vocavit quamdam exclusionem, quæ opponitur ad excludendum id quod in intentionem, condemnationemve deductum est. Et Paulus definivit conditionem, quæ modo eximit Reum a damnationa, modo minuit damnationem. Sensu igitur Juris Romani axceptio peremtoria non ipso jure actionem toilit, sed excludit. Et quia semel opposita semper actori obstat *l.* 3. *ff. de except.*, vocata fuit atiam perpetua, & peremtoria. Et ex his vera exceptionis peremtoriæ definitio eruitur. *Quod sit defensio Rei, qua actionem jure constitutam æquitatis ratione excludit.*

II. Exceptionum peremtoriarum infinitus est numatus, illasque enumereri in ordinemque colligere, impossile videtur, comuois est vox Forensium. Revera tot tantasque divisiones distinctionesque peremtoriarum exceptionum iovexeruot, ut illarum laberynthum afformare porius conati fuerint. Ne tyrones in illo aberrarent etiam a principiis juris filum capere debent. Exceptiones peremtoriæ oriuntur ex causis; igitur ut sunt causæ, ita sunt hæ exceptiones. Hinc peremtoriarum genera duo. Aliæ oriuntur ex iis causis, quæ in re gerenda intervenerunt: aliæ oriuntur ex novis causis, re ab initio recte constituta. Quæ oriuntur ab initio ex causis, quæ io re gerenda interveneruot, vel emanant ex re ipsa, val a persons. Ex re, si aliquis quid promiserit metu, dolo, errore, spe futuræ numerationis non sequutæ; unde quatuor axceptiones metus, doli, arturis, non numeratæ pecuniæ. Quinta competebat liberto adversus patronum da iis quæ promiseret onerandæ libertatis causa, sed bodia apud nos non est usitata. Ex persona, duæ exceptiooes orituntur, scilicet Macedooiani, & Vellajani, & alia extraordinaria, quæ datur Minoribus per io integrum restitutionem. Quæ nascuntur ex causis novis, re ab ioitio recte constituta, reduci debent ad quinque scilicet exceptio remissionis debiti, perjurii, rei judicatæ, doli in instituenda actiona adhibiti, silentii Actoris. Non audiendi sunt qui plura genera cudunt anomalas addendo, quæ da utriusque natura participant, mixtas, & modificativas. Totus error inde emanavit quod perpetuas dici putarunt, quæ quovis tempore opponi possunt, temporales quæ tantum determinato tempore produci debent. Si divisio ista concinna esset, mancam Justiniani, & omnium interpretum divisionem dici oporteret; sed contra jus oon sapiamus diserti. Singulas breviter enucleabimus præ oculis præsertim habendo, quæ ad praxim pertinent.

Prioris generis exceptionum, scilicet quæ statim ab initio nascuntur inter contrahentes, facilis & expedita est ratio; namque una regola comuni continentur, ad quam si singulæ revocantur, de omnibus facile judicatur. Cum enim nascantur tantum inter eos inter quos res geritur, & ex ipso eorum facto, competunt Reo qui eam causam in se patitur, propter quam exceptio est comparata, adversus eum qui eam causam ad contrahendum intulit, & de re ob eam causam contracta. Quæ regula ad singulas species sigillatim aptata, omnes exceptiones sub hoc genare comprehensas dilocidat.

Exceptio igitur metus competit omnibus, qui metu coacti promiserunt, eorumque heredibus, & omnibus quorum interest *l.* 4. §. 6. *ff. quod metus causa* contra omnes, qui ex negotio gesto agunt, quamvis vim non intulerint *d. l.* 4. §. 33. *ff. eod.*

Exceptio doli competit omnibus, qoi dolo alieno capti sunt de re male gesta ex causa lucrariva, eorumqua heredibus & successoribus *l.* 7. §. 1. *ff. de except.* adversus eos, a quibus circumventi fuerunt *l.* 4. §. 16. *de dol. & met. except.* Differt ab exceptione metus, quia hæc transit in successorem, non tamen doli exceptio, *l.* 4. *ff. eod.*, neque competit contra illos, quibus reverentia debetur, sed detracta doli mentiooa, datur exceptio in factum temperata *d. l. ff. eod.*

Exceptio erroris competit illi, qoi errore suo promisit quod non debebat adversus eum qui eundem errorem sequutus, id ipsum stipulando sibi cavit *l.* 36. *ff. de verb. oblig.* Exemplum habetur in rustico, ubi hæc exceptio conceditur, quia error juris illi non nocet *l. ult. ff. de dol. mal. & met. except.* Hoc tamen intelligitor si quis per errorem promisit illi, cui se debere putabat; secus autem si causam non adesse sciebat, ubi nec solutum repeti potest. Hinc si ab alio delegatus promisit vero creditori delegantis per errorem, putans se deleganti tantumdem debere, exceptione hac creditorem non repellit, quia is suum petit *l.* 129. *ff. de reg. jur.*; sed agit incerti contra delegantem ut se liberet, si nondum solvit, aut si solvit, conditiona, vel mandati actione repetit *l.* 4. §. 2. *ff. de novat.* Quod si nec a delegante quid debitum fuit, cui sic promissum est, delegatus ab eo cui delegans dari volebat, exceptione, vel condictione ad liberationem juvatur *l.* 7. *ff. eod.*

Exceptio denique non numeratæ pecuniæ competit illi qui sub spe accipiendæ pecuniæ cautionem in se emitti passus est, adversus illum qui pecuniam non numeravit *Inst. de lit. obligat.* Intra biennium hæc exceptio opponi debet, & iotre hoc tempus opposita, in Actorem onus probaodi pecuniæ numerationem transfert *l. in contractibus Cod. de non numer. pec.* Et elapso biennio expirat. In Foro tameo ex æquitate debitor, atsi bis se obligaverit, post solutionem admittitur ad probandum pecuniam non fuisse numeratam, *Afflict. dec.* 110. Nec hujusmodi exceptio habet locum in Scriptura publica veluti instrumento, vel obligatione penes acta nisi prius facta solutione quantitatis in illis contentæ, & tunc excipienti datur terminus ad probandum contra publicas Scriptures, *Ursill. ad Afflict. dec.* 110. In apochis Banci, & literis cambii per viam prævantionis admittitur hæc axceptio, dummodo non venerit dies solutionis, quia tunc non auditur debitur nisi prius facto deposito, vel in vinculia. Denique cum lex jubeat intra biennium hanc exceptiooem oppooi debere, non sunt audiendi Forenses, qui ex æquitate juris canonici concludunt perpetuo opponi posse, *Angel. cons.* 156. *Thesaur. dec.* 212. Nec etiam illi qui a meta biennii excludunt Ecclesias, & Clericos, *Duar. in cap. Regni* 260., *Hipp. singul.* 622. Et licet intra biennium indistinctim omoes hanc axceptio-

ceptionem opponere possint, excluduntur mercatores & campsores in apochis mutui, quia præsumitur non decipi in suis confessionibus mutui. *Ursill. ad d. dec. 110. Afflict.* Cæterum ad evitandas frequentes exceptiones pecuniæ non numeratæ in apocis Banci & in literis cambii, solutio in hac Civitate fieri solet per fidem publici Banci, quia tunc prædicta exceptione debitor juvari non potest.

Exceptiones primi generis, quæ emanant a personis, habentur in titulis Digestorum *ad S. C. Maced.*, & *ad S. C. Vellejan.*; & ipsæ exceptiones Macedoniani, & Vellejani ostendunt quibus, adversus quos, & qua de re competant. Cum enim exceptio Macedoniani locum habeat in pecunia filiofamilias credita, adparet competere principaliter filiofamilias cui mutuo pecunia data est adversus eum, qui credidit, de ea ipsa pecunia credita. Et similiter cum Vellejani exceptio prodita sit adversus mulierum intercessiones, adparet dari mulieri, quæ intercessit pro alio adversus Creditorem de ea ipsa re intercessa. Extraordinaria denique exceptio datur minoribus læsis intra quadriennium a prima die minorennitatis *l. ult. Cod. de temp. in integr. restit.*, & in subsidium tantum conceditur, quando non adest in promtu alia exceptio *l. 16. ff. de minor.*, & semel tantum conceditur *l. 3. Cod. de minor.*

Exceptiones secundi generis, scilicet quæ oriuntur ex causis novis re ab initio recte constituta, ad certam regulam communem redigi non possunt. Accidit ideo quia priores nascuntur statim inter eos qui aliquid inter se gerunt, & ex eorum solo facto; nec quæri oporteat quæ debitori prosint ad illam acquirendam, vel adversario noceant ad illum exceptione onerandum. At hæ posteriores cum nascantur ex facto postea secuto, non solum pertinent cuique adversus quemque ex eorum facto, sed etiam ex alieno interdum illorum qui nocere possunt Creditori, unde quæstio nova in singulis quænam ii sint, & res ipsæ in singulis sunt variæ, quæ una ratione contineri non possunt. Hinc illas sigillatim enucleare oportet.

Exceptio pacti conventi est illa, quæ oritur ex pacto, ne quid petatur a debitore aut in actionibus in personam, aut a possessore in iis, quæ ab eo vindicari possunt *l. 7. ff. de pact.* Ex qua definitione sequitur, quod pacta in rem producant exceptionem etiam heredibus, & fidejussoribus; pacta vero in personam non item *l. 21. ff. de pact.* Et acquiritur ipsius pacto, vel alieno, idest eorum, qui possunt debitori acquirere. Quia tamen pactum de non petendo est nova conventio inter debitorem & creditorem, ex legibus patriis opponi poterat quandocumque ante cœptam exequutionem, sed intra triginta dies a die notificati decreti, *Pragm. 4. de dilat.* Et excipiens novam conventionem pacti de non petendo, facta publicatione in causa, si concludenter illam non probasset, solvere tenebatur pœnam ducatorum sex, si Principalis debitor illam opposuisset, sin vero ejus Procurator, pœnam ducatorum duodecim, ex *Pragm. 44. de Magistr. Justit.* similiter ex *Pragm. 4. anni 1728. de Procurat.* opponenti dictam exceptionem præscriptum fuit, quod exprimere deberet diem, horam, testes per nomina & cognomina coram quibus facta fuit nova conventio. Hodie servatur *Pragm. anni 1738.*, quæ cum. 15. §. 1. statuit:
„ Per quanto poi tocca le convenzioni, e sodisfazio-
„ ni, confermando quel che intorno a questa materia
„ si trova disposto nella Prammatica del 1728. per
„ maggiore chiarezza e spiega della medesima ordi-
„ niamo, che non si possa allegare qualsisia conven-
„ zione o sodisfazione per qualsisia causa senza pre-
„ sentarsi dal debitore, o una Scrittura publica, o
„ una partita di Banco, o altra Scritture privata del
„ Creditore autenticata da pubblico Notaro; nelle
„ quali si esprima, e si contenga chiaramente la con-
„ venzione passata col debitore; ed allegandosi senza
„ le dette circostanze, debba il debitore pagare pri-
„ ma ciò che deve, e seguito che sarà il pagamento,
„ si possa poi dare il termine a provare la detta ec-
„ cezione, nel qual caso il Creditore nell' atto di
„ ricevere il danaro, debba dar pleggiaria, o altra
„ idonea cautela ad arbitrio del Giudice di restituire
„ l'affatto visto l' esito del termine.

Exceptioni pacti conventi finitima est illa jurisjurandi, quinimo iisdem regulis continetur, quia jusjurandum conventionem continet, a qua & proficiscitur, & propter quam maxime servatur *l. 21. ff. de jurejur.* Hinc adpellatur species transactionis *l. 8. Cod. eod.*, unde merito hac exceptione repellitur Actor, qui juravit sibi non deberi. Distinguunt Forenses exceptionem perjurii ab exceptione juramenti, & multa cumulant super absolutione, pœna, & in quibus judiciis perjuri audiri possint. Absolutio a juramento facillime conceditur statim ac quæritur, & ultorem habet Deum perjurus. Relictis igitur opinionibus Forensium, standum est dispositioni juris.

Haud postrema inter exceptiones peremtorias secundi generis est illa rei judicatæ. Cum enim sententia, ubi in rem judicatam transiit, pro veritate habeatur; ideo hæc exceptio semper competit adversus eum, qui eamdem rem iterum in judicium deducit, & ex eadem causa instituit actionem. Definiri itaque potest quod sit exceptio nascens ex authoritate rei judicatæ, qua eandem personam ex eadem causa, eadem actione, pro eadem re alias in judicio deducta & determinata, conventus in novo judicio repellit *l. 3. ff. de except. rei judic.* Triplex igitur identitas in hac exceptione requiritur, ut sit eadem res, eadem causa, eædem sint personæ; nam una ex his deficiente, non obstabit exceptio. Quando autem quis videatur agere de eadem re. Jurisconsultus explicavit negative in *l. de eadem re ff. de re judic.*: *Recteque ita definiatur eum demum de eadem re non agere, qui prorsus rem ipsam non prosequitur*, quasi a contrario sensu dixisset, quod si agatur super re diversa, quæ tamen interpretative dicatur eadem, obstat exceptio, *Paul. de Castr. in l. si quis ff. de re judic.* Hinc si in sententia discussum fuit jus dominii fundi, & in alio judicio petatur ejusdem fundi ususfructus, obstabit rei judicatæ exceptio *l. si fundum ff. eod.*. Si tamen diversum jus in alio judicio veniat discutiendum, quia non est eadem causa, & modus idem agendi, exceptio rei judicatæ non obstabit. Hinc si in primo judicio lata fuerit sententia super possessorio, & secundum judicium vertatur super petitorio, non prodest hæc exceptio, quia causa non est eadem *l. a Divo Pio §. si rebus ff. de re judic. Reverter. dec. 499.* Denique pro tertia identitate exceptionis, scilicet ut eædem sint personæ, observandum est, quod intelligi debet interpretative, non individualiter, quia lex non est imposita verbis; ideoque sicut obstat defuncto, obstat heredi *l. si a te ff. de re judic.*, *de Franch. dec. 179. n. 1.*, & generaliter cuicumque habet causam ab illa persona contra quam lata fuit sententia; ideoque obstat emtori circa rem emtam, quando contra venditorem fuit judicatum *d. l. a te ff. eod.* Cæterum deficiente identitate juris & causæ, res inter alios acta tertio non nocet. Pro coronide tandem hujus exceptionis addendum est, quod sententia simplex absolutoria non producit exceptionem rei judicatæ. Communis hæc fuit opinio *DD. ad l. 3. Cod. ad exhib.*, & in Foro observatur, quia sententia absolutoria absolvit dumtaxat ab absolutione judicii, & nihil declarat de jure Actoris, vel rei. Hinc Regens *Revertera dec. 449.* scripsit: *Dubitari non posse sententiam absolutoriam super possessorio latam judicati exceptionem super proprietate non parere.* Et diffusiori calamo *Anna cons. 27. n. 29. Sententia simplex absolutoria ab impetitis, non declaratoria, vel condemnatoria, non producit exceptionem rei judicatæ, & nihil statuit de jure Actoris, vel Rei, nec infert rem non deberi, aut petitoris non esse, sed tantum ex defectu probationum Reus absolvi censetur.*

Exceptio doli postea sequuti est generalis, & locum habet quotiescumque æquitas obstat actori *l. 12. ff. de doli mali except.*, & est etiam veluti genus, sub quo omnes reliquæ exceptiones comprehenduntur *l. 4. ff. eod.* Specialis enim doli exceptio jam descripta fuit sub primo genere exceptionum, quando dolus intervenerit ab initio. Duo sunt similiter genera hujus generalis exceptionis. In primo genere comprehenduntur quædam liberationes postea sequutæ, propter quas æquum fiat Reum non teneri. In secundo genere comprehenduntur exceptiones quæ nascuntur ex mutuæ alicujus præstationis recusatione. In primo genere septem species numerantur.

1. Remissio debiti expressa, sive tacita. De expressa nascitur exceptio pacti. Tacita remissio fundatur in conjecturis voluntatis. Exemplum est in *l. 4. §. 12. ff. h. tit.*, ubi ususfructuarius qui alienationi fundi consensit, usumfructum remisisse judicatur, quia qui vult consequens vult antecedens. Sic etiam cum Creditor pactus ne peteret sub pœna, si pœnæ subjici vellet, doli ma-

li exceptione repellitur *l. 10. ff. de pact.* Dissimulatio quandoque taciti pacti vim habet, ut ex *l. 4. ff. eod.*

2. Solutio, quæ jure non liberat debitorem, parit aliquando exceptionem doli mali. Itaque si aliquis solvit Pupillo vel minori sine authoritate tutoris, vel inscio curatore, & ex hac solutione pupillus vel minor fiat locupletior, habebit exceptionem doli mali *l. 4. ff. eod.* Et similiter si debitor solvit Creditori creditoris sui, qui solutionem istam ratam habere noluit, dabitur debitori hæc exceptio contra creditorem, si inde locupletior fiat *l. 6. & 16. ff. eodem.*

3. Pecuniæ debitæ amissio per culpam Creditoris. Nam si Creditor pecuniam oblatam recipere noluit, quæ inde amittatur, datur a lege hæc exceptio debitori *l. 72. ff. de solut.* Sed animadvertendum, quod hæc species pecuniæ est singularis; nam si alia certa species oblata sit, & postea pereat, aut aliter amittatur, hac exceptione non adjuvabitur debitor *l. quod te ff. si certum petat.*

4. Impedimentum necessarium in obligationibus faciendi producit hanc exceptionem. Si enim promissor facere non potuit impeditur vel a natura ob ægritudinem, vel a tempore per hostium incursum, vel alia necessitate juris si apud Judicem sistere oportuit, id quod promiserit, hac exceptione tuetur, quia non est æquum teneri his casibus, quibus obsistere non potuit *l. 4. ff. de dol. except., & l. impossibilium ff. de reg. jur.*

5. Si causa stipulandi non sit secuta, & adhuc sequi non potest. Exempla hujus exceptionis præbet *Ulpianus in l. 25. doli mali, §. circa ff. de doli mali except.*

6. Si actio una ex pluribus, quæ ejusdem rei nomine competebant, sit sublata, Actori, per exceptionem illam aliæ actiones eliduntur *l. qui servum ff. de obligat.*

7. Quando alicui competit qualiscumque exceptio specialis, veluti pacti, jurisjurandi &c., potest, si velit illas omittere, & opponere hanc exceptionem generalem doli mali *l. 12. ff. eod.;* quia cum hoc genus sit positum in factis, ad instar liberationis habetur.

In secundo genere comprehenduntur exceptiones quæ nascuntur ex mutuæ alicujus præstationis recusatione, scilicet quando vicissim aliquid Reo ab Actore, & aliquid a Reo Actori debetur, nec præstatur. Equitas hujus exceptionis comprehensa fuit in edicto Prætoris, quod quisque juris in alium statuerit, ut ipse eodem jure utatur *l. 1. ff. quod quisq. jur.* Duplex autem est hujusmodi præstatio, aut ejusdem rei, aut alterius. Exceptio non præstandi alteram rem oritur ex quinque causis, scilicet 1. ex contractibus mutuis; ut exempli gratia in emptione & venditione, ubi nascitur exceptio præstandi rem, nisi præstetur pretium; quapropter evictionis nomine agens, nisi prius præstet quod debet, exceptione repellitur, *l. 2. ff. de dol. except.* 2. ex sumtibus factis in re petita. Hinc possessori etiam condemnato ad fundum dimittendum, datur retentio pro sumtibus & meliorationibus in fundo factis *l. 4 ff. eod.* In Foro tamen servatur, quod si exceptio opponatur ante sententiam, retentio possessori datur; sin vero post sententiam, sententia exequitur præstita cautione de solvendo sumtus, & meliorationes facta illarum liquidatione, *Franch. dec. 311. & 16., Mastrill. dec. 98., Capyc. dec. 205.* 3. ex pecunia debita ei, cui pignus datum est. Cum enim pignus detur in securitatem crediti, si debitor illud petat, creditor exceptione eum repellet, ut pecunia credita prius solvatur, quæ repellet etiam novos possessores, pignore alienato *l. 4. Cod. de evict.* 4. ex liberatione debiti puri sub conditione legata, nascitur exceptio. Si enim Testator summam, quam Titius debebat pure eidem legaverit sub conditione, potest interim heres petere, donec conditio sit adimpleta. At quia heres debet cavere nomine legati conditionalis *l. 1. ut leg. nom. cav.* si heres non caveat, doli exceptione submovetur *l. pure ff. eod.* 5. ex quarta falcidia rei individuæ nomine debita, est locus etiam exceptioni doli; hinc si legatarius viam, aut similem servitutem legatam vindicet non oblata æstimatione quartæ partis, submovetur exceptione doli *l. 5. §. 1. ff. de dol. except.*

Ultima posterioris generis exceptio est silentium actoris, a quo proficiscuntur variæ species hujus exceptionis, quæ speciale nomen *præscriptionum* accipiunt, quasi extra actionem ab aliis circumstantiis natæ, *Bachov. ad rubr. instit. de usucap. & long. temp. præscr.* Hinc præscriptiones actionem directo non aggrediuntur, sed illi alias circumstantias extra causam opponunt. Integer titulus habetur in corpore Digestorum *de diversis temporalibus præscriptionibus*, in quo nomine præscriptionis temporis exceptio denotatur. Et definiri potest exceptio, *qua is qui longo tempore rem possedit, sese adversus Dominum tuetur.* Tempus a lege definitum ut hæc exceptio valeret, fuit triennium in re mobili, decennium in immobili inter præsentes, & vicennium inter absentes *Inst. de usucap. §. 2.* Si non procederet præscriptio ordinaria veluti in subsidium fuit admissa præscriptio longissimi temporis, scilicet triginta, vel quadraginta, vel centum annorum. Fuerunt etiam tempora jure Romano extraordinaria præscriptionum, quæ ad certam regulam referri nequeunt. Ne tamen videamur expilare Commentaria interpretum, sufficit hæc breviter tetigisse, & ad ea quæ ad praxim pertinent, convolamus.

Agitarunt Forenses quæstionem si in Regno haberet locum præscriptio, quia in Supremis Tribunalibus, in quibus de æquitate proceditur, incongrua videbatur, & in ipsis Legibus iniquum præsidium adpellatur, *Urfill. ad Afflict. dec. 13. n. 6., Rovit. cons. 40. n. 24.* Sed dubium non est præscriptionem in Foro nostro locum habuisse, *Tap. de præscr. tom. 3. jur. Regn.*. In *Pragm. diei 18. Martii 1738. §. 3.* fuit mandatum quatuor vicibus anni uniri debere Aulas S. C., & definiri dubia juris, inter quæ primum locum habuit illud præscriptionis. Et *die 23. mensis Decembris ejusdem anni 1738.* pro executione dictæ Regalis Constitutionis, fuit ita junctis Aulis decisum.

„ Præscriptioni, qua actiones extinguuntur, in quocumque Regni foro locum esse oportere, modo conditionibus a jure civili, pontificio, ac lege municipali præscriptis plane sit confirmata. Propterea neque debitorem, qui ob conscientiam debiti semper est in mala fide, neque heredem, licet bonæ fidei, qui possessori malæ fidei successerit, præscriptione juvari unquam posse. Ceterum in tertio possessore bonam fidem præsumendam esse, ideoque lapsu triginta annorum a die natæ actionis, ac deductis temporibus de jure deducendis, legitima præscriptione eum recte uti posse. Ad hanc tandem excludendam, licere actori apertis argumentis probare illorum possessorem, sive ab initio, sive intra præscriptionis spatium vere in mala fide fuisse probationibus præsumtæ malæ fidei prorsus rejectis.

„ Præterea in quæstionibus infra notatis, ubi nullæ a litigatoribus scripturæ productæ sunt, sive publicæ, sive privatæ, non præscriptionis ope, sed vi præsumtæ solutionis ita decernendum putat.

„ Causidicos, sive Advocatos, & Procuratores litium, ex quo vel patrocinium reliquere, vel mandato sunt defecti, pro honorario aut palmario, sive laboribus intra biennium agere posse; post id tempus repellendos.

„ Notarii a die confectarum Scripturarum quousque earum exemplum, sive copiam non tradiderint, meritarum mercedum causæ non ultra biennium agere licere; traditis vero quandocumque copiis quicquam petendi jus non est.

„ Pharmacopolis ob vendita medicamenta, si adversus eum, qui ea acceperit, acturi sint, biennium concedi; si vero post ipsius obitum ab herede petere instituant, intra duos menses agendum; post, ab judicio removendos.

„ Fabros omnes, atque artifices de pretio rerum manufactarum, laborumque mercede recuperanda, intra annum experiri debere; post annum a die operis expleti, actionem penitus negandam.

„ Denique famulis, ceterisque, qui operas suas locant, postquam a famulatu, ministeriove discesserint, intra duos menses dumtaxat petendi salarium facultatem esse tribuendam.

„ Quæ tamen omnia robur, ac firmitatem capient in posterum a die promulgationis, si Regia Majestas annuerit: quamobrem ad eam de omnibus referatur. Vincentius de Ippolito Præses. Horatius Rocca. Antonius Magiocco. Franciscus Ventura. Carolus Danza. Hyeronimus Arena. Franciscus Crivelli. Cæsar Invitti. Joannes Antonius Castagnola. Dominicus Bruni. Carolus Gaeta. Vitalis de Vitale. Joseph Casimirus Capozzutus. Thomas Xaverius Caravita. Franciscus Guerrasius. Balthassar Cito. Didacus Zapata. Cæsar Bosco. Simon Salazar.

„ zar . Franciscus Perrelli . Donatus Antonius de „ Asti . Tiberius de Fiore . Franciscus Porcellius a „ Secretis .

Et hæc decisio adprobata Regali Rescripto *diei* 15. *Decembris* 1742. ad verbum translata fuit in *Pragm. diei* 22. *Decembris* 1742., quæ inde emanata fuit.

Exceptio igitur præscriptionis normam capere debet hodie a *Pragm.* prædicta. Similiter exceptio præscriptionis centenariæ contra Fiscum pro rerum fiscalium possessione regulari debet juxta Gratiam Caroli VI. anni 1720., confirmatæ *anno* 1734. a Carolo Borbonio, ex quibus opponi non potest si ab hujusmodi possessoribus exhibitus fuerit titulus vitiosus : nam hoc casu rejecta exceptione præscriptionis de titulo exhibito disceptatur.

Ad exceptionem præscriptionis reduci debet etiam exceptio instantiæ peremtæ. Dicitur peremta instantia ex jure civili intra triennium a die litis contestationis *l. properandum Cod. de judic.*, & in Regno a die termini notificati, qui in locum contestationis successit *Pragm. de instant. caus. non restit.* Effectus peremtionis instantiæ est ut omnia acta ordinatoria pereant. Igitur reo competit exceptio contra Actorem, ut non procedat ex iisdem actis, & a novo incipiat judicium. Quod si Reus petat decretum absolutionis ab observatione judicii, effectus hujus decreti absolutorii erit, ut non possit instantia peremta amplius reviviscere per insufflationem spiritus vitæ, & actor non possit audiri in alio judicio nisi prius refectis expensis, *de Franc. dec.* 331., *Afflict. dec.* 70. Et prædicta exceptio competit etiam fidejussori, etsi instantia restauretur per spiritum vitæ, ut liberetur a judicio *l. 2. ff. Jud. solv.*, *Paschal. de patr. potest. p. 1. cap. 8. n.* 303. An autem dicatur instantia peremta in S. C.; & quando, & quomodo insuffletur spiritus vitæ, vide *Sanfelic. sect.* 35., & *Matill. in grad. termini n.* 29.

Quæ hactenus recensitæ sunt exceptiones excludunt actiones. Sed receptum in Foro, ut quidquid Actori opponitur, exceptionis nomine veniat, quamvis jus actoris ipso jure sublatum dicatur. Unde exceptiones solutionis & compensationis, quæ exceptiones facti adpellari solent, ut distinguantur ab exceptionibus juris. Ut igitur etiam has non prætereamus, breviter dicendum est, quod exceptio solutionis tollit omnem obligationem *Inst. quib. mod. tol. obligat.* Quomodo autem admittenda, & proponenda sit hæc exceptio ex *Pragm. diei* 18. *Martii* 1738., diximus in exceptione de non petendo. Similiter exceptio compensationis creditum omne tollit, aut minuit, cum compensatio sit debiti, & crediti mutui inter se contributio *l. 1. ff. de compensat.* Potest opponi quando debitum est liquidum vel de proximo liquidandum, nam de liquido ad illiquidum non datur compensatio, *Afflict. dec.* 121. Et cum sit exceptio facti in rem potest opponi tam contra cedentem, quam contra cessionarium *l. 7. ff. de except.* Non potest tamen opponi adversus eum, qui duas repræsentat personas, scilicet creditoris nomine proprio, & debitoris hereditario nomine, quia cum debito hereditario heres compensare non tenetur creditum proprium post confectionem inventarii, *Gait. de condit. c. 4. q. 7. n.* 359.

III. In Foro etiam fuit inductum, quod inter exceptiones peremtorias numeretur & exceptio transactionis, ut species contenta sub exceptione litis finitæ. Celeberrima quæstio inde emersit, an controventori transactionis possit opponi exceptio, quod teneatur restituere accepta antequam in judicio agatur. Author noster diffuse hoc pertractavit varias decisiones producendo. Nos ex principiis juris repetendo quod nulla exceptio, sed tantum actio ex stipulatu, vel condictio certi ex transactione dabatur *l. 6. & 33. ff. de transact.*, repetimus etiam quod transactio æquiparatur rei judicatæ, quia lites ab ipsis Partibus deciduntur *l. 20. Cod. de transact.*; ideoque nec per læsionem enormem *l. 10. ff. eod.*, nec ob instrumenta noviter reperta *l. 20. cod. eod.*, nec per Rescriptum Principis *l. 16. Cod. eod.* impugnari poterat; sed solum ob metum, dolum, errorem calculi, falsaque instrumenta rescindebatur *l. 29. & 42. Cod. eod.*, *l. unic. Cod. de err. calc.*, *l. 1. Cod. si ex fals. instr.* Et ex his quæstio decidenda, quod impugnans transactionem non debet audiri nisi prius restituat accepta, dummodo in promtu non demonstret nullam esse transactionem, utpote vel per metum & dolum, vel per errorem calculi, vel per falsa instrumenta initam. Quæ diffusius scripsimus in Allegatione pro illustri Marchionissa terræ Petrutii contra D. Nicolaum Turboli, hoc loco ad majorem tyronum instructionem referemus.

Non vi ha ch' ignori quanto religiosa, ed importante alla pubblica sicurezza interna sia la osservanza de' patti. Dovea in *Roma* il Pretore assicurare il Pubblico d' interporre la sua autorità per la esecuzione di essi; e di questa sicurezza ne facea a se stesso una legge, scrivendo nell' *Editto*, che pubblicava nel principio della sua Magistratura, *pacta conventa servabo*. Formola sacrosanta e solenne, la quale scendendo dall' augusto seno della natura, passò ad interessare la giuridizione e la coscienza de' Giudici delle Nazioni più culte. Il S. C., che in esattezza e in rettitudine non ha mai ceduto a niuno Tribunale di Europa, si fece in ogn' incontro garante de' patti, che fienosi fatti uniformamente alle Leggi, e a' buoni costumi; Perchè non ha curato nella Causa presente questa preziosa parte del suo ministero? Con aver soggiunto nel Decreto: *respectu vero allegatæ restitutionis duc.* 800. *habeatur ratio tempore decisionis Causæ*, distrugge il patto, che *D. Niccola* liberamente e volontariamente fece, obbligando il fratello *D. Francesco* a pagar per esso lui al *Veniero* i ducati 800. Sentasi con qual chiarezza, e precisione fu concepito il patto: *E nel caso, che D. Niccola uscisse dalla Religione Teatina, il presente accordo si dovesse avere come non fatto, nè col medesimo indotto pregiudizio alcuno alle ragioni di ambe le parti . . . e dovesse detto Sig.r Marchese PRIMA DI OGNI ALTRO essere rifatto di detti ducati* 800. Non potea la convenzione dettarsi più ragionevol' e giusta: e non potrebbe esser più ingiusto e irragionevole il non osservarla.

E nel vero, contenendo il patto due cose, una favorevole, un' altra contraria a *D. Niccola*, non era permesso di scinderlo, dispensandolo dalla contraria, ed ammettendolo al godimento della favorevole. Potea Egli uscire dal Chiostro per mezzo di secolarizzazione, e far giuridico sperimento di sue ragioni. Ma *primo* dovea restituire i ducati 800. Queste due cose non avrebbon potuto scompagnarsi senz' alterare, anzi distruggere il patto: imperciocchè la intenzione di *D. Francesco* non era già di pagare i debiti di *D. Niccola* per dargli maggiore opportunità d' inquietarlo in ogni tempo che gli fosse piaciuto. Intendea di tornare con eguaglianza al primo stato, nel quale ambiduo trovavansi avanti la convenzione. La retta ragione, il buon senso, dirò anche, il senso comune così dettava all' uomo più imprudente di questa Terra. Ed è ora uno sconcio, che in virtù del patto si ammette *D. Niccola* a muover lite per le sue pretese ragioni, e non si obbliga in vigor del patto stesso a restituire i ducati 800., PRIMA DI OGNI ALTRO, cioè, prima di passare al divertimento d' inquietar la Nipote con uno ingiusto, e capriccioso litigio.

Ma vi è di più. Quello patto, che fu una legge scritta da' Contraenti a se medesimi, tanto più dovea irremissibilment' eseguirsi, quanto che portava seco la giustizia ridondante dal *Diritto Giustinianeo*. Nel II. Capo delle Nullità citai le Leggi 14. 17., e 40. che sono nel Titolo *de transactionibus* del Codice: e qui non mi rincresce di esporne il tenore, acciocchè richiami il S. C. alla memoria con quanta premura i Legislatori pensarono di mettere a livello la condizione ne' rincontri di dover litigare. Colla prima gl' Imperatori *Dioclezian* e *Massimiano* così rescrissero a *Sopatra*, la quale avea portate loro quelle stesse doglianze, che nella Causa presente portò la *Marchesa* al S. C.: *Si diversa pars contra placitum agere nititur: æquitatis ratio suadet, refusa pecunia (quam & tu hoc desiderat) causam ex integro agi L.* 14. *C. de Transact.* Il rescritto è così chiaro e preciso, che non abbisogna di spiega, nè di comentario. Una sola riflessione io fo, ed è questa, che i contendenti del rescritto medesimo non avean pattuito di dover restituire il denaro che avea ricevuto la parte, che volesse insorgere contro alla transazione: e ciò nulla ostante sembrò agl' *Imperatori* cosa uniforme all' equità naturale, che la parte contradicente restituisse il denaro. Noi abbiamo il patto espresso: dunque non equità, ma giustizia obbliga *D. Niccola* a restituire i ducati 800. L' *Imperatore Antonino* avea come un teorema di filosofia legale; *Pacta novissima servari oportere tam juris*,

questa

quam ipsius rei æquitas postulat, *L.* 12. C. *de Pactis*.

La seconda *Legge* non ha differente tenore. Ella è degli stess' Imperatori *Diocleziano* e *Massimiano*, i quali facendosi carico di essersi pattuita la restituzione degli accetti, *si quidem de his reddendis statim stipulatione, si contra fecerit, prospexisti, exceptionem pacti, & actionem datorum habeas*, *L.* 17. C. *de transactionib.* E' rimarchevole in questo rescritto, che si accorda l'azion di ripetere il già dato; quando è regola lo *Dritto*, che *pacta actionem non pariunt*: ma scioglie il dubbio *Ulpiano l. In traditionibus*, *D. de Pactis*, e l' *Imperator Antonino l.* 10. C. *eod.* restringendo la regola a' patti nudi; non a que' che si fanno o mediante la stipula, o sotto gli auspicj dell' autorità. L'uno e l'altro riflette al proposito, che in dando ad altrui la roba nostra, possiamo imporre quella legge, che più ci torn' a talento; la quale confirmata dall' accettazione di chi riceve, produce in noi l'azion di ripetere, in colui la correspettiva obbligazion di restituire. *Cum pecunia datur, ac aliquid de reddenda ea convenit; utilis est conditio*, son parole del menzionato Imperatore, a cui si unì col suo rispettabile sentimento il celebre *Donello*, il quale seguendo parimenti le orme di *Ulpiano*, volle che la massima intendersi dovesse ampiamente. *Est enim hoc pactum*, scrisse egli, *quod interponitur in traditione rei nostra, cujus generis pacta, quæcumque sint, valere constat*, *Donellus ad l.* 17. C. *de Transactionib. num.* 2.

Passiamo finalmente alla terza. E' dessa un rescritto degl' *Imperatori Graziano*, *Valente*, e *Teodosio*, i quali meglio de' precedenti assodano la mia riflessione. Stabilirono, che fatta la transazione, *aut subsecutis secundum leges accomodandus est consensus: aut pæna una cum his, quæ data probantur*, *ANTE COGNITIONEM CAUSÆ*, *si adversarius id maluerit, inferenda est*, *L.* 40. C. *de transactionib.*. Già *D. Niccola* non vuole accomodarsi al convenuto. Uscì dalla Religion Teatina, ed ora si avvia allo sperimento giuridico delle supposte sue azioni. Non vi è pena, alla quale si sia sottoposto; ma la sua pena è la restituzione de' ducati 800.: e quando dee farla? *Ante cognitionem causæ*. Si sa, che questa spressione importi lo stesso, che *ante litis contestationem*; poicchè nella contestazion della lite il Magistrato comincia a conoscer la causa, *L.* 1. C. *de litis contestat.* Mi si perdoni una pedanteria, rapportando autorità in compruova di cosa generalmente nota. Il sovrallodato *Donello* così spiegò questo luogo del menzionato rescritto. *Idque fiat ante cognitionem causæ: Sic vocant litis contestationem; quia Judex per litis contestationem caussam cognoscere incipit*, *Donellus ad eamdem l.* 40. C. *de transf. n.* 4. Dunque non potea il S. C. senza fars' io opposizione colla legge, impartire il termine, e riserbare *ad merita causæ* quella restituzione, che deve farsi *ante causæ cognitionem*.

Si replica, che le addotte Leggi morirono coll' Impero Romano, e che mai nel Foro nostro non abbiano avuta costante osservanza; essendosi ordinariamente riserbat' *ad merita Causæ* la restituzion degli accetti. Io non so quanto possa valere il sentimento del Magistrato contro alle Leggi, delle quali è costituito geloso esecutore, e vindice rigido. So non di meno, che non abbia mai trattata la eccezione della restituzion degli accetti con quella indifferenza, che vuol farsi supporre: ma per riserbarne la cognizione *ad merita Causæ* siasi prima internato nell' analisi del contratto: e se a prima giunta il rinvenne invalido, nullo, ovvero enormemente lesivo, abilitò l' Attore a proccurare in termine ordinario i mezzi, onde regolarmente dichiararlo tale: altrimente gli chiuse la porta coll'ordine di restituir prima gli accetti. *Afflicto Decis.* 220., e *Grammatico Decis.* 66. ci conservarono le Decisioni del S. C., colle quali furon' obbligati alla restituzion degli accetti li litiganti dolosi, che aveano impugnate transazioni rettamente stipolate. Il riguardo non però, che talvolta mosse il S.C. a dispensar da siffatta obbligazione l' Attore, fu appunto quello avvertito dal *Reg. de Rosa*, cioè, *si actor creditor sit majoris quantitatis, & reus ejusdem sit certus & indubius debitor; nam frustra quis petit, quod mox restituturus est*, *De Rosa Civil. Decret. Prax. Part.* 1. *in* 1. *Instant. Cap.* 3. *n.* 23.

CAPUT

CAPUT VI.

De decretis in cursu ordinarii Judicii fieri solitis.

DISTINCTIO PRIMA.

SUMMARIUM.

1 Praxis, qua petitur, decretum aliquod contrario impetio revocari, exponitur, cum num. seq.

2 Decreti formula, qua decretum revocatur, vel confirmatur, adducitur, & explanatur.

3 Decretum, quo dicitur: Bene provisum, aut bene provisum per idem S. C. quando interponatur, & num. 4.

5 Decretum, quo dicitur: Bene provisum, addita dictione Verum, explicatur.

6 Verba stantibus adimpletis, in decreto termini cur adjiciuntur.

7 Termini definitio constituitur, & enucleatur, ut n. seqq.

8 Terminus unde sic appelletur, & in locum litis contestationis successit.

9 Processus etymologia.

10 Dilatio termini probatorii quanam sit in jure, & in Praxi.

11 Expedit Reipublicæ lites quamcitius finiri.

12 Terminus utrique parti est communis.

13 Probationes, quæ non relevant, minime admittuntur.

14 Decretum, Infra quatuor dies audiantur partes, &c. salva provisione facienda, &c. exponitur.

15 Ad obtinendum medietatem bonorum antiquorum quid probandum, remissivè.

16 Praxis reservanda cujusdam provisionis explanatur, & num. 18.

17 Termino ad probandum pendente, manus Judicum sunt in procedendo ligata.

19 Praxis illius decreti, N. N. infra tot dies præcisè & peremptoriè testes examinare valeat, explicatur.

20 Dilatione semel ad probandum concessa, alia, nisi ex justa causa, non conceditur, ut num. 25. 26. & 27.

21 In criminalibus cur non unica tantum dilatio concedatur, & num. seqq.

22 Ubi majus periculum, ibi cautius est agendum.

23 Judex neminem festinanter damnare debet.

24 In processibus criminalibus non fit conclusio, & usque ad sententiam testes recipiuntur, non tamen super articulis.

28 Terminus, petente, vel non instante parte, conceditur, ac Adversario notificandus, nec incipit currere nisi a die notificatæ electionis Examinatoris.

29 Electio Examinatorum in S. C. quomodo fiat.

30 Decretum, Procedatur ad ulteriora, &c. quando interponatur.

31 Praxis petendi depositionem principalis explanatur, & num. seqq.

32 Positiones, & earum responsiones usu, & consuetudine fuerunt introductæ, & a Canonico jure approbata.

33 Positiones differunt ab interrogationibus remissivè.

34 Veritas ex ore proprio elicitur, & indicia ex reorum ore deprompta sunt vehementiora.

35 Nulla major probatio, quam proprii oris confessio.

36 Positio unde dicatur, & quæ sit, quosve pariat effectus.

37 Variæ Positionum descriptiones remissivè.

38 Positionum Praxis quatupliciter consideratur, & num. seqq.

39 Depositio super positionibus etiam per Procuratorem fieri potest, & quale mandatum requiratur.

40 Depositione facta per Procuratorem, quando per Principalem aliam legaliorem adhuc fieri debeat, & affertur S.C. decisio, cum num. seqq.

41 Si depositio facta sit a Procuratore specialissimum habente mandatum, an alia Principalis peti possit.

42 Depositio num fieri possit a Procuratore speciale mandatum habente, & cum libera; variæ, & opposita decisiones recensentur cum earum formulis.

43 Si Principalis contractui interfuerit, omnino tenetur deponere, juxta Roviti decisionem.

44 Principalis depositio peti nequit, si absit, & ubinam degat, nescitur.

45 Conclusio D. Roviti docentis, Procuratorem generalem non admitti ad deponendum, ab auctore limitatur.

46 Procuratoriæ depositio Judicis arbitrio remittitur.

47 Tutores, Curatores, Rectores Ecclesiarum, & alienarum rerum Administratores an positionibus respondere cogantur, & quid in impubere, & adulto.

48 Depositio Principalis fieri debet cum juramento.

49 Depositio super positionibus fit per verbum Credo, & non Credo super unoquoque capitulo.

50 Quid inter verbum scire, & credere intersit.

51 Respondens per verbum credulitatis an possit aliunde veritatem ostendere, quamvis relevet adversam partem ab onere probandi.

52 Responsio de credulitate facta per principalem, veritatis responsio nuncupatur, secus confessio testium super articulis.

53 Principalis an prohibeatur respondere verum esse, quod ponitur, & S.C. decisio memoratur.

54 Obscure deponens, Judicis decreto, cujus formula adducitur, cogitur clare respondere.

45 Principalis positionibus respondere debet, quamvis in libello contenta negasset.

56 Principalis an uti possit positione a seipso negata.

57 Positiones quales esse debeant.

58 Positiones cur admittantur in Praxi cum clausula, salvo jure impertinentium.

59 Principalis absens si respondere positionibus renuat, quomodo citandus, & quid in præsente num. 61.

60 Postrema citatio an personaliter intimanda.

62 Decretum, quod stante lapsu termini N. N. habeatur pro confesso, ut deterius, cur proferatur.

63 Qui tacet, videtur consentire.

64 Auctores de positionibus in contumaciam confessatis dissentientes referantur.

65 Positiones Principalibus an concedantur, & num. seqq.

66 Depositio an statim sit facienda, & num. seqq.

67 Modus deponendi super positionibus quotuplex, idque ab Auctore perpenditur.

68 Depositio sine Advocati, aut Procuratoris consilio, ac præsentia fieri debet, & quare.

69 Qui videt alios ludentes, melius vincendi modum cognoscit, quam ipse lusor.

70 Depositio in facto antiquo, vel recenti, sed intricato an cum dilatione sit facienda, & Auctoris opinio in medium profertur.

71 Temeraria est dubitatio in facto proprio.

72 Proprium factum calumniose negans, Judicis arbitrio mulctatur.

73 Petita principalis depositione, si procurator mandatum validum non habeat, expediuntur literæ commissionales sumptibus deponentis, & positiones partis adversæ per Scribam causæ consignantur.

74 Depositiones vicissim petuntur, & ex praxi Actor in calce termini depositionem offert, & quid si hac depositionis oblatio omittatur.

75 Depositio personæ egregia, vel mulieris honestæ, quæ ad judicium venire non cogitur, per Officialem loci recipitur.

76 Petita principalis absentis depositio, si Officialis loci suspectus allegetur, cujusnam sumptibus recipiatur; oppositæ Roviti, ac Prati opiniones referuntur, & ab auctore conciliantur, cum num. seq.

77 Causa primæva, & origo cujuslibet rei inspicienda.

78 Quæ veniunt in consequentiam non attendenda.

79 Principalis depositio ad quod usque tempus admittatur.

80 Nulla est melior probatio, quam principalis depositio.

81 Tempus probationis non restringitur, ubi deest calumniæ suspicio.

82 Ter-

82 *Terminus non currit, petita Principalis depositione non facta.*
83 *Articuli quandonam producantur, quive sint, unde appellentur, & in quo distent a positionibus.*
84 *Articulorum copia de jure communi partibus conceditur, & quare, secus de jure Regni.*
85 *Positiones vicem peasant interrogationum.*
86 *Articuli cum clausula* salvo jura impertinentium *admittuntur, ac decreti formula adducitur.*
87 *Clausula* salvo jure impertinentium *quid operetur.*
88 *Articuli si evidenter impertinentes non sint, in calculo ferendæ sententiæ reservantur.*
89 *Decretum* Terminus alias datus &c. *quando interponatur; & quando addatur* currat etiam super novis *num.* 93.
90 *Exceptio dilatoria incontinenti post terminum opponi potest.*
91 *Satis dicitur ante fieri, quod fit incontinenti.*
92 *Incontinenti quid fieri dicatur.*
94 *Decretum quo dicitur* testes lo termino citati recipiantur, *exponitur.*
95 *Testes, ut probent, ritè recipiendi; idque ab Auctore explanatur, cum u. seq.*
96 *Testes non citati redduntur suspecti, & quomodo citatio sit expedienda, quidve in casu renitentia.*
97 *Testes cum juramento de veritate dicenda recipi debent; & unde praxis ista descendat.*
98 *Testium receptio non fit, nisi parte citata ad videndum ipsorum juramenta, & quare, quibusve in casibus, omitti possit, num.* 100.
99 *Principalis ad videndum juramenta citatus, quid agere possit, & quid è contrario procurator, si examen sit peragendum in partibus.*
101 *Testibus vicissim utraque pars uti potest, juxta S.C. Decisionem, & praxim.*
102 *Testes claro deponere debent, & causam scientiæ allegare, alioqui non probant, quamvis de re sub sensus non cadente deponant, & num.* 103.
104 *Clausula illa*, & de eorum depositionibus habeatur ratio &c. *explicatur.*
105 *Auctores de Testium materia pertractantes recensentur.*
106 *Testes in S. C. per quem recipiantur, & quot in quolibet articulo.*
107 *Testes ultra statutum numerum recepti an, & quando rejiciantur, aut detur electio producenti juxtà S. C. decisionem.*
108 *Decretum quo dicitur*, pro omni termino, nominatione, & beneficiis &c. *explanatur cum u. seqq.*
109 *Testium nominatio intra, & extrà Regnum quomodo, & quando fiat, & u.* 111. *& seqq.*
110 *Actor ad judicium venit instructus, & reus quoque ad contendendum paratus.*
112 *In nominatione extra Regnum, partes declarare debent locum, & nomina, & cognomina testium, cum deposito in pœnam abutentium.*
113 *Partes nominationi renunciantes pœnam effugiunt, & quando hæc renunciatio fieri soleat.*
114 *Ad evitandum depositum, qua protestatio a partibus facienda.*
115 *Actor, vel reus nominationem fariens, ut temporis dilatione sine fraude utatur, guinam Regni locus attendi debeat, idque ab Auctore declaratur, ac decisum traditur.*
116 *Testium repulsa tam actori competit, quam reo.*
117 *Terminus repulsæ, ac repulsæ repulsæ quinam sit.*
118 *Primum, & secundum beneficium quibus, & quando competat, & quid sit.*
119 *Minorum restitutio favorabilior.*
120 *Multa ex causa limitantur, & Judici a lege permittuntur.*
121 *Examinator electus in casibus infra summam ducatorum mille nec accessum, neque recessum habet, sed tantummodo moram.*
122 *Praxis decreti, quo testium audientia locorum Officialibus committi solet, affertur.*
123 *Si loci Officialis allegatur suspectus, cujusnam sumptibus alteri testium audientia committatur.*
124 *Testium audientia infra dietam non committitur, nisi testes valetudinarii sint, mulieres, aut honestæ personæ.*
125 *Testium audientia quando ultra dietam non committatur.*
126 *Testes in aliena jurisdictione degentes per illius loci Officiales examinantur.*
127 *Formula litterarum Commissionalium transcribitur.*

Die &c. visa comparitione fol. . . . decretum interpositum per Dominum causæ Commissarium sub die &c. fol. . . debitæ executioni demandetur, oppositis in dicta comparitione non obstantibus, *vel* (*ut in M. C.*) stat in decisis.

Die &c. suspenso decreto interposito per Dominum causæ Commissarium, provisum est, quod sequestrum *e.g.* tollatur.

Die &c. visa supplicatione præsentata pro parte N. N. fol. . . bene provisum per Dominum causæ Commissarium sub die &c. fol.

Die &c. visa supplicatione fol. . . bene provisum &c. verum sequestrum *e. g.* ordinatum sub die &c. tollatur respectu fructuum, & remaneat quoad Capitalia.

Die &c. visa supplicatione fol. . . . bene provisum per idem S.C. sub die &c.

Die &c. stantibus adimpletis, detur terminus dierum quatuor, *vel* octo *e.g* in præsenti causa utrique parti ad probandum incumbentia.

Die &c. visis &c. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, salva provisione facienda in qualibet parte judicii super petito sequestro.

Die &c. visa comparitione &c. explicando provisionem reservatam in decreto termini interposito per Dominum causæ Commissarium sub die &c. *vel dicitur*, in decreto lato per S.C. fiat sequestrum in forma.

Die &c. visa comparitione, & partibus auditis, N. N. infra dies . . . præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat, *vel dicitur*, valeat examen producere.

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro compilatione termini, oppositis non obstantibus.

Die &c. visa depositione facta per N. B. procuratorem N. A. fuit provisum, quod deponat etiam N. A. tanquam principalis legalior, & melius veritatem sciens super positionibus præsentatis, *vel dicitur*.

Die &c. provisum est, quod N. A. deponat tanquam principalis melius sciens veritatem, non obstante depositione facta per ejus procuratorem.

Die &c. N. N. clarè, & distinctè deponat per verbum *credo, & non credo*, servata forma Regiæ Pragmaticæ.

Die &c. N. N. infra biduum tanquam principalis deponat, *sive*, infra aliud biduum deponat, alias providebitur, *sive*, præcisè, & peremptoriè deponat, alias habeatur pro confesso, prout deterius.

Die &c. stante lapsu termini N. N. habeatur pro confesso, *vel dicitur*, depositio habeatur pro facta prout deterius.

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. non consignetur petita copia positionum.

Die &c. articuli admittantur, salvo tamen jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione.

Die &c. visis comparitionibus fol. . . auditisque partibus, terminus alias datus sub die &c. fol. . . currat, & currere intelligatur ab hodie, *vel* incipiat currere, *vel dicitur*, etiam super noviter deductis, sive super novis in comparitione fol. . . . *vel* supplicatione deductis.

Die &c. visa comparitione fol. . . . testes in termino citatos infra dies . . partes examinare valeant, & de eorum depositionibus habeatur ea ratio, quæ de jure habenda erit, & recipiantur per Examinatorem electum cum interventu D. causæ Commissarii, *vel* absque interventu.

Die &c. pro omni termino, nominatione, & beneficiis partes infra 20. dies, *vel* infra mensem deducant, *vel dicitur*, valeant deducere incumbentia.

Die &c. visis comparitionibus &c. infra quatuor dies audiantur partes, non impedita interim solutione annuorum ducatorum . . .

Circa supradicta quinque prima decreta pro illorum intellectu sciendum est, quod a quolibet interlocutorio decreto per D. Causæ Commissarium domi in-
1 terposito si aliqua pars gravatam se senserit, ad eundem recurrere valet, ac petere illud contrario imperio revocari: quæ praxis descendit ex text. in *l. quod jussit D. de re judic.* ibi: *jussit, vetuitque Prætor contrario imperio tollere, & remittere, l. si opus novum* 16. *D. de op. no. nunc. cap. cum cessante de appellat.* & *cap. si a Judice eodem tit. in* 6. unde si Judici ex integro melius informato videbitur illud esse confirmandum, supradictum interponitur decretum; si vero revocandum, tunc dicitur: *visa comparitione pro parte N. N.*

2 *N. N. præsentata, auditisque partibus, suspenso decreto interposito &c. provisum est, quod sequestrum ordinatum e. g. tollatur*, vel *præstita cautione*, vel *obligatione*. Quod si a primo, & secundo decreto, quo primum confirmatum est, videlicet, quod debitæ exequutioni demandetur, pars, quæ senserit se gravatam, supplici libello recurrat ad Spectabilem D. Præsidem S.C., a quo regiam decretationem de verbo faciendo obtineat ad finem revocandi, tunc prævia monitione, factaque relatione per D. Commissarium, si Sacro Consilio visum fuerit illud confirmare, non dicitur, *debitæ exe-*
3 *cutioni demandetur*, sed *benè provisum*: quemadmodum si dicta regia decretatio obtineatur ad finem confirmandi: ratio autem hujus est, nam tunc S.C. de justitia decreti cognoscit, & auctoritate, qua fungitur, declarat, *benè provisum*; secus erit, si præsentata comparitione de contrario imperio, causæ Commissarius pro majori partium satisfactione, præcedente decreto, quod *moneantur, partes ad audiendam provisionem faciendam per S. C.* causam in Aula proponat; nam si decretum confirmetur, dicitur, *debitæ exequutioni demandetur*: quæ formula vetus est in hoc casu, ut obviam est antiquos processus inspicientibus; in M.C. vero dicitur, *stat in decisis in decreto interposito sub die &c.*

Hinc etiam nota, quod si producta supplicatione cum dicta regia decretatione, quod de decreto Commissarius verbum faciat in S.C., decretum revocetur, pariter dicitur, *suspenso decreto interposito per D.Commissarium &c.* si tamen in aliqua sui parte moderatione indigeat, vel contineat plura capita, & in aliquo sit revocandum, eo casu etiam dicitur, *benè provisum*,
4 ac dictione *verum* moderatur, ut e. g. decretum, quod continet terminum, & sequestrum, & moderandum est circa sequestrum, dicitur: *verum sequestrum tollatur respectu fructuum, & remaneat respectu capitalium*, vel in alia facti specie, *benè provisum*; *verum liberatio fiat in damnum eorum, qui præstiterunt consensum*, vel *cum obligatione*, sive *cautione in casu succumbentiæ in judicio meo*. Porro cætera exempla prætermitto, cum S.C. accommodatè ad rem providere soleat, prout negotium expostulat.

Aliud vero decretum, quo dicitur, *bene provisum per*
5 *idem S.C.* tunc locum habet, cum pars, quæ primam supplicationem porrexit de v. f. alteram porrigit loco reclamationis; quæ cum a S. C. nullius momenti cognoscatur, ejus primum decretum hujusmodi formula confirmatur.

Quoad sextum in ordine decretum, quo dicitur: *stantibus adimpletis, detur terminus dierum octo*, vel *decem*, vel *quatuor* (e. g.) *in præsenti causa utrique parti ad probandum eorum incumbentia*, noto primo, quod illa
6 clausula, *stantibus adimpletis*, involvit exceptiones dilatorias, cautionem expensarum, scripturarum exhibitionem, ac legitimationem personæ, aliis rejectis, vel ad merita reservatis, ut ex *Pragm. 6.* incip. *Si bene* & 7. incip. *Post prædictas de ordin. judic.*

Secundo noto, quod terminus est temporis dilatio, quæ
7 a Judice conceditur ad probandum incumbentia. Dicitur autem *terminus*, quia est actus, quo dilatoriæ exceptiones, aliæve terminantur, & est loco litis con-
8 testationis, de qua in toto C. *tit. de litis contestat.* enim vero hæc uti lapis angularis, & judicii fundamentum est, atque principium, itaut ne partium quidem consensu omitti possit in ordinario judicio, post alios And. Gail. *observ. 75. num. 2.* Bocer. *clas. 6. disp. 20. de litis contest. th. 43.* in ea Judex de meritis causæ cognoscere incipit, & hoc jacto fundamento, ad alios actus
9 ultra progreditur; hinc nomen *processus*, qui alio lapide clauditur, scilicet conclusionis actu.

Tertio noto in eo, quod dicitur, *dierum octo*, *decem*, vel *quatuor*, licet in jure dilatio hæc sit dierum vi-
10 ginti, ut in Pragm. *Post prædictas de ordine judiciorum*, ibi: *terminus ipso jure viginti dierum*, Muscatell. in Glos. *defendendum pag. 5. num. 8.*; in Praxi tamen arbitraria est Judici, qui juxta causæ qualitatem, ac loci distantiam majorem, vel minorem concedit dilationem, ex *Ritu 69.* maximè quod hodie Judicis arbitrio dilationes omnes remittuntur; discreto vero procedat necesse est, ne breviore termino probationibus via claudatur, veritas pereat, & insimul justitia, nec longiori, quam causa expostulat, contra tex. in *cap. pastoralis de except.* in *cap. 2. de sent. & re judic.* &
11 *cap. finem litibus de dolo, & contumacia*, expedit autem Reipublicæ, quanto citius lites terminari, *l. quidam 21. D. de rebus cred. l. properandum 13. C. de jud. l. fratris 10. C. de transact. Novell. 90. §. quia vero in fine*, præsertim ne malitiis hominum indulgeatur, *l. in fundo 39. D. de reivind. cap. sedes 25. vers. nos igitur de re script. cap. intelleximus de judic.*

Dicitur *utrique parti*, scilicet actori, & reo, quibus ho-
12 ra diei est communis, ut in *l. petendæ C. de tempor. in integr. restitut.* & in *Rit. M. C. 90. & 92.* & *Constitut. Regni* incip. *lite legitimè contestata*, *vers. eundemque terminum*.

Dicitur *incumbentia*, quæ scilicet unicuique incumbunt,
13 actori ad fundandum actionem propositam, & reo ad probandam exceptionem oppositam; nimirum ea, ex quibus actio profluit, vel exceptio deducitur, & quæcumque pro causa faciunt, ut ex dict. Regni *Constitut.* incip. *lite legitime contestata*, ibi: *simul omnia, quæ ad probationem, seu adminiculum probationis*: ea vero, quæ si probata fuerint, non relevant, non admittuntur, per tex. & glo. in *cap. cum contingat de officio, & potest. Judicis delegati*, ibi: *probationibus non admissis*, & per *l. ad probationem C. de probat.* ne tempus in alterius præjudicium frustra teratur.

Progredior ad septimum decretum, quo dicitur: *visis &c. infra quatuor dies audiantur partes super omnibus hinc inde prætensis, salva provisione facienda super petito se-*
14 *questro*; ad cujus enucleationem animadverto, quod illa verba, *super omnibus hinc inde prætensis* intelliguntur, quando e. g. Cajus prætendit Titium esse sui debitorem ex variis causis; & e contrario Titius non esse Caji debitorem, sed potius creditorem; vel quia mortuus est Titius, relicto herede Cajo; Sejus autem comparet, & petit medietatem bonorum antiquorum, tanquam Titio conjunctus; quamobrem tenetur probare illi esse conjunctum cum qualitate gradus, & bona
15 in hereditate remansa esse antiqua, & ab agnatis, vel cognatis obvenisse, Napodan. in *Consuet. & si testator num. 33. & nos quædam tetigimus in hac nostra decretorum Praxi cap. 3. num. 125.* ex opposito Cajus heres prætendit, Sejum non esse in gradu, bona vero Titio fuisse acquisita, & antiqua sibi ab eodem Titio inter vivos donata, & vice versa Sejus asseverat, donationem fuisse in fraudem consuetudinis, Cajus e converso uti remuneratoriam sustinet; merito dicitur, *super omnibus hinc inde prætensis*. Sed quoniam pro assecuratione judicii Sejus petit sequestrum bonorum, & fructuum, ut ei prospiciatur, quo judex valeat super eo providere, interponitur decretum cum hujusmodi clausula, *salva provisione facienda super petito sequestro in qualibet judicii parte*: quæ praxis reservandi sequestrum rationi est consentanea; secus id Judici non li-
16 ceret, inspecta dispositione text. in *l. sive pars C. de dilat.* ubi dilatione a Judice data, idest termino, ad-
17 huc eo pendente, ipsius manus sunt in procedendo ligatæ, ut ibi: *sive pars, sive integra dilatio data fuerit eo usque Judicis officium conquiescat, donec petiti temporis defluxerint curricula*, consonat text. in *cap. significante de appellat.* si postea constet de bono jure
18 actoris, tunc dicitur: *die &c. visa comparitione, &c. explicando provisionem reservatam in decreto termini interposito per D. causæ Commissarium sub die &c.* vel dicitur, *in decreto ldto*, si fuerit interpositum per S.C. *fiat sequestrum in forma*; dicitur *in forma*, scilicet, quod bona relaxentur penes quem cum cautione, vel penes tutum tertium cum obligatione, de qua re alibi, Deo favente, dicamus.

Ad aliud porro decretum deveniendo, quo dicitur: *visa*
19 *comparitione, & partibus auditis N. N. infra tot dies præcisè, & peremptoriè testes examinare valeat*, pro ipsius fundamento, sciendum est, quod in jure dilatione semel expleta, alia concedenda non est, nisi justa
20 existente causa, ut ex præcitata *Pragm. Post prædictas* Andr. de Isern. in *Constit. Regni* incip. *in pecuniariis*, *vers. ex justa causa*, ibi: *alias sine justa causa non debet amplius, quam semel dari dilatio, nec aliqua prorogatio, &c.* Cardos. in *praxi Judic. & Advocatm. v. dilatio num. 4.* & *l. oratione D. de feriis* ibi: *Oratione quidem Divi Marci amplius quam semel non esse dandam instrumentorum dilationem expressum est; sed utilitatis litigantium gratia, causa cognita iterum dilatio tam ex eadem, quam ex alia Provincia secundum moderamen locorum impertiri solet; & maxime si aliquid inopinatum emergat. Illud videndum si defunctus aliquam dilationem acceperit propter instrumenta, an successori quoque ejus dari debeat; an vero quia jam data* est,

est, amplius dari non possit? & magis est, ut & huic
causa cognita dari debeat : & *l. in pecuniariis §. ult.*
ff. eod. quæ loquitur in fortiori casu, nempe in causa
criminali : ibi : *in capitalibus autem reo tres dilationes,*
accusatori duæ dari possunt, sed utrumque causa cognita.
21 In criminalibus plane judiciis pro reo non unica di-
latio conceditur, nam ut Glossa *fin.* inquit : *non sic*
cito ibi est currendum; Rei quippe favorabiliores sunt,
l. favorabiliores D. de reg. jur. præsertim cum non ita
instructi ad judicium veniant atque accusatores : equi-
22 dem addo, quod ubi majus est periculum, ut in cri-
minali judicio, ibi cautius est agendum, *cap. ubi pe-*
riculum de elect. in 6. hinc merito inquit Tacitus :
nulla de hominis morte cunctatio longa est ; propè enim
est, ut libenter damnet qui cito ; ut Seneca *lib. 1. de*
23 *clementia*, ac Democritus Ætolorum Prætor admone-
bat, *rem nullam esse magni discriminis consiliis tam ini-*
micam, quam celeritatem, Liv. *lib.* 31. exinde praxis
inolevit, in processibus criminalibus non fieri concln-
24 sionem, sed testes usque ad sententiam recipiuntur ad
defensam, Capyc. *dec.* 81. *n.* 4. & 5. non tamen super
articulis, nè forte instructi falsum deponant, sed uti
promptuarii interrogantur circa hoc, & illud factum,
quid in veritate sciant.

Justa autem causa concedendi novam dilationem quæ sit,
25 Judici, uti probo viro, remittitur, glos. in *Constit.*
in pecuniariis in ver. ex justa causa vers. quod totum,
confert text. in *l. nonnunquam D. de judic. l. si ita*
quis 135. *§. Scio in fine D. de V. O. auth. de testib.* sive
Nov. 90. *§. quia vero in fin.*, & in praxi non est opus
26 impedimenti protestatione, si partes ab initio dilatio-
nem prorogare voluerint, ut ex cit. Pragm. *Post præ-*
dictas vers. nec possunt ; si vero impedimentum facto
petentis exoriatur, alia non conceditur dilatio, arg.
text. in *l. 2. §. pen. D. si quis cantion. &c.* & in *l. item*
si D. ex quibus causis majores, &c. nota, facto pe-
tentis voluntarie. Quinimo nova conceditur dilatio,
27 alia non existente justa causa, tribus tamen concur-
rentibus ; primo, ne prorogatio fraudulenter petatur ;
secundo, ne jus alterius partis deterius efficiatur ; ter-
tio, ne multum post lapsum terminum petatur, juxta
glos. in *Constit. lite legitime contestat. vers. eundemque*
terminum, & in *Constit.* incip. *in pecuniariis vers. ex*
justa causa, sive *in hac quæstione*, fraudulenter, nem-
pe ad judicium protelandum, si tamen pars ea, super
quibus examinare voluerit, in prompta Judici ostendat,
suspicio calumniæ omnino excluditur, ac dilatio est
concedenda, ne jus alterius deterius efficiatur, quod sci-
licet examen non fuerit publicatum, & contenta in exami-
ne peracto parti examinare volenti non innotuerint,
ne multum post, alioquin dilationibus aditus aperire-
tur, & ita passim unvenire pro comperto habemus,
dictumque interponitur decretum, si testes sint in Ci-
vitate ; si extra, ut quia facta sit eorum nominatio,
dicitur, *examen producere valeat*.

Prædictus vero terminus, qui, ut dictum est, vigore
Rit. 69. & enunciatæ *Pragm. post prædictas de ordine*
Judic. Judicis arbitrio, ac ministerio restringi, & pro-
trahi potest, attenta causæ qualitate, ac distantia loci,
28 ubi testes degunt, parte vel petente, vel non instan-
te, concedi solet, Consiliar. Prat. in *addit. ad Musca-*
tell. gl. defendendum p. 5. ad n. 6. Reg. Rovit. super *d.*
Pragm. Post prædictas num. 7. & 8. Hic autem termi-
nus partibus est notificandus, & notificatus non currit,
nisi a die notificatæ electionis Examinatoris, quando-
quidem in S. C. testes recipientur per Examinatores,
29 quorum electio fit a magnifico Secretario prævia bu-
xula, scilicet per sortem, præcedente suspectorum no-
ta, quæ a partibus danda est infra biduum post noti-
ficatum terminum ; quæ dilatio satis congrua est, quia
notitia Examinatorum illico erui potest ab eodem Se-
cretario : quod si quis ex ipsis parti sit infestus, cum
de facto proprio agatur, aliud ultra non est investi-
gandum : si vero de ipsorum qualitatibus actor, aut
reus notionem exquirat, terminus quippe duorum die-
30 rum abunde erit. Aliud decretum, quo dicitur : *pro-*
cedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro compila-
tione termini, fit, si forte per collitigatorem actorum
nullitas fuerit perperam proposita.

Termino igitur intimato reus, & actor alter alterius
31 depositionem petere potest super positionibus præsen-
tatis, vel præsentandis, ut quoquo modo releventur
ab onere probandi, *cap. 1.* ubi Glos. & *cap. 2. tit.*
de confess. in 6. c. per sedem extra de rescript. Mynsig.
observ. 88. *num. 2. cen. 5.* Gaill. *lib. 1. observ. pract. obs.*
79. *num.* 2. Michalor. *de positionibus cap.* 2. Positiones
32 autem, & earum responsiones usu, & consuetudine
fuerunt introductæ, *Clement. sæpe de V. S.* ibi : *&*
quia positiones usus longævus in causis admisit, post
quamplures docet Borrell. *in summa decis. tom. 2. tit. 1.*
de position. num. 19. & 20. quod a Canonico jure fuit
approbatum, ut in aliaris juribus, & in *cap. 1. de*
litis contest. cap. cæterum de juram. calumn. cap. dudum
il 2. §. partibus de elect. cap. præsentium de testibus in
6. sicque per hujusmodi positiones, quos articulos po-
sitionales appellat Bocer. *clas. 6. disp. 22. th. 11.* pars
adversa solet interrogari, glos. ad *c. 1. in princ. de con-*
fessis in 6. ibi : *quod olim interrogative fiebat, hodie fit*
positive ; atque adeo positiones differunt ab interroga-
33 tionibus, de quibus in jure civili est integer titulus
de interrogationibus in jure faciendis, & interrogatoriis
actionibus ; quæ quidem differentiæ leguntur penes lau-
datum Michalor. *cap. 3. per tot.* Hæc itidem positionum
praxis dimanat ex jure Regni in *Constit.* incip. *Partes*
Rit. 70. 79. 93. & 153. atque ex *Pragm.* 8. quæ incipit
Quinto die de ord. judicior. & in ratione fundatur ; quia
Principales, uti veritatis magis conscii, & legaliores
tenentur deponere ; sæpe enim ex ore proprio veritas
34 elicitur ; imo vel ab invitis pectoribus erumpit, na-
tura magistra ita impellente, & mendaciis obluctante,
ac Deo insuper permittente : quocirca in M. C. in
criminalibus dicebamus, quod indicia, quæ ex ore rei
depromuntur, aliis profecto sunt graviora ; quid quod
35 nulla major probatio, quam propria oris confessio *l.*
l. cum precum C. de liberali causa, ut autem releven-
tur ab onere probandi, capita litigantes conficiunt, quæ
positiones nuncupantur, super quibus interrogari mos est.

Ac pro majore dilucidatione noto, quod positio deriva-
36 tionem sortitur a verbo pono, & est capitulum, quo
actor, vel reus, ut in termino relevetur ab onere
probandi, prout innuimus, factum, aut dictum, quod
existimat verum, & probare contendit, mediante Ju-
dicis aut Examinatoris interrogatione, & partis re-
sponsione, ponit dicendo, *item pone, e vuol provare* ;
quod sane duo potissimum involvit : unum respectu po-
nentia, quia ponens censetur fateri judicialiter illud,
quod ponit, *l. 2. C. de instit. & substit.* Grævæ. *cancl.* 79.
num. 8. & seqq. Cerr. *dec.* 104. *num.* 11. Michalor. *de po-*
sition. cap. 25. num. 1. Borrell. *in summa decis. tom. 2.*
tit. 1. de posit. num. 21. alterum respectu respondentis ;
quia respondens oneratus remanet sua responsione, ut
eruitur ex text. in *l. voluit D. de interrogatoriis action.*

Ceteras positionum descriptiones reperire est in Alberico
37 de Rosate ad *l. 2. C. de juram. calumn. a n. 9.* & apud
cit. Michalor. *cap. 1. num. 3.* supradictam tamen omni-
bus aliis meliorem existimo, utpote clariorem, ut in-
tuenti paret.

Præterea noto, quod praxis hæc triplici respectu consi-
38 deratur, nempe personarum, modi, & temporis, re-
spectu personarum, quandoquidem nedum per Princi-
39 palem, sed per Procuratorem etiam depositio super
positionibus fieri potest, arg. *l. non solum 39. D. de*
procuratoribus, *d. c. 2. de confessis in 6. Rit. 70.*

Id autem locum obtinet, si mandatum procurationis sit
in aliqua certa causa cum clausula ad jurandum, &
deponendum in animam constituentis, sive cum clau-
sula faciendi omne totum, quod Principalis facere
posset : verum si facta depositione per dictum Procu-
ratorem, adversarius de ipsa minime sit contentus, &
40 instet pro depositione Principalis tanquam legalioris,
utique per Principalem fieri debet teste D. Regente
Rovito *decis.* 34. atque ita fuit decisum in S. C. &
etiam in Regio Collaterali Consilio cum Adjunctis in
causa Illustris Ducissæ Nascheræ cum Dominico, &
Jo: Andrea Mazzola ; nam facta depositione per An-
tonium de Arcos Procuratorem ejusdem Illustris Du-
cissæ, cum institissent pro depositione Principalis, tan-
quam melius informatæ, fuit per Sac. Cons. latum in-
frascriptum decretum : *visa depositione facta per Anto-*
nium de Arcos Procuratorem Ducissa, fuit provisum,
quod deponat etiam Ill. Ducissa tanquam Principalis le-
galior, & melius veritatem sciens super articulis præsen-
tatis, ex causis discussis &c. vel dici potest : *deponat*
N. N. tanquam Principalis melius sciens veritatem,
non obstante depositione facta per ejus Procuratorem.

Nihilominus si depositio sit facta per Procuratorem spe-
cia-

41 cialissimam mandatum habentem ad sic, vel ita re-
spondendum, videlicet in hoc facto sic, in elio sic,
tunc non est locus petitioni prædictæ, ut refert idem
D. Rov. fuisse decisum; ex eo, quia hoc in casu de-
positio Procuratoris perinde habetur, ac depositio Prin-
cipalis facta per organum Procuratoris. Ceterum quod
re vera mandatum specialissimum requiratur ad sic, &
sic respondendum positionibus, ex Menoch. *cons.* 84.
num. 64. Hond. *cons.* 66. *num.* 72. *lib.* 1. & ex Rot. in
recent. decis. 779. *num.* 3. *vers. & per easdem rationes*, asse-
ruit M. Ant. Thomatus *decis.* 70. *num.* 6. *& seqq.* &
42 quod Procurator cum speciali dumtaxat mandato, &
cum libera potestate faciendi ea, quæ Principalis pos-
set, sit admittendus, extant decisiones adductæ per
D. Consiliarium Altimare in *observ. ad D. Roviti cit.*
dec. 34. una etiam relata per Cons. Pratum in *addit.*
ad Moscatell. in Glosse legaliores num. 30. *& discept.*
forens. cap. 12. *num.* 6. altera in causa Illustris Ducis
Calabritti cum creditoribus Illustris Principis Gallicani,
atque Ducis Bassanelli, alia, quæ prodiit, referente
D. Regente D. Stephano Padilla, quem ob ejus me-
rita hoc Regentis titulo decoratum suspeximus, in
causa patrimonii Illustris D. Alonsi Vargas Ducis Ca-
gnani cum suis creditoribus; cum enim fuerint gra-
duati Illustres Princeps Carpini, & D. Didacus Var-
gas Marchio Guardiæ fratres pro antefato D. Zenobiæ
Nave in summa ducatorum 7. m. una cum interusurio
liquidato, fuit per creditores opposita satisfactio, quod
penes ipsos remanserint bona mobilia magni valoris,
ac petitum, quod super positionibus præsentatis præ-
dicti deponerent uti Principales; & per eundem D.
Regentem, viso instrumento procurationis facto ab eo-
dem Principe in personam dicti D. Didaci cum clau-
sula *alter ego*, & facultate eddendi qualcumque alias
potestates, cujus vigore Marchio Procuratori addidit
potestatem deponendi per verbum *credo* super positio-
nibus præsentatis; proinde fuit interpositum infrascri-
ptum decretum, videlicet: *Visis actis, atque instrumento*
procurationis, fuit provisum, quod idem Examinator ele-
ctus in præsenti causa recipiat depositionem Illustris Mar-
chionis D. Didaci tam nomine proprio, quam uti Pro-
curatoris Illustris Principis Carpini ejus fratris; adver-
sus quod decretum D. Præsidi fuit porrecta supplica-
tio de verbo faciendo, quo facto, me quoque in di-
cta Aula interveniente, fuit per S. C. decretum con-
firmatum infrascripto alio decreto: *Die 20. Novembris*
1698. visa supplicatione fol. 34. per S. C. declaratum
est, bene fuisse provisum per D. causæ Commissarium
sub die 19. Augusti præsentis anni, ac de depositione
facta habeatur ea ratio, quæ de jure habenda erit in
decisione causæ, in banca de Alexio, Favone Scriba.
Id autem hic præterire non possum, quod juxta relatam
43 decisionem a D. Consiliario Prato, si Principalis in-
terfuit contractui, deponere omnino tenetur; & in
his terminis fuit prolata decisio in causa Ducissæ Ne-
schera; nam contractus cum eadem fuit celebratus, &
in decisione secuta, referente D. Padilla, ego consi-
derabam, quod Illustris Marchio Guardiæ erat non so-
lum Illustris Principis Carpini frater, sed etiam Prin-
cipalis; ideoque plenissime rei conscius, & informa-
tus. Insuper, quod petitio depositionis Principalis,
non obstante depositione Procuratoris amplam potesta-
44 tem habentis non procedit, si Principalis absit, &
ignoratur ubinam commoretur, juxta Michalori do-
ctrinam in *tract. de position. cap.* 69. *num.* 26.
Quemadmodum conclusio tradita per D. Regentem Ro-
45 vitum in dicta *decis.* quæ est ibi secunda conclusio,
nempe quod Procurator constitutus etiam cum ampla
potestate, sed generaliter in causis motis, & moven-
dis, & non in certa causa, non admittatur ad juran-
dum, & deponendum, limitatur, quoties procurator
constitutus est tempore litis motæ; namque se habet,
perinde ac si in eadem lite fuisset constitutus.
Item si Principalis non multum distet a loco judicii,
unde verisimiliter procurator notitiam, & instructio-
nem eorum, quæ in positionibus continentur, recipe-
re potuerit, ex traditis per sæpe cit. Michalor. in *d.*
tract. de posit. c. 34. *sub num.* 8. *&* 9. hinc bene inquit
Grizzius in *obs. ad Capyc. Latro dec.* 86. *sub num.* 10. *vers.*
eo magis, quod in hac materia versatur Judicis arbi-
46 trium, ex Ritu 97. ibi: *bene tamen respondere per Pro-*
curatorem est in arbitrio Curiæ, scilicet ex causis, &
earum circumstantiis.
Porro autem satis ne sit, quod Procurator positionibus
respondeat, ita ut principalis nunquam cogatur ulte-
rius respondere, consulere non tædebit Scaccium de
judic. lib. 2. *cap.* 7. *qu.* 18. *n.* 548. *& seqq.*
Rursum Tutores, Curatores, Rectores Ecclesiarum, aliæ-
47 que personæ administrationem rerum alienarum aucto-
ritate legitima gerentes positionibus respondere debent,
ut colligitur ex text. in *l.* 2. *§. quod observari C. de ju-*
rejur. propter calumn. dan. adultus autem, aut impubes
doli capax Tutoris, & Curatoris consensu, & aucto-
ritate interveniente, per se ipsos respondent, eorumque
confessio valida quidem est, quamvis beneficio restitu-
tionis in integrum succurratur, Bocer. *clas.* 6. *disput.*
22. *de probat. per part. adversa. &c. th.* 38. *& seq.* qua de
re vide, si libet, Sigism. Scacc. *de judic. lib.* 2. *cap.* 7.
qu. 24. *num.* 713. *& seqq.*, *& qu.* 25. *num.* 747. *& seqq.*
& Michalor. *in d. tract. de Position. cap.* 68. *per tot.* Bor-
rell. in *summa dec. tom.* 2. *tit.* 7. *de position. num.* 107.
& seqq.
Respectu modi; nam pars requisita deponere debet cum
48 juramento de veritate dicenda super capitulis, seu po-
sitionibus præsentatis, ex *cap.* 2. *de confessis in* 6. &
l. 2. *§. quod observari C. de jurejur. propter calumniam*,
ibi: *convenit enim & ipsos jurejurando affici*, ex Con-
stit. Regni, quæ incipit *pastes tit. de interrogand. liti-*
gator. ibi: *respondentem ad Sacramenti religionem addu-*
cere eum posse censemus, & ibi glos. in *verbo Sacra-*
menti 5. *de veritate dicenda, ut de probationibus cum*
de indebito §. in omnibus.
Respondere autem debet per verbum *credo, & non credo*,
49 dicendo, *credo ut ponitur, non credo, ut ponitur* super
unoquoque capitulo, uti dictat enunciata *Pragm.* 8. *de*
ordine judicior. & deprompium est ex dicta *l.* 2. *cod. §.*
quod observari, ex illis verbis: *tamen quod quisque cre-*
dit, & existimat, &c.
Hinc pro majore intelligentia noto, quod inter verbum
50 credo, & scio quædam intercedit differentia; nam
scire proprie est, quod per sensus corporis percipitur,
nempe scimus, quia vidimus, audivimus &c. conferunt
jura in *l. si arbiter D. de probat.* & in *can. hoc vide-*
tur 22. *q.* 5. credere vero, quod mente, quadam ra-
tione animum movente, ad putandum verum esse,
quod proponitur; & aliquando dictum verbum *credo*
ponitur pro existimo, ut supra in enunciata *l.* pro co-
gito, sive præsumo, notat quoque Alberic. de Rosate
in suo *dictionario in V. credo*: comprobatur etiam dicto
Jesu D. nostri, qui Thomæ Apostolo inquit: *quia vi-*
disti, credidisti; beati qui non viderunt, & crediderunt.
At vero in casu nostro licet responsio per verbum credo
habetur uti confessio, ut pars contraria relevetur ab
onere probandi, tamen aditum non intercludit respon-
51 denti, quominus valeat testes in sui defensionem ad-
ducere, & veritatem ostendere, quæ praxis deducitur
ex enunc. *l.* 2. *§. quod observari*, ibi: *& licet vera*
causæ natura alia forsitan est, tamen quod quisque cre-
dit, & existimat hoc esse jurandum; facile enim quis
ex aliqua causa inductus credit ita esse factum, quod
proponitur, quod re vera aliter se habet errore, aut
memoriæ labilis culpa, cæterum responsio de creduli-
tate facta per principalem super positionibus interro-
gantem, veritatis responsio nuncupatur, Curt. *de posit.*
52 *num.* 5. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* ... *num.* 28. Mascard.
eod. tract. concl. 1176. *num.* 20. Riminal. *cons.* 491. *nu.* eo.
Magon. *decis. Flor.* 17. *nu.* 22. Scac. *de jud. lib.* 2. *cap.* 7.
num. 711. Sola *super Constit. Sabaud. in tit. de posit. gl.* 16.
& æque ut confessio præjudicat, cum verbum *credo*,
& *non credo* habeatur, ac si esset verbum affirmativum,
vel negativum, Borrell. *in summa decis. tom.* 1. *tit.* 1.
de position. num. 83. secus vero depositio de credulitate,
sive confessio per testem super articulis facta, *cap.* 1 *um*
causam ext. de testib., consule Rutger. Rulent. *de Com-*
missar. & commission. Cam. Imperial. par. 2. *lib.* 2. *c.* 19. *de*
responsione per verbum credo.
Verum Principalibus non est prohibitum precise respon-
53 dere dicendo, *verum est, quod ponitur*, & *non verum*
est, quod ponitur, cum modus ille per verbum credo,
& non credo in eorum favorem fuerit introductus, cui
renunciare queunt, & ita judicatum in S. C. post
Troysium testatur D. Rovit. super enunc. *Prag. Quin-*
ta dic n. 9. quod si obscure deponant, coguntur clare
respondere, juxta glos. in *l. certum D. de confessis in*
54 *v. confitentur*: sicque in praxi interponitur decretum,
quod N. N. clare, & distincte deponat per verbum cre-
do, & non credo, servata forma Regiæ Pragm. & hoc
55 pacto Principalis respondere tenetur positionibus, non
obstan-

obstante, quod contenta in libello, quæ fortasse in
eisdem quoque continentur, negasset; ut post antiquio-
res notat Albericus in *d. l.* a. *n.* 23. & ratio est, non
solum quia hominis consilium mutabile est, juxta il-
lud Horat. *lib.* 2. *carm.*

Quid quisque velit, nunquam homini satis
Cautum est in horas,

sed quia super positionibus nonnisi cum juramento, &
interrogatus cogitur respondere: si vero positionem
neget, & ex processu dignoscitur sibi esse proficuam,
56 tali positione postmodum uti nequit, ut ex Ar. &
Cardinal. in *c.* 1. *de confes. in* 6. ex Inn. in *c. cum
olim ext. de conf.* testatur Alberic. a Rosate in *d. l.* 2.
n. 22. *circa fin.*

Cæterum positiones simplices esse debent, factum, non
57 jus continentes, ut statuit eadem regia *Pragm. Quin-
ta die*, neque impertinentes; cujusmodi sunt, quæ ad
factum causæ neutiquam spectant, neque adminiculum
præbent, Michalor. *de position. cap.* 19. *num.* 4. & 5.
Praxis autem inolevit, quod admittantur cum clausu-
58 la, *salvo jure impertinentium*, ne causa differatur ob
cognitionem impertinentium, de qua clausula latè dis-
serit idem Michalor. *d. tract. de position. cap.* 38. quem
vide.

Principalis interrogatus si renuat respondere, & sit ab-
59 sens, trina monitione, seu per tria præcepta, vel pro
tribus unicum peremptorium cum congrua dilatione
citari debet, juxta *l. in peremptorio D. de judiciis*,
duabus primis multa apponitur, in ultima vero inseri-
tur tenor positionum, & accusatis contumaciis, decre-
tum fit cum peremptorio, & comminatione, quod
alias habeatur pro confesso, prout deterius: quæ ultima
60 citatio, sive decretum sanctius erit, si personaliter
intimetur, sanctius, inquam, scilicet ad uberiorem
cautelam, cum satis, abundeque tribus præceptis cer-
tior factus videatur: dictum vero D. Sanfelicii in sua
praxi sect. 48. *num.* 11. quod in ultimo personaliter ci-
tatus habetur pro confesso, in praxi minimè servatur;
non enim est opus, quod hæc postrema citatio perso-
naliter fiat, sed tantum ad cautius agendum, ut modo
diximus. Sin autem sit præsens, fiunt quoque tria
61 præcepta; primum, quod *infra biduum tanquam Prin-
cipalis deponat, & intimetur*; quo elapso alterum,
quod *infra aliud biduum deponat, alias providebitur*:
postremum, quod *infra aliud biduum precisè, & pe-
remptoriè deponat, alias habeatur pro confessu, prout de-
terius*, neque amplius auditur: & quanquam D. San-
felic. in *d. sect.* 48. *eod. num.* 11. opinetur, quod si
Principalis sit præsens, fit ei unicum præceptum; ta-
men ego servavi, servatumque semper animadverti,
quod expediantur tria præcepta, juxta text. in *l. Se-
natus §. tribus D. de jure fisci*, Anna *singul.* 406. &
in ultimo subjicitur, quod *habeatur pro confesso*.

Post hæc, decretum a Judice profertur, quod *stante la-
62 psu termini, N. N. habeatur pro confesso*, vel *ejus de-
positio habeatur pro facta, prout deterius*, quando qui-
dem nemo contumax habetur ipso jure pro confesso,
sed requiritur declaratoria, Glos. in *cap.* 2. *in v. pro
confesso de confessis in* 6. Bart. in *auth. principales §.
quod si actor num.* 5. cæterique apud Scacc. *de judic.
lib.* 2. *cap.* 7. *qu.* 14. *num.* 522. Rovit. super *Pragm.
Quinta die num.* 43. Borrell. *in summa decis. tom.* 2.
tit. 1. *de articul. & num.* 94. Gizzius in *obs. ad Capyc.
Latr. decis.* 86. *num.* 6. quamvis *Pragm.* statuat, quod
ipso jure habeatur pro confesso.

Quæ sane praxis fundatur in *l. de ætate §. qui tacuit* 4.
*& §. seqq. D. de interrogat. in jur. faciend., & inter-
rogat. act.* in *d. cap.* 2. *de confess. in* 6. in *l. qui tacet*
63 185. *D. d. reg. jur.* ibi: *qui tacet, non utique fatetur,
sed tamen verum est eum non negare*, *cap. qui tacet* 43.
de reg. jur. in 6. ibi: *qui tacet consentire videtur*, &
in *cap. is, qui tacet* 44. *eod. tit.* ibi: *is, qui tacet,
non fatetur, sed nec utique negare videtur*, de hujusmo-
di autem positionibus taliter confessatis edisserunt Car-
pan. ad *Statut. Mediolan. cap.* 83. Post. *de manuten.
64 observ.* 83. Michalor. *de Position. cap.* 61. Scaccia *de ju-
dic. d. lib.* 2. *cap.* 7. *q.* 11. *& seqq.* Borrell. *in summa
decis. tom.* 2. *tit.* 1. *de position. num.* 94. *& seqq.*

Itidem respectu modi positiones Principalibus non con-
65 ceduntur, ne instruantur: exinde decretum illud in-
terponitur, quod *non consignetur petita copia positionum*;
sæpe enim ex improviso veritas elicitur ex homini-
bus, consulto autem illa in corde latescit; unde belle
Cajus apud Stob. *ser.* 11. inquit: *veritas nullam requi-
rit præmeditationem*; itaque facienda statim est deposi-
tio, etiam si idiota sit; quod limitatur de jure com-
66 muni, si respondere intendat de veritate, nempe, fa-
ctum verum est, vel non est, ex *l. qui interrogatur
D. de interrogat. &c.* Porro modus deponendi duplici-
67 ter consideratur, primo videlicet juxta Regiam *Pragm.*
per verbum *credo*, & tunc tenetur statim deponere,
secundo scilicet per assertionem veritatis, affirmando
ita esse, vel ita non esse, & tunc consulto valet res-
pondere, ut quidam tenent; quorum opinio rectè pro-
cederet de jure communi, at inspecta Regiæ Pragma-
ticæ dispositione nequaquam subsistit. Cæterum ubi
quis omnino respondere velit per verbum veritatis,
non esset copia positionum deneganda ad consulto res-
pondendum, si loqueremur de jure communi, ut paulo
ante diximus, & in quibusdam casibus admonuit Mi-
chalor. *de Position. cap.* 34.

Itaque sine temporis intervallo positionibus est respon-
68 dendum, & sine consilio Advocatorum, & Procura-
torum, s. Principalis non deponat præsente procura-
tore, nec procurator præsente Principali, ne vel ipso
unto instruatur; qui enim ludentes alios videt, me-
69 lius vincendi modum cognoscit, quam ipse lusor glo.
in *l. error C. de jur. & fact. ignorant.* & innuit *Rit.*
M. C. 79. quo fuit correcta hac in re *Constitutio* in-
cip. *Partes tit. de interrog. litigat.*, nec reperitur ali-
ter ordinatum a dicta regia *Prag. Quinta die*.

Hinc etiam fit, quod quamvis D. Sanfelic. in *praxi ju-
70 diciar. sect.* 48. *num.* 10. dicat, quod quando factum
est antiquum, vel recens, sed nimis implicitum, &
intricatum, utpote dependens a calculo, conceditur
dilatio deponenti, ut respondeat capitulo positionis,
testimonio quoque Consiliarii Matthæi de Afflicto in
d. Constit. Regni incip. *Partes num.* 23. id compro-
bantis quamplurimis DD. Auctoritatibus, dummodo
causam dubitationis alleget; ego tamen constantissime
teneo, Consiliarium de Afflicto loqui secundum dictam
Constit., qua modus respondenti per verbum *credo* non
erat præscriptus, & DD. ab eo laudati de jure com-
muni ratiocinantur; temeraria quippe mihi videtur in
71 facto proprio dubitatio; veruntamen hoc in casu exi-
stimarem, satis esse pro cautela deponentis, quod for-
malæ illi per verbum *credo* adjiciatur clausula *citra
præjudicium veritatis*, in facto ambiguo, & intricato,
respondendo: *credo ut ponitur*, vel *non credo ut poni-
tur citra præjudicium veritatis*, arg. tex. in *l. peregre*
44. *D. de acquir. vel amit. poss.* ibi: *neque infirmita-
tem memoriæ damnum afferre possessionis, quam alius
non invasit*; maxime quod, ut probatum est, valet te-
stes adducere in sui defensionem pro veritate facti,
quoties positionibus respondetur per verbum creduli-
tatis.

Si quis vero proprium factum calumniosè neget, convi-
72 ctus de mendacio mulctatur pœna Judicis arbitraria, ut
in d. *Pragm.* & quemadmodum notat Gallup. *in praxi
p.* 2. *cap.* 19. *fol.* 169. *num.* 7. si Principalis possidere ne-
get, aut asserat possidere nomine proprio, possessio-
nem amittit.

Insuper quoad modum, petita depositione, si procurator
73 non habeat validum mandatum, & offerat depositio-
nem sui Principalis in tali loco degentis, Pars, quæ
pro depositione institit, cogitur expedire literas com-
missionales cum copia positionum pro examinando Prin-
cipali propriis sumptibus; Officialis vero loci, cui fit
commissio, sumptibus deponentis illam recipere debet;
ipsius enim absentia causa est expensarum, teste Afflì-
cto *decis.* 177. D. Præsid. *decis.* 332. *num.* 7. Anna *sing.*
405. & ita servatur. Hinc cauti procuratores eas parti
adversæ consignant per Scribam causæ, qui testatur de
dicta consignatione: at quoniam depositiones ad invi-
cem peti possunt, & regulariter primo ab Actore,
cum suam actionem fundare debeat, praxis inolevit,
quod dato termino, in calce ipsius, dicatur, *Actor
74 offert deponere*, ne in longum protrahatur hic actus,
cum hanc depositionem reus usque ad conclusionem
petere possit, verum si hoc non dicatur, non ideo
inducitur nullitas, sed adhuc terminus currit; siquidem
nonnisi requisitus deponere quis tenetur, quicquid ve-
lit Gizzius in *observ. ad decis.* 86. *Capyc. Latro n.* 2.

Rursum si sit persona egregia in dignitate constituta, vel
75 mulier honesta, quæ non tenetur ad judicium venire,
juxta text. in *l. ad personas egregias* 15. *D. de jurejn-
ran. cap. mulieres de judic. in* 6. *Nov.* 124. *cap.* 1. §. *si
vero mulier*, tunc aut mittitur ad eam Actuarius, aut
reci-

recipit ipsius depositionem, aut illam recipit Officia-
lis loci, cui committitur, sumptibus quoque ejusdem-
met Principalis.
Verum si is, qui petit depositionem, Officialem loci,
76 in quo Principalis degit, suspectum allegaret, sala-
rium ejus, cui committitur receptio depositionis exol-
vere tenetur, non autem Principalis, ut testatur D.
Rovit. super eadem *Pragm. num.* 25. quoniam ipsi im-
putandum est, qui ob allegatam suspicionem præbuit
causam expensis. At vero D. Pratus contrarium sub-
stinet in *addit. novissima ad Mustatell. in glos. legalio-
res ad n.* 18. ex eo quod absentia Principalis a loco
judicii efficit, ut colligatur ipsius depositionem exqui-
rat extra illum locum, cum causa primæva, & origo
77 cujuslibet rei inspici debeat, *l. quid quod* 34. *in princ.
D. de donat.* cum concord. & cum sua absentia sit cau-
sa suspicionis, eidem est tribuendum, si petens depo-
sitionem habeat suspectum Officialem loci, ubi degit;
nam utique si esset in loco judicii, maxime in hac
Civitate Neapolis, illico subrogaretur alter Examina-
tor ad recipiendam depositionem absque aliis expensis,
& judicium procederet sine suspicione, per text. in *l.
apertissimi C. de judiciis* cum infin. concord. unde cum
suspicio illa, quam habet petens depositionem, Offi-
78 cialis loci; ubi degit Principalis absens, veniat in
consequentiam, non debet attendi, per text. in *l. si
quis nec causam D. si certum petatur*, ubi DD. com-
muniter, & D. Præs. *dec.* 64. *num.* 18. & sic a D. Prato
retorquetur argumentum D. R. Roviti asserentis, im-
putandum esse allegant Officialem suspectum, non
autem Principali absenti.
Et re tamen erit distinguere, quod si suspicionis causa
clara sit, & indubia, expensæ, quæ fiunt ultra locum,
ubi Principalis ipse commoratur, pro salario alterius
Officialis, cui committitur depositionis receptio, ab
eodem Principali deponente solvendæ sunt, & sequor
sententiam Roviti; si secus, illam D. Prati libenter
amplector.
Respectu temporis ex *Rit.* 93. usque ad conclusionem
79 exclusive depositio Principalis admittitur, & post con-
clusionem super novis emergentibus; ex recentissima
tamen praxi nullo quidem tempore non admittitur,
teste D. Præside *dec.* 220. *num.* 4. ea ratione; siquidem
in Regno proceditur sola facti veritate inspecta, &
hæc est melior probatio, *l. cum precum C. de liberali
80 causa*; non est enim tempus probationis restringen-
dum quoties calumniæ præsumptio abest, ut omni tem-
81 pore veritas elucescat; præsertim quando timor su-
bornationis, ut in testibus, procul esse dignoscitur.
Petita depositione, donec eadem fuerit facta, terminus
82 non currit, ut per glos. in *clem. sæpe in v. post da-
tionem de V. S.* Gizz. in *observat. ad decis.* 86. *Capyc.
Latro num.* 2. sed supersedere solemus in causa, teste
D. Præside *decis.* 220. & ita servatur in praxi. De
hujusmodi positionum materia sedulo tractant Jacobus
de Arena, Hubertus de Bobio, Franciscus Curtius,
Blasius Michalorius, Odofredus Beneventanus, Rolan-
dinus de Romanciis, ad quos lectorem remitto.
Expletis depositionibus, ultro citroque per Principales
præsentantur articuli, seu capita, quæ id omne com-
83 plectuntur, quod in eorum supplicationibus, seu com-
paritionibus propositum, oppositumque fuit, & nun-
cupantur articuli; nam sicut in humano corpore nodi,
quibus membra junguntur, articuli appellantur, ita in
causis capita prædicta, quorum unum alii connectitur,
ad probandum producta, ut dictum est, articuli voci-
tantur, a verbo græco ἄρθρον, quod latine junctum
dicitur, Rutg. Rulant. de *commissar. & commis. Cam.
Imper. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. & super iisdem examinan-
di tunc testes; idcirco differunt a positionibus, super
quibus in Regno Principales interrogantur.
De jure communi articulorum copia Partibus conceditur,
84 ad text. in *l.* 2. *C. ut lite pendente*, Abbas, cæte-
rique Canonistæ in *cap. per tuas de testib.* ex duplici
ratione; prima, ut pars adversa conficiat interrogato-
ria, quæ quidem sunt species defensionis, ut per Mu-
statell. in glos. *impertinentes num.* 30. *in fin.* altera,
ut impertinentes rejiciantur. Hoc tamen pacto conce-
ditur, nimirum super eis examinato prius actore, vel
reo petente, & data etiam copia suorum articulorum
intra brevem terminum, scilicet duorum dierum, ut
mora rumpatur, nec gravetur pars in productione te-
stium. Verum in Regno non datur copia articulorum,
teste Afflicto in *decis.* 33. *num.* 3. Caravit. super *Rit.*
79. *nu.* 11. D. de Franch. *dec.* 220. *nu.* 14. rejecto
Maranta *par.* 6. *actu* 4. *nu.* 19. qui fundatur in Pragm.
Quinta die, quæ loquitur de depositionibus Principa-
lium; in Regno enim, & præsertim in S. C. & in
M. C. interrogatoria non usu veniunt, ob causarum
multitudinem, ne ipsarum expeditiones differantur:
usus autem invaluit, ut positiones vicem gerant in-
85 terrogationum respectu Principalium; quoad testes
vero satis est repulsa, & repulsa repulsæ. Ne igitur
Judex in cognitione articulorum impertinentium im-
moretur, indistincte admittuntur cum clausula, *salvo ju-
re impertinentium*, quemadmodum etiam docet post
86 quamplures Rutger. Rulant. *de commissar. & commis-
sion. Cam. Imper. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 7. alioqui pendente
discussione an articuli pertinentes sint, vel imperti-
nentes, terminus non curreret, Borrell. in *summa dec.
tit.* 5. *de artic. &c. num.* 153. proposita ergo petitione,
ut impertinentes rejiciantur, decretum interponitur:
*admittantur, salvo tamen jure impertinentium, & non
admittendorum, ex nunc prout ex tunc facta publicatio-
87 ne*; nempe publicato testium examine; quæ clausula
operatur, quod articuli censeantur rejecti, non secus
ac si testes recepti non fuerint.
Publicato postea examine testium, si articuli evidenter
impertinentes non sint, & ita Judici videbitur, illo-
rum cognitio in calculo ferendæ sententiæ reservatur;
88 de qua articulorum materia Deo favente late in 2.
Parte dicemus.
Gradum facio ad aliud decretum, scilicet: *terminus alias
datus sub die &c. currat, & currere intelligatur ab ho-
die*, vel dicitur, *etiam super noviter deductis*; quod
89 quidem interponitur, quoties impartitus terminus ob
aliquod impedimentum non currit, ut quia de prædi-
cto termini decreto reus obtinuit supplicationem de
verbo faciendo, vel quia petiit depositionem Princi-
palis super positionibus, vel quia incontinenti post
terminum aliquam exceptionem dilatoriam opposuit,
90 cum incontinenti illam proponere possit; juxta glos.
in *l. Pomponius §. ratihabitionis in v. contestationem D.
de procurat.* quæ Glos. proprie loquitur in exceptione
91 legitimationis personæ; nam satis dicitur ante fieri,
si fiat incontinenti, Capyc. *dec.* 48. incontinenti vero
semper dicitur, quando aliquis alius actus ex iis, quæ
92 incumbunt, post terminum non subsequitur; ut non
semel decrevimus, quod *suspenso decreto termini, N.N.
adimpleat*; quo adimplemento jam facto, per aliud
decretum dicitur, *quod terminus alias datus currat, &
currere incipiat*, quod si quidquam de novo per com-
93 paritionem, seu supplicationem per partes deductum
fuerit priori facto respondens, decreto injungitur: *cur-
rat etiam super novis in comparitione fol. . . sive sup-
plicatione deductis*. Neque hic prætermitto, quod si in
decreto non fuerit declaratum super noviter deductis,
sed tantum fuerit citata comparitio, seu supplicatio,
& dictum *visis comparitionibus*, seu *supplicationibus
fol. . . & fol. . .* adhuc denuo deducta in eodem ter-
mino comprehensa censentur, ac terminus currit etiam
super deductis.
Quoad aliud attinet decretum, quo dicitur: *testes citati
94 in termino recipiantur, & de eorum depositionibus ha-
beatur ea ratio, quæ de jure habenda erit*, sciendum est
95 primo, quod ut testes probent, rite recipi debent,
cap. in nomine Domini in testib. nimirum ut in termi-
no citentur, juxta text. in *l. si quando C. de testibus,
d. cap. in nomine Domini de testibus* Rit. M. C. 149.
& 155. etenim si testes non citati deponant, nimium
96 de veritate dubitatur, ac subornationis oboritur suspi-
cio, arg. *l. quæ omnia §. sed & si D. de Procurat.*
Daniel Venatorius in *Analysi juris Pontificii lib.* 2.
tit. 21. *axiomate* 2. hinc ne Judicis auctoritas conte-
mnatur, & in Partis præjudicium veritas occultetur, non
sine quadam pœna pecuniaria citandi sunt, & in casu
retinentiæ decretum fit, quod *compellantur captis pi-
gnoribus, & expediantur literæ exequutoriales pro pœna
in citatione contenta*, quod fundatur in text. *l.* 3. *§.
exhibere D. de tab. exhib. l. si quando C. de testib. cap.
cum causam de testib. cogend.* docent præ cæteris DD.
Menoch. de *arbitr. judic. lib.* 2. *cent.* 5. *cap.* 487. Rutger.
Rulant. de *commissar. & commission. Cam. Imper. lib.* 2. *cap.
7 num.* 7. *& seqq. part.* 2. verum si compareant tempo-
re opportuno, iisdem de æquitate executum pignus re-
stituitur. Secundo, quod recipiantur prævio juramento
de veritate dicenda, *l. jurisjurandi q. & l. si quando C.
de testib. cap. fraternitati.* 17. *in fin. cap. quoties, cap. licet*

§. te-

§. *testes*, *cap. tuis*, *cap. super nobis* 5., *in fin. de testib. & attestationibus can. hortamur* 23. *q.* 9. cum concord. quæ
praxis etiam de jure divino descendit, ut in Genesi
cap. 31. ubi Jacob voluit, ut testimonium Abel sui
98 soceri juramento confirmaretur. Tertio, ut recipiantur parte citata ad videndum eorum juramenta, *d. l. si quando C. de testibus*, *cap. in nomine Domini* 2. *de testibus*, est utique pars adversa requirenda, ut certior ipsa reddatur, juramentum Examinatoris incuria non fuisse omissum, ut consideret, quod prævio juramento testes veritatem deposuerint, & proinde deliberare possit, an liti cedendum; atque etiam ut sibi testium qualitas innotescat pro repulsa ei competente: in dicta vero citatione, seu requisitoria explicentur oportet locus, & tempus, quo testes recipiendi sint; ideo in eorum receptione dicitur, *testis citatus*, *relatus*, *& medio juramento interrogatus*, hinc etiam admoneo, quod
99 si Principalis sit requisitus ad videndum dictum juramentum, Procuratorem constituere potest, & è contrario procurator suum Principalem certiorem reddere, sicubi contigerit examinari testes in partibus:
100 hæc tamen citatio partis adversæ ad videndum testium juramenta locum non habet in multis casibus collectis per Farinac. de *testibus lib.* 3. *tit.* 8. *qu.* 72. *cap.* 1. & 2. & notat D. Reg. Rovit. super *Pragm.* 9. *de ord. Judicior. num.* 17. ac Bocer. *clas.* 6. *disput.* 23. *de pro-*
101 *bat. per testes th.* 51. Porro utraque pars testibus ab alterutra parte citatis uti potest; cum neque oltronei, neque amici hoc in casu reputentur, & ita decisum per S. C. teste Anna *sing.* 510. sicque in praxi serva-
102 mus. Quarto, ut interrogati factum cum claritate deponant, & causam scientiæ allegent, ut veritas comprobetur, alioquin non probant; quinimo de causa scientiæ etiam non interrogati circa res, quæ corporeo sensu non comprehenduntur, sed tantum intelle-
103 ctu concipiuntur, illamque reddere debent claram, & sufficientem, juxt. text. in *l. solam C. de testibus*, & DD. communem Conclusionem, ut videre est penes Josephum Mascardum *de probat. concl.* 1375. *n.* 5. 6. 47. & 52. ibi: *etiam si testes rationem non sufficientem redderent, nam non probant*, & Præs. Jacob. Menochium de *Arbitrariis Judicum lib.* 1. *qu.* 25.

Amplius noto in eo, quod dicitur, *& de eorum deposi-*
104 *tionibus habeatur ratio, quæ de jure habenda erit*, nimirum *de jure*, si rite fuerint recepti, si de jure recipi poterant, si habiles, vel inhabiles sint; de qua
105 testium materia interrum Prosperus Farinacius librum conscripsit, ac peculiares tractatus edidere Andreas Barbatia, Bartolus, Albertus Blandinus, Ægidius Bossius, Joannes Campegius, Hortensius Cavalcanus, Jo: Crottus, Franciscus Curtius, Thomas Diplovatarius, Nicolaus Everhardus, Wendelinus Heilmannus, Albericus de Maletis, Robertus Marania, Joachimus Mynsingerus, Nellus a S. Geminiano, Nepos de Monte Albano, Nicolaus Perrenotus, Jo: Oldendorpius, Petrus Rebuffus, Justus Reuberus, Christophorus Philippus Richterus, Jo: Rudolphus Satlerus, Fridericus Schench, Rodulphus Volckmannus in ejus *pract. consl.*

Enimvero non abs re fuerit hic loci repetere quod su-
106 perius etiam tetigimus, in causis in S. C. vertentibus testes super articulis recipi per Examinatorem prævia nota suspectorum electum, ac per sortem, & super quolibet articulo recipi posse septem testes, & ol-
107 tra hunc numerum receptos rejici, nisi aliter causæ conditio expostulet, aut Judici visum fuerit, ut in facto antiquo, in quo decem recipi possunt, ut sanxit *Regia Pragm. prima de testium refrænatione*; refrænatio vero testium fit quoad illos postremo receptos, nisi personæ essent privilegiatæ, quo casu est in eorum arbitrio prima, vel postrema testium receptione uti, quemadmodum decisum fuit per S. C. teste Thoro *in decis. compendio verb. refrænatio testium*, & penes Rovit. super *Prag.* 1. *de refræn. num.* 3.

Deveniendo ad explicationem alterius decreti, quo dici-
108 tur: *Die &c. visis &c. pro omni termino, nominatione, & beneficiis partes infra viginti dies, vel infra mensem* (prout videbitur) *deducant incumbentia*, noto primo, quod si testes examinandi super articulis morentur extra civitatem, & infra dietam parti quinque
109 dies conceduntur ad eorum nominationem faciendam cum specificatione nominum, & cognominum: dico infra quinque dies, scilicet post notificationem termini juxta *Prag.* 4. §. 9. *de dilat.*, ut tradunt Pratus in *addit. ad Muscat. p.* 5. *glos. suspectorum ad n.* 18. Rov. super *Pragm. Post prædictas* 7. *de ord. judic.* Petra *super Ritu* 140. *num.* 2. quæ dilatio non est incongrua; nam actor
110 in judicium venit ad agendum instructus, & reus in judicium vocatus, qui contendere jam deliberavit, in arenam quoque paratus descendit.

Curriculus vero nominationis intra Regnum, si testes degant in loco, qui a Civitate distat per unam dietam, pro qua viginti milliaria computantur, erit quin-
111 decim dierum, si ultra distet, pro qualibet dieta quinque conceduntur dies, ita ut intra Regnum dilatio prædicta spatium trium mensium non excedat, si extra Regnum, non erit ultra sex menses, ut in *Prag.* 7. *de ordin. judic. &* 3. *de dilation.* cum hac tamen differentia, quod in nominatione, quæ fit extra Regnum, partes non modo locum, ubi testes degunt, declarare debeant, ac testes per nomina, & cognomina specifi-
112 care, sed cum deposito quoque ducatorum quindecim quolibet mense, pro pœna eorum, qui nominatione non utuntur, vel nihil probant, eamque faciunt ad defatigandam partem, & sic ad evitandas dilationes, ut in *Pragm.* 3. *de dilation.* pœna vero ducatorum duodecim contenta in *Prag.* 7. *de ordine judic. ac* 1. *de procurat.* imposita contra non utentes nominatione facta intra Regnum, vel nihil ad causam probantes, ita ut petita nominatio, tamquam dilatio dijudicetur, aucta est usque ad summam ducatorum quinquaginta, ut in *Prag.* 8. §. 5. *de dilation.* verum hæ pœnæ vitantur, si
113 a partibus prædictæ nominationi renuncietur, ut in *Pragm.* 59. *de officio S. R. C.* quæ renunciatio in praxi facienda est antequam testium audientia notificetur.

Ad effugiendum vero depositum praxis inolevit, quod
114 partes nominationem faciant extra Regnum cum protestatione; quod velint uti termino non secus ac si intra Regnum, & in remotioribus Regni locis nominationem fecissent, de qua testantur D. Præses *decis.* 57. & D. Petra *Rit.* 140. quod in viridi est observantia.

Unum tamen adverte, ut actor, vel reus, qui nomina-
115 tionem fecerit temporis dilatione sine fraude utatur, remotiorem Regni locum esse attendendum, qui est prope locum extra Regnum; si quis enim nominet habere testes in civitate Romæ, locus remotior scilicet Hydruntum, non est attendendus, sed ille, qui prope Romam est; quemadmodum in civitate Messanæ Rhegium, & ita in facti contingentia me interveniente fuit judicatum: & ratio est quia regia *Prag.* non dat dilationem trium mensium, sed dierum quindecim pro una dieta; si tamen ultra, ut prædictum est, pro qualibet dieta quinque dies, & majorem dilationem permittit, si judici videbitur, dummodo dicta dilatio non excedat spatium trium mensium, quod nota; est enim sane nova declaratio.

Secundo noto, quod tam actori, quam reo competit te-
116 stium repulsa, atque repulsa repulsæ, idest testium in termino primæ repulsæ examinatorum reprobatio; terminus autem primæ repulsæ continet medietatem ter-
117 mini in causa principali impartiti: repulsa vero repulsæ medietatem termini primæ repulsæ. Quod si in judicio existant personæ privilegiatæ, habent beneficia, & earum quælibet duo beneficia, quæ vocantur pri-
118 mum, & secundum beneficium ad pinguius probandum, & quodlibet beneficium continet similiter medietatem primi termini, & secundum medietatem termini primi beneficii. De hac re, nimirum de repulsa, & beneficiorum materia pro decretorum ornatu, ac terminorum intelligentia quædam infra referemus.

Supradictum decretum, quod ex omni sui parte remanet explicatum proprie interponitur, quando actor fovet bonum jus, & reus conventus est persona privilegiata, cui beneficia competunt; maxime si judicium protelavit, exceptiones opponendo, vel causa suapte natura breviter determinari potest; ideoque ne lis in longum protrahatur tot tantisque dilationibus in justitiæ præjudicium, termini in unum congruum restringuntur, quo incumbentia deduci possunt, ut superius dictum est; cum terminus, qui Judicis ministerio impartitur, ab eodem restringi, ac prorogari possit, attenta causæ qualitate, & circumstantiarum congruentia: quæ pra-
119 xis juxta nonnullos Pragmaticos procedit respectu mulierum, aliorumque privilegiatorum, non vero minorum, quod favorabilior sit istorum restitutio. Quinimo nonnullorum opinionem, quod Judex hoc facere
120 nequeat, indistincte non amplectimur; quia multa ex

ex causa limitantur, & Judici a lege permissa sunt, atque ita invaluit usus.

Hic etiam obiter non prætermitto, qui pro causis in-
221 fra summam ducatorum mille Examator electus ac-
cessum non habet, neque recessum, sed tantummodo
moram, ut ex *Prag. 75. de officio S. R. C.* unde sæpissi-
me contingit; quod tam ipse, quam illi causæ renun-
222 cient, & tunc decretum interponitur per D. Com-
missarium, quod *stante renunciatione testium audientia committatur Officialibus locorum non suspectis*, & præ-
via dicta nota, quam partes in promptu dare solent,
expediuntur litteræ commissionales quod si aliqua pars
sit renitens, fit ei præceptum e. g. quod *infra biduum det listam suspectorum, alias committatur per D. causæ Commissarium*. Verum si contingat allegari a Parte
223 suspectum Officialem ordinarium loci, ubi testes de-
gunt, & suspicionis causa non est evidens, & clara,
tunc alii Officiali commissio fit ejusdem expensis. Ce-
terum infra dictam testium audientia non committitur,
224 nisi sint senes valetudinarii, mulieres, vel honestæ
personæ *co. si quis testium 8. de testib. cap. mulieres de judic. in 6. Nov. 124. cap. 1. §. si vero mulier*, neque
225 ultra dietam, si causa sit magni momenti, & præ-
judicii, vel testes sint suspecti de falso, sed bare pe-
tente recipiuntur coram D. Commissario facto deposi-
to dictarum dietarum testium. Si vero testes in aliena
226 jurisdictione sint, tunc omnino eorum audienta lo-
corum Officialibus committitur, ut etiam de jure com-
muni statuitur per text. in *l. Judices 17.*, & in *auth. apud eloquentissimum C. de fide instrum.* hinc si testes
Romæ e. g. ut examinandi, literæ commissionales se-
227 quenti forula expediuntur, ut in antiquis processi-
bus observat, videlicet.

D. Joseph de Rosa R. Consiliarius S. R. C. S. Claræ hujus Regni Neapol., & causæ infrascriptæ per Catholicam Majestatem sive dicti S. R. C. Judex, & Commissarius specialiter deputatus.

Illustribus, Circumspectis viris ad justitiæ regimen deputatis alm. Urbis hortando significamus, qualiter fuit coram nobis exhibita infrascripta petitio pro præsentium expeditione (ejus tenor inseritur) *ideo rogamus, atque hortamur dominationes vestras, quatenus dignemini, receptis præsentibus ordinare quod per unum ex Curialibus istius Regiminis justitiæ almæ Urbis testes isthic degentes per N. nominati, & producendi, recipiantur super articulis dimanium veritatis prolaturi, & similiter rogamus, quo per unum ex famulis notificetur N. N. procurator consuetus ad videndum juramenta dictorum testium, offerens nos ad similia, & ad majora paratos. Datum Neapoli die &c. D. Joseph de Rosa Regius Consiliarius S. R. C. Sanctæ Claræ ad similia, & ad majora paratus*

Postremum in orine decretum, quod dicitur: *infra quatuor dies audiant partes, non impedita interim solutione &c.* tunc interponitur, cum quis agit executive in judicio vigore publici instrumenti, & pars adversa opponit exceptionem quandam, quæ minime ex ipsius ventre nascitur sed aliunde venit probanda; atque adeo extrinseca indiget cognitione, quemadmodum superius in materia exceptionum exposuimus, cum nequeat hoc in du reus conventus solutionem remorari, & viam executivam eludere, prout in dies contingit, & nemo in foro versatus ignorat.

VINCENTII ALOI

IN CAP. VI.

DISTINCTIONEM I.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Quæ causæ termino ordinario subjici debeant.*
II. *Infra quot dies terminus ordinarius coarctatur de Jure Regni.*
III. *Quando terminus, neutra parte probante, possit prorogari.*
IV. *An terminus probatorius in Regno occupet locum contestatoris etiam in summariis?*
V. *An in simplici juris articulo requiratur terminus, & quando?*
VI. *Contra decretum termini unum tantum competit gravamen.*
VII. *An terminus dari debeat a Judice, etiam parte non petente?*
VIII. *Cui committi debeat examen testium?*
IX. *Transcribitur paragraphum III. pragmatica 18. de ordine, & forma judiciorum.*
X. *Termini quando currant de momento ad momentum, etiam in die festivo.*
XI. *Terminus repulsa sublatus.*
XII. *Item & terminus secundi beneficii.*
XIII. *Intra quem terminum peti debeat dilatio ultramarina, & quæ ad eam obtinendam requirantur.*

I. EXplanatis actionibus, & exceptionibus ordine illustris Author pertractat de decretis in causa judicii ordinarii fieri solitis. Nos quæ majori dilucidatione indigent, vel quæ a Regiis Pragmaticis post ejus mortem fuerunt sancita, vel denique quæ ex hodierna praxi Fori servantur, breviter enucleabimus.

Ut cognosci possit quæ causæ termino ordinario subjici debeant, reminisci oportet judicium esse aut ordinarium, in quo plena probatio requiritur juris ordine servato, vel summarium, in quo breviter, compendiose, & de facto proceditur. Et ex his patet quod omnes causæ quæ consistunt in quæstione facti, & requirunt hinc inde probationes ex propria illorum natura, termino ordinario subjici debeant. Excipiuntur ab hac generali regula. 1. Causæ modicæ quæ etsi plenas probationes requirant, summarie expediuntur. Quæ autem sint causæ modicæ? *Glossa in auth. nisi breviores Cod. de sent. ex brevi recitand.* post relatas opiniones DD. conclusit esse illas infra summam centum aureorum, & *Bartolus* ibi *num. 7.* dixit remitti arbitrio Judicis. Bartoli opinionem sequuti fuerunt *Muscatell. in glossa petitus*, & *Covarvita in Rit. 215.* At in Regno ex *Rit.* 157., qui præscripsit, quod in causis duodecim aureorum non detur adpellatio quoad actum suspensivum, inolevit praxis, quod Causæ modicæ summæ sint illæ quæ non excedunt duodecim aureos, ne vagentur ad arbitrium Judicis, & in illis summarie, & absque termino ordinario procedatur. Excipiuntur 2. illæ causæ summariæ, in quibus probationes factæ sunt insufficientes ad interponendum deffinitivum decretum, quia tunc etiam submittuntur termino ordinario, & quotidie in Foro decreta interponuntur in similibus casibus: *quod terminus summarie datus currat ordinarius*; imo etiam causæ illæ, quæ viam executivam habent, sæpe convertuntur in ordinarias, ut late *Carleval. de judic. lib. 2. tit. 2. disput. 8. n. 38.* Excipiuntur 3. ex Constitutione anni 1738. causæ rescissionis contractus, & congrui, quæ summarie pertractari debent. En verba Constitutionis. „ Affinchè le parti possano avere altra strada da poter rescindere li contratti con via „ esecutiva nelli stessi casi, nei quali può loro appartenere l'azione della liquidazione, ordiniamo, „ che la rescissione dei contratti possa farsi senza termine ne' casi *tantum*, in cui si tratti di obbligo *de facie ad faciem* circa i pagamenti o delle terze, o „ degli interessi, i quali non facendosi dai debitori „ nei tempi stabiliti, possano i creditori dimandare il „ pagamento così del capitale, che delle terze, della „ sorte, che dell' interesse, con ordinarsi dai Giudici. „ *Infra dies viginti solvant* così il capitale come le „ terze, *verum si infra eumdem terminum solverint tertias, supersedeatur a solutione capitalis, aliàs dicto termino elapso exequatur decretum* tanto per lo capitale, che per le terze §. 1. *n. XVI.* Tutte le cause „ di retratto *jure congrui*, o per la consuetudine di „ questa Città, o per la Costituzione *Sancimus* ordiniamo che da oggi avanti si debbano decidere senza termine, *& via executiva* colle relazioni dei „ Periti, se non se in alcuni casi, ne' quali fosse il termine necessario, il quale debba essere sommario, „ rimettendo il darsi il sudetto termine sommario ad „ arbitrio del Giudice.

II. Terminus, qui de jure comuni non erat minus decem dierum *l. per intervallum ff. de judic.* hodie de jure Regni est dierum viginti, qui dicitur terminus juris ex *Pragm. 7. de ord. Judi.* Attamen ex *Rit. M. C. 69.* praxis inolevit, ut præfigatur juxta materiam causæ, & locorum distantiam arbitrio Judicis, *Capyc.* in *n. 4. Muscatell. gloss. defendendum n. 8.*; a... ma-

maiori dilatione non potest excedere tres menses. Hinc bene animadvertit Author noster *num.* 10., quod potest Judex terminum ampliare majorem dilationem concedendo.

III. Ex eadem *Pragm. de ord. Judic.* neutra parte probante Judex non potest terminum prorogare, alias pœnam incurrit duarum unciarum. Potest tamen prorogare ex justa causa, si Pars protestata sit ante lapsum termini de justo impedimento, *Afflict. in Constit. in pecuniariis*. Et si vel ne causa impedimenti sit justa, remittitur arbitrio Judicis, *Caravit. in Rit. 69.*; vel expressa Partium voluntate, *Motill. de grad. term. n. 6.* Ex æquitate tamen S. C. testatur *Gramm. ad Const. in pecuniariis*, quod quando terminus est elapsus, nec subest justa causa petendi prorogationem, si cognoscitur litigatorem non procedere malitiose, nec jus alterius fieri deterius, non multum post terminum elapsum, datur etiam prorogatio. Prorogatio tamen numquam debet esse latior primo termino, *Petra Rit. 23. n. 25.*

IV. Ex eo quod in causis summariis non datur terminus ad probandum, qui successit in locum contestationis litis; quæsitum fuit quando in illis intelligatur facta contestatio litis. Quando incipit de meritis causæ cognosci, dixit *Motill. de grad. term. n. 7., & 20.* Quæ responsio cum sit nimis generalis, *Carleval. de judic. tit. 3. disput. 4. n. 32.* tenuit litem contestari in causis summariis cum producuntur oppositiones Rei adversus petitionem Actoris. Quæ opinio est vera, quia post primam responsionem a Reo datam Actori suam proponenti actionem, lis in summariis contestatur.

V. In mero articulo juris non requiritur terminus in causa, quia terminus impartitur ubi necessariæ sunt probationes facti, non ubi quæstio juris movetur. At non defuerunt DD. qui contrariam sententiam tenuere, moti a ratione quod terminus ad probandum semper est de substantialibus judicii, & si omittitur, Processus erit nullus, *Muscatell. in gloss. probandum n. 65., Anna sing.* 470. Ratio tamen ab illis adducta, quod terminus sit de substantialibus judicii movere non debet, quia substantialia judicii per cap. *Detestantes* fuerunt sublata, & quando ex actis veritas constat, nec de facto dubitatur, quælibet causa decidi potest absque termino. En ejus verba: *Dummodo alias debito modo super negotio liqueat de pura substantia veritatis*. Et in Regno cum procedatur sola facti veritate inspecta substantialis sollemnitas termini non est necessaria, cum illi Partes possint renunciare, *Revit. in Pragm. 7. de ord. judic., Motill. de grad. term. n. 4.* Imo ex Ritu 99. colligitur, quod in Regno etsi regulariter absque termino causa non potest expediri, excipitur tamen simplex juris articulus. Et ita semper decisum fuisse a S. C. testatur *Sanfelic. dec. 17. n. 2.*, rationem reddens: *Quia quando illud quod in judicio deducitur, sunt jura, quæ constant sine probationibus facti, tunc ne Partes fatigentur laboribus, & expensis, statim de illa judicandum est, quum jura sint nota, & liceat supplere de jure*; Et ex pluribus decisionibus collectis confirmant *Mastrill. dec. 227., de Franch. dec. 221., Regens Galeota lib. 2. controv. 44. num. 27.* Quando autem articulus juris est dubius, & nimis intricatus, quia æquiparari dicitur facto, concedi solet ex praxi terminus non impedita interim executione prætensorum, quod locum præterim habet in causis summariis.

VI. Contra decretum termini gravamen deduci potest, sed unum tantum in Aula; a qua decisum, aliud non competit gravamen. Si vero Decretum termini afficit substantiam causæ, quia nempe litiganti via perit, ubi essent exceptiones peremtoriæ, tunc ex hodierna praxi conceditur aliud gravamen vel Nullitatum, vel restitutionis in integrum. Sed quando fuit confirmatum, & dicitur quod terminus alias datus currat ab hodie, aliud gravamen non admittitur.

VII. Ex dispositione juris communis probationes dilatoriæ fieri debent vel præsente, vel citata Parte *l. fin. ff. de feriis*. Et cum officium Judicis non datur nisi petenti *l. imperium ff. de jurisdict.*, invaluit communis opinio, quod terminus neutra Parte petente non debeat ex officio a Judice impartiri, *Muscatell. glos. defendendum n. 6., Boer. dec. 234.* E contra ex Ritu M. C. 158., ubi statuitur, quod commissio audientiæ testium, publicatio, & alii actus fiant de consensu Partium, & his discordantibus Curia providet, ut juris, alii DD. tenuerunt, quod neutra Parte petente possit ex officio impartiri a Judice. Cui opinioni robur accessit a *Prag. 7. de ord. judic.*, quæ statuit ut ipso jure intelligatur terminus dati, & licet hodie non servatur Pragmatica prædicta celerem tamen causarum expeditionem inculcat. Praxis hodie servat, ut discussis exceptionibus, si Partes absque petitione termini ad merita causæ procedere velint, & Judex videat terminum necessarium esse a probandum incombentia, potest illum ex officio impartiri. Et hæc praxis derivat a Ritu M.C. 69., incipiens: *In primis detur terminus*. Vide *Pratum lib. 3. discept. fens. n. 10.*

VIII. In M. C. aliisque Tribunalibus dato termino committi solet tamen testium Scribæ ejusdem causæ, vel si negotium esset grave, Actuario causæ. Sed in S. C. examen Testium fit per Regios Examinatores destinatos ad recipienda examina, qui sunt numero quadraginta, *Pragm. 14. & 18. de offic. Sac. Reg. Cons.*, & bis in hebdomoda die Mercurii, & Sabathi fit buxula electionis per sortem. Committitur igitur examen testium in S. C. illi Examinatori, cui sors cecidit, & nisi ille renunciaverit examini, commissio fieri non potest Officialibus locorum *Pragm. 74. de off. S. R. C.*, dummodo causa non fuisset intra summam ducatorum quinquentum, vel Actor esset Neapolitanus, *Pragm. 36. & 47. de off. S. R. C., de Marin. ad Gizzard. dec. 27. n. 2.* Facilimæ tamen semper fuerunt istæ renunciationes examinis testium, quia ex *Pragm. 75. de offic. S. R. C.* pro causis intra summam ducatorum mille non habent Examinatores electi accessum, & recessum, sed dumtaxat moram. Hodie ex *Prag. 58. de ordine judic.* causæ Commissarius potest absque renunciatione illorum examen testium committere Officialibus Locorum in causis ducatorum termille, & infra. E in causis dictam summam excedentibus si Examinator electus accedere nollet ad examen, potest etiam a libitum examen committere. Denique in causis hujus Civitatis, Casalium, & Regni, in quibus fit accessus Regii Ministri, potest recipi examen a Scriba causæ. En Pragmaticæ verba.

IX. §. III.

Per lo Sagro Regio Consiglio

„ V. In quanto alla commessa dell' Esame de' Testimonj in Regno, vogliamo che il Comessario delle cause sena' aver bisogno della rinuncia de' Regj Esaminatori del S. R. C. possa commettere detto esame a chi stimerà più proprio nelle cause, che importano la somma di docati tremila basso. E resti parimenti in arbitrio del Commissario nelle cause ch' eccedono la detta somma di docati tremila, qualora l' Esaminatore eletto non voglia uscire ad esaminare, di commettere ad altri esame, senza che il detto Esaminatore eletto possa pretendere altro sotto qualsisia pretesto. E per le cause in questa Città, e Casali, e per tutto il Regno, nelle quali si faccia l'accesso de' Ministri possa il Giudice far esaminare i Testimonj dal Scrivano della Causa. E nelle altre, nelle quali dovranno esaminarsi dagli Esaminatori, non possano questi esigere più di carlini due per testimonio.„

X. Termini aut currunt in tempore conventionali, aut in tempore legali. In tempore conventionali currunt de momento ad momentum, quia motus est continuum; ideoque etiam primus dies feriatus computatur. *Surd. dec. 187. n. 27., & dec. 203. n. 2.* In tempore legali, quia tempus est utile, termini quoad initium non currunt a primo die feriato, sed a primo die juridico, at postquam currere cœperint, quia tempus progressivum est continuum, in terminis computantur omnes alii dies feriati. Ex usu tamen fori si ultima dies termini sit festus non computatur, sed illius ratio habetur prima hora diei juridici subsequentis, & ita decisum fuisse junctis Aulis refert Holerna *contr. forens. 47. n. 19., & 20.* Hæc tamen locum habent quando termini dati sunt cum clausula sola: *intra dies tot*; secus vero si taxative cum clausula *usque ad diem quintum, sextum &c.*, quia istis casibus dies ultimus, etsi sit festivus, includitur, *Sanfelic. sect. 4. n. 4. & 46.*

XI. Ex *Ritu M.C.* 74. dabatur repulsa repulsæ cum termino dierum sex. Per *Pragm. cursu dilationum de ord. judic.* terminus fuit medietas termini primæ repulsæ. Finis repulsæ repulsæ fuit ut æqualitas servaretur; nec admittebantur ulteriores repulsæ, ne sub defensionis prætexto calumnia nutriretur. Quia vero etiam calumnia non frænabatur, & lites dilatabantur, ex *Const. anni 1738. n. 25.* sublata fuit repulsa repulsæ.

XII. Ex eadem ratione restitutio in integrum quæ dabatur Personis privilegiatis sub nomine primi & secundi

eundi beneficii, fuit restricta ed primum beneficium. Statuit enim *praed. Pragm.* anni 1738. *n.* 26.: *Rimanendo fermo il termine del primo beneficio, stabiliamo che si debba togliere affatto il termine del secondo beneficio, che si concede alle Persone, ed ai Luoghi privilegiati.*

XIII. Nominatio testium extra Regnum, quam antiqui adpelleverunt dilationem ultramarinam, fieri flebet cum termino impartito, qui est arbitrarius Judicis. Non extat in Regno Pragmatica, quæ tempus statuat, ideoque servatur jus comune, quod detur ad arbitrium Judicis, dummodo non excedat spatium novem mensium *l. nec de statu Cod. de dilation.*. Ut autem dilatio transmarine obtineatur, tria copulative requiruntur, scilicet depositum, nominatio per nomina & cognomina, & assertio jurata quod non animo differendi petatur. Depositum sletutum fuit a *Pragm.* 4. & 8. *de dilat.*, quod fieri debeat intra quinque dies datos ad nominandum in summa ducatorum quindecim pro quolibet mense dilationis, quod si nominans nominatione non fuerit usus, pro une medietate adplicatur comodis Tribunalis, & pro alie medietate Perti adversæ, *de Franch. dec.* 37. Nominetio debet fieri per nomina & cognomina testium, & cum explicatione Loci, ubi degunt, eliter non auditur nominans, etiamsi incontinenti vellet specificare nomina, & cognomine *d. Prag.* 4. *de dilat.* §. 9. Et quoties talis expressio non fieret, terminus nominationis intelligitur terminus juris dierum viginti *Pragm.* 7. *de ord. judic.*, *Motill. de grad. citat. testis n.* 5.. Ad evitandum tamen depositum cauti Procuratores epponunt clausulam *velle nominatione gaudere, ac si esset facta in ultimis Regni partibus*, & tunc terminus non excedit spatium trium mensium statutum per *Pragm.* 4. *de dilat.*, *de Franch. dec.* 37., *Sanfelic. prax. sect.* 44. *n.* 17.

DISTINCTIO SECUNDA.

SUMMARIUM.

Die &c. Vise comparitione fol. &c. in præsenti cause fuit facta publicatio cum termino dierum tot ad percunctandum, cum reservatione in forma.

Die &c. Concedatur repulsa cum termino juris, *vel dicitur*, repulsa repulsæ cum termino juris.

1 Completo testium examine, fit ejus publicatio; prævia tamen partium citatione ad publicandum; quæ praxis tum respectu prædictæ citationis descendit ex *cap. consuluit de offic. & potest. Jud. Delegati*, & ratione nititur; nam partes causas allegere possunt, quæ publicationem impediant, quo casu supersedetur in eadem, si Judici ita videbitur, quamquam in M. C. Vicariæ citatio hæc de stylo omittatur, aut per multitudinem causarum, ne ipsarum expeditio retardetur, aut quia ut plurimum ibi causæ non sunt magni momenti; tum respectu ipsius publicationis ortum habet de jure civili ex *l.* 2. *C. de edendo*, & *l.* 2. *C. ne lite pendente*, *Nov.* 90. §. *quia verò de testibus*; de jure autem canonico ex *cap. constitutus*, & ex *cap. praesentium de testibus*; insuper de jure Regni, ut ex *Constit.* incip. *Universos*, & *singulos*, ex *Ritibus M. C.* 70. & 86. & ex *Pragm.* 11. quæ incipit, *Cursu dilationum*
2 sub *tit. de ordine judic.* cujus quidem publicationis effectus primus est, ut dicta testium publicata valeant, & fidem faciant ex *l. gesta Cod. de re judic. cap. cum causam de testibus*; alter, ut partes publicata videant, & percunctentur, atque hinc scient, quæ testificata prosint, quæve noceant, aut præjudicium eis attulerint.

Rursum ut testes, eorumque dicta repulsare possint, idcirco quando in causa testes sunt examinati, & pu-
3 blicatio facta non est, si fuerit petita, processus erit nullus, ob duplicem rationem; quia dicta testium non publicata fidem non faciunt, & quia parti defensionis jus auferretur, cum non publicatis attestationibus repulsam nequeat adhibere, Borrell. in *summ. decis. tit.* 24. *de publicat. process. &c. tom.* 1. *num.* 13. & *num.* 29.
4 & 30. defensio enim non solum est de jure naturali, sed etiam divino, ut in Evangelio D. Lucæ: *qui habet sacculum, tollat simul & peram; qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*; adeoque nemini in judiciis deneganda, ex Innocentio III. in *cap. cum inter Priorem, & Conventum* 5. *de except.* ubi Gloss. *v. legitima defensio*, ex Damaso Papa in *can. nullus* 2. 4. *qu.* 4., ex Concilio Lateran. in *can. cum dicat Apostolus* 2. *in fin. de Eccles. aedific. vel repar.* Clement. *Sape de V. S.*

Prædictæ publicatio facienda, quoque est cum termino
5 aliquorum dierum, tum habito respectu ad testes exa-

mina-

minatos, ut eorum dicta partes percunctari valeant,
tum respectu testium præsentium, qui inordinario ter-
mino fuerint citati, & non adhuc examinati, ut in-
fra ipsius terminum examinentur; quo alapso, cum
6 præsumatur partem attestationes vidisse, propter timo-
rem subornationis ad examen non admittitur, *cap. fra-
ternitas* 17. ubi *DD. de testib.*

Verum si quia malitiose non protelaverit examen, &
fidem Scribæ causæ fide digni præsentaverit, illud non
fuisse percunctatum, itaut suspicio subornationis cesset,
de æquitate ad examinandum admittitur, & ita non
semel in Praxi servatum vidi: huc etiam spectat *Prag.
incip. quandoque soles de testium refrenas. & repetit.*
quandoquidem si testes in termino aliquo justo impe-
dimento non fuerint examinati, libere quidem repeti
possunt, quemadmodum si non rite fuerint recepti,
teste Domino Præsid. de Franch. in *decis.* 668. quia
nihil de novo deponunt, & subornationis timor abest:
sic etiam ex officio Judex publicatis attestationibus no-
vos potest recipere testes, seu pro invenienda innocen-
tia, seu pro detegendo maleficio procedatur, ut vide-
re est penes D. Reg. Sanfel. *dec.* 22. *per totum*.

Citatio ita concipitur: *quoniam in causa &c. partes com-*
7 *pareant coram Domino causæ Commissario ad dicendum
qua voluerint, alias procedetur ad publicandum*; decre-
tum postea hoc pacto fiet: *Die &c. visa comparitione
fol. . . per D. Militem &c. in præsenti causa fuit fa-
cta publicatio cum termino dierum . . . ad percunctan-
dum cum reservatione in forma*; de stylo autem Curiæ
dicitur, *reservatione in forma*, idest præsentandi examen
aliorum testium, quorum audientia commissa fuit, quan-
8 do dictum examen advenerit; quæ dilatio Judici arbi-
traria est, modo alteri parti non officiat, & absit su-
spicio subornationis testium fortassis non examinatorum.

Aliud igitur decretum expositurus in juvenum gratiam
9 prænoto, quod facta publicatione tam actori, quam
reo repulsa competit, quæ à repellendo dicitur; cum
id, quod ab una parte fuerit positum, & pro ejus
intentione probatum, ab altera rejici possit, & est
contra veram, vel præsumptam testium iniquitatem
10 remedium: contra veram, scilicet si testes falsum de-
posuerint: præsumptam, quia respectu ipsorum, qui
sunt improbæ forsan conditionis veritatem minimè de-
posuisse præsumitur: & planè in promptu ratio est,
11 quia homines, utpote declives ad malum ab initio
mundi peccare consueverunt, ut habemus in sacris pa-
ginis: *Sensus, & cogitatio humani cordis in malum
prona sunt ab adolescentia sua*, & Venusinus quoque
cecinit:

Nam vitiis nemo sine nascitur . . . &
Acclivis falsis animus meliora recusat.

Nov. 5. *de monach.* §. *si verò et quidem*, ibi: *huma-
na enim natura quodammodo labitur ad delicta*, *Scheffer.
part.* 2. *qu.* 5. *num.* 5. & 6. ibi: *& homo malus potius,
quam bonus præsumitur, cum bonitas ex adventitiis de-
pendeat; malitia autem a natura*, *l.* 1. ibi: *inter ca-
teras sceleris causas, quas illi natura administrabat D.
ad Maced.* hinc in *Gen. cap.* 6. *videns autem Deus quod
multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogi-
tatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœni-
tuit eum fecisse hominem.*

Hæc admittitur protestatione præcedente, testibus Affli-
12 cto *decis.* 351. *num.* 8. Grammatico ibidem *in addit.* &
D. Sanfelicio in *praxi S. C. sect.* 57. *num.* 12. ibi: *Pri-
mus casus est, quando ante publicationem non fuerit pro-
testatum juxta adducta per Afflict. decis.* 351. *n.* 6. *cum
declaratione, ut ibi per eum, quod limitat Grammat.
ibi in addit. in tribus casibus, de quibus per eum*;
protestatio enim præsumptam calumniam, quæ facta
publicatione consideratur in quærendis objectionibus
contra eos, qui testificationes fecere, removet, & ani-
mum Judicis inducit ad illam concedendam, prout ad-
notavit quoque Præses Menoch. *de arbitrar. judic. lib.*
2. *cent.* 3. *cap.* 139. *num.* 2. ibi: *quoniam expectanda pu-
blicationem malitiosè objicere videtur, cum cognovit con-
tra se probare*: de hac autem consideratione loquitur
text. in *cap. præsentium* 31. *de testibus* & *attestat.*
13 ubi regulariter statuitur, ut ante publicatas attesta-
tiones oppositiones in testes objiciantur, alioquin si
post aperta, & didicita testificata opponantur, mali-
tiosè videntur oppositæ, ideoque in praxi hæc requi-
14 ritur protestatio, quæ fieri solet id temporis, quum
testium citatio notificatur, tanquam in tempore magis
opportuno. Cæterum sufficit, quod ante publicationem
fiat; nam examina publicato reprobantur testes, ut
cautum est in *Pragm.* 11. *de ordine judiciorum*: hæc
15 quoque protestatio cum aliquatenus testium fidem ele-
vet, minuatque, & præjudicium protestantibus afferat,
causa est, cur testium depositiones pro eis facientes
non videantur proficuæ, nisi testes personæ honestæ,
& probatæ sint vitæ, secus si minus honestæ; nam
hoc in casu præsumitur testem in favorem deposuisse
potestati, scilicet ob timorem, ne ipsi crimen objice-
retur, & sic ad evitandam repulsæ injuriam, ut notat
glos. in *d. cap. præsentium in verbo protestatus* circa fi-
16 nem; ideoque fit cum clausula videl.: *N. N. prote-
statur contra testes, dicta, & dicenda per eos, quatenus con-
tra, & non aliter, petendo repulsam, & repulsa repulsam*,
dicitur, *quatenus contra, & non aliter*, cum testes
quoad personas approbari valeant, quo autem ad dicta
impugnari, facit glos. in *can. si quid veri* 37. *distin.*
17 hinc omissa protestatio nullatenus excludit repulsam
quoad testium dicta, quia partibus non patefacta, nec
approbata censetur.

Publicato itaque processu, repulsa petitur, ut ex *d. Pragm.*
18 quæ circa terminum ibi præstitutum, scilicet octo die-
rum non servatur, teste eod. D. Sanfelic. *sect.* 58. *n.*
6. siquidem semper ante conclusionem in M. C. in
S. C. & in Reg. Camera conceditur, uti testatur Tho-
rus in *compendio dec. fol.* 474. *in verbo repulsa* il 3.
ex Grammat. super *Rit.* 51. & 56. & in gravibus
causis etiam in actu conclusionis conceditur; quemad-
modum fuisse servatum, & judicatum per S.C. fatetur
D. Regens Rovit. super *d. Pragm. n.* 45. idemque Thor.
in *supplem. compen. v. repulsa in causis gravioribus.* Quin-
19 imo post conclusionem, si hæc rescissa fuerit per ter-
minum ad pinguius probandum impartitum; nam pro-
batio, quæ interim fit, conjungitur cum probatione
facta in primo termino; ideoque concedenda est re-
pulsa etiam respectu testium in eo examinatorum, at-
tento quoque personæ privilegio, teste Capycio *decis.*
157. *num.* 5. licet ibi non sic explicetur casus, ut hic
loci, & Ursill. *ad Afflictum dec.* 266. *in fin.*

In quamplurimis autem causis etiam post dictum termi-
20 num non est deneganda, nimirum si tractaretur de re-
pulsando teste, uti inimico capitalis inimicitiæ: quo
spectant jura in *l.* 1. §. *præterea* 24. *D. de quæst. l.* 3. *in
princ. versic. vel an inimicus D. de testib. can. in primis
§. sedes de personis* 2. *qu.* 1. *cap.* 1. & 2. *can. suspectos in
princ. can. omnes in fin.* 3. *qu.* 5. *Novell.* 90. *cap.* 7. siqui-
dem inimicitia adeo in humano pectore grassatur, ut
ab inimico nunquam bonum, sed malum semper expe-
21 ctetur: quod si forte aliquando bonum evenerit, rem
quodammodo prodigiosam existimamus; scriptum est
enim: *inimico tuo non credas in æternum*; quippe odium,
22 quod ex offensa provenit, & injuria, alio non supe-
ratur remedio, nisi divino præcepto, & D. N. Jesu
Christi exemplo; præcepto, ut in *Evangelio: ego autem
dico vobis, diligite inimicos vestros*: exemplo; quando-
quidem in cruce pro perfidia offensoribus Patrem exo-
ravit, inquiens: *ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.*
23 Item repulsa conceditur etiam post lapsum terminum
contra testes inhabiles, quorum inhabilitas partium con-
sensu tolli non potest, ut si essent heretici, Judæi, ex-
communicati, & similes, ad notata per D. Præs. Me-
noch. *cap.* 239. *lib.* 2. *n.* 5. *de arbitrar. Judic.*, vel si es-
sent infames juris, & facti infamia; vel quando quis
juret ex malitia non opponere, vel oppositiones novi-
ter ad ipsius notitiam pervenisse, Grammat. in *decis.
Afflict.* 351.

Sed quærens, an facta conclusione, minor, vel alia per-
24 sona privilegiata in petenda repulsa restituatur in in-
tegrum, & pro ratione dubitandi videtur negandum;
nam prædictæ personæ habent primum, & secundum
beneficium, & repulsa est odiosa: in contrarium ta-
men consideratur, quod minor in termino beneficiorum
valet probare, & coadjuvare quod petiit, sed non re-
pulsatis testibus, adhuc potest succumbere; quapropter
dicendum est, quod si minoris causa etiam sine repulsa
commode decidi possit, nequaquam restituitur, ita Boe-
rius *dec.* 245. *nu.* 7. secus autem si evidenter ei damnum
inferretur, nam tunc minor, aut alia persona privile-
giata restituitur: juxta notata a D. Præs. de Franch.
decis. 421. *num.* 11. ubi minor læsus in contractu, seu
25 quasi, ad lucrum, ac damnum restituitur: quando vero
læditur ex delicto alterius; aut agitur de diminutione
rei familiaris, & restituitur, aut de consequendo lu-
cro alieni patrimonii ex delicto alterius, & non re-
stitui-

stituitur per text. in *l. sepulcri violati D. de sepulcro*
violato; & ita decisum in casu, quo adulterii exce-
ptio fuit opposita contra mulierem petentem dotes suas,
& testatur quoque Dominus Sanfelic. *d. sect. 57. num.* 10.
Neque absolute repulsa dicitur odiosa; nam respectu
26 petentium favorabilis est, cum contra petentem po-
sita, & probata vel diluantur, vel elidantur: respectu
vero testium licet odiosa videatur, cum eorum famæ,
& opinioni nonnihil per objectiones detrahatur; ni-
27 hilominus crimina testibus objiciens, ac dedecora, nul-
la injuriarum actione tenetur, dummodo non per calu-
mniam, ac prævia protestatione, quod non animo ca-
lumniandi id agat, Specul. *tit. de Advocato* §. 3. Bald.
Castr. Ang. Salyc. in *l. fin. D. quod quisque juris*; alio-
quin litigantes possunt ire indefensi, & veritas oppri-
28 meretur. Præterea defensionum facultas neutiquam re-
stringenda, *l. quoniam multi in fin.* ubi glos. *C. de he-
ret.*, proinde si alterius flagitia publicentur, nonnisi ea
causa a jure permissa, & necessaria, scilicet ad pro-
priam defensam id accidit, Azeved. in *l. 2. n. 67. tit. 8.
lib. 4. recopil.* sic, ut litigator non intendat infamiæ no-
tam testibus inurere, sed illos a testimonio dumtaxat
repellere, *l. 3. C. de offic. Rect. Prov.* hinc est, quod li-
tigator crimina objiciens alicui actione injuriarum non
29 teneatur; nam injuria non committitur absque animo
illam inferendi, *l. illud 3. §. 1. l. item 15. §. si quis astro-
logus D. de injur. l. divus 14. D. ad l. Corn. de Sicar.* edo-
cetque accuratissimus Gonzalez in *commentar. ad cap.
præsentium 31. n. 3. de testib. & attestat.* tametsi Praxis
receptissima invaluit, id agi cum sano Judicis arbitrio,
30 ne scandalum quodpiam in Rep. oriatur; atque adeo
Judex inspiciat necesse est, an opposita crimina sint in
judicium deducta, vel eadem scire intersit, quemadmo-
dum docet Borrell. in *sum. decis. tit. 25. de repulsa num.*
31 32. *delicta enim nocentium nota esse, & oportere, &
expedire inquit Paulus Jurisconsultus in l. eum 18. D. de
injur. & famos. libel.* consule Francisc. de Petris *consil.*
16. in his terminis, qui etiam S. C. decisionem adducit.
Porro in hujusmodi repulsæ termino testium audientia
32 non est committenda, nisi pro duobus testibus tantum,
teste Ursill. ad Afflict. *dec. 371. n. 3.* ibi: *repulsa non
concedatur existente edita ipsius repulsa, in qua etiam
audientia testium non committitur, nisi tantum pro duo-
bus testibus*, & tradunt Rovit. *super Pragm. 11. de ord.
judic. num. 19.* Borrell. in *summ. decis. tit. 15. de testium
reprobat. num. 89.* ac Sanfelic. *d. sect. 57. num. 11.* uti
multoties vidi observatum, etiam me referente, prout
in causa vertente in S. C. inter U. J. D. Josephum
de Constantio, & Nicolaum Catiero in Banca de Lit-
to, præsertim si a Magnatibus petatur; nam eorum
33 potentia vehementer timenda est, argum. text. in *l. 1.
C. ne liceat potentioribus, &c. & l. un. C. de his qui poten-
tiorum nomine, &c.* præterea non præsumitur, quod te-
stes quicquam dicant contra potentes, arg. text. in *l.
non est verisimile D. de eo quod metus causa*, & faciunt
notata per Marianum Socinum in *c. qualiter, & quan-
do il 2. de accusat. n. 316.* ubi probat, quod Statu-
tum prohibens Magnatibus reprobare testes, validum
est: hinc etiam dicebam in M. C. criminali, indicia
ex se levia, contra Magnates esse gravia.
Adde, quod petens repulsam plerumque nil probat, sic-
34 que contra eum datur actio injuriarum, ut plerique
tenent apud Borrell. *loc. cit. num. 84.* Boer. in *cit. dec.*
245. *n.* 8. ergo ne id eveniat, cautela est introducta,
ut capita repulsæ præsentet cum protestatione, quod
ea ponit non animo injuriandi, sed se defendendi,
quemadmodum paulo superius innuimus.
Nec prætermitto, quod testes a reo, vel ab actore pro-
35 ducti, vel citati, si fuerint examinati ab actore, &
è converso, a producente repulsari non possunt, per
text. in *l. si uxor §. ult. D. ad l. Jul. de adult. & in l. quæ-
situm §. item quæritur D. eod. l. si quis testibus 16. C. de test.
can. si testes omnes 3. §. si quis testibus 4. qu. 3.* hominum
namque mores approbare, deinde reprobare pro inte-
resse proprio, animi volubilitatem, & inconstantiam
præsefert, & erubescendum puto; nisi quoad dicta,
circa quæ testes numquam censentur approbati, ad text.
Cœlestini III. in *cap. præterea 7. de testibus cogend.* &
notat Borrell. *ivibi num. 62.* quem videre non pigeat.
Hinc etiam actori non probanti repulsa non competit
36 adversus reum plene probantem exceptiones, vel se-
miplene auctore Imbriano *de repulsa confid. 2. n. 19.*
37 actore enim non probante reus est absolvendus, *l. qui
accusare C. de edendo.*

Rursum in judicio summario, quod plenarium judicium
38 antecedit, repulsa minime admittitur; etenim si qua
testium iniquitas consideretur; parvi, aut nullius est
momenti, cum in plenario judicio possit reparari; cu-
jusmodi sunt judicium possessorii summariissimi, legiti-
mationis personæ, & similium, atque in iis, in qui-
bus satis est semiplena probatio: in causa attentatorum,
si suggerat ratio, quod protrahendæ litis causa repulsa
petatur, utique deneganda; si gratia meræ defensionis,
concedenda, quemadmodum judicavit S. C. teste D. Af-
flicto *dec. 351.* omnino videnda: in aliis vero judiciis,
39 quæ summario termino perficiuntur, recte petitur, at-
que concedenda repulsa, ut in judicio novæ conven-
tionis, satisfactionis, exceptionis, s. esse exequutum
in bonis alienis, aliisque non absimilibus, in quibus
etsi præcipitur, quod *capiatur summaria informatio*, ea
tamen summario termino, plenaque probatione deter-
minantur, consule Emanuelem Gonzalez in *lib. 2. De-
cretal. cap. licet causam de probationibus in notis n. 4. lit. F.*
& Camillum Borrell. *dict. tit. 15. num. 54. & seqq.* ubi
multiplices DD. opiniones conciliat.
Repulsæ re integra renunciari potest sine ullo timore
40 pœnæ per regiam *Pragm. 31. de officio S. R. C.* indictæ:
re autem integra dicitur, si eadem, vel sequenti die
renunciatio fiat *per Prag. 39. de officio S. R. C.*
Demum explicatur decretum, videlicet: *concedatur repulsa
41 cum termino juris*; quia vigore regiæ *Prag. 11. de or-
din. Judic.* ipsius terminus est medietas primæ dilatio-
nis, scilicet termini in causa principali impartiti; quo
termino elapso, ex Praxi non censetur facta publica-
tio in eo repulsæ judicio, non obstante quod præfata
Pragm. velit ipso jure publicationem intelligi; hæc
42 enim semper fit prævio Judicis decreto, parte audita,
Gonzalez in *c. fraternitatis de testib. & attestat. num.*
3. merito dicit Caravita in *Rit. 74.* omnes terminos
longiores esse, quam a Pragm. statuantur.
Facta publicatione, conceditur repulsa repulsæ, qua reus
probare valet testes contra se productos, & è conver-
43 so: hæc autem habet medietatem termini dari ad pro-
bandum in repulsa, ut præcipit eadem *Pragm. 11.* De-
nique circa repulsam ultra laudatos auctores vide Ca-
44 rol. Pellegr. in sua *Praxi part. 2. in idea, & in sect.
2. subs. 10. & par. 4. sect. 13.* Sabell. *in sum. tract. tom. 4.*
Petr. Rebuff. *in commen. ad Constit. Regn. in tit. de repro-
bationibus testium*, & in *tract.* special. *de reprobat. &
salvat. testium* Hortensium Cavalcan. in suo *tract. de
testib.* Jul. Cæsar. Imbrian. & Jo: Mariam Campan.
in *tract. de repulsa, & repulsa repulsæ.*

VINCENTII ALOI

IN CAPITIS VI. DISTINCTIONEM II.

ANIMADVERSIO.

SUMMARIA.

I. *Publicationis definitio.*
II. *Actus ad publicandum ex Constitutione anni 1738. sublatus.*
III. *In quibus causis interponitur decretum Publicationis.*
IV. *Omisso, vel denegato decreto Publicationis an vitietur Processus?*
V. *Quando liceat post publicationem alios testes producere.*
VI. *Sublato per Pragm. anni 1738. termino ad concomitandum, testium receptioni non sit locus.*
VII. *Infra quot dies sit petenda Repulsa.*
VIII. *An terminus Repulsæ currat de momento ad momentum.*
IX. *An privilegiati sint restituendi in integrum adversus probationem non factam.*
X. *An in termino Repulsæ admittantur positiones, & qua*
XI. *Articuli repulsæ ostendendi sunt Causæ Commissario, & ab eo adprobati debent parti notificari.*

I. PUblicationis effectus illustris Author hinc inde ex
legibus colligit, & recenset, qui tamen ex ipsa
Publicationis definitione prono alveo fluunt. Definiri
potest Publicatio, quod sit *sollemnis & deliberata osten-*

sic attestationum secrete depositarum per Judicem Partibus facta. Hinc Publicationis effectus, & finis. Effectus duplex est, 1. ut dicta testium publicata valeant; quia testimonia secrete sunt recipienda, & palam recepta nullam faciunt fidem *l. nullum Cod. de test.* 2. ut Partes attestatorum notitiam legalem habeant, & deliberare possint si liti cedere velint, vel testium repulsam petere. Finis publicationis itidem duplex est, scilicet ut servetur ordo in judiciis; & detur magis robur attestationibus, *Caravit. in art. 72. n. 3.*, *Muscatel. Gloss. partes n. 16.*

II. Si examen testium completum sit in loco judicii, & terminus sit elapsus, tunc ad instantiam Partis interpositus decretum publicationis. Sin vero examen completum sit extra locum judicii, tunc Curia delegata illud transmittere debet ad Curiam delegantem clausum, & sigillatum, & interponitur decretum aperturæ, quod notificatur Parti adversæ. Præcedere solebat Publicationem actus, sive monitio ad publicandum, sed tamquam inutilis sublatus fuit a Constitutione anni 173. cum aliis actibus, qui expeditiones litium retardabant §. 1. *n.* 28. „ Per lo stesso effetto vogliamo, che da „ oggi innanzi nelle compilazioni dei Giudizj si tolgano gli atti *ad concludendum, & conclusio*, e l'atto *ad publicandum*, restando solamente fermi gli atti della Pubblicaziona, e della Moniziona, i quali „ atti di pubblicazione, e monizione si debbano fare „ nei termini di repulsa, e del primo beneficio, con „ che però dal decreto della pubblicazione, che si fa „ dal Commissario in casa, non si possa produrre alcun rimedio. „

III. Ex ipsa definitione fluit, quod in Causa, in qua non fuerit probatum per testes, non fit Publicatio. Male igitur *Muscatell. in Gloss. repulsæ n.* 3. aliique Forenses ajebant decretum Publicationis in qualibet Causa ordinaria esse necessarium ad finem ut Pars adversa possit percontari Scripturas, illasque impugnare. Ubi enim non erat probatum per testes fiebat conclusio, quæ probationibus finem imponebat, & post illam Pars adversa petere poterat terminum ad Scripturas impugnandum juxta *Pragm. Cursu dilat.*. Similiter ubi testes fuerint summarie producti, non fit Publicatio. In causis enim summariis loco publicationis fit Facultas, scilicet: *le præsenti causa fiat, prout fit petita facultas cum termino dierum duorum ad acta percunctandum, & intra eumdem terminum, & deinde in antea cum continuatione ambæ Partes compareant ad dicendum quidquid, & ad audiendum diffinitivum decretum, quoniam intendit causam præsentem expedire, hoc suum, & intimetur.*

IV. Opinatur illustris Author noster *n.* 3. omissionem Publicationis in causa, in qua fuerunt examinati testes, vitiare Processum ob duplicem rationem, quia dicta testium non publicata fidem non faciunt, & quia tolleretur Parti testium repulsa. Hæ tamen rationes animum nostrum movere non possunt, quin contrariam opinionem amplectamur. Ritus enim 72. statuit: *Intra quatuor dies per Partes petatur publicatio, & si non petatur, habeatur ex tunc pro publicato.* Et *Prag. cursu dilat.* idem præscripsit: *Ipso jure in ea publicatum intelligatur, nisi Partes ipsa allegaverint, quare dicta publicatio pro facta haberi non debeat.* Si igitur publicatio non fuerit petita, & ideo omissa, intelligitur ipso jure facta. Et si Publicatio fuerit petita, & denegata; non vitiatur, & nullus redditur Processus, sed a denegata publicatione datur Parti gravamen, quia impeditur aditus percuntandi Processum & testium dicta, & repulsam petere *Gallup. p. 3. c. 27. n. 2.*, *Sanfelic. sect. 57. n. 2.*, *Morill. Grad. public. n. 6.* Publicatio enim non est de substantia judicii in Regno, ubi omnes Causæ sunt summariæ, & ex verbis allatis *d. Pragm.* aperte colligitur quod jus tantum petentis respicit, quia contra illius denegationem datur appellatio. Cum itaque constans sit regula in jure, quod omissio illorum quæ respiciunt jus litigatoris, & non substantiam judicii non vitiant Processum, tenendum est Publicationem non petitam, & etiam petitam sed denegatam non reddere Processum nullum, sed gravamen tantum inferre Parti, quæ de omissione, & denegatione appellare potest: Et hanc comunem opinionem Forensium servat hodierna Praxis nostri Fori, multo magis quia etiam sine actu publicationis possunt Processus percunctari, testificata disci, & testes repulsari. Quæ praxis etiam conformis est praxi aliorum Tribunalium Europæ, ubi nequidam Publicatio in Causa fieri solet, *Gaill. pract. observ. observ. 105. n. 1.*, *Guido Papa dec. 586.*

V. Cum principalis effectus publicationis sit, ut attestationes factæ possint invicem a partibus videri, sequitur quod lectis, & didicitis attestationibus, præcluditur via alios testes producendi. Textus expressus est *in Auth. ut qui semel Cod. de probat*, & *in Nov. Const. de testib. collat. 7. §. quia vero.* & ratio adducitur ne didicitis attestationibus dolo partis testes subornari possint. Idem statuit *Pragm. 3. de resignat. test. Mandamus post processus publicationem super articulis in causa productis testes etiam extra Provinciam non esse recipiendos ad effectum, ut de eis sententiando ratio aliqua habeatur, nisi adpareat ex actis tales testes ante publicationem fuisse per partes nominatos, & aliquo juste impedimento interveniente non fuisse examinatos, quem casum juris dispositioni relinquimus.* Excipiebatur igitur a Pragmatica tantummodo quando una ex partibus in termino nominasset, & citari fecisset suos testes, & justo interveniente impedimento examinati non fuerint, quia tunc post publicationem examinari poterant, & de illorum dictis habebatur ratio in decisione causæ. Reliqui casus subjacent dispositioni juris comunis. Hinc comuniter DD. *ad d. auth. ut qui semel Cod. de probat.* docent, quod visis & lectis attestationibus partis adversæ non licet amplius alios producere testes.

VI. Attamen subtilitates Forensium induxerunt, quod si Judex cognoverit non adesse timorem subornationis possit post publicationem admittere attestationes testium, ut de justitia sententiam ferre valeat; & sufficere fidem Scribæ causæ non fuisse lectum, nec percunctatum examen, ut omnis dubitatio tollatur, *Pont. ad Muscatell. gloss. Causa*, *Petra ad Rit. 72.*, *Morill. gradu publicat. n. 7.* Sed hæ opiniones exularunt, postquam a *Const. anni 1738. §. 1. n. 27.* sublatus fuit terminus ad concomitandum de quo inferius dissereretur. Nam testes amplius examinari non possunt post publicationem, sed tantum Scripturæ recipiuntur, de quibus Judex rationem habebit quæ de jure habenda erit.

VII. *Ex Rit. M. C. 73.* Repulsa peti poterat intra spatium dierum octo decurrendum a die assignatæ copiæ Processus, quod tempus ad arbitrium Judicis poterat protrahi, vel minui juxta qualitatem causæ. Tamen a *Pragm. II. de ord. judic.* limitatum fuit tempus dierum octo decurrendum a die exhibiti Processus, cujus verba sunt: *Publicatione facta intra dies octo processus copia Partibus detur, ut amodo intra octo dies Advocatus, & Procurator processum videri possint, & debeant, quibus ultimis octo dictus elapsis, si aliqua Partium die sequenti repulsam examinis publicati petierit, ultimi octo dies conceduntur ad legendum examen, & elapsis sexdecim diebus, die sequenti potest peti repulsa.* Sed quamvis dubitari non possit dispositionem hujus Pragmaticæ observatam fuisse in M. C., aliisque Tribunalibus Regni, ex stylo S. C. Repulsa peti poterat exclusive usque ad conclusionem, ut testantur *Capyc. Latr. consult.* 215., *Rovit. in d. Pragm.*, imo etiam incontinenti in actu conclusionis factæ, ut pluries decisum refert *Novar. in d. Pragm. n. 7.*; *Sanfelic. in praxi sect. 37. n. 6.* Cujus diversæ praxis rationem reddit Maradei *in Observ. ad d. Pragm.*, quod S. C. potest inducere stylum contra Regiam Pragmaticam, non vero M.C., aliæque Curiæ Regni. Quidquid tamen sit de hac observatione, sublata conclusione ex *Pragm. 18. de ord. judic.* indistincte in omnibus Tribunalibus denegatur Repulsa non petita intra octo dies.

VIII. Terminus Repulsæ currit de momento ad momentum ex jure comuni, ut in *l. auxilium ff. de minoribus*, quia reprobationes testium sunt odiosæ, & debent dari cum magna reservatione, & breves. Et in Regno Ritus *M. C. 73.* statuit, quod si Partes non examinaverint infra dictum terminum, de cætero non audiantur. Igitur elapso termino repulsæ testes non possunt amplius repulsari.

IX. De restitutione privilegiatorum adversus probationes non factas in termino repulsæ opiniones DD. fuerunt variæ, quas refert *de Franch. dec. 421.* Alii enim negarunt omnino dari restitutionem. *Afflict. Const. obscuritatem n. 9.* *Rovit. in Pragm. cursu dilationum*, *Capyc. dec. 62.* Alii distinxerunt quod si agatur de causa criminali, aut quæ criminalitatem sapiat, vel de lucro captando, restitutio negari debeat; Sin vero de damno irreparabili, sit concedenda, *Muscatel. glos. adversus lit.*

fit. 8. Deniquè alii indistinctè affirmarunt esse concedendam restitutionem in integrum ex æquitate, *Cancer. lib. 2. variar. resol. c. 1. de minor.*, *Boer. dec. 245.* Hæc controversia non adhuc fuit decisa. Videtur tamen æquior, & recepta sententia quod totum remitti debeat arbitrio Judicis, qui si cognoverit a privilegiatis non fuisse petitam malitiosè repulsam, & ex denegatione damnum illis obvenire, ex æquitate potest restitutionem concedere.

X. Etiam in Repulsa locum habent positiones, ut in termino principali, sed non debent esse impertinentes. Impertinentes dicuntur vel quando positiones concernunt delicta, vel quando non faciunt ad causam, *Anna sing. 449.*, vel denique quando concernunt justitiam causæ principalis, quia tunc non tenetur Principalis respondere *de Franch. dec. 220. n. 13.* Hinc constans practica fuit quod recipiantur positiones consanguinitatem concernentes, *Gallup. c. 19. n. 33. p. 2.*

XI. Ex *Pragm. 2. de ord. judic.* statutum fuit, *ne nullus in repulsis ponere habeat articulum impertinentem, vel positionem impertinentem cum ante publicationem in principali causa fuerit posita, nisi in casibus, in quibus beneficia, ut super concessa forent, & Pars quæ contra fecerit, pro quolibet articulo impertinenti posito in eadem sententia, in quinque tarenis condemnetur, Procurator enim duplicatam pœnam solvere teneatur.* Hæc Pragmatica in desuetudinem abiit, onde in *Pragm. 18. de ord. judic.* inter alia capita §. 1. n. 25. sancitum fuit, quod non possint admitti articuli directè contrarii articulis, & probationibus causæ principalis, sed tantum concernentes personas testium, & a Scriba causæ ostendi debeant Commissario sub pœna carcerationis, & ab illo habitis ordinibus opportunis pro illorum receptione, vel rejectione, debeant notificari Parti adversæ una cum nominatione testium.

DISTINCTIO TERTIA.

SUMMARIUM.

1 *Post repulsam, repulsamque repulsæ cur alia dilatio ad testes producendum, ac reprobandum denegetur.*
2 *Existente in judicio aliqua persona privilegiata, terminus ad pinguius probandum ipsi conceditur.*
3 *Beneficiorum praxis quibus juribus innitatur.*
4 *Minori cur beneficia potissimum concedantur.*
5 *Mulier quare beneficiis fruatur, sive nupta sit, sive vidua, & num. 7. & seqq.*
6 *Mulier virum habens inutilem, tanquam si non haberet, beneficiis potitur, secus si utilem habeat, instar minoris sub patria potestate existentis, qui privilegio* l. unicæ *caret.*
8 *Meretrices inter personas miserabiliores adnumerantur.*
9 *Beneficia non in alio, quam in læsione fundantur, quæ satis est, ut allegetur, num. 41.*
10 *Senes beneficiis an gaudeant, & num. seqq.*
11 *Ætas ipsa senilis morbus est.*
12 *Senes robusti, & sagaces, nec ullo morbo implicitI privilegiis carent.*
13 *Prodigi etiam beneficiis adjuvantur.*
14 *Ecclesiæ juxta ut minores beneficiis gaudent.*
15 *Ecclesiæ nomine quid intelligatur, ejusque variæ acceptiones remissive.*
16 *Hospitalia beneficiis utuntur, & quare cum num. seqq.*
17 *Hospitalium bona nequeunt alienari, ipsisque relicta pro legatis ad pias causas habentur.*
18 *Confraternitas quæ sit, & an beneficiis gaudeat.*
19 *Civitates, Oppida, Castra, Universitates, Collegia, & Respublica ad hujusmodi beneficia admittuntur.*
20 *Reipublicæ nomen propriè ad Urbem, Romanumque Imperium attinet, impropriè ad quamlibet Civitatem.*
21 *Rusticis an beneficia concedantur.*
22 *Milites expeditionibus occupati beneficia etiam obtinent.*
23 *Debiles, aliæve miserabiles personæ beneficiis potiuntur.*
24 *Fisco beneficia competunt, & quare.*
25 *Fisci Etymologia.*
26 *Minores in processu judicii majores effecti beneficiis gaudent, modo probationes tempore minoris ætatis fuerint factæ.*
27 *Majores minorum heredes quando beneficium habeant restitutionis.*
28 *Minores in possessorio summario non gaudent beneficiis, secus in plenario.*
29 *Minori quando beneficia denegentur cum num. 30. & seqq.*
31 *Malitia æque ac peritia ætatis defectum supplet.*
32 *Minores heredes mariti beneficiis non gaudent adversus mulierem dotium restitutionem petentem in exceptione adulterii, secus quoad antefatum, & quare.*
33 *Beneficia competentia minori actori, cur competant & reo.*
34 *Consortes litis an gaudeant beneficiis.*
35 *Semestre ad præsentandum clerico compatrono concessum, laico etiam conceditur, & appellatio per unum interposita alteri prodest.*
36 *Rescriptum ab uno interpetratum ad alios consortes extenditur, & quod quisque per se nequit, per socium consequitur.*
37 *Minor si nil in termino beneficii probaverit, probationes a majore factæ non rejiciuntur.*
38 *Minor non potest in majoris præjudicium petito beneficio renunciare; idque comprobatur exemplis, & quid si re integra fiat renunciatio.*
39 *Tertius privilegiatus ad judicium veniens auditur in terminis, in quibus causa reperitur, & quare.*
40 *Tertius minimè gaudet beneficiis à principali privilegiato non petitis, vel si tempora ad petendum affluxerint.*
42 *Minor ætas in beneficiorum petitione probanda per adversarium, in contractibus vero per allegantem.*
43 *Reliquæ personæ, quibus competunt beneficia, remissivè.*
44 *Cuilibet privilegiato duplex competit beneficium, & quare.*
45 *Terminus primi, & secundi beneficii quinam sit.*
46 *Beneficia ad pinguius probandum quo tempore petantur, & quid in S.C. n. 47.*
47 *Ob impedimentum probabile etiam transacto tempore dilatio quædam conceditur.*
48 *Quatuor beneficia conceduntur si reus, & actor ambo sint privilegiati, & in iis testium nominationes, tam intra Regnum, quam extra fiunt, & num. 51. & 52.*
49 *Par est beneficium denegare, atque illud inutiliter concedere.*
50 *Uno concesso censetur id omne concessum, pro quod ad illud pervenitur.*
53 *Repulsa testium an concedatur in terminis beneficiorum.*
54 *Beneficia in causis civilibus ex delicto descendentibus locum obtinent, & in aliis causis, nimirum in judicia ad exhibendum, liquidationis interusurii, attentatorum, & in compromisso voluntario ratione incidentis.*
55 L. ultima C. ubi, & apud quem *interpretatur.*
56 *Pœna statuitur à* Pragm. *contra beneficio non utentem, atque ad hanc pœnam evitandam beneficii renunciatio re integra requiritur.*
57 *Praxis decreti concessionis beneficii.*

Die &c. Visa comparitione, ac partibus auditis, concedatur petitum primum beneficium.

Die &c. Concedatur secundum beneficium, *vel dicitur* concedatur beneficium in Aula petitum.

PRo hujusmodi decretorum intellectu prænotandum est, quod post repulsam, & repulsæ repulsam alia non
1 conceditur dilatio ad producendum testes, ejusque reprobandum, ne in infinitum negotia prorogentur, contra text. in *cap. licet dilectus 49. de testib., & attestat.*, sed ut quam ocyssime finiantur, juxta text. in *l. 3. §. 1. D. de recept. l. 1. D. de jurejur. l. ult. D. pro suo, l. 1. §. inde quæritur D. de novi oper. nunc. l. 4. §. 1. D. de alien. judic. l. quidam 21. in fin. D. de reb. cred. l. properandum 13. C. de judic. l. 21. C. de fide inst. l. litibus 20. C. de Agricol. lib. 11. cap. jungantium de re judic.* utque vitetur testium examinandorum subornatio, contra text. in *cap. fraternitatis de testib., & attestat.* & in *auth. at qui semel C. de probation.* Verum si in judicio aliqua persona
2 existat privilegiata, ne in suo jure lædatur, ex privilegio restitutionis ei conceditur alia dilatio, scilicet terminus ad pinguius probandum, quod non fuit plene probatum, quodque non fuit positum, nec probatum; qui terminus beneficium dicitur, siquidem proficuus est;

quæ

3 quæ praxis ex quamplurimis promanat juribus, nempe
de jura communi Cæsareo ex text. in *l. minor autem*
§. sin autem Princeps D. de minor. l. minoribus 8. *C.*
eod. Pontificio ex *cap. auditis* 3. *& cap. beneficio* 10.
de in integr. restit. de jure Regni ex *Constitut. benefi-*
cium, & ex *Pragm. cursu dilationum, sub tit. de ordi-*
ne judic., *& Pragm. instantia causa sub tit. de instant.*
4 *causa non restit. Ritu* 71., & speciarim si in judicio
minor exiftat, ei competit hæc dilatio ad pinguius pro-
bandum ex *Constit. Regni* incip. *minorum jura*; & fun-
datur in ratinna; nam cum minor propter ætatis de-
fectum alterius indigeat auxilio, nimirum tutoris, vel
curatoris; & isti quidem in rebus agendis illam soli-
citudinam juxta ac in propriis rebus adhibere non as-
solent, unde minoris læsio provenit, ne inquam, in
suo jure lædatur, merito per beneficium restitotionis
eidem succurritur. Mulier quoque hujusmodi beneficin
gaudet, ut ex *Const. Regni* incip. *mulieribus*, *& Con-*
stit. Obscuitatem, cui sana conceditur propter sexus
5 imbecillitatem, & intellectus infirmitatem, adeo ut
alienæ opitulationis indigeat, ne facile in suis nego-
tiis circumvaniatur; quemadmodum & mulieres inuti-
les viros habentes, tanquam si non haberens, Glos.
6 in *cap.* 2. *v. inutilem de translat. Episcopi*, & Glos. in
l. ult. C. ad l. Flaviam de plagiariis, Ursill. ad *Afflict.*
decis. 228. *nu.* 4. inde consequitur, quod utiles haben-
tes minima gaudeant, instar minorum, qui, si sub pa-
tria potestate sint, privilegio *l. unica C. quando Imp.*
inter pupillos, *& viduas &c.* circa alectionem fori
minime gaudent, teste D. Præsid. de Franc. *decis.* 671.
Cæterum ex hudierna praxi indistincte sive nuptæ sint,
7 sive viduæ, hoc beneficio potiuntur, ut probat Im-
brian. *de primo*, *& secundo beneficia consid.* 5. *num.* 26.
& seqq. atque etiam meretrices, D. Præsid. de Franch.
8 *decis.* 233. cum hæ in statu existant miserabiliori; a
probis anim viris hodio habentur, & contemnuntur,
ab improbis circumveniuntur, & sepe sæpius ab ipsis-
met amasiis; ideoque magis commiserandæ videntur,
easque miserabiles appellat Imp. Freder. in *Constit. Re-*
gni incip. *Omnes nostri Regiminis*; tum etiam quia in
9 læsione beneficia fundantur, non autem in nobilitate,
aut honestate. Hominibus quoqua senio confectis hæc
10 beneficia conceduntur; ætas enim ipsa senilis continua
infirmitas esse deprehenditur, juxta illud Comici in
11 *Phormi. Senectus ipsa morbus est*, congruit text. in *l.*
Sempronio §. Codicillis, ibi: *Senex*, *& infirmos D. de*
usur. lega. auth. de quastore cap. 5. *§. si vero aliqui*;
imo senectutem morte pejorem existat Juven. *satyr.* 11.
. . . . *Morte magis metuenda senectus*.
Hinc illa deprecatio, *ne projicies nos in tempore sene-*
ctutis, cum defecerit virtus nostra, non derelinquas nos
Domine. Quin etiam illi, qui quanquam gravi non
sint ætate, imbecilles tamen sunt intellectu, val va-
letudinarii, ut propriis negotiis interesse nequeant,
eodem privilegio fruuntur, arg. text. in *l. unic. C. qui*
morbo se excusant, *& l.* 3. *C. eodem lib.* 10. & in *l.* 2. *§. quem*
ita D. de vacat. & excusat. muner. D. Præses de Franch.
decis. 608. *n.* 6. Cæterum si corpore sint validi, saga-
12 ces, & nullo morbo correpti, ut plerumque experi-
mur, privilegiis minime potiuntur, ut videre est apud
D. Regentem Merlin. *cent.* 2. *cap.* 52.
Prodigi, si tales fuerint a Judice declarati, & iis inter-
13 dicta bonorum administratio, atque curator datus,
quippe etiam beneficiis juvantur, ut penes D. Præs.
dec. 598. *& dec.* 608. Thor. *in compend. dec. in v. beneficia*
an concedenda sint prodigis, *par.* 1.
Ecclesiæ beneficiis gaudent, cum ipsæ jure minoris utan-
14 tur, *cap.* 1. *de in integrum. restitut. & cap. auditis eod. tit.*
Pragm. Regni incip. *Cursu dilationum de ordine judic.*
15 nomine autem Ecclesiæ propria intelligitur Fidelium
communio, siva congregatio ad divinum cultum ordi-
nata, non materialiter, quatenus connotat locum con-
secratum pariatibus circumdatum, juxta glos. ult. in
l. sicut D. quod cujusque Universitatis nomine &c. va-
rias autem nominis hujus Ecclesiæ acceptiones enume-
rat Glos. in *cap. fin. ne praelati vices suas &c.*
Beneficiis quoque gaudent Hospitalia, in quibus divinæ
16 pietatis opera exarcentur, *l. omnia C. de Episcopis*, *&*
Clericis, & facit text. in *auth. de Ecclesiasticis titulis*,
& in *clem. quia contingit de religiosis domibus*. Hospi-
talia vero intelliguntur non solum, quæ ab Ecclesia-
sticis gubernantur, sed etiam quæ a laicis, quia in iis
etiam piæ functiones exercentur, & eorum bona abs-
17 que assensu Apostolico alienari non possunt, per *Ex-*
trav. ambitiosa de rebus Ecclesia non alienandis; ideo-
que omnia illis relicta ad pias causas legata reputan-
tur, Maranta in *cons.* 133. *Dec. cons.* 72. *vol.* 3. Joseph
Ludov. in *decis. Perusina* 93. *num.* 45. Imbrian. de *primo*,
& secundo benef. consid. 4. *num.* 43. vide Guttierez *canon.*
qu. c. 35. *num.* 29.
Confraternitas, quæ est hominum conventio in rebus sa-
18 cris agendis, gaudet quoque beneficiis, juxta notata
per eund. Guttier. *canon. quæst. lib.* 1. *qu.* 35. *n.* 23.
Itidem Civitates, quæ cum ab aliis regantur, facile læ-
19 di possunt Tusch. in *lit. M. concl.* 241. *sub num.* 51.
quod autem dicimus de Civitate, procedit etiam in
parvo oppido; quandoquidem inibi viduæ, pupillæque
existunt, quamvis cives ipsius per seipsos regantur,
idem Tusch. *loco cit. sub num.* 57. & Paul. de Castro in
cons. 37. incip. *ut bene attingatur vol.* 2. *col.* 2. Univer-
sitas quoque, vel Castrum, etiam si inibi non adesses
nisi unus tantum civis, qui beneficia pro eodem petiis-
set, ut decisum in S. C. testantor Freccia in *tract. de*
subfeud. lib. 2. *auctor.* 2. *nu.* 30. ac Thor. in *compend. de-*
cis. in v. beneficia.
Similiter Collegium Scholarium, siva Universitates, cum
ad eas minorum multitudo confluat, ad tradita per
Corneum *cons.* 148. *nu.* 4. *vol.* 1. *& cons.* 189. incip. *Visa*
dicto puncto vol. 3. Remp. habere hæc privilegia non
ambigimus, ut in *l. Resp. C. ex quibus causis major.*, &
in *l. Remp. C. de jure Reip. lib.* 11. at Reip. nomen pro-
20 pria ad Urbem Romanam pertinet, siva Romanum
Imperium, impropria ad quamlibet Civitatem, sive
Universitatem, cum regulariter jure privatorum utan-
tur, glos. in *d. l. Resp.* & in *rub. in v. Reip. C. de jure*
21 *Reip.* Rusticis varo, scilicet iis, qui minime sunt sa-
gaces, quique in villis eorum operibus vivunt, & la-
boribus, eadem competunt beneficia, ex generali ta-
men clausula, si justa causa intercedat, & in iis casi-
bus, in quibus paritiores consulere non potuerunt, per
glos. in *l.* 1. *v. agere C. de juris*, *& facti ignorantia*.
Militibus, qui uti privilegiati habentur, beneficia quo-
22 que competunt, dummodo sint expeditionibus occupa-
ti, ex text. in *l. fin. C. de restit. militum*, cum in præ-
lio pro Rege, & Republica vitæ sortem derelinquant,
ut in simili loquitur Constantinus in *l. milites* 15. *in*
23 *fin. C. de test. milit.* Debiles insuper, aliive miserabiles
his beneficiis gaudere debent, *Prag. cursu dilationum in*
fin. de ord. judic. Præses de Franch. *decis.* 233. præcepto
enim Domini ad convivium vocati fuerunt Divi Lucæ
14. ibi: *sed cum facis convivium, voca pauperes, debi-*
les, claudos, cæcos, & beatus eris &c. Fiscus quoque
gaudet, Afflict. *decis.* 210. *in princ.* cum Respublica di-
catur genus, & Fiscus ejusdem pars, vel Respublica
caput, & Fiscus membrum, Andr. in *tit. quæ sint*
Regalia, Luc. da Pen. in *rubr. C. de jure Fisci lib.*
10., & in *l. penult. C. de diversis prad. urb. lib.* 11. Fiscus
24 autem dicitur Imperatoris, vel Regis Ærarium, val
Fiscus appellatur, quod fiscus sit, idest solvendo, si Bal-
25 di auctoritatem in hoc amplecti velimus in *cons.* 363.
quoad hanc Fisci etymologiam vide, si lubet, Jo: Cal-
vinum in *Lexico juris*, & Franciscum Hotmannum in
Comment. verbor. juris verbo Fiscus.
Minores si in processu judicii afficiantur majores, eis
26 competunt benaficia, modo probationes sint factæ tem-
pore minoris ætatis, val dilationes eodem tempore de-
27 cursæ sint: & in his casibus majores, qui minoribus
succedunt, beneficio restitutionis gaudent, Imbrian. *de*
primo, *& secundo beneficio consid.* 3. *num.* 74. competit
quippe banaficium huic haredi, non ratinna personæ
minoris, sed quia minor fuerit læsus, ut videre est
penes Afflict. *decis.* 211. Troys. in *pragm.* 7. *num.* 7.
de dilation. Reg. Tap. in *Constit. Minorum jura n.* 10.
& in *Constit. Mulieribus num.* 11. in possessorio autem
28 summario minores non habent beneficia, ubi non agi-
tur de damno irreparabili, at in plenario quidem cer-
tè, Rovit. in *Pragm. cursu dilationum num.* 29. quemad-
29 modum si in dolo versentur, a beneficio excluduntur,
per text. in *l. si is, qui minorem*, *& l. si alterius C.*
si minor se majorem dixerit.
Minori tamen Doctori beneficia denagantur, facit tex.
30 in *l.* 1. *C. qui & adversus quos*, ibique decidit Bald.
& glos. in *l. professio C. de muner. patrim. lib.* 10. Ti-
raquell. in *tract. de nobilitate c.* 20. *nu.* 41. Amendola
in *addit. ad dec. D. de Franch.* 421. *n.* 14. nam sicuti
31 malitia, ita peritia ætatis defectum supplet, ut de ma-
litia loquitur tex. in *d. l. si alterius C. si minor se*
majorem dixerit, & de peritia text. in *l.* 2. *C. de his,*
qui

qui veniam ætatis impetraverunt.

Rursum minores heredes mariti beneficiis non gaudent
32 adversus mulierem prætendentem restitutionem dotium
in exceptione adulterii, bene tamen quoad antefatum:
nam in primo caso tractatur de lucro captando, in se-
cundo de damno vitando, & ita decisum est penes D.
Præsid. de Franch. *decis.* 421.

Hæc vero sit regula, quod minori actori beneficia com-
33 petentia, reo quoque competunt; quia dilationes in
causa sunt communes, vulgata *l. petenda C. de tem-
por. in integr. restit.* glo. in *l.* 1. *&* 2. *C. si adversus
transactionem*; & merito, ut servetur æqualitas, ne-
ve reus, & actor ad imparia judicentur, *l. non debet
de reg. jur. cap. non licet eod. tit. lib.* 6.

Consortes litis beneficiis quoque fruuntur, si causa indi-
34 dividua sit, & eadem actione, & jure in judicium
veniunt, aut periculum, & commodum ad omnes per-
tineat, ut plures heredes causa defuncti, vel plures
possessores causa unicæ cessionis, Afflict. *dec.* 213. Reg.
Tapia *de jure Regni* super *Const. minorum juxta nu.*
5. quo referri possunt exempla isthæc; nam semestre,
35 quod Clerico compatrono ad præsentandum competit,
laico quoque conceditur, *cap. un.* ubi glos. *de jure
patron. in* 6. appellatio per unum interposita, alteri
prodest, ex text. in *l.* 1. *&* 2. *C. si unus ex pluribus
appellaverit*: comprobatur denique ex text. in *l.* 1. *C.
de diversis rescriptis*, ubi rescriptum ab uno impetratum
36 ad alios porrigitur consortes; hinc est, quod quis
consequitur per socium, quod per se ipsum consequi
nequit, *l. loci §. si fundus D. si servitus vindicetur.*

Hinc etiam fit, ut si minor in termino beneficii non
37 probaverit, probationes factæ a majore in dicto ter-
mino in hoc Regno non rejiciuntur, vide ad rem de-
cis. *Capyc.* 170. & Ursill. ad *Afflict. decis.* 89.

Ex eadem ratione minor renunciare non potest petito
38 beneficio in majoris præjudicium, quia majori jam
acquisitum est jus, Thor. in *compend. decis. ver. bene-
ficium petitum, par.* 2. & conferunt argumenta; nam
appellationi interpositæ appellans invito appellato re-
nunciare nequit, ut ex text. in *l. ampliorem C. de
appellat.* & Clericus, qui convenit laicum coram Ju-
dice seculari, a laico reconventus per *cap.* 1. *&* 2.
de mutuis petitionibus, conventioni suæ renunciare non
potest, Aufer. in *tract. de potest. Jud. secul. super Ec-
clesiast. perso. reg.* 2. *num.* 4. Afflict. *decis.* 173. D.
Præses de Franch. *dec.* 193. *&* 149.

Verum re integra beneficio renunciari potest; & re in-
tegra dicitur, quando ad aliquem actum non fuerit de-
ventum; confert text. in *l. si pecuniam D. de condict.
causa data &c. vers. nam si ita res se habet.*

Tertius, si sit persona privilegiata, & veniat in causa,
39 sive ad infrigendum, sive ad coadjuvandum colliga-
torum jura, auditur in terminis, in quibus reperitur,
Innoc. in *cap. cum super de re judicata*; quoniam jus
tertii regulatur secundum jus principalis conventi, Rot.
Bonon. *conclus.* 75. si vero veniat in tempore, privile-
giis gaudet, Afflict. *decis.* 29. *& in Constitut. Obscu-
ritatem col.* 5. & notat Ursill. in *d. dec. Afflict.* Cum
40 igitur tertius regulatur a persona principali, si hæc
privilegiata sit, & beneficia minimè petierit, iisdem
gaudere nequit. Rursum si tempora petendi beneficia
sint elapsa, nequit illa petere, notat Consiliar. de Anna
consil. 97. *& consil.* 98. Cæterum quando tertius oppo-
sitor veniens ad causam inter alios vertentem sit au-
diendus, & qualiter, adire poterit Lector Scipionem
Rovitum in sua 1. *dec. per totam.*

Hoc privilegium, idest beneficium, quod privilegiato
competit, ut dictum est, in læsione fundatur; hæc
41 autem læsio in Regno a minore probanda non est,
sed satis est, quod allegetur, juxta text. in *cap. au-
ditis de testibus*, nec decet *decis. S. C.* 109. penes Ca-
pyc. & ita servatur, quemadmodum Florentiæ, Senis,
& in Umbria, teste Josepho Ludovico in suis *com-
mun. opinion. tit. de minor. concl.* 2.

Cæterum qualitas minoris ætatis, quæ est fundamentum
42 beneficii, demonstranda est; at si ex aspectu digno-
scatur, in adversarium transfert onus probandi, Ma-
scard. *de probat. concl.* 667. *num.* 1. *& seqq. & num* 17.
glos. in *l. si minorem, v. comprobatum C. de in integr.
restit.* in contractibus verò omninò per allegantem pro-
banda est, communiter DD. in *d. l. si minorem*, &
glos. in *cap. constitutus in verbo constiterit eod. tit.* Re-
43 liquæ verò personæ, quibus hujusmodi beneficium
opitulatur, recensentur per Afflict. *decis.* 210, *cum
tribus seqq.*

Præterea cuilibet privilegiato ultra primum beneficium,
44 secundum ad pinguius probandum competit; *ex dict.
Pragm. Cursu dilationum*; cumque nihil in jure sine
causa fiat, non sine ratione geminatio isthæc interve-
nit, nimirum ad excludendam omnem omnino præ-
sumptæ læsionis suspicionem, arg. tex. in §. *sed cum
pauletim in fine Instit. de testam.* & notat Imbrian. in
tract. de prima, & secunda beneficio consid. 2. *sub num.*
84. accedit & alia ratio, quod præter ordinariam di-
lationem, scilicet terminum, duæ aliæ, idest duo be-
neficia conceduntur, ut Tutores, Curatores, aliive
Administratores nullam habeant excusationem, quod
suos Principales defendere nequiverint, cum ad præ-
dictam defensionem non semel, sed ter admoniti fue-
rint legis benignitate.

Primum beneficium quamvis contineat medietatem primi
45 termini, ut ex *dicta Pragm. & Rit.* 71. tamen ob
distantiam locorum prorogari potest, ut est apud Af-
flict. *decis.* 124. Caravita super *d. Rit.* 71. *n.* 8. secun-
dum vero medietatem termini primi beneficii compre-
hendit, ea ratione; quia dum jure speciali duo bene-
ficia conceduntur, merito secunda dilatio brevior est,
quam prima, tertia brevior secunda, ut in prima
omnis adhibeatur diligentia; æquè ac in secunda, quæ
brevior est prima, ne causa in longum tempus pro-
trahatur.

Prædicta beneficia, idest primum peti debet intra trigin-
46 ta dies facta publicatione in causa, eaque intimata;
secundum infra eundem terminum a publicatione pri-
mi beneficii, vel a die conclusionis, si publicatio fa-
cta non sit, *Pragm.* 16. *de ord. judic.* transacto hoc
tempore nemo amplius exauditur, idest adversus lapsum
prædicti temporis non datur restitutio: verum in S.C.
47 ex *Pragm.* 51. *de officio S. R. C.* etiam post tabel-
lam causarum in valvis appositam intra viginti qua-
tuor horas illa petere non est vetitum: cæterum ob
probabile impedimentum, sive culpam, quæ condona-
bilis est, dilatio quædam conceditur, ne veritas pereat.

Si igitur in causa tam actor, quam reus privilegiatæ
48 personæ sint, quatuor conceduntur beneficia, ut tra-
dit Afflict. post And. in *Constit. Regni Obscuritatem
qu.* 10. *num.* 15. puta si minor habuit primum, & se-
cundum beneficium, potest altera pars adversa privi-
legiata ex sua persona petere hæc beneficia, etiam si
usa fuerit illis restitutionibus minori adversario con-
cessis ad pinguius probandum, per *l. petenda C. de tem-
porib. in integrum restitut.* in quibus nominationes
testium tam intra Regnum, quam extra fiunt, cum
congruente tamen dilatione ad examinandum, juxta
Regiam *Pragm.* alioquin frustratoria essent beneficia,
consonat text. in *l. non putavit §. non quærit D. de
bonor. possess. contra tabulas*, & in *l.* 4. *§. condemnatum
D. de damno infecto*, ex quibus legibus per argumen-
tum deducitur, per esse denegare beneficium, atque
49 illud inutiliter concedere, & faciunt quoque *l. servi-
tutis §. si domo D. de servit. urban. prædior. & l. cole-
ctionis gratia D. communia prædiorum, l. oratio* 16. *D.
de sponsalib. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum D. de
Procurat. l.* 2. ubi DD. *D. de jurisdict. omn. judic.*
cum aliis concord., ex quibus colligitur, quod uno
50 concesso debet id omne concedi, per quod perveniri
potest ad illud, vel sine quo illud adimpleri non po-
test; & comprobatur exemplo compromissi, in quo
dilatio pro examinandis testibus, quæ continetur in
nominatione, minimè computatur, ut notat Troysius
in *Pragm. odia litium in fin.* & ita per S. C. repe-
ritur decisum, teste Afflicto *decis.* 124. vide Rnait. su-
per *Pragm. cursu dilationum num.* 31. *& seqq.* & Pra-
tum in *addit. ad Muscatell. glos. adversa.*

Adverte tamen, quod facta nominatione testium intra
51 vel extra Regnum in primo termino probatorio, si
privilegiatus in ea nihil probaverit, aut ea minimè
fuerit usus, non facilè nominatio hæc admittenda est
in hac secunda dilatione, nisi de aliquo justo impedi-
mento Judici constet, juxta tradita per Joannem Gut-
tierez *pract. quæst. lib.* 1. *cap.* 55. & confert text. in *l.*
1. *C. de dilation.* ubi: *sed eandem dilationem, si re-
rum urgentissima ratio flagitaverit, & necessitas desíde-
ratæ inquisitionis exegerit, non facile amplius quam se-
mel, nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam*, ubi
consideranda reor illa verba, *non facile amplius, quam
semel*; nec immerito, quia dilatio, quam testium no-
minatio continet, longior est dilationibus in termino
probatorio, & in primo, & secundo beneficio con-
tentis,

tentis : quod si constet de evidenti præjudicio mino-
52 ris, ejusve privilegiatæ personæ, meo erbitrio con-
cedende est.

Repulsa vero in beneficiis quoad personas testium mini-
53 me conceditur ob crimina, & defectus, Caravit. in
Ritu 71. *num.* 5. Cæterum testes examinati in termi-
nis beneficiorum benè possunt aliundè repulsari; alio-
quin defensiones auferrentur, ex Bart. in *Extrav. ad
reprimendum v. & figura*, Muscatell. *in praxi glos. ad-
versa num.* 5. *& in additione lit. B.*

Pro coronide noto, quod beneficia non conceduntur in
54 causis criminalibus, Rovit. super *Pragm. cursu dila-
tionum de ordine judic. num.* 37. sed vindicent sibi lo-
cum in civilibus etiam ex delicto descendentibus, exem-
plum quære ex *l.* 3. *D. de sepulcro violato*. Insuper in
judicio ad exhibendum instituto, ex quo præjudicium
per aliud reparari nequit, beneficia locum habent, Im-
brian. *de primo, & secundo beneficio, consid.* 8. n. 19.
& 74.

In causa liquidationis tertiarum, sive interesse non con-
cedontur beneficia, si fuerint concessa in causa princi-
pali; quoniam una eademque est causa : si vero in
causa principali unum beneficium fuerit petitum, benè
in causa liquidationis secundum peti potest, Afflict.
decis. 35. & *decis.* 114. ibique addentes.

In causa attentatorum super liquidatione fructuum, quip-
pe quæ continet Judicis contemptum, ut illa revoca-
ri possint, beneficia jure merito sunt concedende etiam
si in causa principali data fuerint, ut decisum refert
Ursill. in *decis. Afflict.* 35. *num.* 3.

In compromisso voluntario, seu conventionali beneficia
prædicta, seu restitutiones ad pinguius probandum con-
cedi quoque possunt, ratione incidentiæ, ut factum
probetur, ex text. in *cap. causa de in integrum restit.*
55 ubi glos. in *v. incidenter*, & confert text. in *l. quoties
C. de judiciis*, non obstante *l. ult. C. ubi, & apud
quem*, quæ contrarium decidit, nam loquitur de resti-
tutione, quæ fit principaliter, idest de sententia; quo
casu erbitri hac facultate carent, secus si incidenter,
idest de restitutione ad pinguius probandum, ex qua
oritur probatio, & ex probatione laudum.

Hinc etiam, ne ad dilatandum beneficia concedantur,
56 statuta est pœna contra beneficio non utentem in
Pragm. s. *de dilation.* ibique Rovit. ut autem pœna
hujusmodi evitetur, beneficio renunciandum, ultimata
Examinatoris electione, quia tunc res integra dicitur,
& incontinenti videtur beneficium peritum, atque re-
nunciatum.

Tandem in decreto dicitur : *concedatur beneficium cum
57 termino juris*, ut explicatum est, quia juxta *Pragm.*
medietas est primi termini, & post tabellam causarum
in valvis appositam peti potest in S. C. ex enunciata
Pragm. 5e. *de officio S. R. C.* ideoque dicitur : *conce-
datur primum beneficium in Aula petitum*, ut etiam
in antiquis decretorum notamentis observavimus, &
superius quoque diximus; sin autem denegetur, dici-
tur : *non esse locum petito beneficio*.

VINCENTII ALOI

IN CAP. VI.

DISTINCTIONEM III.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Beneficium ad pinguius probandum, quid?*
II. *Unum tantum hodie conceditur ex Pragmatica* 18. *de or-
dine, & forma judiciorum.*
III. *Quibus personis concedatur.*
IV. *Opinio Auctoris num.* 17. *quoad bona hospitalium re-
fellitur.*
V. *A qua die currat terminus dierum triginta ad petendum
beneficium.*
VI. *An duplex concedatur beneficium, si utraque pars sit
privilegiata.*
VII. *Terminus primi beneficii rigorose servatur, & quare.*
VIII. *In quibus causis denegatur primum beneficium.*
IX. *An privilegiatus possit renunciare in præjudicium ad-
versarii beneficio absente.*
X. *Primum beneficium conceditur etiam litiganti per pro-
curatorem.*
XI. *Procurator potest petere primum beneficium absque spe-
ciali mandato.*
XII. *Terminus primi beneficii est medietas primi termini.*
XIII. *Qua pœna plectantur abutentes termino primi bene-
ficii.*

I. OBiter tantum innuit Author noster *num.* 3. quod terminus ad impinguandum dicitur terminus beneficii, quia proficuus est, & ex jure civili & canonico promanat. At non omne quod est proficuum appelletur in jure beneficium, in legibus ipsis ignota sunt nomina beneficii, & termini ad pinguius impugnandum, nec ex his verbis cognosci potest, quid sit ipsum beneficium. Igitur ab ipso jure arcessenda est cognitio hujus beneficii. Minoribus in judicio læsis ob probationes non factas in termino, restitutio concedebatur adversus termini lapsum, & ex æquitate admittebantur ad probationes faciendas *l. & si ff. de minor.* Hæc restitutio non semel sed sæpius concedebatur novis supervenientibus probationibus *l.* 2. *& fin. Cod. sæpius in integr. restit.* Ab interpretibus tamen restricte fuit, ut bis postulari poterat *arg. l. volu-ti ff. de edend.* Et quia ex rigore juris post didicita testificata, & publicationem factam non poterant amplius recipi testium dicta, ex æquitate tantum & indulgentia scripta hæ duæ restitutiones concedebantur. Ex tali æquitate & indulgentia ab interpretibus appellatæ etiam fuerunt primum & secundum beneficium, *Isern. in Const. beneficium*. Hinc etiam in nostris patriis legibus nomina primi & secundi beneficii adoptata fuerunt, ut videre est in *Const. Beneficium restitutionis, Poteranorum, in Pragm. unic. de insi. caus. non rest., &* 52., 56., *&* 62. *de offic. S. R. C.* Et ex his patet quod beneficium ad pinguius probandum idem est ac restitutio concessa personis privilegiatis, ut adversus lapsum termini ex æquitate admittantur ad probationes faciendas, quæ rigore juris fieri non possunt.

II. Ex omnibus Pragmaticis emanatis sub titulo *de ord. judic.* scopus colligitur resecandi dilationes, ut judicia celerem cursum haberent. Quantum vero judicia in longum protrahebantur ob hæc duo beneficia Personis privilegiatis concessa adparet ex termino impartito ad illa petenda, & ex tot dilationibus quæ denuo concedebantur. Hinc *Pragm.* 18. *de ord. judic.* pro celeri causarum expeditione secundum beneficium sustulit, & primum tantum beneficium Personis privilegiatis reliquit, ut in illo restituerentur elapso termino ad probationes faciendas.

III. Quæ autem sunt Personæ privilegiatæ? *Pragm. cursu dilationum* numerat pupillos, minores, Ecclesias, Viduas, & postea generalibus verbis subdit *& alias personas miserabiles*. Quasi exprimere voluisset, quod regulariter Personis nominatis absque causæ cognitione concedendum sit beneficium ad pinguius probandum, quia ex verbis & mente legum ex ipso cursu termini elapsi censetur probata læsio; sed personis generaliter designatis utpote *miserabilibus* non indistinctè conceditur beneficium, sed arbitrio Judicis ex causa cognita. Et revera Pupilli & minores uti beneficiati nominantur in *Const. minorum jura*, mulieres in *Const. mulieribus*, Fiscus & Universitates in *Const. privilegium restitutionis*, Ecclesiæ in *Pragm. cursu dilationum*; ideoque etiam Afflictus in *dec.* 230. has tantummodo personas privilegiatas recenset. Sed de aliis personis non habetur textus expressus in patriis legibus. Hinc Forenses super Personis miserabilibus, quibus beneficium ad pinguius probandum porrigi debeat, in varias opiniones abierunt. Cevensis ex verbis *d. Pragm.* inter Personas miserabiles privilegiatas recenset Mercatores in itinere, Rumipetas, libertos Ecclesiæ, leprosos, captivos, aliosque quos recenset Innocentius in *c.* 1. *de postuland.* Author noster ultra Personas in *d. Pragm.* nominatas, uti privilegiatos habet Prodigos ex decreto Judicis declaratos, mulieres quascumque etiam meretrices, senes imbecilles ex defectu mentis, cujus opinioni adhæremus ob rationes adductas ex usu Fori, & decisionibus S. C., quas repetere in animo non est, ne de charta ad papyrum, uti est in adagio, describere videamur. Tantum his addimus hereditatem jacentem ex *dec.* 45. apud *Rovit.*, & filiosfamilias minores sub patria potestate existentes pro eorum bonis adventitiis, ut probavit *de Marinis resolut.* 200. *c.* 14., quia loco

gino-

minorum considerari etiam debent.

IV. Assentire tamen non possumus Authori nostro ajenti *n.* 15. quod hospitalia etiam hoc beneficio gaudeant, quia in iis etiam piæ functiones exercentur, & eorum bona alienari nequeant sine assensu apostolico. Abreptus fuit Author a comuni Forensium opinione, quod hospitalia tunc gauderent beneficio Ecclesiarum, cum Ordinarii authoritate erecta fuissent, & tunc etiam illorum bona alienari non poterant. Sed in *Pragm.* 2. *cursu dilationum* Ecclesiis tantum, & non omnibus aliis locis piis beneficium conceditur: & omnes Forenses affirmare coacti fuerunt per similitudinem & æquipollentiam extensionem fieri ab Ecclesiis ad Hospitalia, *Merlin.contr.forens.c.61. centur.1.*, *Marin.lib.1. resolut.resol.339.* Hæc tamen similitudo & æquipollentia pro Ecclesiis tantum valet, quia ipsæ Minoribus æquiparantur, & non ulterius extendenda est. Igitur extensio de loco ad locum & de Persona ad Personam fieri non debet contra expressam juris determinationem, cum beneficia sint semper stricte interpretanda. Imo Ecclesiæ ipsæ non semper æquiparantur pupillis & minoribus, quia non ut hi semper læduntur. Quidquid autem sit de læsione, hodie constat quod Ecclesiæ non omnibus privilegiis minoribus concessis gaudent. Postquam enim Diplomate *diei* 27. *Februarii* 1747. sancitum fuit, quod electio Fori non concedatur nisi illis Personis limitative, in *l. unic. quand. Imper.* comprehensis, aliis diplomatibus *diei* 8. *Aprilis* 1747. & *diei* 9. *Aprilis* 1773. etiam Ecclesiæ hoc privilegio privatæ fuerunt. Cum igitur Ecclesiis tantum beneficium ad pinguius probandum concessum fuisset, & beneficia Ecclesiis concessa sint strictissime interpretanda, sequitur quod ad bona Hospitalium beneficium ad pinguius impugnandum non sit extendendum. Cave porro ab Auctoris doctrina, bona Hospitalium vendi non posse, nisi servatis requisitis ab *Extrav. Ambitiosæ* propositis. Numquam in Regno nostro Lex ista Pontificia fuit recepta; nec nunc servatur: quo circa in venditione bonorum Hospitalium, aliorumque Piorum Locorum non *Extravaganti*, sed Regiis Rescriptis sunt accommodandæ juridicæ formalitates, scilicet, Decretum *quod Expedit* a Laico Magistratu interposito, prævio apprezzo, & probatione necessitatis ac utilitatis venditionis, omnino sublata subhasta, quæ hodie Piis Locis non conceditur.

V. Beneficia ex usu Fori petebantur usque ad sententiam definitivam etiam post causam productam, sed hic usus correctus fuit a *Pragm.* 16. *de ord. judic.* quæ statuit terminum triginta dierum primi beneficii currere a die sequenti intimatæ publicationis, & elapso termino prædicto præcludi viam tam Actori quam Reo amplius beneficium petendi.

VI. In uno eodemque judicio olim personæ privilegiatæ duo beneficia concedebantur, & post sublatum secundum beneficium, unum tantum conceditur; ita ut si concessum fuerit in prima instantia, non potest iterum concedi in secunda instantia. At si in eodem judicio tam actor quam Reus sint privilegiati, & unus illorum in prima instantia habuerit beneficium, debet aliud privilegium concedi alteri petenti. Imo si plures sint privilegiati, cuicumque illorum petenti concedi debet, quia quilibet privilegiatus venit ex sua propria persona, *Capyc. Latr. dec.* 79.

VII. Tam rigorose servatur terminus dierum triginta statutus a *Pragm.* 16. *de ord. judic.* ad petendum beneficium a die intimatæ publicationis, ut si privilegiatus de decreto publicationis reclamaverit, & succubuerit, & interim elapsus sit terminus prædictus, non potest amplius beneficium petere. Ratio est quia firmo remanente decreto publicationis succubuisse censetur etiam in cursu termini, qui computatur a die intimatæ publicationis, & non a die intimatæ confirmationis, & decretum publicationis statim produxit effectum ex juris dispositione. Et ita decisum refert *Rovit. in dec.* 18., *de Marin. ad Revert.*, *dec.* 578. *n.* 3., *Gizz. ad Latr. dec.* 91.

VIII. Non conceditur beneficium ad pinguius probandum in causis criminalibus, *Isern. in Const. obscuritatem*, nec in causa liquidationis Instrumenti, quæ sapit criminalitatem, *de Franch. dec.* 421., *Rovit. ad Pragm. II. de ord. Judic. n.* 33. Non conceditur similiter in causa remediorum Capitulorum Regni, in quibus proceditur per extraordinariam cognitionem, cum expresse fuerit determinatum in *cap. ad regale fastigium: Non exigent in his cognitionalia*, *Anna allegat.* 84. Nec in judiciis summariis in quibus non agitur de damno irreparabili, *Capyc. dec.* 13., *de Marin. resol.* 328. *lib.* 1. Plures quæstiones theorico-practicas fecit hic *Imbrianus tract. de prim. & sec. benef.* quæ omnes reduci possunt ad illud, quod in causis, in quibus non datur appellatio ad effectum nec suspensivum, nec devolutivum, non datur beneficium ad pinguius probandum.

IX. Obtento beneficio non potest beneficiatus illi renunciare in præjudicium adversarii, quia terminus est comunis, & quæsitum est jus adversario suos producendi testes, *de Franch. dec.* 269. Quod secus est si privilegiatus tantum beneficium petierit, *Ursill. ad Afflict. in dec.* 89., quia tunc cum res sit integra, potest beneficio petito renunciare, & nullum jus quæsitum fuit Adversario, *Altimar. ad Rovit. cons.* 32. *n.* 29. *lib.* 2.

X. Ea doctrina Bartol. in *l. minor ff. de minor.*, quod minor non litiget cum Procuratore quia perderet beneficium restitutionis, & non posset restitui in exceptionibus, Maranta *p.* 6. *in tit. & quandoque appellatum num.* 104. tenuit absolute quod non conceduntur beneficia minori litiganti per Procuratorem, sed dubitavit in muliere *n.* 106. Hæc doctrina in Foro rejecta fuit, quia *Pragm.* 2. *de ord. judic.* indistincte omnibus beneficiatis sive per se litigent, sive per Procuratorem, concedit beneficium, & ita constanter decisum in S.C. testantur *Ursill. ad Afflict. dec.* 114., *Franch. dec.* 446.

XI. An autem Procurator petens beneficia debeat habere mandatum speciale, vel sufficiat generale, etiam fuit controversum. Caravita in *Rit.* 70. tenuit, quod Procurator debet habere speciale mandatum etiam ex sensu juris comunis in *l. illud §. si tales ff. de minor.* Sed ex usu Fori absque tali speciali mandato petitur beneficium, *Moill. in grad. publicat. n.* 60.

XII. Terminus primi beneficii est medietas primi termini principalis, ut statuitur in *Ritu M.C.* 71., in quo termino possunt fieri nominationes, & alia quæ in termino principali fiunt. Et licet *Afflict. dec.* 124. dicat Ritum istum fuisse correctum, tamen explosa opinione Afflicti contrarium probavit *Rovit. in Pragm.* 53. *de offic. S. R. C.*, quia hæc dilatio non est arbitraria Judicis, postquam tempus præfixum fuit a lege determinatum.

XIII. Abutentes terminis beneficii, ut judicium dilatarent, multabantur pœna ducatorum duodecim per *Pragm.* 29. §. 2. *de offic. Mag. justit.* Sed a *Pragm.* 7. *de dilat. num.* 9. pœna aucta fuit in duplum, scilicet ad ducatos vigintiquatuor.

DISTINCTIO QUARTA.

SUMMARIUM.

1 *Praxis decreti conclusionis in beneficiis.*
2 *Conclusio quæ sit, & unde appelletur.*
3 *Conclusio in causa fit prævia partium citatione.*
4 *Conclusione omissa an processus vitietur.*
5 *Conclusio fit cum reservatione præsentandi scripturas, & unde Praxis ista dimanet.*
6 *Quando scripturæ præsentari possint, etiam facta monitione ad dicendum, imò vel introducta causa.*
7 *Producenti scripturas terminus competit ad concomitandum, seu comprobandum cum decreti formula.*
8 *Praxis decreti ad concomitandum unde oriatur.*
9 *Subornationis timor abest in Tabellione, ac testibus ad corroborationem suæ scripturæ testantibus.*
10 *In termino ad concomitandum testium nominationes fieri possunt, & utrique parti terminus hic est communis.*
11 *Terminus ad concomitandum scripturas privatas non datur, sed Principales easdem recognoscere coguntur, & quare.*
12 *Scripturarum recognitio omni tempore permittitur; & S. C. decisio refertur.*
13 *Terminus ad concomitandum scripturas privatas aliquam fidem facientes, vel aliunde adminiculatas conceditur.*
14 *Terminus ad concomitandum authenticam scripturam,*

vel apocham trino teste notatam impartitur.
15 *Terminus ad concomitandum concessus comprehendit scripturas privatas cum publicis præsentatas.*
16 *Ad veritatem eruendam via probationibus non obstruitur.*
17 *Terminus ad concomitandum an concedatur quoad scripturas in libello contentas, vel ad comprobandum contenta in scripturis, & n. 18.*
19 *Probationes aliæ non admittuntur, facta publicatione examinis in termino ad concomitandum, ac limitationes afferuntur, ut n. seqq.*
20 *Exceptio falsi procuratoris potest semper opponi, & Judicis pariter incompetentia ex defectu jurisdictionis.*
21 *Electio, & variatio fori fieri potest etiam post introductam causam, & Principalis depositio super novis post conclusionem emergentibus.*
22 *Probatio per ocularem Judicis inspectionem, quæ est omnium maxima, fieri potest etiam post causam introductam, sed infra unum mensem.*
23 *Juramentum suppletorium etiam post introductam causam defertur, quave ad illud obtinendum requirantur, & quando denegetur, cum num. 25. & 26.*
24 *Parva quantitas Judicis arbitrio remittitur.*
27 *Auctores materiam juramenti suppletorii tractantes referuntur.*
28 *Citatio ad dicendum in facto, & in jure, facta conclusione, hodie in S. C. fit loco citationis ad sententiam, ejusque effectus memorantur, ut n. seqq.*
29 *Citatio ad dicendum perpetuam reddit instantiam.*
30 *Instantia causæ in civilibus non facta hujusmodi citatione per triennium expirat, in criminalibus per biennium.*
31 *Instantia perempta per insufflationem vitæ spiritus a D. Præside S.C. imploratam restituitur, refectis expensis reo convento.*
32 *Auctores de peremptione instantiæ, ac spiritus vitæ insufflatione differentes recensentur.*
33 *Omnia sub Sole pessum abeunt, & nil certius morte, sed nihil die mortis incertius.*

DIe &c. In causa N. N. per D. Militem U. J. D. Regium Consiliarium N. N. & causæ Commissarium fuit facta conclusio in forma.

Die &c. Fuit provisum, & decretum, quod N. N. concedatur terminus dierum . . . ad concomitandum scripturas præsentatas, & parti ad impugnandum.

TRanseundo nunc ad decretum illud, quo dicitur:
Die &c. in causa N. N. per D. Militem U. J. D.
1 *Regium Consiliarium N. N. & causæ Commissarium*
fuit facta conclusio in forma, sciendum est, quod facta
publicatione in beneficiis, fit in causa conclusio, quæ
2 est præclusio facultatis ulterius testes producendi, &
est alter lapis angularis, quo processus clauditur, ut
eruitur ex *cap. dilectus de fide instrum.* ubi glos. ex *cap.*
auditis de procurat. ex *cap. pastoralis de causa possess.*
& propriet. & ex *Prag.* quæ incip. *Post conclusionem de*
3 *ordin. judic.* Capyc. *decis.* 35. *in fin.* ideoque ad illam
non devenitur, nisi prævia partium citatione, ut comparеant coram Commissario ad concludendum, sive ad
conclusionem processuro, sed hæc citatio non servatur
in M. V. C. ut in publicatione supra firmavimus: hæc
4 autem omissa processum vitiat; quia non solum de stylo est, sed vigore *Prag.* 12. & 13. *de ordine judiciorum,*
& Rit. 75. videtur esse de substantia: utcumque tamen
discrepent inter se DD. certe in Regno, in omnibus
Regiis Tribunalibus conclusiones fiunt, ut monet Borrell. in *sum. dec. tit.* 26. *n.* 18. *tom.* 2. dicitur *in forma;*
nam licet sit præclusio facultatis producendi testes, ta-
5 men fit cum reservatione, scilicet præsentandi scripturas: de qua praxi testantur Afflict. in *dec.* 272. idem
Borrell. *ibidem num.* 82. Verum scripturæ præsentari
6 possunt etiam post monitionem ad dicendum, imo vel
introducta causa, ut ex *Prag.* 52. incip. *Per S. R. C.*
de officio S. R. C. & ita in praxi servatum vidi, quum
litigatores malitiose non procedunt; sed opus est, ut
prædictæ scripturæ sint publicæ, aut aliquam probationem faciant, cujusmodi sunt eæ, quæ conficiuntur ab
Officialibus in rebus ad eorum officia pertinentibus,
testibus Gizzarello *decis.* 41. de Marin. ad Revert. *dec.*
20. Cavalcan. *dec.* 370. Rota penes Rubeum *decis. recentior.* 153. *num.* 6. *par.* 12. Seraph. *decis.* 1245. Rovit.
cons. 4. *tom.* 3. ubi D. Altim. alinquin probatio tota
consideret in probatione testium, ut notat D. Præses
de Franch. *decis.* 631.

Scripturas producenti competit terminus ad concomitandum, sive comprobandum per testes, qui conceditur
7 Judicis decreto, hac videlicet formula: *Die &c. visis*
comparitione fol. . . . scripturis, fol. . . . ac partibus auditis per D. &c. fuit provisum, & decretum, quod N. N.
concedatur terminus dierum . . . ad concomitandum scripturas præsentatas, & parti ad impugnandum. Quæ
8 praxis descendit ex *cap. fraternitatis de testib.*, & ex doctrina Baldi in *l. ampliorem cum* 5. *C. de appell.* ubi docuit,
quod subornationis timor non consideratur in Notario,
9 & testibus ad comprobationem suæ scripturæ testantibus; innititur quoque *Prag. Cursus dilationum de ordine judic.* atque *decis.* S. C. penes Afflictum 115. 172.
& 272. In hoc insuper termino partes facere possunt
10 testium nominationes, cum terminus iste concedatur
etiam ad defensionem, & est partibus communis, Muscatell. in *praxi S. C. lib.* 1. *glos. præsentatas num.* 23.
per text. in *l. Judices C. de fid. instrum.* nisi testium
nominatio calumniose petatur, Thor. in *comp. decis.*
par. 3. *sect.* 2. *v. nominatio testium.* Verum quando dictæ
11 scripturæ privatæ, quæ nullam faciunt fidem, præsentantur, licet non impartiatur terminus ad concomitandum, nihilominus easdem Principales recognoscere tenentur, cum diversum sit, quod eæ recognoscantur,
& quod testibus coadjuventur; recognitio enim est
probatio ex confessione, & interrogatione, quæ omni
12 tempore permissa est, & ita pluries reperitur decisum
per S. C. teste Gizzarello *dec.* 41. & D. Præs. *dec.* 263.
Quinimo scriptura privata aliquam fidem faciens, vel
13 quæ adminiculo quodam, vel nuda comparatione literarum adjuvari potest, ad illam testibus concomitandum, terminum quoque poscit, D. Regens Sanfelicius
decis. 146. quemadmodum scriptura a Notario authen-
14 ticata, aut apocha trino teste notata, ut notat idem
D. Regens Sanfelicius, & Ursillus ad *Afflictum decis.*
272. confutata contraria opinione D. Præsid. *dec.* 631.
n. 2. idque comprobatur alia decisione S. C. relata per
Joannem Baptistam Mucci in *observat. ad dict. dec. Sanfelic.* prout in casu, quo scriptura privata præsentatur
15 cum alia publica; nam terminus ad concomitandum
impartitus comprehendit etiam ejusmodi scripturam privatam, quod jam patet non dilatari judicium; non
enim præcludenda est via probationibus ad veritatem
16 eruendam, testibus D. Præs. *decis.* 361. *num.* 2. & eodem Joanne Baptista Mucci in *dict. observ. sive dilucidat. num.* 4. qui *n.* 6. satis ingeniose distinctionem adstruit, quod si scripturæ post conclusionem præsentatæ
17 fuerint, etiam in libello enunciatæ; tunc non conceditur terminus ad concomitandum; secus si in libello
contenta in scripturis fuerint enarrata, & scripturæ
nullatenus memoratæ; nam si post conclusionem scripturæ præsententur ad eas concomitandum, sive comprobandum, terminus profecto est concedendus; quinimo non solum ad scripturas, sed etiam ad contenta
18 in eis comprobandum impartiendus est, ut magis, ac
magis veritas elucescat, D. Præses de Franch. *dec.* 631.
vers. sæpe sæpius, & ita determinatum junctis Aulis
tradit idem D. Sanfel. relata *decis. n.* 11. facta publi-
19 catione in hoc examine, præcluditur deinde via ad
producendum alias probationes; quod tamen haud habet locum in exceptione falsi procuratoris, *l. licet C.*
20 *de procuratorib.* quæ potest, quoties libuerit, opponi.
Rursum si agatur de incompetentia Judicis, ex defectu
jurisdictionis, cum sit radicitus incompetens, Gramm.
dec. 61. *num.* 19. quæ incompetentia potest etiam post
sententiam opponi, Glos. in *Clem. unica v. non obstante de sequestratione possession. & fructuum.* Item in electione, & variatione fori privilegiatis personis, nempe
viduis, pupillis, aliisque miserabilibus competente,
21 quæ fieri potest etiam post causam introductam, Carav. *Rit.* 231. de Franch. *dec.* 100. atque etiam in depositione principalis tanquam legalioris, scilicet super
novis post conclusionem emergentibus, ut ex *Prag.* 4.
de dilation. vulgo dicta *delli 28. capi cap.* 7.
Insuper in accessu faciendo per causæ Commissarium su-
22 per faciem loci, cum quis inspectione oculari intendit fundare suam intentionem, Carav. in *Rit.* 239. *n.*
7. Borrell. in *sum. dec. tit.* 26. *n.* 81. *tom.* 2. quæ probatio dicitur evidens, & omnem aliam probationem
superat, Afflict. *dec.* 107. *n.* 6. late Bocer. *class.* 6. *disp.*
26. *de ocul. inspect.* Itaque post causam introductam visura loci peti potest, infra tamen unum mensem, ex
dict. pragm. 4. *cap.* 15. rursus juramentum suppletorium,
23 quod in defectum plenæ probationis defertur a Cara-
vit.

vit. *super Rita* 239. *num.* 5. usque locum habeat, in-
frascripta sunt apprime servanda, nimirum ut in cau-
sa sit semiplena probatum, aut per unum testem de
visu omni exceptione majorem, juxta Hippolytum in
sing. 197. aut per aliud genus probationis quod semi-
plenam constituat, innumeri DD. apud Borrell. in
summa decis. tit. 54. *de juram. suppletor.* ut causa, in
qua juramentum est deferendum, sit modica, & parvi
momenti Afflict. *decis.* 373. *num.* 10. vide Borrell. *d.*
loc. num. 38. *& seqq.* parva autem quantitas Judicis ar-
24 bitrio remittitur, Caravita super *Rit.* 115. quinimo
etiam si causa non sit modici præjudicii, dummodo
plusquam semiplena probatione fulciatur. Præterea ut
persona, cui juramentum erit deferendum, non sit usu-
25 raria, nec perjora. Denique ut altera pars ad viden-
dum hoc juramentum moneatur, ad tradita per Ca-
pyc. *dec.* 35. *num.* 3. in causa vero criminali, matri-
moniali, vel in quavis alia, ubi numerus testium est
de substantia, juramentum istud non defertur, atque
26 in aliis casibus, quos congerunt Additionat. Afflict.
in *decis.* 36., & Berlich. *conclus.* 54. *par.* 1. quod si
materiam hanc juramenti suppletorii uberius degustare
27 quis velit, consulat Vincent. Bonden. in *collectat.* 49.
tom. 2. Camill. Borrell. *in summ. decis. tit.* 54. *tom.* 2.
Prosper. Farinac. *in repert. judicial. qu.* 71. Sigismund.
Scacc. *de judic. lib.* 2. *cap.* 12. Arismin. Tepat. *var. jur.*
sentent. tit. 235. Quirin. Schacher. Balthasar Tomasium
in eorum special. *tract. de juram. supplet.*
Conclusione facta ante sententiam expeditur citatio ad
28 dicendum in facto, & in jure, quæ hodie in S. C.
fit loco citationis ad audiendam sententiam, D. de
Franch. *decis.* 261. *num.* 11. & est omnino necessaria,
alioquin induceretur nullitas, ad tradita per Afflict.
in *dec.* 283. effectus autem prædictæ citationis magnus
29 est; nam per eum causæ instantiæ perpetuatur, ut ea
Capyc. *decis.* 109. *num.* 4. Franch. *decis.* 643. *n.* 5. quod
tunc causæ expeditio facto Judicis dilatetur; idcirco
non perit instantia, ut ex *Pragm.* incip. *Instantia causæ*
sub *tit. de instantia causa non restituenda*, Carav. super *Rit.*
248. *n.* 4. Cæterum non facta hujusmodi citationa in
30 civilibus, instantia causæ triennio post litis contesta-
tionem expirat, *l. properandum C. de judic.* Ræward. *var.*
lib. 4. *cap.* 14. in criminalibus vero per biennium *d. l.*
properandum, & ex *Rit.* 248. nisi per insufflationem
vitæ spiritu restauretur: quæ quidem insufflatio a D.
Præside S. C. imploratur, prævia supplicatione; quan-
31 doquidem ad ipsum spectat, qui Regis personam re-
præsentat, *Rit.* 248.: *Domina Regina prorogaret instan-
tiam*. Adde, quod instantia restituitur, refectis expen-
sis reo convento, vide Rovit. in *Prag.* 1. *de instantia
causæ non restit. in fin. &* Caravit. *super d. Rit.* 248. *n.* 6. de
32 hujusmodi instantia, ejusque peremptione, & vitæ spi-
ritus insufflatione extant decisiones penes Capyc. 11.
165. & 206. penes Gram. 69. & 91. Præs. de Franch.
250. 593. 643. 653. & 654. & late disserunt Camill.
Borrell. in *summa dec. lib.* 1. *tit.* 64. Jo. Antonius ab Ec-
clesia *par.* 2. *observ.* 22. Cardinal. Tusch. *pract. Conclus.*
jur. lit. I. *conclus.* 202. *& seq.* Arismin. Tepat. *var. jur.*
sent. tit. 121. Bartol. in peculiari *tract. de perempt. in-
stantiæ*. Hic autem contemplare Lector, nihil esse sub
sole perpetuum, & quemadmodum omnis homo mo-
ritur, ita & cursus cujuslibet causæ finitur: omnia
33 plane pessum eunt, id autem est semper cogitandum,
nihil esse certius morte, & nihil incertius hora ipsius
l. 1. *D. de condit. & demonst.* ibi: *Pomponius heres meus
cum morietur, decem dato; nam diem incertum habet
mors ejus &c.* sane hanc vitæ deficientiam quotidie
experimur, & nihilominus non proficimus; at cur
morte conturbamur, si certe resurrecturi sumus? sed
ideo timore afficimur, quia commissa pavescimus, ne
propter ea descendamus in lacum: scelerum igitur poe-
nitere nos oportet, & cito, nam qua hora non puta-
mus, filius hominis veniet, ut secum in Coelo fruamur.

VINCENTII ALOI

IN CAP. VI.

DISTINCTIONEM IV.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Actus Conclusionis in Causa hodie deletur, illiusque loco stat publicatio.*
II. *Omissa publicatione committitur nullitas; & quando.*
III. *Post publicationem non admittuntur testium depositiones.*
IV. *Admittuntur tamen probationes per scripturas.*
V. *Scriptura post publicationem exhibitæ non possunt extrinsecis probationibus convalidari.*
VI. *Quid de scripturis exhibitis ad probandam satisfactionem debiti.*
VII. *De juramento suppletorio Arnoldi Vinnii theoria.*
VIII. *Post publicationem fit monitio ad sententiam, quæ est necessaria, & de substantia judicii.*
IX. *Quid si emittantur in compromisso voluntario.*
X. *An valeat notificata Principali, qui habet procuratorem?*
XI. *Mortuo, vel mutato Commissario debet renovari.*
XII. *Post monitionem ad sententiam instantia non perimitur.*
XIII. *Mortuo litigante non proceditur ad sententiam, nisi præcedat decretum, quod judicium transferatur in heredes.*

I. SUmmis digitis disertissimus Author noster attingit praxim conclusionis, & decreti quod *fiet conclusio in forma*, & ejus effectus, utpote suo ævo ositatam, imo necessariam. Tyronibus autem Forensium scripta volventibus ne dubium aliquod remaneret, & ut plene illius cognitionem haberent, paucis originem praxis conclusionis, & ejus effectus exponemus.

Post scholam Bononiæ erectam ex jure canonico mixto interpretationi juris civilis ortum habuit conclusio, quæ erat actus judiciarius adimens facultatem ulterius probationes producendi, *cap. pastoralis de caus. possess.* Hinc apud DD. idem erat esse conclusum in causa ac esse sententiatum, *Barth. & Bald. in l. si mulier §. eadem ff. de re judic.* Aliter tamen fiebat conclusio ex jure Constitutionum & Ritus M. C., aliter ex stylo S. C. & ideo diversi erant illius effectus. Ex *Constit. universis* nequidem Scripturæ recipiebantur post conclusionem, sed ponebantur extra processum; & Advocati disputare debebant de jure ante Conclusionem, quia post illam aliud non erat agendum, nisi ad decisionem causæ pervenire. Quæ praxis confirmata fuit a *Ritu* 238., 239., & 240., ut nequidem publica Instrumenta post conclusionem reciperentur. Hinc intelliguntur antiqui Forenses ajentes post conclusionem factam claudi os partibus, *Capyc. dec.* 35., & *Caravit. in Rit.* 75. & illud adagium, ut post conclusionem nemo loquatur *Alex. cons.* 182. *lib.* 6. Ex stylo postea S. C. fieri cœpit conclusio cum clausula in forma, quæ forma denotabat reservationem Scripturarum, quæ post conclusionem produci poterant. Si fides præstari debet, *Giznarella in dec.* 41. hæc nova praxis post Constitutionem, & ritus relatos incœpit a *Pragm.* Reginæ Isabellæ, per quam forma libellorum & subtilitates sublatæ fuerunt. Quidquid sit de opinione Giznarelli certum est quod cum *Pragm. cursa dilectionum* statuisset post publicationem termini repulsæ partes debere producere omnia instrumenta, cautelas sive scripturas intra quatuor dies utiles, contra quos si aliquid probandum contingerit, illud fieri deberet infra terminum ordine Judicis statuendum, frequentissima fuit hæc nova praxis conclusionis in forma, per quam etiam post conclusionem Scripturæ produci poterant, confirmata a *Pragm.* 53. *de eff. S. R. C.* Hodie ex novissima Praxi hic actus conclusionis in forma etiam fuit sublatus a *Pragm.* 18. *de ord. judic.*, cujus verba supra retulimus, & illius loco stat publicatio.

II. Vidimus quod publicatio non est de substantia judicii, & ejus omissio non vitiat processum; sed quia jus litigatoris respicit, potest pars de illius omissione

gravamen producere. Si tamen procedatur in contumaciam, omissio publicationis est manifesta nullitas, & similiter est nullitas in omnibus casibus, in quibus per omissionem publicationis non datur aditus percontandi, repulsandi, & defensiones producendi, quia cum per publicationis omissionem tollerentur defensiones, quæ in quolibet judicio quamvis summarissimo, & privilegiato tolli non possunt, committeretur notoria injustitia condemnando indefensum, *Afflict. in Const. jurisperitorum*, *Muscatell. lib. 2. Glass. instantia par. 3. n. 9.*

III. Non admittuntur post publicationem testium depositiones, quia post scita timor est subornationis, *Pragm. 14. de ord. judic.* Ex opinionibus tamen DD. admittebantur ante sublatam conclusionem, quando testes erant legalissimi, & nobilissimi, *Carrab. sing. 233.* quando ex officio recipiebantur, *Ursill. ad dec. 272. Afflict.*, quando utraque Pars probavit directe contrarium, & aliis similibus casibus. Hodie tamen post *Pragm. 18. de ord. judic.* non amplius admittuntur post Publicationem testium depositiones, cum sit sublatus ipse terminus ad impugnandum & concomitandum scripturas. Quod non extendendum est ad causas criminales, quæ has non excepit *d. Pragm.*, & ideo salva remanent pristina legum statuta, & DD. sententiæ. Pro majori Lectorum comodo verba *Pragm. n. 27.* transcribuntur: *Considerandosi per inutili tanto il termine* ad concomitandum, *che* ad impugnandum, *ordiniamo che così l'uno, come l'altro si debbano togliere; con che però il Giudice debba aver ragione delle Scritture, che dal e Patti si presenteranno*, prout de jure.

IV. Scripturæ igitur post publicationem præsentari possunt, quia in Regno sola facti veritas est attendenda, dummodo non præsententur per calomniam, *Rovit. Pragm. 6. de ord. judic.*, *de Marin. ad Revert. dec. 210.*; & hæc constans Praxis Fori corroborata fuit a *d. Pragm. 18. de ord. judic.*

V. Scripturæ tamen debent esse publicæ, vel quæ publicam merentur fidem. Nam etiam ante sublatum terminum ad concomitandum & impugnandum, scripturæ privatæ, & nullo modo recognitæ, non validabantur in termino prædicto, quia nullam probationem faciebant, & cum illarum vis ad depositiones testium tantum redigebatur, depositiones illorum non recipiebantur, *Afflict. dec. 272.*, *de Luc. ad Franch. dec. 531.* Hodie igitur post sublatum terminum ad concomitandum & impugnandum Scripturas constans est regula, quod Scripturæ post publicationem exhibitæ nullo modo possunt convalidari per probationes extrinsecas.

VI. In Scripturis tantum quæ exhibentur ad probandum satisfactionem debiti, sive sint apochæ sine testibus, sive literæ missivæ creditoris, potest cogi adversarius ad recognoscendam subscriptionem suam *de Luc. ad Franch. dec. 32. n. 6.* Quod extenditur etiam, ut heres tenetur recognoscere Scripturam defuncti, filius Scripturam Patris, Baro scripturam Ærarii, & dominus scripturam institutorie, *de Marin. ad Revert. dec. 210. e. 5.*, *Paris. dec. 53.* Et hæc praxis etiam hodie servatur, quia *Pragm. 28. de ord. judic.* dum sustulit terminum ad concomitandum & impugnandum, recognitiones harum Scripturarum minime exclusit.

VII. In supplementum probationum, scilicet quando erat semiplene probatum, deferi poterat a Judice juramentum suppletorium. Usus hujus juramenti frequentissimus fuit in Foro, quamquam Donellus *Comm. lib. 24. cap. 19.*, *Heinec. diss. de Lubric. jurem. supplet.*, aliique humaniores Jurisconsulti acerrime pugnassent neque volam neque vestigium inveniri in jure. Et quia Arnoldus Vinnius Advocatus fuit ejusdem juramenti, illius theoriam in *cap. 44. quæst. lib. 1.* breviter exponemus. Postquam substinuit esse medium quidquam, quando nec plene probatur, nec nihil, dixit illud esse probationem semiplenam; & postquam probare conatus est non esse novum in jure, ut plura per se infirma & inefficacia, juncta simul & coacervata, vires, & efficaciam consequantur, opinatur tribus intervenientibus conditionibus esse in potestate Judicis, ut juramentum suppletorium deferat. 1. Ut deferat in probationum inopia. Nam supervacuum est plenis probationibus si deferat Actori, & iniquum si deferat Reo, quippe convictum condemnari oportet juxta formam juris *l. 9. Cod. de obligat.* 2. Ut non in quavis probationum inopia deferat, sed tantum in caussis dubiis. Explicat deinde caussas dubias non illas, in quibus pares sunt utrinque probationes, sed quando dubius est Judex ob minus plenas probationes allatas. 3. Ut deferat causa cognita cui æquius videbitur inspiciendo personas, & causæ circumstantias. Denique animadvertit quasdam causas locum juramento suppletorio non dare, ut criminales, arduas, & magnas. Et ut os clauderet Donello ajenti, quod ea potestate juramentum hoc deferendi *magna fenestra aperta est malis ac imperitis judicibus pro libitu pro hoc aut pro illo pronunciandi d. lib. 24. cap. 19.*, inculcat, quod perniciose errant Judices, qui sine delectu passim deferunt. Ceterum sicuti usu fori inductum fuit juramentum suppletorium, ita hodie ex usu fori obsoletum fuit, & non amplius defertur.

VIII. Post factam publicationem devenitur ad monitionem ad sententiam, ut Partes possint Judices informare de juris & facti veritate. Et est actus tam essentialis, ut si omittatur, sententia erit nulla, quia est de substantia Judicii, *Capyc. dec. 1. n. 35.*, *Afflict. dec. 346.* Unde late fundat *Afflict. dec. 283.* quod sententia absque monitione non meret executionem, quem sequitur *de Marin. lib. 1. resol. 45.*

IX. Et si in compromisso monitio ad audiendum fuerit omissa, laudum est nullum, dummodo compromissum sit necessarium vigore *Pragmaticæ Odie lisium*. Quia laudum promulgatum est ad instar sententiæ a judice latæ *l. ie diem proferre ff. de arbitr.* Secus est in compromisso voluntario, quia coram Arbitratoribus judiciarius ordo non servatur, nec illi a lege sed a Partibus potestatem habent, *de Marin. lib. 1. Resol. 45. e. 5. & 6.*

X. Monitio ad sententiam notificata Principali habenti Procuratorem ex opinione Bartoli in *l. furiose ff. de re judic.* non sufficit; quia Procurator est effectus dominus litis *l. nulla Cod. de procur.*, & dum quis misit Procuratorem, elegit per se non litigare *l. 1. ff. de Proc.* Quam opinionem *Muscatell. gloss. sententiam n. 2.* extendit etiamsi dominus non citatus comparuerit in judicio in actu promulgationis; ideoque ex his rationibus concludit, quod monitio ad sententiam notificata Principali habenti Procuratorem in actis, facit sententiam nullam. Sed contraria sententia verior est, quia ille qui ad litem suscipiendam Procuratorem dedit, causæ suæ non prohibetur adesse *l. 69. ff. de Proc.*, & monitionis finis est ut Adversarius notitiam proferendæ sententiæ habeat. Dum igitur intimatur Principali, creditur ut a Principali certioretur Procurator; & dum intimationi eidem factæ non replicat, quod intimetur suo Procuratori alias de nullitate, creditur etiam intimationi consensisse.

XI. Iterum monitio ad sententiam mortuo vel mutato Commissario fieri debet a Commissario successore, aliter sententia non valebit. Ratio est quia Adversarius notitiam habere debet Commissarii successoris unde apud illum & alios judices jura & defensiones adducere possit, ne Causa indefensa decideretur, *Motill. in grad. Monitionis ad sent.*, *de Franch. dec. 453.*

XII. Monitio ad sententiam perpetuat instantiam, quia illa expedita semper dicetur stare per judicem, ut causa decidatur *Capyc. dec. 109.* In *Pragm. instantia* enim statuitur, quod si ante lapsum instantiæ per duos menses processus fuerit conclusus, & Judici præsentatus cum petitione & protestatione, ut ad expeditionem causæ procedat, tunc culpa judicis videtur differri expeditio causæ, & instantia numquam perit. Male igitur Caravita *ad Rit. 248. e. 4.* dixit, quod per monitionem prorogatur instantia per aliud triennium; nam effectus monitionis non est ut instantiam peremtam per lapsum triennii proroget, sed ut instantiam ipsam perpetuet, ita ut numquam dicatur peremta. Donec enim steterit per judicem, quominus causa expediatur, numquam instantia perit, nec opus est beneficio restitutionis, & prorogationis a jure, vel ab homine. Ideo per monitionem ad sententiam non dicitur instantia quocumque lapsu temporis prorogari, sed perpetuari *Motil. in grad. monitionis ad sent. num. 7.* *Muscatell. gloss. sententiam e. 56.*

XIII. Mortuo litigante non potest procedi ad sententiam, nisi prius præcedat decretum, quod judicium cum defuncto cœptum transferatur in heredes, & ipsi postea heredes moneri debent ad sententiam audiendam. Ratio est, quia judicium fieri debet cum legitimis personis, & si judicium mortuo litigante prosequeretur, illius heredes non vocati, nec auditi remanerent indefensi, *de Franch. decis. 245.*; *Caravit. Rit. 234. n. 6.*

CA-

C A P U T VII.

De Decretis causarum diffinitivis.

S U M M A R I U M.

1 *Diffinitivi decreti formula multiplex ab actione in libello proposita dirigitur.*
2 *Diffinitivum decretum, quo condemnatur aliquis ad solvendum &c. exponitur.*
3 *Decretum, quo condemnatur aliquis alieno nomine, explicatur.*
4 *Decretum, quo condemnatur aliquis ad quidpiam dandum, vel praestandum quid sibi velit.*
5 *Praxis liquidationis remissivè, & Auctores de interusurii liquidatione tractantes recensentur.*
6 *Decretum, quo dicitur :* S. C. declarat *&c. ut in rubrica, quando proferatur.*
7 *Quando quis per decretum ab impetitis absolvatur.*
8 *Quando decernatur absolvi quempiam ab observatione judicii.*
9 *Instantia perempta actio nihilominus reviviscit.*
10 *Decretum illud :* Melius instructo processu providebitur, *quando locum obtineat.*
11 *Decretum* ex causis &c. *enucleatur, & quando, usuveniat, ut num. seqq.*
12 *Judex an teneatur causam in sententiis exprimere, aut ex causis bene sibi visis judicare.*
13 *Ex decreto ejusmodi,* Ex causis &c. *reclamatio non admittitur, sed tantum nullitatis remedium, aut in integrum restitutio, & quare.*
14 *Quoties decretum* ex causis *pronunciatur, id ad aliarum causarum exemplum induci non debet.*
15 *Quinam ordo servandus a Judice in causarum expeditione.*

DIe &c. Visa comparitione fol. ... & omnibus actis, *vel dicitur*, supplicatione fol. .. (in S. C.) provisum, & decretum est, quod N. A. condemnetur ad solvendum summam ducatorum .... in beneficium N. B. una cum interesse a die contractus, *vel dicitur*, a die litis contestationis pro quantitate liquidanda, *vel* pro quantitate, & tempore liquidando; pro qua liquidatione in biduo audiantur partes, *vel dicitur*, condemnetur conventus nomine, ut in actis.

Die &c. visa supplicatione fol. ... N. A. condemnetur in beneficium N. B. ad solvendum quantitatem liquidandam, *vel dicitur* ad dandum, *seu* praestandum *e. g.* modia centum frumenti, *sive* pretium liquidandum, pro qua liquidatione in biduo audientur partes.

Die &c. visa supplicatione fol. ... S. C. declarat, N. A. esse comprehensum *e. g.* in monte instituto ab N. B. & proinde Curator, *sive* Gubernatores montis praedicti condemnentur ad solvendum in beneficium N. A. ducatus .. *vel dicitur* deberi &c. in beneficium N. A. & proinde &c.

Die &c. visa supplicatione fol. ... absolvetur N. B. ab impetitis pro parte N. A. *vel dicitur*, conventus nomine, ut in actis &c. *vel dicitur*.

Die &c. N. N. absolvetur ab observatione judicii, *vel dicitur*.

Die &c. visis comparitione, ac omnibus actis, melius instructo processu, providebitur.

Die &c. visa supplicatione fol. .. ex causis in S. C. discussis, decreto ejusdem S. C. provisum est, quod N. A. condemnetur ad solvendum in beneficium N. B. summam ducatorum ... *vel dicitur* N. N. absolvatur ab impetis &c.

LEgitime compilato judicio, ac praecedente necessaria monitione, ut dictum est, diffinitivum decretum
interponitur conventum condemnando, vel absolven-
1 do: cujus formula multiplex est, & ab actione in li-
bello proposita dirigitur, prout alibi innuimus, igitur
eadem repetere hic loci supervacaneum est. Ut pluri-
mum autem interponitur decretum, quo condemnatur
aliquis ad solvendum, quando petitur certa quantitas
2 in contractu promissa, atque interesse ibi conventum:
vel dicitur, *ad interesse pro quantitate, & tempore liquidandum*, quando interesse non est conventum, vel
a die litis contestationis, & pro quantitate liquidanda;
vel dicitur, *conventus nomine, ut in actis*, ut puta
quando quis condemnatur haud quidem nomine pro-
3 prio, sed alieno, nempe ut tutor, curator, aut legi-
timus administrator: vel dicitur *ad quantitatem liqui-
dandam*, quando certum est aliquid deberi, sed certa
4 quantitas non est liquida: vel dicitur, *ad dandum*,
sive *praestandum*, quando e. g. pecuniae quantitas non
petitur; sed rei species, ut puta tritici, olei, aut
similis, cujus quantitas dependet a liquidatione rei,
& temporis; de cujus liquidationis praxi disseruimus
in *cap. 12. a num. 127.* Quod si cuiquam libeat mate-
5 riam hanc interusurii, ejusque liquidationis judicium
penitius indagare, consulat Antonium Bertramum Sellen, Gasparem Caballinum, Gabrielem Catianum, Christophorum Vonhagen, Jo: Oestenium, Henricum Schilchkrullium, Henricum Rudolphium Redecker, Henricum Rosbecker, Ugonem de Roy in eorum *tract. de interesse*, Henricum Petrum Haberkornium *de liquidatione debiti, & crediti*, Georgium Guntherum, Henricum Andream Cranium, Joannem Mejerum in cor. *tractat. de constitutione debiti liquidi*, Philibertum Bonettum, Jo: Kleinschmidium, Berengarium Paulachum, Petrum Rebuffum, Camillum Plautium in *comment. ad l. unic. C. de sentent. quae pro eo, quod interest &c.* Gaito *de credito cap. 3. a n. 943.* Cardinalem Tuschum *lit. L. conclus. 359.* Cardinale de Luca *de judic. disc. 33.* Nigrum *de except. cap. 13. §. 1. nu. 64. & seqq.* Jo: Antonium ab Ecclesie *p. 1. observ. 167.* Carleval. *de judiciis lib. 1. tit. 3. disp. 8.*

Aliud vero decretum, quo dicitur: *S. C. declarat, N. B.*
6 *esse comprehensum* e. g. *in monte &c.* vel *deberi &c.*
ut in rubrica, pro exemplo affertur, & interponitur,
quando in dubium revocatur, an aliquis vere descendat ea familia illius, qui Montem e. g. instituit; sunt enim producenda valida, ac legitima documenta, quibus uti talis a Judice declaretur: vel ambigitur, an maritagium e. g. debeatur necne; id namque in dubio causa cognita declaratur, ideoque dicitur, *S. C. declarat*: quod quidem fit impartito termino, aut articulo, si juris est, examinato.

Explicaturus aliud decretum, quo dicitur: *absolvatur*
7 *conventus ab impetitis*, noto, quod hoc generaliter
interponitur, quando actor suam intentionem, seu
actionem propositam non probavit, vel quando juris
assistentiam non habet, ac docuit Duran. *dec. 280. n.
2. & dec. 381. num. 1.* relatus a Pellegr. in sua *praxi*
8 *p. 2. sect. 3. subs. 3. interf. 2. num. 2.* ubi alios adducit:
aliud vero decretum: *absolvatur ab observatione judicii*,
tunc locum habet, quando illud fuit compilatum, perempta instantia, Farinac. in *repert. judic. qu. 74. num.
6.* vel non legitimata persona, vel cum procuratore
non legitimo, vel si reus conventus fuerit ab herede
ab intestato, & postea alius reperitur heres ex testa-
mento, cui competit actio; licet enim judicium pe-
9 reat, perempta instantia, & ordine deficiente, nulla-
tenus tamen perit actio, qua iterum convenire quis
potest. De hac absolutoria ab observatione judicii extant non paucae conclusiones apud Emin. Tusch. *lit. S. concl. 168. & seqq.* ac tractant Jo: Anton. ab Ecclesia *par. 1. observ. 44.* Adrianus NeguSant. *respons. qu. 403. num. 21.* & ex recentioribus Sabell. in *summa §. 5. n. 39.*

Porro decretum illud, quod dicitur: *melius instructo pro-*
10 *cessu, providebitur*, huic simile quidem est, sed pro-
prie interponitur, quum ordo judicii a principio usque
ad ultimum non fuit servatus, ut quia exceptiones
adimplendae non fuerint adimplendae; reservandae minime ad merita causae reservatae, aut Principalis petita depositio non facta, testium nominatio cum circumstantiis a Regia Pragmatice requisitis non absoluta,
repulsa denegata, petitum beneficium minime conces-
11 sum, ubi erat concedendum, sive quivis alius actus
in processu deficiat, de quo reus fuerit protestatus.

Decretum, vero quo dicitur; *ex causis &c.* ut melius percipiatur, scitu dignissimum puto, Judicem non teneri

neri causam in sententia exprimere, præsertim si supremus sit magistratus; imo Parlamentum Tholosanum cuidam petenti causam sententiæ, & arresti prolati declarari, multam gravem indixit cum severa inhibitione, ne in posterum a quovis hujusmodi declaratio peteretur, teste Maynardo in *decis. Tholos. lib. 3. decis.*
12 85. *seu num. 2.* bene tamen posse ex caulis sibi visis judicare, quemadmodum fieri solet aliquando a nostro S.C. cum Præfecti Prætorio auctoritate fungatur, hac nimirum formula, *ex causis in S. C. discussis* &c. ratione quadam naturali cogente, vel quando res in judicium deducta non inspicitur in actis concludenter probata, sed ipsi Senatui extrajudicialiter inotescit, per text. in *cap. cum ad sedem in fin. de restit. spoliat.* ibi: *quod præsumendum est pro sententia Judicis, qui motem animi sui potuit ex causis aliis informare*, *cap. cunsam 14. de sent. & re judic.* ibi: *qui tamen Judicio animos non semper ad unam probationis speciem inclicuntur*, *& l. cunctos popelos C. de sum. Triuit. & fide Cathol.* ibi: *motue animi nostri*: ex quo decreto effectus ille resultat, ut reclamatio non admittatur, sed
13 nullitatis remedium, aut in integrum restitutio conceditur, ut animadvertit quoque D. Petra super *Rit.* 288. *num.* 86., quem Lectores adire possunt; etenim si ejusdem remediis quicquam de novo reproducatur, quod Judicantium animos moveat ad talem sententiam retractandam, procul dubio eadem revocatur, ne justitiæ præjudicium emergat; sin autem secus, in suo
14 robore quidem remanet: id tamen ad exemplum aliarum causarum induci non debet, ut notat quoque D. Altimare *de nullit. sent. rubr.* 10. *qu.* 17. *e.* 44.

Porro Judex in expeditione causarum ordinem Regiæ *Pragm.* 10. *de officio S. R. C.* servare tenentur, ut causas primo loco conclusas expediat, & præ omnibus causas fiscales, Carceratorum, Ecclesiarum, Viduarum, Pupillorum, Orphanorum, aliarumque miserabilium personarum, prout etiam jubet *Regia Constitutio* incip. *Justi cultoris*.

VINCENTII ALOI

IN CAP. VII.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Sententia quid, & quotuplex.*
II. *Definitiva, quomodo differat ab interlocutoria.*
III. *Sententia S. C. non notificatur, & quare.*
IV. *Quinam sint effectus sententiæ.*
V. *Sententiæ requisita pro ejus validitate.*
VI. *Ex novo jure sententia continere non debet causam decisionis.*
VII. *De clausula* ex causis *ejusque importantia, & effectibus.*
VIII. *Quot modis sententia dicatur nulla.*
IX. *Sententia an debeat esse conformis libello.*
X. *Quando ferri potest juxta articulos, & non juxta libellum.*
XI. *Sententia quibus careat.*
XII. *Sententia debet continere condemnationem, vel absolutionem claram non obscuram.*
XIII. *An possit revocari ob Instrumenta noviter reperta.*

I. POst conflictus judiciales in actionibus, in exceptionibus, & in textura telæ judiciariæ per actus ex quibus judicium instruitur, solent litigantes expetere & efflagitare sententiam, quasi quod expleta navigatione ad optatum portum se conferant. Admodum scite igitur Author noster in postremo capite primæ partis suæ Praxis judiciariæ de sententia agit, varias decretorum formulas producendo pro varia causarum generibus, illasque ex intimi juris principiis explicando. Et nos juxta consuetum morem pleraque alia subnectere elaborabimus, quæ ad majorem illorum dilucidationem, & ad hodiernam praxim explanandam conferre solent eo vel magis quia multa hic fuerunt ab *Auctore* prætermissa, quæ scire tyronem oportet, ut suas ultra materialem formularum praxim extendere possit notiones.

Sententia appellata fuit a Baldo finis litis, & illam definivit, quod sit finis, & effectus judicii in *l. cum ff. de re jud.* Communiter talis definitio amplexa fuit a Forensibus, qui addiderunt ejus etymologiam venire a verbo *sentio*, quasi judex proferat illam sicut sentit, *Felyn. in rubr. de sent. & re judic.*, *Gallup. part. 3. prælud.* Multis hæc definitio non placuit, quia sententia non est finis controversiæ, sed res judicata, quæ est effectus sententiæ, & potius illam definire voluerunt quod sit declaratio controversiæ, facta per Judicem absolvendo, vel condemnando *Muscatell. gloss. condemnando num.* 31. Alii denique dixerunt, quod sit Judicis deliberata provisio condemnationem continens, *Ricc. tom. 3. cap. 28. n. 23.* At quia hæ definitiones neque naturam, neque essentiam sententiæ exponunt, nos libenter amplectimur definitionem ab Heineccio traditam *part. 6. in Pandect. tit. de re judic.* quod sit *solemnis causæ controversa per Judicem secundum leges & acta facta decisio*. Ex qua definitione ejus requisita, & effectus facillime explicantur.

Ex principiis Juris Romani interloqnutio, quæ nec absolvit, nec condemnat, non est sententia, sed decretum, *Vissembach. ad D. tit. de re judic. th.* 1. Sed postquam DD. in *rubr. de sent. & re judic.* dixerunt quod sententia sit genus sub cujus nomine venit decretum, receptum in Foro fuit, quod dividatur in definitivam, & interlocutoriam.

II. Sententia definitiva differt ab interlocutoria, quia definitiva absolvit, aut condemnat Reum conventum, sed interlocutoria neutrum facit. Sive enim est simplex interlocutoria, & ex ea terminatur tantum aliquod incidens, sive dependens quæstio, & nullum præjudicium facit causæ principali *l. 21. ff. de jurejur. l. 18. ff. de dol. mal.* Sive est interlocutoria habens vim definitivi & non definit litem per directum, sed per obliquum absque contestatione ante tempus sententiæ, & semper remanet agendum, ut Reus absolvatur, vel condemnetur in ipsa sententia, *Maraut. de sentent.*, *Galup. par. 3. c. 1. n. 5.* Sed ut tyrones facilius differentiam pernoscant ex stilo Forensium quoad substantiam, effectum, & ordinem, breviter hæc notabimus. 1. Differt sententia definitiva ab interlocutoria, quia ab illa appellatur absque causæ cognitione, sed ab hac cum expressione gravaminis, *Bald. cons.* 431. 2. Definitiva sententia imponit finem liti, interlocutoria definit incidens vel emergens, non vero negotium principale. 3. Judex proferendo sententiam definitivam functus est officio suo, sed interlocutoriam potest revocare, & corrigere. 4. In definitiva sententia enunciantur omnia acta, ex quibus deducuntur litigantium jura, quod non fit in interlocutoria. 5. Lata sententia definitiva judex nil agere potest pendente tempore ad appellandum, & agens, dicitur attentare *l. judex ff. de re judic.*; sed potest sententiam interlocutoriam revocare pendente tempore decem dierum ad appellandum, & ad ulteriora procedere, quousque inhibeatur a judice appellationis. 6. Sententia definitiva requirit litis contestationem, & non interlocutoria. 7. Sententia definitiva potest in gradu appellationis justificari ex noviter deductis; secus vero interlocutoria, *Maraut. in specul. qu. 6. art.* 20.

III. Sententia M. C. V. & aliorum Tribunalium notificatur Parti, sed sententia S. C. non notificatur, & expectantur decem dies post *lectam latam*, quibus elapsis notificatur mandatum *de parendo*, tam Principali ut pareat, quam Procuratori ut possit opponere, quæ in jure & in facto opponenda existimat. Hisque peractis in calce *mandati de parendo* incusantur contumaciæ, ut in rem judicatam transeat. Hæc praxis originem habuit ex antiquo stylo S. C., ut notat *Rovit. in Pragm. 5. c. 3. de off. S. R. C.*, & nos addimus, quod uniformis est etiam juri Romano. Sententia enim proferebatur in loco publico, & solito majorum præsentibus judicibus *l. cum sententiam Cod. de sentent. & interlocut.*, & ex die qua proferebatur, fatalia currebant decem dierum *Nov. 23. cap.* 1., quibus elapsis rescindi non poterat *l. 35. ff. de re judic.* Et illa clausula *lecta lata* denotat promulgatam esse sententiam præsentibus Partibus, ideoque habetur pro notificatione. Quod si omittatur dicta clausula, utpote de substantia, vitiatur processus & sententia, quia idem est dicere *lecta lata*, ac sententialiter promulgata, *Bursat. in l. fin. Cod. de sentent. ex brev. recitand.*, *Isernia, & Afflict. in Const. ab omnibus*.

IV. Tres sunt effectus sententiæ. Primus est illius executio.

eutio. Quando enim juxta leges & acta est prolata, & intra legitima tempora gravamen non fuit productum, jus facit inter litigantes. Frustra enim ferretur sententia, nisi debitæ executioni manderetur. 2. Effectus est, quod parit interesse summæ debitæ a die latæ sententiæ pro tempore, quo reus est in mora *toto tit. ff. de usur. rei judic.*; quomodo autem usuræ liquidantur, videndus est *de Franch. dec.* 21. *n.* 3. 3. Effectus est, quod non rescinditur sub prætextu erroris *l.* 2. *C. de re judic.*

V. Ex ipsa definitione promanant requisita sententiæ. Cum enim sit solemnis decisio controversiæ per judicem facta secundum leges, & acta, sequitur. 1. Quod continere debeat nomen & cognomen Judicis, *ejusque* qualitates si sit ordinarius, vel delegatus. 2. Ut debeat exprimere nomina actoris, & rei. 3. Substantiam petitionis, super qua fundatum est judicium, continere debet. 4. Substantialia causæ, & hinc praxis inolevit formularum: *visa libello, termino impartita, testium de positionibus, visisque videndis &c.* 5. Condemnationem vel absolutionem rei in certa quantitate, & non sub conditione *l. un. Cod. de sentent. quæ sine cert. quant.* 6. Ut feratur una ex Partibus instante, *de Franch. dec.* 245. 7. Ut usitata lingua proferatur *l.* 12. *Cod. de re jud.* 8., ut exprimi debeat an Partes fuerint præsentes, vel per contumaciam absentes, undenam praxis inolevit, ut in illa apponatur, clausula *visa citatione vel monitione ad sententiam*. 9. Ut juxta leges, acta, & probata feratur *l.* 6. §. 1. *ff. de off. Præsid.*

VI. Prætor ex edicto jus dabat, & ad album litigantes remittebat. Extincto Romano imperio in Foro nostro quamquam ex legibus Romanis & patriis causæ decidebantur, in sententia tamen causa, sive ratio decisionis non apponebatur. In aliis Europæ Foris diversimode agebatur. *Mynard. decis. Tholosan. lib.* 3. *dec.* 83. testatur, quod Parlamentum Tholosanum petenti causam prolatæ sententiæ declarari, pœnam indixit, veluti atque, ne deinceps cuipiam petere fas esset. Sed in aliis Foris in quacumque sententia ratio decisionis explicabatur. Ad horum exemplum placuit sapientissimo Ferdinando IV. *die* 23. *Septembris anni* 1774. diplomate ad modum Legis emanato jubere, quod suprema Tribunalia Regni in Sententiis apponerent causam decisionis in facto & in jure, nec in rem judicatam transira, antequam typis in Regia Typographia ederetur. Experientia tamen docuit quod illa lege judiciorum cursus nimis retardabatur. Judices enim tempus terebant in Sententiarum ratiocinatione juxta leges comunes, & patrias; nec finis legis adimplebatur in tollendo judicum arbitrio sub æquitatis prætextu, hinc Rescripto diei 26. Novembris 1791. cautum, licere Judicibus sententiam ferre caussa ita judicandi non reddita.

VII. Clausula in sententia *ex causis &c.*, quæ ut plurimum a S. C. apponi solet, idem denotat ac ex *causis in S. C. non solum deductis sed discussis*. Interponitur quando res in judicio deducta non est concludenter probata, & in formula tantum sententiæ absolutoriæ *ab impetitis* ob deficientiam probationum, & numquam in sententia condemnatoria, & declaratoria. Importantia hujus clausulæ est, ut si aliæ causæ de novo producantur, quæ probationem plenam efficiant, sententia retractatur ut recte notat Author noster *n.* 12. Effectus hujus clausulæ est ut adversus sententiam ita prolatam reclamatio non admittitur, sed tantum nullitatum, aut in integrum restitutionis remedium *Altimar. de nullit. sent. rubr.* 1. *qu.* 17. *num.* 44.

VIII. Ex recensitis requisitis sententiæ pro ejus validitate cognoscitur quando debeat dici nulla. Sed in gratiam tyronum diffusiori calamo exemplificare juvat. Et dicitur sententia nulla 1. ratione jurisdictionis, quando judex, qui illam profert nullam habet jurisdictionem *l. factum ff. de regul. jur.* 2. Ratione litigantium si proferatur contra illos, qui in judicio legitime adesse non possunt. Hinc dicitur nulla lata contra pupillum minorem, & filiumfamilias absque tutoris Curatoris, vel Patris auctoritate *l. si curatorem Cod. de in integr. restit.*, *l. generaliter ff. de in jus voc.* Contra Fiscum absente ejus advocato *l. un. Cod. de advoc. Fisci*: contra mortuum, *l. in summa* §. *fin. ff. de in jus vocandi.* 3. Rationn loci, si judex pronunciet in alio loco, non suæ jurisdictionis *l. fin. ff. de jurisdict. omn. judic.*, vel extra locum, in quo jus reddi solet *l. fin. ff. de justit., & jur.* 4. Ratione temporis si feratur die nefasto, vel pendente dilatione, vel ante terminum citationis, vel quando instantia causæ amplius non durat, *l. sive pars Cod. de dilat.*, *l. cum non Cod. quando provocare non est necess.*, *l. properandum Cod. de judic.* 5. Ratione causæ, si feratur absque causæ cognitione *l.* 6. *ff. de offic. Præsid.* 6. Ratione quantitatis, si certam quantitatem non exprimat *l. un. Cod. de sentent., quæ sin. cert. quantit.*; vel si delata sit potestas Judici ad cognoscendum de præfixa quantitate, & illam excesserit *l. diligenter ff. mandat.* 7. Ratione modi si feratur a Judice non sedente pro Tribunali in causis ordinariis *l.* 25. *dies ff. quis ordo in bon. poss. serv.* vel si sine scriptis *l.* 1. *Cod. de sentent. ex brev. recitand.* 8. Ratione processus, si omittantur illa, quæ sunt de substantia judicii *l. prolatam Cod. de sentent. & interloc.* 9. Ratione manifestæ iniquitatis, si feratur contra jus scriptum *l.* 19. *ff. de appellat.*, vel si contineat manifestum errorem in ipsa sententia *l.* 1. *ff. quæ sent. sin. appellat. rescind.*

IX. Sententia debet conformis esse libello, ita ut fatuus appellatur Judex, qui in alio condemnat quam petitum est *l. fin. Cod. de fideicom. libert.* Quod non intelligi debet quoad conclusionem libelli, aliter omnis sententia esset condemnatoria, sed ut secundum ea quæ petuntur vel condemnatoria, vel absolutoria sententia proferatur. Hinc Baldus recte dixit in *l.* 1. *Cod. si plures una* quod sententia in tribus debet esse conformis libello. 1. Quoad rem petitam, ut judex in alio non condemnet. 2. Quoad causam ex qua re est petita, ut si actor petat centum ex causa depositi, judex non condamnet ex causa mutui. 3. Quoad actionem, ut judex non mutet actionem, quam actor instituit. Sed in Regno ubi proceditur sola facti veritate inspecta *per c. detestantes* insertum in *Rit.* 288. Forenses fuerunt discordes. *Caravita in d. Rit.* 288., *& Caveas. in Pragm. dispendia litium* tenuerunt indistincte quod judex possit ferre sententiam non conformem libello, & partes condemnare etiam ad ea quæ non sunt petita, & deducta, quia per *Ritum & Pragm. prædictam* fuit correcta dispositio juris civilis. Aliis displicuit hæc opinio eo magis quia in *Ritu* 288. non dicitur absolute tolli omnes apices juris, sed debito modo dummodo in negotio liqueat de substantia. Ideo Maranta in *tit. quandoque appell. n.* 62. voluit, quod sententia possit ferri etiam non conformis libello, & etiam super non petitis, quando unum fuit petitum in libello, & incipit constare de alio. Judex enim qui debet sequi veritatem poterit condemnare ad aliud in casibus specialibus, ex quo sibi liquet ex eodem processu, vel ex natura actionis intentatæ, ut veritas sortiatur effectum omissis scrupulositatibus juris civilis, quod jubet, ut non feratur sententia, nisi super eo super quo lis est contestata. At quando unum est petitum, & nil constet ex processu de alio, tunc non valet sententia non conformis libello. In hoc opinionum conflictu dicendum est quod quæstio pendet ab explicatione verbi *conformis libello*. Nam sicuti certum est quod sententia ubi non profertur conformis libello nulla est *l. ut fundus ff. com. divid.*, ita certum est etiam quod in Regno subtilitates juris sunt sublatæ. Igitur si sententia non sit conformis verbis libelli, sed in substantia sit conformis, valet. Et dicitur conformis substantiæ libelli, quando quod non est petitum venit vel ex natura actionis intentatæ, vel ex consequentia, ex eo quia tacite petitioni insunt. Ideoque *Afflict. dec.* 32. decisum testatur posse judicem super non petitis pronunciare, quando sunt consequutiva eorum, de quibus agitur. Et *de Marin. Resol. lib.* 1. *resol.* 316. respondit posse Reum condemnari ad solvendum centum ex causa depositi, licet Actor petiit condemnari ex causa mutui, quando certe constat de debito. Sed quando sententia non est conformis nequidem petitioni substantiæ, non valet.

X. Et ex his resolvitur alia quæstio, quod sententia potest proferri juxta probata in articulis, licet non deducta, in libello. Veritas enim semper attenditur & non error libelli, *Surd. dec.* 32. Et ubicumque proceditur summarie, non attenditur quod petierit Actor, sed quid appareat illi deberi, *Gramm. dec.* 19. *num.* 5., *Surd. dec.* 289. *num.* 14.

XI. Sententia nocet non solum Reo existenti in judicio, sed etiam aliis non citatis quorum interest, per consequentiam. Hinc sententia lata contra heredes nocet fideicommissariis, *Thesaur. quæst.* 23. *lib.* 4. Lata contra legitimum possessorem, ceteris substitutis in fundo, vel

vel majoratu, nocet *l. ex contractu ff. de re judic.* Late contra debitorem, nocet eliis dabitoribus ex eadem ceufa *l. de unoquoque ff. de re jud.* Lata contre usumfructuarium nocet proprietario in multis casibus, quos refert, *Castill. de usufr. cap. 34. n. 6.* Lata contra principalem debitorem, oocet fidejussori in solidum obligeto, *de Marin. resol. lib. 1. resol. 334.* Et quia non oocet tertio non eodito in judicio, ideo lata contra virum non nocet ejus oxori, *Capyc. Latr. decis. 17. n. 10.*, *Anna cons. 89.*

XII. Cum sententie tota lis finiri debeat, & illius substantia sit condemnare, vel ebsolvere, sequitur quod debeat continere condemnetionem vel absolutionem certam, & non obscuram *l. cum judex ff. de sentent., & interloc. om. judic.* Noo dicitor sententia obscura lata per verba æqoipollentia, utpote si judex dicet credo Titium debere Mævio, *Gloss. reputat in l. diem §. si plures ff. de arbitr.* vel si dicet, non video cur Titio non condamnem, vel videtur mihi Titium debere *l. si quis ff. de verbor. obligat.*, *l. quod tamen ff. de arbitr.* Nec dicitur sententie obscura ille quæ neque ex se, neque ex actis potest declerari, & certificari, tunc enim sententie erit ipso jure nulla *l. 3. & 4. Cod. de sent. quæ sine certa &c.* Sed dicitur obscure, quando ex se non est clara, sed potest ax actis declarari, *Bartol. in l. ait Prætor §. 1. ff. de re judic.* An autem judex potast suam sententiam obscuram declarare instente Parte? Videtur obstare *l. judex ff. de re judic.* quie postquam tulit sententiem, desinit esse judes, & tententiem mutere non potest. Sed quia qui declarat nihil de novo dat, vel facit, sed detum vel factum dilucidat *l. heredes ff. de testam.*, potest judex sententiem obscurum declarare, quæ tamen declaratio non suspendit effectum sententiæ, ne in rem judicatam transeat, *Nov. 18. de trient. & semiss.*

XIII. Quod sententie in rem judicatam transacta revocari poteit a Judice ob iostrumenta de oovo reperta, quando litigens justem ignorantiæ ceusam hebuit, scripserunt *Mastr. ad Capyc. dec. 52. n. 4.*, *Carab. sing. 41.*, aliique Forenses. Sed indubitati juris est, quod sub prætexo instrumentorum de novo repertorum nullatenus revideri poteit, quie clara sunt jura in *l. Imperatores ff. de re judic.*, *in l. sub prætextu Cod. de transact.*, *in l. sub specie Cod. de re judic.* Limitationem tamen recepit hæc regula in Fisco *l. 1. Cod. de sent. adv. fisc.*, in Universitate, in minoribus, prodigis, furiosis, *Glossa in d. l. imperatores*, ot habeant spatium quatuor annorum a die latæ sententiæ ad reperiendas & producendas novas Scripturas, quo elapso præcluditur aditus revocandi sententiam etsi nova instrumeota producant, *de Pont. de pot. Pror. tit. 4. cap. e.* Et hoc privilegium restitutionis in integrum petendæ sub prætextu instrumentorum noviter repertorum conceditur etiam limitative, dummodo dicti privilegieti sint rei conventi, non vero si sint Actores. Ratio discriminis est, quie in actoris arbitrio est si vel ne litem movere valit, & si litem aligit, ad judicium venire debet paratus, & sibi imputetur quare litem movit priusquam instrumente reperiret *l. qui accusare Cod. de edend.* Quæ ratio cessat in reo, qui cum iovitus trahitur in judicium, non potest sibi consulere, ac proinde est omni escusatione, ec beneficio dignus, *Paul. de Castr. cons. 257.*, *de Marin. Resol. lib. 2. resol. 202.*

Finis Partis Primæ in primam Instantiam de Ordine Judiciorum,
in qua Riccius nihil addidit, sed remittit Lectorem
in tertio Tomo suæ Praxis.

PARS

DE DECRETIS

Quæ in secunda instantia interponi solent.

PARS SECUNDA.

CAPUT I.

De Decretis appellationem, revisionem sententiæ, & reclamationem respicientibus.

DISTINCTIO PRIMA.

SUMMARIUM.

1 *Perfectio, qua in Deo est, ab humanis actibus ut plurimum abest.*
2 *In gradu appellationis persæpè deterior sententia pronunciatur.*
3 *Appellationis diffinitio affertur, & enucleatur.*
4 *Appellatio infra quod tempus interponenda, & quando antiquitus interponebatur.*
5 *Tempus decem dierum ad Appellationem interponendam de momento ad momentum currit, eoque transacto, in judicatum transit sententia, & exequutioni parte petente demandatur, & quare, ut num. seq.*
6 *Quæ ipso jure exequutionem habent, declaratoriam Judicis poscunt.*
7 *Quando sententiam transiisse in rem judicatam decernatur, & an partis citatione in hujusmodi decreto proferenda sit opus.*
8 *Exequutio sententiæ per interpositam appellationem suspenditur, & judicatum pro tali non habetur.*
9 *Terminus introducendæ appellationis tum jure communi, tum Regni quisnam sit.*
10 *Infra tempus appellationis introducendæ quid agere debeat appellator.*
11 *Spatium 50. dierum restringi potest, quibusdam decretorum formulis, quæ per Auctorem afferuntur, & unde Praxis isthæc descendat, num. 12.*
13 *Interposita appellatione, & intra spatium 50. dierum non introducta, eadem deserta declaratur, instante parte, & appellatore citato, ac decreti formula recensetur.*
14 *Appellationis causa in S. C. de stylo, & æquitate, etiam post lapsum temporis ex iisdem actis revidetur, & quomodo; licet Adversarius petierit appellationem declarari desertam, & num. 16.*
15 *Stylus revidendi appellationis causam ex iisdem actis inolevit etiam in M. C., relata Mucci opinione.*
17 *Tempus prosequendæ, ac terminandæ appellationis quodnam sit, & num. 18. & 19.*
20 *Appellationum tempora Fatalia nuncupantur.*
21 *Tempus labitur, & omnia consumit.*
22 *Fatalia etiam in S. C. currunt.*
23 *Fatalibus transactis, quando decretum fiat, ad ulteriora procedi, non obstante ipsorum lapsus exceptione.*
24 *Judicis impedimentum appellatorem excusat in S. C. & ratio adducitur.*

Die &c. visa comparitione fol. . . provisum, & decretum est sententiam sub die &c. prolatam fecisse transitum in rem judicatam, ac proinde exequendam, & expediantur literæ executoriales.

Die &c. visa comparitione &c. provisum est, quod pars *scilicet appellator*, infra decem dies procuret transmissionem actorum, alias providebitur super appellationis desertione.

Die &c. visa comparitione fol. . . . N. N. (*scilicet appellator*) infra tot dies præcisè, & peremptoriè procuret actorum transmissionem, alias termino elapso appellatio deserta declaretur.

Ros. Prax. Civ. T.II.

Die &c. visa comparitione &c. S. C. declarat, appellationem esse desertam ob non præsentationem actorum infra legitima tempora, ac proinde M. C. suum exequatur decretum juxta sui seriem, continentiam, & tenorem, appellatione prædicta non obstante; *vel dicitur*: ac proinde rescribatur Curiæ N. N., quod suum exequatur decretum.

Die &c. præsens causa revideatur in S. C. ex eisdem actis; *vel dicitur*: revideatur &c. exceptione lapsus fatalium non obstante.

Die &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, *vel dicitur*.

Die &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt, exceptione lapsus fatalium non obstante.

Die &c. visa comparitione fol. . . ., S. C. declarat, appellationem interpositam esse desertam ob lapsum fatalium.

1 UT humani actus, a quibus ut plurimum perfectio abest, quæ in Deo est, quoad fieri poterit, veritate nitantur, leges justitiæ cultrices disposuere, quod a sententia per unum Judicem prolata, ad alium superiorem appellari possit: tametsi ex eadem ratione fit, ut sæpe sæpius deterior sententia pronuncietur; hinc bene Ulpian. in *l. 1. D. de appellat. & rela-*
2 *tion.* inquit: *Appellandi usus quam sit frequens, quamque necessarius, nemo est qui nesciat; quippe cum iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigat: licet nonnunquam bene latas sententias in pejus reformet;* cui quidem *legi* consonat text. in *can. liceat 2. 2. qu. 3.*

Pro enucleatione vero decretorum, quæ in hac primi capitis distinctione continentur, operæ pretium duximus investigare quid sit appellatio, infra quod tempus sit interponenda, introducenda, prosequenda, sive terminanda.

Appellatio igitur est prætensæ iniquæ sententiæ a Judice
3 inferiori prolatæ ad superiorem Judicem legitima provocatio, quasi querelam continens: dicitur *iniquæ*, ex text. in *d. l. 1. D. de appellat., & relat.* & in *l. 2. D. quis, & a quo appellatur*, ibi: *potest de iniquitate ejus Proconsul cognoscere*: dicitur *prætensæ*, tum propter malitiam, seu Judicis imperitiam, tum quia neutrum subesse potest, ex cit. *l. 1. de appell.* dicitur, *ad Judicem superiorem*, juxta text. in *cap. dilecti 66.* ubi Cujac. *ext. de appell.* & *l. 1. §. penult. D. eod. tit.* & *l. 1. in princ. D. quis, & a quo appell.* dicitur, *legitima*; nam appellatio solemniter interponitur, *l. ex illo 13. & l. quoniam 18. C. de appell. l. qui suspectum 20. in fin. D. d. tit.* de qua solemnitate post dicemus: dicitur, *provocatio*, ex text. in *l. 1. in princ. D. de appell. l. 2. in fin. tit. a quib. appell. non lic.* & *l. 1. §. ult. in fin. D. ad S. C. Turpil.* dicitur, *quasi querelam*, ex text. in *l. 3. C. quan. & quando Jud. l. Prætecti 18. D. de minor.* explicat Cujac. in *Paratit. ad tit. C. & D. de appell.* Alii aliter appellationem definiunt, ut videre est apud Marant. *de ord. judic. par. 6. rubr. de appell.* Cujac. in *D. & C. de appell.* Wesembec. *in parat. dd. tit. n. 3.* Cornelium Bredorodium in *tract. de appell. p. 1. tit. 7.*

Appellatio itaque infra decem dies a die promulgatæ,

sci-

4 scilicet intimatæ sententiæ interponenda est, Nov. 23.
c. 1. auth. hodie C. de appell. cum, quoad §. taliter extra de
sentent. & re judic. c. cum dilectus 32. in fin. extra de elect.
cap. significaverunt 36. §. mandamus extra de testib. & atte-
stat., antiquitus vero tempus appellationis interponen-
dæ erat biduum in causa propria, in aliena triduum,
l. 1. §. biduum §. quod in sententiæ, & §. in propria; l. 2. §.
1. & §. ult. D. quan. appell. sit, l. eos 6. §. pen. C. de ap-
pell. l. qui suspectum 20. §. 1. juncta l. 5. §. ult. D. d. tit.
5 hoc autem tempus decem dierum scienti currit a mo-
mento ad momentum, d. Nov. 23. c. 1. can. anteriorum
§. & sancimus 2. q. 6. quo tempore transacto, eaque
non interposita, in rem judicatam transit sententia, d.
cap. quoad consultationem de sentent. & re judic., &
executioni demandatur: ratio est, quia per dictum la-
psum decem dierum videtur pars sententiæ acquievisse,
l. ult. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, l. ult. D.
quomodo, & quando, cap. biduum in fine 2. qu. 6. d.
cap. quoad consultationem, ibi: cum per hoc videatur
per interpretationem juris lata sententia paruisse: execu-
6 tioni tamen demandatur, parte petente; nam quæ ipso
jure executionem habent, Judicis declaratione indi-
gent, juxta communem DD. sententiam, & supradi-
ctum decretum interponitur, quo dicitur: sententiam
7 sub die &c. fecisse transitum in rem judicatam, & pro-
inde esse exequendam &c. quæ formula etiam elicitur
ex text. in cap. dilectus de elect. in fin. ibi: cujus sen-
tentia in rem transiit judicatam, cum intra decennium
non fuerit legitima provocatione suspensa: neque opus
est præcedente partis citatione, quia jam sententia par-
ti notificata fuit, eique, ut modo diximus, acquievit:
id tamen procedit contra condemnatum viventem, se-
cus contra mortuum; tunc enim oportet, ut contra
ipsius heredem præcedat citatio a Judice, a quo fuit
promulgata, per text. in l. 2. C. de execut. rei judic. ap-
8 pellatione vero interposita executio sententiæ suspen-
ditur, atque judicatum pro judicato minime habetur,
ut in l. 1. §. ult. D. ad S. C. Turpil. ibi: quia provoca-
tionis remedio condemnationis extinguitur pronunciatio,
cum concord. adductis a glo. in d. l. in extinguitur,
ibi: & hic expone, extinguitur, idest suspenditur.
Ad introducendam postea interpositam appellationem de
jure communi triginta dierum spatium fuit præfinitum,
ut in l. Judicibus C. de appellation. cap. ab eo de appell. in
9 6. c. ei qui §. judicibus 2. qu. 6. de jure vero Regni spa-
tium quinquaginta dierum constitutum est, intra quod
appellans acta præsentare debet coram Judice ad quem
10 clausa, & sigillata, cum literis dimissoriis, seu di-
missoriis libellis, quos vocant Apostolos, l. un. D. de
libell. dimissor. Clem. 2. in princ. tit. de appell. & c. ab eo 6.
tit. de appell. in 6. quos petere tenetur a Judice, a quo
appellavit: usu tamen observatur in Regno, apostolos
hodie non peti, sed ipsa tantum acta superiori Judici
præsentanda appellantibus exhiberi, Borrell. in summa
dec. tit. 33. de appell. num. 943. & 989. Infra idem tem-
pus actorum apertura fieri debet, juxta Constit. Regni,
quæ incipit, Appellationum tempora: an autem pars
adversa citari debeat ad videndum aperturam, consule
Petram super Rit. 260. num. 24. Hic vero prætermit-
11 tendum non est Judicem a quo spatium illud quinqua-
ginta dierum a jure præfinitum ad recipiendum apo-
stolos, & acta, pro illis præsentandis Judici provo-
cato, producere neutiquam posse, sed justis ex causis
restringere; nam licet appellatione pendente ipsius ma-
nus censeantur ligatæ, tamen, quoad ea, quæ cele-
riorem appellationis expeditionem respiciunt, jurisdi-
ctionem retinere, docet Gonzalez in lib. 2. Decretal.
tit. 28. de appell. cap. cum sit romana n. 8. adde Andream
de Isernia in d. Constit. Appellationum tempora lit. D. Ma-
rantam in speculo p. 6. versic. & quandoque appellatur n.
205. Berlich. concl. pract. concl. 50. de appell. n. 131. &
138. Gaill. pract. observ. lib. 1. concl. 140. n. 2. Bocer. clas.
6. disp. 34. de appell. th. 83. non autem diffitebor, etiam
a Judice provocato, idest ad quem, si de majoribus
sit, hoc tempus arctari, & breviari posse, juxta tra-
dita per Caravitam super Ric. M. C. 251. Capyc. La-
tro consult. 159. num. 33. in fin. tom. 2. Petra super eod.
Rit. 251. n. 17. ut in pluribus processibus servatum vi-
di, & ego quoque parte appellata petente idem in
praxi servavi, hæc ferme decreta interponendo: pri-
mum, quod N. N. Appellator infra decem dies procu-
ret transmissionem actorum, alias providebitur super de-
sertione appellationis; quo intimato, post elapsum tem-
pus, aliud cum clausula præcise, & peremptorie infra
dies... pro lucat copiam processus, sive procuret actorum
transmissionem, alias termino elapso appellatio deserta de-
12 claretur: quæ quidem praxis restringendi hoc tempus
descendit ex dicta Constit. Appellationum tempora §. cæ-
terum, ibi: cæterum si ad alios majores Judices a mi-
norum sententia fuerit appellatio interjecta, qui nobiscum
in Curia commorantur, tunc pro locorum distantiis, &
causarum qualitatibus, nec non & personarum pronun-
ciationibus, Judicibus præsentandum appellationum tem-
pora præstitui volumus appellanti, dummodo prædictorum
quinquaginta dierum spatium non excedat indulta dilatio.
Interposita igitur appellatione, nec introducta infra spa-
13 tium quinquaginta dierum, qui etiam currunt de mo-
mento ad momentum a die appellationis interpositæ,
juxta Constit. Regni Appellationum tempora, prout
etiam de jure communi tradiderunt Gonzalez in d.
cap. cum sit romana num. 7. vers. hoc autem tempus de
appell. Paz. in Praxi par. 6. cap. 1. num. 5. Gaill. pract.
obs. lib. 1. cap. 140. num. 1. Bocer. cl. 6. disp. 34. de ap-
pell. th. 80. vers. verius autem, atque alii, idest actis co-
ram Judice ad quem non præsentatis, ut dictum est,
vel in S. C. tempore præfinito, parte appellata pe-
tente, & appellatore citato, appellatio deserta decla-
ratur, ut a Judice a quo executioni demandetur, ac
decretum erit: die &c. visa comparatione fol... citatio-
ne fol... per S. C. provisum, & decretum est, appella-
tionem sub die &c. interpositam pro parte N. N. fuisse,
& esse desertam ob non præsentationem processus infra le-
gitima tempora, ac proinde M. C. suum exequatur de-
cretum juxta sui seriem, continentiam, & tenorem, ap-
pellatione prædicta non obstante; quod si agatur de ap-
pellatione interposita a Curiis inferioribus Regni ad
M. C. dicitur, proinde rescribatur Curiæ Civitatis &c.
quod suum exequatur decretum &c. dicitur citatione, quæ
omnino requiritur in declaratoria desertionis ad nota-
ta per Borrell. in summa decis. tit. 33. de appellat.
num. 1104. præcipue cum appellator citatus justum
non introducendæ appellationis impedimentum allegare
possit, postquam sententiæ non acquievit.
Verum enim vero in S. C. ex æquitate, ejusque stylo
14 etiam post lapsum tempus prædictum, si processus re-
periatur præsentatus, appellationis causa revidetur ex
eisdem actis, idest novo termino non impartito, ne-
que novis probationibus receptis; de quo stylo testa-
tur Consiliarius Matthæus de Afflicto decis. S. C. 78.
decis. 79. & dec. 243. n. 5. Caravita super Ritu 260. Be-
rardinus Muscatell. in Glossa prosequendum par. 1. a num.
95. in Glossa substantia num. 63. & in Glossa procedatur
par. 3. num. 26. Petra in Ritu 260. num. 25. aliique ab
eo cumulati: idque locum obtinet, non obstante quod
pars appellata institisset, declarari appellationem esse
desertam, rejecta opinione eorum, qui contrarium te-
nent, prout affirmat Afflict. in d. decis. 243. D. Reg.
de Marinis ad Revertertum decis. 535. in fin. idem Pe-
tra loc. cit. & ita servatum vidi: qui stylus inolevit
15 quoque in M. C. ut videre est penes D. Reg. Sao-
lenc. decis. 91. quanquam ingeniosus Mucci ibidem as-
severet, in S. C. indistincte interponi hujusmodi de-
cretum, quod causa revideatur ex eisdem actis, in M. C.
vero prævia quadam cognitione, ac partibus prius
auditis.
Amplius hac in re non prætermitto juxta dictum Mu-
16 scatell. in d. Glos. prosequendum decretum prædictum
interponi, si post modicum tempus dierum quinqua-
ginta processus fuerit præsentatus, & juxta sensum
D. Petra loc. cit. num. 25. & seqq. quandocunque, an-
tequam sit appellatio declarata deserta; & in mea
Aula in facti contingentia, cum non quidem post mo-
dicum tempus, sed longo sane intervallo processus fue-
rit præsentatus, supradictum decretum fuit interposi-
tum, prius tamen partibus in Aula auditis, ac justi-
tia causæ non obiter degustata.
Insuper revisio ex iisdem actis etiam locum habet in re-
17 clamatione; nam lapsu fatalium non obstante, de sty-
lo ejusdem S. C. causæ ex justa aliqua ratione revi-
dentur, ut notant Afflict. in d. decis. 78. in fin. Gramm.
decis. 13. num. 5. Reverter. decis. 178. num. 2. circa med.
Rovit. decis. 21. num. 15. circa fin. quod autem dicitur
ex eisdem actis, novis probationibus non receptis, in-
tellige de testibus, & scripturis extrinseca probatione
indigentibus. Hanc autem revisionem ex eisdem actis
non indiligenter enuclearunt Jo: Ludovic. Bender. in
in suis concl. decisivis pract. Jo: Melch. Clezelius ab
Altenach. in tract. de appell. Georgius Heublinus in
tract.

tract. de re judic. noviter tractanda, Matthias Berlich. *par.*
1. *conclus.* 60. Camill. Borrel. in *sum. decis. tit.* 34. *lib.* 2.
Jo: Antonius ab Ecclesia *part.* 2. *observat.* 27. Arismin.
Tepat. *var. jur. sent. tit.* 357. D. Cardinal. Tusch. *pract.*
concl. jur. lit. R. concl. 313. & *seqq.* Paul. Christin. in
decis. 111. *per tot.* Marius Giurba in *decis.* 30. 35. 38. 66.
81. & 90. Jo: Bapt. Larrea in suis *decis. Granaten. par.*
2. *dispat.* 39. Cæsar Manente *decis.* 28. Marott. in *di-*
scept. cap. 13.

Hactenus de tempore introducendæ appellationis, nunc
18 de tempore, quo ea sit prosequenda, seu terminanda
inquiramus: ut autem complectar de jure civili ap-
pellatori unus conceditur annus, qui a die præsenta-
tionis, seu aperturæ processus currere incipit, juxta
Rit. 6. ubi statuitur, appellationis causam per proces-
sus aperturam inchoari, Muscatell. in *Praxi part.* 2.
gl. finiendum num. 3. & 4. circumscriptis temporibus,
quæ olim statuta erant ad inchoandam, & finiendam
appellationem, de quibus disserunt Bocer. *clas.* 6. *disp.*
34. *de appellat. th.* 90. & *seqq.* Gonzalez in *cap. cum sit*
Romana num. 9. *de appell.* Quod si ob justum aliquod
impedimentum causa determinata non fuerit, alios in-
dulgetur annus, juxta text. in *l. fin.* §. *illud*, & *auth.*
ei qui C. de temporibus, & *reparationibus appellatio-*
num, in hæc verba: *ei, qui appellat, impertitur annus,*
intra quem secundum se, communiterve cum adversaria
litem exequatur, aut si justa causa intercesserit, alius
annus indulgetur: quo transacto, lite non completa,
rata manet sententia: de justo autem impedimento,
atque appellationis diligentia liquere debet, ut ex *cit.*
§. *illud*, ibi: *nisi ipse appellator evidentissimis proba-*
tionibus possit ostendere se quidem summa ope nisum vo-
luisse litem exercere, per judicem autem stetisse, vel
aliam inexorabilem causam subsecutam, propter quam
hoc facere minime valuit; tunc etenim aliud ei annale
tempus indulgemus: at vero de jure canonico, impe-
19 dimento intercedente, & appellatoria desidia non con-
currente, tertius impertitur annus, ut *ex cap. ex ra-*
tione 8. *de appellationibus*, ibi: *ex ratione*, & *infra*:
Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sen-
tentia contra vos prolata, prosequuti non estis: damna-
do prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiteris
omisisse, volumus, quod justitiæ vestræ debeat præjudi-
cium generare. An autem tertius hic annus ope resti-
tutionis, seu similis beneficii concedatur, non con-
venit inter DD.: Gonzalez tamen in *d. cap. cum sit*
Romana de appell. sub n. 12. soleriter admonet, ali-
quando ipso jure, interdum restitutionis beneficio ap-
pellantem impeditum tertio hoc anno juvari pro na-
tura impedimenti: quæ temporum spatia fatalia nun-
20 cupantur, & primus annus primum fatale dicitur, ex
text. in *l. fin.* §. *illud*, & *in* §. *fin.* atque ex glos. in *l.*
2. *C. eod. tit. de tempor.* & *repar. appellat.* in §. *illud*, ibi:
fatali die, & in §. *fin. ibid. ultimo fatale* &c. & clare in
glo. in *d. l.* 2. Andr. Gaill. *lib.* 2. *obser.* 139. & 140. &
seqq. Mynsing. *cent.* 6. *observat.* 12. & communiter DD.
a fato, scilicet morte, quæ sicut est vitæ hominis fi-
nis, ita causæ appellationis fatalium decursus dicitur
finis, & appellationem perimit. Hic siste mecum Le-
21 ctor aliquantulum, considerando, quam cito volitet
tempus juxta illud Poetæ.

Io vidi 'l giaccio, e lì presso la rosa
Quasi in un punto 'l gran caldo, 'l gran freddo.
Che pur udendo par mirabil cosa.

Et Ovid. 15. *Metamorph.*

Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataque dentibus ævi
Paulatim lenta consumitis omnia tabo.

transit quippe hominis juventus, senectus advenit, &
vita tandem extinguitur, quasi flos, qui egreditur, &
conteritur,

. . . *festinat enim decurrere velox*
Flosculus angustæ, miseræque brevissima vitæ
Portio, ait Juven. *Saty.* 9. & quod unice tremendum
est, senex moritur, & juvenis, pubes, atque impu-
bes; pariterque moritur infans, & nihilominus cor
humanum in terrenis mirum quantum volutatur.

Hæc autem fatalia in nostro S. C. uti Præfecto Præto-
22 rio quoque currunt; ut in annunciato §. *illud* prout
modo declaratum est, & habetur in *Pragm.* 1. *de ap-*
pellation.

Transacto anno, vel biennio, causaque non diffinita, si
23 pars appellata sententiæ exequutionem petat, adeoque
appellationem declarari desertam propter lapsum fata-
lium, & è contrario appellator judicium prosequi con-
tendat, commonstrando, se non fuisse negligentem, sed
impeditum, aut ex incidentibus juris in causa exortis,
aut partis appellatæ oppositionibus, vel in S. C. for-
tasse Judicis impedimento, aut quovis alio eventu,
non quidem sui culpa, tunc decretum interponitur,
quod *procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt,*
apposita lapsus fatalium exceptione non obstante, vel di-
citur, *S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium ap-*
positam pro parte N. N. non obstare, quam formulam
comperies penes D. Rovit. *decis.* 21. & Sanfelic. *de-*
24 *cis.* 6. & in capitulo quoque sequenti attingemus. Por-
ro hic animadverte, quod in S. C. Judicis impedimen-
tum appellatorem excusat; iniquum namque foret, *pro-*
pter occupationes florentissimi ordinis, quas circa nostra
pietatis ministeria habere noscitur, causas hominum de-
perire, ut inquit Justin. in *l. ult.* §. *si tamen C. de temp.*
& *rep. appell.* concordant *Novell.* 23. §. *ad hæc*, *auth. sed*
licet C. d. tit. cap. ex insinuatione 50. *de appell.* cæterum si
negligentia appellatoris in judicii compilatione despi-
ciatur, appellatio deserta declaranda est; dedecet enim,
observantiam introductam occupatissimi Senatus gratia
ad appellatoris culpam extendi in tertii præjudicium.

LEONARDI RICCII

AD PARTEM II.

IN SECUNDA INSTANTIA

OBSERVATIO

CAPUT I.

DISTINCTIO I.

De Decretis Appellationem, Revisionem, & Reclamationem respicientibus.

SUMMARIUM.

1 *Appellationis definitio.*
2 *Appellationis Etymologia.*
3 *Appellatio, Revisio, & Reclamatio quid differunt.*
4 *Appellandi actus non est actio, neque exceptio, sed quædam defensio.*
5 *Appellationis Judicium regulatur secundum deducta in prima instantia, & declaratur, & assignatur ratio.*
6 *Appellatio ab interlocutoria justificari debet ex primis actis.*

1 APpellatio est prætensæ iniquæ sententiæ a Judice
inferiori prolatæ ad Superiorem Judicem legiti-
ma provocatio, quasi querelam continens: Auctor hic,
qui rationem reddit dictæ definitionis, licet *Maranta*,
& alii aliter definiunt.

2 Etymologia appellationis late declaratur per *Scac.*
lit. B. cap. 2. *qu.* 2. *art.* 1. & summatim per *Pacem*
Jordan. vol. 3. *lib.* 14. *tit.* 26. *num.* 3. *fol.* 537. *Tusc.*
lit. A. conclus. 347.

Sed quod appellatio dicitur ab expello idest aa Ju-
dice inferiore pello ad Judicem superiorem.

3 Et quid differunt inter se appellatio, revisio, &
reclamatio dicemus in quarta distinctione, ubi Auctor
noster tractat de reclamatione.

4 Appellandi actus non est actio, neque exceptio,
sed quædam defensio *Bart. in L.* 1. *ff. de appellat. Mo-*
till. de appell. nu. 4. *fol.* 91.

5 Appellationis judicium regulatur secundum deducta
in prima instantia; adeout si in prima instantia, ali-
quid fuerit petitum vigore unius statuti, non licebit
in judicio appellationis vigore alterius statuti reforma-
tionem decreti petere.

Novus enim libellus, ex nova causa deduci debet
coram eodem Judice a quo *Pratus ad Muscat. glos.*
probandum par. 3. *vers. insuper*, & *glos. instanti par.* 3.
num. 46. quam sequitur *Motill. de appell. fol.* 93. *n.* 29.

Et ratio est, quia appellationis Judex non potest
cognoscere, nisi de eo, quod cognovit Judex a quo
Afflict. dec. 53. *num.* 2. ex *Bart.* ibi cit.

Et in dicta *decis. Afflict.* 53. in tantum fuit pro-

nunciatam super diversa actione non pet ita, in quantum fuit mutatus modus agendi, & quia conventi nil opposuerunt ante conclusionem, nam si ante conclusionem prætextum opposuissent, decisio non fuisset facta, ut idem *Afft.*

6 Et appellatio ab interlocutoria justificari debet ex primis actis *Cappe. dec. 5. in fine*, & sic servari in Regno nostro testatur *Hodierna ad Surdum decis. 36. num. 6.*

VINCENTII ALOI

IN CAP. VII.

DISTINCTIONEM I.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Appellationis definitio ab auctore tradita expenditur, & declaratur.*
II. *Appellatio quotuplex.*
III. *Cur inventa.*
IV. *Quot sint appellationum tempora.*
V. *A quibus Curiis, ad quas appellari potest.*
VI. *An possit a Judice admitti, si fuerit sine justa causa proposita.*
VII. *Quinam possint appellare.*
VIII. *Appellatio unius an prosit aliis.*
IX. *An liceat appellare omisso medio.*
X. *Coram quo Judice interponenda.*
XI. *In quibus Causis appellari non potest.*
XII. *Quot modis appellationi possit renunciari.*
XIII. *Qui sint effectus appellationis.*
XIV. *Tempus ad appellandum quale sit.*
XV. *Appellatio proposita, & non introducta declaretur deserta.*
XVI. *A quonam Judice debeat fieri iste declaratio.*
XVII. *Explanatur Clausula acta, & per dies apponi solita in decreto appellationis ab interlocutorio.*

I. REbus judicatis standum est sub hac conditione dummodo non sit appellatum *l. enim prolatis ff. de re judic.* Et hoc remedio efficitur, ut suspendatur, & quodammodo extinguatur judicium *l. & in majoribus ff. de appellat.* Recte Author noster ex Ulpiano inquit usum appellationis esse necessarium, & frequentem. Fiebat etenim non solum in scriptis, sed etiam per verbum *appello l. 2. ff. eod.* Recte etiam appellationis materiam tractaturus incipit ab ejus definitione, & explosis aliorum DD. definitionibus illam definit, quod sit *a pretensa iniqua sententia a Judice inferiore prolata ad superiorem Judicem legitima provocatio, quasi querelam continens n. 3.* Et nos illam adoptando dicimus quod continuioribus verbis sit: *legitima provocatio illati gravaminis causa justa tempore facta a Judice inferiore ad superiorem l. 30. & 32. Cod. de appellat.* Fundamentum enim appellationis est gravamen illatum a Judice, quod potest continere iniquitatem, in *l. 2. ff. quis & a quo appellatur*, vel imperitiam, vel nec iniquitatem, nec imperitiam ut in *l. 1. ff. de appellat.* Dicitur legitima; nam hodie non sufficit quod interponatur simpliciter per verbum *appello*, sed debet fieri in scriptis, & solemniter *l. 13. & 18. Cod. de appellat.* Imo in praxi cautus Procurator quando sententia continet plura capita diversa, & non connexa, non sic simpliciter appellat, sed cum illa clausula videlicet: *Acceptat quatenus pro suo principali faciunt, quatenus contra reclamat, & appellat.* Et talis appellatio suspendit judicatum in illis, quæ sunt contra appellantem, & in reliquis potest executionem sententiæ petere, ut examinat *Bov. dec. 73.*, *Gallup. part. 3. cap. 4. n. 3.* Dicitur ad *judicem superiorem*, quia auxilio superioris invocato transferuntur causæ ab inferioribus ad superiores, cum æqualis in æqualem non habeat jurisdictionem *l. 2. ff. a quib. app. non licet.* Dicitur denique *provocatio juxta l. 1. ff. de appell.*, *& l. 1. ff. ad S. C. Tertul.* Quamquam enim *provocare* sit verbum generale, quod latius patet, & omnem invocationem auxilii superioris, ac etiam supplicationes contineat; tamen in sensu appellationis ratione materiæ subjectæ accipitur, & restringitur. Quod idem est in ipso verbo *appellare*. Appellari enim etiam in jure dicitur debitor *l. 16. §. ult. ff. de fideicomm. appellari* puella, cujus pudicitia attentatur, *l. 15. §. 17. ff. de injur.* *Appellare* etiam accipitur pro denunciare in *l. 15. §. 33. ff. de injur.* Et Martialis cecinit: *Appellat rigide tristis me voce secundus.* Sed in subjecta materia restringitur quando appellatur Judex superior, ut cognoscendo sententiam ab inferiore Judice latam, illam corrigat, & in melius reformet; & hoc idem provocare dicitur in *l. Præses ff. de re judic.* Unde illa indistincta adagia in jure: *auxilium appellationis, & auxilium, sive remedium provocationis* pro eadem appellatione *l. Servi ff. de appellat. l. hi qui*, *l. Actor Cod. de appellat.* Estque etiam in jure comunis usus loquendi, ut quemadmodum dicitur appellari Judex, non appellari ad Judicem, ita dicitur judex provocari, non provocari ad Judicem. Et raro, ut in *l. si qui ff. de appell.*, *& in l. 5. Cod. eodem* dicitur provocari ad Principem, vel ad Præsidem.

II. Quia fundamentum appellationis est gravamen illatum, & hoc inferri potest vel in judicio, vel extra, ideo appellatio in jure dividitur in judicialem, & extrajudicialem *l. a sententia §. idem ff. de appellat.* De extrajudiciali in corpore juris pauca habentur, quæ ad mores, & praxim parum conferunt. Sed postquam in *cap. cum Romana de appellat.* dictum fuit: *non solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam*: Canonistæ distinxerunt, 1. quod judicialis requirit causam veram, & specialem a gravamine præsenti: Extrajudicialis autem requirit causam verisimilem, generalem, & admittitur etiam a futuro gravamine. 2. Judicialis in totum suspendit jurisdictionem Judicis in causa de qua agitur: extrajudicialis vero non suspendit actum præteritum, nec eum qui est consequutivus ad actum de præterito, *Sanchez dub. 32. n. 14.*, *Gonzalez ad reg. 8. Cancell.*, *& Abbas in d. cap.* tresdecim differentias posuit inter utramque appellationem. 3. Quod appellatio extrajudicialis dicitur provocatio ad causam, Panorm. in *cap. Romana de appellat.* Hæ opiniones a Forensibus nostris amplexæ induxerunt multas quæstiones inanes: An, quomodo, & quando possit appellatio produci futuri gravaminis; & quod appellatio extrajudicialis dici debeat provocatio. Inter Forenses Maranta in *tit. & quandoque appell. num. 279.* posuit etiam multa non pertinentia ad Forum nostrum. Alii restrinxerunt appellationem extrajudicialem ad decreta, deliberationes, conclusiones quæ fiunt in Sedilibus Civitatis Neapolis, de quibus late loquitur *de Franch. dec. 2.* Alii denique ampliarunt ad ea quæ fiunt in omni societate collegiali ex sensu *l. 2. Cod. de Decur.*, *Muscatell. gloss. sententia part. 2. num. 63.*

Jure civili non appellabatur ab interlocutoria, ne lites in infinitum protraherentur *l. 32. ff. de appellat.* Sed de jure canonico ab omni gravamine appellare licet quandocumque *cap. super eo de appellat.* Contra Canonistas invexit Cynus, sed Baldus in *l. 2. Cod. de ep. aud.* respondit motus canonistarum fuisse valde justos, & equos, & ejus opinio in Foro sequuta fuit, quod liceret ab interlocutorio decreto appellare. Igitur surrexit alia distinctio, quod alia est appellatio a sententia definitiva, & alia a decreto interlocutorio. Illa non requirit expressionem gravaminis, sed sufficit ut appellans dicat fuisse gravatum a tali definitiva *l. 3. ff. de appellat.*, *Specul. in tit. de appellat. in §. qualiter.* Hæc requirit expressam & specificam justam causam gravaminis *capit. dilectus de appellat.*, & hæc expressio specifica gravaminis est de substantia hujus judicii, *Muscatell. gloss. Sententia n. 51.* At quia non defuerunt Forenses, qui dixerunt, quod cum omnes causæ in Regno sint summariæ, ideo necessaria non est expressio causæ gravaminis, *Caravit. in Rit. 288. n. 11.*, diremit hanc quæstionem *Pragm. 18. de ord. judic.* jubendo: *Inoltre ordiniamo, che dette Regie Udienze nel caso del gravame de' decreti interlocutorj, o che han forza di deffinitivo interposto dalle Corti inferiori, non possano ricevere le medesime* pro recognitione gravaminum, *senzachè si spieghino distintamente quali siano i gravami.*

Ex dispositione *Pragm. 7. de off. S. R. C.* quando causa est infra summam ducatorum centum quinquaginta, admittitur appellatio a sententia M. C. ad S. C. quoad actum devolutivum tantum, non suspensivum. Hinc invaluit distinctio, quod alia appellatio est devolu-

letiva tantum, quæ devolvit caufam ad Judicem ad quem, & non fufpendit executionem; alia eft appellatio quæ devolvit, & fufpendit fententiam.

Triplex igitur eft appellatio. 1. Alia eft judicialis, alia extrajudicialis. 2. Alia eft a fententia deffinitiva, alia a decreto interlocutorio. 3. Alia eft devolutiva, alia fufpenfiva.

III. Appellatio fecundum Canoniftas inventa fuit ut afylum haberet innocentia, & eft thariaca contra venenum Judicis *cap. cum fubjecti, & cap. cum fpecialis extr. de appellat.* Magis proprie DD. *ad tit. D. de appel.* dixerunt, quod inventa fuit, ut non auferrentur defenfiones, quæ funt de jure naturæ: quod etiam notavit *Afflict. in rubr. Conflit. Appellationum tempora*. Et hæc revera fuit origo appellationis.

IV. Plura funt tempora appellationis. 1. Eft tempus appellationis interponendæ, quod jure civili erat breviffimum, nam in caufa propria dabatur biduum, in aliena triduum *l. 1. §. biduum ff. quando appell. fit &c.*, & jure noviffimo, & Regni eft decem dierum tam a deffinitiva, quam ab interlocutoria a die intimationis fententiæ decurrendum, Afflict. in *Conft. Appellationum tempora*. 2. Eft tempus poft appellationem interpofitam ea pendente, & eft dierum quinquaginta qui currunt de momento ad momentum ab interpofita appellatione ad præfentandum proceffum coram Judice ad quem, *d. conflit. appellat. tempora*, & dicitur tempus ad profequendam appellationem: 3. Eft tempus poft appellationem interpofitam decurrendum a die aperturæ Proceffus, & de jure comuni erat annus *Auth. ei qui Cod. de appellat.*, & ex jure Regni nihil eft immutatum, *Afflict. in Conft. appellationem tempora*. Ideoque tempora horum fataliem locum habent coram quibufcumque judicibes etiam in S.C. ut dicit *Pragm. 1. in antiquis de appellat.* Vocatur hoc tempus exercendæ, feu finiendæ appellationis, quia comuniter aperto proceffu tractantur merita caufæ, & exercentur jura partium per dationem termini ad non pofita ponendum, & articulos, & probationes, uti in prima inftantia; & eft primum fatale. 4. Jufto exiftente impedimento ad exercendam & finiendam appellationem conceditur alius annus, qui dicitur fecundum fatale *Auth. ei qui Cod. de appellat.* Et ita fecundum *Bald. in l. fin. Cod. de temp. appellat.* appellatio habet pluras partes, ficut via longa, quæ habet principium, medium, & finem.

V. Appellatio fieri debet ad proximum & immediatum Judicem fuperiorem, & juxta *l. Imperatores ff. de appellat.* In Regno a Curiis Baronalibus appellatur ad Curias caufarum fecundarum, & ab his ad Curias tertiarum caufarum, & fervato ordine ad Regias Audientias, & ad M.C. De fententiis Delegatorum S. C., & M.C. appellatur ad eamdem S. C., & M. C. A fententiis M.C. appellatur ad S. C., & caufa committitur a Præfide uni ex Regiis Confiliariis quatuor Aularum, *de Franch. dec. 528.* dummodo caufa excedat fummam duc. quincentum; nam fi fit infra dictam fummam, admittitur tantum quoad actum devolutivum, non fufpenfivum ex *Pragm. 74. de offic. S. R. C.* confirmata *Diplomate diei 5. Februarii* 1755. A fententiis latis in S.C. ex ejufdem præeminentiæ appellatur, vel potius axacuta fententia reclamatur ad eumdem, verum caufa committitur alteri Confiliario, fed ejufdem Aulæ, *de Franch. d. dec. 528. in fin., Gallap. part. 3. cap. 4. n. 24.*

VI. Appellatio quamquam fit grande, generale & neceffarium remedium, tamen litigantes multoties illa abutuntur ad dilatandum judicium, effugiendamque fententiam. Hinc D. Bernardus contra inique appellantes invexit in *libr. de confiderat. ad Eugen.*, & ex ajus mente & verbis multi intulerunt quod Judices ficuti admittere debent appellationem juftam fubvenientes in neceffitatibus, ita admittere non debent injuftam opitulantes iniquitati. At in Regno, ne judiorum arbitrium nimis extenderetur, examen juftæ vel injuftæ appellationis ad merita caufæ refervatur, & ex ftylo S. C. confirmato per *Pragm. 29. de off. S. R. C.* temere appellanti imponebatur pœna arbitrio S.C. quod arbitrium fuit declaratum per decretum ejufdem S. C. in *Pragm. 30. fub ead. tit.*, ut fcilicet temere appellans a gravaminibus M.C., & aliarum Curiarum mulctetur pro qualibet vice in carolenis quindecim. Hæc pœna in defuetudinem abiit, & hodie condemnatur in expenfis litis.

VII. Libera eft appellandi facultas *l. 25. ff. de appellat.* Limitatur tamen, ut appellare non poffint Servi, contumaces, *l. ult. ff. de appellat. l. 14. Cod. quor. appellat.*, item homicidæ, venefici, malefici, adulteri, Officiales qui in officio delinquunt *l. 2. & 3. Cod. eod.*, & denique omnes illi, quibus negata eft audientia in agendo, & defendendo. Sed appellare poffunt etiam Perfonæ non directe in judicio vocatæ, dummodo notorium intereffe in caufa haberent. Hinc fidejuffor legitime appellat condemnato fuo principali *l. a fententia ff. de appellat.*, mater, pater pro filio, & filius pro patre, & matre *l. confenfu ff. eod.*, creditor a fententia lata contra fuum debitorem in re fibi hypothecata, mulier a fententia contra fuum virum ob intereffe dotis, tertius intereffe habens, adhærens appellationi Partis poftea renunciantis, vel concordantis in fui præjudicium *l. ampliorem Cod. de appellat.*, legatarius a fententia inofficiofi teftamenti *l. 5. ff. de appellat.*, Tutor, Curator, Coheres, aliique appellationi ab alio factæ inhærentes *l. ampliorem Cod. de appellat.*

VIII. Si plures ex una eademque caufa feparatim condemnati funt, ut plures tutores aut curatores, pluribus appellationibus opus eft, ita at qui ex illis non appellavit, intelligitur fententiæ acquieviffe *l. fi qui ff. de appellat.* Si tamen plures in comuni caufa non feparatim fed conjunctim condemnati funt, appellatio unius prodeft alteri *l. fi in una Cod. fi unus ex plurib. appell.* Quod fi finguli appellaverint, tunc unus non juvatur appellatione alterius, quia provifio hominis facit ceffare provifionem legis volentis appellationem comunem *l. 37. Cod. de appell.* Quid autem fi duæ fententiæ latæ fuerint ex eadem caufa, una fortis, altera intereffe? Duplex requiritur appellatio *l. cum in una ff. de appell.* Et eadem regula obfervatur.

IX. Jure civili gradatim ad Judices fuperiores appellabatur, ita ut fi omiffo medio appellatum fuiffet ad Principem, caufa ad omiffum Judicem remittebatur *l. 21. ff. de appellat.* qui de caufa cognofcebat, ac fi ad illum appellatum effet *l. 1. §. pen. ff. eod.* Jure autem canonico etiam omiffis mediis a quibufcumque appellabatur ad Pontificem, quia fi comunicat, non abdicat *cap. 7. x. de appellat.* Hinc non eft mirum quod *Afflict. in Conftit. cum nova num. 6., & in Conftit. Officiorum n. 3.* dixit, quod ficut de jure canonico omiffo medio poteft appellari ad Papam, ita de jure Conftitutionum Regni appellari poteft ad Regem, vel ad M.C. Et quod *Caravit. ad Rit. 52., & 62.* collexit feptimam præeminentiam M. C., ut fcilicet appellationes inferiorum Judicum ad ipfam M.C., devolvantur immediate, omiffis mediis. In *Pragm. 4. de off. S. R. C.* ftatutum fuit, quod ad electionem fuam poterit omiffo medio appellans ad M.C. appellare, nifi effet fententia infra fummam unciarum vigintinque; nam hoc cafu fervata forma *Pragm. querula, ubi quis ex delict. conven. deb.* gradatim appellandum erit. Hæ tamen leges, nequidem obfervatæ fuerunt in Fam, quia ex fententiis infra fummam unciarum vigintiquinque etiam appellabatur ad arbitrium appellantis vel ad fecundas caufas, vel ad Regias Audientias, vel ad M.C., ut teftatur *Mafcatell. gloff. tenebitur num. 22.* Unde *Pragm. 7. de offic. S. R. C.* juffit, quod a fententiis latis per Regias Audientias Calabriæ, Hydrunti, Bari, & Aprutii, & Bafilicatæ continentibus fummam ducatorum centum infra, & per alias Regias Audientias ducatorum quinquaginta infra, non poffit appellari nifi ad Regios Gubernatores earumdem Audientiarum, qui cum confilio Doctoris Partibus non fufpecti, in ipfis caufis appellatis juftitiam faciant. Quam difpofitionem Pragmaticæ nequidem fuo tempore fuifte in ufu teftatur idem *Mafcatell. in d. gloff. tenebitur n. 23.* Ex dictis per *Praf. de Franch. dec. 100. n. 20.*, quod non eft admittenda paffim avocatio a Tribunali M.C. ad alia Tribunalia inferiora in perfonis privilegiatis, cum in M.C. miniftratur juftitia multo magis quam per Curias Baronales, & cum S. C. fingulis diebus Jovis audiat relationes gravaminum ipfius M.C., invaluit praxis, quod etiam pro qualibet levi gravamine procederet M. C. omiffo medio. Tandem *Pragm. 18. de ord. judic. §. 1.* ftatuit: „ Da oggi avan-
„ ti non fi poffa produrre appellazione nei Tribunali
„ di Napoli delle Provincie di ambedue le Calabrie,
„ di Terra di Otranto, Bari, d' ambedue gli Apruz-
„ zi, e Bafilicata nelle caufe, che non eccedano la
„ fomma di docati 200., e dalle altre Provincie più
„ vi-

„ vicine in somma di doc. 100. , o sia in danaro , o „ in valore di robba che si è dedotta in giudizio, re„ golandosi le somme non più dal solo capitale , o „ sorte, ma dal capitale sorte , e dalle terre. E che „ solamente possa portarsi l' appellazione dalle Corti „ inferiori nelle Regie Udienze . . . ; Ma per quel„ le cause poi che non ammettono appellazione , re„ stino in piedi le disposizioni delle leggi così co„ muni , che municipali .

X. In *l. 1. §. dies , ff. de appellat.* dictum fuit , quod terminus ad appellandum currit tam respectu Judicis a quo , quam respectu Judicis ad quem . Unde interpretes *ad h. l.* intulerunt quod appellatio apud utrumque produci possit . At ex *cap. 1. de appell. in Sent., & gloss. in Clement. 1. eod.* Forenses induxerunt , quod appellatio interponi debeat coram eo a quo quis gravatur, & appellat. . Et tantum exceperunt duos casus, scilicet quando præsentia Judicis a quo propter ejus absentiam , aliudve justum impedimentum haberi non possit, & quando ex justa causa gravatus timeret appellare a Judice a quo ; in quibus omisso Judice a quo, liceret appellare coram Judice ad quem, vel coram probis & honestis viris. *Socin. in cons. 45., Marant. tit. & quandoque n. 133.* Hodie regulariter appellatio est interponenda coram Judice a quo , & si ejus copia haberi non potest, coram Judice ad quem, verum non operatur effectum suspensivum jurisdictionis Judicis a quo , nisi a die quo literæ inhibitoriales cum inserta appellatione fuerint illi intimatæ. Et etiam moribus nostris inanis est appellatio coram honestis viris , & deridenda opinio aliquorum , quod fas erit fieri appellatio coram uno viro honesto ex male applicata *l. ubi numerus , ff. de test.* Nam si copia Judicis ad quem haberi non potest , aut producitur appellatio ad Regios Judices supremos juxta dispositionem *l. Imperatores Cod. de appellat.* , aut producitur in illorum Curiis per Regios Notarios , qui actum præsentationis appellationis confirmant , & subscribunt, quando nequidem Scribæ , & Actuarii causæ haberi possunt, Afflict. in *Const. appellationum tempora n. 4.*

XI. In multis causis aut appellare non licet , aut licet quoad actum devolutivum tantum . Non licet appellare adversus sententiam a Principe latam *l. 1. ff. a quib. appell. non lic.* ; adversus duas sententias S.C. uniformes *Pragm. 5. de off. S. R. C.* Non licet similiter appellare a sententia lata super re, quæ dilationem non admittit *l. fin. ff. de appell.* , aut super momentanea possessione *l. fin. Cod. de temp. appellat.* , & super causa finita per juramentum delatum , vel relatum *l. generaliter Cod. de reb. credit.* Denique in aliis causis in *d. tit.* relatis .

Causæ in quibus appellationes admittuntur quoad actum devolutivum & non suspensivum aliæ numerantur ultra superius relatas. 1. In appellatione judicii assistentiæ , sententia lata non suspenditur, sed mandatur executioni præstita cautione in casu revocationis *Pragm. M. C. Visum de Assisten.* 2. In sententia lata per Rationales electos ad videndum computa administrationis Officialium Universitatis appellatio admittitur quoad actum devolutivum ; nam significatoriæ expeditæ executioni mandantur præstita cautione in casu retractationis *Pragm. 2. de Adm. Univ., de Franch. dec. 247.* 3. Devolutive dumtaxat appellatur in causis funeralium , expentarum ultimæ infirmitatis , alimentorum , salarii, suspicionis Officialium , liquidationis Instrumenti , vel alterius Scripturæ liquidæ *Afflict. dec. 154.* 4. A decreto executoris sententiæ , quoad excessum executionis , non appellatur nisi devolutive *Capyc. dec. 1. n. 17.* 5. In causis servitutis aspectus , projectus, stillicidii, actus, itineris, & viæ appellatio datur ad actum devolutivum ; & in causis aliarum servitutum quoad actum devolutivum , & suspensivum *Pragm. 18. de ord. judic. §. 1. n. 3.*

XII. Re integra multa fieri permittuntur, quæ alias non permitterentur *l. mandatum ff. mandat.* ; ideoque re non integra appellationi altera parte invita renunciari non potest, cum appellatio appellanti & appellato communis fit *l. ampliorem Cod. de appellat.* Re integra igitur potest appellationi renunciari expresse , & tacite. Expresse, cum quis declarat nolle uti appellatione *l. si quis Cod. de appell.* , & pacto , quando utraque pars consentit ut causa compromittatur , appellatione remota *l. ex consensu ff. eod.* Tacite , si appellans appellationem non prosequatur vel ad actus ulteriores coram Judice a quo procedat , qui sint incompatibiles cum ipsa appellatione interposita , *l. ad solutionem Cod. de re judic.*

XIII. Plures sunt effectus appellationis . 1. Suspenditur jurisdictio Judicis a quo ; & devolvitur ad Judicem ad quem *l. a sententia Cod. de appellat.* 2. Causa reducitur ad terminos litis contestatæ *l. ita demum Cod. de probat.* 3. Executio sententiæ statim suspenditur , ita ut nil potest innovari non solum in acto contentioso, verum etiam voluntario *l. sciendum ff. de appell. recip. vel non* . Et in hoc differt ab appellatione decreti interlocutorii , ubi non suspenditur executio antequam inhibitio producatur Judicis ad quem ex *Pragm. 18. de ord. judic. §. 1.* „ ed all' incontro le Corti inferio„ ri , non ostante che siasi interposta l' appellazione „ da' decreti interlocutorj , o che han forza di diffi„ nitivo, possano continuare a procedere fino a tan„ to che non sarà loro notificata l' inibitoria dalle „ Regie Udienze . Eccettuandosi però in detti casi „ quelle cause nelle quali vi sia interesse di persone „ privilegiate , i di cui privilegj s'intendano rimaner „ fermi , intatti , ed illesi .

XIV. Tempus ad appellandum tam a sententia , quam a decreto interlocutorio , & actibus extrajudicialibus est decem dierum decurrendum a die intimationis . Et hoc tempus est continuum , nam currit de momento ad momentum , *Marant. tit. & quandoque n. 1. 3.* Quid si fuerit appellatum ultimo die feriato decem dierum , valet ne appellatio , an fieri debeat die sequenti non feriato? Caravita ad *Rit. 80.* in quo disponitur, quod si unus actus debet fieri die qui est festivus, transferri debeat ad diem sequentem juridicum, respondit quod talis appellatio non valet , & debet renovari die sequenti juridico . Sed in hac quæstione tenendum est contrarium , quod fieri possit appellatio die ultimo festivo per *text. in l. 1. §. dies ff. de appell. Moscatell. gloss. poterit n. 41.*

XV. Si appellatio proposita non fuerit intra 50. dies prosecuta, declarabitur deserta . Semper enim requiritur præambula citatio partis appellantis ad *dicendum causam quare &c.* ratione dubietatis ob impedimentum quod appellans allegare posset ex justis causis *Afflict. in Const. appellationum tempora* , quia in casu impedimenti probati , vel dubii judex judicare debet appellationem non esse desertam *l. 1. ff. si quis caution. Caravit. ad rit. 264. n. 10.* Quod secus est si fuisset simpliciter appellatum *Prag. 1. de appellat.*

XVI. Quando appellans adivit judicem ad quem , obtinuit , & præsentavit literas inhibitoriales judici a quo , sed copia processus exhibita non fuit intra quinquaginta dies , judex ad quem declarabit appellationem esse desertam . Sin autem non sit aditus judex ad quem sed tantum interposita fuit appellatio intra decem dies , & deinde decursi sunt dies 50. , tunc ipse judex a quo declarabit appellationem desertam per *text. in l. si contra & in l. præcipimus Cod. de appellat.* ratio differentiæ est , quia non exhibitis literis inhibitorialibus , manus judicis a quo non sunt ligatæ , nec ejus jurisdictio impedita , sicuti per contrarium præsentatis inhibitorialibus , manus judicis a quo sunt ligatæ , & non potest amplius procedere *Marant. ad tit. & quandoque n. 102.* , *Caravit. rit. 264. n. 3.*

XVII. In appellatione ab interlocutorio , quia considerantur duæ inhibitiones factæ Judici a quo , una scilicet temporalis , ut videre possit judex ad quem an adsit gravamen deductum , alia perpetua , quando aperto processo reperitur gravamen , ideo in literis inhibitorialibus apponitur clausula , *quod pro recognitione gravaminum in libello expositorum transmittat acta per dies* : & hæc est inhibitio temporalis . Transmissis actis , illisque per solemnem aperturam consideratis , si cognoscitur appellanti gravamen esse illatum , interponitur aliud decretum , quod *stantibus gravaminibus causa remaneat &c.* & hæc est inhibitio perpetua . Si vero nullum gravamen appellanti illatum esse cognoscitur , rescribitur judici a quo , quod suum exequatur decretum .

DI-

DISTINCTIO SECUNDA.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio quotuplex sit, & num. seqq.*
2 *Sententia diffinitiva totam diffinit controversiam.*
3 *Effectus appellationis a sententia diffinitiva.*
4 *Attentata quæ sint.*
5 *Appellatione interposita, quæ decreta proferuntur.*
6 *Literæ, seu provisiones inhibitoriales quid requirant.*
7 *Actuarius differens acta tradere appellatoribus, an eis noceat.*
8 *Interlocutoria vim habens diffinitivæ quæ sit,*
9 *Appellatio ab interlocutoria an jure civili admittatur, & quando, de jure canonico semper admittitur, & in Regno usu recipitur, & hujusmodi appellator quid agere debeat.*
10 *Lites cum justitia, & sine gravamine dirimendæ, ac terminandæ, & appellatio sine justa causa non permittenda.*
11 *Appellatio ab interlocutoria Judicis exercitium non impedit, donec ei fuerit inhibitum a Judice provocato, & attentata post hanc appellationem quando revocentur.*
12 *Inhibitio est temporanea primum, deinde perpetua, & num. 15.*
13 *Inhibitio temporanea, qua decreti formula perficiatur, quave sint provisiones* acta, & per dies.
14 *Gravamen ex eisdem actis cognoscitur, quidve contineri debeat, ac decreti formulæ proferuntur, & n. 16.*
17 *A futuro gravamine num liceat appellare.*
18 *Appellatio ab interlocutoria sub conditione interponitur, & ad conditionis diem trahitur, fitque inhibitio Judici a quo, ac Praxis adducitur alterum inhibitionum respectu futuri gravaminis.*
19 *Praxis affertur supplicationum, quæ Spectabili D. Præsidi porriguntur ad finem confirmandi, vel revocandi decreti.*
20 *Decretorum formulæ recensentur, quibus per S. C. interlocutoriæ M. C. confirmantur vel reformantur.*
21 *Debitor veniens contra instrumentum, ad illud rescindendum termino indiget, & sententia.*
22 *In liquidatione instrumentorum plura requiruntur.*
23 *Decretum illud*, Remissa est eidem M. C. quæ provideat juxta ordinem sibi datum, *vel in S. C.* juxta formam in S. C. conclusam, *quando profertur, & num. 38. & 40.*
24 *Par in parem non habet imperium.*
25 *Formulæ decretorum, quæ per S. C. interponi solent in decretis interlocutoriis M. C. in criminalibus adducuntur, & enucleantur, cum num. seqq.*
26 *Tortura de jure communi in capitalibus criminibus adhibetur, de jure Regni in delictis pœnam ultra relegationem merentibus.*
27 *Ad inferendam torturam requiritur semiplena probatio, displosa P. Lessii opinione, & an semiplena hæc probatio in jure subsistat, affertur luculenta Cujacii auctoritas.*
28 *In criminibus difficillimæ probationis, vel atrocioribus, ad torturam inferendam, minora quam in aliis delictis indicia sufficiunt, quave illa sint remissivè.*
29 *Confessio in tormentis extorta interdum est erronea, & innocens condemnatur, ac Divi Augustini verba hac de re transcribuntur.*
30 *Torturæ inventum licet ab humana pietate sit alienum, est nihilominus necessarium.*
31 *Decretum, quo dicitur :* remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod N. N. habilitetur, *vel* consignetur, *exponitur, & n. 35.*
32 *Supervenientia indicia quando primis conjungantur.*
33 *Decretum*, liberetur in forma, *quando proferatur.*
34 *Reus semel liberatus nequit amplius molestari, nisi novis, & urgentioribus indiciis supervenientibus.*
36 *Decretum, quod* dentur defensiones intus, *vel* extra carceres, *quando interponatur.*
37 *Reus in delictis infrà relegationem fidejussores offerens, sub ipsis relaxandus.*
39 *Exemplum servi fugitivi ob domini sævitiem affertur.*
41 *Mulier ob turpis causæ suspicionem in Monasterium detensa, viro petenti an restituenda sit.*
42 *Sententiæ peritorum si a Judice confirmentur, & ab eis non fuerit infrà legitimum tempus appellatio interposita, in rem judicatam transeunt, & quando eadem revocentur.*
43 *A decretis Decurionum, vel Syndicorum admittitur appellatio, & attentata ad pristinum revocantur.*
44 *Appellatio ab Arbitrorum laudo conceditur.*

Die &c. stante appellatione interposita in M.C. *vel dicitur* in S.C. Curia N. N. non procedat, acta transmittat, & omnia innovata ad pristinum reducat, *vel dicitur.*

Die &c. stante appellatione interposita, expediantur literæ inhibitoriales in forma.

Die &c. visa comparitione fol. . . Curie N. N. pro recognitione gravaminum in dicta comparitione expositorum transmittat acta, & per dies, *veluti* 20. *vel* 30. *e. g.* non procedat.

Die &c. stantibus gravaminibus causa remaneat, & expediantur provisiones.

Die &c. visis actis, ac partibus auditis fuit provisum, quod Curia N. N. suum exequatur decretum, in causa procedat, & justitiam faciat, literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus.

Die &c. visa comparitione &c. fuit provisum, quod Curia, vel Regia Audientia &c. si fuerit in voto, vel decreverit Cajum e. g. esse torquendum, vel propositas nullitates non obstare, *vel aliud ordinare contra partium narrata*, acta transmittat ad M. C. *sive* ad S.C. *vel* dicta causa remaneat in M. C. *sive* in S.C.

Die &c. in Aula Domini, &c. referente D. Judice N.N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C.; *vel dicitur.*

Die &c. remissa est eidem M. C., quæ suspenso decreto provideat, quod infra quatuor dies e. g. audiantur partes non impedita interim solutione tertiarum, *vel dicitur*, quod respectu prætensorum infra quatuor dies audiantur partes.

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod suum decretum exequatur ad faciendum depositum, *vel dicitur.*

Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod rectius citetur, *vel* quod ordinariè agatur, *vel* quod super scripturis noviter productis, *vel* in Aula præsentatis provideat, qua provisione facta, iterum referat.

Die &c. in Aula Domini N. A. referente D. Judice N. N. visa supplicatione fol. . . . remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod causa expediatur citra torturam, *vel* provideat, quod habilitetur in forma, *aut dicitur*, quod consignetur tutæ personæ, *vel decernitur.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat quod dentur defensiones extra, *vel* intus carceres, *vel dicitur.*

Die &c. remissa est eidem M. C. quæ provideat juxta ordinem sibi datum, *vel* quod remota criminalitate agatur civiliter.

1 Quanquam tractatum sit in præcedenti distinctione de appellationum temporibus; hic tamen pro majori terminorum enucleatione operæ pretium duximus adnotare varias esse appellationum species, quæ deprehenduntur apud Bredero. *de appellat. par. 1, tit.* 8. potissimum interponitur appellatio a sententia diffinitiva, ab interlocutoria, & a sententia per eos promulgata, qui verè Judices non sunt; nimirum ab arbitris, a peritis, ac decurionibus. A sententia diffinitiva, nempe ab ea, quæ totam diffinit controver-
2 siam, appellatione interposita non solum ligantur manus Judicis a quo absque inhibitione Judicis ad quem appellatur, scilicet superioris, sed nihil valet, & irri-
3 tum redditur omne, quod actum fuerit, *cap. 1. cap. cum teneamur 17. & cap. significavit de appell.* cum nihil appellatione jam interposita innovari debeat vel a Judice, vel a parte appellata, *l. unic. D. nihil novari appellatione interposita*, toto *tit. Decr. ne lite pen-*
4 *dente nihil innov.* quicquid autem innovatur, attentatum dicitur, quod statim revocatur per Judicem appellationis, etiam si ante appellationem innovatum fuerit, *cap. non solum de appell. in 6.* appellatio enim causam ad terminos litis contestationis reducit, D. Præses

ſes de Franch. *deciſ.* 370. *num.* 17. & 19. & commu-
5 niter DD. idcirco ea interpoſita, a Judice ad quem
decreto mediante mandatur Judici a quo, quod *ſtante
appellatione interpoſita, in cauſa prædicta non procedat,
acta tranſmittat, atque omnia innovata ad priſtinum
reducat*, videlicet omnia infra decem dies geſta, at-
que poſt appellationem interpoſita; cujus decreti vi-
gore proviſiones expediuntur, vel dicitur: *ſtante ap-
pellatione interpoſita expediantur literæ inhibitoriales in
forma*, ideſt in forma ſupra enunciata, quæ oritur
ex *cap. cum ſit Romana §. ſi vero*, ex *d. cap. non ſo-
lum de appell. in* 6. & ex *l. unica D. nihil novari ap-
pellatione interpoſita*: quæ literæ, ſive proviſiones in-
6 hibitoriales de ſtylo expediuntur cum citatione parti
faciendâ, & tria continet, nempè primo præfatam ci-
tationem; ſecundo mandatum Judici a quo ne proce-
dat; tertio, ut acta tranſmittat, pro qua tranſmiſſione
d. Judex a quo mandare debet Actuario, ut illa exem-
plet, & appellanti conſignet: quod ſi talis Actuarius
7 appellanti verba dederit, & interim quinquaginta dies
effluxerint, benè poteſt appellator reſtitui, cum per
Judicem ſtetiſſe cenſeatur, quominus acta, & apoſtoli
traderentur, notat magnus ille Comes Bartolomæus
de Capua in *ſing.* 96. & 97. & conſentiunt jura in *l.
eos, qui* 6. *§. fin.* & *l. judicibus C. de appellat.* cum
igitur appellans infra quinquaginta dies per *Conſtit.
Regni Appellationum tempora* Actorum copiam præſen-
tare cogatur coram Judice ad quem, & partem citare
ad videndam illorum aperturam, ne tempus iſtud in
ſui præjudicium labatur, promptus eſſe debet ad ſol-
vendos dirictus Actuario pro tali actorum exempla-
tione ſpectantes, ac de omni alio impedimento pro-
teſtari. Nec omitto, id quoque procedere in ſenten-
tia interlocutoria, quæ vim habet diffinitivæ: dicitur
autem ſententia interlocutoria vim habens diffinitivæ,
8 quando negotium non alia ſententia determinatur, ut
in judicio reſciſſionis contractus decretum interponi
ſolitum, nempe *N. N. ſolvat tertias, alias providebi-
tur ſuper reſciſſione contractus*, quod Titium, vel Ca-
jum debitorem in ſolvendo conſtituat, & ſententia,
quæ inde naſcitur eſt in executionem prædicti decreti,
atque adeo declaratoria: quæ autem ſit interloquuto-
ria ſententia, & interloquutoria vim habens diffiniti-
væ, conſule Tuſchum *pract. concl. jur. lit. S. concl.* 111.
Gaill. *pract. obſerv. lib.* 1. *cap.* 129. *num.* 2. & 130. *n.* 6.

Appellatio ab interlocutoria jure civili non permittitur,
9 niſi tale contineat gravamen, quod per appellationem
a diffinitiva tolli, & reparari non poteſt, *l. arbitro* 9.
D. qui ſatiſd. cog. l. 2. *D. de appell. recip.* Bocer. *claſ.* 6.
diſput. 34. *th.* 19. & *ſeq.* vel vim habeat diffinitivæ,
l. intra 39. *in princ.* & *leg. ait Prætor* 7. *§.* 2. *verſ. per-
mittitur D. de minor. l. ab executione C. quorum appel.
non recip. l.* 2. *C. ut lite pend.* jure autem canonico ge-
neraliter, & indiſtinctè a quavis interlocutoria, & ab
omni gravamine, *rep. ſuper* 10. *de Appell. cap.* 1. &
cap. 3. *§. ſi verò eod. tit in* 6. *cap.* 2. *de dolo, & cont.
in* 6. Berlich. *concl. pract. concluſ.* 50. *in appel. num.* 45.
quæ diſpoſitio in Regno recepta eſt, eaque attenta,
pars appellans cauſam gravaminis in libello exprime-
re debet, ut altera pars relevetur ab onere probandi,
ſcilicet ut certior facta de prætenſo gravamine ſe de-
fendat, ut in *d. cap.* 1. *de appell. in* 6. & *clem. appel-
lanti de appellat.* & in praxi ſufficit unum gravamen
10 allegare: quæ praxis fundatur etiam in ratione; ſi-
quidem par eſt, lites cum juſtitia, & ſine gravamine,
pertranſire, nec appellatio permittenda ſine juſta cau-
11 ſa, ut defenſionem, non dilationem reſpiciat: appel-
latio tamen hæc Judicis exercitium neutiquam impe-
dit, donec inhibitum non fuerit a Judice ad quem,
per text. in *cap. audita de reſtit. ſpoliator.* unde atten-
tata ante inhibitionem non revocantur, antequam Ju-
dex appellationis cognoſcat de meritis cauſæ appella-
tionis, *cap. non ſolum*, & ibi gloſ. *de appellation. in* 6.

Hæc autem inhibitio primum eſt temporanea, deinde
12 perpetua; temporanea decreto perficitur, quod *pro re-
cognitione gravaminum in libello expoſitorum Judex a
13 quo tranſmittat acta, & per dies* e.g. 20. vel 30. *non
procedat*, vigore cujus expediuntur proviſiones, quæ
acta, & per dies nuncupantur; in qua dilatione de
14 gravamine cognoſcitur ſolum ex eiſdem actis, non
quidem ex alia probatione extrinſeca, ut in *d. clem.
appellanti de appell. c. cordi* 1. *eod. tit. in* 6. Berlich.
præcit. *concluſ.* 50. *num.* 104. ne ultra negotium produ-
catur, cum aliæ interlocutiones ante ſententiam diffi-
nitivam contingere poſſent.

Gravamen vero continere debet cauſam, quæ juſta ſit,
& quod revera præjudicium ſit illatum, per text. in
d. c. cum ſit Romana §. ſi vero, & *cap. ut debitus de
appellat.* quod ſi ſubſit, aliud interponitur decretum,
quo dicitur: *ſtantibus gravaminibus cauſa remaneat,
& expediantur proviſiones N. N.* ideſt Judici a quo,
quod in cauſa prædicta amplius non procedat, ut *in d.
c. ut debitus de appell.* ac proinde in perpetuum eva-
15 dit; hinc benè Practici dicunt, in appellatione ab
interlocutoria duas conſiderari inhibitiones, tempora-
neam unam, quæ ante gravaminis cognitionem exple-
tur, perpetuam alteram, gravamine jam perſpecto.

Sin autem gravamen non adſit, tunc interponitur decre-
16 tum, nempe, quod *reſcribatur Judici a quo, quod
exequatur decretum, in cauſa procedat, & juſtitiam fa-
ciat literis inhibitorialibus expeditis non obſtantibus*, ut
ex *d. cap. ut debitus*, quoties agitur de Curiarum Re-
gni decretis, prout alibi diximus.

A futuro vero gravamine appellare non licet (niſi tan-
17 tum de jure canonico *c.* 2. *extr. de conjug. ſervor. c.
cum dilecti extr. de dolo, & contum.*) ſed Judicis ver-
bum eſt expectandum, alias ordo perverteretur, &
cauſatum cauſam præcederet, ut in *c. debitus*, & *c.
rum ceſſante de appell. l. ante ſententiam C. quorum ap-
pellat. non recip.* & *l.* 2. *C. de Epiſcopali audientia*.
Item quoties fuerit appellatio ab interlocutoria, ſub
18 conditione interpoſita, ſi futurum gravamen ſit veri-
ſimile, admittitur, & ad conditionis diem trahitur,
ſecundum Decium in *c. dilecta n.* 7. *de appellat.* alioſ-
que DD. hinc praxis inolevit, proviſionem expediri
Judici a quo quod ſi *fuerit in voto, vel decreverit, Ca-
jum e.g. eſſe torquendum, vel nullitates propoſitas non
obſtare*, ſive aliud præcipere contra partium narrata,
acta traſmittat.

Quæ praxis procedit in decretis, quorum juſtitia revi-
detur a Regiis Audientiis reſpectu Judicum inferio-
rum, vel a M. C. tum in civilibus, tum in crimi-
nalibus reſpectu quarumvis Curiarum Regni. Eædem
inhibitiones fieri quoque ſolent a Regio Collaterali
Conſilio in cauſis, in quibus Regiæ Audientiæ, &
M. C. procedunt uti Principis delegatæ; atque etiam
a Spectabili D. Præſide fiunt M. C. Criminali in cau-
ſis, in quibus ipſa non procedit uti delegata: quoad
vero interlocutiones ejuſdem M. C. praxis ſervat, ut
19 Pars, quæ ſenſerit ſe gravatam, ſupplicationem por-
rigat Spectabili D. Præſidi facti ſeriem enarrando,
cum explicatione decreti, & gravaminis, ut obtineat
Regiam decretationem, quod *M. C. verbum faciat in
S. C.* pro revocatione decreti, prout ita a D. Præſi-
de decernitur: imo ut plurimum etiam a parte victri-
ce hæc porrigitur ſupplicatio ad finem confirmandi de-
creti, cauſa evitandi dilationem partis adverſæ, facta-
que relatione a Judice Commiſſario, ſi per S. C. ſim-
20 pliciter decretum confirmetur, decernitur: *Die &c. in
Aula Domini &c.* ſcilicet ejus, qui eſt Aulæ Præ-
fectus, *referente D. Judice N. N. viſa ſupplicatione
fol.... remiſſa eſt eidem M. C.* vel dicitur, *remiſſa eſt
eidem M. C., quæ provideat, quod infra quatuor dies
audiantur partes, non impedita interim ſolutione tertia-
rum*, ut quando debitor veniret contra inſtrumentum;
21 ad illud enim reſcidendum termino indiget, & ſen-
tentia, & creditor in poſſeſſione exigendi perdurat,
ſi fortaſſis M. C. decreverit, quod ſolvat, termino
non impartito, dicitur, *quæ provideat, ut reſpectu præ-
tenſorum infra quatuor dies audiantur partes*, vel quan-
do terminum ſummarium dedit, & ordinarium impar-
tiendum erat, eadem formula adhibetur, vel dicitur:
*remiſſa eſt eidem M. C. quæ provideat, quod ſuum exe-
quatur decretum ad faciendum depoſitum*, ut quia decre-
vit, quod quis ſolvat creditum, viam non habens exe-
cutivam; de ipſo tamen conſtat quaſi per indubitabi-
lem probationem, nempe per partitam Banci, maxime
ſi creditor, & debitor ſint mercatores, vel dicitur:
*remiſſa eſt eidem M. C. quæ provideat, quod rens re-
22 ctius citetur, vel quod ordinarie agatur*, quæ decreta
in liquidationibus inſtrumentorum interponi ſolent;
primum ſi debitor citatus fuerit pro ſumma non vere
debita, vel quia non fuerint obſervata ea, quæ in
citatione requiruntur; ſecundum, quando inſtrumentum
non eſt vere liquidum, ſed pactionatum pacto, & con-
ditione, quæ alia indiget probatione, ut late diximus
in decretis liquidationis inſtrumentorum *t.* 14.

Vel dicitur: *remiſſa eſt eidem M. C. quæ ſuper ſcripturis
noviter*

novites productis, vel *in Aula præsentatis provideat*,
qua provisione facta, *iterum referri*, & hoc decretum
est de stylo, ut partibus per idem S. C. consulatur
absque alia supplicatione.
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat juxta*
23 *ordinem sibi datum*, quod interponi solet in re du-
bia, quæ ex aliquo facto per Dominum Commissarium
investigare, ac perquiri potest, puta in accessu ordi-
nato, vel alia quadam conditione, & eventu, idque
prudentiæ D. Commissarii committitur, & in S. C. di-
cimus in re hujusmodi: *juxta formam in S. C. conclusam*,
non vero, *juxta ordinem sibi datum*, quia par in pa-
24 rem non habet imperium, *l. 3. in fin. & l. ma-
gistratus D. de recept. &c.* complura tradere possem
exempla, sed hæc satis pro regula; formula igitur sæ-
pe memorata, scilicet *remissa est*, exinde usurpatur,
quod M. C. per illam Regiam decretationem *de v. s.*
suam jurisdictionem non amittit, nec eadem privatur
in posterum procedendi, facto jam verbo in S. C:
In re autem criminali si decretum M. C. revocari opor-
25 teat, moderari, aut reformari, aut aliter fieri, sequen-
tia decreta locum habent, quæ interponi solent juxta
casuum circumstantias, interdum una, interdum altera
formula adhibita, nimirum dicitur: *die &c. in Aula
D. Consiliarii N. N. qui est Præfectus*, *referente D.
Judice N. N. visa supplicatione fol.* ... in qua adest
regia decretatio, quod verbum faciat de gravamine il-
lato, vel fortassis inferendo, *remissa est eidem M. C.
quæ provideat &c. e. g. quod remota criminalitate aga-
tur civiliter*: nempe Cajus de stellionatus crimine,
vulgo *truffa* querelatus, & citatus comparet, ostendit-
que agi de interesse tantum civili, vel *remissa est eidem
M. C. quæ provideat, quod non procedatur, & quod
tollatur mandatum*, scilicet quia factum dubium Cajus
aperit, ut ita ejus innocentia appareat, ad quam osten-
dendam scripturas præsentavit.
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod
causa expediatur citra torturam*, aut quia crimen capi-
26 tale non est, in quo tantum tortura adhibetur, ut
in *l. edictum de quæst.* & post antiquiores notant R.
P. Less. *de just. & jure lib. 2. tit. de Judice dub. 17.
v. notandum*, D. Cardinalem de Lugo *de justit. & ju-
re disp. 37. de oblig. justit. spectant. &c. sect. 13. num.*
157. R. Giballin. *de universa rerum human. negotiat.
tom. 2. lib. 6. art. 6. de officio, & unctione Judicis n.*
10. & in Regno cum agitur de criminibus pœnam ul-
tra relegationem merentibus, *cap. Regni* incip. *Si ju-
ste, cap. tormenta*, & in *cap. ne delator*, testanturque
DD. Regentes Tapia in *dictis capit* Reverter. *dec.*
400. Prat. *respons. 1. num. 36.* ac ceteri regnicolæ;
alioquin reo non convicto pœna gravior imponeretur,
27 quam si convictus esset; aut quia probatio deest, nem-
pe semiplena, quam constituunt vel testis de visu,
dummodo exceptionem non patiatur, vel urgentia in-
dicia: & quod semiplena probatio sit necessaria, tenet
P. Sanchez *lib. 6. Consil. cap. 3. dub. 25.* Fagundez
in 8. præcepta decalogi cap. 25. n. 11, 12. & 13., D.
Cardinal. de Lugo *d. sect. 13. n. 154.* rejecto P. Les-
sio *de justit. & jure lib. 2. cap. 29. dub. 17. n. 156.*
affirmante, minora sufficere indicia, quam semiplenam
probationem, cum exempla per eum producta semi-
plenam certe conficiant probationem: quamquam Cu-
jacio semiplena hæc probatio non arrideat; quinimo
arbitratur mirifice falli auctores illos, qui putant, te-
stem unum, per se solum sufficere ad torquendum
reum, ac testem unum semiplenam esse probatio-
nem, ut belle ratiocinatur in *comment. ad tit. 8. 9. li-
bri Cod. ad l. Jul. Majest.* Adde Antonium Matthæum
de criminibus tit. de probat. 1. 1. num. 5.
Porro in criminibus difficillimæ probationis, vel atro-
28 cioribus minora sufficere indicia non negaverim, dum-
modo urgentia sint, quorum plurima enumerat idem
D. Cardinalis de Lugo *loco cit.* ac nonnulla notavi in
praxi criminali cap. 8.
Quæ autem in hac materia torturæ bene consideravit D.
Augustinus *de civitate Dei lib. 19. cap. 6. de errore
humanorum judiciorum, cum veritas latet*, hic adnotare
non piguit: quandoquidem de rei confessione in tor-
29 mento extorta, quæ aliquando non vera, sed erro-
nea reperitur, & innocens condemnatur errore huma-
norum judiciorum, hæc inquit: *cum quæritur utrum
sit nocens, cruciatur, & innocens luit pro incerto scelere
certissimas pœnas: non quia illud commisisse detegitur,
sed quia non commisisse nescitur, ac per hoc ignorantia
Judicis est sæpe calamitas innocentis, & quod est into-
lerabilius, magisque plangendum, rigandumque, si fieri
posset fontibus lacrymarum, cum propterea Judex torqueat
accusatum, ne occidat, nesciens innocentem, fit per
ignorantiæ miseriam, ut tortum, & innocentem occidat,
quem, ne occideret, torserat: quo damnato, & occiso,
utrum nocentem, an innocentem Judex occiderit, adhuc
nescit, quem ne innocentem nesciens occideret, torsit:
ac per hoc innocentem, & ut sciret, torsit, & dum ne-
sciret, occidit*: hinc etiam Ludovicus Vives *num. 13.*
30 in hunc Divi Augustini locum subdit, torturæ inven-
tum a pietate humana esse alienum, at nihilominus
esse necessarium, & idem Augustinus affirmavit, ibi:
*in his tenebris vitæ socialis sedebit ille Judex sapiens,
an non sedebit? sedebit plane; constringit enim eum,
& ad hoc officium protrahit humana societas; non enim
hoc facit sapiens Judex nocendi voluntate, sed necessitate
sciendi, & quia cogit humana societas necessitate etiam
judicandi*: necessarium quippe fuit; alioquin improbi
impune peccarent magno Reip. damno.
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod*
31 *N. N. habilitetur in forma*, aut dicitur, *quod consigne-
tur tuta persona*, ut quia appellatur a futuro torturæ
gravamine, & obtinetur a D. Præs. regia decretatio,
quod *M. C. verbum faciat in S. C.* dicitur, *habilitetur*,
idest excarceretur, præstitis fidejussoribus de ipso præ-
sentando, si nova supervenerint indicia, & interpo-
nitur decretum, quoties indicia ad torturam non sunt
sufficientia, & defensionibus non impartitis, ut præ-
dicta indicia non elidantur per defensiones: neque fi-
sco præjudicium infertur, cum supervenientia alia in-
32 dicia primis conjungantur. Interponitur itaque decre-
tum reo interrogato, absque tamen monitu; post ve-
33 ro defensiones dicitur, *liberetur in forma*, idest ut ne-
queat semel liberatus amplius molestari, nisi novis
supervenientibus indiciis, quæ primis non junguntur,
quod amplius in suo robore non manent; ideoque
34 vehementiora primis esse debent, ut latius videre est
in *cap. 7. meæ praxeos criminalis*.
Decretum vero: *consignetur tuta persona*, interponitur,
35 quando levia existunt indicia, tamen facile alia ven-
tura est probatio, & hoc casu persona, cui consigna-
tur inquisitus, eundem requirente fisco, exhibere te-
netur; & proprie si de aliquo crimine plures inqui-
rantur, cum facile ob eorum carcerationem possint
alia supervenire indicia.
Vel dicitur: *Remissa est eidem M. C. quæ provideat, quod*
36 *dentur defensiones extra carceres*, si reus in carcerem
reperiatur detrusus, vel *intus carceres*, si forsan repe-
riatur cum mandato, vel fidejussoribus relaxatus; quæ
decretorum formulæ regulantur a criminis pœna; ete-
nim si crimen mereatur pœnam ultra relegationem,
quatenus probaretur, reo defensiones intus impartiun-
tur, quod si reus ipse fortassis cum mandato, aut cau-
tione detineatur, & criminis pœna relegationem ex-
cedat, defensiones intus pariter impartiuntur: si vero
intra relegationem inclusive, defensiones extra cum
cautione, aut mandato; quia reus in delictis infra re-
legationem fidejussores offerens sub ipsis relaxandus est:
37 quæ praxis descendit ex *Regni cap.* incip. *ab illo la-
tronantium*, ex *Rit. M. C.* 414 *Pragm. 6. §. 5. & §.
6. de officio Magistri Justitiarii*, & *Pragm. 7. de Me-
retricibus*, approbata a nostris Regnicolis, uti fatentur
Bartolomæus de Capua in *dicto c. in versic. fuit in-
quisitus*, ubi inquit: *nota quod constito de crimine, ex
quo imponitur postea pœna relegationis, & infra, accu-
satus non potest incarcerari*, Lucas de Penna in *eod.
cap.* Consiliar. Petra *Rit.* 40. & confert text. in *c.
si clericos*, & ibi *glo. de sententia excommunic. in 6.*
Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. quæ suspenso decreto*
38 *provideat, quod N. N. servus consignetur juxta ordinem
sibi datum*; detinebatur enim servus in carcere M. C.
pro fuga a domo domini, de qua interrogatus fuit
39 cum monitu, & è contrario constabat de ipsius heri
sævitie, quod eum immoderate castigaret, etiam ignes
adhibendo, videlicet laridi stillas: audita relatione
M. C. fuit dictum, quod *consignetur juxta ordinem sibi
datum*, idest non domino, sed alicui personæ, cui
pro alimentis Dominus solveret quotidie carolenum
unum, & amplius fuit vetita illius venditio regiis tri-
remibus, ne immanitate domini servus perpetuo affli-
geretur, qua de re vide text. in *l. 1. C. de emendat.
servor. §. sed & major Instit. de his, qui sui, vel
alieni jur. sunt*,

Vel dicitur: *remissa est eidem M. C. qua provideat juxta*
40 *ordinem sibi datum*, puta si quædam diligentia sit explenda, quam partibus manifestari non debeat, nimirum captura; vel ut carceratus sub fidejussoribus relaxetur, quemadmodum accidit in causa nuper in S. C. relata, videlicet. Quidam juvenis de Civitate Cameriní volebat cum sua uxore sese in patriam recipere; siquidem, ut ajebat in supplicatione, ibi Patrem tenem, & nonnulla stabilia habebat, & quod a Socero contendebatur discessus, & retinebatur filia in propria domo; fuit interlocutum, quod M. C. primo exploraret puellæ voluntatem, & a concivibus præfati juvenis in hac Civitate commorantibus se informaret de expositis in supplicatione, atque investigaret, ad evitandum omnem scrupulum, de honestate puellæ, & qualitate viri, & super asportatione provideret, & ita fuit ordinatum sub enunciata forma: hinc adverte, quod si ex aliqua turpi causa, aut turpis causæ suspicione
41 mulier in Monasterium detrudatur, volente deinde viro, ut ea domum repeteret, non facile id permittendum; sed plane viri conditio, & animus inspiciendus, ac mulierem in Monasterio temporis intervallo evasisse morigeratam investigetur, oportet, unde fidejussionem tutam esse non hesitemus.

Quoad vero sententias, quæ a Peritis proferuntur, nulli
42 dubium est ab eis appellationem interponi, Afflict. *dec.* 188. *n.* 4. Corn. Brederod. in *tract. de appell. p.* 1. *tit.* 15. *vers. a peritis*, sin autem illæ fuerint confirmatæ a Judice, & infra decem dies ab eis non fuerit appellatum, in rem judicatam transeunt, Cæsar. Ursill. in *annot. ad decis. Afflict.* 33. *in fin.* Andreol. *controv.* 128. *n.* 4. Maranta in *praxi p.* 6. *vers. & quandoque appellatur num.* 115. imo quamvis a Judice fuerint confirmatæ, & appellationis interponendæ tempus effluxerit, adhuc permittitur contradictio per viam recursus ad eundem Judicem, sicubi Peritorum iniquitas ostendatur, ex Glos. in *c. ad reprimendam de offic. Judic. ordin. ver. suspendatur in fin.* Gratian. *discept. forens. cap.* 263. *num.* 17. & 18. Quod si Judicis approbatio nequaquam fuerit subsecuta, nunquam transeunt in rem judicatam, idem Afflict. *decis.* 35. *n.* 6. ibique Ursill. *loco cit.* Sperell. *dec.* 54. *num.* 40. hæ autem revocantur facilius Peritioribus adhibitis, cum revisio competat usque ad annos triginta, D. Altimar. *de nullit. sentent. rubr.* 5. *qu.* 18. *num.* 19. ad rem consule Thesaur. *dec.* 25.

Item a decretis Decurionum, vel Syndicorum, quæ jus
43 tribuunt, admittitur quoque appellatio, ut in *l.* 2. *C. de decurionib. lib.* 10. & attentata post appellationem
44 ad pristinum revocantur. A laudo per Arbitros promulgato itidem admittitur appellatio, quæ interponenda est coram Judice loci, qui etiam de nullitate cognoscit, ut innuimus in *c. part. tit. de decretis in judicior. ordin. interponi solitis cap.* 4. *n.* 41. & *seqq.* & sic explicata remanent decreta superioris Rubricæ tum in civilibus, tum in criminalibus causis, & alia, quæ ad eorum normam, paucissimis verbis immutatis, adduximus.

LEONARDI RICCII

IN DISTINCTIONEM II.

De Variis Appellationum speciebus.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio multiplex est, & prima species est respectu personarum. Nam alii sunt Judices de Tribunali Collegiato, quod subest alii Tribunali, ut R. A., M. C. V. &c.*
Alii sunt Collegiati, sed superiorem non cognoscunt, ut S. R. C. Reg. Cam. Summ., & Coll. Conf., in quibus non appellatur, sed reclamatur.
Alii sunt Judices non Collegiati, ut sunt Curia Regia, Baronales; alii sunt Judices Delegati, & appellatur ad Delegantem.
Alii non sunt Ordinarii, neque delegati, ut sunt arte Periti, vel Arbitri.
2 *Appellationis secunda species est respectu qualitatis decretorum.*
3 *Appellationis tertia species est respectu quantitatis parvæ, in qua fit appellatio reassumptis actis.*

1 **A**Ppellatio multiplex est.
Prima species appellationis respectu personarum est, quando de Tribunali Collegiato, quod alii Tribunali subest, ut Regiæ Audientæ Provinciales, a quibus appellatur ad M. C. & a M. C. appellatur ad Sacrum Regium Consilium.

Alii sunt Judices Collegiati, qui superiorem non cognoscunt, ideo non fit appellatio, sed reclamatio, nam reclamatur ad idem Tribunal, ut est S. R. C., R. C. Summariæ, & Collaterale Consilium.

Alii sunt Judices ordinarii simplices non Collegiati, ut sunt omnes Curiæ inferiores, tum Regiæ, quam Baronales, a quibus appellatur ad audientiam secundarum causarum, & sunt aliquæ Curiæ, quæ habent Judicem tertiarum causarum, ad quas gradatim appellari debet, non omisso medio.

Alii non sunt Judices Ordinarii, sed delegati, & appellatio fit ad delegantem, quod declarabitur, ut infra.

Alii non sunt Judices Ordinarii, neque delegati, ut sunt arte periti, vel arbitri, a quibus appellatur ad eundem Judicem causæ.

Differentia hujus primæ speciei appellationis infra declarabitur.

2 Secunda species appellationis est respectu qualitatis decretorum.

Nam si appellatur a decreto diffinitivo dicitur appellatio in forma; si appellatur a decreto interlocutorio, dicitur acta, & per dies, cui differentiæ inferius.

3 Tertia species appellationis est respectu quantitatis.
Nam si appellatur infra summam unciarum duarum, hoc est infra summam duodecim ducatorum non fit appellatio in forma a decreto diffinitivo, sed fit appellatio reassumptis actis, cujus differentias, etiam inferius habebis.

SUBDISTINCTIO I.

De prima specie appellationum qualitatis personarum.

SUMMARIUM.

1 *A Curia Baronali ad quem appellatur.*
2 *Appellatio omissa medio quando admittatur.*
3 *Appellans potest supplicare Baronem, ut destinet alium Judicem appellationis, quando Judex est impeditus.*
4 *Baro petit remissionem a M. C., & cum qua clausula remitti solet.*
5 *A Curiis Regiis ad quem appellatur.*
6 *Appellatio omissa medio admittitur.*
7 *A M. C. appellatur ad S. C.*
8 *A Regia Dohanella Menapecudum Aprutii appellatur ad Regiam Dohanam Apuliæ.*
9 *A Dohana Apuliæ, sive Fogia appellatur ad Regiam Cameram Summariæ.*
10 *A Dohanerio Neapolitano cognoscente directus, qui spectant ad Regiam Dohanam, appellatur ad Regiam Cameram.*
11 *A Tribunali Consulum Nationum appellatur ad S. C.*
12 *A Curiis Nundinarum appellatur ad Regios Superiores. Nisi in privilegio fuit concessum aliter.*
13 *A Catapanis non appellatur ad Officialem Baronum, sed ad Regia Tribunalia.*
14 *A Rationalibus Universitatis appellatur ad Regiam Cameram; & qui stylus sit hodie, declaratur.*
15 *A Syndicatoribus Officialium non appellatur ad Officiales Baronum, sed ad M. C. tantum, exceptis a decretis interlocutoriis appellatur ad Regiam Audientiam.*
16 *A Curia Bajulari appellatur ad Capitaneum Baronis, licet Baro non habeat secundas causas, & quando habet secundas causas, quomodo practicatur, & in aliquibus locis appellatur ad Regiam Audientiam, & alias.*
17 *A sententia Bajuli in hac Civitate Neapol. ad quem appellatur.*
18 *A Tribunali Curiæ Sicbla appellatur ad Sac. Cons.*
19 *A Portulano appellatur ad Reg. Cam.*
20 *A Curia Artis Setici appellatur ad M. C. Vic.*
21 *A Magno Admirata appellatur ad S. R. C.*
22 *A Prothomedico appellatur ad S. C.*
23 *Ab Auditore Hispanorum appellatur ad Auditorem Generalem.*
24 *Ab Auditore Generali ad quem appellatur?*
25 *A Tribunali Triremium ad quem appellatur?*

26 *Ab*

26 *Ab Auditoribus Regiorum Castrorum appellatur ad Generalem Auditorem, excepto Castro Novo.*
27 *A Tribunali cognoscente homines Regalis equitii appellatur ad Reg. Cam.*
28 *A Collegio Neapolitano appellatur ad Sac. Cons.*
29 *A Tribunali Arsenalis, ubi solet praeesse Praeses Regiae Camerae appellatur ad Regiam Cameram.*
30 *A Consultore in causis Syndicatus in Civitate Neap. ad quem appellatur;*
31 *A Tribunali computorum Mattonata, Aqua &c. appellatur ad S. C.*
32 *A Tribunali Reverendi Cappellani Majoris ad quem appellatur?*
33 *A Tribunali Neap. cognoscente vendentes contra Assisam appellatur ad Grasserium.*
34 *A Jurisdictione Gabellae Ludi appellatur ad Regiam Cameram.*

1 IN hoc Regno a Curia Baronali appellatur, & dicitur de nullitate ad Judicem secundarum causarum ejusdem Baronis, & a Judice secundarum ad Judicem tertiarum causarum, prout habet Dominus Princeps Bisiniani, Dominus Dux Sancti Angeli Fasanellae, & aliqui alii.

2 Nec potest ad superiorem appellari omisso Judice secundarum causarum; nisi casu quo Judex sit impeditus per absentiam, vel aliud impedimentum, & vide inferius.

3 Et appellans potest supplicare Baronem, ut in locum Judicis impediti destinet alium Judicem secundarum, vel tertiarum causarum *Altim. rub. 3. qu. 31. n. 1. fol. 118., & Maranta parte 6. actu 2. nu. 379., & Scialoja de foro competenti cap. 51. n. 10. & 16.*

4 Si Baro ad secundas causas petit remissionem a Magna Curia Vicariae pro causa Vassalli, in dicta Magna Curia introducta, remitti solet cum clausula, ut eligat Judicem in Civitate, juxta *dec. 90. Capyc. Latro, & ibi Gizzius*, & a decreto dicti Judicis in Civitate electi debet appellari ad Judicem secundarum causarum etiam eligendum per ipsum Baronem, *Altimarus loco cit. 245. Scialoja cap. 51. num. 24. & Thoro to. 3. part. 3. verb. remissio in compen.*

5 In Terris demanialibus, sive Regiis appellatur ad Regias Audientias provinciales, *Altimar. ubi supra num. 20. per pragm. 7. de S. C. Scialoja loc. cit., Anna sing. 82. Novarius tom. 1. electionis fori sect. 1. par. 1. n. 8.*

Vel potest appellari ad Magnam C. Vic. per ritum M. C. V. 52., & 62. ubi *Caravit. & Petra, per pragm. de offic. S. C.*

In qua *Pragm. 4.* confirmatur *Prag. 3. §. 2. & 3. de offic. S. R. C.*, quae mandat, ut in civilibus non excedentibus uncias 25. non appellatur ad Sacr. Reg. Cons., sed ad M. C. V.

Hodie tamen contrarium practicatur in Civilibus, in quibus a Curiis inferioribus, omissa M. C. appellatur ad S. R. C.: Secus in causis Criminalibus, *Altim. dict. qu. 31. rub. 3. num. 6. fol. 118. & Rovit. in dict. prag. 3. num. 5. de offic. S. R. C., Motil. fol. 959. de appel. num. 12.*

Et a Curiis inferioribus appellatur ad M. C. V. etiam omisso medio testatur *Petr. rit. 52. & 62.*

6 Et Fiscus Regiae Audientiae recurrere debet ad M. C. V. *Prag. 10. §. 40. de offic. Jud.*

7 A M. C. Vic. appellari debet ad Sacrum Consilium, & non ad aliud Tribunal, *dict. pragm. 3. §. 2. de officio S. R. C. & Pragm. 2. de relatione causarum.*

8 A Regia Dohanella Menaepecudum Aprutii, quae residet in Civitate Aquilae appellatur ad ipsam Regiam Dohanam Apuliae, quae resider in Terra Fogiae, *Altimar. d. qu. 33. rubr. 3. num. 17. & Scialoja de foro competenti cap. 2.* quibus adde, quae ego ipse dixi in tertio tomo meae praxis Judicii ordinarii *cap. 3. 2. partis n. 50.*

9 Et à Dohana Terrae Fogiae appellatur ad Regiam Cameram per *Prag. 61. §. 4. de officio Proc. Caesaris, Altimar., & alii, ut supra loc. cit.*

10 A decretis Dohanerii cognoscentis fraudes tam dirictus, qui spectant ad Regiam Duhanam, quam circa materiam salis, sed civiliter tantum appellatur ad Regiam Cameram Summariae *dict. Altim. loc. cit. n. 18. ex Tusson. de Antefata vers. 3. observ. 30. n. 322.*

11 A Tribunali Consulum nationum Catalanorum, Januensium, Florentinorum, Rauseorum, & aliorum, cognoscente negotia civilia mercaturarum cum consilio unius Doctoris appellatur ad S. C. *Altimar. ubi supra n. 21. ex Franch. dec. 723.*

12 A Curiis Nundinarum, quae concessae sunt a Rege, non appellatur ad Judicem secundarum Baronis, sed ad Regios superiores.

Secus si Privilegium nundinarum a Barone fuit cum assensu Regio concessum, tunc non appellatur ad Regia Tribunalia, sed ad Judicem appellationis Baronis, *Altim. loc. cit. nu. 24. ex Capiblanc. tom. 2. cap. 29. Novar. de gravaminibus vassallorum gravamine 58. tom. 2. Scialoja de foro competenti cap. 21. num. 11.*

13 A Catapanis non appellatur ad Officiales Baronis, sed ad Regia Tribunalia. *Altimar. loc. cit. num. 26. ex Franch. & de Luca ibid. decis. 511. Capiblancus prag. 5. n. 180. & prag. 8. p. 1. n. 587.*

14 A Rationalibus Universitatis non appellatur ad Officialem Baronis, sed ad Regiam Cameram Summariae *sup. prag. 4. de officia Procur. Caes.* reprobata *pragm. 46.* mandante, quod appelletur ad Regiam Audientiam *Altim. ubi sup. num. 17. & 18. ex Muscatello par. 2. Glos. tenebitur num. 24. Rovit. d. pragm. 46.* & aliis.

Hodie ex stylo dictae Regiae Camerae, computa Universitatis prius terminanda sunt a Rationalibus, secundo a Gubernatoribus locorum, tertio, & ultimo ad instantiam gravati revideantur significatoriae in Regia Camera, ut Ego dixi in 2. *tom. meae prax. tit. 5. cap. 1. de significator. num. 22. fol. 283. 287. & 288. & dixi in prax. Univ. cap. 28. n. 17. fol. 159.*

15 A Syndicatoribus non appellatur ad Officiales Baronis, sed ad Regias Audientias, vel ad M. C. V, *Carraba de syndic.* & ego ipse ibi per *prag. 5. de syndicatu Officialium, Mastrill. dec. 18. num. 127.* & alii Allegati per *Altim. d. qu. 31. rubr. 3. n. 29.*

Sed ab interlocutoriis Syndicatus Auditorum Provincialium appellatur ad easdem Regias Audientias, secus a diffinitivis, a quibus appellatur ad M. C. V. tantum, *Altim. loc. cit. num. 30. per Prag. 10. §. 43. de offic. Jud.*

16 A Curia Bajulari appellatur ad Capitaneum Baronis, licet Baro non habeat secundas causas.

Et si Baro habet secundas causas, a Bajulo appellatur ad Capitaneum, & a Capitaneo appellatur ad Judicem secundarum causarum ipsius Baronis *Altim. loco citato rub. 3. qu. 31. num. 32. per constitut. Regni*, quae incipit *periculosa, & decis. Franch. 111. & resol. 39. de Marin. lib. 2. & resol. 115. lib. 1. num. 11. Novar. gravam. 89. lib. 2. ex dispositione Regis Gulielmi*, ne vassalli pro caussis minimis in alio territorio defatigentur.

Sed in Civitate Campaneae a Curia Bajulari appellatur ad Regiam Audientiam Salerni.

Et in Terra Cotroni, quia causae bajulationis dictae Terrae spectant ab Abbatem, & Vicarius Abbatis delegat, sive destinat Judicem Bajulationis, appellatio non fit ad Curiam Baronalem, sed fit ad Vicarium Delegantem; qui Vicarius etiam delegat, & destinat Judicem dictae appellationis.

17 Et in hac Civitate Neapolis a sententia Bajuli appellatur ad magistros Rationales Regiae Siclae, & ab illis ad Regiam Cameram, *Altim. loco cit. 32. qu. 31. ex Afflict. in Constit.* quae incipit: *magnae Curiae nostrae Past n. 6. Tappon. de antefat. versic. 3. observ. 3. n. 295.*

Sed hodie servatur in praxi, quod a Curia Siclae appellatur ad S. C.

18 A Tribunali Curiae Siclae cognoscente circa pondera, & mensuras etiam appellatur ad Sacr. Consilium *Altimar. loco cit. rub. 70. & num. 33. ex Tappon. de antefata versic. 3. obs. 3. n. 297.* sed hodie servatur, quod a Curia Bajulari appellatur ad S. C.

19 A Portulano non appellatur ad Judicem secundarum causarum Baronis, sed ad Portulanum Provincialem, vel ad Regiam Cameram Summariae; *de Marin. resol. 39. lib. 1. Altim. rub. 3. n. 34.*

20 A sententia Curiae artis Serici privative appellatur ad M. C. V. in criminalibus, sed in causis civilibus ad Sacr. Cons. ex *Riccio Scial.* & aliis concludunt *Dom. Morad. in singul. ad pragm. 14. de offic. Proc. Caesaris, & Tappon. de antef. vers. 3. observ. 3. num. 303. Coisp. cap. 5. de jurisd. ann. sentent. & long. num. 26.* & id servatur in sententiis, & viris artis Sericae, *DD. ubi supra.*

21 A magno Admirato non appellatur ad M. C. V. sed ad S. R. C. *Altim. loco cit. num. 36. ex Carleval. disp. 2. qu. 6. sect. 8. n. 688. Gizzarell. dec. 73. in*

princ. Sanfelic. dec. 419. *n.* 25. & alii.

22 A Protbomedico cognnſcente contra obſtetrices, Aromatarios, & alios ſubditos, & contra medentes abſque privilegio appellatur ad Sacr. Conſilium *Altim. loco cit. num.* 37. *ex Taſſon. dicta obſerv.* 3. *verſ.* 3. *n.* 344.

23 Ab Auditore tertii Hiſpanorum cognoſcente de civilibus, & criminalibus inter Hiſpanus tertii Reſidentis Neapoli appellatur ad Auditorem Generalem *Altim. loco cit. n.* 38. *ex Taſſon. d. obſerv.* 3. *n.* 370.

24 Ab Auditore Generali cognoſcente milites Hiſpanos, & Italos, & quinquaginta continuos regia auctoritate ſignatos, & omnes de Palatio Proregis, appellatur ad Dominum Proregem, qui committit cauſas alicui Miniſtro, vel mandat fieri per Auditorem relationem in Collaterali Conſilio *Regens Conſtantius in l. unic. C. de Claſſiis*, *n.* 35.

25 A Tribunali Triremium cognoſcente ſubditos illius exercitii juxta *l. magiſterio C. de juriſdictione omnium Judicum*, *Franchis deciſ.* 88. *de Ponte deciſ.* 16. appellatur ad Dominum Proregem, qui committit diverſis Miniſtris, & Collaterali Conſilio *Altimarus loco cit. n.* 40. *ex Taſſon. obſerv.* 2. *u.* 3. *n.* 347.

26 Ab Auditoribus realium caſtrorum hujus Civitatis appellatur ad Generalem Auditorem Exercitus *prag.* 10. §. 12. *de militibus Scial. de foro competenti cap.* 19. *n.* 39. *Taſſon. obſerv.* 3. *n.* 373.

Excepto Caſtro novo hujus Civitatis Neapolis, qui habet privilegium, ut appelletur ad Proregem, & exceptis aliis Caſtellanis idem privilegium forſan habentibus *Altim. loco cit. n.* 41. *&* 42.

27 A Tribunali Cavallaritiæ cognoſcente Officiales regalis equitatus tam Neapoli, & in Apulia, quam in Mazzono appellatur ad Regiam Cameram *Altimarus loco cit. n.* 43. *ex Taſſon. obſerv.* 3. *n.* 379.

28 A Collegio Neapolitano appellatur ad Sac. Conſilium *Altim. loco cit. n.* 46. *fol.* 221. *ex Taſſon. obſerv.* 3. *verſ.* 3. *n.* 254. *in fin.*

29 A Tribunali Arſenalis cognoſcente exercentes artes in dicto Arſenali, ubi ſolet eſſe aliquis Præſes Reg. Cam. appellatur ad Reg. Cameram *Altimar.*, *& Taſſon.* ubi ſupra.

30 A Conſultore hujus Civitatis Neapolis in cauſis Syndicatus Regentis, & Judicum M. C. V. & aliorum officialium, qui Conſultor eligitur ab electis dictæ Civitatis, appellatur ad Sacrum Conſilium, & a Præſidente providetur, quod fiat relatio in dicto Sacro Conſilio, ubi Conſultor relationem facit cooperto capite, *Altimarus*, *& Taſſon. loco cit.*

31 A Tribunali computorum, ſeu mattonatæ, aquæ, ac fortificationis hujus Civitatis Neapolis appellatur ad S. C. *Altim. & Taſſon. ubi ſupra.*

32 A Tribunali Reverendi Cappellani majoris procedentis cum voto Conſultoris a Domino Prorege deſtinati habentis juriſdictionem in prima, & ſecunda inſtantia ſuper ſtudiis, Bidellis, & ſcholaribus quarumvis ſcientiarum appellatur ad Dominum Proregem, qui alium deſtinat Judicem cum voto cujus revidetur cauſa ab ipſomet Cappellano majori *Altimarus*, *& Taſſon. ubi ſupra.*

33 At a Tribunali Juſtitiarii Civit. Neap., ſcilicet ab iis, qui cognoſcunt vendentes contra aſſiſiam, aut in minori pondere, appellatur hodie ad Præfectum annonæ, vulgo *Greſſerium*, non obſtante *pragm.* 6. *de officialibus* mandante appellari ad Præſidentem Sac. Conſ.

34 A Juriſdictione gabellæ luſi cognoſcente civiliter circa ludentes ad ludos prohibitos appellatur ad Regiam Cameram *Altimarus num.* 16. *& Taſſon. ubi ſupra n.* 383.

SUBDISTINCTIO II.

A ſententia Delegati ad quem appellatur?

SUMMARIUM.

1 *Appellatur ad Delegantem a Delegato unius cauſæ, etiam ſi committatur cauſa Epiſcopo, & e contra.*

2 *Barone Delegante cauſam diverſæ reperiuntur opiniones, & concordantur.*

3 *Delegata cauſa pluribus, proceſſus factus coram uno eſt nullus cum limitatione.*

4 *Appellatio ab Arte Peritis quomodo regulatur.*

5 *A decretis Syndicorum quomodo regulatur.*

6 *A laudo arbitrorum ſi appellatur, & dicitur de nullitate, fit coram Judice loci, niſi aliter fuerit conventum.*

1 A Delegato unius cauſæ appellatur ad delegantem, ſive is ſit delegatus a Principe, ſive ab alio ordinario inferiore *Altim. rub.* 3. *qu.* 26. *num.* 1. *de nullitatibus ex Covarr. cap.* 4. *Capyc. lat. dec.* 187. *num.* 2. *Scial. de Foro compet. c.* 51. *n.* 40. & ex aliis ibi cit.

Et ſi judex laicus cauſam committat Epiſcopo, ab Epiſcopo ad Superiorem laicum appellatur, & ſic ſi e contra ſit laicus delegatus ab Epiſcopo ad Eccleſiaſticum appellatur, & non ad laicum *Altim. loc. cit. num.* 1.

Et Baro non poteſt cauſas delegare illas a ſuo Officiali avocando *Altim. dict. rub.* 3. *quæſt.* 26. *n.* 13. *Franchis deciſ.* 511. *Petra rit.* 52. *num.* 6. *Sanfelic. deciſ.* 29. *n.* 1. *& lib.* 1. *& deciſ.* 244. *n.* 3. *lib.* 1. & alii ibi citati.

2 Sed ſi Baro delegat cauſſam, diverſæ reperiuntur contrariæ opiniones; alii concludunt, quod ad Baronem delegantem appellari debet, alii ad R. Tribunalia, excluſo etiam Judice ſecundarum cauſarum Baronis.

Alii concludunt, quod ſi Baro abſque legitima cauſſa delegat, ad R. Tribunalia eſt appellandum.

Si vero ex legitima cauſſa, ut quando Judex Ordinarius eſt datus ſuſpectus; quia intereſſe habet pro parte ſua, vel conſanguineorum, vel amicorum, & ſimilium, tunc appellandum eſſe ad Judicem ſecundarum Baronis, quia tunc delegatus Baronis ſubintrat in locum ſui ordinarii, qui eſt ſuſpectus ex legitima cauſa, *Epiſcopus Verde ad Gallupp. part.* 1. *cap.* 2. *n.* 74. ex *Novar. qu. for. part.* 2.

Sed aliter concludit *Altim. rub.* 4. *qu.* 26. *num.* 11. *&* 12. quod ſi Baro habet primas cauſas, & ſecundas cauſas, tunc appellatur ad Judicem ſecundarum cauſarum ipſius Baronis ex *Caravita rit.* 265. *num.* 36. *Novario qu. for. tom.* 2. *qu.* 2. Quæ concluſio diligenda eſt, ſi ſecundæ cauſæ poſſidentur ab alio, quam Barone, ut eſt in ſtatu Laurini, ubi illuſtris Dux habet tantum primas cauſas, & Univerſitas Laurini, & Caſalium habet ſecundas cauſas, & eligit Judicem ſecundarum cauſarum.

At ubi Baro, nec alius habet ſecundas cauſas, tunc appellatio neceſſario fieri debet ad Magnam Curiam, vel ad Provincialem Audientiam.

Et hæc ultima opinio eſt amplectenda.

3 Nec eſt omittendum, quod delegata cauſa pluribus ſimul Judicibus, proceſſus factus coram uno eſt nullus *DD. in c. prudentia*, ubi *Cardinalis de officio Delegati*, *Goffred. deciſ.* 113. *in principio.*

Quæ concluſio limitatur, quando adeſt clauſula (*ſi non omnes*) *Cevallos qu.* 6. *in fine*, *Epiſcopus Verde ad Galluppum part.* 1. *c.* 2. *n.* 74.

Quando non ſunt Judices ordinarii, neque delegati, ad quos appellatur?

4 Appellatur ab Arte Peritis *Afflict. deciſ.* 188. *n.* 4. & quando ſententiæ fuerint confirmatæ a Judice infra decem dies, alias confirmatio Judicis in rem judicatam tranſit, Auctor noſter in hac *diſtinctione* 2. *n.* 47. *Urſill. ad Afflictum deciſ.* 33. *in fine*, *Andecola controverſ.* 128. *num.* 4. *Maranta in praxi par.* 6. *verſiculo & quandoque appellatur n.* 115.

Et ſi fuerint confirmatæ, & terminus appellationis effluxerint, recurritur ad eundem Judicem, ubi Peritorum iniquitas proſteroatur, dictus Auctor *ubi ſupra num.* 42.

Et quando Judex non approbat Peritorum ſententiam, illa nunquam in rem judicatam tranſit, Auctor noſter *loc. cit.* ex *Afflict. & Urſill. deciſ.* 33. *nu.* 6. *Sperell. dec.* 54. *n.* 4.

Nam reviſio ſententiæ Peritorum uſque ad annos triginta competit, peritioribus adhibitis, Auctor noſter hic ex *Altim. rub.* 5. *qu.* 18. *n.* 19.

5 Appellatur a Decretis Decuriorum, & Syndicorum, ubi jus tribuunt, & attentata poſt appellationem ad priſtinum revocantur, Auctor noſter in hac 2. *diſtinctione n.* 43. *ex l.* 2. *C. de decurion. lib.* 10.

6 Appellatur quoque a laudo Arbitrorum coram Judice loci, qui etiam de nullitate cognoſcit Auctor noſter in *d. diſtinct.* 2. *n.* 44. *& in part.* 1. *tit. de decretis in judicio ordinario interponi ſolitis cap.* 4. *n.* 41.

Appellatio, quæ fit quando unus Arbiter eſt Eccleſiaſticus, fit in foro Eccleſiaſtico, niſi aliter fuerit conventum inter partes. Et fit regulariter ſemper coram Superiore Rei, coram quo Reus eſſet conveniendus: Unde ſi Arbiter eſt de una Civitate, & alter de altera, & laudum eſſet latum extra Patriam rei conventi, appellatio fit coram ſuperiore dicti rei conventi

venti

venti tam si esset compromissum necessarium, quam voluntarium, ut ego ipse dixi io 3. *tom. cap. 44. nu. 7. & 8. mea prax.*

Circa alios casus vide *Dom. Altim. rub. 5. de nullit.*

SUBDISTINCTIO III.

De secunda specie appellationis respectu qualitatis decretorum.

SUMMARIUM.

1 *Decretorum tres qualitates sunt, quæ explicantur.*

2 *Appellatio tam a diffinitivis, quam interlocutoriis fieri debet infra decem dies decurrendos a die intimationis.*

3 *Appellatio, quæ non fit infra 10. dies, transit in rem judicatam.*

4 *Appellatio a diffinitiva infra decem dies ligat manus Judicis a quo, & si acta non transmittantur infra 50. dies citatur appellans, ut infra tot dies procuret transmissionem actorum, ut num. 17.*

5 *Terminus quinquaginta dierum, a quo, & quando potest breviari.*

6 *Appellatio quando haberi potest pro deserta, & evitari remedium appellationis.*

7 *Appellatio ab interlocutoria non ligat manus Judicis a quo, donec ei inhibitum fuerit.*

8 *Attentata non revocantur, antequam Judex appellationis cognoscat super dicta appellatione.*

9 *Appellationis interlocutoriæ datur formula decreti, & vocatur* acta, & per dies.

10 *Decreti formula, quando adest gravamen, & quando non.*

11 *Appellatio diffinitivi decreti suspendit executionem, antequam fuerit inhibitum a superiore, & reducitur causa ad terminum litis contestatæ, & prima lis continuatur.*

12 *Appellatio ab interlocutoria exprimere debet gravamina de jure communi, sed de jure Regni non, & a decretis diffinitivis non exprimuntur gravamina.*

13 *Appellatio a futuris gravaminibus, quomodo regulatur, & datur formula.*

14 *Appellatio infra decem dies non facta in Curiis extra Regnum sententia facit transitum in rem judicatam, & datur formula decreti.*

15 *Appellatio non prosequuta in quinquaginta dies a die intimatæ appellationis, datur formula decreti cum advertimentis.*

16 *Tempus ad appellandum quando est utile, & quando continuum.*

17 *Termine di 50. giorni a proseguire l'appellazione si può breviare dal Sac. Reg. Conf., dalla R. Camera, e dalla G. C. della Vic. Quod appellans procuret transmissionem actorum infra tot dies, ut num. 4.*

18 *Termine di 50. giorni se può breviarsi da Corte Baronale.*

19 *Lis festinans effundit sanguinem, & lis est causa malorum, & cum sit in rebus dispergit eas, & non finis quiescere.*

20 *Mens legis attendi debet, tamquam intrinseca virtus, & genus quod prædicatur de singulis speciebus.*

21 *Conclusiones, quæ de jure communi diffusè disputantur; In Practica unico verbo digeruntur, & resolvuntur.*

22 *Termine conceduto al Privilegiato, che varia, o eligge il foro può breviarsi dal Giudice variato.*

23 *Statuta quando ha luogo ex vi comprehensionis.*

24 *Caravit. rit. 251. num. 5. & 6. & Afflict. in constit. declaratur.*

25 *Stylus Curiæ est variabilis.*

26 *Sacrum Conf. potest inducere stylum contra Reg. Pragm. Const., Capit., & Ritus.*

27 *La G. C. della Vic. da norma à tutte le Corti del Regno.*

28 *Pragm. 5. de ord. Judic. declaratur, & non observatur.*

29 *Termine di 20. giorni si riduce ad arbitrio del Giudice.*

30 *Termine di giorni sedici, cioè otto a ricevere gli atti, ed otto a percontarli dopo fatta la pubblicazione si brevia, e si amplia ad arbitrio del Giudice, non ostante la Pragm. 11. de ord. Judic.*

31 *Repulsa, che per detta Prammatica sta ordinato il termine per la metà del primo termine, si riduce ad arbitrio del Giudice.*

32 *L'osservanza, o pratica in contrario corregge la legge.*

33 *Appellatio a sententia pro solutione funeralium, pro expensis ultimæ infirmitatis, & pro pensione domus non datur.*

34 *Appellatio à sententia de demoliendo ædificationem post denunciationem non datur.*

35 *Appellatio ab apocha banci recognita non datur nisi in vinculis, & assignatur ratio.*

36 *Appellatio ab assecuratione dotis ad vergentiam mariti ad inopiam non impedit executionem.*

37 *Appellatio non retardet executionem à decreto pro alimentis præstandis, & assignatur ratio.*

38 *Appellatio pro mercede famuli, & quod extrahent turbantes studia, executionem non retardat.*

39 *Appellatio à decreto declarante haberi pro confesso illum, qui non deposuit super articulis, sivè positionibus, non admittitur.*

40 *Appellari non potest à decreta suspectionis officialium, neque de nullitate, nec per viam recursus, nec per restitutionem in integrum, cum declarationibus traditis per Altimarum, per me in 3. tomo, & aliis declarationibus ibidem.*

41 *Appellatio quando admittitur ad actum devolutivum tantum in possessorio?*

42 *Appellatur simul, & æquè principaliter de nullitate dicitur, in quo casu suspenditur omnis executio.*

43 *Appellatio non suspendit executionem, quado agitur de spolio violento contra spoliantem vigore* cap. regni subditorum.

1 HAbemus enim tres qualitates decretorum nempe Diffinitivi,
Interlocutorii vim diffinitivi habentis,
Et interlocutorii simplicis.

2 Decretum, sive sententia diffinitiva est, quæ totam definit controversiam.

Decretum, sive sententia interlocutoria, quæ vim habet diffinitivi, est, quando determinat negotium, & alia sententia opus non habet pro determinatione prædicta. Exemplificatur in rescissione contractus, ubi interponitur decretum, quod debitor solvat tertias, alias providebitur super rescissione contractus. Ubi decretum, quod sequitur, fit in executionem prædicti decreti, *Auctor noster hic n. 2. & 8.*

Interlocutoria simplex est, quæ litem principalem non decidit; sed quæstiones emergentes, sive incidentes terminat, & idem Judex contrario imperio revocare potest.

Nunc est videndum in quibus conveniant, in quibus differant dictæ tres qualitates decretorum.

Conveniunt, quia appellatio tam a diffinitivis, quam ab interlocutoriis fieri debet infra decem dies decurrendos a die scientiæ sententiæ habita per actum intimationis, *Dominus Maradei* in *praxi præsen. Instr. c. 15. fol. 178. num. 515.* juxta *authenticam hodie C. de appellationibus, Rovitus decis. 16. Lat. decis. 165. num. 7. & 9.* & noster *Auctor in hac parte 2. cap. 1 Distinct. 1. nu. 5.*

Sed in S. R. Conf., ubi non appellatur, sed reclamatur, decem dies non currunt a die latæ sententiæ, sed a die notificati mandati de parendo, de quo diximus *in cap. de reclamatione.*

3 Et si appellatio non fit infra decem dies, tam diffinitivum, quam interlocutorium transitum facit in rem judicatam *cap. cessante de appellationibus, Afflictus in constitutione appellationum tempora notabili 4. nu. 13. Ursillus ad Afflictum decis. 42. Rov. prag. 1. de appellationibus nu. 8. Staibanus resol. 86. nu. 7. & 9. Galeota controv. 20. lib. 1. Dom. Maradei d. cap. 15. n. 15. noster Auctor loco citato* ubi dicit, quod decem dies currunt scienti de momento ad momentum, & executioni demandatur parte petente, nec opus est præcedere partis citationem, quando condemnatus est vivus: secus quando est mortuus, tunc citatur hæres.

4 Appellatio intra 10. dies interposita a sententia diffinitiva ligat manus Judicis a quo, si non fuerit prosequuta per transmissionem actorum infra 50. dies, juxta Constitutionem *appellationum tempora* debet declarari deserta ad istantiam partis, citato, & audito adversario appellante, ut dicam inferius.

5 Et si Judex ad quem est de majoribus potest terminum dierum quinquaginta breviare, quo casu ad instantiam appellati fit decretum.

Appellans infra decem dies procuret transmissionem actorum, alias providebitur super desertione appellationis.

Quo intimato, si non procuret, fit aliud decretum.
„ Quod præcisè, & peremptorie infra tot dies pro-
„ curet actorum transmissionem, alias termino elapso
„ appellatio deserta declaratur „ de qua re vide *Caravitam rit. 151. nu. 3. 4. & 5. Afflictum, & Marantam*

ibi

ibi citatos, sed vide, quæ ago dicam inferius.

6 Hinc nota caurelam, ut eppellans petat eaecutionem sententiæ, habite appellatione pro deserta, & hic modus evitat ramedium appellationis e decreto declarante desertionem, quod remedium spectat ad appellantem. *Dominus Marad. in praxi dic. cap. 15. & ad singulare 27. num. 4. ea doctrine Carlevalii de Judiciis tit. 3. disput. 3. num. 47.*

7 Obierve, quod ab interlocutoria eppellatio non ligat manus Judicis a quo, donec fuerit ai inbibitum a Judice ed quem, ut late *Motill. in tit. de appellat. num. 34. ex Thoro in voto 47. num. 6. part. 2. Maraat. in tit. Quandoque appellatur num. 207. Muscat. par. 1. lib. 2. glos. sententia num. 182. Petra rit. 262. nu. 36. tom. 2. Auctor noster hic in 2. instantia cap. 1. distinct. 2. n. 11. per cap. audita de restit. spoliat.* ubi dicit, quod
8 attentata non revocantur, antequam Judex appellationis cognoscat super dicta appellatione *c. non solum, & ibi glos. de appell. in 6.*

9 Et dacretum, quod fit per Judicem appellationis ast v3.

,, Pro recognitione gravaminum in libello expositorum Judex e quo transmittat acta, & per dies 20., vel tot non procedat hoc suum, & expediantur Provisiones ,, *noster Auctor loco cit. num. 12. & 13.* ubi docet quod Judex e quo cognoscit ex eisdem actis, non ex alia probatione eatrinseca. *Clementin. appellanti de appellat. c. cordi primo eodem tit. in 6.*

10 Et si eleet gravemen fit decretum, quod stantibus gravaminibus causa remaneat, & si non adest gravamen fit decretum, quod rescribitur Judici a quo, quod suum exequatur decretum literis inhibitorialibus non obstantibus.

11 Diffinitivi decreti appellatio statim suspendit executionem, & extinguit vires absque alie inhibitione Superioris *Motil. de appellat. n. 30. ex l. 1. in principio ff. nihil novari, & l. sciendum ff. de appellat. recipiend. vel non.*

Secundo colligantur manus Judicis a quo, & amplius in causa procedera non potest *dict. Motil. loc. cit. num. 31. fol. 94. ex l. appellat. C. de appellat.*

Tertio causa principalis reducitur ed terminum litis contestatæ per *Tex. in l. ita demum C. de probat. Capic. decis. 28. num. 6. de Franch. decis. 370. num. 14. Gocheran. decis. 3. nu. 1.* Qui suot allegati per *dictam Motill. num. 32.*

Quarto per appellationam prima lis non censetur finita, sed continuara, & vitium litigii censetur contractum *dictus Motill. loco cit. nu. 33. ex Rovit. dec. 21. Carleval. disput. 2. qu. 7. sect. 3. num. 35. lib. 1.*

Et de reliquis se remittit *Guidoni Papæ decis. 436. & Pest. ad Mascatel. glos. potest vers. hoc in secunda.*

Et pendenta tempore decem dierum, nac Judex a quo potast eliquid innovere, alias Judex ad quem innovata revocebit, *ut toto titulo Nil innovare appellatione pendente.*

12 Sed appellario e decreto interlocutorin, manus Judicis a quo non ligat, donec fuerit ei inhibitum e Judice ad quem, ut supra dixi.

In decretis diffinitivis non sunt eaprimenda gravamina *Motillus de appellat n. 18. cap. 4.*

Sed in appellatione interlocutoria de jure communi exprimi debent gravamina, ut Judex ad quem decernere possit, en deferendum sit appellationi.

At in Regno per *cap. detestantes* non exprimuntur gravamina, sed potest de illis cognosci infra terminum arbitrio Judicis præfigendum, & transmittitur processus, quo transmisso interponit decretum, *stantibus gravaminibus causa remaneat*, val ed eundem Judicem e quo causam remittit.

13 A futuris gravaminibus regulariter non datur appellatio. In Regno tamen Praxis inolevit provisionem expediri, quod si fuerit in voto, vel decreverit Cajum asse torquendum, vel nullitates proposites non obstare, vel aliud præcipere contra partium narrata, acta transmittat, *noster Auctor in hac parte 1. in 2. instantia cap. 1. distin. 2. num. 18. ex Decio in cap. Dilectis num. 7. de appell.* & aliis.

14 Et quia sentantiæ, e qua non fuit appelletum infre decem dies, gravatus acquiescare dicitur, & interponitur decretom v3. in Curiis extra Neap.

,, Die &c.

,, Stante lapsu fatalium Curia N. declaret, sententiam

,, latam sub die T. fecisse transitum in rem judicatam,

,, & eaecutiooi asse demandandem, pro eojus executio

,, ne literæ eaecutorieles expediaotur, & consignentur,

,, hoc suum, &c., val pro cujus aaecotione immittatur

,, in possessione T.

Quo decreto proleto absque eliqua partis citatione, ed ejus axecutionem ast procedendum, & sic servari in praxi testatur *Manfon. de caus. execut. ampliat. 35. num. 11. Muscatell. part. 1. glossa de mandat. nu. 21., & par. 2. glossa ult. n. 7., & par. 3. in fine Maranta in tit. post omnia advertatur circa executionem n. 19. ver. & ita per Corav. ritu 118. sub num. 10.*

15 At sententie, a qua fuit appellatum infra decem dies, & infra spatium 50. dierum non fuit prosecute, eppelletio est deserta ob noo prosecutionem juxta Constitutionem Regni *Appellationum tempora.*

Et dictus terminus 50. dierum currit de momanto ad momentum a die intimatæ appellationis v3.

,, Die &c.

,, Stente appellatione intarposita per N. sub die, &c.

,, non prosecute infra legitimum tempus Curia N. de-

,, cernit, dictam eppelletionem esse desartam, & pro-

,, inde sententiam latam sub die, &c. executioni esse

,, damandandam, & literas axecutoriales esse expedien-

,, das. Hoc suum, & intimetur.

Et nota hoc discrimen, quo tunc dicitur sententiam fecisse transitum in rem judicatam, cum nullo modo appellatio interponitur, quo casu non citata parte mandatur executioni, ut dictum est.

At sentantia, e que appellatur, sed non prosequitur appellatio infra 50. dies, dicitur appellationem esse desertem, hoc casu non exequitur nisi parte citata. Nota bene, quia sunt termini diversi, non declaratur deserta, nisi prius citatur eppellans ad dicendum causam quare sententia noo dabet declerari deserta. *Caravit. ritu 269. num. 3.*

Et similis formule, qoæ darivatur in S. Cons. & in M. C. V. ponitur a nostro Auctore hic in *par. 2. cap. 1. distinct. 5. nu. 13.*

16 Tempus ad appellandum statutum est utile quoed initium, continuum quoed processum. Unde si e principio non est dies otilis, sed dies festivus, dies festivi non computantur.

Sed si prima dies est utilis, & postea sequuntur dies festivi illi computantur, & tempus currit da momento ed momentum, & etiem feriæ solemnes includuntur, & tale tempus currit etiam minori sine spe restitutionis in integrum. *Hodierna controv. forens. cap. 48. n. 7., & 16. Crivell. in decis. fol. 106. n. 9.*

Et si major pars dilationis esset feriata, tunc dies feriati deducuntur ab ipsa dilatione, nec faciunt numerum. *Maranta parte 6. tit. de dilation. 58. Parlador. cap. fin. §. 10. n. 12.*

Et tempus computatur a dia scientiæ, sive a die intimationis, eacepto in S. R. Cons., de qua re tractabimus in *cap. de reclamat.* & dies termini computantur in termino, in materia eppellationis, & currit de momento ad momentum, v3.

Si die 16. Januarii hora 14. fuisset intimete sententie; currit tempus diarum decem usque ed diem 26. Januarii hora 14.

Verum subjungit idem *Muscatell. lib. 2. p. 1. glo. post num. 24.* quod dicta hora non habetur in consideratione, quia ille dies 26. computatur, donec regatur Curia, & copia Judicis heberi possit etiem post transitum dictæ horæ 14. per *glossam in c. anteriore 2. qu. 6. & text. in l. prima §. dies vers. quid igitur si condicta hora, ff. quando appellari sit necesse.*

Et quod currat de momento ad momentum tenet *Afflict. in constitutione appellationum tempora 4. notabil. n. 8., & noster Auctor, & Auctores supra citati.*

Il termine di 50. giorni a proseguire l' Appellazione può breviarsi dalle Corti Baronale.

17 Nesce questione da discetersi, se i Giudici Baronali d' appellazioná, o *ad quos*, dopo aver spedito inibitoria ad istanza dell' appellante, possino breviare
28 il termine di 50. giorni, concessi delle *Cost. dell' Imp. Federico appellat. tempora*, a prosegnirle, come può breviarsi dal S. R. C., e dalle G. C. della Vic. con dire, *infra quatuor dies. E. G. appellans procuret transmissiones actorum, alias providebitur, quod Curia primarum procedat.*

In sentanza negativa, si porta *Afflict.* nella detta

Cost.

Collic. appellationum tempora in 3. & in 8. not. nu. 15. Muscatell. lib. 2. glos. prosequendum, num. 21. & glos. fusendum num. 18. Altimar. de nullitat. rub. 8. qu. 11. num. 23., Reg. Latr. consult. 159. num. 33., ed il Reggente *de Rosa in prax. civil. distinct. 1. part. 2. cap. 1. instant. 1. num. 10. e 12.*, i quali rapportano *Caravit.* tutti *in rit. 251. num. 5. e 6.*, a cui si riferiscono, e questo n'assegna la ragione, che per essere il termine stabilito dalla legge, non possa breviarsi se non de' Giudici, *qui sunt de majoribus*, come sono il S. R. C., Reg. Cam., e G. C. della Vic., tra' quali non vengono compresi i Giudici Baronali, li quali sono *de minoribus*.

In sentenza affermativa si porta, che riflettendosi alla riferita *Costit.* non vengono esclusi i Giudici Baronali, anzi compresi in quella prerogativa, ed in conseguenza *legis ministerio* possino breviare detto termine.

Reassumendone le parole della *cit. Costit.* si vede esser generale, e senza limitazione, o restrizione, ibi: *in quacumque parte Regni sententia extiterit per quoscumque officiales, seu Judices quoscumque prolata, &c.* in maniera tale, che non s'eccettua alcun Tribunale, o Giudice, o maggiore o minore, che sia, da cui s'appellasse, *& ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus l. illam, ubi Jason. C. de collat. Archid. in proem. sexti in vers. Sacrosancta col. penult. in fin. Crav. cons. 20. num. 2. & lex generaliter loquens generaliter intelligi debet, etiam si in uno casu major viget ratio, quam in alio, l. 2. §. generaliter ff. de legat. praest. Jason. in l. non dubium num. 38. C. de legib. decis. Pedemontan. Osasc. 94. num. 21. & statuti forma est ad literam servanda, Surd. decis. 122. num. 1. 2. & 3.*

Anzi proseguendosi la riflessione alla riferita *legge*, e *Costitut.* vengono chiaramente, ed espressamente compresi, e chiamati i Giudici inferiori, o minori ibi: *Caeterum si ad alios majores Judices a minorum sententia fuerit appellatio interjecta, qui nobiscum in Curia commorantur, tunc pro locorum distantiis, & causarum qualitatibus, nec non & personarum pronunciationibus, Judicibus praesentandum appellationum tempora praestitui volumus appellanti, dummodo peractorum 30. dierum spatium non excedat indulta dilatio*; con che tali provviste vengono a tali Giudici permesse *legis auctoritate*, come esplica *de Bottis* nell'istessa *Constitut. tit. D.*, *Maranta* nella sua pratica *par. 6. actu 2. num. 412. fol. mihi 338.* portando la ragione di succedere questo termine breviato in luogo di termine legale per la facoltà dell'istesse legge.

Considerandosi di vantaggio tal provvista, si vede con chiarezza di non partorire alcun inconveniente, o pregiudizio, perocchè, o l'appellante si grava giustamente, e breviandoseli il termine a proseguire, s'abbrevia a conoscere la giustizia, che l'assiste, e conseguisce quel che brama, o l'appellante propone l'appellazione per dilatare, ed in questo caso vien soccorso l'appellato colla restrizione del termine, con che questa pratica bandisce la frode, e versuzie, che commette l'appellante coll'autorità della legge, da cui non solo non può mai pensarsi, di permettersi, ma di venire affatto abborrita, e detestata, *ideo dolus, & fraus alicui patrocinari non debet cap. sedes de rescript. l. itaque fullo ff. de furtis, & fraudibus obviandum esse, ac via eisdem claudenda leges fraudandi l. si quis ff. de legibus l. fraudis ff. de reg. juris.*

La pratica in far tali provviste da' Giudici minori viene autorizzata ancora da' due Capit. del Regno, uno emanato dal Duca *Carlo* un secolo dopo la riferita Costituzione, l'altro della Regina *Isabella* più di due secoli dopo di quello, con quali e ordine doversi procedere nelle cause, attenta solamente la verità del fatto, dispensando ogni sollennità giudiziaria, ad oggetto, che con maggiore celerità si venga alla spedizione; ed il breviare il termine delli 30. giorni riguarda la celere spedizione della causa: Onde sempre che si pratica, il Giudice viene ad uniformarsi alla disposizione della legge, e coll'autorità della legge lo fa senza pregiudizio d'alcuno, o che riguardi la provvista il beneficio dell'appellante, o dell'appellato, come si è considerato sopra; ma in tutto viene ad adempire la mente, e fine dell'una, e dell'altri, che sono indrizzati per il breve fine delle liti, la qual ragione in simile allegano *Isern., & Affl. in prelud. Constit. Regni qu. 12. num. 18.* & ratio illius restrictionis est, ut dispendia litium evitentur, cum partibus damnosa sint, ut probat *text. l. in civilibus ff. de capt. & postlim.*, & ut odia, & rancores litigantium tollantur, nam cum lites ex arrogantia provenient, ut dicitur *proverb. c. 13. & 46. dist. in princ.* ab experto videtur, ex litibus (praesertim quae longo tempore durant) maximas inimicitias oriri, ut notat etiam *Aretin. in l. properandum in princ. C. de Jud.* idq; *patet Eccles. cap. 28.* dum dicit *Lis festinans effundit sanguinem primo metaph. ubi quod lis est causa malorum,*
19 *& cum sit in rebus, dispergit eas, & non sinit quiescere.* Quali capi senza dubio hanno luogo nelle cause d'appellazione, di cui si parla, come si vede da quella della Regina Isabella, ibi: *aut per modum recursus, querela, nullitatis, supplicationis, seu appellationis tractari.*

Vedendosi tali provviste uniformi al fine, e mente de' riferiti Cap., e Costitut., che vollero provvedere d'abbreviare le liti, non reca dubio, attendendosi esse mentem legis, quamvis verbis fiat, *ut l. continuus, & cert. §. verbum ex legib. ff. de verb. signif. l. non dubium C. de leg.*, & semper attenditur in quem voluntatis intentio dirigatur *l. vera pater §. donationis ff. de leg. 2. & Bald. dicit in l. potest seatres la 2. C. de legit. hered. mens legis attendi debet, tamquam intrinseca vir-*
20 *tas, & genus pradicans de singulis speciebus*, e con restringersi il termine viene ad abbreviarsi la lite, e quando pur potesse aver luogo la pretensione della prima sentenza, darebbe la Costitut. anzi più di allongarle, che d'abbreviarle, perochè secondo considera, e discorre l'istesso *Caravit.* nel *rit. 251. n. 3.* sarebbe stato più di profitto all'appellato osservarsi le regole del *jus commune*, che della *cit. Costit.*, mentre li restava in virtù di quello il rimedio di ricorrere al Giudice *a quo*, per far precettare l'appellante a presentare fra certo termine al Giudice *ad quem* il processo, che a tenor dell'interpetrazione della prima sentenza data dalla nostra Costit. li verrebbe proibito, e perciò sarebbe assurdo grandissimo, e contro la mente dell'Imperator *Friderico*, del Duca *Carlo*, e Reg. *Isabella*, lo che non deve permettersi, nè considerarsi: Onde per evitar l'assurdo deve tenersi a favor della seconda sentenza, ancorchè le parole si pigliassero contro il proprio significato *Bart. in l. omnes. populi ff. de just., & jure. Castrens. in l. si duo §. aut praetor de constit. pecun.* quos probat *Roman. cons. 3. n. 88.*

All'inconcussa pratica riferita s'aggiunga la considerazione, che giornalmente da certi inferiori passano i processi con tali provviste alla Gran Corte della Vicaria, alla Regia Camera, ed al S. R. C., nè pure si vedono proibiti, e venendo ammessi da' Regi Superiori, possono, e devono continuarsi, essendo la pratica questa, che dà la vera intelligenza, ed interpetrazione alle leggi, *Maranta par. 6. actu 10. tit. actorum editio fieri solet, namque conclusiones, quae de jure communi diffuse disputantur, in practica unico ver-*
21 *bo diriguntur, & resolvuntur Muscatell. lib. primo par. 3. Glos. respondendum nu. 9., & lib. 2. prima Glos. ul. litigatibus nu. 8.*

S'adatta a questo proposito, che trattandosi di statuto diminuente le liti, non può recarsi in dubio di non esser favorevole, come apertamente si vede dal *test.* nella legge *an. in fine C. de novo Codice. faciendo ex l. terminato C. de fruct. & litis expens. l. properandum C. de Judic. cap. fin. finem litibus de dolo, & contum.*, & aliis juribus fundat *Caravit. Rit. 10. nu. 1. & seq.*, & adeo hoc est verum, ut litium finiendarum causa, multa, quae alias non concederentur, impartiuntur *Carav. ibidem n. 10.* contenendo tali statuti la pubblica utilità *Bart. in l. unic. cit.*, ed è degno d'esser notato *Carav. Rit. 188. nu. 41. Tropf. in prag. odia litium de arbitr.*, che però come favorevole deve fermamente tenersi di potersi estendere, e quantunque non venissero compresi i Giudici Baronali, il che si nega, pure per tal ragione verrebbero inclusi *Marad. in observat. pract. observ. 73. nu. 48., e 49.*

22 Si corroborano queste ragioni da quel, che riferisce il non mai abbastanza lodato *Sig. Lonardo Riccio nell' addiz. alla prat. civil. di Sarno §. 21. de electione, & variatione fori*, ove porta, che il Giudice variato possa prefiggere termine al privilegiato per la trasmissione degli atti al Giudice eletto, tanto nelle cause Civili, quanto nelle Criminali, confirmato da *Scialoya de foro competenti cap. 16. n. 87. & 88.* seguitato da *Maradei nell' annot. singul. 282. num. 1.*, portando

l'istesso

l' istesso esimio pratico *Riccio*, che quantunque la *Prammatica 10. de offic. Jud. cap. 20.* parli con chiarezza tra la Regia Udienze, e G. C. dalla Vic. aletta in cause criminali, con cha potrebbe dirsi, che trattandosi di Statuto, ch' è *stricti juris, strictè interpretandum esse l. constitutionis ff. ad municip. lit. D. in l. cunctos populos, ac proprie intelligi debet l. 1. §. si is, qui navem ff. de exercit. l. cum qui vectigal. ff. de verb. si-
23 gnif.*, con tutto ciò fonda *ex vi comprehensionis, & propter identitatem rationis, quod intelligitur de omnibus Curiis*; e che così si pratica; la quale è di tanta forza, e virtù, che interpetra l' Statuti altrimenta di quello parlano; Or se il caso delle presente *Prammatica*, che dispone tra la Vic., a Regia Udienze *ex vi comprehensionis, & per identitatem rationis*, ciò s' ettende a tutte le Corti, quanto maggiormente nel caso della nostra scritta *Cost.*, la quale non è di maggior vigore della *Prammatica*, e tutto ciò, che si porta da Riccio non è senza fondamento di ragione, tanto per l' antecedente, come favorevole, quando, che licita est extentio propter identitatem rationis, etiam si statutum sit correctorium juris communis *Bald. in cap. 1. §. porro, quæ fuit princ. causa amittendi Jason. in l. fin. ff. de in jus vocando, Felin. in c. fin. de const. cum simil. Surd. dec. 139. n. 8.*

24 Nè reca maraviglia l' autorità alleg. d' *Afflict. nella Costit.*, *e de Carav. nel rit. 29. num. 6.* perchè a tempo loro correva tal pratica, ed interpetraziona: giova a questo proposito quel che riferisce *Muscatell. nel lib. 2. Glos. in forma nu. 54. ubi quod stylus Curiæ est
25 variabilis, modo niger, modo albus appellatur* & stylus Curiæ pro practica accipitur *Carav. rit. 1. nu. 21., & 24. & practica Tribunalium nostrorum variatur juxta varietatem temporum Riccio nella præfat. della sua prat. civil. a Sarno*, nè tampoco ci può recar maraviglia l' autorità degli altri citati DD. più moderni, i quali tutti si riferiscono a *Caravit.*, e ad *Affl.*, perchè non è loro occorso di discutere tal articolo *pro veritate*, e solamente *per transennam* li riportano: Però i sentimenti di *Caravit.*, ed *Afflict.* non possono ostare alle scritte ragioni per la seconda sentenza, atteso l' istessa ragione da loro portata, si ritorce contro la prima sentenza, la ragione in cui si fondano si è di potersi fare tali provviste solamente da' Giudici, *qui sunt de majoribus*, tra' quali connumerano la G.C. della Vicaria, a data hypotesi, che il termine di 30. giorni, come termine legale non possa breviarsi *facto hominis*, il breviarlo, o restringerlo converrebbe (tralasciando il Regio Collaterale) solamente al S. R. C. come Prefatto pretorio, o Trib. Principe, il quale
26 può indurre stile contro le Regie Prammatiche, Costit., Cap., e Riti, all' osservanza de' quali non è obbligato, se non quando li pare; Ma la G.C. della Vicaria, quantunque possa dirsi *de majorib.*, nulla di meno è tenuta alla precisa, ed indistinta osservanza delle Costit., Capitoli, Riti, e Prammatiche del Regno; nè avvarsi d' assi può indurre stile, nè può giudicare, *Caravit. super rit. primo n. 22.* per la ragione addotta da *Annichin. de praevent. cap. 3. qu. 5. n. 12.* con altre considerate da *Petra super rit. 287. n. 83. tom. 4., & Conf. Ros. de offic. §. 2. n. 26. Morad. fing. 445. in annot. n. 3. 4., & 5.* Laonde non perchè *est de majoribus* le vien permessa la restrizione del termine legale: Ma per essere stata interpetrata altrimente la riferita Costit. in altri tempi dopo *Afflit.*, e *Caravit.*, è introdotta tal pratica; E dando la G.C. norma a tutte le Corti inferiori del Regno, le quali devono os-
27 servare quello, che ella osserva, nell' intelligenza, ed interpretazione di Prammatiche, Riti, e Capitoli, con giustizia dunque i Giudici minori fanno tali provviste, ed tradita in consimil caso da *Marad. ibid. num. 6.* in maniera che si vede non poter sossistere quel cha si riporta contro questi da *Afflit.*, e *Caravit.*

Ma dato, e non concesso, che potesse darsi luogo alla ragione addotta da *Caravit.*, deve attendersi l' osservanza, e pratica, essendo stati, e stando nel possesso i suddetti Giudici di fare tali provviste, e l' osservanza, e pratica in contrario hanno efficacia di corrigere una legge, come si vede di molte che sono state emanate per direzione di un giudizio, e non s' osservano.

28 Per la *Pragm. 5. de ordine judic.* s' ordina, che il convenuto debba rispondere tra il termine di tre giorni alla petizione dell' attore, con proponere l' eccezioni, che impediscono l' ingresso della lite, le quali si debbano provare tra cinque, e tra altri cinque il Giudice debba decretare, questi termini per pensiero non si osservano, anzi dato termine, possono opporsi l' eccezioni dilatorie, ed hanno forza di farlo sospendere, come nota *Sarno in §. 2. prax. civil. n. 4. Muscatell. par. 5. Gl. deferendum n. 31.*

29 Il termine ordinario dalla legge è di 20. giorni *per tex. in auth. offeratur C. de litis contest., & cap. inducit vers. offeratur 3. qu. 3.*, e l' istesso stà ordinato in Regno per la *Prammatica 7. de ord. Judic.*, e con tutto ciò si restringe ad arbitrio del Giudice, *Caravit. rit. 69. n. 4. Sarn. de litis contest. n. 48.*

30 Per la *Pram. 11. de ordine Judic.* stà ordinato la dilazione di giorni sedici, cioè otto a ricevere gli atti, ed otto a percontarli fatta la pubblicazione, e nulle di meno tal termine può restringersi, ed ampliarsi ad arbitrio del Giudice, *Caravit. rit. 73. Scoppa ad Sarn. §. 16. num. 9.*

31 Per l' istessa *Pram.* stà ordinato, cha il termine della repulsa sia la metà del primo termine, la quale in quella parte vien corretta della pratica, ed osservanza in contrario, rimettandosi ad arbitrio del Giudice servata la forma del *rit. 72.* come fonda *Scoppa a Nicolin. nell' addit. n. 140. lit. V. sotto il num. di Nicolin. 110.* E nelle cause criminali non è in osservanza, nè detta *Prammatica*, nè tampoco il *rito 73.*, come attesta *Foller.* nella pratica crim. *tit. & concedatur repulsa num. 13. ubi dicit vidisse concessum repulsam indistinctè semper quod petitu fuit*, ecco che l' osservanza, e pratica in contrario passa a corrigere una legge, *Caravit. rit. 182. n. 1. rit. 259. n. 6., & rit. 281. n. 3.*

32 Laonde deve conchiudersi, o che si vogliono considerare le parole, e la mente della riferita Costit., e descritti capi, o cha si voglia considerare l' identità della ragione, e pratica corrente, i Giudici inferiori *ad quos*, possono *licito jure* fare tali provviste, *salva censura melius sentientis*, &c.

Questa nota mi è stata data, che la ponessi a questa stampe senza il nome dell' Autore, e per compiacere all' amico, ho dato esecuzione al suo comandamento.

In quibus casibus appellatio non datur.

33 Appellatio non datur a sententia lata pro solutione funeralium, vel pro expensis ultimæ infirmitatis.

Nec a sententia damnante ad pensionem *Altim. de nullit. rub. 5. qu. 33.*

34 Appellatio neque datur a sententia de demoliendo ædificatum post denunciationem. *Altim. loc. cit.*

35 Appellatio non datur a decreto condemnatorio vigore apochæ banci recognitæ, nisi facto deposito, vel constituto debitore in vinculis attenta *Pragm. 63. de officio Procur. Cæsaris §. item volemo*, quæ sic fuit interpetrata ab omnibus.

Et ratio, quia apocha banci recognita æquiparatur instrumento liquidato, contra quod non competit appellatio, ut late *Altimar. in rubr. 5. quæst. 9. a num. 1. ad 6.*

36 Appellatio executionem non impedit sententiæ assecurationis dotis ob vergentiam mariti ad inopiam, & ita decisum refert *Sanfelic. decis. 132. num. 1. Petra ritu 265. num. 25. Altimarus rubr. 5. qu. 5. num. 8.* ubi dicit non dari appellationem.

37 Appellatio a decreto pro alimentis præstandis ad finem retractandi executionem, non conceditur, nec appellans auditur nisi alimenta prius solverit, etiam si jure actionis petantur, attenta alimentarii inopia.

Et Ratio, quia subest celeritati causa, *Sanfelic. dec. 132. n. 2. ex Surd. de alim. tit. 8. privileg. 60. num. 12. ex text. in l. fin. ff. de appell. recip.*

38 Appellatio non retardat executionem sententiæ super mercede famuli, *Sanfelic. d. decis. 132. num. 4. ex Anna sing. 42.*

Appellatio a decreto, quod exfractent turbantes studia scholarium executionem non retardat, *Sanfelic. dec. 132. num. 3. ex Gram. dec. 58. num. 15.* & alii.

39 Appellatio non admittitur a decreto declarante haberi pro confesso principalem, qui non deposuit super articulis, sive positionibus; ita *sitius M.C.V. 120. in fin.*

40 Appellari non potest a decreto suspicionis Officialium tam interlocutorio, quam diffinitivo.

Neque de nullitate dici potest, nec per viam recursus, nec per restitutionem in integrum, etiam ex notoria injustitia, *pragm. 15. de suspicione officialium n. 43.* sed vide tradita per *Dom. Altimar. rubr. qu. 36.* & quæ

quæ ego tradidi in *tom. 3. mea praxis par. 2. cap. 11.*

Licet locus sit de jure communi, qun atteuto potest appellari, *Galuop. p. 1. cap. 4. n. 50.*

Nullitates vero provenientes ex defectu jurisdictionis non comprehenduntur sub *d. pragm. 15. n. 23.* ut advertit *Rovit. dec. 81. Motill. de grad. citat. num. 56. Prat. ad Muscatell. in Glos. sententiam par. 1. versic. transgrediuntur.*

Sunt & nonulli alii casus, in quibus appellatio non datur, vel datur ad actum devolutivum tantum, in quibus hanc nostram additionem non possumus longius srahere; ideo legatur *Dom. Altimarus rubr. de nullitat.* & non omittendum puto tradere in possessorio, quando admittatur appellatio ad effectum devolutivum tantum, ubi multos vidi errare.

Sed nota infrascripta v3.

41 Appellatin an admittatur, quoad actum devnlutivum tantum in possessorio.

Respondetur, quod de Jure Civili, & de Jure Canonico neque ad effectum suspensivum, neque devolutivum admittitur in possessorio summarissimo.

Sed in possessorio plenario de Jure Civili admittitur, quoad effectum devolutivum tantum. *Joseph Ludovic. decis. Perus. 20. Giurb. decis. 101. n. 3. Afflict. decis. 266.* sic semper servatum, & decisum refert *Mans. ampl. 35. num. 29. de Franch. decis. 288.* ibi *de Luca* respondet contrariis.

Contrarium servatur hodie io Praxi a tempore *Sanfelic.* qui *dec. 94.* relata *d. decis. Afflict. 266.* & relatis hinc inde alus opinionibus refert *num. 7. in fin.* fuisse decisum, quod per appellationem tunc non retardatur executio, quando agitur de possessione momentanea, secus vero quando erit longo tempore duratura, & missus in possessionem interim lucraret fructus, tunc appellatio admittitur etiam ad actum suspensivum, & ita decisum refert in Sac. Cons. *num. 7. in fin.* Ita concludit etiam *Marant. par. 6. rub. & quandoque appellatur acta 2. n. 313. vers. 8. limita Rio. collect. 1500.*

Et hæc conclusio substinetur per *Text. in clem. 1. de sequestr. possess. & fruct.*

Nec obstat schola Civilistarum tenentium contrarium quia illi se fundant *in l. unica C. si de momentanea possessione fuerit appellatam*, *Marant. par. 6. act. 2.* & quandoque appellatur *num. 305.* & debet restringi in possessiooe momentanea, de qua *Tex.* loquitur; at in aliis sequi debet æquitas Juris Canonici, quod io minus, quam potest, restringi debet per jus Civile, ut dicit *Abb. in cons. 55.* relatus a *Sanfelic. in d. decis. 94. n. 6.* & alii relati a *Marant. loco supra cit. n. 306.*

42 Et hæc est Praxis, qua hodie otimur in Regno, quæ tanto magis viget, quia communis osuc est omnium Causidicorum appellare simul, & æque principaliter dicere de nullitate. Quo fit, ut etiam attento Jure Civili, & admissa opinione, quod appellatio devolvat tantum, & non suspendat judicatum, illud procederet, quando esser simpliciter appellatum, & in proprius terminis appellationis; Secus quando cum appellatione fuit etiam de nullitate dictum, quia tunc nullitatis discussione pendente, suspenditur omnis executio.

Et sic impedimentum executionis, ubi non oriretur per appellationem, oriretur per nullitatis pendentiam.

43 Verum quando agitur de spolio violento contra spoliantem vigore *cap. Regni subditorum*, tunc appellatio non suspendit exeentionem sententiæ, etiam quoad fructus, & expensas *de Franch. d. dec. 288. versus finem*, & latè *Niger in d. cap. num. 138. Arcamon. & Sebastian. de Neap.* ibidem *Rov. tom. 1. cons. 89. n. 9.*; & ita etiam de jure com. *Afflict. dec. 77. in fine.*

SUBDISTINCTIO IV.

De Appellatione in Foro Ecclesiastico.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio non fit a Vicario ad Episcopum, sed Episcopus avocat causas a suo Vicario.*

2 *Appellatio non datur ab Episcopo ad Metropolitanum in pertinentibus ad immunitatem Ecclesiasticam.*

3 *Appellatio, ut locum habeat in Curiis Ecclesiasticis debet produci copia decretorum, & si illa haberi non potest, producitur actus publicus.*

4 *Stylus Archiepiscopalis Curia Neap. in citatione ad audiendam sententiam, non intimatur dies prolationis senteatia.*

5 *Appellatio a sententia excommunicationis, seu interdicti quando suspendit executionem, & quando effectum declarationis.*

6 *Appellatio non datur in visitatione, quam facit Episcopus, nec in mandato de residendo in visitatione, ubi assignatur ratio, & limitatio.*

1 APpellatio non fit a Vicario ad Episcopum. Sed Episcopus potest avocare causam a suo Vicario, ejusque cognitionem illi ioterdicere *Innocentius in capit. Romana de officio ordinarii in 6.*

Abbas in cap. si quis contra num. 25. in prima lectura, & in 2. n. 3. de foro competenti.

Cappella Tolosana decis. 480.

Novarius in quæstione forensi 104. n. 11.

Scialoya de foro litis incepta cap. 7. n. 20., & 82.

2 Appellatio non datur ab Episcopo ad Metropolitanum in causis pertinentibus ad immunitatem Ecclesiasticam.

Nam Innocentius X. statuit, ut in dictis causis privative quoad alios procedat solus Ordinarius.

Et Sacra Congregatio immunitatis Ecclesiæ, itaut nec Coadjutor Cameræ, vel alius potest se inserere.

3 Appellatio ut locum habeat in Curiis Ecclesiasticis debet produci copia decretorum, de quibus gravantes appellantur, alias Curia Metropolitana nnn potest expedire literas inhibitoriales, ut expresse mandat Bulla Clem. IX.

Licet contrarium observetur in Curiis laicalibus, in quibus absque copia dictorum decretorum expediuntur inhibitoriales.

In Curiis Ecclesiasticis si copia dictorum decretorum haberi non potest, debet fieri actus publicus coram Vicario Episcopi, qui afferri potest ad Metropolitanum, & sic dicta Metropolitana expedire potest inhibitoriales.

4 In Curia Archiepiscopali Neapolitana est stylus, quando fuit facta citatio ad audiendam sententiam, tunc non requiritur, ut intimetur dies prolationis sententiæ *Episcopus Riccius dec. 203. tom. 2.*

Et dictus stylus servatur etiam, quando Curia procedit virtute delegationis Sedis Apostolicæ.

Et tunc appellatio fieri debet infra decem dies a die sententiæ.

Quæ praxis servatur etiam in Romana Curia; ut terminus currat a die latæ sententiæ, quando pars, vel Procurator est præsens.

Nam si producatur in contumaciam, decem dies currunt a die scientiæ sententiæ, *Dom. Maradei ad Galluppum cap. 4. de remediis appellationis n. 7., & 10. fol. 117.*

Et adverte, quando intelligitur de contumaci vero, idest personaliter citato, non de ficto, idest domi citato, ex *Gratiano discept. 364. ubi de Luca in animadversionibus.*

5 Appellatio a sententia excommunicationis, seu interdicti non suspendit executionem *Sanf. decis. 5. lib. 2. num. 7. per tex. in cap. pastoralis §. verum quia de appellat. Scaccia qu. 27. limit. 22. cum declarationibus ibi.*

Thomas Zerola in praxi Archiepiscopali in verbo appellatio n. 12. ubi assignat rationem.

Sed melius declarat *Pignatellus. consult. 183. in fin.* Quod licet appellatio non suspendat executionem, suspendit tamen effectum declarationis, & denunciationis, & sic est excommunicatus, sed non vitandus, sed tolerandus, ita late *Sanchez dub. 82. n. 243.*

6 Appellatio non datur in visitatione, quam facit Episcopus, præsertim ad correctionem morum. *Altimar. rubrica 5. de nullitatibus sententiæ quæst. 23. num. 1., ex Sacro Concilio Tridentino c. 1. sess. 23. & c. 10. sess. 24. de reformat. & alii* ibi citati *Petra rit. 257. in fine, Episcopus Riccius resol. 7. n. 1.*

Nec datur appellatio a mandato de residendo in visitatione dictus *Riccius resol. 476. n. 3. & decis. 7.* & alii citati a dicto *Altim.* ubi supra, ubi assignantur plures rationes, inter quas est, quia Episcopus tunc procedit tanquam Sedis Apostolicæ delegatus non solum in ipso actu visitationis, sed post dictum actum occasione tamen ipsius.

Sed dicta conclusio limitatur, quando in scriptis, servatis servandis, & formato processu procedit, dictus *Altim. loco cit. num. 7. Genuensis in prax. Neapolitana cap. 38. num. 41. & Petra ritu 257. num. 26.*

Limitatur atiam, si Episcopus in visitationa procedit in exemptos, sau alios Privilegiatos.

Et aliqui volunt in causa visitatioois non appellari ad effectum suspensivum tantum.

Sunt & alii casus, quos vide apud *Altim. in d. rub.* 5.

SUBDISTINCTIO V.

De Appellatione omisso medio.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio omisso medio fusè declaratur in 2. tom. mea praxis formularia Leonardi Riccii.*
2 *Formula memorialis pro Universitate Laurini, & Casalium, ne appelletur omisso medio.*
3 *Provisio Collateralis Consilii ad favorem dicta Universitatis.*

1 **A**Ppellatio in Regno, an fieri potest ad Superiores Regios omisso medio, vide quæ late dixi in 1. *tom. mea praxis cap.* 10. *de Officio Judicis Secundarum causarum n.* 12. *& sequentibus.*

Et in allegatione pro Illustri Principe Montis Corvini in *dicto cap.* 10. *part.* 2. *tit.* 2. *num.* 19. *& sequentibus*, obi te remitto.

Sed nolo omittere hic ponere provisiones per ma obtentas in R. Coll. Cons. ad beneficium Universitatis Laurini, & Casaliom, v3.

Eccellentissimo Signore.

2 L'Università di Laurino Piagine soprane, e sottane supplicando espongono a V. E., come possedono la Giurisdizione di seconde cause per titolo di compra fatta dal Regio Fisco, e ne portano il peso dell'Adoa, che paga ogn'anno, e delli quindennj, che paga ogni 15. aoni; ma perchè multi ardiscono appellare dalle prima causa *per saltum* alla G. C. della Vicaria, al S. R. C., come anche alla Regia Udianza Provinciale, non ostante, che ciò sia proibito *de Jure*, ed anco da V. E. sono spediti più ordini, che l'appellazioni si faccino *gradatim* dalle prima alle seconda. Perlocchè viene molto pregiudicata la povera Università, che viene a portar il peso dell'Adoa, e quindenoj, ed aver pagato il prezzo, senza cha goda li frutti, ed onori di detta Giurisdizione, oltre li trapazzi, ed interessi, cha patiscono i poveri Cittadini, siccome è accaduto in una causa vertente nella Corte di Laurino tra Angelo Tomalino a Vito Tomasino, che detta Angelo ave *per saltum* appellato nella G.C. della Vicaria. Per tanto ricorre a V. E., e la supplica si degni ordinare, che da oggi avanti non ardiscano detti Cittadini appellare *per saltum*, ma *gradatim* alle seconde, e poi alla Regia Udienza Provinciale, acciocchè non siano trapazzati *extra Provinciam* sotto gravi pene, ed a rispetto della detta causa portata da detto Angelo Tomasino in Vic. tutti gli atti fatti restino sospesi, e si debba rimettere al Giudice di seconda cause *citrà præjuditium* della pene di *omissa media, ut Deus.*

3 Dal Collateral Consiglio si spedirono provisioni ordinanti, che nelle causa de' Cittadini, ed abitanti in seconda istanza di detta Terra di Laurino, e Casali, così Civili, come Criminali, e Miste non procedano, nè s'intromettano, ma lascino in esse procedere la detta Corte di saconda istanza di Laurino, e Casali in virtù di privilegio, cha ne tiene, intromettendosi solamente io caso di aggravio, o di appellaziona dalli decreti del Giudice di seconda istanza, *ut supra.*

SUBDISTINCTIO VI.

De Tertia spacia appellationis respectu quantitatis

SUMMARIUM.

1 *Appellatio infra summam ducatorum 12. vel circa in curiis inferioribus servatur tribus modis, & dicti trec modi declarantur.*
2 *Praxis procedendi post aperturam factam.*
3 *Apertura decreti formula.*
4 *Debitum principale consideratur separatim ab expensis, nam sententia exequitur quoad debitum principale non obstante appellatione, & supersedetur quoad expensas.*
5 *Appellatio reassumptis actis admittitur in summa excedente ultra duas uncias, & assignatur ratio.*
6 *Appellatio reassumptis actis, quando criminaliter agitur, executio supersedetur quoad pœnum, & quoad debitum.*
7 *Executio impeditur, etiam si in uno obulo excedit duas uncias secundum Caravit. in Curiis inferioribus, sed in M. C. contrarium servatur.*
8 *Actor, qui debet consequi sex uncias pro locatione trium aanorum, quando impeditur executio, & quando non?*
9 *Reus condemnatus unica sententia pro una causa ad decem, pro alia ad octo, quando sententia exequantur non obstante appellationa.*
10 *Magnificus Nicolaus Finucchio Scriba M.C.V. laudatur.*
11 *Blasius Gagliardo se gravavit, quod hereditas quondam Victoria tota spectat ad supplicantem, & fuit admissus ad medietatem tantum, & quod Joannes Opitano debebat condemnari ad solvendos duc. 87. appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & supplicat mandari M. C., quod reassumptis actis justitiam faciat, & sic fuit provisum citra præjudiciam executionis.*
12 *Blasius dat cautionem pro expensis, & fuit statutus terminus dierum duorum utrique parti, & fuit Audiencia Testium commissa Regia Audientia Salerni, stante suspectiam Civilis Curia Cavæ.*
13 *Insufflatio spiritus stante instantia perempta.*
14 *Monitio super expeditione causa.*
15 *Decretum diffinitivum malè judicatum respectu hereditatis quondam Victoriæ, & proinde decretum Præambuli exequatur ad beneficium Blasii, sed respectu solutionis ducatorum 21. bene judicatum, & male appellatum.*
16 *Decretum fecisse transitum in rem judicatam ob appellationem non interpositam.*
17 *Jo: Opitano appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & supplicat, ut verbum fiat in S. C. Provisio, che M. C. reassumptis actis, & citra præjudicium executionis super supplicatis justitiam faciat.*
18 *Biase compare in Vicaria, sa istanza ammettersi al possesso delli stabili ereditarj, ed ordinarsi a Gio: Giordano, a suoi eredi, essendo morto, che li duc. 50. depositati per Liberato Robino ereditarj, e posti in compra, si paghino al Comparente. Si fa decreto, quod præstita cautione per Blasium de restituendo bona hereditaria quondam Victoriæ immittatur in possessionem omnium bonorum hereditatis, & omnes debitores hereditatis pro quantitatibus debitis, & debendis solvant dicto Biasio, & Joannes Jordanus, vel ejus heredes solvant ducatos quinquaginta depositatos per Liberatum Robino, dummodo possessio sit vacua, & non existente legitimo contradictore.*
19 *Decretum stante notificatione facta, & stante cautione præstita, expediuntur, & consignentur provisiones. Ubi advertitur, quod prius præstatur cautio, & expediuntur, & consignantur provisiones.*
20 *Ratio, quare fuit admissus reassumptis actis pro summa excedente duas uncias, rejecto Caravita.*
21 *Per tres actus expeditur judicium reassumptis actis, & quando agitur de summa infra 30. carolenos, datur praxis procedendi.*
22 *Appellatio reassumptis actis ultra ducatos 12. quando est admittenda, & quomodo regulatur, & dantur plura exempla.*
23 *Formula ulterius processus reassumptis actis.*
24 *Publicationis, & conclusionis decretum, & monitio ad dicendum cum advertimenta, quod in causa reassumptis actis non fit publicatio, non conclusio.*
25 *Appellationis reassumptis actis datur altera formula cum advertimentis.*

1 **Q**Uando causa est infra summam 12. duc. vel circa, tunc appellatio in curiis inferioribus servatur tribus modis.

Primo expediuntur provisiones, quod veniant acta tantum, quo casu non ligantur manus Judicis a quo.

Secondo modo ordinatur, ut in causa idem officialis nomine ipsius Judicis ad quem reassumptis actis provideat de justitia.

Vel

Vel provideat cum consilio alterius Doctoris partibus non suspecti.

Tertio modo quando appellavit, & æque de nullitate principaliter dixit ex eisdem actis, tunc expeditur inhibitoria in forma, per quam ligantur manus Judicis a quo, non obstante, quod sit causa duarum unciarum, non potest Judex a quo executionem demandare, sed executio suspenditur.

Ut late hos tres modos tradit *Caravita*; & hic tertius modus fundatur ex *pragm. it. 2. de appellationibus*, quæ incipit *Magnæ C. V. ritum, & lege fin. l. si ex falsis causis, l. 1. C. quando provocare non est necesse, ubi Bartolus, & in l. 1. C. ne liceat tertio provocare, & in cap. cum Bertoldus de re judicata in fine.*

2 Et in hoc tertio modo transmisso Proc. Judici ad quem, & facta apertura, Judex appellationis dat terminum bidui, vel tridui ad discutiendas nullitates, quæ si non militant, fit decretum non obstare, & proinde exequatur sententia Judicis a quo, literis inhibitorialibus expeditis minime obstantibus, & nihilominus in causa principali statuatur terminus ad probandum dierum quatuor, vel sex.

Si vero nullitates militant, tunc fit decretum *quod visis, & discussis nullitatibus fuit datus terminus in causa ad probandum.*

Et sic tacite intelligitur decisum, nullitates subsistere.

Vel sub aliis verbis concipitur decretum illud idem denotantibus *Caravit. in d. rit.* 257. *n.* 4.

Formula decreti aperturæ.

3 In causa appellationis inter Laurentium, & Simeonem Caraso ex una, & Laurentium Laccheo ex altera, ut ex actis, &c.

Die 8. mensis Julii 1706. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. provisum, & decretum est, ac in præsenti causa fuit facta apertura actorum cum termino juris in forma, hoc suum, &c.

Chyurlia

CAROLUS DEI GRATIA REX.

D. Marianna Sinforosa Ducissa Medinæ Sidoniæ, &c. & in præsenti Regno magna Magistra Justitiaria. Quibusvis Alguzeriis, & Servientibus tam dictæ M. Curiæ, quam aliarum Curiarum insolidum requirendis, dicimus, committimus, & mandamus, quatenus receptis præsentibus ad omnem instantiam, & requisitionem supradictorum Laurentii, & Simeonis, sive, &c. supradictum decretum notificetis supradicto Laurentio, ut de eo plenam notitiam habeat, ne in futurum ignorantiæ causam allegare valeat, ipsumque citetis, quatenus infra dies quatuor in hac M. C. post &c. compareat ad dicendum, &c. & ad constituendum Procuratorem hic Neap. degentem, cum quo legitime procedi possit ad omnes actus, &c. alias procedatur in contumaciam Neap. Die 8. mensis Julii 1706.

D. Laurentius Chyurlia.

Honuphrius Rinaldus Act.

Nicolaus Petrosinus Scriba.

Adest Sigillum.

4 Est advertendum, quod debitum principale, ad quod fuit condemnatus Reus per sententiam, considerabitur separatim e materia expensarum. Ideo si expensæ ascenderent ad summam, quæ junctæ cum principali excederent duas uncias non impeditur executio summæ principalis: & sic non fit coacervatio ad impediendam executionem. Et semper sententia exequitur, quoad debitum principale, & supersedetur per appellationem quoad expensas, etiam quod junctæ expensæ non excedant summam duarum unciarum.

5 Sed vide inferius, quod appellatio reassumptis actis fuit admissa, etiam in summa excedente ultra duas uncias in magna quantitate, ubi assignatur ratio.

Quod diversimode servatur in S. C. ubi sententiæ non impediuntur per appellationem, tamen impediuntur quoad expensas, ut *Caravit.* docet *ritu* 252. *in secundo notabili.*

6 Est advertendum etiam, quod dicta conclusio habet locum, quando summa duarum unciarum fuit civiliter petita, & ideo in principio supplicationis ponitur in margine, vel parte superiori supplicationis Dom. T. Judici civili Die T.

Unde si criminaliter egi pro summa mihi furto subtracta, & querelat appellans a sententia, tunc executio supersedatur, nedum quoad pœnam, sed etiam quoad debitum, quod civiliter petitum non fuit, sed criminaliter *Caravit. loco cit. num.* 5.

7 Et si sententia excedit duas uncias in modica quantitate, impeditur, etiam si excedit in uno obulo, concludit *Caravit. d. rit.* 257. *n.* 7. *ex Petro Rebuffo in tractat. artic.* 16. *Glos.* 5. *in principio per l. 2. C. de rescindenda venditione glos. in cap. cum causa de empt.*

Et ratio a *d. Carav.* assignatur, quod postquam sententia excedit summam, non habet executionem, quia sententia est individua *l. in hoc judicii ff. familiæ herciscundæ.*

Sed in M. C. V. hodie contrarium servatur.

Nam admittitur appellatio reassumptis actis, etiam in tenuta excedente duas uncias per rationem, ut inferius, quod dixi supra.

8 Advertendum etiam est, quod, si aliquis debet consequi tex uncias pro locatione trium annorum, tunc si Actor in petitione distinxit duas uncias pro quolibet anno, sententia mandabitur executioni, quia censentur tot sententiæ, quot sunt anni, & etiam totidem stipulationes.

Alias si simpliciter fuissent petitæ ex causa locationis, non essent nisi unica sententia, & tunc impeditur executio per appellationem *Caravit. d. rit. n.* 10.

9 Item si quis fuerit condemnatus unica sententia pro una causa ad decem, pro alia ad octo, tunc tot sunt sententiæ, quot sunt capitula.

Et quando impediretur jurisdictio, non fit coacervatio, ideo talis sententia exequeretur non obstante appellatione *Carav. d. rit.* 257. *in fine*, & adde *Afflictum decis.* 261. & te remitto ad quæ ego late dixi in 2. *tomo meæ prax. in præludio n.* 5.

10 Adverte etiam, quod Magnificus Nicolaus Finucchio, qui meret esse Judex M. C. Vic. ob optimam praxim, quam callet, & optimos mores, quibus dotatus fuit, mihi fecit videre Processum pro Joanne Opitano cum Blasio Gagliardo in Banca Actuarii Caroli de Rano.

11 In quo procns. *fol.* 65. Blasius Gagliardo supplicationem porrexit, se gravando, quod hereditas quondam Victoriæ Franco tota spectat ad supplicantem, & fuit admissus ad medietatem tantum. Item, quod Jo: debebat condemnari ad solvendos ducatos 87. una cum interesse ad beneficium supplic. ab anno 1620.

Propterea appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & supplicat mandari M. C. V. quod de supplicatis reassumptis actis justitiam faciat; opponens prædicta tam per viam actionis, quam per viam exceptionis, & omni alio meliori modo.

Hæc supplicatio fuit porrecta sub die 30. Junii 1673.

Et ubi fit præsentata scriptum est, *Dom. Petra* sententiavit *Dom. Astutus Dom. Lanzina D. de Risi D. Apicella.*

Et fol. 65. fuit commissa D. Lanzina Civili die 30. Junii 1673. Neap.

In pede supplicationis fuit provisum v3.

M. C. V. reassumptis actis citra præjudicium executionis decreti super supplicatis justitiam faciat.

Ulloa Reg.

Provisum Neap. die ultimo Junii 1673. de Neapoli.

Die trigesimo mensis Junii millesimo sexcentesimo septuag. tertio Neap. præsentata per Paulum Longobardum: de Ranos.

12 *Eod.* fol. 65. *a t.* Die 3. mensis Julii 1673. Blasius Gagliardo cautionem de expensis dat, & pro fidejussore intervenit D. Paulus Longobardo suus Proc.

Fol. 66. eodem die 3. Julii 1673. fuit factum decretum, quod stantibus adimpletis statuatur terminus dierum duorum utrique parti in forma.

Lanzina de Rano.

Actor offert deponere.

Procurator Joan. Opitani acceptat oblatam depositionem, & nominat habere testes in Civitate Cavæ, & ejus conviciniis, & instat committi Officialibus Curiæ Civilis ejusdem Civitatis.

Pro parte de Gagliardo fuit allegata suspecta Curia Cavæ, & instatum committi Audientiæ Salerno.

Et fol. 69. fuit commissum R. Aud. Salerni sub die 12 Julii 1673.

Et fuit facta publicatio 31. Octobris 1673. fuit facta conclusio die 6. Novembris 1673.

Et facta monitio sub die 20. Novembr. 1673.

Et quia erat perempta instantia supplicatum pro insufflatione spiritus.

S. R. M.

13 Exponit M. V. Fidelis Blasius Gagliardus dicens qualiter jamdiu reperitur compilatus processus in V. M. C. Vic. io a. instantia appellationis in causa inter supplicantem, & Joannem Opitanum pro causa in actis deducta, cujus expeditio fuit retardata ob varia impedimenta dicti Joannis, per quod jam reperitur expirata iostantia, intendens ad præsens causam prædictam terminari facere, recurrit ad M. V., eique supplicat dignetur instantiæ peremptæ insufflare vitæ spiritum, eidemque M. C. mandare quod ad expeditionem procedat, & ita supplicat citra quodcumque præjudicium omni modo meliori.

Magna Curia Vic. lapsu temporis non obstante, ac insufflato vitæ spiritu in præsenti causa procedat, & justitiam faciat in terminis, in quibus reperitur, habita prius ratione expensarum, quæ de jure habenda erit, servata forma Reg. Pragmaticæ, *Ulloa Regens, & Præsidens.*

Die 12. mensis Maii 1681. Neapoli præsentata per Blasium Gegliardo personaliter de Rano.

Provisum Neapoli die 12. Maii 1681. ordinatione Domini Messias Judicis M. C. V., & causæ Commissarii moneantur partes quatenus prima die juridice cum
14 continuatione sequentium compareant coram eo in ejus domo, vel in Aula M. C. V. quoniam intendit causam prædictam expedire, justitia mediante. Datum &c. *N. Actuarius.*

D. Joannes Baptista Spinellus, &c. quibusvis Algozeriis ad omnem instantiam supradicti exponentis, sive, &c. supradictam monitionem, & omnia in ea contenta &c. intimetis, & notificetis partibus ex adverso Principalibus, ut de ea, & contentis in ea plenam notitiam habeant, & in futurum &c. alias &c. Neap. die &c. Messia. Carolus de Rano Actuarius.

Detta monizione essendo intimata si fa la sentenza v3. In causa N. de N. cum N. N. ut actis.

Die &c. Neap. &c.

15 Per M. C. V. fuit provisum, & decretum bene appellatum, & male judicatum per M. C. V. sub die 6. Julii 1672. respectu hæreditatis quond. Victoriæ de Franco, & proinde decretum præambuli dictæ quond. Victoriæ interpositum per Curiam Civitatis Cavæ debitæ exequutioni demandetur in beneficium Blasii Gagliardo, respectu vero solutionis ducatorum 22. in beneficium dicti Blasii bene judicatum per M. C. Vic. die quo supra, & male appellatum, hoc suum, &c. de Messis. De Acquaviva. De Rano Actuarius.

Et intimato dicto decreto fuit factum alterum decretum.

Die 2. mensis Decembris 1681. Neap.

16 Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. fuit provisum, & decretum, decretum latum per M. C. sub die 8. Novembris currentis anni fecisse transitum in rem judicatam ob appellationem non interpositam, hoc suum, & intimetur. Messias. de Rano.

Gio: Opitano fa istanza intimarsi il Dottor Domenico Antonio Pisano, che costituisce suo Procuratore.

Intimato a cinque Decembre 1681.

17 Dott. Gio: Opitano supplica nel S. C., che si seote gravato appellat, & æque principaliter de nullitate dicit, & supplicat mandare eidem M. C. V., & V Judici Messia de supradictis verbum faciat in V. S. R. C. dum supra sperabat confirmationem dicti decreti lati ad relationem V. olim Judicis D. Carpli Petra, & reperitur illud revocatum inaudito supplicante, & ita, &c.

M. C. Vic. reassumptis actis, & citra præjudicium executionis decreti supradicti supplicanti justitiam faciat. *Ulloa Reg.*

Die 27. Novembris 1681. de Lino.

Die 5. mensis Decembris 1681. Neapol. præsentata per Dom. Antonio Pisano Procuratorem. De Rano.

Die 11. mensis Decembris 1681. Neap. præsentata per Paulum Longobardo Procuratorem de Rano.

18 Nella G. C. della Vicaria, e presso gli atti comparisce Biase Gagliardo, e dice come a' 28. del presente mese di Novembre è stato dichiarato erede della quondam Vittoria Francò sua zia in contraditrorio con Gio: Opitano, qual decreto intimato ha fatto transito in cosa giudicata. Fa perciò istanza in esecuzione di detto decreto ordinarsi, che tutti li debitori di detta eredità paghino, e conoscano in Signore e Padrone esso comparente, ed a mettersi in possesso degli Stabili, *si qua sunt*. Ed ordinarsi a Gio: Giordano, e suoi eredi essendo morto, che delli docati 50. depositati per Liberato Robino, e posti in compra con detto quond. Gio: ereditarj di detta qu. Vittoria, si paghino al comparente *omni modo meliori*.

Die 11. mensis Decembris 1681. Neap.

Per subscriptum Dominum Messiam Judic. M. C. V. visa retroscripta comparitione, & decreto M. C. interposito sub die 8. elapsi mensis Novembris, ac supplicatione præsentata pro parte Joannis Opitano fuit provisum, & decretum, quod præstita cautione per Blasium Gagliardo de restituendo bona hereditaria qo. Vittoriæ Franco, ac omnes pecuniarum quantitates per ipsum exigendas ab hereditate prædicta supradictus Blasius immittatur in possessionem omnium bonorum stabilium hæreditatis prædictæ, & omnes debitores, & rendentes hæreditatis prædictæ de quantitatibus per eos respectivè debitis, & in futurum debendis solvant, & correspondeant dicto Blasio, illumque recognoscant in Dominum, & Patronum. Nec non Joannes Jordanus, vel ejus heredes solvant dicto Blasio retroscriptos duc. 50. depositatos per Liberatum Rubino, & conversos in emptionem cum Joanne Jordano, dummodo possessio prædicta sit vacua, & non existente legitimo contradictore, expediantur provisiones, & consignentur, hoc suum, & intimetur. Messias. De Rano. Intimato detto decreto, si fa questo altro decreto v3.

Die 23. mensis Decembris 1681. Neap.

19 Per subscriptum Dom. Messiam Judicem M. C. V. & causæ Comm. visa notificatione facta magnifico Procuratori retroscripti Joannis, & stante cautione præstita in casu retractationis, decreto M. C. expediantur provisiones, & consignentur provisiones.

20 Et ratio quare Blasius Gagliardus fuit admissus reassumptis actis pro summa excedente duas uncias rejecto Caravita, qui restringit solum ad summam duarum unciarum est illa scripta *a Maranta part. 4. distinct. 9. num. 169.*, quod tunc dicitur causa modica, & brevis quando plus expenditur in sportulis quam si valor causæ *ex authentica nisi breviores C. de sententiis*, ex brevi recitandis, *& cap. anteriorum 2. qu. 6. citati per eundem Caravit. num. 1. dicto tit. ut supra.* Et Judicis arbitrio hoc esse dicit *Bartol. an causa sit modica, vel magna in dict. auth. nisi breviores num. 7.*

21 Unde tam quando agitur de summa infra duas uncias, quam ultra absque dilationibus per tres actus expeditur judicium v3. Capiatur summaria informatio, fiat facultas, & sententia, ut dixi in 2. libro judicii enunciativi in Præludio *num. 3.* & *num. 5.*

Et quando agitur de summa infra 30. carolenos tunc fit præceptum de solvendo, vel mandatur, ut accedat coram Prætore, qui actore, & reo voce auditis facit præceptum, quod solvat, vel quod non discedat, vel probet quod dicit, & sic de plano, & sine figura judicii proceditur, ut late dixi in *dict. 2. tom. præludio num. 6. & 7.*, *& Jodoco cap. 14. de procedendo sine figura judicii.*

22 Sed ultra ducatos 12. admittitur appellatio reassumptis actis arbitrio superioris, ut evitentur expensæ faciendæ in copia actorum, & in præsentatione dictæ copiæ in decreto aperturæ in constituendis novis procuratoribus, & aliis quæ absorberent principalem summam.

Et multi reperiuntur dediti ad litigandum, & inquietandum contra adversarium, & bonus Judex sic dictam iniquitatem moderat habito respectu ad personas; qui debent audiri summariè, ut sunt impotentes, vel viduæ, vel viles, vel si est causa pia, vel gabellarum, vel assecurationis ob vergentiam ad inopiam, in causis nauticis, in causis salarii, & extractationis contra conductorem, & similibus a me narratis in præludio dicti mei 2. tomi.

Verum appellatio reassumptis actis regulatur a qualitate causæ privilegiatæ in prima instantia, ut deberet expediri per tres actus, ut diximus, & per tres actus prosequitur, & finitur judicium, & non citantur testes, neque fit publicatio, neque conclusio, ut Auctor noster etiam ita concludit in *cap. 1. dist. 4. num. 39., & sequentibus*, ubi docet appellationem reassumptis actis habere locum in caussis, quæ summario termino definiuntur, & reassumptis actis, non ut ea eadem revideantur, sed ut iterum sumptis probationibus causa decidatur termino summario v3. *quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum, in gradu appellationis,*

nio, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam ad finem providendi.

Et compilato examine fit facultas ad dicendum, intimato decreto facultatis, fit sententia.

Et ibi adducit exemplum, quod Titius conducit a Cajo equum pro Civitate Ariani, & illum duxit ad Civitatem Manfredoniæ, in quo itinere equus periit; Fuit condemnatus ad quantitatem liquidandam impartito termino summario, & pro dicta quantitate liquidanda dato quoque termino summario fuit liquidata pro duc. 35.

Titius appellavit, & fuit moderata summa ad ducatos quindecim.

Cajus appellavit, quod summa ducatorum 35. fuit diminuta ad ducatos quindecim, & dato termino summario probavit equum non esse senem, neque morbosum, & potuisse venundari ducatis triginta.

Per M. C. fuit dictum bene appellatum, & male judicatum: & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur.

Prout fuit executioni demandatum.

Et Magnific. Nicolaus Finucchio fecit mihi videre alium processum pro Antonio Scarpato cum Antonio de Cæsare, ubi *fol.* 27. adest infrascriptum decretum.

23 *In causa Joannis Scarpati cum Antonio de Cæsare, ut ex actis.*

Die 7. mensis Maii 1588. Neap.

Per M.C.V. visis actis provisum, & decretum est, quod retroscriptum depositum ducatorum octo liberetur Joanni Scarpato, & in beneficium ejusdem Jo: solvat Antonius de Cæsare ducatos duodecim indebitè exactos, prout ex actis, hoc suum, &c.

Guascus, Vidman, Jordanus.

Finucchius.

Intimato detto decreto il Procuratore di Antonio di Cæsare, *appellat, reclamat, & de nullitate dicit.*

Supplicat Antonius de Cæsare, *fol.* 28. quatenus reassumptis actis iterum in causa prædicta M. C. jus, & justitiam audito supplicante ministret.

M.C.V. reassumptis actis citra præjudicium executionis decreti super supplicatis justitiam faciat. Ulloa Regens.

Provisum Neapol. die 20. Maii 1688. de Alexio. Die Vigesima prima mensis Maii 1688. Neap. præsentata per Antonium Carolum Procuratorem.

Observa, quod in principio dictæ supplicationis in margine est scriptum v3. *Sententiavit Dom. Guasco, Dom. Vidman, Dominus Jordano.*

Et commissio est facta, videlicet *Domino Jordano. Civili die 19. Decembris 1688.*

Sequitur *fol.* 29. Al Signor Pietro Emilio Guasco Giudice di Vicaria.

Giuseppe Scarpato supplicando espone a V. S. come essendosi compilato processo con Antonio di Cesare per la G. C. della Vicaria fu fatto decreto, che si restituisse al supplicante docati otto, che depositò, e che detto Cesare li pagasse docati dodici indebitamente dal supplicante esatti, ma il detto Antonio ha presentato supplica decretata *M. C. V. reassumptis actis circa præjudicium executionis super supplicatis justitiam faciat*, e per risecare le longarie della parte offerisce dar plegiaria *in casu retractationis*, servata la forma della Prammatica, supplica perciò V.S. ordinare l'esecuzione con restituirsi ad esso supplicante il deposito di docati otto, e spedirsi contro detto Antonio di Cesare l'esecutorio per docati dodeci con protestarsi di tutti li danni, e spese, ed interesse, ut Deus.

Die 28. Maii 1688. Neap.

Per subscriptum Dominum Guascum Judicem M.C.V. visis actis, ac supplicatione præsentata per Antonium de Cæsare, & retroscripto memoriali provisum, & decretum est, quod præstita cautione per retroscriptum supplicantem de restituendo summam contentam in decreto M. C. lato sub die 7. Maii curr. anni fol. 27. in casu retractationis ejusdem decreti; Decretum prædictum debitæ executioni demandetur, & proinde cum effectu restituatur depositum ducatorum octo dicto supplicanti; Nec non in alio biduo dictus Antonius solvat retroscripto supplicanti ducatos duodecim servata forma decreti, aliter exequatur, hoc suum & intimetur. Guascus, Finucchius.

Die vigesima nona Maii 1688. fuit notificatum dictum decretum.

Et in calce decreti fuit scriptum *capta est fidejussio, Nicolaus Jordanus Actuarius, Finucchius Scriba.*

Die 28. Septembris 1688. Neapoli.

Per subscriptum Dom. Guascum Judicem M. C. V. visis actis, retroscripta notificatione facta, & stante cautione præstita servata forma retroscripti decreti provisum, & decretum est, quod stante lapsu termini expediantur, & consignentur literæ executoriales contra retroscriptum Antonium pro ducatis duodecim, hoc suum, Guascus, Jordanus Actuarius, Finucchius Scriba.

Die 11. mensis Januarii 1690. Neap.

Per subscriptum Dominum Jordanum Judicem M. C. V. & causæ Comm. visa supplicatione præsentata fol. 28. provisum, & decretum est, & in præsenti causa appellationis fuit datus terminus dierum trium utrique parti in forma ad non posita ponendum, & non probata probandum, hoc suum, &c. Jordanus.

Jordanus Actuarius.
Finucchius Scriba.

Actor offert deponere.

Hic noto, quod erronee fuit datus terminus dierum 3. utrique parti in forma, sed debet concedi terminus summarius, & testes habeantur pro citatis.

Et *fol.* 37. fuerunt propositæ aliquæ positiones pro parte Joannis Scarpati, super quibus deposuit Antonius de Cæsare.

24 Antonius de Cæsare præsentavit articulos, & fuit facta publicatio die 27. Junii 1690. *fol.* 48., & fuit facta conclusio die 30. Junii 1690. *dict. fol.* 48. *a t.* & fuit facta monitio ad dicendum die 3. Julii 1690. *dict. fol.* 48. *a t.*

Hic noto, quod in causa reassumptis actis non fit publicatio, & conclusio, ut dixi sup.

Et quia fuit mutatus Judex, & commissa causa Domino Judici Apicella fuit renovata monitio die 29. Maii 1693.

Et demum *fol.* 52. per dictum Judicem Apicella, & Judicem Constantino fuit latum infrascriptum decretum.

In causa appellationis pro Magnifico Antonio de Cæsare cum Joanne Scarpato, ut ex actis.

Die 15. mensis Februarii 1694. Neap.

Per M. C. V. visis actis fuit provisum, & decretum, quod ex noviter deductis bene appellatum pro parte Antonii de Cæsare, & proinde Joannes Scarpato restituat ducatos viginti in beneficium prædicti Antonii de Cæsare, pro causa, ut in actis hoc suum, &c. Apicella, Constantinus: de Rano Actuarius, Fenucchius Scriba, fu notificato detto decreto a 21. Aprile 1694.

Altera formula appellationis reassumptis actis.

25 *Dominus Galeota, Dominus Carmignanus, Dominus Odoardo decrevit Dominus Galeota.*

S. R. M.

Supplex exponit M.V. Nicolaus Cito, dicens mensibus non longe decursis supplicantem ipsum minus juste (cum rev.) fuisse conventum in V. M.C. a Not. Gregorio delli Falconi ad ei solvendum ducatos quatuor ex prætensa causa, ut ex actis, datoque termino summario in causa prædicta mediante diffinitivo dictæ V. M. C. decreto fuit condemnatus supplicans ipse ad solvendum dictam quantitatem, a quo decreto appellavit, prout appellat, reclamat, & æque principaliter de nullitate dicit. Proinde gravatus (cum rev.) a decreto prædicto recurrit ad M. V., eique supplicat, dignetur mandare eidem V. M. C. quod reassumptis actis super supplicatis in prædictis, & circa prædicta procedat, & justitiam faciat, citra præjudicium omnium ejus jurium, protestatione expensarum, isto, & omni meliori modo, &c.

Magna Curia Vic. reassumptis actis super supplicatis de justitia provideat.

Ulloa Reg. & Præses.

Provisum die 6. mensis Februarii 1697.

De Onofrio.

Die septimo mensis Februarii millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo Neap. præsentata per U. J. D. Antonium Galdo Procuratorem, Manginnus Actuar.

Observa hic, quod in margine principii datur notitia D. Regenti M. C. V.

Qui Judices fecerunt sententiam nempe D. Galeota, D. Carmignanus, & D. Odoardus, & committitur causa Dom. Judici ejusdem Aulæ, scilicet Dom. Galeota.

Qui D. Galeota statuit terminum, ut inferius.

In causa Magnifici Notarii Gregorii delli Falconi cum Magnifico Notario Nicolao Cito die 26. mensis Februarii 1697. Neap.

Per subscriptum Dominum Judicem M. C. V. & causæ Commissarium Domi, &c. provisum est, ac in præsenti

ti causa fuit datus terminus summarius ad non posita ponendum, & non probata probandum, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi, hoc suum, &c. Galeota, Mangionus Act. Magister.

Actor denno offert deponere, quatenus opus sit, & protestatur de expensis.

Acceptat oblatam depositionem recipiendam per non suspectum, & instat recipi testes sui principalis. Nec non sibi reservat repulsam, & repulsam repulsæ testium partis adversæ prius viso examine faciendo, ac omnia alia jura, jurisque remedia.

Die 27. Februarii 1697. Neap. Francesco Passalacqua Portiero di Vicaria ho notificato il Magnif. Donato Ant. Galdo personal. &c.

In causa Magn. Not. Gregorii delli Falconi cum magn. Not. Nicolao Cito, &c.

Quoniam subscriptus Examinator electus intendit procedere ad receptionem testium in præsenti causa examinandorum, ad instantiam suprad. Not. Gregorii. Ideo requirantur partes ad videndum illorum juramenta, alias, &c. Datum Neap. die 2. mensis Martii 1697.

Nicolaus Mayonus Scriba.

Nomina testium sunt v3.

N. N. N. N. N.
N. N. N. N. N. N.
N. N. N. N. N. N.

Et summarie compilato processu expeditur decretum facultatis super expeditione caussæ, & fit decretum diffinitivum.

VINCENTII ALOI

IN CAP. I.

DISTINCTIONEM II.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Admissa adpellatione fieri debet apertura processus, parte citata.*
II. *In Supremis Tribunalibus hæc citatio non requiritur.*
III. *Facta apertura, datur terminus, & an possit omitti.*
IV. *Quid in termino appellationis probari debet.*
V. *Quænam exceptiones obiici possint.*
VI. *Discussis exceptionibus citatio ad testes expeditur.*
VII. *Publicata testium examine, an possint recipi testes super iisdem articulis.*
VII. *An super novis articulis fieri possint probationes.*
IX. *Quæ facienda completa testium examine.*
X. *A quonam Judice sit executioni demandanda sententia.*
XI. *Exponitur ordo Curiarum & Tribunalium a quibus ad quæ adpellandum juxta novam Municipalium Legum œconomiam.*

I. MAteriam appellationis Author noster prosequendo, in hac distinctione pro majori decretorum enucleatione varias appellationum species adnumerat, praxim supplicationum adfert, & ad alia quæ ad appellationem non pertinent, transcurrit. Nos calamum tantum perstringimus ad enucleandam praxim actorum, quæ præsentato processu coram Judice ad quem fieri solent.

Transmissis actis ad Judicem ad quem, Parte petente, fit illorum apertura. Hæc autem petitio non necesse est, ut fiat in propria forma Instantiæ & petitionis, tiam passim in praxi servatur, quod Actuarii & Scribæ, recipiendo Processum, scribunt ac notant eodem contextu diem præsentationis, & per quem fiat, ac subdunt per petentem aperturam fieri. Et per hane Processus aperturam causa appellationis inchoatur, ut habetur in *Ritu 6. M. C.* Duplicem instantiam post aperturam Processus Practici ad Caravitam *sup. Rit.* 260. *n.* 2. considerant, unam quæ fit tempore aperturæ, vel post illam, aliam quæ fit ad actus incumbentes. Sed videtur obstare illorum opinioni forma literarum inhibitorialium ubi dicitur, quod citetur pars ex adverso ad videndum aperturam Processus, & ad alios actus incumbentes; ideoque unica citatione utraque instantia adimpletur. Super citatione ipsa etiam disputatum fuit, an sufficiat citatio facta in literis inhibitorialibus, vel opus sit alia citatione. Muscatellus *gloss. debet n.* 10. testatur suo tempore diversimodè practicari, sed tutiorem practicam credit, quod appellans iterum appellatum citari faceret, hancque opinionem sequitur hodierna Praxis in inferioribus Curiis Regni.

II. At in supremis Tribunalibus hæc nova citatio fieri minime solet. Sufficit enim sola citatio facta parti appellatæ cum literis inhibitorialibus, ut procedatur ad alios actus incumbentes pro expeditione causæ principalis. Et si pars appellata non comparet, accusatis contra eam debitis contumaciis, in ejus contumaciam proceditur ad omnes actus, usque ad sententiæ prolationem inclusive.

III. Primus actus post Processus aperturam est datio termini ad non posita ponendum, & non probata probandum. Peculiare est hoc beneficium appellationis, ut quæ in prima instantia fuerunt prætermissa, vel non satis discussa, proponere, eademque probare utrique parti liceat. Et oritur hic terminus ex ipsa legis communis dispositione, ut in *l. eas §. 1. Cod. de appell.*, & ex *Constit. Justiniani in l. per hanc Cod. de tempor. appellat.*, quam legem, tamquam lilium inter spinas redolere, dixit *Cynus ibi n. 16.* Neque judex potest aliquo modo terminum istum omittere, quando fuit petitus, *l. 1. Cod. de dilat.*; imo etiam neutra parte petente, tenetur dare, cum alias ipso jure intelligatur datus, *Pragm. post prædictas*. Quod si judex terminum hunc dare omiserit, erit nullitas non solum quia procederet contra notorium stylum, & observantiam omnium Tribunalium, ut ait *Rovit. in Pragm. post Prædictas*; sed etiam quia est de substantialibus judicii; unde illius omissio nullum reddit processum, *Muscat. gloss. probandum n.* 65. Potest tamen omitti utraque parte volente *l. unic. Cod. ne lic. tertio provoc.*, vel una ex partibus petente, & altera contumaciter absente *l. fin. §. illud Cod. de tempor. appellat.*, & *Rit.* 253.

IV. Omne id quod non fuit positum & probatum in judicio primæ instantiæ potest poni, & probari in judicio secundæ instantiæ *Constit. Regni Jurisperitorum altercationes*. Quod tamen intelligendum est de his quæ in prima instantia post litem contestatam proponi potuissent, non de illis, quæ ante hanc expediri debuissent; nam si in prima instantia omissa fuerint, in appellatione amplius deduci nequeunt *l. ita demum Cod. de procur.*, *Rovit. in Pragm.* 38. *de off. Proc Cæsar. n.* 5. Ratio est, quia causa appellationis qualitatem litis non immutat nec respectu causæ, nec respectu Rei; sed tantum per appellationem sententia pro lata non habetur, & pars reponitur in terminis, in quibus erat ante ipsam sententiam a tempore litis contestatæ *Capyc. dec.* 28. *n.* 6., *de Franch. dec.* 370. Ideoque judex appellationis non potest cognoscere, quod non cognoverat primus *Bartol. in l. 1. Cod. si adversus delictum*. Est etenim limitata ejus cognitio ad causam appellatam, & primi Judicis successor dicitur, *Scaccia de appell. quæst. II. n.* 36., *Cravetta cons.* 273. *num.* 7., *Afflict. dec.* 155. Hinc quamvis possit in causa appellationis non deductum deduci, & non probatum probari, tamen quod deducitur debet habere dependentiam a prima instantia. Merito igitur Castrensis in *l. ab executore* reprehendit errorem quorumdam Advocatorum, qui in causa appellationis petierant sententiam reformari ex nova causa, & subdit quod libellus nequidem mutari, & emendari potest, quando omnino causa nova additur *Gramm. dec.* 108., *Gaill. lib.* 1. *observ.* 128. *n.* 8.

V. Exceptiones etiam dilatórias & peremptorias proponere potest appellatus ad finem impediendi, quod procedatur ad ulteriora in causa appellationis. Et de bia tenenda est regula, quod illæ dilatoriæ opponi non possunt quæ non reddunt retro processum nullum, ideoque non refricantur in causa appellationis *l. ita demum Cod. de procur.* Illæ vero quæ quandocumque oppositæ reddunt retro processum nullum, possunt opponi, quia cum respiciunt nullitatem processus, videntur inesse appellationi *l. 1. Cod. quando appell. non est necess.* Hinc opponens declinatoriam fori, & judicis ad quem incompetentiam, debet audiri, & impeditur processus ad ulteriora *l. fin. Cod. de except.* Hinc etiam opponens spolium factum ab appellante, non debet procedi ad ulteriora, nisi prius appellatus restitutus

tutus fuerit in possessione *l. si filius ff. de minor.* De exceptionibus peremptoriis similiter tenenda est regula, quod illæ tantum opponi possunt, quæ non sunt omnino novæ, & separatæ a causa principali, sed vel ipsam actionem coadjuvant actoris, vel enervant respectu Rei *l. per hanc Cod. de tempor. appellat.*

VI. Eodem quasi funiculo colligatam esse causam appellationis cum causa principali nostri Forenses asseverare comuniter non dubitarunt innixi *tot. tit. Cod. ne liceat in una eadem caus. in leg. ita demum Cod. de procur.* Igitur discussis exceptionibus expeditur, uti in primo judicio, citatio ad testes ad instantiam ambarum Partium super articulis præsentatis, & a judice ad quem receptis, ut testimonium veritatis perhibeant.

VII. Testibus rite receptis, publicatoque illorum examine, non licet recipere alios testes super iisdem articulis. Sicut enim in prima instantia post didicita testificata non possunt examinari testes super iisdem articulis, vel de directo contrariis ob timorem subornationis, ita eodem modo in causa appellationis, *Bart. in l. per hanc Cod. de tempor. & repar. appell.*, *Const. Jurisperitorum*, *Pragm. 12. de ord. judic.* Hanc regulam Forenses multis modis limitaverunt, scilicet quod possint testes produci, & examinari super articulis novis, ut non habeat locum in personis privilegiatis, in causis matrimonialibus, & criminalibus, & quando variatur modus agendi. Afflictus in *d. Const.* decem octo limitationes posuit, & *Ursill. ad eumd. in dec. 216.* innumeras alias recensuit quæ reduci possunt ad exceptionem limitativam, quoties timor subornationis cessat, vel adsit justa causa testes recipiendi. Animadvertere tantum volumus tyrones, quod hæ limitationes frequenter in praxi occurrunt etiam ex usu particulariter interrogandi testes super aliquibus capitibus notatis in chartula, quæ vocatur tabula testium a *Præs. de Franch. dec. 371.*, note depositionum expositiones; unde phrasis usitata a Forensibus, testes intabulare, idest in quadam carthula notare. Et quia per examinatorem multoties omittitur interrogatio super aliquibus articulis notatis in carthula, & post publicationem fuerunt didicita testificata, hinc frequentes eveniunt quæstiones de examinandis testibus de novo alias citatis, & notatis in tabula super articulis omissis. Sed post *d. dec. 371.* in praxi servatur, quod non obstante publicatione facta, iidem testes alias citati, & descripti recipi possunt in causa appellationis. Et stantibus prædictis etiam recipiuntur in causa appellationis testes producti in prima instantia, & non examinati super prænotatis articulis ex verbis *Const. jurisperitorum §. quod si nulli.*

VIII. Ex his etiam sequitur quod super novis articulis actionem propositam vel respicientibus, vel coadjuvantibus novæ probationes vel per eosdem, vel per alios testes fieri possunt, quia omnino timor subornationis cessat. Quod si testes non fuerint rite recepti culpa examinatoris, iterum etiam examinari possunt, *Thesaur. dec. 28. Afflict. in d. Const. jurisperitorum.*

IX. Quando in causa appellationis fuerint factæ probationes in termino ad non posita ponendum, ad unguem servatur practica sicut in prima instantia, eritque necessaria Publicatio ut dicta testium validentur, & ne auferantur Partibus defensiones, maxime quia in causa appellationis habet locum repulsa, ut notant *Afflict. dec. 266.*, *Andr. in Const. jurisperitorum.* Sin autem in dicto termino probationes factæ non fuerint publicatio omitti potest, *Muscatell. gloss. instantia n. 3.* Datur etiam terminus beneficii personis privilegiatis in prima instantia non concessus. Quibus omnibus expletis fit monitio ad dicendum, & allegandum in jure, & in facto. Et postremo interponitur a Judice sententia juxta leges, quæ continere debet condemnationem, vel absolutionem rei, vel confirmationem, vel revocationem sententiæ Judicis a quo.

X. Si judex appellationis pronunciat bene fuisse judicatum & male appellatum, nulli dubium est quod sententia lata a judice a quo, ab eodem debet executioni mandari ex formula decreti ab omnibus Tribunalibus Regni usitata, qua subjungitur, & *ideo rescribendum judici a quo, quod suam exequatur sententiam literis inhibitorialibus expeditis non obstantibus.* At quia hæc formula non est talis, ut ejus omissio vitiet actum uti comuniter DD. *in l. eos Cod. de appellat.*; ideo controversum fuit, an si simpliciter sit confirmata prima sententia absque rescripto ad judicem a quo ut suam exequatur sententiam, debeat exequi a judice a quo, aut a judice ad quem. Bartolus *in l. a Divo Pio D. de re judic.*, & Baldus *in Auth. si quis litigantium Cod. de ep. aud.* dixerunt, quod judex appellationis confirmans sententiam, illam exequi debeat. Et ita decisum refert *de Franch. dec. 335.* in S. C. quamquam in alia *dec. 510.* videatur constituere differentiam inter causas civiles, & criminales, scilicet quod in causis criminalibus teneatur judex appellationis rescribere judici a quo, ut suam exequatur sententiam: in causis autem civilibus possit & debeat pronunciare bene judicatum, & male appellatum, non tamen teneatur dicere, & propterea esse rescribendum judici a quo, quod suam exequatur sententiam. His tamen non obstantibus ratione notorii styli omnium Curiarum, & Tribunalium Regni sententia confirmata a judice appellationis exequitur a judice appellato. Nec obstat *dec. 335. Præs. de Franch.* allata. Ibi enim agebatur de causa reclamationis in S. C. & diversificabatur tantum persona judicis, non autem Tribunal. Quod secus est in aliis Curiis, quæ Tribunal diversum faciunt; & hoc casu semper sententia confirmata a judice ad quem, a judice a quo exequi debet, ne præjudicium fieret alterius jurisdictioni, *Muscatell. gloss. reformando n. 15.* Quando vero sententia judicis a quo revocatur, executioni mandatur a judice ad quem, servata forma *Rit. 265.* & juris comunis *in l. cum apud ff. judic. solut.* Quid autem si prima sententia non fuerit nec simpliciter confirmata, nec simpliciter revocata, sed tantum reformata aliquid addendo, vel minuendo? In hoc casu etiam indubitati juris est, quod sive sit revocata, sive reformata tantum sententia primi judicis, nullum robur habet, nec executionem meretur, sive dicatur quod appellatio extinguat, vel suspendat judicatum *l. a divo Pio §. de re jud. auth. si quis litigantium Cod. de ep. aud.* Ideoque necessarium erit rescriptum judici a quo, ut sententiam per ipsum judicem ad quem reformatam exequatur, ac observet juxta ipsius continentiam, ac tenorem, prout quotidie in praxi servatur. Tunc enim judex a quo non exequitur virtute suæ primæ sententiæ reformatæ, sed vigore mandati, sive rescripti ipsius judicis ad quem *l. cum unus §. is qui ff. de bon. author. jud. possid. Guido Pap. dec. 436. n. 43.*

XI. Porro non a quocumque ad quodcumque Tribunal permittitur appellatio. Regni enim Leges certum quoad hoc statuerunt ordinem, quem servare oportet. *Pragm. 18. §. 1. de ordin. ex form. judic.* vetuit appellari a Curiis localibus ad Tribunalia Capitalis, omisso medio Regiarum Audientiarum, si causæ non excedant summam ducatorum biscentum in Provinciis Calabriæ Citerioris & Ulterioris, Terræ Hydrunti, Baruli, Aprutiorum Citra & Ultra, ac Lucaniæ; in ceteris Provinciis Capitali vicinioribus, summam ducatorum centum, comprehensa sorte & interesse. Quapropter ita cautum legitur: „ Solamente possa portarsi l'appellazione alle Regie Udienze Provinciali: per lo di cui effetto non si possa da' Tribunali di Napoli nelle cause di dette summe ordinare la trasmissione degli atti *pro recognitione gravaminum* ne' Decreti interlocutorj, od in quelli, che han forza di diffinitivo; ma sì bene dopo che tali Cause saranno decise dalla Regia Udienza si possa produrre l'appellazione in questi Tribunali *quo ad actum devolutivum, non suspensivum*, con darsi la pleggerie in dette Regie Udienze in caso di ritrattazione, la quale debba correre a carico de' Proprietarj delle Mastrodattie rispettive. Il che s'intenda per le Cause, che di lor natura ammetterebbero appellazione *tam quo ad actum devolutivum, quam suspensivum*: ma per quelle poi, che *de jure* non ammettono appellazione loro, *quoad actum devolutivum tantum*, per qualunque summa che sia la Causa, restino in piedi le disposizioni delle Leggi così Comuni, come Municipali „ *Riccius in Subdistinctionem 1.* recensuit Curias, ad quas debet appellari. Sed quum hodie permulta sint immutata ob novam introductam politiam, operæ pretium est tyronibus nuperrimas exponere mutationes. Nimirum a Regia Dohana Menæpecudum Apuliæ non appelletur ad Regiam Cameram, nisi causa excedat summam ducatorum sexcentum. A Consulatibus Provincialibus ad Regium Tribunal M. Admirati. Ab hoc ad Supremum Magistratum Commercii. A Curiis Civitatum Allodialium ad Regiam Generalem Audientiam Guer-

ræ

ræ & Regiæ Domus. Ab Audientia Arcæ Sacræ ad Supremam Junctam Correspondentiæ. A Consultoribus hujus Civitatis in Causis Syndicatus Regentis, & Judicum M. C. non ad S. C., sed ad Regalem Camaram S. Claræ, sicut in omnibus ceteris Causis spectantibus Jurisdictioni, & interesse ejusdem Civitatis.

DISTINCTIO TERTIA.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio primum judicium reducit ad terminum litis contestatæ.*
2 *In appellationis judicio terminus ad non posita ponendum, & non probata probandum a Judice appellationis impartitur.*
3 *In appellationis judicio positiones, & articuli admittantur sine clausula*, salvo jure impertinentium &c. *at in primo judicio, & ratio discriminis per Auctorem affertur.*
4 *Articuli bifariam sunt impertinentes, propriè, ac præsumptivè, idque plurimis exemplis explicatur, ut num. 6. & 9.*
5 *Articuli quinam admittendi, quive rejiciendi, multiplici jurium auctoritate firmatur.*
7 *Fratrum alii possunt esse liberi, alii servi.*
8 *Articuli, qui non antiquam, sed novam, & extraneam petitionem respiciunt, sunt impertinentes.*
10 *Publicatis attestationibus nequeunt recipi testes super eisdem articulis, quod in pluribus casibus limitatur, ut num. 15. usque ad num. 19.*
11 *In quavis lite duo considerantur, interesse peculii, & interesse existimationis.*
12 *Articuli directe contrarii articulis adversarii tanquam præsumptivè impertinentes rejiciuntur.*
13 *Articulus indirectè impertinens quinam sit.*
14 *Crimina non præsumuntur, nec dolus in rebus agendis.*
20 *Decreti formula in rejiciendis, vel admittendis articulis adducitur, & ejusmodi cognitio etiam magnifico Secretario S. C. committi solet.*
21 *Testium publicatio in judicio appellationis eodem modo, quo in causa principali, perficitur.*
22 *Repulsa & repulsa repulsa conceditur contra testes in termino appellationis examinatos, & an concedatur contra testes in termino primi judicii receptos.*
23 *Beneficia num concedantur in appellationis causa, & quid de termino ad concomitandum, aut impugnandum scripturas noviter productas.*
24 *In appellationis judicio fit conclusio, & monitio pro causa expeditione.*

Die &c. In causa N. N. per D. N. N. causæ Commissarium fuit datus terminus dierum . . . ad non posita ponendum, & non probata probandum, *vel* dierum . . in gradu appellationis.

Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. N. articuli primus, & tertius (*e. g.*) rejiciantur tamquam impertinentes, *vel dicitur*.

Die &c. visis comparitione fol. . . articulis fol. . . usque ad fol. . . *tot* ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes.

Die &c. visis comparitione, articulis, &c. S. C. declarat esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos.

IN præcedenti distinctione de appellatione disseruimus, quid ea sit, infra quod tempus interponenda, introducenda, prosequenda, ac terminanda, in præsentia de actibus, quibus appellationis judicium progreditur, & perficitur, videndum est.

Appellatio igitur interposita primum judicium reducit ad
1 terminum contestatæ litis, quo tempore quæ probata fuerunt, in eorum vigore maneor, & in hoc appellationis judicio tantum, quæ non posita fuerunt, ponuntur, & quæ non probata, probantur; ideoque ter
2 minus, qui impartitur, *ad non posita ponendum, & non probata probandum*, dicitur; qui terminus a Judice appellationis dari debet, *l. per hanc C. de tempor. appell. cap. fraternitatis de testibus, & attestat. Constit. Regni* incip. *Jurisperitorum altercationes*. Primus itaque
3 actus, quo prædictum appellationis judicium progreditur, dictus terminus est: hinc positiones super novis producuntur, super quibus actor tenetur deponere, & reus è converso: præsentantur articuli, qui non indistinctè, ut in primo admittuntur cum clausula, *salvo jure impertinentium, & non admittendorum, ex nunc, prout ex tunc facta publicatione*, ad tradita per D. Præsid. *dec. S. C.* 220. sed prævia cognitione, quinam pertinentes quive impertinentes sint, decreto declarandum, an admittendi sint, vel rejiciendi: & ratio discriminis est, nam ut in prima parte diximus, in Regno articulorum copia partibus minime conceditur, de qua praxi testatur quoque Afflict. *dec.* 33. ideoque subornationis timor abest, non sic in secundo appellationis judicio postquam aperta, & patefacta sunt contenta in articulis primi.

Articuli tamen bifariam sunt impertinentes, & inepti:
4 alii propriè, alii præsumptivè, propriè, qui actionem propositam nihil omnino adjuvant, neque concernunt; & licet probentur, non relevant, neque ullum intentioni præbent adminiculum *l. ad probationem* 21. *C. de probat. l. si quis libertatem* 7. *in fin. D. de heredit. pet. l. si duo* 13. §. *idem Julianus* 2. *in fin. D. de jurejur.* Bart. in *l.* 2. §. *quod observari a.* 25. *Cod. de jurejur. propt. calumn. dand.* Obrecht. *disp. de form. act. & lib. th.* 709. præsumptivè, & impropriè dicuntur, quum non sine subornationis timore super iis testes recipiuntur: qui autem admittendi, qui vero rejiciendi, pro majore dictorum declaratione non pauca jura referre par est, ut iis perlectis, ac perpensis, perti-
5 nentium, vel impertinentium notitia comprehendi possit; & primo.

Tex. in *l. ad probationem* 22. *C. de probation.* ibi: *ad probationem servitutis Glyconis matrem ejus, ac fratrem servilia fecisse ministeria non sufficit, cum neque ingenuorum conniventia conjunctis necessitudine præjudicet, neque de servis ex eadem matre natis libertatem unus adispici prohibeatur.*

Text. in præcit. *l. per hanc C. de tempor. appellat.* cujus verba sunt hæc.

Per hanc divinam Sanctionem decernimus, ut licentia quidem pateat in exercendis consultationibus tam appellatori, quam adversæ parti novis etiam assertionibus utendi, vel exceptionibus, quæ non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjuncta sunt, quæ apud anteriorem Judicem noscuntur propositæ. Sed & si qua dicta quidem allegatio monstrabitur, vel instrumentum aliquod prolatum, probationes tamen illo quidem definito tempore: verum apud sacros cognitores sine procrastinatione præberi poterunt, id quoque eos admittere, quo exercitatis jam negotiis pleniore fulgeant veritatis lumine.

Cap. Fraternitatis 17. *de testibus, & attestationibus*, ibi: *Fraternitatis tuæ literis nos consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quæstione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque: & an testibus in prima causa receptis, propter causam appellationis liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere, & infra. Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare, eos credimus posse recipi super novis dumtaxat capitulis: receptis prius ab ipsis secundum formam recipiendorum testium juramentis.*

Tex. in Clem. 2. *de testibus*, ibi: *Testibus ritè receptis, & eorum attestationibus publicatis sicut non licet super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere; sic non debet in appellationis causa licere: cum non minus in appellationibus, quam in principali causa subornatio sit timenda.*

Constit. Regni incip. *Jurisperitorum tit. de probationibus in appellationibus producendis*, ibi:

Jurisperitorum altercationes determinare volentes, sancimus: si quando testes in principali causa producti fuerint, & etiam publicati super eodem articulo a producente, vel ab adversario testes amodo produci non posse propter falsi fabricandi materiam, propter cujus timorem post publicationem testium testes produci denuo jura in principalibus judiciis vetuerunt. In appellationibus etiam promittentes: quod si nulli testes fuerint in principali causa producti, ita demum in appellationum judiciis eos appellanti producere liceat, si is, qui terminum ad pro-
ban-

*biadum in principali causa exceperit, justa ex causa im-
peditum se doceat, propter quam speratos testes produce-
re nequisset: alioquin ad probandum denuo nullatenus
admittatur. Præsenti etiam sanctione illud edicimus ad-
scribendum, si quando in causis appellationum probatio-
nes inducendæ sunt, vel interrogationes, & concessiones
fieri desiderantur; in iis ambæ partes necessario sint præ-
sentes, ut eis terminus constituatur, causa plenius instrua-
tur. Quod si in termino peremptorio pars appellata, ci-
tata non venerit, nihilominus appellatore præsente, al-
tera parte contumaciter absente ad confirmationem senten-
tiæ secundum jus, & justitiam procedatur.*

Pragmat. *Quisquis* 30. *de offic. S. R. C.* ibi: *Ferdinandus
Primus.*

*Quisquis contra legem ante, vel post publicationem pro-
cessus, seu post promulgatam diffinitivam sententiam in
provocationis, revisionisque causa impertinentes articulos
prima positionibus causæ de directo adversos, vel idem
continentes formare attentaverit, pœna carolenorum decem,
ut minima nostrum in Fiscum inferenda, quolibet pro
impertinenti articulo mulctetur, & alia graviori pœna
Sacri nostri Consilii arbitrio inferenda, in qua personarum,
& causæ qualitatis rationem haberi volumus, ea lege
huic conditioni addita, ut quicumque Procuratoris, Acto-
ris, & Advocati, Tutoris, Curatoris, atque alterius
Administratoris dolo, culpa, vel calumnia in damnum
inciderit, quam pœnam solvit, ab eisdem repetere possit,
quos in dolo fuisse liquido constiterit, superioris pœnæ
duplicata, cliente absoluto, reos esse decernimus.*

Pragm. *contingit* 12. *de ordine Judic.* ibi: *Contingit sæpè
post processus publicationem sub nomine repulsæ articulor,
sive positiones impertinentes poni; item, vel de directo
contrarium cum primis capitulis continenter; unde na-
scitur subornationis, & falsitatis materia: unde oppor-
tunè providere volentes inhibendo mandamus, ut nullus
in causa appellationis, vel in repulsis ponere habeat ar-
ticulum, vel positionem impertinentem, cum ante publi-
cationem in principali causa posita forent, nisi in casibus,
in quibus beneficia, ut supra, concessa forent, & pars,
quæ contra fecerit, pro quolibet articulo impertinenti po-
sito, in eadem sententia in quinque tarenis condemnetur;
procurator vero duplicatam pœnam solvere teneatur.*

Propriè itaque impertinentes dicuntur, qui probati non
6 relevant; ut si velis probare quemdam esse servum,
conficeres articulum, fratrem fuisse servum; nam esto,
quod fuerit probatum, non relevat, ut ex *d. l. ad
probationem* 22. ubi quoque Cujac. *tit.* 19. *de probat.
lib.* 4. docet, quod si quis ponat, N. N. esse inge-
nuum, ex quo pater fuerit ingenuus, hæc positio non
relevat, ideoque impertinens; fieri enim potest, ut
matrem latinam, vel ancillam habuerit: ex ingenuo
autem, & latina latinus nascitur, & non ingenuus: ut
ex libero, & serva servus: vel si ponat se esse libe-
rum ex ingenuitate patris, & fratrum, vel eorum li-
bertinitate, non rectè quis se esse talem colligit; cum
7 ex pluribus fratribus alii possint esse liberi, alii servi,
adde *l.* 17. *eod. tit.* quemadmodum impertinens dicitur
articulus, si in libello quamdam domum petierim, &
concipiatur articulus, quod illa fuerit fratris mei, nam
licet fuerit probatum, nihil relevat, cum articulan-
dum, probandumque sit illam remansisse in ejus here-
ditate, cujus heres sum ego.

Item si in causa appellationis novi articuli producantur,
8 qui novam, ac prorsus extraneam, & non antiquam
petitionem concernunt, pro impertinentibus habentur,
ut per supradictam *l. per hanc*, ibique Bart. *l. eos C.
de appell.* aliaque exemple ad hanc rem comproban-
dam Lectoris prudentiæ committo.

Præsumptivè impertinentes articuli dicuntur, quoties sub-
9 ornationis suspicio adest respectu testium, super eis-
dem examinandorum, ut per sæpè cit. *l. per hanc*,
juncta ibi glos. in *addit.*, ubi habetur, quod de jure
canonico sicut in prima causa non possunt publicatis
attestationibus iidem, vel alii testes super eisdem
capitulis, vel directo contrariis produci, ita nec in
causa appellationis; cum non minus in causa appella-
tionis, quam in causa principali subornatio sit timenda.

Publicatis igitur attestationibus, scilicet post dicta te-
stium partibus patefacta, alii testes tam in causa prin-
cipali, quam in causa appellationis produci non pos-
sunt super eisdem articulis, qui concludenter probati
non fuerint; nimirum Titius a Sejo petiit centum,
quos dicebat mutuo dedisse, produxit testes ad nume-
rationem probandam, quam concludenter non proba-
verunt; publicato eorum examine alios testes produ-
cere nequit: & merito, ne illos corrumpat, & in-
struat ad falsum deponendum, ut bellè colligitur ex
prædicto *cap. fraternitatis*, & præfata *Clem.* juncta
11 glos., quod facilè contingere posset: duo enim in
qualibet lite considerantur, interesse peculii, nempe
lucrum, aut damnum, atque interesse existimationis,
idest victoria causæ, & utrumque sanè in humano
pectore magnam vim habere, quivis intelligit.

Præsumptivè etiam impertinentes dicuntur, si directo
12 contrarii sint articulis partis adversæ, ut si Sejus in
sua ultima voluntate reliquerit tibi mille, pro quo-
tum solutione convenisti Cajum heredem, qui prædi-
ctum impugnabat legatum plurimis ex causis; ipse ve-
ro ad ejusdem confirmationem articulum fecisti, quod
mense Augusti Salerni conventionem secum habuisti,
ut quolibet mense tibi solveret ea causa legati prædi-
cti centum, uti probasti. Cajus, qui didicit testificata
tua, post publicatum processum, nunc in causa appella-
tionis articulum confecit, quod Salerni hujusmodi con-
ventionem tecum non habuit; hic articulus utpotè di-
recto contrarius, tanquam impertinens rejicitur, cum
teneatur Cajus heres procurare testes, ut contrarium
testentur non sine subornationis timore.

Indirectè vero impertinens articulus erit, cum non prin-
13 cipaliter, & immediate, sed per consequens alterius
probationem enervat, Socin. in *cap. fraternitatis nu.
91. vers. advertere tamen il 2. circa med.* Butr. *ibidem num.
14. in tertia specie articulorum vers. secunda limitatur*
ut puta si articulum quis fecerit, quod mense Au-
gusti Salerni non aderat, sed alibi commorabatur, ar-
ticulus talis non est, ut rejici mereatur, ac tam actor
quam reus ad hanc probationem admittitur, ut fatetur
tur Giurba *dec.* 73. Capyc. *dec.* 62. Santelic. *dec.* 22. *nu.*
17. siquidem in hac circumstantia non erit manifestus
timor subornationis, neque tractatur de principali in-
tentione; non est enim hæc indirecta probatio tantæ
potentiæ, ut ipsa directa, cum non tollat probationem
primo loco factam, nisi per consequentiam; eoque ma-
gis, quod crimina neutiquam præsumuntur, neque quod
14 in rebus agendis dolo malo quisquam utatur, juxta
Ulp. responsum in *l. meritò D. pro socio*, ideoque su-
bornationis suspicio, ne testes recipiantur, non quidem
in omni casu debet æqualiter operari.

Quod autem hac in re fuit cautum de jure communi, ut
per dictum text. *l. ad probationem*, *l. per hanc*, & *cap.
fraternitatis*, & *Clem.* 2. confirmatum de jure muni-
cipali, ut per supradictam *Constitutionem Jurisperitorum*,
& Regiam *Pragm. contingit de ordin. judicior.* ac per
supradictam aliam *Pragm. Quisquis de officio S. R. C.*
15 declaratur, in quamplurimis causis super eisdem ar-
ticulis alios testes produci posse, quamvis processus
fuerit publicatus; videlicet si actor, vel reus fuerit
persona privilegiata, ut puta Minor, Mulier, Eccle-
sia, sive Collegium, ac Universitas, quibus beneficia
ad pinguius probandum conceduntur, ut ea dicta *Prag.
contingit*, ibi: *nisi in casibus, in quibus beneficia, ut
supra, concessa forent.* Uriel. *conclus. legal. canlas.* 148.
in v. articuli n. 94. Borrell. *in summ. decis. tom.* 2. *tit.* 1.
de articul. & posit. num. 28. quemadmodum prædicta
non procedunt in causa matrimoniali, cum quæstio est
16 de vinculo matrimonii, ut in *cap. fere de testib. &
attestation.* Mynsing. *ad cap. Fraternitatis* 17. *num.* 15.
Gaill. *obs.* 105. *num.* 5. 6. & 7. Borrell. *in summa decis.
tit.* 19. *de testib. post publicat. recept. num.* 47. cit. Uriell.
ibidem nu. 157. In causa criminali ad reorum defen-
sionem, Ursill. *ad Afflict. decis.* 216. *num.* 4. si nulli
examinati sint testes in causa principali, vel incuria,
vel dolo Judicis, Gonzalez in *lib.* 2. *decretal. tit.* 20. *de
testibus, & attestation. cap.* 48. *in notis num.* 2. Rursum
17 si testibus receptis, & examinatis perempta fuerit in-
stantia, alii possunt recipi, citat. Borrell. *ibidem n.* 42.
Afflict. *loco præcitato n.* 2. *in fin.*

Item si quod est deductum in articulo, fuerit concluden-
ter probatum per duos testes, qui ab Adversario fue-
runt repulsati, facta publicatione in termino repulsæ, vel
in causa appellationis, potest fieri ille idem articulus,
18 & alii testes adduci ad illud idem probandum; ne-
que vitio producentis tribuendum, cur in primo ter-
mino, non sint producti, cum probatio jam facta per
primos duos testes probatæ fidei pro veritate habeatur
l. ubi numerus 12. *D. de testibus*, *cap. venient* 10. *in
fin. cap. licet universis* 23. *extr. d. tit.* juxta protritum il-
lud: in ore duorum, vel trium stat omne verbum,

cap. novir de judic. cumque jam constet de veritate, falsitatis, ac subornationis cessat suspicio, ex Innocent. in *cap. cum clamor de testib.* aliique monet Afflict. *decis.* 216. & in *Constit. jurisperitor. num.* 11. *&* 12. *Sanfelic. in Praxi judiciar. sect.* 58. Hodiero. ad Surd. *decis* 59. *num.* 11. Borrell. *in summa decis. tit.* 19. *de testibus post publicat. etc. num.* 42. Afflict. in *d. decis. n.* 2. *in fin.* Rursum si varietur modus agendi, Borrell. *ibidem n.* 61. Item si primus articulus per novum declaretur necessitate facti, non probationis, nimirum explicando aliquam facti circumstantiam, nempe temporis, loci, aut similia, Sele *de inhibit. cap.* 3. §. 3. *num.* 6. Præterea si probatio sit facienda per evidentiam facti, eadem quocumque tempore fieri potest, Afflict. in præfata *decis. n.* 3. Borrell. *ibidem num.* 54. quia res ipsa immutabilem ostendit veritatem.

Ad summam in circumstantiarum variatione, ac in omni
19 alio casu, ubi subornationis timor cessat, scilicet si factum testibus innotuerit, qui tempore ipsorum nominationis in primo termino, juxta Regiam *Pragm.* 3. *tit. de testium reseratione*, justo quodam impedimento detenti non poterant examinari, puta quod alio commigraverint, vagantesque fuerint; postquam enim in Patriam rediere, procul dubio produci possunt. Alias limitationes vide penes Ursill. *ad Afflict. decis.* 216. *ubi num.* 3. sexaginta remissivè connumerat: quæ igitur in primo termino actor, vel reus concludenter probare nequiverit, in hoc plenè probare non vetatur. Cætera gnavo prudentique Judici remittuntur, qui id efficiat, ut hac in re judicium sine falsitatis timore subsistat, sed veritatis fundamentum ob oculos habeat, ac per legitimos tramites ritè, rectèque procedat.

Decretum duplici formula interponi potest, prima vide-
20 licet: *Die &c. visa comparitione fol.... primus, tertius, e. g. rejiciatur articulus, vel visis comparitione fol... articulis fol... usque ad fol... tot ex prædictis admittantur articuli, & super eisdem recipiantur testes*, altera idest: *Die &c. visis comparitione, articulis &c. S. C. declerat, esse recipiendos articulos, & testes super eisdem examinandos*; quod quidem decretum interponitur per S. C. in causa gravi; & hujusmodi formulam observari in antiquis processibus, & in *decis.* penes D. Præsid. de Franch. 668. *in fin.* cæterum cognitio isthæc etiam Magnifico ejusdem S. C. Secretario committi solet.

Secundus actus est publicatio testium examinatorum,
25 quæ fit præcedente citatione ad publicandum, eo prorsus modo, quo in causa principali perficitur.

Tertius actus est repulsa & repulsa repulsæ, idest ter-
22 minus, qui utrique parti appellatæ, & appellanti conceditur contra testes in termino ad non posita ponendum productos; contra testes verò in primo termino primi judicii examinatos, in hoc secundo repulsa minimè conceditur, nisi ex capite falsitatis, notat Afflict. *decis. S. C.* 216. ibique Ursillus *num.* 1. vel nisi in prima instantia repulsa contra testes petita, & non concessa fuisset; quemadmodum si testes in primo judicio non fuerint repulsati in termino ad repulsam dato, & in causa appellationis adversus illos testes non repulsatos objiciantur crimina, Judex terminum dare debet ad probandum ejusmodi crimina, idem Afflict. in *Consil. Jurisperitorum n.* 13.

Quartus actus est terminus, qui reo, & actori privile-
23 giato conceditur ad pinguius probandum, qui beneficium appellatur, & secundus terminus, qui secundum beneficium nuncupatur: quæ quidem beneficia conceduntur in hoc secundo appellationis judicio, quoties in primo nequaquam petita fuerint, Imbrian. in *tract. de primo, & secundo beneficio considerat.* 8. *n.* 39. *& seqq.*

Quintus actus est terminus, qui conceditur ad concomitandum, & impugnandum scripturas noviter productas, quemadmodum in prima parte latè diximus.

Ultimus actus, quo istud judicium terminatur, est con-
24 clusio, præcedente tamen citatione ad concludendum: processus taliter instructo, fit monitio pro causæ expeditione.

LEONARDI RICCII

IN DISTINCTIONEM III.

De Actia, quibus appellationis judicium progreditur, & perficitur.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio primum judicium ad terminum contestatæ litis reducit, & in eorum vigore manent probata, & datur praxis procedendi.*
2 *Positiones, & articuli præsentati à Reo non admittuntur cum clausula salvo jure impertinentium, & assignatur ratio, & praxis.*
3 *Publicatio testium fit eodem modo, quo fit in secunda instantia, & Privilegiatis conceditur terminus primi, & secundi beneficii, & ad concomitandum, & impugnandum.*
4 *Terminus quando est continuus, & quando utilis.*
5 *Terminus dierum sex ad dicendum de nullitate declaratur.*
6 *Pendente appellatione a decreto publicationis, si terminus duorum mensium transit, appellans non potest petere primum, & secundum beneficium, & assignatur ratio.*
7 *Feriarum exceptio impedit acta facienda, sed facta valent.*
8 *Pauper potest appellare, etiam lapsis fatalibus.*
9 *Appellatio quatuor modis deseritur, & declaratur.*
10 *Suspectus allegatus Commissarius ad faciendum examen, si postea sine protestatione compareat coram eo valet examen, & datur cautela in facienda protestatione.*

1 Hic observa, quod appellatio primum judicium ad terminum contestatæ litis reducit, & probata in eorum vigore manent.

At in judicio appellationis terminus impartitur ad non posita ponendum, & non probata probandum.

2 Unde positiones super quibus actor tenetur deponere, & articuli, qui è converso reo præsentantur, non admittuntur cum clausula salvo jure impertinentium, & non admittendorum ex nunc prout ex tunc facta publicatione, quia qui sint pertinentes, qui impertinentes, admittendi, vel rejiciendi sunt mediante decreto, & prævia cognitione.

Et ratio discriminis est, quia in prima instantia articulorum copia partibus minimè conceditur, ideoque timor subornationis abest.

At in gradu appellationis aperta, & patefacta sunt contenta in articulis in prima instantia præsentatis.

Ideoque decretum fieri solet Die &c. visa comparitione præsentata pro parte N. articuli primus, & tertius rejiciantur tanquam impertinentes.

Vel articuli *fol.* usque ad *folium* admittantur tot ex prædictis, & super eisdem recipiantur testes.

Vel Sacrum Cons. declarat esse recipiendos articulos, & testes super eisdem esaminandos.

Et qui sit articulus impertinens, declarat Auctor noster hic *nu.* 13. cum limitationibus, ibi *quando subornationis timor cessat*.

3 Publicatio testium fit eodem modo, quod fit in prima instantia, & Privilegiatis conceditur terminus primi, & secundi beneficii, & ad concomitandum, & impugnandum scripturas, ut perbellè noster Auctor hæc omnia docet, & limitat.

De termino appellationis.

4 Terminus præscriptus a lege, vel statuto, vel a Judice, ut in compromisso appellatur, & sic ab omni termino conventionali maxime per dictionem infra dies tot, est continuus, & etiam dies feriati, & festivi computantur.

Ideo quod concessa dilatione ab obtinendam pacem non fuit auditus inquisitus post terminum, se excusans ob impedimentum carceris *Sanfelic. decis.* 52. *n.* 14.

Sed terminus legalis est utilis, quo ad initium, & finem, sed continuus, quod ad medium. Itaut si primus dies sit festus non computatur, sic etiam si ultimus dies sit festus *Hodier. controv.* 48. *n.* 19. *& decisum refert Motill. de in integr. restitut. & nullit. cum.* 169.

Et cum fuisset nulliter latum decretum die 19 Aprilis 1714. In Aula Spect. Reg. Gurgo, notificatum die

die 20. d. mensis, fuerunt præsentatæ nullitates die 26., quas noluit recipere Parisi in banca Anzalonis; in M. C. V. fuit decisum, quod recipiantur in d. Aula sub die 28. dicti mensis.

5 Et ratio fuit quia *pragm.* 4. *de dilation.* §. 18. interpretata fuit, ut sex dies statuti ad dicendum de nullitate sint 24. horarum compositi, & propterea terminus sex dierum durabat usque ad meridiem diei 26. & si dicta sexta dies sit feriata, potest præsentare nullitates sequente die septima; & ita fuit decisum.

6 Et facta publicatione in termino ad probandum, si de dicta publicatione pars appellavit, & interim pendente appellatione transierunt septem menses, tunc terminus dicitur lapsus in præjudicium appellantis; & appellans petere non potest primum, & secundum beneficium, quæ conceduntur intra 60. dies.

Et ratio est quia dicta appellatio censetur calumniosa, & injusta, & temeraria, quæ temeritas appellanti prodesse non debet *Rov. dec.* 18. ubi *Altim. Capyc. Latro decis.* 96. ubi *Gizzius*, *de Marin. resol.* 330. *lib.* 1. *n.* 3. *& ad Revert. dec.* 178. *Episcop. Riccius collect.* 3518. Et vide *Staib. resol.* 118. *lib.* 2., qui multos similes casus tradit.

De Feriis.

7 Exceptio feriarum impedit acta facienda, sed facta valent. *Gizzar. dec.* 98. *Prat. obser.* 47. *n.* 60. *Dom. Altim. rubr.* 9. *qu.* 40. *n.* 58.

8 Pauper potest appellare etiam lapsis fatalibus *Novar. par.* 1. *qu.* 78. *nu.* 11. *Scaccia de appellat. qu.* 15. *art.* 3., *& qu.* 12. *n.* 165. *Carrab. sing.* 8. *Afflict. in Const. in penitentiis n.* 43.

9 Appellatio quatuor modis deseritur.

Primo, cum infra decem dies datos ad appellandum non fuerit appellatum a decretis diffinitivis. *Motillus de appell. disert. fol.* 98. *num.* 66. *eu taut. in c. quoad consultationem de re judicata.*

Quæ tamen desertio vocari non debet, sed transitus in rem judicatam, dum non fuit appellatum, & amplius post dictum terminum appellari non licet *l. elegantes ff. de condict. indebiti verbo post rem & l. res judicata ff. de regul. juris.*

Secundo si fuerit appellatum infra decem dies, sed non fuerit prosecuta appellatio infra alios 50., ut in *Const. Regni appellationum tempora*, *ubi Afflict. post n.* 35. *& in decis.* 175. *Motillus loc. cit. num.* 71.

Tertio si fuerit prosecuta appellatio infra 50. dies, sed non exercitata infra annum, aut infra secundum annum finita, *l. final.* §. *illud C. de temporibus*, *& separat. appellat. auth. ai qui C. eodem Muscat. glossa fatalia num.* 20., *& glos. declarabitur num.* 2. *Scaccia de appellation. lib.* 3. *cap.* 2. *qu.* 15. *art.* 8. *n.* 119. *Motill. loco cit. num.* 72.

Sed hic annus in foro Ecclesiastico incipit a die appellationis factæ. *Clement. sicut de appellat.* Sed in foro laicali in nostro Regno incipit a die aperturæ, juxta *rit.* 6. *&* 153. ut latè *Muscatell. in glos. finienda par.* 2. ubi increpat *Carav.* qui dictum *rit.* non bene interpretavit, & secundum *Muscatell.* concludit *Petra in dicto ritu.*

Quarto si appellans post appellationem interpositam coram Judice a quo litigat, tunc censetur renuntiare appellationi, *Seial. cap.* 9. *de foro suspecto fol.* 86. *num.* 164. *eu textu in c. solicitudinem de appellas. & c. gratum de officio delegati.*

Sic etiam, qui alleeavit suspectum Commissarium electum ad faciendum examen, si postea compareat coram eodem absque protestatione, censetur consentire, & valet examen, *Scialoya loco cit. post Ricc. coll.* 1742.

Nam si protestatur, quod non intendit recedere a suspicione, vel ab appellatione non sibi præjudicat appellans, neque recusans, ut supra *Scialoya loco cit. post Guid. Pap. decis.* 364.

Cautela itaque datur, ut cautus sit appellans in facienda protestatione prædicta.

VINCENTII ALOI
IN CAP. I.
DISTINCTIONEM III.
ANIMADVERSIO
SUMMARIA.

I. *Exponitur Lex ad probationem* 22. *C. de probationib.*
II. *Ejusdem Legis consectaria.*
III. *Verus Legis per hanc C. de temporib. adpellat. sensus.*
IV. *Quæ inde sequantur.*
V. *Quid sibi revera velit Pontifex in Cap. Fraternitatis* 17. *de Testib.*
VI. *Quid denuo in Clement.* 2. *de testibus.*
VII. *Fusius enarratur Constit. Regni Jurisperitorum tenor.*
VIII. *Pragmat.* 30. *de offic. S. R. C. enarratur.*
IX. *Item & Pragmat.* 12. *de ordin. & form. Judic.*
X. *Expositarum Legum quisnam sit hodiernus usus.*

I. MAteriam articulorum impertinentium usque ad ubertatem Forensium calamus exercuit. Author noster in hac distinctione de illis summo ordine pertractat, primum transcribendo Constitutionem Justiniani, Rescripta Pontificum, & Leges Regni, & deinde ex illis deducendo quæ ad illorum materiam pertinent. Nos legum ipsarum verum sensum perscrutabimur, & quisnam earumdem sit in Foro hodiernus usus, exponemus. Glyco erat in possessione libertatis, sed mater & fratres ejus erant in servitute. Dominus illorum pretendebat etiam Glyconem in servitute esse debere. Rationes quas allegabat, erant, quod Mater & fratres Glyconis servilia ministeria exercebant, & Glyco ipse eamdem conditionem sequi debebat. Pro parte Glyconis opponebatur, quod rationes allatæ ad rem non faciebant. Ad probandam enim servitutem non sufficiebat, quod servilia ministeria mater, & fratres ejus exercebant, cum ex conniventia etiam liberi illa exercere possint. Et nihil prohibet Matrem, & fratres esse in servitute, unumque ex illis liberum esse. In hac controversia Imp. Diocletianus, & Maximianus Agathocleæ rescripserunt: *Ad probationem servitutis Glyconis matrem ejus, ac fratrem servilia fecisse ministeria, non sufficit: cum neque ingenuorum conniventia conjunctis necessitudine præjudicet, neque de servis ex eadem matre natis libertatem unus adipisci prohibeatur in l.* 22. *Cod. de probation.* Ratio rescripti est illa eadem, quæ producitur in *l. natales Cod. eod.*, scilicet, *cum nihil prohibeat, & te ingenuum esse & eam esse ancillam.* Jure enim Servi aut nascuntur ex ancillis, aut fiunt captivitate, vel venditione, si major 20. annis passus sit se venondari ad pretium participandum §. *ult. instit. de jur. person.* Extra has causas si quid aliud ab actore adsertur ad servitutem probandam, non sufficit, immo nequidem vel leviorem inducere potest præsumtionem.

II. Plura consectaria ex h. l. DD. intulerunt. 1. Quod non necessitate juris, sed conniventia Partis fiunt, non probant actionem, & intentionem Actoris; ut ex ministeriis servilibus Matris, & fratris Glyconis, servitus ipsius Glyconis rejecta fuit. 2. Si quis alium servum esse dicat, ille autem dicat se esse liberum, & in possessione libertatis, qui Servum esse intendit probare debet servitutem, ad illamque ostendendam afferre debet eas causas, ex quibus servi fiunt. 3. Tam ex hac *l. & l. natales* de probatione servitutis, quam ex *l. non epistolis*, *& l. Actor Cod. eod.*, ubi ad probandam consanguinitatem, & dominium constanter consanguinitas, & dominium ex certis & constitutis ex causis nascuntur, & extra illas quidquid affertur repellitur, Doctores etiam intulerunt post Baldum, quod per media impertinentia non fit probatio, Bald. in *epigr. l.* 22. *Cod. de probat.*

III. *In l.* 6. §. *si quid autem Cod. de appell., & consult.* Diocletianus & Maximianus rescripserunt quod appellans potest apud eum, qui de appellatione cognoscit, persequi quod in judicio acto fuerit omissum, & arbitrio Judicis remiserunt receptionem testium post interpositam appellationem. Justinianus in *l.* 4. *Cod. de*

temp. & reparat. app. rescripsit: *Per hanc divinam sanctionem decernimus, ut licentia quidem pateat in exercendis consultationibus, tam appellatori, quam adversæ parti novis etiam assertionibus utendi, vel exceptionibus, quæ non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjuncta sunt quæ apud anteriorem Judicem sunt proposita. Sed & si quæ dicta quidem allegatio monstrabitur, vel instrumentum aliquod prolatum, probationes tamen illo quidem tempore defuerint, verum apud sacros cognitores sine procrastinatione præberi poterunt: id quoque eos admittere, quo exercitatis jam negotiis pleniore subveniatur veritatis lumine.* Verus legis sensus est, quod in quocumque judicio appellationis, & coram quocumque Judice ad quem utraque pars litigans potest non allegatum in causa principali allegare, & non probatum probare. Quamquam enim Justinianus rescripsit Gretiano Magistro officiorum, & usus sit verbis quod *apud sacros cognitores sine procrastinatione præberi poterunt*, tamen non inferri debet quod lex ista restringi debeat ad delegatos Principis, vel Principis vice audituros, qui strictim *sacri cognitores appellantur l. 3. Cod. ubi Senatores, vel clarissimi &c.*, & ad cognitiones extraordinarias tantum, quia *cognitionis* verbum in Rescriptis Principum stricte ponitur juxta Jasonem in *l. cum prolatis ff. de re judic.* Justinianus enim in quocumque judicio tam extraordinario, quam ordinario appellationis, & coram quocumque Judice licentiam præbuit litigantibus alias probationes faciendi in primo judicio neglectas, & omissas. Nec novum est in jure, quod *cognitor* dicitur etiam quicumque judex, qui de negocio causave disceptat, & cognoscit *l. 1. §. cognitoribus ff. ad S. C. Turpill.*, & *cognitionis* nomen ad quæcumque judicia refertur *l. 1. ff. de offic. Assessor.*, *l. 4. ff. de rei vindicat. Novell. de Prætor. §. quoniam Const.* 13. Dum vero idem Justinianus sanxit quod novæ assertiones, exceptiones, probationesque debeant esse illæ, *quæ non ad novum capitulum pertinent, sed ex illis oriuntur, & illis conjuncta sunt, quæ apud anteriorem Judicem sunt propositæ*, voluit quod nova capitula debent pendere ex eadem causa, cum judex appellationis de alio non possit cognoscere, quam id quod per appellationem ad eum fuit devolutum; & omnes aliæ probationes quæ in primo judicio deductis non cohærent, aut ab illis prorsus extraneæ sunt, rejiciuntur.

IV. Sequitur inde. 1. Quod tam appellans quam appellatus possunt probationes facere quæ post litem contestatam fieri possunt, non autem exceptionibus dilatoriis judicatum tergiversare. 2. Quod concessa licentia alias probationes faciendi, si statutum alicubi est, ut in primo judicio omnes exceptiones peremtoriæ opponi deberent, ibi in judicio appellationis non possunt opponi, nisi evidenter probetur justum impedimentum adfuisse, quominus produci potuissent. 3. Beneficium hujus legis habet locum, quando litigans aliquid producere neglexit, vel omisit, forte opinatus ex adductis victoriam reportaturum. 4. Nova capitula quæ ex hac lege in judicio appellationis produci non debent generaliter sunt illa quibus mutatur vel variatur actio. Specialiter vero ex parte actoris, quæ actionem propositam non respiciunt neque coadjuvant, & ex antiquis non pendent: ex parte autem Rei quæ actionem deductam non infirmant, novum, & impertinens censetur.

V. At Alexander III. Placentino Episcopo *in c. Fraternitatis a. de test.* rescripsit, in causa appellationis si novæ contigerit emergere capitula, super quibus aliqua pars voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobari, eos posse recipi. Quid sibi voluit Pontifex in hoc Rescripto? Glossa subnectit, quod *didicitis attestationibus ulterius non recipiuntur testes alii super iisdem articulis, & leges civiles possunt intelligi, ut locum habeant super novis articulis pendentes ex prioribus*, & sic concordabunt *Juri Canonico*. Gonzalez *ad dict. decret.* tenet, quod super novis articulis novi testes recipi possunt, & novæ capitula appellat, quæ in totum sunt diversæ a prioribus. Hinc videtur prima facie dicendum, ut dixit Bartol. in *l. 1. per hanc Cod. de temp. appellat. in §. oppos.* quod jus canonicum sit oppositum civili. Illud enim articulos impertinentes vocat illos, qui continent idem, vel directo contrarium, ut in *d. c. Fraternitatis*, & dum admittit articulos novos, respuit antiquos. Jus civile e contra respuit articulos novos, & admittit antiquos. Adeoque nonnulli dixerunt, quod in terris Ecclesiæ servatur jus canonicum, sed in terris imperii servatur jus civile, *Guid. Pap. singul.* 108., *Bald. in l. per hanc n.* 5. Sed si recte consideretur *c. Fraternitatis* non differt a jure Civili. Pontifex enim ibi voluit, quod non idem, nec directo contrarium articuli contineant, ut pertinentes dicantur, sed aliquid de novo comprobandum. Et Justinianus similiter duo requirit, primum quod sint novæ assertiones, secundum, ut descendant a primis, seu conjunctæ sint illis quæ coram priori Judice fuerunt propositæ. Et si esse debent novæ assertiones, non eædem, & descendentes ab illis primis, ergo non debent esse contrariæ. Ideoque illud idem quod fuit dispositum in *l. per hanc*, disponitur etiam in cap. *Fraternitatis*, & nulla videtur differentia quoad pertinentiam, seu impertinentiam articulorum in causa appellationis inter jus civile, & canonicum.

VI. Denuo Clemens V. in *Clem.* x. *de testibus* dixit: non licere in causa appellationis super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes producere, quia subornatio est timenda. Et Glossa illam interpretando subdit: *In causa appellationis reprobat communem legistarum opinionem, quod publicatis attestationibus in causa principali licebat producere in causa appellationis testes super iisdem articulis*. Fuit revera hæc mens Pontificia, an Glossa erravit? Certum est quod de jure civili per *auth. at qui semel C. de prob.* statutum fuit, ut qui semel produxit testes, & bis aut ter testificata tractaverit, & ex hoc testificata didicerit, licentiam non habebit ulterius uti productione testium; & Baldus ibi docuit, post didicita testificata testium, productio non procedit. Certum est etiam quod in *l. eos Cod. de appellat. Imp. Diocletianus, & Maximianus* rescripserunt, quod si minus se allegasse litigator crediderit, quod in judicio acto fuerit omissum, apud eum qui de appellatione cognoscit, persequatur; & Salycetus ibi dixit, non allegatum vel non probatum in causa principali, potest allegari & probari in causa appellationis; hæcque fuit comunis Legistarum opinio. Pontifex igitur in *d. Clem.* idem dixit, quod de jure civili statutum fuerat, scilicet quod testes super iisdem articulis produci non possunt ob timorem subornationis in causa appellationis, ut in causa principali, & reliquit juris civilis determinationibus productionem testium super novis assertionibus, & probationibus causam principalem coadjuvantibus, vel adminiculantibus.

VII. Non negari tamen potest quod ex male intellecta *l. per hanc* altercatio inter DD. orta erat, an produci possent in causa appellationis iidem articuli producti in causa principali, & super iisdem novi, ac antiqui testes examinari. Ad has altercationes tollendas Federicus II. in *Constit. jurisperitorum* jussit, quod si in primo judicio testes fuerunt producti, & publicati, super eodem articulo testes amodo produci non possunt, *propter falsi fabricandi materiam, propter cujus timorem post publicationem testium testes produci demum jura in principalibus judiciis vetuerunt.* Hæc verba Constitutionis aliquot DD. deceperunt, inter quos fuit *Afflictus* in *c. nota*, asserens, quod Federicus II. reprobato jure civili amplexus fuit opinionem Canonistarum. At Federicus dum *jura* respexit, non decretales, Clementinas, opinionemque Canonistarum præ oculis habuit, sed jura civilia, & in hoc capite sequutus fuit Justinianum in §. *qui vero mihi Auth. de testib.* Deinde sapientissimus Imperator respiciens quod ex justis causis evenire poterat, quod unus ex litigantibus testes producere nequisset, sanxit etiam quod postquam justum impedimentum docuisset, liceret testes producere, sed quando probationes, vel interrogationes, & concessiones fieri debent, necessario ambæ partes sint præsentes; quod si pars appellata citata non venerit, judex altera parte contumaciter absente, secundum jus, & justitiam judicet. Et in hoc capite etiam Justinianum sequutus fuit in *l. ampliorem Cod. de appellat.* Quæ Constitutio respectu articulorum impertinentium confirmata fuit a Johanna II. in *Rit. Item servat ipsa Curia*.

VIII. Sub Regibus Aragonensibus frequens fuit appellationum & revisionum usus, sicque irrepsit etiam usus articulos impertinentes producendi. Non desunt Scriptores nostrates, qui causam præbent juventuti copiosæ, quæ renatis literis ex Provinciis in Civitatem effluebat. Ut enim progressum studiorum Parentibus mon-

monstraret, & lucrum caperet in Foro, frequentes appellationes ievexit, articulosque impertinentes producendo lites involvebat. Quidquid sit, Ferdinandus I. sanxit, quod nec ante, nec post publicationem Processus vel post promulgatam sententiam liceret impertinentes articulos producere, vel primis positionibus de directo adversos, vel idem continentes. Et quisquis contra legem attentaverit, duplici pœna mulctavit, una, quam minimam vocavit, carolenorum decem Fisco inferenda pro quolibet impertinenti articulo: alia graviori pœna inferenda arbitrio S. C. habito respectu Personarum, & qualitatis causæ. Insuper jussit, et quicumque litigans dolo aut culpa Procuratoris, Advocati, Actoris, Tutoris, Curatoris, Administratoris in has pœnas inciderit, duplicatas repetere possint ab illis. Ex qua sanctione efformata fuit *Pragm.* 30. *de off. S. R. C.*

IX Idem Ferdinandus I. Aragonensis perspiciens quod sæpe post Processus promulgationem sub nomine repulsæ impertinentes articuli producebantur, unde oriebatur subornationis & falsitatis materie, jussit, ut nullus in repulsis, & in causa appellationis ponere habeat articulum, vel positionem impertinentem, nisi in casibus, in quibus beneficio concessa forent; eamdemque pœnam contra controventores irrogavit. Ex qua similiter sanctione efformata fuit *Pragm.* 12. *de ord. jud.*

X. Pœna in *d. Reg. Pragm.* comminata, jamdiu recessit ab usu. At usus expositarum legum viget in Foro. Articoli enim, qui causam principalem non respiciunt, nec coadjuvant, rejiciuntur, & appellantur impertinentes. Impertinentes itidem habentur articuli, qui idem continent, quod in primis articulis fuit deductum. Sed nullo modo impertinentes dicuntur illi, qui veteres declarant, vel illis nova adduet, & qualitercomque adminiculantur causæ, *Afflict. decis. 7.*, *Franch. dec.* 120., *Anna allegat.* 97. Secundum tamen antiquum stylum S. C., qui subtiliter colligitur ex dictis per *Præs. de Franch. in dec.* 120., diversitas observatur & hodie circa articulos impertinentes in judicio primo, & in causa appellationis. In prima enim instantia non statim facta oppositione de impertinentibus rejiciuntur, sed indistincte admittuntur cum clausula *salvo jure impertinentium & non admittendorum ex nunc pro tunc facta publicatione*, quia non disputatur de impertinentibus nisi post publicationem. Sed in causa appellationis absque dicta clausula impertinentes rejiciuntur juxta formam ab Auctore nostro allatam *num.* 20., & tantum in dubio, & in gravi causa cum dicta clausula admittuntur. Ratio diversitatis est, quia in prima instantia impertinentia articulorum non potest statim inspici, nec detegi, etsi facta publicatione, cum in Regno non detur articulorum copia. Sed in causa appellationis ex publicatione jam facta in prima instantia statim impertinentia articulorum cognoscitur, & discussio in oppositione statim etiam fieri potest auditis partibus.

DISTINCTIO QUARTA.

SUMMARIUM.

1 *Reclamationis definitio constituitur.*
2 *Reclamatio interponi potest intra biennium, & in hoc distat ab appellatione.*
3 *Antiquitus officia suprema durabant biennio.*
4 *Reclamatio in S.C. ubi D. Consiliario committitur.*
5 *Reclamatione infra decem dies interposita, executioni mandatur sententia cum cautione, si post decem dies sine cautione.*
6 *Dies in S.C. cur ab Actorum magistro notatur.*
7 *Fatalia in judicio reclamationis æque currunt ac in Appellationis judicio.*
8 *Effluxo biennio ad reclamationem introducendam sententia transit in rem judicatam.*
9 *Fatalia reclamationis quæ sint, & quandonam currere incipiant.*
10 *D. Regentis de Philippo sententia, quod fatalia biennio durent, exploditur.*
11 *Impedimenta fatalium suspensiva unde proveniant, ac S.C. decisiones proferuntur, ut num.* 12.
13 *Decreti formula, quibus declaratur, fatalium lapsum non obstare.*
14 *Fatalia non currunt nisi prolatam sententiam scienti.*
15 *Minor adversus fatalium cursum restituitur.*
16 *Morte reclamantis cursus fatalium suspenditur, sed hæres infra legitima tempora tenetur appellationem, seu reclamationem prosequi.*
17 *Incidentia, & emergentia quando fatalium cursum suspendant, & num. seq.*
18 *Attentatorum judicia pendenta, fatalia non currunt, quemadmodum si de mandati validitate, aut ineptitudine libelli ageretur, & de aliis impedimentis, quæ fatalium cursum suspendunt remissivè.*
19 *Reclamatio iisdem actibus, quibus appellatio, terminatur.*
20 *In confirmanda, vel revocanda sententia quæ formula adhibeatur, & num.* 22. & 23.
21 *Ubi justitia, ibi bonum.*
24 *Reclamatio non datur adversus duas sententias conformes, ideoque per S. C. in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.*
25 *In judicio reclamationis, si sententia revocatur, non dicitur,* male judicatum, *& quare.*
26 *Quicquid in sententia revocatur, exprimitur, & exemplis ostenditur.*
27 *In judicio criminali, quum appellatur a M.C. quibus formulis pœna mutetur, vel minuatur.*
28 *Praxis decretorum, quæ præter ordinem, vulgo in* Trulio, *proferuntur.*
29 *Decretum illud,* reassumptis actis &c. *enucleatur, ut num. seqq.*
30 *Decretum* reassumptis actis *locum habet in causis modica summa.*
31 *Parte appellata succumbente in judicio summario vigore præfati decreti,* reassumptis actis, *& ipsa quoque potest appellare.*
32 *Exempla causarum cum hujusmodi decretis* reassumptis actis *per Actorem adducuntur.*
33 *Sententia qualibet vel absolutoria debet esse, vel condemnatoria.*
34 *Sententia diffinitiva debet in scriptis proferri.*
35 *Sententia debet accuratè, & magno conflictu pronunciari.*
36 *Sententia diffinitiva Dom. Commissario manu propria exaranda, ejusque formula indicatur, & exponitur, & num.* 38.
37 *Sententia a D. Commissario subscribenda.*

Die, &c. procedatur ad expeditionem causæ reclamationis, opposita per N. N. non obstantibus, *vel dicitur.*

Die, &c. procedatur ad ulteriora ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante, *vel.*

Die, &c. S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde procedatur ad expeditionem judicii reclamationis.

Die, &c. bene judicatum per nostrum S. C. & male reclamatum a sententia prolata, &c. *& quandoque additur*, & imponatur perpetuum silentium.

Die, &c. bene reclamatum, & proinde N. A. absolvatur ab impetitis pro parte N. B. *aliquando additur*, verum solvat in ejus beneficium ducatos . . . *vel dicitur*, & proinde sententia lata sub die, &c. non exequatur nisi pro summa ducatorum.

Die &c. bene judicatum per nostram M. C. V. & male appellatum per N. N. & proinde M. C. V. suum exequatur decretum.

Die, &c. bene appellatum, & male judicatum.

Die, &c. bene appellatum, & male judicatum, & proinde N. N. exulet *e. g.* taliter reformando decretum nostræ M. C. V.

Die, &c. bene judicatum; verum N. N. inserviat per annos quinque *e. g.* in Regiis triremibus, ita moderando decretum &c.

Die, &c. in Trulio auditis Fisci, ac Pauperum Advocatis, N. N. condemnatus ad remigandum *e. g.* sua vita durante, remiget per decennium, taliter moderando decretum Reg. Audientiæ, *vel dicitur*, N. N. condemnatus ad inserviendum in bello, exulet, ita reformando &c.

Die, &c. remissa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justi-

justitiam faciat, *vel dicitur*, citrà præjudicium executionis.

Die, &c. per M. C. fuit provisum, & decretum, quod capiatur summaria informatio ad non posita ponendum, & non probata probandum in gradu appellationis, testes habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam causæ ad finem providendi.

Die, &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum interpositum sub die, &c. exequatur pro summa ducatorum . . . .

Die, &c. benè appellatum, & malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c. debitæ executioni demandetur.

HActenus de appellationis cursu, nunc de reclamatione, atque de ipsius appellationis diffinitivis de-
1 cretis tractandum. Reclamatio autem est sententiæ a Præfecto Prætorio prolatæ ad eundem in integrum restitutio, qua erroris proprii venia postulatur, vel Adversarii circumventio adducitur, ut ea text. in *l. Præfecti Prætoria* 18. *D. de minor.* 25. *ann.* ibi: *Præfecti etiam Prætorio ex sua sententia in integrum possunt restituere, quamvis appellari ab his non possit; hæc idcirco tam variè quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam; in integrum vero restitutio erroris proprii veniæ petitionem, vel Adversarii circumventionis allegationem continet:* igitur propter dignitatem, ac magnam Senatus auctoritatem (cujus vicem gerit S. nostrum C.) ad eundem decet habere recursum.

Itaque reclamatio interponi potest intra biennium *l. unic.*
2 C. *de sentent. Præfecti Prætorio*, *auth. quæ supplicatio C. de precibus Imperatori offer.* ibi: *retractationis jure illi servanda, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare possit Imperatori*; & in hoc non parum distat ab appellatione; neque aliunde provenit,
3 quam quod antiquitus suprema officia biennio perdurabant, adeoque ne magna Jusdicentium auctoritas aliquo modo imminueretur, atque etiam et per successores sine ullo passionis velamine causæ merita reviderentur, quo litigantibus satisfieret, biennium fuit præstitutum, ut post Jacobum Cujac. *tit. de sentent. Præfecti Prætor.* notat D. Regens Rovit. *decis.* 21. *num.* 20. quod immutatum minime reperitur; proinde recla-
4 matio in nostro S. C. intra dictum biennium alii D. Consiliario committitur. Praxis autem obtinuit, quod si decem infra dies interponatur, tunc executioni demandatur sententia, præstita cautione in casu retra-
5 ctationis; si tamen post decem dies fuerit reclamatum, nulla cautio præstanda, Carav. super *Ritu M.C.* 252. *n.* 15. Rovit. *dec.* 21. *num.* 8. quæ praxis dimanat ex præd. *auth. quæ supplicatio*, ibi: *quæ supplicatio gloriosissimis Præfectis intra decem dies post sententiam non aliter executioni mandabitur, nisi victrix pars dignam fidejussionem præbuerit*, & ex *Pragm.* 5. *de officio S.R.C.*
6 & in S.C. notatur dies a Magistro actorum tum pro effectu prædicto, tum etiam pro cursu fatalium, quæ in reclamatione in S.C. currunt, ut ex *Pragm.* 53.
7 *de officio S. R. C.* quin etiam currunt eodem planè modo, quo fatalia appellationum; ergo quemadmodum illa annalia sunt, ita & quæ in reclamatione continentur annalia, & uniformia; cum ab eadem causa, & ratione dependeant, nempe a culpa, diligentia, vel impedimento, quæ tam pro appellato, quam pro reclamante, & adversus utrumque dignoscuntur, Carav. *Rit.* 252. *num.* 16. D. Reg. de Ponte *cons.* 62. *n.* 1. *lib.* 2. D. Reg. Revert. *dec.* 94. *lib.* 2. *in manuscript.* & *decis.* 178. *lib.* 1. Reg. de Marin. *lib.* 2. *resol.* 79. *num.* 6. D. Rovit. *decis.* 21. *num.* 15. Consiliar. Staiban. *resol.* 94. *num.* 19. 20. & 35. & *resolut.* 197. *lib.* 2. *num.* 2. aliique nostrates: quæ praxis profecto fundatur in text. *l. fin.* §. *sui sanfentaneum C. de tempor.* & *repar. appell.*

Terminus igitur ad interponendam reclamationem bien-
8 nium est, quo effluxo, in rem judicatam transit sententia; terminus vero ad illam prosequendam est unius anni, qui primum fatale dicitur, & incipit currere,
9 non quidem ab ultima die biennii ad supplicandum dati, *d. auth. quæ supplicatio*, sed a die supplicationis, quanquam in prima die biennii supplicatum esset, Revert. *decis.* 178. *num.* 2. postquam causa reclamationis commissa fuerit, Afflict. *decis.* 78. *num.* 7. Sanfelic. *dec.* 6. *num.* 5. Rovit. *decis.* 21. *num.* 16. *vers. respectu vero secundi termini*: impedimento autem interjecto alter annus impartitur, qui secundum fatale appellatur, ac tertius de jure canonico, ut in appellatione, hinc li-
10 quido patet, opinionem D. Hieronymi de Philippo in sua *dissertatione* 12. *num.* 41. quodlibet fatale biennio circumscribentis erroneam esse, contra stylum, ac praxim nostri S. C. imo adducta in decisionib. Gramm. 13. & Ursilli ad Afflict. 78. & D. Præsid. de Franch. *decis.* 661. *n.* 4. quibus innititur, ipsi advertantur, & ab eodem sine præfata distinctione allegantur.

Impedimenta vero, quæ fatalium cursum suspendunt mul-
11 tifariam considerantur; etenim emergere possunt aut ex facto ipsius reclamantis, puta propter inopiam, causa Reip. absentiam, captivitatem, vel in vinculis detentionem, aut ex aliis justis causis, ut ex *tit. C. Theodos. de repar. appellat.* aut ex facto Judicis, sive tertii, vel casu fortuito, aut ex facto reclamati, aut ex facto mixto, scilicet reclamantis, & reclamati, de quibus loquuntur jura in *l. fin. C. de temp.* & *repar. appellat. auth. si qui C. eod. cap. cum sit Romana de appellat.* & *cap. ex ratione eod. tit. in* 6. ac Doctores, ut post Franc. Abbat. & Dec. notat Emanuel Gonzalez in *d. cap. cum sit Romana num.* 11. Scaccia in *tract. de appellat. quæst.* 15. *art.* 3. D. de Marin. *cap.* 79. *lib.* 2. *resol. a num.* 6. Thesaur. *decis.* 10. respectu quorum, nempe reclamantis, Judicis, tertii, aut fortuito casu, oportet ut reclamans diligenter versatus sit, ac protestationem præmiserit: in quibus autem casibus hac protestatione sit opus, consule Scacciam *d. quæst.* 15. *art.* 9. *num.* 181. & *seq.* Præposit. in *c. ex ratione de Appell.* ideoque non semper, & indistinctè cursum fatalium impediunt: respectu vero impedimenti, quod provenit a reclamato, semper efficax est ad cursum impediendum, Sigismundus Scaccia *d. q.* 15. *art.* 3. *num.* 61. Mynsinger. *observat. cent.* 5. *observat.* 98. *n.* 5. Boer. *decis.* 247. *n.* 14. Verall. *decis.* 13. *num.* 1. *par.* 2. Magon. *decis. Lucens.* 49. *num.* 21. Caputaquen. *decis.* 11. Cassiodor. *decis.* 9. Ricc. *in collect. decis.* 10. *lect.* 245. Mastrill. *decis.* 185. Staiban. *resolut.* 140. *num.* 4. & ratio est, quia tempus fatalium elabitur culpa, & facto Adversarii; adeoque impedimentum a reclamato proveniens, eidemque proficuum, quod in rei possessione permaneat, reclamanti noxium esse non debet. Nec pigeat hic subnectere S.C. decisionem secutam junctis
12 duabus Aulis, meque interveniente in causa inter Illustrem D. Joannem Baptistam de Sangro Vegiani Principem, & D. Placidum Dentice juniorem vertente; nam vendita Terra Vegiani, instantibus creditoribus quondam D. Joannis Jacobi, & D. Aloysii Dentice comparuit D. Placidus Dentice senior contra D. Joannem Baptistam de Sangro possessorem, ut illam relaxaret vigore fideicommissi super ea instituti a Regio Consiliario D. Antonio Dentice cum triplici assensu Serenissimorum Regum: instructo judicio sententia S.C. fuit absolutus prædictus de Sangro; a qua sententia reclamavit D. Franciscus Dentice filius, commissa causa, ob mortem D. Joan. Baptistæ de Sangro, controsupplicata fuit intimata D. Jacobo filio in loco feudi, & postmodum procuratori constituto, a quo fuit opposita exceptio *Pragm. editæ Thani*; medietas enim dictæ Terræ devoluta erat ad Regiam Curiam ob crimen perduellionis, & a Rege Friderico vendita suo anno 1598. magnifico Aloysio Dentice cum facultate vendendi, & alienandi; & quod fiscus partem communem etiam vendere poterat, atque insuper alia instantia laudatus Regius Fiscus, quatenus sua intererat, & obtenta regia decreratione, *intimetur Fisco*, & *parti*, vita functo d. D. Francisco anno 1673. relictis in infantili ætate filiis D. Placido juniore, & D. Aloysio, reclamatio siluit: effectus major D. Placidus anno 1699. habita notitia de dicto fideicommisso, institit pro expeditione causæ reclamationis, cumque per Illustrem Vegiani Principem fuisset replicatum, ob lapsum fatalium, & cursum tot annorum reclamationem jam fuisse desertam, & proinde rejiciendum D. Placidum a limine judicii, rationibus supra consideratis. Per S. C. proposita causa, & pluries tractata, fuit provisum sequenti formula: *Procedatur ad expeditionem causæ reclamationis oppositis per Illustrem Dominum Principem non obstantibus*, juxta formulam, quæ legitur in *resolutione* Consiliarii Staibano 140. Verum in
13 aliis processibus animadverti, per S.C. fuisse pronunciatum hoc pacto, vz. *Procedatur ad ulteriora, ad ea, quæ incumbunt pro expeditione causæ reclamationis, exceptione lapsus fatalium non obstante*; vel: *S. C. declarat, exceptionem lapsus fatalium non obstare, & proinde*

inde procedatur ad expeditionem juxta reclamationis;
idque secundum terminos, in quibus causa reperitur;
ita quod modò unum, modò aliud decretum interpo-
ni soleat.
Sed Lectores admonitos velim, tunc dici, *procedatur ad
expeditionem reclamationis*, quando judicium est jam com-
pilatum, prout fuit casus resolutionis D. Staibani;
erat enim facta etiam monitio pro dicta expeditione;
quæ sane decretorum praxis alia S. C. sententia com-
probatur; etenim cum die 11. Octobris 1588. fuerit
condemnatus Joannes Antonius Pensinus ad relaxandum
in beneficium magnificæ Lucretiæ Pensinæ quædam bo-
na in judicium deducta unà cum fructibus; restitutis
tamen per eandem Lucretiam quantitatibus ab eodem
Jo: Antonio receptis unà cum interesse a tempore exe-
quutionis sententiæ liquidando, in qua liquidatione
fuit etiam dictum, quod haberetur ratio meliorationum
in bonis factarum per Jo: Antonium: quoniam præ-
dicta sententia fuit postmodum exequuta anno 1618.
quo tempore fuit ab hærede Jo: Antonii porrecta re-
clamationis supplicatio; quanquam pro parte dictæ Lu-
cretiæ fuisset oppositum, quod fatalia jam erant elapsa,
nihilominus per S. C. pronunciatum fuit, *exceptionem
lapsus fatalium non obstare*, testibus D. Regente Ro-
vito *dict. decis.* 21., & D. Regente Sanfelic. *decis.* 6.
Hinc etiam noto, quod cursus fatalium non currit, ni-
14 si prolatæ sententiæ integra cognitio habeatur, ut ex
cap. ex ratione de appellat. ibi: *ne ignorantes negotium*,
Gaill. *lib.* 1. *observ. cap.* 139. *num.* 7. qui citat Franc. in
d. cap. & minor adversus cursum fatalium in inte-
15 grum restitutione gaudet, Capyc. *decis.* 96. *num.* 14.
D. Præses de Franch. *decis.* 473. D. Petra *Ritu* 260.
num. 40. Thor. *in compend. decis. com.* 1. *v. restitutio in
integrum*, Muscateli. in *prax. p.* 3. *gla. fueriat num.* 33.
Rursus morte reclamationis cursus fatalium suspenditur,
16 Ricc. *collect.* 245. *limit.* 8. Cretent. *decis.* 4. heres tamen
tenetur infra legitima tempora appellationem prosequi,
seu reclamationem, ad intellectum *l.* 1. *& ult. C. si
pendente appellatione mors &c. l. unic. C. Theodos. eod. tit.*
Item incidentia, & emergentia cursum fatalium suspen-
17 dunt, donec fuerint decisa, Odd. *de restit. in integr.
p.* 2. *qu.* 7c. *num.* 11. *art.* 1. cæteros referens: quemad-
18 modum pendente attentatorum judicio non currunt,
idem Odd. *part.* 2. *qu.* 71. Borrell. *in summa decis. p.* 2.
tit. 33. *num.* 1107. *& tit.* 36. *num.* 202. Scaccia *de appel.
qu.* 15. *num.* 61. similiter si de validitate, vel de inva-
liditate mandati, ac de libelli ineptitudine agatur,
Odd. *cit. qu.* 71. *art.* 1. *num.* 9. Rot. *divers. decis.* 857. *p.*
3. dummodo hæc incidentia meram dilationem non
contineant, Odd. *cit. qu.* 71. *num.* 12. & sic quando ju-
stam litiganti cautam appellans habuerit, Franc. in
d. cap. ex ratione, Scaccia *loc. cit. num.* 80. cætera impe-
dimenta, quæ fatalium cursum suspendunt, connume-
rant Ricc. in *d. collect.* 245. Nicolaus Christophorus Lin-
ghærus in *tract. de fatalibus*.
Tandem quibus actibus determinatur appellatio, eisdem
19 reclamatio perficitur, & præcedente monitione cum
termino juris, nec sine prævia nota cautarum expe-
diendarum in Aula, ut Advocati consultius jura pro-
ponant: interdum etiam a Commissario præcipitur quod
partes informent, ut Advocati cautarum multitudine im-
pliciti nullum habeant excusationis subterfugium. Pro-
posita causa per D. Commissarium, si prima confir-
20 metur sententia, dicitur: *benè judicatum per N. M.
C. e. g. & malè appellatum pro parte N. N.* si vero
revocetur, dicitur: *benè appellatum, & malè judicatum*,
& semper initium sumit ex dictione *benè*; nam ubi
justitia, quæ semper primum sibi vindicat locum, ibi
21 bonum; omne autem bonum a Patre luminum est:
si verò sententia plura contineat capita, respectu quo-
22 rum confirmatur, vel revocatur, tunc dicitur: *benè
judicatum respectu primi, vel secundi, vel tertii capitis
e. g. & malè appellatum respectu quarti, vel quinti ca-
pitis*.
Verùm in judicio reclamationis a sententia S. C., si ea-
23 dem confirmetur, dicitur: *benè judicatum per N. S.
C. & malè reclamatum a sententia prolata, &c.* &
24 multoties additur, quum DD. judicantibus videbitur,
& imponatur perpetuum silentium; postquam duæ sen-
tentiæ conformes a S. C. fuerint promulgatæ, juxta
Pragm. 5. *de Offic. S. R. C.* ideoque non est amplius
locus reclamationi, docent D. Præses de Franch. *decis.*
535. ibique Addentes: si revocetur, dicitur, *benè re-
clamatum*, sed non dicitur, *malè judicatum*, ob reve-
25 rentiam Supremi Tribunalis; etenim non præsumitur,
doctissimos Senatores juris, legumque peritissimos er-
rasse, sed partes in proponendis earum juribus defe-
cisse: exprimitur tamen quicquid in sententia revo-
26 catur, ut sequentibus exemplis palam fiet.
Magnificus Horatius de Januario fuit in S. C. conven-
tus a Rev. D. Blasio Sequino Beneficiato Sacelli San-
ctissimæ Trinitatis Capyciorum ad solvendos præte-
ritos census ad rationem ducatorum septem; dein con-
demnatus, a diffinitivo decreto reclamavit, compila-
toque judicio coram alio Commissario obtinuit, cen-
sus esse solvendos ad rationem ducatorum quinque se-
quenti formula. *Per hanc nostram diffinitivam senten-
tentiam dicimus, pronunciamus, sententiamus, decerni-
mus, & declaramus, benè fuisse, & esse reclamatum
pro parte U. J. D. Horatii de Januario, & proinde ab-
solvatur dictus U. J. D. Horatius de Januario ab im-
petitis pro parte R. D. Blasii Antonii Sequino Benefi-
ciato Capellæ Sanctissimæ Trinitatis, & continuet solu-
tionem census ad rationem ducatorum quinque quolibet anno.*
Rursum in S. C. fuit condemnatus N. A. ad solvendam
summam ducatorum bis mille N. B., obtenta reclama-
tione, ac judicio jam instructo, sententia prodiit, ut
solveret ducatos mille, eadem formula: *benè reclama-
tum; & proinde absolvatur ab impetitis pro parte N.
B. verum solvat in ejus beneficium tantum ducatos mil-
le*; vel etiam dici potest, prout in antiquis processibus
observavi: *& proinde sententia lata sub die &c. non
exequatur nisi pro summa ducatorum mille.*
At verò in judicio appellationis si sententia M. C. con-
firmetur, dicitur: *bene fuisse, & esse judicatum per
N. M. C. V. & malè appellatum ad nos nostrumque S.
R. C.* vel dicitur: *ad Majestatem nostram, nostrumque
S. R. C. per N. N. & proinde M. C. Vicariæ suum
exequatur decretum.*
In judicio autem criminali, quando a M. C. appella-
27 tur, si mutetur poena, ut puta si quis condemnatus
fuerit ad remigandum, & per S. C. ad exulandum,
tunc dicitur: *benè appellatum, & malè judicatum, &
proinde exulet, taliter reformando &c.* si vero poena di-
minuatur, ut quia sit condemnatus ad remigandum per
decennium, a S. C. verò per annos quinque conti-
nuos, tunc dicitur: *bene judicatum; verum N. N. in-
serviat per annos quinque in regiis Triremibus, ita mo-
derando decretum N. M. C. V.*
Eadem decreta interponuntur quoque in M. C. V. Cri-
28 minali in causis condemnatorum, qui ad eandem a
Regiis Audientiis transmittuntur, auditis in earum re-
visione Fisci, ac Pauperum Advocatis, vigore facul-
tatis tributæ a D. Prorege Spectabili Regenti, modò
necessitas id expostulet. quæ revisio dicitur in M. C.
Truglio, vocabulum sanè corruptum, quod in Foro
per ora Curialium circumfertur, & est modus præter
consuetum ordinem procedendi, ideoque *Truglio*: for-
mulæ autem talium decretorum sunt hujusmodi.
*Die &c. in Trulio, auditis Fisci, ac Pauperum Advo-
catis N. A. condemnatus ad remigandum e. g. sua vi-
ta durante remiget per decennium, taliter moderando de-
cretum Regiæ Audientiæ*, vel *condemnatus ad inservien-
dum in bello, exulet, ita reformando &c.*
Devenio tandem ad explicationem decreti, quo dicitur:
29 *remissa est eidem M. C. qua reassumptis actis justitiam
faciat*, vel dicitur: *citrà præjudicium executionis*. Hoc
planè decretum fieri solet a Spectabili D. Præside Sa-
cri Consilii in calce supplicationis per appellantem a
decreto M. Curiæ porrectæ; plerumque verò ut ju-
stitia maturiùs perpendatur, in eadem supplicatione de-
cernitur, quod *M. C. de supplicatis verbum faciat in
S. C.* a quo, secuta relatione M. C., ac partibus au-
ditis, supradictum interponitur decretum. Illud tamen
30 locum habet in causis modicam summam continen-
tibus, quæve summario termino definiuntur: dicitur
ibi, *reassumptis actis*, non, ut ex eisdem revideatur,
sed ut iterum sumptis probationibus causa decidatur
termino summario, quod expletur hac forma, vide-
licet: *Per M. C. fuit provisum, & decretum, quod
capiatur summaria informatio ad non posita ponendum,
& non probata probandum in gradu appellationis, testes
habeantur pro citatis, & recipiantur per Scribam causæ
ad finem providendi*: completo autem examine, fit fa-
cultas ad dicendum: dicitur, *citra præjudicium execu-
tionis*, siquidem pro modica summa appellatio eam non
impedit, & hac etiam ratione appellatio eidem M.
C. committitur.

Si

Si tamen primum decretum in primo judicio summario
interpositum, in secundo confirmetur, dicitur: *benè
judicatum, & malè appellatum*; si revocetur, *benè ap-
pellatum, & malè judicatum*: si verò non quidem in
totum, sed ex parte revocetur, dicitur: *benè appel-
latum, & malè judicatum, & proinde decretum inter-
positum sub die, &c. exequatur pro summa ducatorum...*
Quod si appellatus in hoc appellationis judicio suc-
31 cumbat, ipse quoque appellare valet; sed in suppli-
catione primum, & secundum decretum enarrare debet,
& obtento decreto, *reassumptis actis*, modo quo supra,
in termino summario novas probationes producere po-
terit.

Multa exempla ad rem accommodatissima possem afferre
32 in medium, sed tria tantum hic majoris dilucida-
tionis ergo non pigebit adducere, primum scilicet
erit. Nicolaus Durante in jus vocavit Hieronymum
Vinaccio, ut sibi solveret certam pecuniæ quantitatem
mutuo datam: Hieronymus verò allegavit novam con-
ventionem, & circa quantitatem, & circa modum il-
lam solvendi, nempe quod ejus vigore non tenebatur
solvere, nisi tantum carolenos viginti quolibet men-
se, super qua conventione termino summario impar-
tito, eoque compilato, M. C. decrevit, allegatam
conventionem locum non habere respectu summæ, sed
solum respectu modi: conventus de hoc decreto a spe-
ctabili Præside regiam decretationem obtinuit, quod
M. C. verbum faceret, quo facto, fuit dictum, *remis-
sa est eidem M. C. quæ reassumptis actis justitiam fa-
ciat*.

Secundum. Titius conduxit e Cajo equum pro Civitate
Ariani, duxitque eum longius, nempe ad Civitatem
Sipontinam, seu Manfredoniæ; in itinere equus pe-
riit: comparuit Cajus in M. C., & petiit, ut sibi
Titius solveret pretium equi, quoniam ejus culpa pe-
rierat; nam cum iter viginti milliarum facere de-
buisset, iter 40. milliarum quolibet die fuit emensus:
termino summario impartito, fuit conventus condem-
natus ad solvendum quantitatem liquidandam, et dato
quoque termino summario pro dicta quantitate liqui-
danda, fuit liquidata pro summa ducatorum 35. Ab
hujusmodi decreto appellavit Titius, & obtento de-
creto eadem forma, qua supra, termino summario im-
partito in gradu appellationis, fuit dictum, *bene ap-
pellatum*, & moderata summa in ducatis 15. Cajus ap-
pellavit ab hoc decreto, quo summa ducatorum 35.
fuit diminuta in summa ducatorum 15. datoque ter-
mino summario probavit, equum omni morbo carere,
illumque non esse senem, & ultrà summam ducato-
rum 30. potuisse vendari. Per M. C. compila-
to termino fuit pronunciatum: *benè appellatum, &
malè judicatum, & proinde decretum latum sub die &c.
debitæ exequutioni demandetur*, prout fuit executioni
demandatum.

Hic autem e proposito non alienum existimo Lectores
33 præmonere, sententiam quamlibet diffinitivam vel
condemnationis, vel absolutionis proferendam, ex di-
vino præcepto, juxtà D. Gregor. *can. summoperè præ-
cavere* 70. 11. *qu.* 3. aliàs nulla est, *l. Prases* 3. C.
de sent. interl. omn. jud. quibusvis tamen verbis ab-
solutionem, vel condemnationem significantibus, *l. in
summa* 59. *D. de re judic. l. cum judex* 11. *C. de sent.*
34 *& interlor. omn. judic.* Præterea nonnisi in scriptis
proferenda, si enim sine scripto dicatur, ne nomen
quidem sententiæ promeretur, *l. statuts* 3. *C. de sent.
ex brevic. recit. can. in primis requirendum* 7. §. *fin.* 2.
qu. 1. *cap. & si sententia diffinitiva* 5. *sive fin. de
sentent. & re judic. in* 6. nec pigeat meminisse de ali-
35 bi scriptis, ut nimirum accuratè, diligenter, & con-
sulto, imò magno conflictu sententia dicatur, *l. quod
magna* 7. *C. commutationes, epistolas &c.* sententiæ
igitur manu propria exarantur, mox a magnifico Se-
36 cretario S. C. registrantur sequenti formula: *Die &c.
in causa N. N. cum N. N. Philippus Dei gratia Rex.
Visa supplicatione Majestati nostræ, & in nostro S. C.
oblata pro parte N. N. contra N. N. fol.* . . cujus te-
nor talis est. *Visis denique videndis, per hanc nostram
diffinitivam sententiam dicimus, pronunciamus, senten-
tiamus, decernimus, & declaramus &c.* quæ sententia
ita concepta nomine, & cognomine a D. Commissa-
37 rio subscribitur, ex *Novella Leonis* 45. & in processu
ponitur. At pro enucleatione non prætermitto, quod
illa verba, nempe *dicimus, pronunciamus &c.* præ-
mittuntur ad ostendendum, sententiam fuisse stu-
dio, & matura deliberatione prolatam, juxta moni-
38 tum Impp. Valen. Valent. & Grat. in *l. hac lege* 2.
C. de sententiis ex breviculo recitandis, ibi: *hac lege
perpetuò credimus ordinandum, ut Judices, quos cogno-
scendi, & pronunciandi necessitas tenet, non subitas, sed
deliberatione habita, post negotium, sententias pondera-
tas sibi ante forment; oportet enim Judices*, ut inquit
Constantinus in *l. Judices* 9. *Cod. de judic.*, *in pri-
mis rei qualitatem plena inquisitione discutere*; & alle-
gationibus auditis, & veritate perquisita pronunciare,
auth. *qui semel C. quomodo, & quando Judex senten-
tiam proferre debent*, atque etiam ad indicandam o-
mnimodam potestatem, qua fungitur Senatus; quoniam
pronunciatur nomine Regis, cui ab initio supplici
libello sub titulo S. R. M. fuit de justitia supplica-
tum.

LEONARDI RICCII

IN DISTINCTIONEM IV.

De Reclamatione.

SUMMARIUM.

1 *Reclamatio quid est.*

2 *Reclamatio interponi potest intra biennium, & alii Dom. Commissario committitur. Verum si reclamatur infra decem dies, executioni demandatur sententia cum cautione in casu retractationis, sed elapsis decem diebus, tunc cautio non præstatur.*

3 *Fatalium cursus in Sac. Cons. currit non obstante aliis contrarium dicentibus, & Magister Actorum notat diem pro effectu prædicto.*

4 *Reclamatio non datur adversus duas sententias, & in secunda sententia imponitur perpetuum silentium.*

5 *Sententia in rem judicatam transit elapso biennio, & dantur tres termini ad prosequendam reclamationem, idest tres anni cum declarationibus.*

6 *Cursus fatalium non currit, nisi a die scientiæ esse sententiam prolatam.*

7 *Appellatio a M. C. V. ad S. Reg. Cons. variari non potest in Actis, sed continuari debet, ubi relatio alicujus incidentis fuit facta, nisi incidens fuisset separatum ab articulo principali, & datur advertimentum.*

8 *Condemnatus ad quantitatem liquidandam non potest procedere si reclamat, sed expedienda erit liquidatio, & executio.*

9 *Reclamatio terminatur iisdem actis, quibus appellatio.*

10 *Reclamatio & appellatio in judiciis summariis de damno, quod separari potest per Judicium ordinarium; neque quoad actum suspensivum, neque actum devolutivum datur.*

Secus a decreto nullitates obstare, vel aliquas nullitates obstare.

11 *Reg. Aud. Delegata S. Excell. ut procedat appellatione remota in gravi delicto, non intelligitur prohibita oppositio nullitatis.*

Et si sit decretum nullitates non obstare, a dicto decreto neque appellatur, & ratio assignatur, sicut quando est articulus separatus a principali.

1 Reclamatio est sententiæ à Præfecto Prætorio pro-
latæ ad eundem in integrum restitutio, qua er-
roris proprii venia postulatur, vel adversarii circum-
ventio adducitur, Auctor noster hic.

2 Reclamatio interponi potest intra biennium, &
alii Dom. Commissario committitur.

Verum in Sac. Cons. Neapolitano si infra decem dies
interponitur, tunc sententia executioni demandatur
præstita cautione in casu retractationis.

Sed si post decem dies reclamatum fuit cautio mini-
me præstanda erit, Auctor noster hic *num.* 5. *ex
pragm.* 5. *de offic. Sac. Reg. Cons.*, *& aliis legibus
ibi citatis.*

3 Fatalium cursus in dicto Sac. Cons. currit, Auctor
noster hic ex *Prag.* 53. *de officio S. R. C.*

Et proinde Auctor noster notat diem pro effectu
prædicto, pro cautione ut supra non obstantibus in
contrarium traditis, per *Reg. Galeot. controv.* 19.
& 20.

& 20. lib. 1., *& per Carleval. quos late confutavit Staib. resol. 94. cent. 1. & resol. 90. tit. 4.*

4 Reclamatio non datur adverſus duas ſententias conformes, ſed in ſecunda ſententia imponitur perpetuum ſilentium, Auctor noſter hic *num.* 24.

Termino biennii gaudet gravatus ad reclamandum, quo termino elapſo ſententia tranſit in rem judicatam.

5 Termino unius anni gaudet ad proſequendam reclamationem, qui primum fatale dicitur.

Et currere incipit à die ſupplicationis, etiam ſi prima die biennii ſupplicatum eſſet.

Termino ſecundi anni gaudet ad proſequendam reclamationem, ſi fuerit aliquo impedimento impeditus reclamans. Qui ſecundus annus ſecundum fatale appellatur.

Termino tertii anni gaudet reclamans de jure Can. etiam in noſtro Sac. Conſil., rejecto *D. Hieronymo de Philippo in ſua diſſertatione* 12. *nu.* 4., ut late concludit noſter Auctor hic *n.* 10. ubi in ſequentibus narrat impedimenta, quæ fatalium curſum ſuſpendunt, ubi te remitto.

6 Curſus fatalium non currit niſi illi, qui ſciat eſſe prolatam ſententiam Auctor in *dict. c.* 2. *diſt.* 4. *par.* 2. *in* 2. *inſt. num.* 14., *& text. in cap. ex ratione dicta appellat.*

7 Reclamatio, ſive appellatio quæ imponitur à diffinitivo decreto M. C. V. non poteſt variari in aliena Aula, quam in eadem ubi de aliquo incidenti ejuſdem cauſæ fuit facta relatio.

Et proinde in ſupplicatione fieri debet mentio de dicta Aula, in qua fuit de dicto incidenti cognitum, ut Dom. Præſ. poſſit Commiſſario ejuſdem Aulæ cauſſam committere, *Mosillo de appellat. fol.* 91. *nu.* 22. ubi allegat *de Franc. dec.* 258. *ſed dict. Dom. de Franc. limit.* Niſi incidens fuiſſet incidens ſeparatum ab articulo principali, quia tum validè committitur Commiſſario diverſæ Aulæ.

8 Reclamatum ubi fuerit a ſententia Sac. Conſ. per quam quis fuit condemnatus ad quantitatem liquidandam, procedi non poteſt in cauſa reclamationis.

Sed expectanda eſt prius liquidatio, & poſt liquidationem executio *de Marin. lib.* 2. *reſol.* 178. *nu.* 4.

9 Reclamatio terminatur iiſdem actis, quibus appellatio, Auctor noſter hic *n.* 19.

10 Reclamatio, nec appellatio datur tam ad effectum ſuſpenſivum, quam ad effectum devolutivum, quando in judiciis ſummariis agitur non de damno irreparabili, ſed damno quod reparari poteſt per judicium ordinarium *de Marin. reſ.* 328. *& ego dixi in ſequenti cap.* 2. *de reſtitutione in integrum.*

Sed adverſus decretum *Nullitates obſtare* competit reclamationis remedium, noſter Auctor in hac *par.* 2. *in* 2. *inſtan. cap.* 3. *num.* 36. *& Pragm.* 4. §. 23. *de dilat.*, *& Altim. de nullit. rub.* 3. *q.* 12. *n.* 21.

Sic etiam ſi prima, vel ſecunda, aliæ vel nullitates dicuntur obſtare, quia aliæ tunc cenſentur rejectæ, ſuccumbens eaſdem poteſt proponere, idem Auctor noſter ibidem ex *dict. Altim. ibid. & aliis ibi citatis.*

11 Regia Audientia in gravibus delictis ab Excellentiſs. Prorege obtinere ſolet, ut procedat ex delegatione via executiva appellatione remota.

Tum rejecta diſtinctione relata per *Capiblanc. c.* 50. *ſuper Pragm.* 8. *de Baronib.*; Vera eſt diſtinctio ab eodem Auctore relata; ut in caſu, quo tractatur de incidentibus circa proceſſum, & cauſam adverſus forjudicationem, vel cauſam delegatam. Tunc intelligitur prohibita appellatio.

Verum non intelligitur prohibita oppoſitio nullitatis *Capiblanc. d. cap.* 1. *n.* 8. *ex Franch. dec.* 688. *& Freccia de præſentatione inſtrumenti.*

Et ſi ſit decretum nullitates non obſtare, à dicto decreto neque appellatio admittitur.

Sicuti a ſententiis, a quibus non appellatur, ſed reclamatur, non admittitur ſupplicatio a decretis rejicientibus nullitates *Pragm.* 1. *cap.* 23. *tit. de cauſis decidendis*, *Capiblanc. dict. cap.* 1. *num.* 9.

Et ratio aſſignatur, quia tunc nihil novi agitur, dum rejectis nullitatibus confirmantur præcedentia juxta normam, & cauſæ privilegium.

At in caſu, quo tractatur de exceptionibus ſeparatis a principali negotio, & crimine, ut eſt exceptio fori, Clericatus, & minoris ætatis rei, tunc ſapiunt articulum ſeparatum a delegatione, & ab inteſtatione Principis delegantis. Hoc caſu admittenda eſt appellatio, idem *Capibl. d. cap.* 1. *n.* 11. *ex Rovito ibi citato.*

Adverte tamen, quod ſi fieret decretum nullitates non obſtare, tunc executioni demandatur ſententia, nec remanet aliud remedium contra illam per *Pragm.* 4. §. 23. *de dilation.*

Niſi remedium reclamationis cum termino ordinario.

Et ratio eſt, quia excluſus a nullitate propoſita incidenti, non prohibetur illam proponere principaliter, & ſuccumbens non prohibetur uti remedio extraordinario reclamationis, *Altim. de nullit. rub.* 3. *qu.* 12. *num.* 20. *fol.* 79. *ex Vant. rub.* 6. *num.* 36., *& ex Reg. Latro deciſ.* 191. *num.* 32. *per text. in l.* 1. §. *aede quaritur ff. de publ. & vectigal.*

Quam concluſionem amplectitur Auctor noſter, qui ità intelligendus eſt in *cap.* 3. *de decretis in remedio nullitatis fieri ſolitis num.* 35. *&* 36.

VINCENTII ALOI

IN CAP. I.

DISTINCTIONEM IV.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Cur a ſententiis S.C. non adpellatur, ſed reclamatur?*
II. *Remedium reclamationis non impedit executionem ſententiæ, & quare.*
III. *Præſes S. C. quando in Decretatione Reclamationis apponere poſſit clauſulam* non exequuta ſententia.
IV. *Quæ hodie ſit praxis circa ſententiæ executionem, propoſita intra decem dies reclamatione.*
V. *Pragmat.* 4. §. 23. *de Dilationibus exponitur.*
VI. *Adverſus duo Decreta conformia non licet reclamare.*
VII. *Quibus in cauſis non admittitur reclamatio.*

I. AB omnibus judicibus ordinariis, & delegatis appellari poteſt ex jure civili, ut ſuperius vidimus, ſed a ſententia Præfecti Prætorio non appellatur *l. un. C. de ſent. Præfect. Prætor.*, & ex gratia tantum conceditur reclamatio, ſeu ſupplicatio ad eundem Præfectum Prætorio *l. ſi quis adverſus*, *& auth. quæ ſupplicatio C. de prec. Imp. offer.* Similiter in Regno a ſententiis S.C. non appellatur, ſed ad idem S.C. reclamatur, quia Præfecto Prætorio æquiparatur, *Marant. tit. quandoq. appell. de Franch. dec.* 148. *num.* 4. Revera ſententiæ S.R.C. proferuntur nomine Regis, ut ſtatuit Ferdinandus I. in *Pragm. Sacrum præterea Conſilium de off. S. R. C.*, & habentur ut ſententiæ ipſius Regis, & non poſſunt revocari, ſeu reformari niſi ab eodem Rege, ſeu ab eodem S. C. Regem repræſentante *Pragm.* 5. *de off. S. R. C.* Ideoque Afflict. in *dec.* 383. poſt doctrinam Baldi in *l. fin. Cod. de leg.* dixit, quod habent vim legis generalis in Regno; & deciſiones compilatæ per Capycium, Grammaticum, Afflictum, aliosque pro lege allegari poſſunt, *de Franch. dec.* 271.

II. Ex *auth. quæ ſupplicatio Cod. de prec. Imper. offer.* non poterat procedi in cauſa reclamationis niſi facta prius integrali exequutione ſententiæ Præfecti Prætorio. Idem obſervatur in ſententiis S. C., ubi reclamatione etiam pendente tenetur victus ſententiæ parere ex *Pragm.* 5. *de off. S. C.*, in qua admittitur reclamatio cum conditione ſi victus judicato paruerit. Rationem reddunt *Bart. in l.* 2. *ff. a quib. appell. non lic.*, & *Regen. Lanr. dec.* 100. *n.* 29. ex præeminentia Præfecti Prætorio, & ex authoritate S.C. ſuperiorem non agnoſcentis. Sed & alia ratio promanat ex ipſo jure. Appellatio quia ſupponit gravamen, errorem, ſeu iniquitatem Judicis, ut in *l.* 1. *ff. de appellat. l. præfecti ff. de minor.*, non eſt conveniens quod dictum errorem, gravamen, ſeu iniquitatem idem judex qui primo judicavit, recognoſcat, ſed ſuperior recognoſcere debet *l. eos Cod. de appellat.* Et quanto major eſt judex tanto magis pro eo præſumitur *l.* 1. *ff. de offic. Præfect. prætor.* Sed in tam magno Judice, & Senatu gravamen, error, ſeu iniquitas numquam præſumitur, ſed potius propria negligentia, & error Partis, ſeu adverſarii circumventio: Ideoque ex ipſa *l.* 1. *ff. de appell.* in qua ſtatuitur, quod ultima ſententia

Judicis est executioni demandanda, & ex *l. unic. Cod. de sentent. Praefect. Praetor.* ex qua a sententia Praefecti Praetorio non appellatur, sed ex gratia tantum conceditur reclamatio, profluit ratio quare remedium reclamationis non impedit exequutionem sententiae.

III. Tantum non exequitur sententia S. C. in Reclamatione proposita, si Praeses ejusdem in decretatione Reclamationis apponit clausulam *non exequuta sententia*, vel tantum, nihil addito, mandat causam referri loco reclamationis. Clausula vero ista numquam apponi solet quando nisi sententia ex iisdem Actis justificari non potest, & ejus nullitas, sine aliqua extrinseca probatione altiorem indaginem requirente, manifesta adpareat, *Gabriel. consil. 28. n. 5. lib. 2.*

IV. Infra decem dies Reclamatio interponi debet per victum, ut victor praestet cautionem de restituendo in casu retractationis sententiae. Quae praxis oritur ex *Pragm. 5. de off. S. R. C.*, & conformis est *auth. qua supplicatio Cod. de prec. Imper. offer.* Non interposita infra decem dies reclamatione, sententia mandatur executioni absque cautione. Et hi decem dies computantur a die latae sententiae, quia sententiae S. C. non intimantur, *Lanar. consil. 97.*, *Afflict. dec. 344. n. 4.* Quid si victor sit pauper, & non reperiat cautionem? Praxis S. C. est, quod si sententia lata sit super stabilibus, loco cautionis bona executa remaneant obligata cum praecepto de non vendendo. Si lata sit super pecunia, tunc mandat fieri emtionem super stabilibus, vel annuis introitibus.

V. Adversus sententiam exceptiones opponebantur, ut illius executio retardaretur. Hinc *Pragm. 4. de dilat. §. 25.* jussit quod post cursum dierum triginta post mandatum de parendo exceptiones etiam modificativae opponi non possunt. Quod sit Procuratori concessus sit terminus ad denunciandum, dies triginta currere intelligantur post exactum terminum ad denunciandum, & post haec fatalia executio sententiae impediri non possit. Verum si exceptiones proponantur ante executionem, etsi elapsi sint dies triginta, jussit: „Che „ la Parte che averà ottenuto, volendo eseguire la „ sentenza, o decreto in suo favore, sia obbligato, „ istando la Parte che ha succumbito, dare pleggeria di restituire quel che sarà giudicato in caso che „ il Reo ottenesse nelle eccezioni proposte, la qual „ pleggeria si debba dare *etiam* che fosse data prima „ la pleggeria *in casu retractationis sententiae*, essendo „ l'una diversa dall'altra.

VI. A duobus sententiis conformibus latis a S. C. non licet reclamare, sed imponitur perpetuum silentium *Afflict. dec. 231.*, *de Franch. dec. 136.* Quando vero duae sententiae dicantur uniformes, altercatio fuit inter Pragmaticos, qui multas distinctiones fecerunt; sed res eo reducitur, quod conformitas debet esse in substantia, quamvis differat in modo. Hinc si sententia confirmans lata fuisset ex diversa causa, non dicitur conformis, *Rovit. in Pragm. 61. de off. S. C.* Ideoque si sententia fuerit declarata deserta, non dicitur conformis cum sententia lata in causa principali, neque dicitur conformis, si ultima sententia adderet novum gravamen, *Rovit. in Pragm. 5. de off. S. R. C.* Dubium fuit teste *Praesid. de Franch. in dec. 135.* si una sententia lata fuisset pro actore, secunda pro Reo difformis, & tertia conformis primae, an existente difformi sententia in medio, possint prima & tertia dici conformes; ideoque locum non esse amplius Reclamationi. Dubium erat, quia vires primae sententiae videbantur debilitatae per secundam sententiam latam in Reclamatione per victum, & S. C. non fuit accinctum ad definiendum illud dubium. Sed in aliis similibus causis S. C. judicavit non esse locum Reclamationi *Zaabor. de re judic. in Clem. 1.* Et ratio deducitur ex *l. si qui Cod. de prec. Imper. offer.*, ubi patet quod a sententiis Praefecti Praetorio semel tantum supplicatur, *Afflict. dec. 231.*, *Muscatell. lib. 2. gloss. n. 106.*

VII. Item ex Jure Municipali non admittitur Reclamatio a Decretis M. C. confirmatis a S. C., licet articulus Civilis sit incidens in Causa Criminali, *Pragm. 13. de adpellationib.*, in qua enarrantur isti articuli incidentes, scilicet guidatici, remissionis Rei ad Ecclesiam, causae remissionis ad Baronem, vel ad alium Judicem, exceptionis Indultus, aliorumque, de quibus tractare contingerit in cursu Causae Criminalis. Similiter a Decretatione Praesidis S. C. in Commissione Cautarum unica tantum Reclamatio admittitur, quae determinatur a Regali Camera infra mensem, *Pragm. 89. §. 3. de offic. S. R. C.* Non admittitur Reclamatio adversus nominationem Adjunctorum *Pragm. 4. de dilationibus §. 5.* Nec datur a Decretis suspicionum, *Pragm. 15. §. 23. de Suspicionibus*; ut etiam non conceditur a Decreto rejiciente nullitates, *Pragm. 4. §. 23. de Dilationibus*.

C A P U T II.

De Decretis, quae in remedio restitutionis in integrum fieri solent.

S U M M A R I U M.

1 *Auctores de in integrum restitutione disserentes referuntur.*
2 *Restitutionis in integrum definitio.*
3 *Restitutio ad pinguius probandum quae sit, quaeve illa adversus sententiam.*
4 *Restitutione in integrum pendente nihil innovandum, & eadem nonnisi causa cognita concedenda.*
5 *Restitutio in integrum quibus personis competat, & num. seqq.*
6 *Causa restitutionis minoribus competens quaenam sit.*
7 *Restitutio quibus Civitatibus, & Oppidis competat, ut num. 8.*
9 *Patres filiis minoribus praejudicant.*
10 *Collegia num restitutionis remedio juventur, & quot illa sint remissivè.*
11 *Ecclesia, & Loca Pia gaudent in integrum restitutione, & an pariter illam habeant Clerici, & Ecclesiastica personae.*
12 *Furiosi minoribus aequiparati, aliaeque miserabiles personae restitutione in integrum potiuntur.*
13 *Mulieribus an restitutione in integrum succurratur.*
14 *Reliquae personae, quae remedium habent restitutionis remissivè.*
15 *Restitutio ex justa causa quibusnam concedatur, & num. 17.*
16 *Casus in quibus majores in integrum restituuntur, ex juribus recensentur.*
18 *Neapolitana Civitas in sex dispescitur Sedilia, & an differant ab antiquis Romanorum Collegiis, & n. 23.*
19 *Restitutio competens Civitati, an & Sedilibus quoque competat, & rationes hinc inde afferuntur, ut num. seqq.*
20 *Deputati differunt a Procuratoribus.*
21 *Indignos admittere est dignis injuriam irrogare.*
22 *Consors litis privilegio alterius adjuvatur, & an Collegia restitutionem habeant ob interesse Fisci.*
24 *Minores in Sedilibus nec officia exercent, nec ferunt suffragia.*
25 *Fiscus in Regno Neapolitano non habet interesse in causis Nobilium, prout in Hispaniis, ubi Nobiles a tributis eximuntur.*
26 *Forma contrahendi matrimonii ad normam Tridentinae Synodi quae sit.*
27 *Verba matrimonium de praesenti, vel sponsalia inducentia quae sint.*
28 *Producens falsos testes in uno, an in omnibus reputetur falsus, & num. 33.*
29 *Matrimonium quibusvis verbis consensum importantibus contrahitur, atque etiam signis.*
30 *Denunciationes ad matrimonium contrahendum Episcopi arbitrio remittuntur.*
31 *Benedictio nuptialis an sit de substantia matrimonii.*
32 *Decisio Regii Collateralis Consilii in quadam causa reintegrationis ad Sedilis honorem prolatae, cum Auctoris voto, & num. seqq.*
34 *Argumentum a communiter accidentibus est validissimum.*
35 *Ad excludendam falsitatem omnes subtiles interpretationes admittuntur.*

36 *Prin.*

36 *Principem oportet esse beneficum, ac liberalem.*
37 *Altera S. R. C. decisio per Auctorem adducitur quoad in integrum restitutionis materiam.*
38 *Privilegia conquassantne privilegiis, nisi alter de lucro captando, alter de damno vitando contenderet, & num. 40. & 43.*
39 *Bona Parentum naturali ratione liberis comparantur, intellige ut num. 42.*
41 *Ecclesia potentius habet privilegium, quam quivis aliuc privilegiatus, juxta opinionem Auctoris.*
44 *Praxis decretorum in hujusmodi restitutionis remedio affertur.*
45 *Pendente in integrum restitutione de affirmativo decreto, executio non suspenditur, juxta decisionem Afflicti, ac Muscatelli doctrinam, & recens exemplum rei judicata profertur.*
46 *D. R. Consiliarius D. Dominicus Alvarez Escalera laudatur.*
47 *Qualibet sententia diffinitiva regulariter si capta sit, exequi per in integrum restitutionem non suspenditur; idque locum obtinet etiam in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi annuos reditus, juxtà nuperrimum Collateralis Consilii decisionem.*
48 *Prolato decreto, quo restitutio in integrum defertur novum judicium inchoatur, ejusque praxis affertur.*
49 *Judicium restitutionis in integrum est ordinarium, perinde ac quodvis aliud judicium.*

Die &c. S. C. declarat esse, *vel* non esse locum restitutioni in integrum petitæ per N. N.
Die &c. S. C. declarat esse, vel non esse deferendum in integrum restitutioni petitæ &c.
Die &c. S. C. declarat non esse locum, & non esse deferendum petitæ in integrum restitutioni pro parte N. N. *vel dicitur* S. C. declarat esse locum, & esse deferendum restitutioni in integrum petitæ pro parte N. N. *vel* esse locum, sed non esse deferendum in integrum restitutioni.

Egimus jam de appellatione, & reclamatione, in præsentiarum de in integrum restitutione, quæ remedium quoque est adversus sententiam, differendum.
1 At quoniam de in integrum restitutione libros typis
tradiderunt Gothofred. Antonius, Petrus Boulliardus,
Marcus Antonius Caimus, Gulielmus Cassiodorus,
Emanuel Costa, Jo: Mauritius Dolanus, Scipio Gentilis, Antonius Gomesius, Gaspar Manzius, Fridericus Martinus, Gabriel Mudæus, Joachimus Mynsingerus, Dominicus Rota, Philippus Herm. Sprengerus,
Josephus Matzgerus, Sfortia Oddus, Dominicus Galesius, Balthasser Thomasius, Jo: Mauritius, Petrus
Rebuffus, Jo: de Platea, & postremò Illustris Dux
Dieni D. Hieronymus Calà, aliique in suis Consiliis,
Disceptationibus, Decisionibus, & Controversiis; ne
aliene transcribam, & onus ullo sine honore suscipiam, ea tantum, quæ ad Decretorum praxim conferunt, brevitate, qua soleo, visum fuit adnotare.
Restitutio igitur in integrum est ipse causæ læsæ rein-
2 tegratio, seu rei in pristinum repositio; unde Julius
Paulus *lib. 1. recept. sentent. tit. 7.* eam ita definit: *Restitutio integri est reintegranda rei, vel causa actio.* Duplicites autem in re judiciali militat: primò, si ad-
3 versus temporis lapsum actor, vel reus jus suum non
proposuerit, vel incumbentia præstituto tempore non
probaverit; quæ propriè dicitur restitutio ad pinguius
probandum, *l. minor 36. D. de minor.* quod si bis concedatur primum, & secundum beneficium vocatur, de
quorum beneficiorum materia latè dictum est: secundo, si adversus sententiam prolatam petatur, quod
læsionem continere prætenditur, *l. 1. l. 4. & ult. & toto tit. C. si advers. rem judic.* Rendens. *dec. 11.* Cævall. *comm. contra com. quæst. 542.* cujus quidem restitutionis effectus est, ut ea pendente nihil sit inno-
4 vandum, *l. unica C. de in integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat.* Verum enim vero causa cognita a Prætore conceditur ad inspiciendum, an sententia recte prolata fuerit, ut ex text. in *l. 3. C. ubi, & apud quem cognitio in integrum &c. l. 3. C. quibus ex causis majores in integrum &c.* ita quod oporteat
iterum causam revideri.
Insuper bifariam conceditur, aut personis ratione privi-
5 legii lege largiti, aut aliqua causa, quæ justa prætori videbitur, ut deducitur ex tex. in *l. 1. D. de in integr. restitutione*, personis, ut puta minoribus de jure
communi 25. annis, ex text. in *l. 1. D. de minor.* in
6 *l. minoribus 5. C. de in integrum restit.* cum per ætatem imperfecto judicio sint, & aliuno indigeant: hinc
eccuratè Bocer. *clas. 6. disp. 10. de restitut. in integr. th. 53.* inquit: *Causa restitutionis in integrum minorum propria est lubricum ætatis, id est inconsulta facilitas, animi simplicitas, imbecillitas, & infirmitas consilii atque, qua minor læsus est, l. verum 11. §. si locupleti 5. vers. neque enim ætatis, & §. item non restituitur 4. de minor., & l. 2. C. si adv. delic. & l. 1. C. de fideijussori. min. l. 1. in princ. l. ait Prætor 7. §. 5. in fin. de min. & l. 2. C. qui, & adver. quos in integr. re-*
7 *stit. non poss.* Civitatibus, atque omnibus Universitatibus, ut ex text. in *l. Remp. C. de jure Reip. lib. 11.* ibi: *Remp., ut pupillum extra ordinem juvari moris est*, & ex text. in *l. Resp. C. quibus ex causis major. in integrum restit.* ibi: *Resp. minorum jure uti solet: ideoque auxilium restitutionis implorare potest*; & licet glos. in *d. l. Resp. lit. D.* de Rep. Romane intelliget, ibi: *scilicet Romanorum, alia enim Civitates privatorum loco habentur*; nihilominus Gl. in *d. l. Remp.* contrarium verius existimat; nempe restitutionem competere omnibus Civitatibus, ibi: *vel verius aliarum Civitatum*, cum prædicta glos. in *l. Respubl.* quoque inhæret, & a Doctoribus communiter approbatur, ut videre est penes Oddum in *tractat. de in integrum restitut. par. 1. qu. 3. a n. 58. usque ad 62.* & eruditissimum D. Emanuel Gonzalez in *comment. ad Decret. tit. 41. de in integr. restitut. cap. 1. num. 11. & 12.* & comprobatur ex *l. 1. C. de officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Præsidis obtinet*, in qua legitur: *in causa, quæ spectat ad utilitatem Reipublica, eum qui vice Præsidis Provinciam administrat, potuisse cognoscere in dubium non venit. Sanè si in aliqua captum est jus Reipublica, juxtà scitu Divorum Principum defensores Reipublica, si modo adesse fiduciam negotio putent, restitutionis auxilium possunt flagitare*; & cum Imp. Gordian. locutus fuerit ad Provinciarum Præsides certum est, quod non de Republica Romana intelligi debet: tum etiam, quia defensores, qui hoc restitutionis remedio uti poterant, omnibus dabantur Civitatibus ut ex *auth. de defensoribus Civitatum*, triplici ratione; prima, quia considerata Civitate sub jure publico Universitatis, quod Universitati competit, Resp. dicitur; secunda, quia in Civitatibus minores, & miserabiles personæ semper existunt, propter quas Romana Resp. hoc beneficio utitur; tertia, quia per administratores reguntur, per quos ut plurimum in eorum negotiis
8 debita omittitur diligentia. Oppida vero, & Castra
paucorum hominum, quæ per administratores fortassis
non reguntur, & in eis minores, vel aliæ personæ
miserabiles non existunt, vel minores caput familiæ
non constituunt, neque uti cæteri ad Comitia, seu
Parlementa accedunt, hoc beneficium restitutionis non
habent; nam rationes perpensæ non æque militant;
9 & patres minoribus filiis præjudicant; filii vero ex
hoc capite non restituuntur, *l. Æmilius 39. D. de minor.* ibi: *putabam bene judicatum, quod pater ejus, non ipse contraxerat*, & *l. 3. §. sed utrum D. eod.* Oddus
loca cit. art. 11. num. 71.
Item Collegia publica auctoritate approbata, prout erant
10 illa antiqua Romanorum, ut in *l. sodales ult. D. de Collegiis, & corporibus illicitis*, & notant Jacobus Cujac. *lib. 7. observ. cap. 30.* Joannes Rosin. *Antiquit. Roman. lib. 8.* Fontanella *decis. Cathal. 108. num. 1.* in integrum restitutione juvantur in causis contum tangentibus, Regens de Marin. *in observat. ad decis. Revert. 156. sub num. 2.* idem Fontanella *decis. 109. num. 6. 14. & seqq.* ad quorum instar visuntur hic Neapoli nonnulla Artificum Collegia, & Confratriæ, quæ etiam ad utilitatem publicam conferunt, scilicet Argentariorum, ut in *Nov. 136.* & similium, de quibus singulatim statuitur enumeratio in *l. fin. D. de jur. immun.* hæc autem capitulationibus unamquamque artem respicientibus regio assensu roboratis instituta fuere, eligunt superiores, qui Consules appellantur, habent loca, sive Ecclesias, ubi dicti Artifices congregantur, & quamplurima pietatis opera exercent.
Omnes Ecclesiæ, ut in *cap. 1. tit. de in integr. restitut.*
11 & in *cap. 1. eod. tit. in 6. Clem. 1. eod.* & omnia loca pie hac restitutione potiuntur, per text. in *l. omnia privilegia C. de Episc. & Clericis.* Clericis vero, sive aliis Ecclesiasticis personis respectu bonorum patrimo-

tialium, etiam si ad eorum titulum Sacros ordines susceperint, non competit, ut post quamplures probat Sforr. Odd. *de restitut. in integrum par. 1. qu. 3. art. 8.* hinc pro legato ab Eminentissimo Cardinale Pyrro Aloysio Carafa relicto in beneficium Reverendissimi D. Francisci sibi conjuncti de familia Carafa in prælatura Romæ versantis, cujus annui introitus cum notum forte existunt in patrimonio terræ Balvani, in causa inter concreditores dicti patrimonii, a restitutione prædicta fuit exclusus d. Reverendissimus D. Franciscus Carafa penes Scribam Carbone.

Item foriosi, qui minoribus æquiparantur, muti, & sur-
12 di, atque omnes miserabiles personæ, quæ suis negotiis præesse nequeunt, & indigent alterius auxilio, hanc habent restitutionem, ut videre est penes eundem Oddum *quest. 3. art. 1. 2. & 3.*

Mulieribus autem indistinctè hoc remedio succurrendum
13 non est, sed tantum si pauperes sint, vel aliqua de causa miseratione dignæ reputentur, aut in causa dotis, ut probat Oddus *qu. 10. art. 6.* & in Regno Neapolitano generatim restituuntur ad pinguius probandum, & gaudent primo, & secundo beneficio; non vero adversus sententiam, ut in *Constit. Regni* incip. *Obscuritatem* notat Afflictus, Ursill. *in annotat. ad eund. in dec. 356. n. 5.* Rovit. in *Pragm. 1. n. 22. de Minoribus*, Præses de Franchis *decis. 284. num. 2.* Regens Capycius Latro *decis. 89.* Consiliar. Staiban. in *observat. ad resolut. 195.* Illustris Dux Vasti Gerardi super *Rit. M. C. 71. num. 10. & 11.* prout quoque viduis regulariter adversus sententiam hoc denegatur beneficium, de Franc. *cit. loca*, ac Thor. *3. tom. post. 2. vers.*
14 *restitutio adversus sententiam*. Cæteras vero personas, quibus hoc restitutionis remedio succurritur, videre est penes laudatos Auctores.

Cum igitur de restitutione ex privilegio sit cognitum, ad aliud restitutionis caput pergo, in quo breviter
15 dico, quod ex qualibet causa, quæ Prætori justa videbitur, majoribus quoque competit restitutio, ut ex text. in *l. 1. D. quibus ex causis majores in integrum restituantur*, ibi: *Item si qua alia justa mihi causa esse videbitur, in integrum restituam, quod eis per leges, Plebiscita, Senatus Consulta, Edicta, decreta Princi-*
16 *pum licebit*, ubi plures enumerantur casus, prout in legibus sequentibus, & præsertim in *l. sed etsi 26. §. quoties eod. tit.* cujus hæc sunt verba: *quoties per absentiam quis non tota tempore aliquem exclusit (ut puta rem tuam possedi uno minus die statuto in usucapionis tempore, deinde Reip. causa abesse cœpi) restitutio unius diei adversus me facienda est. Item (inquit Prætor) si qua alia justa mihi causa videbitur, in integrum restituam. Hæc clausula edicto inserta est necessarie; multi enim casus intervenire potuerunt, qui deferent restitutionis auxilium, nec sigillatim enumerari potuerunt, unde quoties equitas restitutionem suggerit, ad hanc clausulam erit descendendum, utputa legatione quis pro civitate functus est. Æquissimum est eum restitui, licet Reip. causa non abfuit; & sæpissime constitutum est, adjuvari eum debere, sive habuit procuratorem, sive non. Idem puto, etsi testimonii causa sit evocatus quis ex quolibet Provincia, vel in Urbem, vel ad Principem. Nam & huic subveniri sæpissime rescriptum est. Sed & iis, qui cognitionis gratia, vel appellationis peregrinati sunt, similiter subvenitur, & generaliter quotiescumque quis ex necessitate, non ex voluntate abfuit, dici oportet ei sub-*
17 *veniendum*. His addendum puto, quod in facto habui, nempe si post sententiam detectum sit, testes falsum deposuisse, vel procuratorem cum adversa parte collusisse, cum nemini fraus opitulari debeat. Pro decretorum ornatu non tædeat in medium proferre causam inter Illustrem Plateam Nili, seu Nidi, & D. Antonium, D. Dominicum, & D. Fabritium Carafa in Regio Collaterali Consilio decisam. Prædicti de Carafa petierunt admissionem ad honores prædictæ Illustris Plateæ, ut filii D. Hectoris Carafa; & quia contradictionem faciebat Illustre Sedile, quod non ex legitimo conjugio orti fuerint, fuit causa commissa in S.C., ubi termino dato, atque compilato, coram Dominis duarum Aularum cum interventu Fisci Patroni, ut moris est, referente eodem Sacro Consilio in Regio Collaterali, & coram Domino Prorege judicatum fuit pro prædictis de Carafa; adversus quam sententiam Illustre Sedile petiit restitutionem in integrum, & obtenta a D. Præsid. S.C. regia decretatione, quod idem Magnificus relationem faceret ad finem videndi, an esset locus, & an esset deferendum petitæ in integrum restitutioni, de duobus fuit tractatum: primò, an Illustri Plateæ, seu Sedili restitutio in integrum competeret; secundò, quatenus competeret, an per sententiam Sedile fuisset læsum.

Pro parte Sedilis dicebatur primò, quod inclyta Civitas
18 Neapolitana in sex dividitur regiones, sive quarterios, quorum quinque sunt Nobilium, & vocantur Plateæ, vel Sedilia, nempe Capuanæ, Montaneæ, Nidi, Portus, & Portænovæ, postrema Platea est popularis, & ipsæ Civitatem constituunt, quibus ejusdem Civitatis cura committitur, ut notat Mutius Surgente in *adnotat. ad libr. Marci Antonii fratris de Neapoli illustrata fol. mihi 411.* ibi: *& non immerito Rex Ladislaus sex Sedilibus Civitatis curam commisit, & quodlibet Sedile publicum est, & Civitatis pars, d. cap. fundamenta §. proinde l. 2. §. 1. D. ne quid in loco publico, l. si quis e filio §. 1. D. de legat. 1. & late deducit German. in lib. de Sedilibus* D. Præses de Franchis *decis. 207. num. 8.* Franciscus de Petris *cons. 46.* Consiliar. Roccus *de officiis rubr. 17. tit. de offic. Platearum Civitatis Neapolis*, Tasson. *in Pragm. de antefato vers. 3. observ. 3. n. 22.* cum quodlibet Sedile dicatur pars Civitatis ex *l. 3. D. de officio assessorum*, Florian. in *l. Testatrix §. plures D. si servitus vindic.* & D. Regens Annibal Moles *tit. de Civitate Neapolitana §. 8. qu. 9. n. 17.* ibi: *& ideo secundum juris dispositionem censetur, ac si esset ipsa Universitas respectu attingentium illud Sedile, ex tex. in l. 1. D. quod cujusq. Univers. nomine, & Sedile prædictum habet quandam jurisdictionem in suos nobiles tam ex juris dispositione juxta text. in l. fin. C. de jurisdict. omnium Judicum, cum ex dispositione Capitulorum ipsius Civitatis, ut in provisione Caroli V. de anno 1526. die 6. Julii, & ex Capitulis D. Petri de Toledo expeditis in anno 1540.* probant Fabius Anna *cons. 133. num. 3.* & D. Regens Capyc. Latro *consul. 50. n. 74.* hinc sicut Civitati com-
19 petit in integrum restitutio, ita cuilibet Plateæ, seu Sedili, Sichard. in *l. Resp. num. 8. C. ex quibus causis majores in integrum restit.* nam illud quod dicitur de toto quoad totum, dicendum erit quoque de parte, ex reg. *l. quæ de tota D. de rei vin.* Secundò, nam prædicta Sedilia erant vere Collegia, sic dicta, quod ibi homines colliguntur, juxta glo. in *l. 1. verb. Collegium D. quod cujusque Universitatis nomine*, cum nobiles in propriis locis congregentur, & Constitutiones, sive Consuetudines juribus non contrariæ inibi existebant, & retro a Serenis. Regibus, prout a Carolo I., Rege Ladislao, Rege Catholico, & ab Imperatore Carolo V. hujusmodi Collegia erant approbata, ut videre est penes citatos Regni hujus Auctores: idcirco ad instar Universitatum omnibus privilegiis gaudere debebant, ex text. in *l. 1. §. quibus D. quod cujusque Universitatis nomine*, ibi: *quibus autem permissum est corpus habere Collegii, Societatis, sive cujuscumque alterius nomine, eorum proprium est ad exemplar Reip. habere res communes, arcam communem, actorem, sive Syndicum, per quem tamquam in Rep. quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, & fiat*. Tertiò, quod prædicta Sedilia in negotiis, & litibus ad ea pertinentibus, in quibus omnes nobiles præesse nequeunt, reguntur per deputatos a Cœtu nobilium electos, qui non mutantur, & omnibus nobilibus præjudicant præsentibus, & absentibus; ideoque uti administratores habentur, & differunt a procuratoribus; nam isti per
20 Principales eliguntur, qui in causis intervenire possunt, ipsique procuratores revocare: hinc sicut Universitatibus, Collegiis, & Communitatibus, quæ per administratores reguntur, competit restitutio in integrum, ut latè docent Odd. *de restit. in integr. p. 1. qu. 3. art. 9. & 12. n. 76.* Petrus Fontanella præcit. *decis. Cathal. 109. n. 13. 15. & 16.* & communiter DD. ita etiam Sedilibus competit. Quartò, quia in Sedilibus, prout in præsens, existunt pupilli, & minores, quorum intuitu æquè ac in Communitatibus, licet non regantur per administratores, in integrum restitutio locum habet, ut scribit Odd. *p. 1. qu. 3. d. art. 9. n. 62.* ibi: *vel quia in ea infiniti minores, & pupilli reperiuntur, quorum interest eorum Remp. incolumem ab omni damno, & læsione servari, & d. qu. art. 11. num. 71.* Fontanella *ibidem e num. 13.* aliique DD. ita & Sedilibus: & quod in hac re præjudicium minorum erat maximum, & de præsenti; quoniam admittere ad Se-
21 dile indignum, esset injuriam digno irrogare, ut po-

tus

tat Eminentissimus Cajetanus Jentaculo 11. super illo
D. Pauli ad Philipp. 2. ibi : *Qui cum in forma Dei
esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.
Plus est*, inquit, *facere se alteri æqualem in dignitate,
cum non sit, quam eidem auferre bona, cum verè per*
22 *rapinam arbitratur, & lædat personas aliorum*. Quintò,
siquidem habens litis consortem privilegiatum, juva-
tur ejus beneficio etiam non petito, ratione commixti
interesse, Fontanella *decis.* 111. Gamma *decis.* 162.
Pheb. *decis.* 61. D. Altimar. *in observ. ad Rovit. cons.*
32. *to.* 2. etiam si persona privilegiata non sit in ju-
dicio propter individuum interesse, quod reddit causam
individuam, ut probat idem Fontanella *d. decis. a num.*
22. ibi : *ad quod in primis adducebam text. in l. si
communem in principio D. quemadmodum servitus amitta-
tur*, ibi : *si communem fundum ego, & pupillus habe-
remus, licet uterque non uteretur, tamen propter pupil-
lum, & ego viam retineo. Secundò adducebam in pro-
posito cativaem connexorum, unitorum, & individuorum,
in quibus nullus nescit, communicari privilegia, & be-
neficia, ita ut omnes habeant, quod uni soli competit
alias ex se privilegiato, ex glos. in cap. 1. verb. unica-
do extr. ad sede vacante, & num.* 18. ibi : *tertiò, quia
ubi materia est individua, socius gaudet privilegio socii,
quo alias non gauderet, l. si is, qui duas D. de libe-
rat. legata*. Cum ergo in præsenti causa interveniat
Regius Fiscus habens interesse formale prout ex lite-
ris regalibus, & notat Marcellus de Mauro *allegat.*
7. quod nobilitare personas sit solummodo Regis, cum
in Principe tantum thesauri pateant dignitatum, Anna
alleg. 130. ibique Filius in *addit.*, ac D. Regens de
Ponte *de potestate Proregis tit.* 12. *de delegatione cau-
sarum num.* 2. & 3. idcirco competit dictæ Illustri
Plateæ in integrum restitutio, quæ Fisco competit.

E contrario pro prædicta de Carafa dicebatur primo,
esse verum, quod quinque Plateæ Nobilium cum alia
populari constituebant Civitatem, & ab eis creaban-
tur Syndicus, & Electi, ut per Surgentem *de Neapo-
li illustrata lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 30. D. Præses *decis.* 207.
num. 8. Montanar. in *Pragm.* 2. *de administratione Uni-
versitatum num.* 317. pro ipsius guberno; sed licet in
negotiis Civitatem respicientibus restitutionis remedio
gauderent, secus tamen in negotia eorum nobilitatem
respicientibus; cum sit peculiare, & separatum inte-
resse nobilitatem respiciens, non universale circa gu-
bernium. Secundò, quod dicta Sedilia licet nomine
23 convenirent cum antiquis Romanorum Collegiis, ta-
men re vera valde differebant, nam illa erant Arti-
ficum, hæc Ordines nobilium; illa circa eorum pro-
fessiones, quæ ad Gubernium Civitatis Romæ confe-
rebant, arcam communem habebant, Superiores crea-
bant, qui administratores erant; hæc autem nobilium,
& circa ordinem nobilitatis a Rege approbata, neque
habent superiores, cum unusquisque nobilis in rebus
Sedilium suum proferat votum, & circa negotia de-
putati ab illis electi se gerant uti procuratores in
exequendo conclusiones per vota peractas, ideoque nil
mirum, si illa hoc restitutionis beneficio juvabantur,
24 quo hæc potiri nequeunt. Tertiò, quia minores in
Sedilibus officia non exercent, nec suffragia præstant,
& in electione deputatorum nulla læsio considerari
potest, cum deputati in litibus nobilitatis exequantur
conclusiones, quæ ab ætate majoribus fiunt. Quartò,
quod hæc restitutio in integrum petita ratione inte-
resse conjuncti cum Regio Fisco minime competat,
25 etiam ex eo quod Fiscus in hujusmodi reintegratio-
nis causa non habeat formatum interesse in hoc Re-
gno, prout in Hispaniis, ubi nobiles a tributis sunt
immunes; in hoc vero Regno tam nobiles, quam
ignobiles ad ea tenentur, ut ex *tit. Pragm. de jur. &
exaction. fiscal.* Fiscus autem in his causis solum assi-
stit, ad collusionem evitandum, & hac ratione inter-
ventus Fisci fuit a Catholica Majestate ordinatus, ut
notat D. Regens Rov. *cons.* 31. *tom.* 2. ubi in illa cau-
sa petitionis Sedilis pro primo, & secundo beneficio
ex juribus Regii Fisci noluit Fiscus ei deferre, nec
fuit admissus ad recusandum Judicem uti suspectum;
nam cum habeat simplicem assistentiam, nec beneficia
petere, nec Judices recusare valet, D. Regens Sanfe-
lic. *decis.* 90. *n.* 21. Regens Capycius Latro *decis.* 164.
num. 22. Dominus Altim. *in observ. ad decis.* 1. *num.*
42. *circa med. D. Roviti*, secus vero in Hispaniis, ubi,
ut dictum est, habet formatum interesse, ut notat
Joannes Arse Otalora *de nobilit.* 3. *par. princip. cap.* 6.

Præterquamquod integerrimus Consiliarius D. Petrus Mes-
siones, qui pro Fisco interveniebat, veritatem, & bo-
nam fidem agnoscens, non solum hanc restitutionem
non petiit, sed pro exequutione sententiæ decreto jam
prolato inhæsit. Rursum interesse officiorum, quæ
Nobilibus distribuuntur, præsertim Catapaniæ, erat
nimis remotum, & incertum, pro quo restitutio in
integrum locum minimè vindicat, ut probat hac in re
Eminentissimus de Aretio *cons.* 33. *inter consilia D. Ro-
vitis tom.* 2. sicuti reintegrationem ad honores nobili-
tatis esse modici præjudicii, si a persona nobilis præ-
tenderetur, substinet idem D. Rovit. *consil.* 32. *num.* 8.
tom. 2.

Quoad alterum punctum, quod propter læsionem resti-
tutioni in integrum petitæ ab Illustri Platea Nidi
erat deferendum, dicebatur, prætensum matrimonium
inter D. Hectorem, & Liviam Cucco contractum non
esse concludenter probatum; ex quo in Libro Paro-
chi, in quo alia matrimonia scripta apparebant, illud
non erat enunciatum formula a C. Tridentino præ-
scripta, quæ notatur ab Episcopo Barbosa de officio,
26 & potestate Parochi *c.* 6. *num.* 9. videlicet : *Die . .
Mense . . Anno . . Petrus, & Berta factis intra mis-
sarum solemnia trinis denunciationibus, tribus diebus fe-
stivis continuis*, *videlicet : Die . . Mense . . . dicti
Anni . . & nullo impedimento allato, servatisque aliis
servandis, conjuncti sunt matrimonio a me N. in Paro-
chia N. talis loci, & inter missarum solemnia ibidem
benedictionem matrimonialem receperant, præsentibus N. N.
& N. N. testibus* : si fuerit dispensatio obtenta, post
illa verba, *nullo impedimento allato* addatur, *& obten-
ta dispensatione* : at vero Parochus in eo libro ita te-
status fuerat. Anno Domini 1648. die 6. Januarii D.
D. Hector Carafa vocavit me insimul cum Reverendo
D. Vincentio Cimitile, & Carolo Campanile, & ait
mihi, quod ipse volebat in sponsam Liviam Cucco,
quæ respondit, quod volebat D. Hectorem in mari-
tum : tale factum retuli Episcopo Nolanæ Diœcesis,
qui jussit mihi, quod ad aliud non progrederer, po-
stremo cum prædictus D. Hector intenderet illud con-
firmare, denuo certiorem feci Episcopum, qui mihi
Parocho injunxit, ut illud ratum haberem, prout ra-
tum habui sub die 10. mensis Julii 1649. in præsen-
tia prædictorum Cimitile, & Campanile, & mei D.
Francisci Campanile Parochi Mariannellæ : quæ verba
prolata a D. Hectore, & Livia, *quod volebat*, non
concludebant matrimonium contractum de præsenti;
27 sed tantum continebant sponsalia, & matrimonium de
futuro, ut notant Sylvestrius *v. sponsalia q.* 6. *dicto* 4.
Angel. *verbo sponsalia n.* 11. Tabiena *qu.* 7. *n.* 8. in
eodem verbo, cum aliis relatis per Sanchez *de sponsa-
libus, & matrimonio lib.* 1. *disp.* 18. *num.* 13. Berous *qu.*
6. *a.* 2. & 3. & quamquam locutio Liviæ referretur
ad maritum, atque adeo ad matrimonium, consensus
tamen non erat uniformis, & reciprocus, ut post quam-
plures notat Baldus in *cons.* 165. *n.* 1. *circa fin. vol.* 2.
quod confirmabatur; quia denunciationes juxtà præ-
scriptum S. C. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 1. defi-
ciebant, imo & benedictio Parochi ut in *d. sess. c.* 9.
ad hæc Parochus non testatus fuit, eos in matrimo-
nium conjunxisse, cum illud pro vero matrimonio
non habuerit : & licet in mense Julii 1649. appare-
ret ex eadem Parochi attestatione fuisse ratificatum,
ratificatio tamen operabatur circa suum antecedens,
quod cum esset nullum, validum reddere non valebat,
Baldus in *l. eam quam n.* 37. *C. de fideicomm.*

Rursus erat nimirum dubitandum nunquam illud adfuisse;
siquidem ex fide baptismatis de anno 1641. constabat,
D. Dominicum esse filium legitimum, & naturalem
D. Hectoris, & D. Liviæ Cucco conjugum, quæ fuit
præsentata in anno 1661. in M. C. pro consecutione
alimentorum contra occisores prædicti Hectoris; quan-
do in numeratione de anno 1643. apparet, quod Li-
via habitabat in sua domo sola, & matrimonium, ut
in præsens ajebant, erat contractum in anno 1648.
& ratificatum in anno 1649. Cum igitur dicta fides
baptismatis non esset vera, & fidei matrimonii con-
traria; neutri erat credendum, Alba *cons.* 224. *num.* 8.
Natta *cons.* 245. *n.* 5. *lib.* 2. Farinac. *de falsitate, &
simulat. quæst.* 153. *par.* 7. *num.* 121. arguendo etiam,
quod sicut producens testes falsos in uno, in omnibus
28 reputatur falsus, ut latè notat Consiliarius Gizzarel-
lus *decis.* 86., ita in præsens ex fide baptismatis non
vera arguendum erat adversus matrimonii attestatio-
nem,

nem, quod arat fundamentum pro obtinenda io inte-
grum restitutione.
Pro parte verò de Carafa allegabatur, quod matrimo-
nium contrahitur quibusva verbis consensum impor-
29 tantibus; quinimò etiam signis exterioribus, ut ex
Rota *decis. 341. par. 11. recent. editione Veneta de anno*
1691. quod attestatio Parochi relationem factam Epi-
scopo continebat, quam aliter aaprimere nequiverat;
ra tameu vera actus per verba de præsenti jam fuit
expletus a D. Hectore, & Livia; prout omnino cre-
dere par erat: & quamvis nominaret Liviam spon-
sam, de communi usu loquendi uaor sponsa quoque
denominatur; cumque Hector infirmus in lecto jace-
ret, bac de causa denunciationes non requirebantur,
atque etiam na a consanguineis matrimonium cum di-
cta Livia disparis conditionia impediretur, ut notat
eruditissimus Emanuel Gonzalez in *commenteriis ad*
Decretal. lib. 4. cap. cum inhibitio de clandestina despon-
sat. num. 7. & Reverendus Ferdinandus Castro Palaus
de sponsal. disp. 2. puncto 13. §. 8. num. 8., & 9. pro-
inde in anno 1649. de ordine Episcopi sine denuncia-
tionibus fuit coram Parocho confirmatum, juxta S.C.
30 Trident. *cit. sess.* ibi: *nisi Ordinarius ipse expedire*
judicaverit, ut prædictæ denunciationes demittantur, quod
illius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit.
31 Quoad verò nuptialem benedictionem, certo certius
est, eam non esse de matrimonii substantia, sed tan-
tum a Tridentina Synodo *sess. 24. de matrimon.* requi-
ri ad majorem Sacramenti decorem, & honestatem,
sic, ut ejus omissio, dummodo contemptus absit, non
quidem letbale, sed vaniala duntaxat peccatum sit,
Perez *de matrim. disp. 43. de denunciat. seu monit. sect.*
10. præsertim in Civitate Neapolis, ubi solemnitas
hæc benedictionia nuptialis nusquam observatur; item
quia in anno 1673. ab Episcopo Nolano, audito Pro-
motore Curiæ illud matrimonium in anno 1648. con-
tractum, validum fuit declaratum, & comprobatum
plurium nomero tastium in S. C. productorum; & pro-
inde filii postmodum nati procul dubio arant naturales,
& legitimi, de fide vero producta post sententiam
S.C. adversus quam petita est restitutio, ab eodem
S.C. nulla fuit habita ratio, dum non constabat, a
quo præsentata fuerit in dicta M.C.
Proposita hujusmodi causa in Regio Collaterali Consi-
32 lio junctis Dominis duarum Aularum coram Excel-
lentissimo Prorege, & Dominis Regentibus pro pri-
mo puncto fuit judicatum, *non esse locum petitæ in in-*
tegrum restitutioni, uno tantum voto, vel duobus ni
fallor, exceptis; & pro secundo communi voto *non*
esse deferendum, ego in ordine octavus mea consueta
brevitate ita protuli votum. Ne Excellentiæ vestræ
molestus sim post suffragia tot Consiliariorum Sapien-
tum circa primum punctum voto *non esse locum* adhæ-
reo, considerando, quod in dubio hoc remedium uti
aatraordinarium est denegaodum, quum duo ordinaria
axistunt, reclamationis videlicet, atque nullitatis; eo-
que magis in re parvi præjudicii. Circa secundum,
mihi videtur respondara ad falsitatis objectum, quod
a parte deducitur ex baptismatis fide producta per D.
Dominicum in M. C. arguendo, quod sicut illa fuit
procurata, & non vera, ita quoque attestatio reperta
in libro matrimoniorum, atque aliæ fides extractæ a
libro baptismatis essent non veræ, & procuratæ, dum
lex contra producentem in uno puncto falsam proba-
tionem, in alio quoque præsumit, secundum adducta
33 in *dec. 86.* Consiliarii Gizzatelli; nam licet vera sit
propositio, & argumentum non leve, tameo quoties
facta diversam origioem, & circumstantias habent di-
versas, propositio minimè procedit, etenim D. Domi-
nicus in anno 1661. germaous, & major natu pro-
prio amore ductus voluit ostendere, quod etiam ipse
arat ortus in constantia matrimonii; non ideò neces-
sario sequitur in præjudicium aliorum fratrum, quod
in anno 1748. non fuerit matrimonium contractum,
quando cursus temporis anoorum septem, & status in-
firmitatis, qua tunc temporis laborabat Hector, quum
dictum matrimonium fuit contractum, sunt duæ cir-
cumstantiæ, quæ constituunt hominem Æternitatia roe-
morem, & sunt causæ impulsivæ ad matrimonia con-
trabendum; præsertim si filii existant, ut in præsenti,
ob illorum amorem: binc argumentum, quod com-
muniter ab accidentibus sumitur ast fortissimum, prout
34 communiter fatentur Doctores penes Everardum in
locis argumentorum legalibus, loco a communiter acci-
dentibus, Barbosa in *locis commun. argument. jur. loco*
20. a communiter contingentibus cui accedit doctrina
Beccii *cons. 78. num. 12.* ubi subtiles omnes interpetra-
35 tiones, quæ falsitatem excludunt, sunt admittendæ,
Bertazzol. *cons. crimin. 53. n. 23. & seqq.* latè Farinac.
de falsit. & simulat. qu. 53. per tot. a num. 192. Præ-
terquamquod in anno 1661. non fuit producta fides
matrimonii, sed baptismatis tantum prædicti D. Do-
minici, quod quippe diversum est: at quando, Ex-
cellentissime Domine, aliquale remaneret dubium, quod
mihi plane oon est, hoc fortassis in materia parvi
præjudicii vim baber, ne prædicti fruantur bonoribua
Sedilia, in quo Pater fuit, & in præteritum etiam
naturales ad illud admittebantur? minimè certè, quia
beneficia sunt ampllanda, & in hac materia hæc est
vera sententia, quam Excellentiæ vastræ oon impro-
bandam eaistimo, uti Principi, ejusque naturæ con-
36 sentaneam, cum oporteat eum esse beneficum, &
omni tempore liberalem, ut Dominus Præses Cassa-
næus in *catalogo gloriæ Mundi in 5. par. consid. 8.* ele-
gantissimis firmat exemplia; non debeo igitur in præ-
sena causam Excellentiæ vestræ præbere dicendi cum
Magno Alexandro, bunc perdidi diem, quo benefi-
cium alicui non contuli: ideoque uniformem reddo
me votis, *non esse locum, & non esse deferendum.*
Prænarrato exemplo adjungitur alia decisio inter Vene-
37 rabilem Ecclesiam Sanctæ Sophiæ hujus Civitatia, &
Magnificam D. Olympiam Majorana minorem in mea
Aula prolata. Etenim declarato nullo testamento, quo
D. Jannarius Majorana proptar uxoris odium D. Olym-
piæ filiæ infanti tantum legitimam reliquerat, & alia
bona D. Nicolao, & D. Carolo Majorana perpetuo
fideicommisso, ad quod respectu domus, quam in bac
Civitate possidebat, Venerabilem Ecclesiam Sanctæ
Sophiæ vocavarat: hæc advesfus sententiam in inte-
grum restitutionem petiit, sed pro parte D. Olympiæ
dicebatur, rali restitutionis remedio locum non esse,
& Venerabili Ecclesiæ minime illud competere; qoia
D. Olympia uti minor erat privilegiata, & privilegium
restitutionia quoque habebac, quo casu neque Eccla-
siæ, neque ipsi competebat, ideoque solum de recla-
matione jam interposita erat tractandum, & interim
pro sententiæ executione ipsam in bonorum possessio-
nem esse immittendam. Fundabatur primo propositio
in *l. verum* 1. *§. item quæritur, & in l. si minor 25.*
annis filiofamilias 35. D. de minorib. ex quibus juri-
38 bus deducitur, quod privilegiatus contra privilegiatum
hujusmodi caret beneficio, & conquassantur privile-
gia, ut communissimè DD. Secundò nam prædicta re-
gula limitatur, quotiea unus privilegiatus certat de
damno evitando, alter da lucro captando, ut videre
est penes Stort. Oddum *de restit. p. 1. qu. 58. art. 5.*
bæc sanè limitatio considerabatur io beneficium D. Olym-
39 piæ duplici ex capita: primò, quia uti filia jus in
bona patris babebat; bona enim parentum a naturali
ratione liberia communi voto parantur. Hinc bene
Paulus *lib. 2. ad Sabinum in l. 11. D. de liber. & post.*
ibi: *In suis heredibus evidentius apparet continuationem*
dominii eò rem perducere, ut nulla videatur hereditas
fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam vivo pa-
tre quodammodo domini existimabantur; unde etiam fi-
liifamilias appellantur, sicut patresfamilias sola nota
hac adjecta, per quam distinguuntur genitores ab eis,
qui geniti sunt; itaque post mortem patris non heredita-
tem percipere videntur, sed magis liberam bonorum ad-
ministrationem consequuntur; hac ex causa licet non sint
heredes instituti, domini tamen sunt; nec obstat quod
liceat eos exheredare, quos & occidere licebat: & Pa-
pinian. *lib. 29. quæstionum in l. scripto 6. D. unde li-*
beri ad propositum inquit: *Non sic parentibus libero-*
rum, ut liberis parentum debetur hereditas, parentes ad
bona liberorum ratio miserationis admittit, liberos natu-
ræ simul, & parentum commune votum. Secundò, quia
jus jam sibi per S. C. santentiam, qoa testamentum
fuit declaratum nullum, in boois paternis erat acqui-
situm; exinde tractabat D. Olympia de damno vitando
in re debita, qua super jus acquisitum habebat.
Sed è contrario pro Ecclesia veritatem axistere respon-
debatur: etanim illa de damno vitando certare vide-
40 tur, qui primum in lucro fuit, ut notat Glossa in
l. 1. §. si quis, ver. per in integrum restitutionem D. de
itinere, actuque privato, ubi legitur, quod si quis per
inundationem usus non sit itinere, actuque hoc anno,
cum superiore usus sit, potest repetita die hoc inter-
dicto

dicto uti per in integrum restitutionem ; hinc Glossa dicit : *hic jam fuerat lucratus eundo in anno præcedenti, & sic magis anhelat non perdere*, ut post Surdum *de if.* 200. *num.* 10. tradit Cyriacus *lib.* 1. *controverſ.* 199. *num.* 9. & Sfortia Oddus declarando prædictam limitationem exemplificat, quoties is, qui restitutionem petiit, remaneret io damno, si eam non obtinuit, & is contra quem petit, locupletaretur, *d. p.* 1. *qu.* 18. *art.* 5 ergo cum Ecclesia fuerit prima substituta, & per sententiam declarato testamento nullo substitutionem perdiderit, si restitutio ei non concederetur, D.Olim-
41 pia remaneret locuples cum damno ipsius Ecclesiæ ; pro qua ego quoque considarabam, Ecclesiæ privilegium esse quovis alio potentius ; Ecclesia enim ad cultum Divinum est instituta, & in Ecclesia multa profectò prò fidelium animabus opera exercentur salutaria : quamobrem Imperator Fridericus in *Const. Regni* incip. *justi cultoris tit. de quibus causis primitus cognoscitur*, hunc sane constituit ordinem tum in audiendis, tum in litigiis decidendis, ut scilicet Judices causas Ecclesiarum primitus, deinde fiscales, subsequenter pupillorum, Orphanorum, & Viduarum, seu quarumlibet debilium personarum excutiant, prout alias innuimus.

Et ad primam rationem deductam ex text. in *l. in suis*
42 *D. de lib. & post.* respondebatur, quod filii vivente patre quodammodo existimantur domini, sed verè bonorum domini non sunt ; dicit enim textus *quodammodo*, quia regulariter filiis bona relinquuntur ; sed aliquando etiam vidimus, quod iis institutis in legitima, aliter disponant, & sepissimè non extantibus masculis, sed filiabus ; nam eis relicta dote, consanguineos instituunt, ut bona in eorum familia conserventur, & Glossa in *d. l. v. quodammodo* dicit, hoc dominium consistere in nudo, & puro intellectu, & quod magis est in immaginatione, quam in varitate : quemadmodum Bartolus in eadem *l.* monet, quod cum parentes pro filiis bona acquirant, ideò dicuntur vivente patre quodammodo domini propter magnam spem, quam post mortem habent illa possidendi ; non tamen jus vivente patre in illis habent.

Ad secundum respondebatur, quod sententia Sacri Consilii D. Olympia locuples remansit non sine damno Ecclesiæ, cui proinde hoc remedium restitutionis in integrum competebat, quod evidenter contenderet de damno vitando. Præterquam quod propositio erat erronea ; quia nunquam verificaretur limitatio regulæ,
43 quod privilegia conquassantur, nisi unus privilegiatus de damno vitando, alter de lucro captando dimicaret : propterea Sacrum Consilium definivit pro Ecclesia, declarando, *esse locum, & esse deferendum petita in integrum restitutioni* : penes Rubinum Actorum Magistrum, Gaggia Scribam.

Ex his decretorum praxis satis abundeque remanet ex-
44 plicata, ut quando restitutionem in integrum alicui personæ declaratur competere, dicitur, *locum esse* ; in contrarium *locum non esse* : quoties autem certum est, quod competat ; si læsio in sententia non consideretur, non dicitur, *non esse locum*, sed *non esse deferendum* ; è converso, læsione intercedente, *esse deferendum petitæ in integrum restitutioni*. Quod si dubitetur, an petens hanc restitutionem sit persona privilegiata, & insimul an læsio intercedat, nec ne, cognito quod revera nec privilegiata persona sit, nec lesa fuerit, dicitur, *non esse locum, &c. non esse deferendum* ; ex opposito, *esse locum, & esse deferendum*.

Formula verò decreti, *esse locum, sed non esse deferendum*, tum adhibetur, cum a S. C. declaratur, quempiam esse quidem personam privilegiatam, ideoque dignam, quæ restitutionem efflagitet ; sed tamen læsionem deficere, quæ potissimum causa est, cur idem restitutionis beneficium concedatur.

Unum tamen advertas hic velim, quod quamvis in in-
45 tegrum restitutio executionem sententiæ suspendat, *l. unic. C. in integ. restit. postulata &c.* & communiter Nostrates ; nihilominus pendente in integrum restitutione de quovis affirmativo decreto, quod passim vocamus assistentiæ, nullatenus impeditur executio quoad adjudicationem, juxtà *decis.* Afflict. 356. ac Muscatelli doctrinam in *praxi part.* 3. *glo. fuerint num.* 43. qui Sfortiam Oddum confutat in tract. *de restit. in integrum par.* 1. *qu.* 43. *num.* 26. modo talis petitio nullam calumniam sapiat ; & ita noperrimè decisum fuit in mea Aula, in causa vertente inter Annam Theresiam Bene, & Annibalem Conicchio, referente Regio Con-
46 siliario D. Dominico Alvarez Escalera integerrimò viro, & meritissimo paternæ virtutis herede, utpote filio præstantissimi Præsidentis Reg. Cam. D. Emanuelis Alvarez Escalera. Acta sunt penes Gasparem Robino Actorum Magistrum, Scribam Antonium Sorrentino.

Præterea exploratissimi juris est regulariter quamcumque
47 diffinitivam sententiam, quæ jam cœpta sit exequi, per in integrum restitutionis remedium non impediri, juxtà glos. in *cap. suscitata de in integr. restit.* Castil. *decis.* 228. *num.* 6. *lib.* 3. Rovit. *in Pragm.* 1. *de minor. num.* 25. Staib. *resol.* 55. *num.* 3. ac proinde mandato de parendo expedito, nequaquam executio sententiæ per hanc restitutionem suspenditur, ad notata per Aon. *in c.* 1. *de Vassallo decrep. ætat. num.* 239. *& seq.* Rovit. *loco cit. num.* 28. Staib. *d. resol.* 55. *num.* 5. Montan. *contr.* 55. *num.* 1. Masull. ad *Capyc. decis.* 52. *num.* 4. Muscatell. *in prax. p.* 3. *glos. fuerint num.* 37. ibique Prat. in *addit.* Molegnan. *altercat.* 90. *n.* 9. Regens de Marin. *resol.* 200. *num.* 5. *lib.* 2. Calà *de restit. in integr. q.* 40. *num.* 20. quod etiam locum obtinet in decretis interlocutoriis, quum agitur de possessione exigendi redditus annuos, ut patet ex alia recentissima causa inter Magnificum Baronem D. Cæsarem Sanfelicium cum Universitate Balneoli ; siquidem cum fuisset eidem Universitati injuncta solutio ducat. 660. ex causa annuorum reddituum, in cujus possessione Baro prædictus manutentionem obtinuerat, porrecta supplicatione restitutionis in integrum pro parte Universitatis, & obtenta decretatione Rotæ Decanæ per absentiam Domini Præsidis, quod *idem Magnificus verbum faciat in S. C. ad finem videndi, an sit deferendum petita in integrum restitutioni*, nulla clausula adjecta, Baro gravatus decretum Regii Collateralis Consilii obtinuit, quo fuit ordinatum : *Bene provisum per Aulam Decanam, non impedita tamen executione decreti S. C.* acta sunt penes Regium a mandatis Scribam Mastellone ; quemadmodum alias fuerat ab eodem Collaterali Consilio determinatum, teste Thoro in *supplem. compend. v. restitutio in integrum*, sustinente partes præfati Baronis Domino Alphonso Crivelli inter eloquentissimos causarum Patronos nemini secundo.

Obtento autem decreto, quo dicitur, *esse deferendum pe-*
48 *tita in integrum restitutioni*, exinde novum judicium inchoatur, ac praxis invaluit, quæ novo libello supplicatur Spectabili Præsidi, & in eo iterum factum, & decreta narrantur, ut dignetur eidem Commissario causam committere, & in calce libelli a Domino Præside decernitur, quod *idem causæ Commissarius partes audiat, & in S. C. referat, atque justitiam faciat* ;
49 quo intimato, impartitur utrique parti terminus ad probandum incumbentia, producuntur acta in vim probationis, super novis articulis examinantur testes, fitque progressus ad ulteriora, prout in quovis ordinario judicio, Bocer. *clas.* 6. *disput.* 10. *de restit. in integr. th.* 110. ubi complura cumulat jura.

LEONARDI RICCII

AD PARTEM II.

IN SECUNDA INSTANTIA

OBSERVATIO.

CAPUT II.

De Decretis in restit. integrum fieri solitis.

SUMMARIUM.

1 *Appellans pauper, vel infirmus, lapsu fatalium non obstante, admittitur ad appellandum per viam restitutionis in integrum, ut causa revideatur ex eisdem actis, & vide hic n.* 11.

2 *Pupillus in potestate patris, vel avi existens electione fori non gaudet, sed gaudet benef. restitutionis in integrum ad petendum primum, & secundum beneficium.*

3 *Restitutio in integrum non suspendit executionem, quando executio realis est cœpta cum declaratione.*

4 *Re-*

4 *Restitutio in integrum summarie expeditur nullis admissis exterioribus probationibus, sed ex eisdem actis, & suspendit sententiam assistentiæ rejectis contrarium dicentibus, sed vide contrarium infra; & non impedit facta, sed solum facienda.*

5 *Restitutio in integrum non conceditur in caussis criminalibus, nec adversus remissionem querelæ, quoad vindictam sanguinis, secus quoad damna, & interesse.*

6 *Minori competit restitutio in integrum adversus cursum fatalium, sed non competit minori succedenti defuncto litiganti, cum quo erit lis contestata. Sed competit majori succedenti minori, & assignatur ratio.*

7 *Restitutionis in integrum duæ species conceduntur in Regno nostro. Altera contra sententiam, de qua hic, altera adversus probationes omissas, quod primum, & secundum beneficium nuncupatur.*

8 *Restitutio in integrum peti non potest per procuratorem absque speciali mandato.*

9 *Restitutio in integrum censetur denegata, si post petitam proceditur ad ulteriora.*

10 *Minor non gaudet primo, & secundo beneficio in possessorio summario, secus in plenario, ubi traditur, quando minori denegentur dicta beneficia.*

11 *Paupertas est justissima causa restitutionis in integrum, ut dixi n. 1. hic.*

12 *Restitutio in integrum ad petendum primum, & secundum beneficium ad probandum in quibus casibus denegatur.*

1 PEr viam restitutionis in integrum admittitur gravatus ad appellandum, quando appellans est pauper litigans, tractaverit compromissum, vel concordiam lapsu fatalium non obstante *Guid. Papa decis.* 115., *Loganar. ad Rovit. Pragm.* 1. *de appellat.*, & ita decisum refert *Rovit. filius ibidem*, & *Sanfelic. decis.* 93. decisum refert Titium ob paupertatem, & infirmitatem fuisse restitutum, ut revideatur causa ex eisdem actis, licet ob longum tempus post lapsum fatalium prosecuta non fuit appellatio.

2 Et pupillus in potestate Patris, vel Avi existens licet non gaudeat electione fori, attamen non est exclusus restitutione in integrum, & a primo, & secundo beneficio *Capibl. pragm.* 8. *n.* 326. *Odd. de restit. in integr. qu.* 29. *tract.* 1. *Novarius qu.* 4. *de Luca ad Franch. dec.* 671. *n.* 4.

3 Restitutio in integrum petita post cœptam executionem sententiæ, illam non suspendit, *cap. suscitata* ubi omnes *Canonistæ de restit. in integrum Mynsingerus observ.* 80. *num* 5. *cent.* 6. *Vivius decis.* 495. ita decisum refert. Adde *Puteum decis.* 285. & 456. *lib.* 1. *Magon. decis.* 133. *lib.* 1. & locum obtinet etiam in decretis interlocutoriis in possessione exigendi annuos introitus, noster Auctor hic *n.* 47.

Tamen non sufficit sola petitio executionis, sed requiritur; quod ante petitam restitutionem sit facta etiam realis executio. *Novar quasi. forens.* 101.

Nam restitutio in integrum non impedit acta facta, sed solum facienda.

4 Et secundum hodiernum stylum petita in integrum restitutione circa sententiam assistentiæ tam in M. C. V. quam in S. R. C. suspenditur semper executio, donec deciditur articulus restitutionis, qui semper summariè expeditur ex eisdem actis, nullis admissis exterioribus probationibus.

Rejecto *Maranta in 6. par. tit. de appell. num.* 211. & *Afflict. dec.* 356. & aliis tenentibus, quod restitutio petita circa sententiam assistentiæ, non impedit executionem. Ita *Carleval. lib.* 1. *tit.* 3. *disp.* 16. *num.* 48.

Sed noster Auctor hic *num.* 48. & 49. concludit judicium restitutionis in integrum esse ordinarium, & datur terminus ad probandum incumbentia, & producuntur actus in vim probationis, & super novis articulis examinantur testes, cætera vide in dicto nostro Auctore.

5 Restitutio in integrum in odiosis, & causis criminalibus non conceditur *Carrab. sing.* 117. *per Text. in l. auxilium §. in delictis ff. de minoribus de Franch. decis.* 439.

Ideo minori remittenti querelam non restituitur adversus dictam remissionem factam, quoad vindictam sanguinis prosequendam, secus quoad damna, & interesse.

6 Et Regula est, quod minor gaudet in integrum restitutione adversus cursum fatalium *Capyc. decis.* 99. *num.* 14. *de Franch. decis.* 473. *Petra rit.* 260. *n.* 40. & *noster Auctor in dist.* 4. *cap.* 1. *de decret. part.* 2. *in* 2. *inst.*

Restitutio in integrum non competit minori succedenti defuncto litiganti, cum quo lis erat contestata. *Carrabba sign.* 118. *ex Afflict. decis.* 212. *de Franch. decis.* 245. & 647. *Caravit. ritu* 234. *num.* 6.

Sed bene competit Majori, qui est heres minoris, ex persona dicti defuncti minoris læsi: Ratio est, quia restitutio in integrum tanquam realis transfunditur cum hereditate in heredem, *l. non solum* 6. *ff. de restit. in integrum l.* 7. *ff. de exceptionib.*

7 Restitutio in integrum de Jure communi conceditur minori, aliisque personis privilegiatis adversus quemlibet judiciarium actum, in quo læduntur.

De jure vero Regni in judiciariis actibus duæ species restitutionis in integrum conceduntur.

Altera conceditur personis privilegiatis circa sententiam, de qua hic tractatur.

Altera adversus terminum elapsum, & probationes in eo omissas, quod primum, & secundum beneficium nuncupatur.

8 Restitutio in integrum peti non potest per procuratorem sine speciali mandato ad eam petendam, *Staib. resol.* 124. *n.* 37.

9 Et petita, si proceditur ad ulteriora, censetur negata; nec requiritur interlocutoria Judicis *Staib. d. resol.* 124. *num.* 35.

10 Minores in possessorio summario non gaudent beneficiis primo, & secundo, secus in plenario *Auctor noster in* 10. *cap. dist.* 3. *de decretis in ordin. jud. fieri solitis n.* 28. ubi *num. seqq.* docet, quando beneficia denegantur minori.

11 Paupertas est justissima caussa restitutionis in integrum adversus omissam appellationem per *Tex. in §.* 1. *Authentica de his qui ingred. ad appel. Sanfel. dec.* 93.

Et proinde pauper potest appellare lapsu fatalium non obstante, ut ego dixi *in addit. ad Sern. form.* 59. *num.* 3. *fol.* 55. *ex Novar par.* 1. *qu.* 78. *Scac. de appellat. qu.* 8. *art.* 3. ex aliis ibi citatis.

Restitutio in integrum ad pinguius probandum, quam nos primum, & secundum beneficium appellamus personis privilegiatis, quando denegatur.

12 Primo in possessorio manutentionis.

Secundo quando agitur remedio capitulorum Regni, ad Clericorum compescendas violentias, in quibus proceditur per extrajudicialem cognitionem, ut in *c.* ad regale fastigium, ibi: *Non exigens in his cognitionalia.*

Quæ remedia exercere non potest Curia inferior, nisi S. C. M. C., & R. Aud. ut latè dixi in 1. *tom. mea praxis tit.* 7.

Tertio Generaliter in omnibus judiciis summariis, in quibus non agitur de damno irreparabili, quia potest reparari per judicium ordinarium, ita *de Marin. resolut.* 328.

Et in supradictis judiciis neque datur appellatio, nec reclamatio non solum quoad effectum suspensivum sed neque quoad effectum devolutivum, *de Maria. ubi sup. n.* 7.

SUBDISTINCTIO I.

De Decretis in restit. in integrum fieri solitis: De revisione.

SUMMARIUM.

1 *Revisio ex eisdem actis quando appellatur a sententia, quæ est notoriè injusta, admittitur lapsu fatalium non obstante, sicut declaratur.*

Revisio locum habet etiam in reclamatione.

2 *Revisio ex eisdem actis fit non receptis novis probationibus.*

3 *Revisio caussarum M. C. V. vulgo dicta Truglio, & in caussa compromissi declaratur ab Auctore.*

1 REvisio admittitur ex eisdem actis, non obstante lapsu fatalium, quando appellatur a sententia, quæ est notoriè injusta *Novar. in prag.* 1. *de appellat. Ricci ad Franch. dec.* 284.

Et quandocumque post lapsum terminum quinquaginta dierum processus fuerit præsentatus, antequam appellatio declarata sit deserta, interponi solet decretum, quod caussa revideatur ex eisdem actis, partibus

bus prios tamen in Aula auditia, & justitia causæ non degustata, & sic decisum refert *Auctor noster in cap. 1. distinct. 2. num. 16.*

Quæ revisio habet locum etiam in reclamatione, lapsu fatalium non obstante, ut notat *Afflictus decis. 78. in fine, Gram. decis. 13. num. 5., Revert. decis. 178. num. 2. circa medium. Rovit. dec. 21. num. 17. circa finem, Auctor noster hic n. 17.*

2 Revisio ex eisdem actis intelligitur fieri non receptis novis probationibus, *Auctor noster hic dicto n. 17.*

3 Revisio causarum M. C. vulgo truglio, declarat noster *Auctor par. 2. cap. 1. dist. 4. num. 28.*

Et laudum ex eisdem actis revidetur, si dolus ex proposito, vel re ipsa in eo deprehendatur, *Auctor noster in cap. 4. n. 28.*

SUBDISTINCTIO II.

De Recurso per viam querelæ.

SUMMARIUM.

1 *Recursus per viam querelæ quando admittitur post lapsos decem dies ad appellandum, & quid sit.*

1 ELapsis decem diebus nullo modo admittitur appellatio. Sed per viam querelæ possunt tales sententiæ revocari.

Et quando Judex admittit per viam querelæ, non debet simpliciter admittere querelantem; sed prima saltem se informare debet de injustitia, & errore sententiæ, *Maran. par. 6. primo actu in fin.*

Et adire Judicem per viam querelæ aliud non est, quam ad eum recurrere ob nullitatem.

Querela enim est remedium Nullitatis sejunctum ab appellatione, & sic paria sunt dicere de nullitate, & adire per viam querelæ *l. 4. vers. querimoniam C. de accusat. l. 1. de officio delegati, & alii relati a Merlino controv. 225. num. 28.*

VINCENTII ALOI
IN CAP. II.
ANIMADVERSIO
SUMMARIA.

I. *Restitutio in integrum quid.*
II. *Quotuplex sit.*
III. *Quibus concedatur.*
IV. *An suspendat executionem sententiæ, si proponatur post notificationem mandati de parendo.*
V. *Quid a formula* non esse locum *differat alia* non esse deferendum.
VI. *An sit remedium pinguius remedio nullitatum, & quare.*

I. ONerata sunt admodum Forensium folia ex iis quæ in materia restitutionis in integrum adversus sententias scripserunt, innumeris propemodum in sedibus, ex aliorum repetitionibus, consultationibus, & tractationibus ut multorum Camelorum onus esse videatur; sed illa evolvendo, & perpendendo, merito exclamari potest cum noto adagio. *Inopem me copia fecit.* Pœne omnes illius definitionem ex qua omnia hauriri debebant, neglexerunt. Author noster qui præ omnibus scite, & ordine illam pertractavit, ex Paulo *lib. 1. recept. sentent. tit. 5.* definivit, *Restitutio integri est redintegrandæ rei, vel causæ actio.* Donello *lib. 24. Comm.* non arriserunt illa verba Pauli *Restitutio integri*, quia non sunt propria in significatione activa, nec in passiva. Nam in significatione activa, non res integra restituit, sed Magistratus: & in significatione passiva, non res integra sed amissa restituitur. In subtilitatibus autem immorari supervacuum est, etiam quia hodie non restitutio integri, sed in integrum appellatur. Aliis non placuit restitutionem in integrum definiri actionem, quia actio datur pro jure integro, non pro jure amisso; sed actio dicitur per synecdochen partis vel metonymiam contenti, ut in actione simili stipulationis prætoriæ *l. 57. ff. de obligat.* Adcurata igitur est definitio tradita, quatenus a Prætore, vel Magistratu petitur; quatenus vero datur, definiri potest, quod est *causæ jure stricto amissæ ob læsionem redintegratio l. 3. ff. de integr. rest., l. 2. Cod. in quibus caus. in integr. restitut. necess.*

II. Cum igitur restitutio in integrum pertineat ad actus summo jure validos, non datur ob rescissiones, quæ per ipsas leges fiunt *l. 33. ff. de re jud.*, nec hic referri possunt restitutiones sententiam passorum, quæ fiunt a Principe *l. 6. ff. de sentent. pass., & restit.* Est enim auxilium extraordinarium quod contra jus civile strictum æquitatis ratione concedi a Prætore solet *l. in causa l. quod si minor ff. de minor.* Et quia Prætor extra ordinem cognoscebat in causis minorum læsorum *l. 24. ff. de minor.*; & in aliis, si qua justa causa sibi videbatur, Judicem dabat, hinc profluxit duplex restitutio in integrum. Una, quæ minoribus læsis indistinctim datur: altera quæ conceditur aliis Personis ex justa causa, cui adsistat æquitas *l. 1. ff. ex quib. caus. major.* Ideoque in Digestis, & Codice binæ hæ restitutiones sub diversis titulis pertractantur.

III. Conceditur igitur restitutio in integrum pupillis, & minoribus læsis ratione privilegii. Et quia pro minoribus habentur Civitates, & Universitates *l. Rempublicam Cod. de jur. Reipubl.*, illis etiam privilegium extenditur. Non conceditur Collegiis, ut alio loco diximus; nec Plateis, & Sedilibus Civitatis, ut decisum in S. C. testantur Maradei ad *singular. 543.*, *Marin. Resol. l. 2. c. 200.* Conceditur Ecclesiis ad damnum vitandum *l. omnia privilegia C. de episc. & Cleric.* Dubitatum fuit de mulieribus viduis, & senibus. Viduæ enim etiam divites inter miserabiles numerantur *c. significantibus de off. delegat.*, & Senes omnibus privilegiis miserabilium potiuntur, *Menoch. l. 2. de arb. cas. 66.*, quamvis Mulieribus nec ex edicto Prætoris, nec ex *Const. Obscuritatem* hoc privilegium concedatur. Plures decisiones S. C. afferuntur in quibus Mulieribus viduis, senibus annosis, & absentibus restitutio in integrum concessa fuit. Hinc multi post Ariam de Mesa *variar. resol. lib. 3. cap. 44.* dixerunt mulieribus viduis & senibus competere restitutionem ad instar minorum argumento *l. 2. ff. de termino moto.* At quia ex ipsis legibus, & decisionibus apparet non restitui simpliciter & indistincte ex privilegio, sed ex justa causa senectutis, absentiæ, vel ex aliis causis, ob quas etiam majoribus per hoc remedium succurritur, merito in hoc primo genere restitutionis numerari non debent.

Conceditur restitutio in integrum majoribus læsis ex clausula generali *si qua mihi justa causa videbitur l. 1 ff. ex quib. caus. major.* Est igitur jus singulare quod conceditur æquitate suadente ut exceptio ad regulam, quando cessat remedium civile ordinarium, ex justa causa. Hanc justam causam pluribus Ulpianus ostendit *in l. sed etsi, & in l. nec non ff. ex quib. caus.* fuisse, quando majores ob justam absentiam rem vel actionem amiserunt, & his tantum fere auxilium pollicetur Prætor. Et huc pertinent tituli *Cod. de restit. milit., de illis qui Reip. causa absunt, de Uxor. milit.* Quæ justa absentia prolata fuit postea causa studiorum. Dubitatum fuit, si hoc remedium concedi debeat absenti ex causa voluntaria ab initio, quæ postea devenit necessaria, utpote a latronibus, vel potentiori vi detento. Sed dubium sublatum fuit a S. C. in causa Baroniis Francisci de Beneveuto cum Petro Antonio Venuti mense Martii 1643., ubi restitutio in integrum concessa fuit, *Arias de Mesa lib. 3. var. resol. c. 44. n. 24.* Justa causa restitutionis visa fuit etiam ob instrumenta noviter reperta *Rovit. Pragm. 5. de off. S. R. C.*, & est petenda intra quadriennium a die scientiæ, quo elapso præcluditur via, de *Pont. tit. 4. §. 2. de pot. Pror.*, *Marin. Resol. lib. 2. c. 200. n. 2.* Authori nostro justa causa visa fuit restituendi, si post sententiam detectum sit testes falsum deposuisse, vel Procuratorem cum adversa parte collusisse *n. 17.* Si omnes causæ, quæ adduci possent vel per fraudes, vel per falsam causam, darent locum restitutioni in integrum, hoc remedium de extraordinario deveniret ordinarium. Reliquæ igitur justæ causæ sapientiæ Magistratus relinquuntur.

IV. Petita restitutione in integrum nihil in judicio est innovandum *l. 12. ff. de minor.* Quod tamen intelligendum est, dummodo sententia non cœpta sit executioni demandari ex *gloss. in cap. suscitata in v. postulavit de restit. in integr.* Hinc Rovit. in *Pragm. 1.*

de minor. n. 27. & 28. adstruit, quod in S. C. servatur, ut post intimatum mandatum de parendo, restitutio in integrum non impedit executionem sententiæ ex dictis per *Annam in cap.* 1. *de Vessall. decrep. atat. n.* 238. Contra Roviti opinionem acriter invehit *Carleval. in* 2. *part. de judic. lib.* 1. *tit* 3. *disp.* 56., quod Anna, & Rovitus falluntur manifeste contra textum expressum in *l. defendente ff. de author. tuthor.*, ubi postquam Procurator Cæsaris expedierat mandatum de parendo pro executione sententiæ condemnatoriæ contra pupillum, nihilominus postea petita ab illo in integrum restitutione, fuit concessa, & executio suspensa. Et concludit, quod de recentiori stylo S. C. restitutio petita semper impedit executionem sententiæ etiam post intimatum mandatum de parendo, quia executio cæpta non dicitur facta, nisi fuerit perfecta per solutionem, *Gratianus discept. forens. cap.* 708. *n.* 46. Sed per ea quæ tradit Author noster *n.* 47. opinio Roviti confirmatur, & post intimatum mandatum de parendo sententia non impeditur per petitam restitutionem in integrum, quousque a S. C. pronunciatur *esse deferendum*: quod tamen reformari putarim juxta regulas Juris Municipalis, quod inter remedia suspensiva adnumerat restitutionem in integrum; & clarum est mandatum *de parendo* non esse principium executionis Sententiæ, sed præceptum ad eam exequendam.

V. Et ex his intelligitur praxis decretorum, quæ in restitutione in integrum interponuntur. Si Personæ privilegiatæ competit, S.C. declarat: *esse locum*. Si Persona non privilegiata admittitur ad hoc beneficium, & læsio existit, vel non, dicitur: *non esse deferendum*, vel *esse deferendum*. Et denique formula decreti *esse locum*, sed *non esse deferendum* adhibetur si persona est privilegiata, sed deficit læsio. Quam praxim præ cæteris Author noster enucleat *n.* 44., & 45.

VI. Remedium restitutionis in integrum est pinguius nullitatum remedio. Nullitates enim produci debent per viam exceptionis intra sex dies decurrendos a die sententiæ latæ, vel decreti intimati, & debent resultare ex iisdem actis contra expressum casum legis comunis, vel municipalis, vel contra Scripturam publicam in Actis præsentatam, *Preg.* 4. *de dilat.* §. 20. Sed restitutio in integrum porrigitur ad totam causam, non particulariter ad solam sententiam *l.* 1. *Cod. si adv. libertat.*, & ad omnia jura ad defensionem spectantia, reponiturque restitutus in statu in quo erat prius ante sententiam *l. Divus ff. de integr. restit.* Hinc læsio restituti extenditur latissime & ad omissionem appellationis, & ad defectum probationum, & denique ad quæcumque alia, ex quibus justa resultet læsio. Et hinc etiam novum judicium inchoatur, super novis articulis examinantur testes, fitque progressus ad ulteriora, ut in quovis alio judicio, sicuti late docet Author *n.* 48., & 49.

C A P U T III.

De Decretis in remedio nullitatum fieri solitis.

S U M M A R I U M.

1 *Auctores de nullitatibus tractantes memorantur.*
2 Pragm. 5. de offic. S. R. C. *exponitur, ubi de pœna proponentium nullitates in S. C. & alia Pragm.* Sanctio de dilationibus 4. *adducitur, & num.* 3.
4 *Pœna proponentium nullitates adversus decreta M. C. tam diffinitiva, quam interlocutoria.*
5 *Pœna proponentium nullitates in Regia Camera pariter servatur.*
6 *Pauperes detenti in carceribus M.C. ab hujusmodi pœna sunt immunes.*
7 *Ad hoc evitandum depositum quid observetur in praxi, & num. seqq.*
8 *Paupertas concludenter probanda, & quare.*
9 *Nullitates cur ab Advocato subscribendæ, & an valeat subscriptio Procuratoris, cum Auctoris opinione.*
10 *In S.C. non pauci Procuratores existunt doctrina præditi.*
11 *Tempus ad nullitates proponendum constituitur, & an dies notificationis includatur in termino; & quid si sequens, vel postremus dies sit feriatus, & n.*14.
12 *Nullitates a sententia diffinitiva, vel per viam actionis, vel per viam exceptionis proponendæ; idque per Auctorem enucleatur, & num.* 16.
13 *Jure communi exceptio est perpetua.*
15 *Decretum quando non sit propriè diffinitivum, sed incidens, exemplo commonstratur.*
17 *Praxis decretorum super allegata paupertate profertur.*
18 *Nomen* pauperis *explicatur, & an differt ab inope, & n.*19.
20 *Pauperes privilegium habent evitandi depositum, & alia pauperum privilegia remissivè.*
21 *Judicis arbitrio committitur, an quis dicatur pauper, vel dives, aut locuples, & quomodo tale arbitrium regulatur.*
22 *Nobilis, aut in dignitate constitutus quando pauper dicatur.*
23 *Non proprietas, sed valor, ac reditus bonorum inspiciendi, atque etiam onera.*
24 *Paupertas qualiter probanda, & num.* 27. *& seqq.*
25 *In ore duorum, vel trium stat omne verbum.*
26 *Paupertas negationem continet, & pulchre Seneca ea-dem effertur.*
28 *Vicinus scire præsumitur facta Vicini.*
29 *Paupertatis probatio an exquiratur evidentissime.*
30 *Decretum*: stante notoria opulentia non recipiantur nullitates absque deposito, *in qua juris auctoritate fundetur.*
31 *Opulentia dicitur ex opibus, adeoque notorium præseferre videtur.*
32 *Decretum*, stante notoria paupertate *&c. exponitur.*
33 *Decretum*, recipiantur nullitates &c. absque deposito *quando locum habeat.*
34 *Reliqua decreta singulatim exponuntur, & num. seqq.*
35 *Nullitates ex eisdem actis emergentes absque termino discutiuntur; secus si dictum fuerit de nullitate per viam actionis ab extrinseco probanda.*
36 *Adversus decretum*, nullitates obstare, *competit reclamationis remedium.*

DIe &c. viso rescripto S. E. ejusque Regii Collateralis Consilii fol..... capiatur summaria informatio super allegata paupertate ad finem providendi.

Die &c. visis rescripto S. E. ejusque Regii Collateralis Consilii fol... informatione capta a fol... usque ad fol... recipiantur nullitates absque deposito, *vel dicitur*: non recipiantur absque deposito.

Die &c. viso rescripto S. E. &c. stante notoria opulentia, non recipiantur nullitates absque deposito; *vel dicitur*: stante notoria paupertate, recipiantur absque deposito.

Die &c. recipiantur nullitates, & procedatur ad earum discussionem absque deposito.

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol.... nullitates non recipiantur, *vel dicitur*.

Die &c. per S. C. provisum est, quod exequatur decretum, non obstantibus nullitatibus propositis non servata forma Regiæ Pragmaticæ.

Die &c. rejiciantur nullitates etiam earum attento tenore.

Die &c. visis nullitatibus propositis pro parte N. N. S. C. declarat, nullitates obstare, ac proinde visa supplicatione fol.... &c. suspenso decreto interposito sub die... fol.... exequatur aliud decretum per dictum Dominum Commissarium prolatum sub die &c. *vel dicitur*: exequatur decretum sub die &c. propositis nullitatibus non obstantibus.

Die &c. visis comparitione, & nullitatibus fol... S. C. declarat, *vel* decreto S. C. fuit provisum nullitates non obstare, & proinde liberetur depositum Regiæ Curiæ, & pro ea Magnifico Secretario S. C. *vel dicitur*: primam, tertiam e. g. tantum nullitatem obstare, & proinde restituatur depositum.

EXpeditus jam a decretis fieri solitis vigore remedii in integrum restitutionis, devenio ad ea, quæ interponuntur in remedio nullitatum. At quoniam accuratè Sebastianus Vantius, & ex recentioribus latè,
1 ac solerter Consiliarius D. Blasius Altimare de nullitatibus quamplurimos edidit libros; idcircò de iis tantum, quæ decretorum praxim respiciunt, dicere instituí.

tai. Et quoad primam attinet, fciendum eft, *Prag.*
5. *de officio S. R. C.* de anno 1545. fanxiffe, quod
proponens nullitatem, fivè nullitates adverfus S. C.
2 fententiam, fi eadem fit infre fummam ducatorom
mille, & fuccubuerit, pœnæ ducatorum 1x. plecten-
dus eft, quæ alio regali ordine fuit aucta ad pœnam
ducatorum 24. de quo ordine teftatur idem *Altim. de*
nullit. lib. 2. *rubr.* 6. *qu.* 13. *n.* 6. qui tamen ordo,
feu Regia litera apud magnificum S. C. Secretxrium
affervatur, nec in libris Pragmaticarum infetta repe-
ritur, & itx in Praxi fervxmus. Sin autem ultea
fummam duc. mille, pœna duc. 180. mulctatur, ut
cautum eil literis S. Cxtholicæ Majeilatis penes
eundem Secretxrium, de qua pœnx fit mentio in *Apo-*
ftil. ad Prag. 5. *de offic. S. R. C. in compilatione novif-*
fima, & teftxtur Prxt. in *addit. ad Mufcatell. glo. nul-*
litatis verf. debet tamen. Quiaimò alia Peagm. quæ
3 eft 4. *fub tit. de dilationibus* §. 36. edita in anno 1612.
cautum eft, quod nullitates non recipiantur, nifi fi-
mul, & femel præfentetur depofitum: hæc autem
pœna irremiffibiliter eft exigenda, ut in §. x2. ibi:
le pene di nullità vogliamo, che in niuna maniera fi pof-
fano rimettere, e perdonare, per qualfivoglia caufa etiam
di minor età, o pietà; ma quelle irremiffibilmente fi deb-
bano efeguire. At verò depofitum pro pœnx nullita-
4 tum adverfus diffinitivam fententiam M. C., vel ha-
bentem vim diffinitivæ, non excedit ducatos fex, fi
fententia fummam infre ducat. 75. contineat, & de
fui natura habeat executionem paretam, ita ut executio-
ni demandetur non obftante appellatione, juxtà *Rit.*
255. 258. & 259. *Prag.* 2. *de appellat.* & *Prag.* 3. §. 4.
de offic. S. R. C. fi tamen ultra, ducatos 1x. Adverfus
verò interlocutoria decreta per M. C. facto verbo pro-
lxta, erit ducatorum 3. Domi, carolenorom 15. jux-
ta *Prag.* 1. *de procurat.* §. 1. Animadvertendum infu-
5 per, eandem pœnam contra nullitates proponentem,
quæ fervatur in S. C. locum habere in Regia Ca-
mera, ut notat D. Altimar. *de nullitat. rubr.* 6. *quæft.*
13. *n.* 30.
Cum igitur fxnctiones prædictæ generatim loquantur,
6 & folum pauperes in carceribus M. C. detenti ab hoc
onere fint immunes, ut ex alix *Prag.* promulgata in
anno 1671. quæ eft 3. *de quæft.* idcirco ad normxm
præfatæ difpofitionis quilibet pauper, qui de nulli-
txte dicere voluerit, ad effugiendum depofitum, ne-
7 ceffario S. E. ejufque Reg. Collatereli Confilio fup-
plicem libellum porrigere debet, ac Regiam decre-
txtionem obtinere, quæ fequenti expletur formula:
conflito de paupertate, adimpletis adimplendis S. C. de
juftitia provideat.
Hinc ftante claufulx, *conftito de paupertate*, ea conclu-
8 dentes probanda eft, ut notat Gratian. *difcept. forenf.*
cap. 660. *vol.* 4. aliique xb eo relati; & confonxt Ro-
tæ dec. 532. *penes Farin. p.* 2. *to. x. nu.* 8. vel dic, *con-*
ftita, quod multi paupertatem affectent, & mentixn-
tur, *cap. fignificantib.* 33. *de offic.* & *poteftate Judi-*
cis Delegati: ibi: *Juliana vidua mentiens fe pauperem*.
Adimpletis adimplendis, primò refpectu modi, nimi-
9 rum, ut nullitates proponendæ, ab Advocato caufæ
fubfcribantur, ut ftatuit Regix *Pragm.* 5. *de dilat.* Ad-
vocatus enim utpote de meritis caufæ inftructus, &
partis adverfæ, as Dominorum votantium argumen-
tis non præiumitur, quod dilationis caufa impuden-
ter nullitates proponat, fed obtinendæ victoriæ gre-
tia: at verò a Procuratore etiam doctore fonicriptæ
non recipiuntur, ut decifum teftantur Thor. in *fupple-*
menta verba Doctor, qui officium, Confilixr. Staiban.
refol. 113. D. Petra *Rit.* 100. *num.* 24. & idem Altimx-
re alias refert decifiones dictx *rub.* 6. *qu.* 13. *num.* 4x.
quxnquam contrariæ opinioni acquiefcat, attenta ra-
tione dictæ *Pragmaticæ* in hæc verba: *non convenen-*
do, ch' una, che non è Dottore ardifca di dire, ch' una
determinazione fatta da' Configli, nelli quali interven-
gono uomini dottiffimi, e graviffimi, fia contrà cafum
legis, non potendo un procuratore, o il Principale non
dottore allegare in jure. Verum ego rem ad arbitrium
Dominorum Jusjudicentium remitto, Infpecta procura-
toris qualitate; non enim quix Doctoreli laurea, &
privilegio potitur, fapiens eft, cæterum in noftro
Sxcro Confilio non tot, quin plures procuretores do-
10 ctores exiftunt, qui doctrina Advocatis funt pares,
licet fortuna impares fint: quæ autem in fxcto con-
fiftunt, indiftinctè ab iis, vel Doctores fint, vel
non, proponi poffunt, fieque procedere *Pragm.* 4.
de dilation. §. 24. exiftimxrem.
Tum refpectu temporis; fi enim decretum fit interlo-
11 cutorium, vel vim habeat diffinitivi, adverfus illud
nullitates proponi debent infrà fex dies poft decreti
notificationem, ut ex *Pragm.* 4. *de dilation.* §. 18. an
autem notificationis dies in termino includatur, nec-
ne; quemadmodum fi dies immediatè fequens fit fe-
riatus, vel ultimus dies feztus, confulere non tædeat
Jo: Baptiftam Mucci in *dec. Reg. Sanfelic. dilucid.* 96.
12 *num.* 5. Porrò a fententia diffinitiva de jure noftri
Regni proponendæ funt per vixm actionis infre de-
cennium, ut ex eadem *Pragm.* §. x1. ut partes animo
conquiefcant, neve in fufpenfo diù fint rerum domi-
nia: per viam vero exceptionis ad impediendam fen-
tentiæ executionem, fi notoriæ fint ex eifdem actis
emergentes, quocumque tempore proponi poffunt;
fiquidem dum actor fententiæ executionem petit, tunc
reus fe defendendo excipit; adeoque juris communis
13 difpofitio attendenda, fecundum quam exceptio eft
perpetua, *l. purè* §. *fin. D. de doli mali, & met. except.*
& ita interpetratur *dict. Pragm.* 4. juncta *Prag.* 5.
§. *qua præfenti de officio S. R. C.* Nullitates autem ex
capite notoriæ injuftitiæ, feu ex eifdem actis refui-
tantes declaretæ fuerunt illæ, quæ funt contrè expref-
fum cafum legis communis, vel municipalis, vel
contra fcripturam publicam in actis præfentatam an-
te fententiam, ut ex *Pragm.* 4. *de dilat.* §. xo. a de-
14 creto tamen interloeutorio, vel vim diffinitivi ha-
bente infra fex dies nullitates proponantur, quamvis
per vixm exceptionis, atque etiam fi notoriæ fint,
Reg. Rov. in *com. ad Pragm.* 4. *num.* 1x. *de dilat.* prout
fuit pronnnciatum in S. C. me adjuncto in caufa Cx-
milli Marini cum heredibus Marchionis Vandeneinden,
penes Auriemmam Scribam, in Bxnca de Neapoli:
nec aliunde rigor hic Pragmaticæ invaluit, nifi ut
15 litium finis fit; eoque magis, quia non dicitur pro-
priè diffinitivum, poft quod ab eodem Judice alia fen-
tentia proferri poteft, fed eft emergens, five incidens
decretum, juxtà glof. in *Clem. unic. v. diffinitiva de*
fequeftrat. poff. & fruct. utputa in judicio refciffionis
contractus compilato proceffu decretum interponi fo-
litum, quod *N. N. conventus fervat tertias infra*
dies . . . alias providebitur fuper petita refciffione con-
tractus; cujufmodi decretum vim diffinitivi habet,
cum taliter declaretur verum debitum, exceptionibus
jam rejectis, tefte D. Capyc. latro *decif.* 96. *num.* 19.
23. & 24. adde Valenxuelam *confil.* 6. *num.* 27. per
exdem tamen interlocutoria decreta in totum non de-
terminxtur cxufa principalis, conventum condemnan-
do, vel abfolvendo: rurfum confideratur alia ratio;
16 nxm illæ nullitates notoriæ, quæ per lapfum tem-
poris fex dierum non recipiuntur, proponi tamen pof-
funt in ultimo diffinitivo decreto.
Præfentato memoriali cum dicta Regia decretatione aliud
17 interponitur decretum, quo dicitur: *vifo refcripto*
S. E. ejufque Regii Collateralis Confilii capiatur fum-
maria informatio fuper allegata paupertate ad finem
providendi, in quo termino præfentantur articuli ad
paupertatem attinentes, & ex alia parte articuli
quoad opulentiam. Compilato hujufmodi termino fum-
mxrio, fit facultas, ac diffinitivum interponitur de-
cretum: *Vifo refcripto S. E. informatione capta fol. . . .*
recipiuntur nullitates abfque depofito; vel dicitur, *non*
recipiantur abfque depofito, conftito de opulentia; pro
18 quorum enucleatione adnoto, hoc nomen pxupe-
ris in genere fumptum comprehendere inopem, ege-
num, mendicum, xtque miferabilem, ut ex multis
juribus eruitur, & præterim ex text. in *l. fi quis*
ad declinandam 49. §. *ubi autem C. de Epifcopis &*
Cleric. ibi: *quis enim pauperior eft hominibus, qui &*
inopia tenti funt, & in Xenone depofiti &c. in fpe-
cie autem, & in propria fignificatione inter fe differ-
re fecundum xliquos, quos inter non deeft, qui fen-
19 tiat, denominationem pauperis miferiorem effe, quam
appellxtionem inopis, quafi fit inopia medium quod-
dam inter divitias, & paupertatem, Alex. in *l.* 2.
§. *qui pro eo D. qui fatifd. cog.* Leoncill. *de Privil.*
paup. par. 1. *qu.* 5. *num.* x1. aliud tamen vel ex ipfa
pauperis etymologia colligitur; cum paupertas fecun-
dum Mxrc. Vxrr. *de lingua lat.* dicatur a parva poten-
tia, idque voluit Archidixc. in *cap. qua jure* 8. *dift.*
quem refert Rimin. Jun. *conf.* 377. *n.* 8. quo fit, ut
pauper non dicatur, qui nihil habet, fed qui parvxm rem
poffidet; hinc ait Auctor xd Herenn. *Manilius pau-*

per fuit ; habuit enim ædiculas in carinis , & fundum in lavicano , & Seneca *Ep. 87. non video quid aliud sit paupertas , quam parvi possessio* : inopem , qui nil prorsus habet , Ursill. *ad Afflict. dec. 179. n. 5.* juxtà ipsius etymon scilicet sine ope , seu auxilio ; sed huic vocabulorum differentiæ non immoror . Pauperes igi-
20 tur privilegium habent evitandi depositum : neque non præterit , & alia nón pauca Privilegia iisdem competere , de quibus DD. quamplures disseruere , uti sunt Apicella *de tutamine Pauperum* , Gabriel Alvarez de Velasco in *tract. de privileg. pauperum. & miserabilium personarum* , Antonius Leoncillus in *tract. pauperistis opes , sive de privilegiis pauperum* , Jo: Maria Novarius *de privileg. miserabil. personar* . Jo: Volck Beckmannus , Jo: Faber de Werdea in pecul. *tract. de privileg. pauper.* Conradus Herpffer. in ejus *disputat. inaugur.*

Duo tamen haud prætermitto ; primum , quod qui di-
21 ves , qui locuples , qui verò pauper dicatur , Judicis arbitrio relinquitur , glo. in *auth. præterea C. unde vir , & uxor in verbo locuples* , ibi : *vel verius judicatur quis locuples , vel non , officio Judicis* & fatentur DD. ut Bartol. in *l. si constante nu. 14. & 16. D. soluto matrimonio* , Alex. *ibid.* & Jason. *nu.* 148. Mascard. *de probat. conclus. 526. num. 11. & 12. lib. 1. concl. 1159. nu. 8. lib. 2.* Menoch. *de arbitrar. Judic. lib. 2. cent. 1. cas. 65.* Sebastian. Medices in suo *opusculo . Mors omnia solvit par. 1. num. 103.* Fulvius Pacian. *de probation. lib. 1. cap. 54. n. 44. & seqq.* Cardinal. Tusch. *lit. P. conclus. 106. num. 4.* Gothofred. in sua *praxi lib. 1. tit. 5. de statu hominum in cap. quis dives , quis pauper , quis inops dicatur vers. in tanta prolixitate* , Magon. *decis. Florent.* 23. Burat. *decis.* 15. aliique innumeri relati a Gabriele Velasco in dicto suo *tract. de privileg. pauper. q. 4. n. 75.* hoc autem arbitrium regulandum est , attenta qualitate personæ , ac rei , de qua agitur , bonorum quantitate , eorum redituum , atque onerum , ut docent præcitati Doctores : qualitate inquam personæ ; nam
22 ex nobili genere ortus , aut in dignitate constitutus , si condecenter vivere nequeat , pauper dicitur , arg. text. in *l. nepos proculo 125. D. de verbor. signif.* juncta Glossa in *verbo alieno* : inspecta etiam dignitate , & qualitate rei , seu negotii , de quo agitur , pauper , vel dives judicatur , juxta textum in *l. si vero 5. §. qui pro rei qualitate D. qui satisdare cogantur* , in *l. nec ei 17. §. & primam D. de adopt. l. rescripto 6. D. de muneribus , & honorib.* quantitate bonorum , ac redituum ;
23 non enim proprietas bonorum , eorumque valor , sed reditus , qui ex iis percipi possunt , inspiciendi , juxta text. in *l. qui bonis 6. D. de cess. bonorum* , ibique Bartol. Alexand. in *addit.* Cravetta *cons. 199. lib. 1.* Natta *cons. 590. num. 14. circa fin. & cons. 666. num. 3.* , alique ab iisdem relati ; onerum denique , arg. text. in *d. l. nepos Proculo D. de V. S.* hinc ad propositum qui domum habet , & vineam possidet , quarum reditus ultra alimenta non considerantur , minime cogendus est ad faciendum depositum , æque ut ii , qui arte , & laboribus suis victum quærunt .

Secundum , quem esse pauperem regulariter probatur te-
24 stimonio duorum testium ; sic enim quamlibet rem in judicio deductam probari constat ex jure divino , canonico , ac civili ; ex jure divino *Deuteronom. cap. 19.* ibi : *non stabit testis unus contra aliquem , quidquid illud peccati , & facinoris fuerit : sed in ore duorum ,*
25 *aut trium testium stabit omne verbum* , & *Matth. c. 18. in ore duorum vel trium testium stet omne verbum* ; de jure canonico , *ex cap. in omni negotia 4. de testib. cap. ex insinuatione 3. de procuratorib. cap. fin. de success. ab intestato* ; de jure civili , ex text. in *l. ubi numerus 12. D. de testib.* in *l. Theopompus D. de dote prælegata* cum concordant. ; sed quia paupertas ne-
26 gationem continet , ut notat Franciscus Herculanus in *tract. de negativa probanda num.* 293. quod & innuit Seneca cit. *Epist.* 87. cum ait : *Paupertas non per positionem , sed per detractionem dicitur , vel per orbationem ; non quod habeat , sed quod non habeat* , mox subdit : *Paupertas est , non quæ pauca possidet , sed quæ multa non possidet* ; ideo improbabilis judicatur , juxta text. in *cap. bonæ memoriæ el. 1. 33. post med. de elect.* & in *cap. quoniam contra 11. de probat. l. actor 23. C. de probat.* hinc bene probatur vulgi opinione ,
27 sive fama , non existente probatione in contrarium , Glos. 1. in *l. ubi adhuc 29. C. de jur. dot.* DD. in *l. si constante D. solut. matrim.* Oldrad. *cons. 277. num. 2.* aliique innumeri penes Velasc. *de privil. paupet. qu. 5. num.* 30. dummodo testes de fama causam verisimilem allegent , Farinac. *de testib. qu. 65.* aut ex familiaritate , aut ex vicinitate , Glos. in *auth. de her. & falc. §. si vero absunt , verbo vidisse , collat. 1.* & in *l. 1. in princ. vers. hoc interdicto , verbo an non , prope fin. D. de itin. actuque priv.* , Franciscus Herculan. in *d. tract. de negativa probanda num.* 252. vicini enim præsumuntur
28 scire facta vicinorum , *cap. quasdam de præsump. l. si victais 9. C. de naptiis , l. 1. D. de flam.* cum concord. quinimò paupertas probatur per partis assertionem , scilicet se tantum certa bona possidere , puta fundum , vel domum ; nam si pro ea adsit aliqua præsumptio , is , qui plura bona illam habere dicit , debet probare juxta glos. in *l. cum de lege in v. heredis probatio D. de probat.* Mascard. *de probat. concl. 1159. num. 41. & seqq.* item probatur per fidem Universitatis , sive per æstimum , idem Velasc. *ibidem num.* 45. de hujusmodi probatione paupertatis ratiocinatur Petrus Mullerus in peculiari *tractatu* ; & licet ex text. in *l. si constante D. solut. matrim.* deducatur , paupertatem evidentissime
29 esse probandam , adverto tamen Jurisc. fuisse loquutum in eo casu , quo mulier petit earum dotium assecurationem ob vergentiam viri ad inopiam , existentibus creditoribus ob fraudis suspicionem .

Deveniendo igitur ad decretum quo dicitur : *Stante no-*
30 *toria paupertate non recipiantur nullitates absque deposito* , noto , quod hoc decretum fundatur potissimum in glos. *l. si vero §. qui pro rei qualitate lit. B. ver. evidentissime D. qui satisdari cogantur* , ubi quæ manifesta , & notoria sunt , probatione non indigent . Insuper cum ex opibus opulentia dicatur , hæc in pro-
31 bationem affirmativam cadit , ideoque facile notorium præsefert , divites enim latitare non possunt .

Aliud , quo dicitur : *Stante notoria paupertate , recipiantur nullitates absque deposito* , dupliciter liquet ; nam quia paupertas negativæ subest probationi , bene vulgi
32 opinione , & fama probatur , ut dictum est ; cumque Judicibus possit innotescere , an quisquam dives , vel pauper sit , ex ipsa Judicum notitia judicium exoritur .

Decretum illud , quo dicitur : *Recipiantur nullitates , & procedatur ad earum discussionem absque deposito* , lo-
33 cum obtinet , quando sententia reperitur jam executa ; nam tunc cessat calumniæ suspicio , teste D. Sanfelic. *decis. 96. num. 2.* vel ex eadem ratione , quando actor succumbit in sententia , & conventus e. g. est absolutus ab impetitis , bona vero per actorem petita penes dictum conventum remanent ; hoc enim casu nullitatis remedio non retardatur executio sententiæ ; ideoque nullitates discutiuntur absque deposito , quod fit in pœnam , & ita passim judicatur .

Illud , quo dicitur : *non recipiantur nullitates* , vel *exe-*
34 *quatur decretum , non obstantibus nullitatibus propositis non servata forma Regiæ Pragmaticæ* , interponitur , quando minime proponuntur intra statutum tempus , neque ab Advocato subscribuntur , neque fit depositum . Decretum , *rejiciantur nullitates etiam earum attento tenore* , interponitur , cum sunt calumniosè propositæ , ut quia fundantur in omnibus iis rebus , quæ jam fuerunt perpensæ , ac resolutæ .

Decretum , quo dicitur : *suspensa decreto interposito , exequatur aliud* &c. tunc locum habet , cum per D. causæ Commissarium fuerit interpositum decretum Domi , de quo præsentata comparitione contrario imperio fuit revocatum , & illud prævia supplicatione de V. F. confirmatum per S. C. atque etiam in gradu reclamationis ; nam si postea cum alia supplicatione nullitates proponantur , & fortassis illæ militant , tunc dicitur : *suspensa decreto interposito &c. exequatur aliud &c.* si vero non militent , dicitur : *exequatur decretum sub die &c. nullitatibus propositis non obstantibus* ; quæ quidem decreta proprie proferuntur in interlocutoriis ad ordinem judicii pertinentibus , & in ipsis incidentibus causæ .

Propositis ergo nullitatibus , iisque juris ordine servato discussis , pronunciatur , *nullitates obstare* , vel *non ob-*
35 *stare* , ubi adverte , nullitates ex iisdem actis emergentes absque termino discutiendas , secus si per viam actionis de nullitate dicatur , quæ venit ab extrinseco probanda ; tunc enim terminus impartitur , ad tradita per Afflict. *controv. cap. 33. num. 46.*

Decretum , quo simpliciter profertur , *nullitates obstare* , locum habet , quando omnes nullitates sunt substantiales ,

les, & ita prima sententia videtur prorsus revocata ; 30 quanquam adversus hoc decretum competat reclamationis remedium, ea *Pragm.* 4. §. 23. *de dilat.* Altim. *de null. rub.* 3. *qu.* 12. *n.* 21. Si vero qua de iis substantialis sit, cæteræ non, tunc dicitur, *primam*, vel *secundum e. g. nullitatem tantum obstare*, & aliæ censentur rejectæ : quæ decreti praxis æquitate nititur, ut nimirum succumbens possit adversus eam jura, & rationes rursum proponere, uti testatur Reverendiss. Episcop. Caven. Afflict. *controv. cap.* 48. & in *addit. ad idem caput num.* 1. *& seqq.* D. Altim. *de nullitat. rubr.* 3. *qu.* 12. *n.* 22.

LEONARDI RICCII

OBSERVATIO

AD CAPUT III.

De Decretis in remedio nullitatis fieri solitis.

SUMMARIUM.

1 *Nullitas duobus modis proponitur, vel per viam exceptionis, vel per viam actionis.*

2 *Per viam exceptionis proponi potest, donec pendet executio sententiæ usque ad triginta annos, dummodo sit notoria ex eisdem actis contra expressum casum legis, aut contra instrumentum publicum ante sententiam præsentatum.*

3. *Per viam actionis, quando post sententiam non prosequitur lis ab actore, vel post executionem proponit nullitates, quas proponere potest intra decem annos, & ipse terminus prorogari potest.*

4 *Nullitas post executionem dicitur opposita per viam actionis, & requiritur libellus, & litis contestatio.*

5 *Nullitates terminandæ ex eisdem actis absque termino, licet sit executa sententia, quando ex eisdem actis possunt revideri.*

6 *Nullitas adversus sententiam elapso decennio proponi potest ab ignorante, fuisse latam sententiam.*

7 *Terminus ad appellandum, & dicendum de nullitate non currit impedito, nec hæreditati jacenti, etiam Curatorem habenti.*

8 *Nullitas in causa spolii potest proponi per viam actionis, etiam elapsis decem annis, & ratio assignatur.*

9 *Nullitas sententiæ contra mortuum potest proponi post decennium, quamvis sententia in favorem mortui fuerit facta.*

10 *Nullitas quando est notoria, potest Judex post decem annos pronunciare, & ratio assignatur.*

11 *Exclusus per statutum ad opponendum de nullitate potest implorare officium Judicis, & obtinebit intentum.*

12 *Nullitas ad impediendam executionem sententiæ in feriis æstivis discuti non potest absque dispensatione, verum potest capi summaria informatio de paupertate.*

13 *Nullitas, & appellatio non retardant executionem certi decreti, quod infra decem dies solvat, & assignatur ratio.*

14 *Nullitas impedit executionem cujuscumque sententiæ, & cautus advocatus appellat, & atque principaliter de nullitate dicit, & assignatur ratio.*

15 *Nullitatis exceptio impedit sententiæ executionem, quando concurrant quatuor requisita, quæ declarantur, & ampliantur.*

16 *Subscriptio advocati non requiritur in Curiis inferioribus Regni.*

17 *Depositum pro nullitatibus proponendis quantum debet esse.*

18 *Depositum adversus interlocutoriam domi latam, in S.C., & in R.C. non practicatur.*

19 *Nullitas proponi potest coram Judice a quo, & coram Judice ad quem, & assignatur ratio, cum advertimentis, & fallentiis.*

20 *Nullitas ex defectu juris naturalis non intelligitur exclusa per statutum.*

21 *Nullitas allegari non potest ab eo, qui illi causam dedit.*

22 *Nullitas contractus cum Ecclesia, vel minore ab ipsismet allegari potest, & non ab aliis.*

23 *Nullitas de actis factis usque ad definitivam opponi potest, sed de actis non factis opponi, etiam post sententiam.*

24 *Nullitatis effectus duo sunt, primus ut contumax possit dicere de nullitate actorum factorum ante sententiam, & tanquam attentata ad pristinum omnia restituenda sunt.*

Alter effectus, ut nulliter agens non auditur, nisi prius refectis expensis.

25 *Nullitates etiam in gradu reclamationis, antiquitus quandocumque poterant proponi post terminum sex dierum, ubi erat clausula salvo jure addendi, sed hodie est correctum, & aliæ nullitates possunt proponi infra alios dies sex, & non ultra.*

26 *Nullitates discutiuntur infra duos menses, & feriæ Æstivæ non includuntur, sed hodie hoc est correctum, respectu feriarum Sancti Natalis, & Resurrectionis. Et si dies primus, vel sextus dies est feriatus, dicti dies feriati non includuntur.*

1 NUllitas proponitur duobus modis, vel per viam exceptionis, vel per viam actionis ad impediendam victoriam.

2 Per viam exceptionis proponitur, quando adversario agente, & litem prosequente reus conventus provocatus proponit nullitates ad impediendum cursum judicii, & potest perpetuo proponere, donec pendet executio sententiæ *D. Altimar. rub.* 8. *qu.* 4. *Petra ritu* 6. *num.* 9. *ex Carleval. tom.* 2. *lib.* 1. *tit.* 3. *disput.* 16. *n.* 8. *Gallup. par.* 3. *cap.* 6. *num.* 20. *Prat. ad Muscat. par.* 1. *glossa nullitas, & lib.* 1. *discep.* 29. *num.* 14. *& discept.* 30. *n.* 2. *ex Texto in l.* 4. *ff. de re judic.* ibi in summario : *Non dicitur quis condemnatus, ut executio possit fieri, nisi condemnatio valeat, dummodo sint notoria ex eisdem actis, vel circa expressum casum legis, aut instrumentum publicum in actis præsentatum ante sententiam, dictat Pragm.* 4. *de dilation.* §. 20.

3 Et licet *Pragm.* 4. §. 20. statuat, ut admittantur exceptiones post lapsum 30. dierum a die notificatæ sententiæ, tamen *dicta Pragm.* fuit interpetrata circa alias exceptiones, & non circa nullitates quia nullitas non intelligitur comprehensa in statuto rejiciente exceptiones.

Nullitas enim est plusquam exceptio, ut perbelle concludit *Dom. Altim. rub.* 8. *qu.* 4. *a n.* 2. & plures decisiones refert *Dom. Petra rita* 6. *n.* 9. *& Roccus respons.* 95. *lib.* 1. *de Morin. ad Revert. dec.* 14. *n.* 1.

Per viam autem actionis, quando nulla mota lite ab Actore post sententiam, vel post executionem quiescente Adversario, vel non expectata petitione Victoris pro executione sententiæ. Victus subito post condemnationem movens ipse prius litem proponit nullitates sententiæ, aut instrumenti, contendens omnia revocari debere, idem *Carlevalius lib.* 1. *tit.* 3. *disp.* 16. *n.* 10. *tom.* 2. Quia nullitas non est proprie exceptio, non venit directa contra actionem, sed contra radicem actionis, & proponitur tanquam exceptio, quando adversario agente, & litem movente Reus conventus opponit nullitatem.

Et per viam actionis proponi potest intra decem annos *Pragm.* 4. *de dilation.* §. 21. In Regno nostro, non obstante, quod de Jure communi in aliis Regnis proponi potest usque ad 30. annos, & dictus terminus decem annorum prorogari non potest, etiam per restitutionem in integrum, etiam si fuerit nulla sententia per notoriam injustitiam, ut in *d. pragm.* & concludit *Dom. Altim. rub.* 8. *qu.* 3. *n.* 5. Et melius *qu.* 12. *n.* 7. *& Dom. Marades singul.* 342. *n.* 4. *& sic d. pragm.* 4. *de dilation.* interpetrata recepta est.

4 Nullitas, quando allegatur post executionem dari debet terminus, & principaliter agi, quia non dicitur incidenter opposita, ut supra, sed dicitur opposita per viam actionis *Muscat. glos. condemnanda num.* 121. *in fine. Joann. Vincent. de Anna allegat.* 22. *Sanfelic. decis.* 96. *num.* 3. ubi dicitur, requiri libellum, & litis contestationem. *Text. in l. quidam ff. fam. Erciscundæ* & aliis allegatis ibi.

5 Sed cum ex actis colligi possunt nullitates, licet sit executa sententia, absque termino ei eisdem actis terminandæ sunt *Sanfelic. dec.* 96. *ex Vantio in* §. *quot & quibus modis num.* 21. qui allegat *Afflict. dec.* 203. *& dictus Sanfelic.* duas adducit rationes.

Prima, quia quando ex revolutione chartarum colligi possunt nullitates, tunc semper intelliguntur propositæ incidenter.

Se-

Secunda, quia qoaodo ex eisdem actis reviderı possunt nullitates, tunc non est necessaria tela Judicaria, & ita concludit etiam *dictus de Anna, & sic Sanfelic.* refert decisum in S. R. C. in duabus caussis ubi supra.

6 Verum par viam actionis nullitas adversus sententiam elapso dacennio tunc opponi potest ab eo, qui ignoravit suisse latam sententiam, quia ignoranti tale tempus non currit. *Altim. rub.* 8. *qu. in fine*.

7 Et quando impedito non currit terminus ad appellandum, & dicandum de nullitate, vide *Scac. de appellat. quaest.* 15. *num.* 44. ut est in forjudicato, vel Bannito.

Et quod terminus non currit advarsus bereditatem jacentam, etiam habentem Curatorem, concludit etiam in terminis restitutionis in integrum. *Altim. dicta rubr.* 8. *qu.* 5. *num.* 33. etiam si terminus iocepit currere io vita defuncti *Rovit. decis.* 41.

8 Et nullitas annexa cum spolio per viam actionia potest propooi post decem annos, *Altim. dicto rub.* 8. *qu.* 3. *nu.* 7. *Gratian. decis.* 151. *n.* 7.

Quia spolii vitium est impericriptibile *Rovit. cons.* 91. & 92. *tom.* 1. *Vantrigl. annot.* 30. §. *unico nu.* 60.

9 Nullitas sententiæ contra mortuum potest proponi post decennium. *Altim. rubr.* 8. *qu.* 5. *in fine*, & decisum refert ex *Thoro in compendio verbo nullitos proponi, & ex Petra ritu* 166. *num.* 97. *ex Rovito in prag.* 4. *de dilation.* etiam si mors a Judice ignoratur. *Petra ubi supra* ex DD. ibi allegatis, quamvis sententia in favorem mortui esset lata *Amend. ad Franc. decis.* 245. & alii ibi.

10 Et quando nullitas est notoria, potest Judex post decem annos in dicta prag. 4. statutos ax officio parte non opponente pronunciare super nullitate *Altim. rubr.* 8. *qu.* 9. *n.* 8. & 9. *ex Rovito in prag.* 5. *de officio S. R. C. num.* 26. *Muscat. par.* 1. *in praxi appellat. glos. nullitatis num.* 11.

Et ratio est, qoia noo ipse Judex declarat illam esse nullam, sed ipsamet sententia seipsam reddit notorie nullam, *Copyc. latro dec.* 69. *n.* 25. *Episcopus Affl. controv.* 1. *n.* 30. *lib.* 1. *Hodierna controv.* 48. *n.* 26. *Pist. lib.* 1. *discept.* 30. *nu.* 29.

11 Et sic exclusus per statutum ad opponendum de nullitate potest implorare officium Judicis, & obtioebit intentum. *Altim. loc. cit. n.* 11.

12 Nullitas ad impediendam sententiæ eaecutionem discuti non potest in feriis æstivis, nisi adsit dispensatio supar feriis, *de Marinis lib.* 1. *resol.* 18. *num.* 6. *ubi de Luca, Altim. de nullit. rub.* 9. *qu.* 40. *nu.* 56.

Verum feriis non obstantibus proceditur in capienda summaria informatione de paupertate, quæ Praxia est omnibus notoria.

13 Nullitas, & appellatio non retardant executionem tertii decreti, quod infra decem dies solvat, nam adverius primum obilat *prag.* 4. *de dilation.* §. 21.

Adversus secundum obstat, quia transivit in rem judicatam.

Adversus tertium non obstat, quia nihil alind continet, quam primum, & secundum, & fuit latum ex æquitate, & sic quod inductum est ad unum finem, contrarium operari non debet, ita decisum refert *Altim.* anno 1667. *sub.* 8. *qu.* 7.

14 Nullitas impedit executionem cujoscumque sententiæ, adeo quod cauti Advocati in appell. dicunt, *appellat, & aquo principaliter de nullit. dicit*.

Quia si non impeditur executio, & per appellationem impeditur per illam clausulam, *aque de nullitate dicit, Muscatellus par.* 7. *glos. condemnanda nu.* 121. *DD. in l.* 4. §. *condemnatum ff. de re judicata, & l. si cum nulla eadem tit. Bor. in l.* 1. *C. de execut. rei judicatæ, Afflict. decis.* 39. *nu.* 60.

Nullitate enim pendenta ad ulteriora procedi non potest, *Muscatellus par.* 1. *glos. nullitatis nu.* 24. *Vantius in rubr. quotias, & intra quod nu.* 12. *fol. mihi* 61. *Arg. & l. Pap.* §. *si quis irritum ff. de inoffic. testam. & l. majoris C. eodem*.

Et nullitate pendente oullus tarmious currit, ut dixi supra.

15 Nullitas exceptio nt impedit executionem sentantiæ, concurrunt quatuor requisita.

Primum circa modum, secundum circa solemnitatem, tertium circa qualitatem, quartum circa conditionem.

Primum requisitum circa modum est, quando non proponitur principaliter, sed incidenter adversus executionem, & nullitates appareant ex eisdem actis, & ex revolutione chartarum absque probatione extrinseca. *Afflict. dec.* 385., *ubi Ursillus*, & alii Addentes, & est *prag.* 5. § 2. *de offic. S. R. C.*

Et impedit executionem non solum onius sententiæ, sed etiam trium sententiarum conformium, *Minad. cons.* 20. *n.* 5. *Covarr. practic. quaest. cap.* 25. *nu.* 2. *Gabriel. concl.* 4. *de citat. Privison. decis.* 68. *par.* 1.

Impedit etiam executionem sententiæ assistentiæ quoad actum suspensi um, ut ex *prag.* 2. *de appellation.*, & ibi *Novar.*, & ibi *Rovit. Papaeus in sua praxi tit.* 4. *de assistentia num.* 19. *Muscat. lib.* 2. *par.* 1. *glos. sententia nu.* 135. *in fine*, & ego dixi in 2. tom. meæ praxis.

Secundum requisitum circa solemnitatem, ot simul oullitates explicentur io eadem comparitione, & in qualibet subscribantur leges, contra quas existunt nullitates.

Et deinde sub illis subscribatur advocatus causæ, *prag. Comitis de Lemos* 17. *de officio S. R. C.* §. 16. & *prag. Eminentis. Cardinal. Borgiæ de offic. S. R. C.* 78., *quæ hodie est de dilationibus*.

16 Sed nota, quod subscriptio Advocati non requiritur, ut in Curiis inferioribus Regni, & sic limitatur dicta pragmatica in hoc *Consil. Altim. tom.* 1. *de nullitate rub.* 6. *par.* 13., *num.* 53. Et ratio est, quia dicta pragmatica loquitur de Tribunalibus Collegiatis tantum.

Tertium requisitum circa qualitatem, ut nullitas sit circa expressum casum legis communis, vel municipalis, aut circa publicam scripturam authenticam, & in actis præsentatam ante prolationem sententiæ ut in *dict. pragm.* 11. *de offic. S. R. C.* §. 17., & *pragm.* 12. §. 17. *de causis decidendis*.

Quartum requisitum circa conditionem, ut cum comparitione præsentetur simul depositum. Quod irremissibiliter est exigendum *prag.* 4. *de dilationibus* §. 22. *Auth. noster cap.* 3. *de decret. in remed. nullit. fieri solit. n.* 3.

17 Quod depositum adversus sententiam diffinitivam S. C. & R. C. infra duc. 1000. *per prag.* 5. *de offic. S. R. C. de anno* 1545. erat ducatorum duodecim. Postea fuit auctum ad ducatos 24. mediante litera Regia, quæ conservatur apud Magnificum Secretarium S. R. C.

Ultra vero duc. 1000. depositum, quod erat prius 90. ducatorum hodie est auctum ad ducatos 180. quod est duplum ex literis, quæ conservantur penes eundem Secretarium, & est apostilla in *dicta prag.* 5. *de offic. S. C. in compilatione novissima*, & testatur *Postus ad Musc. glossa nullit. vers. debet tamen, & Auctor noster dict. cap.* 3. *numer.* 2.

Depositum adversus diffinitivam sententiam M. C. vel habenti vim diffinitivæ infra ducatos 75. erit ducatorum sex.

Ultra vero dictam summam ducatorum 75. depositum erit ducatorum duodecim.

Adversus interlocutorium dictæ M. C. facto verbo in Aula depositum erit ducat. trium.

Adversus interlocutorium domi interpositum per Judicem M. C. depositum erit carolenorum quindecim. Juxta *pragm.* 1. *de procuratoribus* §. 1.

18 Hinc nota, quod de decreto domi lato in S. C., in R. Cam. non dicitur de nullitate, sed vel fit iostantia de contrario imperio, val supplicatio de verbo faciendo ante, vel post instantiam contrarii imperii ubi possunt narrari nullitates tamquam exceptiones, & est in praxi notorium, & idem depositum servatur in Reg. Cam., quod servatur in S. Cons. talle *Dom. nostro Auctore hic n.* 5. *post Altim. de nullit. rub.* 6. *qu.* 13. *num.* 30.

Ubi nota, quod anno 1589. die 16., & 21., suborto dubio in R. Cam. quænam pœna sit eaigenda a proponente nullitates, qui succubuit, fuit decisum, quod exigatur, prout axigitur in S. C. ita *Reg. de Marin. resolu.* 477.

Et sic io R. Cam. nequa fit depositum pro decreto domi lato.

Sed de dicto deposito oullitatum latius scripsi in additione ad *Sarnum in praxi civili ad fol.* 134. *n.* 49. *fol.* 29. ubi te remitto, ne eadem repetam.

19 Nullitas proponi potest coram Judice a quo, & coram Judice ad quem per *Text. in l. si Præses* 6. *ubi DD. C. quomodo, & Altimar. rub.* 1. *q.* 10., &

l. Præ-

l. Prætoris 4. Gereoiem leg. 1. ff. quæ sententia sine appellat. Scialoya de foro comp. cap. 52. nu. 31. Idem *Altim. rub. 1. q. 4. n. 38.*

Vel coram Judice superiore, & appellationis per *text. in l. absente C. de accusationib. l. 1. ubi glos. verbo Judex ff. quæ sentent. sine appellat. Tusc. lit. N. conclus. 150. Bart. in l. si expressim ff. de appellation. Joan. de Amicis cons. 147. n. 10. Mynsingerius sing. in observ. 52. Peregrin. decis. 127. Altim. ubi supra.*

Sed hoc mihi non placet, quia idem Judex, qui tulit sententiam, propelavit votum suum, & semper inclinat pro illo confirmando.

Et pars læsa doram Provinciam assumit coram eodem Judice sperare revocationem.

Ideo est in arbitrio partis, coram quo vellet proponere nullitates, & licet *Altim. in d. rub. 1. qu. 4. n. 19.* distinguit, quando nullitates sunt propositæ ad impediendam executionem, quod semper proponi debent coram eodem Judice ex doctrina *Abeccl. observ. 172. nu. 6. & 7.* Et seosus dictæ doctrinæ est intelligendus, quando incidenter proponuntur nullitates ad impediendam executionem.

Quæ executio non impeditur, quando recursus habetur ad superiorem, qui judicavit, quando fuit inferior, & ratio est illa, quæ adducitur a *Metillo de appellat. fol. 93. a n. 26.*, *rejecta Glossa in l. filius in fin. verbo cum non proprio ff. de inoffic. testam. & Bald. & Salyc. d. l.*

Quæ ratio est, quia licet videatur Judex novam repræsentere personam, quando est inferior & postea sit superior, tamen eadem est, & non alia, & præsumitur semper tueri primam suam sententiam, merito est suspectus in secunda instantia, qui judicavit in prima instantia.

Verum si est delegatus, non potest ipsemet discutere nullitates sententiæ, quam tulit *Rovit. decis. 52. n. 3. ex l. fin., ex l. sicut proponi, C. quomodo, & quando Judex, & Glossa ibi*, & ita intelligendus est *Scial. & alii, & clarè Altim. de nullit. tom. 1. de nullitat. rub. 3. q. 7.*

20 Nullitas proveniens ex defectu juris naturalis, ut puta citationis ad dicendum non intelligitur exclusa per statutum *Amendola ad Franch. decis. 342. n. 5. Afflict. decis. 28. in fine, Cama in Ritu Siciliæ 2. n. 9., & c. 17. n. 66.*

21 Nullitas ab eo, qui illi causam præbuit, allegari non potest *Hodiern. controv. 27. n. 19. ex text. in l. 1. §. si Dominus ff. de ventre inspic.*

22 Et oullitetis contractus cum Ecc., minore, &c. non possunt ab aliis, nisi eb ipsimet allegari, *Merlin. controv. 21. De Vita in repertorio fol. 193. col. 2. v. nullitates.*

23 Nullitas actorum usque ad sententiam diffinitivam exclusive opponi poterit in nostro Regno, sed postquam lata est sententia non admittuntur nullitates de actis ante sententiam, *ex Prag. Comitis de Lemos 4. de dilationib.* quæ vulgo dicitur delli 28. capi *Camillus de la Rata cons. 38. n. 1. Carrabba sing. 13.*

Verum circa acta non facta, quæ fieri debebant, nullitas opponi potest etiam post sententiam, quia dicta pragmatica loquitur circa acta facta, & non de iis, quæ erant facienda *Rov. sup. d. Prag. quæ est 73. secundum ejus ordinem sub tit. de offic. S. R. C., & Prat. ad Muscatell. glossa nullitatis n. 12.*

24 Et dicta Pragmatica non obstante, contumax potest dicere de nullitate actorum, quæ fuerunt facta ante sententiam *Rovit. in d. Prag. n. 6. Scial. in praxi forjud. cap. 25. n. 60.*

Ex nullitate actorum omnia attentata sunt ante omnia reponenda, & hic est unus effectus nullitatis *Sanfel. dec. 62. n. 54.*

Alter effectus est, ut expensæ reficiantur data nullitate processus, & quicumque nulliter agit, non auditur de novo, nisi refectis expensis. *Ita decisum refert Afflict. decis. 70. Ursill. ibi n. 2. Scialoya de foro comp. cap. 52, n. 38.* ubi dicit *n. 39.* Judicem teneri ad restitutionem sportularum, quas recepit pro ipsa sententia nulla, ex *Carrab. de Syndicatu part. 2. n. 20., & sing. 95., & sign. 119. & sing. 88.*

25 Nullitates licet per *Pragm. 5. §. 18. dilation.* proponantur infra sex dies circa interlocutoriam, etiam habentem vim diffinitivæ, ut Auctor noster hic in *cap. 3. n. 14.*

Et infra decem annos contra sententiam per viam actionis, & dictus terminus dierum sex non potest prorogari a Judice, neque per viam restitutionis in integrum, & quovis capite notoriæ injustitiæ, ut *in dict. Prag. cap. 7.*

Tamen si quis proponat nullitates intra dictum terminum cum clausula (*salvo jure addendi*) potest etiam termino prædicto elapso proponere alias nullitates absq; alio deposito, etiam in gradu Reclamationis, ut fuit decisum in S. C. anno 1651. in causa Francisci Antonii Acquaviva cum Sedile Nidi, ita *Grazius ad Capyc. dec. 33.*

Sed hodie per *Novellam Pragmat. exc. D. Petri de Aragonia sub die 27. Maji 1666. insertam per Sarnum par. 3. fol. 51. num. 4.* Dispositum est, quod ubi reservatur jus addendi, possunt addi aliæ nullitates infra alios dies sex, & non ultre.

26 Nullitates discutiuntur infra duos menses a die, quo fuerunt præsentatæ, *Pragm. 8. de dilat.* §. 3.

Et si supervenerint feriæ æstivæ, dictæ dilationes non includuntur, *Pragm. D. Petri de Aragonia, 12. Octobris 1666.*

Et deinde per aliam *Pragm.* ejusdem Proregis sub die 20. Martii 1669. fuit declaratum in dicto termino non comprehendi ferias SS. Natalis, & Resurrectionis.

Et si dies primus est feriatus, aut festivus post notificatum decretum, non currit terminus sex dierum, & si dies ultimus, idest sextus est feriatus, neque expirat terminus, ita *Hodierna controv. 48.* decisum refert., *& Metill. de in integrum restitutione, & nullit. n. 16. usque ad 24.*

VINCENTII ALOI

IN CAPUT III.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Remedium nullitatis quid?*
II. *Circa modum nullitates proponendi exponitur Pragm. Cardinal. de Alsban de anno 1728.*
III. *Dispositio Pragm. an. 1738. circa depositum pro pœna nullitatum.*
IV. *Nequit contra duo Decreta conformia opponi gravamen nullitatum.*
V. *Etsi Pragm. de an. 1738. vetitum non recipi nullitates adversus Decretum a Tribunali prolatum quo ad actus ordinatorios, hodie tamen admittitur, si actus præjudicat actionem.*

I. Tertium remedium ad impediendam sententiæ executionem est illud nullitatis. Quot modis, intra quod tempus, & quando objici possit agit Author noster, sed nullitatis definitionem prætermisit. Definiri potest cum Sanctio *de nullitat.*, quod sit nullitas, *commune auxilium ad irritandam sententiam, & de qua quis jure quæritur.* Competit enim hoc remedium cuicumque gravato, & definitioni consonant verba *l. 45. condemnatus ff. de re jud. equidem condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus est, ut sententia valeat; cæterum si aliqua ratione Sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis verbum non tenere.*

II. Quinque requisita copulative debent concurrere secundum Practicos, ut hoc remedium habile sit ad producendum actum suspensivum executionis sententiæ, scilicet modus, sollemnitas, comparitio, qualitas nullitatis, & tempus *Gallup. par. 3. cap. 7.* Omnia exponit Author juxta Pragmaticas editas suo tempore & Praxim receptam. Post tamen illius extremum fatum aliæ Pragmaticæ editæ fuerunt. Illas igitur breviter exponemus. Circa modum nullitates admittendi, & objiciendi hæc præscripsit Cardinalis de Althan *Pragm. anni 1728.* §. 5.

„ Che non si ammettano nullità contro de' decreti dei
„ Tribunali, se non siano contro espressi casi di leg-
„ gi comuni o municipali, o contro pubbliche scrit-
„ ture presentate nel processo, secondo il disposto
„ della *Pram. 4. §. 20. de dilat.*, il quale si abbia
„ nella presente per inserito *de verbo, ad verbum*, nè
„ diasi luogo a quelli, che derivano da leggi, che
„ hanno

„ hanno ricevuto verie interpretazioni de' Dottori, o da' Tribunali *neque ex capite notoriæ injustitiæ*, come espressamente si dispone in detto §. eo.

„ Che dopo interposto il decreto diffinitivo, a sentenza in una qualche causa, non si possa dire di nullità degli atti in essi fatte secondo l'ordinanza della stessa *Pramm. 4. de dilat.* §. 17., encorchè si allegasse omissione di un qualche etto ordinatorio sostanzlale per la compilazioee del Processo, o difetto di giurisdiaione.

„ Che di quei decreti, de' quali si possono portere le nullità, non si debbano ricevere queste senza il deposito, o colle pruova della povertà, precedente Rescritto del Regio Collaterale Consiglio. E che similmente di quei decreti coi quali si ordina, che non si ricevano nullità senza deposito, non si possa concedere eltro qualunque rimedio nè di reclamazione, nè di nullità, nè di restituzione *in integrum*, ed altro qualsivoglia.

„ Vogliamo inoltrè, e comandiamo, che la *Pram.* 4. §. 18. *de dilat.*, con cui è stabilito che non si possa dire di nullità de' decreti interlocutori, o che ebbian forza di diffinitivo scorsi i sei giorni dopo il dì in cui quelli si sono notificati, procede pure nei decreti meramente diffinitivi.

„ Che contro le sentenze del S. R. C., tuttochè non incominciete ed eseguirsi, non si possa dire di nullità, nemmeno *per viam exceptionis*, dopo scorsi 40. giorni dal dì, in cui si è notificato il mandato *de parendo*.

Ex dispositione cujus Pragmaticæ statutus fuit modus nullitates objiciendi, quod non principaliter, sed incidenter ex eodem processo objiciantur. Confirmata fuit solemnitas, ut per capita explicentur, & cum compartione. Qualitas illarum etiam designata fuit ut sint contra expressum casum legis comunis vel municipalis, aut contra publicam Scripturam in actis præsentatem. Denique præfinitus fuit tempus nullitates objiciendi contra decretum diffinitivum. Author noster *n.* 13. interpretando *Pragm. 4. de dilat.* & *Pragm. 5. de off. S. R. C.* opinatur quocumque tempore opponi posse, siquidem quando actor sententiæ executionem petebat Reus excipiebat se defendendo cum nullitatibus. Sed hec Pragm. tempus dierum sex statutum e *Pragm.* 18. *de dilat.* ad objiciendas nullitates contra decretum interlocutorium, vel vim habens diffinitivi, fuit porrectum ad decretum diffinitivum.

III. Quæ Authoe tradit circa depositum nullitatum decreti diffinitivi in S. C. & in R. C. hodie servatur. Circa depositum nullitatum respicienrium ordinem, jussit *Pragm. 18. de ord. judic.* §. 1. *n.* 19. „ Che le nullità, che si presentano riguardo all' ordine avanti il decreto diffinitivo, o sentenza, non si possano ricevere se non precedente il deposito di carlini quindici in Viceria, e di docati sei nel S. R. C., e Regia Camera della Sommaria, qual deposito qualora la nullitè regge, si debba reftituire elle Parte, ma non reggendo debba liberarsi in beneficio del Regio Fisco, senza che per lo medesimo possa dirsi dalla Camera Reale di S. Chiara, nè dal S. R. C. o dalla Regia Camera delle Summaria: *Ex causis restituatur* „. Jussit etiam quod pauperes ad hoc depositum faciendum non teneantur, dummodo notarie constet de paupertate. „ Occorre il più delle volte, che le Persone notoriamente opulenti volendo presentare le nullità le presentano col memoriale di povertà, non ad altro oggetto, che per godere del beneficio di quel tempo, che vi bisogne per far dire, *stante notoria opulentia non recipiantur nullitates absque deposito*: perciò per ovviare ad un tel disordine proibiamo espressamente, che dalla Real Camera di S. Chiera non si debbano decretar Memorieli di povertà ad istanza di coloro, che notoriamente non siano poveri, e decretandosi dagli Attitanti delle medesima incorrano ogni volta nelle pena di docati cinquanta §. 2. *n.* 2. „. Et denique jussit. „ Presentandosi nullità col memoriale di povertà da Persone che sono notoriamente opulenti, vogliamo che si possa dalla G. C. della Vicarie ordinare: *o stante notoria opulentia, non recipiantur nullitates absque deposito*; o pure *stante notoria paupertate, procedatur ad discessionem nullitatum absque deposito*. Anzi qualora si stimasse dalla G. C. della Vicaria che le nullità sieno frivole, e di niuna sossistenza, e solamente proposte per diletare l'esecuzione del decreto, Vogliamo, che possa in tal caso, non ostante qualsisie disposizione in contrario, ordinare: *rejiciantur nullitates etiam attento tenore ipsarum*, come si pratica dal S. R. C.

IV. De duobus sententiis uniformibus latis in S. C. non licet amplius provocare, & consequenter nec de nullitate dicere, quia imponitur perpetuum silentium, *Afflict. dec.* 231. *de Franch. dec.* 136. Nec obstat *Pragm.* 82. *de off. S. R. C.*, in que probari videtur, quod etiam post binas latas sententias dici possit de nullitate. Nam ibi evidenter statuuntur quæ sunt binæ sententiæ uniformes, & præscribitur quod circumscripta etiam nullitate eatenus exequantur, quatenus sint validæ & non omnino iniquæ, & injustæ. Si igitur sunt validæ & conformes binæ sententiæ, gravamen nullitatum opponi non potest *Rovit. ad d. Pragm. n.* 1. *&* c.

V. A *Pragm.* 18. *de ord. jud.* §. 1. *n.* 21. statutum fuit non recipi nullitates adversus decretum a Tribunali latum quoad actus ordinatorios. „ Dei decreti interlocutorj, che si fanno in Casa da' Commessarj per gli atti ordinatorj, che riguardano la compilazione del giudizio, *quocumque abusu sublato*, non se ne possa produrre se non che un solo gravame nel Tribunale; di maniera che o si confermi, o si revochi il decreto fatto in Casa del Commissario, non sia lecito elle Parti, nè di reclamare, nè di dire di nullità „. Hodie servetur, quod si decretum præjudicat actionem, admittuntur nullitates. Nec praxis est contra Pragmaticam; quia mens illius fuit dilationes resecare, & non tollere Partium jura, quæ si gravamen actus actionem principalem præjudicantis non admitteretur per nullitates, equidem tollerentur.

C A P U T IV.

De Decretis, quæ circa modificativas exceptiones interponi solent:

S U M M A R I U M.

1 *Exceptiones modificativæ judicatum non impugnant, & ad sententiæ executionem impediendam admitti solent.*
2 *Praxis opponendi modificativas exceptiones jurium, ac Doctorum citatur auctoritate.*
3 *Exceptiones modificativæ sunt multiplices, quarum pleraque remissive memorantur, & sæpissime a debitoribus objiciuntur ad magis defatigandum creditores.*
4 Pragmaticæ 44. de off. Magistri Justitiarii *tenor adducitur, & explicatur, & n. seqq.*
5 *Exemplum cujusdam causæ, in qua fuit allegata satisfactionis exceptio, per Auctorem adducitur, & alia Gizzii decis. refertur, & num. 10.*
6 *Præfata* Pragm. *comprehendit tam conventionem, quam satisfactionem.*
7 *Excipiens dicitur actor; actor autem, si libellus sit obscurus, eundem declarare tenetur.*
8 *Petitio cur lucida, & clara esse debeat.*
9 *Satisfactionem opponens tempus, & modum cogitur declarare.*
11 *Satisfactionem allegans declaret oportet, an ante, vel post sententiam satisfecerit.*
12 *Exceptio modificativa ante sententiam opposita quando rursum opponi queat.*
13 *Satisfactionem allegans post incusatam obligationem an audiatur.*
14 *Exceptione satisfactionis, vel conventionis proposita, quodnam decretum proferatur, ejusque praxis exponitur.*
15 *Exceptio* esse executum in bonis alienis *quomodo cognoscatur, & n. 25.*
16 *Decretum illud, quo exceptiones prædictas* militare *dicitur, exponitur.*
17 *Pactum juramento firmatum, quod satisfactio probari non possit nisi per scripturam, an valeat, bipartita DD. sententia recensetur cum Auctoris opinione, ut num. seq. & num in judicio summario, ut n. 24.*
18 *Pactum omni jure servandum.*
19 *Pactum contra publicum commodum non valet, ac testium usus nedum frequens, sed necessarius est.*
20 *Testium depositiones, & instrumenta parem vim habent & num. 22.*
21 *Falsitas non præsumitur, & facilius detegitur in testibus, quam in instrumentis.*
23 *Plures numero testes difficile corrumpuntur.*
26 *Quoties articuli continent plura capita, quod plures sint facta rerum executiones, in quibus excipientis intentio fuit probata, quodnam decretum pronuncietur.*
27 *Exceptio* esse executum in bonis alienis, *an vindicet sibi locum in executione pro pensione domus remissive.*
28 *Modificativæ exceptiones infra triginta dies opponendæ a die intimata sententia; idque per Auctorem enucleatur.*
29 *Terminus ad probandas modificativas exceptiones est arbitrarius, & pœna contra non probantes qua sit.*
30 *Exceptione discussionis inventarii pendente sequestrum bonorum decernitur, & contraria Prati opinio conciliatur.*
31 *Post relaxatas literas executoriales exceptio isthæc executionem non impedit, & quid si opponatur adversus decreta de solvendis tertiis.*
32 *Auctores materiam sequestri tractantes recensentur.*

Die &c. visa comparitione præsentata &c. fuit provisum, quod declarato modo, & tempore allegatæ conventionis, *sive*, satisfactionis providebitur.

Die &c. visa comparitione præsentata &c. capiatur summaria informatio super allegata conventione, *vel dicitur*, satisfactione ad finem providendi.

Die &c. visa comparitione fol.... informatione capta fol.... atque omnibus actis S. C. declarat, exceptionem allegatæ satisfactionis non militare, *vel dicitur*, militare, sive militare pro summa ducatorum ..... tantum.

Die &c. visis &c. S. C. declarat, allegatam conventionem militare, vel non militare, *aut dicitur*, militare quoad modum, non vero quoad quantitatem.

Die &c. visis comparitione fol.... & informatione capta a fol.... usque ad fol... S. C. declarat exceptionem oppositam, esse exequutum in bonis alienis, non obstare, *vel dicitur*, militare in bonis in secundo, vel quarto, e. g. articulo contentis.

Die &c. procedatur ad discussionem inventarii, quatenus de eo legitime constiterit, & interim sequestrentur bona in illo contenta, & reponantur penes tutum tertium.

[1] EXceptiones modificativæ judicatum non impugnant; ideoque ad sententiæ exequutionem impediendam **[2]** plerumque admittuntur: quæ praxis opponendi modificativas exceptiones fundatur in *l. Nesennius §. ult. D. de re judic.* admonent Aretinus in *l. rei judicatæ §. si in judicio D. sol. matrim. in l. si duo §. Marcellus, & in l. eum, qui §. si juravero D. de jure jurando* Faber in suo *C. tit. de except. defin.* 2. aliique in *l. 1. de jur. & facti ignor.* adde D. Regen. Reverter. *dec.* 147. ibique D. Reg. de Marin. in *observ.*

Hæ autem exceptiones sunt quamplurimæ; est enim **[3]** exceptio compensationis, de qua Riccius in *collect.* 238. exceptio non implementi, idem Ricc. in *collect.* 1245. exceptio æris alieni, & deducto ne egeat, Boer. *qu. 10. num. 9.* aliasque congerunt Galleppus in *prani S. C. par. 3. cap. 3.* ac Maradei in *praxi præsent. instrum. cap.* 18. & plerumque, ut experimur, a debitoribus ob eorum inopiam, seu potius perfidiam ad magis magisque defatigandum creditores, opponuntur: at quia frequentius debitores ipsi ad manus habent novæ conventionis, atque satisfactionis exceptiones, **[4]** merito peculiari sanctione, nempe *Pragmatica 44. de officio Magistri Justitiarii* §. 2. cautum fuit in hæc verba. *Item volumus & mandamus, quod quando allegantur in judiciis novæ conventiones, aut satisfactiones, comparitiones hoc continentes debeant esse adeo lucidæ, & claræ, quod nulla penitus indigeant declaratione, sed exprimatur species ipsius novæ conventionis, & aliter dictæ comparitiones a judicibus, magistris actorum, seu Scribis nullatenus admittantur, nec in ipsis comparitionibus fiant præsentationes sub pœna ducat. quinquaginta ab ipsis magistris actorum exigenda in casu controventionis.*

Quo fit, ut cum Illustris D. Jo: de Baulcio Sclavorum **[5]** Dux per bina decreta S. C. fuisset condemnatus ad solvendum Dom. D. Josepho Sanfelicio summam ducatorum octingentum, ac debiti satisfactionem deinde allegasset, petendo terminum ad eam probandum, quod comparitio non erat servata forma *Pragmaticæ*, supradictum primum decretum a me uti Commissario fuit interpositum, & confirmatum per S. C. sed sentiens se gravatum, a Spectabili D. Præside regiam decretationem obtinuit de verbo faciendo loco reclamationis. Proposita causa, quanquam a magnifico Advocato diceretur, *Pragmaticam* circa tempus, & modum loqui de conventione, non autem de satisfactione, attentis illis verbis, *exprimatur species ipsius novæ conventionis*, quam satisfactionem in termino contendebat probare, & in puncto fuerit allegata decisio S. C., relata a Michaele Angelo Gizzio in *observat. ad ultim. decis. D. Canyrii Latro* in causa Marii Stecquto cum Octavio Affatati; nam idem Marius cum petiisset certam pecuniarum quantitatem ab Octavio, eo satisfactionem opponente, per S. C. fuit datus terminus, postmodum dictus Marius institit pro declaratione modi, temporis, loci, & coram quibus, & licet obtinuisset decretum, quod prædictus Octavius, declararet modum, tempus, & coram quibus fuit facta dicta satisfactio; nihilominus referente D. Consiliario Antonio Mirabalio, per idem S. C. fuit provisum, quod *terminus alias datus currat, oppositis per dictum Marium non obstantibus*. Verum in præsenti causa me referente fuit confirmatum decretum, & de-

claratum, prædictum Illustrem Ducem teneri facere
petitam declarationem sequentibus rationibus. Prima;
6 nam dicta Regia Pragmatica comprehendit tam con-
ventionem, quam satisfactionem, & fuerunt perpensa
illa verba, *quod quando allegantur in judiciis nova*
conventiones, aut satisfactiones, compartitiones &c. de-
bent esse adeo lucida, & clara, quod nulla penitus
7 &c. & verba; quæ sequuntur, *sed exprimatur species*
ipsius novæ conventionis sunt exemplificativa, non au-
tem restrictiva; & fuit quoque consideratum, quod
Pragmatica loquitur in allegando, non in probando
satisfactionem, dum statuit, quod compartitiones satis-
factionem, vel conventionem involventes esse debeant
adeo lucidæ, & claræ, quod nulla penitus indigeant
declaratione. Secunda, quia in proponenda hujusmodi
exceptione excipiens censetur actor: actor autem pro-
ponens actiones, si libellus sit obscurus, illum decla-
rare omninò tenetur. Tertia, quæ est fundamentalis;
nam in regno non conceditur articulorum copia, ut
8 alibi docuimus, idcirco petitio clara, & lucida esse
debet; alioquin auferrentur reo defensiones: tenetur
9 igitur declarare qui satisfactionem opponit, tempus, &
modum, ut creditor se defendere valeat, cum proba-
re possit, quod tali tempore, & loco non fuerit in
Civitate, quod testes ab illo loco absuerint, vel tem-
pore solutionis mortem obierint.

Item fuit adducta alia decisio relata per eundem Giz-
10 zium *cit. loc.* in causa Josephi de Rinaldo cum Agnel-
lo Maldacea, ubi fuit decisum, quod dictus Joseph
teneretur facere dictam declarationem; adeout de hu-
jusmodi decreti praxi pro veritate negotii non sit
amplius disputandum.

Rursum hic non est silentio prætereundum, quod satis-
11 factionem allegans declarare etiam tenetur, an re-
vera satisfecerit ante, vel post sententiam; si enim
ante sententiam, quandiu post ipsam opponatur, ex-
ceptio videtur calumniosè opposita, juxta not. per D.
Reg. de Marin. in *observ. ad d. dec. Reverter.* Unum
tamen animadvertas velim, quod quamvis exceptio
modificativa ante sententiam sit opposita, ac de ipsius
12 viribus non fuerit cognitum, vel expressim a Judice
non rejecta, poterit rursus opponi in ejusdem senten-
tiæ executiona; censetur enim in id ferme tempus
reservata, nec prorsus explosa, ad tradita per Carle-
val. *de judic. lib. 5. tit. 3. disp. 17. num. 8. circa fin.*
Quod si satisfactio allegetur post incusationem obli-
13 gationis penes acta, & opponens declaret, illam
fuisse secutam ante incusationem; non auditur nisi
facto deposito: sin autem postea, & facta sit bonorum
exequutio, decretum interponitur de vendendo; ve-
rum adjicitur, quod *supersedeatur in liberatione per*
dies... infra quos de satisfactione docere possit, ut
notant Caravita in *Ritu 128. num. 5. circa fin.* & D.
Reg. Sanfelic. in *Praxi judic. sect. 38. num. 25.*

Proposita vero dicta exceptione satisfactionem, vel con-
14 ventionem continente, servata forma Regiæ Pragma-
ticæ, supradictum decretum interponitur, quod *ca-*
piatur summaria informatio: quæ praxis Institutor do-
ctrinæ Bartoli in *Extrav. ad reprimendum in verbo*
summarie, & *l. 4. §. condemnatur D. de re judic.* re-
latæ a D. Reg. Reverterio *decis. Regia Camera 147.*
quemadmodum quoque dicitur, si opponatur exce-
15 ptio, *esse exequutum in bonis alienis*, per text. in *l.*
a Divo Pio §. si super rebus de re judic. ubi Ulpian.
inquit: *si super rebus, quæ pignoris jure captæ sunt,*
controversia fiat: constitutum est ab Imperatore nostro,
ipsos, qui rem judicatam exequuntur, cognoscere de-
bere de proprietate, & si cognoverint ejus fuisse, qui
condemnatus est, rem judicatam exequantur. Sed scien-
dum est summatim eos cognoscere debere. Hujusmodi
termino compilato aliud interponitur decretum, sci-
16 licet *militare*, quod a probatione dependet: si vero
integra probata non fuerit satisfactio, sed ex aliqua
parte, tunc dicitur: *militare pro summa ducatorum...*;
siquidem in allegata conventione quum testes depo-
nunt tantum de modo, puta de solvendo creditum in
ducatis.... pro quolibet mense, tunc dicitur: *milita-*
re quoad modum, non vero quoad quantitatem.

Pro ornatu vero hujus cap. quæro; an pactum scriptu-
17 ræ adjectum, & juramento firmatum, quod satisfa-
ctio probari non possit nisi per scripturam, valeat?
Bipartitæ sunt DD. sententiæ; alii enim affirmant, alii
negant, ut videre est penes Constantinum Cæsarum
primæ notæ Advocatum in suo *speculo Peregr. quæst.*
qu. 47. qui utramque sententiam communem esse di-
cit: affirmativa fundatur in eo, quod pactum omni
18 jure servandum; de jure divino, ut in Evangelio,
ibi: *Nonne pacto convenisti mecum?* de jure positivo,
ut in *l. 5. D. de pactis*, & in *l. 1. D. de const. pecun.*
& propter juramentum: pactis autem non servatis,
& sacramenti religione vallatis offenditur Deus, cui
19 pactorum observantia fuit promissa: negativa funda-
tur in eo, quod tale pactum est contra publicum com-
modum, & quia testium usus non solum frequens, sed
necessarius est: eandem amplectitur idem Cæsar. con-
siderans, quod si debitum verè sit satisfactum, tunc &
obligatio, & juramentum sublata censetur, & hoc
casu debitor Deum non lædit, sed adversus creditorem
calumniantem se defendit; eandem secuti sunt D. de
Ponte *cons. 36.* Consiliar. Hodiern. *ad Sued. decis. 377.*
& Consiliar. Joseph de Rosa *consult. 16. lib. 2.* ea
ratione; si enim hoc pactum esset validum, nimis re-
stringeretur probatio, quando parem vim habent &
20 testium depositiones, & instrumenta, *l. in exercendis*
C. de fid. instrum. hanc ipsam ego sequor, perpen-
dendo, quod tale pactum apponitur ad evitandam for-
21 tassis falsitatem, quæ primo præsumenda non est *l. me-*
rito D. pro socio; secundo, quia facilius detegitur in
testibus, quum pluries interrogantur, quam in instru-
mentis, quæ falso conficiuntur; dicuntur enim testi-
monia mortua, quæ non loquuntur, & insuper tale
pactum est contra Evangelicum dictum, videlicet:
in ore duorum, vel trium stet omne verbum; propterea
magis communem, & veram istam dijudico: plane
si quinque testium numero probatur solutio, omni
prorsus scrupulo caret; hæc enim probatio æquipara-
22 tur instrumento, *l. testium facilitatem C. de testib.*
unus autem testis facile corrumpi potest, duo difficul-
ter, tres difficilius, quinque verò difficillimè, cui ae-
23 cinit Seneca: *nemo omnes, omnes neminem, singuli*
singulos fallunt; quamobrem si huic legi fuit quoque
renunciatum, renunciatio, & pactum meo arbitrio
nullius sunt reputanda momenti.

Utcumque tamen prima affirmativa sententia recipiatur,
24 quod valeat pactum, ea minime procedit in judicio
summario, nempe in liquidatione instrumenti; in ipso
enim judicio, ut Ritus rigor evitetur, non est ne-
cessaria plena probatio, sed ea satis est, quæ men-
tem probabiliter moveat ad credendum creditori fuisse
factam solutionem.

Solent quoque debitores post executionem opponere ex-
25 ceptionem illam, *esse executum in bonis alienis*, ut
puta si Titius condemnatus uti heres Caji vigore li-
terarum executorialium expeditarum in bonis heredi-
tatis, opponat quod bona executa sunt propria ei
obventa a patruo, vel ex dotibus maternis, aut ali-
unde, sive ipsa mulier compareat, aliusve, qui rem
propriam esse dicat, de qua re loquitur cit. tex. in
l. a Divo Pio D. de re judic. quo in casu interponi-
tur decretum, quod *capiatur summaria informatio, re-*
quisito creditore; & sic uterque præsentare potest arti-
culos, & super iis testes producere, atque scripturas;
quoties enim articuli continent plura capita, quia
26 plures sunt factæ rerum exequutiones, in quibus in-
tentio exceptionem opponentis est probata, supra-
dictum interponitur decretum, scilicet, *esse executum*
in bonis alienis.

Cæterum quando exceptio hæc locum habeat in execu-
27 tione facta pro pensione domus, quoad bona ibi in-
vecta, & illata, & an respectu bonorum uxoris, quæ
in domo a viro conducta fuerunt reperta, vide Afflict.
decis. 174. nu. 3. & 4. ibique Ursill. *nu. 1. 5. & 6.*

Prædictæ autem exceptiones, & aliæ, si quæ sunt mo-
28 dificativæ infra triginta dies ab intimatæ sententiæ,
sive diffinitivi decreti die ad finem impediendi execu-
tionem proponendæ sunt, alioquin opponi non pos-
sunt, uti cautum est in *Pragm. 4. de dilationibus §. 25.*
quinimò etiam quod sint elapsi dies triginta, dum-
modò sententia non sit cœpta exequi, videlicet do-
nec cautio in casu retractationis non præstetur, ut in
d. §. adde Petram super *Rit. 166. nu. 202. circa fin.*
atque etiam concesso termino procuratori ad denun-
ciandum sup principali prædictus terminus 30. dierum
ad proponendas exceptiones modificativas non currit
nisi a die, quo terminus ad denunciandum expiraverit.
Hic autem terminus ad probandas hujusmodi exceptio-
29 nes Judicis arbitrio remittitur: pœna vero contra non
probantes eadem est ac illa, cui subjacet non probans
nul-

nullitates, juxta citatam *Prag.* §. 26.

Quoad ultimum decretum, quoniam de ipso alibi diximus,
30 hic tantum noto, quod ne inventarii discussio in longum tempus protrahatur, bona omnino a manibus debitoris sunt auferenda, & sequestranda, D. Reg. Sanfelic. *dec.* 211. quemadmodum servatur in praxi, cui tamen refragatur Prat. *obs.* 53. quoties inventarium fuerit legitimè confectum: quæ quidem Prati opinio sustinetur, ubi heres cum solemni inventario valida jungat documenta solutionum, ex quibus liquido constet, hæreditaria bona fuisse consumpta, ad tradita per Carleval. *de judic. lib.* 1. *tit.* 3. *disp.* 13. *nu.* 3. *& seq.* Cæterum post relaxatas literas executoriales
31 exceptio discussionis inventarii executionem non impedit, juxtà decisionem relatam a Thoro in *Compen. p.* 3. *verbo Exceptio inventarii fol.* 392. Si verò talis exceptio adversus decreta de solvendis tertiis opponatur; tunc impedit executionem, quamvis effluxerint 30. dies a Reg. *Prag.* statuti auctore Capycio lat. *dec.* 96. Utcumque se res habeat, procul dubio, pendente discussionis inventarii exceptione, sequestrum, ut modò diximus, est decernendum; de cujus sequestri materia quædam alibi tetigimus. Quod si cuiquam libeat rem hanc curiosius investigare, ob-
32 vii sunt Auctores non pauci de *sequestris*, *& sequestrationibus* ex professo tractantes, nimirum Angelus Perusinus, Jacobus de Arena in *lib.* cui titulus, *Selecti tractatus assecurationis*, *& cautionis*, Jo: Baumannus, Vincentius Carocius, Andreas Cludius in *tract. de jure sequestrationis*, Franciscus Curtius, Guido Fojanus, David Mevius Wismeriensis in *tract. de arrestis*, Antonius Negusantius, Nicolaus Beinigk in ejus *disp. inaug.* Gulielmus Schmid. in *disput. inaug.* Jo: Volckmarius Bechmannus, Jason Claudius. Atque hic sit finis impositus huic Civili Decretorum Praxi ad Gloriam Augustissimæ Dei Genitricis, sub cujus auspiciis, quemadmodum Opus hoc exordiri datum fuit, ita sub eisdem illud claudere feliciter contigit.

LEONARDI RICCII

OBSERVATIO

AD CAPUT IV.

De Decretis circa modificativas Exceptiones.

SUMMARIUM.

1 *Modificativa exceptiones, quas explicat noster Auctor enarrantur.*

2 *Exceptio nova conventionis, & satisfactionis declaratur.*

3 *Terminus 30. dierum, quando currit, & quando non?*

4 *Modificativas non probantes solvunt pœnam, cui subjacent non probantes nullitates.*

5 *Compensationis exceptionem nos numeravimus inter peremptorias, & etiam nova conventionis, & satisfactionis, & exceptionem deducto, ne egeat inter mixtas, sive anomalas numeravimus.*

6 *Exceptiones fuisse executum in bonis alienis, & discussionis rei specialiter obligata, & discussionis inventarii facti, & faciendi inter modificativas numeravimus.*

1 Auctor noster hic *num.* 3. inter modificativas exceptiones, exceptionem compensationis remissive ad *Episcop. Ricc. in collectanea* 238.

Et exceptionem non impleti remissiv. ad dictum *Ricc. in collectanea* 1245.

Et exceptionem æris alieni, & deducto ne egeat ad *Borrium qu.* 19. *nu.* 9.

Et alias remissive ad *Gallupp. par.* 2. *c.* 3. *& ad Dom. Moradei in praxi præsentat. Instrum. cap.* 18.

2 Et Actor noster *nu.* 4. explicat exceptionem novæ conventionis, atque satisfactionis, & *nu.* 28. dicit, quod modificativæ infra 30. dies a die diffinitivi decreti intimati opponi possunt, quibus elapsis non possunt opponi ex *Pragm.* 4. *de dilat.* §. 25.

3 Verum elapsis dictis 30. diebus, dummodo cautio in casu retractationis non sit data, possunt opponi *d.* §. 25. *& Petra situ* 166. *num.* 202. *circa finem*.

Et terminus 30. dierum non currit, nisi a die, quo Procuratori ad denunciandum suo Principali expiraverit, quando dictus terminus fuit Procuratori concessus ad denunciandum.

Et quod terminus ad probandas dictas exceptiones remittitur Judicis arbitrio, Auctor noster hic *nu.* 29.

4 Et pœna circa non probantes est eadem, cui subjacet non probans nullitates *ex dicta pragm.* §. 28.

5 Nos vero *in* 3. *tom. praxi judic. ord.* numeravimus exceptionem compensationis inter exceptiones peremptories, ut *cap.* 62.

Exceptionem ne quis teneatur, ultra quam facere
5 potest, seu deducto ne egeat numeravimus inter exceptiones mixtas, sive anomalas *cap.* 70. *in* 3. *tom. mea prax.*

Et exceptionem novæ conventionis, & satisfactionis inter peremptorias, ut late dixi *cap.* 60. *& seq. cap.* 61. 62., & capit. 63. dixi de exceptione solutionis, compensationis, retentionis, ubi te remitto.

6 Et inter exceptiones modificativas numeravimus exceptionem fuisse executum in bonis alienis, & discussionis rei obligatæ, & discussionis inventarii facti, & faciendi, & de aliis ut *in dicto meo* 3. *tomo in c.* 72. *& seqq.* ubi te remitto.

VINCENTII ALOI

IN CAPUT IV.

ANIMADVERSIO

SUMMARIA.

I. *Qua, & quotuplices sint exceptiones modificativa.*
II. *Quid servandum in proponenda exceptione satisfactionis, & nova conventionis ex Pragm. ann. 1728. & 1738.*
III. *De exceptione compensationis.*
IV. *Quid juris circa exceptionem meliorationum.*
V. *Exceptio retentionis qua, & cuinam competat.*
VI. *De Exceptione deducto ne egeat.*
VII. *An, & quomodo competat hac exceptio filiisfamilias.*
VIII. *Doctorum opiniones enarrantur.*
IX. *De Exceptione discussionis Inventarii.*

I. Fusius in *animadv. ad tit. V. de decr. except. peremtor. respic.* loquuti fuimus de exceptionibus, quæ oriuntur ex causis novis re ab initio rite constituta. At quia multæ ex illis oppositæ adversus sententiam, illius executionem impediunt: hinc a Forensibus exceptiones modificativæ appellatæ fuerunt. Merito igitur Auctor noster postquam disseruit de decretis appellationem, revisionem sententiæ, & reclamationem respicientibus, & de decretis, quæ in remediis restitutionis in integrum, & nullitatum interponi solent, illico de decretis modificativarum exceptionum pertractat. Ex legibus monet has exceptiones judicatum non impugnare, sed sententiæ executionem impedire, & quamplurimas numerari; sed non omnes enumarat, & super enumeratis aliæ Pragmaticæ post ejus obitum editæ alie addiderunt. Nos ergo quæ ad hanc materiam illustrandam pertinent, breviter supplemus.

Exceptiones modificativæ sunt illæ, quæ judicatum non impugnant, sed executionem sententiæ impediunt, *Barthol. in l. cum unus ff. de bon. auth. jud. possid.*, *Musant. de except. n.* 18., *Thor. compend. decis. v. executio sententiæ*. Numerus illarum ad quinque reduci potest, scilicet ad exceptiones satisfactionis aut novæ conventionis, compensationis, meliorationum, deducto ne egeat, & discussionis inventarii.

II. *Ex Pragm.* 44. *de off. Magistri Justitiarii* Author repetit *num.* 4. quomodo exceptio novæ conventionis, aut satisfactionis in judicio allegari debeat, & dubia quæ circa illam insurrexerunt in quadam causa allate *num.* 5. *ad* 10. cum decisione S. C. diluit. Non omnia dubia tamen sublate fuerunt. Hinc *Pragm. diei* 21. *mensis Junii* 1728. *n.* 7. statuit, quod in libello exceptionis novæ conventionis & satisfactionis necessario exprimi deberent locus, dies, hora, & testes per nomina, & cognomine, coram quibus fuit facta nova conventio, aut satisfactio. En ejus verba: „ Conviene „ di-

„ dichiararsi la *Prammatica* 44. §. *item volumus de offic.* „ *Magistr. Justit.*, acciocchè quello ch' è determinato „ intorno alle nuove convenzioni, che si allegano, „ abbia pur luogo, siccome espressamente ordiniamo, „ che abbia luogo, e che si osservi rispetto alle so- „ disfazioni; e che allora s' intenda adempiuto alle „ circostanze ricercate dallo statuto, che determina „ doversi allegare, *lucide & clare*, quando nel libel- „ lo si esprimono il luogo, il giorno, l' ora, ad i „ testimonj per nome e cognome, in presenza de' „ quali sia seguita la nuova convenzione, o sia so- „ disfazione: altrimenti facendosi, i Mastrodatti del- „ le cause non possano riceverle; e riceveodole in- „ corrano nella pena della medesima Prammatica sta- „ bilita ec. „. Et pro majori explicatione prædictæ pragmaticæ alia *Pragm. anni* 1738. §. 1. *n.* 15. sancisum fuit, quod allegati non possit nova conventio, vel satisfactio, nisi exhibeatur a debitore partita Banci, sive alia scriptura privata debitoris cum authentica Regii Notarii, in qua dicta nova conventio, aut satisfactio exprimatur; alias debitor prius debitum solvere teneatur, & postea terminus super allegatis impartiatur, & Creditor recipiendo pecuniam cautionem arbitrio Judicis præstare debeat de restituendo viso exitu termini. Cujus verba nos retulimus in *animadv. ad tit.* 5. *part.* 1. *n.* 2.

III. Exceptionem compensationis inter modificativas Author non enumerat, sed certum est etiam exceptionem facti esse, & finitimam satisfactioni, nam fictione juris idem est solvere, & compensare *l. si debitor ff. qui potior. in pign.* Ideo inter modificativas numerari debet. Et est exceptio tam privilegiata, ut si expresse non opponatur, ipso jure intelligitur facta compensatio adversus executionem sententiæ, dummodo ex facto resultet, *Afflict. dec.* 121., *de Franch. dec.* 4., *&* 7. Quando tamen impedit executionem sententiæ, & opponi potest, late diximus in *animadv. ad c.* 5. 1. *part. num.* 2.

IV. Exceptio meliorationum opponi potest ante sententiam, & tunc indistincte quousque illarum pretium in fundo factarum solvatur, possessor a fundo dimitti non debet, *l. & si in area ff. de condit. l. si in fundo ff. de rei vindic.*, *de Franch. dec.* 112. *n.* 1. Opponi potest etiam post sententiam, & aliqui DD. indistincte etiam affirmant illius executionem impediri, *Morescot. var. resolut.* 112. *lib.* 2. *n.* 18., *Anton. de Amato resolut.* 14. *n.* 42., ideoque exceptionem modificativam esse. Alii distinguunt ut si meliorationes sint liquidæ, vel incontinenti liquidari possint, tunc sit exceptio modificativa impediens executionem sententiæ. Sed si sint illiquidæ, sententiæ executio non impeditur, nisi fuerit decretum: *solutis prius expensis*, *Mastrill. dec.* 93., *Ursill. ad Afflict. dec.* 205. *n.* 7., *de Luc. ad Franch. dec.* 112. Quæ opinio in praxi servatur.

V. Exceptio igitur modificativa meliorationum est illa quæ competit possessori fundi condemnato ad illud restituendum, ut non cogatur restituere antequam solvantur meliorationes in ipso fundo factæ. Ut autem hæc exceptio locum habeat in praxi, & excipienti competat post sententiam, tria requisita copulative concurrere debent. Primo ut expensæ sint necessariæ, & utiles *l. certum Cod. de rei vindic.*, nam de voluntariis non habetur ratio, *DD. in l. in fundo ff. de rei vindicat.*, & illas deducit possessor non per modum æstimationis, sed per abrasionem, *Alciat. in l. impensæ ff. de verb. signific.* 2. Ut meliorationes tempore executionis sententiæ reperiantur liquidæ, & claræ, alias exceptio prædicta non impedit sententiæ executionem, sed sententia exequitur præstita cautione per victorem de illis restituendis, *Menoch. de recuper. poss. remed.* 15., *Peregrin. de fideicomm. art.* 50. *tit. de expens.* Quod si partim sint liquidæ, partim vero illiquidæ: pro liquidis competit retentio, pro illiquidis cautio. Pro liquidis habentur etiam non probatæ, sed quæ constant ex aspectu; nam tunc judex vel mittit expertum ad illas taxandas, vel expertum secum ducit super faciem loci, *Bald. in l.* 1. *Cod. de fruct. & lit. expens.* & ita servat S. C. teste *Ursillo ad Afflict. dec.* 205. *n.* 7., *Capyc. dec.* 17. 3. Ut hæc exceptio opponatur a bonæ fidei possessore; nam malæ fidei possessori competit tantum retentio meliorationum necessariarum *l. domum Cod. de rei vindic.*, & pro utilibus detractio, & abrasio, *Menoch. de retin. poss. n.* 540.

VI. Exceptio deducto ne egeat est beneficium a jure concessum certis personis ne teneantur ad integrum, sed ad id tantum quod facere possunt, *tit. Cod. quod cum eo.* Personæ, quibus competit, sunt a lege designatæ. Ratione reverentiæ competit Parentibus *l. inter eos ff. de re judic.*, & extenditur etiam si integre soluturum juraverit, *quasi huic naturali pietati renunciari non possit, ut verius visum est Sacro Consilio*, *Minad. in rubr. repet. consilit. in aliquibus*, *n.* 4. Competit etiam Socero convento a Nuru *l. rei judicatæ ff. solut. matrim.*, & viro, & uxori *l. maritum ff. sol. matr.*, & *l. unic. C. de rei uxor. act.* Ratione dignitatis & utilitatis competit militibus *l. miles ff. de re judic.*, & quia Baro est plusquam miles, ad Baronem extenditur, *Freccia de subfeud. lib.* 3. *fol.* 257. Ratione liberalitatis competit donanti *l. ex liberalitate ff. de re judic.* Denique ratione commiserationis competit illis, qui bona cesserunt *l. is qui bonis ff. de cess. bonor.*

VII. An competat filiusfamilias? Certum est, quod competit ad impediendam sententiæ executionem si agatur inter Parentes §. *& si quis instit. de action.* Competit etiam jure civili filiofamilias obligato cum Patre creditoribus, & postea juris sui effecto per emancipationem, aut per mortem Patris abstinendo ab hereditate, vel illam acceptando cum beneficio legis & inventarii. Ex principiis enim antiqui juris civilis filiusfamilias per status mutationem ut novus homo habebatur, ideoque Creditoribus non tenebatur; sed Prætor æquitate suadente utilem actionem illis dedit decernendo filiumfamilias sui juris effectum non teneri ultra ejus vires, sed deducto ne egeat *l.* 1. *&* 2. *ff. quod cum eo qui in alien. pot. &c.*, quam Imperatores confirmarunt *tot. tit. Cod. quod cum eo.* Jure nostro municipali quæcumque filiifamilias obligatio irritatur per *Pragm. I. ad S. C. Mac.* tribus casibus excepta, scilicet quando obligatur in præsentia, & cum expresso consensu Patris; quando tempore obligationis emancipatus esset; & quando vivat cum domo, & familia sejuncta a Patre. His enim casibus filiusfamilias exceptionem *deducto ne egeat* adversus sententiæ executionem opponere potest. Viget tamen hæc exceptio respectu bonorum quæ filius obligatus post mortem Patris acquirit, non vero pro illis quæ possidebat ex peculio castrensi, quasi castrensi, & profectitio. Rationem assignat *Regent de Marin. l.* 1. *resol. c.* 145. *n.* 5., quia quando Creditores contraxerunt, dicendum est horum bonorum contemplatione contraxisse; & ita decisum refert *de Franch. dec.* 70. exceptione opposita a filiofamilias super talibus bonis non obstante.

VIII. Dubitatum fuit an filiusfamilias huic exceptioni renunciare possit, & quomodo hæc renunciatio sit concipienda. Dubium oriebatur ex quadam inutilitate prætensa renunciationis, ex qua teneretur in integrum; & ex natura beneficii, quod cum sit personale illi renunciari non possit *gloss. in l. quis talo ff. sol. matr.* Sed post Bart. *in l. Nesennius ff. de re judic.* DD. communiter intulerunt quod valeat renunciatio attenta ratione quod quisque auxilio legum renunciare potest, etiamsi publicæ utilitatis intuitu invectum fuerit, ut in exceptione hostica, & ita plures decisum testatur *de Franch. dec.* 164. *n.* 7. Qualiter autem debeat esse renunciatio, major altercatio fuit. Generalem renunciationem sufficere multi dixerunt, præcipue si sit juramento roborata; *Merenda lib.* 12. *controvers. cap.* 10. *Barbosa claus.* 76., *Costa de scient. & ignor. cont.* 2. *dist.* 33. Renunciationem specialem esse oportere alii sustinuerunt, quia per generalem non intelligitur renunciatum exceptionibus illis, quæ filiisfamilias supervenerunt tamquam novis hominibus, siquidem omnis dispositio intelligitur rebus in eodem statu permanentibus *l.* 1. *quod Servius ff. de rendit. caus. dot.* Nec obstare juramentum, quia illud non mutat naturam contractus, super quo interponitur *l. fin. Cod. de non numer. pec. Gratian. discept.* 799. *n.* 7., *Marant. respons.* 51. *lib.* 1., *de Franch. dec.* 181. Denique alii DD., inter quos Author noster *cap.* 8. *n.* 7. 1. *tom.* voluerunt nec sufficere renunciationem specialem, scilicet quod filiusfamilias renunciet legibus *tit. quod cum eo*, sed requiri specialissimam; ut certioratus de legibus *tit. Cod.* specialissimis verbis renunciat juxta formam a Rovito traditam *sup. Pragm.* 1. *de S. C. Maced. n.* 37., videlicet, *licet ipse talis sit bene certioratus, quod propter beneficium l.* 2. *ff. & Cod. quod cum eo non possit adstringi ad solutionem prædicti debiti, ultra quam facere possit, tamen renunciando prædicto beneficio contentus est quod eo non obstante teneatur in solidum.* Nam non intelligitur renunciatum, nisi in individuo illi renuncietur *l.* 1. *ubi Cynus C. quando inter pupill.* In hoc dissidio opinionum certum est generalem renuncia-

tio-

tionem non valere. Quidquid autem sit de renunciatione speciali, vel specialissima, certum etiam est, ex stylo notariorum specialissimam renunciationem invalidam in Instrumentis renunciationis.

IX. Una de frequentioribus est exceptio inventarii, qua modificative impeditur executio sententiæ latæ contra heredem, ut comuniter tenent *DD. in l. fin. Cod. de jur. delib.*, *Surd. dec. 332.*, *Mastrill. dec. 24.* Effectus enim inventarii est, quod heres creditoribus non teneatur ultra vires hereditatis, & obligatur ut administrator rei alienæ, *Rovit. dec. 41.* Imo si heres post mortem defuncti esset obligatus ad ejus debitum, nedum hereditario, sed proprio nomine, etiam tutus est hac exceptione, ut non teneatur ultra vires hereditatis *de Franch. dec. 323.*, quæ fuit confirmata per S.C. junctis quatuor aulis, cujus tenor est: *Die 16. mensis Martii 1623. provisum, & decretum est heredem cum beneficio legis & inventarii obligatum pro debito defuncti, etiam principali, & proprio nomine, & in solidum, & sub quibusve aliis clausulis, non teneri ultra vires hereditarias, nisi expresse, & specialis renunciatio beneficii inventarii prædicti interveniat, cum obligatione satisfaciendi ultra vires hereditarias. Verum facta discussione inventarii, executio fiat, etiam in bonis propriis, & de persona, quatenus ad eum pervenit de bonis hereditariis.* Hoc tamen decreto excipitur nova conventio facta cum herede, in qua in minus reformatum fuit debitum hereditarium, quia tunc heres hac exceptione non gaudebit, cum ejus obligatio sit voluntaria, & in fraudem aliorum Creditorum *Staib. observ. ad resolut. 19. n. 5., & 11.* Extenditur hæc exceptio etsi inventarium factum non sit in hereditate tam tenui, ubi pluris impenderetur pro ejus confectione, quam hereditas ipsa valeret. *Gizzarell. dec. 54.* Cæterum observandum est in praxi, quod hac exceptione opposita datur terminus super ejus discussione, & illa pendente nec heres nec tertius possessor ab eo causam habens, nec posteriores creditores, aut legatarii, qui habuerunt pecuniam ab herede, molestari possunt, Joseph de Rosa *consult. Jur. 57. n. 33.*

VINCENTII ALOI

CAPUT ULTIMUM.

DE EXEQUUTIONE SENTENTIÆ.

SUMMARIA.

I. *Exequutio sententiæ a quo debeat ordinari.*
II. *Quid si Judex requisitus recusat mandare Sententiæ exequutionem.*
III. *Commissarius Supremorum Tribunalium an facere possit exequutionem Sententiæ in Locis Baronalibus: & quomodo.*
IV. *Quæ requirantur pro executione Sententiæ latæ in actione personali.*
V. *Quæ in actione reali.*
VI. *Quando præscribatur executio Sententiæ.*
VII. *Quæ, quotque sint impedimenta executionis Sententiæ.*
VIII. *An in Sententiæ executione servari debeat ordo circa naturam bonorum debitoris.*
IX. *Ad impediendam exequutionem litterarum executorialium quæ requirantur juxta* Pragm. 18. de ord. & forma judicior.
X. *Tertius, qui proprio nomine non possidet, impedire nequit exequutionem litterarum exequutorialium.*
XI. *Renovatio litterarum exequutorialium fieri debet parte citata, & quando.*
XII. *Quomodo exequantur contra heredes.*
XIII. *An heredes, si sint ecclesiastici, possint petere remissionem ad Judicem Ecclesiasticum.*
XIV. *Quæ clausula apponatur in executoriis contra feudatarios.*
XV. *Quomodo a M.C. impartiatur brachium litteris executorialibus expeditis a Curiis Regni.*
XVI. *Super quibus bonis integre fieri nequit executio; & quare.*
XVII. *An pro debito mariti exequi possint bona dotalia.*
XVIII. *Quid contra exequutionem operetur exceptio inventarii opposita intra 30. dies post latam Sententiam.*
XIX. *Quando pro debito hereditario liceat exequi bona propria heredis.*
XX. *Nequit absque mandato ad reluendum procedi ad exequutorum bonorum venditionem.*
XXI. *Post mandatum ad reluendum quid fieri oporteat ante licentiam de vendendo.*
XXII. *Res exequutæ vendi nequit absque appretio.*
XXIII. *Quid in eo servandum circa Peritorum electionem, & Commissarii interventum juxta* Pragm. 18. de ord. & form. judic.
XXIV. *Quibus in causis est Tabulariorum S. R. C. privativa commissio.*
XXV. *Transcribitur citata Pragm. articulus.*
XXVI. *Quæ sit exactio dirictuum Tabulariorum ex* Pragm. 21. Januarii 1751.
XXVII. *Tenor ejusdem Pragmaticæ.*
XXVIII. *Venditio rei executæ debet fieri subhasta, & quare.*
XXIX. *Quid sit vendi subhasta.*
XXX. *Quæ securitas emtori a venditione subhastæ.*
XXXI. *Quo casu possint Creditores posteriores uti jure offerendi.*
XXXII. *Utilitas clausulæ* jure Creditoris anterioris *in oblationibus apponi solitæ.*
XXXIII. *Quæ potissimum observanda ab emtore subhastæ, ut sit securus.*
XXXIV. *An, & quando admittetur oblatio cum facultate concordandi Creditores.*
XXXV. *Hodie in subhastationibus non admittitur deductio sexta.*
XXXVI. *Qui sint modi pro consequenda satisfactione si in subhastatione non reperitur justum pretium.*
XXXVII. *Quodnam sit spatium subhastationum.*
XXXVIII. *Quando locum habeat adjudicatio.*
XXXIX. *Quid sit, & quæ requirantur ut dici possit legitima.*

I. OMnes judicii partes tam in prima quam in secunda instantia diligenter persecutus *illustris Auctor*, imperfectum reliquit opus; nam etsi lis finem habeat sententia in rem judicatam transacta; tamen non indifferens ejusdem judicii pars reputari debet executio sententiæ. Ne igitur quid desiderent tyrones, operæ pretium duxi adnectere de Sententiæ exequutione tractatum, qui hoc in ultimo capite continetur.

Post latam sententiam executio est parata tam de jure comuni *l. post rem judicatam ff. de re judic.* quam Regni *pragm. 1. de offic. S. R. C.* Et judex executioni demandat suam sententiam, licet post illam condemnatus efficiatur alterius fori *l. cum quidem ff. de jurisdict. omn. judic.* Quando autem executio ordinari debeat a judice a quo, vel a judice ad quem, alio loco vidimus. Et a judice prorogato similiter executio sententiæ ordinatur *Scialeja cap. 54. de for. compet.* Interdum tamen judex qui protulit sententiam, non habet jurisdictionem in loco, ubi est illa exequenda, & tunc certum est quod non poterit ab eodem judice exequi, sed executio committitur Judici illius territorii, DD. in *l. a Divo Pio §. sententiam ff. de re judic.*, *Gallup. part. 3. c. 1. n. 1.*

II. In Regno praxis est quod mittuntur literæ requisitoriæ, sive hortatoriæ judici requisito, ut brachium impartiatur ad exequendam sententiam. Si judex requirens est legitimus & competens, & ex lectura illarum nullitas non appareat, judex requisitus brachium impartiri debet. Sin vero invaliditas ex eadem lectura constet, debet abstinere ab exequendo, & remittere ad judicem principalem requirentem, quia non est simplex, sed mixtus exequutor, *Muscatell. p. 3. gloss. servata n. 43., & 105.*, *Cerlev. de judic. l. 1. tit. 3. disput. 17. n. 22.* Quid si judex requisitus recusat mandare sententiæ executionem? *Bartol. in l. a divo Pio ff. de re judic.* dixit, quod poterit per superiorem cogi, & puniri; quæ opinio sequitur in Foro, *Carleval. d. tit.* Tenetur etiam parti actione ad interesse *l. si judex ff. de var. & extraord. cognit.*

III. A majoribus tribunalibus sententiæ exequuntur per exequutores designatos, qui Commissarii, Porteri appellantur. Hi juxta comunem Forensium opinionem non egent brachii imploratione, nec tenentur facere aliquam requisitionem Ordinariis locorum dum sententiam exequuntur, sed ex urbanitate tantum aliquando commissiones Ordinariis locorum ostendunt, quia tribunalia majora jus dicunt in toto Regno, *Canet. var. resol.*

vesol. lib.3., *Capiblanc. in Pregm.3. de ord. jud. Muscetell. gloss. reservata n.56.* ea traditis per *Boer. dec. 8.*, *& Guid. Pep. dec. 346.* Sed in nostris Pragmaticis modus, & formæ fuerunt determinatæ. In *Pragm.* etenim 34. *de off. Magistr. justit.* sancitur, quod Commissarii M. C. debeant ostendere commissionem in quancumque Regni loco se conferant, alias in casu contrario carcerentur, & inquirantur: „ Non possano partire da Napoli sen-
„ za licenza scritta da detto Signor Reggente, con
„ dare prima nota al Percettore di detta G. C. del dì,
„ che parte, in che luogo deve andare, e quante com-
„ missioni porta, e nomi di debitori, e quantità; e
„ quel tanto che avrà *in commissis*, quello solo ab-
„ bia da eseguire, e non altro, senza farsi il contra-
„ rio sotto pena di anni tre di galea: e non essendo
„ abile, debba relegarsi per sei anni, o ad arbitrio
„ di essa G. C. §. 2., *&* §. 12. Si da piena potestà
„ a tutti gli Officiali Regj, e Baronali, che detti
„ Aguzzini, e Commissarj abbiano da mostrare la
„ licenza del detto Signor Reggente. E volendo ese-
„ guire quello che non si comprende in sua commes-
„ sione, debbano carcerarlo, e pigliarne informazio-
„ ne, e darne subito avviso a detta G. C. „. Et inter Gratias concessas a Duce Ossuni Protege anno 1585. in *Pregm. 3. de commiss.* fuit adnumerata illa.
„ Per evitare l'estorsioni, e danni che fanno tante
„ persone, che vanno inquietando il Regno sotto
„ nome di Commissarj Regj del S. C., Regia Ca-
„ mera, Vicaria, Regia Zecca, ed altri Ministri Regj
„ di qualsivoglia Giudice, e Tribunale, così Per-
„ sone militari, come non militari, debbano mostra-
„ re le loro commissioni „. Hinc Commissarii tenentur ostendere commissiones, quas habent, Ordinariis locorum; Sed literæ executoriales a Regiis Tribunalibus Neapolis expeditæ a quolibet Judice, cui sunt ostensæ, debent illico executioni demandari absque brachio Regiatum Audientiarum sub pœna ducatorum bis mille, *Pragm. 2. de off. Justit.*

IV. Non fit executio sententiæ in actione personali, nisi prius citetur Pars ad dicendum quare non debeat dicta sententia executioni demandari. Ratio est quia condemnatus potest allegare nullitatem sententiæ ex iisdem actis, vel satisfactionem, *Afflict. in Constit. Dilationes tit. de dilat. lib. 2. rubr. 17. n. 3.* Ex jure comuni non fiebat in actione personali executio nisi transacto quadrimestre *l. fin. Cod. de usur. rei judic.* Correctam hanc legem fuisse multi ex nostris Forensibus affirmant, quia per novas leges debitor gaudet dilatione quatuor mensium antequam capiantur pignora, & dilatione aliorum duorum mensium post pignora capta ante illorum venditionem, *Moradei prax. de præsentat. instrum. cap. 22. de nullit. executionis factæ in quadrimestra*, *Carleval. de judic. tit. 3. disp. 5. tom. 2.*, *de Marin. ad Reverter. dec. 443.* Sed dilatio ista jamdiu recessit ab usu, & hodie in praxi servatur, quod statim fiunt præcepta de solvendo intra terminum arbitrio Judicis statuendum pro executione sententiæ, quo elapso proceditur ad sequestrum & capturam pignorum, & ad illorum venditionem sub hasta.

V. Pro justa executione sententiæ latæ in actione reali requiritur, ut judex prius faciat præceptum condemnato, ut rem restituat juxta formam ipsius sententiæ, & postea Reo victo aufertur, traditurque Actori, qui in possessionem mittitur *l. qui restituere ff. de rei vindicat.* Sed in S. C. quia expeditur mandatum de parendo, statim sententia exequitur, *Afflict. d. Const. Dilationes.*

VI. Jus & facultas exequendi sententiam præscribitur spatio trigiata annorum, quo elapso amplius procedi non potest via executiva, sed ordinaria, *Afflict. dec. 245.*, *Petre Rit. 128. n. 22.* Verum si intra triginta annos cœpta sit executio, præscriptio non currit, quia interrupta fuit, *Gellup. p. 3. cap. 3. n. 51.*

VII. Impediunt executionem sententiæ restitutio in integrum, nullitates, exceptiones modificativæ, de quibus in præcedentibus titulis actum fuit. Impedit etiam sententiæ executionem exceptio executionis factæ in bonis alienis, quia tertio hanc exceptionem opponenti datur terminus ad probandum, ut indifferenter servat praxis, & venditio rei executæ impeditur. At quia plerumque maliciose apponitur, contra hanc exceptionem non probantem inflicta fuit pœna duc. duodecim in *pregm. 47. §. 4. de off. magistr. justit.* de qua exceptione locutus fuit Author in *tit. preced.* Res ipsæ executæ interdum executionem sententiæ impediunt, ut sunt 1. vestes, lectus, aliæque ad usum necessarium deputatæ, tegulæ de tectis, vel trabes, seu ostia, & alia affixa domibus, *Bald. in rubr. qui bon. ceder. poss.*, *Muscatell. gloss. servata n. 91.* 2. Libri Scholari, militi arma, clerico Breviarium exequi non possunt, *gloss. in l. nepos Proculo ff. de verb. signific.* 3. Boves aratorii, & instrumenta ruralia *Pragm. 48. de offic. S. R. C.* 4. quæ ad Universitatum ornatum, & comodum pertinent, ut viæ publicæ, & theatra, *Capyc. dec. 27. n. 42.* Impedit etiam executionem sententiæ oblatio pretii integræ quantitatis rei in sententia contentæ *l. si fundus ff. de pignor.*, *Afflict. dec. 199.* Similiter sententiæ executionem impedit dilatio quinquennalis, dummodo concurrant requisita, quod major pars creditorum consentiat, & adsit æqualitas tam circa numerum personarum, quam circa quantitatem, *Afflict. cum addent. in dec. 288.* Denique impeditur sententiæ executio in actione personali, ne victus debitor maceretur in carceribus, & luat in corpore cum non habeat in ære, per miserabile remedium cessionis bonorum, *Gellup. par. 3., cap. 5. n. 4.*

VIII. Sententia juxta *l. a divo Pio ff. de re judic.* executioni demandari debet juris ordine, seu forma servata. Ordo seu forma autem est, ut primo debeat fieri in mobilibus, secundo in immobilibus, tertio in nominibus debitorum. Sed an supradictus ordo in exequendo sit de forma substantiali ipsius actus exequendi, ita quod si omittatur, vel præposteretur, non valeat executio? *Bartol.* ad *d. l. n. 8.* Isernia in *Const. dilationes*, & *Afflict. ibid. n. 32.* dixerunt dictum ordinem non esse de necessitate, sed tantum si pars gravaretur de præposteratione, posset appellare. Alii e contra tenuerunt quod omissio & perversio dicti ordinis exequendi inducat nullitatem actus, & quod executio juxta formam non facta retractari debeat, *Merante in 6. part. tit. post omnia* ex decisione S. C. penes *Afflict. dec. 358.*, ubi *Ursill.* subdit quod S. C. suo tempore sic firmiter judicavit. Sed *de Franch. decis. 441.* postquam omnium opiniones hinc inde adduxit, conclusit per S. C. habitam fuisse veram opinionem Bartoli, & exequutionem in *decis. Afflicti* allatam non per perversionem ordinis, sed ex aliis rationibus fuisse retractatam. Tutius tamen est servare dictum ordinem etiam quia in literis executorialibus opponi solet clausula *& executio fiet juris ordine servato*, *Moradei in praxi c. 22.* Sed si exequatur sententia lata in actione reali, tunc ordo non servatur, quia exequi debet illa res ad quam fuit facta condemnatio *l. qui restitutione ff. de rei vendit.*, *Afflict. in const. dilationes num. 27.* Similiter ordo prædictus non servatur in executione contra pupillum, quia potius incipiendum est a nominibus debitorum, cum illi magis expediat habere bona, quam nomina debitorum, quia debitores de facili ad inopiam pervenire possunt *Bart. in l. magis puta ff. de reb. eor. qui sub tut.*, *Afflict. dec. 35.*

IX. Literæ executoriales expeditæ, pro quavis causa impediri non possunt *Pragm. 81. §. 12. de offic. S. R. C.*, *& Pragm. 2. de instr. liquidat.*, excepto tamen judicio concursus creditorum, coram alio Judice formato, quia concursus omnes causas contra debitorem trahit, *Moradei ad d. Pragm. n. 45.* Et ex *Pragm. 18. de ord. judic. §. 1. n. 13.* ad impediendam literarum executorialium executionem requiritur ut debitor vel faciat depositum, vel immittatur in vinculis, aliter audiri non potest; cujus verba alio loco transcripsimus.

X. Tertius qui nomine proprio non possidet, ut comodatarius, depositarius, colonus executionem impedire non potest *de Franch. dec. 261.* quia sola detentio nec dominium nec possessionem transfert.

XI. Literæ executoriales executioni demandari non possunt elapso decennio, quia tunc debet citari debitor ad dicendum causam quare renovari non debeant. Et non apposita & probata a debitore satisfactione, fit illarum renovatio juxta praxim, de qua post *Caravitam sup. Rit. 128. n. 4.* testatur *Thor. in compend. decis. sect. 2. verb. literæ executoriales*, *Moradei observ. ad sing. 290.*

XII. Literæ executoriales expeditæ contra defunctum exequuntur contra heredem: sed quia executio fieri non potest contra heredem non citatum, nec summarie auditum *de Franch. dec. 405.*; inde praxis invaluit, quod expeditur citatio contra heredem ad dicendum causam quare sententia lata contra defunctum executioni demandari non debeat, *Add. ad Afflict. dec. 145.*

XIII.

XIII. Heredes clerici ex privilegio Fori remissionem petebant ad Judicem ecclesiasticum ad effugiendam executionem in bonis hereditariis, & illis antiquitus concedebatur juxta tradita per *Franch. decis.* 285. Postea illis non concedebatur ex rationibus adductis per *Cafar. specul. peregrin. qu.* 28., *& Marad. in prax. de præsentat. instr. cap.* 9. Hodie per politiam Regni, & ultima Regalia Diplomata, quæ in collectione afferentur, nec talis remissio peti potest.

XIV. In literis executorialibus per S.C. expeditis contra Feudatarios, apponenda est clausula: *Dummodo per talem executionem nullo modo inducatur Feudi divisio*, quia sine Assensu Feudum nec exequi, nec dividi potest *Pragm.* 45. *de offic. S.R.C.*, *Marad. prax. c.* 20. *n.* 6.

XV. In literis executorialibus expediris vigore obligationis pœnes acta incusatæ in aliis Curiis Regni, non conceditur brachium a M.C.V., nisi justitiæ obligationis per ejus tenorem in illis inserendum cognoscatur *Sanfelice dec.* 64. *n.* 8. In cæteris literis executorialibus impartitur brachium cum clausula: *dummodo rite & recte fuerint expedita*, *Muscatell. gloss. servata num.* 51.

XVI. Sunt bona super quibus integra executio fieri non potest, ut fructus feudi, salaria Officialium, & militum, & fructus Beneficii. Portio enim fructum feudi relinqui debet Feudatario pro servitio Domino præstando, & pro victu, & alimentis *Rovit. cons.* 77., *de Marin. ad Reverter. dec.* 503. Salaria Officialium & militum exequuntur deficientibus aliis bonis, sed relinquitur portio debitoribus pro victu & alimentis, *Altimar. cons.* 77. quæ ex praxi reduci potest usque ad tertiam partem salarii. Denique ne ministri Altaris cum illorum opprobrio, & ministerii mendicare cogantur, redditus beneficii non integre exequuntur, & medietas reddituum exequi potest *Carleval. de judic. tit.* 3. *disput.* 18.

XVII. Pro debito mariti exequi non possunt bona dotalia, Imo nec jocalia uxoris, quia hæc bona non sunt in dominio mariti, etiamsi debitum sit contractum ante vel post matrimonium *de Franch. dec.* 617., *Marad. prax. c.* 20. Verum in praxi servatur, quod si fructus erint exuberantes pro oneribus matrimonii, attenta qualitate Parsonarum, illud plus assignatur debitoribus, ut millies fuisse decisum testatur *Gallupp. par.* 3. *c.* 2. *num.* 30.

XVIII. Exceptio inventarii opposita contra literas executoriales etiam intra 30. dies non impedit executionem in bonis hereditariis. Nulla enim injuria infertur heredi, dum mandatum executivum in illis relaxatur; sed si incontinenti heres docuerit, esse consumta bona hereditaria, tunc dicta exceptio operatur, ut impediatur executio *Carlevul. lib.* 1. *disput.* 23. *n.* 6.

XIX. Bona heredis pro debito hereditario exequi non possunt confecto inventario, & executio facta retractatur. Si tamen creditor probaret fuisse per heredem bona hereditaria consumta non in comodum & utilitatem hereditatis, sed in proprium heredis comodum, executio firma remanet *Carleval. loc. cit. n.* 6. Similiter si heres non exhiberet inventarium legitime confectum, vel non redderet rationem de effectibus hereditatis, pro fructibus ex hereditariis bonis perceptis executio fieri potest in bonis propriis. *Post. resolut. III.*, *Marad. in prax. n.* 2. *dec.* 9. *fol.* 247.

XX. Bona executa vendi non possunt, nisi præcedat mandatum ad reluendum, scilicet ut infra biduum debitor solvat, & reluat bona executa, *Muscatel. glos. venduntur n.* 12. Quæ praxis servatur in M. C. & in omnibus aliis Tribunalibus Regni; excepto tantum S. C., ubi non practicatur mandatum ad reluendum, quia ante executionem fit mandatum de parendo sententiæ, *Afflict. Const. dilationes n.* 27.

XXI. Post mandatum ad reluendum si pars non comparuerit, accusantur contumaciæ, ac in ipsius contumaciam interponitur decretum de vendendo, & expeditur licentia ut procedatur ad venditionem, quæ licentia datur tubicinibus & incantatoribus qui singulis diebus trinis usque ad novem, incantant bona executa plus offerentibus, *Muscat. glos. venduntur n.* 16.

XXII. Res executæ vendi nequit absque legitimo appretio. Ut enim juris sollemnitatibus procedatur, appretium est necessarium tam de jure Comuni, quam de jure Regni. In *l. in fine Cod. de jur. domin. impetr.* aperte dicitur *peritos in arte mittere, qui appretient, & referant verum valorem*. Et in *Pragm.* 2. *de Magistr. artium* statuitur, ut committatur appretium Tabulario, prævia buxola eligendo, & petita revisione fiat a Primario, quod si iterum petatur revisio, fiat a Commissario causæ, qui absque buxula eligat Tabularium. *Auth. nost. t. t.* 1.

XXIII. Ex *Pragm. anni* 1738. sancitum fuit, quod Commissarii Causæ non solum Tabulariis, sed etiam aliis Peritis possint committere appretium bonorum, habita ratione distantiæ loci, aliarumque circumstantiarum; dummodo tamen summa appretii non excedat valorem ducatorum sex mille. Nec in electione aliorum Peritorum intra dictam summam requisivit renunciationem Tabulariorum. Et finis Pragmaticæ fuit ne lites prorogarentur ob impotentiam Partium in eroganda gravissimis expensis pro Tabulariorum accessibus, & Relationibus §. 3. *n.* 84. Compescuit etiam Pragmatica prædicta dilationes circa appretii & relationis revisionem jubendo, quod peti non possit tertia revisio, si duæ relationes sint uniformes, nisi in casu quo Pars peteret suis sumptibus tertiam revisionem cum interventu Commissarii, quæ revisio concedi potest his conditionibus, si Commissario justa videbitur.

XXIV. Privativa igitur est commissio Tabolariorum S. R. C., quando fiunt appretia Feudorum, vel rerum, quæ excedunt valorem ducatorum sex milla, ut dispositum est in enunciato §. *d. Pragm.*, cujus tenor est.

XXV. „ E rispetto agli apprezzi dei Feudi, ed altri „ effetti di valore, possano i Commissarj, quando „ non eccedano la somma di docati sei mila, com- „ metter quelli ad Esperti, avendo però riguardo alla „ distanza del luogo, senz'aversi bisogno della rinun- „ cia di detti Tavolari, mentre da questo deriva per „ lo più che si prolunghino le liti, a cagione dell' „ impotenza delle Parti a soffrire le stravagantissime „ spese per gli accessi, e Relazioni de' sudetti Periti.

XXVI. Exactio directuum Tabulariorum taxata fuit a *Pragm.* 21. *Januarii anni* 1751. hac forma. Si valor appretii excedit summam ducatorum sex mille arbitrio S. R.C. taxatur quantitas debenda pro laboribus Relationis, & Plantæ, cum conditione, quod dicta quantitas numquam potest excedere summam ducatorum quinquaginta. Si valor appretii est infra summam ducatorum sexmille Tabularius pro Relatione & Planta aliud pretendere non potest, nisi laborem copiæ Relationis, & contentus esse debet solarum dietarum. Qualibet dieta pro appretio extra Civitatem similiter taxata fuit in summa ducatorum quatuor, cum conditione quod in ipsa comprehenduntur qualibet aliæ expensæ pro accessu & laboribus Ajutantium. In districtu Civitatis dicta taxa fuit in summa carolenorum decem: in suburbiis carolenorum viginti.

XXVII. Tenor ejusdem Pragmaticæ est: §. 1. „ In pri- „ mo luogo, perchè tra le strane pretenzioni de' Ta- „ volarj, la principale si è quella che dopo fatto „ l'accesso sopra la faccia del luogo, oltre l'esazio- „ ne delle diete, essi pretendono somme strabocche- „ voli per le relazioni, e piante, che formar debbo- „ no, secondo la loro perizia: quindi per togliere „ un consimile abuso, ordiniamo, a comandiamo, che „ in avvenire, trattandosi di robba, che oltrepassi la „ somma di docati seimila, si rimetta all'arbitrio del „ Sagro Consilio il tassare la quantità, che pagar si „ dee a' Tavolarj, Ingegnieri, Primario per la fatiga „ della Relazione, e pianta, che ad essi spettano; „ con condizione però che la somma da tassarsi per „ qualsivoglia affare di qualsisia quantità, ed impor- „ tanza per dette relazioni, e pianta non possa ol- „ trepassare le docati cinquanta; di maniera che se- „ condo la qualità del negozio, la somma possa es- „ sere, o più, o meno, ma non mai maggiore di „ doc. cinquanta. Ma allorchè la roba non oltrepassa „ la valuta de' docati seimila, perciocchè a tenore „ della detta Costituzione del 1738. in tal caso è in „ arbitrio del Commissario della causa commetterne „ l'apprezzo ad un esperto, che gli sembrerà più a „ proposito, senza che vi sia bisogno de' Tavolarj: „ quando la commessa si fa in persona di un Tavola- „ rio, perchè colui è stato eletto per mera volontà „ del Commessario, per tal riguardo ordiniamo, che „ non possa esiggere il Tavolario destinato, se non „ se le sole diete, senza pretender cos'alcuna per la „ relazione, a pianta, eccettuatone solamente quel- „ che importa la fatiga in forma della copia della „ Relazione, a tenore di quanto viene stabilito nella „ detta Costitozione del 1738.

„ II. Allorchè i Tavolarj si portano in accesso per qualche misura, o apprezzo, sogliono seco condursi gli Ajutanti, e quantunque dalla detta Costituzione venga chiaramente stabilito, che per detti Ajutanti non possano esiggere cos'alcuna, ma che li medesimi debbano andare a lor carico; nondimeno si è inventata la frode, che prima di andarsi all'accesso, si procurarono il consenso dalle Parti litiganti di doversi pagare gli Ajutanti. Per evitare dunque un tale abuso vogliamo ed ordiniamo, che non ostante il consenso delle Parti, non possa esiggersi cos'alcuna per detti Ajutanti: e benchè se ne sia promessa la sodisfazione, che tal promessa si abbia per nulla, ed invalida; quantunque le Parti l'avessero fatta spontaneamente. E qualora si provi che tal promessa si sia procurata dalli stessi Tavolarj, vogliamo che i medesimi si sospendano dall'impiego per un tempo da determinarsi ad arbitrio del Sagro Consiglio. Essendosi però considerato che li doc. quattro, che hanno esatto, ed esiggono i sodetti Tavolarj per ciascheduna dieta, quantunque non vi sia legge del Regno, da cui tal somma venga tassata, vogliamo nondimeno che si continui ad esiggere nella stessa maniera, affinchè cessino le di loro lagnanze per la spesa degli Ajutanti, i quali vanno a carico del medesimi; mentre i Mastrodarti del Sagro Consiglio, benchè abbiano speso il loro danaro per la compera dei loro Uffiej, tuttavolta non esiggono, se non soli docati 3. s. 10. per ciascheduna dieta.

„ L'altro abuso introdotto da' Tavolarj si è che per gli apprezzi della roba sistente nel distretto di questa Capitale, e de' Borghi, oltre della summa che si paga loro per l'accesso, pretendono esigere un tanto per cento, secondo il valore della cosa apprezzata, il che è una pretenzione molto stravagante, la quale per abolirsi affatto, vogliamo ed ordiniamo, che da oggi innanzi per gli sudetti apprezzi, come anche per gli accessi di differenze di fabriche, ed altre qualsivogliano pendenze di qualunque somma ed importanza, si esigano soltanto le diete alla ragione di carlini dieci per ciascuna di esse dentro la Città, e di carl. venti ne' Borghi, senza pretendere il tanto per cento, ed altra ricognizione per la relazione, e pianta; se non se quella che viene stabilita nella cennata Costituzione, colla stessa condizione, che gli Ajutanti vadano a lor carico, nè possano dalle Parti pretendere cosa alcuna „.

XXVIII. Venditio rei executæ debet fieri sub hasta, ut forma & ordo servetur. Etenim ex jure civili venditio debet fieri legitime, & per subhastationes, vel sobbasta dicitur facta per juris solemnitates adimpletas *l. 1. & 2. Cod. de fid. instrum.*, *& ex Constit. Reg. Auth. ministris* subhastatio vocatur juris solemnitas. Hinc *Afflict. ad d. const. n. 13. not. 7.* conclusit in venditione bonorum exequutorum ordine judicis necessariam esse subhastationem; quem omnes Practici sequuntur.

XXIX. Vendere sub hasta idem est quod per auctionem vendere. Solebat enim hasta figi in publicis auctionibus *l. 5. tit. 53. libr. 7. Cod. prescir temporibus*; & signum erat quod res publica authoritate vendebatur *l. ordo Cod. de execut. rei judic.* In Regno nomen hastæ remansit, sed venditio bonorum executorum fit per incantationem cum accensione candelæ; & in ultimo incantu bona liberantur plus offerenti. Hinc subhastatio definitur: rei venalis publice expositio cum præconis proclamatione, quæ pluris licitanti conceditur, *Auth. hoc jus porrectum*, *& l. 1. Cod. de fid. instr. & jur. hasta*.

XXX. Subhastationis fides non est facile convellenda *l. si hypothecar Cod. de remiss. pignor.* & textus expressus habetur in *l. fin. Cod. si propter public. pensitat.*, ubi in fine hæc verba subnectuntur: *sub hasta distracta comparaverit, perpetuam emtionis accipiat firmitatem.* Hinc DD. dixerunt securum esse emtorem, cum non solum esset iniquum, sed perniciosum exemplo venditionem sub hasta retractari *Fabr. in Cod. libr. 7. tit. 32. de bon. auth. judic. poss. dist. 4. n. 2.*, *Staiban. resol. 5. cent. 1.* Quod verum est quando ex pretio creditores dimissi fuerint, quia solutione ejus quod debetur omnis tollitur obligatio *Instit. quib. mod. tollitur obligat.* vel quando illorum hypothecæ extinctæ, vel alio modo super re sub hasta vendita resolutæ fuerint. Si igitur venditio fieret ad instantiam non primi creditoris, sed posteriorum Creditorum, tunc emtor non erit securus, nisi ex pretio primus creditor fuerit dimissus, cum non extinguatur illius hypotheca, *quia non videtur conditio anterioris creditoris deterior fieri suum consecuturi, nec prius jus pignori dimissuri, quam si ei fuerit satisfactum, Ulpian. in l. a divo Pio §. quod si res ff. de re judic.*, *de Marin. lib. 1. resolut. 336.* Quod si venditio fiat ad instantiam anterioris Creditoris, etiam non satisfactis ex pretio posterioribus creditoribus securus est emtor, quia posteriorum creditorum hypothecæ extinguuntur. Anterior etenim creditor ex ipsa legali facultate sibi ex hypothecæ constitutione concessa, videtur auferre debitori rei hypothecatæ dominium, illum emtori vendendo; & consequens est, ut hypothecæ aliorum posteriorum creditorum, quæ ex facto debitoris dependent, resolvi debeant, cum venditio fiat ex causa antecedenti; unde resoluto jure datoris scilicet debitoris, resolvitur jus acceptoris, idest posteriorum creditorum, *l. lex vectigali ff. de pignor. l. si ex duobus ff. de in diem addictione*. Et hinc fit quod emtor satisfaciendo anteriorem creditorem est tutus quacunque molestia posteriorum creditorum etiam ab illa juria offerendi, ut in terminis sentiit *Papinianus in l. cum prior ff. de distract. pign. cum prior creditor pignus jure conventionis vendiderit, secundo creditori non superesse jus offerendæ pecuniæ convenit*, *Marcian. disp. 11.* Securitas igitur emtoris sub hasta est illa, quando Creditoris anterioris hypotheca extinguitur.

XXXI. Possunt tamen Creditores posteriores uti jure offerendi, si emtor non fuerit extraneus, sed ipse anterior creditor. Nam hoc casu, aliorum creditorum hypothecæ resolutæ non sunt, cum non sit usus ea facultate jure creditoris vendendi sibi a lege tributa, sed potius videatur rem accepisse tuendæ hypothecæ causa, quam dominium obtinendi *l. 1. Cod. si antiq. cred.*, *de Franch. dec. 453.* Imo jus offerendi competit etiam posterioribus creditoribus contra secundum creditorem ementem a primo ex eadem ratione, quia servandæ hypothecæ causa potius, quam acquirendi dominium intelligitur pecuniam primo creditori dedisse *l. cum posterior ff. de distract. pignor.*

XXXII. Cum igitur non sufficiat venditionem factam fuisse sub hasta, ut emtor sit securus, sed necessario requiratur, ut venditio fieret instante creditore anteriore; hinc in oblationibus venditionis sub hasta cauti emtores apponunt clausulam *jure creditoris anterioris*. Et tunc venditio jure creditoris facta intelligitur quando adjicitur pactum quod Creditores amplius hypothecam habere non possint super re; sed super pretio cum promissione evictionis tam ratione Dominii, quam hypothecæ.

XXXIII. Ut emtor sub hasta sit securus, hæc potissimum observare debet. Quod subhastatio fiat in loco publico, & non semel sed pluries, quæ duo requisita Imperator in *l. ordo Cod. de execut. rei judic.* appellat formam, & substantialia subhastationis. Quod Creditores certi non per proclama, sive per edictum sint citati, sed personaliter; ideoque non sine mysterio in *l. si eo tempore Cod. de remiss. pignor.* fuerunt apposita illa verba, *cum præsentes essent*. Incerti vero sint citati per edictum ad dicendum quidquid voluerint, *Masant. par. 6. §. recte n. 104.* Quod integrum pretium deponat emtor *l. a Divo Pio §. sed etsi emtor ff. de re judic.* cum conditione ut liberetur creditoribus anterioribus & potioribus, certioratis aliis creditoribus, & illi quibus pretium depositum liberatur, debeant cedere translative & non extinctive omnia jura, & hypothecas, quæ qualitercumque competunt. Quod Creditores, quibus pretium liberetur, debeant prius dare idoneam fidejussionem juridicam de restituendo in omni casu evictionis, & molestiæ etiam ante damnum passum. Quod denique res intelligatur vendita *jure creditoris anterioris*, ut quocumque alio postea comparente, non habere possit hypothecam super re emta, sed super pretio, nec jure offerendi uti possit.

XXXIV. Nullo modo admittendæ sunt oblationes cum potestate concordandi creditores, quia oblatum pretium integre debet emtor deponere, nec judex potest illi fidem de pretio habere, *Staiban. cent. 2. obs. 115.*, *Ursill. dec. 258.* At quia hæc dispositio *l. a Divo Pio §. sed & emtor ff. de re judic.* fuit introducta favore creditorum, sequitur quod tales oblationes eum

cum potestate concordandi Creditores, tantum recipi debeant quando Creditores ipsi consentiunt, *Hodiern. contr. 40. n. 70.*

XXXV. Non defuerunt DD. qui tenuerunt creditorem posse offerre sexta parte minus appretii bonorum, vel eligendo adjudicationem deducere posse sextam, quia æquum est dum accipiunt aliud pro alio, in sexta parte relevari, *Mosin. ad Revert. dec. 453.*, *Hodiern. contr. 40. n. 66.* Alii sextæ deductionem Creditori concesserunt in adjudicatione necessaria, non quando sub hasta venduntur bona, *Surd. dec. 30.*, *Durant. dec. 8.* Sed Altimarus ad *Rovit. cons. 18. n. 18.* in quocumque casu sextæ deductionem negavit. Quæ opinio in Foro hodie servatur.

XXXVI. Si in subhastationibus non reperitur rei justum pretium, *Gloss. in l. a Divo Pio §. si pignora ff. de re judic.* quatuor ponit modos pro consequenda satisfactione. 1. Quod capiat rem loco pignoris. 2. Quod sibi addicatur pro quantitate debita. 3. Quod ipse Creditor possit licitare, & emere ab exequutore. 4. Quod si debitor dolo fecerit ut nullus inveniatur debitor, creditor poterit impetrare a Principe ut sibi adjudicetur *l. ult. Cod. de jur. domin. impetr.*, quæ impetratio longe differt ab adjudicatione *Muscatel. gloss. adjudicantur*. Alii modi a DD. ampliati fuerunt. 5. Quod creditor impetret adjudicationem a Judice. 6. Ut judex adjudicet victori pro justa æstimatione, *Muscat. ib. n. 10.*

XXXVII. Subhastationes fieri debent interpellatim tribus vicibus, & inter singulas intercedere debet spatium trium dierum *Gallup. par. 2. cap. 7. n. 56.*, *Caravit. Rit. 170.* Dies debent esse inferiati, & non festivi *l. in dies festos Cod. de fer.* Et si ultima dies caderet in feriatam expectari debet sequens non feriata *Muscat. gloss. vendantur n. 58.*

XXXVIII. Quando bona subhastata justum emtorem non invenerunt, tunc victori adjudicantur; nam idem est emtorem non reperiri, vel reperiri non justum pretium offerentem *l. 2. & 3. Cod. si in caus. judic.*, & *l. nos dubium ff. de leg. 3.*, *de Franch. dec. 87.* Et sic servatur dispositio *l. unic. Cod. de exec. rei judic.*

XXXIX. Est igitur adjudicatio actus judiciarius, quo bona subhastata, justo emtore non invento, assignantur victori pro executione sententiæ juxta appretium factum debiti. Ex qua definitione profluit quod ut legitima dici possit adjudicatio, tria concurrere debent. 1. Quod adjudicatio fieri non debet plus debito, alias si malitiose fieret, rueret in totum *l. si non sortem §. centum ff. de condit. indeb.* sin vero per errorem, valebit pro rata concurrentis debiti, *Afflict. dec. 358. n. 7.* 2. Quod legitimæ sint subhastationes factæ, alias dominium non acquiritur, quod penes debitorem remanet, & fructus imputantur in caussam sortis principalis, *Faber in Cod. de remiss. pign. defin. 4.*, *Afflict. d. dec.* 3. Quod possessio tradi debet a Judice, quia cum agitur de re deducta penes Judicem, non sufficit reperiri in possessione ex alio titulo, sed necessaria est traditio de jure *Gratian. discept. forens. cap. 543.*

C O L L E Z I O N I

D I R E A L I D I S P A C C I

Promulgati per *Modum Legis*,

CAROLUS DEI GRATIA REX

Utriusque Siciliæ, Hierusalem, &c. Infans Hispaniarum, Dux Parmæ, Placentiæ, Castri, &c. Ac Magnus Princeps Hæreditarius Etruriæ, &c.

TRa le cure principali del nostro Regal Animo sempre intento al maggior bene, ed utilità de' nostri Amati, e Fedeli Vassalli, fin dal principio del nostro Dominio è sempre mai stata quella d'indagar tutt' i mezzi, che a tal fine condur potessero, e dar quelle provvidenze, che facilitassero la felicità de' Popoli, e fossero conformi alla giustizia, ed all'equità. E perchè tra gli espedienti dalla nostra Regal Mente considerati come più proporzionati per conseguir intento sì giusto, ci è paruto quello di tradicar gli abusi, e le dilazioni, che la versuzia de' litiganti ha saputo introdurre ne' Tribunali per eternar le cause, deludere la giustizia, impedir il suo corso, e danneggiare il Pubblico; a che molto ha contribuito l'esserli poste in dimenticanza, e disuso le Prammatiche, che in varj tempi provvidamente si son pubblicate, dando anche luogo alle interpretazioni, ed a' cavilli; donde sono seguiti i gravi inconvenienti, che si sperimentano, e l'infinite gravezze, che il Pubblico, ed i Particolari soffriscono, come calamità intolerabile: Per tanto abbiamo stimato per ora colla presente Prammatica, da valere in ogni tempo, rinnovare non meno alcune delle antiche, le quali per la malizia de' Litiganti, o per la corruttela de' tempi non hanno l'osservanza, che spiegar le medesime, ed addattarle alle circostanze del tempo presente, con accrescimento, o moderazione di pena, ed anche dar altre provvidenze speciali sopra cose non considerate in tempo della promulgazione delle medesime: Con restar però ferme, e nel lor vigore tutte le Prammatiche, Banni, Decreti generali, ed ogni altro ordinamento fatto intorno a simiglianti materie, fuor che in quello, che colla presente Prammatica venisse rivocato, decorato, corretto, moderato, o aumentato. Riserbandoci in avvenire di moderare le presenti nostre deliberazioni, secondo che il tempo, e la sperienza ci faranno conoscere, che faccia di mestiere per lo pubblico universal beneficio. Incaricando a tutti i nostri Ministri, e Magistrati a concorrere secondo il loro dovere a questo nostro giusto fine; e seriamente invigilare, che esattamente si osservino, con risecar le dilazioni, sveller gli abusi, e far che non ritrovino risugio i Litiganti nelli loro raggiri, e malizie, onde randonsi immortali le liti, e resta snervato il vigor della giustizia.

§. I.

I. E Primieramente avendo considerato l'inconveniente, che deriva dal riceversi ne' Tribunali di questa Capitale tutte le cause indefinitamente in grado di gravame, anche per picciolissime somme, con sospendersi fino alla discussione de' gravami medesimi l'esecuzione de' Decreti interposti, e 'l proseguimento della lite; tuttochè colla Prammatica 7. *De officio S. R. C.* emanata in tempo dell'Imperator Carlo V. da D. Pietro di Toledo allora Viceré in questo Regno a' 3. di Aprile del 1540. venisse disposto, che le cause di cento ducati a basso delle Udienze di Calabria, Terra d'Otranto, Bari, Abbruzzi, e Basilicata, e di ducati cinquanta a basso dell'altre Provincie, in caso di gravame, dovessero trattarsi nelle Regie Udienze, ed ivi terminare. Per tanto avendo riguardo alla condizione del tempo presente, stabiliamo, ed ordiniamo, che da oggi avanti non si possa produrre appellazione ne' Tribunali di Napoli dalle Provincie di ambedue le Calabrie, di Terra d'Otranto, Bari, d'ambedue gli Abruzzi, e Basilicata nelle cause, che non eccedano la somma di ducati 200., e dall'altre Provincie più vicine la somma di ducati 100., o sia in danaro, od in valore di roba, che si è dedotta in giudizio, regolandosi le somme, non già dal solo capitale, o sorte; ma dal capitale, sorte, e dalle terze: E che solamente possa portarsi l'appellazione dalle Corti inferiori nelle Regie Udienze Provinciali; per lo di cui effetto non si possa da' Tribunali di Napoli ordinare nelle cause di dette somme la trasmissione degli Atti *pro recognitione gravaminum* ne' Decreti interlocutorj, o in quei, che han forza di diffinitivo; ma sì bene dopo che tali cause saranno decise dalla Regia Udienza, si possa produrre l'appellazione in quelli Tribunali *quoad actum devolutivum, & non suspensivum*, con darsi la plaggiaria in dette Regie Udienze in caso di retrattazione, la quale debba correre a carico de' Proprietarj delle Mastrodattie rispettive. Lo che s'intende per le cause, che di lor natura ammetterebbono appellazione *tam quoad actum devolutivum, quam suspensivum*; ma per quelle poi, che de jure non ammettono appellazione, se non *quoad actum devolutivum tantum*, per qualunque somma, che sia, la causa si rimettono le disposizioni delle leggi così comuni, come municipali.

II. In oltre ordiniamo, che dette Regie Udienze nel caso di gravame de' Decreti interlocutorj, o che han forza di diffinitivo interposto dalle Corti inferiori, non possano inibir le medesime *pro cognitione gravaminum*, senza che si spieghino distintamente, quali siano i gravami. Ed all'incontro le Corti inferiori, non ostante che siasi interposta l'appellazione de' Decreti interlocutorj, o che han forza di diffinitivo, possano continuare a procedere fin tanto, che non sarà loro notificata l'inibitoria delle Regie Udienze: eccettuandosi però in tutti detti casi quelle cause nelle quali vi sia interesse di persone privilegiate, o per legge comune, o municipale, i di cui privilegi s'intendano rimaner fermi, illesi, ed intatti. Volendo ancora, che non sia fatta alcuna innovazione nell'appellazioni, che s'interporranno in vigor de' privilegj di quelle giurisdizioni, le quali tengano prime, seconde, e terze istanze. E finalmente vogliamo, che quanto di sopra vien disposto debba avere il suo effetto, ed osservarsi, ed eseguirsi da' Tribunali, e Giudici, ancorchè dalle parti non si opponesse l'inappellabilità, o pure che le medesime, o tacitamente, o espressamente consentissero nell'appellazione. E ciò vogliamo, che si osservi per ora, fino a tanto, che la sperienza, e 'l tempo ci danno a conoscere se faccia bisogno di ulterior provvidenza.

III. Ed a fine di toglier l'inconveniente, che forse potrebbe nascere dal rimettersi ad arbitrio del Giudice il decidersi a chi si debba ricorrere per l'appellazione, o gravame nelle cause di servitù; Ordiniamo, che in tutte le cause di servitù di aspetto, prospetto, fasina, aperture; *projectus, stillicidii, actus, itineris, & viæ*, ed altre simili, che si possono ritrattare, o per lo corso del tempo non si rendono irretrattabili, si debba indistintamente dar l'appellazione *quoad actum devolutivum* solamente, ma negli altri generi di Servitù *quoad actum devolutivum, & suspensivum*. A riguardo delle quali cause il Giudice di prima istanza dovrà decider la somma, o sia la valuta di ciò, che vien controvertito, e quando questa non ecceda i 200., o 100. ducati, secondo la disposizione del precedente Capitolo, debba precisamente prodursi l'appellazione all'Udienza Provinciale, senza esser permesso di produrla ne' Tribunali di Napoli. Per quanto però tocca alle cause che oltrepasseranno le dette somme sia in libertà delle Parti gravarsi dove loro parerà.

IV. In oltre, acciocchè le cause di sopra espresse si possano nelle Regie Udienze con maggior accerto della giustizia decidere, ordiniamo, che nelle medesime cause debba avere il voto, così il Preside, qual' ora fosse Togato di esercizio, come anche il Fiscale, e nel caso si facesse parità, ritorni a trattarsi la causa, entrando per Aggiunto a dirimerla l'Avvocato de' Poveri di quell' Udienza; e quando costui si dasse per sospetto, entri a votare in suo luogo alcuno de' più abili di quo'

Dottori, che parerà al Tribunale, o alla maggior parte de' Votanti: E volendosi portar rimedio di nullità, o di restituzione *in integrum*, debba prodursi nelle stesse Regie Udienze.

V. Di più vogliamo, che gli Uditori Commessarj abbiano la facoltà di provvedere *domi* nelle cause esecutive, e negli atti ordinatorj; e portandosi dalle Parti gravami de' detti Decreti, abbiano questi a riferirsi nel Tribunale dell' Udienza. A riguardo però degli atti ordinarj, confermato che sarà dall' Udienza il decreto fatto *domi* dal Commissario, non competa alle parti più rimedio di appellazione, nullità, o restituzione *in integrum*: Ed essendo tutti i Ministri in residenza debbano votar tutti nelle cause mentovate; ma qual' ora ve ne mancasse alcuno, basti, che vi sia il numero opportuno di tre Votanti.

VI. Volendo anche provvedere alla celere spedizione delle cause de' Luoghi Pii, ordiniamo: che i Delegati de' medesimi debbano destinare per Subdelegati *in partibus* Ministri delle Regie Udienze, i quali possan procedere solamente in quelle cause de' Luoghi Pii, che sono in quella Provincia: Eccettuando però solamente da questa determinazione la Provincia di Terra di Lavoro, nella quale vogliamo, ch' abbiano a procedere i Delegati medesimi residenti in questa Capitale, salva la ragione alle Parti d' appellare *prout de jure*.

VII. Stabiliamo, ed ordiniamo, che tutte le cause così Civili, come Criminali, o Miste di qualsisiano persone addette a qualsisia Tribunale, tanto della Regal Camera di S. Chiara, Sacro Regio Consiglio, Regia Camera della Summaria, Regio Grassiero, e G. C. della Vicaria, quanto di ogni altro, niuno affatto eccettuato, debbansi riconoscere indistintamente dalli Tribunali ordinarj; eccetto quelle cause però, che nascessero da mancanze nell' officio, che ciascuno sta professando in taluno de' suddetti Tribunali; volendo solamente, che a questa legge non sieno soggetti coloro, a' quali ne' contratti già fatti, e sollennizzati prima della pubblicazione formale della presente Prammatica, sta specialmente promesso il godimento del Foro di qualcheduno de' suddetti Tribunali, durante però il tempo convenuto ne' mentovati contratti solamente, elasso il quale s' intendano tutti compresi nella regola generale. Ed ordiniamo, che per l' avvenire non si possano concedere, o accordare somiglianti esenzioni di Foro nelle offerte, o contratti, che si celebreranno di vendite, o affitti di Uffici, o qualsisiano altri corpi, ed effetti della Regia Corte senza nostro espresso ordine, con cui si deroghi alla presente determinazione.

VIII. Per ovviare alle frodi, che dalle Parti si commettono nel Regno, presentando le Provvisioni spedite da' Tribunali di questa Capitale dopo il decorso di molti mesi, in tempo che le cause sono forse mutate dallo stato primiero, ordiniamo, che da qualsisia Corte, o Udienze del Regno non si debban dar esecuzioni alle Provvisioni spedite da qualsisia Tribunale, o Ministro di questa Capitale, se mai queste si presentassero dopo scorso un mese decorrendo dal dì della spedizione delle dette Provvisioni fattane in Napoli.

IX. Ordiniamo, che i Delegati di tutti gli Arrendamenti non possano procedere se non solamente nelle cause esecutive dell' Arrendamento medesimo, non già in quelle de' particolari, i quali contrattano, o contendono sopra la specie soggetta a quell' Arrendamento, sempre però, che in quelle l' Arrendamento non sia principalmente interessato.

X. In tutte le cause *nunciationis novi operis*, che si trattano in questa Città, debba dalla Parte, che *nunciat novum opus*, o porta qualsisia impedimento, prima farsi il deposito di ducati dieci, e questo fatto, e non altrimente potrà il Giudice far il decreto di *Fabricatores desistant &c.*, con ordinarsi nello stesso decreto, che il Tavolario riconosca della sussistenza dell' impedimento, e ne faccia relazione; la quale la Parte denunciante debba proccurarla tra lo spazio di giorni trenta decorrendi da momento a momento dal giorno in cui s' interpone il decreto, qual termine elasso, s' intenda *ipso jure* tolta l' inibizione, senza esservi bisogno di altro decreto; E da decreti interposti in tali cause, o a dirittura dal Sacro Consiglio, o pure dalla G. C. della Vicaria confermati dal Sacro Consiglio, o da qualsisia altro Tribunale Collegiato, vogliamo, che non si possi dalle Parti produrre altro rimedio, anche di restituzione *in integrum*, se non solamente quello delle nullità, osservata la forma prescritta dalle leggi del Regno. A rispetto però delle cause di simil natura, che sono fuori di questa Città, e si trattino nelle Regie Udienze, o nelle Corti inferiori del Regno, il deposito sia di ducati sei, di minore, o maggior quantità ad arbitrio del Giudice, da regolarsi dal valor della cosa della quale si contende. E siccome per le cause di questa Città si ordina, che il Tavolario riconosca, e faccia relazione, così per queste si dica nel decreto, che gli Esperti riconoscano, e facciano relazione.

XI. Che ne' giudizj esecutivi non si possano ordinare più, che due Precetti, ed indi si venga alla spedizione, ed alla consegna delle Lettere esecutoriali. E l' istanza di contrario imperio non essendosi prodotta avverso il primo precetto, non si possa più produrre dopo che sia fatto il secondo precetto, colla clausola *pracisè*, & *peremptoriè*, restando però fermi i gravami, che si possono produrre nel Sacro Consiglio.

XII. Tutte le cause di retratto *jure congrui*, o per la Consuetudine di questa Città, o per la Costituzione *Sancimus* ordiniamo, che da oggi avanti si debbano decidere senza termine, & *via executiva* colle relazioni de' Periti, se non in alcuni casi, ne' quali fosse il termine necessario, il quale debba esser sommario, rimettendo il darsi il suddetto termine sommario ad arbitrio del Giudice.

XIII. Adverso le obbliganze *penes acta* incusate non si ammetta qualsisia eccezione, *nisi facta reali solutione*. E dopo le spedizione delle lettere esecutoriali per Polizze bancali non sia inteso il Debitore, *nisi in vinculis*, *vel facto deposito*, rinovando, e confermando a tal' effetto tutte le Prammatiche da tempo in tempo sopra ciò emanate, che inviolabilmente debbano osservarsi.

XIV. E per ovviare a tanti abusi introdotti da' debitori nelle prevenzioni, che da essi si formano avverso delle pubbliche Scritture per dilatare il pagamento, ordiniamo, che si osservi inviolabilmente il disposto nella Prammatica *de preventione moderanda*; E non militando le prevenzioni, si esigga irremisibilmente la pena: Ed all' incontro conoscendosi dal Giudice, che la prevenzione sia calunniosa, o opposta per dilatare, debba ordinare il deposito del debito, non ostante detta opposizione.

XV. Per quanto poi tocca le convenzioni, e soddisfazioni, confermando quelche intorno a questa materia si trova disposto nella Prammatica del 1728., per maggior chiarezza, e spiega della medesima ordiniamo, che non si possa allegare qualsisia convenzione, o soddisfazione per qualsisia causa, senza presentarsi dal debitore, o una scrittura pubblica, o una partita di Banco, o altra Scrittura privata del creditore, autenticata da pubblico Notajo, nelle quali si esprima, e si contenga chiaramente la convenzione passata col debitore; ed allegandosi senza dette circostanze debba il debitore prima pagare ciocchè deve, e seguito che farà il pagamento, si possa poi dare il termine a provare la detta eccezione, nel qual caso il creditore nell' atto di ricevere il danaro, debba dar pleggiaria, o altra idonea cautela ad arbitrio del Giudice, di restituire l' esatto, visto l' esito del termine.

XVI. Affinchè le Parti possano avere altra strada da poter rescindere i contratti con via esecutiva negli stessi casi, ne' quali può loro appartenere l' azione della liquidazione, ordiniamo, che la rescissione de' contratti possa farsi senza termine ne' casi *tantum*, in cui si tratti di obbligo *de facie ad faciem* circa i pagamenti, o delle terze, o degl' interessi, i quali non facendosi dai debitori nei tempi stabiliti, possano i creditori dimandare il pagamento, così del capitale, che delle terze, delle sorte, che dell' interesse, con ordinarsi da' Giudici: *Infra dies viginti solvant* così il capitale, come le terze; *Verum si infra eundem terminum solverint tertias, supersedeatur a solutione capitalis, alias dicto termino elapso, exequatur decretum* tanto per lo capitale, che per le terze; E che siano tenuti i debitori pagare al Fisco le pena del cinque per cento non sodisfacendo nel detto termine stabilito le terze, o l' interesse. Vogliamo però, che l' accennato decreto debba notificarsi *personaliter* al debitore dal Portiero coll' intervento dello Scrivano della causa, quando la notificazione debba farsi in questa Capitale; e nel Regno per mano di Notajo coll' intervento dell' Attuario del luogo. Nel caso però, che notificato il precetto, volesse il debitore dare il contratto per rescisso, ordiniamo, che non debba pagare la pena, restando salve l' eccezioni di giustizia, che potrebbono

competergli avverso il debito.

XVII. E perchè potrebbero dar motivo di ritardamento al disbrigo delle cause le relazioni, che si fanno da' Commessarj in Ruota più lunghe di quel che il bisogno richiede, e le prolazioni de' voti; ordiniamo, che intorno a ciò si debba esattamente osservare quel che stà disposto nelle Regie Prammatiche sù tal proposito emanate.

XVIII. In ordine alle questioni de' Commessarj si debbano proponere tra lo spazio di sei giorni tra presenti, e giorni trenta tra gli assenti, decorrendi dal giorno della notificazione fatta al Procuratore, o al Principale.

XIX. Ordiniamo, che le nullità, che si presentano riguardo all'ordine avanti il decreto diffinitivo, o sentenza, non si possano ricevere, se non precedente il deposito di carlini quindici in Vicaria, e di ducati sei nel S. R. C., e Regia Camera della Summaria, qual deposito; qualora la nullità regge, si debba restituire alla Parte, ma non reggendo, debba liberarsi in beneficio del Regio Fisco, senza che per lo medesimo possa dirsi dalla Camera Regale di S. Chiara, nè dal S. R. C. o dalla Regià Camera della Summaria: *ex causis restituatur depositum*.

XX. Le persone non privilegiate, che nel giudizio volessero inerire al gravame prodotto dalla persona privilegiata debban farlo tra lo spazio di giorni dieci decorrendi dal dì, che farà stato prodotto il gravame sudetto, non ostante qualsisia ignoranza, che si allegasse da colui, che vuol inerire, quali elassi, non possa più avvalersi di tal beneficio.

XXI. Dei Decreti interlocutorj, che si fanno in casa da' Commessarj per gli atti ordinatorj, che riguardano la compilazione del giudizio, *quocumque abusu sublato*, non se ne possa produrre se non che un solo gravame nel Tribunale; di maniera che, o si confermi, o si rivochi il Decreto fatto in casa del Commessario, non sia lecito alle Parti, nè di reclamare, nè di dire di nullità.

XXII. Quantunque le Posizioni siansi introdotte per rilevare il Reo dal peso di provare: nientedimeno perchè l'esperienza ha fatto conoscere, che le Parti non se ne avvagliono ad altro oggetto, che per dilatare il corso della causa; Ordiniamo perciò, che la deposizione del Principale sopra le Posizioni in qualunque parte del giudizio si domandi *tam ante, quam post litem contestatam*, non venga ad impedire il corso del giudizio in qualunque stato si faccia la domanda, ancorchè si facesse prima del termine. Però sia tenuto colui, che deve deponere far la sua deposizione fra lo spazio di giorni dieci, e non ritrovandosi il Principale *in loco judicii* debba farla il Procuratore costituito *in actis*, ancorchè non avesse Mandato speciale *ad causam*, o Mandato specialissimo *ad sic, & sic respondendum*.

XXIII. Per estinguere affatto anche le dilazioni, che derivano dalle tante domande, che si fanno delle dichiarazioni *circa usum* vogliamo, che da oggi avanti non si possa più domandare detta dichiarazione, mentre quell'azione, che si potrebbe acquistare alla Parte contraria con detta dichiarazione *circa usum*; vogliamo, che s'intenda immediatamente acquistata colla presentata della scrittura medesima, ancorchè la presentata si faccia dal Procuratore, che non abbia mandato a far detta dichiarazione *circa usum*; per lo di cui effetto dagli Scrivani di qualsisia Tribunale non si debba ricevere alcuna Scrittura senza farvisi la presentata sotto pena di privazione di officio, ed altre ad arbitrio del Tribunale.

XXIV. Per l'esame de' Testimonj, che si commettono *in partibus* non si possano dalle parti dar per sospette più di tre Corti; e dandosene più del detto numero, non sia tenuto il Giudice ammettere la sospezione.

XXV. Restando fermo il termine della Ripulsa de' Testimonj, vogliama, che si debba togliere il secondo termine, cioè quello di ripulsa della ripulsa, rimanendo alle parti la facoltà di esaminare nel primo termine di ripolsa i Testimonj, per elidere le opposizioni, che da colui, che domanda il termine della ripulsa si potranno fare, in riguardo alle persone esaminate nel termine; dovendo essere obbligato quello, che domanda il termine della ripulsa far la nomina de' suoi Testimonj, e notificare alla parte contraria gli Articoli, che contengono le cause della ripulsa, affinchè l'altra Parte possa in quello termine esaminare i suoi Testimonj, giacchè questo termine di ripulsa non riguarda altro, se non che le persone de' Testimonj esaminati; E perciò non si debbano ammettere Articoli direttamente contrarj a ciò, che la parte avversa ha articolato, e provato nella Causa principale: Per lo di cui effetto gli Scrivani respettivamente delle Cause sotto pena di carcerazione debbano far riconoscere i suddetti Articoli da' Commessarj, per attendere da' medesimi l'ordine, se si abbiano da ammettere, o ributtare.

XXVI. Rimanendo fermo il termine del primo Beneficio, stabiliamo, che si debba togliere affatto il termine del secondo Beneficio, che si concede alle Persone, e da' Luoghi privilegiati. E se mai dall' Amministratore, o Procuratore di dette persone privilegiate per loro colpa non si facesse pruova nella causa principale, debbano essi esser tenuti alla rifazione de' danni in beneficio delle medesime, anche per esecuzione di ciò, che si dispone nella Prammatica 38. *De officio S. R. C.*; anzi domandandosi la ripulsa nel suddetto termine del primo Beneficio, e non facendosi prova, debba chi la domanda pagare la pena di ducati ventiquattro.

XXVII. Considerandosi per inutili tanto il termine *ad concomitandum*, che *ad impugnandum*; ordiniamo, che così l'uno, come l'altro si debbano togliere; conchè però il Giudice debba aver ragione delle scritture, che delle parti si presenteranno *prout de jure*.

XXVIII. Per l'istesso effetto vogliamo, che da oggi in avanti nelle compilazioni de' giudizj si tolgano gli Atti *ad concludendum, & conclusa*, e l'Atto *ad publicandum*: restando solamente fermi gli Atti della pubblicazione, e della Monizione: quali Atti di Pubblicazione, e monizione si debbano anche fare ne' termini di ripulsa, e del primo Beneficio; con che però dal Decreto della Pubblicazione, che si fa dal Commessario in casa, non si possa produrre alcun rimedio.

XXIX. Nelle cause di Majorato, o Fedecomesso essendosi interposto il Decreto, o Sentenza col Possessore del Majorato, o Fedecommesso senza collusione coll'Avversario, non possa il Curatore portare rimedio alcuno, rimettendosi all' arbitrio del Tribunale il vedere, se vi sia stata, o no collusione.

XXX. Considerandosi parimente, che contribuisca molto al ritardamento del disbrigo delle cause il parlare, che fanno in Ruota gli Avvocati per molte mattine; Proibiamo espressamente, che non possano gli Avvocati parlare in Ruota più di una sola mattina, cioè una l'Avvocato dell'Attore, ed un' altra quello del Reo. E se mai non bastasse il tempo per appurare i fatti, o per finir di discorrere *in jure*, resti in arbitrio delle Parti di andare informando i Ministri per le case, potendosi solamente dispensare ad una tal disposizione dal Capo del Tribunale, o di chi presiede nella Ruota col consenso della medesima Ruota, qualora la causa fosse grave, e che meritasse una più lunga discussione in Ruota.

XXXI. Volendo ovviare a tutti gl'inconvenienti, che derivano dalla prestatura de' Processi, che si fa alle Parti contra il disposto dalle Pammatiche 54. e 77. *De officio S. R. C.*, così in ordine alle falsità, che dalle parti il più delle volte si sogliono commettere ne' Processi, come per togliere l'impedimento decorso della causa per motivo, che detti processi si trovano in potere delle Parti collitiganti; Ordiniamo perciò, che per gli Atti si doveranno fabbricare da ora in avanti, e dopo la pubblicazione della presente ne' Tribunali, e nelle Corti di questa Fedelissima Città, tanto per le liti introdotte, quanto per le liti da introdursi, dovendosi presentare petizione, o altra Scrittura di qualunque specie per qualsisia causa, debbano così l'Attore, come il Reo presentare unitamente colle Scritture originali una Copia delle medesime, per formarsi due Processi consimili, cioè uno delle Scritture originali, e l'altro delle copie, restando a peso degli Scrivani di accludere in questo tutte le copie de' Decreti, delle notificazioni, presentare, repliche, ed altro, che vi sarà nel Processo originale cogli stessi fogli, col confrontare tutte le copie delle scritture, che si presentano, ed una tal copia così formata sia lecito improntare alle parti collitiganti, alle quali giammai per qualunque causa si possa dare in mano il processo originale, dovendo quello restar sempre nella Banca, sotto pena allo Scrivano di privazione di officio, ed altre ad arbitrio del Tribunale. Nè per la costruzione di detti duplicati processi si possa esigere da' Scrivani, e Mastrodatti un duplicato diritto, ma solamente quell'istesso, che presentemente si esige per la costruzione del processo originale; essendo solamente

lecito

lecito agli Scrivani esigere per la copia degli esami, e per la copia de' processi, che si trasmetrono in questi Tribunali dalle Corti del Regno grana due a foglio di righe ventidue per ciaschedun foglio da quella parte, che presenterà l'Esame sotto pena di privazione di officio: E che non possa ritardarsi il corso della causa, ancorchè si trovasse improntata alle parti la copia del processo, mentre col processo originale, che resta nella Banca potrà tirarsi avanti il giudizio, e poi portarsi espediendo in casa del Commessario.

XXXII. Ordiniamo, che così gli Scrivani di Vicaria, come tutti gli altri di qualunque Tribunale non possano esercitare l'istesso officio, o essere addetti al servizio di due o più Tribunali; ma tra lo spazio di giorni quindici dopo la pubblicazione della presente debbano dichiarare *penes* del Segretario di ciascheduno Tribunale *respective* a qual Tribunale debbano servire, affinchè eliggendone uno di essi, possa provvedersi l'officio, che verrà a restar vacuo nell'altro Tribunale.

XXXIII. Per raffrenare le tante ingiuste liti, che s'introducono ne' Tribunali senza ponderarsi dalle parti, se l'assiste, o no la Giustizia, ma solo per defatigare I litiganti, e ricavarne qualche profitto; Ordiniamo perciò, che tutti coloro, che avranno litigato, e succumbito, debbano in qualunque Tribunale tanto per le cause esecutive, quanto per le ordinarie pagare irremissibilmente le spese di tutti due i giudizj, alle quali nell'istesso decreto diffinitivo, o sentenza debbano essere condannati, o pure dal pagamento delle medesime essere assoluti. Per le quali spese, fatto che avrà il decreto passa in cosa giudicata, dallo Scrivano della causa con tutta la celerità se ne debba formare il calcolo, avverso del qualo si debbe ammettere una sola revisione, senza potersi produrre altro gravame, se non solamente quello delle nullità col deposito.

XXXIV. Considerandosi da Noi, che le Ferie, che si chiamano estive, le quali cominciano da' 14. del mese di Luglio, e per antica consuetudine han soluto durare sino a tutto il mese di Ottobre siano affatto inutili; e che in vece di sollecitare, contribuiscano molto al ritardamento del disbrigo degli affari: Ordiniamo perciò, che restando ferme dette Ferie solamente a riguardo del beneficio, che per le medesime godono i Debitori, ed à Rei assenti; ad oggetto, che questi non siano obbligati di presentarsi col pericolo della vita per la mutazione delle aere: del rimanente i Tribunali debbano reggersi continuamente in tutte le giornate, che non siano feriali, come si pratica negli altri tempi dell'anno, procedendosi anche alle compilazion. de' termini ordinarj. Ed all'incontro, affinchè non meno i Ministri, che gl'Avvocati, e le parti litiganti possano avere qualche respiro dalle loro continuate applicazioni, per poterle poi dopo un competente respiro ripigliare con maggior vigore: Vogliamo, che le Ferie debbano principiare dal primo dì del mese di Ottobre, e durante fino a' 15. del mese di Novembre *inclusive*, senza che in detto tempo si reggano affatto i Tribunali; e sia lecito a' Ministri di poter andare a villeggiare in quei luoghi, che meglio loro piaceranno; restando però in Città due Giudici Civili, e due Criminali in giro, da destinarsi dal Reggente della G. C. della Vicaria per le cose ordinarie correnti, e premurose, che non patiscono dilazione.

§. II.

Per la Real Camera di S. Chiara.

I. VOgliamo, ed ordiniamo, che tutte le questioni de' Tribunali non si possano proporre, se non che tra lo spazio di dieci giorni tra presenti, e fra lo spazio di quaranta giorni tra gli assenti, numerandi dal dì della notificazione fatta alle parti, o loro Procuratore del Tribunale, dove s'è cominciato a procedere; quali questioni si debbano proporre colla sottoscrizione de' Procuratori, affinchè ritrovandosi ne' memoriali sorrezione, od orrezione, debbano incorrere i Procuratori nella pena di docati ventiquattro, alla quale debbano essere condannati dal Giudice nel tempo della decisione di una tal questione, acciò sequendo detta condanna, si possa quella esigere dal Fisco con maggior facilità.

II. Occorre il più delle volte, che le persone notoriamente opulenti volendo presentare le nullità le presentano col Memoriale di povertà, non ad altro oggetto, che per godere del beneficio di quel tempo, che vi bisogna per far dire, *stante notoria opulentia non recipiuntur nullitates absque deposito*: Perciò per ovviare ad un tal disordine proibiamo espressamente, che dalla Real Camera di S. Chiara non si debbano decretar Memoriali di povertà ad istanza di coloro, che notoriamente non siano poveri, e decretandosi, dagli Attitanti della medesima incorrano ogni volta nella pena di ducati cinquanta.

§. III.

Per lo Sacro Regio Consiglio.

I. COme che si considera, che la lunghezza delle liti in buona parte derivi dalle discussioni delle controvertite opinioni d'infiniti Articoli, non meno della legge comune, che anche delle leggi municipali di questo Regno; Ordiniamo perciò, che quattro volte in ogni anno si debbano unire tutte le quattro Ruote del S. C. nella giornata, che per tal'effetto si destinerà dal Presidente del medesimo, ove si debba da uno de' Capi di Ruota in giro proporre un'Articolo come sopra controvertito, quale dall'intero S. C. debba decidersi; e deciso che sarà se ne debba far rappresentanza a Noi, affinchè se altrimenti non ci sembrarà, possiamo approvare una tal decisione; ed approvata che sarà, si si debba secondo una tale decisione giudicare ne' casi simili in tutt'i Tribunali del Regno.

II. E perchè la più importante determinazione si è quella, se in Regno debba ammettersi la prescrizione, ed in quali casi; per tanto nella prima unione delle quattro Ruote del S. C., vogliamo, che debba trattarsi questa materia, determinandosi la maniera, colla quale si debbano avere in Regno per prescritte le azioni: E fino a tanto, che non sarà stabilito questo punto generale, vogliamo, che da oggi avanti, se l'Attore muove lite contro di alcuno, e l'azione di muover la lite l'abbia acquistata trent'anni prima di proponerla; in questo caso non si possa dar il termine, se non dopo che saranno elassi due mesi dal giorno, che sarà notificata la prima petizione alla Parte avversa, affinchè la medesima possa prepararsi alla difesa, ed istruirsi di quelle cose, delle quali verisimilmente non può esser consapevole per il lasso del tempo, e che dopo che saranno scorsi due mesi, si proceda alla compilazione del giudizio nella forma prescritta di sopra. E compilato che sarà il termine, e fatta la Monizione *ad sententiam* non si possa decidere la causa, se non dopo che sarà passato un mese dal giorno, che sarà notificata la Monizione.

III. Occorrendo, che vi sia questione tra 'l Tribunale del S. R. C., e quello della G. C. della Vicaria, chi debba procedere in qualche causa, affinchè quella si possa più prontamente spedire: Ordiniamo, che debba essere il Giudice competente di una tal questione l'istesso S. R. C., e Consigliero Commessario, senza che dalle Parti si possa produrre verun gravame dal decreto, che per tal'effetto dal S. C. s'interporrà *in Aula*, tanto di reclamazione, o restituzione *in integrum*, che di nullità. Ben inteso, che la criminalità, colla quale *non fiat offensa aures S. C.* si debba rimettere alla G. C. della Vicaria Criminale, o alle Regie Udienze Provinciali respettivamente.

IV. Confermando intieramente quanto si dispone nella Prammatica dell'anno 1728. intorno alla mutazione de' Procuratori. Ordiniamo di più, che affatto non si possano ricevere da qualsisia Scrivano, e Mastrodatti di qualsisia Tribunale Procura di persone, che non siano approvate dal S. R. C. per lo di cui effetto sia tenuto il Segretario del detto Tribunale immediatamente, che seguirà l'approvazione di ciaschedun Procuratore, darne la notizia autentica a tutti i Mastrodatti del S. R. C., e questi la diano subito a tutti gli Scrivani delle loro Banche, affinchè ciascheduno di essi possa formarsi un Registro, in cui si noti il giorno dell'approvazione, ed il Nome, Cognome, e Patria del Procuratore approvato. L'istessa notizia autentica debba dare il Segretario del S. R. C., così al Segretario della Camera della Summaria, come a quello della G. C. della Vicaria, i quali con loro Fede a parte debbano parteciparla, giuridicamente a tutti i Mastrodatti ed Attuarj de' loro rispettivi Tribunali, acciocchè questi possano darla a ciascheduno Scrivano delle di loro Banche, per potere in un Registro, come di sopra si è detto, notare il giorno dell'approvazione, il Nome, Cognome, e Patria

tria del Procuratore approvato , ad oggetto che non ſi poſſano ammettere altri Procuratori ſenz' approvazione; ed ammettendoſi dagli Attuarj, Maſtrodatti , o Scrivani debbano incorrere nella pena di privazione di officio . Quali notizie di ſopra accennate debba il Segretario del S. R. C. darle *gratis* , ed immediatamente ſeguita l' approvazione, mandarle *ex officio gratis* , lo che non facendo, debba incorrere nelle pene di privazione di officio : ordiniamo parimente che dalla noſtra Real Camera di S. Chiara ſi ſtabiliſca quanto debba eſigere per diritto di ciaſchedumo approvando per l' avvenire.

V. In quanto alla commeſſa dell' Eſame de' Teſtimonj in Regno, vogliamo che il Commeſſario della cauſa, ſenz' aver biſogno della rinuncia de' Regj Eſaminatori del S. R. C. poſſa commettere detto eſame a chi ſtimerà più proprio nelle cauſe , che importano la ſomma di ducati tremila a baſſo. E reſti parimente in arbitrio del Commeſſario nelle cauſe, che eccedono la detta ſomma di ducati tremila, qualora l' Eſaminatore eletto non voglia uſcire ad eſaminare, di commettere ad altri l' Eſame , ſenza che il detto Eſaminatore eletto poſſa pretendere altro ſotto qualſiſia preteſto . E per le cauſe in queſta Città, e Caſali, e per tutto il Regno, nelle quali ſi faccia l' acceſſo de' Miniſtri , poſſa il Giodice far eſaminare i Teſtimonj dallo Scrivano della cauſa ; E nell' altre, nelle quali dovranno eſaminarſi dagli Eſaminatori , non poſſano queſti eſiger più di carlini due per Teſtimonio.

VI. In tutte le Decretazioni, che ſi faranno dal Preſidente del S. R. C., ordiniamo, che ſi debba aggiungere la clauſola di già introdotta , *dummodo tamen cauſa non fuerit cepta in M. C. V.* ; anzi che non ſi poſſano in detto S. R. C. commetter cauſe , le quali non eccedano la ſomma di ducati quattrocento ; E commettendoſi, debba il Maſtrodatti, che averà decretato la ſupplica incorrere nella pena di ducati venti , e ſia tenuto il Conſigliero Commeſſario ſubito quella rimettere all' iſteſſa G. C. della Vicaria.

VII. Per riparare all' abuſo introdotto intorno alle tante Reviſioni, che dalle Parti ſi domandano per i giudizj de' Periti ; Ordiniamo , che non ſi poſſa domandare la terza Reviſione , ſe le due relazioni ſaranno uniformi per eſecuzione di ciò, che *de jure* viene diſpoſto, a riſerva però del caſo , in cui una delle Parti domandaſſe a ſue ſpeſe la terza Reviſione coll' intervento del Commeſſario, e che queſti lo conſideri giuſto. Ed affinchè non ſi poſſa commettere alcuna frode intorno all' Elezioni, che ſi fanno de' Tavolarj precedente buſſola , nè reſti in arbitrio delle Parti di aver il Perito , che a lor piaccia , e con ciò porſi in riſchio la ragione de' colliganti, vogliamo, che ſi debba da oggi avanti far detta buſſola in Caſa, ed in preſenza del Preſidente del S. R. C. del Segretario di detto Tribunale , ſenza che il medeſimo poſſa eſigere altro diritto di quel che preſentemente ſi eſige.

VIII. Biſognando , che ſia il dovuto riparo a gli eſorbitanti diritti, che detti Tavolarj, e Regj Ingegnieri eſigono per le Relazioni , e Piante , oltre le diete civili , donde deriva il più delle volte il non poterſi dalle Parti proſeguire il giudizio, e ſperimentare le loro ragioni : Ordiniamo perciò, che detti Tavolarj, Ingegnieri, ed altri Periti non debbano eſigere dalle Parti, ſe non ſe le ſole diete civili, e naturali, e grana tre a carta di righi ventidue per ogni carta per la fatica manuale di colui, che deve porre in chiaro la Relazione, e Pianta; ſenza poter eſigere altra minima ſomma, nemeno ſotto titolo di fatiche , e diete degli Ajutanti , quali debbano andare a loro carico; lo che debba parimente praticarſi negli Apprezzi , che ſi fanno *in Civitate*, e reviſione di eſſi, per lo dicui effetto debba formarſi una Pandetta dalla Real Camera di S. Chiara per detti diritti. Quali Relazioni , e Piante debba il Perito per qualſivoglia cauſa conſegnare alle Parti , e preſentare negli atti fra lo ſpazio di quindici giorni decorrendi dal dì , che ſarà compito l' acceſſo ; e per quel che riguarda a' Feudi , o altri effetti di conſiderazione ſituati in Regno, tra lo ſpazio di due Meſi ſotto pena di privazione di Officio , ed altre arbitrarie ai Tribunali. E riſpetto agli apprezzi de' Feudi, ed altri effetti di valore poſſano i Commeſſarj , quando non eccedano la ſomma di ducati ſei mila, commetter quelli ad Eſperti, avendo però riguardo alla diſtanza del luogo , ſenz' averſi biſogno della rinuncia di detti Tavolarj , mentre da queſto deriva per lo più , che ſi prolunghino le liti , a cagion dell' impotenza delle Parti a ſoffrire le ſtravagantiſſime ſpeſe per gli Acceſſi , e Relazioni de' ſuddetti Periti.

IX. Conſiderandoſi anche per un grave abuſo l' eſazione, che ſi fa dal Segretario del S. R. C. per gli appuntamenti delle cauſe, ed altri negozj , che và facendo per le Ruote dell' iſteſſo Tribunale ; ordiniamo perciò , che detto Segretario per gli appuntamenti tanto delle cauſe , che per qualſivoglia altro negozio , che dovrà egli fare nelle giornate del Tribunale del S.R.C., non poſſa affatto eſigere diritto alcuno ſotto pena di ducati cinquanta da eſigerſi irremiſſibilmente.

X. Confermando tutte le Prammatiche , che da tempo in tempo ſi ſono emanate intorno al non poterſi trattare altre cauſe nel S. C. nelle giornate deſtinate alle Relazioni di Vicaria ; Vogliamo , che ſi debbano inviolabilmente oſſervare , in maniera che per qualunque motivo nelle giornate di Relazione non ſi poſſano trattare nel S. C. altre cauſe , che quelle di Vicaria , ad oggetto di non impedirſi l' eſecuzione de' Decreti di quel Tribunale.

XI. Per dar l' opportuno riparo alle fraudolenti deduzioni de' Patrimonj, che ſi fanno da' Debitori unicamente per farſi ſpedire le ſalvaguardie , ed in tal maniera burlarſi de' loro Creditori ; Ordiniamo per tanto , che deducendoſi Patrimonj nel S. R. C. o a dirittura dai Debitori, o ad iſtanza de' loro Creditori, non ſi poſſano ſpedir Salvaguardie , o Inibitorie alle Corti inferiori , ſe non ſolamente nel caſo, che ſiaſi prima ordinato, ed eſeguito il ſequeſtro di tutti i beni del Debitore, *penes tutum Tertium* , e che ſi ſia dato il Curatore al Debitore, inteſi tutt' i Creditori.

XII. Come parimente vogliamo , che la commeſſa dell' eredità non porti altro con ſeco , ſe non ſolamente la cogniaione della pertinenza di tutto , o di quota dell' eredità univerſale : E che all' incontro i giudizj particolari , così attivi, come paſſivi intorno a' beni ereditarj ſi debbano conoſcere da quei Giudici , avanti de' quali ſi trovano introdotti, o s' introdorranno.

§. IV.

Per la Regia Camera della Summaria.

I. ESsendoſi conoſciuto , che contribuiſca molto al ritardamento , ed al disbrigo de' negozj l' abuſo introdotto nel Tribunale della Regia Camera della Summaria , di eſſerſi oltremodo accreſciuto il numero degli Attuarj, da' quali ſi ſpediſcono infinite Provviſioni , le quali girano per tutto il Regno, e ſovente accade, che per l' iſteſſo negozio in una medeſima ſettimana vanno più ordini, e provviſioni tra di loro contrarie , e ripugnanti, donde avviene, che non ſapendo le Regie Udienze, e le Corti Regie , e Baronali , a quali delle medeſime debbano dare eſecuzione , reſta impedito nelle Provincie il corſo degli affari, e della giuſtizia; e ſino a tanto che non ſi faccia poi qui in Napoli l' unione degli atti incominciati preſſo diverſi Attuarj , vi corre del tempo aſſai, ed in tal maniera ſi prolungano le liti, e ſi rendono quaſi eterne . Ad oggetto dunque di dare qualunque dovuto riparo ad un tal diſordine, ſenza togliere nell' iſteſſo tempo il modo da vivere a tanta gente, che ſi trova di già incamminata per detta ſtrada ; Ordiniamo perciò, che tutte le Banche, che oggi ſono nel Tribunale della Regia Camera ſi riducano al determinato numero di quaranta, nelle prime quattro delle quali debbano ſtare li quattro Maſtrodatti , che vi ſono , ciaſchedun con li due ſuoi Attuarj, e Scrivani; in dodici altre i dodici Attuarj fiſſi , che ſono a collazione del Luogotenente di tal Tribunale , e ciaſcheduno per capo della ſua Banca; in undici altre gli undici Attuarj, a' quali la Regia Corte l' ha vendute ; ciaſcheduno pure per capo della medeſima , in due altre i due Attuarj nominati dal Segretario, e Archivario del Grande Archivio del Tribunale della Camera , in vigore della facoltà loro accordata nelle vendite *reſpective* de' loro Offici , ciaſcheduno eziandio per capo della medeſima ; e nelle reſtanti undici Banche ſi debbano porre undeci degli altri Attuarj i più abili , e probi di quei , che preſentemente vi ſono , ed eſercitano con licenza del Luogotenente *pro tempore*, da eliggerſi dal Luogotenente iſteſſo, ciaſcheduno per capo della medeſima.

II. In oltre vogliamo , che tutti gli altri Attuarj , che attitano in vigore di *liceat* ad eſſi accordati , chiamati

mati Attuarj onorarj, ma ſolo col titolo di Attuarj, ma le loro ſcritture ſi debbano firmare anche da detti Capi Attuarj di dette loro Banche, che ſaran tenuti dar conto, ſe ſaranno irregolari, ſenza intereſſare i litiganti in niente più di quello ſta preſcritto nella Regia Tariffa. Delli quali Attuarj onorarj, che come ſi è detto eſercitano col *licere* del Luogotenente; ſe ne debba formare un Regiſtro dal Segretario della Regia Camera, affinchè ſi ſappia non ſolamente il numero de' medeſimi, ma anche chi ſieno; con che però detto Segretario per lo regiſtro, che deve tenere, non poſſa eſigere coſa alcuna.

III. Ordiniamo, che dal Luogotenente della Regia Camera, col Decano, coll'ultimo Preſidente Togato, e coll'Avvocato Fiſcale del Regal Patrimonio tra il termine di un meſe decorrendo dal dì della pubblicazione della preſente Prammatica, ſi debba fare la diſtribuzione de' negozj tra tutti detti Attuarj, con proporzione, e giuſtizia, acciò ogn'uno abbia modo da vivere; dividendo anche tra eſſi tutte le Univerſità del Regno, avendo riguardo a quei, che ne tengono già le commeſſe, e che tutti i negozj di quell'Univerſità, ch'è ſtata aſſegnata ad una Banca, debbanſi ivi trattare, ſenza che niuno Attuario poſſa ponervi mano. Della qual diſtribuzione de' negozj, ed Univerſità ſi debba formare una nota ſtampata, e queſta affiggerſi ſopra ciaſcheduna Banca, affinchè ognuno di detti Attuarj ſappia, quali ſiano i negozj di ſua incumbenza, ſenza ingerirſi affatto negli affari, che ſono degli altri; E nel caſo che vi ponga mano, incorra ſubito nella pena di ducati ventiquattro, ed altre ad arbitrio del Tribunale ſenza ſperanza di remiſſione. Della qual nota ſtampata ſe ne debba mandare un'eſemplare a ciaſcheduna Regia Udienza del Regno, la quale debba aver l'incombenza di mandarne la notizia ad ogni Corte locale della Provincia in congiuntura di dover mandare altri ordini per la medeſima Provincia.

IV. Di vantaggio vogliamo, che neſſuno de' ſuddetti Attuarj poſſa ſpedir provviſione, od ordine alcuno ſenza aver la procura *in forma valida* dalla parte, che la dimanda; con dover fare la preſentata, non meno a dette procure, ma anche a tutte le iſtanze, e memoriali, ſopra de' quali ſi ſpediſcono le provviſioni, affinchè in tal maniera la parte contraria, pretendendone poi la rivocazione, non abbia da mandar per lo Regno a notificare il principale, che ottenne i primi ordini, o ſieno provviſioni; e queſto ſotto l'iſteſſa pena pecuniaria di ſopra detta, ed altra ad arbitrio del Tribunale della Camera.

V. Di più vogliamo, che ciaſcheduno de' ſuddetti Maſtrodatti, ed Attuarj debba nell'eſazione de' diritti oſſervare *ad unguem* la Regia Pandetta, che ſtà affiſſa nella ſala del Tribunale della Regia Camera, con notare per cautela delle parti a piedi de' decreti, provviſioni, o altre ſcritture, che firma, non meno in abaco, che letteralmente la quantità de' dritti, che eſige, ſotto pena in ogni caſo di contravenzione della perdita dell'officio, della reſtituzione del quadruplo, ed altre ad arbitrio di eſſo Tribunale.

VI. Che da oggi avanti non ſi poſſano creare affatto più Attuarj, ancorchè ne muojano di quei, che attualmente vi ſono, fino a tanto, che il numero di eſſi, conforme ſi vanno eſtinguendo, non ſi riduca a ſoli trentaſei, oltre i quattro Maſtrodatti, ed oltre gli Scrivani, che col tempo dovranno ridurſi a quattro per ciaſcheduna dell'accennate quaranta Banche.

VII. Morendo alcuno de' ſuddetti Capi Attuarj, che ſono a collazione del Luogotenente, debba nel ſuo luogo paſſare uno de' ſuddetti altri Attuarj onorarj, che ſi aggregano nelle quaranta Banche, il più probo, e meritevole, precedente eſame da farſi dall'iſteſſo Luogotenente, dall'ultimo Preſidente Togato, e dal Fiſcale de' Conti.

VIII. Tutt'i negozj, che riguardano il Regio Cedolario; o s'incamminano per via di rilievi, o per via di denuncie debbanſi attitare da ſoli quattro Attuarj i più probi, ed eſperti deſtinandi dal Luogotenente, Preſidente Decano, ed Avvocato Fiſcale del Real Patrimonio, ſenzachè gli altri Attuarj vi ſi poſſano ingerire, o poner mano ſotto pene di privazione dell'officio, ed altre ad arbitrio del Tribunale. E formandoſi da alcuno de' ſuddetti quattro Attuarj nuova inſulta, o dandoſi cammino a denuncie già una volta tranſatta, o finita, s'intenda privato ſubito dall'officio, e s'abbia a caſtigare rigoroſamente con altre pene arbitrarie, ancorchè alleghiſſe, che la tranſazione, o il decreto aſſolutorio non ſtaſſe regiſtrato nel Regio Cedolario.

IX. E finalmente vogliamo, che non ſi riceva denuncia, ſe non ſia ſottoſcritta dal denunciante, il quale debba eſſer perſona cognita all'Attuario, o almeno a due Notai, che l'atteſtino, come ancora, ſe unitamente con dette denuncie non ſi produrranno preventivamente dal denunciante i documenti neceſſarj, o pure ſi dinoteranno limitativamente le ſcritture, che giuſtificano dette denuncie; nè ſi dia corſo alle medeſime, ſe prima le dette ſcritture non ſaranno preſentate negli atti. E nel caſo ſi ſcopriſſe, che il denunciante ſia perſona fittizia, l'Attuario incorra nelle pene ſtabilite nel Capitolo precedente; e 'l denunciante, che ſi ſcoprirà averſi cangiato, e finto il nome, in quella di anni due di Galee; o di Preſidio ſecondo la ſua qualità.

X. Ordiniamo, che il Poſſeſſore dell'officio del *jus regeſtri* debba indiſpenſabilmente formare un regiſtro, in cui debba notare i ſommarj delle provviſioni, che ſi ſpediſcono; quali ſommarj ſi dovranno fare dagli Attuarj con tutta fedeltà, e ſincerità, riaſſumendo la ſoſtanza dell'ordinato ſotto le ſuddette pene di ducati trenta per ciaſcheduna volta, privazione di officio, ed altre arbitrarie del Tribunale.

XI. Dopo che dall'Avvocato Fiſcale ſi ſaranno formate le iſtanze ne' proceſſi, non poſſano gli Attuarj, che li preſentano, tenerli preſſo di loro più che una ſola giornata, ma debbano portarli ſubito e dirittura in ſpedizione in caſa de' Preſidenti Commeſſarj ſotto pena di privazione di officio, ed altre pene ad arbitrio del Tribunale; per lo di cui effetto l'Avvocato Fiſcale debba tenere in ſua caſa un Regiſtro, in cui gli Attuarj debbano notare di propria mano la giornata, in cui ſi prendono le iſtanze fiſcali.

XII. Per la lettura de' fatti in caſa del Luogotenente ſi ammettano ſolamente li Capi Attuarj delle Banche una ſettimana per ciaſcheduno, e ſtando alcuno di eſſi impedito legittimamente nella ſue ſettimana, ſubentra quello, che ſiegue immediatamente, ſenz'ammetterſi alcuno ſoſtituto.

XIII. Da oggi innanzi dall'attual Luogotenente, e dagl'altri, che ſaranno *pro tempore* non ſi poſſano crear nuovi Prorazionali; e di quelli, che preſentemente vi ſono, ſe ne debba fare una Nota da conſervarſi dal Segretario della Regia Camera, fino a tanto che 'l loro numero non ſi riduca a quello di trenta, che dovranno eſſer ſempre determinati, e fiſſi, da ripartirſi due di eſſi appreſſo ciaſcheduno dei Razionali, che di numero ordinario debbano eſſer quindici.

XIV. In oltre, che mancando poi alcuno de' ſuddetti Prorazionali, quando ſiano ridotti al numero di trenta, debba eligerſi il nuovo, precedente eſame da farſi dal Luogotenente, dall'ultimo Miniſtro Togato, e dal Fiſcale de' Conti.

XV. Di vantaggio, che tutt'i ſopradetti Prorazionali non poſſano affatto attitar Cauſe di qualunque ſpecie che ſiano, ma ſolo ingerirſi nelle liquidazioni de' Conti, e negli altri affari proprj dell'iſpezione dei Razionali loro Principali.

XVI. E perchè ſono generali le querele, e le doglianze per gli eſorbitanti diritti, che ſi eſigono dai Razionali, ed i ſuddetti Prorazionali, Ordiniamo, che ſi debba formare, ed affiggere nella ſeconda ſala della Regia Camera la Pandetta di quei diritti, che debbono eſigere per le fatiche, che fanno; per lo di cui effetto rinnoviamo le proibizioni contenute tra l'altre nelle Prammatiche 17. 19. 134. e 370. *de officio Proc. Caeſ.*, quali ſi debbano inviolabilmente oſſervare. E ſiccome nel Capitolo 322, ch'è l'ultimo di detta Prammatica 370, ſi dice, che quando accadeſſe, che ad iſtanza delle parti, o con ordine della Camera doveſſero formare alcuna ſcrittura, oltra di quelle dinotate nelle Prammatiche non poſſano pigliare coſ' alcuna, ſe non quello, che ſarà determinato per la Camera, vogliamo, che da oggi innanzi, per qualunque grave fatica, che doveſſero fare anche di Relazioni, il pagamento della quale ſi rimetteſſe all'arbitrio della Regia Camera, non poſſa eccedere la ſomma di quindeci.

XVII. Ed affinchè in detto Tribunal della Regia Camera ſi proceda con maggior celerità al diſbrigo delle cauſe, vogliamo, che in uno, o due giorni di ciaſcheduna ſettimana paſſino nella Terza Ruota in giro due Preſidenti Togati, uno di Cappa corta, ed uno de' Fiſcali

Fiscali da' Conti, e questi disbrighino tutt' i gravami prodotti da' decreti da essi fatti in casa nelle cause di Discussioni degli Stati, e Revisione de' Conti di Amministratori delle Università; come parimente, che detti due Presidenti procedano alla decisione di tutti gl' incidenti, che sorgono nelle cause, nelle quali se bene il Fisco non abbia interesse presentaneo, rimangono addette al Tribunale per legge espressa, alla quale non contradica la presente determinazione; come finalmente debbano definire le cause di detta specie, sempre che però il loro importare non ecceda il valore di ducati trecento. E perchè sono inutili le leggi, quando se ne trascura l' osservanza; perciò ordiniamo, e comandiamo, che con particolar attenzione, e vigilanza debba il Luogotenente di essa Regia Camera, e suoi Ministri attendere, ed invigilare, che le presenti nostri Regali deliberazioni inviolabilmente s' osservino.

§. V.

Per la Vicaria Civile.

I. Bisognando anche, che si dia l' opportuno riparo a moltissimi abusi, che si sono introdotti nella G.C. della Vicaria Civile; Ordiniamo perciò, che nelle cause minime di alimenti, servizj prestiti, ed altre di simil natura purchè non eccedano la somma di ducati dodici si proceda, e si determini da' Giudici *oretenus* senza forma giudiziaria; bastando, che di tutto ciò, che accada avanti il Giudice, lo Scrivano ne stenda l' atto, quale debba essere cifrato dal medesimo Giudice, e volendosi alcuna delle parti gravare in Vicaria, si debba proponere il gravame da detto Giudice a voce, non impedita frattanto l' esecuzione di ciò, che si è ordinato. E di quello, che dopo si determinarà da' Ministri della Ruota se ne debba notare la Conchiusione, quale debba cifrarsi dagli altri due Giudici.

II. In oltre, che non si possa spedire inibizione di dette cause d' alimenti infra la somma di ducati dodici, di pigione di casa, obbliganze *penes acta*, polizze Bancali verificate, liquidazione d' istromenti *via Ritus* sotto pena di ducati dodici agli Scrivani, Attuarj, e Mastrodatti, che le spediscono, da eseguirsi irremissibilmente tante volte, quante controverranno.

III. Presentandosi Nullità col memoriale di povertà da persone, che sono, o notoriamente opulenti; vogliamo, che si possa dalla G.C. della Vicaria ordinare: *stante notoria opulentia, non recipiantur Nullitates absque deposito*; o pure: *stante notoria paupertate, procedatur ad discussionem Nullitatum absque deposito*; Anzi qual' ora si ritraesse dalla G. C. della Vicaria, che le nullità sieno frivole, e di niuna sussistenza, e solamente proposte per dilazzare l' esecuzione del decreto; Vogliamo, che possa in tal caso, non ostante qualsisia disposizione in contrario, ordinare: *rejiciantur Nullitates, etiam attento tenore ipsarum*, come si pratica dal S.R.C.

IV. A riguardo delle liquidazioni degl' istromenti innovando il disposto della Prammatica 8. *de Instrumentorum liquidatione*, e propriamente al §. 5., Vogliamo, che non si possa da qualsisia Tribunale inibire la G.C. della Vicaria, qualora si tratti di liquidazione; e che li Mastrodatti delle contumacie debba proseguire avanti il Giudizio, come se dette inibitorie fatte non fossero anche per osservanza della Prammatica 82. *de offic.S.R.C.* Questa disposizione però vogliamo, che non debba aver luogo solamente nel caso, che da' creditori si fosse nel S.C. dedotto il Patrimonio di taluno debitore, nel quale Patrimonio si fosse dato il Curatore, con ispiegarsi però dal Consigliere Commessario tali circostanze, precedente una piena Fede giurata dello Scrivano del S.R.C., affinchè in tal maniera si possa ovviare alle frodi, che sotto tale deduzione di Patrimonio le parti pensassero di comprendere tutte le altre inibitorie.

V. Se mai dal Giudice di Vicaria non si conoscesse la persona del Debitore, che personalmente dee presentar l' istanza, si debba quella approvare da altra persona cognita a detto Giudice; affinchè poi nel caso si ritrovasse, che la persona approvata non sia quella del Debitore, si possa esigere tanto dall' approvante, quanto dalla persona supposta la pena del venti per cento.

VI. In oltre per osservanza della Prammatica 8. al *cap. 7.* sotto l' istesso titolo *de Instrumentorum liquidatione*; Ordiniamo espressamente, che i Giudici di Vicaria debbano proporre le Cause nella mattina seguente, qual' ora dal debitore *in secunda Curia* si propongono le Nullità con scritture; dichiarando, che sia capo di Sindicato per detti Giudici ogni qualvolta da' medesimi si mancasse a ciò, che in una tal Prammatica si dispone: sempre che però questo non addivenisse per legittimo impedimento.

VII. Ed affinchè non si ritardino tali Cause tanto privilegiate, le quali si debbano preferire a qualsisiano altre Cause, ancorchè fossero di sospezione; Vogliamo perciò, che infallibilmente debba osservarsi la Prammatica 3. sotto l' istesso titolo, colla quale si determina, che le relazioni in Consiglio si debbano fare tra lo spazio di quindici giorni.

VIII. Rinovando parimente la Prammatica 8. sotto il titolo di detto di sopra, e propriamente ciò, che vien disposto nel *cap. 7.*, Ordiniamo, che il debitore debba infallibilmente adempire alla pleggiaria *de parendo Mandatis in S.C.*, qual' ora da questo si presentasse la supplica colla decretazione *Magna Curia verbum faciat*, per tutta la mattina del giorno seguente fino all' ultima ora del Tribunale; e non adempiendosi si mandi in esecuzione il decreto, non ostante il gravame; per lo cui effetto stiano avvertiti i Subalterni di non ricevere detta pleggiaria con antedata sotto pena di privazione di officio, e quattro anni di Galea.

IX. Per riparare al disordine, ed all' abuso introdotto da alcuni Creditori, i quali artatamente non compariscono personalmente *in secunda Curia*, e comparendo in quella il solo Debitore s' interpone il decreto *licentiatur debitor*, perchè non è comparso il Creditore; dal che ne nasce, che ritrovandosi il Debitore sulla buona fede, che volendo il Creditore proseguire la liquidazione, debbasi nuovamente spedire la requisitoria *super eadem citatione*, e quella notificarsi ad esso debitore; all' incontro, ripigliandosi il creditore dal Mastrodatti Eddomadario l' istrumento reassunto fa spedire da altro Mastrodatti la nuova citazione, ed *in contumaciam* ottiene le lettere esecutoriali; Ordiniamo perciò, che in avvenire non solamente detti creditori non possano usare più simile inganno sotto pena dell' amissione della quarta parte del credito, ed altre arbitrarie dalla G. C., ma parimente, che ciaschedun Mastrodatti, o chi sarà presentato, l' istromento reassunto debba farvi la presentata, con ispiegarsi in quale Banca si presenti, e quella farla sottoscrivere dal Giudice; e dopo sia tenuto ordinare a tutti gli altri Mastrodatti, affinchè non procedano ad altra citazione su dell' istrumento a lui presentato, con ispiegare nella cartella il Notajo, le parti, ed il giorno dell' istrumento; e controvenendo a ciò alcuno de' Subalterni debba soggiacere alla pena della perdita dell' officio: Anzi per una maggior cautela del debitore già licenziato dalla Vicaria; il quale perciò si ritrova nella buona fede; Vogliamo, che si debba al medesimo dar copia autentica del decreto di *licentietur*, affinchè possa servirsene di salvaguardia, nel caso che per la liquidazione fatta in altre Banca venisse ad esser molestato, o carcerato in virtù dello stesso istromento, per cui ha di già ottenuto il decreto di *licentietur*.

X. Ed acciocchè ne' tempi dell' anno, ne' quali le giornate sono più brevi non s' impedisca a' Giudici di Vicaria di poter negoziare colle parti in quel giorno, in cui sono obbligati andare il dopo pranzo a regger Corte in Vicaria; Ordiniamo, che ne' mesi di Novembre, Decembre, Gennajo, e Febbrajo di ciascheduno anno si debba regger la Corte la mattina dopo sonata la Campana del Consiglio, nel qual caso non siano obbligati poi tornarvi la sera.

XI. Che de' Decreti interlocutorj, ed ordinatorj, che si fanno da' Giudici di Vicaria in Casa per la compilazione del termine non se ne possa produrre supplica di *verbum faciat in S. C.*, ma solamente, *cum interventu aliorum Judicum in M. C. Vicariae*, e dal decreto, che dalla G.C. della Vicaria s' interporrà non si possa nè riclamare, nè dire di nullità, come si è detto di sopra.

XII. Nelle cause di dilazioni quinquennali non si ammettono i consensi di quei Creditori, i quali non siano Creditori in virtù di pubbliche scritture, o di lettere esecutoriali stipulate, o spedite un' anno prima dal giorno, in cui si dimanda una tal dilazione in beneficio de' lor Debitori.

XIII. Per ovviare alle frodi, che si commettono nelle cessioni de' beni, che si fanno *cum ignominia* da' Debitori; Vogliamo, che da oggi avanti nell' atto della cessione de' beni, che si fa dal debitore *cum ignominia* debba

debba intervenirvi il Procurator Fiscale di Vicaria, affinchè in tal maniera si tolga ogni sospetto di frode; nè si possa dubitare, che la persona, che fa l'Atto della cessione, sia effettivamente il Debitore.

XIV. A riguardo delle Salvaguardie dotali, che dalle mogli si spediscono sopra i beni de' loro mariti; Ordiniamo, che non si possano spedire, se non sopra li beni descritti nell'istrumento dotale, e ne' capitoli matrimoniali; volendosi spedire *super bonis viri* per la concorrente quantità della dote pagata, non si possa spedire, se non colla pleggiaria *de exhibendo ad omnem ordinem*, precedente nota de' beni, sopra de' quali si domanda l'assicurazione.

XV. E se mai le donne per le loro doti non avessero scrittura, non si possa in tal caso spedir Salvaguardia per li beni dotali provati *per testes*, se non citati, ed intesi i Creditori del marito, o pure non si sia data la pleggiaria di sopra accennata.

XVI. Per le Salvaguardie in vigore del Senatus-Consulto Macedoniano in beneficio de' figli di famiglia; Ordiniamo, che da oggi in avanti non si possa far decreto di *non molestetur*, se non prima citati, ed intesi i creditori; e fattosi detto decreto, si debba il medesimo notificare fra lo spazio di giorni sei, altrimenti elasso detto termine non veglia detta Salvaguardia.

XVII. Per togliere parimente qualunque frode si possa commettere in ordine alle Polizze bancali, così in quanto alla data, come alla sottoscrizione de' testimonj, con farla apparire, o coll' antedata, o con testimonj sottoscritti, quando che prima non vi erano, in pregiudizio degli altri Creditori; Ordiniamo perciò, che da oggi in avanti in tutte le Polizze bancali la data del tempo si ponga distesa, e non in abaco; come parimente, che i Nomi, e Cognomi de' testimonj apodissarj si descrivano nel corpo della Polizza prima della data.

XVIII. Per ovviare parimente all' abuso, che nasca dal non farsi nella G. C. della Vicaria le presentate nell' istanze, che si producono; o di azioni, che s' intentano, o di eccezioni, che si oppongono, ed in altre scritture, non ostante il disposto dalle Prammatiche X. §. 80. *de Officio Judicum*, & LXXIX. §. 8. *de offic. S. R. C.*, & Prammatica XIII. *de ordine Judiciorum*; rinnoviamo perciò l'ordine contenuto in dette Prammatiche, colle pene nelle medesime stabilite, da eseguirsi irremissibilmente contro gli Attuarj; anzi di vantaggio vogliamo, che gli Scrivani non possano stender decreto in piedi di qualunque istanza, in cui non vi sia la presentata; il qual decreto debbano portarlo essi, od alcun Portiere a sottoscriverlo dal Giudice, il quale non debba firmarlo portandosi da altra persona, altrimenti il decreto sia nullo, e lo Scrivano, e l'Attuario incorrano nella pena di non poter più attitare detta causa, la quale si debba precisamente dal Giudice commettere ad altro Scrivano, o ad altra Banca.

XIX. Vogliamo, che non possano i Giudici di Vicaria spedire inibizioni alle Corti inferiori nella prima istanza, che si è presentata, con dirsi nel decreto; *stante causa introducta in M. C. Vicariæ*; ma che allora si possa dire introdotta la causa, quando sarà prima notificata la Parte, e che questa nella replica non abbia domandato la remission della causa al Giudice della sua origine, del suo domicilio, o al foro, in cui sia gia introdotta.

XX. Affinchè non resti in arbitrio delle Parti, se vogliono, o no valersi di quel Giudice, che loro è stato destinato per Commessario; Ordiniamo perciò, che di tutte le cause, che si commettono dal Reggente della Vicaria se ne debba formare un Registro, il quale si debba conservare in casa di detto Reggente per vedersi se la causa, di cui si domanda la commessa, sia stata antecedentemente commessa ad altri.

XXI. Vogliamo, che da oggi in avanti, gli Attuarj, e Scrivani di Vicaria, dopo fatta la presentata nelle petizioni, non possano più originalmente consegnarle al Producente; ma debbano conservarle negli atti; e solamente possano darne copia alle Parti, qualora la vogliono, per evitarsi la frode, che si potrebbe commettere, che stando detta petizione originale in mano delle Parti, dopo compilato il termine, la facciano trovar cucita nel processo per dir di nullità nella compilazione.

XXII. Sentendosi infinite doglianze per gli esorbitanti diritti, che si prendono dagli Attuarj di Vicaria per la spedizione de' decreti di Preamboli, volendo esigere a misura della maggiore, o minore opulenza dell' eredità; Ordiniamo perciò, che per li diritti di Preambolo non si possa esiggere più di quello sta tassato nella Pandetta della Vicaria, che si conserva dal Segretario.

XXIII. Occorrendo darsi per sospetto qualche Giudice; Vogliamo, che da oggi avanti la causa della sospezione del Giudice di una Ruota, si debba commettere, e trattare nell' altra Ruota.

XXIV. Vogliamo, che nelle cause di liquidazione di legittima, o disvincolo, non possono i Giudici procedere senza commessa; e fatta la commessa in una Ruota, non possa passare all' altra.

XXV. In oltre, che nelle cause di liquidazione di legittima da detrarsi da fedecommessi pendente il termine *super liquidatione*, non si possa far liberazione al legittimario, se non che udite le Parti, e per una volta *tantum* di quantità determinanda *per Magnam Curiam* da confermarsi dal S. C. senza esazione però di *jus sententiæ*; la qual liberazione non possa eseguirsi, se non sarà registrata dal Segretario nel libro del Registro, e che la liquidazione debba farsi fra lo spazio di un' anno, altrimenti non possa farsi al legittimario altra liberazione.

XXVI. Il decreto, che si fa dalla G. C. della Vicaria, con cui si dice: *substitutionem esse extinctam*, non si possa interporre, se non a due Ruote della maniera, che vien prescritto nella Prammatica sotto il titolo *de vinculis non tollendis*; ed in questo sol caso confermandosi il decreto dal S. R. C., non si possa esigere *jus sententiæ*.

XXVII. Convenendo parimente, che si dia qualche provvidenza all' eccessivo numero de' Portieri, o siano Algozini di Vicaria, mentre dal non essere stati mai vendibili detti officj, se ne sono creati molti, con ammettersi a detto esercizio persone assai miserabili; dal che sono derivate le infinite falsità, che si commettono nella intimazioni, e notificazioni de' decreti, ed altri atti giudiziarj; Ordiniamo perciò, che 'l numero de' Portieri, così nella Vicaria Civile, che Criminale debba esser sempre fisso, solamente di cinquanta, ed in mancanza di uno di essi debba eliggersi, e surrogarsi l'altro; e la nota de' loro nomi, e cognomi si debba tenere affissa in ogni Banca de' Mastrodatti, affinchè si sappiano le persone legitime, che possono fare le relazioni sotto le scritture, che si notificano. E lasciandosi presentemente tutti quelli Portieri probi, che vi sono, sino a che non arrivano al numero fisso di cinquanta, non possa il Reggente di Vicaria in avvenire crearne più di detto numero.

XXVIII. Inoltre, che non meno detti Portieri di Vicaria Civile, e Criminale, ma anche di tutti gli altri Tribunali, debbano farsi ciascuno di essi un libretto, in cui registrino tutte le notificazioni colla data delle giornate, in cui quelle sono seguite. Qual libretto in ogni mese debbano consegnarlo al Segretario del di loro Tribunale *respective*, per evitarsi con tal mezzo il timore di potersi fare la notificazioni coll' antedate.

XXIX. Intorno alli diritti, così de' Scrivani, come de' Mastrodatti, tanto Civili, che Criminali, ed altri Officiali, si debba onninamente osservare la Pandetta della G. C. della Vicaria, quale debba tenersi affissa in tutte le Banche; anzi i diritti suddetti, che si ricevono dalli mentovati Scrivani, e Mastrodatti ed altri Subalterni, si debbano notare di lor carattere, non meno letteralmente, che in abaco sotto le scritture, che si spediscono per cautela delle Parti, affinchè in ogni futuro tempo si sappia, quanto effettivamente siasi pagato. La qual Pandetta debba osservarsi parimente a riguardo del Segretario di essa G. C., il quale sia obbligato ad osservare *ad unguem* tutti gli obblighi, e carichi del suo officio, contenuti così nell' Istruzione della Regia Camera, come nel Bando stampato, e pubblicato agli 8. Aprile 1690. in tempo del Governo del Conte di S. Stefano; ed a tenore di detto Bando debba esigere i diritti, e per tal' effetto debbasi rinnovare l' accennato Bando, affiggendosi in tutte le Banche della Vicaria. E quei Subalterni, che controverranno a' Capitoli di esso per quel che riguarda alle loro cariche, sieno privati del loro officio, e sottoposti ad altre pene ad arbitrio del loro Tribunale.

§. VI.

Per la Vicaria Criminale.

I. VOlendo parimente dar l'opportuno provvedimento per lo celere disbrigo delle cause della G.C. della Vicaria Criminale, affinchè non si faccia attrasso delle medesime per l'incumbenza, che tiene quel Tribunale di procedere non solo per li delitti, che giornalmente accadono in questa Città, e suoi Casali, ma anche in grado di revisione, ed appellazione di tutte le sentenze diffinitive, o decreti interlocutorj, che s'interpongono tanto dalle Regie Udienze, quanto dall'altre Corti del Regno ai Regia, come Baronali; Ordiniamo perciò, che si debba formare la seconda Ruota, (secondo anticamente praticavasi) nella quale debbano nella prim'ora passare un Consigliero Capo di Ruota, e due o tre Giudici, quegli appunto, che saranno Commessarj de' gravami interposti da' decreti interlocutorj emanati dalle Regie Udienze, ed altre Corti inferiori del Regno; acciò tali gravami si discutano, e decidano in questa seconda Ruota; restando frattanto il numero opportuno de' Ministri nella prima, nel tempo, che si attende alla Visita de' Carcerati non scritti, che suol farsi in detta prim'ora in detta G. C., la quale terminata, debbano i detti Ministri della seconda Ruota ritornare nella prima a trattare unitamente gli affari del Tribunale.

II. Per dare qualche riparo al disordine, che nasce dalla gran moltiplicità, ed inesperienza degli Scrivani fiscali, così estraordinarj, come ordinarj, vogliamo, che oggi avanti non si debbano fare altri Scrivani estraordinarj lasciando che s'estinguano i suddetti impieghi di Scrivani, e quelli di Portieri, o per la morte di coloro, che presentemente l'esercitano, o per lo passaggio ad altri Ufficj, quando prima ciò non siegua per qualche loro mancanza particolare. E a riguardo degli Scrivani ordinarj, che attualmente vi sono, poichè alcuni di essi sono assai inesperti de' loro officj, donde deriva, che s'incontri poi ne' processi difetto, e mancanza così delle pruove necessarie, come degli altri requisiti essenziali; debba il Tribunale della Vicaria invigilare su questo, e conoscendo, che taluno di detti Scrivani sia affatto incapace di tal'esercizio, debba sospenderlo per qualche tempo, ed ordinargli, che accudisca presso altro Scrivano più perito per meglio istruirsi, e poi ammetterlo all'esame. Ed a riguardo degli Scrivani ordinarj, che da oggi avanti si dovranno creare, si debbano questi esaminare avanti uno de' due Capi di Ruota, od avanti l'ultimo Giudice, e l'Avvocato, e Procurator Fiscale, acciò ritrovandosi veramente capaci possano esser ammessi all'esercizio con decreto del Tribunale.

III. Di più vogliamo, che detti Scrivani di Vicaria finito compiti i Processi delle informazioni criminali, debbano portarli da' Commessarj, da' quali dopo che sarà fatto il primo decreto, debbano detti Scrivani farli registrare dall'Archivio di essa G. C., da cui debbansi parimente registrare le Rubriche, facendone la notata sopra detti Processi originali, quali poi terminati, o colli Rei presenti, o colli assenti col giudizio contomaciale, debbano originalmente subito portarsi a conservare in detto Archivio.

IV. Siccome i Dispacci diretti alla G. C. della Vicaria si registrano nel Libro, che si conserva dal Mastrodatti, che assiste in Casa del Reggente di essa G.C.; così parimenti si debbano registrare dal Segretario della medesima, il quale sia anco obbligato registrare non meno tutte le Relazioni, che da detto Tribunale si fanno, ma parimente tutt'i Voti, i Decreti di *Capiatur informatio*, le Commesse, ed ogn'altra scrittura, che sia; siccome nell'istruzione del suo officio sta enunciato, per lo qual'effetto gli Scrivani che fanno dette Relazioni, abbiano il carico di quelle registrare nel libro di detto Segretario; o pure debba egli eleggere uno, o due Scrivani dal Tribunale, il quale debba poi tenergli presenti per le loro fatiche in altri negozj di lucro, che potranno accadere.

V. Tutt'i decreti, ed istanze, e qualsisieno altre scritture, che si esibiscono ne' Processi Criminali, debbano sottoscriversi da' Mastrodatti, i quali debbano farvi la presentata; affinchè in ogni futuro tempo si sappia, chi l'abbia esibite.

VI. Vogliamo parimente, che contravvenendosi da' suddetti Scrivani, Mastrodatti, ed altri Subalterni a qualunque de' suddetti stabilimenti così della Vicaria Civile, come della Criminale, sieno non solo privati del loro officio, ma anche castigati con altre pene ad arbitrio del Tribunale.

VII. Ordiniamo, che tutte le Informazioni degli omicidj, o di altri delitti scandalosi debbano appurarsi da' Giudici Commessarj delle cause, sentendo in loro presenza i Testimonj, sottoscrivendo poi essi la deposizione di quelli, senza però, che possano per questo pretendere giornate, nè altro diritto, quando tali informazioni si prenderanno in Città.

VIII. Affinchè si evitino al possibile tutte le dilazioni nel disbrigo delle Cause Criminali; Vogliamo, che del decreto di *reducatur in provisionem*, che necessariamente si debba interporre nel giudizio Criminale, acciocchè il Reo possa disbrigarsi di giustizia, non si possa produrre gravame nel S. C., il che s'intenda ancora a rispetto di quei Rei, che volontariamente vanno a presentarsi, ed accettano il mandato *per Civitatem, vel per Palatium*.

IX. Sperimentandosi giornalmente essere infinite, ed innumerabili le querele, che si propongono dalle Donne, particolarmente di bassa condizione, per gli Stupri, che dicono accaderle con promessa di Matrimonio, e poi col progresso del tempo si scorge o non essere totalmente vero il delitto, o manchevole nelle circostanze più essenziali; tanto che poi il tutto si riduce al pagamento di qualche somma, che deve il Reo fare alla querelante, e frattanto i Tribunali consumano il tempo nelle applicazioni di tali Cause: E considerandosi all'incontro, che qual'ora la Donna non soffra vera, reale, ed effettiva forza nella sua deflorazione, anch'Essa viene ad esser colpevole col consentire al delitto di stupro, e può perciò considerarsi anche Rea in qualche parte: pertanto per porersi qualche freno alla frequenza di tali delitti, e querele di stupro, o di altri atti confidenziali turpi; Ordiniamo, che da oggi in avanti, occorrendo querele di stupro, non possa procedersi alla Carcerazione del Reo, senza essersi prima proceduto alla carcerazione della querelante essendo di bassa condizione; o che si sia posta in un Monistero, o in una Casa terza onesta ad arbitrio del Giudice, essendo la Donna di una miglior condizione, e di miglior riguardo; dove debba stare *usque ad exitum Causæ*, affinchè non trovandosi sussistenza nella querela proposta, possa procedersi contro di lei a quel castigo, che si conviene di Giustizia.

§. VII.

Per le Regie Udienze, e Corti inferiori del Regno.

I. COnvenendo parimente, che si dia l'opportuno provvedimento ai molti abusi introdotti nelle Regie Udienze, e nelle Corti inferiori del Regno, lo che è derivato dal non osservarsi in buona parte i provvidi, e salutari stabilimenti contenuti nella Prammatica X. sotto il titolo *de officio Judicum*, volgarmente detta *delli 89. cap.* Perciò rinnovando intieramente detta Prammatica; Vogliamo, che esattamente si debba eseguire tutto ciò, che nella medesima vien disposto; tolto via ogni abuso, o stile introdotto in contrario, così a rispetto del Preside, e de' Ministri, come in ordine a' Subalterni; e quello, che controverrà, sia immediatamente privato del suo Posto, Officio, ed Impiego.

II. Rinnovando parimente il contenuto nel Capitolo 12. della detta Prammatica, con cui sta ordinato, che le dette R. Udienze debbano far trasmettere da' Governadori delle Città, e delle Terre Demaniali ogni quattro mesi nota distinta firmata ancora dai Giudici, e dagli Assessori di tutte le Composizioni, che abbiano fatte in detto quadrimestre; affinchè si sappia, se abbiano ecceduto gli ordini; nel qual caso le dette Regie Udienze sono obbligate avvisarlo per darsi la provvidenza opportuna; Vogliamo, ed ordiniamo, che tutti li Governadori, gli Assessori, e Corti tanto delle Città, Terre, e Luoghi Demaniali, quanto delle Città, delle Terre, e de' Luoghi Baronali mandino ogni mese all'Udienza, la detta nota firmata, come si è detto di sopra, sotto pena della privazione immediata dell'officio in caso di contravvenzione, e ciò da Noi si fa, ed ordina in innovazione, ed aumento della Prammatica 34. *de armis*, non ostante ciò, che fosse stato nel tempo di mezzo praticato, o stabilito in contrario.

III. Occorrendo il più delle volte, che si ritardino le

le provvidenze ; che si debbano dare sopra le Relazioni, che si fanno a' Presidi, così da' Governatori, e dagli Officiali locali, tanto Regi, che Baronali per li delitti, e fatti gravi, che sortiscono; come parimente dagli Scrivani, ed altri Subalterni, quando si trovano per le Provincie al disimpegno degli affari commessili, sul motivo, che o quelle si disperdano, o pure, perchè si ritrovano i Presidi assenti dalla residenza, e dovendole rimettere al Tribunale, ne passa qualche tempo per la distanza de' luoghi; Vogliamo perciò, che da oggi in avanti le suddette Relazioni, che debbono farsi dalle persone accennate di sopra, debbano farsi duplicate, con rimettersene al Preside una, e l'altra all'Avvocato Fiscale, facendole capitare direttamente nelle loro mani ben chiuse, e suggellate; affinchè non potendosi prontamente dar la provvidenza sopra di una, si dia sopra dell'altra. E se mai o da' Mastrodatti, o dagli altri Subalterni si ardisse aprire, ed osservare le dette Relazioni prima del Preside, o del Fiscale, oltre della privazione dell'officio, incorrano nella pena di quattr' anni di Presidio.

IV. Sebbene nel capo *6.* delle detta Prammatica X. si disponga, che i Soldati di Campagna delle Regie Udienze si debbano assentare dal Capitano; e che il Preside, ed il Fiscale debbano riconoscere la persona del Soldato per vedere, se sia atto all'esercizio, o se sia contumace, o delinquente; Ordiniamo, che non ostante il disposto nel supradetto Capitolo dell'enunciata Prammatica, la quale debba in tutto il più restare nel suo pieno vigore, ed inviolabile osservanza, si debbano su questo punto precisamente osservare gli ordini dati da Noi con Dispaccio per la nostra Segretaria di Stato, di Grazia, e di Giustizia a' Presidi, ed Udienze Provinciali.

V. Ordiniamo parimente, che i Presidi di dette Regie Udienze debbano in tutto ciò, che appartiene al loro officio, carico, ed incumbenza di Giustizia (prescindendo però da quelle cose, che si appartengono alle Udienze) avvalersi del voto di uno degli Uditori, che come *jurisperiti* potranno avvertirlo di ciò, che per ordine, o per giustizia non possa praticarsi.

VI. Affinchè non si sentano doglianze per le indebite esazioni, che si fanno da' Mastrodatti, ed altri Subalterni di dette Regie Udienze; Vogliamo, che inviolabilmente si debba osservare la Pandetta stampata dalla G. C. della Vicaria, tanto per le Cause Civili, che Criminali, quale debba affiggersi nel Tribunale, e nella Banca sotto pena di privazione di officio, e di estorsione, tolto via qualunque stile, od abuso in contrario, ancorchè fusse introdotto con Ordini, e provvisioni di Tribunali superiori, quali s'intendano rivocati, e ridotti *ad jus, & ad justitiam*; anzi tali Ordini contrarj alla detta pandetta non si possano in avvenire più spedire da qualunque Tribunale, o Giudice. Lo stesso s'intenda anco stabilito rispetto ai Segretarj delle dette Udienze, le quali debbano esiggere i loro diritti secondo l'esigge il Segretario di Vicaria, ed adempire tutt' i carichi, e gli obblighi, che tiene il detto Segretario di Vicaria, secondo l'istruzioni della Regia Camera, e secondo l'ordinato, e stabilito in un Regio Bando stampato, e pubblicato gli 8. Aprile 1690. in tempo del Governo del Conte di S. Stefano, copia del quale debba parimente affiggersi nel Tribunale, e nella Banca del Segretario, acciò non possa preterirlo in niun capitolo d'esso, anco per quel, che riguarda all'esazione de' suoi diritti; sotto pena di estorsione *etiam a sponte dantibus*, e di privazione di officio, ed altre pene ad arbitrio del Tribunale, purchè però alcuna delle Segretarie, o Mastrodattie, come di sopra, non sia stata comprata con Tariffa particolare, la qual' esazione di diritti s'intenda per quegli Atti, che stanno notati nell' accennata Tariffa della G. C. della Vicaria, senza che per altri Atti, o decreti, che non stanno descritti nella detta Tariffa possano i Mastrodatti, o Segretarj delle dette Regie Udienze esigerne verun diritto. Ed affinchè i presenti Ordini abbiano tutta la loro intiera, ed inviolabile esecuzione, resti a carico dell'ultimo Uditore di ciascuna Regia Udienza di non far eccedere l'esazione di quel che sta prescritto nella Pandetta, o nella Tariffa, con esser tenuto a darne conto nel tempo del Sindicato.

VII. Per l'istesso effetto vogliamo, che i Mastrodatti, Segretarj, e gli altri Officiali di dette Regie Udienza, siccome sta disposto per gli altri Tribunali di questa Capitale, debbano di lor carattere notare letteralmente, e non in abaco sotto le scritture i diritti, che per le medesime riceveranno per cautela delle parti, affinchè in ogni futuro tempo si sappia, quanto effettivamente abbiano ricevuto; e per vedersi, se abbiano esatto a tenore della mentovata Pandetta della Vicaria, o delle Tariffe particolari.

VIII. Derivando un sommo, e considerabile pregiudizio alla giustizia dalla lunga dimora, che fanno nelle Provincie i Mastrodatti, ed i Segretarj co' loro Scrivani, a cagion delle amicizie, delle familiarità, e della parentele che vi contraggono, per i quali motivi facilmente danno molti avvisi segreti a' loro corrispondenti; Ordiniamo perciò, che i Mastrodatti, e Segretarj di dette Regie Udienze co' loro Scrivani, ed Officiali non possano permanere in una Provincia più di quattro anni, e poi vacare per altri anni cinque nella stessa Provincia, potendo frattanto passare a servire in un'altra, purchè però non siano Proprietarj delle Mastrodattie, o Segretarie suddette; con esserne obbligati i Mastrodatti, o Proprietarj, o Affittatori, che siano di dare il Sindicato in fine d'ogni biennio.

IX. Per l'istesso motivo i Soldati di Campagna delle dette Regie Udienze, vogliamo, che debban commutarsi colle convicine Provincie ogni cinque anni, restandone perciò numero competente dei vecchi, e più pratici, e puntuali, che sappiano le persone, ed i Luoghi della Provincia, acciò possano servir di guida ai nuovi, che saranno mutati da una in un'altra. E l'istesso vogliamo, che si osservi per i Capitani di Campagna, quali si debbano parimente mutare da una Provincia all'altra ogni cinque anni, siccome anche per lo passato è stato solito da volta in volta praticarsi.

§. VIII.

Per lo Tribunale di Campagne.

AVendo stimato opportuno fin dal mese di Ottobre del prossimo caduto anno 1737. con nostro Regal Dispaccio per Segretaria di Stato, di Giustizia, e di Grazia, precedente maturo esame, dar varie provvidenze per lo miglior sistema, e regolamento del Tribunal di Campagna, alle quali si è di già data la dovuta esecuzione. Affinchè le medesime in avvenire restino stabilite per legge generale da potersi perpetuamente, ed inviolabilmente osservare; perciò rinovandole colla presente nostra Costituzione, ordiniamo, e comandiamo.

I. Che sebbene nella Prammatica unica sotto il titolo *de Officio Judicis Generalis* fu stabilito al Commissario di Campagna il soldo di ducati quattro il giorno, de' quali se ne dovesse dedurre la metà in tutte quelle giornate, che stasse in accesso ad istanza di parti, per ragion delle Diete, che da queste esigge; per lo di cui effetto il Mastrodatti dovesse tenere nota delle giornate vacate ad istanza di parti per farsene la deduzione: qual soldo fu stabilito anche sul riflesso di dovere il Commessario di Campagna in ogni due mesi mutar residenza senza interessare l'Università, fuorchè per lo comodo dell'abitazione nelle Case erome. Ad ogni modo essendo stati informati, che ciò non ostante, abbiano esatto i Commessarj oltre di detto soldo altri ducati ventisei il mese a titolo d'utensilj, ducati 17. per le Piazze di Cordieri, ducati 5. per gl'utensilj degl'istessi, e ducati 15. per la piazza d'un Trombetta, che uniti fanno la somma di ducati 183. per ciaschedun mese: E considerandosi all'incontro da noi presentemente, che detto Commessario oltra i sei casi, ne' quali deve procedere per obbligo del suo impiego, disimpegna molte altre incombenze di nostro Regal Servizio in materia di Controbandi, per la Salute, per la Grascia, e per altre cose, che se gli commettono; Abbiamo stimato perciò risolvere, e comandare, come colla presente ordiniamo, e stabiliamo, che a detto Commessario resti situato il soldo di ducati 150. il mese, inclusa in esso la provvisione del Trombetta che dovrà effettivamente tenere, senza che però possa esigere altro titolo d'utensilj, o di dette piazze di Trombetta, e di Cordieri.

II. E perchè siamo stati anche informati degli abusi introdotti nell'esazion delle Diete, che si è fatta dal Commessario di Campagna, e dal suo Mastrodatti negli accessi ad istanza di Parti; Ordiniamo, che per le medesime si debba inviolabilmente osservare il disposto delle Regie Prammatiche, senza che il detto Mastrodatti

(ancorchè avesse il titolo di Segretario) possa valersi della graduazione di Dottore per prendere nella esazione delle dette Diete maggior somma di quel, che vien disposto in dette Prammatiche.

III. Ordiniamo di vantaggio, che in avvenire il Mastrodatti del Tribunal di Campagna debba mutarsi in ogni tre anni, in fine de' quali debba dar Sindicato della sua amministrazione, ed il Proprietario di detto officio debba far la nomina del Successore con rimetterla al Sopraintendente di Campagna, il quale inteso il Commessario, lo proponga nella Regal Camera di S. Chiara per esaminarsi, se la persona sia capace per tal impiego. Nè detto Mastrodatti possa esigere per li suoi dritti, anche a titolo d' utensilj, altro di quelche si contiene nella Pandetta, o sia Tariffa della Regia Udienza di Salerno, la quale per tale effetto si debba stampare, ed affiger pubblicamente nel Tribunale, acciocchè se n' abbia notizia da tutti.

IV. Che detto Mastrodatti debba nominare i tre Scrivani Ordinarj, precedente approvazione della Regal Camera di S. Chiara, e relazione del Sopraintendente di Campagna, inteso il Commessario; e che a detti tre Scrivani si debbano effettivamente pagare i docati venti al mese per ciaschedu no, che loro stanno assegnati di provvisione, affinchè con tutta la maggior attenzione, e vigilanza possano attendere al disimpegno di quelle commissioni, che per importanza, o povertà delle Parti debbono eseguirsi *pro Fisco*. E nel caso, che alcuno di detti Scrivani Ordinarj commettesse qualche mancanza, possa il Commessario licenziarli dall' esercizio di dette cariche coll' intelligenza del Sopraintendente: E finalmente, che resti nella facoltà di destinare altri Scrivani estraordinarj per servizio del Tribunale coll' intelligenza però del medesimo Sopraintendente di Campagna.

V. Vogliamo di più, che oltre delli sopradetti trè Scrivani Ordinarj, la Regal Camera di S. Chiara, a relazione del Sopraintendente di Campagna, nomini un' altro Scrivano, a cui si debba dare il soldo di doc. 22. al mese, quale Scrivano debba aver l' obbligo non solamente di adempire le particolari istruzioni, che gli darà detto Sopraintendente; ma parimente dovrà dargli conto di quanto si opera in detto Tribunale. Inoltre attiterà le Cause, che gli commetterà il Commessario, invigilerà sopra la maniera, con cui vengono trattati i Carcerati, e sopra il Carceriero; e l' Avvocato de' Poveri, assista indispensabilmente in quel Tribunale in ogni settimana, siccome la sua obbligazione. Terrà parimente conto di ciò, che avanzerà delle quantità, che pagano le Università, dedotti i pesi del Tribunale, con rimetterne chiaro, e distinto bilancio al Sopraintendente di Campagna, il quale dopo averlo esaminato lo trasmetterà a Noi per la nostra Segretaria di Stato, di Giustizia, e Grazia, rappresentandoci quel che sopra il medesimo gli occorre.

VI. Avendo considerato per esorbitante l' alterazione, che si è fatta nel Tribunale di Campagna a rispetto del soldo del Carceriere, e de' Soldati, che assistono alla custodia delle carceri; abbiamo stimato di determinare, che il soldo del Carceriere sia di nove docati al mese senza poter esigere altra cosa di più; e che a' sette Soldati assegnati alla custodia di quelle carceri, si debba dare il soldo di docati cinque e mezzo per ciascheduno, supprimendosi in avvenire tutte l' altre spese, che sin' ora si son fatte con pretesto, o d' essersi aggiunti altri quattro Soldati al numero dei sette per la custodia delle carceri, o d' essersi fatte ad istanza del Carceriere per bisogno delle carceri, o per gli letti de' Soldati. Che al Maestro di Giustizia, ed al suo ajutante si paghino docati nove al mese; al Medico si dia il soldo di docati 15., ed altrettanto all' Avvocato de' Poveri, il quale sia obbligato di andare in ogni settimana nel Tribunale per la spedizione delle cause de' Poveri carcerati; debba vigilare, che a' medesimi si dia il pane della Corte, e che non siano ingiustamente maltrattati dal Carceriere, potendo in ogni caso ricorrere così al Sopraintendente di Campagna, come al Commessario. Che agli otto Soldati a Cavallo si paghi il soldo di docati dieci il mese, abolendosi affatto gli altri docati cinque, che si davano a ciascheduno di essi in ogni mese, con titolo d' utensilj; che il soldo de' Caporali de' ripartimenti sia di docati 14. il mese, e quello degli altri Caporali di 11., e quello de' Soldati di docati cinque e mezzo. E che da oggi in avanti non debbano detti Soldati pagar più il carlino per ciascheduno, come sin' ora han pagato al Mastrodatti sotto il titolo della commessione, che dovea spedir loro; come parimente si tolga l' abuso di andare i Soldati in giro chiedendo sovvenzione alle Università, ed a' particolari, col colore, o pretesto di andar chiedendo la limosina per i detti Carcerati.

VII. Volendo, che sia sempre fisso, ed effettivo il numero de' Soldati, e Caporali, che presentemente tiene il Tribunal di Campagna; Ordiniamo, che il Commessario possa nominarli per assiento, borrare, e mandar i medesimi ne' ripartimenti; con che però in ciaschedun mese debba rimettere al Sopraintendente di Campagna il Ruolo, o sia la Nota delli medesimi; ed in caso di vacanza di qualche piazza, o per morte, o perchè si borri qualche Soldato, dovendo nominare altro in luogo di quello, ch' è mancato, lo partecipi al Sopraintendente, affinchè questi con tal notizia, avendo cosa da prevenirli, lo possa fare.

VIII. Ordiniamo, che i sei Soldati destinati all' esazione del danaro, che pagano le Università siano a libera elezione, e soddisfazione de' Soldati. Che i detti sei Soldati debbano pagare i soldi di tutti gli altri Soldati del Tribunale coll' obbligo di dar conto in ciaschedun mese; e di presentar le ricevute al nuovo Scrivano, che per tal' effetto sarà destinato, e dovrà parimente in ogni mese dar il conto al Sopraintendente di Campagna. E se mai i Soldati non saran puntualmente soddisfatti, potranno ricorrere al Commessario, affinchè siano effettivamente pagati, ordinando di più che detti sei Soldati non debbano esser esenti dal servizio del Tribunale per motivo di detta esazione.

IX. Vogliamo, che da ora in avanti si tolgano le cartelle per li docati 15., che contribuivano le Università, e che si riduca l' esazione a' docati 1190. in ogni mese.

X. Ordiniamo parimente, che il Commessario debba inviare a Noi in ogni mese (come praticano le Udienze del Regno) la nota di tutti gl' Inquisiti così carcerati, che assenti di quel Tribunale, spiegando distintamente la qualità de' lor delitti, acciocchè secondo le circostanze particolari, che concorreranno, possa darsi la provvidenza, anche a riguardo del modo, come debba procedere; per lo cui effetto potrà l' Avvocato de' Poveri in caso di gravame accudire al Sopraintendente, al quale ciaschedun mese si rimetteranno dette note.

XI. Vogliamo ancora, che non si possano trattar concordie nel Tribunal di Campagna de' Carcerati poveri, che son patrocinati da quell' Avvocato de' Poveri senza il consenso del medesimo, come si pratica nella G. C. della Vicaria; il qual consenso debba essere in iscritto. E che dovendosi dar tormento di tortura, o d' altra specie a qualche Reo debba osservarsi quelche stà disposto generalmente sù tal materia nel fine della presente Costituzione.

XII. Di più ordiniamo, che i Carcerati del Tribunale non si possano tener con catenale, ceppi, e manette, senza ordine iscritto del Commessario; ed in caso di controvenzione, debba esser il Carceriero severamente punito, nel che debba particolarmente invigilare l' Avvocato de' Poveri.

XIII. Ed affinchè le sopradette disposizioni abbiano l' intera loro esecuzione, ed osservanza; Ordiniamo, che due, o tre volte l' anno, il Sopraintendente si conferisca nel Tribunal di Campagna a riconoscer le Carceri, ed i carcerati, e il di più, che stimerà conveniente; affinchè quel Tribunale venga regolato nella miglior maniera, che sia possibile.

XIV. In oltre comandiamo, che debba farsi il partito per le spese, che occorrono nelle Carceri del Tribunale, cioè di olio, di carbone, di pane, letti, e Meste, affinchè i poveri Carcerati siano ben assistiti, nè loro manchi cosa alcuna: Che detto partito si faccia nella Camera della Summaria, precedente accensione di candela, nella stessa maniera, che si pratica negli altri partiti di simigliante natura; e dopo che sarà stato soddisfatto detto Partitario di ciò che respettivamente dovrà conseguire per detto partito, si dia la Nota delle somme soddisfatte al quarto Scrivano, che si destinerà, affinchè questi possa poner detta spesa nel conto generale, che per mezzo della Sopraintendenza dovrà rimettersi a Noi in ogn' anno.

XV. E finalmente vogliamo, che quel danaro, che avanzerà dall' assegnamento annuo stabilito per lo man-

teni-

tenimento del Tribunal di Campagna, (tolti via gli abusi nella maniera di sopra disposta) si ripartisca proporzionatamente in beneficio della Regia Corte, e delle Università solite a contribuire per motivo del mantenimento del detto Tribunale nella forma, che da Noi si stimerà più conveniente.

§. ULTIMO.

Ed essendo stati informati del gravame, disordine, e pernicioso abuso introdotto ne' Tribunali Fiscali di questa Città, e Regno non meno di tormentarsi, ed angustiarsi i Rei, ed i Testimonj con modi crudeli, anche contra la forma delle Leggi, e degli stabilimenti del Regno, ma parimente di praticarsi altri straordinarj trapazzi, e maltrattamenti, non solo da' Ministri particolari, che vanno a prendere le informazioni, ma anche da Subalterni, i quali fanno chiudere i Rei, ed i Testimonj in orridi insoffribili criminali, e finalmente, che i Carcerieri esercitano contro di essi altre crudeltà, o per estorquerne danaro, o per procurare contro il dovere, e contro le savie disposizioni delle leggi d'indurli a confessare i loro delitti, e far le loro deposizioni, affinchè con tali mezzi si allettino gli Scrivani a mandar più numero di carcerati nelle loro carceri. Ed abborrendo il nostro Real Animo simili crudeltà, e maniere irregolari, le quali in vece di contribuire al dovuto corso della giustizia, cagionano oppressione, e gravezza a' nostri Fedelissimi, ed amati Vassalli; abbiamo per tanto stimato anche di dare a questo la dovuta providenza.

I. Che perciò ordiniamo, ed espressamente comandiamo, che da oggi avanti non possano così nella G. C. della Vicaria, Tribunale di Campagna, Udienza dall' Esercito, Udienza delle Galere, Udienza Provinciale, ed ogni altro Tribunale, e Corte del Regno, che ne abbia facoltà, torturarsi i Rei, o Testimonj in qualunque maniera, nè ligarsi, o in altra maniera trapazzarsi, senza precedente decreto dell' intero Tribunale, in cui si descriva il modo, la qualità, e la durata di detti tormenti.

II. In conseguenza di che non possano i Ministri particolari così in Residenza, come ne' luoghi, dove prendono l'informazioni, tormentare in qualunque maniera i Rei, ed i Testimonj, e molto meno possano farlo i Mastrodatti, Scrivani, o altri Subalterni sotto pena a' primi della privazione dell' officio, ed altre a nostro arbitrio, ed a' secondi della pena ad arbitrio del Tribunale, purchè non sia meno di tre anni di Presidio da eseguirsi irremisibilmente; con procedersi in caso di controvenzione anche *ex officio*, e senza querela.

III. Proibiamo affatto l' uso de' criminali orridi in qualunque carcere di questa Città, e Regno; volendo, che a tal' effetto subito dopo la pubblicazione della presente, in questa Città, e nel Tribunale di Campagna si visitino tutte le carceri dal Consigliero D. Carlo Danza fino a nuov' ordine nostro, e nelle Provincie dal Capo di Ruota di ciascheduna Udienza; e da questi si riducano ad altri usi tutti i criminali, che stimano improprj, ed indoverosi, ingiugnendo ordine a' Carcerieri sotto pena di docati cento, ed altre arbitrarie da eseguirsi irremisibilmente, e di non servirsi di altri luoghi di carceri, se non di quelli destinandi dal detto Visitatore per gli Criminali.

IV. Ed affinchè in avvenire non si Introducano, e fabbrichino nuovi Criminali della stessa specie, ordiniamo, che almeno due volte l' anno, cioè ne' mesi di Maggio, e Novembre debbano farsi dette visite in questa Città, e Tribunale di Campagna dal suddetto Consigliero D. Carlo Danza fino a nuov' ordine nostro, e nelle Udienze da' Capi di Ruota; incaricando a' medesimi d'invigilare, che dalle Corti inferiori, e Baronali non si commettano simili disordini, e trapazzi de' Rei, e Testimonj, nè si tengano Carceri contra la forma delle Regie Prammatiche: E di qualunque inconveniente, che ritrovassero presentemente in tal materia, o in appresso scovrissero i suddetti Visitatori in tempo della visita, ci diano subito l' opportuna, e dovuta provvidenza, e ne facciano subito Relazione a Noi per la nostra Segretaria di Stato, di Giustizia, e Grazia.

Ed affinchè il presente stabilimento, e determinazione venga in notizia di tutti, e da nessuno si possa allegare causa d' ignoranza; Vogliamo, che questa Real Costituzione si pubblichi ne' luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città, e Regno, ritornando nella nostra Segretaria di Stato, di Giustizia, e Grazia colle dovute relate; e in pubblica testimonianza sarà la medesima da Noi firmata, e suggellata col suggello delle nostre Reali Armi, e roborata dall' infrascritto nostro Segretario di Stato del Dispaccio di Giustizia, e Grazia. *Datum Neapoli die XIV. Mensis Martii* 1738. = *YO EL REY* = *Bernardo Tanucci* = *Vidit De Ipolita Præf. S. R. C. Vice-Protonot.* = *Dominus Rex mandavit mihi Joseph Borgia a Secretis*. Pubblicata a dì 18. Marzo 1738.

D E C I S I O N I

DELLE QUATTRO RUOTE DEL S. C.

In esecuzione del §. 3. della Prammatica del 1738., e Reale approvazione.

Die 23. mensis Decembris 1738.

JUNCTIS QUATUOR AULIS

Pro executione §. III. n. 1. & 2. Regalis Constitutionis editæ sub die 14. mensis Martii 1738.

Sacrum Consilium censet. Præscriptioni, qua actiones extinguuntur, in quocumque Regni Foro locum esse oportere, modo conditionibus ab Jure Civili, Pontificio, ac Lege municipali præstitutis plane sit confirmata. Propterea neque debitorem, qui ob conscientiam debiti semper est in mala fide, neque heredem, licet bonæ fidei, qui possessori malæ fidei successerit, præscriptione juvari unquam posse. Ceterum in tertio possessore bonam fidem præsumendam esse; ideoque lapsu triginta annorum a die natæ actionis, ac deductis temporibus de jure deducendis, legitima præscriptione eum recte uti posse. Ad hanc tamen excludendam licere Actori apertis argumentis probare illum possessorem, sive ab initio, sive intra præscriptionis spatium vere in mala fide fuisse, probationibus præsumtæ malæ fidei prorsus rejectis.

Præterea in quæstionibus infra notatis, ubi nullæ a litigatoribus scripturæ productæ sunt, sive publicæ, sive privatæ, non præscriptionis ope, sed vi præsumtæ solutionis ita decernendum putat.

Caussidicos, sive Advocatos, & Procuratores litium, ex quo vel patrocinium reliquere, vel mandato sunt defecti, pro honorario, aut palmario, sive laboribus, intra biennium agere posse; post id tempus repellendos.

Notariis a die confectarum scripturarum quousque earum exemplum, sive copiam non tradiderint, meritarum mercedum causa non ultra biennium agere licere; traditis vero quandocumque copiis quidquam petendi jus non esse.

Pharmacopolis ob vendita medicamenta si adversus eum, qui ea acceperit, acturi sint, biennium concedi; si vero post ipsius obitum ab herede repetere instituant, intra duos menses agendum; post ab judicio removendos.

Fabros omnes, atque Artifices de pretio rerum manufactarum, laborumque mercede recuperanda, intra annum experiri debere; post annum, a die operis expleti actionem penitus negandam.

Denique famulis, ceterisque, qui operas suas locant, postquam a famulatu, ministeriove discesserint, intra duos menses dumtaxat petendi salarium facultatem esse tribuendam.

Quæ tamen omnia robur, ac firmitatem capient in posterum a die promulgationis, si Regia Majestas annuerit: quamobrem ad eam de omnibus referatur. *Vincentius de Ipolito Præs.. Horatius Rocca. Antonius Magiocco. Franciscus Ventura. Carolus Danza. Hieronimus Arena. Franciscus-Maria Lanarius. Thomas Vargas Machucca. Ferdinandus Porcinari. Franciscus Crivelli. Cæsar Invitti. Joannes Antonius Castagnola. Dominicus Bruni. Carolus Gaeta. Vitalis de Vitale. Joseph Cusimirus Ca-*

Capozzutus. Thomas-Xaverius Caravita. Franciscus Guerrasius. Balthazar Cito. Didacus Zapata. Cæsar Bosco. Simon Salazar. Franciscus Perrelli. Donatus-Antonius de Asti. Tiberius de Fiore. Franciscus Porcellius a Secretis. Bernardus Tanusius.

Die 11. mensis Januarii 1741.

JUNCTIS QUATUOR AULIS

Pro exequutione dicti §. III. n. 1. & 2. Regalis Constitutionis editæ sub dicta die 14. mensis Martii 1738.

PRoposito generali sequenti dubio:

An Consuetudo Neapolitana sub titulo *de Alimentis præstandis* in quantum præscribit Parentem alimenta de bonis in ea enumeratis, & juxta modum in illa statutum, debere præstare Filiis, seu liberis nolentibus cum ipso morari, vel quos, aut quem ipse secum in domo habere nolit, intelligenda sit de filiis, & liberis nolentibus absque justa causa morari cum Parente, & de isto nolente illos, vel aliquem illorum secum in domo absque justa causa habere; sufficiatque ipsis dicere: nolumus morari cum Parente, vel Parenti sufficiat dicere: nolo illos, vel aliquem ipsorum mecum in domo habere? An vero alimenta prædicta debeantur, ubi tantum justa causa subsit, ex qua Filii, vel liberi nolint habere alimenta in domo Parentis, vel Parens nolit illa in domo sua, sed extra domum præbere?

Sacrum Regium Consilium censet.

PRæmemoratum veterem Neapolitanorum Civium morem, dudum Regia auctoritate inter leges patrias transcriptum (perperam hactenus a nonnullis interpretatum, & interdum in judicando servatum procedere, etiam in casibus, quibus Filii, vel liberi absque justa causa nolint illos, vel aliquem illorom secum in domo habere) in posterum, quacumque alia interpretatione, & rerum forsan judicatarum aucturitate sublata, intelligendum, & in judicando servandum esse, & servari debere, ita ut Filiis, & liberis, & Parentibus injuste non indulgeat, & in morum corruptelam non consentiat, liberamque Filiis, & descendentibus discendendi ab obsequio Patris pro libitu, & imbediendi ei, cujus persona ipsis sancta esse debet, & Patri injuste sæviendi in Filios, & liberos, immerito illos expellendo a sua domo licentiam non tribuat; sed eatenus permittere Filiis nolle habitare cum Patre, & alimenta in dicto more præstituta babere, & Parenti Filios, seu liberos, vel aliquem ipsorum velle secum in domo non habere, & alimenta prædicta extra domum dare, quatenus justa causa a jure approbata, vel a Judice approbanda, subsit; ac voluntatem non morandi cum Parente, & alimenta habendi extra domum paternam, Filiis, seu liberis, & voluntatem Patris secum in domo non habendi Filios, seu liberos, vel aliquem ipsorum, datam in dicto more, intelligendam esse, & intelligi debere de voluntate, prout voluntas est causa virtutis, non causa vitii: Et in hoc sensu perpetua lege Consuetudinem memoratam declarandam esse a Clementissimo Rege nostro, si ei sederit, idem S. C. matura deliberatione referenda ejus Regiæ Majestati arbitratur: *Vincentius de Ipolito Præs. Horatius Rocca: Antonius Magiocca: Joannes Antonius Castagnola: Nicolaus Fraggianni: Hieronimus Aisua: Franciscus Maria Lauarius: Thomas Vargas Machucca: Ferdinandus Porciuari: Franciscus Crivelli: Cæsar Inviti: Carolus Gaeta: Vitalis de Vitale: Joseph Casimirus Capozzutus: Thomas Xaverius Caravita: Franciscus Guerrasius: Didacus Zapata: Dominicus Raymundus de Rosa: Cæsar Bosco: Simon Salazar: Franciscus Perrelli: Donatus Antonius d' Asti: Joseph Romanus: Tiberius de Fiore: Franciscus Porcelli a Secretis.*

BERNARDUS TANUSIUS.

Siegue la Regale approvazione delle riportate decisioni delle quattro Ruote del suddetto S. R. C. v3.

Foris Al Presidente del S. C.

H*A visto el Rey las dos Decisiones de las quatro Ruedas del Consejo, hecas en execucion del §. III. n. 1. & 2. de su Costitucion de 14. de Marzo del año de 1738., y representadas per V. S. con la Carta de 2. de Enero de esto año; una de las quales pertenence a las Prescriptiones, y otra a los Alimentos, que los Padres deven a los hijos en vigor la Consuetud Napoletana, copia de las quales es la adjunta firmada de mi mano: Y haviendo Su Magestad approvado ambas Decisiones en la forma, en la qual las quatro Ruedas las han formado, me ha mandado dezir a V. S., que se observen como ley en todos los Tribunales del Reyno, y que V. S. disponga, que se transmitta noticia authentica de estas decisiones, y de la approvacion de Su Magestad a todos los Tribunales Colegiados del Reyno, encargando a estos, que hagan lo mismo a todas la Cortes inferiores, y respectivamente subordinadas a las mismo. Dios guarde a V. S. muchos años como desseo. Palacio y Diziembre 15. de 1742.*

D. BERNARDO TANUCCI.

Signor Presidente del S. C.

Supradictæ Decisione S. R. C. ac Regalis earundem Approbatio fuerunt per me publicè lectæ in Aula majori S. R. C. congregatis ibidem, ac pro Tribunali sedentibus Illustr. Marchione Spectabili Domino Præside ejusdem, ac omnibus Dominis Regiis Consiliariis quatuor Aularum, præsentibus quamplurimis Magnificis Advocatis, & Procuratoribus, aliisque personis in numero copioso. *Die* 22. Decembris 1742. = Franciscus Porcelli a Sacretis.

A dì 7. Gennaro 1743. Io Pascale Moccia Lettore de' Regj Banni, dico di aver pubblicate le soprascritte Decisioni del S. R. C., e la loro Reale Approvazione per tutti li luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli.

Pascale Moccia.

P A N D E T T A.

Delli dritti, che debbano esigere li Mag. Mastrodatti, Attuarj, ovvero Scrivani per le cause così Civili, come Criminali, e Miste, che si attitano nella Gran Corte della Vicaria.

CAROLUS DEI GRATIA REX &c.

C*Edola de Su Magestad al Duque de Montecalvo Reggente della G. C. della Vicaria Guarde Dios: Su Magestad con Real Cedola de primo de Octubre (cuja copia va con esto firmada de mi mano) se ha servid. prevenir al Marques mi Señor de las resoluciones, que ha tomado sobre los abusos, que le presentò el Regente Danes Casati Visitador, que sue en este Reyno se bavian introducido en este Tribunal de la G. C. de la Vicaria, dando norma y regla de lo que en lo venidero se ha de practicar, y conveniendo, que se execute indispensablemente esta Real deliberacion, me manda S. E. remectirla a V. S. a fin de que esta G. C. se tenga entendido, y cumpla lo que Su Magestad ordena. Guarde Dios a V. S. Palacio 17. Novembre 1684. D. Diego Ortiz de Zarata* = Copia del quinto Capo di detta Real Cedola = *Refiere el Visitador, que de la inobservancia de las Pandectas se han llegado algunas quesas, non obstante, que esten esculpidas las dichas Pandectas en marmol y en lugar publico entre el Palacio de la Vicaria, però que por su antiquidad, y mucho concurso de gente a peaas pueden leerse, y sobre este punto se è resuelto mandar renovar (come per la presente) manda se renoven estas Pandectas y engangaros, y mandaros (come lo si aga) deys los ordenes que convengan, para que dichas Pandectas se pongan en publico y en la parte que con mejor facilidad y comodidad pueda leerse, y lo mismo se prattique en las Audiencias del Reyno, renovando tambien las Pramaticas, que prohiben exceder de los limites de dichos Pandectas de aojo de las penas que contienen y los Escrivanos de Vicaria entreguen, como es de sù obligacion en el Archilo de dicho Tribunal todos los processos tenecidos segun lo ordenanado con la Prammatica X. c. 12.* de officio Judicum, *Yo os engardo y mando deis las ordenes convenientes para la puntual, y inviolable observancia, de lo que sobre cadauno de los punctos referidos va espressando ya, cuya fin hareys se publique, y registre este mi Real despacho en las partes donde tocha, paraque en ningun tiempo se contravenga a lo en el despuosto y me avisareys de su reciva: De Madrid 1. de Octubre de 1684.: Yo el Rey: Bustomente Secr. con los Señales del Consejo: Pragmatica XXXVI. D. Petri a Toleto in anno 1532. Tabella, seù Pandecta M. C. Vicariæ.*

ITem diciamo, ed ordiniamo, che li Salarj dell'Attuarj Criminali, e Civili, Subattuarj, ed altri Scrivani si debbano pagare, *ut infra*.

Item

Item per ciascuna obbliganza pigliata nel Palazzo della G. C. della Vicaria grana cinque, ed *extra* il Palazzo grana dieci, eccetto le obbliganze di laborindio, società, locazioni, porzionarie, ed altre cautele ardue, e lunghe per le quali si paghi grana diece in Palazzo, ed *extra* il Palazzo più, secondo l' importanza della causa, ma non possa passare più di due carlini.

Item per accusazione d' obbliganze, e commissioni spedite per dentro la Città di Napoli, e suoi Territorj grana diece, & *extra* il Territorio tarì uno.

Item per la commessione di esecuzione *ex primo decreto* spedito, o per virtù d' istromento *de capiendo* per la Città predetta, e suo distretto grana diece, & *extra* la Città, e distretto tarì uno.

Item per lo decreto di preambolo tarì uno.

Item per decreto di tutela tarì uno, e quando fusse di grand' importanza più di tarì uno ad arbitrio del Giudice.

Item per lo decreto della cura de' beni tarì uno, e per la cura danda nella causa grana dieci.

Itum per presentazione di una scrittura grana diece, e per presentazione di due scritture tarì uno, o per presentazione di tre scritture separate, *dummodo* si presentino *unico contextu* carlini tre, e se fussero più di tre presentate insieme, non si paghi più di tre carlini, *etiam* che fussero cento, ed il Mastrodatti sia tenuto farci le presentate, risposte, e repliche senz' altro salario.

Item per presentazione di qualsisia petizione grana diece.

Item per la citazione de' Testimonj dentro la Città, e suo distretto grana cinque, & *extra* la Città grana diece.

Item per ciascuna cassatura di accusato, *seu* condannato *etiam* se fussero mille per una citazione, *seu* accusazione, se si cassino ad un medesimo tempo, grana dieci, e se si compongono, e cassano separatamente in diversi tempi, per diverse composizioni, e diversi ordini si paghino un carlino per uno.

Item per presentazione di articoli, *seu* eccezioni grana diece.

Item per esamina de' Testimonj sopra gl' articoli, che non passano il numero di venti, si paghi grana diece per ciascuno Testimonio dentro, ed *extra* il Palazzo, e quando eccedono il numero di venti articoli, più di un carlino ad arbitrio del Giudice.

Item di tutte le risposte, ed atti, che si fanno nel tempo della contestazione della lite non si paghi cosa alcuna.

Item per la comparsa che si fa per li contumaci, poi retta la Corte grana diece per ciascuno di quelli che compariscono separatamente, e similmente gionti, e se fussero più li comparenti *unico contextu* grana diece.

Item per ciascuna pleggiaria nelle cause civili grana diece.

Item per ciascuna pleggiaria nelle cause criminali, *etiam* se fussero più l' inquisiti, *dummodo* si facci *unico contextu* grana diece, e separati per ciascuno di loro, che dà la pleggiaria grana diece, e le pleggiarie si debbano pigliare dentro il Palazzo di detta G. C., e non *extra*, eccetto che di ordine del Reggente, o di uno delli Giudici si pigliasse, fatta menzione nella pleggiaria d'ordine di chi si fa, e così si osservi nelle obbliganze, quale ordine si annoti per uno delli Mastrodatti criminali senza salario.

Item per cercature delle obbliganze, quando si accusa infra un anno per mano di chi si voglia, non si paghi cos' alcuna; ma quando è più di un anno fatta di mano d' altri, e non si sà il tempo che è fatta, e bisogna rivoltare più libri per ritrovarla, si paghi quando grana cinque, e quando grana dieci per la cercatura, secondo la fatica.

Item per lo salario dell' Esaminatore destinando ad esaminare *extra* la Città per lo Regno, si paghino carlini otto il dì, e le spese.

Item per commessioni per esaminare Testimonj, tarì uno.

Item quando si presentano articoli all' Attuario, e s' includono alla commissione non si paghi la presentata dell' esamina, *alias* si paghi grana diece.

Item per la copia del Processo si osservi la forma, ed ordine del Sacro Consiglio.

Item per la citazione sopra il decreto con la monizione, *seu* inserzione dell' atti, tarì uno.

Item per ciascuno decreto, che si condanna alla pena contenuta nel mandato, ovvero sopra la vendita di pegni esecuti, o dati in luogo di pegni, e simili, grana quindeci.

Item per le lettere comminatorie, *quod fiat justitia*, *alias*, che la causa s' avvochi, tarì uno.

Item per ragione della sentenza nelle cause criminali, ovvero decreti, che hanno *vim diffinitivi*, giusta la qualità delli diritti, si paghi *arbitrio Judicis*, *dummodo* non passi carlini 20.

Item per ragione della sentenza nelle cause civili, ovvero per decreto secondo la quantità, si paghi *juxta* l' ordini, e tassa del S. C., perchè per l' atti non si deve pagare cos' alcuna.

Item per la commessione delli delinquenti, che si pigliano, non si paghi cos' alcuna.

Item per lo decreto, che non si proceda alla querela, grana diece.

Item per lo decreto della remissione con comminazione alli Giudici inferiori, si paghi grana diece.

Item per li decreti, ed incidenti, purchè li Testimonj s' esaminino, e che il termine corra, e simili, non si paghi cos' alcuna.

Item per decreto sopra l' impertinenti si paghi grana diece.

Item per presentazione d' istromento *visa pacto*, o presentazione d' obbliganze in altro Tribunale fatta per accusare la pena di esso, non si paghi cos' alcuna.

Item per la commissione *super assecuratione Judicii*, presentazione d' istromento sopra detta assicurazione, grana diece.

Item per la commissione di pigliare l' obbligazione *nomine M. C. V.* tarì uno, e questo medesimo s' osservi per tutti li Subattuarj, *verum* abbiano per ciascuna confirmazione, e declarazione tarì uno.

Item, che tutti l' Attuarj, e Scrivani per ciascuna denunciazione, querela, presentazione di procura a denunciare, o querelare, e obbligazione di proseguire non abbiano, nè possano pigliare cos' alcuna.

Item per qualsisia citazione, mandato, e commissione *ad instantiam Fisci* non si riceva cos' alcuna.

Item per informazione in Palazzo nella Città, ed *extra* in qualsisia parte del Regno per verificare dette querele, e denunciazioni, *vel* inquisizioni *ex officio*, non abbiano, nè debbano pigliare cos' alcuna.

Item per remissione grana diece per ciascuno delinquente, se la remissione si fa in diversi dì, e tempi, *verum* se si fa *unico contextu*, *etiam* che siano più delli delinquenti, ed accusati, *seu* denuncianti grana diece nel Palazzo, per dentro Napoli grana quindici.

Item per contestazione di lite, tanto sopra li capitoli, come sopra la querela, inquisizione, o confessione non abbiano da pigliare cos' alcuna.

Item per la copia delli capitoli, ovvero della querela in luogo delli capitoli, non abbiano da pigliare cos' alcuna.

Item per la copia della confessione dell' inquisiti quando sono dati li capitoli, e quando si contesta la lite sopra la detta confessione, e si dà la copia, non debbano pigliare cos' alcuna.

Item quando li delinquenti non fanno le defensioni, e si compongono, si paghino per detti delinquenti le fatiche al Mastrodatti, o Scrivano ad arbitrio del Reggente, con voto di un Giudice; e quando hanno fatto le defensioni, non si paghi cos' alcuna.

Item che nessuno dell' Attuarj criminali possa, nè debba pigliare querela di parole ingiuriose, o d' altri atti che non si proceda, e pigliandola, non debbano aver cos' alcuna di cassatura, nè di decreto; anzi sia tenuto all' emenda delle spese fatte.

Item quando l' Attuarj *seu* Scrivani Criminali vanno *extra* la Città, o per lo Regno a processare inquisiti, si fanno lor solamente le spese per lo Fisco, di cavalcatura, mangiare, e bere: E quando li delinquenti hanno le defensioni, si paghino da detti inquisiti le giornate, che vacano in dette defensioni, e se si compongono senza far defensioni, si paghino le giornate, e fatiche per detti delinquenti ad arbitrio del Giudice, e quando si fanno defensioni, non abbiano cos' alcuna per dette giornate, e fatiche ad istanza del Fisco.

Item per presentata di ciascuna petizione di allegazione d' assenza, *etiam* se siano più persone nominate in detta petizione grana 10.

Item per presentazione d' istromento d' infirmità, e lattere del Medico tarì uno, e se nell' istromento sono scrit-

scritte le lettere del Medico grana 10. *tantum*, e per restituzione di detto istromento, e scritture non si paghi cos'alcuna.

Item per presentazione d'istromento d'infermità, e lettere del Medico tarì uno *tantum*.

Item per portare il processo in casa del Giudice non si paghi cos'alcuna.

Item se si fa querela di cosa, e delitto, che non contenga pena di relegazione, ma infra, e se si fa revocazione infra di tre dì, la quale ha luogo come se fosse cassatura, e non si può procedere, si paghi la remissione, e cassatura grana diece, e non più.

Item per lo decreto del Giudice, che non si molestino l'inquisiti grana diece, quando si fa *unico contextu*; ma quando si fa in diversi tempi, per diversi Giudici, ed in diverse cause grana diece per ciascuna volta, e così nelle remissioni.

Item che tutti l'indulti, e liberatorie, che si fanno in modo di commissione *seu* privilegio per cautela delle parti per detta G. C. si facciano, e debbino fare in bergameno in forma, con sottoscrizione del Reggente, e Giudice, ed Avvocato Fiscale, siccome è solito, volendola la Parte per sua cautela, e si debbano registrare, e se ne paghi quando è assolutorio di delitto, che venga ad essere pena di ultimo supplicio un ducato, e di abscissione di membro tarì uno, e pecuniaria due tarì, e per la registratura non si paghi cos'alcuna, sotto pena d'un oncia d'oro *irremissibiliter* esigenda da chi si controverrà.

Item per lo decreto, che si donino le defensioni al delinquente non si paghi cos'alcuna, ma per la pleggiaria, come si è detto di sopra.

Item per la citazione sopra l'Istromento, e per la presentata di detto istromento, grana 10.

Item per ragione del decreto di remissione fatta alli Giudici inferiori *etiam* che li deliquenti siano più, si paghi grana diece, e si paghi la copia del processo, come si è detto di sopra.

Item per presentata delle Regie supplicazioni, che si faccia parola in Conseglio, tanto civile, come criminale non si paghi cos'alcuna, ma se per la provvisione si dice, che si proceda, o si facci parola, e che si porti la copia del processo, grana 10.

Item quando uno si carcera senza querela, e senza informazione, e si esamina, e liberasi senza pleggiaria, e senza composizione, non si paghi cos'alcuna.

Item per l'informazione *de minis absolutè* si paghi grana diece per ciascuno testimonio; e per la remissione grana diece.

Item per cattura di qualsisia delinquente *in Civitate* grana diece, ed *extra* la Città tarì uno all'Algozino.

Item per accusazione di contumaci, e dentro la Città, e distretto due grana, e mezzo per lo Napolitano, e per lo forastiero grana sei.

Item per lo salario del Trombetta per qualsisia citazione civile, o criminale ad istanza di Parte nella Città, e distretto, come per lo Regno, e tanto ad istanza del Cittadino, come del Forastiero grana uno, *etiam* se fussero cento in una citazione, *seu* mandato.

Item quando si chiama qualche persona illustre si paghi al detto Trombetta grana diece.

Item che al Trombetta *pro jure sententiæ*, ovvero decreto quando si leggono in Banca per l'Eddomadario, si paghi grana diece all'Algozino.

Item che li Custodi delle carceri, dalli carcerandi tanto per causa civile, come criminale non possano pigliare per qualsivoglia causa, o quesito colore, eccetto che un carlino, grana tre, e danari due per ciascuna persona, per ragione ad esso spettante, *etiam* da quelli che ne volessero più dare spontaneamente, e che non possano negare, o allegare averli dati volontariamente.

Item che li prefati Custodi per ragione dell'Algozini per li carcerati, e carcerandi in dette carceri, per le cause criminali possano ricevere, e tenere per ciascuno capto, e carcerato dentro la Città di Napoli un carlino, e dentro il Palazzo di detta G. C. grana cinque; e per quello che si piglia *extra* la Città tarì uno *tantum*, da consegnarsi parimente da essi Custodi all'Algozini, che li pigliano, e non più, ancorchè siano più Algozini.

Et ut prædicta omnia illum, quem volumus sortiantur effectum, & inviolabiliter, ac inconcussè serventur, mandamus Regenti, & Judicibus dictæ M. C. cæterisque aliis Officialibus ejusdem, ut omnia, & singula supradicta, prout ad unumquemque ipsorum spectat, & pertinet, observent, observarique faciant ad unguem, & contrarium non faciant, si ultra pœnas in supradictis capitulis contentas iram, & indignationem Præfatæ Catholicæ Majestatis, aliamque pænam graviorem nostro arbitrio, controvenienti pro qualibet vice inferendam cupiunt evitare. Datum in Regio Palatio Neap. die 22. Septembris 1559. D. Perafan. . . . Vidit Albertinus Reg. . . . Vidit Reverterius Regens . . . . Vidit Villanus Reg. . . . Dominus Vice-Rex Locumtenens, & Capitaneus Generalis mandavit mihi Joanni de Soto.

Extracta est præsens copia a Pandecta sistente in Regia Secretaria M. C. V., & facta collatione concordat, meliori revisione semper salva, & in fidem &c., Neap. die 25. mensis Januarii 1724.

Gervasi M. C. V. Secretarius.

Hæc Pandecta servari debet tam in M. C. V., quam in Reg. Audientiis sub pœna Subalternis privationis officii, aliarumque Tribunalis arbitrio ex ultima Regia Pandecta §. v. num. XXIX. *fol.* . . . & ex §. VII. num. VI. *fol.* . . .

TRAT-

TRATTATO

DI ACCOMODAMENTO

TRA

LA SANTA SEDE;

E

LA CORTE DI NAPOLI,

CONCHIUSO IN ROMA

Tra i Plenipotenziarj della Santità di Nostro Signore PP. BENEDETTO XIV., e della Maestà di CARLO, Infante di Spagna, RE delle due Sicilie di Gerusalemme, &c.

Approvato e ratificato dalla Maestà Sua sotto il dì 8. di Giugno MDCCXLI., e dalla Santità Sua a' 13. dello stesso mese, ed anno.

CARLO

PER LA GRAZIA DI DIO

Re delle due Sicilie di Gerusalemme &c., Infante delle Spagne, Duca di Parma, Piacenza, Castro &c. Gran Principe Ereditario di Toscana &c.

L'Oggetto principale delle nostre sollecitudini, fin da' primi momenti, che dalle Divina Onnipotenza fummo chiamati al governo di questo Regno, egli si fu di proccurare a tutto poter nostro la felicità de' nostri dilettissimi sudditi. Non potendola Noi certamente conseguire tra gli ostacoli de' contrarj sentimenti, che nelle materie d'immunità, ed in altri articoli giuridizionali divideano gli animi del Clero, e del Popolo, e cagionavano continue controversie tra' Ministri della Ecclesiastica, e Civil Potestà, con infinito pregiudizio della Giustizia, e del privato, e pubblico riposo; rivolgemmo il nostro pensiero a por termine alle reciproche, e scandalose contese de' membri dello stesso corpo, riunendogli a godere; per mezzo di una concordia, i beni, e i vantaggi, che gli uomini ritraggono dalla Società. Ci applicammo dunque agli espedienti più opportuni per conseguirle; e niente rallentati dall'esempio delle infruttuose negoziazioni, mille volte tenute da' nostri Serenissimi Predecessori co' sommi Pontefici, e sempre infelicemente riuscite; deliberammo anche Noi, ascoltando solamente i nostri sentimenti pacifici, di tenere le stessa vie di amichevole composizione, introducendone per tal cagione trattato per mezzo de' nostri Ministri Plenipotenziarj co' Ministri della Santa Sede, sotto il Glorioso Pontificato di Clemente XII. di felice ricordanza: durante le cui vita non si risparmiò nè applicazione, nè fatica per lo avanzamento di un disegno sì giusto in se stesso, sì conforme alle massime della divina, ed umana ragione, sì utile per lo bene della Chiesa, e dello Stato, e sì necessario per la prosperità de' Popoli. Ma la divina Provvidenza, avendone riservata la gloria del progresso, e della conchiusione al suo fedel servidore, e nostro Santo Padre Benedetto XIV., il quale non tenendo altro a cuore, che di estendere il Regno del Donator della Pace, che ha voluto farci regnare; he così ben corrisposto a' nostri laudevoli desiderj, ed ha tanto contribuito a questa Santa Impresa, che fra poco spazio di tempo, avendo benedetto Iddio la rettitudine delle di lui, e delle nostre intenzioni, si è veduta in fine perfezionata, benchè sempre desiderata, sempre tentata, e per secoli mai non conseguita.

Per mezzo dunque de' vicendevoli Plenipotenziarj, muniti delle necessarie facoltà, e precedente maturo esame, e prudente consiglio di sapientissimi Cardinali, se ne concertarono, e stabilirono, in forza di transazione, e di concordia, le Convenzioni, i Capitoli, i Patti, e i Concordati, che furono distesi in forma di Trattato, soscritto in Roma sotto il dì 2. del mese di Giugno dell'anno corrente, in nome, e parte di S. S. dal suo Segretario di Stato il Molto Reverendo in Cristo Padre Cardinal Silvio Valente Gonzaga, e per parte nostra dal Molto Reverendo in Cristo Padre il Cardinal Trojano d'Acquaviva, nostro Ministro presso la Santa Sede, e dal Reverendo in Cristo l'Arcivescovo di Tessalonica D. Celestino Galiano, nostro Consigliere, e Cappellano Maggiore di questo Regno. Nel qual trattato, che comincia = *Trattato d'accomodamento tra la Santa Sede, e la Corte di Napoli &c.*, non evendosi altra mira dalle due Potestà, se non che al servigio di Dio, al sollievo delle Comunità del Regno, e de' Particolari oppressi da' pubblici pesi, al riordinamento delle Ecclesiastica Disciplina, ella retta amministrazione sì della Giustizia, che delle rendite dell' Estaurite, e degli altri Laici Luoghi Pij, ed alla estirpazione degli abusi del confugio, delle franchigie, della introduzione de' libri, e della impunità de' delinquenti: se ne sono conchiusi i salutari, fermi, e stabili ordinamenti, digeriti in molti articoli, sotto diece differenti Rubriche, o sien Capi, che si raggirano i primi tre circa la reale, locale, e personale immunità: il quarto, e'l quinto circa i requisiti di coloro, che debbonsi promuovere agli Ordini Sagri, e circa il rendimento, e visita de' conti delle Chiese, dell' Estaurite, delle Confraternite, degli Ospedali, de' Conservatorj, e di simili Luoghi Pij, fondati, e governati da' Laici: il sesto circa le cause, e i delitti, in cui i Giudici ecclesiastici posson procedere anche contro i Laici: e gli altri quattro circa la introduzion de' libri forestieri, circa le materie beneficiali, la erezione di un Tribunal Misto, e la deroga alle disposizioni contrarie al suddetto Trattato. Il quale, essendo stato ratificato da Noi il dì 8., e dalla S. S. il dì 13. dello stesso Giugno; fu inserito in une Bolla del medesimo nostro S. Padro della stessa data, che comincia *Memores &c.*; e con nostro sommo piacere fu da Noi ossequiosamente ricevuto.

Ora volendo Noi far gustare a' nostri amatissimi Popoli i frutti delle nostre fatiche, e il divin dono di questa Concordia, con la esecuzione di quanto in essa si è sollennemente stipulato, e convenuto; abbiamo stimato di pubblicare, col presente nostro Editto, l'accennata Bolla con la inserzione del Trattato, e degli altri autentici documenti delle Plenipotenze, e Ratifiche, col qual' Editto perpetuo in forma di Legge solenne, e generale, ordiniamo, e comandiamo e tutt' i nostri Tribunali, e' nostri Uffiziali sì Regj, che Baronali, ed e tutti e singoli di qualsivoglia dignità, grado, stato, condizione, sesso, ed età, di puntualmente,

e religiosamente osservare, ed eseguire quanto di per loro parola si è convenuto ne' Capitoli, Patti, Articoli, e Convenzioni, contenute nel Trattato suddetto, sotto pena della nostra Regia indignazione, contra coloro, che attenteranno di contravvenire in tutto, o in parte, al prescritto del medesimo: volendo, e di piena nostra scienza, e Real volontà espressamente ordinando, che lo stesso sia inviolabilmente in tutte le sue parti eseguito, come se fosse legge fondamentale del Regno. E perciò anche di piena nostra scienza, e Real volontà aboliamo, deroghiamo, ed annulliamo tutte le Leggi, Capitoli, Costituzioni, Riti, Prammatiche, Arresti, Privilegj, Usi, e legittime Consuetudini, per quella o quelle parti, che fossero contrarie alle Convenzioni, Patti, Capitoli, e Concordati stipulati in questo Trattato. Volendo inoltre, che la esecuzione del medesimo cominci subito dal dì della sua legittima pubblicazione, per que' Capitoli, e per quegli Articoli, per li quali non vi è bisogno di ulteriore regolamento, ma che a riguardo della riduzione delle franchigie degli Ecclesiastici, non cominci, che dal primo del prossimo mese di Settembre, a tenore però delle regole, leggi, ed istruzioni che saran date dal Tribunale della nostra Camera della Sommaria, e non altrimenti, non essendosi avuto dalle due Potenze altro oggetto, che il disgravio delle Università, ed il sollievo de' Poveri.

Ed affinchè il presente Regio Editto venga a notizia di tutti, e da nessuno possa allegarsene causa d' ignoranza; vogliamo, che il medesimo con la Bolla, e con l'intero Trattato si pubblichi ne' luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città, e Regno; ritornando nella nostra Real Segreteria di Stato con le dovute relate. Ed in pubblica testimonianza il medesimo Regio Editto è stato da noi firmato, e suggellato col suggello delle nostre Reali Armi, e roborato dall' infrascritto Duca di Montealegre, Cavaliere del nostro Real' Ordine di S. Gennaro, Nostro Consigliere, e Segretario di Stato, e del Dispaccio. Dato in Napoli il dì 29. Luglio 1741.

CARLO.

Locus † Sigilli.

Giuseppe Giovacchino di Montealegre.

V. De Ipolito Præs. S. R. C. Vice-Protonot.

Dominus Rex mandavit mihi.
Josepho Borgia a Secretis.

A dì 3. Agosto 1741. Io Pasquale Moccia Lettore de' Regj Banni dico di aver pubblicato il soprascritto Trattato, e Editto co' Trombetti Regali ne' luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli.

Pasquale Moccia.

Faccio fede io Notar Giuseppe de Palma di Napoli, come il suddetto Trattato, come anche l' Editto è stato questo giorno 3. Agosto 1741. pubblicato per i luoghi soliti di questa Città dal suddetto Pasquale Moccia Lettore de' Regj Banni, ed in fede ho segnato.

Locus signi.

BENEDICTUS

EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

,, MEmores Apostolici illius moniti. In pace vocavit Nos Deus; non enim est dissensionis Deus, sed pacis: Pastoralis nostræ sollicitudinis frequentes dirigimus curas ad omnes occasiones, & causas tollendas, quibus contentiones, & dissidia inter Dei Sacerdotes, & Laicæ Potestatis Ministros ali, ac foveri solent, unde plurima, & gravissime sæpenumerò exorari mala contigit in animarum perniciem, & Ecclesiasticæ disciplinæ perturbationem. Itaque lubenti animo amplectimur quæcumque a Carissimis in Christo Filiis Catholicæ Ecclesiæ Regibus, ac Principibus Nobis opportune suggeruntur ad stabillendam firmandamque in eorum Regnis, ac Provinciis pacem, & tranquillitatem, qua Ecclesia Sancta, ejusque populus in Domino gaudeat, & lætetur.

,, Nuper quidem, nempe die secunda currentis mensis Junii, ad sedandas componendasque controversias inter Curias Ecclesiasticas, & Curias Seculares jam pridem exortas, quibus & Ordinariorum jurisdictio impediebatur, & Ecclesiasticæ Disciplinæ frangabatur vigor, & populorum quies & unio perturbabatur, aliaque plura; & gravia oriebantur mala, & majora in diem timeri poterant, quibus non mediocriter Paternus animus noster, & pastoralis commovebatur sollicitudo: quædam conventiones, capitula, & concordata ex parte quidem, & nomine Sedis Apostolicæ a' dilecto Filio nostro Sylvio S. R. E. Presbytero Cardinali tit. S. Priscæ Valente Gonzaga nuncupato, ex parte vero, & nomine Carissimi in Christo Filii nostri CAROLI utriusque Siciliæ, & Hierusalem Regis Illustris, & Infantis Hispaniarum, a dilecto pariter Filio nostro Trojano tit. S. Cæciliæ Cardinali de Aquaviva, tum etiam a Venerabili Fratre Cœlestino Archiepiscopo Thessalonicensi, ejusdem CAROLI Regis Plenipotentiariis, subscripta fuerunt, habito prius eorum diligenti, ac maturo examine a nonnullis Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, & Romanæ Curiæ Prælatis, nec non a præfatis Trojano Cardinali, & Cœlestino Archiepiscopo Thessalonicensi sub Prædecessore nostro rec. mem. Clemente XII., & deinde etiam coram Nobis, qui etiam per Nosmet ipsi non semel ea considerare, & expendere curavimus; & tamquam temporum conditioni, rerumque statui congrua, & opportuna, ac necessaria ad optatam pacem, & concordiam inter utrasque Curias, & Clerum & Populum restituendam, firmandamque approbavimus. Horum autem tenor, qui sequitur, videlicet:

TRAT-

T R A T T A T O

DI ACCOMODAMENTO

Tra la S. Sede, e la Corte di Napoli, conchiuso in Roma tra i Plenipotenziarj della Santità di PP. BENEDETTO XIV., e della Maestà di CARLO Infante di Spagna, Re delle due Sicilie.

Approvato e ratificato dalla M.S. sotto 'l dì 8. Giugno 1741. e dalla S. S. a' 13. dello stesso mese, ed anno.

PEr terminar le dispute, e controversie, che da più secoli nel Regno di Napoli sono state in diversi capi tra le Corti laiche, ed ecclesiastiche, e per torre con ciò ogni occasione di discordie tra le due Potestà, la Santità di nostro Sig. BENEDETTO XIV., e le Maestà di CARLO Infante di Spagna, RE delle due Sicilie, per mezzo de' loro Plenipotenziarj muniti delle necessarie facoltà, dopo diligentissimo esame, e matura deliberazione, nella quale per parte di Sua Santità si è inteso il parere di alcuni Signori Cardinali, son convenuti ne' seguenti capitoli, che dovranno da amendue le parti per l'avvenire perpetuamente, ed inviolabilmente osservarsi, col cominciarsene l'esecuzione in tutto ciò che potrà subito, e senza dilazione praticarsi, ed eseguirsi, dopochè questo presente Trattato sarà sottoscritto, e ratificato.

CAPO PRIMO.

Immunità Reale.

TRovandosi la maggior parte delle Comunità del Regno esauste, ed impotenti a soddisfare sì a' pubblici pesi, come a' frutti de' debiti, che si trovano per bisogni pubblici dello Stato aver contratti per lo più con Monasterj di povere Monache, Capitoli, ed altri luoghi, e Comunità Ecclesiastiche; e dall'altra parte per la maniera come ora si riscuotono le pubbliche imposizioni, cadendone la maggior parte del peso sopra la più misera gente necessitate in certi luoghi per un rubbio di macinato a pagare di gabella niente meno di quattro ducati, ed in altri, dove si vive a testatico, un miserabile, che non ha che le sole braccia, colle quali dee mantener se stesso, e tutta la sua povera famiglia, è talvolta costretto a pagare fin otto, o dieci ducati l'anno: quindi S. M. per sollievo de' suoi più poveri sudditi, o di que' luoghi pii, e precisamente de' Monasteri di povere Monache, che per aver la maggior parte delle lor rendite in censi attivi sopra le Comunità, si trovano ridotti in molta strettezza; ha determinato, mediante un general catasto di tutti i beni del Regno, far una più giusta distribuzione de' pubblici pesi. Ma tutto ciò non ostante, de' beni del Regno trovandosi gran parte passata *in manus mortuas*, senza che per essi si paghi un sol quattrino per li bisogni dello Stato, i soli beni posseduti da' laici non possono bastare pe 'l sollievo desiderato de' poveri, e delle Comunità; perciò la Santità di Nostro Signore, attese l'impotenza de' laici, ed avendo ugualmente a cuore il sollievo della più misera gente del detto Regno, e de' luoghi pii, che hanno crediti colle Comunità, aderendo alle istanze di Sua Maestà, è benignamente condiscesa, che per quello, che riguarda l'esenzione, e le franchigie degli Ecclesiastici del Regno di Napoli, si osservi per l'avvenire quanto vien disposto ne' seguenti articoli.

I. Ne' Catasti, i quali si debbon fare, o debbon rinnovarsi per Ordine Regio de tutte le Università del Regno si comprenderanno, e si faranno descrivere tutti li beni di qualsivoglia natura si sieno, posseduti dagli Ecclesiastici Secolari, e Regolari: al qual effetto gli Ordinarj di ogni luogo sforzeranno i renitenti per le vie legali a farne le rivele, darne le assegne, ed a tutt'altro, che sia per essere a ciò necessario: Con dichiarazione però, che detto catasto, e tuttociò si faccia coll'assistenza degli Ordinarj medesimi, de' Deputati del Clero, ed a spese unitamente de' Laici.

II. Fatto che si sarà di mano in mano da ciascheduna Comunità il suo catasto, a' pubblici pesi, che sopra de' beni accatastati si pagheranno da' possessori laici, le Comunità Ecclesiastiche, Chiese ed altri luoghi Pii Ecclesiastici contribuiranno solamente per la metà di quello, che quei tali lor beni pagheranno, se si possedessero da' laici; detratti bensì prima tutti i pesi annessi a' detti beni, che son obbligati a soddisfare; ben' inteso però, che tra questi pesi non sia mai compreso il mantenimento, ed alimento delle persone; la qual suddetta contribuzione per li beni Ecclesiastici, come sopra, dovrà in ciascun luogo, ed Università del Regno cominciar dal giorno, che in esso luogo i laici in vigore del nuovo catasto da farsi, o pure già fatto fino al giorno d'oggi, come si verifica di qualche luogo, cominceranno a pagare i pubblici pesi, senza che debba aspettarsi che il suddetto nuovo catasto sia terminato per tutto il Regno. E considerando Sua Beatitudine, che vi sono moltissime fondazioni nel Regno suddetto, particolarmente di Regolari, fatte nel secolo passato, e nel presente, di rendite assai considerabili, e tali, che compongono forse la maggior parte delle rendite degli Ecclesiastici: e che restando queste esenti, ed immuni dalla detta contribuzione per la facilità, che hanno di provare i loro titoli di prima erezione, la maggior parte del peso si rifonderebbe nelle prime erezioni fatte ne' secoli antecedenti per la pruova, o deficiente, o assai difficile per rintracciarne le fondazione; come anche ne' più poveri luoghi pii, e persone Ecclesiastiche: nè si averebbe il fine desiderato, che si è espresso di sopra, perchè anche i laici oppressi da gravi pesi sarebbero obbligati a contribuire molto più, ed oltre alle lor forze; perciò è anche condiscesa permettere, ed ordinare, che restino sottoposte alla divisata contribuzione anche tutte le fondazioni di ogni sorte, detratti però sempre prima tutt' i pesi, ed obblighi, come sopra. E la suddetta contribuzione sopra i beni passati *in manus mortuas*, si pagherà solamente fino a tanto, che dureranno i presenti bisogni delle Università del Regno, e per questi pesi, che si trovano imposti fino al giorno d'oggi, e non già per quei, che si potranno imporre per l'avvenire.

III. Alla contribuzione, come sopra stabilita, resteranno soggetti i beni posseduti da tutte le Comunità Ecclesiastiche, Chiese, ed altri luoghi pii ecclesiastici, di qualunque sorte si sieno, di Religiosi delle undici Congregazioni, di Gesuiti, di Cavalieri di Malta, e loro Commende, di Mense Episcopali, o Archiepiscopali, di Abazie Concistoriali, o possedute da' Signori Cardinali. Esclusi solamente i beni di quei beneficj, che si assegneranno agli ordinandi in patrimonio sagro, per quella sola rata però, che secondo la tassa Sinodale, o Conciliare importerà il detto patrimonio: ed esclusi anche i beni delle Parrocchie, de' Seminarj, e degli Spedali. E come gravandosi in questa forma tutt' i beni più privilegiati delle Chiese, non è dovere, che a continuo di ciò gode nessun laico alcuna esenzione, la quale venga poi ad accrescere il peso degli Ecclesiastici; perciò il ripartimento de' pubblici pesi dovrà farsi a proporzione di tutt'i beni di qualunque sorte, come si è detto di sopra, realmente posseduti da ogni laico tanto cittadino, quanto forestiere, e de' beni burgensatici posseduti da' Baroni, e di tutti quelli che sono, e saranno descritti nel catasto di ciascheduna Comunità. Laonde volendo il Sovrano esimere per l'avvenire qualcuno da questa contribuzione, l'importo dell'esenzione di esso dovrà ripartirsi, ed accrescersi sopra de' beni degli altri secolari, e non mai sopra quei delle Chiese, e delle Comunità, e luoghi ecclesiastici.

IV. Tutti quei beni delle suddette Chiese, Comunità, e luoghi Ecclesiastici, che saranno sottoposti alla divisata contribuzione, dovranno egualmente pagarle, o che essi gli facciano a mano proprie, o che gli diano in affitto, o colonia. Il colono bensì per la sua porzione colonica dovrà soggiacere a tutti que' pesi, a' quali soggiacciono tutti gli altri laici.

V. Succedendo che dal giorno di oggi in avvenire

qualche Chiesa, Comunità, e luogo Ecclesiastico acquisti nuovi beni di qualunque natura si sieno, dovranno detti beni restare perpetuamente sottoposti a tutti li tributi regj, e pubblici pesi, che si pagano, e pagheranno da' laici.

VI. Quanto poi a' beni patrimoniali degli Ecclesiastici particolari saranno tutti soggetti a tutti quei pesi, a' quali soggiacciono i beni de' laici, a riserva solamente di quella porzione di beni, che secondo le tasse Sinodali de' luoghi, quando non ordinano *ad titulum beneficii*, sarà loro assegnata per titolo dell' ordinazione: la qual porzione, o sia patrimonio sagro dovrà esser affatto immune, ed esente da qualunque peso; e ciò si osserverà ancora per gli ecclesiastici Greci, quantunque abbiano moglie.

VII. I beni, che si assegnano agli Ecclesiastici per patrimonio sagro, giusta la disposizione de' Sinodi locali, e secondo i decreti che hanno fatto, o che faranno i Vescovi, purchè non sieno di minor frutto di ventiquattro ducati annui, e non oltrepassino quello di quaranta, secondo gli ordini, che S. Santità darà a' Vescovi sopra la tassa de' patrimonj; dovranno godere di una totale esenzione, o che gli facciano a mano loro, o che gli dieno in affitto, o colonia; o che siano assegnati al promovendo dal padre, o dalla madre, o da qualunque altra congionta, o estranea persona: con dichiarazione bensì, che di questa esenzione dovranno cominciare a godere solamente dal giorno, in cui l'ordinando ascenderà all' ordine del Subdiaconato, e non prima, quantunque il patrimonio sagro fusse costituito sin da quanto il cherico fu iniziato alla prima tonsura.

VIII. E nell' attual ripartimento, che dovrà farsi de' già detti pesi sopra li beni degli ecclesiastici, e secolari, dovranno intervenirvi, ed esser intesi, come interessati, i Deputati dell' uno, e dell' altro Clero. Così parimente quando dagli amministratori si renderanno i conti in ciascun anno a' soliti Deputati di qualunque Comunità, dovrà intervenirvi un Deputato Ecclesiastico unicamente per invigilare sopra le alterazioni, che avessero potuto succedere dopo il primo ripartimento sopra il più, ed il meno della contribuzione degli Ecclesiastici.

IX. Essendo gli Ecclesiastici renitenti, o morosi a pagare la porzione loro spettante de' suddetti pesi, l'esattore laico esibisca, o mandi la nota di essi al Vescovo, o Ordinario del Luogo, il quale sotto la medesima dia l'*exequatur*, che si proceda contro di loro *per quoscumque quoad executionem realem tantum*: E negandosi dal Vescovo, o Ordinario del Luogo, che possa l'esattore laico ricorrere al Metropolitano, o al Tribunal Misto.

X. L'uso poi delle franchigie da godersi dagli Ecclesiastici dovrà regolarsi a tenore di quello, che trovasi stabilito ne' seguenti articoli.

XI. A' Vescovi, ed altri Ordinarj de' Luoghi dovranno darsi le franchigie a misura della convenienza, e bisogno di ciascuno, avuto riguardo al numero de' famigliari laici, che ognuno di loro ritiene al proprio servigio, che vivono propriamente a loro spese, ed alla limosina di pane, che ciascun di loro è solito di fare: la qual convenienza, e bisogno di ciascun Vescovo a proporzion delle rendite del suo Vescovato, sarà esaminata, e stabilita in Napoli da Monsignor Nunzio Apostolico, e da un Ministro Regio: ed in caso che questi non convenissero, si devolva al Tribunal Misto.

XII. Gli Ecclesiastici del Clero secolare dal giorno, che saranno promossi al Subdiaconato, e non prima, goderanno dell' esenzione di sei tomola di farina l'anno per ciascheduno; e ciò s'intenda tanto vivente il lor padre, quanto dopo la morte di esso.

XIII. Gli ecclesiastici poi del Clero regolare sì dell' uno, come dell' altro sesso, compresi anche i luoghi pii ecclesiastici, e religiosi, come sono i Conservatorj, e simili, goderanno l'esenzione di cinque tomola di farina l'anno per ciascheduna allocata in detti Conservatorj: come anche per ciascun religioso, o religiosa, computati in questo numero quei solamente, che vestono l'abito della religione, tra' quali restano in conseguenza compresi i Professi, Novizj, e Terziarj dell' uno, e dell' altro sesso, che vivono collegialmente.

XIV. A' Seminarj dovrà bonificarsi la franchigia a proporzione del numero di tutti gli Alunni, che mantengono, o laici, o ecclesiastici che sieno, a ragione di cinque tomola per ciascheduno, come anche de' servidori, e ministri laici necessarj al loro attual servizio: purchè ne' gran Seminarj non sieno più di quattro: e ne' piccioli più di due: a riserva de' Subdiaconi, Diaconi, e Sacerdoti, che ivi servissero, a' quali si darà la franchigia di sei tomola, in conformità di quanto si è detto di sopra.

XV. I Subdiaconi, Diaconi, e Sacerdoti goderanno la suddetta franchigia solamente nella patria loro, e ne' Luoghi, dove avran fissato il lor domicilio, o per avervi qualche beneficio, che obblighi alla residenza, quando sono ivi presenti; ma trovandosene assenti, non debbano goderla nè ivi, nè altrove: purchè in qualche luogo dentro lo stesso Regno di Napoli non si trovino impiegati nel servizio di qualche Chiesa, luogo pio, o scuola: perchè allora potranno goderla solamente i Vescovi, ed altri Ordinarj de' luoghi, i quali benchè si allontanino dalla residenza, seguiteranno ivi a godere delle franchigie a proporzione del numero di que' famiglari laici, che, continuando a vivere a loro spese, avranno lasciati nelle rispettive loro Diocesi; come pure delle limosine di pane, che seguiteranno a fare, anche durante la loro assenza; e tutto ciò proporzionatamente alla destinazione, che come sopra si è detto, si farà per ciaschedun Vescovo da Monsignor Nunzio, e da un Ministro Regio, o dal Tribunal Misto in caso di discordia tra loro.

XVI. Le suddette franchigie dagli Ecclesiastici si goderanno in specie, senza poterle vendere, nè donare di sorte alcuna; a riserva del caso di quegli Ecclesiastici, i quali non avendo grano, e non facendo pane in casa, sono obbligati a comprarlo ne' forni pubblici, o pure in piazza; a' quali sarà permesso di vendere la loro franchigia, purchè nol comprino esente dalla gabella.

XVII. Le franchigie, che in alcuni luoghi del Regno si godono dagli Ecclesiastici sopra altre specie di viveri, continueranno a goderle, come le godono presentemente tutte le suddette persone, che goderanno dell' esenzione sopra la farina.

XVIII. Se poi le suddette franchigie, precise quella della farina, in cambio di farle godere in specie, vi fusse già in alcun luogo tra le Comunità, ed il Clero un accordo di pagarle in contanti: In questo caso se l'accordo sarà legittimo, e fatto co' debiti assensi, e se sarà in oltre per minor quantità di quella, che si trova stabilita nel presente trattato, dovrà osservarsi: mà se sarà per quantità maggiore, dovrà moderarsi a proporzione delle franchigie, che dagli Ecclesiastici si goderanno in vigore del presente trattato.

XIX. Si dichiara bensì, che tutto quello, che si è sin qui disposto in materia delle franchigie, non dovrà aver luogo rispetto all' Arcivescovo, Clero secolare, e Seminario della Città di Napoli, per li quali seguiterà a praticarsi inalterabilmente quello che si è per lo più costumato da trent' anni in quà, senz' alcun riguardo a qualunque novità si fusse fatta in contrario: ma lo avrà bensì rispetto a tutto il resto del Regno, non ostante qualsisia consuetudine, o transazione, colla quale fussero state stabilite le franchigie suddette in quantità maggiore.

XX. E pretendendosi dagli Ecclesiastici di qualunque luogo del Regno, che *titolo oneroso* se ne goda da loro sotto nome di franchigia una maggior quantità, se ne dovrà da essi esibire, e provare prontamente il titolo oneroso nel Tribunal Misto: dal quale, giustificato che sia il titolo oneroso, non si mancherà ordinare, che si lasciano godere dagli Ecclesiastici quelle franchigie, che loro converranno di giustizia.

XXI. Questo che si è disposto per li Cherici, e Preti latini, avrà ancora luogo per li Preti, e Cherici Greci, ancorchè sieno ammogliati: i quali dal giorno, che saranno promossi al Subdiaconato, goderanno ancor la franchigia di sei tomola di farina l'anno, e tutte le altre, che in quel tal luogo si godono da' Preti latini sopra altre specie di viveri.

XXII. Finalmente i Cherici, e Diaconi selvatici, gli Eremiti, le Bizzoche, e chiunque patentato, o privilegiato, con qualunque nome si chiami, sia delle Curie Ecclesiastiche, sia de' luoghi pii, e di Abazie, anche Cardinalizie, non dovranno godere di alcuna delle sopradette, o di qualunque altra esenzione; ma ognuno di essi resterà soggetto al pagamento di tutt' i dazj, e di tutte le gabelle, ed a qualunque altro peso, a guisa degli altri laici.

CA-

CAPO SECONDO.

Immunità Locale.

I. Risuggiendosi nel luogo immune qualunque de' delinquenti laici supposto reo di eccettuato delitto, ad ogni istanza, e richiesta del laico Magistrato, cogl' indizj *ad capturam*, concedasi da' Vescovi, e loro Vicarj Generali in Città, e negli altri luoghi da' Vicarj foranei, ed in mancanza di questi dalla persona ecclesiastica più degna, che fa figura di superiore nel luogo, la licenza di trarlo dal sagro asilo coll' intervento di persona ecclesiastica, da destinarsi da' medesimi, e si consegni alla Curia secolare coll' obbligo giurato *in scriptis* di ritenere il reo *nomine Ecclesiæ*, e di restituirlo alla Chiesa in caso si decida, che debba goderla; e non restituendosi, rimanga al Vescovo la facoltà di procedere contra del Magistrato secolare colle pene canoniche di violata immunità.

II. Nel caso che rispetto agli accennati delinquenti la detta licenza fusse negata, dopo ricercata nel modo detto di sopra, sia lecito al Giudice laico, senza timore d'incorrere nelle censure, estrarre il delinquente con tutta modestia, e senza scandolo, coll' obbligo però in iscritto, come sopra, da trasmettersi alla Curia Ecclesiastica del Vescovo.

III. Costituito il reo nelle carceri laicali, si formi dal Giudice secolare il processo informativo sopra il delitto, e nel termine di quattro mesi si esibisca alla Curia del Vescovo; e questi dentro il termine di un mese debba dichiarare se il reo goda, o nò.

IV. Quando poi il Giudice laico fra lo spazio di quattro mesi non esibisca il processo, dovrà il Vescovo richiederlo per la restituzione del reo alla Chiesa; la qual restituzione non potrà dal Giudice laico ritardarsi a forma dell' obbligo fatto nell' atto della consegna. E quando il Vescovo nello spazio prefisso di un mese non avrà dichiarato, s' intenda *eo ipso* devoluto il giudizio al Tribunal Misto.

V. Perchè possa il Vescovo dichiarare, che l' inquisito non goda del benefizio dell' asilo, bastino gl' indizj *ad torturam*.

VI. Dichiarandosi dal Vescovo, che il reo non goda, in tal caso debba cessare l' effetto dell' obbligo fatto dal Giudice laico nell' atto della consegna, detto di sopra: ed all' incontro dall' istesso Giudice laico dovrà farsi nuovo obbligo del tenore di quello detto di sopra, di rimettere il reo in Chiesa, qualora il medesimo abbia nella sua difesa purgati gl' indizi sopra la qualità, che rende il delitto eccettuato; restando ciò a carico della coscienza dello stesso Giudice laico.

VII. Dal giudizio del Vescovo non si ammette al reo alcun ricorso, ma potranno tanto il Fisco laico, quanto il Fisco Ecclesiastico ricorrere al Tribunal Misto, al quale sia lecito impinguare, o ordinare nuovo processo, quando così stimi bene.

VIII. Che sotto nome di Vescovo s' intendano i veri Vescovi, e non già i Prelati inferiori di qualunque specie, quantunque abbiano proprio, e separato territorio, o giurisdizione quasi Episcopale, dovendosi per tali luoghi esenti ricorrere o al Vescovo Diocesano, se il luogo è nella Diocesi, o pure al viciniore; alla riserva bensì di que' Prelati inferiori, che avessero ottenuto, o che ottenessero dalla Sede Apostolica un special Indulto di procedere in queste cause d' immunità locale.

IX. Non goderanno per l' avvenire del beneficio dell' asilo tutt' i seguenti.

X. Gl' incendiarj, cioè coloro, che *dolo malo*, *&* *data opera* metteranno, o faranno mettere fuoco, o che *scienter* daranno ajuto, o consiglio a chi mettesse fuoco a qualunque Chiesa, luogo sagro, o religioso, o a qualunque casa abitabile, sita tanto in Città, e luoghi abitati, quanto fuori di essi: come altresì a' tugurj costrutti *ad instar domorum* soliti abitarsi da' contadini, o pastori, o sopra gli armenti, e le greggi, alle vigne, seminati, oliveti, selve, o qualunque altro podere elborato, coltivato, e fruttifero.

XI. I ricattatori, cioè a dire coloro, i quali conducono, o trasportano violentemente, o dolosamente *de loco ad locum* uomini, e donne, ivi ritenendogli per obbligargli a riscattarsi: Come altresì coloro, che per via di ambasciate, o lettere chieggono danaro, o altra cosa con minaccie di ammezzare le persone, o incendiare i beni di quei, a' quali son dirette, in caso che non faccian quello, che chieggono.

XII. Coloro, che *scienter*, *dolo malo*, *&* *animo necandi* compongono, vendono, o propinano il veleno, quantunque non sia seguita la morte della persona, che voleva avvelenarsi, e nè tampoco abbia la medesima in effetto per qualche fortunato accidente preso il veleno.

XIII. Coloro, che fanno assassinare, o che per commessione data loro assassinano, o che a' suddetti scellerati danno ajuto, o consiglio, quantunque non vi sia seguita la morte; purchè però *deventum fuerit ad actum proximum*, *hoc est ad insultum*, *ita ut intervenerit vulnus*.

XIV. I grassatori, e ladri di strade pubbliche, e vicinali, anche per la prima volta, che commettessero un tal delitto, quantunque senz' alcuna offesa della persona del derubato.

XV. Coloro, che di notte tempo aprono con chiavi false, o adulterine, con grimaldelli, ed altri strumenti le porte delle case, botteghe, fundachi, e magazzini, o pure che rompono, e bruciano le suddette porte, o che entrano in tali suddetti luoghi per li tetti, o finestre, o per aperture fatte nelle muraglie, e rubano tanta quantità, per la qual cosa meritano secondo le leggi comuni, o municipali la morte.

XVI. Così parimente coloro, che in tempo di notte sotto nome di Corte, o con falsi pretesti di esser Ministri della giustizia, si fanno aprire dagli abitatori le porte delle Case, ed ivi entrati rubano, o fanno violenza all' onestà delle donne di detta casa.

XVII. I falsificatori di cedole, o sieno fedi di credito, o di altre scritture de' pubblici Banchi, come altresì coloro, che falsificano ordini, per mezzo de' quali in pregiudizio della pubblica fede esiggono danaro d' altri depositato ne' pubblici Banchi.

XVIII. I Mercatanti fraudolentemente decotti, i quali fingendo di esser falliti, nascondono il loro avere in frode de' loro creditori.

XIX. I Regj tesorieri della Città di Napoli, ed i Percettori generali delle Provincie, i quali ritenendo, o ricevendo danaro regio dagli officiali inferiori, o da altri debitori della Regia Camera, per trasmetterlo alla cassa generale, commettono furto, o falsità in somma, che abbia luogo la pena ordinaria. Così pure il cassiere maggiore, o gli altri Officiali, e Ministri de' pubblici Banchi, che rubbano da quelli il danaro in tanta quantità, che perciò debbano soggiacere alla stessa pena ordinaria. I Conservatori de' pegni, e gli altri Ufficiali, e Ministri de' pubblici Monti, che rubassero i pegni in tanta quantità da dover soggiacere alla medesima pena. E per ultimo coloro, i quali essendo pubblici cassieri delle Università del Regno, rubbano il danaro della cassa pubblica nella stessa notabile, e punibile quantità.

XX. Tutt' i delinquenti, o rei di delitto di lesa Maestà nel primo, e secondo capo. E nel secondo capo, per quello che appartiene ad offese personali, fatte a' Ministri, ed Officiali per ragione del loro officio, debbano intendersi compresi coloro solamente, i quali facessero offesa personale, e non verbale a quei Ministri, ed a quei Ufficiali, che amministrano giustizia, ed esercitano giurisdizione, comunicata loro immediatamente dal Sovrano, e non già dagli utili Padroni, e Baroni de' luoghi.

XXI. Coloro, che per forza estraggono, o fanno estrarre i rei dalla Chiesa, o qualsivoglia altro luogo immune.

XXII. Coloro, che tanto nelle Chiese, quanto ne' Cimiterj, o in qualunque altro luogo immune commettono omicidj, mutilazioni di membri, o qualsisia altro delitto, per cui *de jure communi intrat pœna sanguinis, aut triremium*; Come altresì coloro, che uscita dalle suddette Chiese, e luoghi immuni commettono i medesimi delitti.

XXIII. Coloro, che si abusano del confugio, anche per la prima volta, si estraggano da quello d' ordine del Vescovo, e d' ordine del medesimo si trasportino in altra Chiesa; nel qual trasporto non possano essere molestati dalla Curia secolare *sub pœna violatæ immunitatis*; e s' intimi loro, che abusandosi del confugio per la seconda volta; sarà dichiarato dal Vescovo, che non godono più veruna sorte d' immunità Ecclesiastica. Ed affinchè da' Vescovi del Regno possa farsi speditamente una tal dichiarazione, sarà da Sua Santità conceduta loro una volta per sempre la facoltà, acciocchè non debbano in ciascun caso, che potrà occorrere, di doverne

far

far uso, scriverne a Roma per ottenerla.

XXIV. Che a coloro, che si rifugiano nelle Chiese, o luoghi immuni, i Vescovi, i Vicarj foranei, o chiunque fa figura di superiore Ecclesiastico in Città, o in qualunque altro luogo della Diocesi, faccian subito togliere le armi, implorando quando vi sia di bisogno, il braccio della Curia secolare; la quale facendo istanza a' suddetti Superiori Ecclesiastici, che si levino le armi dalla Chiesa, e luoghi immuni, sieno tenuti i medesimi dare la licenza di estrarle coll'intervento di persona Ecclesiastica, e non volendosi accordare da' suddetti Superiori Ecclesiastici la licenza, sia lecito alla Potestà secolare estrarre le dette armi: le quali anche nel caso, che si tolgano a' rifugiati da' Superiori Ecclesiastici, dovranno consegnarsi al Magistrato laico, premessa la protesta da farsi dalla medesima persona Ecclesiastica a tenore del *Cap. Prælatis de homicid. in 6.*

XXV. Qualora dovrà farsi qualche perquisizione in Chiesa, o in altro luogo immune, di cosa rubata, o di contrabando, o di scrittura, o di danaro, o robbe occultate da' contumaci, o che in qualunque maniera possano al Fisco appartenere; dovranno i Ministri (senza però esser tenuti a manifestare il luogo preciso, ed individuo) chiederne la licenza a' Superiori Ecclesiastici, la quale dovrà accordarsi in Città dal Vescovo, e negli altri luoghi della Diocesi da' Vicarj foranei, ed in lor mancanza dalla persona più degna, che fa figura di superiore Ecclesiastico (eccettuati però i Monasterj di Monache, e Conservatorj di donne:) ottenuta la licenza, si farà la perquisizione coll'intervento di persona Ecclesiastica, e ritrovandosi contrabando, o robba rubata, o qualunque altra roba, o cosa delle dette di sopra, premessa dalla medesima persona Ecclesiastica la protesta da farsi a tenore del *Cap. Prælatis de homicid. in 6.* si estrarrà, e si consegnerà alla Curia laicale: anzi che chiedendosi dalla medesima la licenza suddetta a' Superiori Ecclesiastici, se le fusse negata; potrà in tal caso da se stessa procedere alla detta perquisizione, ed estrazione, senza timor d'incorrere nelle censure, a riserva però sempre, come sopra de' Monasterj di Monache, o de' Conservatorj di donne.

XXVI. Per l'avvenire non goderanno il beneficio dell'Immunità i seguenti luoghi.

XXVII. Le Chiese rurali esistenti fuori delle Città, e luoghi abitati, nelle quali non si conserva il Venerabile, eccettuatene le Parrocchie, e le Chiese filiali delle medesime, nelle quali si esercita la cura delle anime; con dichiarazione, che tanto rispetto alle indette Chiese rurali riserbate, quanto a riguardo di tutte le altre Chiese, che sono in Città, ed altri luoghi abitati, non debba il beneficio dell'asilo estendersi, quanto all'esteriore, ad altro che all'atrio, quanto sia circondato di muro, a' portici, scale, e porte, così anteriori, che laterali, ed alla facciata anteriore solamente.

XXVIII. Le Cappelle, e gli Oratorj esistenti nelle case de' particolari, o Magnati, quantunque abbiano privilegio di Cappelle pubbliche, e l'adito in istrada pubblica. Così parimente tutte le Cappelle delle fortezze, e castelli chiusi, ancorchè si conservi in esse il Santissimo Sagramento.

XXIX. I Campanili separati dalle Chiese, e dalle muraglie di esse.

XXX. Le Chiese dirute, ed abbandonate colla precedente profanazione, che si ordinerà a' Vescovi, ed Ordinarj de' luoghi respettivamente di fare.

XXXI. Gli orti, e giardini, ed altri luoghi di Chiese, o di qualsisia altra casa religiosa, i quali non sono circondati da muraglie, e non sono compresi nella clausura.

XXXII. Le botteghe, e le case attaccate alle muraglie delle Chiese, o de' Monasterj, o di qualsisia altra casa religiosa, quantunque abbiano interna comunicazione colle medesime, purchè non sieno comprese nella clausura.

XXXIII. Le case, in cui abitano i Sacerdoti, o altri Ecclesiastici, ancorchè abbiano l'ingresso nella Chiesa; eccettuatene però le case, ove abitano Parrochi, ed altri Ecclesiastici destinati alla cura, e custodia della Chiesa, purchè bensì tali case si abitino da essi stessi, e non da altri: le quali avendo l'immediata comunicazione interiore colla stessa Chiesa, goderanno del sagro asilo, non ostante, che abbiano la porta coll'uscita in istrada pubblica.

XXXIV. La Bolla della santa memoria di Clemente XII., che incomincia: *In supremæ justitiæ solio*: per ciò che riguarda omicidj, rispetto all'immunità locale, avrà luogo nel Regno di Napoli nella maniera stessa, che ha luogo nello Stato Ecclesiastico, in tutto ciò, che non è contrario alla presente disposizione. Anzi sapendo la Santità di Nostro Signore non senza dispiacere del suo pietosissimo animo, quanto sia grande il numero degli omicidj, che succedono ciascun anno nel detto Regno; acciocchè col rigor delle pene possa porsi qualche freno a tanto male, permette, e concede, che tutti gli omicidj cogl'andiaj *ad capturam*, e col praticar tutto il di più, che si dispone negli *artic. I., e II.* di questo capo, sieno estratti da qualunque luogo immune, e custoditi nel carcere laicale, colla condizione bensì, che se l'omicidio commesso sarà stato affatto casuale, o *ad justam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ*, l'autor di tal omicidio dovrà subito rimettersi in piena libertà, rimanendo a' Giudici laici la facoltà di procedere contra tutti gli altri omicidj a tenor delle leggi, e di tanto, che si è disposto in questo capo per quei rei, che si potranno estrarre da' luoghi immuni.

XXXV. Siccome ancora dovranno aver luogo nel Regno di Napoli la Costituzione di Gregorio XIV. che incomincia: *Cum alias*: e l'altra di Benedetto XIII. che incomincia: *Ex quo Divina disponente Clementia*: in tutto ciò, che parimente non sarà contrario alla presente disposizione.

CAPO TERZO.

Immunità Personale.

I. A Riserva de' soli veri Cherici, che hanno i requisiti prescritti da' Sagri Canoni, e delle persone religiose dell'uno, e dell'altro sesso, che vestendo l'abito religioso vivono collegialmente sotto la disciplina, ed ubbidienza de' legittimi superiori, o pure, che si trovano destinati da' loro legittimi superiori agl' impieghi necessarj fuori de' Monasterj, i quali tutti debbano godere il privilegio del foro in conformità de' Sagri Canoni: ogn'altra persona, con qualunque nome si chiami, goderà, o potrà pretendere di godere esenzione alcuna del foro laicale. Eccettuati solamente i Cursori de' Vescovi, a' quali si farà godere quell'esenzione, che si dirà qui appresso.

II. I Cherici conjugati, i quali hanno i requisiti prescritti dal S. Concilio di Trento *cap. 6. sess. 23. de reform.*, e che non eserciteranno atti, o negozj indegni dello stato Chericale, debbano godere il privilegio del foro in tutte le cause puramente criminali, che vengono criminalmente trattate; ma non già rispetto alle cause criminali, che riguardano l'interesse delle Parti, e che si trattano in forma di giudizio civile: ma sì per queste, come per tutte le cause civili rimarranno sottoposti alla cognizione, e determinazione de' Giudici laici, da' quali potrà procedersi contra di essi coll'esecuzione solamente *super bonis*; ma se per mancanza di beni fusse bisogno di carcerarli, se ne dovrà dimandar prima l'*exequatur* al Giudice Ecclesiastico, dal quale non dovrà negarsi. Affinchè poi tali Cherici conjugati godano senza verun contrasto delle Curie laicali il suddetto privilegio del foro, dovrà essere lor cura di giustificare ogni anno avanti l'Ordinario del luogo, in cui hanno il domicilio, di aver osservati gli accennati requisiti, e di riportarne dall'istesso Ordinario una declaratoria in iscritto da concedersi *gratis*. Le mogli poi, e i figli de' medesimi non dovranno godere di verun privilegio del foro *nec durante, nec soluto matrimonio*.

III. Rispetto al delitto dell'assassinio commesso da qualunque Cherico, o altra persona Ecclesiastica, prevenendo il Giudice laico nella cattura dell'inquisito, potrà ritenerlo *nomine Ecclesiæ* nelle carceri laicali, e formare il processo: ma prima di procedere alla sentenza, ed all'esecuzione della medesima; dovrà aspettare la declaratoria del Tribunal Misto *super qualitates assassinii*, la quale dovrà darsi dal medesimo, veduto il processo fatto dalla Curia laicale, *servatis servandis*, e sentito il reo nelle sue difese: per lo qual'effetto dovrà dalla Curia laicale esibirsi il processo al suddetto Tribunal Misto dentro lo spazio di quattro mesi.

IV. Trovandosi qualunque persona Ecclesiastica con robba di contrabando, non sarà lecito alle Curie, e Ministri laici di arrestarne, o carcerarne la persona.

V. Po-

V. Potranno i Vescovi, ed altri Ordinarj, che tengono giurisdizione quasi Vescovile, avere un numero prefisso di Cursori, cioè due, o tre coloro, che hanno picciole Diocesi: il doppio numero, cioè quattro, o sei, secondo la loro ampiezza, quei, che governano Diocesi mediocri: il triplo coloro, che hanno le Diocesi più grandi secondo la pianta, che se ne farà: dodici l'Arcivescovo di Napoli, e dodici parimente Monsignor Nunzio.

VI. A' detti Cursori, quando realmente esercitano il lutto impiego, sarà lecito portar armi non proibite dalle Regie Prammatiche; purchè dopo essere stati destinati al carico di Cursori, producano in Napoli al Reggente della Gran Corte della Vicaria, in Terra di lavoro al Commessario di Campagna, e nelle altre Provincie del Regno al Preside provinciale, l'autentico documento di non trovarsi inquisiti, e dieno a' medesimi notizia della patente di Corsore ottenuta dal Vescovo, o da altro Ordinario, cui debbano servire.

VII. I suddetti Cursori, durante il loro impiego, ed esercizio, goderanno l'esenzione del foro laicale, in quanto alla carcerazione personale per le cause civili, miste, e criminali. Ciò bensì dee intendersi per quelle sole cause, che non meritano la pena della morte, o di galera; nelle quali procederanno contra di essi, o i Governatori regj viciniori, o altri Giudici, e Ministri regj, siccome più piacerà a Sua Maestà; ma non già le Corti Baronali, alle quali sarà solamente permesso di arrestarli per li suddetti delitti, e di darne parte al Giudice, o Ministro Regio, che dovrà procedere.

VIII. Nel caso, che dalla sentenza del Vescovo, o di altro Ordinario in ciascuna delle suddette cause appartenenti a' Cursori, alcuno si sentisse gravato, e volesse avvalersi dell'appellazione, del ricorso, o di altro rimedio dalle leggi approvato; potrà ciò fare, o al Metropolitano, o al Tribunal Misto: e questo per non gravar le parti, destinerà due Giudici *in partibus*, uno Ecclesiastico da eleggersi da' Ministri ecclesiastici del Tribunal Misto, e l'altro da eleggersi da' Ministri laici del medesimo Tribunale: e questi due Giudici decideranno la causa in grado del rimedio proposto. E quando avvenisse, che costoro nel giudicare fossero discordi, la causa debba giudicarsi dal medesimo Tribunal Misto, la sentenza del quale senz' appellazione alcuna dovrà eseguirsi. Per quelle cause poi spettanti a' Cursori de' Metropolitani, e di altri Prelati soggetti immediatamente alla Sede Apostolica, le quali saranno giudicate in prima istanza da' medesimi Metropolitani, o da altri Ordinarj esenti, l'appellazione, o qualunque altro de' suddetti rimedj dovrà indrizzarsi al Tribunal Misto: il quale giudicherà nella forma detta di sopra.

IX. Per minorar ancora il numero degli esenti, dovranno gli ordinarj de' luoghi da ora innanzi servirsi de' Cherici per Ministri delle loro Cancellerie; e volendosi prevalere di secolari, goderà il privilegio il solo Cancelliere, o sia Mastrodatti della Curia, nella maniera bensì detta di sopra per li Cursori.

X. Oltre a' Cursori, ed al Cancelliere, o Mastrodatti, nella maniera spiegata di sopra, niun'altra persona laica, quantunque patentata sotto qualunque nome, e titolo, come nè pure i Romiti, e Cherici selvatici, goderà esenzione alcuna dal foro laicale.

XI. Avendo udito Sua Santità, che alcuni Vescovi del Regno, dopo aver condannato per omicidj, ed altri gravi, e capitali delitti, alla pena della galera in vita, o pure per sette anni, o al carcere per detto tempo qualunque delinquente Cherico, o Ecclesiastico del suo foro; si avanzano assolverli con ammetterli a composizione pecuniaria: quindi è, che per togliere lo scandalo de' popoli, ed i pericoli, che possono succedere nel vedere i parenti dell'ucciso non solo ripatriare, ma anche in piena libertà l'omicida: ordina, che in avvenire non debbano, nè possano assolvere per via di composizione pecuniaria tali delinquenti; e che non ostanti tali composizioni ed assoluzioni, che in avvenire fossero fatte da' medesimi Vescovi, il delinquente così assoluto possa carcerarsi; e punirsi colla pena medesima, specificata nella sentenza, da' Metropolitani; ed in caso che la composizione, ed assoluzione fosse fatta dal Metropolitano, possa il Vescovo viciniore far carcerare, e punire il delinquente; ed il Vescovo sarà obbligato a restituire alla parte il danaro, che avesse ricevuto.

CAPO QUARTO.

Requisiti de' Promovendi agli Ordini.

AVendo la Sede Apostolica in varie occasioni, e tempi presi diversi espedienti, per moderare nel Regno di Napoli il numero degli Ecclesiastici, e specialmente Gregorio XV., quando con decreto di una Congregazione particolare di Signori Cardinali del 1. di Luglio 1623. furono a quest'effetto stabilite alcune profittevoli ordinazioni, e non essendosene finora veduti quelli effetti, che si desideravano: quindi bramando Nostro Signore dare a questo disordine pronto, ed efficace riparo, e che nel tempo medesimo si stabilisca in esso una disciplina, in vigor della quale gli Ecclesiastici del Regno si rendano veramente utili alla Chiesa, e di edificazione a' popoli; si è perciò la Santità Sua compiaciuta commetterne l'esame ad alcuni Signori Cardinali, i quali, avendo su di ciò fatte le dovute diligenze, finalmente sono in istato di consigliar Sua Beatitudine a pubblicare un decreto, che contenga in sostanza i seguenti punti: con dichiarazione però, che con questo non s'intenda in cos' alcuna derogare agli usi, e consuetudini di quelle Diocesi, dove si osserva maggior disciplina.

I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima tonsura, se non che a titolo di Beneficio, o Cappellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendono almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sagro nella Diocesi del promovendo.

II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa conferir la prima tonsura a qualche giovane, benchè non abbia verun beneficio, potrà farlo; ma nel solo caso, che abbia il medesimo una pensione Ecclesiastica perpetua della rendita, che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella sua Diocesi, o l'intero Patrimonio: il quale, per evitar qualunque frode ed inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse, e dovrà regolarsi a tenore della tassa sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta.

III. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o pensione Ecclesiastica perpetua, nella maniera spiegata di sopra, o dell'intero patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima tonsura, il quale, dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorare almeno per un triennio in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico, e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'abito Chericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle Feste di Precetto di ciascuno de' tre anni, non abbia servito a qualche Chiesa, nella maniera, che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta, computando questo servizio con la dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico.

IV. Volendo qualche giovane condursi in qualche pubblica Università, o in altro luogo a fine d'ivi applicarsi alle scuole, ed agli studj, potrà farlo: ed il tempo, che ivi dimorerà, potrà servirgli per requisito a fine di prendere la prima tonsura, come se stasse in un Convitto Ecclesiastico; purchè però lo faccia con la permissione del proprio Vescovo, e con le sue lettere commendatizie si presenti al Vescovo del luogo, e con la direzione di questo si faccia assegnare al servizio di qualche Chiesa, portando l'abito chericale, e prestando quivi per un triennio, o almeno per la maggior parte di ciascuno de' tre anni, come sopra, quel medesimo servizio alla Chiesa assegnatagli, che presterebbe, dimorando nella propria Diocesi; con condizione espressa, che volendo essere iniziato alla prima tonsura, debba ottenere le lettere testimoniali del Vescovo del luogo, dove ha dimorato, *de vita, & moribus*; e di aver esattamente adempito quanto gli è stato prescritto: a vista delle quali potrà esser promosso.

V. Dal qual obbligo si debbano eccettuar solamente coloro, che sono artati cioè a dire, che sono chiamati in virtù della fondazione a qualche beneficio, o qualche Cappellania Ecclesiastica vacante: i quali potranno promoversi alla prima tonsura: quantunque non abbiano potuto osservar le regole prescritte: cioè la delezione

ne dell'abito Chericale, la frequenza delle scuole, e de' Sagramenti, ed il servizio triennale della Chiesa, e benchè non abbiano l'età ne' precedenti articoli determinata, ove si tratti di beneficj fondati prima del S. Conc. di Trento: con dichiarazione in oltre che delle disposizioni di sopraccennate, s'intendano eccettuati coloro, che sono artati nel solo caso, in cui il beneficio, o la Cappellania sia veramente Ecclesiastica, cioè fondata coll'autorità Ecclesiastica perpetua, e debba provvedersi *titulo collativo*, o d'istituzione, e che i padroni di essi non possano differire oltre al tempo stabilito da' Sagri Canoni la nomina, e presentazione a' medesimi: e con condizione finalmente, che le rendite di detti Beneficj, e Cappellanie Ecclesiastiche debbano, detratti i pesi, costituire almeno la metà di quel che importa la tassa del patrimonio sagro stabilita nella propria Diocesi del promovendo.

VI. E perchè talvolta essendo molti chiamati allo stesso Beneficio, o Cappellania Ecclesiastica, sono gli Ordinarj costretti a conferire a tutti la prima tonsura a fine di rendersi capaci del Beneficio, o delle Cappellanie, donde ne siegue l'inutile moltiplicità de' Cherici, non potendo il Beneficio, o Cappellanie conferirsi, che ad un solo. perciò quando questo accada da ora innanzi, basterà, che presentandosi nel tempo congruo avanti il proprio Ordinario coloro, che pretendono aver diritto al controverso Beneficio, o Cappellania, e ritrovandosi dal medesimo idonei così *quoad scientiam*, che *quoad bonos mores*, e che non abbiano impedimento Canonico, e per esser promossi alla prima tonsura, spedisca loro le lettere testimoniali sopra la detta idoneità, e di non aver impedimento Canonico, per esser promossi alla prima tonsura: in virtù delle quali potranno essi istituire la loro pretensione, e proseguir la causa avanti al Giudice Ecclesiastico anche in concorso di Cherici pretendenti; appunto come se avuta avessero già la prima tonsura: la quale potrà poi conferirsi a colui, che terminata la causa, avrà ottenuto il Beneficio, o Cappellania, riputandolo a tal effetto artato, e facendogli godere que' privilegj, che a' medesimi di sopra sono stati conceduti.

VII. Dopo essere stati così ordinati alla prima tonsura, dovranno tutti i Cherici, compresi anche gli artati, seriamente applicarsi così allo studio, come alle opere di pietà, per rendersi degni di ascendere agli Ordini sagri, avendo l'età legittima: al qual effetto dovranno continuar a dimorare in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico, e non potendo ciò fare, dovranno almeno prestare per ogni anno, o per la maggior parte di esso come sopra, nella Chiesa loro assegnata dal proprio Ordinario, quel servizio, che dal medesimo verrà loro prescritto, o dimorando in qualche Università, o altro luogo, per proseguir le scuole, e gli studj, dovranno adempir quelle medesime cose di sopra ordinate per coloro, che debbono essere iniziati alla prima tonsura.

VIII. Dovranno tutti i Cherici così di prima Tonsura, come di Ordini minori far costare nel principio d'ogni anno avanti gli Ordinarj de' luoghi, ne' quali hanno il domicilio, di avere osservati i requisiti del S. Concilio di Trento intorno all'abito, e tonsura chericale, ed intorno a tutte le altre cose stabilite di sopra; e ciò mediante l'attestazione del proprio Rettore, o Superiore del Seminario, o Convitto Ecclesiastico per quei, che sono in Seminario, o in Convitto Ecclesiastico; e per quei Cherici, che non sono in Seminario, nè in Convitto Ecclesiastico, mediante le attestazioni de' Parrochi, e Rettori delle Chiese, alle quali sono ascritti, intorno alla delazione dell'abito, e tonsura chericale, frequenza de' Sacramenti, e servizio della Chiesa, e con le attestazioni de' Maestri, e Lettori intorno alla continuazione nelle scuole, studj, ed alla delazione dell'abito, e tonsura chericale. Ed all'incontro dovranno li stessi Ordinarj tener pubblicamente appesa nella Sagrestia della lor Cattedrale, affinchè possa da tutti leggersi, una tabella, in cui dopo di aver riconosciuta la sussistenza delle dette attestazioni, le quali dovranno rimanere nella loro Cancelleria, faranno scancellare dalla medesima ogni anno i nomi di coloro, che ritroveranno non avere esattamente osservati i requisiti predetti: e per lo contrario faranno registrarvi i nomi solamente di quei, che gli avranno osservati, ai quali conseguenteranno ogni anno *gratis* una declaratoria in iscritto, acciocchè possa da' medesimi senz' alcun contrasto godersi di tutt' i privilegj chericali. De' quali privilegj all'incontro non goderanno que' Cherici di prima tonsura, o di ordini minori, che, per non avere osservati i suddetti requisiti, saranno stati cancellati dalla detta tabella, da tenersi pubblicamente in Sagrestia, e non avranno la menzionata declaratoria del Vescovo.

IX. I Vicarj Capitolari non potranno da ora innanzi senza il voto del pieno Capitolo, da darsi nel luogo solito Capitolare per maggioranza di voti segreti, da calcolarsi secondo il costume di ciascun Capitolo, e da registrarsi negli atti Capitolari, concedere le lettere dimissoriali a laici, benchè sieno realmente artati per ragion di Beneficio, o di Cappellania, che sia veramente ecclesiastica nel modo spiegato all'*Art. V.*, o pure a coloro, che avendo già la prima tonsura, sono presentati a qualche beneficio, o Cappellania, che *actu requirat certum ordinem*; e con l'espressa condizione, che così nell'uno, che nell'altro caso colui, che chiede di esser promosso, non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo antecessore, ma, ove si tratti di persone, che non sono veramente artate nel senso di sopra accennato, non potranno concedere le lettere dimissoriali, nè pure *post annum sedis Ecclesiæ*, senza una espressa licenza della Sagra Congregazione del Concilio.

X. Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori, o agli Ordini sagri, contro la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopr'accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall'esercizio dell'Ordine già conferitogli; e chi l'avrà così ordinato, o pure gli avrà a tale effetto concedute le dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli ordini, e dall'esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore con l'uso Pontificale, sarà sospeso per sempre dell'esercizio de' medesimi; e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall'esercizio dell'Officio, e de' suoi Ordini.

CAPO QUINTO.

Visite, e rendimento di Conti delle Chiese, Estaurite, Confraternite, Ospedali, Conservatorj, ed altri simili luoghi Pii fondati, e governati da' laici.

I. A Riserva delle Chiese, e luoghi Pii, che sono sotto l'immediata Regia protezione, sia perchè sono di Regia fondazione, e dotazione, o perchè *ex titulo fundationis* sono state messe sotto l'immediata protezione Regia, si potranno da' Vescovi, ed altri Ordinarj de' luoghi visitare, *quoad spiritualia tantum*, tutte le Chiese, Cappelle, Staurite, Confraternite, ed altri simili luoghi Pii laicali amministrati, e governati da laici, ancorchè per qualunque altro titolo, diverso dagli espressi di sopra, sieno sotto la Regia protezione.

II. Oltre a ciò si potrà da' medesimi Vescovi, ed Ordinarj destinar persona, che co' Razionali, o siano Deputati, che saranno eletti da chi spetta secondo il solito, intervenga alla revisione de' conti, che ciascuno anno impreteribilmente si dovranno rendere dagli amministratori de' suddetti luoghi Pii non sottoposti all'immediata Regia protezione, come si è detto di sopra. Con questo bensì che la detta persona destinata dal Vescovo, o sia Ordinario, debba intervenirvi *omnino gratis*, e senza interesse del luogo Pio.

III. Dopo fatto l'esame, e revisione de' conti, risultando da essi, che gli Amministratori sieno debitori, e perciò venendo significati, la significatoria si dovrà spedire da' suddetti Razionali, Deputati, insieme con la persona destinata dal Vescovo: e tal significatoria, spedita nella maniera suddetta, avrà la via esecutiva, *prout de jure*.

IV. La persona, in tal forma significata, rimarrà *ipso facto* privata dell'esercizio del suo impiego, nè potrà essere ammessa, o reintegrata nell'esercizio, se non nel caso, che paghi immediatamente dopo la significatoria, o pure in grado di revisione venga assoluta dal Giudice. L'esecuzione poi della significatoria, trattandosi di persone laiche, dovrà farsi dal Giudice laico, e contro delle persone Ecclesiastiche, dovrà farsi dal Giudice ecclesiastico.

V. Dovrà il Tribunal Misto, da erigersi in Napoli, invigilare, e soprintendere, che quanto ne' precedenti arti-

articoli si è disposto interno alla visita, e rendimento de' conti degli Ospedali, Staurite, Confraternite, ed altri luoghi Pii laicali governati, ed amministrati da' laici, che non sono sotto l' immediata Regia protezione nel modo spiegato di sopra, sia fedelmente osservato, con l' invigilar primieramente, che gli Amministratori de' suddetti luoghi Pii rendano infallibilmente ogni anno i conti nella maniera spiegata nel precedente numero secondo. 2. Col decidere tutte le liti, che possono insorgere ad occasione, ed intorno al rendimento de' conti. 3. Dovrà il medesimo Tribunale Misto invigilare, e soprintendere, che i suddetti luoghi Pii sieno bene amministrati, con farsi delle lor rendite l' uso, che si conviene, secondo la natura, e gli obblighi di ciascuno di essi.

VI. I luoghi Pii, che sono amministrati e governati da sole persone Ecclesiastiche debbano solamente visitarsi dagli Ordinarj tanto nello spirituale, quanto nel temporale, purchè non sieno sottoposti all' immediata Regia protezione nella maniera spiegata di sopra.

CAPO SESTO.

Cause, e delitti, ne' quali i Giudici Ecclesiastici potranno procedere anche contro de' Laici.

I. OLtre alla materie di fede, ed a' delitti di eresia, che non si controverte, che sieno di privativa cognizione de' Vescovi, i Laici, i quali avranno la sagrilega temerità di celebrar la Santa Messa, e di esercitare altre funzioni all' Ordine sagro appartenenti, o di ascoltare le sagramentali confessioni, saranno privativamente processati e puniti dalla sola Potestà Ecclesiastica.

II. La cognizione, e punizione del delitto di poligamia parimente apparterà alla sola Potestà Ecclesiastica.

III. Spetteranno parimente a' soli Giudici Ecclesiastici privativamente le cause matrimoniali, nelle quali si tratti sopra la validità, o invalidità sì del matrimonio, come degli sponsali.

IV. Così pure saranno di privativa giuridizione Ecclesiastica le cause beneficiali, purchè non si tratti di juspatronati regj, o feudali, per quelle sole cause, la decisione delle quali principalmente dipende dal vedere, se il patronato sia annesso, o no, al feudo, o *de universitate bonorum* negli altri patronati laicali.

V. Oltre a' suddetti casi non dovrà porsi impedimento alcuno a' Superiori Ecclesiastici di procedere contra i laici, secondo la disciplina della Chiesa, e le regole canoniche, con sole pene spirituali, anche di censure, contro de' peccatori pubblici, e scandalosi, e precise contro de' sagrileghi, degli adulteri, de' concubinarj, degli usurari, de' bestemmiatori, e consimili.

VI. Con dichiarazione finalmente, che de' delitti, come di furto della sagra Pisside con le particole consegrate, di bestemmia, e simili, se dal processo risulterà, che il reo laico sia sospetto di eresia, dovrà il Giudice laico, secondo quel che fin' ora si è praticato, e si pratica in Regno, rimetterlo al Giudice ecclesiastico, *ut procedat super haresi*; dal qual Giudice ecclesiastico, proferita che egli avrà la sua sentenza, o assolutoria *ab haresi*, o condannatoria, dovrà poi con la solita potestà del *cap. Praelatis de homicid. in 6.* consegnarsi il reo al Giudice laico, *ut procedat ad ulteriora*.

CAPO SETTIMO.

Introduzione de' libri forastieri.

PRima di permettersi l' estrazione de' libri forastieri della Dogana di Napoli; se ne farà de' libri dar nota, cioè una copia dell' originale, che suol darsi al Ministro Regio destinato su questo affare, al Signor Cardinale Arcivescovo; dal quale dopo si farà esaminata con tutta la maggior brevità possibile, per non essere di danno a' poveri Libraj, in caso vi trovi libri contrarj alla nostra S. Fede Cattolica, ed a' buoni costumi, se ne manderà dal medesimo nota al suddetto Ministro Regio, acciocchè possa da lui farsene il debito uso, per impedire il corso a' libri notati, come perniciosi, primachè sieno stati esaminati da' Teologi, e da altre persone abili. E questo stesso si praticherà nelle Città capi di Provincie, quando occorrerà, che vi s' introducano libri da paesi stranieri, col farsi dare al Vescovo del luogo copia della nota, che sarà data al Ministro Regio.

Tutto ciò dee intendersi per li soli libri forastieri, che introducono nel Regno, perchè rispetto a quei, che in esso si stampano, dovrà osservarsi il solito della revisione, ed approvazione anche degli Ordinarj, prima di stamparsi, e pubblicarsi.

CAPO OTTAVO.

Materie Beneficiali.

I. COncederà Sua Santità indulto, che tutti i Beneficj così semplici, che residenziali, Canonicati, Dignità, Parrocchie, Badie, e Vescovati del Regno di Napoli, che sono di sua libera collazione, si debbano conferire dalla Sede Apostolica a' soli Regnicoli; a riserva però solamente di ducati ventimila di pensioni, che la Santità Sua si riserberà, e fisserà sopra alcuni de' Vescovi, e delle Badie, che alla medesima piacerà trascegliere, e determinare tra tutti i Beneficj del Regno di Napoli, che non si proveggono a Regia nominazione, per poterne disporre come più piacerà alla stessa Santità Sua in beneficio de' suoi sudditi dello Stato Ecclesiastico.

II. Ugual quantità di annue pensioni, o pure l' equivalente somma in altra più comoda maniera, con gradimento di S. M., la medesima Santità Sua riserberà sopra gli stessi Beneficj, che non sono di nomina Regia, a disposizione di S. M. Napolitana da conferirsi a' suoi sudditi del Regno di Napoli, che saranno nominati dalla stessa Maestà Sua.

III. Non ostante il suddetto indulto, tutti gli esteri, che si trovano esser già stati provvisti nel Regno di Napoli di Vescovati, Beneficj, o Pensioni, debbono, durante la lor vita, goder di tali Beneficj, o Pensioni, de' quali, o delle quali si trovano già provvisti; quantunque non siano sudditi dello Stato Ecclesiastico; de' quali provvisti bensì fino al giorno della sottoscrizione del presente Trattato dovrà darsi nota al Cardinale Acquaviva dentro lo spazio di due mesi. E tutto ciò, oltre a' Beneficj, e Badie situate in Regno di Napoli (delle quali si darà nota al suddetto Cardinal Mastro) uniti, o unite, o pure i di cui frutti, o in parte, o in tutti si trovano applicati a varie Chiese, Collegj, Monasterj, e case pie di Roma, o in altri paesi dello Stato Ecclesiastico, che dovranno continuare ad essere uniti, o unite, o applicati in perpetuo per lo stesso uso.

CAPO NONO.

Tribunale Misto.

I. SI formerà un Tribunal Misto composto di cinque soggetti, cioè due Ecclesiastici da deputarsi da Sua Santità, e due Laici, o Ecclesiastici da deputarsi parimente da Sua Maestà, tutti quattro regnicoli. E circa il quinto, che dovrà esser sempre persona Ecclesiastica parimente regnicola, Sua Maestà Napolitana nominerà tre soggetti, e Sua Santità ne sceglierà uno.

II. Non dovrà l' ufficio, e l' impiego di questi cinque Deputati durar più, che per lo spazio di un solo triennio, da cominciare *a die captae possessionis*: dopo il quale s' intenda spirata *ipso facto* ogni lor facoltà, ed autorità, quanto non fossero confermati per altro triennio, con espressa, e nuova conferma, da farsi con Brevi, o Lettere patentali, cioè i quattro semplici Deputati da quella Potestà, da cui sono stati respettivamente eletti, ed il Presidente di comune, e nuovo espresso consenso di amendue le Potestà, con dichiarazione, che volendo Sua Santità, o Sua Maestà mutare, anche dentro il triennio, qualunque de' due soggetti da essi Deputati, ed a quelli sostituire altri a loro arbitrio, e beneplacito, possan farlo, senz' allegarne alcuna causa, e senza chiederne, nè attenderne consenso veruno dall' altra Potestà.

III. Accadendo però nel fine del triennio la sede vacante, dovranno così il Presidente, come i due Deputati Ecclesiastici continuare nel loro impiego, quantunque spirato il triennio, non sieno muniti d' altra conferma fino alla nuova provvista da farsi dal nuovo Pontefice.

IV. In caso di assenza, o di malattia di qualcuno de' due Deputati Ecclesiastici, sia lecito a Monsignor

Nunzio *pro tempore* di surrogarvi, per maniera di provvisione altro soggetto Ecclesiastico; come altresì, in caso di assenza, o di malattia di qualcuno de' due Deputati Regi, resti in arbitrio di S. M., o delle persona, a cui stimerà Ella di comunicare tal facoltà, di far lo stesso. Ed in caso che talvolta per assenza, malattia, o altro qualunque caso, anche legale, sia necessario, che altro soggetto supplisca le veci del Presidente; allora supplirà interinamente colui, che tra' tre soggetti nominati da S. Maestà, sarà stato scelto da S. Santità, per far le veci del Presidente ne' suddetti casi di assenza, o d'impedimento del medesimo. Tutto ciò però non debba intendersi in caso di mancanza per poche volte: nel qual caso sia lecito agli altri, che interverranno, di tener Tribunale, non ostante l'assenza di qualcuno de' loro colleghi, purchè non sia più di due settimane.

V. Per lo servizio di questo nuovo Tribunale si deputerà dal medesimo quel numero di Ministri subalterni, ed in quel modo, che egli stimerà necessario. Ma dovendo talvolta far'uso della famiglia armata, si servirà di quella della Potestà secolare, e delle carceri laicali contro de' laici, e de' cursori, e carceri ecclesiastiche contro delle persone ecclesiastiche.

VI. Si terrà questo Tribunale una volta la settimana, ed anche più, quando così richiede il bisogno, in qualche Monastero, o altro luogo più comodo della Città di Napoli, da prescegliersi.

VII. Alla riserva del Presidente, il quale dovrà sempre avere il primo luogo, sederanno gli altri Deputati, di qualunque grado, o graduazione si sieno, secondo il luogo, che verrà loro destinato dalla sorte; al qual fine se ne farà l'estrazione per bussola: con dichiarazione, che questa estrazione debba farsi al principio d'ogni triennio, quantunque restassero nell'impiego taluni Deputati; ma che accadendo mutazione nel corso dello stesso triennio, la persona surrogata debba occupare il luogo del suo predecessore.

VIII. Così il Presidente, come tutt'i Deputati, ed anche i Ministri subalterni, dovranno, prima di cominciare ad esercitare la loro carica, giurare nello stesso Tribunale *ed sancta Dei Evangelia*, secondo la formola da stabilirsi, non solamente di osservare quanto viene stabilito nel presente Trattato, ma altresì di non arrogarsi veruna sorte di giurisdizione, e di autorità, oltre a quella, che vien loro conceduta in virtù del presente stabilimento di questo Tribunale; cioè il Presidente nel pieno consesso del Tribunale, e tutti gli altri in mano del Presidente, con dichiarazione, che i medesimi, e ciascuno d'essi debbano rinnovare il detto giuramento nella forma prescritta di sopra, ogni volta che fossero confermati.

IX. Il Presidente non avrà autorità di risolvere da se medesimo, nè pure per modo di provvisione, e le commissioni dovranno distribuirsi in pieno Tribunale, com'era solito praticarsi in Collaterale. La decisione si farà alla pluralità de' voti cominciando nel votare *ordine retrogrado*; cioè da quel Deputato, che siede in ultimo luogo, di maniera che l'ultimo a votare sia il Presidente. I decreti dovranno emanarsi sotto il nome dello stesso Tribunale, e sottoscriversi da tutti cinque, secondo che parimente sederanno il Presidente, ed i Deputati in Tribunale.

X. Questo Tribunale non dovrà, avere altra incombenza, se non che 1. Di decidere e terminare le controversie intorno all'Immunità locale, quando nasce dubbio, se il reo debba, o no godere il beneficio dell'asilo, nella maniera spiegata nell'*Artic. V.*, *e VIII.* dell'Immunità locale. 2. Di decidere alcune delle cause spettanti a' cursori de' Vescovi, ed altri Ordinarj, nella maniera che si è detto a suo luogo. 3. Di dichiarare *super qualitate assassinii*, commesso da un Cherico, o altra persona ecclesiastica, quando il Giudice laico previene nella cattura di esso, nella maniera che si stabilisce nell'*Artic. III.* dell'Immunità personale. 4. Di sopraintendere, ed invigilare alla retta amministrazione de' luoghi pii laicali, cioè amministrati, e governati da' laici, con decidere le liti, che posson nascere intorno al rendimento de' conti degli amministratori di essi; nella maniera spiegata nel capo V. di questo Trattato. 5. Nel caso da qualche Comunità, o persona Ecclesiastica si pretenda convenirsi, *titulo vero oneroso*, maggior quantità di franchigie di quella si assegna nel presente Trattato, potrà riconoscere, se ciò sia vero, e determinare ciò che sarà di giustizia, nella maniera spiegata nel Capo dell'Immunità Reale *Artic. XX.* 6. D'invigilare all'adempimento de' legati pii, col procurare ne' casi particolari, nella maniera che stimerà più propria, che i renitenti a soddisfare, se saranno laici, da' loro competenti Giudici laici sieno costretti all'adempimento de' legati pii; e se saranno Ecclesiastici, da' loro rispettivi Superiori, e Giudici Ecclesiastici. E finalmente d'invigilare all'osservanza del presente Trattato, come si è detto di sopra.

XI. Quando il Vescovo nello spazio prefisso di un mese, da che gli sarà stato presentato il processo, non avrà dichiarato intorno alle qualità del delitto, se il rifugiato goda, o nò; s'intenda *eo ipso*, devoluto il giudizio a questo Tribunale, conforme si stabilisce coll'*Artic. IV.* del Capo II. del presente Trattato. Come pure, che avendo il Vescovo fatta la detta dichiarazione, sia lecito a questo Tribunale ricevere i ricorsi, che dalla medesima interponessero il Fisco ecclesiastico, o il Fisco laico, ed impinguare, ed ordinar nuovo processo, stimando così bene; e successivamente veduti gli atti, e sentite le parti, confermare, o informare inappellabilmente i giudicati de' Vescovi, a tenor di quello, che sta risoluto con l'*Artic. VIII.* del suddetto Capo II.

XII. In tutt'i casi suddetti dovrà procedere il Tribunale inappellabilmente, e privativamente a qualunque Ministro, Giudice, o Tribunale, sì ecclesiastico, che laico, sia di qualsivoglia rango, anche di Monsignor Nunzio, o di qualsivoglia altro Giudice, o Ministro anche Deputato, o Delegato di S. M., che pretendesse procedere per via di Regia protezione, e di economica provvidenza: con dichiarazione, che qualunque atto si facesse in contrario da altri Tribunali, o Giudici, così ecclesiastici, che secolari, tanto della Città di Napoli, quanto del Regno, sia nullo *ex defectu jurisdictionis*; ed in caso d'inosservanza possano i Tribunali, e Giudici così laici, che ecclesiastici, residenti fuor della Città di Napoli, inibirsi dal Tribunal Misto, ed a riguardo de' Tribunali di Napoli spedirsi dal medesimo le ortatorie, le quali abbiano forza d'inibizione: di maniera che qualunque atto fatto da' medesimi Tribunali, o Giudici di Napoli, dopo le suddette ortatorie, sia *ipso facto* nullo, *ex defectu jurisdictionis*, come sopra.

XIII. Eccettuate le materie di sopra espresse nell'*Artic. X.* di questo Capo, non potrà questo Tribunale ingerirsi in nessuna maniera in tutte le altre, che appartengono alla giurisdizione degli Ordinarj (le quali debbano avere il loro libero corso, tanto per le prime istanze, quanto per li ricorsi, ed in grado di appellazione) nè ammettersi dal medesimo i ricorsi, o le appellazioni sotto qualunque pretesto, sotto pena di nullità di tutti gli atti, che si facessero in contrario, e di violazione del giuramento prestato per quell'effetto al Presidente, e Deputati.

XIV. Tutti gli atti, e spedizioni di questo Tribunale, così giudiziali, che estragiudiziali, dovranno farsi onninamente *gratis*, senza potersi niente esigere per ragion di scrittura, sigillo, sottoscrizione, registro, studio di processo, o qualsivoglia altra cosa: alla riserva delle sole copie, che si dovranno tassare a ragion di grana due per facciata, che sia scritta di righe ventidue per ciascuna facciata di carattere comune.

XV. Le spese, che sono necessarie per lo mantenimento del Tribunale, Subalterni, e tutt'altro, si dovranno fare ugualmente a conto di S. Santità, ed a conto di S. Maestà, con quegli espedienti, che sopra di ciò pareranno più proprj all'una, ed all'altra Potestà.

CAPO ULTIMO.

Deroga alle disposizioni contrarie al presente Trattato.

PEr l'intera esecuzione del presente Trattato resteranno rivocati, ed annullati, come in virtù di questo articolo si rivocano, ed annullano, tutte le disposizioni, ordini, e decreti così pubblici, che privati, fatti dall'una, e dall'altra Potestà, in tutto ciò, in cui sono contrarj alla presente disposizione, ed a quanto si contiene nel presente Trattato.

Dato dalle stanze del Palazzo Apostolico nel Quirinale in questo dì 2. di Giugno 1741.

S. CARDINALE VALENTI. T. CAR. ACQUAVIVA.

Loco † Signi.

D. CELESTINO ARCIVESCOVO DI TESSALONICA.

Loco † Signi.

Loco † Signi.

PLE-

PLENIPOTENZE

BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecte Fili noster, salutem, & Apostolicam benedictionem. Pro singulari illa, ac prorsus paterna, qua carissimum in Christo Filium nostrum CAROLUM utriesque Siciliæ, & Hierusalem Regem Illustrem complectimur, caritate, nihil optamus impensius, quam ut omnia, & singula, quæ mutuam inter Apostolicam hanc Sanctam Sedem, & ejusdem CAROLI Regis Regnum Neapolis, quod est directi dominii ejusdem Sanctæ Sedis, concordiam tranquillitatemque quomodolibet interturbare possent, quemadmodum jamdudum interturbant, opportunis præscriptis Sacerdotii, Regnique juribus in perpetuum, benedicente Domino, ad divini honoris, & Ecclesiasticæ disciplinæ incrementum componere satagamus. Ea propter statim atque in hac sublimi sacrosancti Apostolatus specula altissimo divinæ providentiæ consilio constituti fuimus, certiores fieri voluimus de omnibus, quæ sub fel. record. Clemente PP. XII. Prædecessore nostro ad effectum hujusmodi tractata, diuque discussa fuerant, etsi, ipso Clemente Prædecessore viam universæ carnis ingresso, nundum ad optatum finem perducta fuissent; ut sublatis e medio dissidiis & contentionibus, tandem aliquando utrinque conciliarentur, & justitia, & pax sese invicem osccularentur. Cum autem nonnullus ex S. R. E. Cardinalibus, qui cum circumspectione Tua sedulo cognoscerent, proponerent, ac tractarent omnia, & singula hujusmodi negotio transigendo absolvendoque necessaria, & opportuna deputaverimus, ac insimul eadem pro votis vicissim Nobis præsentibus proposita, discussa, ac prope composita fuerint: Hinc est, quod Nos, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, ut debito fine tandem præmissa concludantur, ac in perpetuum stabiliantur, Te, de cujus fide, prudentia, integritate, & in rebus agendis dexteritate plurimum in Domino confidimus, in nostrum, & ejusdem Sedis Plenipotentiarium, tenore præsentium nominamus, constituimus, deputamus; Tibique, et nostro, dictæque Sedis nomine cum dilecto Filio nostro Trojano tit. S. Ceciliæ S. R. E. præfatæ Presbytero Cardinali de Aquaviva nuncupato, ac Venerabili Fratre Cælestino Archiepiscopo Tessalonicensi, quos ipse CAROLUS Rex elegit, ac sufficienti pariter ad hæc mandato munivit, omnia, & singula negotia hujusmodi conficere, & concludere, & confecta & conclusa manu tua subscribere, signoque tuo munire libere & licite possis & valeas, plenam, & amplam facultatem harum serie concedimus & impertimur. Decernentes validum & efficax fore quidquid, earundem præsentium vigore, Tu egeris, tractaveris, & concluseris, id omne, quantum in Nobis est, acceptum, & gratum, firmumque ac ratum habere, nec non observare, complere, & exequi verbo Romani Pontificis promittentes. In contrarium facien. non obstan. quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 21. Junii MDCCXXXXI. Pontificatus Nostri anno primo = D. Cardinalis PASSIONEUS = Dilecto Filio nostro SILVIO S. R. E. Cardinali VALENTI GONZAGA nuncupato.

CARLO per la grazia di Dio Re delle due Sicilie, di Gerusalemme, &c. Infante di Spagna, Gran Principe Ereditario di Toscana:

Atteso il vivo desiderio, che sin dalla nostra esaltazione al Trono di questi Regni, abbiamo avuto di veder aggiustate, convenute, e terminate una volta per sempre le dispute, e controversie, che da alcuni Secoli a questa parte si sono originate, e dibattute da' Tribunali Regj, ed Ecclesiastici di questo nostro Regno di Napoli sopra varj punti, tutti di grandissima importanza, e conseguenza, perchè interessano così il servigio di Dio, come la quiete, e convenienza de' nostri Sudditi, e Vassalli, e perchè abbiamo considerato, che come Principe religioso, divoto, ed amico della Santa Sede, non potevamo conseguire un fine così giusto, e buono, se non mediante un Trattato di accomodamento, ed amichevole aggiustamento fra questo Regno, e la Santa Sede, al quale sin' ora si è travagliato; perciò, e per la grande soddisfazione, che abbiamo della vigilanza, ed efficace sollecitudine, in cui Voi D. Trojano di Acquaviva, e Aragona, Prete Cardinale del titolo di S. Cecilia, nostro Ministro presso Sua Beatitudine il nostro Santissimo Padre BENEDETTO XIV. avete secondato in questo importante affare il nostro pio zelo, ci siamo determinati di nominarvi, ed autorizzarvi, come in virtù della presente vi nominiamo, ed autorizziamo, con tutto il potere, e facoltà, che si richiede, ed è necessaria; affinchè per Noi, e rappresentando la Nostra Persona, possiate aggiustare, convenire, e firmare col Ministro, o Ministri Plenipotenziarj, che saranno nominati per parte di S. S., con ampia facoltà eguale a quella, che vi diamo in questa Plenipotenza, un Trattato di accomodamento delle accennate dispute, e controversie fra questo Regno, e la Santa Sede, obbligandoci Noi, come ci obblighiamo, e promettiamo sotto la nostra fede, e parola Reale, che staremo, e passeremo per detto Trattato di accomodamento, come cosa fatta in nostro Nome; e per nostra propria volontà, ed autorità Reale, e che dentro il termine, che sarà convenuto, o specificato, approveremo, o ratificheremo in forma speciale, con le forze, giuramenti, e requisiti necessarj il riferito Trattato d'accomodamento tra questo Regno, e la Santa Sede; affinchè sia valido, e stabile adesso, ed in ogni tempo.

In fede di ciò comandiamo spedirsi la presente, firmata di nostra mano, sigillata col suggello delle nostre Armi, e contrassegnata dal nostro infrascritto Consigliere, e Segretario di Stato, e del Dispaccio. Nella nostra Real Villa di Portici li 26. di Maggio del 1741.

IO IL RE.

(L. S.)

GIUSEPPE GIOACHINO DI MONTEALEGRE.

CARLO per la grazia di Dio RE delle due Sicilie, di Gerusalemme &c., Infante di Spagna, Gran Principe Ereditario di Toscana, &c.

Atteso il vivo desiderio, che sin dalla nostra esaltazione al Trono di questi Regni, abbiamo avuto di vedere aggiustate, convenute, e terminate una volta per sempre le dispute, e controversie, che da alcuni secoli a questa parte si sono originate, e dibattute tra' Tribunali Regj, ed Ecclesiastici di questo nostro Regno di Napoli sopra varj punti, tutti di moltissima importanza, e conseguenza, mentre interessano così il servigio di Dio, come la quiete, e convenienza de' nostri Sudditi, e Vassalli, e perchè abbiamo considerato, che come Principe religioso, divoto, ed amico della Santa Sede, non potevamo conseguire un fine così giusto, e buono, se non mediante un Trattato di accomodamento, ed amichevole aggiustamento fra questo Regno, e la Santa Sede, al quale sin'ora si è travagliato; perciò, e per la grande soddisfazione, che abbiamo della vigilanza, ed efficace sollecitudine, in cui Voi D. Celestino Galiani Arcivescovo di Tessalonica, Cappellano Maggiore di queste nostro Regno di Napoli, avete cooperato a secondare in questo importante affare il nostro pio zelo, ci siamo determinati di nominarvi, ed autorizzarvi, come in virtù della presente vi nominiamo, ed autorizziamo, con tutto il potere, e facoltà, che si richiede, ed è necessaria, affinchè per Noi, e rappresentando unitamente col Cardinal D. Trojano d'Acquaviva, ed Aragona nostro Ministro, e primo Plenipotenziario, la Nostra Persona, possiate aggiustare, convenire, e firmare unitamente col Ministro, o Ministri Plenipotenziarj, che saranno nominati per parte di S. S. con ampla facoltà, eguale a quella, che vi diamo in questa Plenipotenza, un Trattato di accomodamento delle cennate dispute, e controversie fra questo Regno, e la Santa Sede, obbligandoci Noi, come ci obblighiamo, e promettiamo sotto la nostra fede, e parola Reale, che staremo, e passeremo per detto Trattato di accomodamento come cosa fatta in nostro Nome, e per nostra propria volontà, ed autorità Reale, e che dentro il termine, che sarà convenuto, e specificato, approveremo, e ratificheremo in forma speciale con le forze, giuramenti, e requisiti necessarj il riferito Trattato d' accomodamento tra questo Regno, e la Santa Sede, affinchè sia valido, e stabile adesso, ed in ogni tempo.

In sede di ciò comandiamo spedirsi la presente firmata di nostra mano, sigillata col suggello delle nostre Armi, e contrassegnata dal nostro infrascritto Consigliere, e Segretario di Stato, e del Dispaccio. Nella nostra Real Villa di Portici, li 26. di Maggio del 1741.

IO IL RE.

(*L. S.*)

GIUSEPPE GIOACHINO DI MONTEALEGRE.

„ Postmodum hujusmodi conventiones, pacta, & concordata in omnibus, & singulis punctis, clausulis, articulis, & conditionibus approbata, confirmata, & ratificata fuerunt a carissimo in Christo Filio nostro CAROLO Rege prædicto suis regiis literis datis Neapoli die octava mensis Junii præsentis anni; qui Nobis deinde humiliter supplicari fecit ut illis pro firmiori eorum substantia robur Apostolicæ firmitatis adjicere, nec non auctoritatem potiorem, & decretum interponere dignaremur. Nos itaque magnoperè cupientes omnes discordiarum causas penitus abolere, ut sublatis ex agro Dominico dissensionum seminibus, copiosa bonorum operum seges ad laudem, & gloriam Dei succrescat: Desiderantes insuper prædictum CAROLUM Regem, quem & eximia suorum Majorum merita, & spectata ejus erga Nos, & Apostolicam Sedem, reverentia, amor, & obsequium, singularis erga Deum pietas, & religro, aliaque multa virtutum ornamenta clarum & commendabilem in conspectu nostro, & Romanæ Ecclesiæ reddunt, gratiis, & favoribus prosequi singularibus; de prædictorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu, hc ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine præinsertas Conventiones, Capitula, Pacta, & Concordata, tenore præsentium, approbamus, ratificamus, laudamus, & acceptamus, illis Apostolici muniminis, & firmitatis robur & efficaciam adjungimus, omniaque in eis contenta, ac promissa sincere, & inviolabiliter, ex nostra, ejusdemque Sedis parte adimpletum, & servatum iri tam nostro, quam nostrorum Successorum nomine promittimus ac spondemus. Præterea hortamur in Domino, atque admonemus omnes, & singulos Archiepiscopos, Episcopos, & locorum Ordinarios tam præsentes, quam futuros pro tempore in dicto Regno existentes, ut præ oculis semper habeant, se Ministros esse Christi Domini Regis Pacifici, & Mansueti, qui a Propheta Princeps Pacis cognominatus est, & qui rediturus in Cœlum, unde descenderat, pacem tanquam propriam Hæreditatem Apostolis, ac discipulis suis reliquit: omni igitur studio & cura ea, quæ pacis sunt, ament, ac sectentur, & quæcumque, ut præfertur, inter Sedem Apostolicam, & CAROLUM Regem prædictum pacta, conventa, & concordata fuerunt, accurate, & diligenter ferveor atque custodiant. Ut vero id promptius & expeditius facere possint, omnem eis, eorumque Vicariis, Officialibus, ac Ministris facultatem desuper necessariam, & opportunam, ad prædictorum tamen dumtaxat executionis effectum, & eo modo, ac forma tantum, juxtaquam in præinsertis concordatis, pactis, & capitulis nominatim, & expresse concedenda promittunt, & non aliter, nec alio modo, per has præsentes nostras damus, tribuimus, & impartimur: Decernentes, easdem præsentes literas nullo unquam tempore de subreptionis, & obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ, aut alio quocunque quamvis magno, & inexcogitato defectu notari, aut impugnari posse, sed semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, & inviolabiliter observari debere, donec tamen & quousque pacta, & conditiones in tractatu expresse serventur, & non alias, non aliter, nec alio modo: Non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in universalibus, Provincialibusque, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus nostris, & Cancelleriæ Apostolicæ regulis præsertim de jure quæsito non tollendo, nec non quarumcumque Ecclesiarum, & Monasteriorum fundationibus etiam confirmatione Apostolica, quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis in contrarium quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis, cæterisque contrariis quibuscumque: Quibus omnibus, & singulis, illorum tenores pro expressis & ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad permissorum effectum dumtaxat specialiter, & expresse derogamus. Et præterea, quia difficile foret, præsentes literas ad singula, in quibus de eis forsan fides facienda fuerit, loca deferri, eadem Apostolica auctoritate decernimus, & volumus, ut earum transumptis, etiam impressis, manu tamen publici Notarii subscriptis, & sigillo alicujus Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis plena ubique fides adhibeatur, & perinde stetur, ac si dictæ præsentes literæ forent exhibitæ, vel ostensæ; Et insuper quoque irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nullo ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, laudationis, acceptationis, commutationis, reservationis, constitutionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem idibus Junii anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatus Nostri anno primo.

P. CARD. PRODATARIUS.

D. CARD. PASSIONEUS,

Visa de Curia.

N. Antonellus.

J. B. Eugenius.

Loco † Plumbi.

RATIFICA DI S. M.

CARLO per la grazia di Dio RE delle due Sicilie, di Gerusalemme, &c. Infante di Spagna, Gran Principe Ereditario di Toscana, &c.

AVendo ben riconosciuto, e maturamente considerato il Trattato di accomodamento tra la S. Sede, e Noi, conchiuso, e firmato in Roma il giorno due del corrente mese, in nome della Santità di Papa BENEDETTO XIV., dal M. Rev. in Cristo Padre Cardinale Silvio Valenti Gonzaga, Segretario di Stato della Santità Sua, ed in Nome nostro, dal M. Rev. in Cristo Padre Cardinal Trojano d'Acquaviva nostro Ministro presso Sua Santità, e dal Rev. in Cristo Arcivescovo di Tessalonica D. Celestino Galiano, nostro Consigliere, e Cappellano Maggiore di questo Regno, muniti delle opportune speciali facoltà, e rispettive Plenipotenze; il qual Trattato consiste in dieci Capi, che versano sopra la Immunità Reale, Locale, e Personale, i Requisiti de' promovendi agli Ordini; le Visite, e Rendimento de' Conti delle Chiese, e luoghi pii, fondati, e governati da laici, le Cause, e Delitti, in cui i Giudici Ecclesiastici possano procedere anche contra de' laici, l'Introduzione de' libri forastieri, le Materie beneficiali, l'Erezione di un Tribunale Misto, e la Deroga alle disposizioni contrarie allo stesso Trattato, il quale è del seguente tenore:

Trattato di accomodamento tra la Santa Sede, e la Corte di Napoli, &c. vedi alla pag. 161. e seg.

Ed essendo tutto quanto si contiene nel sopra descritto Trattato del nostro intero gradimento, e soddisfazione, lo abbiamo Noi perciò pienamente accettato, approvato, e ratificato, e confermato, come in effetto lo accettiamo, approviamo, e ratifichiamo, e confermiamo; promettendo in fede, e parola di RE tanto per Noi, quanto per li Reali Nostri Successori di eseguirlo, ed osservarlo, e di farlo inviolabilmente eseguire, ed osservare in ogni punto, ed articolo, e di giammai contravvenirvi, nè permettere che direttamente, o indirettamente vi si contravvenga in maniera alcuna; persuasi, che egualmente sarà eseguito, ed osservato nello stesso modo per parte della Santità Sua, e de' Sommi Pontefici suoi Successori. In fede di che abbiamo firmato di nostra Mano la presente approvazione, accettazione, ratifica, e conferma, e comandato, che vi si apponga il nostro Real Sigillo, e che sia contrassegnata dal Duca di Montealegre, Cavaliere del nostro Real' Ordine di S. Gennaro, nostro Consigliere, e Segretario di Stato, e del Dispaccio. Data in Napoli a 3. di Giugno dell'anno 1741.

C A R L O.

(*L. S.*)

GIUSEPPE GIOACHINO DI MONTEALEGRE.

TA-

T A V O L A

Del numero de' Cursori, che ciascheduna Diocesi del Regno può avere secondo il Capo terzo del Concordato.

L'Arcivescovo di Napoli	dodici
Monsig. Nunzio	dodici
Anglona	tre
Acerra	due
Alife	due
Aquino	due
Ascoli	due
Atri	due
Avellino	due
Aversa	quattro
Ariano	tre
Amalfi	tre
Alessano	due
Aquila	quattro
S. Agata	tre
S. Angelo, e Bisaccia	tre
Benevento per que' luoghi della sua Diocesi, che sono in Regno	quattro
Bisceglia	due
Belcastro	due
Bova	due
Brindisi	tre
Bitetto	due
Bitonto	due
Bari	quattro
Bojano	due
Bovino	due
Bisignano	tre
Cosenza	quattro
Cajazzo	due
Capaccio	sei
Calvi	due
Cassano	tre
Carinola	due
Caserta	due
Campagna, e Satriano	due
Capri	due
Conversano	due
Cotrone	due
Castro	due
Castellaneta	due
Civita Ducale	due
Campli	due
Cariati	due
La Cava	due
Capua	quattro
Castellamare	due
Conza	tre
Catanzaro	tre
Chieti	quattro
Fondi	due
Gaeta	due
Guardialfiera	due
Gravina	due
Gallipoli	due
Giovinazzo	due
Giraci	tre
Ischia	due
Isola	due
Isernia	due
Lanciano	due
Lettere	due
Lavello	due
Lacedonia	due
Larino	tre
Lecce	quattro
Lucera	tre
Melfi	tre
Mottola	due
Massa Lubrense	due
Martorano	due

Minori	due
Minervino	due
Marsico	due
Mileto	sei
Matera	quattro
Montemarano	due
Montepeloso	due
Molfetta	due
Monopoli	due
Muro	due
Manfredonia	tre
Marsi, o sia Piscina	tre
S. Marco	due
Nazaret	due
Nusco	due
Nicotera	due
Nola	tre
Nocera	due
Nardò	due
Nicastro	due
Ostuni	due
Oyra	due
Ortona	due
Otranto	tre
Oppido	due
Penne	due
Pozzuoli	due
Polignano	due
Policastro	tre
Potenza	due
Ravello	due
Ruvo	due
Rossano	tre
Regio	quattro
Surrento	due
Sessa	due
Strongoli	due
Sarno	due
Sansevero	due
Sora	due
Salerno	cinque
Sulmona	tre
Squillace	tre
Santaseverina	tre
Taranto	tre
Troja	due
Teano	due
Telese	due
Trivico	due
Trani	due
Termoli	due
Teramo	due
Tricarico	due
Tropea	due
Trivento	tre
Ugento	due
Umbriatico	due
Vico	due
Volturara	due
Viesti	due
Venosa	due
Venafro	due
Luoghi Nullius Dioecesis.	
Montecasino	tre
Montevergine	due
La Trinità della Cava	due
S. Stefano del Bosco	due
S. Spirito del Morrone, compresovi l'Abazia di S. Clemente alla Pescara	due
Altamura	due

Agli altri piccioli *nullius*, in caso non succeda la loro soppressione, ed incorporazione alle Diocesi, nelle quali sono, o con le quali confinano, si assegneranno, secondo la maggior o minor loro estensione, uno, o due Cursori dal Tribunal Misto.

Dato dalle Stanze del Palazzo Apostolico al Quirinale in questo dì 2. Giugno 1741.

S. Card. Valenti. ✠ — *Trojano Card. Acquaviva.* *C. Arcivesc. di Tessalonicà.* ✠

TASSA DELLE FRANCHIGIE
DE' VESCOVI, ED ORDINARJ DEL REGNO
Sopra la Gabella della Farina, e del Pane

PUBBLICATA PER ORDINE DI S. M.
Con Banno della Regia Camera della Sommaria.

CARLO
PER LA GRAZIA DI DIO

RE di Napoli, Sicilia, e Gerusalemme &c., Infante di Spagna, Duca di Parma, Piacenza, Castro &c. Gran Principe Ereditario di Toscana.

VOlendo per sua Real Clemenza la Maestà del Re Nostro Signore, che Iddio sempre feliciti, dar compimento al Concordato conchiuso, e stabilito con la Corte di Roma nell'anno prossimo passato 1741., ed indi pubblicato in questa Capitale, intorno alle controversie delle Immunità, e Giurisdizioni, per le quali si convenne nel cap. primo al num. 11., *che a' Vescovi, ed altri Ordinarj de' luoghi dovranno darsi le franchigie a misura della convenienza, e bisogno di ciascuno; avuto riguardo al numero de' familiari laici, che ognun di loro ritiene al proprio servizio, e che vivono propriamente a loro spese, ed alla limosina di pane, che ciascun di loro è solito di fare. La qual convenienza, e bisogno di ciascun Vescovo a proporzione delle rendite del suo Vescovado, sarà esaminata, e stabilita in Napoli da Monsignor Nunzio Apostolico, e da un Ministro Regio: ed in caso, che questi non convenissero, si devolva al Tribunale Misto.* Destinò pertanto con suo Real Dispaccio in data de' 14. Settembre dello stesso anno 1741., il Marchese D. Carlo Ruoti Presidente di questa Regia Camera; perchè unito con Monsignor Nunzio Apostolico, Residente in questa Capitale, si formasse da esso loro la Tassa, o sia Regolamento delle Franchigie da concedersi a' Vescovi, ed Ordinarj, nella maniera espressata nel detto Concordato. Li quali due Ministri avendo disimpegnato l'incarico suddetto, formando un distinto Regolamento, s'è poi degnata la M. S. di approvarlo, e di farne rimettere l'esemplare a questa Regia Camera, ordinandole con altro Regal Dispaccio per la Segreteria di Stato, e di Azienda, di farla pubblicare, ed inviolabilmente osservare, con le dichiarazioni, patti, e condizioni, convenuti nella medesima Tassa, che nel presente Banno si trascrive, col detto Dispaccio del tenor seguente, cioè:

Haviendose concluido, y firmado por este Nuncio Apostolico D. Raniero Simonetti Arzobispo de Nicosia, y por el Presidente de esse Tribunal de la Camera D. Carlos Ruoti, en consequencia de lo dispuesto, en el Capitolo primero numero 11. del Concordato, establecido entre esta Corte, y la de Roma en 2. de Junio dell' año proximo passado 1741., un Reglamiento, o sea Tassa de las franquicias de la Gabella de la Arina, se deven abonar respectivamente a los Obispos, y Ordinarios de las Ciudades, Tierras, y Lugares de este Reyno, asi por su proprio consumo, como de sus Familias seglares, y de limosinas de pan; me manda el Rey pasar a manos de V. S. la copia adjuncta, firmata de mi mano, del citato Reglamiento, afinque la Camera lo haga publicar por via de Bando en Real Nombre, ordenando a todo su puntual inviolable observancia, especialmente a las Universidades, y sus Administratores, y Oficiales, a qui en toca, paraque se concedan dichas franquicias en la sola precisa cantitad, forma, y manera, y por las causas, y complidos los pactos, condiciones, que en el mismo Reglamiento se expresan, bajo la pena de reimplazar de proprio a la Universidad el importe de la frequencia que excediere, o se permitiere contro lo establecido en dicha Tassa, y de pagar tambien cinquenta ducatos por cada controvention a beneficio del Regio Fisco, amas de otras penas arbitrarias a la Camera. La qual despues de haver hecho publicar el annunciado Bando, lo harà imprimir unidamente con el referido Reglamiento, a fin de distribuirse a todas las Universidades, para su execution, remitiendo algunos exemplares de uno, y otro a este Secreteria de mi cargo, en la intelligencia, que el Reglamiento original firmado del Nunzio, y del Presidente Ruoti, se ha passado a la Secreteria de Estado del cargo Señor Duque de Montealegre, para conservarse en ella unitamente con el Concordato original. Dios guarde a V. S. muchos años, como deseo. Palacio a 13. de Deziembre 1742. D. Juan Brancho = Signor D. Luis Paternò = Die 15. mensis Decembris 1742. Domino Commissario: Adest cifra spectabilis Domini Locumtenentis.

TASSA

Delle Franchigie della Gabella sopra della farina, e del pane, da concedersi agli Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj della Città, Terre, e Luoghi di questo Regno di Napoli, tanto per la vitto, e tavola propria, quanto per i loro familiari Laici, o Cherici, non ascesi all'Ordine Sacro del Subdiaconato, che tengono al servizio, ed a spese proprie nelle loro case; come similmente per la limosina del pane, solita dispensarsi a' Poveri. Convenuta la Tassa suddetta tra Monsignor Arcivescovo Simonetti, Nunzio Apostolico in questa Città, e Regno, e il Marchese D. Carlo Ruoti, Presidente di Camera di S. M.: E stabilita sulle considerazioni, ed a misura della convenienza, bisogno, e rendite di ciascheduno de' detti Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj; e però diversamente regolata circa il numero de' familiari, e le quantità della limosine, e della franchigia. Il tutto in esecuzione del Concordato ultimamente conchiuso tra la Santa Sede, e la Regal Corte di Napoli, e sottoscritto in Roma, sotto la data de' 2. Giugno del prossimo anno 1741. nel capo primo delle Immunità Reali, ne' numeri 11., e 14.

ACERNO
Per famigliari Laici, o Cherici, come sopra, num. cinque, sono tomola venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosina tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per la sua tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ACERRA tt. 95.
Per famigliari Laici, o Cherici, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ALESSANO tt. 100.
Per familiari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ALIFE. tt. 95.
Per familiari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessante. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10 l'an.

ALTAMURA ARCIPETRURA. tt. 100.
Per famiglieri, come sopra, num. quattro, sono tom. venti. tt. 20. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. diece. tt. 10. l'an.

AMALFI. tt. 90.
Per famiglieri, come sopra, num. sei, sono tom. treote. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

ANDRIA. tt. 102.
Per famiglieri, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

ANGLONA. tt. 162.
Per famiglieri, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavole tom. dodici. tt. 12. l'an.

AQUILA. tt. 162.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

AQUINO. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ASCOLI IN PUGLIA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavole tom. dieci. tt. 10. l'an.

AVELLINO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavole tom. dodici. tt. 12. l'an.

AVERSA. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. dieci sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine come sopra, tom. quindici il mese, sono tom. cento ottanta. tt. 180. l'an.
Per tavole tom. diciotto. tt. 18 l'an.

ARIANO. tt. 245.
Per famiglieri, come sopra, num. sei, sono tom trente. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavole tom. dieci. tt. 10. l'an.

BARI. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dodici il mese, sono tom. cento quarantaquattro. tt. 144. l'an.
Per tavola tom. diciotto. tt. 18. l'an.

BELCASTRO. tt. 202.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

BISCEGLIE. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trente. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

BISIGNANO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavole tomola dodici. tt. 12. l'an.

BITETTO. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tomola trente. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomole dieci. tt. 10. l'an.

BITONTO. tt. 100.
Per famiglieri, come sopra, num. otto, sono tomola quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tomole dodici. tt. 12 l'an.

BOJANO. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

BOVA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

BOVINO. tt. 95.
Per famigliari, come sopra. num. otto, sono tom. quarante. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavole tom. dodici. tt. 12. l'an.

BRINDISI. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quarante. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CAJAZZO. tt. 170.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. treota. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessente. tt. 60. l'an.
Per tavole tom. dieci. tt. 10. l'an.

CALVI. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CAMPAGNA. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CAMPLI, ED ORTONA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. treota. tt. 30. l'an.

Per

Par limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Par tav. tom. dieci. tt. 10. l'an.

CANOSA PREPOSITURA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. quattro, sono tom. venti. tt. 20. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CAPACCIO. tt. 90.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CAPUA. tt. 180.
Per famigliari, come sopra, num. dieci, sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine tom. quindeci 'l mese, sono tom. cento ottanta. tt. 180. l'an.
Per tavola num. diciotto. tt. 18 l'an.

CARIATI. tt. 248.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CARINOLA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Par tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CASERTA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, tom. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Par limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CASSANO. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Par tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CASTELL'AMARE. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Par limosina tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CASTELLANETA. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CASTRO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CATANZARO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Par limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CAVA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.

Per limosine tom. diece il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CIVITA DUCALE. tt. 172.
Par famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CONVERSANO. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CONZA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

COSENZA. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. dieci, sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine tom. quindeci il mese, sono tom. cento ottanta. tt. 180. l'an.
Par tavola tom. diaciotto. tt. 18. l'an.

CORTONE. tt. 248.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

CHIETI. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Peer limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

CERIGNOLA ARCIPRETURA. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. quattro, sono tom. venti. tt. 20. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

FONDI. tt. 90.
Par famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

GAETA. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. otto sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Pec limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

GALLIPOLI. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Par tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

GERACE. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. otto sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

GIOVINAZZO. tt. 172.
Par famigliari, come sopra, num. sei sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

GRAVINA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

GUARDIALFIERE. tt. 100.

Per famigliari come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cieque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ISCHIA. tt. 95.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ISERNIA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

ISOLA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

LACEDOGNA. tt. 172.

Per famigliari, come sopra num. cinque sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

LANCIANO. tt. 95.

Per famigliari, come sopra num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

LARINO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

LAVELLO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

LECCE. tt. 95.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

LETTERE. tt. 172.

Pee famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

LUCERA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MANFREDONIA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

MARSI. tt. 172.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MARSICO NUOVO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MARTORANO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MASSA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MATERA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

MELFI. tt. 172.

Per famigliari, come sopra, num. dieci, sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine tom. diciotto il mese, sono tom. duecento sedici. tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindeci. tt. 15. l'an.

MILETO. tt. 281.

Per famigliari, come sopra, num. dieci sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine tom. diciotto il mese, sono tom. duecento sedici. tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindeci. tt. 15. l'an.

MINERVINO. tt. 281.

Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MINURI. tt. 95.

Per famigliari, come sopra, num. cinque sono tom. venticioque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavole tom. dieci. tt. 10. l'an.

MOLFETTA. tt. 95.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MONOPOLI. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

MONTEPELOSO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, numero sei, sono tomola trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tomola sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10 l'an.

MONTEMARANO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60 l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

MOTTOLA. t. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10 l'an.

MURO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

NARDO'. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom trenta. tt. 30. l'an.
Per limosiee tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

NAZARET. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10 l'an.

NICOTERA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosiee tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

NICASTRO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosiee tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

NOCERA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

NOLA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

NUSCO. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

OYRA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

OPPIDO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. 10. tt. 10. l'an.

OSTUNI. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavole tom. dieci. tt. 10. l'an.

OTRANTO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

PENNE. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

POLICASTRO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci 'l mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12 l'an.

POLIGNANO. tt. 172.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

POTENZA. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

POZZUOLI. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

RAVELLO, E SCALA. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

REGGIO. tt. 95.
Per famigliari, come sopra, num. dieci sono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limosine tom. diciotto il mese, sono tom. duecento sedici. tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindeci. tt. 15. l'an.

ROSSANO. tt. 281.
Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

RUVO. tt. 100.
Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.

Per

Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tomola ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

SALERNO. tt. 95.

Per famigliari, come ſopra, num. dieci, ſono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limoſine tom. diciotto il meſe, ſono tom. ducento ſedici, tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindeci. tt. 15. l'an.

S. AGATA. tt. 281.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

S. ANGIOLO. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinqun il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci, tt. 10. l'an.

S. MARCO. tt. 100.

Per famieliari, come ſopra, num. ſel, ſono tem. trenta. tt. 30. l'an.
Per limnſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

S. SEVERINA. tt. 100.

Per famigliari, comn ſopra, num. otto, ſono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Pnr limoſine tom. dieci il meſe, ſono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

S. SEVERO. tt. 172.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tomola ſeſſanra. tt. 60. l'an.
Per tavnln tomola dieci. tt. 10. l'an.

SARNO. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, oum. ſei, ſono tomola trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſooo tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

SESSA. tt. 100.

Par famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tomoia ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

SORA. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tomola ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

SORRENTO. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'ao.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſooo tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

SQUILLACE. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. otto, ſono tom. quarantn. tt. 40. l'an.
Per limoſine tom. dieci'l meſe, ſono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

STRONCOLI. tt. 172.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſooo tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per limoſine tom. cinque il meſe; ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavoln tom. dieci. tt. 10. l'an.

SOLMONA. tt. 100.

Per fnmigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limnſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavnla tom. dieci. tt. 10. l'an.

TARANTO. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. dieci, ſono tom. cinquanta. tt. 50. l'an.
Per limoſine tnm. diciotto il meſe, ſono tom. duecentn ſedici. tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindeci. tt. 15. l'an.

TERLIZZI ARCIPRETURA. tt. 281.

Per famigliari, come ſopta, num. quattro, ſonn tom. venti. tt. 20. l'an.
Per limnſine tom. ciuque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'nn.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TEANO. tt. 90.

Per famiglinri, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limnſinn tom. cinquo il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TELESE. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. sei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TERAMO. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. ſei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſinn tom. cinque il meſe, ſono tomnla ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TERMOLI. tt. 100.

Per famigliari, comn ſopra, aum. sel, ſono tomola trenta. tt. 30. l'an.
Per limnſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

TRANI. tt. 100.

Per famigliari, come ſopra, num. sei, ſono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinque il meſe, ſono tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tomola dieci. tt. 10. l'an.

TRICARICO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. dieci, ſono tom. cinqnanra. tt. 50. l'an.
Per limoſine tom. diciotto il meſn, ſono tom. duecento sedici. tt. 216. l'an.
Per tavola tom. quindici. tt. 15. l'an.

TRIVENTO. tt. 281.

Per famigliari, come ſopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſina tom. cioque il mese, sono tom. ſeſſantn. tt. 60. l'ao.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TRIVICO. tt. 100.

Per famigliari, cnme ſopra, num. sel, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limoſine tom. cinqun il mese, sonn tom. ſeſſanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TROJA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.

Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'ao.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

TROPEA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, oum. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'ao.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

VENAFRO. tt. 172.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

VENOSA. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, oum. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

UGENTO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

VICO. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, oum. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

VIESTI. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. cinque, sono tom. venticinque. tt. 25. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

UMBRIATICO. tt. 95.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. dodici. tt. 12. l'an.

VOLTURARA. tt. 172.

Per famigliari, come sopra, num. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

Al Padre Abate di Montecasino, in qualità d'Ordinario. tt. 100.

Per famigliari, come sopra, num. otto, sono tom. quaranta. tt. 40. l'an.
Per limosine tom. dieci il mese, sono tom. cento venti. tt. 120. l'an.
Per tavola tom. diciotto. tt. 18. l'an.

Al Padre Abate della Trinità della Cava, come Ordinario. tt. 178.

Per famigliari, come sopra, oum. sei, sono tom. trenta. tt. 30. l'an.
Per limosine tom. cinque il mese, sono tom. sessanta. tt. 60. l'an.
Per tavola tom. dieci. tt. 10. l'an.

tt. 100.

All' Arciprete della Collegiata d' Acquaviva nella Diocesi di Bari.

Per famigliari, come sopra, limosina, e tavola tomola trentanove l'anno in tutto, secondo l'ha goduti finora. tt. 39. l'an.

All' Arciprete di Casa Massima nella medesima Diocesi.

Per famigliari, limosina, e tavola come sopra, tomoln quarantadue l'anno, conforme l'ha goduti finora. tt. 42. l'an.

Si riserva di fare un'assegnazione a parte per tutti gli altri Abbati, Arcipreti, e Regolari, che avranno la qualità di Ordinario io Regno.

Si dichiara io oltre, che se alcuni de' suddetti Arcivescovi, Vescovi, o Ordinarj del Regno fossero insigniti della dignità Cardinalizia, si debba in questo caso, sì per la dignità eminente, come per lo numero maggiore de' famigliari, e l'obbligo che hanno di far maggiori limosine, accrescere a ciascheduno di essi la suddetta franchigia, computando il numero de' famigliari, come sopra, fino a quindici, la limosina fino a venti tomola il mese, e la spesa della sua tavola fino a ventiquattro tomola l'anno; che unite sono tomola trecento trentanove l'anno.

Li famigliari Suddiaconi, Diacooi, Sacerdoti, e Religiosi noo goderanno cosa alcuna, come famigliari degli Arcivescovi, Vescovi, o Ordinarj del Regno; ma bensì avran la franchigia nella quantità, che sta loro assegnata, e stabilita nel Concordato medesimo; Cioè gli Ecclesiastici Secolari alla ragione di sei tomola l'anno per ciascheduno, ed i Regolari alla ragiooe di cinque solamente; ancorchè i suddetti Ecclesiastici famigliari non sieno del Paese, ma Forastieri, purchè stieoo al di loro attual servizio.

La franchigia suddetta non si potrà pretendere in danaro, ma *in specie* solamente: cioè che non si abbia da pagar la gabella per la quantità loro assegnata colla presente Tassa; e nemmeno si potrà detta franchigia vendere, cedere, nè ad altri assegnare, nella maniera che viene disposto nel Concordato medesimo.

Si concederà ogni mese la rata della franchigia contenuta nella preseote Tassa, purchè si presenti a' Gabelloti fede, o certificatoria io iscritto di persona destinanda dal Vescovo, o sia Ordioario; attestandosi che la farina, o 'l pane debba servire per dette cause, che gli sta concessa la detta fraochigia, e che a' detti famigliari se li somministri 'l vitto a casa, ed a spese del Vescovo, o Ordinario.

Li famigliari suddetti non potraono portare alle case proprie, nè d'altri minima parte del pane, o farina, per cui si è concessa la detta franchigia.

Sopra del Pane, che si farà colla franchigia, dovrassi mettere il segno o sia cifra, perchè sia conosciuto per tale, nè altri ne possan far' uso in pregiudizio, ed in controvenzione della Gabella.

La franchigia della limosina s' intenda concessa per lo pane, che si vorrà dispensare giornalmente, ed a minuto a' Poveri, e non già che possa darsi la farina, sotto detto titolo di limosina.

Nella Città, Terre, e Luoghi, dove presentemente non vi è, o per l'avvenire si togliesse la Gabella della farina, o del Pane, i Vescovi, ed Ordioarj de' luoghi niente potranno pretendere in virtù della presente Tassa; la quale avrà l'effetto suo quando, dove, e per lo tempo, che vi sarà la Gabella, e non altrimeote. Napoli 1. Decembre 1742.

Raniero Simooetti Arcivescovo di Nicosia, e Nouzio Apostolico.

Carlo Ruoti Presidente della Regia Camera.
D. JUAN BRANÇACHO.

A' quali Sovrani Reali comandamenti, essendosi data la dovuta osservaoza, secondo richiedeva la nostra obbligazione; si è interposto, inteso l' Avvocato Fiscale del Real Patrimonio, il seguente decreto: cioè.

Die 15. mensis Decembris 1742. Visis rescripto S.R.M. & Taxa ad hanc Regiam Cameram remissa. Per Illustrem Marchionem Dominum militem U. J. D. D. Carolum Ruoti dictæ Regiæ Cameræ Summariæ Præsidentem, & Commissarium; factaque per eumdem de contentis omnibus in eis relatione in dicta Regia Camera coram Illustri Marchio.

ctione Domino Locumtenente D. Ludovico Paternò, aliisque Dominis Praesidentibus ipsius, fuit per Cameram ipsam, audito Regio Fisco, consensu provisum, & decretum; prout praesenti decreto decernitur, & providetur: Quod exequatur Rescriptum S. R. M. juxta illius seriem, continentiam, & tenorem; ad quem effectum expediatur Regium Bannum, publicetur, deindeque imprimatur: hoc suum &c.

Vidit Fiscus. Sanseverino Act.

Che perciò a nome di S. R. M. col presente Banno, il qual debba sempre, ed in ogni futuro tempo avere la sua fermezza, Comandiamo, ed Ordiniamo a tutte le Università di questo Regno, ed a ciascuna di esse, ed a' loro Amministratori, Ufficiali, Affittatori, Gabelloti, ed altri a chi spetta, presenti, e futuri: che sotto le pene contenute nel preinserto Real Dispaccio, abbia, e debba ognuno per la sua parte, inviolabilmente osservare, ed eseguire la detta trascritta Tassa o sia Regolamento delle franchigie sopra la Gabella della farina, o del Pane, che si dovranno concedere, e far godere ad ogni Vescovo, Arcivescovo, ed Ordinario delle Città, e Terre, e Luoghi di questo Regno, per le quantità, e per le cause, e nella maniera suddetta; e purchè vengano adempite le condizioni, e patti espressi nella detta riferita Tassa, altrimenti chiunque ardirà di controvenire a minima cosa delle convenute, prescritte, e stabilite nella medesima Tassa o sia Regolamento, sarà irremissibilmente tenuto, ed obbligato rifare all' Università tutto il dippiù, che si concederà di franchigia diversamente dal detto stabilimento, sia nella maniera, sia nel tempo, sia ne' patti, e condizioni suddette; ed inoltre saran puniti per ogni controvenzione tanto col pagamento di docati cinquanta in beneficio del Regio Fisco, quanto con altre pene ad arbitrio del Tribunale di questa Regia Camera, secondo viene ordinato col detto Real Dispaccio di S. M.

Nel di cui Real nome incarichiamo, ed ordiniamo parimente a tutti li Governatori delle respettive Città, Terre, e Luoghi Regj e Baronali, ed alle Regie Udienze Provinciali, che debbano invigilare alla osservanza, ed alla puntuale esecuzione della detta Tassa, e Regolamento, perchè non si commetta la minima mancanza; ed in ogni caso di controvenzione diano gli opportuni rimedj, e ne facciano subito relazione a questa Regia Camera, per darsi la dovuta providenza.

Ed acciocchè niuno possa scusarsi, o allegar causa d'ignoranza, vogliamo, che il presente Bando, assieme colla detta Tassa; o sia Regolamento, inserito col detto Real Dispaccio, si pubblichi ne' luoghi soliti e consueti di questa Fedelissima Città, e vaglia come se fosse stato pubblicato in ogni Città, Terra, e Luogo di questo Regno, e con la debita Relata si conservi nel volume de' Regi Bandi. Dalla Regia Camera della Sommaria a dì 17. Decembre 1742.

D. LUDOVICO PATERNO' M. L. C.

V. Fiscus. D. CAROLUS RUOTI.

Adest Sigillum impressum &c.

Nicolaus Sanseverino Act.

A dì 20. Decembre 1742. Io Pasquale Moccia Lettore de' Regj Bandi, dico d'aver pubblicato il retroscritto Bando, co' Trombetti Regali ne' luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città di Napoli.

Pasquale Moccia.

REGALI DISPACCI

DELL'AMMORTIZZAZIONE DE' BENI.

I. DISPACCIO.

I Luoghi Pii son vietati fare nuovi acquisti per qualunque contratto.

SU' le suppliche umiliate al RE con sentimento uniforme della Suprema Giunta degli abusi, S. M. è venuta a dichiarare, che non potendo per le antiche Leggi del Regno (quanto corrispondenti alla purità della disciplina, altrettanto salutari, e necessarie allo Stato, non mai da legittima Potestà abrogate, e solo dalla poca cura de' Magistrati non osservate) i Luoghi Pii Ecclesiastici far nuovi acquisti; perciò tutte le istituzioni, donazioni, contratti di vendita, o atti tra vivi, o per ultima volontà, a lor favore, di cui non sieno ancora purificate le condizioni, e non ne sieno già i Luoghi Pii suddetti in possesso non contradetto, si abbiano per non fatte, e restino li beni a disposizione dell' ultimo Possessore secolare gravato di restituire a' suddetti Luoghi Pii. Nè possono quelli far nuovo acquisto per qualunque specie di contratti, o atti di ultima volontà. Ben inteso, che i Capitali, che si restituiscono a' Luoghi Pii Ecclesiastici possan reimpiegarli nello stesso genere d'impiego, purchè non sia sopra a' beni stabili. E ben inteso ancora, che in questa proibizione di acquistare non sono compresi i Luoghi Pii Laicali di opere pubbliche amministrati da' Laici, a riserba delle Congregazioni: ed avendo il RE disposto, che questa Sovrana determinazione si communichi con Dispaccio circolare a tutt' i Magistrati di questa Capitale, ed a tutt' i Presidi delle Provincie, perchè se ne disponga lo adempimento, e si tenga per regola nel giudicare, con ordinarsi ancora a tutti li Notaj, che la notino al margine de' Testamenti, o di altre pubbliche scritture, onde possa nascere ragione a' Luoghi Pii sopradetti. Lo partecipo però di Real Ordine a V. S. Illustrissima tanto per intelligenza del Tribunale del Consiglio, quanto per esecuzione degli Ordini, che risultano rispetto a' Notaj = Palazzo 9. Settembre 1769. = Carlo Demarco = Signor Marchese Cito Presidente del Consiglio.

II. DISPACCIO.

Non è proibito a luoghi Pii migliorare li beni acquistati prima della Legge dell' anno 1769.

ESsendosi proposta al RE la Consulta della Regal Camera dei 14. del passato Gennaio pe 'l nuovo edifizio, che il Convento del Carmine Maggiore intende fare sopra una Casa che possiede, e che D. Antonio Sica ha inteso far proibire dall' Arte della Lana come un nuovo acquisto proibito dalle Reali Risoluzioni. S. M. si è uniformata al parere della Real Camera, e dichiara che l'inalzare i proprj edifizj secondo le norme prescritte dal diritto comune, e statuario, sia lecito ad ognuno; Perciò non andar compreso nella legge impeditiva dei nuovi acquisti dei luoghi Pii ecclesiastici. Quindi di Real Ordine lo partecipo in risposta alla Real Camera per sua intelligenza, e norma così in questa, come in altri casi di simil natura; ed affinchè la Real Camera alla Corte dell' Arte della Lana dia gli ordini corrispondenti. Palazzo 25. Maggio 1771. = Carlo Demarco = Signor Presidente, e Consiglieri della Real Camera di S. Chiara.

III. DISPACCIO.

Non si possono assegnar Stabili per le Cappellanie laicali, ma queste si hanno come pesi della eredità.

SU'l dubbio proposto da Giuseppe Boccacciuri della Terra della Posta se potesse farsi l'assegnamento in tanti beni stabili alla Cappella di S. Giuseppe eretta in quella Chiesa di S. Maria jus padronato laicale per la celebrazione di due Messe la settimana a tenore della disposizione fatta dal Fondatore di detta Cappella, del quale il detto Boccacciuri n'è erede. Vuole il RE che si stabilisca per punto generale che le Cappellanie le quali si lasciano da' Testatori si abbiano come pesi dell' Eredità da eseguirsi *officio judicis* senza potersi mai assegnare stabili per tali Cappellanie. Caserta 27. Gennajo 1770. = Bernardo Tanucci = Al Signor Duca di Toritto.

IV. DISPACCIO.

AVendo stabilito il RE per punto generale, che le Cappellanie, le quali si lasciano da' Testatori, si abbiano come un peso della eredità da eseguirsi *officio Judicis* per la celebrazione delle Messe, senza potersi mai assegnare stabili per tali Cappellanie. Lo prevengo di Real Ordine a V. S. Illustrissima per intelligenza, e governo del Tribunale del S. R. C., e per l'esecuzione. Palazzo 13. Giugno 1770. = Carlo Demarco.

Signor March. Cito Presid. del Cons.

V. DISPACCIO.

Si permette l' impiego delle Doti delle Monache in Censi bollari anche coll' ipotece sopra beni stabili. Ma dovendosi questi al luogo Pio eggiudicare, debbansi vendere e' Laici; e non trovandosi a vendere, si emmisisfrino nomine Curiæ *con pegarsi l' annualità al luogo Pio.*

PRoposlosi il dubbio, se gli impieghi delle doti delle Moneche, o degli avvanzi delle rendite de' Luoghi Pii Chiesiastici sieno vietati colla Sovrana dichiarazione contra i nuovi acquisti de' medesimi; Ha il RE dichiarato, che ne permette l' impiego in Censi Bullari, anche coll' ipoteca sopra beni stabili. Ben inteso, che quando avvenga il caso di aggiudicarsi lo stabile ad un Luogo Pio Ecclesiastico, si debba vendere a' Laici a tenore delle Costituzione di Federigo. Ed essendosi ancore proposto il dubbio, se non trovandosi Oblatori per la vendita de' beni stabili, sopra i quali i Luoghi Pii Ecclesiastici hanno l' ipoteca, possano aggiudicarsi a' medesimi Luoghi Pii; ha il RE risoluto, che l' aggiudicazione non dee farsi mai a' Luoghi Pii Ecclesiastici; ma vuole S. M., che in tal caso si ammistrino i beni *nomine Curiæ*, e si paghi l' annualità al Luogo Pio. Partecipo tutto ciò di Real Ordine a V. S. Illustrissima tanto per intelligenza del Tribunale del Consiglio, quanto per esecuzione degli Ordini, che risultano rispetto a' Notaj. Palazzo 18. Luglio 1770. = Carlo Demarco, = Sig. Marchese Cito Presidente del Consiglio.

VI. DISPACCIO.

Si permette essigersi per le Cappellanie partite di Arrendamenti loco facilioris exactionis.

COerentemente alla Regal Determinazione dello scorso Giugno di non potersi assegnare stabili per le Cappellanie, che si lasciano da' Testatori, ma il peso delle Messe dover restare a carico dell' Eredità da eseguirsi *efficia Judicis*; ha ora il RE dichiarato, che la suddette Real determinazione si estenda anche alle Cappellanie, che si stabiliscono con atti tra vivi, e che equivalendo gli Arrendamenti alli stabili, si possano gli Arrendamenti soltanto assegnare per pesi di Messe *loco facilioris exactionis*. Partecipo tutto ciò nel Regal Nome a V. S. Illustrissima per l' osservanza, e parteciparlo alle Corti locali per l' esecuzione ne' casi occorrenti, a distribuire anche gli ordini corrispondenti a' Notaj di questa Provincia. Napoli 12. Agosto 1770. = Carlo Demarco. Signor Commessario di Campagna.

VII. DISPACCIO.

Il possesso de' beni delle Cappellanie laicali di patronato si dà all' erede del Fondatore, il quale ha il peso di far celebrare le Messe, e non già al Cappellano.

IN risposta della relazione di V. S. Ill. sul ricorso di D. Carlo Valentini, in cui chiede di poter egli ritenere il fondo addetto a un laical patronato gentilizio di sua famiglia, che ora si possiede dal suo figlio. Mi comande Sua Maestà dirle, che de' beni al detto patronato, o sie Cappellanie sottoposti, si dia il possesso al ricorrente D. Carlo, come della famiglie, ed erede del Fondatore; e che egli abbia il peso di farne celebrare in ciascuno anno le ordinate Messe. Palazzo 14. Maggio 1774. = Carlo. Demarco = Monsignor Vescovo di S. Marco.

VIII. DISPACCIO.

Si permetta l' impiego de' Capitali restituiti a' luoghi Pii anche coll' ipoteca sopra Stabili, e le permute degli Stabili tra luoghi Pii, e Laici coll' intelligenza dell' Avvocato Fiscale della Giunta degli Abusi, al quale il RE ha data la facoltà di suddelegare per le Provincie.

SEntendosi de' dubbj insorti nella esecuzione degli Ordini Reali de' 17. Agosto su 'l reimpiego de' Capitali restituiti a' Luoghi Pii Ecclesiastici, ha Sua Maestà dichiarato a consulta della Suprema Giunta degli Abusi che nel reimpiego de' Capitali restituiti è permessa anche l' ipoteca. Ma sentendosi nel tempo stesso delle frodi che si pratticano, o vogliano fare, ha Sua Maestà risoluto a consulte della stessa Giunta degli Abusi, che il reimpiego de' suddetti Capitali restituiti si faccia colla intelligenza, e cognizione di un Ministro Secolare, che avrebbe la Maestà Sua destinato così per Napoli, come pe 'l Regno. E teotendosi ancora delle frodi, le quali facilmente si possono fare nelle permute di stabili tra Luoghi Pii co' Laici, ha parimenti la M. S. a consulta della medesima Giunta risoluto, che tali contratti di permute si facciano anche coll' intelligenza, e cognizione di un Ministro Secolare. Ed ha in seguito Sua Maestà destinato per tale Ministro (coll' intelligenza, e cognizione del quale si debbano fare tutti l' impieghi, e permute suddette) l' Avvocato Fiscale della stessa Giunta degli Abusi. Ben inteso che per Napoli, e Terra di Lavoro ha il RE incaricato il suddetto Avvocato Fiscale, ed ha data la facoltà allo stesso Fiscale di suddelegare per le Provincie. Partecipo tuttociò di Real Ordine per intelligenza di cotesto Tribunale, sua norma, ed osservanza negli casi occorrenti nel giudizio delle Cause. Palazzo 20. Febbraro 1772. = Carlo Demarco = Signor Marchese Cito.

IX. DISPACCIO.

Risoluzione di alcuni dubbj relativi alla Legge della proibizione de' nuovi acquisti a' Luoghi Pii.

ESsendo stati proposti al RE alcuni dubbj, che riguardano l' esecuzione degli Ordini Reali contro li nuovi acquisti de' Luoghi pii, a' quali in dette Reali dichiarazioni si vietano i nuovi acquisti.

I. Su 'l dubbio, se dopo le suddette Reali dichiarazioni possa nell' enfiteusi darsi luogo alla devoluzione a favore de' suddetti Luoghi pii: e se quando si dia luogo alle devoluzioni, possano i detti Luoghi pii acquistar le migliorazioni, ed accrescere il canone; e se nelle locazioni a lungo tempo possano essi espellere il Conduttore, o accrescere l' affitto. E' venuta il RE coerentemente alle leggi del Regno, ed agli ordini Reali in dichiarare (sull' esempio anche di altri Stati Cattolici, e dello stesso Stato Pontificio) e per modo di dichiarazione a spiegare, onde si comprenda anche il passato, che li beni conceduti in enfiteusi de' suddetti Luoghi pii si considerano come allodiali del Concessionario in ogni genere di commercio sotto il solo peso dell' antico canone: Che l' antico canone non si possa aumentare; Che finite, o non finite le linee, possano i beni suddetti alienarsi dall' Enfiteuta, e finite le linee passi il Dominio utile a' di lui eredi, anche estranei, ed agli eredi anche estranei di essi; Che l' enfiteusi suddette non si possano caducare, se non per canone non pagato per tre anni, o per abuso, o deteriorazione tale del fondo, che ne alteri notabilmente la natura; Che i miglioramenti si devono all' Enfiteuta, o Conduttore da quel nuovo Concessionario laico, a cui si deve concedersi il caducato; E che finalmente le locazioni *ad longum tempus* si considerino com' Enfiteusi, e si osservi in esso lo stesso, che si è detto dell' enfiteusi: lasciando la M. S. le altre questioni, che possono avvenire, alle Decisione de' Giudici, i quali dovranno collo spirito di questa Sovrana disposizione, e dichiarazione regolare le loro sentenze.

II. Su 'l dubbio, se possa lasciarsi in Testamento, e per atto tra vivi danaro contante a Luoghi pii suddetti, e se possa questo danaro impiegarsi in censi bullari: E' venuta la M. S. in ordinare, che non possa in alcuna maniera lasciarsi danaro oeppur danaro contante e' Luoghi pii suddetti, e quello debba introdersi per l' avvenire, non già per lo passato.

III. Su 'l dubbio, se i Capitali, che si restituiscono e' Luoghi pii suddetti, possano impiegarsi con ipoteca sopra beni stabili, come si è permesso per li avvanzi delle rendite de' suddetti Luoghi pii; E' venuta le M. S. so dichiarare, che non si possa, come fin da principio ha S. M. dichiarato; e che sebbene nel proporsi il caso degli Impieghi delle Doti delle Monache, in cui per una ragion particolare, si permise anche l' ipoteca sopra beni stabili, incidentemente si nominaroon gli avanzi delle Rendite de' Luoghi pii: non è stare mai mente di S. M. il permettere l' impiego di questi avanzi, i quali anzi la M. S. dichiara, vuole, e comanda, che si distribuiscano e' poveri, secondo lo spirito della Chiesa, e le Massime del Vangelo.

IV. Su 'l dubbio, se alle Congregazioni laicali si possa permettere l' aggiudicazione de' Corpi stabili, sopra i quali abbieno l' ipoteca. E' venuta S. M. in dichiarare, che non si possa; dovendosi le Congregazioni considerare comprese nella proibizione di acquistare, come fu già della M. S. dichiarato fin del principio col Dispaccio de' 9. Settembre 1769.

V. Su 'l dubbio, se possano permettersi le permute de' Corpi stabili tra' Luoghi pii suddetti, e le persone laiche. E' venuta la M. S. ta dichiarare, che non si per-

permettano senza ottenersene la licenza dalla M.S., che farà esaminare le circostanze per accordarla, o negarla.

Partecipo in tanto tutto ciò di Real Ordine a V. S. Illustrissima per intelligenza del Consiglio, e per la esecuzione, ed osservanza nelle giudicature de' casi occorrenti. Palazzo 7. Agosto 1771. = Carlo Demarco = Signor Presidente del S.R.C.

X. DISPACCIO.

Si eccettua il Ritiro della Concezione, e S.Vincenzo, come Luogo Pio laicale addetto all' opere di pietà, dalla legge del 1769.

ESsendosi proposta al RE la consulta della Real Camera de' 16. Settembre del passato anno S.M. si è intieramente uniformata al di lei parere, con dichiarare, che il Ritiro delle orfane donzelle sotto il titolo della Concezione, e di S. Vincenzo Ferreri di questa Capitale, come Luogo pio laicale, ed addetto all' opera pubblica di pietà in alimentare in atto tante povere donzelle orfane, s' intenda eccettuato dalla legge di S.M. dell' anno 1769., con cui fu proibito alle Chiese, e Luoghi pii di far acquisto di nuovi beni., così per atti tra vivi, come di ultima volontà; e che perciò detto Ritiro si debba considerare capace dell' eredità lasciatali dal Dottor D. Paolo Greco. Perciò di Real Ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima per l' intelligenza della G. C., ed in riscontro di quanto la medesima riferì a S.M. con sua rappresentanza de' 23. Marzo 1771. toccante la causa tra esso Ritiro, e gli eredi usufruttuarj del medesimo Testatore D. Paolo Greco. Palazzo 25. Gennajo 1772. = Carlo Demarco = Signor Reggente della Vicaria.

XI. DISPACCIO.

Nell' enfiteusi può esigersi il laudemio quando o da principio si è convenuto, o è stato solito pagarsi. Se la continuazione di un' affitto per lunghissimo tempo sia compresa nelle Regali dichiarazioni de' 17. Agosto, si lascia all' equità del Giudice.

ILlustrissimo Signore = Sul dubbio proposto al RE, se essendosi detto nelle ultime Reali determinazioni de' 17. Agosto dell' anno scorso: Che li beni conceduti in enfiteusi da pii luoghi Ecclesiastici si considerino come allodiali del Concessionario in ogni genere di commercio sotto il solo peso dell' antico Canone; sentendosi anche abolito il laudemio, che non si è espressamente vietato. Ha S.M. dichiarato, che il pagamento del Laudemio, o sia entratura non s'è proibito, ma può esigersi, quando o da principio si è convenuto, o è stato solito pagarsi: Ben inteso, che siccome non può accrescersi l' antico Canone, così non può alterarsi l'antico Laudemio, o entratura, per qualunque aumento del territorio intrinseco, o estrinseco.

Parimente sull' altro dubbio proposto, se la continuazione non interrotta per lunghissimo tempo con una stessa persona, o famiglia di un affitto, quantunque rinnovato da tre in tre anni, sia compresa nelle ultime Reali dichiarazioni de' 17. Agosto del passato anno; ha dichiarato S. M., che ha lasciato, e lascia all' equità del Giudice la decisione di questi casi, il quale dovrà con lo spirito delle Sovrane disposizioni, e dichiarazioni suddette regolare la sua sentenza, come si è detto ne' suddetti ordini generali, e secondo le circostanze particolari de' fatti per la prelazione. Partecipo tutto ciò di Real Ordine a V.S. Illustriss. per sua regola, e governo del Tribunale. Palazzo 29. Febbrajo 1772. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

XII. DISPACCIO.

Non si deve pagare il Laudemio quando non è stato solito pagarsi, e dov' è stato solito pagarsi non deve oltrepassare la quinquagesima così nell' enfiteusi ecclesiastiche, che laicali.

IL Procuratore della Curia Arcivescovile di Napoli espose al RE il dubbio insorto sulla dichiarazione fatta colli ultimi Ordini Reali per riguardo a' beni conceduti in enfiteusi de' Luoghi pii ecclesiastici, perchè ne' contratti fatti dalla Mensa non si è mai convenuta la quantità del Laudemio, ma si è sempre esatta a tenore della legge la quinquagesima parte del prezzo, che si convien nell' alienazione de' beni enfiteutici; e dimandò ordinarsi che si osservi questo antico solito di esigersi la quinquagesima del prezzo, che vale il territorio nel tempo, che ne fa l' alienazione. In vista di ciò ha il RE risoluto, e dichiarato che dove non è stato mai solito pagarsi il Laudemio non si paghi; dov' è stato solito pagarsi, si paghi, ma non più del due per cento, o sia della quinquagesima secondo la legge. Vale a dire che dove ne' casi che sono occorsi, è stato solito pagarsi meno del due per cento, così si continui; dove più, si riduca al due per cento. E questa riduzione s'intenda così nell' enfiteusi ecclesiastiche, come nelle laicali; poichè lo esigersi più della quinquagesima è un' abuso direttamente contrario alla legge fatto appunto per frenare lo arbitrio de' padroni diretti. Lo partecipo nel Real nome a V.S. Illustrissima per intelligenza del Tribunale del Consiglio, e per la esecuzione ed osservanza ne' giudizj delle cause occorrenti.

Palazzo li 17. Ottobre 1772. = Carlo Demarco = Signor Presidente Cito.

XIII. DISPACCIO.

Gli affitti a lungo tempo per paragonarsi all'enfiteusi devono essere almeno da decennio in decennio.

RImetto di Regal Ordine a V. S. Illustrissima l' annessa supplica umiliata al Regal Trono da Francesco di Rosa per causa di affitto a lungo tempo affinchè disponga che il Consiglio ne faccia l' uso che convenga a tenore degli Ordini Regali, li quali sono che per dirsi affitto a lungo tempo da non poter esserne espulso lo affittuario debba incominciare almeno da un decennio; competendo negli altri all' affittuario soltanto la prelazione secondo le circostanze da conoscersi ne' Tribunali ordinarj. Palazzo 18. Febbraro 1775. = Carlo Demarco Signor Presidente Marchese Cito.

XIV. DISPACCIO.

Tra li Creditori del Patrimonio essendovi luogo Pio, se gli può aggiudicare per sodisfazione del suo credito un fondo dal medesimo conceduto in enfiteusi al debitore coll' obbligo di censuarlo di nuovo a Persone laiche.

AVendo fatta presente al RE la relazione del Consiglio, nella quale descrive le ragioni, per cui stima aggiudicarsi ai Creditori del patrimonio di Domenico Penza, e D. Gaetano del Litto la chiesta aggiudicazione della Casa dedotta a prò del Monistero di S.Giovanni a Carbonara censuata dal medesimo a detti debitori. La Maestà Sua comanda dire a V. S. Ill., ed al Consiglio, che può il Monistero di S.Giovanni a Carbonara aggiudicarsi la Casa da lui censuata, che trovasi dedotta in patrimonio in esso Consiglio da detti Penza, e Litto, che debba bensì dopo averla restaurata, e rifatta, censuarla a Persona laica per effetto della Sovrana legge di S. M., ed affinchè non si muti la natura del primo contratto = Palazzo 8. Settembre 1770. = Carlo Demarco = Signor Marchese Cito.

XV. DISPACCIO.

L' eredità soggetta tutta a peso di Messe passa all' Erede coll' obbligo di celebrarne alcuna.

AVendo il RE dichiarato a consulta della Suprema Giunta degli Abusi sulla rappresentanza del Governatore di Agerola per l' Eredità di Simone Villano soggettata tutta a peso di Messe, che il caso di soggettarsi tutta l' Eredità al peso di Messe, sia compreso nella Real determinazione de' 9. Settembre 1769. colla quale si proibiscono i nuovi acquisti de' Luoghi Pii Ecclesiastici, e si dichiarano caducate a beneficio degli Eredi *ab intestato* del Gravante tutte le disposizioni a favore de' Luoghi Pii non verificate fino al giorno suddetto de' 9. Settembre 1769., e che perciò l' Eredità soggetta tutta, come sopra, al peso di Messe, debba andar libera agli Eredi *ab intestato*: bene inteso, che gli Eredi siano soltanto tenuti a far celebrare qualche Messa ogni anno in perpetuo, ed almeno una l' anno in perpetuo per ciascheduno degli Eredi, cioè delle famiglie, tra le quali si divide l' Eredità gravata; e ben inteso ancora, che per questo peso di Messe, non si possa assegnare stabile; ma resti come un peso dell' Eredità d' eseguirsi *officio Judicis* a tenor dell' altra Real determinazione del passato Giugno. Partecipo tutto ciò a V.S. Ill. per intelligenza del Tribunale del Consiglio, e per l' osservanza = Palazzo 12. Agosto 1770. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

XVI.

XVI. DISPACCIO.

Le sostituzioni a prò dei Luoghi Pii s'intendono ipso jure *caducate a prò dell' istituti nell' usufrutto.*

INformato il RE dalla relazione della G. C. Civile delle controversie, che vertono nella medesima tra il Monistero delle Monache di Lettere, e D. Rosa, e D. Maddalena Cucinelli, Nipote del P. D. Nicola Cucinelli, circa la di costui Eredità, alla quale pretende detto Monistero di succedere dopo la morte di dette sorelle Cucinelli Eredi usufruttuarie colla reciproca sostituzione, come chiamato dal Testatore, e istituito Erede nella proprietà, e del decreto di essa G. C. ordinante, che il preambolo spedito *quo ad usumfructum* a beneficio di dette Cucinelli, si mandasse in esecuzione anche *quo ad proprietatem* a favore delle medesime, perchè per effetto della Sovrana legge, non potendo i Luoghi Pii far più acquisti, si era resa caducata l' istituzione, e chiamata a beneficio di detto Monistero, e le vicendevoli ragioni delle parti litiganti: la M. S. siccome non trova fondamento alcuno nelle addotte ragioni per parte del Monistero, e trova assai valide quelle delle Cucinelli; Vuole che la G. C. proceda sù tal pendenza in conformità, e per l' esatta osservanza della Sovrana legge impeditiva de' nuovi acquisti a' Luoghi Pii Ecclesiastici. E mi ha ordinato prevenirne a V. S. Illustrissima per intelligenza della G. C., e per l' esecuzione. Palazzo primo Giugno 1771.

Carlo Demarco = Signor Principe di Marsico.

XVII. DISPACCIO.

Il Legato perpetuo per Arredi, e Suppellettili sacre è rivocato come abusivo.

SUll' istanza fatta dall' Ingegniere Militare D. Giovanni Cancellierscotti di restituirsegli le partite di arrendamenti lasciate da un suo Zio per legato perpetuo di argenti alla Cappella di S. Filippo Neri de' Padri Gelormini, e restituirsegli altri capitali alla detta Congregazione dell' Oratorio dallo stesso suo Zio lasciati per altri legati. Si dichiara per punto generale, che il legato perpetuo lasciato alla Cappella per uso di argenti è abusivo, e contrario allo spirito della Chiesa, ed alla espressa dichiarazione fatta da Mosè nell' *Esodo Cap. 36. vers. 6.*, e siccome dopo gli Ordini Reali contro i nuovi acquisti simili legati sono vietati, così per quelli prima fatti ha luogo la commutazione della volontà; onde per la causa particolare la Camera di S. Chiara, sentite le parti, proponga l'uso da farsi. Palazzo 9. Luglio 1772. = Bernardo Tanucci.

Al Presidente, e Consiglieri della Camera Reale di S. Chiara.

XVIII. DISPACCIO.

Li Fondi lasciati in moltiplico non compito per uso de' Luoghi Pii sono compresi nella Legge di ammortizzazione.

ESsendosi fatta presente al RE la Consulta della Real Camera de' 27. Luglio dell' anno scorso sù le pretensioni di D. Giovanni, ed altri fratelli di Alitto di Bisignano di andare a loro beneficio i ducati duemila una col moltiplico fatto sotto l' amministrazione del Vescovo di Bisignano per la fondazione, e rifazione del Monastero di Monache di essa Città, giusta la disposizione di Domenico Alitto loro Zio; S. M. ha approvato il parere della Real Camera riguardo all' essere tal disposizione compresa nella legge di S. M. de' 9. Settembre 1769. Comanda perciò, e dichiara, che i beni lasciati dal pio disponente vadano a beneficio degli eredi, sì perchè questi furono contemplati in detta legge; sì per non aprirsi strada a sovvertirla. Di Real Ordine lo partecipo alla Real Camera per sua intelligenza, ed acciocchè ella medesima spedisca tutti quegli Ordini, che occorrono per la esecuzione di questa Real risoluzione. Palazzo 5. Gennajo 1771.

Carlo Demarco = Signor Marchese Spirito.

XIX. DISPACCIO.

UNiformandosi il RE a quanto la Camera di S. Chiara con sua Consulta delli sei del caduto ha rappresentato sù la dimanda della Principessa Vedova di Tricase Madre, Balia, e Tutrice dell' odierno Principe D. Giuseppe Girardo Galloni, vuole che l' osservanza della legge proibitiva degli acquisti de' Luoghi Pii ecclesiastici comprenda non meno il capitale di ducati quattro mila legato da D. Silvia Gallone da mettersi in moltiplico per la erezione futura, e non per anche seguita di una Collegiata nella Chiesa Parrocchiale di Tricase, che tutti li fondi impiegati nel moltiplico fin' ora non arrivato alli ducati settecento di rendita designati per tal' erezione, si aggiudichino al detto pupillo Principe di Tricase erede della detta D. Silvia, ed ultimo laico possessore; con rimanere bensì a di lui carico, e dell' eredità i pesi dell' annuo maritaggio di ducati venticinque a Zitelle oneste dell' Università di Tricase, e della celebrazione di tre Messe la settimana, e di tre anniversarj, del mantenimento di due lampade avanti il SS. Sagramento, degli altri ducati dieci per gli utensilj sacri, e di fare un Quadro di buona mano con diverse Immagini nell' Altare gentilizio di sua famiglia; senza però che sia tenuto al peso degli annui ducati quindeci per la *Libera*, nè degli annui ducati quaranta di prebenda al Canonico Bibliotecario, il di cui adempimento riguardava l' effetto, e l' utile della Collegiata, la quale per la mancanza del Regio Assenso, per la condizione non purificata, per lo moltiplico non compito, e per la legge proibitiva non meno delle nuove erezioni, che de' nuovi acquisti de' Luoghi pii ecclesiastici, si dee considerare come cosa non esistente, e che in fatti non esiste. Lo prevengo per tanto di Real Ordine alle Signorie vostre Illustrissime, acciò la Real Camera medesima faccia così eseguire. Palazzo li 26. Luglio 1770.

Carlo Demarco. Signor Marchese Spiriti.

XX. DISPACCIO.

Qualunque contradizione anteriore, o contemporanea al possesso impedisce ai Luoghi Pii l' acquisto.

ESsendo insorti dubbj, se per dirsi contradetto il possesso de' Luoghi Pii Chiesastici all' effetto del Dispaccio de' 10. Settembre del 1769. basti qualunque contradizione, anche insussistente, e qual conto debba tenersi delle contradizioni proposte poco dopo, o poco prima del detto Dispaccio, in tempocchè già se ne sperava la pubblicazione. Ha dichiarato il RE, che se la contradizione è anteriore, o contemporanea al tempo del possesso, qualunque contradizione basti all' effetto di dirsi contradetto il possesso. Se poi la contradizione è posteriore al possesso, allora deve esser tale, che renda il possesso dubbio, o vizioso ne' termini dell' interdetto possessorio, della qual cosa, dovrà in tal caso, solamente conoscere il Giudice. Poichè siccome per una parte la mente di S. M. è stata di togliere l' abuso delle opinioni sull' inosservanza delle leggi del Regno contra gli acquisti delle Manimorte; onde qualunque contradizione, avendo sempre l' assistenza delle legge, basta ad impedire, che il possesso cominci; così per l' altra parte la M. S. avendo in mira la pubblica quiete, la quale resterebbe turbata, se sopra tutti gli acquisti fatti dalli Chiesastici si potessero ora muovere liti; non vuole, che sull' appoggio della legge di ammortizzazione possano gli Chiesastici essere molestati su de' loro possessi, li quali acquistati, senza contradizione, per lungo corso di tempo si sieno senza contradizione mantenuti. Ben inteso però, che S. M. con ciò niente intende innovare per quelle azioni, che per qualunque altra ragione indipendente dalla legge di ammortizzazione legittimamente potessero prodursi contra li luoghi Pii Chiesastici. Lo partecipo in Real Nome a V. S. Illustrissima per regolamento suo, e del Consiglio. Palazzo 23. Giugno 1770. = Carlo Demarco.

Signor Marchese Cito Presidente del Consiglio.

XXI. DISPACCIO.

E' nullo il possesso de' beni preso dal Luogo Pio di privata autorità.

ESsendosi uniformato il RE alla rappresentanza di V. S. Illustriss. de' 10. Agosto del passato anno 1770. per rapporto alla restituzione de' beni del fu D. Giuseppe Bevilacqua disposti per legati pii, de' quali di privata autorità il Clero di Montasuto se n' era messo in possesso, ed avendo dati gli ordini da lei proposti al Governatore di Montesuro perchè se ne dia il possesso a D. Francesc' Antonio Bevilacqua coll' obbligo di soddisfare al peso delle Messe, giusta al prescritto del Testatore; di Sovrano comando lo partecipo a V. S. Illustrissima per sua intelligenza e governo.

Palazzo 11. Maggio 1771. Carlo Demarco.

Signor Marchese Vargas.

XXI.

XXII. DISPACCIO.

All' eredità caducate succedono gli Eredi del gravato, e non del gravante.

SUl dubbio proposto dal Governadore di Agerola se caducate per li Reali ordini le disposizioni fatte a favore de' luoghi Pii ecclesiastici, debbano succedere gli eredi del gravato, o del gravante. Ha dichiarato il RE che non vi è ragione di dubitare, che li beni restino a libera disposizione dell' erede universale gravato, e non degli eredi del gravante. E mi ha imposto di significarlo a V. S. Illustrissima, ed al Consiglio per sua norma. Palazzo 12. Ottobre 1772. = Carlo Demarco.

Signor Presidente del Consiglio.

XXIII. DISPACCIO.

Nel concorso dell' Erede usufruttuario col legittimo, escluso il Luogo pio, l' eredità spetta all' Usufruttuario, il qual' è l' ultimo possessore vivente.

ECcellentissimo Signore = Avendo il RE veduto quanto la G. C. ha riferito rispetto al giudizio intentato da' fratelli di Bucci, e sorelle del Conte venienti *ab intestato* all' eredità del fu Sacerdote D. Giacinto d' Ambrosio di Vico di Lucera, come nipoti *ex sororibus* contro Nicola d' Ambrosio fratello di D. Giacinto, ed erede usufruttuario dell' eredità del medesimo, e contra il Clero, e Capitolo della Chiesa Parrocchiale di detta Terra, erede ultimo chiamato. Mi comanda la Maestà Sua dire a V. Ecc., ed alla G. C., che non impedisca a detto Nicola d' Ambrosio la libera disposizione dell' eredità perventagli dal fu D. Giacinto d' Ambrosio, in conformità però del divieto della Real Legge de' 9. Settembre 1769., essendo egli l' ultimo possessore vivente gravato. Napoli 27. Agosto 1772.

Carlo Demarco = Eccell. Sig. Reggente della G. C.

XXIV. DISPACCIO.

Lasciandosi la proprietà di un Legato pio al Luogo pio, e l' usufrutto ad un' estraneo, la proprietà non si accresce alla erede dell' Usufruttuario, ma all' erede del Fondatore del Legato.

PEr la causa del Legato Pio fondato da D. Nicola Sarra di Trani coll' atto tra vivi, e confirmato nel suo testamento, con cui istituì suo Erede il nipote D. Giuseppe Pardi con lasciargli anche l' usufrutto di detto Legato pio, la proprietà del quale lasciò al Monistero di S. Agnese; onde escluso ora il Monistero per gli Ordini Regali, pretendesi il Legato pio per una parte dagli eredi legittimi del Fondatore, che sono li fratelli Sarra, e per l' altra parte da D. Berardina Ciardi sorella, ed erede del D. Giuseppe, erede testamentario dello stesso donatore, ed usufruttuario insieme del detto Legato pio, ha il RE risoluto che continui a procedere il Consiglio. E mi ha comandato comunicare al medesimo la seguente Reale risoluzione, cioè ch' escluso il Luogo pio dalla proprietà di un Legato particolare, questo non si accresca all' usufruttuario dello stesso Legato, ma restando nell' eredità del testatore, spetti agli eredi testamentarj dello stesso testatore, quando vi siano, e non essendovi, spetti a quelli, a' quali per legge è dovuta l' eredità del detto testatore. Ed io ne prevengo V. S. Illustrissima affinchè passi a notizia del Consiglio tale Sovrana risoluzione, e ne disponga la esecuzione.

Palazzo 26. Settembre 1772. Carlo Demarco.

Signor Presidente del S. C.

CONSULTA DELLA REAL CAMERA.

Che escluso il Luogo pio, la proprietà de' beni lasciati in usufrutto ad uno estraneo vita durante tantum, *spetta all' erede* ab intestato *in esclusione dell' erede usufruttuario.*

LA G. C. della Vicaria Civile con sua relazione passata a questa Real Camera per informo, e parere con dispaccio de' 3. Luglio 1773. per Segretaria di Stato, e di Giustizia, propone alla Maestà Sua la seguente posizione di fatto di una causa in essa trattata, nella quale nasce il dubio: Se non potendo il Luogo Pio, per gli ultimi Ordini Reali, acquistare la proprietà de' beni lasciati in usufrutto *vita durante tantum* ad un erede estraneo, militi la pretensione del veniente *ab intestato* in esclusione del suddetto erede usufruttuario estraneo.

Aloisia Oliva lasciò suo erede usufruttuario il marito Francesco Carbone, e proprietario il Collegio di S. Maria delle Grazie della Terra di Sinopoli, e diversi legati in beneficio di Elisabetta Oliva sua sorella, e Domenico Antonio, e Giuseppe Oliva suoi nipoti.

Non potendo il Collegio più acquistare per gli ultimi Reali Ordini, pretese Francesco Carbone erede usufruttuario la consolidazione della proprietà.

Si oppone il Collegio, allegando il possesso già preso della proprietà prima de' Reali Ordini in virtù di decreto di preambolo fattosi fin d' allora spedire *quoad proprietatem*.

All' incontro Elisabetta Olive sorella della disponente Aloisia, e Domenico Antonio, e Giuseppe suoi nipoti, quali eredi legittimi, e più prossimi venienti *ab intestato* han sostenuto in essa Gran Corte spettare ad essi l' eredità, dopo la morte dell' erede Carbone usufruttuario.

Distingue la Gran Corte della Vicaria la controversia in due punti da risolversi: Se al Collegio chiamato alla proprietà dopo la morte del Francesco Carbone, giovi il preambolo fattosi spedire fin d' allora, così che non gli ostino gli ordini proibitivi di acquistare, posteriormente emanati: e se non potendo il Collegio acquistare, militi la pretensione degli eredi legittimi, non scritti, per escludere l' erede scritto estraneo usufruttuario *sua vita durante tantum*.

In quanto al primo, varie riflessioni fa la medesima Gran Corte; ma conchiude, che non essendosi la condizione verificata giusta la lettera del Dispaccio de' . . . . . di Vostra Maestà, l' istituzione a favor del Collegio vien caducata.

In quanto al secondo, sebbene mostri d' inclinare per gli eredi legittimi *ab intestato*, pur tuttavia attende il Reale Oracolo.

Si fa carica però delle massime contrarie del dritto di non poter nessuno morire parte testato, e parte intestato, e ch' esistendo l' erede scritto, non si dà luogo a successione intestare, e soprattutto si fa carica del dispaccio de' 12. Ottobre 1772. col quale si prescrive, che i beni restassero a libera disposizione dell' erede universale del *gravato*, degli eredi di questo, e non già del *gravante*.

Ma riflette, che in tutt' i Sovrani Ordini, co' quali Vostra Maestà ha risoluto a favor degli eredi del gravato, sempre ciò sia avvenuto a favor di persone eredi istituiti nell' usufrutto congionti del Testatore, i quali anche poteano succedere *ab intestato*, e non già nel caso di un erede estraneo usufruttuario tassativo, contradetto dagli eredi legittimi più prossimi venienti *ab intestato*, conchiudendo, che trattandosi di sorelle, e nipoti della Disponente, paresse doversi dare a costoro l' eredità *post mortem* dell' erede estraneo usufruttuario.

Questa Real Camera avendo il tutto maturamente esaminato, è concorsa in quanto al primo punto col parere della Vicaria, che non ostante il decreto di preambolo, non essendosi verificata la condizione a favor del Collegio, e durante la vita dell' erede usufruttuario, non avendo avuto esso Collegio il possesso della roba, della quale era soltanto erede *in spe*, debba riputarsi caducata, dopo i Reali Divieti la sostituzione del detto Collegio.

In quanto all' altro punto, che riguarda di dover succedere nella proprietà li venienti *ab intestato*, e non già l' erede usufruttuario estraneo, giacchè resta escluso il Luogo Pio, per li Reali Divieti, la Vicaria opina a favor de' venienti *ab intestato*, sebbene dica di farli ostacolo la Reale Determinazione, con la quale Vostra Maestà si è spiegata di volere, che succedano gli eredi dell' erede *gravato*, e non del *gravante*.

Su di ciò la Regal Camera facendo le sue riflessioni, è andata a considerare, che l' assurdo, che si presuppone, che taluno muoja in parte testato, ed in parte *ab intestato* dia luogo, quando il Testatore procede *alla sola istituzione dell' erede usufruttuario*, senza nominare alcun erede nella proprietà, ed in tal caso la legge, per evitarsi detto assurdo, vuole, che l' erede usufruttuario s' intenda anche istituito nella proprietà. Ma il caso par che sia diverso, quando il Testatore istituisce un erede in usufrutto, ed altro nella proprietà, e la di lui istituzione nella proprietà si caduchi per qualche legale impedimento, o pur egli stesso l' erede in proprietà ripudia l' eredità: nel qual caso par che debbano in detta proprietà succedere i venienti *ab intestato*, e non l' erede usufruttuario, e non vi è assurdo in tal caso, che il Testatore *decedat partim testatus, & partim intestatus*, come si deduce da un Responso di Papiniano *L. 15. D. de inoff. testam. & l. 24. D. eod.* allorchè disse: *Testator potest mori partim testatus, partim intestatus . . . . & ideo pars haereditatis in testamento remansit, nec absurdum*

videtur pro parte intestatum videri. E moltiſſimi Commentatori, come Cujacio, e Voet ſi ridono di queſto aſſurdo, che ſi ſuppone nel morire uno in parte con teſtamento, ed in parte *ab inteſtato*. Riflette di più queſta Real Camera; che non ha luogo il *jus accreſcendi* nell' erede uſufruttuario. Queſto *jus* milita tra coloro, che ſono iſtituiti *ſub eadem conditione*, e quando uno de' coeredi è incapace di adire, o ricuſa, o ripudia la ſua parte, viene queſta ad accreſcerſi all' altro. La ragione riſulta, perchè l' erede ſi dice ſucceſſore *in univerſum jus defuncti*, e ciaſcun erede rappreſenta la perſona del Teſtatore, ed eſſendo individuo l' univerſal *jus hereditatis*, perciò la porzione dell' incapace, e di chi la ripudia, ſi accreſce all' altro coerede. Non avviene lo ſteſſo nell' erede uſufruttuario. Egli non è iſtituito *in univerſum jus*; ma ſoltanto *in re certa*, e ſi deve riguardare, come un ſemplice legatario. Coſicchè nella *L. 13. C. de heredib. inſtituend.* l' Imperator Giuſtiniano reſcriſſe = *Quoties certi quidem ex re certa ſcripti ſunt heredes, vel certis rebus pro ſua inſtitutione contenti eſſe juſſi ſunt; hos legatariorum loco haberi certum eſt*. In oltre l' erede uſufruttuario non può dirſi *Dominus*, *nec quaſi*; poichè l' uſufrutto a lui laſciato non è altro, che una ſervitù ſull' eredità, che ſi eſtingue colla di lui morte, come ſi deduce dalla *L. 25. ff. de verbor. ſignificat.* e dalla *L. 15. ff. ...* *ff. qui ſatiſdare cogantur*. Poſto ciò non par che debba averſi queſti per erede gravato. Si è parimente conſiderato, che la voſtra provvida legge dell' ammortizzazione nell' eſcludere dagli acquiſti i Luoghi Pii eccleſiaſtici ebbe ſpecial mira, di non privarſi i legittimi eredi laici dalla legittima ſucceſſione. Un Teſtatore, che iſtituiſce taluno erede nell' uſufrutto, e nella proprietà il Luogo Pio eccleſiaſtico, già dimoſtra di aver prediletto un tal Luogo Pio all' iſteſſo ſuo erede uſufruttuario. Caducandoſi l' iſtituzione per l' incapacità del detto Luogo Pio, pare che ogni ragione inviti più toſto alla ſucceſſione i venienti *ab inteſtato*, che l' erede uſufruttuario; ſemplicemente quanto colui è eſtraneo; come per lo più ſono li mariti iſtituiti dalle mogli, qual' è il preſente caſo, o le mogli iſtituite da' mariti, in caſi ſimili: nè in tali caſi deve la proprietà conſolidarſi coll' uſufrutto in pregiudizio de' legittimi eredi del Teſtatore venienti *ab inteſtato*.

Da ciò va la Real Camera a rilevare di eſſer ben fondato il ſentimento della Vicaria, che la proprietà appartenga alli venienti *ab inteſtato*, e non all' erede uſufruttuario Franceſco Carbone marito della Teſtatrice Aloiſia Oliva. Ma perchè Voſtra Maeſtà non ha fatta veruna legge dichiarativa di tal caſo, e queſtione, rimette la Real Camera alla voſtra Sovrana intelligenza, ed arbitrio quel che voglia riſolvere, e ſtima che ſia proprio della voſtra ſaviezza il dichiararlo in maniera che ne' giudizj di ſimili controverſie ſi tolga ogni dubio, ed equivoco. Il Signore Iddio conſervi la Regal Perſona della Maeſtà Sua per lunghi, e feliciſſimi anni a ſeconda de' voti de' ſuoi fedeliſſimi ſudditi.

Dalla Regal Camera li . . . . Giugno 1775.

Di Voſtra Maeſtà

Umiliſſimi Vaſſalli

Baldaſſarre Cito. Domenico Salomone.
Marcheſe Vargas Macciucca. Carlo Paoletti.

Vidit Fiſcus Regalis Coronæ. Carèvita.
Spiriti Segretario.

XXV. DISPACCIO.

Il RE ſi uniforma alla Conſulta.

DAlla relazione della G. C., e da quanto coteſta Regal Camera ha rappreſentato, ha rilevato il RE, che Aloiſia Oliva laſciò ſuo Erede uſufruttuario Franceſco Carbone ſuo marito, e proprietario il Collegio di Santa Maria delle Grazie della Terra di Sinopoli: e fece diverſi Legati in beneficio di Eliſabetta Oliva ſua ſorella, e di Domenicantonio, e di Giuſeppe Oliva ſuoi Nipoti. Che pubblicata la legge di Ammortizzazione, Franceſco Carbone, Erede uſufruttuario, ha preteſo nella G. C. la conſolidazione della proprietà; ma che il Collegio vi ſi ſia oppoſto, allegando il poſſeſſo già preſo della proprietà, prima de' Regali Ordini, in virtù di decreto di Preambolo, fattoſi ſpedire dopo la morte del Teſtatore *quoad proprietatem*.

Che all' incontro Eliſabetta Oliva ſorella della Diſponente Aloiſia, e Domenicantonio, e Giuſeppe ſuoi nipoti, come Eredi legittimi, e più proſſimi venienti *ab inteſtato* ha ſoſtenuto nella G. C. ſpettare a loro l' Eredità, dopo la morte dell' Erede uſufruttuario Carbone; Onde il detto Tribunale per decidere con giuſtizia, ed in conformità de' Regali ordini antecedenti ſulle riſpettive iſtanze delle parti ha chieſto il Regio Oracolo diſtinguendo la controverſia in due punti.

I. Se al Collegio chiamato nella proprietà dopo la morte dell' uſufruttuario Carbone, giovi il Preambolo fattoſi ſpedire fin d' allora, così che non gli oſtino gli ordini proibitivi di acquiſtare poſteriormente emanati.

II. Se non potendo il Collegio acquiſtare, militi la pretenſione degli Eredi legittimi non ſcritti; per eſcludere l' erede ſcritto eſtraneo uſufruttuario *ſua vita durante tantum*.

E la Maeſtà Sua avendo, colla ſua connaturale ſaviezza riflettuto a quanto non meno la G. C., che la Regal Camera con accerto, e con maturità hanno opinato; ha veduto, che non oſtante il decreto di Preambolo, non ſi è verificata la condizione a favore del Collegio, atteſo durante la vita dell' uſufruttuario non ha avuto eſſo Collegio, il poſſeſſo della roba, della quale era ſoltanto Erede *in ſpe*. Vuole perciò la Maeſtà Sua, e comanda, che debba riputarſi caducata dopo i Regali Divieti la ſoſtituzione di eſſo Collegio, riſolvendo a queſto modo il primo punto propoſto dalla G. C.

E quanto all' altro punto, che riguarda di dover ſuccedere nella proprietà i Venienti *ab inteſtato*, e non già l' Erede uſufruttuario eſtraneo, giacchè reſta eſcluſo il Luogo Pio per lo Regal Divieto, ha la Maeſtà Sua conſiderato, che l' aſſurdo, che ſi preſuppone, che taluno muoja in parte *teſtato*, ed in parte *ab inteſtato*, ha luogo quando il Teſtatore procede alla ſola iſtituzione dell' Erede uſufruttuario, ſenza nominare alcun Erede nella proprietà, ed in tal caſo la legge per evitarſi tale aſſurdo vuole, che l' Erede uſufruttuario s' intenda anche iſtituito nella proprietà. Ma che il caſo ſia diverſo quando il Teſtatore iſtituiſce un Erede in uſufrutto, ed altro nella proprietà, e la di lui iſtituzione nella proprietà ſi caduca per qualche legale impedimento, quale appunto è quello, che deriva dal Regal Divieto degli acquiſti a' Luoghi Pii Eccleſiaſtici. E poichè queſto Sovrano provvido ſtabilimento ebbe ſpecial mira di non privarſi i legittimi Eredi laici della legittima ſucceſſione, queſto fine non ſi conſeguirebbe, quando caducata l' iſtituzione per l' incapacità del Pio Luogo, ſi eſcludeſſero dalla ſucceſſione i Venienti *ab inteſtato*, e ſi deferiſſe queſta all' Erede uſufruttuario eſtraneo. Per li rapportati motivi adunque, e per tutto ciò, che ha coteſta Regal Camera rappreſentato alla Maeſtà Sua, comanda, che nel caſo in quiſtione debbano nella proprietà ſuccedere i Venienti *ab inteſtato* in eſcluſione dell' Erede uſufruttuario.

Queſta Sovrana Deliberazione la partecipo a coteſta Regal Camera in riſulta della ſua Conſulta, e di quanto la Gran Corte ha riferito; acciocchè comunicando alla detta Gran Corte, le incarichi nel Regal Nome di valerſene nella deciſione della cauſa ſuddetta dell' Eredità di Aloiſia Oliva, e ne' caſi ſomiglianti; E la ſteſſa prevenzione faccia al Conſiglio, perchè gli ſerva di norma nelle ſue deciſioni. Palazzo 18. Agoſto 1781.

Carlo Demarco.

Signor Preſidente, e Conſiglieri della Regal Camera.

Del Regio Aſſenſo anche in rapporto alla fondazione delle Chieſe, e Confraternite laicali.

I. DISPACCIO.

Non ſi poſſono edificare nuove Chieſe ſenza Real permeſſo.

POichè in niun luogo del Regno ſi poſſano fondare nuove Chieſe, e Conventi, ſenza che preceda prima il Real permeſſo: Ha riſoluto il RE che nell' opportunità, che ſi offrano di dovere V. S. Illuſtriſſima, o li Miniſtri di queſta Udienza uſcire dalla reſidenza per li luoghi di queſta Provincia comunichi a voce; e riſervatamente, e con prudenza alli Governatori, e Sindaci di quelli l' appreſſo ordine, affinchè ſenza ſua in-

intelligenza, non permettino, che si faccia alcuna fondazione di nuovi Conventi, e Chiese, senza la Real licenza di S. M., e quando alcuno intenterà eseguirle, o si troverà attualmente edificando senza il Real permesso; in questo l'impediscano con far sospendere la continuazione della fabbrica, e darne avviso a questa Udienza con distinzione dello Stato in cui si trova l'opera per parteciparlo dopo a S. M., ed aspettarne i suoi Reali Ordini; e mi ha comandato prevenire a V. S. Illustrissima, e questa Udienza perchè così si esegua, invigilando alla più esatta osservanza di questa deliberazione, la quale acciò abbia sempre la sua puntuale esecuzione, la parteciperà V. S. Illustrissima al suo successore, e questi agli altri, affinchè pienamente intesi, possino invigilare all'osservanza di questo stabilimento = Dio guardi &c. = Napoli 9. Aprile 1740.

Il Marchese Brancone = Signor Preside, ed Udienza di Trani.

II. DISPACCIO.

Nè le Chiese antiche si possono ampliare senza il Real permesso.

ILlustrissimo Signore = Passato nell'intelligenza del RE tutto ciò, che da V. S. Illustrissima se gli è umiliato, colla sua rappresentanza de' 18. del caduto, concernente alle disposizioni date, perchè la Chiesa Parrocchiale di Massafra si renda capace di ricevere il Popolo, ed alle brighe avvenute con que' Frati Osservanti. La M. S. mi ha comandato dirle, che darà a lei appresso la congrua Real risoluzione su l'esigenza occorsa con i Religiosi Osservanti di Massafra. Vuole però, che ella, ed il Clero di Massafra sappiano, che quel medesimo Real permesso, che antecedentemente si richiede per edificare una nuova Chiesa, quello istesso è necessario parimente quando una Chiesa vecchia si voglia dilatare. E che però per allargarsi la Chiesa Parrocchiale di Massafra, si debba implorare da S. M. il Real permesso. Napoli 3. Ottobre 1767.

Illustrissimo Signore. Carlo Demarco.

Vescovo di Mottola.

III. DISPACCIO.

L'esistenza del luogo pio comincia dal tempo, in cui riceve il Regio Assenso ancorchè fosse prima fondato.

MI comanda il RE rimettere a V. S. Illustrissima l'annesso ricorso di D. Lorenzo Margiotta Arciprete, ed Abate curato della Terra di Cervato toccante alle controversie insorte tra quelle Congregazioni della Vergine de' Dolori, e del SS. Corpo di Cristo per la precedenza delle processioni pubbliche, affinchè dia gli ordini, che la precedenza si debba dare a quella Congregazione, che prima abbia ottenuto il Regio Assenso sulle sue regole, essendo che il Regio Assenso è quello che fa il primo principio dell'esistenza legittima di qualunque Collegio. E rispetto il resto, dia gli ordini convenienti. Palazzo 7. Maggio 1768.

Carlo Demarco = Signor Cavaliere Vargas.

IV. DISPACCIO.

Della necessità del Regio Assenso nella fondazione delle Congregazioni laicali.

NEll'occorrenza trattata nella Real Camera di S. Chiara, se la Congregazione della Città di Viesti, come fondata senza Regio permesso, si dovesse abolire, non ostante il Reale Assenso ultimamente ottenuto sulle Regole: il RE uniformatosi all'istanza di V. S. conforme alle massime più sicure del dritto, a' principj fondamentali dello Stato, ed agli esempj delle determinazioni fatte in casi simili dal RE Cattolico suo Augustissimo Padre, ha dichiarato, e vuole, che si osservi per punto generale, che il Regio Assenso è necessario nella fondazione di qualunque corpo, senza il quale assenso è questo illecito, e dee dismettersi, e riputarsi per non esistente, non bastando l'Assenso ottenuto sulle regole, le quali riguardano la qualità, e non l'esistenza del medesimo corpo a rendere legittimo quel, che da principio fu nullo, ed incapace per ogni riguardo, ed a qualunque effetto. Lo prevengo di Real Ordine a V. S. per sua intelligenza, e governo. Palazzo 19. Giugno 1769. = Bernardo Tanucci = Duca di Taritto.

V. DISPACCIO.

Il Regio Assenso ne' Corpi politici non si presume.

COll'occasione della controversia di precedenza di alcune Congregazioni della Città di Monopoli trattatasi nella Real Camera di S. Chiara, avendo l'Avvocato della Corona rilevato l'assurdo dalle Parti intrapreso di potersi il Regio Assenso presumere per la lunghezza del tempo; ha il RE dichiarato, e vuole, che si osservi per punto generale, che per qualunque corso di tempo non si presuma l'Assenso Regio a tali Congregazioni, o altri Corpi illeciti. Partecipo tutto ciò alle Signorie VV. Illustrissime per intelligenza, e governo della Real Camera di S. Chiara. Palazzo 19. Giugno 1769. = Bernardo Tanucci.

VI. DISPACCIO.

Per mancanza di Regio Assenso non si dismettano le Congregazioni, ma la Real Camera in ogni caso riferisca a S. M.

DEvo dichiarare nel Real nome alle Signorie Vostre Illustrissime, che li due Dispacci de' 19. cadente riguardo alle Congregazioni, ed altri Corpi, che non hanno Assenso nella fondazione, non contengono altro, che un ricordare a' suoi Magistrati la massima fondamentale di non esser il Regio Assenso una Regalia, che possa presumersi, o prescriversi, non essendo alienabile, e questo non ad effetto, che si proceda sommariamente ad atto alcuno, ma perchè nelle controversie, che avvengono, li Magistrati tengano presente questa regola, la quale dovrà perciò tenersi anche da questa Real Camera di S. Chiara; ben inteso, che quando l'istessa Real Camera stimi per circostanze particolari ne' casi, che occorrono, conveniente provvidenza superiore, lo dica. Palazzo 30. Giugno 1769. = Bernardo Tanucci = Duca di Taritto.

VII. DISPACCIO.

Il RE concede il suo Real placito alla erezione del luogo pio utile alla Religione, ed allo Stato.

AVendo proposta al RE la consulta della Real Camera de' 10. Dicembre del passato anno 1768. toccante al Conservatorio di Orfane di Corato, S. M. si è degnata di accordare il suo Real Placito per la formale erezione del medesimo Conservatorio, come utile alla Religione, ed allo Stato, con dovere l'eredità del fu Michele Menduni a norma della di lui disposizione rimanere in beneficio del medesimo Conservatorio delle Orfane. Si è parimente degnata S. M. di eligere per Governatore di quello il Canonico D. Giuseppe Domenico la Monica, e 'l di lui nipote D. Procopio designati dal Menduni, *vita loro durante*; e vuole, che dopo le loro morte debba il Conservatorio essere governato da Governatori da eligersi dalla M. S. per essere luogo pio laicale. Quindi di Real Nome lo partecipo alla medesima Real Camera in riscontro alla suddetta sua consulta, ed acciocchè ella spedisca il Regio Assenso, e gli altri consecutivi ordini per l'adempimento di questa Reale risoluzione. Palazzo 8. Luglio 1769.

Carlo Demarco = Signor D. Carlo Paoletti.

VIII. DISPACCIO.

L'Assenso Regio non si supplisce con atti equivalenti.

HA veduto il RE quanto V. S. Ill. ha rappresentato sull'istanza dell'Avvocato della Corona, il quale ha chiesto, che per tal causa del Regio Padronato della Badia della Trinità di Mileto da decidersi in grado di appello, si giudichi in termini di giustizia, e non di economia al solo Principe riservata; e che tengano presenti le massime fondamendali della Sovranità del RE in altre occasioni ricordate, così toccante i Regj dritti ne' Padronati delle Chiese Conventuali, come il non bastare l'*exequatur*, trattandosi particolarmente di Regio Padronato, sulle Bolle di unione, o di traslazione, o tanto meno un *exequatur implicito*; ma esser necessario l'Assenso in forma specifica solennemente emanato dal Trono, e memore la M. S. di non essere questa la prima volta, in cui ha dovuto soccorrere all'oscitanza de' suoi Magistrati, e frenare gli arbitrj col ricordare loro le leggi, e le regole, che devono tener ferme nel giudicare; mi comanda dire a V. S. Illustrissima, che siccome l'entrare in termini di economia è fuori della facoltà di Giudice circoscritta nell'esecuzione delle leggi: così vuole ancora la M. S. che resti V. S. Illustrissima nell'intelligenza, che nella causa del Regio Padronato della Bagoara si ebbe per massima fondamentale della Sovranità, che nella reintegrazione del Regio Padronato di Chiese Conventuali (quando non sia mutata l'antica forma, come tutto

giorno si pratice) non deve controvertirsi il dritto di eligere, che al RE appartiene. E vuole ancora S. M. che resti V. S. Illustrissima nell'intelligenza, che coll' occasione del Baliaggio di S. Stefano di Pulignano, il quale essendo da principio un Monastero di Regia Fondazione, trovavasi con Bolle Pontificie unito alla Religione di Malta, e che anche pretendeasi confirmato dalla Sovranità con Regj Assensi impliciti; dichiarò la M. S. con Dispaccio de 8. Agosto 1771. per questa Segretaria di Stato, che vedea il RE una Regia Fondazione, vedea una traslazione non Regia; vedea la massima fondamentale della Sovranità di non potersi supplire per equipollenza, e congettura il necessario atto delle Sovranità, ovunque si trattasse di qualunque genere di concessione; ma dover tal atto esser chiaro, espresso, pensato, ed emanato solennemente dal Trono: con qual Dispaccio resta per punto generale ordinato, che il Regio Assenso, o tutto quello ch'è Regalia non si possa supplire, nè per punto, nè per congettura, nè per equipollenza, ma dev'essere solenne, e nella forma specifica, e vestito particolarmente, originale, e nudo. Caserta 10. Febbrajo 1773.

Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Caporuota D. Carlo Paoletti.

IX. DISPACCIO.

Il RE accorda la Sanatoria alle Confraternite laicali, che non hanno assenso.

TRattandosi nella Regal Camera di S. Chiara il punto: Se la Congregazione della Città di Viesti si dovesse abolire come fondata senza regio permesso, non ostante che si avesse su le Regole ottenuto. Sua Maestà, uniformemente alla istanza dello Avvocato della Corona, dichiarò per punto generale, con dispaccio del dì 19. di Giugno, dello anno 1769., che il regio assenso fosse necessario nella fondazione di qualunque Corpo, senza il quale assenso dovesse quel tal Corpo dismettersi come illecito, e riputarsi non esistente.

Questa regale dichiarazione sovrana, necessaria a mantenere illesi li dritti della Sovranità, è stata di pretesto a' cattivi, onde involvere il tutto in confusione e in disordine, in guisa che sono oggi le Confraternite in un conflitto di litigi e discordie. A pena un Fratello disgustato ricorre, che si deve di necessità ordinare di chiudersi la Congregazione; e allora a pena altri crede avere ragione su qualche legato un lasciato da' suoi maggiori a sì fatte Adunanze per farne opere di pietà, che sorge una lite dispendiosa, e le opere pie più non si adempiono. E siccome si trovano da' medesimi Confratelli eretti Monti di maritaggi, di limosine, e anche Monti frumentarj per soccorso dell'agricoltura a' poveri Contadini; così non suggerisce altro la malizia e la rapacità, che confondere tutto, per impiegare per lo più a proprio profitto, col pretesto di una lite, le opere pie unicemente dedicate al sollievo de' Popoli. Oltre ciò, vi è tra Congregati una vicendevole diffidenza, che nasce dalla incertezza del di loro stato; gli esercizj di pietà sono perturbati; a quegli ajuti civili, che per lo più si prestano in sì fatte Assemblee, non si eseguono nello stato presente con quella esattezza, che si conviene; e sempre ne ritorna un positivo detrimento a' Congregati. Finalmente queste tali Adunanze presso che tutte non hanno lo assenso in fondazione, e la maggior parte non ha anche lo assenso su le Regola; e intanto, poichè non sempre vi ha chi palesi tal mancanza con li ricorsi, sussistono in pregiudizio della Suprema Regalìa, vedendosi tanti Corpi, e Collegj illeciti senza essere stati autorizzati per la di loro giuridica esistenza.

Ad evitare questi mali sarebbe stato per avventura conveniente abolirle in tutto. Ma il Regal Animo inchinato alla pietà, e intento sempre al bene de' suoi vassalli, dopo serio esame, ha ritrovato che li beni, li quali derivano da sì fatte Pie Adunanze, non meno rispetto allo Stato, che alle Religione, preponderano di assai a' mali provenienti in buona parte dalla malizia di pochi, e a' quali si può mettere freno. Ha Sua Maestà riflettuto principalmente che prima del cambiamento della Disciplina della Chiesa convenivano tutti nelle proprie Basiliche li dì festivi per assistere a' Divini Uffizj, e per sentire la Divina Parola, e passavano le festività in divozioni, e in preghiere; e ora per contrario tutti si lusingano di avere consagrato il giorno con assistere soltanto per pochi minuti a una *Messa Privata*. Ma che la unione de' Fratelli ha in qualche modo a ciò supplito, con obbligarsi allo intervento e allo esercizio di pietà. E dove gli altri, che non sono Fratelli, massime gli Artieri e li Contadini, dedicano le feste all' ozio, alla crapola, alla ubbriachezza, e altre dissolutezze fomentatrici di ogni specie di delitto; quelli almeno si sottraggono in gran parte del giorno a pericolose occasioni.

Ha riflettuto in oltre essere le Confraternite non solo diretta al bene della Religione, ma anche al bene dello Stato. Imperciocchè, oltre allo esercizio di Religione, che fanno li Confratelli, ne ritraggono molti ajuti civili, come sono li sussidj diurni in caso d'infermità, il Medico, li medicamenti, e li funerali per se o per le di loro famiglie, e anche li maritaggi. Che senza queste Confraternite anderebbe a perire una moltitudine di Popolo, massime in que' Luoghi, ove mancano Ospedali, e altre pubbliche opere. Che perirebbero ancora senza questi vicendevoli soccorsi molti Artieri e Contadini, che sono la gente quanto più negletta, tanto più necessaria. Che quei, che vivono alla giornata, non avrebbero modo alcuno di sostenere se stessi, e le di loro famiglie. Che moltissimi in fine per le spese dell' esequie e de' funerali, a' quali suppliscono le Confraternite, sarebbero da taluni poco pii Ecclesiastici spogliati delle di loro sostanze.

Per tutte queste riflessioni Sua Maestà, anzi che abolire sì fatte Adunanze, le quali senza fallo sono giovevoli alla Religione e allo Stato, ha cercato il modo come possano esistere giuridicamente con la pubblica autorità; e come si possa bandire nel tempo istesso la insorta confusione, e il pretesto a' rapaci di profittere. E poichè si riducono oggi le Confraternite a due classi, ciò è in quelle, che non hanno ottenuto lo assenso in fondazione, ma bensì su le Regole, e nelle altre, che non hanno affatto assenso nè in fondazione, nè su le Regole; ha considerato Sua Maestà non doversi le prime far soggiacere al dispendio di un nuovo assenso in *forma Regia Cancellaria*, sì per la ignoranza, in cui erano ne' passati tempi, e sì anche perchè erano in una tale buona fede, che credevano che, nell' ottenere lo assenso su le Regole, lo avessero anche ottenuto su la di loro esistenza.

Quindi ha risoluto, per atto di Sua Reale clemenza, che alle suddette Confraternite Laicali si accordi a tutti generalmente la sanatoria, con apporsi la clausola, insita per altro alla Sovranità: *usque ad Regis beneplacitum*.

Quanto poi alle altre, le quali non hanno ancora lo assenso nè in fondazione, nè su le Regole, ha risoluto e vuole che le medesime debbano contemporaneamente chiedere lo assenso così per la di loro giuridica esistenza, come su le di loro Regole. E che a tenore della domanda si debba spedire lo assenso, che specificamente l'uno e l'altro contenga, anche con la clausola *usque ad Regis beneplacitum*; e con l'altra che non possano fare acquisti, essendo comprese nella legge di ammortizzazione; e con tutte le altre clausole e condizioni solite a apporsi, precedente il debito esame, e gli assensi fino a ora conceduti su le Regole.

Ha ordinato in fine che per le Congregazioni di questa seconda classe, siccome la esistenza giuridica di tali Collegj incomincia dal dì della impartizione del regio assenso nella fondazione, e nella Regole, così si debbano lasciare illese le ragioni delle parti per gli acquisti fatti precedentemente dalle medesime come Corpi illeciti e incapaci. Ma bensì con la seguente dichiarazione che, se ci sieno Monti frumentarj, o di maritaggi, o di limosine, o di altre opere di pietà, o separate confidenze, le quali sono state commesse all'amministrazione e fiducia delle Confraternite; o che tali Monti e altre confidenze, separate bensì dalle stesse Confraternite, sieno state fondate dagl' individui delle Confraternite medesime, o stabilite con legati e con altre disposizioni, debbano queste, come opere pubbliche e di pietà, rimanere nel di loro vigore, a tenore delle sovrane determinazioni.

Partecipo di Regal Ordine a V. S. Illustrissima questa regale risoluzione sovrana, per intelligenza e regola di cotesta sua Curia.

Palazzo a' 28. di Giugno del 1776.

Carlo Demarco.

Monsignor Cappellano Maggiore.

X. DISPACCIO.

Il RE comanda che le Congregazioni Laicali si spediscano il Regio Assenso fra un mese per rendere legittima la di loro Adunanza; altrimenti si chiudano fino alla impetrazione del regio assenso.

IN risposta della relazione di V. S., in cui ha rappresentato che molte Congregazioni di cotesta Città non anno regio assenso. Mi comanda il RE dirle che faccia nel regal nome sentire agli Amministratori, di tali Luoghi Pii che fra un mese ottengano il regio assenso per rendere legittima la di loro Adunanza; e quando trascurino di farlo, ella chiuda la Congregazione, e non faccia più congregare li Fratelli fino alla impetrazione del regio assenso. E dal pubblico parlamento faccia eleggere gl'interini Economi per amministrare le rendite, e adempirne li pesi. Napoli a' 19. di Aprile del 1777.

Carlo Demarco.

Signor Governatore di Foggia.

XI. DISPACCIO.

Per li regj assensi delle Università si richiede il decreto di Expedit della Camera della Summaria.

ME ha remitido V. S. con papel de yer las notas firmadas de Mastellon, Athanasio, y Cito de los memoriales propuestos en la Camara S. Clara con sus respectivas decretaciones, las quales haviendo le reconocido no se halle embarazo en su curso, a exception de la expedicion de las decretaciones 15., y 18. de la lista del Actitante Cito, y de las decretaciones 9., y 10. del Actitante Mastellone, que tractan de regio assenso de Universitades, para las quales deve proceder el decreto, que le Camera de la Summarie provea con decreto *si expedit*, a tenor de lo que S. M. tiene resuelto, y mandado per puncto general, y lo prevengo a V. S. de su Real orden para intelligencia de la Camera de S. Clara, para su pontual complimento. Palacio 10. Henero 1745. D. Juan Brancaccio. Verduzi.

De' Beneficj Ecclesiastici, e laicali.

I. DISPACCIO.

Si concede l' Exequatur *alle sole provviste di Roma per* obitum. *Li beneficj di patronato laicale, e li patrimoniali sono esenti dalle riserve apostoliche.*

ILlustrissimo Signore. Sebbene cotesta Curia abbia rilasciata una relazione affermativa pel regio *Exequatur* sulle bolle di Roma, colle quali uno de' tre canonicati di patronato laicale istituiti da Carlo Nardelli nella Cattedrale di Teano conferivasi come vacante per risulta *apud Sedem* al Sacerdote D. Oliviero Grimaldi nel 1743., tutta volta S. M. sempre intesa alla conservazione del pubblico dritto del Regno ha approvato l'espediente preso dalla Real Camera di S. Chiara, per impedire il precitato regio placito su tali bolle. Imperciocchè primieramente l'unica riserva canonica, o sia vacanza *apud Sedem*, comprende certamente il solo caso di morte naturale del beneficiato *in Curie*, nè si può stendere alla traslazione del medesimo ad altro benefizio. II. Perchè i patronati laicali per sentenza anche degli stessi scrittori partegiani della Romana Corte, non che per costantissimo uso ed osservanza delle pubbliche leggi di questo Regno, sono stati sempre riputati esenti da quell'unica e vera riserba *apud Sedem* compresa nel dritto canonico. III. Perchè dal testamento del fondatore Nardelli ben si ricava l'esclusione di ogni pontifizia riserva rispetto ai suddetti Canonicati, che non solo dir si debbono di patronato laicale, ma eziandio patrimoniali, per essere stati riserbati a nomina del Vescovo, o del Capitolo *in perpetuum* ad un certo determinato ceto di persone. Onde il RE non solo ha fatto insinuare al Vescovo di Teano a dover lui spedire le bolle a favore del suddetto Sacerdote Grimaldi, come primo nominato sì da esso, che dal Capitolo; ma nelle mani del Cardinal Valenti Segretario di S. Santità (il quale in una memoria facea l'apologia de' pretesi dritti della Romana Corte) ha fatto per mezzo del Regio Ministro pervenire una lunga e ben tessuta risposta a quelle pretensioni. E dippiù la M. S. mi ha comandato, che di tutte queste cose ne prevenga ancora V. S. Illustrissima, affinchè servano di regola alla sua Curia, non solo per lo presente caso del canonicato di Teano, ma per gli altri eziandio di simil natura che per l'avvenire potranno accadere, e sopra de' quali, come apparisce dall' accennata relazione, la medesima Curia sembra di non aver usata la dovuta riflessione al dritto così regio, che pubblico del Regno. Palazzo 2. Ottobre 1751. = Brancone = Cappellan Maggiore.

II. DISPACCIO.

Si richiede il concorso anche nelle permute de' benefizj curati.

PEr le circostanze e motivi particolari che la Real Camera di S. Chiara con sua consulta de' 9. dello spirante ha rappresentato concorrere nel caso della scambievole permuta fattasi dai Sacerdoti Biagio di Biagio, e Filippo Montanaro delle loro rispettive Parrocchie di S. Biagio di Traetto, e di Castellonorato, è condisceso il RE a permettere, che si dia l'*Exequatur* alle bolle di Roma ottenute dal detto Sacerdote di Biagio per la premenzionata Parrocchia o sia Arcipretura di Castellonorato, non ostante la mancanza del precedente concorso. Con dichiarazione però che una simile Reale condiscendenza non abbia a servire di esempio, volendo la M. S. che in ogni altro caso debba aver luogo la disposizione del S. Concilio di Trento. Il che di Real Ordine prevengo a V. S. per intelligenza di detta Real Camera, ed in risposta della citata consulta. Palazzo 30. Giugno 1758.

Giulio Cesare d'Andrea. = Sig. D. Francesco Rapolla.

III. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *alle provviste di Roma de' benefizj di patronato laicale colla deroga della metà delle voci de' patroni.*

PEr ottime ragioni del pubblico bene, e per conservare il dritto de' patronati laicali, il RE per punto generale ha stabilito che da oggi innanzi non si debba più concedere il Regio *Exequatur* alle bolle della Dateria apostolica, colle quali si conferissero i benefizi di jus padronato laicale colla derogazione alla metà delle voci de' patroni medesimi, spettando agli Ordinarj l'esaminare e decidere non solo sulla maggioranza delle voci ne' casi di lite, ma anche sul merito de' presentati. Palazzo 1. Agosto 1759.

Giulio Cesare d'Andrea = Al Presidente del S. C.

IV. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *alle provviste di Roma de' benefizj di patronato laicale, benchè vacassero* in Curia.

IL RE ha risoluto per punto generale rispetto alle provviste, che si fanno da Roma de' benefizj di patronato laicale, come vacanti in *Curie*, che non si debba accordare a tali spedizioni il Regio *Exequatur* quante volte nelle bolle non si leggerà fatta la collazione espressamente *ad præsentationem patronorum*, con dover restare in questo caso salvo il drito a' patroni laici di far la presentazione avanti l'Ordinario, il quale dovrà poi concederne l'istituzione, non ostante che i benefizj suddetti sien vacanti *in Curia*. Palazzo 1. Agosto 1759.

Giulio Cesare d'Andrea.

Al Presidente del S. C.

V. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *alle bolle colle deroga* in totum *attenta lite ne' patronati laicali, ed alle collazioni de' benefizj curati, o canonicati teologali, e penitenziali senza concorso.*

ANcorchè sappia il RE che la Real Camera di S. Chiara deneghi il Regio *Exequatur* a quelle bolle di Roma, con cui il Papa provvede liberamente i *benefizj di patronato laicale colla deroga al patronato in totum attenta lite*, e che li neghi parimenti a quelle altre bolle collative di *Parrocchie*, e *Benefizj curati*, o *Curati*, o *Comunicati*, *Teologali*, o *Penitenziali per rassegna fatta in favore di certa persone*, dovendosi sempre la collazione de' benefizj di questa natura farsi precedere il concorso a tenore de' S. Canoni; ad ogni modo S. M. mi ha comandato di prevenire così la Curia del Cappellan Maggiore, che la Real Camera medesima, a dover così sempre continuare, ed osservare, con denagare costantemente il Regio placito alle bolle di simil natura. Perciò di Real Ordine il partecipo a V. S. per intelligenza della Real Camera, e per l'osser-

l'osservanza di quanto S. M. vuole. Palazzo 24. Settembre 1759. Giulio Cesare d'Andrea.

Sig. D. Francesco Rapolla.

VI. DISPACCIO.

Il benefizio ecclesiastico dee essere eretto in titolo dall' Ordinario del luogo, precedente discussione giuridica; altrimenti sarà Cappellania, o legato pio laicale, il giudizio de' quali spetta al Giudice laico.

MI ha comandato il RE di dire a V. S. Illustrissima, ed all' Udienza, che faceiano sentire alla Curia Vescovile di Ugento, che non apparendo notoriamente di essere state mai erette dall' Ordinario in titolo di benefizio ecclesiastico ad istanza de' fondatori le due cappellanie di S. Maria dell' Annunziata, e di S. Maria del Carmine fondate da' maggiori di D. Carmina di Capo dalla Terra di Persicce con discussione giuridica, secondochè essenzialmente è richiesto nelle fondazioni de' benefizj ecclesiastici; niun conto può tenersi di quanto col pretesto di tal qualità beneficiaria si è operato da essa Curia tanto per lo passato, quanto maggiormente in occasione dell' ultima vacanza, non ostante le insinuazioni fattesi ad essa Curia. E che perciò debba aversi per nulla, ed irrita la provvista dalla Curia medesima fatta in persona di D. Giuseppe Maria Pignatalli, e di D. Giuseppe Niccola Stefanucci; nè debba darsi impedimento ad esso de Capo di valersi di quelle ragioni, che gli ana appartengono in virtù della legge della fondazione de' legati pii suddetti, intorno all' appartenenza de' quali, se altri pretenda aver dritto, potrà indrizzarsi innanzi a' Giudici laici competenti.

Napoli 7. Novembre 1767. = Carlo Demarco.

Al Signor Preside, ed Udienza di Lecce.

VII. DISPACCIO.

Consimile determinazione.

COn Dispaccio in data de' 18. Ottobre prossimo passato ordinò il RE all' Arciprete di Altamura, che si astenesse di metter mano nelle cause de' legati pii, e delle cappellanie mere laicali, tutte spettando privativamente a' Magistrati secolari, come per l' appunto era quella de' legati pii vacati nella stessa Città per morte dell' Arcidiacono D. Giambattista Filo, nella quale avea preteso detto Prelato di procedere ad esclusione de' Magistrati secolari. Volendo ora S. M., che questa sua Reale deliberazione sia nota a codesta Corte per suo governo, lo significo in Real nome a V. S. che le sia di norma. Portici 21. Novembre 1767.

Bernardo Tanucci = Al Governatore di Altamura.

VIII. DISPACCIO.

Consimile determinazione.

INformato il RE della qualità laicale della cappellania fondata da Girolamo Prenestino nell' altare di S. Michele Arcangelo della Parrocchial Chiesa della Motta, in cui si ritrova dalla Curia di Nicotera istituito il Sacerdote D. Andrea Falvetti, mi comanda il RE dire all' Udienza, che faccia sentire alla Curia Vescovile di Nicotera, che non apparendo *notoriamente* di essere stata mai fondata ad istanza del fondatore D. Girolamo Prenestino la cappellania di S. Michele Arcangelo con precedente discussione giuridica, secondo che essenzialmente è richiesto nella fondazione de' benefizj ecclesiastici, niun conto può tenersi di quanto col pretesto di tal beneficiaria si è operato da essa Curia tanto per lo passato, quanto maggiormente in occasione dell' ultima vacanza: E che perciò debba aversi per nulla, ed irrita la provvista fattasene al Sacerdote D. Andrea Falvetti, potendo coloro, che pretendono aver dritto alla pertinenza di tal cappellania, indrizzarsi innanzi a' Giudici laici competenti per ricevere complimento di giustizia a norma della leggi della fondazione. Napoli 28. Maggio 1768. = Carlo Demarco.

Signor Preside di Catanzaro.

IX. DISPACCIO.

Il provvisto di qualunque benefizio anche semplice dee abitare in Regno, e risedere nel benefizio.

SUlla considerazione delle ingenti somme, le quali escono annualmente dal Regno per pensioni, Commende, Abadie, Benefizj, ed altre simili concessioni ecclesiastiche, in persone quantunque nazionali, viventi però fuori del Regno con interesse dello Stato, fuori del quale si consuma il danaro, con abbandono delle Chiese, che si privano del servizio, con pregiudizio del Clero, e de' poveri del luogo, a cui si toglie il patrimonio, il sostentamento, ed il soccorso, contro il vero spirito della Chiesa, contro della disciplina, e delle canoniche originarie istituzioni, si fece l' insinuazione alla Corte del Cappellano Maggiore di doversi opporre al Regio *Exequatur* per qualunque provvista de' benefizj, pensioni, o altro che abbia la condizione della residenza, ed abitazione nel Regno. E considerando la M. S. semprepiù colla sua religiosità, e colla sua paterna cura del pubblico bene, di quale importanza sia l' esatta osservanza delle insinuazioni suddette, ha dichiarato e vuole che con effetto non si apponga il Regio *Exequatur* a' provvista alcuna, come sopra, senza l' espressa condizione di dovere il provvisto risedere, ed abitare in Regno. Lo partecipo nel Real nome alle SS. VV. Illustris. per intelligenza, e governo di questa Real Camera. Palazzo 15 Settembre 1769.

Il Marchese Tanucci.

Sigg. Presidente, e Consigl. della Real Camera.

X. DISPACCIO.

Qualora si tratti di vero benefizio ecclesiastico con fondazione, ed erezione in titolo, la cognizione della causa spetta al Giudice ecclesiastico.

IL Chierico Vincenzo di Amore ha esposto al RE nell' annesso memoriale, che spetta a lui il benefizio che vaca, fondato dal fu Francesco Bannarario; e che contro della legge della fondazione, e del Concordato, Gennaro Palliccia intende di chericarsi per contrastargliolo; e quindi ha chiesto le provvidenze per l' osservanza del Concordato, e della fondazione. S. M. mi ha comandato di scrivere a V. S. Illustrissima; che qualora si tratti di vero benefizio ecclesiastico con fondazione, ed erezione in titolo, e non di semplice Cappellania laicale, disponga che la Curia continui a procedere, e a far giustizia in questa causa a tenore della fondazione; andando bene ad astenersene, quando si tratti di semplice Cappellania laicale.

Napoli 6 Giugno 1770. = Carlo Demarco.

Illustrissimo Monsignor Vescovo di Aversa.

XI. DISPACCIO.

Che gli ordinarj provveggono i Canonicati vacanti secondo l' antica disciplina, per non essere le Regole della Cancelleria esecutoriate in Regno

IN vista della qui annessa supplica del Sacerdote D. Pasquale de Sanctis di Teramo, colla quale egli chiede il Canonicato vacante di codesta Cattedrale, che gli è stato conferito dalla Corte di Roma; mi comanda il RE incaricare a V. S. Illustrissima, che provveda secondo il costume dell' antica disciplina, non essendo in Regno esecutoriate le Regole della Cancellaria. Palazzo 18. Luglio 1772. = Bernardo Tanucci.

Monsignor Vescovo di Teramo.

XII. DISPACCIO.

Le dignità semplici si provvedono liberamente dal Vescovo senza concorso.

AVendo il RE trovata irregolare, e fomentata da spirito di novità la domanda di D. Carmine Polignano Canonico della Collegiata di Massafra di provvedersi per concorso il Cantorato di detta Collegiata. Mi ha comandato la M. S. dire a V. S. Illustrissima di servirsi delle sue facoltà a tenore de' Sacrosanti Canoni, e Costituzioni Apostoliche, e di fare sentire al Ricorrente di astenersi da simili domande fomentate da spirito di novità. Napoli 10. Ottobre 1772.

Carlo Demarco = Ill. Sig. Mons. Vescovo di Mottola.

XIII. DISPACCIO.

Nelle Chiese ricettizie la elezione delle Dignità, essendo meri titoli di Onorificenza, spetta privativamente al Clero, non avendo dritto l' Ordinario del Luogo di spedizione di bollo, di decreto, di conferma, e d' immissione nel possesso.

AVendo fatta presente al RE la relazione della Camera di S. Chiara in data de' 18. Maggio prossimo passato, con cui ha ella informato S. M. della provvidenza data sopra la *exequatur* domandato dal Sacerdote D. Francesco Saverio de Miccolis alle bolle apostoliche da lui ottenute dalla Badia, o sia Rettoria di S. Maria la Greca della Terra di Putignano, e de' motivi per cui l' istessa Real Camera, uniformandosi in tutto

ro alla rappresentanza formata dal Presidente D. Onofrio Scassa Consultore della Curia del Cappellano Maggiore, stimò sotto il dì 6. Febbraro di questo corrente anno di doversi alle cennate bolle denegare il chiesto regio *exequatur*; con concedersi al Capitolo di quella Chiesa la libertà di servirsi di sua ragione in provvedere l' uffizio di Abbate, già per altro proveduto in persona del Sacerdote Francesco Paolo Sparielli. Sua Maestà si è servita approvare la detta decisione fatta da essa Real Camera in tal pendenza, e vuole che la medesima rimanga eseguita. Il che io di suo Regal Ordine partecipo a V. S. in risposta, per intelligenza della sudetta Real Camera, e per lo effetto corrispondente. Palazzo 20. Luglio 1759. = Giulio Cesare di Andrea, Signor D. Francesco Rapolla.

XIV. DISPACCIO.

Consimile determinazione.

IL RE, tenendo presente la sovrana regal risoluzione fatta a 20. Settembre 1757. dall' Augusto suo Padre per li Primiceriati della Chiesa di S. Pietro di Putignano, che furono riputati per meri offizi, e non per positive Dignità, ha risoluto che lo stesso si debba osservare per l' Arcipretura della medesima Chiesa. Onde essendosi Sua Maestà uniformata alla Consulta di V. S. Illostrissima de' 14. Settembre del passato anno, e di quella della Real Camera del dì 11. dello scorso Luglio, vuole che V. S. Illustrissima nel Regal nome faccia sentire al Vescovo di Conversano, ed a' Sacerdoti del Clero Partecipante della Chiesa di Putignano, che non avendosi conto della provvista dell' Arcipretura di essa Chiesa fatta dal detto Prelato in persona del Sacerdote D. Rocco Siciliano, come di sua natura nulla per difetto di facoltà dello Elettore, debbano i detti Preti Partecipanti servirsi di loro ragione in eleggere il Priore, o sia Arciprete Curato della Chiesa sudetta: salvo però al Vescovo di Conversano, come Ordinario, il dritto dell' approvazione della idoneità del Soggetto, Poichè sebbene la cura abituale delle Anime risegga in quel Clero Ricettizio numerato ascritto a detta Chiesa, pur tuttavia la cura attuale, ed esercizio dell' amministrazione de' Sacramenti, viene a risedere nella persona del Priore, o vero Arciprete; ed in conseguenza la idoneità e sufficienza di costui dee esaminarsi dall' Ordinario, in conformità de' stabilimenti conciliari: cosichè qualora non si conseguisca tale approvazione, sia il Clero Partecipante nell' obbligo di eleggere altra Persona tra il numero di trentacinque di esso, ed ascritti alla mentovata Chiesa.

Perciò di Real Ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima per doverlo eseguire. = Palazzo 2. Agosto 1766. Carlo Demarco. Signor Cavaliere Vargas.

XV. DISPACCIO.

Li Beneficj ecclesiastici, le Cappellanie, e le rendite ecclesiastiche si devono godere dalli naturali del Luogo.

AVendo inteso il RE che il Sacerdote D. Felice Antonio della Carcere, al quale si conferì ultimamente la Cappellania della Chiesa Ducale di S. Margherita della Città di Ortona a Mare, ha sostituito in quella D. Luigi Giannucci forestiero di detta Città per celebrare le Messe collo stipendio di quaranta docati annui, quando la Real volontà di S. M. è stata sempre ed è che delli Benefizj, e delle altre rendite ecclesiastiche abbiano da godere coloro, che sono cittadini del medesimo Luogo, e non già li forestieri di quello. Mi ha comandato dire a V. S. che nel suo Real nome insinui al detto D. Felice Antonio della Carcere che sostituisca per la celebrazione delle Messe della detta Cappella altro Sacerdote, che sia Cittadino di Ortona a Mare, in luogo del detto D. Luigi Giannucci, dando V. S. conto di averlo il riferito D. Luigi Giannucci così puntualmente eseguito. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidero. Napoli a' 19. di Ottobre 1739.
D. Gaetano Maria Brancone = Sig. Conte Ascolese.

XVI. DISPACCIO.

Nella provvista delli Benefizj Curati di libera Collazione ecclesiastica, essendo sospetto il Vescovo Ordinario del Luogo, il concorso si tiene avanti il Metropolitano.

SUlle rappresentanze del Sindaco ed Eletti di Acquarica contro il Vescovo di Ugento, per aver fatto scorrere il bimestre, senza tenere il concorso per quella vacante Arcipretura, acciò col suo attestato il Sacerdote D. Ignazio Stefanacchi avesse potuto ottenere le bolle da Roma, come infatti le ha ottenute; avendo trovati il RE insussistenti i motivi addotti dal Vescovo di Ugento per lo concorso non tenuto. Ha risoluto che stante la sospezione del Vescovo, il concorso si tenesse nella Metropolitana. E mi ha comandato partecipare a V. S. Illustrissima tal regale risoluzione, affinchè faccia una seria ammonizione con sua lettere regia al Vescovo di Ugento, per la di lui condotta poco regolare e contemplativa. Palazzo 20. Novembre 1773.

Carlo Demarco. = Signor Marchese Vargas Delegato della Regal Giuridizione.

XVII. DISPACCIO.

Essendo la perpetuità una delle intrinseche caratteristiche de' Benefizj ecclesiastici, il RE comanda che dove il Fondatore ordinasse che il Beneficiato sia amovibile ad nutum, non si avrà mai per Benefizio ecclesiastico, ancorchè vi fosse la erezione in titolo.

INformato il RE della controversia insorta tra D. Gregorio Corrado, e la Curia di Teramo circa la qualità del Benefizio fondato in forza della disposizione di Giuseppe Marino di Montorio. Ha risoluto che tal fondazione si debba riputare per Cappellania laicale, attenta la facoltà accordata agli eredi di ammovere *ad nutum* il Cappellano, contraria alla intrinseca caratteristica e natura de' Benefizj, e che il Corrado non sia tenuto a presentare il Cappellano nella Curia, ma soltanto a destinarlo a suo piacere, con dovere tal Cappellano celebrare le Messe secondo la volontà del pio disponente, e mi ha comandato partecipare a cotesto Tribunale tal regale risoluzione per intelligenza delle Parti.

Napoli 20. Maggio 1775. Carlo Demarco.
Signor Comandante, e Tribunale di Teramo.

XVIII. DISPACCIO.

Si proibisce di fondarsi Benefizj ecclesiastici per moltiplicare titoli di Ordinazione, senza pubblica necessità, e utilità.

LA Università di Andria ha rappresentato al RE il pregiudizio, che gli cagiona la novità, che ha introdotto quel Vescovo di non ammettere allo Stato ecclesiastico se non quelli solamente, li quali fondano Benefizj ecclesiastici in luogo del patrimonio, per liberare con questo dalli pesi universali gli effetti laicali, e soggettarli per sempre agli Ecclesiastici. E S. M. mi ha comandato dire a V. S. faccia intendere alla Corte Vescovile di Andria che ben sà, che le Ordinazioni debbono farsi *pro necessitate Ecclesiæ*, la quale non può desiderarsi in Andria, ov' è tanto numero di Preti, oltre il gran numero de' Regolari; per lo che alzi la mano, a fine di non obbligare Sua Maestà a prendere altri espedienti. Dio guardi a V. S. molti anni come desidero. Napoli a' 21. Settembre 1737. = D. Gaetano Maria Brancone = Signor Marchese Guidazo.

XIX. DISPACCIO.

Li Patronati laicali sono annessi al Pubblico Dritto del Regno; si acquistano per la fondazione medesima, anche senza speciale riserva, e non mai si prescrivono; passano agli eredi de' Fondatori, ed in mancanza di successione si devolvono al Fisco secondo la natura de' beni vacanti.

HO fatta presente al RE la relazione della G. Corte, in cui si esprime che nel testamento di D. Felice Gemelli di questa Città, dimorante nella Terra di Radicina, sembrò di aver voluto il detto Testatore fondare una nuova Collegiata di Canonici, o Cappellani, e si domanda il Regale Oracolo se voglia dare l' assenso, affinchè possa regolarsi nella spedizione del preambolo *ex testamento*. In seguito mi comanda il RE dire a V. E., e alla G. Corte, che la Maestà Sua dà l' assenso: colla condizione che la destinazione de' Cappellani si abbia a fare dalli discendenti e collaterali del Fondatore secondo le regole della successione; e che nel caso di mancare li successori, si devolva al Fisco secondo la natura de' beni vacanti. Palazzo 6. Agosto 1757. Bernardo Tanucci. = Al Signor Principe di Centola, e alla Regal Camera di S. Chiara.

XX. DISPACCIO.

Per un Monastero di Patronato laicale la nomina del Guardiano, e del Procuratore laico si dà al Patrono.

INformato il RE degli attentati commessi dal Padre Maestro Ambrogio Lonzo Conventuale contro li dritti

ti del Patronato, che gode il Principe di Santo Buono su'l Convento di Santa Maria del Monte della Lupara; e degli altri eccessi dal medesimo commessi in pregiudizio del Monistero. Mi ha comandato la M. S. di rescrivere a cotesta Udienza che faccia restituire il Principe di Santo Buono nel possesso de' suoi dritti, col nominarsi da lui, e da' suoi successori il Guardiano *pro tempore* del Convento di S. Maria del Monte, e con eliggersi da lui o da' suoi successori il Procuratore Laico, il quale abbia cura della esazione, e amministrazione delle rendite del Convento medesimo, e debba in fine di ogni anno rendere esatto conto al Principe, e a quella Persona, che sarà da lui destinata a far le sue veci, colla intelligenza e assistenza del Guardiano *pro tempore* del Convento. Che a spesa del Convento medesimo si purghi lo attentato commesso con la demolizione della Scala, che conduce allo appartamento del Principe, con rifarsi la scala nella maniera appunto in cui stava prima, e con ridursi lo Appartamento al suo primiero stato; quando il Padre Lonzo non abbia con che rifare a sue spese le suddette rifazioni. E che invigili per la esatta esecuzione, e osservanza di questa regale risoluzione. Napoli 20. Aprile 1774.

Carlo Demarco = Signor Preside, e Udienza di Chieti.

XXI. DISPACCIO.

Li Beneficiati di Patronato laicale non possono confusare li beni de' Benefizj senza il consenso de' Patroni.

IN vista di quanto V. S. ha rappresentato su'l dubbio se possano li Beneficiati di Benefizj di Patronato laicale fare le confusazioni de' fondi Benefiziali senza il consenso del Patrono. Il RE mi ha comandato di rescriverle che il Beneficiato non essendo Patrono del Benefizio di Patronato laicale, per conseguenza non può distrarre li medesimi fondi per qualunque contratto senza il consenso del Patrone del Benefizio.

Napoli 16. Marzo 1774. Carlo Demarco.

Signor Governatore della Torre de' Passeri in Teramo.

XXII. DISPACCIO.

Non si richiede Dispensa per la pluralità de' Benefizj semplici di Patronato laicale.

IL RE non si è uniformato alla Consulta della Regal Camera de' 14. dello scorso Maggio per lo Regio *Exequatur* su la bolla di Roma, con cui si dispensa al Chierico D. Scipione di Tomaso la pluralità de' Benefizj per conseguire la istituzione in un benefizio di Patronato laicale semplice, eretto nella Cattedrale di Capoa sotto il titolo di S. Paolo, e a nomina di quei Decurioni; poichè trattandosi de' semplici benefizj di Patronato laicale, non vi è uopo di alcuna Dispensa alla pluralità de' Benefizj. Onde ha ordinato al Delegato della Regale Giurisdizione d' insinuare allo Arcivescovo di Capoa, che non ricercandosi Dispensa in tali casi, e per non derogare alla libertà de' Patroni laici, dia corso alla istituzione del Chierico di Tomaso nel suddetto semplice Benefizio a nomina, e presentazione fattasi nella di lui persona. Perciò di Regal Ordine lo partecipo a V. S. per intelligenza della Real Camera.

Palazzo 3. Giugno 1766. Carlo Demarco.

Signor Marchese Spiriti.

XXIII. DISPACCIO.

La prelazione de' Cittadini agli Esteri non ha luogo ne' benefizj di Patronato.

INformato il RE della controversia insorta tra li Compatroni della Parrocchiale di S. Angelo di cotesta Città per la nomina del Parroco, avendo la maggior parte presentato D. Giuseppe Jacobucci di Pantola, ed altri D. Francesco Tripitella naturale del Luogo; ed informato ancora della domanda de' Cittadini di preferirsi il Cittadino all' estero del Luogo, ha considerato che il ricordo solito darsi a' Prelati di preferirsi li Cittadini agli esteri del Luogo in concorrenza di ugual merito, sta fondato nelle regole della equità canonica, ha solamente luogo ne' Benefizj di libera collazione, e non già ne' Patronali, ne' quali, quando si volesse attendere il detto ricordo, si verrebbe a ledere la libertà de' Patroni. Ha perciò risoluto, che si dia corso legittimo alla nomina, e presentazione fatta da' Compatroni con maggioranza di voti in persona del Sacerdote D. Giuseppe Jacobucci. E mi ha comandato partecipare a V. S. Illustrissima tal sovrana regale risoluzione affinchè la esegua. Napoli 21. Giugno 1775. Carlo Demarco.

Monsignor Vescovo di Solmona.

XXIV. DISPACCIO.

Li Benefizj di Patronato Regio, Feudale, e Laicale sono esenti dalla Tassa del Seminario.

INformato il RE del contenuto nella Rappresentanza di V. S. Illustrissima de' 23. del passato Luglio per quel che riguarda la manutenzione di questo Seminario in esigere la Tassa de' Benefizj di cotesta Diocesi. Mi ha comandato Sua Maestà prevenire, come fo, a V. S. Illustrissima nel suo Real nome, che non essendo state già mai ricevute in questo Regno le disposizioni del Concilio di Trento per rapporto alli Seminarj in quanto alli Benefizj Patronati così Regj, come annessi a' Feudi, nè a li semplicemente laicali, assolutamente non debbano questi contribuire al detto Seminario cosa alcuna. E che senza dismettersi il detto Seminario per sì frivolo figurato motivo, quando non sia sufficiente a sostentarlo la Tassa degli altri Benefizj di libera collazione, faccia V. S. Illustrissima uso degli altri mezzi opportuni, che sopra li beni ecclesiastici si trovano a tal fine prescritti dalli sacri Canoni, e dal citato Concilio di Trento; ne possono pregiudicare alli Patronati laicali. Dio guardi &c. Napoli 16. Settembre 1747.

Il Marchese Brancone.

Monsignor Vescovo di Isernia.

XXV. DISPACCIO.

Li Benefizj di Patronato Regio, Feudale, e Laicale sono esenti dal Cattedratico, non ostante qualunque esempio di cosa giudicata ne' secoli de' pregiudizj.

AVendo fatto presente al RE la pretenzione de' Benefiziati di Fratta Maggiore, e di S. Antimo in non voler pagare alla Mensa Vescovile il Cattedratico, e la relazione di V. S. Illustrissima de' 14. Decembre 1769. Sua Maestà ha risoluto, che si paghi a V. S. Illustrissima il Cattedratico da tutti li Possessori ecclesiastici di cotesta Diocesi; in esclusione però de' Benefizj di Patronato Regio, Baronale, e di Patronato laicale, per li quali alla Cattedra Episcopale non compete alcun dritto; non ostante qualunque esempio di cosa giudicata in contrario ne' Secoli de' pregiudizj, e di barbarie. Il che di Regal Ordine partecipo a V. S. Illustrissima per sua intelligenza, e regolamento.

Napoli 20. Luglio 1771. Carlo Demarco.

Monsignor Vescovo di Aversa.

Delle Cappellanie, e Confraternite laicali.

I. DISPACCIO.

Non possono i Vescovi esigere diritto alcuno per la visita de' luoghi pii laicali.

IN vista dell' esposto del Tribunal Misto coll' informo de' 17. del prossimo passato mese sopra il pagamento preteso dal Vescovo d' Isernia del dritto di sua visita spirituale da' luoghi pii laicali di sua Diocesi, dicendo il RE che non si esigga diritto alcuno per la visita, che si fa de' luoghi pii laicali di sua Diocesi, e volendo sapere in virtù di quale Real dispaccio ha dato il Tribunal Misto l' ordine, ch' enuncia il Vescovo d' Isernia delle metà del diritto di visita de' luoghi ecclesiastici. Il prevengo a V. S. Illustrissima d' ordine di S. M. perchè il Tribunal Misto gli dia esecuzione. Dio &c. Palazzo 3. Maggio 1760. = Carlo Demarco. Monsignor Vescovo di Pozzuoli Presidente del Tribunal Misto.

II. DISPACCIO.

Non possono assegnarsi Stabili alle Cappellanie laicali.

SUl dubbio proposto da Giuseppe Boccacciuri della Terra della Posta, se potesse farsi l' assegnamento in tanti beni stabili alla Cappella di S. Giuseppe eretta in quella Chiesa di S. Maria di *jus patronatu* laicale per la celebrazione di due Messe la Settimana, a tenore della disposizione fatta dal Fondatore di detta Cappella, del quale il detto Boccacciuri n'è Erede: Vuole

al

il RE, che si stabilisca per punto generale, che le Cappellanie, le quali si lasciano da' Testatori, si abbiano come pesi dell'eredità, da eseguirsi *officio Judicis*, senza potersi mai assegnare stabili per tali Cappellanie. Caserta 27. Gennajo 1770. = Bernardo Tanucci.

Al Signor Duca di Turitto.

III. DISPACCIO.

Il possesso de' Beni delle Cappellanie laicali di Patronato spetta all'erede del Fondatore col peso di far celebrare le Messe, non già al Cappellano.

IN risposta della relazione di V. S. Illustrissima su 'l ricorso di D. Carlo Valentini, in cui chiese di poter egli ritenere il fondo addetto ad un laical Patronato gentilizio di sua famiglia, che ora si possede da suo figlio. Mi comanda Sua Maestà dirle, che de' beni al detto Patronato, o sia Cappellania sottoposti, si dia il possesso al ricorrente D. Carlo, come della famiglia, ed erede del Fondatore, e che egli abbia il peso di farne celebrare in ciascun anno le ordinate Messe.

Napoli 14. Maggio 1774. Carlo Demarco.

Monsignor Vescovo di S. Marco.

IV. DISPACCIO.

Nel provvedersi le Cappellanie de' Luoghi pii li naturali del Luogo devono essere preferiti.

SU 'l ricorso del Sacerdote D. Orazio de Pompeis, che ha chiesto gli ordini opportuni per la celebrazione nel Monte de' Morti della Torre de' Passari. Mi comanda Sua Maestà dire a V. S. che nel Regal nome faccia sentire tanto agli Amministratori della Università di Torre de' Passari, quanto al Procuratore del Pio Luogo, che nel conferire le Cappellanie di quel Monte si debbano preferire i Preti naturali di quel Luogo.

Napoli 24. Settembre 1774. Carlo Demarco.

Signor Avvocato Fiscale di Chieti.

V. DISPACCIO.

Gli Ecclesiastici non hanno voce attiva, e passiva nelle Confraternite laicali.

SUll' acchiusa supplica degli Uffiziali della Congregazione di S. Maria di Costantinopoli di Cosla, in cui chiedono, che gli ecclesiastici non sieno esclusi dal poter esercitar cariche per utile di quel pio luogo; il RE mi comanda dire a V. S. che faccia sentire a' ricorrenti, che per conto de' confratelli ecclesiastici delle Congregazioni laicali ha piacciuto al RE di risolvere, che sieno essi esclusi da voce attiva, e passiva: che S. M. vuole l'osservanza di questa Real risoluzione, e che quando la Congregazione abbia bisogno di altri confratelli abili, ed idonei al governo della medesima, li sappiano sciegliere, e gli aggreghino.

Napoli 31. Ottobre 1767. Carlo Demarco.

Al Governatore di Giovenazzo.

Regali Determinazioni communi alle Chiese, e Luoghi Pii Laicali, ed Ecclesiastici.

I. DISPACCIO.

Li beni acquistati dalle Parrocchie, Seminarj, e Ospetali dopo il Concordato, debbono soggiacere interamente alli pesi catastali, e universali.

Illustrissimo Signore.

HO proposte al RE la consulta di cotesto Tribunale Misto de' 30. Settembre del passato anno, sul ricorso del Procuratore del Seminario della Città di Nicotera, in cui chiese dichiararsi, se quel Pio Luogo debba soggiacere alla contribuzione pretesa dalla Università per un fondo acquistato dopo del Concordato. E in vista la Maestà Sua mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima, in risposta della medesima, che, siccome vuole che sieno esenti da ogni pagamento i beni delle Parrocchie, de' Seminarj, e degli Ospetali acquistati prima del Concordato, in conformità di quanto sta prescritto nello Articolo III. del Cap. I. di detto Trattato; così, quanto alli nuovi acquisti dopo il Concordato, la Maestà Sua non vuole franchi nè Ospetali, nè Seminarj, nè Parrocchie. Palazzo 8. Gennaro 1774.

Carlo Demarco. = Monsignor Cappellano Maggiore.

II. DISPACCIO.

Il RE comanda che per le Chiese, Beneficj, Luoghi Pii, e per qualunque altro Corpo Politico Ecclesiastico, o Laicale, si osservino le seguenti massime.

Che niuna Congregazione, Adunanza, e qualsisia altro Corpo si reputa legittimo, se non sia autorizzato da regio assenso, senza il quale ogni Collegio è illecito, e si dee dismettere, e riputare per non esistente.

Che tal regio assenso non si presume, nè si può supplire per tempo, nè per congghiettura, nè per equipollenza: dovendo questo atto esser chiaro, espresso, pensato, e solennemente emanato dal Regal Trono.

Che quindi il Corpo senz'assenso è incapace di acquisto.

Che ogni possesso di eredità, di legato, o di altro, quando non sia preso con autorità di Giudice competente, è da riguardarsi come vizioso, illegittimo, e nullo.

E che, nelle cause di spoglio, e di attentati, prima di ogni altra cosa si dee ordinare la purgazione, e la restituzione dello spoglio nel possesso, in cui si trovava prima di commettersi.

PRoposta al RE la relazione di cotesta Udienza relativa al ricorso del Sacerdote D. Carlo de Carolis di S. Marco in Lamis, il quale si dolse delle violenze, e dello spoglio, che la Congregazione del Trionfo delle Anime del Purgatorio sfornita di regio assenso avea commesso, privando D. Pietro-Antonio Rodes (degli eredi del quale esso ricorrente è cessionario) de' beni da D. Angelo Pupilli lasciati in testamento alla Chiesa della Congregazione suddetta, la quale vi s'immise nel possesso senza decreto di preambolo, o autorità di Giudice, nel 1633. Sua Maestà ha risoluto, e comanda, che cotesta Udienza abbia la cognizione di questa causa, col procedere, e far complimento di giustizia colla sua ordinaria giuridizione, secondo le leggi del Regno, e li recenti Ordini Regali; facendosi carico in ispecialità: Che niuna Congregazione, Adunanza, o qualsisia altro Corpo si reputa legittimo, se non sia autorizzato da regio assenso, senza il quale ogni Collegio è illecito, e si dee dismettere, e riputare per non esistente. Che tal regio assenso nè si presume, nè si può supplire per tempo, nè per congghiettura, e nè per equipollenza: dovendo tale atto essere chiaro, espresso, pensato, ed emanato solennemente dal Regal Trono. Che quindi il Corpo senz'assenso è incapace di acquisto. Che in oltre ogni possesso di eredità, di legato, o di altro, quando non sia preso con autorità di Giudice competente, è da riguardarsi come vizioso, illegittimo, e nullo. E che finalmente nelle cause di spoglio, e di attentati, innanzi a tutto altro si dee ordinare la purgazione degli attentati, e la restituzione dello spoglio nel possesso, in cui si trovava. Nella intelligenza, che interinamente, giusta l'antecedente provvidenza della Delegazione della Regale Giuridizione, le rendite di tal Pio Luogo si debbano esigere da due Amministratori da eleggersi in pubblico parlamento, con soddisfarsene li pesi, e tenersi lo avanzo in deposito a disposizione di cotesto Tribunale. Partecipo a V. S. Illustrissima colla Udienza di Regal Ordine questa sovrana determinazione, affinchè esattamente la eseguano. Napoli 29. Aprile 1775.

Carlo Demarco.

Signor Preside, e Udienza di Lucera.

III. DISPACCIO.

I beni degli espulsi Gesuiti pagano interamente alle Università i pesi catastali, come se fossero beni laici.

HA dichiarato il RE, che i beni dell'Azienda Gesuitica paghino per intiero alle Università rispettive quelche si dee, come fossero beni laici. Onde lo partecipo di Real Ordine a V. S. Illustrissima, affinchè la Camera della Summaria prenda conto di questo nuovo tangente alle Università secondo le istruzioni generali. Con tal motivo vuole la M. S., che la Camera, senza impedire il corso alle suddette determinazioni, formi, e rimetta colla maggior sollecitudine un piano di tutte quelle Università, che con questa disposizione verranno a conseguire il sollievo, che si è compiaciuto darle, individuando a che somma ascenda la rispettiva porzione di ogni Università, e manifesti in che uso si possa invertire il prodotto, in maniera però che ridondi in sollievo delle Università medesime, sia coll'abolizione

di qualche tassa, peso, o altro, cha importasse l' equivalente del suddetto beneficio, affinchè non venga dilapidata dall' avidità degli Amministratori.

Palazzo 28. Febbrajo 1769. Giovanni Goyzueta. Signor Marchese Cavalcanti.

IV. DISPACCIO.

Non si può fare accensione di candela per beni di Chiesa affine di conoscere il valore della cosa, ma sempre liberarsi al maggiore offerente.

NElla causa dell' affitto della Badia di S. Aagelo in Vulturno, o sia di Monticchio, e sua Grancia di Acquaterra, di cui è commendatario Monsignor D. Nicola Perrelli, quale causa prima si è trattata nel Consiglio, e poi nella Camera di S. Chiara, ha il RE saputo dalla Camera di S. Chiara, che si accese la candela *ad finem liberandi*, e a tutta passata, solamente a fine di conoscere il vero valore del frutto, non con animo di eseguire, e liberare al maggior offerente. Nel medesimo tempo che il RE ha permesso alla Camera di S. Chiara di far eseguire dal Consiglio il suo decreto, ha voluto che il Consiglio, dovendo far nuovamente accendere la candela, lo faccia per liberare la cosa dedotta al maggiore offerente, e non già per conoscere il varo valore, guardandosi a non valersi più di cotal pratica enorme, e contraria a' principj della giustizia, dell' equità, e della buona fede; e così abbia a praticare in avvenire in altre cause simili. Di suo Real Ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima, affinchè disponga che il Consiglio così esegoisca. Palazzo 27. Luglio 1756. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del S. C.

Della Commutazione delle ultime volontà.

I. DISPACCIO.

Il RE solamente ha il dritto di commutare la volontà.

IL RE non ha inerito alla petizione del Sacerdote D. Domenico Campanna, e del Religioso Crocifero della Famiglia Pepe, di accordarsi le Ruote giunte, a l' intervento del Presideate nella causa col Monte della famiglia stessa, lasciando la M. S. l' intervento del Presidente all' arbitrio del medesimo. Nal significarle ciò di suo Real comando per intelligenza di chi convenga, le prevenco d' ordine dalla M. S. di far sentire al Coasiglio per sua norma, che quando si tratta di commutazione di volontà, non è nell' arbitrio de' Magistrati di ciò fare, siccome neppure può farsi da' Montisti del Moate suddetto, essendo queste tali facultà unicamenta riservate all' autorità de' Sovrani, e che in consegnenza si astanga di praticarle, concedendosegli solo di poter rappresentare al Real Trono li motivi, che possono indurre esso Consiglio ad alterare le disposizioni de' fondatori per attenderne la sovrana risoluzione. Palazzo 22. Aprile 1769.

Carlo Demarco = Signor Presidente del S. C.

II. DISPACCIO.

Commutazione di ultima volontà testamentaria.

IN occasione, che il fu D. Andrea del Sole fin dall' anno 1750. nel suo testamento destinò alcuni suoi beni per doversi erigere in Gaeta un Monistero, e per potersi in esso racchiudere dodici povere donzelle onorate di detta Città, e suo borgo, varj ricorsi si son fatti di tampo in tempo al RE, così per la buona amministrazione, e reddizione de' coati delle rendite della pia eredità, come circa il destino della medesima. Da una parte i parlamenti, ed altri particolari povari della stessa Città supplicarono per l' erezione del Monistaro secondo il prescritto del pio testatore; dall' altra parte quel Vescovo supplicò S. M. di commutare la suddetta testamentaria disposizione a favor di un Seminario da erigersi, a per contrario i Governatori di quel Coaservatorio dell' Annunziata fecero istaaza per la commutazione a beneficio, e per l' alimento delle povare asposite in esso rinchiuse. Tali diverse istanze, siccome per tanti anni han tenuti scissi gli animi di coloro, che le anno rispettivamente avvanzate, così per gl' inviluppi de' fatti, chu han seco portato, anao servito di remora tanto alla fondazione prescritta dal pio disponente, quanto a qualunque commutazione per altri pii usi. = Informata ora la M. S. pienameate de' fatti, e de' precisi bisogni di quella suddatta Città, e Diocesi, volaado decidere le insorte coatroversie, e facendo uso della suprema sua assoluta potestà, ha risoluto, che la pia disposizione del' fu Andrea del Sole per l' ereziona di ua Monistero di povere donzelle della medesima Città, e borgo, si commuti in quella del Seminario, di cui ha precisa necessità quella Diocesi, e che a tal effetto la fabbrica già fatta per l' anzidetto Moaistero, i fondi per esso designati dal testatore in ducati 2500. su di quelli esatti, e già esistenti in deposito, ed ogni altra aiazione delle rendite, o già seguita, o da farsi in avvenire per conto della mentovata pia disposizione, si assegnino a quel Vescovo per uso del Seminario colle tre seguenti leggi espresse. La prima, che egli fra lo spazio di due anni debba porre il Seminario in piedi, e fra il tempo stesso umiliare a S. M. gli statuti, e le regola, colle quali si dovrà quello governare, affinchè la M. S. le possa far esaminare da chi stimerà, ed indi farvi impartire il suo Real assenso; altrimenti qualore esso Vescovo tra il termine cennato non adempirà tali condizioni, S. M. prenderà le opportune risoluzioni per disporre di tal eredità in quell' opera, che meglio giudicherà. La seconda, che in tal Seminario esser sempre vi debbano dodici piazze franche d' Aluani, con preferenza di que' cittadini a' diocesani, e di costoro ad altri fuori della Diocesi; e che simili piazze di alcuni conferir si debbano a nomina degli Amministratori di detta Città, coll' intelligenza del Sopraintendente *pro tempore* della medesima, che al presente è il Marchesa Danza Presidente del S. C., e con l' approvaziona di S. M.. La terza, che affinchè non manchi un Maestro di Grammatica per insegnare i fanciulli della suddetta Città, e borgo, debba essere perpetuo obbligo di quel Vescovo di assegnare per l' uso di tale scuola un Maestro dello stesso Semiaario con una stanza opportuna contigua, o pur sotto di quello, dimodochè i fanciulli vi possano aver libero l' accesso senza entrare nel Seminario; e che in oltre coloro, che si porteranno ad esaminarsi in tale scuola, non sieno mai tenuti a pagar cos' alcuna al Maestro = Vuole parimenti S. M., che il Marchese Gattola debba rendere i conti dell' amministrazione da lui tenuta dell' eredità del detto Andrea del Sole, e con esso eziandio li renda chiunque altro ci abbia avuto ingerenza; e che qualora per la reddiziona di tali conti surga qualche difficultà, debba ricorrersi nel Tribunal Misto per le provvidenze di giustizia, e per la decisione di ogni quistioae, che per tal dipendenza possa nascere = E perchè nell' esaminare questa materia la M. S. ha rilevato, che dalla Città di Gaeta, e dal Conservatorio suddetto dell' Annunziata pagansi annui ducati 200. per salario a tre Maestri di Grammatica, di Filosofia, e di Teologia, ha perciò determinato che dopo cha sarà posto in piedi il Seminario, dal quale ben potranno i giovani avere il beneficio di essere istruiti, non si debbano più pagare a tal uopo i suddetti ducati 200. annui, ma si convertano in dieci maritaggi da distribuirsi in ogni anno alle povere donzelle di detta Città, e borgo, le quali donzelle esser debbano figlie d' artieri, e coltivatori di campagna, di marinari, e di altra povera gente di simil condizione, e che la distribuzione di tali maritaggi debba farsi, precedente bussola dagli amministratori della suddetta Città, e coll' intelligenza ben ancha, e regolamento del Sopraintendente *pro tempore* della medesima, perchè non si faccia torto ad alcuna donzella = Finalmente S. M. per qualche compenso alla indigenza, in cui vivono l' asposite di quel Conservatorio dell' Annunciata, ha anche risoluto che il detto Marchese Danza (come Sopraintendeate) dia le opportune provvidenze perchè si aboliscano le feste inutili, che in esso pio luogo si fanno, e che le somme che per quelle s' impiegavano, si convertano in profitto della stesse povere esposite, con procurare con tutto zelo il lor maggior comodo. Di Real ordine passo a notizia di V. S. Illustrissima le riferita sovrane risoluzioni della M. S. per l' intelligenza del detto Tribunal Misto, e perchè n' esegua il medesimo quella parte, che lo riguarda, Palazzo 2. Dicembre 1758.

Giulio Cesare d' Andrea.

III. DI-

III. DISPACCIO.

Commutazione della volontà del testatore, a favore degli erede del medesima, fatta dal RE.

INformando il Consiglio sul ricorso de' figli del fu Carlo Juliano, Domenico, e Nicola Juliano al numero di dieci, tra' quali quattro femine, tutti esposti *ex fratre*, e pronipoti del qu. Gaetano Juliano, nel quale espongono le angustie, e l'inomana disposizione testamentaria del fu Gaetano, e chiedono sovrano, ed economico provvedimento, acciò si dia a loro parte della pingue eredità, della quale ha disposto fondarsene Cappellanie. Dopo aver esso Tribunale posto in veduta poter S. M. commutare l'ultima volontà di un testatore pel decoro, e sostegno della Repubblica, e per la pubblica utilità, e pel sovvenimento de' congionti poveri, ha rassegnato esser di sentimento commutarsi l'ultima volontà del suddetto Gaetano Juliano per il miglior uso, e più ragionevole a pro de' suoi poveri congiunti. Quindi il RE esaminate tutte le circostanze del caso, vuole *che interamente distrutta la disposizione del defunto, ed il legato, e 'l patronato* lasciato all'erede fiduciario, si provvegga dal Consiglio all'estrema indigenza di tanti infelici sì stretti congionti del Testatore, e non abbian più ad andare mendicando il vitto con tanta ricchezza lasciata dal Zio. E mi ha comandato avvisarne V. S. Illustrissima acciò disponga, che il Consiglio esegua la Sovrana deliberazione, e dia conto dell'esito della decisione, che farà.

Palazzo 26. Maggio 1769. Carlo Demarco.

Signor Marchese Cito.

IV. DISPACCIO.

Tutte le istituzioni, le sostituzioni, e chiamate a favore de' Gesuiti non ancora verificate, sono estinte; e li beni vanno agli eredi ab intestato.

VUole il RE, che si faccia una legge generale, dichiarandosi caducate tutte le sostituzioni, o chiamate a favore de' Gesuiti non ancora verificate, con spiegarsi esser volontà di S. M., che i beni ritornino agli eredi *ab intestato*, e restino a loro libera disposizione: Avendo anche dichiarato la M. S., che non potendo (come ha esposto di concorde sentimento la Giunta, per le antiche leggi del Regno, non mai da legittima Potestà abrogate, e dalla poca cura de' Magistrati non osservate) i luoghi pii, e mani morte far mai acquisti, tutte le donazioni, istituzioni, contratti di vendita, ed altri atti tra vivi, e per ultima volontà a loro favore, di cui, non si sieno verificate le condizioni, e non ne sieno i luoghi pii ancora entrati già in non contraddetto possesso, si abbiano per non fatte, e restino a libera disposizione degli eredi *ab intestato*. Nè possano far nuovi acquisti per qualunque specie di contratto, o atto di ultima volontà. Con aver risoluto ancora, che di questa dichiarazione si faccia un dispaccio circolare per tutti i Tribunali della Capitale, e per tutti i Presidi delle Provincie; ordinandosi ancora, che tutti i Notari lo notino nel margine de' testamenti, o di altre pubbliche scritture, donde possa nascere ragione a' luoghi pii &c.

Palazzo 12. Luglio 1769. Carlo Demarco.

Signor Presidente del S. C.

V. DISPACCIO.

Il RE dichiara caducate, ed estinte tutte le sostituzioni, e chiamate a favore degli espulsi Gesuiti.

DAlle nostre paterne cure, dopo la giusta, e necessaria espulsione da' nostri dominj della Compagnia, che diceasi di Gesù (spiegando noi, e commutando con quella sovrana potestà, che riconosciamo direttamente da Dio, le volontà di coloro i quali, nel lasciare i loro beni alla Compagnia suddetta, intesero destinarli alla utilità spirituale, e temporale de' loro concittadini per mezzo di quelle opere, che la medesima professava di fare) sono nate le pubbliche Scuole, e i Collegj gratuiti per educare la gioventù povera nella pietà, e nelle lettere; i Conservatorj per alimentare ed ammaestrare gli orfani, e le orfane della povera plebe ne' mestieri a loro corrispondenti; i Reclusorj per li poveri invalidi, e per li validi vagabondi, che togliendosi all'ozio, onde erano gravosi, e pericolosi allo Stato, si rendono utili con istruirsi nelle arti necessarie alla società; Il sollievo alle Università col rilascio delle annue prestazioni, che facevano agli espulsi per le Scuole; L'ajuto alla gente di campagna colla divisione de' vasti territorj a piccolo censo; Il soccorso alle persone oneste, e bisognose colle cottidiane, e fisse elemosine, o le tante altre opere pubbliche che si sono fatte, e si van disponendo, dopo quelle che sono state le prime a situarsi del culto divino, e degli esercizj della Religione. Quindi essendosi per questi beni abbondantemente già provvisto alla pietà pubblica; e quanto al Santuario, sapendosi che ormai è tempo di quello avvertimento, che fece ispirato da Dio Mosè condottiere del popolo Ebreo di non più portare donativi allo stabilimento dell'Arca; perciò rivolgendo noi lo sguardo al sostentamento delle famiglie de' nostri sudditi, ed al riposo loro su' beni che restano posseduti da essi, siamo venuti a risolvere, e dichiarare, come col presente editto dichiariamo caducate tutte le sostituzioni, e chiamate a favore degli espulsi Gesuiti non ancora verificate, essendo nostra Real volontà che i beni compresi nelle sostituzioni, e chiamate suddette restino alla libera disposizione dall'ultimo secolar possessore dell'eredità, del legato, della donazione, o altra disposizione, dopo il quale sarebbero chiamati i Gesuiti; ed affinchè questa nostra sovrana determinazione venga a notizia di tutti, ordiniamo, e comandiamo, che si pubblichi ne' luoghi soliti della Capitale, e del Regno, il presente editto da noi sottoscritto, munito del nostro Regal suggello, riconosciuto dal nostro Consigliere di Stato, e primo Segretario di Stato, e visto dal nostro Viceprotonotario, e dal Segretario della nostra Real Camera di S. Chiara.

Dell' Exequatur Regio.

I. DISPACCIO.

Si dà la norma d' impartire il regio Exequatur *alle bolle, e scritture di Roma in tempo di ferie.*

A Fin de que la execucion de las escripturas, que se expedien por la Corte de Roma, no este detenido por falta del regio *Exequatur*, que no se puede das presente por motivo de las ferias estivas, que han tomado la Camera de S. Clara, y demas Tribunales de esta Corte en virtù de la real costitucion, ha resuelto el Rey por la mira a las bullas, y breves, que perteneceo a la expiritualidad, como que en estas non se puede encontrar niegun reparo en el regio *Exequatur* que durante las presentea ferias estivas se firmeo los memorialea de *relationem faciat*, y los *Exequatur* en vista de las relaciones del Cappellan Mayor por los Ministros de la Camera, que se hallaran en esta Ciudad, o en sus contornos, bastando el numero de dos, sin que collegialmente se congregen en la Camera, y que el mismo expediente se pratique por los beneficios; siempre però en sus provistos no se enquentre algun empara, para impedir l'*Exequatur*, y la relacion del Cappellan Mayor sea affirmativa; reservandose para despues terminadas las vacaciones el discutir la question dell'*Exequatur* en la Camera, quando haya contradicion, y la relacion sea negativa; y que por lo que toca a las appellaciones; inhibitorias, citaciones, y moniturios, y sufficiente que el mismo Cappellan Mayor de ellos dia el aviso a los Obispos, a qui ellas se dirigen, para doverse despues de concluydas las ferias expedirse el regio *Exequatur*; y lo prevengo a V. S. de orden de S. M. paraque en esta intelligencia disponga su complimento en la conformidad expressada, a cuyo fin se ha dato la noticia al riferido Cappellan Mayor por lo que perteneco a su ispection. Dios &c. Palacio 3. Ottobre de 1738. Brancone = de Ippolito.

II. DISPACCIO.

Reali istruzioni per la spedizione del regio Exequatur.

VOlendo il RE provvedere alle inutili dilazioni, che con detrimento della giustizia, e delle parti interessate, son solite praticarsi alla spedizione del regio *Exequatur*, senza pregiudicare in alcun modo all'essenza, e natura del medesimo per la indennità de' suoi regj dritti, e de' suoi vassalli, ha deliberato che debbano osservarsi da quest'ora innanzi le seguenti sue reali determinazioni. I. Che sia lecito alle

 parti

parti ricorrere con memoriali secondo il solito diretti a S. M. colla domanda dell' *Exequatur*, a dirittora per la spedizione del medesimo (quando non si tratti di provvista di Arcivescovadi, o Vescovadi) nella Curia del Cappellano Maggiore, dalla quale alle spalle degli stessi memoriali debbano farsi nella forma solita le relazioni, senz'aspettarsi alcun precedente ordine, o decretazione della Camera di S. Chiara; poichè S. M. concede alla stessa Curia questa special facultà di ricevere tali memoriali alla sua real Persona diretti, e di far le solite relazioni senz'alcuna precedente commissione di detta Camera, come si è praticato fin'ora colla decretazione del *Rev. Cappellanus Major* &c. II. Che l'enunciata relazioni si spediscano da detta Curia con tutta la maggior brevità, e si diano, per poi decretarsi giusta il solito della Camera agli Attuarj della medesima, i quali siccome dovran fare di tali relazioni le solite liste per le quattro Segretarie di Stato, ed attenderne le risolte prima di consegnarsi alle parti l'*Exequatur*, benchè manchi quella, ch'era solita prima farsi del *Reverendus Cappellanus Major*, così possano esigere per ogni *Exequatur* carlini quattro, siccome finora sono esatti per amendue le decretazioni. III. Che se prima, o dopo fatta la relazione dalla Curia del Cappellano Maggiore saran presentate nella Camera di S. Chiara scritture dalle parti, e questa giudicatisi doversi tener presenti da detta Curia nella sua relazione, o farsi dalla medesima Curia sopra quella nuova relazione con suo parere, possa la detta Camara rimetterle. IV. Che dalla Curia dal Cappellano Maggiore possano, e debbano ammettersi tutte l'ampare, o memoriali, o istenze di *audiatur*, che si presentano dalle parti, così preventivamente prima di produrfi lo detta Curia le scritture di Roma, come dopo prodotte le medesime; con che però tanto per l'une, quanto per l'altre menzionate empare non solo specifichino li particolari motivi, per cui debba negarsi il regio *Exequatur*, ma debbano ancora presentarli al Mastrodatti del Cappellan Maggiore con li soliti diritti spettanti alla Curia, e dippiù col deposito di 20. carlini, quanto importa il diritto della relazione, che dee farsi dalla Curia in contraddittorio delle parti; il qual deposito anderà a danno del depositante, quando la empara da lui prodotta sarà conosciuta insussistente dalla Camera nel concedere il regio *Exequatur*, precedente il parere della Curia del Cappellano Maggiore, senza farsi però alcun atto separato per la liberazione dello stesso deposito, talche siccome la Curia nella medesima relazione dell'*Exequatur* darà il suo parere anche sulla liberazione del deposito fatto, così la Camera di S. Chiara nel medesimo tempo che concederà, o negherà l'*Exequatur*, stabilirà *unico actu* a qual delle parti debba liberarsi il deposito, senz'altra distinta decretazione, e senza pagarsi per tal liberanza di deposito alcun diritto alla Curia del Cappellan Maggiore, e agli Attuarj della Camera, sotto qualsivoglia pretesto; e se talvolta la empara prodotta sia calunniosa, e di tal natura che oltre la perdita dal deposito, per parere della Curia del Cappellan Maggiore, dovesse lo emparante esser castigato con altra pena pecuniaria, dovrà la Camera di S. Chiara, come le parrà giusto, determinare la stessa tal circostanza espressa nella relazione, ed in vista di quella, senz'altro atto distinto, come si è detto; restando però riserbato alla discrezione, e prudenza della medesima Curia il dar conveniente provvidenza in alcun caso particolare, in cui ella conosca che la notoria povertà di chi produce l'empara lo lascerebbe pregiudicato, ed oppresso per la sola mancanza di tal deposito. V. Che le relazioni negative, o dubbie del Cappellan Maggiore debbano farsi non alle spalle de' memoriali dati dalle parti per l'*Exequatur*, ma in foglio separato da inviarsi chiuso al Segretario della Camera, dalla quale si darà su quelle la provvidenza opportuna, e se ne farà relazione a S. M., come giudicherà conveniente, restando in arbitrio della stessa Camera di comunicare, quando, e come stimerà necessario, alla parte i motivi contenuti in quelle suddette relazioni, o le stesse relazioni. VI. Che da ora innanzi non si decretino più dalla Camera di S. Chiara i memoriali di *audiatur tempore relationis faciendæ*, come inutili, avendo le parti piena libertà di produrne tali ricorsi, ed empare direttamente nella Curia del Cappellano Maggiore coll'espressate condizioni. Però quanto a' memoriali di *audiatur tempore interpositionis regii Exequatur*, possano quelli decretarsi colle stesse condizioni, spiegandosi i motivi, e depositandosi all'Attuario 20. carlini, come si è detto sopra l'empare, alla cui somiglianza si regoleranno in tutt'i menzionati memoriali, che quello, da cui si domanda, avesse già fatta prima l'empara nella Curia del Cappellan Maggiore, o nella Camera, del tenore della Bolla, o Breve, per regolarsi se debbano o nò proporre l'empare in detta Curia, o domandare l'*audiatur tempore interpositionis regii Exequatur* nella Camera, debbano esser avvisate, pagando due carlini per il Mastrodatti della Curia, o per l'Attitante della Camera, senza che ciò sia di ritardo alla successiva spedizione del negozio. VII. Che le riclamazioni da' decreti di *Exequatur* non si concedano, se non quando il riclamante non sia stato inteso, o produca nuove scritture attinenti alla giustificazione del gravame, che si allega, e sempre chè fuori di questi due casi la Camera in qualche dipendenza abbia motivi particolari per concedere la riclamazione, debba prima farne relazione a S. M., ed attenderne la sua real determinazione. VIII. Che riformandosi tutti gli abusi, che nascono così dal doversi delineare ad istanza delle parti giornate positive, in cui per necessario stile debbano sentirsi come dal darsi indistintamente, ed in tutte le cause alla stampa varie, e molte allegazioni, le quali forzosamente producono dilazioni, mentre si han da leggere da' Ministri, resterà alla prudenza, e zelo della Camera di S. Chiara far uso di tali solennità nelle cause di regj *Exequatur* in que' soli casi, in cui creda esser necessaria tal pratica, o tralasciandola in tutti gli altri, in cui non le giudichi opportune, con prevenirsi però in detti casi particolari agli Avvocati delle parti, che nello scrivere usino la circospezione senza deviare in cose aliene dall'assunto, che prima di stampare le loro allegazioni, debbano farle rivedere da' Commissarj particolari delle riclamazioni, e dalle cause, quando si trovano già dati, e quando nò, da un Ministro della Camera che sarà deputato a tal effetto; sopra quale ultimo punto si è ancora prevenuto il Cardinal Acquaviva, che procuri di far dare in Roma dal Papa simile provvidenza per quel che riguarda le allegazioni da stamparsi in quella Corte sopra le cause appartenenti a questo Regno, acciò quegli Avvocati usino la stessa venerazione, e rispetto verso i Reali diritti di S. M., e suoi regj Magistrati. IX. Finalmente, che quanto agli *Exequatur*, che saran domandati dagli Arcivescovi, e Vescovi del Regno sopra le bolle di Chiese ad essi loro conferite dalla Corte Romana, debbano farsi tali domande per la Segretaria di Stato, e del Dispaccio degli affari ecclesiastici, dalla quale saran rimassi alla Curia del Cappellan Maggiore per la solita relazione, che s'invierà poi alla Camera per la solita decretazione dell'*Exequatur*; dopo la qual decretazione la medesima Camera, senza fare alcuna relazione a detta Segretaria di Stato del Dispaccio ecclesiastico, dovrà ordinare la pronta spedizione delle solite patenti, le quali spedite, dovran rimettersi alla stessa Segretaria di Stato per gli affari ecclesiastici, per darseli il dovuto corso, quando non vi s'incontri alcun'ostacolo. Tutto ciò prevengo a V. S. Illustrissima di Real Ordine, per istruzione della sua Curia, ed intiero adempimento per parte della medesima. Dio guardi V. S. Illustrissima per &c. Napoli 15. Dicembre 1741. Gaetano Maria Brancone = Al Cappellano Maggiore.

III. DISPACCIO.

*Si conceda l'*Exequatur* al breve Pontificio per li matrimonj di coscienza, senza pregiudicarsi i diritti Reali rispetto agli effetti civili.*

DEspues de averse enterado el Rey de lo que la Camera de S. Clara ha rappresentado en consulta de 27. de Henero proximo passado sobre el exemplar impreso, que presentò el Nuncio Pontificio del breve expedido per su Santidad pertenecientе al regolamento de los matrimonios ocultos vulgarmiente llamados *de Consciencia*, ha resuelto hacer responder al dicho Nuncio que no tiene reparo en que pueda hacer publicar el referido breve Pontificio en este Reyno; però non entiende en tal beneplacito prejudicar à los regales derechos de so suberana potestad tocante a los efectos civiles de los referidos matrimonios. Y de orden de S. M. lo partecipo a V. S. paraque la Camera se halle en este intelligencia. Dios &c. Palacio 30. Marzo 1742. Gaetano Brancone, Sig. D. Giuseppe Borgia.

IV. DI-

IV. DISPACCIO.

Coadjutoria proibita nel Regno.

EN vista de la Consulta de la Camera di S. Clara de' 30. del caduto tocante a las coadjutorias, que se conzedeo por Roma eo las Catedrales del Reyno, uniformandose el Rey al dictamen de la misma Camera, ha risuelto y mandadome, prevenir como hago a V. S. que la meozionada Camera no conzeda eo adelante el Regio Eaequatur a tales Bullas de Coadjutorias con la futura succession, que por dicha Roma seao coocedidas para las Iglesias de este Reyno. Dio guarde a V. S. muchoa annos como deseo. Palacio y Agosto 2a. del 1750. = Marques Brancone.

Signor D. Francesco Rapolla.

V. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *alle lettere facultative circa il giuramenta suppletorio per gli sposi, quando si spediscono dalla Congregazione del S. Uffizio; alle commutazioni delle ultime volontà, riduzioni di messe, a' privilegj di Notaj, e Protonotaj apostolici, eccetto che* ad honores tantum, *ed a provviste di benefizj per affezione.*

IN vista della consulta di cotesta Reverenda Curia de' 30. Luglio, e della susseguente di quella Real Camera de' 2. Settembre sopra le doglianze di quello Nonzio Pontifizio per le pretese innovazioni fatte dalla medesima Real Camera con negare il regio placito a diversi rescritti di Roma espressati in due note da lui presentate; essendosi il RE N. S. uniformato a' dettami della stessa Real Camera, si è conseguentemente degnato di fare le seguenti prevenzioni a tenore di quanto dalla medesima Real Camera gli si è consultato, cioè I. Che continui essa Real Camera a negare l' *Exequatur alle lettere facultative circa il giuramento suppletorio per gli sposi*, quando le medesime sieno spedite dalla Congregazione del S. Uffizio, ma non già quando la spedizione se ne faccia dalla S. Congregazione de' Vescovi, e Regolari: II. Che continui parimente a negarlo sopra i rescritti che contengono *commutazioni dell' ultima volontà ad pias causas, riduzioni di messe, e privilegj di Notaj apostolici*. III. Che a' privilegj di Protonotaj apostolici si accordi il regio *Exequatur*, sempre che sieno spediti *ad honores tantum*. E che affinchè non derivino da ciò nè direttamente nè indirettamente le due pregiudiziali conseguenze, ed abusi, così dell'esenzioni di tali Protonotaj dalla giurisdizione de' loro Prelati ordinarj, come della pretesa affezione de' benefizj, e dignità, vuole S. M. che in avvenire si neghi costantemente dalla Real Camera il regio placito a' rescritti di Roma in virtù di tali pretese esenzioni degli accennati Protonotaj, ed alle provviste de' benefizj, o di qualunque altra dignità in vigore della pretesa *affezione*. IV. E finalmente, che continui la stessa Real Camera a concedere l' *Exequatur* a' brevi de' Vescovi assistenti al soglio Pontifizio colle solite riserve, e colla clausola che sul punto di creare Protonotaj apostolici, questo s' intenda *quoad honores tantum*. Di tutto ciò, che la M. S. con dispaccio de' 22. del cadente si è compiaciuta prevenire la Real Camera, si è servita parimente incaricarmi di darne la notizia a cotesta Rev. Curia per sua istruzione, come lo eseguisco, precedente accordo della Real Camera. Dio guardi &c. Palazzo 26. Settembre 1750. = Brancone.

Cappellano Maggiore.

VI. DISPACCIO.

Quando la provvista è fatta da Roma a norma del Concilio Tridentino, e nella bolla per formola ivi usata si fa menzione della Costituzione di S. Pio V. non accettata in Regno, si concede l' Exequatur, *come se di quella non si fosse fatta menzione alcuna.*

IN vista il RE di quel che gli ha rappresentato la Camera di S. Chiara con consulta de' 6. del passato mese sopra l' opposizione fatta dalla Curia del Cappellano Maggiore per il regio *Exequatur* alla bolla ottenuta dal Sacerdote Girolamo Pullano in virtù della costituzione di S. Pio V., mi ha comandato S. M. in risposta dire a V. S. per intelligenza della medesima Camera, che sempr' e quando la difficultà nell' impartizione di tal regio *Exequatur* consista unicamente perchè in tal bolla si trovi nominata la detta costituzione di S. Pio V., senza la qual clausola saria da detta Real Camera conceduto, in tal caso conceda il regio *Exequatur* con espressa condizione che non s'intenda conceduto per tal costituzione, che non è stata mai accettata nel Regno. Dio &c. = Palaaao 8. Loglio 1752. = Il Marchese Brancone = Signor D. Fraocesco Rapolla.

VII. *Biglietto del Segretario della Camera Reale sull' esecuzione di detto Dispaccio.*

ESsendo pervenuto nella Real Camera on regio dispaccio di S. M. per Segretaria di Stato dell' ecclesiastico, ordinante che sempr' e quaodo la bolla venuta da Roma per la provvista di una Parrocchia in persona del Sacerdote Girolamo Pullano incontrava la sola difficultà di essersi fatta tal provvista a tenore della costituzione di S. Pio V. non ricevuta nel Regno, si fosse dato l' *Exequatur* senza one tal clausola, si stimò osservar le bolle originali, e perchè dalle medesime si conobbe, ch' essendo vacata la Parrocchia, si era fatto il concorso *in partibus* a tenore del Concilio di Trento, come anche perchè la vacanza era accaduta in mese riservato, per cui erano andati in Roma gli attestati, e che l' espressione nella bolla della costituzione di S. Pio V. era un formolario ivi usato, perocchè la provvista era a tenore de' canoni, per questo si disse da detta Real Camera, che si fosse dato l' *Exequatur*, tolte però le parole dinotanti l' accettazione della citata costituzione, a tenore del riferito Real dispaccio del dì 8. Luglio del corrente anno, e si fece decreto; *Exequatur cum conditionibus & declarationibus juxta appuntamentum.*

Tutto ciò lo partecipo a V. S. Illustrissima precedente accordo della Real Camera per sua intelligenza, e regolamento. Dio &c.

VIII. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *alle provviste di Roma* ob affectionem in Curia.

INformando el Rey por la Camera de S. Clara de la relacion formada por V. S. Illustrissima con su Curia, sobre algunas Bulas despachadas por la Corte de Roma, la una a istancia de Leonardo Silechia para el canonicado de la Iglesia de Biterto, y la otra para el de Cajazzo, me manda S. M. encargar a V. S. Illustrissima, y su Curia de estar en esta intelligencia, que siempre se negue l' *Exequatur* a todas las provisiones, que vieñen da Roma per motivo de vacances por *affections en Curia*, para quieterse en adelante qualquier otra duda, que puede ofrecerse. Dios &c. Palacio 31. Luglio 1753. = Al Cappellano Maggiore.

IX. DISPACCIO.

L' effetto delle pensioni dee cominciare dal dì che si ottiene il regio Exequatur, *non già dal giorno della spedizione delle bolle.*

IN seguela della rappresentanza della Camera di S. Chiara de' 17. Luglio scorso, il RE ha risoluto, che si accordi il regio *Exequatur* sulla bolla di pensione conceduta da Roma all' Abbate D. Gennaro Santamaria sulla Mensa Arcivescovile di Bari fin dall' anno 1728. coll' espressa condizione bensì che la concessione Pontificia debba principiare ad avere il suo effetto in questo Regno a favor del mentovato Abbate, non già dal giorno della spedizione della bolla, ma dal dì che su di essa si sarà interposto il Regio placito. In tanto di Real Ordine ne prevengo V. S., acciò la Camera stando in quella intelligenza così eseguisca. Palazzo 11. Agosto 1753.

Gaetano Brancone = Rapolla.

X. DISPACCIO.

Si accorda l' Exequatur *alle dispense matrimoniali con pubbliche penitenze.*

HO proposto al RE le due consulte della Real Camera sulla rappresentanza del Vescovo della Cava toccante le pubbliche penitenze delle dispense matrimoniali; e S. M. ha risoluto, che essa Camera di S. Chiara accordi a tali dispense il regio *Exequatur*. Perciò di Real Ordine lo prevengo a V. S. per intelligenza della Real Camera. Palazzo 15. Luglio 1761.

Carlo Demarco.

XI. DISPACCIO.

Consimil dispaccio sulla stessa materia.

DAlla relazione di V. S. de' 22. del corrente il RE inteso di quanto ella ha ragguagliato la M. S. toccante i Reali Ordini antecedentemente rimessili in data de' 25. del passato Luglio, concernente le dispense pontifizie nelle cause matrimoniali, mediante le pubbliche

che penitenze. Quindi mi ha comandato S. M. di rescrivere a V. S. per intelligenza della Real Camera di S. Chiara, che domandandosi il regio *Exequatur* a tali dispense, subito loro si dia. Palazzo 19. Settembre 1761. Carlo Demarco = Signor D. Pier-Maria Sanvisente.

XII. DISPACCIO.

Si nega l' Exequatur *a' monitorj per appellazioni a' Tribunali di Roma.*

AVendo fatto presente al RE la relazione di V. S. Illustrissima de' 9. del corrente toccante l' *Exequatur* dato sul monitorio di Roma spedito in seguito di appellazione prodotta da D. Filippo Virgiliis avverso il decreto della Curia Arcivescovile di Lanciano nella causa dell' Arciprete di Castelnuovo. S. M. si è uniformata al parere di V. S. Illustrissima di non doversi dare niuna esecuzione al detto monitorio, siccome già si trovano al medesimo Arcivescovo di Lanciano spediti gli ordini fin de' 23. del passato Gennajo. Rispetto poi al regio *Exequatur*, che in avvenire si domanderà su i monitorj di Roma, vuole S. M. che la Curia di V. S. Illustrissima chiami le parti, ed esamini l'affare, per così non vedersi esse obbligate a sostener dispendiose liti fuori dello Stato. Palazzo 27. Febbrajo 1768. = Carlo Demarco = Monsignor Cappellan Maggiore.

XIII. DISPACCIO.

Che non si ammettan dispense di età, e d' interstizj.

ESsendo stato rappresentato al RE l' abuso pregiudiziale al bene dello Stato, e della Chiesa di accordarsi dispense all' età prescritta dal Concilio di Trento per ascendere al Sacerdozio, ed agl' interstizj per gli altri ordini Sagri; S. M. ha risoluto, e vuole, che si osservi esattamente il Concilio di Trento, e non si ammettano dispense di età, e d' interstizj, essendo ormai enorme il numero de' Preti, sicchè non può avvenire necessità; e quando mai avvenisse, vuole il RE, che si riferisca alla M. S. prima di darsi corso alla domanda dell' *Exequatur*: ben inteso, che si accordi l' *Exequatur* a quelle dispense già presentate nella Curia del Cappellano Maggiore prima di questo Real ordine. Palazzo 26. Luglio 1769. Bernardo Tanucci.

Degli Amministratori de' luoghi Pii laicali, e della reddizione de' Conti.

I. DISPACCIO.

Regali Istruzioni per l' amministrazione, e reddizione de' conti de' Luoghi Pii laicali non soggetti alla immediata Regia protezione.

AFfinchè i conti sieno dati, come si dee, per i luoghi non soggetti alla immediata regia protezione, a quelli nel corso del tempo non possano essere defraudati per li medesimi, come ancora acciò possa introdursi in tutto il Regno un sistema uniforme sopra la reddizione de' conti con vantaggio de' medesimi luoghi pii, possa vegliarsi, e soprintendersi alla sua buona amministrazione, facendosi delle rendite di quelli l' uso conveniente alla naturalezza, ed obbligazione de' medesimi: ha giudicato il RE esser molto del servigio di Dio, e della pubblica utilità, una generale istruzione, che si è formata per detti luoghi pii, della quale rimetto a V. S. di ordine di S. M. cento esemplari, affinchè li distribuisca a' Luoghi pii, e Terre della sua giuridizione, rimettendo nello stesso tempo un esemplare a ciascuno degli Arcivescovi, e Vescovi di cotesta Provincia per Istruzione delle persone, che hanno ad essere deputate per i medesimi gratuitamente alla visura de' conti, secondo il Concordato. Dio &c. Napoli 16. Giugno 1742.

Gaetano Maria Brancone.

Signor Commessario di Campagna.

II. DISPACCIO.

Real determinazione per la retta amministrazione de' luoghi pii laicali.

IN vista della relazione di V. S. de' 20. del prossimo passato toccante alla più retta, e decente amministrazione di cotesti luoghi pii laicali, ha risoluto il RE comandarmi prevenire, come fo a V. S. per il complimento di questa sua reale determinazione I. Che quelli, che sono stati Governatori, ed Amministratori di una Chiesa particolare, o altro Luogo pio Laicale, senza aver terminato l' anno, dati i conti, ottenuta la debita liberatoria spedita nella forma prescritta dal Concordato, non possano per niun capo assolutamente esser eletti per Governatori, o Amministratori così del medesimo luogo, come di qualsisia altro. II. Che gli Amministratori confermati nel governo di alcun pio luogo non possan di tal conferma far uso alcuno, nè avere nel governo alcuna ingerenza, se dopo l' anno dell' amministraziona non han dato li medesimi effettivamente i conti, e consegnata la liberatoria; o che essendo stati significati, paghino immediatamente la somma dovuta; o che in grado di revisione sien assoluti secondo la disposiziona del cap. 5. del Concordato. III. Che li Razionali da eligersi per la visura de' conti non possano avere alcuna delle tre eccezioni notate nelli reali ordini circolari di S. M. dell' anno 1742. co' quali su generalmente stabilito cha fossero del pari in questo così l' elezioni delli nuovi Amministratori, come delli Razionali. IV. Che la visura de' conti debba esser fatta precisamente secondo il generale stabilimento del detto Concordato dalli Razionali coll' intervento grazioso del Deputato ecclesiastico dall' Ordinario, il quale siccome non può presumersi in niun caso, che per mera indolenza, e capriccio trascuri la destinazione di tal Deputato, specialmente essendo requisito nelle decenti forme, così nelle particolari occorrenze non lascerà questo Tribunal Misto di ammonirlo del proprio dovere in tal assunto. V. Che li debitori per censi riservativi, o bollari, ed altri contratti, per i quali sien obbligati al pagamento di terze, interessi, ed altre annuali corrisponsioni a beneficio di qualche Luogo pio, possano bene esser eletti al governo dello stesso, sempre che si tratti di picciola somma, o che non vadano in attrasso delle annualità col pio Luogo, o se lo vadano, lo soddisfino prima di prendere il governo. VI. E che siccome tutte le elezioni di nuovi Amministratori de' luoghi pii laicali (dove non si tratti di Confraternite legittime, o di alcuna particolar fondaziona debban esser fatte in ciascheduno anno dalle Università congregate in pubblico parlamento per voti non aperti, ma liberi, o segreti de' Cittadini, senza alcuna restrizione di classe particolare, con esclusiva delle altre; così la persona in tal forma eletta doverà esser costretta dalla Corte locale all' esercizio della carica datale, semprecchè non abbia particolar giusta causa in contrario da rappresentarsi a S. M. per la pronta opportuna risoluzione. Dio &c. Napoli 25. Ottobre 1749.

Il Marchese Brancone.

Al Signor Governatore di Gragnano.

III. *Gli Amministratori, e Razionali de' luoghi pii laicali debbonsi elegere in pubblico parlamento; eccetto quando al governo di essi non sia chiamata alcuna famiglia, e non si tratti di Confraternità legittimamente istituita, le cui leggi si debbono adempire.*

LEttera. A petizione delli cittadini della Terra di Monopoli incarico lei di far intendere a tutti coloro a' quali occorre, di doversi osservare nell' elezione degli Amministratori de' luoghi pii laicali il prescritto de' generali ordini reali; vale a dire, che quando per legge di fondazione non sia al governo di essi chiamata alcuna famiglia, e dove non si tratta di alcuna Confraternità legittimamente istituita, la cui leggi si debbano adempire, in tal caso gli Amministratori de' predetti luoghi pii, come anche i Razionali per vedersi i conti de' passati Amministratori, eliger si debbano in pubblico parlamento, servata la forma de' precedenti reali ordini; nè in ciò debbano aver parte gli ecclesiastici, salvo bensì il dritto agli Ordinarj della visita quanto alle cose spirituali soltanto, e della destinaziona di un Deputato, che gratuitamente intervenga nel vedersi i conti giusta il prescritto del Concordato; e mi raffermo.

Il Marchese Fraggianni. Al Governatore di Monopoli.

IV. DISPACCIO.

Il S. C. non può ingerirsi nell' amministrazione, e reddizione de' conti de' luoghi pii, ma solamente il Tribunal Misto.

AVendo il RE saputo che non ostante li suoi reali ordini di annullarsi dal Consiglio *de facto* le pensioni annuali, che godeano il Curatore, Procuratore,

Ma-

Mastrodatti, e Scrivano delle cause del Monte istituito da Gio: Simone Palumbo nella Chiesa di S. Lucia di Minuri, e lasciarsi libera l'amministrazione alli Governatori, che avesse eletto la Università, e di procedere solamente esso Consiglio nelle cause de' maritaggi, che a proprie spese dovran fare li pretensori, e non già nella cause de' conti appartenente al Tribunal Misto, abbia il detto Consiglio continuato a procedere nella causa dell'amministrazione del Monte, e non abbia desistito il Curatore. Mi comanda la M. S. di dire a V.S. Illustrissima disponga che il Consiglio con effetto eseguisca il Sovrano comando, e non s'ingerisca in nessuna maniera nell'amministrazione del Monte suddetto, nè causi alcune spesa alla Università di Minuri, nè ad altra. Portici 30. Giugno 1757. Bernardo Tenucci.
Signor Presidente del S. C.

V. DISPACCIO.

Nella visione de' conti de' Luoghi pii laicali il Deputato ecclesiastico altra parte non tiene, se non d'intervenire gratis, e fare i dubbj, e le legittime opposizioni.

SOllecita coll'annesso ricorso Michele de Zio la visione de' conti della Congregazione del Carmine, e la discussione di questi, senza darsi luogo alle pretensioni del Deputato ecclesiastico. Mi comanda il RE dire a V.S., che ordini alli Razionali, che proseguano avanti nella visione di tali conti, e faccia sentire al Deputato ecclesiastico, ch'egli altra parte non tiene in ciò, se non intervenire *gratis* nella detta visione, e fare i dubbj, e le legittime opposizioni.
Napoli 27. Settembre 1766. Carlo Demarco.
Signor Governatore di Ruvo.

VI. *Appuntamento del Tribunal Misto circa la reddizione de' conti de' Luoghi pii laicali.*

DOvendo gli Amministratori de' luoghi pii laicali in ciaschedun anno impreteribilmente rendere i conti a tenore del Concordato, e non vedendosi finora esattamente osservata questa legge per le liti, che insorgono su le elezione de' nuovi Amministratori, i quali dovendo far le parti per astringere i passati Economi all'effettivo rendimento de' conti, sono distratti dalle questioni, che nascono sulla loro elezione. Perciò si è stabilito per punto generale, ed appuntato, che negli ordini da darsi pel rendimento de' conti, s'imponga alle Corti, alle quali si commette l'esecuzione, che non solo debban astringere coloro, che abbian finito l'anno, alla reddizione de' conti, ma acciocchè vi sia chi assista per una tale reddizione, debba la Corte delegata, fino a che non si dia il possesso alli nuovi Amministratori da eleggersi a tenore de' Reali Ordini circolari del 1742., e pendenti le quistioni che insorgeranno sulle nuove elezioni da esaminarsi da' Giudici ordinarj competenti, destinare un interino Economo da prescegliersi tra gli Amministratori degli anni passati i più probi, ed idonei, che abbiano già renduti i conti, ed ottenuta la liberatorie, con ispeciel incarico al predetto interino Economo, che debba principalmente far le parti per l'effettivo rendimento de' conti; e quando dovesse desistere pel possesso dato agli Economi ordinarj legittimamente eletti, debba in tal caso seguitare a far le parti stesse in qualità di Deputato, in nome di questo Tribunale Misto, con dover anche lo stesso Economo interino, o Deputato, fra il termine di due mesi rimettere al Tribunal Misto il duplicato de' conti dati colla distinzione dell'introito, ed esito, della discussione de' dubbj, e delle conseguenti liberatorie, o significatorie. E tutto ciò dovrà la Corte delegata esattamente eseguire, con darne preciso ragguaglio al Tribunale, altrimenti si farà contro di essa Corte delegata rappresentanze a S. M.. Si registri questo appuntamento del Tribunale Misto, e se ne dia copia a tutti gli Attitanti del Tribunale suddetto, affinchè esattamente si esegua.
Napoli 11. Giugno 1767.

VII. DISPACCIO.

Si stabiliscono le facultà del Deputato ecclesiastico nella visione de' conti de' luoghi pii laicali.

AVendo il Procuratore di cotesta Confraternità del Sagramento implorato il Sovrano provvedimento intorno alla pretenzione del Deputato ecclesiastico d'intervenire nella visione de' conti di cotesti luoghi pii in qualità di Fiscale, e di Correzionale. Mi comanda il RE di dire a V. S. di far sentire a cotesta Curia Vescovile, che ordini a' Deputati ecclesiastici destinati per la visione de' conti de' luoghi pii, che intervenissero nella visione de' conti; e fatta la discussione col loro intervento, sottoscrivessero le significatorie, o le liberatorie, che si fanno da' Razionali. Ben inteso però, che possano essi Deputati ecclesiastici, quando abbiano incontrato qualche difficultà, astenersi di concorrere colli medesimi Razionali, e rappresentare al Tribunal Misto per attendere le provvidenze di giustizia, che saranno convenienti alle circostanze. Napoli 6. Maggio 1769.
Carlo Demarco = Signor Governatore di Molfetta.

VIII. DISPACCIO.

Il Tribunal Misto non può intromettersi nell' elezione degli Uffiziali de' luoghi pii, essendo il Giudice laico competente.

ILlustrissimo Signore = Ha ordinato il RE al Delegato della Real Giuridizione, che vegga egli, ed esamini, se l'elezione fatta da Angiolo Leccese in Priore, e di Notar Liborio Scala in primo Consultore della Congregazione del Rosario eretta nella Chiesa de' PP. Predicatori col titolo stesso sia valida, o nulla, e se convenga devenirsi, o nò alla nuova elezione. Lo prevengo a V.S. Illustrissima nel Regal nome, affinchè il Tribunale Misto stando in tale intelligenza sospenda ogni passo circa tal causa, dovendosi i litigj della validità, o invalidità dell'elezione degli Uffiziali de' pii luoghi laicali decidere, come sempre si è fatto, da' Giudici laici; e 'l Tribunal Misto non si può intromettere se non che nella mera causa de' conti in grado di revisione. Palazzo 12. Gennajo 1770. Carlo Demarco.
Monsignor Cappellano Maggiore.

IX. DISPACCIO.

Gli Amministratori de' Luoghi pii laicali sono soggetti al Tribunal Misto, senza poter godere veruna esenzione di foro.

ATeniendo el Rey a la recta administracion de los lugares pios laicales con especiaridad por lo que mira a la indeperible dada de las quentas en cada anno por los administradores de los mismos, ha venido en declarar, y specificamente, que tocante a lo despuesto por el Concordato a cerca de la dada de quentas de dichos pios lugares leycales ningun privilegio de exemption puede soffragar a los locados de la Regia Aduane de Foxa, ni a otros qualquier exemptos de toda specie, demodoque deban seguir la comun sverte de todos los demas, y ser executados contra ellos todos los ordenes de expedirse por e.o Tribunal Mixto. Y de orden de S. M. lo provengo a V. S. con esa Audienza, paraque se halle en su intelligencia, y para el complimiendo de esa regal *declaracion* de S. M. Dios &c. Naples 8. de Julio 1747. El Marques Brancone.

Degli Ecclesiastici, e loro soggezione alle Leggi Civili.

I. DISPACCIO.

Il RE per punto generale vuole che nè le eccezione del Chiericato si richiede comulativamente la pruova secondo il Rito della Gran Corte della Vicaria, e Concordato; e che in caso de' gravami la appellazione, e li richiami si debbano produrre nella Real Camera di S. Chiara.

AVendo risoluto il RE che in tutte le occorrenze di eccezioni del Chericato, le quali si allegano da' Rei secondo la forma del Rito, osservi cotesto Tribunale per punto generale incontrovertibile il dover esigere comulativemente la pruove del medesimo Rito, e quelle che si prescrivn nel Concordato *cap. 4. art. 8.*, dando luogo ne' casi di gravami alle appellazioni, o richiami nella Camera di Santa Chiara. Lo prevengo di ordine del RE a V.S. Illustrissima con cotesta Udienza per lo suo puntuale compimento. Dio guardi &c. Napoli a' 30. di Settembre 1778. = Giulio Cesare di Andrea = Signor Preside, e Udienza di Matera.

II. DISPACCIO.

Nelle azioni reali, e debiti civili de' Vescovi, e delle Mense Vescovili, procede privativamente il Giudice laico.

INformato il RE del contenuto nella Relazione di V. S. de' 15. del caduto ie riguardo alla infinuazione fatta a cotesto Vescovo, a al sequestro delle sue rendite a favore di coteste Cappelle di Santa Maria del Piede, e di Costantinopoli. Mi ha comandato dire, come fo a V. S., che passi alla vendita di tali effetti sequastrati nel tempo proprio, e col maggior vantaggio della Mensa, intesi gli Economi ecclesiastici della medesima, e facendo il deposito del prezzo della vendita del vino, delle vittovaglie, delle annualità, censi, ed affitti in persona laica benestante, e di soddisfazione degli Amministratori delle dotte due Cappelle laicali creditori del medesimo Vescovo. Dio guardi &c. Napoli a 6. Decembre del 1749. Il Marchese Brancone.

Signor Govarnatore di Gravina.

III. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici per qualunque causa comparendo nel Foro laicale devono dare pleggeria laicale.

LE donzelle D. Beatrice e D. Giuditta Ficatelli con motivo di alcone pretenzioni d'interessi, che contro la medesima pretendono promuovere li Padri Alcanterini, hanno supplicato il Re nostro Signore collo accluso memoriale che debbano prima dare pleggeria laicale per sicurtà del giudizio; E mi comanda Sua Maestà dire a V. S. che faccia tutto quelche convenga a tenore delle leggi, e de' canoni, e colla sua ordinaria giurisdiziona; e sempre assicurino il giudizio, che si muova da Ecclesiastici, con pleggeria laicale.

Napoli a 24. Novembre 1753. = Bernardo Tanucci.

Signor Governatore di Taranto.

IV. DISPACCIO.

Le Cause di reddizione de' conti di tutele, o cure esercitata de Ecclesiastici spetta al Giudice laico.

SU' lo esposto del Vicario Generale della Vescovil Curia di Venosa toccante l'asserta violenza usata da Notar Pompilio Coppola per impedire l'anootazione de' beni di Vito la Monaca da essa Curia ordinata nella causa della reddizione de' conti pendente tra detto Viro, ed il Sacerdote D. Ambrogio Quinante suo Zio. Il RE informato dell' occorrente ie tale assunto, ha risoluto che V. S. faccia intendere al suddetto Vicario, che per la menzionata causa del rendimento de' conti dell' amministrazione della tutela, e cura dello stesso Vito la Monaca si astenga di procedere, dovendo le parti per l'opportuno compimento di giustizia ricorrere innanzi al Giudice laico, a cui spetta la cognizione di simile causa. E che nel medesimo tempo V. S. si chiami il detto Notar Coppola, e fattagli una seria riprensione, gli ordini che quando gli accada il presentare a' Vescovi, e' Vicarj, o ad altri Ministri, e Uffiziali delle Curie ecclesiastiche alcuna istanza, protesta, o altra scrittura, debba ciò faro ne' termioi decenti, e colla dovuta urbanità, e rispetto. Il che io per comando di Sua Maestà prevengo a V. S. per la esecuzione, e io risolta della sua Relazione de' a. Decembre dello anno scorso sù questa dipeodeoza. Napoli 22. di Aprile 1758.

Il Marchese Braocone.

Signor Governatore di Forenza.

V. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici per le azioni reali, e per ogni debite civile devono esser convenuti nel Foro laicale, ancorchè si tratti di cause tra Ecclesiastici, ed Ecclesiastici, e tra Chiese, e Chiese.

ECcellentissimo Signore = Ho proposto al RE la relazione di cotesta Grao Corte per la Causa tra il Prete D. Viocaozo Lione, e li Padri Domenicani di Brindisi circa il pagamento di certe annualità, e di certi canoni enfiteutici; ed ha Sua Maestà rilevato dalla medesima che sieno conformi alle leggi, ed alla Polizia del Regno li decreti del Giudice D. Basilio Palmieri, cioè che la causa, come quella che versa intorno ad azione reale, restasse in Vicaria; si togliesse il sequestro fatto dalla Curia Arcivescovile, altrimenti che si fossero sequestrati li beni di que' Procuratori ecclesiastici, presso de' quali era il sequestro suddetto; e che i Frati tra venti giorni proponessero in Vicaria le di loro ragioni. Onde, essendo di ciò la Maestà Sua rimasta informata; mi ha imposto di scrivere, come fo a V. E. di disporre che essa G. Corte continui e dare le provvidenze di giustiaia, e luogo alli gravami legittimi.

Palazzo 1. Gennaro 1779. Carlo Demarco.

Signor Principe di Marsico Reggente della Gran Corte della Vicaria.

VI. DISPACCIO.

Si possono costringere del Giudice laico gli Ecclesiastici a pagare le mercede agli Operarj.

AVendo fatta presente al RE una memoria data da questo Nunzio Pontificio colle doglianze di S. Santità per la procedura, che li Ministri laici fanno contra gli Ecclesiastici per causa di mercede dovuta agli operarj, la M. S. mi ha comandaro di rescrivere al detto Prelato, che avendo esaminato gli esempj in detta memoria allegati, uoo ha trovato, che da' Regj Ministri si sia fatto alcun atto giudiziario, ma solamente essersi fatto uso di quella protezione, che il Sigoor Iddio le ha iocaricata de' suoi Vassalli, e della quale noe può la M. S. dispeosarsi. Ed avendo eseguiro il Regal comando, lo partecipo a V. S. Illustrissima per sua intelligenze, ed in risposta della sua consulta de' 31. del caduto su l'assunto. Palazzo 3. di Agosto 1765.

Carlo Demarco. Signor Cavaliere Vargas.

VII. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici per tutti li contratti di mercimonio, ne' quali sono compresi ancore le lettere di cambio, devono essere privativamente convenuti nel Foro laicale.

ESsendo il RE venuto ad approvare gli appuntamenti della Giunta degli Abusi dello scorio Giugno, e dalla medesima rappresentati coo carta de' 28. dello stesso mese, vuole che per li cootratti di mercimonio, nelli quali son comprese anche le lettere di cambio, si osservi la regola anche a tenore del Dritto Canonico di essere gli Ecclesiastici convenuti nel Foro laicale. Partecipo ciò oel regal nome alle Signorie Vostre Illustrissime per lo adempimento rispettivo oella parte che a loro tocca. Palazzo 22. di Luglio 1769. = Beroardo Tanucci. Signori Consiglieri D. Geooaro Pallante, e Duca di Toritto.

VIII. DISPACCIO.

Le Chiese, e li luoghi Pii per li quindemj devone essere convenuti nel Foro laicale, perchè si tratta di azione reale.

AVendo li Governatori della Casa dell' Annunziata esposto al RE di dovere far convenire varj luoghi pii al pagamento de' quindemj, chiesero di ordinarsi che dal solo Tribunale, o Giudice si decidano le cause di tali quindemj, affinchè la Santa Casa non venga dispendiata in diversi Tribunali. Ed avendo Sua Maestà considerato che si tratta di azione reale, mi ha imposto di scrivere, come fo a V. S. Illustrissima, per intelligenza sua, e de' detti Governatori, ch'è in di loro balia il convenire i debitori per causa de' quindemj, quantunque ecclesiastici, al pagamento delle quantità rispettivamente dovote, nella Vicaria, o vero in Consiglio, quando si tratti di somma pretesa, che giunga alla quaotità di docati quattrocento secondo il disposto della Prammatica.

Palazzo 16. di Marzo 1774. Carlo Demarco.

Signor Consigliere Delegato Vespoli.

IX. DISPACCIO.

Nelle cause di Quarta funerale privativamente proceda il Giudice laico, ancorchè la pretenzione fosse tra il Vescovo, e gli ecclesiastici.

AVendo risoluto il RE che nella causa tra il Vescovo di S. Angelo a Bisaccia, ed il Clero di Morra per la esazione della Quarta funerale, avesse proceduto colla ordinaria giurisdizione la Vicaria con prendere intera cognizione di tal causa intese le parti; e che la Curia ecclesiastica di S. Angelo non si fosse ingerita nella medesima. Mi ha comandato la Maestà Sua significarlo a Vostra Eccellenza per intelligenza, e regolamento della Gran Corte. Palazzo 3. Decembre 1774. Carlo Demarco. Signor Principe di Marsico Reggente della Grao Corte della Vicaria.

X. DI-

X. DISPACCIO.

Nelle azioni reali, pecuniarie, e civili contro gli Ecclesiastici, ancorchè l' attore avesse consentito al Giudice ecclesiastico, il consenso si ha come non interposto, ed il giudizio è nullo.

IN vista dello annesso ricorso di Notar Pasquale Filippo della Terra di Montesordo, perchè nella causa che tiene con quel Clèro per le manutenzione nell' affitto di alcuni territorj, si faccia procedere la Vicaria. Il RE mi ha comandeto dire a V. S. Illustrissima che dia le ulteriori provvidenze che stimerà convenire; con illuminare la Curia di Alessano che anche nel supposto che la Perte evesse contentito nel Giudice ecclesiastico, non può mai questo consenso pregiudicare il dritto del Principe, la di cui giuridizione verrebbe a restare notabilmente lesa, qualora gli ecclesiastici potessero per tali vie ampliare la giuridizione ad essi conceduta.

Palazzo 13. di Agosto 1774. Carlo Demarco. Sig. Marchese Vargas Delegato della Regal Giuridizione.

XI. DISPACCIO.

Essendosi spedite le lettere esecuteriali personalmente contro gli Ecclesiastici dal Giudice Laica, deve senza indugia il Giudice ecclesiastica accordare il braccio.

IN vista del ricorso di D. Gio: Battista Mazza della Città di Salerno per la soddisfazione delli docati duecento quarantadue, che deve conseguire dal Sacerdote D. Pietro Gamboni di questa Capitale. Il RE mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima che senza indugio accordi il braccio per poter eseguire personalmente le lettere esecutoriali spedite dalle Vicarie a ricorso del supplicante contro il suddetto Gamboni. Palazzo 19. di Settembre 1774. = Carlo Demarco = Monsignor Vicario di Napoli.

XII. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici li quali non sono nè miserabili, nè poveri non godono il privilegio della elezione di Fore delle l. un. C. quando Imperator.

IL Governatore di cotesta Città vin data de' 24. del caduto Gennaro he riferito al RE che quella Corte non può procedere nella causa di Gio: Battista di Simone reo di avere maltrattato, e battuto D. Francesco da Introdaqua, perchè questi ha eletto in foro cotesta Udienza, la quale ha abbracciata la causa, non ostante l' ordine generale in contrario riguardo alla elezione di Foro. E mi comanda Sua Maestà dire a V. S. Illustrissima, ed a cotesta Udienza, che la medesima non dee controvenire egli ordini generali, per li quali gli Ecclasiastici non miserabili, nè poveri, non hanno il privilegio della legge unica *C. quando Imperator*. Napoli 1. di Febbraro 1749. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente, ed Udienza di Chieti.

XIII. DISPACCIO.

Li Monasterj non godono elezione di Foro.

NElla Cause del Guardiano de' Conventuali di Civite S. Angelo Padre Severio Penzetti, e D. Giovanni Zuccaro con Bernardo Carignani, stima il RE che al detto Guardiano non compete veruna elezione di Foro. Onde ordina a cotesta Udienza di restituire gli Atti alla Corte locale, perchè proceda di giustizia, e dia luogo e' legittimi gravami che competono = Napoli 7. Luglio 1757. = Carlo Demarco = Signor Comandante, ed Assessore di Teramo.

XIV. DISPACCIO.

Li Corsori de' Vescovi non godono veruna esenzione di Foro.

IL Goveroatore, e Giudice della Città di Viesti coll' aggionta carta rappresenta al RE chè quella Curia Vescovile và cotidianamente aumentando li Corsori della medesima, li quali finora giungono al numero di sei, e pretendono esser esenti dal Foro laicale. E Sua Maestà informata di ciò, mi he comandeta dire a V. S. Illustrissima, ed a cetesta Udienza, che facciano intendere alli detti Governatore, e Giudice, che nelle cause de' riferiti Corsori laici procedano e quanto sia di giustizia secondo gli ordini di Sua Maestè. E che nel medesimo tempo faccia cotesta Udienza intimuare per la voce di un Subalterno el Vescovo della Città, che li prefati Corsori non godono nessuna esenzione, ma in tutto sono soggetti alla Regale Giuridizione; e che non ecceda il numero di quelli. Dio guardi &c. Nepoli a 13. di Febbraro 1740. = D. Gaetano Maria Brancone. Signor Preside, ed Udienza di Lucera.

XV. DISPACCIO.

Nelle Cause ereditarie contro gli Ecclesiastici procede privativamente il Giudice laice.

AVendo il RE veduto tutto ciò che la Gran Corte della Vicaria *in civilibus* ha rappresentato in esecuzione de' suoi Regali Ordini, con relazione de' 16. del passato Giugno e ricorso di alcuni Fratelli di Pironti. Mi comande Sua Maestà dire a Vostre Eccellenza, disponga che la Gran Corte della Vicaria *in civilibus* continui a procedere contro tutti gli eredi di Marco Antonio Pironti; nel qual giudizio s' intenderenno compresi non meno i laici eredi, e possessori, che la persona ecclesiastica la quale tiene le stessa causa con titolo ereditario. Palazzo a' 17. Agosto 1750. = Bernardo Tanucci. = Signor Reggente di Vicaria.

XVI. DISPACCIO.

Nelle Cause di congruo così attive, come passive, gli Ecclesiastici devone essere giudicati dal Giudice laico.

AVendo fatta presente al RE una Relazione della Corte di Bitonto, nella quale si espresse, in occasione dell' azione di congruo mossa da Michele de Nigro contra il Sacerdore D. Francesco Cerbone, che in quella Città vi è consuetudine innumerebile di non darsi nè domandarsi congruo dagli Ecclesiastici. Mi comanda Sua Maestà dire a V. S. Illustrissima, ed alla Udienza, che facciano sentire alia Regia Corte di Bitonto che osservi, e faccia osservare le Regal determinazione della Maestà Sua de' 15. di Marzo dell' anno corrente, colla quale si prescrive, che nelle cause di congruo, sia in pretendendosi, sia in ricevendosi, gli Ecclesiastici in Nepoli, e nel Regno, siano trattati ugualmente che li laici; e che per gli uni, e per gli altri dobbiano li Giudici laici, alli quali privativamente la cognizione di tali cause si appartiene, regolarsi nella decisione delle medesime colla Consuetudine di Napoli nella Capitale, e colla Costituzione *Sancimus* nel Regno. Napoli 3. di Luglio 1762. = Carlo Demarco = Signor Preside, ed Udienza di Trani.

XVII. DISPACCIO.

Libertà elettiva ne' Capitoli de' Regolari.

IL RE non suole dare *Exequatur* alle Patenti, colle quali i PP. Generali degli Ordini Religiosi, o per esercitare il loro dispotismo, o per secondare le voglie de' loro favoriti, o per inganno loro fatto da alcuni ambiziosi, creano da per se i Provinciali, i Diffinitori, e gli altri Officiali delle Religioni in pregiudizio della libertà de' Capitoli Provinciali, e suffragj de' PP. Vocali, sotto il decantato pretesto di esser le Provincie in uno stato di sconvolgimento, ed inquietudini. E' avvenuto ora il caso, che il P. Generale de' Minori Francescani, sul motivo di essere sconvolta, e turbata la Provincia de' PP. Riformati di S. Niccolò di Bari, ha con sua Patente creato per Custode il P. Francesco Maria di Conversano, e per Diffinitori il P. Francescantonio di Altamura, ed il P. Stefano di Matera della nazione Barese; ed inoltre il P. Commessario Generale con altra sua patente he privato, ed escluso il P. Girolamo da Francevilla dal conseguimento d' ogni posto, dignità, ed officio, che dal Capitolo Provinciale gli potesse esser dato: e ciò per simigliante motivo di trovarsi la suddetta Provincia in una critica, e perturbata situazione per opera, e prepotenza de' PP. della nazione Leccese. Sulle quali patenti il RE ha sospeso di dare il Regio *Exequatur*; e mi ha comandato di rescrivere a V.S. Illustrissima, che per mezzo d' un Regio Ministro di cotesto Tribunale s' informi sulla lettere del Padre Commissario Generale, di cui ne acchiude la copia; ed appuri, I. Se lo stato attuale di cotesta Provincia de' Riformati detta di S. Niccolò di Bari sia tranquillo, o perturbato in modo, che in pregiudizio del Capitolo Provinciale sia uopo, che il P. Generale crei da se il Custode, i due Diffinitori, e che il P. Commissario suddetto privi il P. Girolamo da Francevilla dal poter essere eletto a qualunque officio nell' imminente capitolare elezione; II. Che acclari, chi sieno i disturbatori delle pace della Provincia; III. Quali i portamenti; e'l carattere de' Religiosi, del P. Generale, e quali quelli del P. Girolamo da Francavilla; IV. E specialmente se quest' ultimo abbia fabbricato alcun processo contro di se, per cui abbia meritato l' esclusive de qualunque grado nella Religione, o pure se tale esclusive stia appoggiata ad una semplice informata coscienza del Commis-

sario Generale. Vuole inoltre S. M., che adempiendosi a quest'informo con tutta l'esattezza, si procuri di sentire fra gli altri, il più che sia possibile, que' Religiosi, che si giudicheranno essere i più cordati, e i più zelanti, ed i più imparziali; e che del tutto poi ne faccia V. S. Illustrissima distinte relazione a S. M., per indi risolversi il conveniente circa il chiesto Regio *exequatur* sulle mentovate due Patenti, che sono state ritenute in questa Segretaria di Stato, e dal Dispaccio Ecclesiastico. Napoli 4. Dicembre 1762. = Signor Preside di Lecce.

XVIII. DISPACCIO.

Lettere de' Religiosi non si aprano, nè si prendano da' Superiori.

HA sentito il RE tutto quello, che da V. S. Illustrissima con relazione del dì 3. del corrente anno si è manifestato in quanto alla condotta del P. Giacinto di Mola passato Priore de' Domenicani di Monopoli, il quale in pregiudizio della buona fede si ha fatto lecito d'intercettare le lettere di que' Religiosi, sul vano supposto di poterlo fare a seconda della propria Religione; ed ha sentito altresì, che in sì fatta irregolarità abbia avuta anche mano il Governatore di quella Città. Estendosi pertanto le M. S. servita d'ordinare, che s'impedisca questa violenza, si riprenda fortemente il Governatore, e si disponga che le lettere dirette a' Religiosi non si conseguino al Priore. Lo significo di suo Real Ordine a V. S. Illustrissima in risposta, acciò così eseguisca, e faccia eseguire. Portici li 17. Settembre 1763. = Bernardo Tanucci. = Signor Preside di Trani.

XIX. DISPACCIO.

Gli Ecclesiastici sono soggetti alle Consuetudini di Napoli.

NOn ammettendo dubbio, nè potendo controvertirsi, che gli Ecclesiastici siano soggetti alle Consuetudini Napoletane, giacchè non può mettersi in dubbio, che sono essi Cittadini ugualmente, che li laici, e sottoposti alle stesse leggi, ed all'istessa Sovranità: Mi comanda il RE di parteciparlo a V. S. Illustrissima per intelligenza sue, e del Consiglio. Palazzo 6. Marzo 1779. = Carlo Demarco, = Signor Marchese Cito Presidente del Consiglio.

XX. DISPACCIO.

Polizia del Regno uniforme a quella della Chiesa nella materia delle appellazioni.

IN seguito delle giuste doglianze del Promotor Fiscale di cotesta Curia Vescovile; il RE ha ordinato alla Curia Metropolitana di Taranto di richiamare le inibitorie da essa spedite sulla istanza della appellazione prodotta dal Sacerdote D. Pietro Rossi di Massafra nalle citazione *ad informandum*; e di lasciare cotesta Curia suffraganea procedere nella di lui causa fin al decreto diffinitivo, o che sia appellabile. Dippiù le ha ordinato, che in appresso non ammettano le appellazioni, se non se da decreti diffinitivi, o che han forza di diffinitivi, o che irroghino gravame irreparabile. Quindi di Real Ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima per intelligenza sua, e di cotesta sua Curia per gli casi, che patranno occorrere in avvenire. Napoli 25. Marzo 1768. Carlo Demarco. = Illustrissimo Signore. = Monsignor Vescovo di Motola.

XXI. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici nè direttamente, nè indirettamente possono esercitare l'impiego di Aggente de' Laici.

AVendo il RE inteso che il Barone dello Stato di Colletorto Marchese Rota continua a prevalersi del Sacerdote D. Pietro Paoletta per Aggente di quello Stato, non ostante la Regal proibizione di Sua Maestà. Mi comanda il RE dire a V. S. Illustrissima che faccie al detto Barone un mandato penale di non valersi nè direttamente, nè indirettamente di Sacerdote; e che in caso di controvenzione, si esigga la pena impreteribilmente. Il tutto senza causarsi alcuna spesa alla Università. Napoli 13. Luglio 1754. = Bernardo Tanocci.
Signor Preside, ed Udienze di Lucera.

XXII. DISPACCIO.

E' proibito agli Ecclesiastici esercitare l'impiego di Aggente generale de' laici.

IN vista della relazione delle SS. VV. Illustrissime toccante alla supplica del Conte D. Antonio del Medico di Massa di Carrara, con cui chiede il Real beneplacito al diploma ottenuto dalla Duchessa di Modena di Aggente plenipotenziario dello Stato di Ajello, e Lago, colle altre pertinenze che tiene in questo Regno in Calabria citra. He risoluto il RE, ch'essendo detto Conte D. Antonio del Medico *Sacerdote*, non possa esercitare il mentovato impiego di Aggente generale, per essere contro la mente, e l'ordinato dalla M. del RE Cattolico suo augustissimo Padre. Di Real Ordine lo prevengo alle SS. VV. Illustrissime, affinchè cotesta Real Camera ne disponga la esecuzione. Palazzo 25. Agosto 1760. = Bernardo Tanucci. = Signor Presidente, e Consiglieri della Real Camera.

XXIII. DISPACCIO.

Gli Ecclesiastici non possono esercitare lo uffizio di Cancelliere delle Università.

RIferisce il Governatore di Belvedere che D. Pasquale Mangone s'ingerisce negli affari universali, e fa da Cancelliere con paga. Si è scritto alle Udienza, acciò subito faccia ordinare nel Regal nome e tal Sacerdote, che non ardisca da oggi innanzi ingerirsi negli affari della Università, e molto meno lo esercitare da Cancelliere della medesima, uffizio incompatibile col Sacerdozio, con ordinare anche alla Università che elegga altra Persona laice per Cancelliere. Napoli 27. Maggio 1769. = Carlo Demarco. = Signor Preside, ed Udienza di Cosenza.

XXIV. DISPACCIO.

Apprezzo de' beni, e frutti proibito agli Ecclesiastici.

SPerimentandosi il grave pregiudizio, che risulta al Pubblico, ed alla buona disciplina, perchè gli Ecclesiastici s'intromettono in far gli apprezzi agli effetti di Campagna così stabili, come de' loro frutti; ha risoluto, e comanda il RE, che questa Udienza faccia intendere a tutte le Corti non men Regie, che Baronali di questa Provincia, non ammettino tanto negli atti giuridici, quanto in quelli, che si facciano con il solo consentimento delle parti la perizie, l'apprezzo de' beni stabili, e frutti, se non se per persone secolari soggette alla Real Giuridizione, sotto pena in caso contrario delle nullità, ed invalidità, e che tal ordine si osservi senza riserva, o eccezione alcuna. = Napoli 21. Giugno 1755. = Il Marchese Tenucci. = Sigoor Preside, ed Udienza di Trani.

XXV. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici privilegiati in Medicina possono esercitare l'Arte medica con ricevere la mercede da' particolari, ed anche dalle Università.

HO fatta presente al RE la relazione di V. S. su'l ricorso del Sacerdote D. Domenico Jacobellis, che domandò di poter esercitere l'arte medica con riceverne la mercede da chi gli la dasse spontaneamente, e la rata della condotta stabilita nello stato discusso, eleggendolo la Università per uno de' Medici suoi. E Sua Maestà avendo considerata le povertà del ricorrente, le angustie di sua famiglia, il sovvenimento che le presta egli in ogni giorno, il desiderio di cotesto pubblico, che di propria volontà lo ha eletto; che la contraddizione deriva solamente da emulazione di altri Medici; e che non posse veruna turpitudine, ed indecenza imputarsi agli ecclesiastici esercitanti l'Arte medica colle necessarie facoltà. Mi ha le Maestà Sua comandato di rescrivere a V. S. che vuole, che si esegua la pubblica deliberazione concernente la condotta di Medico in persona del Sacerdote de Jacobellis, attente le particolari circostanze, che in lui concorrono; e ch'ella faccia sentire questa Sovrana risoluzione all'Università, ed a tutti coloro a' quali occorra. Di Napoli a 11. Giugno 1774. Carlo Demarco. = Signor Governatore di Conversano.

XXVI. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici privilegiati possono esercitare l'arte medica.

IN vista di quanto V. S. ha rappresentato contro il Sacerdote D. Ciriaco Lamparelli eletto Medico dal Comune di Calalbare sua Patria, specialmente perchè esercita tal Arte su'l supposto che non sia privilegiato. Il RE mi ha comandato di rescriverle, che avendo il Lamparelli il privilegio, le di cui mancanza gli fa da ostacolo, non gl'impedisca lo esercitare l'Arte medica. Napoli 18. Febbraro 1775. = Carlo Demarco = Al Vicario Generale di Ariano.

XXVII.

XXVII. DISPACCIO.

Si permette alli Religiosi laici lo esercizio dell' arte medica, e cirusica.

SU la domanda fatta in nome de' Medici, e Cerusici di cotesta Città di vietarsi al Frate Laico de' Minori Osservanti Gien Maria della Baronia lo esercizio dell' arte Medica, e Cerusica; avendo rilevato il RE dalla relazione di V. S. Illustrissima che tal Frate Laico esercita tal arte *gratis*, e che usa grandissima carità a' poveri, che hanno domandato di non esser privati di tale ajuto nella di loro infermità; ed avendo considerato ancora non esservi indecenza che tali professioni si esercitino da un Frate Laico; perciò non è venuto a deferire a' Cerusici, non volendo la M. S. che cotesto Pubblico, e specialmente li Poveri restino privati di un bene, che riguarda la di loro salute. Di Regal Ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima affinchè la faccia sentire a tutti coloro, a' quali spetta, per la quiete di essa Religione, e per intelligenza, e consolazione di cotesti Popoli. Napoli 14. di Maggio 1779. = Carlo Demarco. = Signor Preside di Salerno.

XXVIII. DISPACCIO.

Gli ecclesiastici non possono patrocinare Cause nel Foro Secolare senza il Regal permesso.

SOdisfa V. S. Illustrissima colla Udienza in carta de' 3. di Giugno del corrente anno allo informo, che gli si domandò sopra il ricorso, che fece al RE il Duca di Santo Vito Barone della Terra di Grumo contro il Cherico Domenico lo Surdo, che da quella di Palo passò ad abitare in quella, per li disturbi, distinzioni, ed altri eccessi che commette, tenendo inquieta tutta la Terra; ponderando assai per vero il Tribunale quelche ha verificato. E mi ha comandato Sua Maestà che dica a V. S. Illustrissima in risposta, che colla Udienza comunichi il tutto al Superiore ecclesiastico; affinchè il detto Cherico non s' ingerisca più in avvenire in patrocinare, e difendere giuridicamente quelli naturali ne' Tribunali laicali senza lo espresso permesso di Sua Maestà, del quale hanno precisamente bisogno gli Ecclesiastici per esercitare tali impieghi. Imponendo V. S. Illustrissima colli Giudici laici che non lo ammettano nelle di loro Corti, nè osservino li suoi laudi. E che insinui ancora al detto Superiore ecclesiastico che lo castighi secondo li delitti commessi, sempre che vi sia prova ne' ricorsi. Dio guardi &c. Napoli a' 24. di Agosto 1737. D. Gaetano Maria Brancone. = Signor Preside, ed Udienza di Trani.

XXIX. DISPACCIO.

E' proibito agli Ecclesiastici lo esercitare l' uffizio di Mastrodatti nel Foro Secolare.

HO fatto presente al RE quelche V. S. rappresenta in carta de' 17. del passato in riguardo a che, non ostante di aver fatto intendere al Sacerdote D. Francesco Paolo Papagni, ed al Cherico Angelo Curci, che si astengano in avvenire, il primo da avvocar Cause in cotesta Regia Corte, ed il secondo d' intervenire nella Mastrodattia della medesima per gl' inconvenienti che possono risultare; pretendono proseguire li medesimi, come prima, ne' di loro impegni. E mi ha comandato dire a V. S. che stia attenta che sieno osservate le Regie Prammatiche, contro la forma delle quali non può essere ammesso alcuno Ecclesiastico ad avvocar cause ne' Tribunali Secolari, nè esercitare uffizj in quelli senza speciale permesso di Sua Maestà; onde di cui Regal nome insinui V. S. al Vescovo di cotesta Città che faccia desistere li due riferiti Ecclesiastici dallo esercizio delli detti impieghi in cotesta Regia Corte, come in qualunque altra laicale, per non dare in altro caso giusto motivo a Sua Maestà di porre in uso gli opportuni economici espedienti. Dio guardi &c. Napoli a' 6. di Ottobre 1740. = D. Gaetano Maria Brancone. = Signor D. Nicola Bombini Governatore di Bisceglia.

XXX. DISPACCIO.

Non è proibito agli Ecclesiastici il patrocinare Cause di Chiese in qualunque Tribunale.

INformato il RE dalla relazione delle Signorie Vostre, che le suppliche, le quali umiliò il Canonico D. Marco Ingannamorte, acciò gli si permettesse il patrocinar cause ne' Tribunali Secolari, si restringano alle sole cause appartenenti alla Chiesa, ed al suo Capitolo. Mi comanda S. M. dire alle Signorie Vostre, che non ha proibito agli Ecclesiastici il patrocinare le cause della Chiese. Napoli 12. Luglio 1775. = Bernardo Tanucci. = Signor Governatore, e Giudice di Bitonto.

XXXI. DISPACCIO.

Non è proibito agli Ecclesiastici, come Cittadini, fare le parti degli altri Cittadini nelle cause delle di loro Università, purchè non facciano da Avvocati.

PRoposta al RE la relazione di V. S. Illustrissima, in cui ha rappresentato, che li Sacerdoti D. Filippo Nasel, e D. Bruno Vittrici non s' intrighino in affari secolareschi; ma che solo abbiano come Cittadini, parte nelle liti, che quelli naturali hanno col Barone. Mi ha Sua Maestà comandato dirle, che rimane informata; e vuole che quando tali ecclesiastici si comportino con quel decoro, che al di loro carattere è dovuto, non s' impedisca a loro di fare le parti de' di loro Cittadini nelle cause, che quelli hanno ne' Tribunali del Consiglio, e della Camera contro il Barone, purchè non facciano da Avvocati. Napoli 25. Marzo 1775. = Carlo Demarco. = Monsignor Vescovo di Bova.

XXXII. DISPACCIO.

E' permesso agli Ecclesiastici scrivere, ed allegare in Casa a favore de' Clienti.

PEr la sua relazione de' 7. del passato Marzo sul dubbio se il divieto a' Sacerdoti di difendere cause nelle Corti laicali si estenda anche a non poter formare istanze, ed articoli di proprio carattere a prò de' Clienti. Mi ha Sua Maestà comandato di rescrivere a V. S. che, perchè gli Ecclesiastici per la osservanza del generale Regal divieto non patrocinino di persona in Corte le cause de' Laici, possono tutto scrivere in di loro casa per li di loro clienti. Napoli 2. Aprile 1774. = Carlo Demarco. = Signor Governatore di Castelforte.

XXXIII. DISPACCIO.

Li Religiosi non dottorati nel Collegio de' Teologi di Napoli non possono esercitare Dignità, o impieghi ecclesiastici fuora del Chiostro.

IN seguito degli appuntamenti della Giunta degli Abusi de' 23., e 30. Gennaro del corrente, nel sesto capo, ha risoluto Sua Maestà che su la supplica de' Carmelitani di ordinarsi per li Frati da laurearsi in Teologia, che debbono dottorarsi nel Collegio de' nobili di Napoli su l' esempio di quelche prescrisse Sua Maestà Cattolica per li Dottori di Legge, che sebbene laureati in altre estere Università non fossero per tali riconosciuti in questo Regno, nè potessero esercitare impieghi, nè cariche dottorali, se non erano approvati, e laureati nel Collegio de' Dottori di questa Capitale. Ordina il RE che li gradi negli Ordini Religiosi si diano dal Provinciale col Diffinitorio delle rispettive Provincie; e che non possano darsi a' Claustrali, nè esercitarsi da essi Dignità, o impieghi ecclesiastici fuori del Chiostro, se non siano dottorati nel Collegio de' Teologi di Napoli. Palazzo 29. di Marzo 1774. = Bernardo Tanucci. = Signori Duca di Toritto, e D. Gennaro Pallante.

XXXIV. DISPACCIO.

Li Regolari, e Monaci Secolarizzati possono ricevere nomine di Cappellanie laicali.

IL RE non ha trovato giusto motivo nel ricorso del Principe di Muro da poter negare al suo fratello D. Paolo Protonobilissimo da Cherico Regolare divenuto ora Prete secolare, la nomina della Cappellania laicale della sua famiglia. Perciò mi ha comandato di prevenire V. S. Illustrissima di ordinare nel Regal nome al Principe di Muro che senz' altra replica debba subito fare la nomine di detta Cappellania in persona di esso D. Paolo suo fratello.

XXXV. DISPACCIO.

Li Regolari, e Monaci secolarizzati Napoletani godono di tutte le grazie accordate al Clero Napoletano, quantunque al detto Clero non ascritti.

IN vista della relazione di V. S. Illustrissima de' 14. di Settembre del passato anno su 'l ricorso del Sacerdote D. Giuseppe Severino un tempo Celestino, ed ora secolarizzato, che domandò di godere le franchigie, che godono i Sacerdoti Napoletani, ed in vista anche del ricorso del Procuratore del Clero Napoletano, che oppose ragioni contrarie alla domanda del Sacerdote Severino; ha trovato il RE ragionevole la protezione del

Severino suddetto, perchè come Patrizio Napoletano dee godere tutte le grazie accordate al suo Clero, e specialmente di esser riputato naturale di quella Città, e di dovergliisi, come tale, le franchigie, quantunque non ascritto al Clero Napoletano. Perciò mi ha comandato di rescrivere a V. S. Illustrissima, che si ammetta il Sacerdote D. Giuseppe Severino al godimento delle franchigie, come ogni uno del Clero Napoletano. Palazzo 14. Maggio 1774. = Carlo Demarco. = Al Vicario di Napoli.

XXXVI. DISPACCIO.

Il Vicario Generale nelle Curie Ecclesiastiche dee essere dottorato, e nell' Università di Napoli, non ammettendosi privilegj di dottorato di Università estere.

ALcuni ecclesiastici della Serra essendosi querelati di varj capi di gravami loro inferiti dal P. Priore di S. Steffano del Bosco per l' amministrazione della giustizia di quella sua Curia ecclesiastica confidata da lui in persona di un Vicario Generale non dottorato. Il RE siccome ha dato le debite provvidenze su i diversi capi di aggravj, così per mezzo del Preside Provinciale ha ordinato al suddetto P. Priore, che se il di lui Vicario Generale sia sprovveduto del necessario privilegio del dottorato, debba ottenerlo fra lo spazio di mesi quattro da pubblica Università, o Collegio generale di studj; e se il privilegio proceda da qualche Università estera, impetrar si debba il regio placito, altrimenti scorso tal termine si debba esso P. Priore provvedere di altra persona, a cui non manchino tutt' i requisiti da poter esercitare l' impiego del Vicario Generale. Con questa occasione il RE parimente ha stabilito che da oggi in avanti non si ammettano privilegj di Università estere, e che ciò si osservi generalmente senza espressa dispensa, ed approvazione della M. S., che non dispenserà se non che per causa grave. Di Real Ordine partecipo a V. S. questa sovrana risoluzione di S. M. per intelligenza della Real Camera, dalla quale se ne potrà rendere partecipe anche la Curia del Cappellan Maggiore per sua norma, e regolamento. Palazzo 17. Marzo 1759. = Giulio Cesare d' Andrea = Rapolla.

XXXVII. DISPACCIO.

Il Vescovo, come prepotente, non mai prescrive.

QUantunque dalla relazione del Governatore di S. Marco in Lamis siasi rilevato che la esazione, la quale si fa dal Vescovo di quella Curia Badiale sù le merci, che ne' giorni festivi si vendono in quel Paese da' forestieri, sia di antichissima data, in guisachè non si è saputo fissare nè la époça del suo cominciamento, nè la ragione di un tale editto; avendo io proposto tutto al RE, ha detto che il *Prepotente non prescrive*, ed ha soggiunto che non si faccia più quella esazione sù li Laici. Quindi di Sovrano comando partecipo a V. S. Illustrissima, ed alla Udienza tal sovrana determinazione, acciò la facciano esattamente osservare. Napoli 5. Gennaro 1771. = Carlo Demarco. = Signor Preside, ed Udienza di Lucera.

XXXVIII. DISPACCIO.

Gli Arcivescovi, e Vescovi devono restituire la visita alli Governatori de' Luoghi; e quando questi vanno a visitarli, devono accompagnarli colla dovuta urbanità, e civiltà.

AVendo informato il RE dello irregolare trattamento, che V. S. colla sua Rappresentanza de' 12. del passato Maggio gli ha umiliato, essersi da cotesto Vescovo praticato nel tempo, che fu a complimentarlo. Si è servita la Maestà Sua di ordinare a questo Delegato della Regale Giurisdizione, che nel suo Regal nome faccia sentire al detto Vescovo una canonica ammonizione. Con prevenirgli che la Maestà Sua resta non poco maravigliata della di lui poco attenta osservanza verso de' suoi Regj Ministri; e che perciò gl' insinui che da ora in avanti non manchi a que' doveri verso di essi, siccome tutti gli altri Prelati hanno praticato colli Regj Governatori, così nel restituire le visite, che nelle formalità di riceverli, e nello accompagnarli. E di suo Real Ordine lo prevengo a V. S. in risposta della suddetta sua rappresentanza, affinchè ne resti ella in tale intelligenza, e serva benanche per regola in avvenire a' futuri Governatori. Napoli li 29. Giugno 1763.

Carlo Demarco. = Signor Governatore di Gaeta.

XXXIX. DISPACCIO.

Li Vescovi non possono, nè per editto, nè in altro verun modo, obbligare a chiamare gli Amministratori delle Università ad andare nella di loro Cattedrale a prestargli la ubbidienza, nè a intervenire nelle altre funzioni.

DI ordine del RE prevengo a V. S. faccia intendere nel Regal nome di Sua Maestà a cotesto Arcivescovo, alla Università, e agli Ecclesiastici del Piano, e tutti gli altri, a' quali convenga, che sopra il preteso intervento degli Ecclesiastici del Piano nella Chiesa Cattedrale di Sorrento, nelle funzioni, e processioni, le parti alleghino le di loro rispettive ragioni in questa Curia del Cappellano Maggiore, e nella Regal Camera di Santa Chiara, a fin che le tengano presenti, e l' esaminino, e discutano nella controversia espedizione del pendente Regio *exequatur* sopra li decreti di Roma, che riguardano questa dipendenza. Però che lo Arcivescovo in modo alcuno, nè per editti, nè in altra conformità obblighi nè chiami gli Amministratori del Piano ad andare a cotesta Cattedrale a prestargli ubbidienza, nè a intervenire in altre funzioni: non permettendo Sua Maestà questo scandaloso, e abusivo eccesso della Ecclesiastica Potestà. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidero. Napoli a' 1. Dicembre 1759. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Sorrento.

XL. DISPACCIO.

Si proibisce alli Vescovi, e agli altri Ordinarj de' Luoghi le avere ingerenza alcuna ne' Conservatorj di Donzelle, nè nello entrare a uscire delle medesime da' Conservatorj suddetti.

Li Vescovi sono tenuti pagare li Predicatori, quando essi li sostituiscono per compimento della di loro principale obbligazione: essendo le Università obbligate a pagarli solamente allora quando esse li eleggono.

Non possono gli Ordinarj de' Luoghi ingerirsi nelle cause di onorificenza, e distinzioni de' Secolari nelle Chiese.

Per quel, che riguarda li Maestri di Scuola Laici, o Ecclesiastici, che sieno; li Vescovi, dopo averli esaminati nelli rudimenti della Fede, non debbono avervi altra ingerenza, nè pretendere che abbiano da avere patente e licenza da loro per un tal' esercizio.

Non possono procedere, o far procedere dalle di loro Curie, contro gl' incisori di alberi, e danneggianti gli altri beni degli Ecclesiastici, o delle Chiese: dovendo in tali casi le persone danneggiate sperimentare le di loro ragioni avanti li Magistrati competenti di quelli, dalli quali si suppone fatto il danno, per la giustizia, e rifazione.

Non possono in modo alcuno ingerirsi nel temporale delle Chiese, e de' Luoghi Pii laicali.

Nè possono pretendere dritte dalle Università, e da' di loro Cittadini, per lo permesso di tenere il Fonte Battesimale, o per licenza di amministrazione di Sagramenti.

HO fatto presente al RE quel, che V. S. Illustrissima rappresenta nella relazione de' 13. del corrente, per rapporto alli motivi, per li quali non ha potuto comporre amichevolmente le differenze tra le Università dello Stato di Traetto, e il Vescovo di Gaeta. E informato Sua Maestà di tutto il contenuto in quella, mi ha comandato prevenire a V. S. Illustrissima come Delegato della Regale Giurisdizione le risoluzioni, le quali si è degnato prendere sopra ciascuno delli punti descritti nella sue rappresentanze; e sono li seguenti:

I. Per quel, che riguarda il primo, per rapporto alla citazione, che fece la Curia Vescovile di Gaeta, a fin che comparissero personalmente in quella li Procuratori del Conservatorio di Donzelle secolari, chiamato di Santa Maria del Piano della Terra delle Fratte, per la estrazione eseguita di due donzelle dal detto Conservatorio; e per la pretenzione, che ha la riferita Curia di vedere li conti del detto Luogo Pio. Che V. S. Illustrissima insinui al menzionato Vescovo che non solamente cancelli la sopradetta citazione spedita per la pretesa immunità offesa, astenendosi per lo avvenire da simili atti, li quali son privi di ogni giuridica sussistenza, ma che assolutamente non s' ingerisca, nè meno per mezzo della sua Curia, nella revisione de' conti dello espressato Luogo Pio, amministrato, e governato da' Laici, o in qualunque altra temporale dipendenza del medesimo: potendo solamente, e dovendo, sempre che pretenda dovergliisi da quelli Amministratori alcuna corrispondenza per qualunque causa; dedurre le sue ragioni contro li medesimi avanti li Laici Magistrati di loro Giudici compe-

pe-

petenti, per non pregiudicare in caso contrario alli Regali Diritti di Sua Maestà, obbligandolo per indennità delli medesimi egli espedienti opportuni economici.

II. Per quel, che appartiene al secondo, che il detto Vescovo pretende eleggere nelle Terre di Traetto, e di Coreno, li Predicatori Quaresimali, e che li debbano pagare le Università. Che V. S. Illustrissima ripeta al riferito Prelato la Insinuazione, che gli fece antecedentemente sopra la massima indubitabile di doversi pagare dal medesimo Prelato li Predicatori, li quali egli da se sostituisce per compimento della sua principale obbligazione; e che solamente sono obbligate le Università alla paga, quando le medesime lo eleggono coll'approvazione dell'Ordinario; e che così debba ammettere tali nomine in tempo opportuno, o pagare egli dal suo alli detti Predicatori.

III. Per quel, che riguarda il terzo, della dichiarazione di essere incorso nello Interdetto il Governatore della Terra di Castelforte, e della pubblica dichiarazione di scomunica dello Aggente del Duca di Traetto, per avere controvenuto a un editto del medesimo Vescovo, proibendo ogni distinzione di sedia a qualsivogliano persone nelle Chiese; dichiarando questa tolleranza a favore delli soli Magnati, o Baroni de' Luoghi. Che V. S. Illustrissima insinui al riferito Vescovo che con effetto rivochi, e cancelli le menzionate censure d'interdetto, e di scomunica, proferite contro li detti Aggente, e Governatore; con dichiarare nello editto pubblico dal medesimo che s'intenda, per quel, che riguarda le persone laiche, le quali non son solite godere sedie distinte nella Chiesa per lo passato, dica che s'intenda fuori del Presbiterio, senza procedere in caso di qualunque controversia di fatto sopra tal solito ad alcun atto di fatto, e per via di censure, ma a rappresentarlo a S. M., e aspettare la sua sovrana determinazione.

IV. Che, per quel, che riguarda lo avere il detto Vescovo proibito al Sacerdote D. Antonio Montanaro lo esercizio di Maestro di Scuola nella Terra di Traetto, pretendendo non potersi esercitare dagli Ecclesiastici la detta carica senza la sua espressa licenza, quando il detto Montanaro era eletto per mezzo di pubblico parlamento, e stipendiato dalle Università di Traetto, e Corato. V. S. Illustrissima insinui al detto Vescovo che, per quanto riguarda li Maestri di Scuola Laici, o Ecclesiastici, li quali sieno eletti dalle Università, dopo che il medesimo li abbia esaminati nelli rudimenti della Fede, non debba avervi altra ingerenza, nè pretendere che abbiano da avere sua patente, o licenza, per lo esercizio. E quando sieno Ecclesiastici, se saranno inquisiti per altre cause, potrà ben procedere contro quelli secondo l'ordine della legge; ma non proibirgli di tenere scuola, come uno degli esercizj non proibiti alla vita, e onestà clericale: poichè, quando non sia atto meritorio, almeno è indifferente, e non criminoso.

V. Per quanto riguarda allo avere il medesimo Vescovo scomunicati due Laici, per aver tagliati certi alberi di ghiande nel territorio patrimoniale di un Sacerdote; e lo oltre citato lo Aggente del Duca di Traetto, e un altro, a dire la causa, per cui non doveano esser dichiarati scomunicati per l'ordine dato dalli medesimi per lo detto taglio, supponendoli già tutti scomunicati. Che V. S. Illustrissima insinui nel Regal nome di Sua Maestà allo enunciato Vescovo che si astenga per lo avvenire da far che si proceda per mezzo della sua Curia a tali atti abusivi di censure, dovendo in questi casi le persone dannificare, ancorchè sieno ecclesiastiche, sperimentare le di loro ragioni avanti li Magistrati competenti di quelli, dalli quali si suppone fatto il danno, per la giustizia, e rifazione.

VI. Per quanto riguarda la pretenzione, che ha il Vescovo, e la sua Curia, di visitare li conti della Chiesa della Santissima Annunziata, e delle Cappelle del Santissimo, e di S. Stefano della Terra di Traetto, quando che sono puramente laicali, e governate da' Laici eletti dalla medesima Università. V. S. Illustrissima insinui al detto Prelato che in questa dipendenza si astenga assolutamente, e faccia che si astenga la sua Curia, da avere alcuna giuridica ingerenza, non meno in riguardo alla pretesa rivisione de' conti, che in quanto ad altro qualunque temporal negozio delli detti Luoghi Pii appartenenti privativamente al Magistrato Laico, alla di cui giuridizione stanno in tutto il temporale soggetti; e che V. S. Illustrissima, per quel, che appartiene alli detti conti, dia le provvidenze convenienti, secondo il disposto da Sua Maestà per la Provincia di Chieti.

VII. Per quanto appartiene al ricorso delli Procuratori delle Cappelle Laicali de' Santi Cosmo, e Damiano della Terra di Castelforte contro la Curia Vescovile di Gaeta, per avere la medesima sotto pena d'interdetto imposto alli detti Procuratori Laici la paga del salario dovuto a due Organisti delle dette Cappelle, essendo queste governate da' Laici eletti dalla Università, alla quale han dati sempre li conti della di loro amministrazione. Che V. S. Illustrissima nel Regal nome di Sua Maestà ripeta al detto Vescovo la medesima insinuazione espressata nel sesto capo, per indennità della Regale Giuridizione; aggiugnendoli che debba la sua Curia rivocare il sopradetto ordine dato alli riferiti Procuratori, e Cancelliero.

VIII. Per quel, che riguarda lo avere il riferito Vescovo ordinato con suo editto che, sotto pena di scomunica maggiore, si depositassero a sua disposizione li capitali appartenenti alla Chiesa della Santissima Annunziata, e Cappelle del Santissimo Corpo di Cristo, e Rosario della Terra di Spigno, governate, e amministrate in tutto da' Laici eletti da quel Pubblico, in una cassa da porsi in casa di un Sacerdote, con darsi le chiavi a tre altri Sacerdoti deputati dal medesimo, passando a dare altre varie disposizioni sopra il governo, e amministrazione delli detti Luoghi Pii, e minacciando censure agl'inubbidienti. Che V. S. Illustrissima insinui al detto Prelato che non solamente rivochi con effetto il suo primo editto generale nella forma espressata, insinuandogli per mezzo di V. S. Illustrissima essere pur troppo manifesto il disprezzo, che fa delle Regali insinuazioni, e notorio, e intollerabile abuso ancora la pretenzione di volere il medesimo ingerirsi nel temporale de' Luoghi Pii Laicali; ma eziandio che riduca al suo antico stato tutte le innovazioni fatte da lui, e da' suoi Ministri, contro la forma del solito, sopra le dette Chiese, e Cappelle, sempre governate, e amministrate da Laici eletti dalla Università: non convenendo che gli si ammettano tali attentati di fatto contra la forma delle Regali Insinuazioni, e del solito, in pregiudizio non meno del dritto del terzo, che della Regale Giuridizione, alla quale privativamente stanno soggetti li riferiti Amministratori Laici.

IX. Che sopra il ricorso della Università di Suio per la proibizione del Fonte Battesmale, per avere ricusato quelli Eletti pagare li tre ducati annui, li quali si ritrovavano nello antico Inventario della Mensa Vescovile pagarsi alla medesima per la convivenza di tenere in quella Terra il Fonte Battesmale, senza passare a quello di Castelforte. V. S. Illustrissima insinui al detto Vescovo che Sua Maestà ha udito con maraviglia la novità, che ha fatta, con impedire a' suoi vassalli il Battesmo per la pretenzione del vile interesse, e che cancelli il menzionato Interdetto, e lo editto; e pretendendo il medesimo dover conseguire li riferiti tre ducati annui da quella Università, deduca la sua pretenzione avanti il Giudice Laico competente, che gli si farà giustizia: non potendo il medesimo, per essere soddisfatto, fare abuso della detta censura ecclesiastica, per evitare il ricorso alli Magistrati Laici competenti, senza offendere la Regale Giuridizione.

X. E che per ultimo, in riguardo alla citazione, che ha fatta quella Curia Vescovile ad istanza del Capitolo di Traetto contro lo Aggente del Duca della detta Terra, e Giuseppe Turco, a dire la causa, per cui non doveano dichiararsi incorsi nella scomunica alla detta Curia riservata, e nelle altre canoniche, per lo taglio di certi alberi fatto per ordine de' medesimi, ne' territorj del detto Capitolo. Gl'insinui V. S. Illustrissima che rivochi, e cancelli li passi irregolari, che ha dati; e che, se il Capitolo pretende contro li detti Laici per la riferita causa, deduca le sue pretese ragioni avanti il Giudice Laico competente de' medesimi, dal quale gli sarà fatto compimento di giustizia. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo 17. Febbraro 1741. = D. Gaetano Maria Brancone = Signor D. Orazio Rocca Delegato della Regal Giurisdizione.

XLI. DISPACCIO.

E' proibito a' Vescovi lo esigere, o far esigere, anche indirettamente, dritto alcuno da' Cherici per la declaratoria de' requisiti, e per li conti delle Cappelle Laicali.
E' proibito ancora alli medesimi il fare i testamenti dell' anima.

IN vista della relatione di V. S. Illustrissima con cotesta Udienza de' 27. di Novembre dello anno prossimo passato sopra li sette Capi di D. Pietro di Agostino, e D. Pietro Masiello, contro il Vescovo di Muro; ha risoluto il RE, a comandatomi dire, siccome fo, a V. S. Illustrissima colla medesima Udienza che insinui al menzionato Vescovo, in quanto alli primi quattro Capi.

I. Che assolutamenta si astenga da esigere, o far esigere, anche indirettamente, da qualunque Cherico cinque carlini per la declaratoria de' requisiti; e dieci carlini per ciaschedun conto de' Procuratori delle Cappelle Laicali: essendo tali esazioni contrarie al Concordato.

II. Si astenga in oltre da fare il testamento dell' anima per li defunti *ab intestato*: non ritrovandosi tal costumanza a favore de' Vescovi tolerata in questo Regno, anzi sempre contradetta dal Governo, e riprovata da Sua Maestà.

III. E in quanto alli Predicatori Quaresimali, debba il medesimo Vescovo osservare la generale determinazione di Sua Maestà, sempre che voglia che abbia da essere soddisfatto dalla Università lo stipendio della limosina de' medesimi.

IV. E per quel, che riguarda il sesto Capo della Cappella di S. Giuseppe, V. S. Illustrissima con cotesta Udienza insinui così al detto Prelato, come alli Confratelli della medesima, che debbano rappresentare a Sua Maestà con legittimi documenti quanto occorre a ciascuna di ambe le parti sopra la qualità nativa ecclesiastica o laicale della medesima, e delli suoi Amministratori; per darsi in vista di quelli le provvidenze opportune. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 23. Luglio 1746. = Il Marchese Brancone = Signor Preside, e Udienza di Matera.

XLII. DISPACCIO.

E' proibito alli Vescovi, e agli altri Ordinarj de' Luoghi lo esigere da' Capitolari, e dagli altri Ecclesiastici la strena, e qualunque prestazione, in tempo di Natale.
E' proibito ancora alli medesimi il pretendere dagli eredi di ciascun defunto carlini due per male oblati.
Il fare ordinariamente le funzioni pontificali in altra Chiesa, e non nella Cattedrale.
Il procedere con censure, e a pena di alcuna pubblica penitenza ex informata conscientia, contro gli sposi per supposta illecita coabitazione fra loro: dovendosi procedere contro li medesimi per la via ordinaria avanti li Giudici Laici competenti.

INformato il RE delle controversie, le quali passano tra il Vescovo, e il Capitolo di cotesta Cattedrale, che da ambe le parti sono state rappresentate a Sua Maestà per rapporto a' di loro rispettivi supposti pregiudizj. Ha risoluto, e comandatomi prevenire, come fo a V. S. Illustrissima con cotesta Udienza che faccia intendere nel Regal nome di S. M. alla una, e all' altra parte che, accudendo ambedue alla Camera di Santa Chiara per la causa dello *exequatur* domandato dal menzionato Vescovo al decreto di Roma a suo favore, per quel, che riguarda la solita prestazione della sua Quarta Decimale, si astenga il medesimo Prelato in primo luogo de esigere la strena di Natale, che chiama Cattedratico, da tutti li Capitolari, e altri Ecclesiastici Subalterni di cotesta Cattedrale.

II. Da pretendere due carlini dagli eredi di ciascun defunto *pro male ablatis*, sempre che specificamente non vengano volontariamente lasciati dalli testatori a cotesta Mensa.

III. Da appropriarsi le candele, che gli sono offerte nell' amministrazione de' Sagramenti della Confermazione, e dell' Ordine: dovendo per espressa disposizione del Regal Fondatore cedere tali e altre simili oblazioni pienamente a benefizio del detto Capitolo, per lo peso impostogli di provedere di olio e cera la Regal Chiesa.

IV. Che non debba la suddetta Chiesa essere dal medesimo Vescovo pregiudicata, con fare, contro la conveniente disposizione canonica, in altra parte le funzioni pontificali.

V. In oltre, da procedere contro gli sposi, per supposta illecita coabitazione de' medesimi, alla pene di alcuna pubblica penitenza *ex conscientia informata*: dovendo provarsi il medesimo reato giuridicamente, con citarsi e udirsi il reo nelle solite forme, per la via ordinaria; dandosi luogo alla sua giusta difesa, e alli rimedj legali avanti li suoi Giudici Laici competenti.

VI. Che, in quanto alli tre Capi delle dette controversie, cioè, per l'amministraziona de' Sagramenti, eccetto quello della Penitenza; per lo rito da osservarsi nello esercizio de' Pontificali, e altre sagre funzioni, dalli Canonici assistenti, e dal Capitolo, fino alla persona del Vescovo; e per la retta intelligenza della generale determinazione del Concilio di Trento; in riguardo alla facoltà di partire li Capitolari dalla Diocesi nelli tre mesi conciliari senza alcuna precedente licenza del Prelato; debbano le parti accudire alli di loro competenti Giudici Superiori Ecclesiastici, per attendere la dovute provvidenza di giustizia. Però restando salvo a Sua Maestà il dritto di stabilire se, attenta la Regal fondazione, possano li Capitolari, mancando nelli detti tre mesi conciliari dalla residenza, godere del frutto delle di loro prebende, e degli altri emolumenti; o debbano li medesimi incorporarsi alle Regal Riparazione.

VII. Che, siccome lo uso di tutti gli apparati sagri esistenti nella Sagristia della Cattedrale debba essere ugualmente comune alli Capitolari, e al Vescovo, per le di loro solite rispettive funzioni dentro la medesima Cattedrale; così ancora la elezione, o rimozione de' Ministri e Uffiziali Subalterni destinati al servigio della medesima Chiesa debba secondo il solito farsi dal Capitolo; però non essere eseguite prima di comonicarsi al Vescovo, il quale, non avendo alcun giusto motivo in contrario, dovrà approvarla: comprometendosi S. M. che in questi atti, e in tutto quel, che riguarda l'assistenza de' Cherici al continuato servigio della Regal Chiesa, e alla maggior decenza del culto divino, li medesimi Vescovo e Capitolo impiegheranno sempre tutte le parti del proprio zelo, di comun consenso, secondo il prescritto nella Regal fondaziona di cotesta Cattedrale.

VIII. Che, restando fermo al Vescovo il nativo dritto di visitare la propria Cattedrale nel medesimo modo, che fino a ora è solito praticarsi; e di esercitare interamente la sua ordinaria giuridizione sopra le persone de' Capitolari, al pari di tutti gli altri Ecclesiastici soggetti di cotesta Città; abbia il medesimo, in compimento di tali parti non solamente da regolarsi secondo il prescritto da' sagri Canoni, ma ancora osservare esattamente quanto fu stabilito del Regal Fondatore; a fine che, osservandosi tra il Capo e li Membri della medesima Regal Chiesa la decenta concordia, resti totalmente estinto ogni motivo di controversia tra ambe la dette parti.

IX. In oltre, di ordine di Sua Maestà rimetto a V. S. Illustrissima con cotesta Udienza lo aggiunto ricorso del Vescovo contro li Capitolari, in riguardo agli abusi dalla Regale Riparazione, cioè degli effetti appartenenti alla medesime, per un distinto puntuala informo estragiudiziale, intese ambe le parti, sopra ciascuno de' capi del medesimo ricorso, particolarmente sopra il punto de' conti fino a ora non datis e sopra la qualità delle spese, alle quali è obbligato il Capitolo: al quale intanto insinuerà V. S. Illustrissima e cotesta Udienze, nel Regal nome di Sua Maestà, che non sieno impiegati gli effetti della Regale Riparazione fuora li termini prescritti dal Regal Fondatore, nè si faccia alcuna rilevanta spesa estraordinaria senza il precedente consenso di Sua Maestà; come ancora al Vescovo che, invigilando specialmente in questo particolare, rappresenti a Sua Maestà qualunque mancanza del Capitolo, a de' Procuratori del medesimo, che sia pregiudiziale alla Regale Riparazione, e che non sia uniforme al disposto dal Regal Fondatore di cotesta Cattedrale, per darsi prontamente il proporzionato rimedio. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 22. di Febbraio 1749. = Il Marchese Brancone. = Signor Preside e Udienza di Lucera.

XLIII. DISPACCIO.

Si proibisce alli Vescovi e alli Parochi lo avere ingerenza alcuna negli uffizj delle Levatrici, o sieno Mammane; e de' Maestri di Scuola.

Nelle controversie attinenti agli emolumenti funerali.

Negli affari tutti de' Luoghi Pii Laicali; essendo permesso solamente a' Vescovi il visitarli gratis in quanto allo spirituale; e deputare un Ecclesiastico, il quale gratis intervenga nella visione de' conti.

Nel concedere le licenze di questuare, nè pure alli Romiti.

Nel che li Romiti non possano abitare in veruna casa senza la licenza dell' Ordinario, e del suo Vicario Generale.

Le quali facoltà in questo Regno non si sono permesse mai agli Ordinarj de' Luoghi; e molto meno si possono da essi delegare ad altri.

Si dichiara ancora non potersi attendere i Sinodi Diocesani, se prima col precedente Regal beneplacito della Maestà del RE, non sia permessa la pubblicazione di quelli. Nè la Bolla in Cœna Domini *non mai nel Regno ricevuta, nè placetata colle solite forme precisamente richieste alla sua legittima osservanza ed esecuzione.*

DAl libro stampato dalle Istruzioni, che si danno dal Vescovo di Rieti a' Parochi e Confessori della sua Diocesi, il qual libro mi fu rimesso da V. S. Illustrissima con sua carta de' 14. del caduto Giugno, avendo rilevato il RE che in tali Istruzioni si concedono a' detti Parochi alcune facoltà estranee da ogni spiritualità, e in cose mere temporali, e contro li Laici, come sono

I. Il non permettersi alle Levatrici, o Mammane, lo esercizio di simile uffizio, se prima da' Parochi non sieno riconosciute in ordine alla probità de' costumi; oltre allo esame sul modo di amministrare il Battesimo.

II. La decisione al Vescovo riservata della controversie attinenti agli emolumenti funerali.

III. Lo incarico dato generalmente a' Parochi su le Confraternite, e Luoghi Pii, secondo la lodevole pratica, e decreti di visita, che non si esprimono.

IV. Le determinazioni di qualunque vertenza, massimamente di rapporto allo spirituale, che possa insorgere a' Laici.

V. Lo invigilare sopra li Maestri di Scuola, onde abbiano tutta l'abilità necessaria per insegnare a' giovani le lettere, e istillare a loro sentimenti cristiani, dopo aver fatta la professione della Fede all'Ordinario, o a' suoi Ministri.

VI. La proibizione anche generalmente di questuare nelle Diocesi senza licenza in iscritto de' Parochi.

VII. E finalmente a' Romiti, oltre la stessa proibizione, anche il divieto di abitare in qualsivoglia casa senza licenza dell' Ordinario, o del suo Vicario Generale.

Tutte le quali facoltà riguardanti le persone laiche, e affari di pura temporalità, non mai si sono in questo Regno permesse agli Ordinarj, e molto meno possono da essi delegarsi ad altri.

E avendo in oltre scorso S. M. che nelle Istruzioni particolari per li cennati Confessori si enunciano li decreti del Sinodo, e la Bolla *in Cœna Domini*, quando il primo non si è pubblicato in Regno col precedente suo regal permesso, e la bolla non si è mai ricevuta in esso. Si è servita perciò comandarmi di prevenire in risposta di tutto ciò V. S. Illustrissima per sua istruzione, a fin che restandone pienamente informato, faccia sentire al suddetto Vescovo di Rieti che, trovandosi tali sue Istruzioni a' Parochi e Confessori già poste in istampa prima di rimettersi a S. M., stia esso Prelato nella intelligenza che, per quanto concerne la parte della sua Diocesi posta in questo Regno, siccome le menzionate Istruzioni possono aver luogo solamente riguardo alle cose mere spirituali, e delle persone ecclesiastiche, non competendo agli Ordinarj, e molto meno a' Parochi, alcuna giuridica, o autorevole ispezione o ingerenza contro li Laici, nelle cause puramente temporali di loro natura; come notoriamente sono: Li rispettivi pubblici uffizj delle Mammane, e de' Maestri di Scuola. Gli affari tutti de' Luoghi Pii Laicali, in cui, secondo il Concordato, possono solamente i Vescovi fare la visita, *quod ad spiritualia tantum*; e deputare un Ecclesiastico a intervenire *gratis* alla visione de' conti. Le vertenze tra' Laici. Gli emolumenti funerali pretesi dal Clero contro de' Laici. E le licenze di questuare, anche rispetto alli Romiti, che sono meri laici; e che questi non possano da' Vescovi privarsi della comune libertà di abitare ovunque a loro piaccia. Onde in tutto ciò non dovranno la sua Curia e li Parochi nel Regno affatto ingerirsi, e molto meno colle persone laiche. Così nè pure si possano attendere tanto li Sinodi Diocesani, se prima col precedente Regal beneplacito della Maestà Sua non sia permessa la di loro pubblicazione in questo Regno; quanto anche la Bolla *in Cœna Domini* non mai nel medesimo ricevuta, nè placetata colle solite forme precisamente richieste alla sua legittima osservanza ed esecuzione: per non pregiudicarsi altrimenti al sistema decente della pubblica Disciplina universale del Regno stesso, e alle supreme Regalie di Sua Maestà.

Napoli 30. Luglio 1757. = Il Marchese Brancone. Signor Duca di Cerisano.

XLIV. DISPACCIO.

Li Vescovi, e li di loro Vicarj Generali, non hanno verun dritto di concedere licenze di asportazione di armi agli Ecclesiastici: essendo questo dritto privativo del RE, e de' suoi Magistrati Laici.

INformato il RE di essere insussistenti e calunniosi alcuni carichi, che in una Memoria anonima si son fatte al Vescovo di Rieti Monsignor Carli, e al suo Vicario D. Francesco Mevio, nello assunto di oppressioni e angarie, in detrimento delli naturali dello Stato di Montereale nel Regno della Diocesi di quel Vescovato. Ha risoluto solamente che V. S. Illustrissima faccia intendere a detto Vescovo che si astenga da dar licenza alli suoi sudditi per l'asportazione di nessuna sorta di armi nella sua Diocesi, per non avere il medesimo su di ciò facoltà alcuna. Lo che di ordine di Sua Maestà prevengo a V. S. Illustrissima, per suo compimento. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo a' 4. di Agosto 1760. = Carlo Demarco. = Signor Marchese Fraggianni Delegato della Regale Giurisdizione.

XLV. DISPACCIO.

E' proibito alli Vescovi, e agli altri Ordinarj de' Luoghi, il fare e pubblicare editti proibitivi agli Ecclesiastici di caminare di notte, e passate le ore due.

Inoltre il tenere la Ronda composta dello Scrivano, Bargello, e Cursori della di loro Curia, e farla girare nella notte: perchè le Guardie Notturne appartengono unicamente al Magistrato Secolare.

Illustrissimo Signore.

HA disapprovato il RE la condotta di cotesta Curia di V. S. Illustrissima toccante lo editto pubblicato contra gli Ecclesiastici, che caminassero di notte, passate che fossero le ore due, imperciocchè non è solito praticarsi da altri Vescovi la pubblicazione di editti simili. Onde vuole che V. S. Illustrissima si ritiri lo editto, e che con esortazioni verbali procuri conseguire da cotesti pochi Ecclesiastici il suo per altro lodevole disegno.

Molto più ha il RE disapprovato la Ronda composta dello Scrivano, Bargello, e Cursori della Curia, che si è fatta girare la notte per la osservanza dello editto; imperciocchè è questo un attentato da non potersi dissimulare: perchè le Guardie Notturne si appartengono unicamente al Magistrato Secolare. E perciò Sua Maestà comanda che, avendo V. S. Illustrissima in questo affare ecceduti li limiti della sua giurisdizione, stia avvertita in astenersi in avvenire da tal'eccesso, lasciando la cura della Ronda Notturna a chi si appartiene.

Si è maravigliato in terzo luogo S. M. di aver inteso con questa occasione esservi in cotesta Curia Bargello, e Corsori, senza saperne poi il numero; quando che cotesto Prioreto, avendo preso le facoltà, che ora tiene, molto dopo il Concordato del 1741., non fu compreso nella Pianta de' Corsori, che fu stabilita per ciascun Vescovo e Ordinario da' Ministri Plenipotenziarj delle due Potestà. E in oltre, qualora cotesta Curia avesse dovuto avere i suoi Corsori, questi a tenore del Concordato si avrebbero dovuto assegnare dal Tribunale Misto in numero proporzionato alla di lui estensione. E perciò, in ordine a questo punto, vuole il RE che V. S. Illustrissima in risposta dia conto alla Maestà Sua con qual facoltà ella tenga il Bargello, e li Corsori, e in che numero. Che è quanto mi conviene di Regal Ordine parteciparle, in risposta al suo foglio de' 2. del passato Agosto. Napoli 20. Settembre 1760. = Carlo Demarco. = Signor Abate di Bagnara.

XLVI.

XLVI. DISPACCIO.

Li Vescovi e gli altri Ordinarj de' Luoghi non possono stampare nè in verun modo pubblicare editti, mandamenti, epistole, o altro, senza il permesso e approvazione del RE.

HA risoluto il RE che V.S. Illustrissima, in occasione di dovere per antecedente ordine della Maestà Sua rinovare a tutti gli Arcivescovi, Vescovi, e agli altri Prelati Ordinarj di questo Regno la lettera circolare de' 31. Dicembre 1746., insinui parimente a essi che, occorrendo di fare Editti, Mandamenti, Epistole, Lettere Pastorali, o Istruzioni anche generali pertinanti al governo del Clero delle di loro Diocesi, e delle Chiese, non solo non debbano pubblicarle, ma molto meno stamparle, se prima non le abbiano umiliate al Regal Trono, e non ne abbiano impetrato lo special permesso da S.M., in quella maniera istessa, che si pratica nella pubblicazione de' Sinodi, alla quale sempre precede il regale permesso. Quindi per comando della Maestà Sua lo partecipo a V. S. Illustrilsima, per la esecuzione. Palazao 5. Settembre 1761. = Carlo Demarco. = Signor Marchese Fraggianni Delegato della Regale Giuridizione.

XLVII. DISPACCIO.

Niuno può aprire Scuola di Scienze senza il real permesso; ed alli Vescovi non compete su ciò dritto, e ingerenze alcuna.

HO informato il RE di quanto V. S. Illustrissima ha rappresentato con sua relazione de' 15. del passato mese di Ottobre, toccante a obbligare il Sacerdote D. Gasparo Pappatodaro a continuare la lettura in cotesto Seminario, di cui è stato alunno, e la Maestà Sua considerando che, venendo costretto, il farebbe di mala voglia senza profitto de' giovani; mi ha comandato dirle che usi prudenza e bel garbo in persuaderlo, convenendo la paga per quanto meno potrà.

Toccante poi alla dimanda di non potere nessuno in Diocesi aprire scuola di Scienze senza il di lei permesso, dee stare V.S. Illustrissima nella intelligenza, che niuno può aprire scuola di Scienze senza il permesso della Maestà Sua, ancorchè abbia la età, sia abile, di buoni costumi, e fornito di santa dottrina, come conviene, a fin che la gioventù possa percepire utile e vantaggio allo Stato. Onde, quando accada di doversi aprire qualche scuola di Scienza, può ricorrersi dalla Maestà Sua per commettersi lo informo del Soggetto; per poi innanzi a' Prelati, o a persone ecclesiastiche destinante, dopo ottenuto il regal permesso, fare la professione della Fede. Napoli 24. Aprile 1773. = Carln Demarco. = Monsignor Vescovo di Oria.

XLVIII. DISPACCIO.

E' proibito alli Vescovi e agli altri Ordinarj de' Luoghi lo avere ingerenza nello adempimento de' legati pii di Messe, nè in alcun delitto o mancanza de' Laici.

AVendo proposta al RE la rappresentanza di V. S. Illustrissima del dì 21. di Maggio del passato anno 1774., per la controversia del Clero e dell' Università di Ruffano, e cul Vescovo di Ugento, si è nuovamente uniformata al parere di lei, il quale si contiene nella consulta del dì primo di Maggio dello anno 1773. Con aver determinato però, che il Vescovo non prenda alcuna ingerenza nello adempimento de' lègati pii di Messe, nè in alcun delitto o mancanza de' Laici; dove però voglia inquirere contro li Preti per fraudolenta o vero duplicata annotazione di Messe in un giorno, gli si dia tutta la necessaria assistenza e li mezzi per la procedura. Il che di Regal Ordine lo pescrivo, a fin che faccia le debbite insinuazioni, e dia gli ordini opportuni per la esecuzione. = Palazzo 21 Gennaro 1775. Cadlo Demarco. = Signor Cavaliere Vargas Delegato della Regale Giuridizione.

XLIX. DISPACCIO.

Li Vescovi non possono impedire agli Ecclesiastici lo esaminarsi per cause civili avanti il Giudice Laico, dopo prestato il giuramento in mano degli Ecclesiastici.

INformato il RE di quanto V. S. Illustrissima rappresenta nella Consulta de' 19. del passato sopra gli due punti dello Editto pubblicato dall' Arcivescovo di Taranto nella Terra di Grottaglie; ed essendosi S. M. uniformata al suo parere espresso nella detta Consulta. Mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima, che come Delegato della Regale Giuridizione, si chiami l' Arcivescovo di Taranto, ed a voce facendogli conoscere la insussistenza, e la innovazione tanto pregiudiziale al corso della giustizia nel divisato Editto, procuri abolirlo in tutti e due li punti espressi nella Consulta di V.S. Illustrissima, facendo dalla sua Curia indistintamente per tutte le cause civili vertenti nelle Curie Laicali accordare agli Ecclesiastici di Grottaglie, e di tutta la sua Diocesi, la licenza di esaminarsi nelle medesime, col precedente di loro giuramento in mano di persona Ecclesiastiche. Dio guardi &c. Palazzo a' 27. Agosto 1745. D. Gaetano Maria Brancone = Signor Marchese Fraggianni Delegato della Real Giurisdizione.

L. DISPACCIO.

Alli rescritti di Roma, con li quali si permette alle Moniche lo uscire dalla clausura per curarsi dalle di loro indisposizioni, non si da exequatur, senza prima sentire gli Ordinarj de' luoghi, ove debbono eseguirsi.

IL RE per punto generale ha risoluto che da oggi innanzi, venendo rescritti di Roma, con li quali si da licenza a Monache Claustrali di uscire dalli di loro Monasteri per curarsi dalle di loro indisposizioni, non si dia il regio *exequatur*, senza sentire prima gli Ordinarj de' Luoghi, dove debbano eseguirsi, per far tutto con maggiore accerto della verità. Perciò di Regal Ordine lo partecipo a V.S. Illustrissima, per intelligenza della sua Curia, e per l' osservanza. Palazzo 31. Dicembre 1774. = Carlo Demarco. = Monsignor Cappellano Maggiore.

LI. DISPACCIO.

Quando il Monistero, o Luogo Pio, abbia acquistato il dritto di affrancare un censo prima degli ordini regali contro li nuovi acquisti de' Luoghi Pii, non ostano gli ordini regali per tale affrancazione.

PEr lo dubbio insorto sul decreto del Consiglio nella causa tra il Principe di S. Nicandro col Monistero della Maddalena, il quale pretende affrancato un censo a tenore del patto apposto nello istromento della censuazione, con averne depositato il prezzo sin da Maggio del 1769., se ostino gli ordini regali contro li nuovi acquisti de' Luoghi Pii emanati in Settembre dello stesso anno 1769. Il RE, a consulta della Giunta degli Abusi, mi ha comandato rescrivere a V.S. Illustrissima e al Consiglio che, se il Monistero in tempo del deposito, avea dritto di affrancare legittimamente acquistato prima, non ostino gli ordini regali. Palazzo 29. Aprile 1775. = Carlo Demarco. = Signor Presidente del Consiglio.

LII. DISPACCIO.

Il RE comanda che nel Monistero di Moniche dette di S. Gabriele, nella Città di Capua, non si diena più doti alle Moniche; ma che li congiunti dieno gli alimenti: come si è fatto per altri Monasterj, e converrebbe farsi generalmente.

AVendo fatti presenti al RE gli appuntamenti della Giunta degli Abusi, è venuta la Maestà Sua in risolvere che, su le suppliche della Priora di S.Gabriele di Capua per acquistare li lasciti, che venissero al Monistero da' Fedeli, non convenendo derogare alla legge contro li nuovi acquisti; e volendosi soccorrere a quel Luogo protetto dalla fu Regina Cattolica. Vuole il RE che dall' Azienda di Educazione si dia un tanto l'anno pe mantenimento della Chiesa, e per lo servigio del Monistero, con appurarsi quanto sia ora la rendita del Luogo, e quanto bisogni per tale mantenimento: restando con tal sovvenzione il Monistero sotto la Regale Protezione, per la quale si faccia un dattaglio. Vuole anche la Maestà Sua che per lo avvenire non si dieno doti alle Moniche; ma che li congiunti dieno gli alimenti: come si è fatto per altri Monasteri, e converrebbe farsi generalmente. Lo partecipo di Regal Ordine alle Signorie Vostre Illustrissime, per intelligenza della Giunta, e per lo rispettivo adempimento. Palazzo 15. Giugno 1775. = Bernardo Tanucci. = Signori Duca di Toritto, e D. Gennaro Pallante.

LIII. DISPACCIO.

Regolamenti per ammettersi le donne mal maritate ne' Conservatorj.

IN vista dello esposto da V.S. Illustrissima nello informo del dì 8. del passato Maggio, sul ricorso dell' Ab-

Abbatessa di cotesto Conservatorio delle Pentite, a fin che non si permettesse lo entrare le donne mal maritate nel medesimo Pio Luogo, e di quivi non esser altro più a proposito a tal effetto. Si è servito il RE uniformarsi al parere di V. S. Illustrissima, con ordinare che, quando in avvenire accada il doversi separare alcuna donna maritata dal suo marito per urgente necessità conosciuta da cotesto Tribunale, o dal Regio Governatore, si ponga nel detto Conservatorio, assegnando al medesimo con anticipazione il corrispondente per l' abitazione della donna, facendo provvederla di letto, e di qualche altro necessario utensilio, oltre il pagamento sicuro degli alimenti, per indennizzazione del Conservatorio, e delle altre donne pentite in quello chiuse. Il che in risposta prevengo a V. S. Illustrissima di Regal Ordine, per suo compimento. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 7. di Agosto 1756. = Il Marchese Brancone. = Signor Presidente Governatore di Foggia.

LIV. DISPACCIO.

Essendo una donna maritata riposta in Conservatorio per ordine del Giudice Laico, non può pretendere il Vescovo essere inteso nell' uscita della medesima, nè avere ingerenza nelle cause d' interessi e contese personali tra mariti, e mogli.

Illustrissimo Signore.

TIene il RE Cattolico nostro Signore Delegato il Regio Governatore di Bari per procedere nelle cause, e liti, che sono insorte tra li conjugi Francesco-Saverio Eligiis di Noja, e Caterina la Brocca di Acquaviva; e avendo il detto Governatore rappresentato a Sua Maestà il riparo da V. S. Illustrissima fattogli per la uscita delle suddetta Caterina da cotesto Conservatorio de' Martiri. Mi ha imposto perciò la Maestà Sua prevenirle di ciò, e insinuarle che non solo non debba alle ingerirsi in questa causa tra li suddetti conjugi, il di cui Giudice competente è il Giudice Laico di già destinato; ma che non debba V. S. Illustrissima tampoco dare il minimo impedimento allo espressato Governatore di eseguire il suo decreto per la uscita della medesima dal suddetto Conservatorio: non avendo li Vescovi dritto di conoscere, e ingerirsi nelle cause d' interessi e contese personali tra mariti, e mogli. E io di Regal Ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima, e per la dovuta esecuzione. Napoli 25. Agosto 1759. = Giulio-Cesare d' Andrea. = Monsignor Vescovo di Bitonto.

LV. DISPACCIO.

Monache si ricevano senza dote coll' obbligo a' Parenti di alimentarle, giusta la tassa da farsi dal Governatore, e Vescovo.

INformato il RE di quelche dal Vicario di cotesta Curia in assenza del Vescovo si è rappresentato con relazione de' 9. dello scorso in rapporto a' dubbj fatti nella monicazione di D. Maria Michele Rodogni, la quale stà da cinque anni per educanda nel Monastero di S. Benedetto di cotesta Città; ha un legato per dote maritale, o monastica; ha vera vocazione di monacarsi nel suddetto Monistero, ed è stata per li suoi buoni costumi dalle Monache capitolarmente, e con voti segreti ammessa, ed accettata: ha risoluto, ed ordinato, che tal donzella con effetto si ammetta, pagando annualmente l' importo degli alimenti, ma senza dote; e da V. S. unitamente col Vicario, al quale se n' è passato ordine corrispondente, si tassi il quanto. Portici 21. Dicembre 1771. = Bernardo Tanucci = Signor Governatore di Giovenazzo.

LVI. DISPACCIO.

Le Monache possono rivocare li loro Procuratori quante volte vogliono.

INformato il RE di avere la Badessa, e Monache del Monastero della Trinità di Amalfi costituito nuovo Procuratore, rivocando la procura fatta in persona del Signor D. Andrea Seccola, e di essersi perciò mossa lite nel Consiglio avanti del Consigliere Marchese Ulloa. Mi comanda dire a V. S. Illustrissima, ed al Sagro Consiglio, che Sua Maestà non vuol togliere, nè che sia tolta alle Monache la facoltà di far rivocare quanti Procuratori vogliono. Venafra 8. Marzo 1759. Bernardo Tanucci = Al Signor Presidente del S. C.

De' Predicatori Quaresimali.

I. DISPACCIO.

Per le nomine de' Predicatori Quaresimali.

ESsendosi fatto presente al RE quello, che la Camera di S. Chiara rappresentò con consulta de' 17. Settembre di quest' anno in vista del ricorso, che formarono alcuni Arcivescovi, e Vescovi di questo Regno intorno la controversia, da chi devono essere eletti, e soddisfatti li Predicatori, se da' detti Prelati, o pure dalle Università, nelle quali predicano; ha risoluto S. M., che sempr' e quando gli Arcivescovi, e Vescovi del Regno vorranno essi soddisfare la limosina alli Predicatori, la facoltà di eligerli sia di quelli; però quando avran da pagarsi tali limosine dalle Università, sia delle medesime la facoltà per tutto il mese di Novembre di ciascheduno anno nominare al Vescovo tre soggetti per Predicatori, affinchè il Prelato possa eligere quello, che stimerà più abile, ed idoneo: e se nel caso il Vescovo conoscesse, che tutti e tre li soggetti nominati non siano atti, e idonei, l' Università dovrà presentare al Prelato la seconda terna di nuovi soggetti, dalli quali potrà il medesimo eligerne uno, e dopo l' Università soddisfare la solita limosina; per il qual pagamento in caso di costringersi l' Università, si facciano i ricorsi avanti li Giudici Laici, sicchè li Vescovi non possano in niuna forma ingerirsi colla loro giurisdizione. Dalla quale citata disposizione saranno esenti tutti li contratti, che sono stati celebrati in tal dipendenza di Predicatori tra li Prelati, e le Università, e che hanno avuto per lo passato la loro esecuzione, dovendo questi restare fermi, ed attendersi; e se in caso per l' avvenire nasceranno liti per li detti contratti, si dovrà accudire avanti di V. S., come Delegato della Real Giurisdizione, acciò informandosi V. S. de' fatti, che potranno contribuire alla verità delli contratti, ed alla loro passata esecuzione, darà le provvidenze opportune; tutto lo che partecipo a V. S. di Real Ordine per sua istruzione in questo assunto per li ricorsi, che per l' avvenire se le faranno. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidero. Palazzo 24. Dicembre del 1743. = Gaetano Maria Brancone = Signor Marchese D. Nicola Fraggianni.

II. DISPACCIO.

Che non si ammettano Predicatori forestieri.

VUole il RE, che non si ammettano Predicatori, nè Missionarj quaresimali, cioè non sudditi della M. S. a predicare, ed a far missioni, o altri esercizj spirituali in qualunque luogo del Regno. Lo prevengo di Real Ordine a V. S. Illustrissima perchè disponga, che così si eseguisca in cotesta Provincia; e se n' invigili all' osservanza. Portici 28. Ottobre 1768. = Bernardo Tanucci = Sig. Commissario di Campagna.

III. DISPACCIO.

Non si ammettano nella Città, e nel Regno Predicatori non sudditi al RE a predicare, e fare qualsivogliano esercizj spirituali.

COll' occasione di una denunzia fatta, e verificata di essersi introdotti in Regno alcuni Missionarj stranieri, e di essere stati ammessi a far prediche, e missioni; essendosi ordinato per tutte le Provincie del Regno che non si ammettessero nè Predicatori, nè Missionarj quaresimali, cioè non sudditi del RE, a predicare, e far missioni, nè altri esercizj spirituali. Ha la suprema Giunta degli abusi con sentimento uniforme rappresentato, essere espediente che lo stesso ordine si facesse anche per la Capitale, considerando per una parte che lo scegliersi i Pastori del Popolo dal grembo dello stesso Popolo era uniforme all' antica disciplina della Chiesa, allo stabilimento de' canoni, de' vecchi Concilj, alle apostoliche tradizioni, allo stesso dritto divino, e rilevando per l' altra, colla ragione, e con gli esempj, le perniciose conseguenze, che son da temersi per la tranquillità pubblica, per la sicurezza dello Stato, e per la religione stessa, dalla novità delle massime, e dell' abuso de' consigli, e dalle segrete insinua-

nuazioni di uno straniero, il quale può anche servire di mezzo alle mire di altra potenza per intorbidar la nazione, e 'l governo; e dimostrando finalmente il bene grandissimo, che questa sovrana disposizione produce per decoro, sprono, e vantaggio del Clero nazionale; ed essendovisi la M. S. uniformata; lo partecipo anche nel Real nome alle Signorie Vostre Illustrissime per intelligenza, e governo della Real Camera. Caserta 11. Marzo 1769. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente, e Consiglieri della Real Camera di S. Chiara.

IV. DISPACCIO.

Si proibisce alle Congregazione del P. Pavone fare le Missioni.

AVendo risoluto il RE, che si nieghi l'assenso alla Congregazione del P. Pavone, potendo il Cardinale Arcivescovo destinare quei Preti, che stima, quando, e dove occorra far le missioni, con somministrarsi dall' azienda della Compagnia degli espulsi la spesa, e che l'uso da farsi de' beni illegittimamente acquistati, si sentano le parti, e s'informino anche i Ministri della Suprema Giunta degli abusi, per decidersi formalmente; lo partecipo nel Real nome alle Signorie loro Illustrissime per intelligenza, e governo della Real Camera. Palazzo 22. Luglio 1769. = Bernardo Tanucci. Ai Signori Marchese Presidente, e Consiglieri della Real Camera di S. Chiara.

V. DISPACCIO.

Presentandosi nel tempo dovuto all' Ordinario del Luogo della Università le terna per le elezione del Predicatore quaresimale, e l'Ordinario non curando fare la elezione, questa si fa dal Metropolitano; ed in mancanza del medesimo dal Vescovo viciniore.

INformato il RE che gli Amministratori del Comune di S. Giovanni Rotondo presentarono all' Arcivescovo di cotesta Città in tempo debito la terna de' Soggetti per la predica quaresimale; e che il suddetto non abbia curato di procedere alla scelta del Soggetto idoneo, non ostantechè due volte lo abbia insinuato il Delegato della Regale Giurisdizione. Mi ha comandato di scrivere a V. S., siccome adempio, che faccia sentire nel Regal nome al Vicario di cotesta Curia Arcivescovile, giacchè l'Arcivescovo è assente, che dalla terna, la quale dagli Amministratori della Università gli si presenti, elegga quel Soggetto, che stimerà più proprio per lo Ministero della Santa Predicazione in S. Giovanni Rotondo nella soprastante Quaresima a norma degli Ordini Regali, e che gli ne prefigga ella breve termine; scorso il quale, quando il detto Vicario ciò non adempia, insinui al Vescovo più vicino che proceda egli a tal'elezione, supplendo alla mancanza della Curia Arcivescovile; e che di tutto V. S. stessa dia conto alla M. S. per la sua Sovrana intelligenza. Napoli 18. Febbraro 1775. = Carlo Demarco. Signor Governatore di Manfredonia.

VI. DISPACCIO.

Quando il Tribunale della Regia Udienza assiste in Corpo alle predica, il Predicatore dopo aver benedetto il Prelato, benedica il Tribunale, e dopo il Capitolo.

IN vista della relazione di V.S. Illustrissima con cotesta Udienza de' 27. del passato Settembre sù la lagnanza del Capitolo di cotesta Cattedrale per la preferenza di cotesto Tribunale nella predica della benedizione. Mi ha comandato il RE dire, siccome fo a V.S. Illustrissima colla medesima Udienza faccia intendere a cotesto Arcivescovo, che quando il medesimo Tribunale in corpo assiste alla predica, disponga che il Predicatore, dopo la persona del medesimo Prelato, lo benedica, e dopo benedica il Capitolo. Dio guardi &c. Napoli a' 8. di Novembre 1740. = Il Marchese Brancone = Signor Preside, e Udienza di Matera.

Delle Curie Ecclesiastiche.

I. DISPACCIO.

La giurisdizione contenziosa de' Vescovi dipende dalla Delegazione del RE.

DOpo avere il RE dati gli ordini opportuni intorno alle cause delle inquisizioni dell'Arciprete del Diamante D. Giovanni Mattei, credeva S. M. di avere spianata ogni difficoltà per sentirle decise, e terminate. Ma nuova rappresentanza di V. S. Illustrissima si è veduta umiliata al Real Trono contenendo i dubbj promossi dal Promotor Fiscale della sua Curia contro la dimanda fatta dall' Arciprete per lo godimento dello Indulto. Questa rappresentanza avendo io proposto al RE, la Maestà Sua ha risoluto che per li delitti comuni dell' Arciprete non venga impedito lo Indulto. Che non si dia lo Indulto per li delitti parrocchiali, che si devono considerare come delitti di uffiziali commessi in uffizio. Che vagliano l'escolpazioni, e tuttocciò che si è fatto nel Foro Secolare, *ch'è di quelle stesse Sovranità, che ha delegato a' Vescovi la giurisdizione contenziosa*. E che perciò la Curia di V. S. Illustrissima senza veruna altra dilazione precisamente fra lo spazio di altri due mesi divenga alla decisione di tali cause, così per li delitti comuni sù la domanda dello Indulto, come per li delitti ecclesiastici secondo il disposto de' sacri canoni; dopo di che subito rimetta gli atti nella Regal Camera per risolversi sù le ulteriori suppliche dell'Arciprete, e de' Deputati contro del Tribunale dello Santo Uffizio. Quindi di Regal Ordine partecipo tutto ciò a V. S. Illustrissima per lo scioglimento de' dubbj proposti, e per la esecuzione di quanto S. M. ha disposto. Napoli 5. di Marzo 1774. Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di S. Marco.

II. DISPACCIO.

Ricusando li testimonj laici esaminarsi nella Curie Vescovile, dopo ottenutasi la debita licenza dal Giudice Laico, si astringano da esso Giudice Laico a richiesta delle Curia Vescovile.

VUole il RE che V. S. astringa a richiesta di cotesta Curia Vescovile i testimonj laici, quando ricusino esaminarsi nella medesima, per la causa contro il Sacerdote D. Vincenzo Giovannetti di Mosignano, a querela della vedova Brigida Bernardini. Napoli 22. Luglio 1769. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Atri.

III. DISPACCIO.

Le Curie Ecclesiastiche non possono citare, nè esaminare testimonj laici senza prima ottenerne il permesso dal Magistrato laico, e nelle citazione non si minaccino censure, nè s'imponga pene alcuna.

AVendo rilevato il RE dalla relazione di V. S. Illustrissima, e da quella di cotesto Governatore due irregolarità commesse da cotesta Curia nella procedura del Sacerdote D. Donato di Vaio per aver ferito Gennaro Mancino, e la di lui moglie gravida; l'una di aver comminata nella citazione pene così spirituali, come temporali, per astringere i Laici a deporre; e l'altra di aver proceduto a citazione di essi Laici senza precedente intelligenza, o permesso del detto Governatore, ovvero della Udienza. Mi ha comandato la M. S. di rescriverle, che faccia cassare dagli atti della sua Curia la predetta citazione, e ne spedisca altra più regolare, e non abusiva senza ingiungere pena veruna, nè di scommunica: non essendo lecito agli Ecclesiastici di comandare a' Laici in materia temporale; non avendo ella facoltà di esigere da' Laici molte pecuniarie, e temporali. E che per venire all'atto della citazione de' testimonj laici, ne chiegga il permesso alla Regia Udienza, a cui si sono dati gli ordini corrispondenti. E quando costoro siano renitenti a portarsi in Curia a deporre, V. S. Illustrissima ne ricorra al Tribunale medesimo, perchè li astringa. E quindi la Vescovil Curia proceda contro lo Ecclesiastico a quelche convenga di giustizia, dando luogo a quelle eccezioni, e rimedi legali, che possono competere, a norma della ricevuta Ecclesiastica disciplina, e della Polizia del Regno. Napoli 23. Ottobre 1773. = Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di Acerno.

IV. *Le Curie Ecclesiastiche non hanno dritto di concedere licenze di andar questuando in nome de' Luoghi piè, spettando tale dritto privativamente al RE.*

MI è stato rappresentato, che in cotesta Provincia vadano alcuni questuando in nome de' Luoghi pii, e che le Curie ecclesiastiche si arrogano la facoltà di

di concedere la licenza per sì fatte questue. Si serviranno perciò le Signorie Vostre, secondo le Leggi del Regno, e le riflessioni regali, di dare gli ordini opportuni che niuno ardisca di andar questuando in nome de' Luoghi pii senza speciale Real permesso. Ed inoltre insinueranno a tutte quelle Curie ecclesiastiche di cotesta Provincia, alle quali occorra, che si astengano di accordare simili licenze di questuare; nella intelligenza che la concessione di tal permesso appartiene alla Maestà del RE, e mi raffermo. Napoli li 4. Agosto 1766. = Affezionatissimo Servidore Obbligatissimo il Cavaliere Vargas Macciucca = Alli Signori della Regia Udienza di Trani.

V. *Non possono le Curie ecclesiastiche, nè li Parochi, esigere pene pecuniarie, nè imporre pubbliche penitenze, in occasione di celebrazione di Matrimonj, sotto pretesto di precedente domestichezza tra li Sposi.*

Signor mio = Ritraggo dalla sua lettera gli abusi costà introdotti da cotesti Parochi colla intelligenza della Curia di Rossano, in esigere pene pecuniarie, ed imporre pubbliche penitenze in occasione di celebrazione di Matrimonj, sotto pretesto di precedente dimestichezza tra gli Sposi. A' quali Parochi, nommeno che alla Curia suddetta, incaricò lei di ripetere ciò che in fin dagli 8. di Gennaro dell'anno passato, fu da me ordinato a cotesta Corte che avesse loro insinuato, cioè: che non è permesso agli Ecclesiastici di prescrivere a' Laici, e di esigere da loro imposizione, e pena temporale, e pecunieria. Della divisata norma insinui ella a' mentovati Parochi, ed a qualunque altro Ecclesiastico, che vi presti mano, ed opera, il debito adempimento; ed ella medesima, ed i suoi Successori nel governo attendano a vedere se quello sia osservato in tutta la sua contenenza. Ed in caso di altro attentato, potrà darmene sobito contezza, per potersi venire all'uso degli opportuni economici spedienti contro i trasgressori delle regie insinuazioni. Napoli il dì 17. Febbraro 1762. = Il Marchese Fraggianni = Al Governatore di Longoburgo.

VI. DISPACCIO.

La carica di Vicario generale è incompatibile colla cura delle Anime.

IN risulta delle due relazioni di V. S. Illustrissima intorno alla destinazione da lei fatta del Sacerdote D. Vincenzo Gaeta per la carica di Vicario generale di cotesta sua Vescovil Curia; il RE informato dell'occorrente sù tale assunto, mi ha comandato di rescriverle, ch'essendo la cennata carica di Vicario incompatibile colla cura delle Anime ch'è addossata al detto Sacerdote Gaeta, come Arciprete della Terra di Vignola faccia perciò V. S. Illustrissima desistere il medesimo dallo esercizio di tal Vicariato, affinchè vada ad assistere alla espressata sua carica, ed elegga V. S. Illustrissima per suo Vicario altro soggetto idoneo, perchè possa così fare continuamente la sua residenza. Napoli a' 4. di Febbraro 1758. = Il Marchese Brancone = Monsignor Vescovo di Tricarico.

VII. DISPACCIO.

Un Diocesano non può essere Vicario Generale.

AVendo proposta al RE la consulta di V. S. Illustrissima de' 10. del corrente sù la relazione dell'Arcivescovo di Trani per quel suo Vicario generale D. Francesco Paolo Micola Diocesano, ed Arciprete di Corato con cura di Anime. Sua Maestà non è venuto in dispensare al detto Arciprete Micela l'obbligo della residenza, nè a permettere, che un Diocesano sia Vicario generale. Il che siccome di Regal Ordine l'ho partecipato al detto Arcivescovo, così lo porto a notizia di V.S. Illustrima per suo riscontro. Palazzo 15. Novembre 1766. = Carlo Demarco = Monsignor Cappellano Maggiore.

VIII. DISPACCIO.

Dov'è tenue la rendita della Mensa Vescovile il RE suole dispensare, che la carica di Vicario generale si eserciti da un Diocesano.

INerendo il RE alla supplica di V. S. Illustrissima de' 27. di Febbraro dello anno scorso, ed informato della tenuità della rendita di cotesta Mensa Vescovile, le accorda benignamente la grazia domandata di potersi valere di un Vicario generale Diocesano. Perciò di Regal Ordine le partecipo questa Reale disposizione per sua intelligenza, siccome l'ho partecipato al Delegato della Regal Giurisdizione, ed alla Real Camera. Napoli 16. di Febbraro 1771. = Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di Termoli.

IX. DISPACCIO.

Si proibisce al Vicario Capitolare il fare la visita della Diocesi.

Lo spedire dimissorie per Ordinazioni, in virtù di facoltative di Roma.

E il tenere concorsi per le provviste delle Parocchie vacanti.

Gli si stabilisce l'onorario di docati dieci al mese, e dà carlini trenta al Cancelliere. Con condizione che li diritti della Curia si conservino interamente per lo Vescovo successore, senza che il Vicario Capitolare possa pretenderne cos'alcuna.

IN vista della supplica di cotesto Vicario Capitolare, a fin che gli si permettesse esigere il dritto della Procurazione per la visita di cotesta Diocesi, che dice star facendo; e a fin che gli si assegnasse un mensuale onorario per le sue fatiche nell'amministrazione della giustizia. Ha risoluto il RE che V. S. faccia intendere al detto Vicario che si astenga da fare la visita, lasciando questa cura al nuovo vescovo, il quale presto passerà al governo di cotesta Chiesa; e che si astenga ancora da spedire dimissorie per Ordinazioni in virtù di facoltative di Roma; siccome ancora di tenere concorsi per la provvista delle Parocchie vacanti, o che vacheranno in tempo del Vicariato, già che, vacando in Dateria, o in mese dell'Ordinario, avendo costui quattro mesi di tempo per provvederle, possono senza pregiudizio alcuno farsi li concorsi colla intelligenza del proprio Pastore. E che V. S. gli faccia ancora intendere avergli Sua Maestà stabilito l'onorario di dieci ducati al mese, e carlini trenta ancora al Cancelliere della Curia. Con espressa condizione però, che li diritti della medesima Curia si conservino interamente per lo Vescovo successore, senza che il detto Vicario Capitolare possa pretendere di quelli cos'alcuna. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidero. Napoli 23. di Maggio 1761. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Caserta.

X. DISPACCIO.

Il Vicario Capitolare non Dottorato può esercitare col voto di un Assessore privilegiato, e approvato in Regno.

IN vista di quanto ha ella supplicato al RE intorno allo esercizio della carica di Vicario di cotesto Capitolo, durante la Sede vacante. Mi comanda il RE dire a V. S. che non gli proibisce di poter esercitare il Vicariato Capitolare, col voto di un Assessore privilegiato, e approvato in Regno. Napoli 13. Dicembre 1766. = Carlo Demarco = Al Vicario Capitolare di Otranto.

XI. DISPACCIO.

La Cattedra Primaria de' Concilj equivale al Dottorato nel Dritto Canonico, per la persona, e sia il Lettore, che la esercita. Perciò il Lettore di quella, essendo eletto Vicario Capitolare, può esercitare tal carica, ancorchè non sia Dottorato nel Dritto Canonico.

Illustrissimo, e Reverendissimo Signore.

INformato il RE del riparo incontrato dal Capitolo della Cattedrale di questa Capitale nel dare il possesso di Vicario Capitolare al Canonico Simeoli, su lo appoggio di non essere Dottorato *in jure*. E considerando la M. S. essere insussistente il detto riparo, perchè il Canonico Simeoli è Lettore Primario della Cattedra de' Concilj nella Regia Università, che equivale a quello, che si ricerca dal gius Canonico, secondo la vera intelligenza del Concilio di Trento, e gli esempli della stessa Corte di Roma, che confermano tale intelligenza. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima che subito insinui al Capitolo che prontamente dia il possesso al Canonico Simeoli eletto a maggioranza di voti Vicario Capitolare: dichiarando la Maestà Sua che la Catedra Primaria de' Concilj equivale al Dottorato *in Jure Canonico*, nel Lettore, che la esercita. Palazzo 28. Giugno 1775. = Bernardo Tanucci. = Monsignor Cappellano Maggiore.

XII. DISPACCIO.

Lo uffizio di Cancelliere della Curia Vescovile è incompatibile colla Cura delle Anime. Imperocchè, oltre lo essere un uffizio da esercitarsi da' Laici, anche a tenore del Concordato; sarebbe improprio che uno, dopo intese le persone, e avute le notizie nel Foro Penitenziale, dovesse sentirle a farne uso nel Foro Contenzioso.

HO informato il RE di quel, che V. S. Illustrissima e cotesta Udienza rappresentano, con relazione de' 28. del passato, circa il verificato sopra il ricorso del Barone D. Lorenzo Angeloni della Terra di Roccaraso contro lo Arciprete di quella D. Rodrigo Fiorini, per gli eccessi e attentati, che commette, e quel, che eseguì, impedendogli con armi la continuazione di una fabbrica nel suo Palazzo, e minacciando al Governatore della detta Terra. E Sua Maestà, nella intelligenza del tutto, mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima, e a essa Udienza, che per la voce di un Subalterno facciano intendere nel suo regal nome al Vescovo di Solmona che non solamente imponga al detto Arciprete di Fiorini la residenza nella sua Chiesa di Roccaraso, per attendere alla cura delle Anime, secondo la obbligazione impostagli dalli sagri Canoni, *destinando in luogo del medesimo altra persona per Cancelliere della sua Curia Vescovile*; ma che in oltre dia al riferito Arciprete un condegno gastigo per le dette sue insolenzie, imperiose operazioni, e ingiuria; prescrivendogli ancora che si porti per lo avvenire con costume decente a un Ecclesiastico destinato alla cura delle Anime; poichè in diverso Sua Maestà senz' altra insinuazione, passerà a porre contro lui in uso gli opportuni economici spedienti. E che cotesta Udienza invigili in sapere quel, che in virtù di questa insinuazione oprerà il detto Vescovo, per darne conto a Sua Maestà. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 11. Dicembre 1739. = D. Gaetano Maria Brancone = Signor Preside, e Udienza dell' Aquila.

Della Ecclesiastica Ordinazione.

I. DISPACCIO.

Figli unici non si possono, nè chiericare, nè monacare.

PEr punto generale da me comunicato a tutte le Udienze Provinciali, il RE ha risoluto, che siccome i figli unici delle loro Case non possono essere chiericati, nè ordinati Preti secolari; così parimente non possono nè anche entrare in qualunque Ordine Religioso, e rendersi Monaci, non ostante qualunque consenso dell' Università: qual Real risoluzione per Real comando partecipo anche a V. S. Illustrissima con codesto Tribunale per passarla in notizia de' Vescovi, e Superiori Provinciali per la rispettiva loro osservanza, e per renderne cerziorata ogni Università di cotesta Provincia, per la sua intelligenza, e vigilanza, acciò a quella Real determinazione non si faccia alcuna contravenzione. Napoli 13. Settembre 1760. = Carlo Demarco = Signor Preside di Trani.

II. DISPACCIO.

Il RE dispensa agli unici di loro famiglia, li quali si promuovono allo Stato Ecclesiastico secondo il Rito Greco.

PRoposto al RE la rappresentanza della Curia di V. S. Illustrissima de' 10. del cadente mese, con cui dimandava il Regale Oracolo, com' ella contener si debba per lo Regio *Exequatur* su'l Rescritto Pontifizio impetrato dal Cherico unico di sua famiglia Tommaso di Civita, per essere ordinato di Rito Greco colla dispensa del triennio di Collegio. Sua Maestà ha accordata al Cherico la dispensa della unicità, per doversi il medesimo ordinare secondo il Rito Greco. Il che di Regal Ordine partecipo a V. S. Illustrissima per la intelligenza, e norma della sua Curia in questo caso. Palazzo 29. Gennaro 1774. = Carlo Demarco = Monsignor Cappellano Maggiore.

III. DISPACCIO.

Non si possono ordinare li figli unici, coloro che hanno altri ecclesiastici in casa, e coloro che non lasciano a' loro fratelli, e sorelle, altrettanto quanto lor viene in patrimonio sagro assegnato.

VUole il RE che V. S. Illustrissima in esecuzione de' Reali Ordini precedenti si astenga dall' ordinare gli unici di loro casa, coloro che hanno altri ecclesiastici in loro casa, e coloro i quali ordinandosi non lasciano a ciascheduno loro fratello, e sorella, almeno altrettanta porzione di beni, quanta ne viene assegnata in patrimonio sagro. Napoli 6. Maggio 1769. = Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di Policastro.

IV. DISPACCIO.

In una medesima Casa non si possono ordinare più Preti di una medesima famiglia.

POicchè il Sacerdote D. Pietro Montimarri di Massafra ha denunciato al RE coll' acclusa supplica, che in cotesta Diocesi non si osservino le leggi da Sua Maestà prescritte per le ordinazioni degli Ecclesiastici, che ad altro non si badi, che ad accrescere il numero de' medesimi: mi ha S. M. comandato ordinare a V. S. Illustrissima, che usando del suo zelo non permetta nella sua Diocesi Preti superflui, ma quanti n' esige il preciso bisogno delle Chiese, che oltre gli unici di loro casa non debbansi promuovere allo stato ecclesiastico coloro, che hanno altri ecclesiastici in casa loro, e che dovendosi taluno ordinare a titolo di Patrimonio, restar debba ad ogni suo fratello, e sorella una eguale porzione de' beni. Napoli 26. Agosto 1769. = Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di Motola.

V. DISPACCIO.

Le ordinazioni degli Ecclesiastici si devono regolare a proporzione della popolazione alla ragione di un Sacerdote per ogni cento anime.

ILlustrissimo Signore: Avendo il RE appurato di non essere colpevole il Vicario Abbadiale di Maruggio per la promozione agli ordini del Noviaio Diego di Marco, come avea rappresentato F. Roberto da Squinzano Minore Osservante; mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima, che si chiami il Frate a cui faccia una acre riprensione, come intrigante negli affari non suoi, e di fare sentire al Vicario Badiale di Maruggio, che nell' ammissione degli individui al chericato, oltre le ragioni del Tridentino, e del Concordato, non ammetta chi ha altri Preti in casa, senza il Real permesso; e si regoli in modo, che il numero degli ecclesiastici corrisponda alla popolazione alla ragione dell' uno per cento. Napoli 24. Agosto 1771. = Carlo Demarco = Illustrissimo Signor Monsignor Vescovo di Motola.

VI. DISPACCIO.

Consimile determinazione.

IL RE rimane informato di quanto ha V. S. Illustrissima rappresentato relativamente alla promozione agli ordini sagri del Cherico Berardino Ciccetti di cotesta Città; ed attento sì eccessivo numero di 62. Preti, e 20. ordinati *in sacris*, e Cherici, per una popolazione di 3214. anime, vuole che non si faccia altra promozione, se non quando sarà proporzionato il numero degli Ecclesiastici a quello delle anime, a ragione di un Prete per ogni cento anime; ed occorrendo causa particolare per dispensarsi a questo Regal Ordine, riferisca. Napoli 22. Giugno 1771. = Carlo Demarco = Monsignor Vescovo di Teramo.

VII. DISPACCIO.

Li Regolari non sono compresi nel numero prescritto degli Ecclesiastici di ciascun Luogo.

DAlle molte relazioni che da tempo in tempo han fatte li Vescovi per le Ordinazioni degli Ecclesiastici Secolari, si rilevò che in molti Luoghi del Regno non sia sufficiente il numero de' Preti, che vi sono, per lo bisogno spirituale delle anime, se si contino li soli Sacerdoti Secolari, ed all' incontro che sia sufficientissimo se si contino anche li Regolari. Nacque perciò il dubbio, se li Regolari dovessero, o nò, esser compresi nel numero prescritto da S. M. degli Ecclesiastici di ciascuno Luogo, relativo a quello delle anime in ragione di uno per cento. Ed avendo il RE maturamente esaminato tal dubbio, ha riflettuto che de' Preti, e non de' Monaci, sia la divina Missione per la cura delle anime. Che girando i Frati di giorno, e

di

di notte sotto pretesto dell' amministrazione de' Sagramenti, dell' assistenza a' moribondi, ed altro, si sottrarrebbero dall' ubbidienza de' di loro Superiori Regolari, e ne seguirebbe il rilasciamento della disciplina, e del ritiro, e della solitudine monastica. Che niente può compromettersi di certo del loro numero soggetto e continua diminuzione, essendo obbligati dallo Istituto, che han professato, di girare da uno in altro Luogo. E finalmente che se nel prescritto numero degli Ecclesiastici dovessero entrare i Regolari, si anderebbero a dismettere li Seminarj, e gli altri Convitti Ecclesiastici con pregiudizio non lieve della Religione, che dello Stato. Per tutte queste considerazioni la M. S. ha sovranamente dichiarato, che i Regolari non debbono essere compresi nel numero prescritto degli Ecclesiastici di ciascun Luogo, relativo a quello delle anime in ragione di uno per cento. Partecipo di Regal nome a V. S. Illustrissima questa sovrana risoluzione Regale, affinchè ne abbia notizia, e le serve di norma ne' casi che potranno occorrere, Palazzo 8. Ottobre 1774. = Carlo Demarco = Monsignor Cappellano Maggiore.

VIII. DISPACCIO.

Nelle ordinazioni devonsi eseguire il prescritto da' sagri Canoni, e precisamente che li Patrimonj sagri abbiano la effettiva rendita secondo la Tassa Diocesana, da liquidarsi secondo il Catasto.

AVendo fatto presente al RE i rispettivi ricorsi umiliati così dal Sacerdote D. Nicola Perfetto toccante alla indebita promozione pretesa farsi da cotesto Vescovo de' fratelli Silvestro, e Carmine Alfani della Città di Rivello agli ordini sagri, ed intorno alla insussistenze delle inquisizioni, e reità ad esso ricorrente imputato dal detto Prelato, come per parte delli nominati fratelli Alfani, i quali per li motivi, che hanno esposto, hanno sollecitato le provvidenze per rimuoversi gl' impedimenti posti al di loro ascenso alli sopradetti ordini. S. M. si è servita risolvere anche in vista delle relazioni fatte in tali dipendenze. I. Che V. S. insinui al Prelato, che per le promozione così degli anzidetti Cherici Alfani, come di altri, nel far egli uso col suo prudente arbitrio della facoltà datagli da' Sagri Canoni, e dal Concordato, abbia sempre presente il servigio di Dio, il preciso bisogno della Chiesa, gl' interessi delle Università, e tutte le norme ne' medesimi Sagri Canoni, e nel Concordato prescritte; ponderando che siccome gli Ecclesiastici ristretti fra conveniente numero sono non meno alla Religione che allo Stato di utilità, e decoro, così eccedendo il dovere, recano all' una, ed all' altra gravezza, e danno. Ed avvertendo in ispecialità che i patrimonj sagri abbiano indispensabilmente l' annua effettiva rendita secondo la Tassa Diocesana, non minore però di docati ventiquattro, nè maggiore di quaranta, da liquidarsi tal rendita secondo il catasto, che dee privativamente attendersi. II. Che rispetto a coloro che contro simili norme si trovano ordinati, proceda esso Vescovo secondo la forma nel cennato Concordato espressa §. X. cap. III. III. E che finalmente per quelche appartiene al sopradetto Sacerdote Perfetto, dia egli i provvedimenti convenienti, acciocchè non gli s' inferisca torto, e gravezza; e che dovendosi per giuste causa procedere contro lui, ed altri Ecclesiastici rei, si proceda nelle solite forme giudiziarie, dandosi luogo a tutte le eccezioni, difese, e rimedj legali, ed all' appellazione così dalla sentenza definitive, come da qualunque altro anche incidente gravame secondo la disposizione del Dritto Canonico, e delle Leggi del Regno, giusta la quale dovrà in tutto le di lui Vescovil Curia regolare la sua condotta. Di ordine della Maestà Sua comunico a V. S. la presente sue sovrana determinazione per la di lei puntuale esecuzione, ed adempimento. Napoli 4. Ottobre 1755. Il Marchese Brancone = Signor Governatore di Policastro.

IX. DISPACCIO.

L' apprezzo del Sagro Patrimonio deve regolarsi secondo il Catasto, e non già secondo l' apprezzo del particolare.

IN vista dello ingiunto ricorso umiliato da cotesta Università sullo assunto di essi si tratta, il RE mi ha comandato rimetterlo a V. S. Illustrissima, affinchè nelle promozione de' Cherici tenga presente il servigio di Dio, il vero bisogno della Chiesa, lo interesse di essa Università, e quanto dal Concordato vien prescritto circa la forma di simili promozioni. E quando il bisogno della Chiesa fosse tale, che si debbano agli ordinandi *in subsidium* costituire i sagri patrimonj a tenore del Sinodo Diocesano, e norma del medesimo Concordato, stia V. S. Illustrissima nella intelligenza essere la Regal mente di S. M. che gli apprezzi de' beni, che si costituiscono in patrimonio sagro, regolar si debbano secondo il pubblico catasto, che in questo particolare si attende secondo la pratica osservata nelle altre Università del Regno, e non giusta altri privati apprezzi; che fraudolentemente dalle Parti si possono procurare. Napoli 9. Dicembre 1758. = Giulio Cesare d' Andrea = Monsignor Vescovo di Tricarico.

X. DISPACCIO.

I promossi agli Ordini Sagri senza beneficio, Cappellania perpetua, pensione ecclesiastica, o senza l' intiero patrimonio, incorrono ipso facto *nella sospensione; senza giovarli che dopo la promozione la mancanza si sia supplita con altri beni.*

D'Ordine del RE partecipo a V. S. di dovere nel Real nome far sentire a cotesto Vicario Generale della Curia Arcivescovile, che S. M. è rimasta maravigliata di non aver egli giusta le reiterate precedenti reali insinuazioni dichiarati sospesi tutti gli ecclesiastici delle Terre di Acquaviva, e di Gioja, promossi agli ordini dopo la pubblicazione del Concordato contro la forma da esso prescritta, come pure degli equivoci, ed insussistenti motivi da lui rappresentati nelle due relazioni a S. M. fatte in tale assunto sotto li 25. Novembre, e li 20. Gennaro caduto, colle quali invece di scusare la sua condotta, maggiormente la rende colposa, non solamente col pretendere di doversi anteporre gli apprezzi privati di particolari esperti e quei fatti nella formazione del Catasto, i quali unicamente debbano attendersi (anche tra le persone ecclesiastiche, specialmente se non se ne sieno a tempo debito gravate) come fatti solennemente coll' autorità delle pubbliche Leggi del Regno corroborate coll' ultimo Concordato dalle due Potestà sovrane, ma eziandio col supporre, che non s' incorra da' promossi contra la forma del Concordato la sospensione *ipso facto*, qualora essendo già seguita la promozione agli ordini senza l' intero patrimonio, sia la mancanze di questo dopo alcun tempo successivamente supplite, o con aggiungervisi da congiunti laici altri beni, o col surrogarvi le partecipazioni acquistate poi della Chiesa: quando l' insussistenza di tal presupposito di esso Vicario evidentemente apparisce della semplice lettura delle Costituzioni sinodali stesse di Bari, e del Concordato, per cui basta il solo atto consumato ad incorrere *ipso jure* nella sospensione perpetua dell' esercizio dell' ordine ricevuto contro la forma da loro prescritta. E che perciò debba esso Vicario con effetto senz' altra dilazione prontamente dichiarare sospesi tutti quei ecclesiastici particolari delle Terre di Acquavive, e di Gioja, li quali dopo la pubblicazione del Concordato sono stati promossi agli ordini, ed anche alla chierical tonsura, senza che effettivamente avessero avuto il beneficio, cappellania perpetua, o pensione ecclesiastica, le cui rendite ascendevano almeno a docati 15. l' anno; ovvero in difetto di questo, l' intero patrimonio della fissa, libera, ed effettiva rendita di annui docati 30. giusta la tassa, a liquidazione del Catasto, senza punto doversi attendere qualunque surrogazione, o supplemento fatto dopo le promoziene loro agli ordini, ed alla prima tonsura, e dopo la pena della sospensione *ipso facto* già incorsa, con astenersi altresì da promuovere da ora innanzi alla stato clericale altri naturali di quelle Terre, stante il notorio eccessivo numero de' loro ecclesiastici, per non obbligere la M. S. al pronto uso di altri superiori economici espedienti, onde la disposizione del Concordato non si renda elusorie. Napoli 7. Aprile 1753. = Il Marchese Brancone = Signor Governatore di Bari.

Delle Decime, e della Congrua.

I. DISPACCIO.

Varj regolamenti per tutta le Parocchia dello Stato di Caserta circa le Decime, e la Congrua.

INcaritati il Vescovo di questa Città di Caserta, e 'l passato Goveroatore D. Nicola Undo ad appurare le rendite, e li pesi di tutte le Parocchie dello Stato, salvo il fruttaro delle stole, per venire ad on espediente economico di provvedere alle medesime in luogo delle solite Decime, per cui sono stati per lo passato molti contrasti, hanno esattamente tutto esegnito, sentite le parti, ed hanno stimato distribuirsi 400. docati annui dell'Università e 14. Perocchie, che hanno bisogno di supplemento di Congrua a misura del bisogno rispettivo di ciaschedune di esse Parocchie, delle quali rimetto nota firmata di mio pugno. Han riferito parimenti, che queste Università di Caserta non impedisce al Paroco di S. Nicola la Strada, che possa esigere le solite Decime, qualora non si provveda da quella Università; la quale ha separato l'assegnamento della Congrua al proprio Paroco, e che alle Cura di Garzano si daranno annui docati 30., fino e che non avrà la competente sostentazione da chi spetta. Hanno in fine rappresentato, che li Parochi di questa Villa Reale, della Torre di Casola, di Tuoro, di Ceaterano, e di Ercole, li quali non hanno bisogno di supplemento, chiedono dalla Real Clemenza qualche compenso particolare loro vita durante del frutto non piccinlo delle Decime, che loro si tolgono presentemente, quale compenso si chiede da altri Parochi ancora. Soggiungendosi la considerazione di non essersi da' Parochi per 3. anni esatte Decime, o esatte molto poche; onde chieggono, che si astringano i Cittadini a somministrarle a forma dell'antico solito. Avendo il RE approvato la somministrazione da farsi dal peculio universale delli duc. 400. ennui a 14. Parochi, che han bisogno di supplemento di Coagrua, e le somministrazione ancora di 30. docati annui per la Cura di Garzano, fino a che non avrà la competente sostentazione da chi spetta, mi comanda significarlo a V. S. Illustrissima, affinchè ne disponga l'esecuzione, riserbandosi S. M. di dar provvidenza sopra le Decime de' 3. ultimi anni non esatte, e dicendo finalmente, che i Parrochi i quali aveano la Congrua, non hanno mai avuto diritto di avere le Decime, onde non è giusto, che l'abbiano durante loro vita, come chiedono. Caserta 20. Gennajo 1759. = Tenucci.

II. DISPACCIO.

Abolizione delle Decime.

PAssato all'intelligenza del RE quanto è occorso nella causa dell'abolizione delle Decime, domandata da' Naturali de' Casali di Venafro colla Mensa Vescovile, e Capitolari; mi comanda S. M. dire e V. S. Illustrissima disponga, che il Consiglio continui a procedere nel petitorio: ben inteso, che verificato che le Decime sieno Sacramentali, e che il Capitolo indipendentemente da questa esazione abbia la congrua sufficiente, si faccia carico della Real determinazione di S. M. C. per i Parochi di Caserte, e non permetta, che i naturali de' Casali di Venafro sieno ulteriormente molestati per tale esazione; e quando manchi la congrua intera, si supplisca ciò che manca, riducendo l'esazione rigorosa delle Decime ad altra rata, che compisca la congrua, come in altri rincontri si è praticato da' Tribunali di questo Regno, e dallo stesso Consiglio. Palazzo 20. Agosto 1768. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

III. DISPACCIO.

Per l'abolizione delle decima sagramentali.

INteso il RE del dubbio proposto dal S. C., se potea entrare a decidere il petitorio sull'abolizione delle Decime domandata dall'Università di S. Elie, mi comanda di dire e V. S. Illustrissima disponga; che il Consiglio nella compilazione del termine su'l petitorio debba principalmente aver la mira di porre in chiaro, se effettivamente i Sacerdoti capitolari sieno provveduti di congruo sostentamento, affinchè qualora ciò costi, non sieno i Cittadini molestati per la contribuzione delle Decime: e quando non sie così, si supplisca dalle Decime quelche loro manca per lo congruo sostentamento, e per quella sola rata, che vi necessita per supplirsi la congrua. Palazzo 20. Agosto 1768. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

IV. DISPACCIO.

Le terre salde della Regia Corte, a loro affittatori sono esenti da qualunque contribuzione di decime ecclesiastiche.

AVendo fatta presente al RE la Consulta, colla quale il Tribunale della Camera della Summaria le ha dato conto del decreto, che colli Ministri aggiunti, ha proferito in termini di giustizia, e con cui si è determinato, e dichiarato che le terre salde della Regia Corte, e di loro affittatori, debbano essere esenti da qualunque prestazione di decime pretese da ecclesiastici, non ostante qualunque consuetudine in contrario allegata, essendo Sua Maestà rimasta intesa, vuole che si pubblichi ed abbia la sua esecuzione il cennato decreto per tutti que' casi particolari, che comprende: Però in quello riguarda il punto generale, vuole S. M. che la Camera dica se vi sono stati ricorsi di Parochi, che alleghino non aver congrua, ed in conseguenza non potersi mantenere, ed in tal caso ne formi nota distinta, e le rimetta per ulteriore determinazione della M. S. Palazzo 19. Agosto 1769. = Carlo Demarco = Signor Marchese Luogotenente della Regia Camera.

V. DISPACCIO.

Sono abolite le decime per tutto il Regno, con istabilirsi la congrua al Paroco di docati cento, e non più di docati trenta per il mantenimento della Chiesa.

TRovandosi fin de' 20. Gennajo 1759. risoluto che si abolissero le decime nello Stato di Caserta, come si abolirono, con istabilirsi la congrua conciliare di docati cento anni per ogni Paroco, oltre una competente somma per mantenimento della Chiesa, che non passasse però i trenta docati annui. Ha ora il RE risoluto, e vuole, che questo stabilimento si faccie generale per tutte le Parocchie della Capitale, e del Regno; con avere ancora dichierato la M. S. che la congrua si dee dare alli soli Parochi, che servono attualmente. Lo partecipo di Regal Ordine a V. S. Illustrissima per notizia del Tribunale della Camera, ed uso conveniente. Palazzo 15. Luglio 1772. = Giovanni Goyzneta.

VI. DISPACCIO.

Sono abolite tutte le decime ecclesiastiche di qualunque genere, eccettuate solamente le dominicali.

TRovandosi fin da' 20. Gennajo 1759. risoluto dal RE, che nello Stato di Caserta si abolissero, come si abolirono, le decime così propriamente dette, cioè l'ecclesiastiche, di qualunque genere sieno, o prediali, o personali, o miste, (eccettuate soltanto le dominicali, cioè quelle prestazioni, o censi, che per ragion di dominio le Chiese ritraggono da' fondi, dette anch'esse decime prediali, che non furon comprese, ne debbono comprendersi nell'abolizione) con istabilirsi la congrua conciliere di cento docati annui per ogni Parroco, oltre una competente somma pel mantenimento delle Chiesa, che non passasse però i docati trenta annui. Ha ora il RE nostro Signore risoluto, e vuole, che questo stabilimento si faccia generale per tutte le Parocchie della Capitale, e del Regno; con aver dichiarato ancora la Maestà Sua, che la congrua si debba dare a' soli Parochi, che servono attualmente. Perciò di Real ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima per intelligenza del Tribunale del Consiglio, e per l'osservanza, ed esecuzione ne' giudizj delle cause. Palazzo 25. Luglio 1772. = Carlo Demarco = Signor Marchese Presidente Cito.

VII. DISPACCIO.

Spiega del dispaccio de' 25. di Luglio 1772. riguardo all'abolizione delle Decime.

TAnto dalle molte rappresentanze de' Capitoli delle Cattedrali, Collegiate, ed altre Chiese del-

la

le Diocesi, quanto dalli varj ricorsi degli Abbati, de' Benefiziati, e sopratutto de' Parochi, e di altri Curati, e Rettori delle anime, ha il RE rilevato la sinistra interpetrazione data alla sua sovrana risoluzione de' 25. dello scorso Luglio intorno all'abolizione delle decime, ed ha inteso le tante doglianze di quelli Ecclesiastici, che veggendosi impossibilitati a vivere per la seguita sospensione delle decime, non sanno come adempire al lor dovere verso delle proprie Chiese, e del Popolo. Ha ricevuto all'incontro S. M. le istanze di alcune Università di voler elle continuare la contribuzione delle decime, come prima, per non giacere a peso maggiore collo stabilimento della congrua a' Parochi dovuta; ed ha osservato l'irregolare condotta di alcuni Sindaci, i quali prima di stabilirsi una tal congrua, anno *de facto* cessato di pagar le decime, spogliando i Parochi del possesso, in cui erano di esigerle. Or tenendo presente S. M. che, sebbene il Real Ordine de' 25. Luglio passato dichiarasse abolite le decime così propriamente dette, cioè l'ecclesiastiche di qualunque genere sieno, o prediali, o personali, o miste, eccettuate soltanto le dominicali, cioè quelle prestazioni, o censi, che per ragion di dominio le Chiese ritraggono da' fondi, dette anche decime prediali, pure la sua Regal mente si fu di parlare de' Parochi forniti altronde della congrua conciliare, e del decente mantenimento delle Chiese. Quindi per ovviare alle sinistre interpetrazioni, vuole, e dichiara il RE per la retta intelligenza del cennato Regal Ordine de' 25. dello scorso Luglio, che non s'intendono nel medesimo comprese le decime, che da' Capitoli, Cattedrali, Collegiate, ed altre Chiese si esiggono per il ministero, che prestano all'altare, ed in servigio del popolo, nè le quarte decimali, che i Vescovi riscuotono sulle decime de' Capitoli delle loro rispettive Cattedrali, e Chiese della Diocesi, nè quelle ch'esigono gli Abbati, o Beneficiati; e che quando credono le Università di aver ragione in contrario, la debbono sperimentare ne' Tribunali, ed attenderne la decisione ne' termini di giustizia: lasciando la M. S. le medesime Università nella libertà o di continuare il pagamento delle decime, o di costituire la congrua a' Parochi, e loro Sostituti al mantenimento delle Chiese, per quindi potersi esse Università esentare dalla contribuzione delle decime; mentre S. M. colla sua pietà, e religione vuole che li Parochi con decoro esercitino il loro ministero della cura delle anime ad essi commesse.

Di Regal Ordine partecipo tutto ciò a V. S. Illustrissima per intelligenza sua, e del Tribunale del Consiglio, e per l'esecuzione, ed osservanza ne' giudizj delle cause occorrenti. Napoli 19. Settembre 1772. = Carlo Demarco = Signor Marchese Presidente Cito.

VIII. DISPACCIO.

Si stabilisce la Congrua a' Parochi per legge generale.

Essendo assoluta volontà del RE, che ciascun Paroco abbia la sua corrispondente congrua conciliare, la quale debba essere di docati cento pel medesimo, e di docati trenta per l'Economo, libera da ogni peso, e con dichiarazione, che qualora nel caso straordinario la necessità della Parocchia lo richieda, possa la detta congrua calcolarsi anche a somma maggiore; La M. S. precedente consulta della Giunta dell'abusi, ha sovranamente risoluto, che ciò si stabilisca per punto generale, acciò serva di regola certa, e sistema inalterabile in tutte le giudicature, in cui possa a' Parochi controvertirsi la congrua suddetta. Nel Regal nome lo partecipo a cotesto Tribunale per notizia sua, e delle Curie secolari, ed Ecclesiastiche della Provincia, e per l'osservanza ne' casi occorrenti. Napoli 4. Agosto 1787. Carlo Demarco = Signor Preside, ed Udienza di Matera.

IX. DISPACCIO.

Si risolvono alcuni dubbj.

In vista degli appuntamenti della Suprema Giunta degli abusi proposti con rappresentanza de' 25. Settembre scorso ha il RE risoluto sul primo dubio proposto dal Preside di Cosenza, se per lo congruo assegnamento stabilito colla Legge generale de' 4. Agosto prossimo passato a' Parochi, ed agli Economi, debba imporsi alle Università un peso fiscalario, o prendersi altro espediente.

„ Che non si faccia novità, e che i Parochi esigano quelche finora hanno esatto, servendo la generale determinazione per regola de' casi di controversia simile a quello dal Capitolo di Teramo con i Parochi.

Sul secondo dubio se la rendita di quella Parocchia, che ha più della congrua, debba restare a beneficio della Parocchia stessa, o pure il dippiù debba andare a beneficio dell'Università, e se per l'opposto non avendo la Parocchia il pieno della congrua, quelche manca debba supplirseli dall'Università, o pure debba di quelche ha il Paroco contentarsi, senza poter chieder altro.

„ Che tale secondo dubio si riesamini in Giunta, con aversi presente quanto ha riferito coll'acchiusa rimostranza l'Avvocato Fiscale Vivenzio.

Sul terzo dubio, se debbano i Parochi esigere i dritti di Stola bianca, o nera, delle Fedi di Battesimo, e di Matrimonio.

„ Che l'esigano, e non si faccia novità alcuna, non essendo questi dritti compresi nella congrua, e perciò non devonsi con quella compensare.

Sul quarto dubio, se ad un Paroco, che abbia più Parocchie, o Chiese filiali sotto la sua cura, debba darsi una congrua per tutte, o pure tante congrue quante sono esse.

„ Che non essendo permesso ad un Paroco avere più Parocchie, per conseguenza non può egli pretendere altro, che una sola congrua, ma che debbano però darsi a tutti l'Economi docati trenta per ciascheduno.

Sul quinto dubio, se le medesime Regali determinazioni di darsi a' Parochi la congrua di docati cento, debba eseguirsi ne' luoghi di picciola Popolazione nella stessa maniera, che si eseguisce in quelli di Popolazione maggiore, e se nel caso di vacanza di Parocchia debba considerarsi il più, o il meno merito di chi concorre.

„ Che si pratichi come fin'ora si è fatto, e laddove le Parocchie sono di libera collazione dell'ordinario, le persone di merito abbiano la libertà di ascriversi al concorso, dove poi l'Università abbiano il Patronato, o la nomina de' Parochi, debbano esse nominare le persone di maggior merito.

Sul sesto dubio, se ne' luoghi dove sono più Parocchie, e senza essersi esatte mai decime, ma solo i dritti di Stola bianca, ed altro, debba a ciaschedun Paroco pagarsi la congrua eguale, anche quando il numero dell'Anime non sia eguale.

„ Che si osservi il solito.

Sul settimo, ed ultimo articolo, se pagandosi la congrua s'intendano abolite le decime personali, e prediali.

„ Che si riesamini ciò col secondo articolo „. Caserta 5. Dicembre 1787. = Il Marchese Caracciolo = Il Duca di Turitto = Signor Fiscale Potenza.

Delle Onorificenze nelle Chiese.

I. DISPACCIO.

Magistrato Secolare, e suo Cerimoniale col Vescovo.

Illustrissimo Señor = En vista de la instancia de V. S. Illustrissima relativa a las pretenciones de estos actuales Sindicos, en materia de ceremonias en las funciones ecclesiasticas; me ha mandado el Rey decir, como hago a V. S. Illustrissima para su intelligencia, haver ya S. M. ordenado a la Audiencia de Catanzaro, haga entender a dichos Sindicos la insussistencia de su pretencion de recevir el incenso dal Canonico aparado, y la pace dal Presbitero assistente; as mismo, que deban quitar de sus bancos, a si el Carnichioe, como otra qualquiera cosa, que aga de Dozel, y que los mismos bancos no de S. M. el modo tenido per V. S. Illustrissima en la publica funcion del Corpus Domini de hacer dar el incenzo, y la pace al Magistrado por un Clerigo con sobrepeliz, en conformidad del Ceremoniale Episcoporum, lo que debera V. S. Illustrissima hacer praticar costantemente poro venidero, non obstante la costumbre en contrario por abuso ya introducida; y que por lo respecto a la civil ceremonia solita usare por eso Magistrado de ire a tomar el Prelado asta sus estan-

estancias, non pueda V. S. Illustrissima pretenderla por obbligacion; sino que quede en libertad, y arbitrio del mismo Magistrado praticarla, o nò, bastando lo riceva a la Porta mayor de la Iglesia, donde deberà V. S. Illustrissima darle el aqua benedicta, segun la antiqua costumbre. Dios guarde a V. S. Illustrissima muchos años como deseo. Nap. y Marzo 22. de 1755. = Marques Brancone = Illustrissimo Señor Monsignor Obispo de Tropea.

II. DISPACCIO.

Nelle Chiese non si dà distinzione di luoghi, e sedili tra Secolari.

PEr troncarsi le controversie insorte tra alcune particolari famiglie di Oppido per le rispettive pretensioni di onorificenza, e distinzione così nell'esequie, come nel sedersi in Chiesa, ha risoluto il RE, che V. S. coll'Udienza cacci colla intelligenza del Vescovo da quella Cattedrale tutti, e qualsivogliano banchi, che in essa si ritrovassero de' particolari, imponendo mandato penale di cento cinquanta docati a tutte le famiglie, che controvertanno a questa Real determinazione. Poi insinui al Vescovo che così, come il medesimo si è compromesso fare, e già avrà fatto, provvegga la Chiesa di un competente, e discreto numero di piccioli banchi o scanni per tutti, e non per alcun particolare o particolari famiglie, che debbono servire senza distinzione, prerogativa, preminenza, nè specialità alcuna, nella medesima conformità che si pratica nelle Chiese di questa Capitale, e che nel medesimo tempo faccia intendere a detto Prelato, al Capitolo, ed a tutti i Cittadini, che nell'esequie de' fedeli non debba praticarsi distinzione, nè privativa preminenza alcuna fra qualsivoglia grado di persone; ma debba la maggior, o minor pompa del funerale dipendere dall'arbitrio de' parenti, ed eredi de' defonti, mediante la competente mercede che convenga, sempre però ne' limiti della decente cristiana modestia, non eccedente la forma prescritta ne' Rituali ecclesiastici. Tutto ciò di ordine di S. M. lo prevengo a V. S. colla Udienza per lo suo compimento. Dio guardi a V. S. molti anni, come le desidero. Nap. 18. Giugno 1763. = Carlo Demarco = Sig. Preside, ed Udienza di Catanzaro.

III. *Si dà norma alle Università, come devono assistere ne' Pontificali de' Prelati, ed anche con modi proprj, e doversi domandare le licenze nelle occorrenze.*

SIgnori, e Padroni Osservandissimi = Rimettendomi il RE N. S. una rappresentanza del Vescovo di Castellanera intorno alla maniera impropria usata dagli Amministratori di quel Pubblico in cercargli la licenza di esporre il Ven. nella Chiesa di S. Maria dell'Aiuto, e di fare una processione di rendimento di grazie per essersi riaperta la detta Chiesa, che per mala interpetrazione di un Regal Ordine da quel Governatore si era fatta chiudere, mi comanda che io dia le providenze, che stimi convenienti per serbarsi il decoro, e rispetto dovuto alla dignità de' Vescovi secondo le pie intenzioni di S. M. Si serviranno perciò le SS. VV. farne una seria riprensione, ed avvertimento agli Amministratori di esso Comune, con prevenir loro che ne passino col Vescovo un atto di sommissione, e di scusa, che per l'avvenire in occasioni di chiedere simili licenze di esposizioni, o altro, debbano ciò fare non per via di cartelle, o altri improprj mezzi, ma con memoriali da presentarsi al Prelato col rispetto, che è dovuto al sagro di lui carattere, e grado. E mi raffermo = Delle SS. VV. = Napoli il dì 13. di Maggio 1771. Reg. = Carulli = Affezionatiss. Servidore obbligatiss. = Il Cavaliere Vargas Macciucca = Sigg. dell'Udienza di Lecce, e Reg. Governatore, e Giudice di Taranto *insolidum*.

IV. *Altra determinazione sull'istessa materia.*

SIgnori, e Padroni Osservandissimi = Nella rappresentanza fatta al RE Nostro Signore dal Vescovo di Castellaneta contra gli Amministratori di quel Pubblico dalla M. S. rimessami con Regal Carta de' 20. del passato Aprile, affinchè io dassi le provvidenze convenienti per serbarsi il decoro, e rispetto dovuto alla dignità de' Vescovi, secondo le sante intenzioni di S. M., tra le altre cose si duole esso Prelato, che essi Amministratori mostrando il poco conto, che ne fanno nelle occasioni delle solenni festività, nelle quali da lui si celebrano i Pontificali, quando a costoro è in grado di assistere in Chiesa si conducono sul Trono per la lavanda col cappotto, e con abiti di lutto. Ferma rimanendo la provvidenza da me data a' 13. di questo mese circa la maniera di chiedersi la licenza per l'esposizioni del Venerabile, o per le Processioni; lor prevengo di ordinare a detti Amministratori, che nelle occorrenze accennate, debbano essi vestire di abiti proprj, e decenti, come si conviene, ed alle proprie persone, ed al rispetto verso il Prelato, ed alla venerazione a' Sacri Tempj, ed alla decenza delle Ecclesiastiche funzioni, dandone elleno quelli ordini specifici, che stimeranno opportuni; E mi raffermo = Delle SS. VV. = Napoli il dì 18. Maggio 1771. = Reg. = Carulli = Affezionatiss. Serv. obbligatiss. = Il Cavaliere Vargas Macciucca = A' Signori della Regia Udienza di Lecce, e Reg. Governatore, e Giudice di Taranto *insolidum*.

V. DISPACCIO.

Trono proibito a' Baroni nelle Chiese.

EN vista de lo que en complimiento de la Real orden de 21. del proximo passado mes, dice V. S. con carta de 3. del corriente haver reservadamente operado, a cerca del lugar que en la Iglesia de Campi ocupavan tres annos ha las Sillas del Duque de Cotrufiano, ha resuelto el Rey, che V. S. haga quedar las dos Sillas Camerales con su Tapete, o suppedaneo, y con el respaldo, o spalliera alta siette palmos en el pilastro, donde han estado, y nada mas; permitiendo però al Duque, que pueda adornar las Sillas, y la spalliera de estofa de varias calidades, y colores segun el solito: y de orden de S. M. lo prevengo a V. S. para su complimiento. Dios guarde a V. S. muchos años como deseo. Nap. 2. de Julio 1763. = Carlo Demarco = Señor Preside de Lecce.

VI. DISPACCIO.

Li dritti onorifici de' Baroni, e delle loro Mogli, e figli nelle Chiese.

HA risoluto il RE, che si permetta al Duca di Polignano di poter avere nelle Chiese de' suoi Feudi le sedie camerali, con genuflessorj, cuscini, ed eziandio col tapeto, sempre bensì colla decente modestia, le quali distinzioni praticar si debbono alla Moglie del Duca, a cagione della partecipazione, e comunicazione delle Mogli de' Baroni alli di loro diritti onorifici, anche in assenza di essi; e così l'uno, che l'altra debbano nell'entrare in Chiesa ricevere da persona addetta alla Chiesa medesima l'aspersorio coll'acqua benedetta, ma che per l'incenzo, e la pace nella Messa solenne, quella si debba accordare al solo Barone. E che non si debba impedire a' fratelli, e sorelle, e figli del Barone suddetto di tenere le sedie amovibili in Chiesa, e tutto ciò non solo nella Cattedrale, ma in tutte le altre Chiese del detto Feudo, e parimenti nelle Chiese de' Regolari, e Monache. E che finalmente celebrandosi nella Cattedrale funzioni di rendimento di grazia al Signore ne' solenni giorni delle nascita della Maestà Sua; sua Augusta Consorte, e sua Regal Famiglia, debbano i Capitolari invitare il Duca ad interventirvi, come ogni convenienza ricerca. Di Regal Ordine partecipo a cotesta Udienza tal Sovrana Risoluzione, acciò così la faccia eseguire. Napoli 22. Febbrajo 1783. = Carlo Demarco = Alla Regia Udienza di Trani.

VII. DISPACCIO.

Altre distinzioni dovute a' Baroni nelle Chiese.

PErmette il RE a D. Tommaso d'Ambrosio de' Principi di Marzano utile possessore dello Stato di Roccamonfina di poter avere nelle Chiese del suo Feudo le Sedie Camerali con genuflessorio, cuscino, ed eziandio col Tappeto, sempre bensì colla decente modestia, e fuori del Presbiterio; e che nell'entrare in Chiesa debba ricevere da persona addetta alla Chiesa medesima l'aspersorio coll'acqua benedetta, che gli si debba accordare eziandio l'incensazione, e la pace nella Messa solenne: E che in occasione di prediche; debba qualunque Predicatore salutare esso Barone, e poi il Capitolo: e che finalmente celebrandosi in essa Collegiata le funzioni di rendimento di grazie al Signore Iddio ne' solenni giorni di nascita di Sua Maestà, della Sovrana, e dell'Augusta Famiglia, debba essere il detto

utile

utile possessore da que' Capitolari invitato. Comunico di Real Ordine a V. S. questa Sovrana Real determinazione, acciocchè passi la notizia tanto al Capitolo di Roccamonfina, quanto al possessore suddetto, di questa Real degnazione. Di Napoli a' 5. Aprile 1783. = Carlo Demarco = Signor Commessario di Campagna.

VIII. DISPACCIO.

Determinazione consimile.

Essendosi fatta presente al RE la consulta della Real Camera de' 30. del passato Gennaro, toccante la quistione tra il Duca di Casacalenda, ed il Vescovo di Larino circa le onorificenze da esso Duca pretese in questa Cattedrale, S. M. si è uniformata; onde per mantenere illesa la pubblica polizia del Regno sul punto delle onorificenze dovute a' Baroni de' Luoghi, e restituire alla Cattedrale di Larino il necessario decoro, e per allontanare affatto ogni altro fermento di ulteriore discordia, o scandolo in appresso, ha risoluto Sua Maestà, che si tolga all'intutto quel recinto separato, distinto, e rinchiuso eretto dal Duca di Casacalenda in questa Cattedrale di Larino: E che si faccia sentire al medesimo Duca, ch'egli non abbia facoltà di fare uso, che delle sedie camerali con genuflessorio, e coscini, siti non già nel mezzo della Chiesa Cattedrale di Larino, ma nella linea corrispondente alla parte laterale dell'altare, che dicesi dell'Epistola, del Presbiterio, colla conveniente moderazione, e semplicità, senza tappeto, o strato, e senza covertura, che venisse a formarlo. Per Regal Comando partecipo alla Regal Camera questa Sovrana Regal Determinazione, perchè ella spedisca gli ordini corrispondenti per l'esecuzione. Palazzo 23. Agosto 1783. = Carlo Demarco = Signor D. Giaciato Dragonetti.

IX. DISPACCIO.

Non si accordano a' Baroni onorificenze nelle Chiese di Regio Patronato.

Dopo di aver il RE accordate al Marchese di Martano, e di Calimera nelle Chiese de' suoi Feudi le onorificenze solite a godersi dagli altri Baroni, da farne uso con tutta la decenza, come con Real Dispaccio del dì 8. Dicembre 1792. fu partecipato a V. S. Illustrissima in seguela della di lei consulta de' 22. Novembre dell'anno stesso; essendo insorte delle controversie tra lo stesso Marchese, ed i PP. Alcantarini di Martano per le simili onorificenze da quello pretese nella Chiesa di detti Religiosi; S. M., avendole fatte maturamente discutere, ed esaminare dalla Real Camera, nell'atto ch'è rimasta ferma negli antecedenti Reali Ordini, e nelle sue Sovrane Risoluzioni prese per le onorificenze da accordarsi al mentovato Marchese di Martano nelle Chiese de' di lui Feudi, ha Sovranamente risoluto, e stabilito per punto generale di non accordarsi a' Baroni nelle Chiese di Regio Patronato, e molto meno nelle Cappelle Palatine, onorificenze di sorte alcuna, ed in conseguenza che il Monistero de' PP. Alcantarini di Martano, come di suo Regio Patronato, debba esser' esente dal prestare tali onorificenze a quel Marchese.

Qual Sovrana Real Determinazione nel Real Nome comunico a V. S. Illustrissima, affinchè ne spedisca Ella gli ordini circolari, che risultano per intelligenza de' Baroni del Regno, e di chiunque altro si appartenga e per l'osservanza; e perchè la faccia sentire al Marchese di Martano, ed a que' Religiosi Alcantarini per loro regolamento. Palazzo 4. Ottobre 1794. = Ferdinando Corradini = Signor Delegato della Real Giurisdizione.

Delle subaste de' Luoghi Pii, e de' Beni dell'Ordine Gerosolimitano.

I. DISPACCIO.

Negli affitti de' Beni Ecclesiastici non si dà subasta.

In seguito della relazione di V. S., in cui domanda: se debba ammettere additamento di sesta, o decima, per lo affitto di un Trappeto de' Padri Domenicani. Mi comanda S. M. dirle di avere la M. S. risoluto, che per gli affitti de' beni ecclesiastici non si richiede la subasta, che è privilegio de' soli beni del Fisco. E che perciò non vi han luogo nè la sesta, nè la decima, nè altro additamento, nè alcuna accensione di candela; e che cotesta Corte così si debba regolare. Napoli a' 11. di Marzo 1780. = Carlo Demarco = Alla Corte di Cirisalco.

II. DISPACCIO.

Altra consimile determinazione.

In vista dell'annesso ricorso di Oto Barone di cotesta Città, riguardante la controversia con cotesto Capitolo, per l'affitto di alcuni territorj; il RE mi ha comandato dire ad V. S. di far sentire a detto Capitolo di avere la M. S. generalmente risoluto, che per gli affitti de' beni ecclesiastici non compete l'accensione della candela. Che si astenga esso Capitolo di praticarla in avvenire, e che debba rimanere fermo il contratto dell'affitto fatto dal Ricorrente, mediante il suo obbligo in cotesta Corte Bajulare. Napoli 28. Aprile 1781. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Ariano.

IV. DISPACCIO.

Norma di farsi le accensioni di candela.

Il RE rimane informato dell'affitto *sub hasta* fatto da cotesto Clero della difesa denominata Madama Angiolella alli Preti Domenico Luglio, e Francesco Forestieri colle accensioni di candela fatte nella Sagrestia di cotesta Chiesa, e dice, che per gli affitti de' beni di Chiese, l'accensioni di candela debbano fars' in pubblico, a norma della Legge *hoc jus porrectum C. de Sacros. Eccl.* con farsi precedere i banni, affine di evitarsi le frodi; ed estinta la candela, l'affitto dee rimanere all'ultimo Oblatore, a beneficio del quale la candela si estingue, senz'ammettersi additamento di decima, e sesta, accordati per privilegio solamente al Fisco. Napoli 22. Luglio 1786. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Lanria.

V. DISPACCIO.

A' Luoghi Pii non competono per gli affitti subasta, ed additamenti.

Ha risoluto il RE, e comanda, che si debba dichiarare nullo l'affitto fatto da cotesto Seminario Vescovile nella persona d'Ignazio Bonanni precedente subasta, non competendo a' Luoghi Pii per gli atti; o siano accensioni di candele, nè additamenti, come privilegj, che competono solamente al Fisco, ed altri privilegiati *de jure*. Partecipo di Real Ordine a V. S. questa Real Determinazione perchè ne disponga l'adempimento. Napoli 25. Ottobre 1788. = Carlo Demarco = Al Governatore di Ortona.

VI. DISPACCIO.

Li Cavalieri di Malta si considerano come Ecclesiastici.

D. Carlo Filioli Effrem di cotesta Città, come fratello del Monte del Purgatorio, collo annesso ricorso al RE ha chiesto che li due Cavalieri di Malta Fra D. Guidotti Casamassimi, e Fra D. Francesco Saverio Gironda, Fratello del detto Monte, sieno considerati com' Ecclesiastici, e per ciò privi della voce attiva e passiva. Di Regal Ordine lo rimetto a V. S., prevenendola che la M. S. vuole osservati senza cavilli i suoi Regali Ordini circa allo essere incapaci gli Ecclesiastici di voce attiva e passiva nella Congregazione del Monte; e che per Ecclesiastici si debbono intendere tutte quelle persone, che non sono soggette alla ordinaria giurisdizione della Corte Locale, e de' Giudici Laici; e che V. S. così faccia intendere a chi spetta. Napoli a' 6. di Febbraro del 1768. = Carlo Demarco = Signor Governatore di Bari.

VII. DISPACCIO.

Le risoluzioni Regali per gli affitti ad longum tempus *hanno luogo ancora ne' beni della Religione di Malta.*

AVendo fatti presenti al RE gli appuntamenti della Giunta degli Abusi, è venuta la M. S. in risolvere, sul III. Capo, che le risoluzioni Regali per gli affitti *ad longum tempus* hanno luogo ancora ne' beni della Religione di Malta. Lo partecipo nel Regal nome alle Signorie Vostre Illustrissime, per intelligenza della Giunta, e per lo rispettivo adempimento. Palazzo 5. Agosto 1775. = Bernardo Tanucci = Signori Duca di Toritto, e D. Gennaro Pallante.

De' Tribunali superiori, ed inferiori, e della loro norma.

I. DISPACCIO.

Il S. C. per le commesse dee avvalersi de' Ministri, e Subalterni della Provincia, ove son site le Città, o Terre, ove debbono disimpegnarsi: e dovendosi per qualche particolare circostanza commettersi a' Ministri, o Subalterni di altra Provincia, se ne debba fare relazione al RE.

TEniendo el Rey. que per el S.C. y sus Ministros se cometan subdelegaciones, y encarcos particulares de negocios a algunos Ministros Provinciales, que no son a quella Provincia, donde se deve dessempenar el negocio, que se les encarga, de que ne siguen varios absurdos, por no podre los Ministros, y Subalternos de una Provincia ir a exercer jurisdicion en otra, privando a los Auditores, y otros Oficiales de las comesas, y subdelegaciones lucrosas, que puedan tener en la propria Provincia para darlas a otros de agena, impidiendo tambien a los vasallos de S. M. el poder experimentar sus razones, y reclamarse en los Tribunales de qualquier decreto, que puedan hazer los subdelegados, puesque pubblicandose los bandos por los Sindacos en la sola Provincia donde el oficial ha exercido el empleo, dificilmente pueden de ello tener noticia los que en otra Provincia hayan recivido agravios de los subdelegados. Me ha comandato S. M. decir a V. S. disponga, que el S. C. se valga respectivamente per las subdelegaciones, y comesas de los Ministros, y subalternos de la Provincias, donde estan situadas las Ciudades, y Tierras, en las quales deven dessempenarse las dependencias; y este mismo reglamento se practique por los Ministros particulares del S. C. en las materias de sus delegaciones y incumbencias. Y que estimando en algun caso por razon de suspecion, y otra particolar circumstancia cometer alguna dependencia a Ministros, y Subalternos de otra Provincia, se haga de ello relacion a S. M., afinque quede en tal intelligencia. Dio &c. Palacio a' 1. de Mayo de 1741. Bernardo Tanucci = Sig. Marchese Presidente del S.C.

II. DISPACCIO.

Li Tribunali di Napoli dovendo spedire ordini da disimpegnarsi in alcuna Giurisdizione, e Provincia, da Ministro non di quella, debbono prima farne consulta al RE.

ESsendosi dal RE scorte le irregolarità, e disordini, che avvengono dal darsi da' Tribunali di Napoli indistintamente ordini a' Ministri di altra Giurisdizione, o Provincia, senza che prima il tutto si faccia presente alla M. S., e si ottenga la Sovrana approvazione. Ha S. M. determinato, che li Tribunali di Napoli, dovendo spedir ordini da disimpegnarsi in taluna Giurisdizione, o Provincia, da Ministro non di quella, debban prima umiliarne consulta alla M. S., e conseguendone la Reale approvazione, debban prevenire li Presidi delle Provincie, ove dovran detti ordini disimpegnarsi, che non dieno verun impedimento all'incaricato per l'esecuzione de' medesimi. Tanto prevengo di Sovrano comando a cotesto Tribunale, acciò nelle occorrenze di tal natura osservi l'espressata Real deliberazione. Palazzo 8. Aprile 1769. = Carlo Demarco = Signor Marchese Presidente del S. C.

III. DISPACCIO.

Le commesse da' Tribunali di Napoli si debbono dirigere alli Presidi, non già alli Ministri particolari delle Udienze.

INformato il RE, che da' Tribunali di questa Capitale si commettano a' particolari Ministri delle Udienze del Regno l'esecuzione di alcuni negozj in pregiudizio delle autorità de' Presidi, i quali hanno la facoltà di commettere il disimpegno degli affari delle loro rispettive Provincie a' Ministri, che stimano più proprj per eseguire le dette commesse. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima disponga, che da qui avanti si astengano i Ministri del Consiglio di spedire si fatte particolari commesse, volendo la M. S. che queste si distribuiscano da' Presidi, come informati degli affari delle loro rispettive Provincie. Palazzo 10. Agosto 1746. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del S. C.

IV. DISPACCIO.

I Tribunali di Napoli debbono dirigere le commesse alle Corti, e Tribunali Regj, non alle Corti Baronali.

HO fatto presente al RE la relazione del Consiglio de' 22. dell'andato Marzo, in cui si partecipa l'affronto fatto da D. Giuseppe di Rinaldi della Rotonda, in Provincia di Cosenza, al Consiglio, maltrattando il Serviente della Corte di Castrovillari, che gli avea notificate alcune provvisioni del suddetto Consiglio. Ha S. M. in vista approvata la determinazione del Consiglio di prendersi informazione da un Ministro, che vuole S. M. che sia l'Avvocato Fiscale dell'Udienza, a cui si son dati gli ordini, e di carcerarsi i rei costato che sarà il delitto. Però dice S. M., che dal Consiglio non dovea farsi commessa a' Governatori baronali, avendo più d' una volta, e per punto generale la M. S. vietato a' Tribunali commettere a Corti baronali ciò che dee eseguirsi in territorj di altri Baroni, e comandato che tali commesse si facciano a Corti, o Tribunali Regj, e ciò per evitare simili inconvenienti. Vuole perciò, che tal ordine si tenga, e si osservi, perchè in caso di contravenzione la M. S. punirà a suo arbitrio il Ministro, che avrà contravvenuto. Di Real Ordine lo communico ad V. S. Illustrissima, affinchè disponga che il Consiglio eseguisca gli Ordini di S. M. Palazzo 8. Aprile 1752. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del S. C.

V. DISPACCIO.

Li Portieri del S. C., e della Vicaria, quando vanno a fare esecuzioni alli luoghi del Regno, non possono esigere per diete più di carlini dodici il giorno, ed essendo più esecutori e debitori in un medesimo luogo, si dee fare il ratizzo fra quelli.

ESsendosi rappresentato al RE che da' Portieri de' Tribunali di questa Capitale, e specialmente da que' del Consiglio, quando si portano ad eseguire varie lettere esecutoriali nelle Città, e luoghi del Regno, esigono per loro diete carlini 26. il giorno, quando in vigor di prammatica non possono esigere tal somma, e che portandosi i medesimi in uno stesso luogo con più esecutorj esigano da ciascheduno de' debitori le intere diete, che si dovrebbero ratizzare, dal che nasce la rovina de' debitori; al quale assurdo non han mai le Udienze voluto dar riparo per il riguardo a' Tribunali superiori. Ha perciò S. M. risoluto, che quando sien più debitori in uno stesso luogo, si faccia il ratizzo per le diete, e che a' Portieri del Consiglio, e della Vicaria, non si tolga il dritto d' andare a far l'esecuzioni. Però vuole la M. S. che la tassa di 12. carlini il giorno sia eguale, o vadano ad istanza del Fisco, o vadano ad istanza di parte; e che la medesima tassa di 12. carlini sia per i Portieri del Consiglio, e della Vicaria egualmente, e senza distinzione; e che i Presidi, e gli Av-

Avvocati Fiscali delle Udienze del Regno, in vista della giornate vacate provate coll'attastato de' Governanti delle rispettiva Università, facciano la tassa, la quale eseguita, possa poi rivedersi dal Consiglio, o della Vicaria. Mi comanda S. M. prevenirlo a V. S. Illustrissima, affinchè intesa di questa Real deliberazione disponga cha così si esegua. Palazzo 6. Settembre 1747. Bernardo Tanucci = Sig. Marchesa Presidente del S.C.

VI. DISPACCIO,

Che pendente l'informe chiesto dal RE non s'impedisca il proseguimento delle Cause.

REcurre al Rey con al incluso memorial D. Simon da Alexandro, a fin que el Cunseyo no dilate la exequcion de sus decretoa en la causa, que en le tiena col Principe di Cariati a quei en concedono pagar al supplicante la summa que expressa: S. M. me manda decir a V. S. que por la relacion, qué se le ha ordenado por S. M., non impida el curso regular de la causa, ni la exequcion, y lo mismo se haga en todas las vezas, que la pida informas, siendo esto lo que dispônen las layes. Guarde Dios a V. S. muchos años como deseo. Palacio y 6. Julio 1748. = El Marques Tanucci = Señor Presid. del Conseyo.

VII. DISPACCIO.

Alle banche, e Mastrodatti del S. C. si debbono mantenere tutte le delegazioni, e negozj radicati in esse in tempo della loro vendita.

IN conseguenza della Real risoluzione presa per punto generale, che a tutta le banche del Consiglio, e a' loro Mastrodatti si mantengano senza diminuzione o innovazione alcuna tutte le delegazioni, e negozj radicati in asse in tempo della loro vendita. Ha S. M. risoluto, cho essendo vero che la delegazione della Nazion Greca, sia addetta alla banca di Mastrodatti del Consiglio conceduta al Marchese D. Giacinto Isasia, si reintegri alla medesima, anche in esecuzione dalla Real risoluzione presa per questa Segretaria del mio carico, cha tutte la delegazioni del Monta de' Poveri, ed altre amembrate da detta banca, si reintegrassero alla medesima. Prevengo a V. S. Illustrissima di Ordine della M. S., perchè intasa di questa Real deliberazione disponga che così si eseguisca. Palazzo 3. Aprile 1752. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del S. C.

VIII. DISPACCIO.

Nelle cause di appellazione dalla Vicaria in quanto all' atto devolutivo, e sospensivo, si osservi la prammatica 74. de offic. S. R. C.

HA saputo il RE gli abusi si commettono nella Camera di S. Chiara per le cause di appellazione dalla Vicaria in quanto all'atto devolutivo, e sospensivo da' ducati 150. fino alla somma di ducati 500., non ostanta il disposto della Prammatica 74. §. 3. *de offic. S. R. C.* Mi comanda dire alla SS. VV. Illustrissime, che si osservi la detta Pram. 74. *de offic. S.R.C.*, non ostante l'abuso col quale non si è costantemente osservata. Palazzo 5. Febbrajo 1753. = Bernardo Tanucci = Alla Real Camera di S. Chiara.

IX. DISPACCIO.

Non vale l'eccezione dell' assenza nelle liti passive per colui, che nelle attive è presente.

HA rappresentato il Procuratore del Conte di Roeca Rainola, cha avando convenuto nel Consiglio il Principe di Cimitile, quasi ha rappresentato copia di un Dispaccio spedito a' 20. Dicembre 1753., con cui si ordinava che dovesse sospender di procedere nella cause di detto Principe Inviato straordinario di S. M. alla Corte di Londra, quando il medesimo Principe agisce contro esso supplicante nella Camara della Sommaria. In vista mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima, ed al Consiglio, che la M. S. vuole che non vaglia l'eccazione dell' assenza nalla liti passive per colui, che nelle attive è presente. Palazzo 7. Luglio 1760. = Carlo Demarco = Signor Marchese Presidente del S. C

X. DISPACCIO.

Un decreto o sequestro fatto con Ministri aggiunti dee sciogliersi collo intervento de' medesimi.

VEdutosi dal RE Nostro Signore la supplica, che fa nello annesso memoriale il Duca di Castelpagano, con motivo di rappresentare cha il sequestro fatto collo intervento di satre votanti nella lite, cha verte tra esso Duca, e D. Beatrice Sersala, tra' quali votanti furonvi V. S. Illustrissima, ed il Consigliere Castagnola. E informata Sua Maestà cha per parte di D. Beatrice si oppone cha gli aggiunti siano stati dati nella decisione soltanto della pertinenza della causa principale, non già degl' incidenti; seguendo S. M. la massima che le cose sciogliere si debbano nella maniera stessa cha furono ligate. Ha risoluto che assendosi ordinato il sequestro colli detti Ministri aggiunti, coll' intervento de' medesimi si abbia da discutere, ed esaminare, se si abbia, o nò, a togliere. Ed ha risoluto in oltre che qualora ella si trovasse impedita, bastar debba, per non ridardarsi la spediziona della causa, il solo intervento del Consigliere Castagnola. E mi ha comandato parteciparlo a V. S. Illustrissima, acciò così si esegua. Palazzo a' 16. Decembre del 1746. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente del S. C.

XI. DISPACCIO.

Gli apprezzi ne' quali sono intervenuti li Ministri, si devono rivedere coll' intervento de' medesimi.

SOddisfacendo la Camera di S. Chiara a' Regali Ordini, che se le diedero, ha riferito in consulta de' 24. del passato tutto ciò che se le offeriva, toccante sa conveniva fissarsi per punto generala, la regola di doversi coll' intervento delli Ministri rivedere gli apprezzi, ne' quali sieno intervenuti Ministri. Ed essendosi il RE uniformato al parere della Camera, che là pratica inveterata sù tal particolare ne' Tribunali del Regno sia appoggiata al dovere, ad alla ragione, a venga anche confermata dalla esperienza di quanto giovamento sia lo intervento delli Ministri nelli casi simili: Lo prevengo alle Signorie Vostra Illustrissime, perchè la Camera ne rimanga intesa. Palazzo a' 15. di Maggio del 1752. = Il Marchese Tanucci = Signori Prasidenti, a Consiglieri della Camera di S. Chiara.

XII. DISPACCIO.

Allegazioni nel Foro non si stampino senza permesso del Commissario.

INformato il RE de' disordini, che sogliono succedere per la libertà di stamparsi senza licenza le allegazioni del foro, ha risoluto e vuole che per le scritture forensi il Commessario della causa sia responsabile, e perciò lo stampatore non possa stamparle senza il permesso del Commessario. Lo prevengo di suo Real ordine a V. S. Illustrissima, acciò ne faccia consapevole il Consiglio, e la Real Camera per l' adempimento. Palazzo 18. Febbrajo 1765. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

XIII. DISPACCIO.

Le tasse di Avvocati, e Procuratori, si facciano da' Commessarj.

AVendo il RE risoluto che la tassa delle fatiche degli Avvocati, e Procuratori si facciano dalli rispettivi Commessarj, non più dagli Avvocati, e che nascando dispute si pronongano nel rispettivo Tribunale; mi comanda significarlo a V. S. Illustrissima, affinchè disponga che così si esegua. Portici 19. Maggio 1758. = Il Marchesa Tanucci = Signor Marchese Presidenta del S. C.

XIV. DISPACCIO.

La G. C. della Vicaria proceda come delegata nelle cause de' suoi subalterni, che mancano nell' uffizio.

AVendo il RE risoluto che la Vicaria proceda come delegata in tutte le cause de' suoi subalterni, cha mancano in uffizio, e dia conto dell' esito di asse cause, che farà in vigore di questa delagaziona; mi comanda significarlo a V. S. Illustrissima, affinchè stia in quella intelligenza. Palazzo 1. Settembre 1757. = Bernardo Tanucci = Signor Marchase Presidente del S. C.

XV. DISPACCIO.

La G. C. della Vicaria solamente può procedere nelle cause di affitti di case, e de' sfratti, nella Capitale.

AVendo fatto al RE presente la Piazza del fedelissimo Popolo di questa Città, che non ostante i Regali bandi emanati, per non dover i padroni delle case alterare i pigioni delle medesime in pregiudizio dell' inquilini, pure perchè la maggior parte delle case

 di

di questa Capitale si posseddono da Chiese, Monti, e Luoghi pii, i quali tengono i loro Delegati o Commessarj generali, si è introdotto l'abuso, che i Delegati suddetti provvedono in tutte le cause di affitti, sub-affitti di case, prelazioni, ed altro, in pregiudizio notabile de' poveri Inquilini, contro la Regal mente di S. M., e la legge de' bandi emanata. Si è compiaciuta S. M. risolvere, vedendo la inutilità de' bandi, e 'l danno del pubblico, che sempre più cresce con un abuso, che non è tolerabile, che la G. C. della Vicaria civile come sua spezial delegata, proceda in tal fatte cause, ed in quelle de' sfratti: sicchè ella sola proceda, e niun'altra giurisdizione si possa ingerire in tali cause. Mi ha S. M. comandato prevenirlo a V. S. Illustrissima, perchè intesa di questa Regal deliberazione così lo prevenga a' Ministri del Consiglio, che abbiano delegazioni di Chiese, Luoghi pii, Monti, ed altri. Palazzo 8. Giugno 1750. = Il Marchese Tanucci = Signor Marchese Presidente del S. C.

XVI. DISPACCIO.

La G. C. non può procedere nelle cause, se non dopo finite nelle Corti loro.

INformato appieno il RE, che appena introdotte le cause nelle Corti demaniali, e baronali del Regno sieno civili, sieno criminali, si sia introdotto l'abuso pernicioso a' poveri vassalli del RE, ed in particolare a coloro che sono sforniti di beni di fortuna, di spedirsi dalla G. C. della Vicaria Civile, e Criminale infinite provvisioni d'inibire le Corti in prima istanza senz' aver le parti motivo di gravarsi de' decreti diffinitivi delle Corti locali, e nelle cause criminali a semplice istanza del reo, e senza essere la G. C. informata delle pruove fiscali e della qualità, e circostanze de' delitti, decretandosi che *comparente personaliter per dies . . . relaxetur cum mandato, & Curia relationem faciat ad finem providendi*, avendo tutto ciò origine dalla ingordigia de' Scrivani per estorquere danaro con sì fatte provvisioni con tanto danno, e pregiudizio della giustizia. Mi comanda S. M. prevenire a V. E. faccia intendere alla G. C. che non metta mano alle cause, se non dopo finite nelle Corti locali, ed in grado di gravame delle sentenze diffinitive; e non dia motivo di nuovi ricorsi, perchè la M. S. non abbia a prendere risoluzioni contra l'abuso delle infinite provvisioni, che dalla G. C. escono a turbare la giustizia del Regno. Palazzo 25. Maggio 1740. = Il Marchese Tanucci = Signor Principe di Centola Reggente della Vicaria.

XVII. DISPACCIO.

Rinnovazione delli Ordini suddetti.

HA risoluto, e comanda il RE, che per mezzo di V. S. Illustrissima, si ordini a' Subalterni di cotesta G. Corte, sotto pena di privazione di officio, di non ricevere istanze per la spedizione degl' ordini inibitoriali, o di trasmissione di atti alle Corti locali, che si trovano procedendo nelle cause, se non ne' soli casi accordati dalle Leggi, ed osservati dalla pratica del Foro, o quando si produce il gravame avverso il decreto diffinitivo; E si avvertano parimenti li Giudici di essa G. C. di stare oculati a non firmare sì fatti ordini, dovendone essi in caso contrario esserne responsabili alla M. S. Di Sovrano comando lo partecipo a V. S. Illustrissima per l'adempimento. Palazzo 13. Dicembre 1794. = Saverio Simonetti = Signor Reggente della G. C.

XVIII. DISPACCIO.

Essendo le Cause introdotte nelle Regie Udienze, non si possono inibire dal S. C., e dalla G. C. della Vicaria, se non dopo la Sentenza deffinitiva.

INformato il RE che D. Fulvio Ramignani, Barone della Terra di Orri in Provincia di Chieti, per dilatare a Tommaso di Alessandro di detta Terra il salario che gli dee per aver servito in qualità di Erario per lo corso di anni cinque, sia ricorso in Consiglio: e affettando che non avesse dati li conti della di lui amministrazione, e che avesse danneggiato il suo Feudo, abbia ottenute provvisioni inibitoriali a tutte le Corti, ordinandogli a dovere costituire Procuratore in Consiglio, per inabilitarlo a poter produrre le sue ragioni, Ha S. M. risoluto che la Udienza di Chieti veda li conti, e faccia la giustizia, che convenga, non ostanti le provvisioni del Consiglio. E mi ha comandato prevenirlo a V. S. Illustrissima, perchè il Consiglio ne rimanga inteso, e proceda solamente dopo la Udienza, e la Vicaria. Palazzo a' 24. Novembre del 1753. = Il Marchese Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

XIX. DISPACCIO.

Le Regie Udienze, e le Corti locali di seconde, e terze istanze non debbono spogliare le Corti locali di prime istanze delle cause.

INformato il RE degli abusi, che sono nelle Udienze, e nelle Corti locali di seconde, e terze istanze, in spogliandosi le Corti locali di prime istanze delle cause. Mi comanda dire S. M. a V. S. Illustrissima, ed alla Udienza, che non mettano mano alle cause, se non in grado di gravame dalla sentenza diffinitiva, o che abbia vigore di diffinitiva de' Giudici di seconde, e terze istanze. Così facciano rispettivamente tra essi colla Corte locale di prime istanze, e non diano motivo di nuovi ricorsi, perchè la M. S. non abbia a prendere risoluzioni più forti contro l'abuso delle infinite provvisioni che si fanno, ed escono a turbare la giustizia del Regno. Napoli 24. Aprile 1751. = Il Marchese Tanucci = Sig. Marchese Cinciglia Preside di Lecce.

XX. DISPACCIO.

Dalle Corti Regie esistenti ne' Luoghi, ove risiedono le Regie Udienze, si può produrre il verbum faciat *nella Regia Udienza.*

ESsendosi il RE degnato risolvere per punto, e determinazione generale, e per maggior utilità del Pubblico, e minor dispendio delle Parti litiganti, che in caso di gravarsi le medesime de' decreti delle Corti Regie residenti nelle Udienze, possano quelle ordinare alle dette Corti di venire a far parola ne' Tribunali de' decreti fatti, per evitare il danno della trasmissione degli atti, o copia de' medesimi, che si dovrebbero presentare in Udienza, e rimettersi di nuovo alla Corte quando venisse confirmato il decreto interposto; quando con praticarsi il *verbum faciat* si abbrevia il corso della causa, si evita il maggior dispendio delle Parti, e si dà al Giudice maggior decoro col venire a far parola in Udienza de' suoi decreti. Mi comanda S. M. prevenirlo a V. S. Illustrissima, ed a cotesta Udienza, perchè così lo eseguano. Napoli a' 5. di Ottobre del 1743. = Bernardo Tanucci = Signor Preside di Matera.

XXI. DISPACCIO.

Le Regie Udienze non s'ingeriscano nelle Cause delegate da' Tribunali della Capitale alle Corte Regie in caso di gravame di una delle Parti.

INformato il RE Nostro Signore che le Udienze del Regno s'ingeriscono nelle cause delegate da' Tribunali di questa Città alle Corti Regie in caso di gravame di una delle parti, facendosi rimettere gli atti per conoscerli, Mi comanda dire a V. S. Illustrissima, ed alla Udienza che in avvenire non s'ingeriscano nella cognizione di tali cause delegate, se non dopo la esecuzione delle provvisioni in caso di ricorso: prevenendo a loro che facciano intese di questa Regia determinazione le Corti Regie di cotesta Provincia. Napoli a 20. di Giugno del 1750. = Bernardo Tanucci = Signor Preside, ed Udienza di Lecce.

XXII. DISPACCIO.

Si proibisce alli Naturali del Luogo esercitare le uffizio di Consultore della Corte.

IL Dottor Francesco Antonio Cardamone di Tramonti fu approvato dalla Vicaria a far da Consultore di quella Corte. S. M. ordina che il Consultore non sia paesano; ma che il Governatore lo scelga da un Dottore delle convicinanze. Palazzo a' 16. di Ottobre del 1751. = Bernardo Tanucci = Sig. Reggente della Vicaria.

XXIII. DISPACCIO.

Determinazione consimile.

SOno pervenute al RE differenti ricorsi che li Baroni di cotesta Provincia per particolari fini di vendetta contro li loro Vassalli, eleggono per Consultori delle di loro Corti Baronali, Cittadini Dottori dipendenti dalli medesimi, e non forastieri. Ed avendo risoluto S. M. che si osservi il solito in rapporto alla elezione delli detti Consultori, o sieno Assessori, cioè di eliggersi forestieri; perochè essendovi una Terra del medesimo Barone non molto distante dall'altra, possa il Barone eleggere persona di quella, sempre che non sia

Na-

Naturale del Luogo, in cui esercita da Assessore. Di Regal Ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima per lo dovuto compimento. Napoli a' 31. di Gennaro del 1761. Carlo Demarco = Sig. Preside, ed Udienza di Matera.

XXIV. DISPACCIO.

Nessun Governatore, o Giudice Baronale può ottenere conferma nel Governo, se non preceda il Parlamento a voti segreti, e per bussole, e senza discrepanza di alcuno.

DIedi conto al RE del ricorso, che collo annesso memoriale fanno alcuni Cittadini di Cimigliano, perchè non si conceda ad Aloisio Fabiano la conferma, che pretende di quel Governo. Vista la supplica, mi comanda S. M. dire alle Signorie Vostre Illustrissime, che la Camera senza il Parlamento a voti segreti, e per bussola, e *nemine discrepante*, non spedisca assenso di conferma. Palazzo a' 18. di Agosto del 1753. = Il Marchese Tanucci = Signor Presidente, e Consiglieri della Camera di S. Chiara.

XXV. DISPACCIO.

Il destinare il Luogotenente spetta al Governatore.

FAttosi carico il RE di quanto ha cotesto Tribunale riferito di avere appurato, e disposto, in vista della briga insorta tra il Governatore, e la Università di Neveto circa la facoltà di destinare il Luogotenente, quando la Luogotenenza si appartiene alli Governatori a tenore delle Prammatiche. Onde la M. S. vuole, che si osservino la Leggi del Regno. Napoli a' 4. di Giugno del 1765. = Carlo Demarco = Signor Comandante, ed Udienza di Teramo.

XXVI. DISPACCIO.

In occasione di gravami delle Corti locali, le Udienze devono in primo luogo ordinare alle Corti, che facciano relazione, e non conoscendosi gravame, si lasci continuare alle Corti locali.

COnsiderando il RE che non contribuisce alla retta amministrazione della giustizia lo spedirsi ordini alle Corti di trasmettere gli atti per qualunque ricorso, che si faccia da' litiganti nelle Udienze; riflettendo che tali provvidenze ritardano il corso della giustizia, e interessano le parti. E' venuta S. M. in determinare che sù li ricorsi, che alla Udienza si avanzano, si contengano quella le ordinare alle Corti di riferire; ed in vista della relazioni, quando non si conosca gravame inferito ad alcuna delle parti contendenti, lascino continuare le medesime a procedere. Di suo Regal comando partecipo a cotesta Udienza tal sovrana determinazione, acciò nelle occorrenze così la esegua. Napoli a' 16. di Luglio del 1774. = Carlo Demarco = Signor Preside, ed Udienza di Montefusco.

Delle Delegazioni, e de' Giudici Delegati.

I. DISPACCIO.

Il RE permette si Giudici Delegato delle Nazioni.

AVendo risoluto il RE che li Giudici Conservatori o Delegati delle Nazioni privilegiate continuino senza novità a seguitare la pratica, la quale sino ad ora si è osservata nelle cause tanto civili, quanto criminali, delli rispettivi Nazionali, o che siano attori, o altrimenti. Lo prevengo a V. S. Illustrissima di ordine di S. M., affinchè la Camera di S. Chiara si ritrovi con questa notizia per suo compimento. Dio lo guardi molti anni, come desidero. Capriati a' 7. di Gennaro del 1737. = Giuseppe Gioacchino di Montallegre. Signor D. Gaetano Maria Brancone = Segretario della Real Camera di S. Chiara.

II. DISPACCIO.

I Delegati delle Nazioni conoscano tutte le cause de' loro Sudditi.

IN compimento di quelche il RE ha risoluto, che li Delegati delle Nazioni abbiano da conoscere tutte le cause de' loro Sudditi; si è servito ordinare al Luogotenente della Camera D. Luigi Paternò Delegato della Nazione Romana, che continui a procedere nella causa del Marchese Piesquesi Console della detta Nazione in questo Regno con Isabella Furnoli. E mi ha comandato avvisarlo a V. S. affinchè il Consiglio di S. Chiara sta in quella intelligenza. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidero. Palazzo a' 16. Aprile del 1737. = Giuseppe Gioacchino di Montallegre = Signor D. Vincenzo d'Ippolito.

III. DISPACCIO.

Le Delegazioni non si estendano più delle cause civili esecutive, e di esigenza.

AVendo risoluto il RE per punto generale, che le Delegazioni non si estendano più del genere delle cause civili esecutive, e di esigenza, siccome già si ritrovava stabilito da altri Dispacci regali. Mi ha comandato S. M. partecipare a V. S. questa sua regal determinazione, affinchè il S. C. resti di quella informato, e così si osservi. Dio guardi a V. S. molti anni, come desidera. Palazzo a 29. di Luglio 1739. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente del Sagro Consiglio.

IV. DISPACCIO.

Determinazione consimile.

DAlla consulta della Camera di S. Chiara de' 18. del caduto Settembre ha il RE separata la controversia accesa tra la Casa Santa degl' Incurabili, ed il Consigliere D. Giuseppe Aurelio di Gennaro, de' quali la prima pretende che nella causa della eredità di D. Giuseppe Maria di Franco proceda il Consigliere Caporuota Marchese Castagnola Delegato di essa Regal Casa in vigore della Grazia, che dice fatta dal Re Filippo IV. nell' anno 1644.; ed in vigore di un decreto del Consiglio Collaterale del 1644.: ed il secondo, cioè il Consigliere D. Giuseppe Aurelio di Gennaro pretende che proceda il Consiglio di S. Chiara in virtù degli ordini del 1693., e degli anni susseguenti, colli quali fu ristretta la facoltà de' Delegati alle sole cause esecutive di esazione, e specialmente in virtù de' detti ordini rinovati, e replicati da S. M. Cattolica. In seguito mi comanda S. M. dire alle Signorie Vostre Illustrissime che si osservi la legge dello Augusto suo Padre, e che li Delegati procedano nelle sole cause esecutive, e di esazione. Palazzo 20. Novembre 1760. = Carlo Demarco = Signor Presidente, e Consiglieri della Camera di S. Chiara.

V. DISPACCIO.

Concedendosi la Delegazione anche compete il gravame nel Sagro Consiglio.

CHiede collo inglunto ricorso D. Nicola Maria Loffredo che il Consigliere Marchese D. Erasmo de Ulloa Severino proceda come Delegato nelle cause, che egli nel Consiglio di S. Chiara tiene contro D. Giuseppe Loffredo suo fratello, e nella quali ora procede da Commissario il detto Consigliere. In vista dice il RE, che concedendosi la Delegazione, anche compete alle parti il produrre lo appello nel Consiglio; e che questo sia lo stesso, che procedersi come Delegato, o come Commissario; e perciò non è venuto la M. S. a far la domandata Delegazione, e lascia che si proceda come Commessario in dette cause dal sudetto Consigliere. Ne prevengo V. S. Illustrissima di Regal Ordine, acciò disponga che ne stia colla intelligenza, e così si esegua. Palazzo 18. Novembre 1753. = Il Marchese Tanucci. Signor Marchese Presidente del Consiglio.

VI. DISPACCIO.

Le cause cominciate prima di darsi il Delegato, devonsi continuare in quelli Tribunali, dove erano introdotte.

AVendo il RE risoluto che tutte le cause del Principe d' Ischitella, le quali prima di darsegli per Delegato il Consiglier Avena si trovano introdotte presso il Reggente della Vicaria, o nella G. C., ovvero le Consiglio, ed a cui ha egli acconsentito, debbano continuarsi ne' rispettivi Magistrati, e che soltanto quelle cause che s' abbiano ad introdurre, che vi possono essere state dopo la destinazione del detto Delegato, si trattino nella cennata Delegazione. Ne prevengo V. S. Illustrissima d' ordine della M. S, acciò ne faccia consapevole il Consiglio per la esecuzione. Palazzo 23. Gennajo 1772. = Carlo Demarco = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

VII. DI.

VII. DISPACCIO.

Li Tribunali di Napoli devono dare le Suddelegazioni, e commesse alli Ministri, e Subalterni delle Provincie, ove devono disimpegnarsi le dipendenze. E dovendosi per giusta causa dare a' Ministri a Subalterni di altra Provincia, se ne deve far relazione al RE.

AVendo inteso il RE che dalli Tribunali di questa Capitale, e da' Ministri di quelli si commettono Subdelegazioni, e commesse particolari de' negozj ad alcuni Ministri Provinciali, li quali non sono della Provincia, dove si dee disimpegnare lo affare, che loro si incarica, dal che derivano varj sconcerti, per non poter li Ministri, a Subalterni di una Provincia andare ad esercitar giurisdizione in un'altra, privando gli Uditori, ed altri Uffiziali delle commesse, e Suddelegazioni lucrose, che possono avere nella propria Provincia, per darle ad altri fuori quella; con impedire ancora alli Vassalli di S. M. il potere sperimentare le loro ragioni, e richiamarsi ne' Tribunali da qualunque decreto, che possono fare li Suddelegati: poichè pubblicandosi li bandi per li Sindicati nella sola Provincia, dove lo Offiziale ha esercitato l'impiego, difficilmente possono averne notizia coloro, li quali in altra Provincia abbiano ricevuti aggravj dalli Suddelegati. Ha risoluto S. M. che li riferiti Tribunali di questa Capitale si valgano rispettivamente per le Delegazioni, e commesse de' Ministri, e Subalterni delle Provincie, ove stan situate le Città, e Terre, nella quali debbono disimpegnarsi le dipendenze; e che questo medesimo regolamento si pratichi per li Ministri particolari di qualsivoglia Tribunale in riguardo alle loro Suddelegazioni, ed incumbenze. E stimando in alcun caso per ragion di sospezione, o altra particolar circostanza, commettere alcuna dipendenza a Ministri, a Subalterni di altra Provincia, ne facciano relazione a S M., affinchè resti in tale intelligenza. E di suo Regal Ordine lo avviso a V. S. col Tribunale della Camera della Summaria per il suo compimento. Dio guardi a V.S. molti anni, come desidero. Palazzo a 2. di Maggio 1741. = D. Giovanni Brancaccio = Signor D. Luigi Paternò.

VIII. DISPACCIO.

Il Ministro Suddelegato dee dar conto al suo Delegante; ma qualora la esecuzione di qualche decreto inferisse danno irreparabile, o importasse atto irretrattabile, possa in tal caso il Tribunale dare l'opportuno riparo, e riferire al Delegato.

INformato il RE de' disordini, e pregiudizj, che possono nascere alla parti litiganti dal non volere i Ministri che hanno Delegazioni, far parola in *Aula*, in caso di gravame, pretendendo che il gravante abbia obbligo di ricorrere al Delegante. Ha risoluto, e comanda che nelle cause, nelle quali procede il Ministro, come Suddelegato, debba dar conto de' suoi decreti al Delegante; ma qualora la esecuzione di qualche decreto inferisse danno irreparabile, o importasse atto irretrattabile, possa in tal caso la Udienza dare quel riparo, che stimerà opportuno, e riferire al Delegante. Napoli 10. Luglio 1762. = Carlo Demarco = Signor Preside, e Udienza di Cosenza.

IX. DISPACCIO.

Dalli decreti del Suddelegato per gli affari di Soprintendenza, si può produrre il verbum faciat *ne' Tribunali.*

USando sempre la Maestà del RE nostro Signore del pietosissimo animo verso de' suoi fedelissimi Vassalli, e per rilevarli da maggiori dispendj, anzi non permettere che siano defatigati, ha comandato con Regal Dispaccio per Segreteria di Stato e di Azienda della data de' 15. del caduto, che dovessi io, come Soprintendente Generale, destinare le Udienze Provinciali per Suddelegate, le quali dovranno commettera, e dar corso al gravame del *verbum faciat* in Tribunale delle providenze, e decreti che proferiranno nelle cause i Suddelegati particolarmente destinati da me medesimo per gl' interessi, che si amministrano sotto il governo di questa Regale Soprintendenza stessa, nella forma regolare, e ne' termini che competono, quante volte le parti volessero produrla. Quindi comunicando a V. S. Illustrissima una tal regal determinazione, e delegandosi da me codesta Regia Udienza, come speciale Suddelegata, ne disporrà colla medesima lo adempimento in conformità di quanto di sopra. Ed al solito mi raffermo. Napoli 1. Ottobre 1764. = Giovanni Goyzueta = Signor Preside di Cosenza.

X. DISPACCIO.

Si aboliscono li Delegati, e Commessarj generali de' privilegj de' Baroni.

AVendo il RE sentito che si facciano a' Consiglieri delle commesse per farsi osservare i privilegj Baronali. Mi comanda dire a V. S. Illustrissima che rivochi tutte le commesse, che fossero di privilegj Baronali, a che tali materie si lascino ne' loro casi particolari alla ispezione delle Udienze, e della G. Corte, e dia conto distinto di quelche avrà fatto in esecuzione di tal ordine, che si è sempre dato, e non è stato mai eseguito. Palazzo a 31. Marzo 1757. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

Delli Commessarj Generali delle Arti.

I DISPACCIO.

Li Commessarj Generali delle Arti procedono solamente nelle cause esecutive, e in quelle, nelle quali ha luogo l'azione edilizia, redibitoria, e quanti minoris.

PAssato nella intelligenza del RE tutto ciò, che V. S. Illustrissima come Commessario dell' Arte de' Maniscalchi ha rassegnato circa la competenza col Reggente della Gran Corte, nel procedere nella causa dello scambio del cavallo di D. Felice Maria Colonna. Sua Maestà mi ha comandato dirle che si astenga da procedere in tal causa; e che da oggi in poi soltanto proceda nelle cause esecutive, le quali sorgono tra gl' Individui de' Maniscalchi, ed in quelle di contrazioni di cavalli, e di altri animali di spezie simili, ove può entrare fraude, occultandosi il vizio, che hanno; e in quelle cause, nalle quali ha luogo l'azione edilizia, redibitoria, e *quanti minoris*. Palazzo a' 11. di Gennaro del 1777. = Carlo Demarco = Signor Consigliere D. Francesco Mastellone.

II. DISPACCIO.

Per intelligenza di questo Regal Ordine, il RE dichiara che il procedimento delli Commessarj Generali delle Arti non si restringa alli giudizj meramente esecutivi, ma di commesse generali delle Arti, e di altri simili Ceti, le quali sono annesse alle sedi di ciascuno Ministro. Onde possono procedere anche in queste tali cause, ancorchè richiedessero impartizione di termine.

HO fatto presente al RE la relazione di V. S. Illustrissima circa la causa tra D. Ignazio Palomba, col Marchese di Cerreto, per la vendita di un pajo di cavalli fatta dal Palomba al Marchese, nella quale causa Ella come Commessario Generale dell' Arte de' Maniscalchi, stante la sovrana risoluzione de' 11. di Gennaro limitativa della sua facoltà, ha dubitato se possa procedere con termine, di cui abbisogna la insorta quistione: Se, trovato un cavallo bolzo, abbia luogo l'azione redibitoria dopo lo elasso di quaranta giorni dal contratto fatto in amicizia. E S. M. mi ha comandato rescriverle cha continui a procedere nella detta causa, o che abbisogni il termine, o nò: poichè, non trattandosi di Delegazione, che si restringe a' giudizj meramente esecutivi, ma di commesse generali delle Arti, e simili Ceti, che sono annesse alle sedi di ciascuno Ministro, per antico sistema, e polizia del Consiglio, il procedimento appartiene al Commessario Generale, ed a' successori. Polizia, e sistema necessario, che nasce dallo spirito delle precedenti Regali disposizioni, a motivo di non trasferirsene la cognizione ad altri Ministri non informati delle regole, e canoni di quelle Arti, e mestieri, di cui non si trovano Commessarj: la qual cosa produrrebbe disservizio alla giustizia, e alli sudditi, e potrebbe produrre sconvolgimento di giudizj, e di decisione; obbietto, che si ebbe presente nel Dispaccio de' 11 Ottobre del 1633., diretto al Presidente del Consiglio Reggente Valenzuola. Palazzo a' 7. di Giugno del 1777. = Carlo Demarco = Signor Consigliere D. Francesco Mastellone.

Delli Mastri di Fiera, e di loro Giurisdizione.

I. DISPACCIO.

Si confermano le altre Regali determinazioni, ciò è. Che li Mastri di Fiera possono procedere nelle cause di Fiera nella maniera costumata per tali cause. E rispetto a quelle, che non sono di Fiera, ma della ispezione della Giurisdizione ordinaria, possono procedere allora quando siavi istanza delle parti che si proceda in tempo di Fiera; con osservarsi le formalità del giudizio nella maniera, che si tratterebbero nelle Corti Locali, alle quali si debbono restituire li processi terminata la Fiera.

PEr le controversie da V. S. suscitate con cotesto Mastro di Fiera, S. M. ha comandato alla Udienza di far eseguire la sovrana risoluzione de' 8. di Luglio del 1761., per punto generale comunicatole nel 1763., con la quale fu ordinato che il Mastro di Fiera possa procedere nelle cause di Fiera nella maniera costumata per tali cause. E rispetto a quelle, che non sono di Fiera, ma o introdotte nella Corte Locale, o nate in tempo di Fiera, e della ispezione della Giurisdizione ordinaria, posse procedere solo ove siavi istanza delle parti che si proceda in tempo di Fiera, con che si osservino tutti li termini, e le formalità del giudizio nella maniera, che si sarebbero trattate nella Corte medesima; alla quale si restituiscano li processi, terminata la Fiera. E dopo avere la M. S. così ordinato alla Udienza, comanda che V. S. ubbidisca, perchè altrimenti la farà castigare. E che, se abbia poi ragioni fondate, e non capricciose, le rappresenti, perchè la M. S. le farà attentamente esaminare. Napoli a' 24. di Agosto del 1776. = Carlo Demarco = Al Governatore di Lanciano.

II. DISPACCIO.

E' di particolare ispezione della Regia Camera della Sommaria le esame di doversi o nò accordare le Fiere, e Mercati ne' Luoghi del Regno.

ESsendo di particolare ispezione della Sommaria lo esame di doversi o nò accordare le Fiere, e Mercati ne' Luoghi del Regno; rimetto di Regal Ordine a V. E. le rappresentenza del Consigliere Caruso per la rinovazione delle Fiere, e Mercati in Accumoli, a ciò si serva farne lo uso conveniente. Palazzo a' 22. di Agosto del 1778. = Carlo Demarco = Signor Marchese Goyzueta, Segretario di Stato per lo Ripartimento di Azienda, e Commercio.

III. DISPACCIO.

Si confermano con altro Regale Dispaccio. E si aggiunge che li Mastri di Fiera possono domandare alle Corti Locali li processi di quelle sole cause, per le quali vi sia istanza delle parti che si proceda in tempo di Fiera. E siccome li Mastri di Fiera per le cause di Fiera possono procedere col voto di quello Assessore, che vogliono; così per le cause appartenenti alla Giurisdizione delle Corti Locali debbono procedere col voto dell' ordinario Assessore di quelle.

PEr le due Fiere di S. Donato, e di S. Martino, che si celebrano nelli mesi Agosto, e Novembre, di ogni anno in Barletta, essendo insorte contesa giurisdizionale tra quella Corte Regia, e D. Baldassarre del Giudice Possessore di quello Uffizio di Mastro di Fiera; il RE, informato di tutto l' occorrente, si è uniformato al sentimento delle Signorie Vostre Illustrissime, fondato su la regale risoluzione dell' anno 1761. presa per lo Mastro di Fiera dello Stato di Gifoni. E perciò vuole, e comanda, che nelle dette due Fiere, che si fanno in Barletta ne' mesi Agosto, e Novembre, il Mastro di Fiera debba procedere in tutte le cause, così per quelle, che nascono in tempo della Fiera, come per quelle della Corte. Con la distinzione però, che in quelle nascenti in Fiera proceda col metodo solito della Fiera medesima; ma in quelle poi, che sono radicate nella Corte, così civili, come criminali, debba procedere *juris ordine servato*, col metodo regolare della Corte, come se nella stessa Corte trattar si dovessero. Con la dichiarazione però, che ciò abbia luogo in quelle cause solamente, per le quali le parti fanno istanza che si proceda in tempo di Fiera; e che perciò non sia permesso in tal tempo al Mastro di Fiera il potersi prendere indistintamente tutti li processi delle cause radicate nella Corte, ma con le debite cautele quelli soltanto, ne' quali le parti fanno istanze che si proceda in tempo di Fiera; e che, finito tal tempo, si restituiscano alla Corte. E finalmente, che il Mastro di Fiera, come ha la facoltà di valersi nelle cause di Fiera di quello Assessore, che a lui piace; così per le cause di quella Regia Corte, ne' periodi della Fiera, sia tenuto avvalersi di quel Giudice Regio per suo Assessore. Di Regal Ordine partecipo alle Signorie Vostre Illustrissime quella sovrana determinazione, a ciò ne dispongano la osservanza. Palazzo a' 24. di Ottobre del 1770. = Carlo Demarco = Signori della Camera di Santa Chiara.

Degli Arbitri.

I. DISPACCIO.

Nel compromesso necessario si accorda agli Arbitri la sola quinta parte della trigesima.

INformato il RE di essersi introdotto abuso di esigersi dagli Arbitri le intera trigesima contro la troppo chiara disposizione della Prammatica prima *de Arbitris*, colla quale agli Arbitri nel compromesso necessario si accorda la sola quinta parte della trigesima. E scandalizzata S. M. di questo rilasciamento del Ministro Togato de' tempi scorsi; mi comanda dire a V. S. Illustrissima, ed al Consiglio, che osservi esattamente la detta Prammatica della quinta parte della trigesima, Palazzo a 20. di Maggio del 1752. = Carlo Demarco = Sig. Marchese Presidente del S. C.

II. DISPACCIO.

Quando il RE dispensa alli Ministri che possano essere Arbitri in una Causa, aggiunge la condizione: purchè non si esiga da essi la trigesima.

PRecedente supplica, che han fatta al RE il Principe di Torella, ed il Marchese di Bella suo fratello, si è servito ordinare e concedere la dispensa al Consigliere D. Giovanni Antonio Castagnola, affinchè amichevolmente proponga per aggiustamento tutte le controversie, che possano sussistere tra li ricorrenti sopra la eredità, e successione del defunto Principe di Torella di loro fratello. Con prevenzione che il detto Ministro non possa esigere la trigesima. E S. M. mi comanda prevenirlo a V. S. Illustrissima per sua intelligenza. Palazzo a 21. di Giugno del 1740. = Bernardo Tanucci. Signor Presidente del S. C.

III. DISPACCIO.

Si permette al Ministro Arbitro un regalo, purchè non si uguagli alla trigesima.

LA Università di Solofra, a riguardo di essersi terminate le differenze, le quali per cause d' interesse, teneva la supplicante col Duca di Gravina, per mezzo di V. S. Illustrissima ha supplicato collo aggiunto memoriale al RE, che si serva permettere, che V. S. Illustrissima possa ricevere dalla esponente la trigesima, o qualche ricognizione. E dando S. M. in vista di quello a V. S. Illustrissima il permesso di che posse ricevere un regalo che non sia trigesima, nè abbia valore simile alla trigesima. Mi ha comandato che lo partecipi a V. S. Illustrissima, affinchè stia in quella intelligenza. Palazzo a 15. di Marzo del 1743. = Bernardo Tanucci. Signor Capo di Ruota Maggiocco.

Della incompetenza del Giudice, e delle sospezioni.

I. DISPACCIO.

L' eccezione dell' incompetenza del Giudice ne' giudizj esecutivi si dee opporre subito che uno è chiamato in giudizio: nelli giudizj ordinarj dopo il decreto di termine, eccetto i locati, li quali hanno tempo di opporla.

Essendo il RE venuto nel conoscimento delle contenzioni, strapazzi, e dispendj, che soffrono frequentemente i litiganti per l'eccezione, che anche talvolta da una delle parti maliziosamente si oppone dell' incompetenza del Giudice, dichiara la M. S. che ne' giudizj esecutivi l' incompetenza del Giudice si dee opponere subito che taluno è chiamato in giudizio, perchè l' azione di chi lo chiama nasce *ex stipulatu*, come dicono i DD.; e che ne' giudizj ordinarj può allegarsi immediatamente dopo che da' Giudici s' interpone il decreto di termine nella causa, che sta in luogo di contestazione della lite; E mi ha comandato far note a V. S. Illustrissima queste sue Sovrane dichiarazioni per intelligenza e governo della Camera della Summaria, prevenendole, che colle medesime non si pregiudica il foro delli locati, li quali hanno bastante tempo nell' uno e nell' altro giudizio di opporla, ed esser quindi rimessi al loro Giudice competente. Palazzo 2. Febbrajo 1769. = Gioj Goyzueta. = Signor Cavalcanti. E a 28. Gennaro 1769. al Presidente del S. C.

II. DISPACCIO.

Il RE comanda che si osservi esattamente la Prammatica 7. de suspicionibus Officialium, cioè che li Giudici non debbano votare nelle Cause di litiganti, de' quali li di loro congiunti sono Avvocati.

Informato il RE nostro Signore, che nella Causa pendente nel Consiglio tra 'l Duca di Popoli, il Marchese di Santeramo, il Monte della Misericordia, ed il Principe di Avellino, si fece scrupolo il Consigliere Ulloa d' intervenire, perchè D. Pietro Ulloa suo nipote *ex fratre* era Avvocato del Principe di Avellino; e che essendosi esaminato questo scrupolo, fu decretato che non dovesse aver luogo col motivo che quantunque nella Prammatica 7. *de suspicionibus Officialium* sia stabilito, che li Giudici non devono votare nelle cause di cui li loro congionti sono Avvocati de' medesimi litiganti, ma ben anche nelle altre di loro cause; nulla però di manco non si sia mai osservato il disposto della premenzionata prammatica. Ha ordinato che si osservi la prammatica 7. *de suspicionibus*, la quale non è stata dalla Sovranità espressamente abrogata. Di ordine Sovrano prevengo a V. S. Illustrissima questo sovrano comando, affinchè disponga che il Consiglio lo esegua. Portici a 21. di Giugno del 1755. = Il Marchese Tanucci = Signor Presidente del Consiglio.

III. DISPACCIO.

Se un congiunto di un Ministro sia Avvocato di tutte le parti litiganti, non milita lo scrupolo che mai si facesse il detto Ministro.

Vuole il RE che il Consiglio osegua il suo decreto con cui disse *scrupulum non militare* rispetto all' intervento del Marchese Ulloa nella causa ivi pendente tra il Principe di Avellino col Monte della Misericordia, Marchese di S. Eramo, e Duca di Popoli. Però tal decisione s' intenda per il solo motivo che D. Pietro Ulloa ritrovasi Avvocato nelle cause di tutti i sopradetti litiganti, onde viene a cessare qualunque sospezione nel Ministro, Palazzo 17. Aprile 1756. = Bernardo Tanucci. = Al Signor Presidente del S. C.

IV. DISPACCIO.

Un Ministro il quale fosse deputato per consigliare e regolare una persona, o famiglia, non può intervenire a votare nelle cause della medesima.

Dalla Consulta del Consiglio delli 29. dello andato Maggio il RE ha sentito che il Consigliere D. Francesco Carfora si abbia fatto lo scrupolo d' intervenire non solo nella decisione dello scrupolo, che si ha fatto il Consigliere Marchese Ulloa nella causa tra la Università di Pietraroja, e la Università di Morcone e Cerceto per causa dello interesse, che ha nella causa il Principe di Colobrano possessore di Morcone, ma ancora in tutte le cause del detto Principe, e specialmente in quella, che ha coll' Università di Morcone; poichè esso Consigliere Carfora è stato destinato Consigliere del detto Principe di Colobrano. In seguito mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima, ed al Consiglio, che dee aver luogo lo scrupolo del Consigliere Carfora, e non dee intervenire nella causa dello scrupolo del Consigliere Marchese Ulloa, nè nelle altre, dove ha interesse il Principe di Colobrano: poichè si deve riputare come parte interessata, essendo esso Consigliere Carfora destinato Consigliere del suddetto Principe di Colobrano. Portici a 13. di Giugno del 1738. = Bernardo Tanucci. = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

V. DISPACCIO.

Le cause di sospezioni ne' Tribunali si devono decidere almeno con tre votanti.

In risposta della relazione di V. S. Illustrissima de' 22. del corrente, con cui ha implorato l' oracolo del RE su 'l dubbio insorto, se col numero di due Ministri, cioè di un' Uditore, e dello Avvocato Fiscale, possa procedersi da cotesto Tribunale nella causa della ricusazione di cotesto Capo di Ruota Pacari, e di cotesto Uditore D. Nicola Piccioli, proposta da D. Francesco Dattilo nella causa della nuova elezione de' Governatori del Ceto nobile di cotesta Città. Sua Maestà mi comanda rescrivere a V. S. Illustrissima esser sua regal volontà e mente, che le cennate ricusazioni si decidano dal numero di tre votanti, non essendo opportuno il numero di due soli Ministri, collo Uditore, e Fiscale, e coll' Avvocato de' Poveri; e qualora questo sia sospetto, col Governatore, e Giudice di cotesta suddetta Città; e quando anche costui sia sospetto, con uno degli Avvocati di costì, a tenore della regale Costituzione del 1738. E così eseguirà V. S. Illustrissima. Napoli a 26. di Giugno del 1752. = Carlo Demarco = Signor Preside di Cosenza.

VI. DISPACCIO.

Le cause per le quali si possono allegare per sospetti gli Avvocati Fiscali sono due, o di nimicizia capitale, o quando vi è interesse proprio de' medesimi.

Si dichiara ancora la maniera, colla quale si trattano le cause di sospezioni.

Avendo il RE inteso, che dal Tribunale della Camera della Sommaria, e dal Presidente della medesima D. Carlo Onufrio Buglio, precedente istanza del Principe di Francavilla, e per puro sfogo delle sue private passioni, si sia passato a dare per sospetto in tutte le sue cause D. Damiano Romano Avvocato Fiscale della Udienza di Lecce, con notificarglisi tal ordine in mezzo di una pubblica strada con lettera aperta del detto Presidente consegnata alle Parti le quali pretendevano provocare la modestia del detto Ministro con notificargli un' ordine in pubblico, dopo averlo manifestato a tutta la Città: quando per inconcussa disposizione di legge non si possono allegare per sospetti gli Avvocati fiscali, se non in due casi, o di avere il Ministro nemicizia capitale con chi lo allega per sospetto, o quando nella causa del Fisco va unito lo interesse della propria roba del Ministro; oltre di non essere la Camera della Summaria Giudice competente per riconoscere le cause di ricuse, che si danno alli Ministri delle Regie Udienze, essendo il detto Tribunale unicamente istituito per giudicare le dipendenze concernenti di Regale Patrimonio, senza procedere in altre, se non in quelle, nelle quali il Fisco del medesimo Patrimonio è attore, o reo, o autore lodato; conoscendosi nella detta lettera del Presidente un' equivoco di parola, che sono di non doversi il detto Avvocato Fiscale ingerire nella dipendenza che ha il Principe colla Università di Casalnuovo, senza specificare in che consista la dipendenza; aggiungendosi che essendo quasi sempre le sospezioni per isfogo della privata vendetta, non si possono proporre se non dopo passato il termine di quaranta giorni, ne' quali il Ministro abbia incominciato a procedere in alcuna causa, essendosi passato ancora ad eseguire un tal atto di sospezione contro il disposto delle leggi del Regno, e contro

tro

tro la forma della inconcussa pratica de' Tribunali, cioè che proponendosi capi di sospezione contro un Ministro, o si sono ributtati, o sa sono stati ammassi, è stato solito dirsi : *Ostendantur capita*, e si sono originalmente mandati dal medesimo Ministro, affinchè potesse rispondere, e dare li suoi discarichi. E finalmente che dovendosi allegare un Ministro per sospetto, si dovea allegare nel medesimo Tribunale in cui presiede, e non in altro, secondo si pratica in questa Capitale: non potendosi allegare per sospetto un Ministro di Vicaria nel S. C., ed un Consigliere nella Camera di S. Chiara. Mi comanda S. M. dire per mezzo di V. S. Illustrissima al Tribunale della Camera della Sommaria che dica per qual motivo ha proceduto a ordinare all' Avvocato Fiscalo della Udienza di Lecce che non s' ingerisca in tutte le cause, nelle quali abbia interesse il Principe di Francavilla, rappresentandolo per questa via, affinchè S. M. possa risolvere il conveniente. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo a 26. di Luglio del 1741. = D. Giovanni Brancaccio = Signor D. Lodovico Paternò Luogotenente della Sommaria.

VII. DISPACCIO.

Essendo ricusati per sospetti li Luogotenenti delle Doganelle di Apruzzo, si ordina che le cause, nelle quali si sarà proposta la sospezione, si trattino avanti li rispettivi Governatori generali di quella.

CONformandosi il RE col parere, che la Camera gli ha manifestato con consulta de' 21. di Giugno passato sù la rappresentanza del Governatore Generale dalle Doganelle di Apruzzo nel ripartimento di Chieti D. Giovanni Tomaso d' Agostino, in cui ha sollecitato che gli si prescriva il modo di condursi ne' casi di ricusa di alcuno de' Luogotenenti di qualle della sua Giurisdiziona. Si è degnato S. M. deliberare, a comandare che le cause, nelle quali furono ricusati li Luogotenenti delle Doganelle suddette, si esaminino, trattino, e decidano avanti li rispettivi Governatori generali di qualle, senza che dalli medesimi si possa da oggi innanzi destinare altro Luogotenente nel luogo dalla Residenza del ricusato, siccome si è praticato per lo passato, senza il permesso di S. M. E di suo Real Ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima per intelligenza sua, e della Camera; nel medesimo tempo, che si danno li corrispondenti di questa sovrana deliberazione alli Governatori generali. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo a 3. di Luglio del 1760. = Giulio Cesare di Andrea = Signor Marchese Cito Luogotenente della Sommaria.

VIII. DISPACCIO.

Quando li Ministri nel giudicare le cause di sospezioni commettono una notoria irregolarità, il RE suole ordinare che si vegga ex integro *la sospezione da un' altro Tribunale.*

AVendo il RE ponderata la supplica della Principessa di Castiglione di rivedersi nella G. Corte civile il decreto interposto dalla Udienza di Cosenza collo intervento di uno Avvocato assunto Giudice della medesima nella sospezione che per la causa che ha col Barone di Pittarella, diede essa Principessa all' Uditore Macrone, e collo stesso decreto della Udienza, fu rigettata, ha veduto la M. S. che la Udienza ha proceduto contro il disposto della regale Costituzione, chiamando gli Avvocati a votare in una causa, che non era di servitù. Non ha perciò alcuna ragione della decisione fatta, la quale la reputa, come se non vi fosse stata; e perciò restando ferma la disposizione della prammatica 15. *de suspicione Officialium*, vuole che la G. Corte vegga *ex integro* tale sospezione. Ne prevengo a V. S. Illustrissima di Regal Ordine, acciò disponga che la Gran Corte così esegua. Palazzo a 9. di Agosto del 1766. Carlo Demarco = Signor Duca di Cerisano Reggente della G. C. della Vicaria.

IX. DISPACCIO.

Nelle sospezioni che si danno a' Ministri, essendo tre li Votanti, devono essere tutti uniformi.

ESsendo ricorsi al RE il Conte di Conversano, e D. Carlo Acquaviva esponendo che avendo dato per sospetto il Consigliere Capecelatro nella ricusa del Consigliere D. Giovanni Pallante per la nota causa col Principe della Rocca, è stata la sospezione rigettata, e liberato al Fisco il deposito contro le leggi, e la pratica, essendosi da uno delli tre votanti discrepato. La Maestà Sua in vista mi comanda rescrivere a V. S. Illustrissima e al Consiglio, che vuole che nelle sospezioni che si danno in Consiglio, se accade che sieno tre li Votanti, debbano essere tutti uniformi; ed in conseguenza mi comanda che si tratti *ex integro* la sospezione allegata contro il Consigliere Capecelatro. Palazzo a' 16. di Luglio del 1767. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

X. DISPACCIO.

Per le sospezioni de' Governatori così Regi, come Baronali, non si richiede deposito.

GIusta il parere di cotestà Regal Camera ha il RE fatto intendere per mezzo del Preside, all' Avvocato de' Poveri di Ariano di non aver deferito alla di lui domanda, che per le sospezioni della Regia Corte di Ariano si osservi lo stesso che si pratica colli Ministri Provinciali per lo deposito da farsi. Ne avviso di suo Real comando le SS. VV. Illustrissime per di loro intelligenza. Palazzo a' 10. di Settambre del 1768. = Carlo Demarco = Signori Presidenti, a Consiglieri della Regal Camera.

XI. DISPACCIO.

Allegandosi per sospetto un Subalterno, si devono pagare le Diete vacate, e fare il deposito delle vacande.

HA veduto il RE la relazione delle SS. VV. Illustrissima in data de' 24. del passato mese, nella quale dicono di aver decretato che non si ammettessero le ricuse de' Subalterni di cotesta Udienza, se non pagate le diete vacate, e fatto il deposito di quelle che dovrebbero vacare. E mi comanda S. M. in risposta dirle, che resta inteso. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 7. di Aprile del 1742. = D. Bernardo Tanucci = Signori Presidanti, e Uditore di Cosenza.

XII. DISPACCIO.

Allegandosi per sospetto lo Scrivano della Causa, colui che allega la sospezione, dee dare il giuramento, altrimenti la suspezione non ha luogo.

HA inteso il RE tutto ciò che il Consiglio ha rappresentato su'l ricorso del Procuratore di D. Giuseppe Antonio Madonna, e D. Innocenza Virerdi, con cui si dolse di non essersi voluto rimovere lo Scrivano Andrea Carofalli dato per sospetto con giuramento nella causa, ch' espose tre li suoi principali con D. Francesco Varolla, e D. Maria Romano. E quindi mi ha comandato dire al Consiglio, che vuole che si osservino le Leggi, che si obblighi il litigante a dare il giuramento, a non dandosi, allora non si abbia conto della sospeziona. Ne prevengo di Regal Ordine V. S. Illustrissima per intelligenza del Consiglio, e per la esecuzione. Palazzo a' 26. di Ottobre del 1771. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

XIII. DISPACCIO.

Quando il litigante si abusa del giuramento, proponendo contro lo Scrivano della Causa una ricusa calunniosa, la ricusa non ha luogo.

HA esposto al RE lo Scrivano Pasquale Gristina che per avere impedito al Prete D. Muzio Britti di ottenere una liberazione, per sorpresa è stato ricusato; e chiede quindi ributtarsi una ricusa si calunniosa. S. M. mi ha comandato rimettere il di lui ricorso a V. S. Illustrissima, acciò il Consiglio vegga con attenzione se il supplicante sia ricusato per aver fatta la sua obbligazione, invigili sù lo abuso del giuramento in questa materia; e bisognando superiore provvidenza rispetto allo Ecclesiastico, lo dica. Palazzo a' 17. di Luglio del 1773. = Carlo Demarco = Signor Marchese Cito Presidente del Sagro Consiglio.

Degli Avvocati, e Procuratori.

I. DISPACCIO.

Gli Avvocati non possono accettar cause, nelle quali votano li Ministri di loro parenti.

INformato il RE che D. Gennaro Colonna abbia eletto per suo Avvocato D. Gennaro Carissimo nella causa, che ha col Principe di Stigliano suo fratello nella Ruota del Marchese Fraggianni, ove risiede il Consigliere Cimino stretto congionto del suddetto Carissimo; quando colla Prammatica 16. *de suspicionibus offic.* sta espressamente proibito allo Avvocato lo accettare l'avvocazia di quelle cause, ove votano li di loro parenti. Mi comanda dire a V. S. Illustrissima che si osservi esattamente la legge da tutti li Ministri ancora, e che ella avvisi se si contravenga, e chi contravenga. Portici alli 26. di Ottobre del 1777. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

II. DISPACCIO.

Le Tasse degli Avvocati, e Procuratori si facciano da' Commessarj.

AVendo il RE risoluto che le tasse delle fatiche degli Avvocati, e Procuratori si facciano dalli rispettivi Commissarj, e non più dagli Avvocati; e che nascendo dispute, si propongano nel rispettivo Tribunale. Mi comanda significarlo a V, S. Illustrissima, affinchè disponga che così si esegua. Portici alli 10. di Maggio del 1778. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente del Sagro Consiglio.

III. DISPACCIO.

Li figli, e li congionti in secondo grado de jure Canonico *delli Sopraintendenti delle Università non possono essere Avvocati delle medesime.*

IL RE non vuole che li figli, nè li parenti in secondo grado *de jure Canonico*, de' Sopraintendenti della Università possano essere Avvocati delle medesime Università. E mi comanda prevenirne V. S. Illustrissima, affinchè disponga che si esegua nel Consiglio questo sovrano comando. Portici alli 22. di Aprile del 1756. Il Marchese Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

IV. DISPACCIO.

Mancando il Procuratore nel difendere le causa del suo Principale è condannato a soddisfargli tutte le spese, danni, ed interessi, colla proibizione di non più esercitare l'uffizio.

SOddisfacendo la G. C. a' comandi datile, riferisce con carta de' 4. dello scorso Marzo, che non essendosi fatte parti in giudizio dal Procuratore di D. Cesare Vicinanza di Montecorvino, siansi contro lui spedite lettere esecutoriali per doc. 663. ad istanza del Dottor Fisico Francesco Jorio per cura, che non merita mercede sì grande. Mi comanda il RE dire a V. E. disponga, che essendo vera la colpa del Procuratore del Vicinanza, si astringa esso Procuratore a pagare tutte le spese, e danni della esecuzione, e non possa più esercitare; e che la causa delle fatiche del Medico si faccia di nuovo interamente dalla G. C., la quale abbia a dar conto di ciò che avrà fatto. Palazzo a' 19. di Maggio del 1750. = Bernardo Tanucci = Signor Reggente della Gran Corte della Vicaria.

V. *Non si possono ammettere ne' Tribunali di Napoli ad esercitare la uffizio di Procuratore, se non coloro li quali saranno prima esaminati ed approvati, e presenteranno la fede della Matricola sottoscritta dal Segretario del S. R. C.*

TRovandosi dalle Regie Prammatiche ordinato che soltanto possano esercitare lo uffizio di Procuratore ne' Regj Tribunali coloro, li quali siano prima esaminati, ed approvati dal S. C., e che li Mastrodatti di tutti li Tribunali non ammettano nessuna Procura senza la solita fede della di loro matricola sottoscritta dal Segretario del detto S. C., affinchè li litiganti non ricevano danno, e vengano pregiudicati dalla inesperienza di tali non approvati al detto uffizio, da' frequenti ricorsi a noi fatti siamo venuti in cognizione che contro la disposizione delle sudette prammatiche così li Mastrodatti, come li Scrivani del S. C. con gravissimo abuso ricevono indifferentemente le procure, che a essi sono presentate, senza vedere se il Procuratore costituito sia stato dal S. C. approvato, e senza forsi esibire a tal'effetto la fede della matricola. Ordiniamo pertanto col presente a tutti li sudetti Mastrodatti, e Scrivani del S. C., che da oggi avanti non ammettano nessuna Procura, se nello stesso tempo non venga a essi esibita la fede del Segretario del S. C., che il Procuratore costituito sia stato esaminato e approvato, sotto la pena a' Mastrodatti di docati dieci, e agli Scrivani di docati cinque per ciascuna volta, a beneficio del Regio Fisco. E rispetto alle Procure per lo tempo passato già ammesse, sotto le medesime pene non procedano nella causa col Procuratore, che non esibisce la fede della sua matricola. Napoli li 26. di Gennaro del 1762. = Giuseppe Romano Presidente = Francesco Porcelli Segretario del Sagro Consiglio.

VI. DISPACCIO.

E' lecito alli litiganti mutare l'Avvocato, e Procuratore ad lites *sempre che vogliono.*

HO proposto al RE lo annesso memoriale de' Creditori del Patrimonio del fu Principe di Castelfranco, e del fu Duca di Cerisano, in cui rammentando li motivi, onde non intendono che il Dottor Gennaro Vatigliano gli assista in qualità di Avvocato, e Procuratore per lo avvenire, chiedono che non si faccia più intervenire nelle di loro cause; le quali si bene si trattano dal nuovo Avvocato, e Procuratore. E la M. S. in vista mi ha comandato dire a V. S. Illustrissima, e al Consiglio, che dia su tale supplica la provvidenza di giustizia. Nella prevenzione che la elezione del Difensore essendo di diritto libero de' litiganti, non debbonsi perciò costoro obbligare a farsi difendere da chi a loro non piace. Palazzo a' 27. di Marzo del 1773. Carlo Demarco = Sig. Marchese Presidente del Consiglio.

VII. DISPACCIO.

Gli Avvocati, e Procuratori del Ceto de' Locati della Regia Dogana di Foggia, dovendosi per giusta causa rimovere, o in caso di vacanza, si ordina che si eleggano dalli Deputati generali, e particolari delle Locazioni, in presenza del Presidente Governatore della prefata Regia Dogana.

PRopostasi al RE la controversia sorta fra li Deputati della Generalità de' Locati di Foggia cogli Avvocati, e Procuratore che il Ceto tiene con onorarj stabiliti in questa Capitale, sostenendo li primi avere facoltà di rimuoverli, quando lo interesse della Generalità così richiegga, e pretendendo gli ultimi che ciò non possa effettuirsi se non se con piena cognizione di legittime e giuste cause, applicando rispettivamente, e l'una parte, e l'altra al senso proprio le risoluzioni a questo proposito prese dal RE Cattolico. Ha S. M. determinato, in vista della Consulta umiliatagli dalla Camera a' 31. di Agosto prossimo passato, che si esegua puntualmente il disposto dal suo Augustissimo Padre colla Regale risoluzione del giorno 10. di Maggio del 1747., cioè che purchè vi sia legittimo motivo per cambiare Avvocati, e Procuratore, o in caso di vacanze destinarsi altri, si convochino in presenza del Presidente Governatore della Regal Dogana li Deputati generali, e li particolari delle altre locazioni che si trovassero in Foggia, per procedere alla nuova elezione; senza alterarsi l'ordinato da S. M. Cattolica toccante al numero degli Avvocati, o Procuratore, e colla provisione annuale, che li medesimi dovranno godere. Sia dunque a V. S. Illustrissima di notizia e governo, e d'intelligenza della Camera, nel tempo stesso che il consimile avviso colla data di oggi si è passato al Governatore di Foggia D. Gennaro de Ferdinando. Palazzo a 14. di Settembre del 1762. = Giovanni Goyzueta = Signor Marchese Cito Luogotenente della Summaria.

VIII. DI-

VIII. DISPACCIO.

Gli Avvocati, e Procuratori de' Luoghi Pii non possono essere ammossi senza giusta causa.

GLi Amministratori del Monte de' Morti, e dello Spedale di Cava pretendendo la rimozione del Dottor D. Baldassarre Imbimbo dalla carica di Avvocato di tal pio luogo, non recarono nella Delegazione della Regal Giurisdizione, dove prima fu agitata la controversia, niun giusto motivo della rimozione, e sostennero soltanto, che queste rimozioni dipendino dall'arbitrio di loro. Ma fattasene rappresentanza, considerò il RE, che dove si tratta di luoghi pii, gli Amministratori non han da far uso di questo arbitrio, se non con prudenza, e moderazione, sì perchè sono essi non già Padroni, ma semplici Amministratori di que' beni, e seguentemente sono obbligati a fare le cose utili, e preterire le inutili; come ancora perchè queste arbitrarie rimozioni di Avvocati, che ogni volta possono fare quei che nuovamente sono eletti Amministratori, sono di danno al luogo, entrando sempre persone nuove, e non intese degli affari, e finalmente perchè non sono tali arbitrarie rimozioni senza ingiuria, e pregiudizio de' Rimossi. Ma perchè intese allora S. M., che i Governatori ne avean prodotta istanza in Consiglio, ordinò al Consiglio medesimo, che ne prendesse esso cognizione, e quando ritrovasse insussistenti, ed illegittimi i motivi di tal rimozione provvedesse, che non se ne tenesse conto, e fosse l' Imbimbo reintegrato nella carica di Avvocato col medesimo annuo onorario. Ora la M. Sua ha inteso dall' annesso ricorso, che i Governatori innanzi al Consigliere Commessario altro motivo non han saputo allegare per la rimozione, se non che quello, che il luogo pio non ha più Liti, quando che si rileva effettivamente di averne dal documento qui annesso. Onde mi ha perciò comandato di scrivere a V. S. Illustrissima, siccome adempio, di disporre, che il Consiglio, quando sia vero l' esposto, reintegri il Ricorrente nella carica di Avvocato col medesimo annuo onorario. Palazzo 29. Aprile 1775. = Carlo Demarco. = Signor Presidente Marchese Cito.

IX. DISPACCIO.

Determinazione consimile per gli Avvocati, e Procuratori delle Università.

CHiedendo coll' acchiusa supplica il Dottor D. Francesco Tropeani, che non si dia luogo alla capricciosa sua rimozione della carica di Procuratore dell' Università delle Noci, intentata da quegli Amministratori, dopo di aver egli fin dall' anno 1754. difesa quella Università nel S. C., e nella Camera per tante sue rilevanti cause; la rimette a V. S. Illustrissima nel Real Nome il Consiglio delle Finanze, acciò la Camera provvegga lo conveniente sull' esposto, nell' intelligenza, che la facoltà degl' Amministratori di eleggere gli Avvocati, e Procuratori delle Comunità non deve essere capricciosa, ma soggetta all' arbitrio prudente di esso Tribunale, il quale è il Tutore legittimo delle Università del Regno. Palazzo 9. Novembre 1792. = Giuseppe Palmieri = Signor Marchese Mazzocchi.

Della eccezione, ed esenzione del Foro.

I. DISPACCIO.

Nelle cause delle Persone miserabili, e delle altre comprese nella l. unic. Cod. quando Imperator ha sempre luogo la elezione del Foro.

AVendo il RE risoluto, che le cause delle Persone miserabili, dalle quali è stata eletta cotesta Udienza, non si rilascino alli Governatori Regj e Baronali, se non quando nelle investiture Baronali non siasi espressamente, e letteralmente derogato al privilegio della *l. unica*. Mi ha comandato S. M. prevenirlo a V. S. Illustrissima, affinchè cotesta Udienza così lo esegua. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Napoli a' 26. di Agosto del 1741. = D. Bernardo Tanucci = Signor Preside, e Udienza di Cosenza.

II. DISPACCIO.

Devendosi convenire una Persona soggetta a diverse Giurisdizioni, fra le quali fosse la militare, prevale la militare.

AVendo risoluto il RE che nelli casi nelli quali abbia da convenirsi alcun debitore soggetto per ragione di ufizio, impiego, o servizio a diverse Giurisdizioni, nelle quali vi sia la Militare, si preferisca sempre questa, e che il giudizio si agiti avanti il Giudice competente per ragion di milizia; e che per conseguenza debba procedere a far giustizia lo Uditore Generale dello Esercito in tutte le cause, che di simile natura occorreranno, e si suciteranno da oggi in avanti, Lo partecipo a V. S. Illustrissima di ordine di S. M., affinchè cotesto Tribunale della Camera stia in questa intelligenza. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo a 29. di Ottobre del 1737. = D. Giovanni Brancaccio = Signor D. Lodovico Paternò Luogotenente della Sommaria.

III. DISPACCIO.

Li Baroni non godono il Foro della Vicaria, quando non sono convenuti come Uffiziali.

AVendo chiesto Francesco del Giudice Professor di Legge in cotesto Tribunale, che si astringa il Marchese di Ajeta alla sodisfazione della mercede di Procuratore, non ostante che sia Barone. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima e alla Udienza che faccino giustizia, poichè li Baroni non godono il Foro di Vicaria, se non quando sono convenuti come Uffiziali. E non causino alcuna spesa ad alcuna Università. Napoli a 29. Decembre del 1739. = Il Marchese Tanucci = Signor Preside, e Udienza di Cosenza.

IV. DISPACCIO.

Gli Agenti, non godono la esenzione del Foro, che godono li di loro principali.

D. Giuseppe Maria Costantini ha dato al RE l' acchiusa supplica, chiedendo che nella causa delle pretensioni, che ha contro di lui il Padre Ignazio Maria Costantini Gesuita, non proceda il Consiglio, ma la Udienza Generale, godendo egli il Foro militare, come Agente Generale del Principe di S. Severo. E visto ciò che espressa, mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima disponga che il Consiglio continui a procedere per avere il RE risoluto che gli Agenti non s' intendono, nè Familiari, nè Servitori, che godono il Foro. Palazzo a 8. Marzo del 1751. = Bernardo Tanucci = Sig. Presidente del Consiglio.

V. DISPACCIO.

Li servidori de' figli, fratelli, mogli, e di altri parenti, li quali non vivono separati dal capo della casa, debbono esser conosciuti dal foro, cui è soggetto il capo della casa.

AVendo il RE risoluto per punto generale che li servidori de' figli, fratelli, e di mogli, o di altri parenti, li quali non vivono separati dal capo della casa, debbono essere conosciuti nelle cause loro dal foro, a cui è soggetto il capo della casa, che paga le mercedi. Di Real ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima, affinchè disponga che il Consiglio lo sappia per suo governo. Palazzo 19. Gennaro 1757. = Bernardo Tanucci. = Signor Marchese Presidente del S. C.

VI. DISPACCIO.

Non si considerano per pellegrini coloro che secondo le leggi del Regno anno acquistato il domicilio.

SUa Maestà in vista della consulta di questa Real Camera in data de' 8. Agosto prossimo passato ha risoluto, che si abbia per decisione fissa, e punto generale, che non si considerino per pellegrini coloro, che nelle forme prescritte dalle leggi del Regno, abbiano già acquistato il domicilio, come si degnò risolvere per la Sicilia ulteriore nel dì 23. Febbrajo detto anno 1748. Palazzo 3. Settembre 1748. = Bernardo Tanucci. = Alli Signori della Real Camera di S. Chiara.

VII. DISPACCIO.

I Siciliani in questo Regno son riputati come Napoletani; ed i Napoletani in Sicilia come Siciliani.

AVendo il RE risoluto per punto generale che i Siciliani, che si ritrovano in questo Regno, sien trattati come napoletani, e questi nel Regno di Sicilia

 come

come siciliani, e che la loro cause si vedano rispettivamente ne' Tribunali ordinarj per esser gli uni, e gli altri sudditi di uno stesso Principe; Lo prevengo ad V. S. Illustrissima d'ordine della M. S. perchè intesa di questa real deliberazione disponga che così si eseguisca. Palazzo 8. Aprile 1749. = Bernardo Tanucci. = Signor Marchese Presidente del S. C.

VIII. DISPACCIO.

I nati degli Uffiziali del RE ne' Presidj di Toscana si hanno come nati nel Regno di Napoli.

VEduta il RE la consulta della Camera di S. Chiara de' 15. dell' andato Dicembre toccante la supplica di D. Giacomo Macdonaldo de Inverghiseram attual Capitano nel Reggimento di Real Farnese, di rilasciarseli li diritti spettanti al regio Erario per la spedizione della cedola di connaturalizzazione accordata alli due suoi figli D. Giuseppe e D. Alano nati ne' Presidj di Toscana; mi comanda dire alle SS. VV. Illustrissime, che S. M. considera, che i nati dagli Uffiziali della M. S. ne' Presidj, si debbono per giustizia avere per nati nel Regno di Napoli, e che la cedola si faccia *gratis*. Caserta 11. Gennaro 1758. = Bernardo Tanucci. = Alli Signori della Real Camera di S. Chiara.

IX. DISPACCIO.

Gode l'esenzione del foro colui solamente che sta al soldo, ed in casa di un Ministro estero; e nulla servendo le patenti.

IN vista dell' acclusa supplica di Giuseppe Cotecchia negoziante di oro, ed argento, ha dichiarato il RE, che non ha esenzione alcuna di foro chi non sta al soldo ed in casa di Ministro estero, e che a nulla servono le patenti. Lo prevengo di Real ordine alle SS. VV. Illustrissime per intelligenza e governo di cotesta Corte. Palazzo 30. Luglio 1768. = Bernardo Tanucci = Signori Consoli della nobil arte della Seta.

X. DISPACCIO.

L'eccezione, ed il privilegio di alcuno non si estende alli giudizj di concorso, ove un certo numero di diversi creditori è interessato.

HO fatta presente al RE la consulta del Consiglio delli 28. dell' andato Aprile, e la supplica del Marchese di Brienza di continuarsi a procedere nella causa del patrimonio degli antichi Marchesi di Brienza; non ostante l'eccezione del *jus revocandi domum* opposta per parte del Principe di Cimitile uno degl' interessati del detto patrimonio, il quale si trova servendo a S. M. nella Corte Brittanica. In vista mi comanda S. M. di dire a V. S. Illustrissima, ed al Consiglio, che la M. S. non vuole, che l'eccezione, o privilegio si estenda a' giudizj di concorso, ove un certo numero di diversi creditori è interessato. Portici 23. Maggio 1758. = Bernardo Tanucci. = Signor Marchese Presidente del S. C.

XI. DISPACCIO.

Li Sudditi della Dogana di Foggia non godano il Foro Doganale nelle cause di Annona.

COn consulta del Tribunale della Sommaria trovandosi deciso dal RE che nelle Cause, che sono relative all'Annona, debbano le Regie Udienze procedere, ancorchè siano contro li Sudditi Doganali; ha perciò la M. S. risoluto, e comanda che nella causa delle frodi commesse in danno dell' Annona, e del Pubblico della Terra di Castello la Baronia da quel Sindaco Crescenzo Cavallo, e dal di lui figliastro Pasquale Palavero, proceda la Udienza di Montefusco, ove fu introdotta, senza che abbiano luogo le ortatorie spedite da cotesto Tribunale a favore di Pasquale Palmiero: giacchè si tratta di una dipendenza privilegiata, in cui S. M. delegò le Udienze, esclusa qualunque eccezione di Foro. Di regal ordine lo partecipo alle Signorie loro Illustrissime, acciò il proprio Tribunale adempia alla sudetta suprema determinazione. Napoli a' 22. di Settembre del 1764. = Giovanni di Goyzuetta = Signori Ministri della Dogana di Foggia.

XII. DISPACCIO.

I veri locati di Foggia godono il foro doganale. De' locati Napoletani il foro è il Tribunale della Regia Camera. I locati fittizj nelle Città e Terre demaniali son soggetti alli Tribunali, e Governadori ordinarj; nelle Baronali son soggetti alla Dogana di Foggia.

PEr riparare in parte agl' inconvenienti, che ha cagionato la moltiplicità de' locati della Dogana di Foggia, che senza possedere pecore, nè coltivar terre della Regia Corte han procurato ottenere la patente per godere del foro doganale, ed abusare di esso. Ha risoluto S. M. che a veri locati di locazioni effettive, e coltivatori delle terre della Regia Corte si mantengano sempre senza la minore novità salvi ed illesi i loro privilegj per tutto il Regno, e che sieno soli soggetti alla Dogana di Foggia, e Tribunale della Regia Camera in tutte, e qualsisiano cause. E comanda la M. S. che per non inferir pregiudizio al privilegio de' Napoletani di uscir fuori del domicilio loro a litigare, la Camera della Summaria sia il loro Tribunale competente, e nella medesima si trattino le loro cause, secondo si è praticato per il passato; poicchè in tal maniera resta salvo il privilegio delli Napoletani di non trattarsi le loro cause fuori la Capitale. Perciò che tocca a' locati di locazioni fittizie, o sieno ch' essendo affittatori di una versura di terra salda, non la coltivano, o che possedendo nella locazione di Montepeloso 25. pecore, pagano i diritti di 25. carlini all' anno, senzacchè effettivamente tengano tali pecore; comanda S. M. che contro questi locati fittizi, tanto nella Capitale, come in tutte le Città, e Terre demaniali, abbiano da procedere li Tribunali, e li Governatori ordinarj; però per li medesimi locati fittizj, che abitano nelle Città, e luoghi baronali, dovrà continuare a procedere la Dogana di Foggia, come sempre si è praticato, fino a nuova risoluzione di ordine del RE. Lo significo a V. E., ed alla G. C., perchè l'eseguisca in tutte le sue parti, che loro si appartengono. Caserta 30. Dicembre 1758. = Bernardo Tanucci = Al Reggente della Vicaria.

XIII. DISPACCIO.

E' abolita ogni esenzione di foro, fuorchè quella della Dogana di Foggia, e dell' Appaldatore generale del tabacco.

TRovandosi fin dal 1738. nel §. 1. del cap. 7. della Reale costituzione stabilito dal RE Cattolico, che i privilegiati non dovessero godere dell' esenzione del foro se non per cause, o delitti riguardanti l'esercizio de' loro impieghi, ed offizj, con eccettuarsi soltanto quelli a cui fosse stato permesso il godimento del foro ne' contratti fino a quel tempo sollennizzati; e con espresso ordine, che in avvenire non si accordassero nello offerte de' corpi, ed effetti della Regia Corte simili esenzioni di Foro. E' venuta a notizia del RE, che non ostante tal determinazione del suo augustissimo Padre si trovino ad ogni modo molti effetti della Regia Corte affittati o ceduti *in solutum*, e molti uffizj venduti a titolo oneroso colle promesse di tali esenzioni; e volendo la M. S. anche sull' esempio della generale abolizione di simili privilegj di foro per riguardo a' secolari, fatta dal suo glorioso Genitore ne' Regni di Spagna, per evitare il ritardo della giustizia, e i disordini, che producono nell' osservanza di una esatta e regolar disciplina, togliere ed abolire con effetto ogni esenzione di foro, come fu stabilito fin dall' anno 1738.; lasciando correre per ora soltanto i patentati della Dogana di Foggia, e dell' Appaldatore generale del tabacco. Mi comanda dire a V. S. Illustrissima, che la Camera della Summaria dica quanto importerebbe il togliersi a tutti gli altri privilegiati il foro, che si trova accordato, o per vendita, o per altro titolo oneroso, e quanto dovrebbe dal Regio Erario per giustizia rifarsi a coloro, a cui si trovi per tali titoli conceduto. Caserta 11. Marzo 1769. = Bernardo Tanucci. = Signor Marchese Cavalcanti Luogotenente della Regia Camera.

Delli

Delli Gravami de' decreti.

I. DISPACCIO.

Ne' Tribunali supremi, dopo due decreti uniformi, non si dia luogo ad altro richiamo: eccette negli atti ordinatorj.

IN conformità della consulta della Camera di S. Chiara de' 12. dell' andato Settembre S. M. ha risoluto, che tanto nella Camera suddetta, quando nel S. C., e nella Camera della Summaria, Tribunali che nel giudicare hanno le prerogative del Prefetto del Pretorio, si osservi esattamente il disposto delle prammatiche del Regno, cioè, che qualora proferitosi il primo decreto, o sentenza, quello sia stato confermato; o in grado di restituzione *in integrum*, o di nullità, o di reclamazione; non si ammetta altro richiamo di qualunque sorta. Dichiarando S. M. per abuso da non doversene aver ragione alcuna per qualunque esempio, o giudicatura in contrario, che si sia fatta, come quella, che essendo opposta alla chiara disposizione delle leggi, è nulla di sua natura. Col doversi soltanto intendere eccettuati i casi, quando dopo il primo decreto, o sentenza, prodottosi il rimedio della restituzione *in integrum*, siesi detto *non esse locum*; e quando il rimedio concerne gli atti ordinatorj; perchè allora non è vietato di produrre qualunque altro rimedio avverso il decreto proferito intorno la causa principale. D'ordine di S. M. significo alle Signorie Vostre Illustrissime questa sovrana risoluzione, affinchè la Camera di S. Chiara la eseguisca in tutte le sue parti. Palazzo 20. Settembre 1758. = Carlo Demarco. = Signor Presidente, e Consiglieri della Camera di S. Ciara.

II. DISPACCIO.

Non si può compilare il termine della reclamazione, se non eseguito il decreto.

INformato il RE che il Consiglio procede per sovrana sua risoluzione nella causa del patrimonio del Marchese Pancorbo, precedente ricorso de' sei Creditori di esso, uno de' quali fu il Greco Negoziante Giovanni Capacosta, il quale ha chiesto ultimamente che proceda il Magistrato di Commercio. E informata parimenti la M. S. della pretenzione di D. Francesco Segura, interessato nel Patrimonio, di compilare il termine della reclamazione prodotta, senza eseguirsi il decreto proferito dal Consigliere di Gennaro. Ha risoluto che il Consiglio continui a procedere nella causa del patrimonio; e che se non si sia adempito alla clausola *exequuto decreto*, non possa il Segura compilare il termine della reclamazione non ostante la sua pretenzione. Di ordine Sovrano prevengo tutto ciò a V. S. Illustrissima, affinchè disponga che il Consiglio lo esegua. Palazzo a 26. di Aprile del 1755. = Bernardo Tanucci = Signor Presidente del Consiglio.

III. DISPACCIO.

Contro il decreto dell' accensione della candela non si ammette gravame alcuno.

PEr la controversia dell' affitto della Badia di Monticchio, Grancia di Acquatetta, il RE approvò il parere della Camera di S. Chiara, con cui si escludeva dall' affitto il Duca di Calabritto per li motivi della mancanza de' bandi, dell' anticipazione della subasta, e della protesta che ci fu, di non doversi ammettere il sudetto Duca, come litigante della Badia. Disapprovò nel medesimo tempo S. M. il metodo di potersi accendere la candela a tutta passata per conoscere il valore della cosa, non per liberare la cosa dedotta nel contratto al maggiore offerente. Ora il premenzionato Duca è ricorso dicendo, che li tre motivi, onde fu escluso, della non emanazione de' bandi, dell' anticipazione della subasta, e dello essere il Duca attuale litigante colla Badia, non sieno veri; ed ha quindi chiesto di essere abilitato a produrre le nullità. In vista di questa supplica il RE permette che il Consiglio possa ammettere e discutere le nullità, che il Duca di Calabritto portasse. Ben inteso, che toccante alla risoluzione Sovrana circa il metodo dell' accensione della candela, non si ammetta nè nullità, nè altro gravame. Di suo regal ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima, affinchè disponga che il Consiglio così esegua. Palazzo a' 21. di Agosto del 1756. Il Marchese Tanucci. = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

IV. DISPACCIO.

Nelle cause di appellazione dalla Vicaria in quanto all' atto devolutivo, e sospensivo, si osservi la prammatica 74. de offic. S. R. C.

HA saputo il RE gli abusi si commettono nella Camera di S. Chiara per le cause di appellazione dalla Vicaria in quanto all' atto devolutivo e sospensivo da ducati 150. fino alla somma di ducati 500., non ostante il disposto della Prammatica 74. §. 3. *de offic. S. R. C.* Mi comanda dire alle SS. VV. Illustrissime; che si osservi la detta Pram. 74. *de offic. S. R. C.*, non ostante l' abuso col quale non si è costantemente osservata. Palazzo 9. Febbrajo 1753. = Bernardo Tanucci. = Alla Real Camera di S. Chiara.

V. DISPACCIO.

Si proibisce che dalla Corte della Bagliva di Bitonto si appelli alla Gran Corte della Vicaria, lasciando le Regie Udienze.

SEntendo il RE che il Giudice della Bagliva di Bitonto pretende che gli appelli si portino da lui alla Gran Corte, e non alla Udienza, e che abbia egli a conoscere in cause anche gravi. Ha ordinato alla Udienza che determini quelche debba farsi dal Giudice della Bagliva, e che gli appelli si portino alla Udienza, e non alla Gran Corte. Di suo regal ordine lo significo a Vostra Eccellenza affinchè disponga che la G. Corte stia in questa intelligenza. Portici a 25. di Settembre del 1756. = Il Marchese Tanucci = Signor Principe di Centola.

De' Baroni, e de' dritti proibitivi nei Feudi.

I. DISPACCIO.

Gli Erarj, ed Agenti de' Baroni non possono esercitare Giurisdizione spettando questa al Governatore.

AVendo il RE molto ben considerato e riflettuto a quelche V. S. Illustrissima gli rappresentò con carta de' 29. Ottobre prossimo passato, e alla scrittura, che vi accompagnò, appartenente all' ordine circolare, ch' ella diede a tutta cotesta Provincia contro lo abuso introdotto dagli Erarj de' Baroni in volere costoro amministrare la giustizia indipendentemente dalli Governatori locali, procedendo di fatto a carcerazioni, esecuzioni e incuse di pene, col di più che V. S. Illustrissima motiva in riguardo alla istanza che le fecero alcuni Baroni affinchè rivocasse il detto ordine; avendo ella saputo nel medesimo tempo che alcuni erano ricorsi a' Tribunali superiori usponendo il solito, e aveano ottenute provisioni di doversi continuare come prima. Dice il RE che sebbene V. S. Illustrissima non avea da se tal facoltà di fare l' ordine circolare perchè gli Erarj non si fossero ingeriti in cose, dove entrava cognizione di causa, o giurisdizione contenziosa, ciò però non ostante tal ordine è stato giusto, regolare, e uniforme alle Leggi; poichè gli Erarj non hanno giurisdizione alcuna, essendo questa del solo Governatore. Però come che V. S. Illustrissima specifica nella sua carta che volendosi dalli Baroni far continoare il solito tanto pregiudiziale alla giustizia, cioè che dalli loro Erarj, ed Agenti si continui ad esercitare giurisdizione per rapporto alli di loro interessi feudali, si sono ottenute, e si ottengono provvisioni di Tribunali superiori per la continuazione di tal solito. M' impone S. M. dire a V. S. Illustrissima, che gli dia notizia di tali provisioni spedite, nelle quali si ordina, che gli Erarj debbano esercitare giurisdizione, potendo essere che la continuazione del solito si

dica

dica' in tali provisioni per la mancanza del Governatore, per la quale nelli giorni stabiliti dee esercitare il Sindaco, o l' Erario, e non solo già per la giurisdizione agli Erarj, per la quale S. M. stima difficile, che abbiano potuto spedirsi tal sorte di provisioni sì irregolari, e ingiuste, le quali approverebbero lo abuso, e le oppressioni, che si farebbero dalli Baroni alli Vassalli. Dio lo guardi molti anni, come desidero. Napoli a 8. Decembre del 1736. = Bernardo Tanucci. = Signor Preside di Montefusco.

II. DISPACCIO.

Si proibisce a' Baroni la prelazione nella compra delle Sete.

AVendo il RE saputo che con decreto di cotesto Preside fu conceduta alla Marchesa della Valle la prelazione nella vendita delle Sete, che si fa nelli suoi Feudi. Mi comanda dire alle Udienze, che il decreto per la prelazione della compra delle Sete a favore della Marchesa si rivochi, annollandolo S. M. come ingiusto, scandaloso, e cagione di gravami infiniti, che si danno a soffrire alli poveri Vassalli; e gli dia conto della esecuzione. E si notifichi formalmente alle Università della Provincia un tal decreto della M. S., senza causarsi spesa ad alcuna Università. Portici a' 23. di Ottobre del 1756. = Il Marchese Tanucci. = Alla Udienza di Cosenza.

III. DISPACCIO.

Non possono li Baroni pretendere prelazione nella vendita de' frutti feudali.

AVendo il Consiglio di S. Chiara fatto decreto che il Barone di Martano e Calimera fosse preferito nella vendita de' suoi frutti feudali, con allegare a prò de' Baroni la costituzione dello Imperadore Federigo *Magistris Procuratoribus*, volle il RE sentire il parere della Camera della Sommaria. Quello Tribunale ha rappresentato in esecuzione dell' ordine regale, che tanto per la disposizione del Dritto Romano, quanto per le leggi del Regno, ciascuno ha la libertà di comprare e vendere a chi si voglia, senza che si trovi prelazione nelle leggi Romane accordata al Fisco; che anzi si trovano espressamente proibiti li gravami, e violenze dalle Leggi di quello Regno emanate nelli anni 1466, 1583, 1536, e 1563; e precisamente in quella del 1483, nella quale fu stabilito di esser libero a ciascuno, particolarmente per le vittovaglie, vino, olio, e altro, di comprarli da chi gli piaccia, non ostante qualunque proibizione fatta dal Sovrano, e da' suoi Officiali, esprimendo la Camera di non esser certo che nella Costituzione dello Imperatore Federigo *Magistris Procuratoribus* fu conceduto alla Corte, o al Fisco il dritto coattivo, o la pretesa prelazione; poichè la mente dell' Imperadore non fu d' introdurre un nuovo gravame, anzi al contrario fu di levare somiglianti exazioni, e sollevare li sudditi da' gravami; e perciò nel principio della Costituzione proibì espressamente alli Procuratori della Curia il costringere li sudditi a comprare contro volontà, benchè a giusto prezzo, li dritti, e li frutti fiscali. In effetto, dice la Camera, che in quel Tribunale non ha mai preteso il Fisco di esercitare tali dritti, onde sarebbe molto irragionevole che li esercitassero li Baroni. Di ordine della Maestà Sua lo significo a V. S. Illustrissima, e al Consiglio, in risposta della consulta del Consiglio medesimo, affinchè stiano in quella intelligenza. Palazzo a 26. di Maggio del 1759. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

IV. DISPACCIO.

Alli Baroni non compete diritto alcuno di suddelegare, o di confermare gli Amministratori delle Università nelli di loro Feudi senza speciale Regal concessione, niente giovandoli il possesso ancorchè immemorabile.

HA veduta S. M. la relazione di cotesto Tribunale, in cui rappresenta che essendosi fo 'l ricorso della Università di Soleto contro quel Duca, il quale pretendeva suddelegare, e confermare gli Amministratori, che l' Università in pubblico Parlamento eliggeva, ordinato con Dispaccio de' 29. di Luglio di quello anno che la Udienza avesse fatto osservare la Prammatica, e non avesse permesso al Duca ingerenza nel governo, e nella elezione de' Governanti della Università senza special concessione, con evitarsi gli abusi contrarj alle Leggi; e che non valesse possesso, che si supponeva acquistato con violenza, avea in seguito la Udienza ordinato all' Erario ch' esibisse il privilegio; e che non avendo esibita la concessione del diritto che pretendeva, ma opposto solo il possesso immemorabile, e la pendenza di questa causa in Consiglio, la Udienza avea ordinato che con effetto la Università si serva di sua ragione nella elezione de' Reggimentarj, senza conferma alcuna del Barone, *citra præjudicium* però delle sue ragioni nel caso che presentasse la concessione. E in vista di tale rappresentanza mi comanda il RE dire a V. S. Illustrissima, a alla Udienza, che bene stà. Portici a' 14. di Ottobre del 1758. = Bernardo Tanucci = Signor Preside di Lecce.

V. DISPACCIO.

Determinazione consimile.

FUrono a me jeri sera presentati colla relazione di V. S. Illustrissima dalli nuovi Eletti della Università di Capriglia in una gabbia dodici polli per presentarsi al RE, e riportarsi per mezzo di tale offerta dalla Real Clemenza la di loro conferma. V. S. Illustrissima dice nella sua rappresentanza esser questo un diritto, che aveano li passati Baroni di confermare in ogni anno li Governanti di quella Università, e che trovandosi ora questo Feudo dichiarato Allodiale, sia per conseguenza dal RE acquistato tal diritto, sì che non possono li nuovi Eletti Gennaro Evangelista, e Saverio Barbiero prendere possesso dalla di loro carica, se prima il RE non si degni confermare la di loro elezione.

In risposta debbo dire nel Regal nome a V. S. Illustrissima che il RE ha con orrore ascoltato essere tra li diritti, e jussi Baronali anche questo di confermare li Governanti delle Università: questo essendo una violenza contraria allo spirito delle Leggi del Regno, e alla libertà colla quale devono le rispettive Popolazioni eliggere li di loro Governanti, e provvedere alli di loro interessi, che per lo più sono contrarj a quelli de' rispettivi Baroni, e da questi sogliono insidiarsi, e turbarsi. Dunque vuole che non essendo alcuno legale impedimento, si dia il possesso alli due Eletti, e così si pratichi nello avvenire, senza esservi bisogno di conferma, e senza mai più rammentarsi quella pretesa, e abusiva autorità. Vuole finalmente la M. S. che li polli, e la gabbia si paghino alla Università a prezzo maggiore, e se ne avvisi la esecuzione. Palazzo a' 13. di Settembre del 1776. = Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Caruso Delegato de' Regali Allodiali.

VI. DISPACCIO.

Quando nelli Feudi non vi sia dritto proibitivo dalla Sovrana Potestà legittimamente conceduto de' trappeti, molini, forni, e simili officine, è in libertà di ogni uno il valersi di qualunque trappeto, molino, forno, o altro, che sia, anche ne' Paesi e Luoghi stranieri: rimanendo abolita la irragionevole opinione di alcuni Legali, di potere il Barone proibire alli Vassalli lo uso di altro trappeto, molino, forno, o di altra simile officina fuori del Feudo, quando con ugual comodo potessero avvalersi di quelli appartenenti al Barone. E il RE è il primo ad eseguire questa sua regale determinazione nelli suoi Stati Allodiali.

TRovasi per sovrana disposizione del RE destinato il Commessario di Campagna a procedere nella causa di Carlo Trillo affittatore del molino di Mola-Francesca, contro del quale si è fabbricato processo per le frodi, e per le tirannie, che commetteva in danno de' poveri cittadini di Pico. Ciò pendente ricorre il Trillo, facendo istanza ordinarsi che li Cittadini della Terra di Pastina non andassero a macinare, in controvenzione degli ordini del RE, nella Terra di Castro, dello Stato Pontifizio. Incaricato il suddetto Ministro d' informarsi, e riferire su questo, viene egli ad esporre quel, che gli ha rappresentato il Governatore di Roccaguglielma, il quale in sostanza opina a favore del ricorrente, dicendo di avere trovato nello Archivio di quella Corte una lettera del passato Commessario di Campagna scritta in Settembre del 1762. al Governatore di quel tempo D. Pasquale Perelli, con la quale gli s' incaricava, a norma delle premure fattegli dal predecessore Delegato Farnesiano, la rinovazione del banno perchè alli naturali del Pico, e de' Luoghi convicini, non fosse lecito andare a macinare le vittovaglie ne' molini di Pontecorvo, dovendo essi, giusta la sovrana determinazione de' 13. di Gennajo del 1759., far

ma-

macinere in quello di Mola Francesca. Passando poi il detto Ministro a riflettere sul punto in controversia, dice di non sapere su quali dritti sia fondato on tale divieto. Considera però che non in forza di dritto proibitivo; ma più tosto sù di altro principio, siasi fondata la sudetta proibizione; e quì rammenta la rencida massima di alcuni Legali, che potesse proibirsi dal Barone alli Vassalli lo uso di altro forno, o di eltro molino, fuori dal Feudo, quando con *uguale comodo* potessero avvalersi di tali officine, appertenenti al Barone. Indi soggiugne, che conosciutasi dal RE Cattolico essere tel massime le sorgente delle oppressioni de' sudditi, dichiarò più volte non doversi attendere la sudetta dottrina de' Legali, peoseta, e scritta a favore del tempo, e de' Potenti. Finalmente dice chn dipenda dal sovrano arbitrio del RE il risolvere quel, che gli sembri più conveniente e più proprio.

Essendo dunque il RE di tutto questo pienameete informato, dice, che quando la Real Casa non abbie titolo di forzare alli suoi molini, e pretende aù le massima libertine de' Giureconsulti riprovata dal RE Cattolico, cessi la forza, e ogni uno sia libero di valersi di qualunque molieo. Di regal ordine lo significo e V. S. Illustrissima, perchè ne disponga lo adempimento. Persano a' 27. Dicembre 1766. = Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Caruso Delegato de' Reali Allodiali.

VII. DISPACCIO.

Per lo dritta proibitivo, che ha il RE su li trappeti nel sua Casale Allodiale di Paupisi, dichiara che non vuole contribuzione, che non venga dalla legge. Se questa manchi, e non sia chiara, comanda che si esiga il solo interesse del capitale nella costruzione e mantenimento della fabbrica, alla sola ragione del quattro per cento.

SU le istanze fatte da' Governanti dolla Università di Peupisi, Casale di Torrecuso, per essere in parte disgravati dalla prestazione, che corrispondono quelli Cittadini nel macinare le olive ne' trappeti del Fisco Allodiale, che ne ha io quel Luogo il dritto proibitivo, rappreseeta V. S. Illustrissima in consulta de' 2. Dicembre dello anno scorso, le che consista particolarmente la suderta prestazioee; qual sia la pratice, che sù ciò si osserva negli altri trappeti allodiali; e quel, che si esige in ugual caso in eltri Luoghi coevicini. Riflette che la gravezze, della quale si dolgono li ricorrenti, sia forse deriveta dalli Possessori di quel Feudo. Avverte, che dovendosi diminuire l' attuale prestazione, verrebbe anche a diminuirsi lo estaglio dello affitto de' trappeti. Conclude, dicendo che dalla regal clemenza dipenda la chiesta diminuzione, e quindi dice potersi per di lei sentimento uguagliere tale prestazione a quella di S. Giorgio le Molara, ove si corrisponde le decima dell'olio, e si pagano altresì cinque carlini per ogni giornata di macina, con abolirsi tutte le eltre prestazioni, chn si sono esatte sino a ora. In risposta debbo dire in regal nome a V. S. Illustrissima che il RE non vuole contribuzione, che non venga dalle legge. Se questa manchi, o non sia chiara, si esigga il solo interesse del capitale nella costruzione e mantenimento della fabbrica, alla sola ragione del quattro per cento; e così si faccia la tassa. Caserta a' 3. di Gannaro del 1776. = Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Cerulo, Delegato de' Regali Allodiali.

VIII. DISPACCIO.

Consimile determinazione per le decime feudali.

MOsso il RE dalle supplichn degli ebitanti delle Terra di S. Vito ie Provincia di Lecce, i quali, dolendosi della grave servitù di dover pagare al Principe Dentice, possessore di detta Terra, la decima de' Prodotti da loro raccolti ne' territorj fuori del tenimento delle medesima, e specialmente nel territorio Brindisino, domandarono di venir liberati da una cotanto strana prestazione; volle esserne informato da V. S. Illustrissime, qual Avvocato Fiscele del Real Patrimonio, per poi dare quei provvedimenti, che fossero analoghi alle Leggi, ad alla ragione, a di fermo ostacolo alle prepotenza, ed alla perniciose useoze. E poichè ella in risposte ha non solamente menifesteto, cha sia vera l'assertiva de' supplicanti, ma aerore ha farto rilevare, che per ever dritto un Barone di esigere tali prestazioni (che sentono del tributo) è assolutamente necessario produrne una espressa sovrana concessione contemporanea a quella primitiva del feudo; a nulla giovando qualunque altro titolo, secondochè per casi simili ordinò l'Augusto Carlo III. con Prammatica de' 4. Ottobre 1759. S. M., in veduta di tutto ciò, è venuta in dichiarare, essere sua volontà, che nel trattarsi, e decidersi l' attual pendenza della suddetta decima in S. C. v' intervenga V. S. Illustrissima stessa, per sostenere eveuti a tal Tribunale i dritti degli ebitanti di S. Vito, che sono pure i dritti della Sovranità: ed inerendo inoltre a quanto il presato Augusto suo Genitore decise, e dichiarò nelle citata Prammatica, vuole, che si faccia sapere al S. C., essere Mente Sovrana, che il Principe Dentice debba in esso subito produrre il chiaro, e letterala dritto della pretesa decima concesso col feudo dal Fisco; e che, in ceso contrario, rimangano i detti abitanti, siccome è di dovere, liberi dal prestar quelle; senzachè affatto si attenda qualunque vantato possesso, esercitato forse abusivamente dal riferito Barone. Di reel comando lo rescrivo a V. S. Illustrissima per suo governo: aspettandosi, che ella in coerenza all' incarico datole di dover rappresentare in sollievo de' Popoli di quelle contrade, proponge e S. M. ciò, che stimerà conveniente sul sospendersi l' esigenza della stessa decima, finchè il detto Barone non produce l' accennata concessione, qualora non ultimerà sollecitamente il S. R. C. tale pendenza. Palazzo primo Dicembre 1786. = Giovanni Acton. Signor D. Niccola Vivenzio Avvoceto Fiscale del Real Patrimonio.

IX. DISPACCIO.

Essendosi il Giudicato sopra li diritti proibitivi Baronali, il RE si riserba di conoscerli, e dovendosi sostenere, di sostituirne a' legittimi possessori il compenso.

DAl Supremo Consiglio di Finenze mi viene comunicato, che il RE ha preso in considerazione quanto gli ha rassegnato la Giunte di Corrispondenza coo sua repprescntanza de' . . . . . del caduto Giugno circa le querele di elcuni Baroni delle Calabria ulteriore sull' interpretezione delle provvidenze che la M. S. prese nelle sessioni tenutesi alla sua real presenza in 10. ed 11. Febbraro del 1785., nelle prima delle quali col IV. Articolo si stabilì, che li Baroni tra due mesi esibissero il titolo de' dritti di Portulania, pesi, misure, ad altro che avessero dati in affitto alle loro Comunità, e che fratanto la Cassa Sagra depositasse per gli anni 1783., e 1784. ciocchè eran soliti corrispondere: Passati li due mesi, e non esibendosi nè titolo, nè possesso si abolissero, e si restituisse il deposito alla Cassa Sagra, senzacchè per l' evvenire fossero più molestati. E colla seconde sessione de' 11. nell' articolo I. presosi in veduta il medesimo oggetto si volle enumerare più distintamente la classe de' dritti giurisdizionali de' Baroni: E siccome nel IV. Articolo della sessione de' 10. si suppose, che fussero tali dritti affittati alle Comunità, si prescrisse a che corresse la stesse disposizione per quelli che il Barone facesse a suo conto eleretare, quando fra due mesi non si esibisse il titolo.

Inoltre non estendosi nella prima sessione niente detto del caso dell' esibizione del titolo, si determinò, che esibendosi, si esaminesse, e si riferisse a S. M. per attenderne l' Istruzione, e le progressive deliberazioni.

Quindi nacquero li segoenti dubbj, cioè: Se il Giudice debba essere la Giunta di Corrispondenza, o più tosto li Tribuneli ordinarj, specialmente per quelle cause che oe' medesimi già da lungo tempo si trovano introdotte: Se parlandosi ne' due Articoli delle sessioni de' 10. e 11. Febbraro de' dritti giurisdizionali, o affittati da' Baroni, o da essi amministrati, si debbano intendere anche compresi altri dritti, ed esenzioni, encorchè non contenessero giurisdizione: Che prescrivendosi l'esibiziono del titolo, se per titolo ebbia inteso la M. S. l' originario delle investitura, o anche ogni altro atto per le Leggi Comuni, e del Regno: Se allegendosi il pagamento di molti relevj au tali corpi giurisdizionali, o feudeli, o le centenaria, o le immemorabile prescrizione, debba quella ammettarsi in luogo del titolo; Or S. M. confermando quanto precedentemente eveva risoluto, è venuta a dichiarare, e determinare, che non solo le controversie au i diritti giurisdizionali de' Baroni, ma qualunque altro che interessano le Università, da cui non possano essere disgiunti quelli del Fisco della Casa Sagra, debban trattarsi nella Giunta di Corrispondenza, ed ivi da qualunque Tribunale avvocarsi, costituendosi così il centro di unità nella medesima, e quando crederà essa Giunta, che comportesse la qualità dell' affare, che si tratti ne' Tribunali ordinarj ebbia,

inte-

inteso il Fisco, la facultà di disporlo ac iocch' non sia imbarezzata ad occupersi di piccoli, ed ndifferenti oggetti; le quel cose abbia ed intendersi coo doppia condizione, l'ona, cha nalle caose, che si evvochino da altri Tribunali se oe permetta la continoazione io essa Giunta nello stato in cui si troveno, l'altra di non turbare, o li decreti passari in giudicato, o le sentenze, avendo per vero che il giudicato forma il giusto titolo, e la hase della libertà civile, e della pubblica qoiete.

Meritava ancora le sovrana avvurtenza, e dichiarazione ciocchè dispose ne' detti due Articoli della prima, e seconda sessione sull'aholizione della prestazione, e dritti Baronali io esse enunciati, qualora tre i due mesi non si asibisse oè titolo, nè possesso. S. M. si riportb al sistema Cemerale, il quale è eppoggiato sulle Leggi del Ragno. Porta questo sistema di doversi ohbligare chiunque rappresentasse ragioni, o crediti contre le Comunità di esibire il titolo tra un certo determinato tampo, e che frettaoto costoro trovandost in possesso ne facessero deposito, senza permettersene il pagamento, o qualunque preitezione: S. M. dichlara essere stata le sua mente, ed essare, cho st osservi un tal sistema senza starsi al rigore dalla letterale espressione, ecciocchè non siano inabilitati nè Baroni nè chiunque, caduto il tempo prescritto, ad esibirlo; E quindi comaoda, che quando li Baroni, o altri creditori interpellati tra il tempo di due mesi da decorrere dal giorno immediato alle seguita interpellazione non preientassero il richiesto titolo, ed essi si trovassero in possesso, debbasi, sie dalla Cassa Sagre, sia delle Comunità socondo st trove prescritto, e portano le regole Camerali, relative all'economica o potenza, o impotenae delle Comunità stessa farsene deposito; ed intanto procedersi alla discussione giudizieria delle scambievoli pretensioni, ed eccezioni nelle forma solita ed adottata dal rito di giudicare, e dalle Leggi, condanoando, o essolvendo cioè: Che si decida giudizieriameote sul valore del titolo per fersene relaziona a S. M. quando legittimo si susse giudicato ed attendarsene i sovreni oracoli.

Sarà allora, che il RE vadrà l'indole, ed il carattere della prestazione, o altro esercizio di dritti, se converrà alle regole della sua equità per bene de' suoi sudditi di sostenerli, e dove nò, di sostituiroe ai legittimi possessori un compenso.

E questa sovrana disposizione, vuole, che ahhia luogo ancha per que' dritti che sono steti autorizzatl dalle cose giudicatu, quante voltu dalla Giunra s' incontrassu senso di angarie, e durezza per lo selica vivere de' sudditi, voleodo pieotare nel governo de' medesimi regole e di equità, u di umanità sutto lo scudo delle vere massime delle legislaaiona.

Riguardo agli altri dubbj suscitati dalla Giunta di Corrispondenza circa la qualità del titnlo, che debba estere il primordiale dell'investitura, o posse evere l'istasfa forza qoel *pro empto*; se abble, o eò ad aver luogo la nrescriziona immemorabile, o la centenaria vestita nelle prestazioni feudeli dal pagamento de' rilevj: E se le centenarla accordare colla grazia di Cerlo VI. rigoardo il Fisco litigaote col Barone, o le Comunità, e suoi Individui, che col Barone stesso contendessero, ha deliberero il Re senza piantare altra legislazione, finchè altrimeoti non gli piecesse, che si osservi le già stabilita, secondo la quale si governi le coscieoza, e le motale de' Magistrati oel giudicare, con riflettere li verj casi, e prendere io veduta l' interesse delle Comunità, e de' Poveri.

E riflettendo S. M. che tei punti tre' Baroni, e Comunità, o Individui delle stesse siano heo sery, comande che quantevolre debbano definirsi, si aggreghino due eltri Ministri fissi, e oon Impediti de' Tribunali Supremi de presceglierssi dalla M. S. coll'intervento de' quali la Giunte proceda a decidere, senzacchè però s' imbarazzino ad intarvenire egli atti ordjoatorj, a cha nou possano contenere pregiudizio delle parti.

Ed importando che si usi speditezza io tali affari, si è servita S. M. di ordinare, che la Giunta stessa di Corrispondenza si occupi é sollecitamente ultimare i medesimi, tagliando le inutili o cavillose dilazioei, che gettano le cause in un vortice di longhezza affannosa, e dispendiose, con dar conto mese per mese di simili cause trattate, e che sopratutto debba vegliare il Presideote, o l'Avvocato Fiscale a così eseguirsi.

Intanto di suo Real Ordine partecipo e V. S. Illustrissima tal Sovrena Risoluzione per intelligeoza, e per l'ademoimenro. Passaodo a di Lei notizie essersi servita S. M. aggregare nella riferite Giunte per l'effetto aspressato il Presideote delle Regia Camera D. Francesco Pecheneda, ed il Coosigliere D. Giacinto Dragonetti. Pelazzo 20. Agosto 1788. = Cerlo Damarco = Signor Marehase Presideote del Consiglio.

X. DISPACCIO.

Nel dubbio se il Giudicato sopra il dritto proibitivo de' Forni sia interposto su'l petitorio, o su'l possessorio, il RE trova espediente che al Possessore si accordasse qualche compenso.

PEr la controversie del dritto proibitivo de' Foroi, che dicono li Monaci Cassinesi avere nel di loro Feudo di Tramutula, e della eccezione che adducooo li Cittadioi di essere un tal dritto sfornito di titolo, o concessione, ha il RE troveto utile, ed espediente il compenso propostu da cotesta Real Camere di pagersi dall'Università al Monastero anoui docati centocinquanta per cosi toglierssi un giudizio dispendioso, e darsi a' Cittadini la libertà de' Forni. E mi comaoda significarlu e lei per la intelligenza di sua Reale approvacioee. Palazzo 12. Settembre 1795. = Saverio Simonetti = Alla Real Camere di S. Chiara.

Delle Università.

I. DISPACCIO.

Li Siodaci, ed Eletti delle Università non possono contemporaneamente esercitare da' Grassieri.

INformato il RE Nostro Signore che Pasquale, e Saverio Citarelle Eletti di coteste Università hao procurato coo mezzi, e maneggi farsi eliggere oelle carica di Grassieri. Ha risoluto, e comanda S. M., che meotru cotesti di Citarella sono Eletti, non possano esseru Grassieri; ed essendo tali, si tolgano, e si dia ad un' altro il Grassurato, che lo eserciti con utile del Pubblico. E di Regal Ordine lo prevengo a V. S. Illustrissime affinchè ne disponge la eiecuzione. Dio lo guardi molti anni, come desidero. Napoli a' 11. di Marzo del 1752. = Bernardo Taoucci = Signor Governatore di Majuri.

II. DISPACCIO.

Ogni Cittadino può comparire in giudizio, fare istanze, ricorsi, ed agire in beneficio del Pubblico.

COnsiderendosi dal RE Nostro Signore il ricorso di D. Anello Careccioio Marchese di Barisciano, in cui dolevasi che un tel Mattia Celi di Massa interiore, Inteudente degli Steti de' Barberini, di Roma, ammoglieto in Barisciano, tenea inqueta quella Terra, suscitando discordia, a fazioni, a sparlando di esso Marchesa, e di D. Fraocesco suo figlio; venuto la M. S. in cogoizione che il Celi non abbie punto suscitate discordie, a dissenzioni io Barisciano, anzi che ogni suo optato sia ridondeto in vantaggio di quel Pobblico, e che lo abbia conseguito per legittime vie, ma che abbia bensì esso Celi ecceduto nel parlare contro il Marchese di Barisciano, u contro il di lei figlio D. Fraocesco. Mi comanda significere a V. S. Illustrissima di essere permesso ad ogni Cittadino il fare ricorsi, ed istanze per heneficio del Pubblico, e della sua Uoiversità; e quindi che non impedisce a qualsivoglia Cittadino di Barisciano il ricorrere alli Giudici competenti per giustizie; e che ordini nel medesimo tempo alla Università che per teli ricorsi non somministri danaro alcuno a chi li voglia fare indipendentemnote dello stabilimento, e conclusione, che si fosse fatta io pubblico e canonico parlamento, sotto le pene di dover cedero in deono proprio. Napoli a' 11. di Maggio del 1754. Signor Preside dell' Aquile.

III. DISPACCIO.

Gli Uffiziali delle Dogane non possono costriagersi ad esercitare impieghi di Università.

NOn poteodosi obbligare gli Uffizieli della Dogane ad asercitare impieghi di Università per la inco-

con-

compatibilità che vi è. Mi comanda il RE prevenire a V. S. Illustrissima, siccome fo, affinchè in questa intelligenza disponga che si dispensino da tali incombenze tutti gl'individui di Dogana, e particolarmente il Cassiero di quella di Giulianova, il qual'è ricorso, rappresentando che lo vogliono forzosamente eleggere per lo governo di quella Terra. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Portici a'7. di Maggio del 1756. = Il Marchese di Squillace = Sig. Brigadiere D. Emanuele di Lione.

IV. DISPACCIO.

Li Cancellieri delle Università devono eliggersi in pubblico Parlamento.

RIdotta in patrimonio, e presso che decotta la Università di Altamura, han preteso li Cittadini poveri, ed anche il Sindaco attuale della medesima doversi sospendere il pagamento delle annuali prestazioni, che stanno assegnate all'Arciprete, e ad alcuni Monasteri, e Luoghi pii di quella Città; e doversi oltracciò restringere la spesa per le Feste regali, e per la provvisione del Cancelliere. Considerando il RE che gli assegnamenti all'Arciprete, e Luoghi pii trovansi ammessi nello Stato discusso dal Tribunale della Camera colla clausola *citra prajudicium* delle ragioni, e con altre clausole salutari. Mi ha comandato d'incaricare, come fo, a V. S. Illustrissima, a disporre che lo stesso Tribunale, sentite le parti interessate, provveda sollecitamente di giustizia in questa materia. E siccome per le Feste regali si portano in esito annui docati trentasei, ed ugual somma per la provvisione del Cancelliere, così vedendo il RE che queste due partite sono state ammesse nello Stato discusso per docati trentasei in tutto, ha disposto e ordinato che si abolisca il di più pagato, e che nella reddizione de'conti de'passati o futuri Amministratori si bonifichino soltanto le somme ammesse nello Stato sino a tanto che non venga dalla Camera diversamente ordinato. Avendo altresì la Maestà Sua risoluto, che da oggi in avanti il Cancelliere si elegga in pubblico parlamento, come si eleggono gli altri Ufficiali della Università, non già dal Sindaco indipendentemente, come si è fatto finora. Portici a'25. di Novembre 1769. = Bernardo Tanucci = Signor Marchese Cavalcanti Luogotenente della Sommaria.

V. DISPACCIO.

Non si permette agli Amministratori delle Università il continuare nell'amministrazione per le liti che vi fossero, ancorchè fossero interi, e valenti, ma in tal caso si devono eliggere li Deputati per le liti.

ESsendosi domandata da'particolari Cittadini di S. Giovanni Rotondo la continuazione degli attuali Amministratori per proseguire le liti, non ostantechè abbiano esercitato due anni in virtù della conferma, che fu loro accordata. S. M. ha considerato, che non convenga accordarsi la continuazione nella carica per tempo sì lungo, qual sarebbe il triennio, come cosa di cattivo esempio, e di cattiva conseguenza; e perciò vuole che il Consiglio faccia procedere alla elezione de'nuovi Amministratori dell'Università di S. Giovanni Rotondo. E quando nel pubblico parlamento, che a questo effetto dovrà convocarsi, piaccia a que'Cittadini di eliggersi gli attuali Amministratori per Deputati a proseguire le liti, S. M. lo permette. E mi comanda cerziorare V. S. Illustrissima di questa sua sovrana determinazione, per intelligenza del Consiglio, e per la elecuzione. Palazzo a'17. di Settembre del 1774. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

VI. *Si ordina che gli Amministratori debbano soddisfare tutti li pesi delle Università per lo tempo della di loro amministrazione; in guisa che lasciando attrassi, sono essi tenuti a soddisfarli, non già gli Amministratori successori.*

SIgnor mio Padrone Osservandissimo = Nella Camera abbreviata tenuta in mia Casa a 5. del corrente si è appuntato per punto generale che per li debiti, che gli Amministratori di ciascuna Università di cotesta Provincia forse non pagheranno alla Regia Corte, e a'Creditori fiscalarj, non si possano dal Regio Percettore, nè da'Creditori fiscalarj spedire Commessarj contro gli Amministratori degli anni seguenti, ma unicamente debbano spedirsi contro quelli stessi Amministratori dell'anno, da'quali non si è pagato quelche si dovea. In maniera che gli Amministratori suddetti debbano restare tenuti *in bonis propriis* di pagare alla Regia Corte, e a' suoi creditori fiscalarj quello attrasso che si farà nell'anno della di loro amministrazione, non ostante che da essi si termini *la carica*, e incombenza di amministrare, dovendo ciascuno Amministratore pensare nel principio del suo uffizio a fare il pieno sufficiente per li pesi universali a tenore delle Regie Prammatiche, e perciò li Commissarj suddetti debbano da oggi avanti spedirsi contro quelli Amministratori, in tempo delli quali si fa l'attrasso, senza inquietarsi gli Amministratori successori per li suddetti debiti non pagati dalli di loro predecessori. Onde lo prevengo a V. S. acciò si compiaccia far pubblicare la suddetta determinazione del Tribunale per tutte le Città, Terre, e Luoghi di cotesta sua Provincia, affinchè ogni uno la sappia, ne possa allegare causa d'ignoranza; con rimettere poi allo stesso Tribunale il dovuto documento della suddetta pubblicazione già fatta seguire; stando ancora V. S. nella intelligenza, che con lettera di questa sua se n'è dato il carico a cotesto Percettore. E divotamente le bacio le mani. Napoli li 8. Agosto del 1761. = Divotiss., ed obbligatiss. Servid. = Il Marchese Cito. Signor Marchese D. Pietro Sersale Antinori Preside nella Regia Udienza di Salerno.

VII. *Appuntamento della Regia Camera della Sommaria, col quale s'incarica a tutti li Percettori Provinciali, che ciascuno di essi nella sua rispettiva Provincia spedisca ordini circolari alli rispettivi Governatori de' Luoghi, affinchè invigilino, che gli Amministratori, dopo finita la di loro amministrazione, fra il termine di giorni dieci diano effettivamente li conti della di loro Amministrazione, e che se ne faccia la discussione tra altri giorni trenta avanti li Razionali eletti in pubblico Parlamento; e producendosene le nullità, si debbano queste discutere col voto del Consultore, da eleggersi in pubblico parlamento fra il termine di altri giorni venti.*

A dì 27. Ottobre 1761.

ESsendosi proposto in Tribunale il presente Regal Dispaccio, si è appuntato scrivere a tutti li Regj Percettori, che ciascuno nella rispettiva sua Provincia spedisca ordini circolari alli Governatori locali di tutte le Terre, Luoghi, e Città di quella Provincia, affinchè ogni uno di essi nel luogo della sua Giurisdizione invigili, che gli Amministratori di quella Università, dopo finita la di loro amministrazione, tra il termine di giorni dieci diano effettivamente il conto della di loro amministrazione in forma valida, e che il medesimo debba discutersi tra altri giorni trenta da' Razionali eliggendi in pubblico parlamente a tenore delle Regie Prammatiche. E qualora dopo seguita la visione de' Razionali, se ne producano le nullità, debbano le medesime discutersi col voto del Consultore eliggendo in pubblico parlamento tra il termine di altri giorni venti; a qual'effetto ciascun Governatore nella sua Giurisdizione obblighi, e costringa colla carcerazione li controvenienti a così adempire effettivamente, in maniera tale che nel fine di Ottobre di ciascuno anno sia il tutto terminato, cioè li conti siano dati, visti, e discusse anche le nullità, quando vi fossero state. E poi ciascun Governatore per tutto il giorno dieci del mese Novembre indispensabilmente debba fare distinta, e chiara relazione al Regio Percettore, individuando e spiegando se li conti siano stati già dati e terminati, e se siano state spedite lettere dichiaratoriali, liberatoriali, o significatoriali a quelli Amministratori, e per quale somma; e se li medesimi abbiano pagati o no le somme ad essi forse significate; con esigerne contro esso Governatore locale, e rimettere al Percettore Provinciale una chiara e distinta fede del Cancelliere della Università, il quale debba farla, firmarla, e suggellarla in termini di verità, e sotto pena di falso. E qualora tra il detto termine non si sieno dati li detti conti, o non sia seguita e terminata la discussione de' medesimi, in tale caso debba anche il Governatore locale nel primo di Novembre di ciascuno anno fare indispensabilmente la ordinata relazione al detto Regio Percettore, rimettendogli la fede negativa del Cancelliere della non seguita, o non terminata discussione di detti conti, riferendo parimenti li passi, ch'egli avrà dati per obbligarli ad adempire, e quelche ne sarà seguito. Ed in quanto all'anno presente, come che li tempi sono avanzati, perciò debba da' rispettivi Governanti adempirsi a quanto di sopra si è detto, per tutto il giorno dieci di Gennaro dello entrante anno 1762.

E successivamente nel mese di Novembre di ciascuno degli anni venturi debba ciascuno Regio Percettore riferire a questa Regia Camera quanto sarà seguito per la espressata materia nella sua Provincia, con rimettere unite in un volume tutte le originali fedi de' Cancellieri delle rispettive Università, che gli saranno state rimesse da' Governatori locali, come sopra, e rimetterle per lo canale della Segreterie di Stato di Azienda, affinchè in viste di tali documenti possano da questo Tribunale darsi le ulteriori provvidenze, che converranno.

E parimenti si è appuntato, che li suddetti Regi Percettori debbano incaricare alli presenti Governatori locali, che ciascuno di essi nel fine del suo Governo debba comunicare un tale ordine al suo Successore affinchè egli ancora così lo esegua; e così osservarsi da tutti li successori Governatori locali *pro tempore*, che subentreranno, sotto pena di privazione di officio.

E finalmente si è appuntato che li Percettori Provinciali debbano spedire li suddetti ordini circolari alli Governatori locali colla inserta forma *de verbo ad verbum* del presente appuntamento, affinchè puntualmente ogni uno li esegua; e quell'effetto gli si rimetta lo stizzo dell'enunciato ordine circolare, che dovrà spedire.

VIII. DISPACCIO.

Il RE comanda incaricarsi ancora alli Fiscali delle Regie Udienze Provinciali, che facciano eseguire le determinazioni rispetto alla reddizione de' Conti.

INformato il RE di quelche ha manifestato cotesta Camera della Sommaria con rappresentanza de' 17. di questo mese sopra le disposizioni date per eseguirsi l'ordine in elsunto a che gli Amministratori delle Università diano puntualmente in ciascun anno li di loro rispettivi conti. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima che oltre quelche ha disposto la Camera, considera che per lo maggiore servizio, e per conseguire lo intento che tanto conduce al bene delle Università; essa Camera incaricasse al Fiscale di ciascuna Udienza Provinciale, che nelle di loro rispettive Giurisdizioni invigilassero alla osservanza delle provvidenze della Camera, dandoli li Percettori parte delle negligenze, ripari, o imbarazzi, che possono accadere agli Amministratori: poichè S. M. desidera, e vuole che non si tralasci mezzo, ne espediente, che conduce e conseguire un sì importante fine; e che essa Camera dia sempre più riprouve del zelo, col quale dee occorrere e sì plausibile servizio. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Palazzo a' 27. Decembre del 1761. Giovanni Asseazio de Goyzueta = Signor Marchese Cito Luogotenente della Sommaria.

IX. DISPACCIO.

Spedendosi lettere esecutoriali contro le Università, non si possono quelle eseguire, se non se corroborate col braccio della Regia Camera della Sommaria.

AVendo fatto presente al RE quanto in consulta de' 4. del prossimo passato mese Marzo gli ha rassegnato la Camera della Sommarie in riguardo agl' irregolari procedimenti così delle Udienze di Matera, come dal Subalterno della medesima Carmine di Simone, il quale pose in pratica un' esecutorio della Vicaria spedito contro la Università della Terra di Lauria ad istanza del Dottor D. Nicola Piselli, non ostante di non aver ottenuto il braccio da cotesto Tribunale, e le provisioni in contrario del medesimo presentate per parte della Università. Si è servito S. M. risolvere ed ordinare alla detta Udienza di Matera, che esegua le provvisioni di cotesto Tribunale, e che qualsivogliano Provvisioni de' Tribunali, le quali si spediranno con esecutorj contro le Università, non si debbano ubbidire sempre che non siano corroborate col braccio della Camera della Sommaria. E nel medesimo tempo che il Subalterno Carmine di Simone, il quale non ostenti le provvisioni delle Camera volle procedere contro la detta Università in virtù delle lettere esecutoriali della Vicarie, si mortifichi con qualche tempo di arresto dalla medesima Udienza. E mi ha comandato parteciparlo a V. S. Illustrissima per notizie delle Camera della Sommarie, ed in risposta delle sopradetta Consulta. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come desidero. Portici a 5. di Aprile del 1758. = Il Marchese Spinola = Signor Marchese Cito Luogotenente della Sommaria.

De' Figli di Famiglia, e de' Minori.

FERDINANDO IV.

I. *Per la grazia di Dio, Re delle due Sicilie, di Gerusalemme, &c. Infante di Spagna, Duca di Parma, Piacenza, Castro, &c. Gran Principe Ereditario di Toscana, &c.*

SE l'obbligo de' Principi, destinati da Dio al Governo de' Regni, principalmente dee raggirarsi ad invigilare, ed attendere alla retta amministrazione della giustizia, dalle quale in gran parte dipende la felicità dello Stato, e de' Sudditi: ragionevolmente ha richiamato la nostra attenzione l' informo fattoci dal Tribunale di Commercio, che ci ha fatto sapere di non essersi avuta considerazione, nel trattare, e giudicare le cause di compre, e vendite, alle Prammatiche di questo nostro Regno sotto i titoli *de Senatus Consulto Macedoniano, & de Senatus Consulto Vellejano* per il plausibile motivo nella sua apparenza, di favorire il pubblico commercio, e renderlo sempre più libero, e spedito; il perchè si è dato libero corso alli giudizj contro i figliuoli di famiglia ne' loro contratti di compre e vendite, tutto che quelli non si fussero stipulati nelle presenza e coll'espresso consentimento de' loro Genitori, contro la espressa disposizione della Regia Prammatica, la quale riprouva ed annulla somiglievoli contratti; come altresì non si sono attese per la ragione stessa le leggi comuni, e la Regia Prammatica, la quale annulla i contratti, che facciano le donne, le quali vivono sotto l'altrui potestà, tuttochè abbiano rinunciato alla eccezione del Vellejano, dichiarando tali contratti contro li buoni costumi, così civili come naturali, che non possano ricevere vigore, e fermezza dal giuramento.

Ma dapoichè per altri informi da Noi presi su di questo assunto, e la esperienza ha fatto conoscere, che una tale pratica e stile di giudicare, se favorisce da una banda i Mercadanti venditori, riesce per altra via rovinosa alle famiglie; giacchè con quelli mezzi le persone costituite sotto l'altrui potestà incontrando facilità ne' Mercadanti di avere pannine, stoffe, ed ogni genere di galanterie di mode a credenze, non curano, che questi tali generi vengano loro dati a prezzi alteratissimi, e fino anche per il doppio del loro effettivo valore, praticando i Mercadanti con questi mezzi strabocchevoli, detestabili guadagni con dolo manifesto sull' altrui bisogno, e sulla debolezza del sesso; oltre a ciò è anche a nostra notizia, che queste tali persone costituite sotto l' altrui potestà comprano spesse volte somiglianti generi, non già per il bisogno, che ne abbiano, ma per venderli, ed avvalersi del danaro, che ne ritraggono per altre loro urgenze, e vendendoli a tenuissimi prezzi, vengono a risentire notabilissimo danno, e pregiudizio con restare inabilitati a soddisfare i debiti nascenti da simili contratti, i quali contengono una manifesta pravità usurarie.

E volendo noi opportunamente provedere, ed ovviare a simili inconvenienti, per li quali restano sconcertate le famiglie, adempiendo alla parte di Principe, e di Padre amorevole verso i nostri fedelissimi Sudditi, con la presente Prammatica *omni tempore valitura*, confermando in prima tutto ciò, che per leggi comuni, e municipali si ritrova stabilito, e prescritto, e specialmente ciò, che trovasi determinato nella Prammatica sotto il titolo *de Sen. Consf. Macedoniano*, e nell' altra sotto il titolo *de S. C. Vellejano*, quali vogliamo, che in questa si abbiano per espresse: ordiniamo, e comandiamo a tutti, e qualsivogliano Negozianti così Regnicoli, che Forastieri, che non possano da ora innanzi vendere a credenza pannine, telerie, stoffe, galanterie, generi di mode, argenti lavorati, galanterie d'oro, gioje, e tutte sorti di beni mobili, e qualunque altra merce, nè indirettamente, o per intermezza persona alle persone costituite sotto l'altrui potestà, la quale debba intendersi sotto la potestà di Padre, e di Marito, che quella di Tutore, Curatore, o Sopraintendente; e tra figli di famiglie interdetti a poter contrattare, s' intendano anche compresi coloro, che posseggono peculio Castrense, o quasi Castrense, in guisa che contravenendo

essi Negozianti a questa nostra Sovrana determinazione si possa da tutte l' espressate persone opporre contro di loro il beneficio del Macedoniano, o vero Vellejano, senza eccezione, abolendo con questa nostra legge l'uso, e la pratica contraria, introdotta nel nostro Tribunale di Commercio, cha vogliamo, che da oggi innanzi non s'abbia affatto da attendere.

Ma perchè nel tempo stesso abbiam considerato, che se li Negozianti dovessero tutto dì essere nell' obbligo di andarsi informando dello stato, e condizione delle persone colle quali contrattano, ne diverrebbe grandissimo impedimento alla facilitazione, e libertà cotanto necessaria al pubblico Commercio, perciò dichiariamo, e vogliamo, che l'eccezioni suddette abbiano ad aver luogo per quelli contratti di compre e vendita, o di mutuo, sotto il quale si possono tali compre, e vendite coprire, che sono seguiti, *habita fide de pretio*, e come suol dirsi a credenza; e non già per quelli contratti, ne' quali è intervenuta la numerazione presentanea del danajo, sia in contante, sia in sede di credito, o di mandato al Banco, li quali contratti vogliamo, che debbano aversi per legittimi e perfezionati: Riserbando solamente per questi alle parti del Venditore, e compratore le altre legali eccezioni del dolo, e della lesione: Come pure dichiariamo, che non si possa opporre eccezione del Macedoniano da quei figli di famiglia, che publicamente esercitano la mercatura, o che vivano separatamente dal Padre; Ed affinchè non abbia ad aver luogo l' altrui malizia di eludere questa nostra Sovrana providenza, ordiniamo, e vogliamo, che li Negozianti così Esteri, che Nazionali per li contratti con le persone anzidette costituite sotto l'altrui potestà, possano farne uso fra lo spazio di soli mesi sei dal dì della pubblicazione del presente Editto con dedurre le azioni, e ragioni, che possono loro competere in virtù di tali contratti ne' Tribunali, a' quali corrispondono. Bensì, che elasso il detto termine di mesi sei, non possano in conto alcuno farne uso, e rimangano come se fatti non fossero: E perchè contro di questa Sovrana nostra Legge, o Prammatica non si possa da chicchessia allegare causa alcuna d' ignoranza, e venga a notizia di tutti, ordiniamo e comandiamo, che si pubblichi ne' luoghi soliti, e consueti di questa Fedelissima Città e Regno, e per maggior comprovazione di questa Real determinazione nostra, sarà la presente firmata da' nostri Consiglieri di Stato, e di Reggenza; munita del nostro Real Sugello, e riconosciuta dal nostro Segretario di Stato, e del dispaccio di nostra Real Azienda, e vista dal nostro Viceprotonotario, e la di lui vista autenticare dal Secretario della Real Camera di S. Chiara. Napoli ventiquattro Aprile mille settecento sessantasei.

PER IL RE PUPILLO

Domenico Cattaneo: Michele Reggio: Giacomo Milano: Giuseppe Pappacoda: Pietro Bologna: Stefano Reggio: Bernardo Tanucci: Gio: di Goyzueta.

II. DISPACCIO.

Si rendono nulli i debiti fatti da' figli di famiglia, e dalle donne, ancorchè questi fossero con lettere di cambio.

POichè è occorso di dubitare, se nell' Editto del 1766. che annulla gli obblighi de' figli di famiglia, ancorchè avessero peculio Castrense, e quasi Castrense, contratti, ne' quali non vi sia corsa la valuta contante, ma fatti a credenza, o a partito, vi sieno pur compresi gli obblighi di lettere di cambio. S. M. dichiara, che vi son compresi, comechè nel medesimo Editto non espressi. Quindi per comando della M. S. ne prevengo V. S. Illustrissima, acciò ponga la G. C. in tale intelligenza per sua regola, e governo nelle decisioni delle cause. Palazzo 7. Settembre 1771. = Carlo Demarco. = Signor Principe di Marsico.

III. DISPACCIO.

Si dichiarano nulli li contratti, e obblighi fatti da' figli di famiglia con lettere di cambio, ancorchè fossero fatte in Fiera, e pagabili in Fiera.

IN occasione di due cambiali scritte da Vincenzo Catanzaro in Fiera, e pagabili egualmente in Fiera, per prezzo di tante robe mercantili, per le quali cambiali Pietro Catanzaro Padre del debitore oppose il Macedoniano; ha opinato V. S. Illustrissima doversi procedere con tutto il privilegiato rigore de' crediti cambiali, e con la spedizione delle lettere esecutoriali reali, e personali; e ha proposto stabilirsi per punto generale che in tal maniera debba procedersi in simili casi di cambiali fatte, e pagabili in Fiera per prezzo di robe mercantili ricevute, alle quali successivamente si opponga il Macedoniano, non ostante il Rito della Delegazione de' Cambj in contrario, in vigore del quale dovrebbe sottoporsi a termine l'azione del creditore, e sospendersi le lettere esecutoriali, secondo gli ordini generali de' 7. di Settembre del 1771., colli quali fu dichiarato che anche per le cambiali scritte da' figli di famiglia, non per valuta ricevuta contanti, ma per robe prese a credenza, avesse luogo lo Editto de' 24. di Aprile del 1766., col quale S. M. risolvè che per simili contratti de' figli di famiglia avesse luogo la eccezione del Macedoniano; e si è ella indotta a così opinare, a proporre in favore de' contratti di Fiera per sostegno della negoziazione in simili contratti di buona fede, e per altre ragioni, che ha addotte. Avendo Sua Maestà il tutto esaminato, e ponderato con quella maturità, che un affare così delicato richiede, ha considerato frequenti, e quanto gravi siano li danni, che alle private famiglie de' suoi fedeli Vassalli tutto dì s' inferiscono per simili contratti di figli di famiglia, li quali per soddisfare alle passioni, alle quali sono trascinati dal bollore della gioventù, niuna cura si prendono della iniquità de' contratti, bastando a loro il trovare mezzo di avere danaro alla mano per dissiparlo, e scialacquarlo, senza darsi altra cura: Trovano in questo facili più del dovere li meno onesti Negozianti, li quali tratti dall' avidità del guadagno per ismaltire quelle merci, che non sono più di moda, per ismaltirle a prezzi eccessivi, e iniqui; e tal ora, fingendo di vendere a prezzo alteratissimo quelle merci, che dagli stessi figli di famiglia si rivendono a prezzo molto inferiore, e con finto giro di mani tornano poi in di loro potere, ripongono tutto il di loro studio nello inventare nuove cautele per velare le iniquità de' contratti, e per assicurare il di loro danaro. La cotidiana esperienza infiniti esempj somministra delle arti, e delle frodi che usano questi meno onesti Negozianti, vera peste delle Repubbliche, fomentando per di loro privato interesse le corruttele, e la rilasciatezza della sconsigliata gioventù, con danno gravissimo delle oneste famiglie. Non bastano li freni, che a riparo di tanto danno si sono escogitati dalla savissima illuminata mente di S. M., e dallo Augusto suo Genitore; già che, a pena promulgata una legge, s' inventano mille frodi per renderla inutile, ed elusoria. E lo stesso certamente accaderebbe, se con nuova legge si eccettuassero dal disposto ne' savissimi Regali Editti quelli contratti, che si portano fatti di vendite di merci nelle Fiere: come si è proposto da V. S. Illustrissima. In tanta corruttela di costumi, costa assai poco il far comparire fatto in Fiera quel contratto, che sia fatto altrove. In tanta vicinanza da questa Capitale in Salerno costa assai poco il portarsi colà un figlio di famiglia, e stipolare quelli contratti, che sieno più a grado di un Negoziante usurajo. Ha posto V. S. Illustrissima in veduta il danno, che alla fede pubblica ridonderebbe dal ritardarsi la esecuzione de' contratti, che si portano fatti in Fiere; ma è da riflettersi che li forestieri non contrattano, se non se con quelli Negozianti, de' quali abbiano piena contezza, e con li quali sieno soliti contrattare. Li Negozianti poi del Paese ben si conoscono tra loro, e sono troppo cauti, e accorti nello smaltire le loro merci in Fiera a persone sicure, e di lealtà conosciuta. Quando contratti nelle Fiere un figlio di famiglia, che sia solito girare per le Fiere, basta provarsi in un brevissimo termine sommario questa circostanza per elidere la forza del Macedoniano, che forse si opporrà. In somma sempre minore assai sarà il danno, che potrà esperimentarsi alla fede pubblica della Fiera per qualche contratto, che da troppo incauto Negoziante si faccia tal ore con un figlio di famiglia, rispetto al gravissimo danno, che reca alla Repubblica lo aprirsi quella via, che somministra campo sì largo alle frodi, e alla dissolutezza della sconsigliata gioventù. Per queste riflessioni adunque S. M. non approva lo espediente da V. S. Illustrissima proposto; e mi comanda rescrivarle che osservi rigorosamente li Regali stabilimenti sù questo assunto, e non pensi a fare novità. Palazzo a' 27. di Agosto del 1774. = Carlo Demarco = Signor Cons. Porcinari Delegato de' Cambj.

IV. DISPACCIO.

Ordine pe' figli di famiglia intorno a' consensi de' Genitori per la contrazione de' Matrimonj.

I Matrimonj furono il principal mezzo, perchè l'umana società si propagasse, e sussistesse, la natura li suggerì, la legge li regolò, il vicendevole consenso, ed unione li venne a perfezionare. Come da questo vincolo derivarono le famiglie, dalle famiglie le società, così la felicità di questo dal bell'ordine Civile, e Politico riconobbe la sua sorgente. Quindi i savj Legislatori riguardarono sempre i Matrimonj, come l'oggetto più degno delle loro più serie attenzioni, acciocchè lo Stato ne conseguisse quel fine, per cui da prima furono stabiliti. Videro ben essi quanto importasse, che venissero regolati da legge uniforme alla ragione, e quanto di male poteva avvenire qualora in contraerli si seguisse più tosto l'impulso machinale della natura, e l'impeto di una sfrenata passione, che l'oggetto della conservazione del genere umano, e la propagazione di una prole, che potesse riuscire di servigio allo Stato. Stimarono adunque, che ad un tal vincolo sociale, per quei che non fossero di loro piena libertà, dovesse precedere il consenso di coloro, che sotto la loro patria, o dominicale potestà li detenean, secondochè la civile, e natural ragione dettava, e che a ciò contravenendosi, dovessero i Matrimonj (e con poziorità di ragione di ogni altro contratto di coloro, che non fossero *sui juris*) riputarsi nulli.

Dopo la pubblicazion del Vangelo, essendo stato da Divina istituzione annoverato il Matrimonio tra' Sagramenti, e favorita perciò la libertà di effettuarlo; non lasciarono i Sovrani per l'insito diritto della cura de' Popoli, da Dio loro commessa, di regolare questa materia in riguardo alla natura di contratto. Onde molte, e diverse leggi da' Principi Cattolici furono su tal' assunto fatte, e promulgate; specialmente per impedire la violenza di una sregolata passione (la quale suole talora annebbiare l'intelletto anche de' più savj) per dare freno all'incauta gioventù, per avvertirla con la minaccia della pena a riconoscere i proprj doveri verso de' Genitori, e per farle conoscere i danni, che si arrecano alle proprie famiglie, onde poi essi figli vengono abbandonati da' loro Padri, odiati, e fuggiti da' Congiunti, e malveduti e dispregiati da' loro eguali; disordine, che si diffonde anche nell'innocente lor prole, e nella discendenza con discapito delle intere famiglie. Or avendo Noi ritrovate inefficaci tutte le Nostre Sovrane providenze, sugli anzidetti esempj de' Savi, e Cattolici Legislatori, e per le stesse mire finora emanate, per far argine a questo disordine, non raro nel Ceto Civile, assai frequente nel popolare, e sapendo, che col pretesto di vere, o simulate deflorazioni si procura di mandar ad effetto la contrazione de' Matrimoni, sforniti del necessario legale requisito del consenso de' Genitori, perciò dopo maturo esame di tal' affare, e precedente il parere de' Nostri Supremi Magistrati, e del Nostro Consiglio di Stato, abbiamo Sovranamente stabilito, e determinato di dar fuori la presente Legge da osservarsi inviolabilmente, e con la quale ordiniamo, e comandiamo, che tutt' i Figli di famiglia di qualunque stato, e condizione che sieno, esistenti sotto la Patria Podestà, o emancipati, non possano contrarre Matrimonio senza l'espresso consenso paterno, o di que' che ne sostengono le veci, ed esercitano il diritto della Patria Podestà. Ed in caso, che contravengano a questa Nostra Sovrana determinazione, permettiamo al Padre, ed all'Avo, per premorienza del Genitore, di poter eseredare il Figlio, o Nipote; annoverando tra le giuste cause di eseredazione contenute nel dritto, anche questa, e considerandola per abominevole ingratitudine de' figli, verso de' loro Genitori, de' quali vengono a disprezzare l'autorità. E perchè la stessa ragione concorre rispetto alle figliuole contraenti Matrimonio senza tale indispensabile requisito, Sovranamente dichiariamo, che resti in arbitrio del Padre, o dell' Avo il privarle nel testamento della dote: incaricando Noi a' Magistrati di questo Regno a non dar corso a' Giudizj, che mai venissero introdotti dalle figliuole, per lo conseguimento del paragio contro del Genitore, quante volte si opponga, e si provi da' Padri di famiglia l'eccezione del Matrimonio contratto senza il loro consenso; e sarà pruova da attendersi ne' giudizj, quante volte il Padre, o l'Avo per la premorienza del Padre comparisca al Magistrato del luogo, e faccia notificare alla figliuola la protesta di non volere essere tenuto al pagamento del paragio, contraendosi il Matrimonio senza il suo consenso, e che la protesta si faccia notificare immediatamente dopo eseguito il Matrimonio, che fosse sta seguito senza sua scienza. Con dichiarazione bensì, che avendo i Giudici motivo in contrario, ne debbano a Noi fare relazione per attenderne la Sovrana Nostra risoluzione.

Acciocchè però questa Nostra utilissima Legge non serva di pretesto all'altrui interesse ed avidità, e non abusino i Genitori di quel dritto, che Noi per pubblica tranquillità intendiamo di conservar loro, dichiariamo espressamente, che possano i Genitori diseredare i loro figliuoli, e privare della dote le loro figlie, qualora il Matrimonio senza il loro consenso sia da quelli contratto prima di compiere gli anni *trenta*, e da queste prima che abbiano compiuti gli anni *venticinque*; dovendosi presupporre per li primi, che in detta età abbiano bastante lume, e forza da non farsi trascinare da sregolata passione; e per le seconde, acciocchè l'avarizia, ed inumanità de' Genitori non le faccia invecchiare, senza dare loro marito; purchè però detti figli, e figlie dopo la prescritta età di anni *trenta*, e *venticinque* contraggono con persone oneste, ancorchè di disuguale condizione. Ma qualora anche dopo il prefisso tempo contraessero con persone, o infami, o ignominiose possano i Genitori far uso della diseredazione per li figli, e della privazione delle doti per le figlie.

Dichiaramo parimente, che secondo l'occorrenze, e le circostanze de' casi riserbiamo alla Nostra Sovrana autorità, come Padre comune de' nostri sudditi, il supplire al dissenso Paterno, e 'l dispensare a questa Nostra Legge, secondochè meglio ci sembrerà.

E perchè tal Nostra Sovrana determinazione venga a notizia di ognuno, e non possa allegarsi causa d'ignoranza, ordiniamo, e comandiamo, che si pubblichi ne' luoghi soliti della Capitale, e delle Provincie del Regno. Ed in pubblica testimonianza sarà da Noi sottoscritta, e munita col Sigillo delle Nostre Reali Armi, riconosciuta dal Nostro Segretario di Stato degli affari Ecclesiastici, vista dal Nostro Viceprotonotario, e la di lui vista autenticata dal Segretario della Nostra Real Camera di S. Chiara. Napoli lì 10. Aprile 1771.

V. DISPACCIO.

Intorno alle parole matrimoniali de' figli di famiglia.

IL RE ha ordinato a questa Curia Arcivescovile di Napoli di prescrivere a tutt'i Parochi di questa Capitale, e sua Diocesi, di non prendere parole de' figli di famiglia per matrimonj, senza il consenso *in scriptis* de' loro Genitori, che gli hanno sotto la loro Patria Potestà. Ha risoluto indi S. M. che questa Sovrana Risoluzione corra, ed abbia luogo per tutto il Regno. Onde mi ha comandato di significarla a V. S. Illustrissima per intelligenza sua, e de' Luoghi della Provincia di suo carico, e per renderla nota alle Curie Ecclesiastiche, che in essa sono per l'osservanza, ed esecuzione. Napoli 28. Ottobre 1769. = Carlo Demarco = Signor Commessario di Campagna.

VI. DISPACCIO.

Che non si permetta a' Figli di famiglia contrarre Matrimonj senza consenso del Padre, ancorchè rinunciassero successioni paterne, e materne.

AVendo Francesco Carisi rappresentato al RE, che Gioacchino suo Figlio per abilitarsi a contraere matrimonio con Francesca Pistilli, non ostante il suo paterno dissenso, abbia rinonciato al dritto della paterna successione: la Maestà Sua inteso di ciò mi ha comandato di dire a V. S. Illustrissima, ed al Tribunale, che è sua Real volontà, che si osservi esattamente la sua legge proibitiva de' Matrimonj de' Figli di famiglia senza il paterno consenso; e che quando non vi concorre il consenso de' Padri, non si permetta ad essi il matrimonio per qualunque atto di rinunzia, che da' medesimi si faccia alla successione paterna, o materna; potendo solamente il Consiglio, quando conosca ingiusto, ed irragionevole il paterno dissenso, darne conto alla Maestà Sua, ed attenderne le ulteriori Sovrane provvidenze. Palazzo il primo Febbrajo 1772. = Carlo Demarco.

VII. DISPACCIO.

Per la contrazione de' matrimonj, sono nell' obbligo anche i figli de' Militari portare il consenso de' loro Genitori.

VOlendo il RE, che sotto la legge dell'ultimo Regale Editto emanato per Segreteria di Stato, e del

del Dispaccio dell'Ecclesiastico a' 10. di Aprile di questo anno, e che nella contrattazione de' Matrimoni ne' suoi Regali Dominj, si stabilisca la indispensabile condizione, che i Figli di Famiglia abbiano da tener per quello il preciso consentimento de' loro Padri, vi stiano ugualmente soggetti, e compresi tutti i Militari de' Regali Eserciti di qualsivoglia condizione che sieno, a motivo che per esser tali, non sono esenti dalla Legge naturale, nè dal rispetto, ed ubbidienza, che devono a' loro Padri. Lo prevengo a V. S. Illustrissima di suo Real ordine per sua intelligenza, e governo, facendo pubblicare questa Sua Regale Determinazione in tutte le Università di cotesta Provincia. Dio guardi V. S. Illustrissima molti anni, come le desidero. Napoli 13. Luglio 1771. = Aetoeio del Rio. = Signor D. Biagio Sanseverino.

VIII. DISPACCIO.

Il RE suole dispensare alli Minori alcuni mesi per essere dichiarati maggiori, ma colla clausola, purchè non contraggano, nè si obblighino senza la intelligenza, e permesso della Gran Corte.

HA supplicato al RE Antonio Desiderio di Angri per la dispensa di quattro mesi per essere dichiarato maggiore. E S. M., accordandogli tale dispensa, comanda che Vostra Eccellenza disponga, che la Gran Corte lo dichiari maggiore, ma colla clausola: *dummodò non contrahat, neque se obliget inconsulta* della medesima. Palazzo a' 17. di Ottobre del 1772. = Carlo Demarco = Signor Reggente della Vicaria.

Delli contratti, e della loro rescissione.

I. DISPACCIO.

Regale determinazione per lo danaro, che si dà a mutuo coll' interesse.

HA il RE sentito con quale facilità si propongano querele di usure, le quali poi si trovano o insussistenti, o calunniose. Per dare riparo ad una licenza così fatta, la quale partorisce de' gravi disordini in danno della pubblica quiete, ed in pregiudizio della giustizia, vuole che il Commessario della cause di usure si chiami alcuni de' Negozianti, che stimerà migliori, e faccia loro sentire, che da oggi innanzi, dando danaro a mutuo coll' interesse, possono cautelarsi con quella scrittura che più vogliano. Però in essa distinguano il danaro che danno a mutuo, dall' interesse, che per esso convengono durante il tempo della restituzione, e che non possa cominciare a correre lo interesse, se non saranno trascorsi quei giorni, che il costume de' Negozianti di cotesta Città, e Provincia ha stabilito, e si trova negl' istromenti di mutuo praticato. Bene inteso, che lo interesse che tra le parti si converrà, sia in quella somma per 100. solamente, che il costume de' Negozianti della Provincia abbia approvato. Che si astengano per lo avvenire ne' contratti di mutuo, ove scorsi alcuni giorni abbiano convenuto, ed approvato lo interesse, aggiungere il patto di restare obbligato il debitore, in soddisfazione del suo debito, a dare seta, olio, o grano, al prezzo della voce; ma coloro che intendono prestare il danaro, coll' obbligo del debitore di dare a loro soddisfazione li generi, a' quali applicassero, al prezzo della voce, lo possano liberamente fare, con condizione espressa di non dovere esigere interesse, come sopra, ed accordando nuova dilazione, non possano porre in capitale lo interesse scorso; e controvenendosi in ciascuno di detti casi, a querela delle parti, e intese le medesime, a fine di vedere dal principio se la querela possa avere sussistenza, faccia la Regia Udienza giustizia in conformità delle Leggi del Regno, e delle regali determinazioni della M. S., inteso *in omnibus* il Regio Fisco. Rispetto poi alli contratti, ove sia stato messo in capitale lo interesse, o pure siasi esatto lo interesse del mutuo col pegno alla mano, proceda il Tribunale, e faccia giustizia a querela delle parti, ed anche sopra la istanza *in scriptis*, che ne facesse l'Avvocato Fiscale. Di regal ordine comunico a cotesta Udienza questa sua sovrana risoluzione, affinchè si esegua in tutte le sue parti. Napoli a' 22. di Marzo del 1755. = Il Marchese Tanucci = Signor Preside, e Udienza di Cosenza.

II. DISPACCIO.

E per certi altri contratti ancora, che in certi Luoghi si fanno collo interesse.

HA il RE sentito che in Soriano vi siano molti lavoratori di vasi di creta, chiamati comunemente giarre per uso di riporre olio, il quale frutto percependosi in ogni due anni, alcuni di quei naturali nell' anno vacuo dell' entrata dell' olio contrattano con Vasari la compera di dette giarre al prezzo di carlini quattordici la botte, che contiene tre giarre, e consegnano agli artefici doc. 50., e fino a 200., colla condizione di consignare a loro dopo l'anno tante botti di giarre tre l'una, quanto è lo importo della somma ricevuta al prezzo convenuto di quattordici carlini. Che nel tempo stabilito non consegnando li vasari le giarre, le quali sogliono in detto tempo valere fino a carlini venti la botte, vengono li detti vasari astretti a far obbligo a' padroni del danaro delle somme che rimangono a pagare, a ragione del prezzo avanzato; e siccome il compratore per botti quaranta sborsò doc. 50., alli prezzi avanzati poi in tempo della consegna delle botti montano a doc. 80., e di bel nuovo si accorda il consimile contratto per la detta somma per altri due anni, che susseguono, e viene a crescere esorbitantemente. Avendo S. M. esaminata la natura di questo contratto, dice che non si proibisca a' padroni del danaro esigere dalli Mastri vasari, che non adempirono alla consegna del convenuto numero de' vasi, il *quid interest* dalli carlini 14. convenuti sino alli 20., che si vendono in quel tempo, purchè il detto prezzo delli carl. 14., coll' anticipazione del danaro dato, sia riputato giusto in quelli Paesi, imperocchè verisimilmente deesi considerare che la necessità precisa de' vasi non consegnati per impuntualità, o altro difetto de' Mastri vasari, obblighi li padroni del danaro dato anticipatamente e comprarli al prezzo, che allora corre di carl. 20. la botte, per riparare alli di loro bisogni. In quanto poi al punto, che li padroni del danaro dato a' vasari anticipatamente, dopo avere obbligati li medesimi al pagamento del *quod interest* la prima volta dalli carlini quattordici sino alli 20., accordano per la somma rimasta a conseguire nuova dilazione per altri due anni, con praticarsi poi la stessa esazione del *quod interest*, non seguendo la intera consegna de' vasi contratti per la seconda volta, ed in tal guisa cresca in esorbitanza la somma: S. M. proibisca di contrattare colla pena di docati cinquanta, e dallo esilio di tre anni per la prima volta; per la seconda, colla pena di docati mille, e di tre anni di galea: permettendo quelli contratti nella maniera espressata, senza che si potessero prolungare ulteriormente. Di regal ordine prevengo tutto questo a V. S. Illustrissima, e alla Udienza, affinchè si esegua, e se ne faccia pubblicare l'editto nelli luoghi delle fabbriche di tali vasi, ed in quelli di coloro che ne fanno incetto. In caso di controvenzione facciano procedere, e far giustizia alle Corti locali a querela delle parti, con sentirsi però *ad instructionem* di alle Corti nel principio di tal giudizio anche li pretesi rei convenuti: poichè trattasi di una qualità di giudizio, in cui facilmente si possono incontrare degli equivoci, se sù le prime il Giudice non bene s' istruisca, per deliberare se dee caminare l'azione criminale. Tutto senza causarsi alcuna spesa ad alcuna Università. Portici a' 23. di Giugno del 1759. = Beroardo Tanucci. Signor Preside, e Udienza di Catanzaro.

III. DISPACCIO.

Per lo contratto che si fa di restituirsi grano per grano.

AVendo fatto presente al RE il dubbio, che V. S. ha manifestato con rappresentanza de' 15. del passato Agosto, se nel caso vi fossero de' Luoghi, ne' quali si costuma di restituire grano per grano, senza considerazione del prezzo, o che per contratto espresso in tal guisa si convenga, debba anche aver luogo in questi casi la determinazione di corrispondersi a' credenzieri del grano il prezzo che valeva nello essersi ricevuto da' coloni debitori col sei per cento e beneficio de' primi per causa della mora; giacchè posta una tale costumanza, la medesima risultarebbe più vantaggiosa a' debitori; co-

me anche, lo che ha parimenti V. S. riferito, in data de' dieci del caduto Ottobre, che molti territorj addetti alla semina del grano in cotesta Provincia rimarranno oziosi, e senza la semina, per difetto di chi somministra il grano, e specialmente de' padroni de' medesimi. Mi comanda S. M. dire a V. S. in risposta del connato dubbio, che tali debitori di grano ricevuto per semina debbano restituire grano per grano, ma colla dovuta proporzione del prezzo, che correva allora, che fu consegnato, e di quello che corre presentemente; in maniera tale che se allora, per ragion di esempio, correva a carlini otto, ed oggi in cotesti Luoghi corresse a carlini sedici, in tal caso il debitore che ricevè due tomola di grano, debba restituirne un solo, coll' interesse bensì del sei per cento di più a beneficio de' padroni per la mora: poichè il prezzo di questo solo tomolo equivale al prezzo di allora di due tomola; e così proporzionatamente debbasi regolare una tale restituzione di grano nel corrente anno, secondo la connata varietà de' prezzi.

Toccante al secondo punto devo parimenti di ordine di Sua Maestà dire a V. S. che quando li Padroni delle terre hanno grano, sarà ragionevole che si costringano ad improntare alli loro coloni quella corrispondente giusta quantità, che sarà necessario per la semina de' rispettivi territorj con fissare il prezzo a quella giusta ragione, che ora costì corre in tal genere, con fare obbligare li detti coloni a pagare a' medesimi il detto prezzo nel tempo proprio della nuova raccolta. Quando poi li Padroni de' territorj veramente non abbiano grano da dare, ed effettivamente siano impotenti a somministrarlo; in tal caso entrando in ciò il favore, e lo interesse della causa pubblica, al quale deve cedere ogni ragione privata, è giusto obbligare gli altri che tengono grano più del proprio bisogno, a dare il grano necessario per la semina, con fissare anche il prezzo a quella giusta ragione, che costì corra. E quando li padroni di cotesti territorj, per la semina da' quali dee servire il grano, abbiano il modo di pagarlo prontamente, in tal caso debbano li stessi obbligarsi di pagare al venditore prontamente il prezzo suddetto in danaro contante. Qualora però non siano nello stato di prontamente pagarlo, in tal caso debbano li divisati padroni de' territorj unitamente colli rispettivi di loro coloni obbligarsi a beneficio de' venditori di pagare alla ventura raccolta il prezzo di detto grano a quella ragione che ora corre, e con qualche piccola discreta somma di più per la mora, regolandola in maniera che possa importare lo interesse del sei per cento; affinchè con tale onesto interesse de' padroni de' territorj ancora resti assicurata la cautela, ed il giusto, ed onesto vantaggio del venditore del grano. Napoli a' 7. di Novembre del 1767. Giovanni Goyzueta = Signor D. Ferdinando Corradini Caporuota della Regia Udienza dell' Aquila.

IV. DISPACCIO.

E proibito alli forestieri del Regno vendere li beni siti nel Regno.

HO riferito al RE la consulta, che gli ha rassegnata il Tribunale della Camera della Sommaria nel dì 22. del corrente sopra il memoriale del Priore della Chiesa di Monserrato di questa Capitale, Grancia del Regal Monistero sotto il medesimo titolo in Ispagna, in cui ha esposto il motivo, per cui l' Abbate di tal Monistero gli ha data la licenza per vendere quelche la medesima Chiesa possiede, a fine di impiegare il prezzo di quello in Ispagna; sollecitando il regale permesso a fine di rimetterlo in quel Regno. E S. M. informata dell' antico stabilimento espresso nella medesima consulta, per lo quale sta proibito alli forestieri l' alienazione delli di loro beni esistenti in questo Regno, conformandosi al parere della Camera, non ha voluto concedere un tal permesso chiesto dal ricorrente. E di regal ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima per notizia del medesimo Tribunale. Dio &c. Palazzo a' 29. Decembre del 1745. = Il Marchese Brancaccio = Signor D. Lodovico Paternò Luogotenente della Sommaria.

V. DISPACCIO.

Domandandosi escomputo, non si concede sospensione di estaglio negli affitti.

IL RE ha risoluto e comanda per regola e punto generale, che per qualsivogliano pretensioni di escomputo che si permoveranno da oggi in avanti, e che si ritroveranno pendenti, non si conceda alcuna sospensione di pagamenti di estagli, li quali si abbiano da esigere esecutivamente, secondo si prescrive nella prammatica 75. *de officio Procuratoris Caesaris*. E rispetto alle sospensioni, le quali si trovano concedute, si spediscano le cause di escomputo subito che sia terminato l' affitto nella forma prescritta dalla detta prammatica. Con che, prima di decidersi a favore dello escomputo, si dia conto a S. M. per questa via delle ragioni, nelle quali si fonda. E di regal ordine lo prevengo a V. S. Illustrissima, per notizia di cotesto Tribunale, e sua perpetua osservanza, e puntuale compimento. Palazzo a 1. di Ottobre 1751. = Il Marchese Brancaccio = Signor Marchese Ferrante Luogotenente della Sommaria.

VI. DISPACCIO.

Per le pigioni delle Case si può eseguire qualunque mobile de' Debitori, ma non per le pene contumaciali.

SU 'l ricorso fatto da molti possessori di Case di questa Capitale, col quale hanno supplicato ordinarsi, che secondo le leggi, e costumanze di questa Città li sia lecito far uso delle di loro ragioni nel far eseguire li debitori per la pigione su qualunque cosa mobile che si trovi nella Case, su la credenza che dalla G. C. si fosse interdetto alli Portieri di eseguire letti, abiti da uomo, vesti da donna, suppellettili, ed utensili di cucina, su lo esempio del regal editto pubblicato per le pene contumaciali, e su 'l ricorso del Dottore Pasquale Molfese, in cui si duole di non aver trovato esecutore per far eseguire un suo piggionante; ha la G. C. riferito di non aver mai proibito a' Portieri di eseguire li pigionanti, o altro debitore in qualsisia sorte di mobili. Il RE in vista mi comanda dire a V. S. Illustrissima, che resta inteso; e dichiara che il suo Editto è per le pene contumaciali; e riguarda ciò che a lui spetta. E vuole che vegga donde è nata tal falsa interpretazione, ed abuso; e si puniscano gli autori, dando parte dell' esito. Palazzo a' 31. di Agosto del 1769. = Carlo Demarco = Signor Reggente della G. C.

VII. DISPACCIO.

Attaccandosi di lesione un istromento di concordia, si devono prima restituire tutte le somme ricevute in vigore del patto, e poi trattarsi la causa principale.

LA Regal Camera, in grado di gravame della decretazione del Presidente del Consiglio, ha consultato che dal Consiglio si discutano nelle debite forme, coll' intervento dello stesso Presidente, e di un' altro Ministro aggiunto, la nullità proposta dal Principe di Casapesella D. Vincenzo Bonito avverso il decreto de' 2. di Settembre dello scorso anno 1777. toccante il punto che D. Luigi Bonito suo fratello, il quale attacca di lesione un' istromento di concordia, debba prima restituire tutte le somme ricevute in vigore del patto, con doversi poi trattare la causa principale a Ruote giunte. S. M. si è uniformato al parere della Camera Reale; e non potendo il Presidente informare intorno al Ministro aggiunto, per esser egli votante, vuole che la stessa Real Camera nomini il Ministro aggiunto. Palazzo a' 21. di Marzo del 1778. = Carlo Demarco = Alla Regal Camera di S. Chiara.

VIII. DISPACCIO.

Nelli contratti vitalizj senza più attendersi la disposizione della Prammatica 2, de censibus, *si devono attendersi tutte le circostanze, cioè: la qualità della cosa venduta; il pericolo, la tardanza, o sollecitudine della esazione: la età, la complessione, e la salute del venditore: la consuetudine del Luogo, ove si è stipulato il contratto: la condizione de' contraenti: il vero motivo, o necessità, che li ha mossi a contrarre, e la qualità delli corpi obbligati. Ed in ciascuna di tali cause, prima di pubblicarsi il decreto, si dee farne relazione al RE.*

A Motivo della causa che pende in cotesto Tribunale del S. C. tra D. Gio: Battista Pollerio, ed il Duca di Limatola D. Giovanni Mastellone, affinchè si dichiari nulla la vendita fatta dal detto D. Gio: Battista Pollerio al riferito Duca di 140. docati annui vitalizj per lo capitale di docati mille, a riguardo che viene a computarsi a ragione del 14. per cento, e per le differenti decisioni, come ha considerato il detto S. C. che in varj tempi si sono fatte dal detto Tribunale in simili cause; come ancora per quelche permette la Prammatica 2. *de censibus* su questo assunto, supplicò il mede-

desimo Tribunale a S. M. con rappresentanza de' 15. di Gennaro prossimo passato che si degnasse prescrivere una norma, e stabilimento fisso e generale, col quale potesse il detto Tribunale regolarsi così nella espressata causa tra li detti D. Gio. Battista, ed il Duca di Limatola, come nelle altre che in avvenire accaderanno su 'l medesimo assunto. Ed avendo fatto presente al RE Nostro Signore tutto ciò che esso Tribunale ha esposto nella espressata rappresentanza. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima disponga che il S. C. per li detti contratti vitalizj, senz'attendere la disposizione della Prammatica 2. *de censibus*, possa e debba far uso di quel giusto, e prudente arbitrio, che può muovere la mente e ragione di un retto Giudice nel disciframento di tal materia colla considerazione di tutte le circostanze che possono riguardarsi; e tenendosi riguardo alla qualità della cosa venduta, al pericolo, alla tardanza, ed alla sollecitudine della esazione; alla complessione età, e salute del venditore; alla consuetudine presente del Luogo, ove il contratto si è stipolato; alla condizione de' contraenti; al vero motivo, e necessità che li ha mossi a contrarre; come alla qualità de' corpi obbligati. Però ogni volta che occorra decidersi tali cause, si faccia, prima di pubblicarsi il decreto, relazione a S. M. Dio &c. Palazzo a' 20. di Novembre del 1744. Bernardo Tanucci = Signor Presidente del S. C.

IX. DISPACCIO.

La Bolla del Sommo Pontefice Nicola V. inserita nella Prammatica 1. de censibus *è ricevuta in Regno. La Bolla di S. Pio V., per rapporto alli censi, non è stata ricevuta in Regno.*

IN vista della relazione della Curia di V. S. Illustrissima de' 15. del corrente, toccante al breve presentato per parte della Certosa di S. Lorenzo di Padula par la vendita di alcuni effetti e censuazione a favore della medesima Certosa; Ha risoluto il Re, e mi ha comandato prevenire, siccome fo, a V. S. Illustrissima, che la medesima Curia faccia la relazione affirmativa per lo *exequatur* al detto Breve, colla espressa condizione che il censo, di cui si tratta, abbia da costituirsi servata la forma della Bolla di Nicola V. accettata e ricevuta nel Regno, compresa nella prammatica I. *de censibus*; e che si abbiano per non poste le parole che seguono, cioè *servata forma Constitutionis S. Pii V. praedecessoris nostri de creandis censibus*: poichè tal costituzione non è stata ricevuta nel Regno. E che li contratti censuali si sono celebrati, e si celebrano a tenore della Bolla del prefato Nicola V., e non dell'altra di S. Pio V. Dio &c. Palazzo a' 28. di Marzo del 1753. Il Marchese Brancone = Monsignor Arcivescovo di Tessalonica Cappellano Maggiore.

X. DISPACCIO.

Il RE comanda che l'annualità de' Capitali si riduca al cinque per cento.

COnformandosi il RE al parere di V. S. Illustrissima, approva che le annualità dovute al sei, ed al sette per cento dalla Vedova Nicola Gorozzi a' suoi creditori si riducano al cinque per cento. Nel regal nome lo significo a V. S. Illustrissima in risposta, acciocchè ne disponga lo adempimento. Palazzo a' 19. di Settembre del 1771. = Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Caruso Delegato de' Regali Allodiali.

XI DISPACCIO.

Quando li capitali delle Chiese, e de' Luoghi pii non sono addetti a peso di Messe, le annualità si riducano al quattro per cento, ed il peso del catasto và a carico del debitore. Ma quando li capitali sono addetti a peso di Messe, le annualità si riducano al cinque per cento; ed il peso del catasto và a conto del Luogo pio; e che vi fosse, o nò, espresso il patto nello istromento.

RIspondendo il RE a quanto V. S. ha rappresentato relativamente al dubbio insortole: Se il peso del catasto debba andare a carico del debitore, o del Luogo pio, per li capitali addetti, o non addetti per celebrazione di Messe, attento l'ordine generale per la riduzione delle terze. Mi ha comandato di rescriverle che eseguendo la regale risoluzione de' 28. Giugno, debba il peso del catasto restare a carico del debitore, quando le annualità sono dovute a' Luoghi pii per capitali non addetti a peso di messe, e che perciò si debbano ridurre alla ragione del quattro per cento. Ma quando vi sia tal peso, dovendosi ridurre al cinque per cento, debba la tassa catastale andare a conto del Luogo, o che vi fosse o no espresso il patto nello istromento. Napoli a 3. di Gennaro del 1778. = Carlo Demarco = Al Governatore di Lanciano.

XII. DISPACCIO.

Nelle enfiteusi il Laudemio si esigga al due per cento; ed il RE medesimo nelli suoi fondi lo esige a tal ragione.

HA veduto il RE tutto quello che si è rappresentato dalla Giunta degli Allodiali in consulta del 22. del passato sù le istanze del Capitano delle Guardie Italiane D. Saverio Montoja, il quale per le addotte ragioni ha preteso pagare alla Intendenza di Caserta, per la compra delle note due Case di Gennaro Orlando, il Laudemio alla ragione del due, non già del dieci per cento, come trovasi ordinato col Dispaccio del dì 14. di Luglio dell'anno scorso; ed ha quindi la M. S. ordinato che il due sia il Laudemio per la clemenza del RE, rimanendo in questo rivocato lo antecedente. Nel regal nome lo significo a V. S. Illustrissima ed alla Giunta, perchè così si esegua, e si faccia eseguire. Palazzo a 28. di Luglio del 1773. = Bernardo Tanucci = Signor Consigliere Delegato de' Regali Allodiali.

XIII. DISPACCIO.

Il Laudemio si esigga anche al due per cento per li Beni feudali conceduti in enfiteusi.

RIcorrendo collo annesso memoriale al RE la vedova Nobile di Gregorio della Terra del Gesso Palena, domanda non essere obbligata di pagare al Barone il Laudemio per una Casa edificata in suolo feudale secondo la consuetudine a tenore della quale dovrebbe essa ricorrente pagare la quarta parte del prezzo, ma pagare soltanto la quinquagesima, a tenore delli ultimi regali ordini dell' anno 1772. in Ottobre: Vedendo il RE messa a ragione la istanza, per essersi presa con effetto la indicata risoluzione. Mi comanda prevenirne V. S. Illustrissima per lo uso che convenga; e dirle nel tempo stesso che il RE ne ha dato l'esempio ne' suoi Fendi allodiali. Palazzo a 27. di Giugno del 1774. = Bernardo Tanucci = Signor D. Giovanni Assenzio di Goyzuetta.

XIV. DISPACCIO.

Nella rescissione de' contratti in vigore della regale Costituzione del 1738. il RE comanda che nelli Tribunali Collegiati il Commessario debba interporre nella Ruota il decreto di solvat. *E che possa ordinarsi il pagamento così del capitale, come delle terze, ed interessi, ed ancora della pena del cinque per cento, benchè il creditore non sia intervenuto in quello atto, in cui il debitore diede il giuramento; sempre che si tratta tra le medesime persone, e vi sia stata la ratifica giurata del debitore.*

AVendo il RE inteso ch'essendosi trattata nel S. C. la causa tra il Paroco di S. Anna di Palazzo, esecutore della disposizione testamentaria del fu D. Pietro Hortada di Mendoza, ed il Marchese del Vasto, siansi incontrati due dubbj supra la intelligenza del §. 1. *num.* 16. della regale Costituzione pubblicata nel dì 14. del mese Marzo prossimo passato. Il primo: Se li Commissarj possano interporre in Casa il decreto di *solvat* in virtù d' istromento così per le terze, come per la sorte principale. Il secondo: se possa ordinarsi che il debitore paghi in via esecutiva così il capitale, come le terze, e la pena del cinque per cento, sebbene non abbia giurato il contratto *in faciem creditoris*, però lo abbia ratificato con atto separato. Si è degnato S. M. risolvere e determinare per punto generale che li Commessarj non possano nelli casi contenuti nel detto §. 1. *num.* 16. interporre in Casa il decreto di *solvat* per la somma del capitale; ma lo debbano proporre in Ruota, ed in quella interporsi il decreto. E che possa ordinarsi il pagamento così del capitale, come delle terze ed interessi, ed ancora della pena del cinque per cento, benchè il creditore non sia intervenuto in quell'atto, in cui il debitore diede il giuramento, sempre che si tratta tra le medesime persone, le quali hanno contrattato, e vi sia stata la ratifica giurata del debitore. Ed affinchè questa sovrana regale determinazione abbia la sua intera esecuzione, e si evitino le dilazioni, le quali impediscono il dovuto corso della giustizia tanto desiderata, ed impressa nel regale animo di S. M. per lo be-

ne de' fuoi amati e fedeli Vaffalli. Mi ha comandato prevenirlo a V.S. Illuftriffima affinchè lo comunichi al S.C., e difponga che in tal forma fi offervi in avvenire nelli cafi fimili, che poffono darfi. Palazzo a' 11. di Agofto del 1738. = Bernardo Tanucci = Signor Prefidente del S.C.

De' Teftamenti, e de' Preamboli.

I. DISPACCIO.

La confeffione del debito fatta dal teftatore in un teftamento con altro pofteriore rivocato, ancorchè giurata, non bafta a produrre l'azione civile a beneficio di colui che ha in fuo favore, tal confeffione, fe non la vefta con altre prove.

SUl dubbio: Se la dichiarazione del debito fatta dal teftatore in un teftamento, che abbia con altro pofteriore rivocato, fi abbia per rivocata ancora la confeffione del debito, che trovafi fatta nel primo. Il RE ha dichiarato, e vuole che fi abbia per punto certo in legge, che tal confeffione ancorchè giurata, non bafti a produrre l'azione civile del credito a beneficio di colui, che ha in fuo favore tal confeffione; ma qualora la vefta con altre prove che ammettono le leggi fecondo le varie circoftanze de' fatti, che poffono accompagnarlo, in tal cafo gli compete il dritto di agire, e di fperimentare la fua ragione. E mi ha comandato fignificarlo a V.S. Illuftriffima, ed al Configlio, acciò ne' cafi di tal natura offervi il Tribunale efattamente quefta fovrana dichiarazione. Palazzo a' 27. di Luglio del 1776. Carlo Demarco = Signor Prefidente del Configlio.

II. DISPACCIO.

Dovendofi fvincolare e alienare la roba foggetta a Fedecommeffo, e dovendofi quella ipotecare per danaro da prenderfi nel rifarla, e migliorarla; fi dee fempre trattare a Ruote giunte così nella G.C. della Vicaria, come nel S.C.

EStendo ftata prefentata al RE da un Miniftro zelante una memoria per la interpetrazione della Prammatica unica fotto il titolo *de vinculis, feu conditionibus in contractu, vel teftamento appofitis quomodo amovendis*, intorno a due dubbj, che han dato motivo alla Vicaria civile di continue difpute. I. Se la detta Prammatica debba intenderfi anche nel cafo di fvincolarfi o alienarfi la roba foggetta a fedecommeffo, qualora fi tratti di affegnamento di dote a perfona difcendente del fedecommettente, fe fi poffa trattare in Vicaria in una fola Ruota, fenza farlene relazione in Configlio anche a Ruote giunte, fecondo generalmente viene difpofto nella Prammatica fuddetta, trattandofi di alienazione, o difmembrazione del fedecommeffo. II. Se la fteffa folennità di proporfi lo affare a Ruote giunte, non meno in Vicaria, che nel Configlio, debba altresì offervarfi qualora fi domandi d'ipotecare la roba foggetta a fedecommeffo per danaro da prenderfi nel rifare o migliorare la fteffa roba del fedecommeffo. Mi comanda S. M. dire a V. E. difponga che la G. C. della Vicaria nelli fuddetti due efpofti cafi offervi tutto ciò che viene determinato nella fuddetta Prammatica unica; cioè a dire che lo affare fi tratti in Vicaria a Ruote giunte; ed a Ruote giunte fi riferifca altresì in Configlio: effendofi confiderato effere più efpediente che con maggiore avvedutezza infieme di più miniftri fi determini ciocchè appartiene a mantenere, o ad interpetrare la volontà di un defunto, qual'è ftato il fine della fuddetta Prammatica; e tantopiù che nelli cafi efpofti nafcer potrebbe frode o nel difvincolarfi la roba foggetta a fedecommeffo, tuttochè vi fia altra roba libera; o pure nel prenderfi danaro per rifazione o migliorazione, quando non vi fia precifo bifogno, o almeno non vi fia bifogno della quantità richiefta dal poffeffore del fedecommeffo. E di fuo regal ordine lo prevengo a V. E., perchè difponga che la G.C. della Vicaria così indifettibilmente l'offervi; Palazzo a' 20. di Febbraro del 1749. = Il Marchefe Tanucci = Signor Principe di Centola Reggente della G.C. della Vicaria.

III. DISPACCIO.

Della fpedizione de' Preamboli.

AVendo il RE rifoluto, che i Preamboli fi fpedifcano dalle Corti locali, e che le parti in grado di gravame ricorrano all'Udienza, e quando da quefta fi fentiffero gravate accendifcano alla G. C. della Vicaria, la quale in prima iftanza fpedirà i Preamboli di quefta Capitale. Ben intefo però, che quando i corpi ereditarj fieno fparfi in varj luoghi di qualche Provincia, in tal cafo l'Udienza procede in prima iftanza, e quando fieno fparfi in varie Provincie, poffa in prima iftanza procedere la G. C. della Vicaria. Lo partecipo di Real ordine a V. S. Illuftriffima, perchè il Configlio refti intefo di quefta Real deliberazione. Palazzo 19. Settembre 1746. = Marchefe Tanucci = Signor Marchefe Prefidente del Configlio.

Della Coftituzione Zenoniana.

I. *Rapprefenta il S.C. al RE che la coftituzione dello Imperadore Zenone, la quale ftabilifce la diftanza di palmi cento, quante volte col nuovo edifizio fi tolga al vicino lo afpetto del mare, non ha luogo in Napoli.*

SACRA REAL MAESTA,

SIGNORE

COn altra rapprefentanza de' 27. di Giugno, del 1775., gli umiliò quefto S. C. quanto era occorfo nella caufa tra il Curatore e creditori del Patrimonio Enzel da una parte, e Tommafo Pelufo dall'altra; e la decifione, con la quale erafi tolta la inibizione al Pelufo di fabbricare, non oftante che il detto Patrimonio aveffe pretefo impedirglilo, perchè fi toglieva a una fua cafa lo afpetto del mare; con efferfi addotti li motivi, ne' quali fi fondò la giudicatura.

Si compiacque la M. V. con refcritto de' 12. di Agofto, del 1775. far fapere al Configlio che reftava intefa; e parimente gli comandò che al tempo di difcutere le nullità prodotte dal detto Curatore fi faceffe carico di quello avea coftui efpofto nel fuo ricorfo, e fenza pubblicare il decreto aveffe riferito per attenderne il Sovrano oracolo.

Propoftefi le nullità fuddette, il S. C. ftimò doverfi ributtare, come infuffiftenti: ha fofpefo però di pubblicare il decreto. Onde in ubbidienza del cennato regal refcritto è venuto a umiliarle che, nello interporre tal decreto, ha efaminato lo efpofto dal Curatore nel fuo memoriale a V. M.

Affume egli che due cofe nella coftituzione dello Imperadore Zenone fi ftabilifcano tra loro differentiffime. La prima ciò è che, per coftruire un edifizio nuovo oppofto a' lumi di un vicino edifizio, doveffe fra l'uno e l'altro frapporfi la diftanza di dodeci piedi. La feconda che tal diftanza debba effere di cento piedi, qualora col nuovo edifizio fi tolga al vicino lo afpetto del mare.

Soggiugne che la Confuetudine di Napodano non derogò la coftituzione *Zenoniana* in quella parte, ove ragionò dello afpetto del mare, ma foltando moderò l'altra parte riguardante gli edifizj, che di tale afpetto non godono, allegando perciò varj Scrittori; donde conchiude che non doveafi col decreto permettere a Tommafo Pelufo lo innalzamento della fua fabbrica.

In contrario ha riflettuto il Configlio che la Confuetudine prefcrive generalmente a qualunque edifizio, che fi vuol fare incontro alle aperture dell'altro vicino, la diftanza di dodici palmi, fenza eccettuarne quello, che gode lo afpetto maritimo; e in confeguenza non dee il Giudice diftinguere la dove la legge non fa diftinzione. E farebbe ftato errore andare dietro alle dibattute opinioni de' Scrittori, efeguire la coftituzione Zenoniana, e tralafciare il Dritto Municipale, che nel deciderfi le caufe de' cittadini merita il primo luogo.

Il dirfi che la confuetudine non intefe derogare alla coftitu-

situzione di Zenone, io rapporto, allo elpetto del mare, è un indovinare senza alcuno fondamento; giacchè, per ever luogo simile assunto, dovrebbe sapersi certamente il tempo, in cui s'introdusse tal costumanza (epoca è questa oscurissima, non ancora dagli Storici del Regno fissata) per vedere se a notizie de' nostri allora cittadini ere tal costituzione. Altro non si sa di certo, che nel 1300. sotto il Serenissimo Carlo di Angiò furono le consuetudini ridotte in iscrittura, e nel proemio si legge che erano antichissime; perciò diversamente si allegavano da' Forensi, e da Notari: lo che cagionava molte liti, e varietà grande nelle decisioni.

E che la detta cosuetudine si fosse introdotta generalmente per qualsivoglia edifizj, anche con lo aspetto al mare, lo dimostra la osservanza, che è la migliore interprete delle leggi, già che vediamo in questa Dominante innumerevoli case, che vicendevolmente si tolgono lo espetto del mare, senza essersi osservata altra distanza, che quelli di soli palmi dodeci. E se diversamente avessero li cittadini voluto, non averebbero omesso di spiegarlo; giacchè trattavasi di una Città marittima, ed era sotto li di loro occhi le goduta del mare. Così che, se ora si dasse luogo alla Costituzione di Zenone, mancherebbero le abitazioni in una Città cotanto popolata.

Egli è certo che alcuni Dottori Forensi anno scritto di avere il Consiglio nelle cause di aspetto marittimo usato qualche temperamento per le varie circostanze particolari occorse in quelle giudicature, e per evitare la emulazione di chi volea fabbricare, e togliere tale aspetto; ma di tali giudicature non si dee tener conto nella causa presente, ove non si è conosciuta emulazione; perchè lo Avvocato di D. Tomaso Peluso spiegò in Ruota che soltanto volea il suo cliente perfezionare un'altro piano già cominciato: motivo per cui nel decreto gli si permise solo quello inalzamento, che egli propose. Sì che, non ha trovato sussistente la eccezione del patrimonio Enzel; maggiormente perchè la casa del patrimonio non perde totalmente la veduta del mare, avendola da tutto lo appartamento superiore, e da alcuni membri dello appartamento inferiore.

Per gli esposti motivi ha ributtato il Consiglio le nullità; e tutti li umilia alla M. V. per ricevetne li suoi sovrani oracoli, e pubblicare, se così comanda, il decreto. Napoli nel dì 26. di Giugno del 1776.

Baltassarre Cito. = Stefano Patrizio. = Nicola Maria Caracciolo. = Giovanni Pallante. = Selvatore Caruso Commessario. = Antonio Carpentieri.

Cono Capobianco Segreterio.

II. DISPACCIO.

Il RE con suo dispaccio si uniforma alla detta rappresentanza.

IL RE si è uniformato a ciò, che gli ha rassegnato il Consiglio in giustificazione del decreto, con cui si ordina di togliersi lo impedimento della fabbrica messo dal patrimonio di Enzel a Tomaso Peluso in vigore della costituzione di Zenone; e quindi lascia correre il decreto. Di regal ordine lo significo a V. S. Illustrissima per governo del Consiglio stesso. Palazzo a' 24. di Agosto del 1776. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

Delli Patrimonj, e Salvaguardie.

I. DISPACCIO.

Li creditori di minor somma debbono seguire il foro de' creditori di maggior somma.

LI creditori di maggior somma di Lionardo Giudice espongono al RE nello acchiuso memoriale le ragioni, che a loro assistono perchè nella causa, che essi seguono con li creditori in somma minore del suddetto debitore, debba procedere il Consiglio, e non già li respettivi Delegati, come loro pretendono. E visto ciò, che espressano, e la supplica, che fanno; mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima disponga che il Consiglio in detta controversia tra li creditori di maggior somma, e quelli di minor somma proceda, secondo li termini ordinarj di giustizia, anche per quel, che tocca alli creditori forestieri, o soggetti alli di loro risperivi Delegati; poichè sempre quelli, che sono di minor somma, debbono comparire in que' Tribunali, ne' quali si ritrova introdotte la causa ad istanza de' creditori di maggior somma. Con l'avvertenza però che, quantunque da quel Tribunale, intesi tutti li creditori, si venisse a concedere al suddetto Lionardo del Giudice la dilazione quinquennale, queste però non debba giovargli rispetto all' azione personale, la quale compete a' creditori di lettere di cambio. Palazzo a' 22. di Settembre del 1750. = Il Marchese Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

II. DISPACCIO.

Non si possono introdurre patrimonj senza lo intervento de' Capi de' Tribunali.

AVendo il RE risoluto per punto generale che non s'introducano più patrimonj senza lo intervento de' Capi de' Tribunali, Presidente del Consiglio, e Reggente della G. C. Mi comanda prevenirne V. S. Illustrissima a fin che disponga le esecuzione di questa sovrana sua risoluzione nella parte, che le si appartenga. Palazzo a' 8. di Giugno del 1754. = Il Marchese Tanucci = Signor Marchese Presidente del Consiglio.

III. DISPACCIO.

Nelle Regie Udienze Provinciali non si possono introdurre patrimonj senza lo intervento del Preside.

PEr ovviare li disordini, che sogliono accadere, ha il RE risoluto che non s' introducano patrimonj nelle Udienze, senza intervento del Preside. Di Ordine Sovrano lo prevengo a V. S. Illustrissima, e allo Assessore, perchè si esegua quella sovrana risoluzione. Napoli a' 17. di Agosto del 1753. = Il Marchese Tanucci = Signor Brigadiere e Assessore di Teramo.

Ros. Prax. Civ. T. II.

IV. DISPACCIO.

Un debitore, avendo dedotto il patrimonio in un Tribunale, e tenendo contro se le lettere esecutoriali spedite da un altro Tribunale, o Giudice; il Tribunale del Patrimonio procede per l' azione reale; e lo altro Tribunale, o Giudice, dal quale sono spedite le lettere esecutoriali, procede per l' azione personale.

IN vista della consulta della Camera di S. Chiara delli 2. del corrente, toccante la supplica di Giuseppe-Maria Difesa di dover procedere il Consiglio, dove ha dedotto il suo patrimonio ad istanza de' suoi creditori, e non già il Consolato di Mare e Terra, che ha spedire le lettere esecutoriali; S. M. ha risoluto che per l'azione personale seguiti a procedere il Consolato, rispetto poi all'ezione reale, le dette lettere esecutoriali si presentino nel Consiglio appresso gli atti del patrimonio, a fin che li creditori, concorrendo con altri sopra la roba ivi sequestrata del comune debitore, possano essere soddisfatti. Bene inteso che, non dovessi rimettere le lettere esecutoriali al Consiglio, non s'intenda conceduta alcuna salvaguardia personale. Di regal ordine significo alle SS. VV. Illustrissime questa Sovrana determinazione, affinchè stieno in quella intelligenza. Portici alli 10. di Maggio del 1759. = D. Bernardo Tanucci = Signori Presidente, e Consiglieri della Camera di S. Chiara.

V. DISPACCIO.

Quando col patrimonio dedotto si accompagna il doloso fallimento, per la causa del patrimonio procede quel Tribunale, ove si è dedotto; per le doloso fallimento procede la G. C. della Vicaria Criminale.

APprovando il RE il di loro parere, ha dati gli ordini perchè, in quanto al patrimonio dedotto, nel Magistrato di Commercio da Rimualdo Sacco, proceda quel Tribunale; in quanto però all'azione criminale del doloso fallimento promossa contro il detto Sacco dalla ragion cantante di D. Aniello Porzio, e figli, continui a procedere la G. C. Criminale. E mi ha comandato darne a cotesta Regal Camera lo avviso, come fo, perchè ne sia prevenuta. Palazzo a' 6. di Marzo, del 1768. = Carlo Demarco = Signori Presidente e Consiglieri della Camera Regale.

VI. DISPACCIO.

Nelle cause di deduzione di patrimonio non si possono fare liberazioni a' Curiali prima di decidersi la causa delli concorsi.

AVendo omiliata al RE l'acchiosa supplica il Dottor Giammatteo Baccari Curatore del patrimonio di Alessandro, e Berardino Alinante, chiedendo che se gli liberioo li doc. 40., che gli furon tassati per le molte fatiche fatte per detto patrimonio, non avendo voluto liberarli il Consiglier Miranda sull'appoggio di aver S. M. ordinato a ricorso del Duca di S. Donato, che non si fossero liberati 'a' Curiali per fatiche fatte somme di danaro. Mi comanda S. M. dire a V. S. Illustrissima disponga, che il Consiglio prima di far liberazioni a' Curiali, decida con sentenza finale la causa delli concorsi, e ciò per tegola generale. Palazzo 12. Dicembre 1753. = Il Marchese Tanucci = Sig. Marchese Presideote del Sagro Consiglio.

VII. DISPACCIO.

Il RE ordina che si esservi esattamente il suo regal ordine circa le liberazioni de' patrimonj.

AVendo S.M. imposto al Presidente Jannucci di riferire come dal patrimonio di D. Andrea Fraja dedotto in Consiglio siansi liberati ducati 1869., e grana 53., allo Ingegnere, Avvocati, Procuratori, Mastrodatti, e altri, mentre egli era in Coosiglio Commessario di tal patrimonio; ha esso Ministro dimostrato con esempj de' suoi antecessori, e coetanei, qual sia stata la interpretazione della legge di S. M. Cattolica per ovviare alli disordini, che nelle cause de' patrimonj avvenivano; e ha rapportato che il patrimonio di detto Traja è di circa ducati cinquantamila soggetti a dubbiose liti, e che li debiti sormontano li docati centomila, e che quante liberazioni si sono fatte, si han dovute tutte fare per necessità, non potendosi altrimenti proseguire il giudizio, e di essersi liberati al Procuratore de' creditori ducati duecento oovantasei, e allo Avvocato ducati dueceoto, e di essersi fatte tutte le altre liberazioni in daooo de' creditori; e ha conchiuso essersi data alla detta legge di S. M. Cattolica qoella stessa intelligenza, che le ha dato il Consiglio. Il RE m'impone significarle tutto ciò, e dirle che crede abuso la interpetrazione, che si suppone data dal Consiglio, essendo il denaro liberato preso dal patrimonio, non isborsato da' creditori; e che vuole osservato l'ordine del suo Augusto Padre, e che oon si possa dargli alcuna interpetrazione senza il suo sovrano oracolo. E finalmente che il Consigliere Commessario sarà obbligato a restituire del suo il denaro, che senza il suo sovrano oracolo libererà contro la lettera del Dispaccio. Palazzo a' 4. di Gennaro del 1765. = Carlo Demarco = Signor Presideote del Consiglio.

VIII. DISPACCIO.

Nelli patrimonj gl' Ingegnieri e Tavolarj non vanno compresi tra li Curiali; e tutti li Subalterni, e le spese, che occorrono per le allegazioni, e altro, non sono compresi nell'ordine generale.

AVendo il Consiglio proposto convenite che gl' Ingegnieri, e Tavolarj non vadano compresi tra li Coriali, onde così qoesti, come tutti li Sobalterni, e spese, che occortooo per le allegazioni e altro, doversi pagare col danaro de' patrimonj, acciò quelli possano dismettersi, e non restino attrassati. Il RE mi comanda significare a V. S. Illustrissima, e al Coosiglio che le spese necessarie accidentali, che si prestaoo da altri, che da' Curiali, non sono compresi nell'ordine generale. E che io tale intelligenza liberino ciò, che sia di giustizia allo Ingegniero Jaccarinio; e per tutto il di più, che occorra, e che possa a questo riferirsi, lo rappresentino, e attendano la Regale risoluzione. Palazzo a' 7. di Giugno del 1766. = Carlo Demarco = Signor Presidente del Consiglio.

IX. DISPACCIO.

Non si concedono salvaguardie a' debitori di stare ritirati in casa, col permesso solamente di uscire nel giorno di festa per udire la Messa, se non alli soli settagenarj.

INformato il RE di quanto la Camera gli ha rappresentato in esecuzione del suo Sovrano Regal Ordine, con due appuntamenti de' 28. di Febbraro, in villa del ricorso, che fecero Felice Braccoio, e Gennaro Braca, vecchi settagenarj, chiedendo il permesso di potere uscire per qualche tempo a fine di sostenere la vita, perchè le salveguardie, in virtù delle quali gli si permetteva uscire di casa, sono per li giorni festivi a sentire la Messa. E informato ancora del modo, che sino a ora si è praticato in concedere tali salveguardie. Mi comanda il RE dire a V. S. Illustrissima che non si facciano più le dette salveguardie a coloro, che non sieno setregenarj, senza il permesso di S. M.. Palazzo a' 9. di Marzo del 1736. = Bernardo Tanucci. = Signori Presidente e Consiglieri della Cameta di S. Chiara.

X. DISPACCIO.

Li debbiti per causa di alimenti non vengono compresi nelle moratorie.

HO fatto presente al RE ciò, che V. S. Illustrissima e il Tribunale gli ha rappresentato con consulta de' 29. del passato mese, in osservanza dell' ordine, che gl'indirizzò a motivo del ricorso, che gli fece D. Aurelia Imperiale Duchessa di Andria, per essere soddisfatta dell' attrassata somma di 2644. ducati, che deo conseguire dal Duca di Andria suo figlio per tutto il mese di Agosto del passato anno, per ragion della sua dote e antefato; e di volere S. M. sapere per punto geoerale, se li debiti per causa di alimenti vengano compresi nelle moratorie, che si degna concedere alli debitori. E intesa S. M. di tutto ciò, che dal Consiglio gli si fa presente au questo assunto; si è servita dichiarare che noo si comprenda nella moratoria la causa degli alimenti correnti, e di ciò, che han causato debiti allo alimentario. E per quel, che tocca alla Duchessa D. Aurelia Imperiale, comanda che il S. C. gli dica, e faccia pronta giustizia, a tenore della detta dichiarazione. Di regal ordine lo partecipo a V. S. Illustrissima, affinchè ne stia iotesa, e che così si esegua: a qual fine mando il memoriale qui accluso della Duchessa a V. S. Illustrissima, che Dio guardi molti anni, come desidero. Palazzo a' 6. di Giugno del 1749. = Bernardo Tanucci. = Signor Presidente del S. C.

Della Cessione de' beni.

I. DISPACCIO.

Il giudizio della cessione de' beni si fa in quel Tribunale, dove il debitore si ritrova arrestato, e il patrimonio dedotto.

IL RE informato di quaoto cotesta Camera di S. Chiara gli ha esposto nella sua consulta de' 20. di Settembre prossimo passato, in riguardo alla cessione de' beni, e precisamente a chi appartenga fare il giudizio quanto li debitori, che la domandano, si ritrovano carcerati anche per cause di commercio, sopra il quale assunto rappresenta la Camera non aver potuto dare la provvidenza dovuta a differenti ricorsi, con li quali si ritrovava, di debitori, li quali domandano essere ammessi al benefizio della cessione delli di loro beoi, con rimetterli alla G.C. della Vicaria, a cagion che tra li creditori delli ricorrenti si ritrovano alcuni, li quali avevano lettere esecutoriali spedite dal Supremo Magistrato di Commercio. Ha risoluto sopra la giusta considerazione che li debiti, per li quali il Magistrato di Commercio e li Consolati spediscono tali lettere esecutoriali, sono de' privilegiati, come provenienti regolarmente da lettere di cambio; e che, se bene li debitori possono averne altri di differente oatura, e non di negoziazione, e in conseguenza della ispezione di altri Tribunali, essendo della prima condizione, e per di loro natura li più forti tirano a loro li meno forti, in maniera che tal volta un debitore potrà ammettersi al benefizio della cessione per altri debiti, ma noo delli privilegiati, onde resta privato di tal benefizio; e per riparare al grande inconveniente, che potrebbe risultare, se la Vicaria ammettesse indifferentemente, siccome pretende la Camera, al prefato giudizio ogni sorta di debitori, per lo che uno, il quale si ritrova carcerato per ordine del Magistrato, o di Consolari, per cagione di lettere di cambio, o altre di somigliante natura, potendo essere ammesso per altri debiti oella G. C. della Vicaria,

caria, ed essendolo, si ritrovava libero dalla processura del Magistrato, delosi li suoi creditori, anche sanza saperlo il medesimo Magistrato, Imperocchè, sempre che si tratti di Negozianti debitori per causa di negoziazione, se bene abbiano altri debiti di differente natura non possono domandare il beneficio della cessione, se non nel Magistrato di Commercio. E così ancora, quando per ordine di cotesto Tribunale, o da' Consolati, si ritroverà alcuno carcerato, non si possa intentare il giudizio della cessiona, se non nel medesimo Magistrato, o Consolato. Al contrario, ritrovandosi alcuno carcarato per i debiti dedotti in altri Tribunali, si proceda il giudizio della cessione da quel Tribunale, a cui appartenga, ancorchè di poi sopra vengano istanze di altri creditori per causa di negoziazione, nelle quali procederà il Megistrato, o li Consolati, rimettendo le esecuziona a quelli Tribunali, dove si ritrovano dedotti li patrimonj. Ben inteso ancora, che il Magistrato e li Consolati procederanno nelli di loro casi aspressi, ancorchè di poi sopravvengono istanze di altri creditori. Questa è la determinazione di S. M., la quale per suo regal ordine ho comunicata al detto Magistrato, e alla G.C. della Vicaria; a mi comanda parteciparla a V. S. Illustrissima, affinchè ugualmente si ritrovi di qualla totela cotesta Regal Camera di S. Chiara, e dia alla medasima par la sua parte puntuale compimento. Dio lo guardi molti anni, come desidero. Portici a' 6. di Novembre del 1740. = Il Marchese di Sala. = Signor D. Giuseppe Borgia Segretario della Regal Camera di S. Chiara.

II. DISPACCIO.

La dilazione cinquennale si dee domandare in quelli Tribunali, li quali anno procedute contro il debitore.

AVendo dato conto al RE del ricorso, che V.S. Illustrissima mi rimise con sua carta delli 25. di Aprile passato, delli creditori in maggior somma di Marco-Antonio Cassino, li quali, conoscendo la impossibilità del di loro debitore, aveano risoluto concedergli la dilazione cinquennale, la quale veniva impedita dagli altri creditori di minor somma, per lo che chiedevano che la G.C. della Vicaria procadesse, non ostante che li debiti sieno per causa di negozio. E' sembrata a S.M. questa istanza di detti creditori in maggior somma direttamente contraria alla regal risoluziona de' 9. di Novambre dello anno prossimo passato, che comunicò alla Camera di S. Chiara, alla Vicaria, e alle altre parti, ove appartiene, nella quale si diceva che coma li crediti, per li quali spediva il Magistrato del Commercio, e li Consolati, lettare esecutoriali, sono regolarmente delli più privilegiati, come le lattere di cambio, a li più forti tirano a se li mano forti; in maniera che un debitora, cha talvolta potrebbe assere ammesso al beneficio della cessione per altri crediti, però non per quelli privilegiari, secondo accadeva in tempo che sussisteva la Delegazione de' Cambj, cha li debitori di lettere di cambio non potevano introdurre in altro Tribunale, che nel medesimo della Dalegaziona, il giudizio della cassione; benchè nella Vicaria, o in eltri Tribunali, vi fossero cause dedotte: poichè altrimenti si eluderebbero le leggi stabilite a favore dalla negoziazione; lo maniera che, trovandosi alcuno carcerato per ordine del Magistrato del Commercio, non può intentara in altro Tribunale il giudizio della cessione, benchè dopo sopra vengano istanze di altri creditori. E per lo contrario che, trovandosi alcuno carcerato per debiti dedotti in altri Tribunali, si procadarà al giudizio della cessione da quello, a chi appartiane con tutto che dopo escano altri creditori par causa di commercio; poichè in questo caso il Magistrato, o il Consolato, a cui apparterrà il procedere, commettendo la esecuzione al Tribunale, dove li patrimonj si trovano dadotti, con ordine che li detti creditori in maggior somma di Marco Antonio Cassino debbano indirizzara la domanda al Magistrato del Commercio, e non alle Vicaria, trattandosi di crediti contratti per mataria di trafico, che è il più minimo, bastarebbe che il giudizio della cessione, o della dilazione cinquennale, s'intantasse nel detto Magistrato, maggiormente quando tutti sono di una medesima natura, e per causa di negozio. In quale intelligenza mi ha comandato S. M. dira a V. S. Illustrissima che rinovi gli ordini corrispondenti alla Camera di S. Chiara, alla Vicaria, e agli altri, ove convenga, e sarà di sua ispeziona, affinchè si ossarvi il disposto della menzionata regal dalliberaziona de' 9. di Novembre prossimo passato. Dio guardi a V. S. Illustrissima molti anni, come dasidero. Palazzo a' 20. Giugno del 1741. = Il Marchese di Sala. = Signor D. Bernardo Tanucci.

III. DISPACCIO.

Nella cessione de' beni la salvaguardia è reale e personale. Nella deduzione del patrimonio è reale solamente. Potrà aver luogo la personale allora quando la mancanza del debitore sia avvenuta per qualche caso inopinato, e senza di lei colpa.

ESsendosi lagnato Antonio Cinquanta che alcuni suoi creditori di Naziona Fraocese, e Inglese, pretendevano cha il di loro Dalegato proceduto avesse contro di loi personalmente, quando cotesto Tribunala, ove egli spontaneamante ha dadotto il suo patrimonio, sta procedendo di regal ordine. S. M., nalla intelligenza che cotesto Tribunale sta nella credenza che sia salvaguardia di giustizia anche per le persone nal concorso de' creditori, nelli quali la cessione de' beni è spontanea, ha voluto asamioare anche per punto generale, se nal concorso de' creditori, in cui la cessione de' beni è spontanea, sia la salvaguardia di giustizia; e se sia la cessione da' bani diversa dalla deduzione del patrimonio. Ha scorto la M. S. con il sublime suo intendimento la ootabila varietà: poichè la cassione de' beni è un atto ignominioso, onde viane spogliato di tutto il suo avère, dopo essere stato il debitore carcerato, e così viene liberato noo meno dall' azione reale, cha personale. E allo incontro la deduzione del patrimooio non è atto punto ignominioso, dando il debitore egli stesso a' creditori la facoltà di comparira per essera soddisfatti, restando salva l'azione personale, onde non possa il debitore pee un atto volontario recar pragiudizio, come nel caso del suddetto Antonio Cinquanta: poichè li poveri creditori sarebbero altrimenti esposti alle frodi de' debitori. Perchè, quando a loro bastasse la daduzione del patrimonio per garaotirsi dall' azione personala, spenderebbero dissolutamente molto più di quel, che posseggono, o pure defrauderebbero li creditori col nascondere le di loro migliori sustaoze prima di fare la deduziona del patrimonio. Attante le quali cose mi comanda la M. S. dire a V. E. disponga che la G.C. della Vicaria da oggi innanzi usi tutta la circospeziona in ispedire le salvegoardie nelle deduzioni de' patrimonj, su la intelliganza che quelle debbono soltanto giovare per le azioni reali. E cha, rispetto alla personali, solamente possano aver luogo allora quando, intesi li creditori, si sia costato cha la mancanza del debitore sia avvenuta per qualche caso inopinato, e senza di lui colpa. Palazzo a' 16. di Marzo del 1754 = Il Marchese Tanucci = Signor Principe di Centola Reggente della G. C. della Vicaria.

IV. DISPACCIO.

Il giudizio di Cedo bonis, *per essere universale, non ammette veruna eccezione di Foro.*

ESsendo il giudizio di *Cedo bonis*, secondo le leggi, universala, non ammetta eccezlona di foro. Quindi ha il RE ordinato alla G. C. cha continui a procedere in tal giudizio introdotto da Cristofaro Galiano, noo ostante la ortatoria della Regal Camera spedita ad istanza dal Presidenta Celentaoo, a D. Filippo Donnarumma Locato di Foggia. Ne pravengo di regal ordine le SS. VV. Illustrissima per di loro intelligenza. Palazzo a' 17. di Giugno del 1768. = Carlo Demarco = Signori Presidente a Coosiglieri della Regal Camera di S. Chiara.

V. DISPACCIO.

La prammatica VI. De Cessione bonorum *comprende ancora li Mercadanti Fondachieri.*

Eccellentissimo Signore.

INformato il RE di quanto rappresentò cotesta G. C. su la querala di decozione fraudolente proposta da D. Andraa Piciocchi contro Domenico Prota, e di detenzione e ricattazione di robe trafugate contro il Dottor Angalo Zaccaria, e della discrepanza nata tra' votanti su la interpetraziona delle regie prammatiche su lo assunto. Dichiara la M. S. cha la Prammatica VI. sotto il titolo *De cessione bonorum* comprenda tanto li Negozianti, quanto li Mercadanti Fondachieri. E, in quanto al Dottor Zaccaria, vuole che la G. C. risolva

secondo le circostanze. E mi comanda prevenirlo a V. E. per norma delle stesse G. C. Palazzo a' 20. di Giugno del 1772. = Carlo Demarco = Signor Principe di Marsico Reggente della G. C. della Vicarie.

VI. DISPACCIO.

E' proibito al fratello creditore obbligare il fratello debitore alla cessione de' beni.

HA riferito la G. C. Civile che D. Giovanni Castelli povero, carico di famiglia, e carcerato da molti mesi, perchè impotente a soddisfare il suo fratello D. Diego di certi mobili avuti in consegna, e venduti per bisogno, ha domandato di godere il miserabile beneficio della cessione de' beni. Il RE non trova convenevole che in un giudizio civile sia costretto il Ricorrente a gemere e perire nelle carceri a petizione di suo fratello, o che per grazia fosse costretto a soffrire lo ignominioso atto della cessione de' beni contumelioso per tutto il parentato. E perciò mi ha comandato rescrivere a V. E., e alla G. C. Civile, che la medesima escarceri il detto D. Giovanni Castelli, permettendo solo al di lui fratello D. Diego di esperimentare l'azione reale. Palazzo a' 10. di Maggio del 1777. = Carlo Demarco = Signor Marchese di Fuscaldo, Reggente della Vicaria.

Delle Ferie.

FERDINANDO.

Per la grazia di Dio RE delle Sicilie, di Gerusalemme &c. Infante di Spagna, Duca di Parma, Piacenza, Castro &c. &c. Gran Principe Ereditario di Toscana &c. &c. &c.

LE Ferie ne' Tribunali in tutt'i tempi, ed in tutt'i Stati si sono stabilite, ed osservate. Si sono stimate precisamente necessarie per lo lodevole fine di assicurare la giustizia. Nelle Ferie gli Avvocati si accingono alla difesa delle cause de' loro Clienti, ed i Giudici hanno il tempo di esaminarne il merito, specialmente quando si tratta di cause gravi, ed intrigate da' fatti, e da articoli legali. In questo nostro Regno talvolta si è ristretto il numero delle Ferie, ma per le querele proposte dagli Avvocati, e Procuratori la legge si è con più maturo consiglio rivocata, come avvenne nel governo del Vicerè Duca d'Alva, e ne' successivi tempi il numero delle Ferie fu provvidamente aumentato. Una varia situazione si è in questo nostro Regno praticata, ed il nostro Augusto Genitore provvidamente stabilì le Ferie per tutto il mese di Ottobre, e parte del mese di Novembre, seguendo il dettame della legge comune, che volle sospesi i Tribunali nel tempo delle vendemmie, con prescrivere anco che i litiganti chiamati in giudizio in quel tempo, non fossero tenuti a comparire. Ultimamente fatt'a noi presente una consulta del Presidente del nostro Sagro Consiglio, e del Luogotenente della Camera della Sommaria, con un nuovo piano per regolare nel corso dell'anno le Ferie de' Tribunali, senz' aumentarne il numero; ed esaminato da Noi, si è stimato di approvarlo in tutte le sue parti, al qual effetto ordiniamo, e comandiamo, che si esegua ciò che in questa nostra Prammatica viene ordinato, e prescritto.

Primieramente è nostra volontà, che si esegua ciò che dall'Augusto nostro Genitore venne prescritto nel §. 1. della Costituzione dell'anno 1738. nel numero 34., con la seguente dichiarazione, cioè: Che dal dì primo del mese di Ottobre, e per tutto il giorno 4. Novembre inclusivamente cessino i Tribunali dalle lor ordinarie funzioni, ed in oltre che lo stesso si pratichi per lo intiero mese di Maggio.

Ed affinchè questo nuovo sistema per lo regolamento delle Ferie non veng'a minorare il numero de' giorni giuridici in tutto il corso dell'anno, ordiniamo, e comandiamo, che restino soppressi, ed estinti li seguenti giorni feriati, cioè:

Nel giorno 19. Gennajo la *Traslazione delle Reliquie di S. Tommaso d'Aquino.*

Nel giorno 23. Aprile la *Festività di S. Giorgio.*

Nelle Feste della Pasqua di Resurrezione, dopo i tre giorni di Feste di precetto, ne' susseguenti quattro giorni, incominciando dal Mercoledì fino al Sabbato, si dovranno reggere li Tribunali.

Nel giorno 15. Settembre *Imagine di S. Domenico Soriano.*

Nel giorno 23. *S. Sossio.*

Nel giorno 27. *SS. Cosmo, e Damiano.*

Nel dì 6. Novembre *S. Leonardo Abate.*

Nel dì 13. *S. Diego*, giorno feriato dichiarato con Dispaccio del Vicerè, che compone la Prammatica IV. *de Feriis.*

Questo nuovo sistema non deve ritardare il corso ordinario degli affari nella Real Camera di S. Chiara, nel Tribunale della Sommaria, e nella Gran Corte Criminale, e Civile; Quindi abbiamo stimato di fare le seguenti altre ordinazioni, quali vogliamo, ed ordiniamo, ch'esattamente si eseguano, cioè:

La Camera Reale, la quale solea congregarsi per cinque volte nel mese di Ottobre, e per tutto il giorno 15. Novembre, dovrà congregarsi tre volte nel mese di Ottobre, ed altrettante nel mese di Maggio.

La Camera della Sommaria si dovrà unire nella Casa del Luogotenente altrettante volte ne' mesi di Maggio, ed Ottobre, o più, secondo le disposizione che ne farà il Luogotenente della stessa, secondo le circostanze che occorreranno per gli affari fiscali, e secondo la facoltà che dalle Prammatiche del Regno gli stà comunicata.

La Vicaria Criminale, siccome finora nel mese di Ottobre, e metà di Novembre per le disposizioni, ed ordini dati da S. M. C., ed eseguiti, si è unita due volte la settimana per dare il corso alle cause criminali, vogliamo, ed ordiniamo, che lo stesso indispensabilmente si pratichi in tutto il corso del mese di Maggio, e nel mese di Ottobre, con espressa dichiarazione, che restino confermate le disposizioni date per l'abolizione delle sette di Corte nel mese di Agosto, ed in altri tempi dell'anno relative al suddetto Tribunale.

Per la Vicaria Civile, due Giudici, uno di una Ruota, l'altro dell'altra, dovranno nel mese di Maggio trattenersi in Città, dare udienze nelle proprie Case, ed unirsi in Tribunale per la spedizione de' preamboli, e per altre necessarie, ed indispensabili incumbenze per giorni dieci: Ne' susseguenti dieci giorni, cessando i primi, due altri dovranno assumere la stessa incumbenze, e così si dovrà praticare dagli altri due negli ultimi giorni dieci: E ciò che da noi viene ordinato, e prescritto nel mese di Maggio, dovrà parimente praticarsi nel mese di Ottobre.

E perchè nel corso del mese di Aprile, e per tutto il giorno 4. Maggio il Tribunale della Vicaria Civile è di continuo occupato nelle cause di sfratti dalle case, ordiniamo, e comandiamo, che il suddetto Tribunale cessi dalle sue ordinarie incombenze dopo il giorno 4. Maggio.

Ed affinchè questa nostra legge venga a notizia di ognuno, ordiniamo, e comandiamo, che si pubblichi ne' luoghi soliti di questa Capitale, ed in pubblica testimonianza sarà da Noi sottoscritta, e munita col Sigillo delle Nostre Reali Armi, riconosciuta dal Nostro Segretario di Stato, vista dal nostro Viceprotonotario, e la di lui vista autenticata dal Segretario della Nostra Real Camera di S. Chiara. Napoli li 17. Febbrajo 1779.

FERDINANDO.

Carlo Demarco.

Vidit Citus Præses Viceprot.

Dominus Rex mandavit mihi Francisco Paschenda e Secretis.

I N D E X

LOCUPLETISSIMUS RERUM QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

Numerus Romanus indicat tomum, arabicus paginam, signum Crucis ✠ observationes Leonardi Riccii, asteriscus animadversiones Regii Advocati VINCENTII ALOI.

Amore

✠ In

C

Caci-

- - si

D

Divi-

Electi

sen-

F

- - - tem-

Fi-

* Fi-

G

H

Here-

Inhi-

- - - ju-

- - - ci-

Legis

M

Mascu-

Mili-

- - - in

Nuptiæ

Pactum

P

Poss-

abfo-

* Pro-

Re-

* Re-

* Re-

So-

Sub-

V

Vere-

F I N I S.

592206

Text.

V

Ven-

F I N I S.